LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

1 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 429

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԵՐՍԻ ԽՕՍՔ

ՄԵՂՔԷՆ ԽՈՒՍԱՓԵԼՈՒ ՓՈՐՁ

Պատասխանատուութենէ փախուստ տալու ստորին գեր մըն է, որ կը փորձեն կատարել մեր ներքին քաղաքական կեանքին մէջ բոլոր կամազուրկներն ու զառալիքները։

Ասոնց երկար շարանին գլուխը կը գտնուին հայանուն համայնավարները, որոնց պոչին կցուած են բազմաթիւ յուսաբեկներ, որոնք, երէկ որոշ դեր ունեցած էին հանրային քաղաքական կեանքին ուղղութիւն տալու մէջ, սակայն այսօր կ'աշխատին արդարանալ ու պատասխանատուութիւնը ուրիշի վրայ նետել։

Քաղաքական ուղիղ նկարագրի տէր մարդիկ պարտաւոր են տէր կանգնիլ իրենց սխալին եւ շիտակին։ Այսպէս կը հասկնան քաղաքական կեանքի մէջ ապրող ժողովուրդները։

Երեսուն տարուան մեր յեղափոխական կեանքին զուգընթաց քալած է հայկական խոշոր զանգուած մը, իր գլուխն ունենալով մեր պահպանողական ղեկավարները, որոնք ներքին կերպով խոչընդոտ հանդիսացած են մեր սեփական ուժերը կազմակերպելուն եւ իրենց ամբողջ յոյսը դրած են օտար պետութեանց ողորմածութեան վրայ։

Զինադադարէն անմիջապէս յետոյ, երբ Դաշնակցութիւնը ամէն ճիգ կը թափէր կազմակերպելու հայկական ուժերը, զայն մեր պետական ապահովութեան ապաւէնը դարձնելու համար, այդ մարդիկը, ազնուօրէն, իրենց կոնակը դարձուցած Դաշնակցութեան, արհամարհական ժպիտը երեսին՝ կը դիմէին Եւրոպայի, այն յոյսով, որ առանց մեր ուժերուն ալ անոնք պիտի կազմեն Հայաստանը։

Անոնցմէ շատերը այս պահուս կը գտնուին մեղադրողներու շարքին մէջ, առանց ուշադրութիւն դարձնելու թէ՝ այսօր իսկ նոյնը կը կատարեն, ինչ որ երէկ։

Երէկ մեր փրկութիւնը կը յուսային եւրոպական պետութիւններէն, իսկ այսօր կը յուսան Խորհրդային Միութենէն։ Երէկի խաբուողը ապահովաբար վաղն ալ պիտի խաբուի, քանի որ ինքզինքը պարտադրելու փոքրիկ ուժ մը անգամ պատրաստած չէ։

Ինչպէս կը տեսնուի, անճարակ մեղադրական մըն է այս մարդոց կատարածը, որուն իմաստը չեն հասկնար։

Մեր եւ այս մարդոց տարբերութիւնը այն է, որ մենք յենած մեր հրապարակ բերած ուժերուն վրայ, միշտ փնտռած ենք ու կը փնտռենք այնպիսի ուժեր ու պետութիւններ, որոնք պէտք ունեցած են կամ ունին մեր աջակցութեան եւ փոխադարձաբար։

Տրամաբանական այս ընթացքին մէջ մենք բացառութիւն մը չենք կազմեր, բոլոր մեծ ու մանաւորապէս փոքր պետութիւնները հետեւած են նոյն ուղղութեան, միացեալ ուժը աւելի շօշափելի յենարան մը դարձնելու համար իրենց ինքնապաշտպանութեան պայքարին։

Համաշխարհային Մեծ Պատերազմը ցցուն ապացոյցն է այս մտածողութեան։ Մեծ հաւաքականութիւններն անգամ պէտք տեսան փոխադարձ աջակցութեան։ Տարակոյս չկայ որ փոքր ազգերը միշտ խաբուող կ'ըլլան այս դաւաւորութիւններուն մէջ։ Ոչ թէ անոր համար, որ անոնք սխալ ըրած են կամ տգիտութեան զոհ գացած են, այլ անոր համար, որ չեն ունեցած իրենք զիրենք պարտադրելու չափ պատկառելի ուժ մը։

Եթէ այսպիսի պայմաններու տակ փոքր ազգեր զոհ կը դառնան ուժեղ դաշնակիցներու խարդախութեան, այլ եւս կարելի է երեւակայել անոնց վիճակը, որոնք միայն մեծերու գթութեան ապաւինած պիտի ըլլան...։

Այսօրուան մեր հակառակորդներու եւ քննադատողներու կողմէն մեր ճակատագիրը խորհրդային պետութեան յանձնելու առաջարկը այս վերջինէս տարբերութիւն չունի։ Միակ տարբերութիւնը այն է, որ այդ պետութիւնը խորհրդային անունը կը կրէ, կամ իբր թէ՝ աշխատաւորական եւ փոքր ազգերու ինքնորոշման կողմնակից կառավարութիւն մը կը համարուի, բայց ասիկա գրաւական մը չէ ու չէ եղած ասկէ առաջ։ Երբ պէտք տեսնուած է թրքական ուժերը օգտագործել, չէ վարանած հայ ժողովուրդի շահերը զոհել աւելի կոպիտ կերպով քան քաղքենի պետութիւնները։

Աշխատաւորական ըլլալու հանգամանքն ալ ոչինչ կրնայ աւելցնել, որովհետեւ տասնեակ տարիներ աշխատաւորական Միջազգայինին մէջ ըլլալով, շատ յաճախ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը անոնցմէ լսելէ յետոյ, երբ պէտք եղաւ Հայաստանի համար փոքրիկ զինուորական օգնութիւն մը, առաջին հերթին նոյն աշխատաւորական շրջանակներն էին որ ուրացան հակառակութիւն ցոյց կուտային զինուորական առաքումներուն։

Այս բոլորէն կը հետեւի թէ օտար դիւանագիտութեան վրայ յոյս դրած, խաբուած ու տուժած ըլլալու համար մեղադրողները, դէպքերէն յետոյ, յետին հաշուով, պատասխանատուութենէ խուսափելու և արդարանալու համար, յիմարութիւնը կ'ունենան նոյն մեղքին մէջ նետելու հայ ժողովուրդը, այն անգէն ու անպատրաստ կապելով օտար եւ աւելի անստահելի պետութեան մը պաշտպանութեան։

Սակայն այսպիսի աճպարարութեամբ կարելի չէ պատասխանատուութենէ խուսափիլ պատմութեան առջեւ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՐԷԱԿԱՆՔ

Ցայտնի ամբոխավար Խօնուս Նատի պէյ Ճիւմհուրիյէթի մէջ անդրադառնալով Ֆրեայ ազգային սպանութեան առթիւ Պոլսոյ Հրեաներու կատարած ցոյցերուն, կը գրէ (24 Օգոստ.).

— «Օսման Բաթըպ իր գործած ոճիրին պատիժը պիտի կրէ։ Բայց այդ ոճիրը պատրուակ բռնելով ընդհանուրին հանգիստը վրդովողներն ալ իրենց հաշիւը պիտի տան։

«Անոնք որ արդարութիւն ուզելու վարագոյրին տակ իրենց գիրենք պետութեան տեղը դնելու կ'ելլեն, նոյն այդ արդարութեան ձեռքով իրենց ականջներէն կը բռնուին եւ իրենց արժանի տեղերը քշուելով կոնակի վրայ կը նստեցուին։

«Դո՞ւք էք սովորական ոճիրէ մը կարգ մը իմաստներ մէջտեղ հանողը, ապերախ՛տ Հրեաներ։

«Այս առթիւ կ'ուզենք ազդարարել որ Թուրքիոյ Հանրապետութեան մէջ ապրող մարդոց ազգին մէջ իբր անջատ ազգ ապրելու շրջանը շատո՜նց անցած է։ Թուրքերը հոչակած են թէ ամէն Թուրք հայրենակից հայրենիքին մէջ եւ օրէնքի առջեւ հաւասար է։ Միայն թէ՝ դեռ շատ ջանքեր պէտք են, որպէս զի հայրենակիցները կարենան օգտուիլ յեղաշրջութեան բոլոր օգուտներէն։

«Մեր Սահմանադրութիւնը որոշապէս կ'ըսէ.— Թուրք հայրենիքի բոլոր այն բնակիչները, որ այս հողին սիրով կապուած են, առանց ցեղի եւ կրօնի խտրութեան, հաւասար Թուրք հայրենակիցներ են։

«Բայց սոսկ Սահմանադրութեան մէջ արձանագրուած ըլլալը բաւարար չէ։ Պէտք է որ հայրենակիցները աշխատին զայն իրականացնել մեծ սիրով։ Եւ կարծեմ թէ՝ Թրքական առածը այդ սկզբունքին համար գրուած ըլլայ.

— Եա պու տէվլէյի խուժմալը եա պու տիյարտան կիթմէլի:

«Խոստովանինք որ բոլորիս համար ալ շատ աւելի դիւրին է առաջինը ընդունիլ քան ելլել երթալ։»

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՍԱՆԵՐ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն.—

Սանասարեան Խնամակալութիւնը բացի ամսական 500 ոսկիէն, որ կը վճարէ Խնամատարութեան եւ այդ գումարով գաւառական Թաղային վարժարաններու մէջ կը դաստիարակուին 450 զաւառացիներ եւ Սկիւտարի որբանոցին մէջ կը պահուին որոշ թիւով տղաներ, տարեկան գումար մը կը վճարէր իբրեւ Թօշակ Կեդրոնական վարժարանի մէջ գտնուած ձրիավարժ աշակերտներու։

Այս վերջին օժանդակութիւնը անցեալ տարի պայմանագրութեամբ մը ճշդուած ըլլալով, այդ հիման վրայ ծանուցում հրատարակուած է ձրիավարժ 10 աշակերտի ընդունելութեան համար, որոնց ընթացաւարտներու ամէնէն յաջողագոյնները պետական վարժարաններ պիտի ղրկուին, դարձեալ Խնամակալութեան ծախքով։ Այս տարուընէ՝ Կեդրոնականի ընթացաւարտ մը Խնամակալութեան ծախքով պիտի սկսի հետեւիլ պետական վարժարան, ուր ընդունուած է արդէն։

Կեդրոնականի եւ Սանասարեանի Խնամակալութիւնները մօտ օրէն հաւաքական նիստ մը պիտի գումարեն, Կեդրոնականի ծրագիրը աւելի արդիւնաւոր ընծայելու համար, իբրեւ երկրորդական կրթութեան բարձրագոյն հաստատութիւն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ մեպուս էնկիւրիի մէջ ?

Խալք կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարութիւնը սկսած է պատրաստել երեսփոխանական թեկնածուներու ցուցակները, որոնք հանրապետութեան նախագահին յանձնուած են կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Սաֆվէթ պէյի կողմէ։

Էնկիւրիէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, կ'ենթադրուի թէ ներկայ ընտրական շրջանին Խալք կուսակցութիւնը մէկմէկ երեսփոխանական թեկնածու պիտի ներկայացնէ հրեայ, յոյն եւ հայ փոքրամասնութիւններուն համար։

Մ. Քէմալի կոչը թուրք ժողովուրդին

Պոլիսէն կը հեռագրեն Օգոստոս 30 Թուականով.—

Մուսթաֆա Քէմալ Թուրք ժողովուրդին ուղղուած կոչի մը մէջ կը յայտարարէ.

«Հիմա, որ զինուորական եւ դիւանագիտական պատերազմը շահեցանք, կը սկսի տնտեսական կռիւը»։

Հանրապետութեան Նախագահը յետոյ կը թուէ Խալք կուսակցութեան կատարած աշխատանքը վերջին չորս տարիներու ընթացքին եւ կուտայ թեկնածուներու ցանկ մը Ազգային Մեծ Ժողովի առաջիկայ ընտրութիւններուն համար։ Նոր Խորհրդարանը պիտի ունենայ 350 երեսփոխան։

Եզրակացնելով, Մուսթաֆա Քէմալ կ'ըսէ թէ իր կուսակցութիւնը կատարած է չորս տարի առաջ տուած բոլոր խոստումները։

Ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւնները

«Լիպէրթէ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

Ռուսեւպարսիկ համաձայնագրի մը կնքումը մօտալուտ է։ Պարսկաստանի արտաքին Նախարար Ալիղարի ժամանակէ մը իվեր Մոսկուա կը գտնուի եւ անձամբ կը վարէ բանակցութիւնները, որոնք թէ տնտեսական եւ թէ քաղաքական հարցեր կը շօշափեն։ Բանակցութիւնները սկսան 1926ին, երբ պոլշեւիկները դրամական նեղութիւն ունէին։ Սովետները Ռուսիա ներածուելիք պարսկական ապրանքներու ընդհանուր քանակը որոշեցին տարեկան 7ուկէս միլիոն ռուբլի։ Այս որոշումին հետեւանքով հիւսիսային Պարսկաստանի շատ մը վաճառականներ սնանկացան ու պոյքոթ սկսաւ ռուսական ապրանքներուն դէմ։

Ներկայ բանակցութիւններով Պարսկաստան Ռուսիա պիտի կրնայ ներածել 25 միլիոն ռուբլիի ապրանք, փոխադարձաբար Ռուսիա ալ նոյն քանակութեամբ արտածում պիտի կատարէ դէպի Պարսկաստան։ Միաժամանակ Թրանզիթի համար ալ համաձայնութիւն գոյացաւ։ Պարսկաստան պիտի կրնայ օգտուիլ Ռուսիոյ երկաթուղիներէն՝ Եւրոպայէն ապրանքներածելու համար։ Այս համաձայնութիւնը պիտի լրացուի՝ Կասպից ծովէն մինչեւ Պարսից ծոց երկաթուղագիծի մը շինութեամբ եւ մանաւոր կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ Կասպից ծովու ձկնորսութեան համար։

Առեւտրական եւ տնտեսական երեւոյթ ունեցող այս համաձայնութիւնները մանաւանդ քաղաքական հանգամանք կը կրեն։ Առաջ Անգլիա եւ Ռուսիա յետոյ ալ Ամերիկա էին որ ազդեցութիւն ունէին Պարսկաստանի մէջ։ Այսօր Մոսկուան է որ տիրապետող դիրք կ'ուզէ ձեռք բերել Պարսկաստանի մէջ։ Այս ուղղութեամբ կ'աշխատի 1925 Նոյեմբեր 3էն ի վեր, երբ Րիզա Խան ինքզինքը Թագաւոր հռչակեց։

Այս վերջինը Թուրքիոյ հետ «բարեկամութեան եւ ապահովութեան դաշինք» մը կնքեց 1926 Ապրիլ 22ին, որով երկու պետութիւնները իրարու հողային ամբողջութիւնը կ'երաշխաւորեն։ Յետոյ բարեկամեցաւ Աֆղանիստանի, եւ ի վերջոյ 1926ին Ռուսիոյ հետ սկսաւ բանակցիլ։ Այս համաձայնութիւնը, որ մօտալուտ է, կ'ամբողջացնէ բացարձակապէս ասիական այն քաղաքականութիւնը, որ ամբողջովին ուղղուած է Եւրոպայի դէմ, Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի ներշնչումին տակ։

Եւ սակայն Պարսկաստան անդամ է Ազգերու Դաշնակցութեան։ Ֆրանսացիներս մասնաւորական կարեւոր հող մը ունինք պաշտպանելիք Պարսկաստանի մէջ. մեր միսիոնարները կրթութիւն տարածեցին այդ երկրին մէջ։ Մոսկուայի հետ այսքան մօտիկ շփումը Պարսկաստանի կողմէ սպառնալիք մըն է Եւրոպայի դէմ եւ չի վայելեր Ազգերու Դաշնակցութեան անդամի իր հանգամանքին։ Աւելորդ չէ թերեւս այս ճշմարտութիւնները յիշեցնել Թէհրանի։

Պրիանի խաղաղասէր ճառը

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պրիան, երեքշաբթի իրիկուն, կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ միջխորհրդարանային համաժողովին փակման առթիւ տրուած հացկերոյթին մէջ։

Ողջունելէ յետոյ 37 ազգերու պատգամաւորները, ներկայացուց միջխորհրդարանային միութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան դերը խաղաղութեան պահպանման համար։

«Ճիշդ է որ այդ շէնքը դեռ նախնական է եւ չէ ընդարձակուած։ Ներկայ դժուարութիւններուն առջեւ անհրաժեշտ էր յարմարիլ սահմանափակ իրականութեան։ Սակայն կասկած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ գրեցինք թէ ինչպէս Չարլս Լէվին «Միս Գոլոմպիա» օդանաւով Լոնտոն փախաւ, առանց տեղեկութիւն տալու օդանաւորդ Տրուհէնի, որուն հետ մէկ տարուան պայմանագրութիւն ունէր։ Լէվին Լոնտոնի թերթերուն կը յայտարարէ թէ ինք այս միջոցին դիմեց, անոր համար որ Տրուհէն չէր ուզեր անմիջապէս ճամբայ ելլել, օդը տարակելով, մինչ քանի մը օր առաջ Ամերիկացիներ կը կտրէին ովկիանոսը։

Իր հրահանգին վրայ, առջի օր տիկին Լէվին Տրուհէնի յանձնեց 80.000 ֆրանքի չէք մը։ Օդանաւորդը նախապէս ալ առ հաշիւ 20.000 ֆրանք ստացած ըլլալով, ըստ պայմանագրին, մէկ տարիէն շահելիք 100.000 ֆրանքը շահեցաւ քանի մը շաբաթէն եւ առանց կեանքը վտանգի տակ դնելու։ Հիմա Տրուհէն կնոջը եւ զաւակին հետ օդափոխութեան պիտի երթայ...

Լէվին Լոնտոնի մէջ անմիջապէս պայմանագրուեցաւ միականի օդանաւորդ Հինչքլիֆի հետ, եւ «Միս Գոլոմպիա»ն Քրոյտընի օդանաւային կայանէն Քրանուէլի կայանը փոխադրեց։ Երկու օրէ ի վեր Լէվին տենդոտ գործունէութեան մէջ է եւ կը ծրագրէ այս առաւօտ իսկ ճամբայ ելլել դէպի Ամերիկա։ Ի հարկին անթելի գործիք ալ պիտի դնէ օդանաւին մէջ։ Հինչքլիֆ «ո եւ է պայման չէ դրած եւ դրամ ալ չի պահանջեր Լէվինէն այս ճամբորդութիւնը կատարելու համար։ Միայն երեք շաբթուան արձակուրդ ստացած է անգլ. օդանաւային ընկերութենէն, որու հաշւոյն կ'աշխատի։

.·. Միւս օդանաւորդներն ալ կը պատրաստուին մեկնիլ։ Երէկ կը կարծուէր թէ Պուրժէի օդակայանէն ճամբայ պիտի ելլեն Ժիվօն-Քորպիւ եւ Քօսթ-Լը Պրի, որոնք իրիկունը կանուխ պառկած էին, արշալոյսին ճամբայ ելլելու համար, սակայն ովկիանոսի աննպաստ օդը դարձեալ արգելք եղաւ։

Անգլիացի Քըրթնի եւ գերման Քէօննէքէ նոյնպէս լաւ օդի կը սպասեն։

Ամերիկացի Պէրթօտ ալ նոյն պատճառով յետաձգեց Նիւ Եորք-Հռոմ թռիչքը։

.·. Աշխարհի շրջանը կատարող «Փրայտ աւ Տիթրոյթ» օդանաւը Մինիխէն Պելկրատ հասաւ եւ երէկ առաւօտ ճամբայ ելաւ դէպի Պոլիս։

ՍԱՔՔՕ - ՎԱՆՑԷԹԹԻ

Պոսթընէն կը հեռագրեն թէ Սաքքօ-Վանցէթթի կոմիտէին քարտուղարը Օր. Տոհավան մէկ տարի բանտի եւ 10 տոլար տուգանքի դատապարտուեցաւ, ըմբոստութեան հրաւիրած ըլլալով ժողովուրդը։

Նիւ Եորքի մէջ, 10.000 ցուցարարներ, Սաքքօ-Վանցէթթի աճիւնին տեղ անոնց պատկերները առած, թափօր դարձան փողոցներուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը գաւազաններով բռնի ցրուեց զանոնք։

ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Սարսափելի փոթորիկ մը (թայֆուն) անցաւ Նակազաքիի, Քոշիի եւ Ճիքօքօ կղզիին վրայէն։ Չորս տարիէ ի վեր նմանը չէր տեսնուած։ 400 տուներ ողողուեցան ջուրով, բազմաթիւ կամուրջներ քանդուեցան։ 50 մեռեալ կայ։ Վնասները կը հասնին 2 միլիոն եէնի։ Քոշիի մէջ մեռած են 30 հոգի. 2 միլիոն եէնի վնաս կայ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՍԿԻՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՆԵՐԸ

Ինչպէս մատնանշած էինք վերջին յօդուածով, ֆրանքի կայունացման հարցը ստացած է կենսական կարեւորութիւն. կայունացում կը նշանակէ ազգային թղթադրամին տալ որոշ գին մը ոսկիի հետ բաղդատմամբ, քանի որ երկար ժամանակներէ ի վեր ոսկի մետաղն ընդունուած է դրամատէր մեծ երկիրներու կողմէ իբր արժէքներու չափանիշ (standard, étalon ընօրինակ)։ Արծաթը արդէն դադրած է այդ մարզին մէջ ո և է դեր խաղալէ։

Մինչեւ իսկ պաշտօնական կայունացումը հրատարակելէ վերջ, հաւանաբար դեռ երկար ժամանակ պիտի արգիլուի դրամատոմսերու եւ ոսկիի փոխանակութիւնը ներքին հրապարակին վրայ. այսինքն ոչ ոք իրաւունք պիտի ունենայ իր դրամատոմսի փոխարէն Պանք տը Ֆրանսէն ոսկի պահանջելու, եւ ոսկին պիտի գործածուի միջազգային յարաբերութեանց համար միայն։ — Երկրի մը ոսկիներուն իրական պահարանը այդ երկրի դրամատոմսերը շրջաբերութեան հանդէպ հաստատութեան գանձարկղն է. Ֆրանսայի մէջ ուրեմն ոսկին պէտք է դիզուի միայն Պանք տը Ֆրանսի նկուղներուն մէջ. Պանք տը Ֆրանսն է երկրին տնտեսութեան պահապանը եւ այլ եւայլ սակերու կանոնաւորիչը։ Որպէս զի անիկա կարողանայ անթերի կերպով կատարել իր այդ պարտականութիւնները, պէտք է ըստ կարելւոյն շատ ոսկի ունենայ. լաւագոյն կ'ըլլար եթէ Ֆրանսայի ամբողջ ոսկին իր քով ունենար. ամէնքին ալ շահը այդ կը պահանջէ։

Որքան բազմանան իրենց դրամատոմսերու գինը ոսկիի արժէքին հիման վրայ հաստատող պետութիւնները, այնքան կ'աւելնայ ոսկի մետաղի պահանջը, եւ այդ յարաճուն պահանջն ալ երեւան կը բերէ ուրիշ ծանրակշիռ խնդիր մը՝ ոսկիի գինի բարձրացումը, ուրիշ խօսքով՝ ընդհանուր գիներու անկում, քանի որ ոսկիի գինն է չափանիշը։ Այսինքն, օրինակ, եթէ այժմ մէկ կրամ ոսկիով կարելի է ութը քիլօ հաց գնել, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ միեւնոյն քանակութեամբ ոսկիով ութը կամ տասը քիլօ գնել. ոսկիի արժէքին բարձրացումը համանիշ է ուրեմն հացին կամ միւս բոլոր ապրանքներու գիներու անկման։

Այդ կենսական հարցի լուծումն ալ կախում ունի ոսկեհանքներու արտադրութիւններէն. եթէ ընդհանուր արտադրութիւնը յարաճուն պէտքին գոհացում տալու համեմատութեամբ բազմանայ, ոսկիի գինը կրնայ անփոփոխ մնալ, բայց եթէ պահանջը աւելի ըլլայ քան արտադրութիւնը, խնդիրը կը բարդանայ եւ նոր տագնապներու դռներ կրնան բացուիլ։ Զինադադարէն ի վեր մօտ տասը տարի անցած է արդէն, եւ սակայն թերեւս քանի մը տասնեակ տարիներ պիտի բաւեն աշխարհի տնտեսական զինադադարի հաստատման։ Ահաւոր եղեռնի պատասխանատուներն երբեք չէին կրնար անդրադառնալ թէ ինչ ահաւոր տագնապներու կ'ենթարկեն մարդկութիւնը, որչափ բարոյական կամ մտաւոր նոյնչափ եւ տնտեսական, ճարտարարուեստական եւ այլ բազմապիսի մարզերու մէջ…։

Պատերազմէն առաջ ոսկիի տարեկան արտադրութիւնն էր մօտաւորապէս 94 միլիոն անգլիական ոսկի. 1915ին մինչեւ 96 միլիոն բարձրացաւ. բայց այնուհետեւ զգալիօրէն նուազեցաւ։ Աշխատավարձի բարձրացումով շատ մը հանքային ընկերութիւններ հաշիւ չգտան շահագործման մէջ եւ բազմաթիւ հանքեր գոցուեցան։ 1922ին արտադրութիւնն իջած էր 65 միլիոնի. այդ թուականէն սկսեալ վերստին սկսաւ աճիլ քիչ մը եւ 1925–26 տարիներուն հասաւ մինչեւ 81–82 միլիոն ոսկելիրի։ Այս արտադրութեան կէսը հայթայթած է Թրանսվալը եւ միացեալը Հիւսիսային Ամերիկան եւ Քանատան. այս երեք երկիրներն են դեղին մետաղի գլխաւոր արտադրիչները։ Աշխարհի ցարդ ծանօթ ամենահարուստ հանքերը Թրանսվալի Վիթվաթըրսրանդ նահանգին մէջն են։

Հարաւային Ափրիկէի կառավարութիւնը կը հակառակի, որ դրացի գաղթավայրերէն գործաւորներ մտնեն երկիրը եւ կը ստիպէ հանքային ընկերութիւնները տեղացի ճերմակները գործածել հանքերուն համար։ Այս արգելքը մեծ պատճառ մըն է արդիւնաբերութեան սակաւութեան, որովհետեւ ճերմակ գործաւորը չունի բնիկի տոկունութիւնն ու չարքաշութիւնը։ Անկէ զատ, հանքերը կը սկսին հատնելու նշաններ ցոյց տալ։ Ըստ մասնագէտներու կարծիքին, Վիթվաթըրսրանդի հանքերը հասած են արդէն իրենց բարձրագոյն արտադրութեան եւ հետզհետէ պիտի նուազին. 15 տարիէն այլեւս այլեւս այդ նահանգը դադրի թերեւս ոսկի արտադրելէ։ Հաւանաբար ուրիշ հանքեր գտնուին մինչ այն, բայց ոսկեբեր հողերու շահագործումը մեծ վտանգներ ունի եւ ահագին դրամագլուխներու կը կարօտի։

Այս պայմաններուն մէջ ուրեմն, երբ ոսկիի ընդհանուր արտադրութիւնը պատերազմի առաջուան քանակէն մօտ հարիւրին 10 նուազ է եւ նոր հանքերու շահագործմանց հաւանականութիւնները շատ ենթադրական, մաղթելի է որ գոնէ չնուազի արտադրութեան այժմեան քանակը։

Ոսկին կը գործածուի երեք նպատակներու.

1.— Ճարտարարուեստի համար (ոսկիայ անօթներ եւ առարկաներ, գլխաւորապէս ժամացոյց և կանացի զարդեր).

2.— Դրամի պատրաստութեան.

3.— Իբր պահեստի ոսկեգանձ (thésaurisation)

Ըստ կանոնաւոր վիճակագրական հաշիւներու, արտադրութեան մէկ հինգերորդը կը գործածուի ճարտարարուեստի համար, թէեւ այս մարզին մէջ նորաձեւութիւնը մեծ դեր կը խաղայ։ Պատերազմէն վերջ, օրինակի համար, քանի մը տարիներ շարունակաբար լմոսկին փոխարինեց ոսկին, կանացի զարդերու շինութեանց մէջ, հակառակ լմոսկիի գինին անհամեմատ սղութեան։ Ցամենայն դէպս կը կարծուի թէ ոսկիի արտադրութեան մէկ հինգերորդէն ոչ պակաս մշտապէս պիտի գործածուի արհեստաւորներու կողմէ։

Ո եւ է ձեւի տակ ոսկի դիզելու սովորութիւնը նկատելի է մասնաւորաբար Հնդկաստանի մէջ։ Երբ հնդկական բերքերը առատ են, ամբողջ արտադրուած ցորենին, բրինձին եւ բամպակին փոխարէն հնդիկ երկրագործը կը սիրէ ոսկի պահել, այլեւս երեւան չհանելու մտադրութեամբ։ Եւրոպական դրամատանց ոսկիի պահեստներու փոխարէնը դրամատոմս հրապարակ կը հանուի եւ այդ ձեւով պահեստները վերստին կը մտնեն շրջաբերութեան մէջ, մինչդեռ հնդիկ երկրագործի տան նկուղներուն կամ սնտուկներուն մէջ պահուած ոսկին ո եւ է օգուտ չունի ընդհանուր վաճառականութեան համար։

Ճարտարարուեստէն եւ հնդիկ երկրագործէն աւելցած ոսկիով ալ կը պատրաստեն այլ եւ այլ դրամներ. վերջին 1925 և 1926 տարիներուն մօտ 30ական միլիոն ոսկելիրի արժէքով դրամ կոխուած է. այս քանակը կը բաւէ՝ ոսկեդրամի պահանջին, որպէս զի ընդհանուր գիներու անկման մը կասկածներն անհետանան։

1860էն 1910 յիսնամեակի շրջանին ամէն տարի երեք առ հարիւր աւելցած է ոսկիի արտադրութիւնը եւ գիները մնացած են համեմատական միեւնոյն մակարդակին վրայ. այսինքն 1860ին ինչ հարստութիւն որ կ'ներկայացնէր մէկ քիլօ ոսկին, միեւնոյնն էր 1910ին. այս կը նշանակէ թէ ոսկիի արտադրութեան տարեկան 3 առ հարիւր յաւելումը ճշգրտօրէն համապատասխանած է բնականոն ընդհանուր պահանջին. եթէ ընդունինք ուրեմն թէ ապագային ալ ընդհանուր գործառնութեանց զարգացումը պիտի ընթանայ միեւնոյն չափով, պէտք է որ այժմեան արտադրութիւնը հասնի մօտ 125 միլիոն ոսկելիրի, քանի որ 1914ին 96 միլիոն էր։ Եւ սակայն 1926ի արտադրութիւնը եղած է միայն 82 միլիոն ոսկլ.։

Եթէ սակայն գիներու մեծ փոփոխութիւն երեւան եկած չէ տակաւին, հակառակ ոսկիի այդ ահագին նուազումին, պատճառն այն է որ եւրոպական պետութիւններէն շատեր (Ֆրանսա, Իտալիա, Սպանիա, Պալքանեան երկիրները, Նորվեկիա եւլն.) պատերազմէն ի վեր իբր դրամ չեն գործածեր ոսկին եւ դրամատոմսը պարտադիր արժէք ունի։ Ոսկիի պակասը պիտի զգացուի այն ատեն, երբ այդ երկիրները ոսկեդրամն ընդունին, այսինքն կայունացնեն իրենց ազգային դրամատոմսը, ինչպէս ըրին Անգլիա, Գերմանիա եւլն։ Ահա այն ժամանակ է որ մէկ կողմէն ոսկիի արտադրութեան նուազումը, միւս կողմէն ոսկիի պահանջին յաւելումը պիտի պատճառեն գիներու նոր անկում մը, հետեւաբար եւ ընդհանուր տագնապի նոր շրջան մը։

Բանք արդէն թէ գիներու նոր անկում, կը նշանակէ ոսկիի գինին բարձրացում, ուրիշ խօսքով վերարժեւորում դրամատոմսերու. ահա այդ տագնապին առաջքն առնելու համար է որ առեւտրական եւ ճարտարարուեստի հրապարակները կը ջատագովեն կայունացում ֆրանքի այսօրուան մակարդակով եւ դէմ են վերարժեւորման։

Ոսկիի պահանջին չափաւորման կը նպաստէ նաեւ չէքի գործածութիւնը, որ դժբախտաբար շատ ընդհանրացած չէ Ֆրանսայի մէջ։ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ վճարումները չէքով կը կատարուին մինչեւ իսկ ամենափոքր գումարներու համար. մարդ պէտք չի զգար գրպանը դրամ ունենալու. չէքի տետրակ մը բաւական է։

Դրամատուններն ալ արդէն իրենց հաշիւները ամէն օր կը փակեն հաշուեյարդարի սենեակին մէջ (Clearing house) առանց ոեւէ հնչուն սանթիմի վճարման, որով ոսկին կը մնայ իբր փոխանակութեան միջոց յետնեալ երկիրներու ժողովուրդներուն համար միայն, որովհետեւ վերջ ի վերջոյ ի՛նչ կ'արժէ ոսկին. պայմանադրական է անոր արժէքը. անհրաժեշտը եւ իրական արժէք ներկայացնող նիւթը ցորենը, ընդեղէնները եւ բամպակն են իսկապէս, մենք ենք որ որոշած ենք թէ մէկ կրամ ոսկին կ'արժէ այսչափ ցորեն կամ այնչափ բամպակ. երբ փոխանակ ոսկի պահանջելու, վարժուինք բաւականանալ դրամատան մէջ պահանջ ունենալով, ոսկիի շրջաբերութիւնը կը նուազի բնական ճամբով եւ պահանջը կը սահմանափակուի. այսօր Ամերիկայի ձեռքին մէջն է աշխարհի ոսկիի պահեստին —մօտ 3 միլիառ անգլ. ոսկի— կէսէն աւելին եւ հաշուուած է թէ այդ գումարի մէկ երրորդը բոլորովին աւելորդ է Ամերիկայի հրապարակին համար եւ կրնայ արտածուիլ առանց ոեւէ անպատեհութեան։ Երբ ընդհանրանայ չէքի գործածութիւնը, մեծ հարուած մը տրուած կ'ըլլայ ոսկիի շրջաբերութեան։ Միայն արտասահման ճամբորդող մը պէտք կ'ունենայ ոսկիի եւ այդ պահանջին կրնայ գոհացում տալ արդէն գոյութիւն ունեցող պահեստը։

Այսպէս ուրեմն, ամէն չարիք կարելի է մասամբ դարմանել. բաւական է ունենալ քիչ մը տրամաբանութիւն եւ քիչ մը կամք։

Մ. Տ.

ՌՈՒՍ ԳՆԴԱՊԵՏ

ԱԼ. ԱՆՏՈՆՈՎԻՉ ԿՈՐՈԼԿՈՎ

Հայաստանի Հանրապետութեան հաւատարիմ, անձնուէր եւ երախտաւոր սպայ ռուս գնդապետ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԱՆՏՈՆՈՎԻՉ ԿՈՐՈԼԿՈՎԸ Օգոստոսի 7ին կիրակի լուսաբացին մեռաւ Թաւրիզի մէջ։

Հանգուցեալը ծնած էր Ռուսիա, Քուպանի նահանգին մէջ, 1868ին։ Քսան տարեկան հասակէն զինուորական ծառայութեան կը մտնէ եւ իր եռանդուն ու հաւատարիմ գործունէութեան շնորհիւ հետզհետէ զինուորական աստիճաններու կը հասնի։ 1914ի վերջերը, երբ կը պայթի ռուսեւ թուրք պատերազմը, գնդապետ Կորոլկով իր զօրամասով կը ղրկուի Կովկասի ճակատը եւ այնուհետեւ մինչեւ 1917ի վերջերը, Տաճկահայաստանի գրաւուած նահանգներուն մէջ կը գործէ իբրեւ զինուորական, մօտիկ յարաբերութիւն եւ շփում ունենալով հայ բարձրաստիճան զինուորականներու եւ տաճկահայ ժողովուրդի հետ։ Գնդ. Կորոլկով միշտ հիացող մը եղաւ հայութեան մղած պայքարին եւ զինուորական ու ռազմական գործունէութեանց, մինչեւ որ պոլշեւիկեան ռեւոլիւցիոնականութիւնը կարմիր լուծը դնելով ամբողջ Ռուսիոյ վզին, բանակները քայքայուեցան, ռուս զօրքերը լքեցին նաեւ Կովկասի ռազմաճակատները եւ գացին Ռուսիա։ Հայ ժողովուրդը Երզրումէն մինչեւ պարսկական ճակատները մէն-մինակ ինքզինքը պաշտպանելու ծանր եւ արիւնոտ լուծին տակ մտաւ։ Հայութեան այս օրհասական օրերուն, ահա ազնիւ, շիտակ եւ անձնուէր ռուս գնդապետ Կորոլկովը փոխանակ Ռուսիա դառնալու, մնաց Հայաստան, որոշելով նուիրուիլ Հայաստանի ազատագրութեան գործին. ու սիրով ընդունուեցաւ հայութեան կողմէ։ Գնդապետ Կորոլկովը իբր հայ զինուորներու ղեկավար, մասնակցեցաւ 1918 Թուի Ապրիլին Իգտիրի ահաւոր կռիւներուն, Սարդարապատի ճակատամարտին (24 Մայիս), հայ-վրացական պատերազմին (1918 Դեկտ.), 1919ի հայ-թաթարական կռիւներուն եւ պատերազմներուն եւայլն, ամէն տեղ ալ ի յայտ գալով իբրեւ շիտակ եւ անձնուէր զինուորական ու բարեկամ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան։

Պոլշեւիկեան 1920ի Մայիսեան արկածախնդրական ապստամբութեան օրերուն, գնդապետ Կորոլկով շատ գործօն մասնակցութիւն ցոյց տուաւ։ Նոյն թուականի հայ-տաճկական պատերազմին ատեն գնդապետ Կորոլկով իր զօրագունդով կարեւոր զինուորական գործողութիւններ կատարեց ռազմաճակատներուն վրայ։

Եւ վերջապէս 1921 Թուին, Հայաստանի ժողովրդական փետրուարեան մեծ ապստամբութեան օրերուն, գնդապետ Կորոլկով նորէն հրապարակ իջաւ եւ աւելորդ անգամ մը եւս հաստատեց, որ ինքը հայութեան անկեղծ բարեկամը եղած է Հ. Հանրապետութեան անձնուէր սպաներէն մէկը, որ ամբողջ մէկուկէս ամիս ճակատներու վրայ մնաց եւ իր զօրքերով պայքարեցաւ պոլշեւիկներու դէմ, մինչեւ որ նոյն թուի Ապրիլի 2ին, ռուսական կարմիր բանակը Հայաստան մտնելով, տեղի ունեցաւ մեծ նահանջը, 10.000ի մօտ հայ տղամարդոց գաղթը Հայաստանէն դէպի Պարսկաստան՝ Զանգեզուրի վրայով։ Գնդապետ Կորոլկովն ալ անցաւ Պարսկաստան՝ բնակութիւն հաստատելով Թաւրիզի մէջ, ուր երբ Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցչութիւնը դրամական նպաստ կուտար տարագիրներուն, գնդապետ Կորոլկովն ալ իր կարգին, շուրջ երկու տարի, լիուլի նպաստ ստացաւ, եւ ի վերջոյ կարողացաւ Թաւրիզի երկաթուղային վարչութեան մօտ գործ մը գտնել— կայարանի մէջ հիւսնութեամբ զբաղելով, մինչեւ իր մահը։

Գնդապետ Կորոլկով 1926ին, դժբախտութիւն ունեցաւ կորսնցնելու իր կինը, տիկին Եւգինիան, 51 տարեկան, որ իր ամուսնին հետ տանջուեցաւ Հայաստանի եւ ապա տարագրութեան մէջ։ Թաղուած է Թաւրիզի Հայոց Ազգ. գերեզմանատան մէջ։

Գնդապետ Կորոլկովի կեանքը այնուհետեւ դարձաւ շա՛տ տխուր եւ մռայլ։ Մալարիան բոյն դրաւ անոր մարմինին մէջ, տնտեսական տագնապն ալ միւս կողմէ։ Ֆիզիքապէս մաշեր էր, նիհար, հիւանդոտ։ Օգոստոս 7ի առաւօտուն երբ տնեցիները կ'արթննան, կը տեսնեն որ գնդապետը մեռած էր։ Մարմինին կէսը մահճակալին վրայ, իսկ ոտքերը կախուած գետին, լուռ տանջանքներով փչեր էր իր շունչը, մինակութեան ու տառապանքներու մէջ։ Կ'ենթադրուի որ ճիգ ըրած էր մահճակալէն վեր կենալու, մարդ կամ օգնութիւն կանչելու, բայց չէր կրցած եւ հազիւ կանգնած՝ ինկած էր մահիճին վրայ՝ աւանդելով հոգին։

Հանգուցեալին թաղումը կատարուեցաւ Օգոստոս 8ին։ Մարմինը փոխադրուեցաւ Թաւրիզի Հայոց Ս. Սարգիս եկեղեցին, ուր պատարագին ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը— հայ, ռուս եւ վրացի։ Եկեղեցիին մէջ դամբանականներ խօսեցան Պ. Պ. Ալէքսան Յովհաննիսեան եւ Վահէ Արծրունի, որոնք գնահատեցին հանգուցեալի անձնուէր ծառայութիւնները՝ հայութեան մատուցած։ Դագաղին վրայ դրուած էին բազմաթիւ պսակներ, որոնց մէջ ուշագրաւ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ»ի ընկերներուն եւ Հայաստանի հայ տարագիրներու պսակները։ Ժամը 11ին թափօրը շարժեցաւ դէպի Հայոց գերեզմանատունը։ Թէեւ դիակառք բերուած էր, բայց դագաղը ուսամբարձ տարին անոր հայ զինուորներն ու տարագիրները։ Գերեզմանին վրայ ռուսերէն լեզուով դամբանական խօսեցաւ Պ. Զաքար Եօլեան, որ յանուն հայ ժողովուրդին երախտագիտութիւն յայտնեց Կորոլկովի մատուցած ծառայութեանց համար։

Մարմինը թաղուեցաւ կնոջը գերեզմանին քովը եւ փայտէ մեծ խաչ մը տնկուեցաւ գերեզմանին գլխուն։ Թաւրիզի մէջ ապրող Հայաստանցի տարագիրներու վրայ նուիրական պարտականութիւն կ'իյնայ, որ հանգանակութիւն կատարեն իրենց մէջ եւ գնդապետ Կորոլկովի գերեզմանին վրայ համեստ յուշարձան մը կառուցանեն, ի նշան երախտագիտութեան։

ՄԱՍԻՍ

ԱՆԱՍՆԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայաստանի հողագործական գործավարութեան որոշումով Նոր Բայազիտի գաւառին Դալի-Ղարդաշ գիւղին մէջ պիտի հիմնուի անասնապահական եւ լեռնային խոտամշակութեան կայան մը։ Տեղը շատ նպաստաւոր է, որովհետեւ ունի ալպիական արօտներ եւ ջուր։ Կայանը պիտի ծառայէ կենդանիներու ցեղային ազնուացման։

Իսկ Ալիչալի արօտավայրերուն մէջ պիտի հիմնուի կենդանիներու յատուկ ուրիշ կայան մը։ Հոդ կը գտնուի պանրագործարան մըն ալ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Մ...

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ...

Հայաստանի Առողջա...
կան գործավարութեան ...
յացուցիչը բժիշկ Քրիս...
եան, Դիլիջանի եւ Զանգ...
գաւառներուն մէջ ...
պտոյտ մը կատարելէ յետ...
րեւան դառնալով ծանուց...
յայտարարէ «Խորհրդ...
տանի» խմբագրին (18 Օգ...

Շամշադինի շրջանին ...
բժշկական գործունէութիւ...
հացուցիչ է։ Բուժակայան ...
երկու ճանճատենդի կայ...
կան, որոնք մեծապէս օգն...
եղած են ժողովուրդին։ ...
ցիները, հետեւելով բժշ...
թելադրանքներուն, ճահիճ...
բաղնիքներ շինած են ...
րուն մէջ։ Շամշադինի ...
անհրաժեշտ է շրջան...
բժիշկ մը։

Բարանայի մէջ առողջ...
վիճակը դէշ է։ Բժիշկներ...
օգնական բժիշկները պակ...
ժողովուրդը ոչ մէկ բժշ...
օգնութիւն կը ստանայ։ Ա...
ջանին մէջ կան քանի մը ...
ղեր, որոնք ճանճատենդով ...
բակուած են ամբողջովին...
ճատենդին սաստկութեան ...
սին ճշգրիտ գաղափար մ...
նենալու համար անհրաժ...
կատարել խոր քննութիւն...

Զանգեզուրի մէջ բժիշ...
պակաս կայ։ Փոխանակ ...
բժիշկ ունենալու, գաւառ...
միայն 6 բժիշկ։ Ամէնէն ...
կը տառապի Սիսիանի շր...
որ ունի 25.000 բնակիչ ...
կ'աշխատի մէկ բժիշկ։ Վե...
այդ բժիշկները հեռանալ...
փանի կացութիւնը աւելի ...
ցաւ։ Այժմ այս հանգամ...
ջանին մէջ կան երեք ...
ներ։ Մեծ պահանջ կայ ...
բույժի։ Ժամանակաւոր ...
մար Երեւանէն ղրկուած ...
բույժ մը։ Տեղին հիւանդ...
յարմար շէնք մը ունի...
Ջուրը կը պակսի։ Մարզ...
ւանը անյարմար շէնքի ...
մաղրած է դարմանատ...
մար։

Ըստ վիճակագրութեան ...
փանի շրջանին հիւանդ...
ներուն հարիւրին 25ը ...
մէ ճանճատենդը։ Այս դ...
ռով անհրաժեշտ է բուժ...
մը բանալ։

Գաւառներուն մէջ ...
կայ մեծ թիւով բժիշկներ...

ԱՐԱԳԱԾ ԼԵՌԱՆ Վ...

Ինչպէս գրեցինք, ...
կան արշաւախումբ մը ...
սիրութեան համար, ...
ցած էր։

Այժմ աւարտած են ...
նասիրութիւնները եւ ...
պետը, ընագէտ Պապով ...
Հայաստանցի խմբագիր...
տարարած է թէ երկ...
բնագիտական կայանի ...
ընտրուած է լեռնալ...
րաւ-արեւմտեան կողմ...
մեգր բարձրութեան վր...
րուած վայրը շատ ...
քամիներէն պաշտպանու...
ջուր եւ ամէն միջոց ...
գիւրութեանց համար։

Այս կայանը, որ պի...
նաեւ գիտարանի գործե...
րով, երկնային եւ օդեր...
բանական ինդիրներ...
գլանի գիտարանէն յե...
մեգր բարձր) առաջին ...

Արագածի արշաւ...
կը մասնակցէին նաեւ ...
բաններ՝ Բելլեիչի, ...

Լէբէդեւի խումբը ...
գտնուի Արագածի վրայ ...
ուսումնասիրութեամբը ...
յին խառնարանին։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ.— ...
Պոլսոյ գրողներու Միու...
թեանի մէջ Օգոստոս...
հրատարակեց իր ամսագ...
բերականին առաջին թիւ...
կան Գիրքերուն»։

ԺԻԾԱՂ

Մ ԵՒ ՄԵՆՔ

Իրիկունը գացի գտայ բարեկամ վարդապետս: Ցկսանք խորհիլ հայոց ազգին ազատարար մովսէս մը գտնելու մասին:

Ըսի.

— Վարդապետ մեր ներկայ կամ ապագայ առաջնորդը, ազատարարը, փրկիչը՝ անպայման Մովսէսի նման Մ գիրը պիտի ունենայ իրմեն անունին իբրեւ սկզբնատառ: Ուշադրութիւն չէ՞ք ըրած երբեք թէ բոլոր ազգերուն կրօնական ու կառավարական մեծագործները Մ գիրը ունեցած են իրենց անունին սկիզբը:

— Ապացուցէ՛ր գոյ եղ, արտասանած վարդապետս:

— Ցախչախիչ փաստեր ունիմ, վարդապետ: Սկսիմ հին ազգաց պատմութենէն: Եգիպտացոց հիմնադիրը եղաւ Մենէս, իսկ անոնց ամէնէն նշանաւոր փարաւոնները եղան Միկերին ու Մերիս: Յոյներուն ազատարարը եղաւ Միլդիադէս: Մեծն Աղեքսանդրի կայսրութեան հիմնաքարը դնողներ Մակեդոնացին փիլիպոս: Հռոմայեցւոց մէջ նշանաւոր հանդիսացան Մուկիոս ու Մարիոս: Գոնտական Թագաւորութեան ամէնէն նշանաւոր դէմքը եղաւ Միհրդատ:

— Բայց կրօնական մարդոց անունները տուր ինծի, ըսաւ վարդապետս:

— Ահաւասիկ: Հրեաներուն մարգարէն եղաւ Մովսէս: Իսլամներունը Մուհամմէտ:

— Հապա՞ Յիսուս Քրիստոսը մոռցար, ըսաւ վարդապետս:

— Մի՛ աճապարէք: Յիսուս մեսիան էր, իր բուն անունն էր՝ Մանուէլ:

— Աստուած իմ, Աստուած, այս ինչ ապշեցուցիչ գիտութիւն է, գոչեց վարդապետս դառնալով Մի հաւատացեալ... Հետեւաբար Եղունանդիկ...

— Հին Հայոց մէջ ամենամեծ գործը կատարեցին Ս. Մեսրոպ ու Մամիկոնեան Վարդան: Թուրքերուն ամէնէն մեծ Թագաւորը եղաւ Սուլթան Մէհմէտ: Վարդապետ, պէտք չէ մոռնալ նաեւ Մխիթար Աբբահայրը...

— Հիմակ պիտի խնդրեմ, աղաղակեց վարդապետս:

— Համբերութիւն: Գանք մեր ժամանակներուն:

Անգլիան ունեցաւ՝ Մաքտոնըլտը, համաշխարհը՝ Մաքտոնալտ, Իտալիան՝ Մուսոլինին ու Թուրքիան... Մուսթաֆա Քէմալը:

— Հապա մե՞նք, հապա Հայե՞րս...

— Համբերութի՛ւն, Հայերս ալ ունեցանք մի, մի... Միասնիկեան:

— Հապա հիմա՞, հապա ներկայիս ո՞վ ունինք կառավարական ու կրօնական գործի վրայ Մ գիրով փրկիչներ...

— Համբերութի՛ւն եւ ուշադրութիւն: Աւետիս քեզ: Ունինք Մեկոյեանը եւ Մուշեղեան Ամբակումը ու... Մագաքիայեան Արբքահմալը:

— Իրաւ էթէ ատոնք փրկիչներ, բայց պղտորեան իմաստով:

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶԳԻԿ

ՓԱՄՓԱԿ ԼՈՌԻ ԳԱՒԱՌԻՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Մարտակոչի *Թղթակիցը կը գրէ Հայաստանէն (17 օգ.).—*

Ալլահվէրդի գաւառակին մէջ կալուածատէր Արամեանէն զատ ուրիշ մեծ հողատէրեր չկային: Այնպէս որ անհրաժեշտ էր գիւղացիներուն հող տալ համաձայն ներքին հողաբաշխութեան օրէնքներուն:

Հողաբաշխութիւնը շատ ուշ սկսաւ, իսկ միջգիւղեան հողաբաշխութիւնը կատարուեցաւ 1923-1924ին, ներքին հողաբաշխութիւնն ալ՝ 1926ին:

Այս ձգձգումը աննպաստ հետեւանքներ տուաւ: Գիւղացին, գիտնալով որ անպայման ներքին հողաբաշխութիւն պիտի կատարուի, չուզեց աղբել հողը եւ ամէն տարի շարունակ ցորեն ցանեց միեւնոյն տեղը, ուժասպառ ընելով արտը:

Խնդիրը կենսական էր եւ հրաման տրուեցաւ վերջացնել գաւառակին հողաբաշխութիւնը: Այժմ գրեթէ աւարտած է. կը մնան միայն գաւառակին հարաւարեւմտեան ծայրը, Վրաստանի սահմանին մօտ Ջիլիզա Նոր գիւղին ու Սփրէթ գիւղին վիճելի հողերը, Թէեւ Քէօրփիլու, Արճիս, Շնող, Ճամբլուգ, Բադենց, Ալլահվէրդի, Լցկաձոր, երկու Ախթալա գիւղերը այս տարի ստացան իրենց հողերը, սակայն Արճիսի եւ Ալլահվէրդիի մէջ տեղական անհամաձայնութիւններ եւ հողաբաշխին անփութութիւնը պատճառ դարձան որ երկրորդ անգամ մըն ալ հողաբաշխութիւն կատարուի: *Բոլոր գիւղերուն մէջ գաղթականներու հող տալու խնդիրը դժուարութեանց բախած էր,* բայց կարելի եղաւ, մէկ գիւղէ զատ, միւսներուն հող տալ:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԲԱԳՈՍԱՏՕՆ ՄԸ ՆԵՂՈՍԻ ՎՐԱՅ

«Ցուսաբեր» կը գրէ.—

Ժամանակէ մը ի վեր գիշերային կասկածելի երթեւեկ մը կը նշմարուէր Նեղոսի ձախ ափին վրայ խարսխած նաւային տուներուն եւ տաղաւարներուն մէջ, փակ դուռներու եւ վար քաշուած վարագոյրներու ետին: Աչքէ մէ մուրը, կասկածելով, իրիկուն մը մէկ քանի ոստիկաններու ընկերակցութեամբ, գնաց պաշարել ծաղկազարդ նաւային տուներէն մէկը... Հազիւ ներս մտած, տեսաւ աճաւոր տեսարանը. Հազարու մէկ գիշերներու կեանքը՝ իրականութեան վերածուած: Ոսկի եւ «պատուաւոր» պոռնկանոց մը, հրաւիրեալներէ բաղկացած: Թագմաթիւ այրեր եւ կիներ մերկ ու անբարոյ վիճակի մէջ: Անոնցմէ ոչ մէկը կը փորձէ ամօթանքի որ եւ է քայլ առնել, որովհետեւ հարկ էր ամէն բան ծածկել.

Ոստիկանութիւնը, սակայն, անմիջապէս կը սկսի հարցաքննութեան: Անոնք իսկոյն կուտան իրենց անունները եւ հանգամանքները. գալով եգերուն, ապաստանած իրենց բարձր դիրքերուն, կը հաղորդեն իրենց ինքնութիւնը. անոնցմէ շատերը օրինաւոր կիները, աղջիկները եւ ազգականներն էին եգիպտական խիստ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ ծանօթ անձնաւորութեանց:

Ոստիկանութիւնը իսկոյն կ'իմացնէ Գահիրէի կառավարչութեան, որ իր կարգին անմիջապէս լուր կը ղրկէ յիշեալ կիներուն ամուսիններուն, ծնողներուն, որ գան տէր ըլլան իրենց... ապրանքներուն:

Դեռատի կին մը ազատ կը ձգուի, իր մօրը Թախանձանքին վրայ: Խեղճ մայրը բացատրեց թէ իր աղջիկը 8 ամսու պէպէք մը ունէր տունը, եւ պէտք ունէր «մայրական» խնամքներու, իսկ ամուսինը, գլուխը ծածկելով եկաւ հաստատելու իր զոքանչին խօսքերը: Դեռատի «տիկինը» ազատ ձգուեցաւ, թէեւ միշտ ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ է, եւ այնպէս բազմաթիւ ուրիշներ:

Այս կիներուն մեղսակիցներուն գալով, շատ «չիք» հագուած երիտասարդներ են, դրամական միջոցներէ զուրկ եւ հարուստ միայն ֆիզիքական յատկութիւններով:

Ոստիկանները մեկնելէ առաջ այս գիշերային բագոսատօնէն, սենեակի մը մէջ գտան երեք դեռատի աղջիկներ, որոնք սարսափահար կը դողային:

Անոնք յայտնեցին թէ իրենք «պարկիշտ» են եւ թէ խաբուած են իրենց մէկ բարեկամուհիէն, որ հրաւիրած էր զիրենք: Բայց անծանօթներու աչքէ գտնելով իրենք զիրենք, աճապարած էին: Բարեխառնաբար ոստիկանութիւնը վրայ հասնելով «փրկեց» զիրենք: Այս աղջիկները իրենց ընտանիքներուն վերադարձուեցան: Կը սպասուի մեծ գայթակղութեան մը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹԵՆԻՍ

ԱՍԼԱՆԿԻՒԼ ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Անցեալ օր գրեցինք թէ հայ նշանաւոր թէնիսմէնը Գերմանիա գացած էր մրցումներ կատարելու: Պերլինի «Թուրնուա»ին մէջ յաղթական հանդիսանալէն վերջ, առջի օր շահեցաւ Պատ-Հոմպուրկ քաղաքի միջազգային «Թուրնուա»յին զոյգ այրերու մրցումը, ընկերակցութեամբ Demasiusի: Ասլանկիւլի եւ իր ընկերոջ հակառակորդներն էին Moldenhauer եւ Kreuzer: Ասլանկիւլ կորսնցուցած է առանձին այրերու մրցումը: Ասուհանդերձ իր երկու յաջորդական յաջողութիւնները մեծապէս գնահատելի են:

Քանի դեռ եղանակը չէ փակուած, շատ հաւանական է որ Ասլանկիւլ մասնակցի նաեւ ուրիշ մրցումներու:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Ճաբաթ երեկոյ Սէնթըրլ Սփորթինկ Քլիւպի մէջ խանձեան հաւասար մնաց Ֆրանսացի Milleti հետ:

Իսկ ձէն Մաք կիրակի առաւօտ կէտերու տարբերութեամբ պարտուած հռչակուեցաւ Desgeorgesի դէմ:

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հռոմի մէջ կատարուած ուսանողներու մարզական տօնին մէջ Ֆրանսացիները աթլէթիզմի ճիւղին մէջ յաղթական հանդիսացան, շահելով աթլէթիք խաղերու մեծագոյն մասը: Իսկ սուսերամարտութեան մէջ կորսնցուցին: Այդ մարզական տօնը դեռ կը շարունակուի եւ պիտի վերջանայ Սեպտեմբեր 4ին:

∴ Շուէտացիներն ալ լուրջ աշխատանք կը թափեն կարելի եղածին չափ զարգացնելու համար մարզական շարժումը իրենց մէջ: Այդ նպատակաւ անոնք շատ մեծ տօներու կը մասնակցին մեծ յաջողութեամբ:

Կիրակի օր Քոփէնհակի մէջ մասնակցեցան մարզական մեծ տօնի մը, որուն մէջ առաջնութիւնը շահեցան: Միւս մասնակցողներն էին Նորվեկիացիներն ու Ֆանիմարքացիները: Բազմաթիւ ազգային մրցանիշներ կոտրուեցան: 110 մեթր արգելաշաւին մէջ Sten Petteson հաւասարեցաւ աշխարհի մրցանիշին 14 4)5 երկվայրկեանով:

Դ. Կարապետեան

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Արմէնիա Ֆութպոլ Քլիւպը մրցեցաւ առաջին դասակարգէն C. A. d'Enghien — S. O. Ermont *միացած Ա. խումբին հետ, որուն դէմ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ 2ի դէմ 0ով: Այս յաղթանակը մեծ հիացում պատճառեց 800է աւելի հանդիսականներուն, որոնք ջերմօրէն կը ծափահարէին «Արմէնիա»ի խաղացողները: Ֆրանսական խումբին մէջ կը գտնուէին երեք լաւագոյն խաղացողներ: Անկիէնի եւ Էռմոնի վարչութիւնը թէեւ յուսախաբ եղաւ, բայց պէտք եղած ընդունելութիւնը չզլացաւ «Արմէնիա»յի խաղացողներուն, գովելով միանգամայն մերիններուն յառաջդիմութիւնը քիչ ժամանակի մէջ:*

Ս. Երամեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԹԱՏՐՈՆ.— *Թորնի մէջ (Լեհաստան) ողբերգակ խումբ մը ներկայացում կուտար: Բազմութիւնը լեցուած էր սրահին մէջ եւ շրթները սեղմած կը հետեւէր սարսռազդեցիկ տրամի մը: Ցանկարծ, դերասան Իվազիք, գեղասանական յուզումը շատ առաջ տանելով, փլաւ գետնին վրայ: Բժիշկ մը վազեց հասաւ: Ուշ էր, դերասանը մեռած էր: Վարագոյրը իջաւ: Ուրիշ դերասան մը ներկայացաւ ժողովուրդին եւ յայտարարեց դժբախտութիւնը: Սակայն յանկարծ խնդացաւ: Ատրճանակ մը հանեց գրպանէն եւ սկսաւ պարպել բազմութեան վրայ: Հանդիսատեսները իրար կոխկրտելով պարպեցին սրահը: Դերասանը պատուհանը բացաւ նետուեցաւ փողոց եւ ջարդուփշուր եղաւ:*

ԽՈՐԱԳԻՏԻ ԲԺԻՇԿԸ.— *Պուտափէշթի մէջ հարուստ եւ ազնուական բժիշկ մը, Էրտէօճի, սիրահարուեցաւ հունգարացի աղուոր դերասանուհիի մը եւ ամուսնացաւ: Վերջերս բժիշկը իր կինը առած, գեղեկը քաշուած էր:*

Աստուն մը, ոստիկանութիւնը խուզարկեց գեղեկը եւ գտաւ կնոջ դիակը, որ կտոր կտոր եղած էր: Դիազննութիւնը զոյց տուաւ որ կինը նախ Թունաւորումով սպաննուած եւ յետոյ ջարդուած է: Ոստիկանութիւնը շուտով գտաւ ոճրագործը: Բժիշկը ինք կատարած էր սպանութիւնը:

Ոմանք կ'ըսեն թէ ընտանեկան անհամաձայնութեան մը արդիւնք է ոճիրը, իսկ ուրիշներ կը պնդեն թէ ընչաքաղցութեան: Բժիշկը վերջերս 10,000 տոլարի ապահովագրած էր իր կնոջ կեանքը: Գանձելու համար այդ հարստութիւնը, սպաննած էր կինը:

ԱՀՌԵԼԻ ՄԱՀ.— *Ցրանսի հովիտին մէջ, Թոնոնէն մինչեւ Մորզին ճամբայ մը կայ օձի պէս բարակ, ձուկի պէս արձաթ: Ցեղտեղ հսկայ ժայռեր կը բարձրանան եղեւնաւոր նման եւ կը հասնին մօտ 1,800 մեթր բարձրութեան: Ցեղեր ալ կան, ուր հողը փլուզած է եւ կը թափի, ենթէ նոյնիսկ մողէսի իսկ ճանկէ:*

Անցեալ օր ինքնաշարժ մը, որուն մէջ նստած էին հինգ հոգի, այս ճամբէն անցած պահուն, վեց հարիւր մեթր տարածութեամբ հողի շերտ մը փլաւ եւ ինկաւ ինքնաշարժին վրայ, զոր թաղեց ամբողջովին: Ետեւէն հասնող ինքնաշարժները տեսան ահռելի արկածը եւ ետ փախան: Քաղաքէն

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՕՀԱՆԵԱՆ

ԵՒ

ՊԱՐՈՆ ԿԻԼՐ ԳԵՈՐԳԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 27 Օգոստոս 1927

օգնութեան համար հասաւ բազմութիւն մը, որ սկսաւ փորել ու մաքրել ճամբան: Դեռ ոչ ճամբան բացուած է, ոչ ալ դիակները գտնուած են:

ՀԵՌԱՁԱՅՆ ԱՆԴԻՒ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ.— *Երայլը գիւղին մէջ, Ֆերնան եւ տիկ. Քլօթիլտ բարի էրիկ կնիկ մըն էին: Գիշերները սեղանի մը շուրջ նստած, կը կանչէին ոգիները եւ կը խօսէին, երբ անոնց մասը դպէր: Նոյնիսկ կ'ըսեն թէ խոհանոցին պատէն կախուած ամաններն անգամ գիշերը իրարու կը զարնուէին ու կը խօսէին: Ոգիները կը պարէին ու կը ցատկէին: Սակայն գիշեր մը, Ֆերնանի եւ տիկին Քլօթիլտի խելքերն ալ ցատկեցին: Սկսան սուր ճիչեր արձակել: Դրացիները լսելով աղաղակները, կարծեցին որ չար ոգիները յարձակած են անոնց վրայ եւ չհամարձակեցան միջամտել:*

Առտուն տեսան որ տիկին Քլօթիլտ, ձուկի պէս մերկ, Նոյնիսկ Թղենիի տերեւ մը անգամ մերժելով, դաշտ ելեր՝ երկրպագութիւն կ'ընէր, խորհրդաւոր փսփսուք մը շրթներուն, եւ աչքերը յառած երկինքին: Միթէ՛ք խենթութեան մըն էր բռնուած խեղճ կինը:

Իսկ ամուսինը, դարձեալ մերկ, տունէն դուրս չէր ելեր: Պատուհանին տակ կեցած, պնակները կը կոտրէր ոստիկաններուն գլխուն, երբ համարձակէին գալ զարնել դուռը:

Բժիշկ մը յաջողեցաւ խօսքի բռնելով ձերբակալել տալ ամուսինը: Իսկ կինը բռնեցին պաշտէն: Ու տարին յիմարանոց:

ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԵԼԵԿՏՐԱՀԱՐ.— Սիտնէյի մէջ բժիշկ մը, որ ելեկտրականութեամբ կը դարմանէր, հիւանդութեան մը պատճառով, իր վրայ ալ կը փորձէր ելեկտրաբուժութիւնը: Այդ պահուն, յանկարծ հեռաձայնը կը հնչէ: Առանց ելեկտրական հոսանքը դադրեցնելու, կը բռնէ հեռաձայնին ընկալուչը եւ ելեկտրահար զետին կ'իյնայ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Բայց տեսնենք, ըսի, սարսափած, կը կարծէի թէ՝ ան գոնէ ամէն կասկածէ դուրս էր:

— Մեր մէջ, որեւէ մէկը չի կրնար կասկածէ դուրս ըլլալ, պատասխանեց բրտօրէն: Եւ այն որ ինքզինքը ապահով կը զգայ, թերեւս երբեք այնքան մօտ չէ եղած մահուան:

Պահ մը մտածեց, յետոյ.

— Ինչպէս կը տեսնես, մէկ հատիկ առիթ մը կը ներկայանայ քեզի, ինքզինքդ մեզի ճանչցնելու, մեր աչքը մտնելու: Քիչ առաջ, քեզի ցոյց տուին թէ՝ ինչպէս կը պատժենք մատնիչները: Եթէ կ'ուզես գիտնալ թէ՝ ինչպէս կը վարձատրենք անոնք որ մեզի կ'օգնեն, գործէ՛. չպիտի զղջաս: Վասյ ինչ որ ալ ըլլայ, զգուշագիր կարմիր կոյսէն: Սարսափելի կերպով ուժեղ է: Եւ եթէ պզտիկ կասկած մը ունենար քու մասիդ, մորթիդ տասնոց մը չէր տար:

— Կո՛ղ. պաշտօնը որ ինծի կը յանձնէք, այնքան ալ հաճելի չի թուիր: Ո՛ր կողմն ալ որ դառնամ, սալին եւ մուրճին մէջտեղն եմ:

— Կը վարանի՞ս:

— Երբեք: Բայց իբր հասարակ ինքնաշարժիչ մը, կը վախնամ որ այս գործին մարզը չըլլամ:

— Խմ կարծիքս չէ այդ: Շատ խելացի կ'երեւիս: Միւս կողմէ, յանդգնութեանդ փաստը տուիր արդէն, տիրական յատկութիւններ որոնք քեզի կը ստիպեն յաջողիլ:

— Կը ստիպե՞ն:

— Այո՛: Ցետոյ, գիտցիր որ, տեսէ կերպով, չենք ընդունիր որ ձախողիս կասկածը որուն ենթարկուած է կոստանդինովիա, մեր այս տեսակէտին ապացոյցն է:

Եւ չարաշուք ժպիտով մը աւելցուց.

— Եթէ այս անգամ ալ ձախողի, գործը կը կորգադրենք: Այդ երկու մարդերը պէտք են մեզի: Եթէ զանոնք մեզի չյանձնէ, պիտի արժանանայ այն բախտին որ անոնց վերապահած էինք:

— Անշուշտ կը մտածէք զանոնք Ռուսոֆին յանձնել:

Նորէն ժպտեցաւ.

— Ո՛չ, տակից լաւը ունինք մեր տրամադրութեան տակ:

Եւ մինչդեռ սարսափած զինքը կը դիտէի, բառերը շեշտելով ըսաւ.

— «Ցամր մահուան» պատիժը կայ:

— «Ցամր մահ՞...»:

— Այո՛, յամր մահը, պատիժը զոր կը կիրարկեն մեր չինացի դահիճները, որոնց քով Փանքրաթոֆ եւ Ցուխոֆ, մեր հասարակ դահիճները, աշակերտներ են:

— Սարսափելի բան ըլլալու է:

— Կարծածէդ աւելի, որովհետեւ «յամր մահը», «սարսափով մահն» է:

— Եւ ա՞յդ է որ կը վերապահէք կոստանդինովիային:

— Ո՛հ, գիտե՛ս, ան բացառութիւն չի կազմեր. բազմաթիւ են անոնք որոնց կիրարկեցինք այդ տանջանքը: Դուն, զոր օրինակ, եթէ մեր դէմ գալէիր, հիմա որ գիտես անմիջապէս պիտի յանձնէի Չինացիներուն. բայց վստահ եմ թէ չպիտի մեզ ստիպես որ այդ ծայրայեղ միջոցին դիմենք: Դուն շատ խելացի ես:

Ցետոյ, փեթրոֆին դառնալով հարցուց.

— Թուղթերը դեռ չե՞ն պատրաստուած:

Առանց խօսելու, փեթրոֆ ինծի երկարեց նշանը եւ քարթը, որոնց շնորհիւ կը դառնայի Չեկայի գաղտնի ենթաբաժնին անդամ մը:

— Կարծեմ, ալ իրարու ըսելիք չմնաց. շարունակեց կուսակցական, սակայն, մի մոռնար որ, ինչպէս մենք բոլորս, ամբողջ սովետական երկրին մէջ կը վայելես անսահման իրաւասութիւն. գիտցիր զայն շահագործել յօգուտ Չեկային:

Կը պատրաստուէի մեկնիլ, երբ կուսակցական շարունակեց.

— Նոյնպէս յիշէ թէ, անհամբերութեամբ քու առաջին տեղեկագրիդ կը սպասեմ. պէտք է որ համոզիչ ըլլայ:

Կանգ առի:

— Իսկ եթէ կոստանդինովիա յանցաւոր չըլլայ, եթէ անոր դէմ բան մը չկայ, ըսի:

Բառերը շեշտելով ըսաւ.

— Բան մը կայ. բարոյապէս ապահով եմ թէ ան կը մատնէ մեզ. արդ, այս երկուքէն մէկը կամ այդ մատնութեան փաստը կը բերես, կամ քեզ իսկ մատնիչ կը նկատեմ, որովհետեւ անոր մեղսակիցը եղած պիտի ըլլաս:

Եւ մինչդեռ այս երկընտրանքին մէջ շշմած կը մեկնէի, փրկութեան ելք մը փնտռելով իզուր, մատը բարձրացնելով կրկնեց.

— Կամ ա՛ն, կամ դուն, ընտրէ:

Այսպէս ուրեմն, զարհուրելի երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնուէի, կա՛մ կարմիր կոյսը պէտք էր որ մատնէի,— ինչ որ գիս Չեկայի շնորհներուն պիտի արժանացնէր, կամ գալէի Չեկայի դէմ եւ պատճառ դառնայի որ այդ որքան զարհուրելի նոյնքան զազրելի կազմակերպութեան բոլոր լրտեսները հետեւէս իյնային...

Հապա՞ իմ պաշտօնս ան ի՛նչ կ'ըլլար այս բոլոր իրարանցումին մէջ:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ

չունիմ որ օր մը պիտի ընդարձակուի գործը։ Մինչ այդ, կատարուած աշխատանքն ալ գնահատելի է։ Իրաւական ձեւակերպութիւնները փոխարինեցին պատերազմի բարբարոս եղանակներուն։ Եւրոպայի բոլոր սահմաններուն վրայ, արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք, շնորհիւ դաշինքներու, այլ եւս ազգերը կը հրաժարին բռնի ուժի դիմելէ։

«Դեռ կարելի է աւելի եւս բարուոքել այս տրամադրութիւնները, որոնց պարտաւորուած է ամէն ժողովուրդ։ Ես, ֆրանսական նախարար մը, միշտ պիտի աշխատիմ այդ դատին համար, ինչպէս գերման պետական մարդիկը ցոյց տուին նոյն տրամադրութիւնները խաղաղութեան համար։

«Եւ սակայն խաղաղութեան գաղափարը, որքան ալ հիմնուած ըլլայ իրաւական ձեւակերպութիւններու վրայ, զօրութիւն կը ստանայ այն ատեն միայն երբ դաշնագիրներու հաւատքը չէ խախտած։

«Որպէսզի ժողովուրդները վայելեն խաղաղութեան բարիքները, անհրաժեշտ է որ յարգանք ունենան դաշնագիրներու վրայ եւ ատիկա օրէնք դարձնեն իրենց կառավարութիւններուն համար։ Պէտք է հոգիով փարիլ սա կանոնին թէ թուղթէ սահմանները նուիրական են եւ պէտք է յարգել առանց յետին մտքերու։ Պէտք է նուիրուիլ խաղաղութեան դատին, եթէ նոյնիսկ ամբաստանուինք թէ գաղջ հայրենասէրներ ենք։

«Ֆրանսա խաղաղասէր է։ Քաղաքներուն ու գիւղերուն, գործարաններուն եւ դաշտերուն մէջ դուք պիտի լսէք Ֆրանսայի մեծ ու աշխատաւոր ժողովուրդին մրմունջը խաղաղութեան համար եւ անոր նողկանքը պատերազմին դէմ։

«Եւրոպայի վրայ հեռաւորութիւնները կարճցան, ազգերը նոր հոգի մը ստացան եւ կարգ մը վարիչներ կը զգան նոր լոյսի մը ծագիլը։ Սեմին վրայ այդ մեծ լոյսին, կ'ողջունեմ այդ դատին ծառայողները։ Գաւաթս կը բարձրացնեմ խաղաղութիւն բառով, որով կը փափաքիմ որ հաղորդուիք բոլորդ։

«Կ'ակնարկեմ խաղաղութեան, որ ոչ միայն ժողովուրդներու միջեւ կազմուած է, այլ նաեւ ընկերային է, եւ որուն եռեւ քաղաքակրթութիւնը պիտի պաշտպանուի պատերազմէն։ Կը խմեմ աշխարհի խաղաղութեան համար։»

Ի՞նչ կ'ուզեն Գերմանները

Հռենոսեան գրաւուած հողամասերու խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել գերման ազգայնական շրջանակները, որոնք կը պահանջեն, որ օտար բանակները օր առաջ մեկնին։ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կատարուած վերջին բանակցութիւններուն հետեւանքով այդ բանակը 70,000էն 60,000ի զեղչուեցաւ միայն։ Ռիւտէսհայմի մէջ անցած օր տեղի ունեցաւ մեծ ցոյց մը, մասնակցութեամբ 30,000 հռենոսցի հանրապետականներու։ Փրուսիոյ վարչապետը Պրաուն ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ «սխալ է ֆրանսական այն տեսակէտը թէ գրաւման բանակը Եւրոպայի խաղաղութեան համար ապահովութիւն մըն է։ Ընդհակառակն այդ գրաւումը տեւական վտանգ մըն է խաղաղութեան, փոխադարձ հասկացողութեան եւ միջազգային գործակցութեան»։ Խօսեցաւ նաեւ Վիէննացի Պ. Լոյթնէր, որ Աւստրիոյ մաղթանքները բերաւ գերման եղբայրներուն, եւ յոյս յայտնեց որ Աւստրիա եւ Գերմանիա պիտի միանան՝ հանրապետական դրօշակի տակ։

Եօթնէգէման Երեքշաբթի իրիկուն մեկնեցաւ Ժընեւ, ընկերակցութեամբ Շուպէրի, Կաուսի, Փունտէրի եւ Վայսմանի։ Մեկնումէն առաջ Պերլինի մէջ ներկայ նախարարներուն ներկայացուց արտաքին քաղաքականութիւնը, մասնաւորապէս լեհ մաքսային սակացոյցին յաւելումներուն գերման առեւտուրին վրայ կատարած ազդեցութիւնները։

Վարչապետին եւ բազմաթիւ նախարարներու բացակայութեան պատճառով, յետաձգուեցաւ դրօշակի խնդիրին վիճաբանութիւնը, որ հաճելի չի թուիր ազգայնական նախարարներուն։ Այս վէճը ամէն օր նոր միջադէպեր կը ստեղծէ։ Նախկին ռազմիկներու միութիւն մը, Երեքշաբթի օր հանդէս մը կատարեց դպրոցի մը մէջ, զոր զարդարած էր միապետութեան դրօշներով։ Սակայն քաղաքապետը՝ հանդէսը չսկսած, վերցնել տուաւ դրօշակները։

Աջակողմեանները այս միջադէպը կը նկատեն գրգռութիւն մը, եւ Կոմս Վէսթարփի օրկանը «Քրոյցէր Ցայթունկ» հրատարակած է կոչ մը որ կ'ըսէ. «Զարդարեցէք ձեր տուները սեւ-ճերմակ-կարմիր դրօշակներով Սէտանի տարեդարձին օրը, Սեպտեմբեր 2ին» (ԽՄԲ.— 1870 Սեպտեմբեր 2ին ֆրանս. բանակը գերմանիայէն պարտուեցաւ Սըտանի մէջ եւ Նափոլէոն Գ. կայսրը գերի ինկաւ 100,000 զինուորներով)։

Սուրիոյ ազգային բանակը

Սուրիոյ Ֆրանսական մարզպանը Պ. Փօնսօ կազմած է մասնաւոր մարմին մը, որ ծրագիր ներկայացուցած է Սուրիոյ մէջ ազգային քաղաքապահ բանակ մը կազմակերպելու համար։ Այս քաղաքապահներէն կարելի պիտի ըլլայ կազմել «ազգային բանակ» մը, բաղկացած 10,000 սպաներէ եւ զինուորներէ, որոնց ծախքերը պիտի հոգացուին մաքսատան հասոյթներով։

Հրոսախումբ մը Թուրքիոյ մէջ

Պոլիսէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն.—

Հաճի Սամի պէյ, մէկը սեւ ցանկի 150 անբաղձալիներէն, որոնց Թուրքիա մուտքը արգիլուած է Լօզանի դաշնագրով, զինեալ հրոսախումբ մը կազմած էր Իզմիրի մօտ Քուշ Ատայի մէջ եւ սպանութիւններ ու ոճիրներ կը կատարէր։ Թուրք ոստիկան զինուորները երեւան հանեցին անոնց թաքստոցը։ Տեղի ունեցաւ ընդհարում մը, որու ընթացքին սպաննուեցաւ Հաճի Սամի եւ եղբայրը, իսկ գերի բռնուեցան հրոսախումբէն ուրիշ երեք հոգի։

Ցոյցերն եւ խաղաղենի վերջ

Երեքշաբթի գիշեր եւս ոստիկանութիւնը շարունակեց խուզարկութիւնները։ Պուլվար Շափէլի, Ֆօպուր Սէն-Տընիի և Խարբի, Ռիվոլի, Ֆուրսի, Ժուի եւ Պոնտի փողոցներուն բոլոր պանդոկներն ու պարասրահները քննութենէ անցան։ Մօտաւորապէս 200 հոգի հարցաքննուեցան, ոստիկանատուն տարուեցան 60 հոգի, 13ը օտարական։ Ձերբակալուեցան նաեւ 6 ուրիշներ, զէնք կրելու ամբաստանութեամբ։

Ֆրանսացի կնոջ մը սենեակէն գտնուեցան բազմաթիւ գլխարկներ։ Ձերբակալուեցան կինն ու տղան, որոնք յայտնեցին թէ ցուցարարները յանձնած են այդ գլխարկները։ Ուրիշ երեք անտուն տղաքներ ալ կօշիկի գողութիւն կատարած ըլլալով, բանտ տարուեցան։

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԾԱԹՈՒԿԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. Յ. Յ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Ցէսին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Rue Charles-Chefson Bois-Colombes։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի հինգերորդ դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Դաշնակցութեան գրագրասենը. դասախօսն է Ընկ. Գ. Քիլարճեան։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Երիտասարդաց ակումբը։

Զ. Ն. Ռ. Միութեան Պէլվիլի, Մէնիլմոնթանի, Վիլէթի եւ Շաբիէլի շրջաններուն բոլոր անդամներն ու համակիրները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին նոր մասնաճիւղ մը կազմելու համար, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին. 14 Rue Clovis Hugues, մէթրօ Jaurès կամ Bolivar։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Լէգէոնական Միութեան անդամական ժողովը՝ կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, 50 Պուլվար տիւ Գօմիէ, Գառ Մօնփէլմանթալի սրահին մէջ, կայարանի նոր սանդուխին մօտ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտ. Եւրոպայի Նրջանային Պատգամաւորական ժողովին գումարումին առիթով յանձնախումբս կոչ կ'ուղղէ Հ. Մ. Ը. Մ.էն դուրս մնացած բոլոր հայ մարզական միութիւններուն, իրենց լիազօր ներկայացուցիչները ղրկելու Սեպտ. 16ի բացման ժողովին, ուր պիտի քննուին գիրենք Հ. Մ. Ը. Մ.էն հեռու պահող պատճառները եւ տարակարծութիւնները բառնալով մէկ դրօշակի տակ հաւաքուելու կարելիութիւնը։

Նոյնպէս կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ան բոլոր նորակազմ մասնաճիւղերուն ներկայացուցիչները, որոնք երեք ամիսէ պակաս կեանք ունենալով, ուղղակի հրաւէր չեն ստացած, գալ խորհրդակցական ձայնով ներկայ գտնուելու համար ժողովի նիստերուն։

Ժողովները տեղի պիտի ունենան միութեանս Փարիզի մասնաճիւղի կեդրոնատեղին, 74 Rue Lafayette, եւ կը սկսին իրիկուան ժամը 9ին։

Երջ. Պատգմ. ժողովի Ցանձնախումբ

ՊՈԼՍՈՅ եւ Երջ. Հայրենակցական Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 1, 16, 49, 51, 57, 67, 117, 137, 162, 192, 244. 510, 515, 587, 616, 661, 725, 742, 935, 970, 977, 1067, 1237, 1346, 1659, 1669, 1757, 1796, 1819, 1847, 1953, 1971, 1972, 2037, 2046, 2079, 2089, 2202, 2204, 2398, 2506, 2521, 2594, 2630, 2746, 2773, 2809, 2848, 2870, 2890:

Ստանալու համար մինչեւ Սեպտեմբերի վերջ դիմել՝ 38 Rue Camille, Montchat. Lyon.

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդգող ձեռնարկած է մեծ վիճակահանութեան մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի միութեան պարբերականին հրատարակութեան: Դրուած են արժէքաւոր առարկաներ: Տոմսերը ցրուած են բոլոր հայ գաղութներու մէջ: Փափաքողները դիմեն իրենց տեղւոյն հայ թերթերուն, կամ կեդրոնը, Mlle. N. Kalpakianի 5 Ave. Quihou, St. Mandé (Seine), France. գին 5 ֆր.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշցի Սամուէլ կիւլիւզեան, 20—21 տարեկան, մօր անունը Ցուտու, հօրը անունը Շիւքրի, որ քանի մը տարի առաջ Սուրիոյ Ճիպէյլի որբանոցէն փոխադրուած է Մարսիլիա եւ կը կարծուի թէ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի: Գրել՝ Chahinian frères, Côte du Fumel, (Lot et Garonne), France.

— Սմբատ Բալաեան, 25 տարեկան ծնած Գարսկաստան, հօր անունը Օհաննէս, մօրը՝ Նինա, որ երկար ժամանակ Կովկաս մնացած է, 1919ին հեռացած է Թիֆլիզէն, Ֆրանսա գտնուիլը կ'ենթադրուի: Տեղեկացնել՝ B. Bagdassarian. P. R. Terreaux, Lyon.

— Ագնիւ Քէշիշեան կը փնտռէ իր եղբայրը Միքայէլ Քէշիշեանը որ 20 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի. իմացնել՝ քորէն կիրակոսեանին 42 Rue Ricolette, Marseille.

Կը խնդրուի «Հայրենիք» եւ «Ասպարէզ» թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Անգլիոն,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606	25
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	12	78
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	75
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3450	—
» II	»	2005	—
» III	»	1665	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927 — 2 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 430 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԻ ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջացաւ Միջխորհրդարանային Համաժողովը, որ գումարուեցաւ Փարիզի մէջ։

Խօսուեցան ճառեր ամէն տեսակի, կծու, լեղի, քաղցր, հաճոյալի եւ յուսալի։ Ի հարկէ միայն ճառեր Թիալու սահմանուած։ Ոչ աւելի ոչ պակաս։

Եղբայրացութի՜ւն…։ Բարի ցանկութիւններ եւ գեղեցիկ բաղձանքներ… աշխարհի խաղաղութեան համար։

Հաւաքոյթին փակումը կատարուեցաւ Սալ Վակրամի մէջ, ուր արտաքին նախարար Պրիան խօսեցաւ իր գեղեցիկ ճառերէն մէկը, լեցուն բարի ցանկութիւններով, բաղձանքներով ու յոյսերով, միջազգային եւ միջդասակարգային խաղաղութեան համար։

Միջխորհրդարանային հաւաքոյթները պաշտօնական բնոյթ չունին։ Անոնք չեն գումարուիր աշխարհի խաղաղութեան կամ միջազգային բարդ հանգոյցներու մասին վճռական որոշումներ տալու նպատակով, այլ հոն՝ միայն կարծիքներ կը փոխանակուին եւ մութ Թիացած կէտեր կը լուսաբանուին, ճամբայ հարթելու համար դէպի փոխադարձ իրերահասկացողութիւն եւ խափանելու համար ատելութիւնն ու պատերազմը, այս յանցաւոր աշխարհին մէջ։

Արծարծուող յոյսերու եւ հաւատքի վճռական պսակը պէտք է հանդիսանայ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, հոն է որ արտայայտուած միտքերը, շօշափուած կնճիռները ձեւակերպուած եղանակով մը պիտի գրուին ու եզրակացութեան մը յանգին։ Սակայն այդ հաստատութիւնն ալ գիտենք թէ ինչ այլանդակ պատկեր մը ունի։ Թոյլ, անվճռական, վախկոտ եւ կամակատար մեծերու եւ զօրաւորներու առջեւ, աւելի անվճռական՝ սաւրը շողացնողներու հանդէպ։

Այսպիսի պայմաններու տակ, աշխարհի խաղաղութիւնը փրցնող կնճիռները կ'երթեւեկեն անընդհատ մէկ խորհրդաժողովէն միւսը, առանց լուծումի ու եզրակացութեան, եւ եթէ կ'ուզէք, պատճառ կ'ըլլան վէճերը աւելի հրահրելու եւ բորբոքելու։

Ու ամէն անգամ որ այս խորհրդաժողովները գումարուեն, պիտի գտնուին Պրիանի պէս քաղաքական վարիչներ, ըսելու համար թէ՝

…«Ժամանակն է հասկնալու, որ խաղաղութիւնը զարդ մը չէ, այլ կենսական պէտք մը քաղաքակիրթ աշխարհին համար, որ իր կազմակերպութիւններով մեզի կը հարկադրէ զայն՝ իբրեւ անմիջական պէտք մը, ու աւելին՝ իբրեւ պարտադրութիւն մը»։

Դեռ աւելին։ …«Ներկայ պարագաներուն տակ, խաղաղութիւնը անհրաժեշտ է ոչ միայն ազգերու միջեւ, այլ նաեւ ընկերային ներքին կեանքին մէջ։ Ան է որ պիտի ըլլայ լաւագոյն պատնէշը պաշտպանելու քաղաքակրթութիւնը, աւելի զօրաւոր պատնէշ մը՝ քաղաքացիական պատերազմի, բարբարոսութեան եւ անիշխանութեան դէմ»։

Ու այս գեղեցիկ, ճշմարիտ եւ օգտակար խօսքերը կ'երթան ու կը թաղուին Թաքուն դիւանատուններու մէջ բացուած քաղաքական չկամութեան ու շահախնդրական դաւերու պատնէշին, կը փշրուին ու կը դառնան դատարկ հնչիւն եւ բարի ցանկութիւն միայն։

Սակայն, ներկայ պարագաներուն մէջ, իրապէս ազգերն ու անոնց ընկերային վիճակը հասած են այնպիսի աստիճանի մը, որ այդ դատարկ հնչիւններն ու բարի ցանկութիւնները անզօր են իբրեւ պատնէշ ծառայելու եռացող ահաւոր փոթորիկներուն դէմ, կամ անմիջապէս գործի պէտք է վերածուին անկեղծ ու անշահախնդիր կերպով, կամ պարտաւորուած պիտի ըլլան օր մը իրենց գլուխը կորսնցնելու անեղ փոթորիկներու մէջ, որոնք պիտի ոչնչացնեն քաղաքակրթութեան բոլոր բարիքները եւ մարդկային կեանքը պիտի քշեն քանի մը դար դէպի ետ։

Աւոր պատասխանատուն պիտի ըլլան աշխարհի մեծերը, որովհետեւ անոնցմէ կախուած է համաշխարհային կեանքի այս կամ այն ընթացքը։

Երկու մեծ պետութիւններու ականաւոր եւ փորձառու ներկայացուցիչները երկար ճիգերէ, Ազգերու Դաշնակցութեան օգտակարութիւնը տարիներով ամբողջ աշխարհի շեփորելէ յետոյ, վերջնապէս ձեռնթափ եղած՝ կը հրաժարին եւ կը քաշուին ասպարէզէն։ Այս պետական մարդիկը իրենց փորձառութիւնով ցոյց կուտան թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քաղաքական անմիտ եւ անօգուտ մարզանքներու վայր մըն է, քանի որ անիկա չի կրնար իր հեղինակութիւնը արժեցնել։ Ու ամէնէն առաջ այս վիճակին պատասխանատու են իրենց կառավարութիւնները, որոնք չեն ուզեր անոր հեղինակութեան յենարան հանդիսանալ։

Անշուշտ, այս է պատճառը, որ ինչպէս շատեր, նոյնպէս ալ Թուրքիոյ ներկայ կառավարութիւնը, անվախ կը շարունակէ իր շուրջը գտնուող տկար ազգերը ոչնչացնել, զանոնք իրենց պատմական հայրենիքէն հալածելով, յափշտակել անոնց հարստութիւնն ու հողերը։ Ու Ազգերու Դաշնակցութեան խաղաղասիրական, մարդկային եղբայրութեան, ազգերու իրաւունքներու պահպանման կոչերը կը Թիան պարզապէս «ձայն բարբառոյ յանապատի…»։

Պաշտօնական կամ անպաշտօն խորհրդաժողովներու մէջ արձագանգող յայտնուած գեղեցիկ միտքերը անմիջապէս գործի պէտք է վերածուին, փրկելու համար մարդկութիւնը սպառնացող աղէտէն, եթէ չեն ուզեր որ այդ գեղեցիկ սկզբունքները Թիան պարզ ցանկութիւններու դրօշակ մը՝ ցցուած աւերակներու վրայ։

Ա.

ՄԱՀ ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

Երէկ առաւօտ գասթըն՝ Հայրենիքի խմբագրութենէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.—

«ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԵՌԱՒ ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՍԷՋ»։

«Հայրենիք»

* * *

Զօր. Անդրանիկ ծնած է 1865ին Շապին-Գարահիսարի մէջ, արհեստաւոր ծնողքէ։ Մականունն է Օզանեան։ Կանուխ հասակին նետուած է յեղափոխութեան մէջ։ Աղբիւր Սերոբէն յետոյ վարեց հայ ապստամբական շարժումները։

1904ի Սասունի ապստամբութենէն յետոյ անցաւ արտասահման։ Կը տառապէր յօդացաւէ։ Եգիպտոսի Թանթայի ջերմուկները կարճ ժամանակ մը Թնալէ յետոյ, անցաւ Եւրոպա։ Ամերիկայի Դաշնակցական ընկերներու կողմէն հանգանակութեամբ Վանայի մօտ գիւղի մը մէջ տուն մը եւ քիչ մը հող գնուեցաւ, ուր Թնաց մինչեւ Պալքանեան պատերազմը։

Պուլկարիա գտնուած միջոցին ինք էր որ յղացաւ զինուորական վարժարան մը բանալու ծրագիրը։ Դաշնակցութեան 1907ի Ընդհանուր Ժողովին մէջ ընդունուեցաւ այս ծրագիրը եւ հին վանքի մը մէջ հաստատուեցաւ առաջին յեղափոխական զինուորական վարժարանը։

Մասնակցեցաւ Պալքանեան պատերազմին, ունեցաւ մեծ յաջողութիւններ իր կամաւորական խումբով։ Երբ պայթեցաւ 1914ի համաշխարհային պատերազմը, Պուլկարիայէն անցաւ Կովկաս, եւ առաջին կամաւորական գունդին հրամանատար եղաւ։

Կամաւորական գունդերու լուծումէն յետոյ հաստատուեցաւ Ռոստով։ Ռուսական բանակներու քայքայումէն յետոյ վերադարձաւ Կովկաս, եւ գրաւուած վայրերու փոխ նահանգապետ Տօքթ. Զաւրիէվի կողմէն նշանակուեցաւ թրքահայ զօրաբաժնի հրամանատար, համաձայն Արեւմտահայ Խորհրդաժողովի որոշումին։

Կարնոյ անկումէն յետոյ, նեղացած, քաշուեցաւ Թիֆլիս։ Հայաստանի Անկախութեան Խորհուրդը համոզեց զինքը, որ կրկին մէկնի ճակատ։ Մեկնեցաւ Ալեքսանդրապոլ եւ ապարդիւն կարգադրութեամբ Արփաչայի վրայ Ախալքալաքի ուղղութեամբ աջ Թեւը բռնեց։ Ալեքսանդրապոլի անկումէն յետոյ քաշուեցաւ Լոռի։ Զմանակցեցաւ Ղարաքիլիսայի կռուին։ Անցաւ Դիլիջան եւ անկէ ուղղուեցաւ Զանգեզուր, այն համոզումով որ պիտի միանայ անգլիական բանակին։

Խոյի առջեւ Ալի Իհսանի բանակին զարնուելով ետ դարձաւ և քաշուեցաւ Զանգեզուր, դիմադրեց թաթարական արշաւանքներուն։ Զինադադարէն յետոյ անցաւ արտասահման։ 1921ին Փարիզի մէջ ամուսնացաւ ու գնաց Ամերիկա, ուր Թնաց մինչեւ մահը։

Վաղուան Թիւով կ'անդրադառնանք իր կեանքին։

ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը Փարիզ գումարուած Միջխորհրդարանային Միութեան Համաժողովին ներկայացուց Հայկական դատին մասին գեկուցագիր մը, որուն օրինակները բաժնուեցան բոլոր պատուիրակներուն։

Ասկէ զատ Պատուիրակութեան կողմէ ընկ. Ալ. Խատիսեան տեսակցեցաւ Համաժողովի նախագահին հետ, բերանացի բացատրելով մեր դատն ու պահանջները։ Համաժողովը ո եւ է որոշում կամ վճիռ տալու իրաւասու մարմին մը չըլլալով, Պատուիրակութեան նպատակը եղած է Հայկական դատին ներկայ վիճակը ծանօթացնել քաղաքակիրթ ազգերու պաշտօնական ներկայացուցիչներուն։

Ահա թէ ի՛նչ է բովանդակութիւնը գեկուցագրին, որուն տակ ստորագրած է Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ ընկ. Ա. Ահարոնեան.—

Իբրեւ ներկայացուցիչ հայ ժողովուրդին Հաշտութեան ժողովին մօտ եւ ստորագրողը Սէվրի դաշնագրին, կուգամ Միջխորհրդարանային Համաժողովին ուշադրութիւնը հրաւիրել եղերական բախտին վրայ հայ ժողովուրդին, որ համաշխարհային պատերազմին մեծ զոհը դարձաւ։ Մէկ միլիոն Հայեր ջարդուեցան պատերազմի ընթացքին Թուրք կառավարութեան կողմէ, ուրիշ միլիոն մը վտարուեցաւ 3000 տարուան իր հայրենիքէն, անոնց շարժուն եւ անշարժ կալուածները գրաւուեցան։ Ահա՛ այս է պատերազմին պատճառով հայկական աղէտին հաշուեկշիռը։

«Մեծ պետութիւնները, որոնք Միացեալ Հայաստանի երաշխաւորները եղած էին, Սէվրի դաշնագիրը լքած ըլլալով, ներկայիս մէկ միլիոն գաղթականներ կը Թափառին աշխարհի ամէն կողմը, Խնթակայ անհայրենիք մարդոց հազար տառապանքներուն ու նուաստացումներուն, մինչ անդին իրենց ազգ. ժառանգութիւնը, իրենց նախահայրերուն հարիւր հազարաւոր քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ հողերը անմշակ ու անմարդաբնակ կը Թնան Թուրք տիրապետութեան տակ։ Այս անարդարութիւնը՝ միակը մարդկային պատմութեան մէջ, արժանի է մարտիրոս ժողովուրդի տառապանքներուն հաւասար դարմանումի։

«Այդ ժողովուրդին անունով է, որ կուգամ բողոքել 35 քաղաքակիրթ ազգերու արժանաւոր ներկայացուցիչներուն, խնդրելով անոնցմէ որ օրակարգի վրայ դնեն հայկական հարցը, իրենց ձայնը բարձրացնեն ի նպաստ Հայաստանի, բարոյապէս աջակցելու համար անոր, միաժամանակ իրենց պատկանած խորհրդարաններուն ներկայացնելով այս խնդրագիրը։ Հայ ազգը այս արդարութիւնը կը սպասէ յանուն մարդասիրական եւ խաղաղասիրական այդ նոյն սկզբունքներուն, որոնք կ'ոգեւորեն Միջխորհրդարանային Համաժողովը։ Որովհետեւ, այնքան ատեն որ այս մեծ անարդարութիւնը հանդուրժուի եւ հայ ժողովուրդը չունենայ իր ազատ եւ անկախ հայրենիքը, ոչ մէկ տեւական խաղաղութիւն կարելի է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»։

* * *

Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Ա. Ահարոնեան եւ Ալ. Խատիսեան կը մեկնին Ժընեւ, ուր պիտի հասնին Սեպտ. 5ին։ Ամսոյս 7ին պիտի մասնակցին Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի գաղթականական յանձնաժողովի նիստերուն։ Սեպտեմբեր 7, 8 եւ 9ին պիտի մասնակցին Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութեան տարեկան ժողովին։ Ասոնցմէ զատ պիտի պաշտպանեն հայկական դատը Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ։

Կ'իմանանք թէ միեւնոյն ժամանակ Ժընեւ կ'երթայ Գ. Լեւոն Բաշալեան, Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնախումբին եւ Բարեգործական Միութեան կողմէ՝ հետապնդելու համար կարգ մը հարցեր, որոնք կապ ունին Ազգերու Դաշնակցութեան հետ, ինչպէս Նանսէնեան ծրագիր, Սուրիոյ Հայոց տեղաւորումը, արտասահմանի Հայոց իրաւական դիրքին որոշումը (Ռուսերուն հետ միասին), «Լքեալ» գոյքերու հարցը, Նանսէնեան անցագիրները եւայլն.։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ընտրութիւնները եւ Քէմալ

«Ժամանակ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Նոր ընտրութեանց թեկնածուներուն ցանկը հրատարակուեցաւ։ Թեկնածուները ընդամէնը 315 հոգի են, որոնց 112ը նախապէս երեսփոխան չեն եղած։ Բոլոր նոր թեկնածուները Քէմալի կուսակցութեան կը պատկանին եւ բոլոր քէմալական ուշագրաւ դէմքերը մէջն են։ Նախկին Յառաջդիմասէր կուսակցութենէն ոչ ոք կայ ցանկին մէջ։ Այսպէս, բանակի նախկին հրամանատարներ Ալի Ֆուատ, Քեազիմ Քարապէքիր, Ճաֆէր Թայեար փաշա եւն, բոլորն ալ կը քաշուին քաղաքական կեանքէ։ Այս ցանկին հրատարակումով, ընտրութիւնները կը կորսնցնեն իրենց շահեկանութիւնը, քանի որ բացարձակապէս ընդդիմադիրներ չկան եւ ցանկին մէջ գրուածը անպայման պիտի ընտրուի։

Ինչպէս գրեցինք երէկ, այս առԹիւ Մուսթաֆա Քէմալ կոչ մը ուղղած է Թուրք ժողովուրդին, փառաբանելով խալք կուսակցութիւնը։

∴ «Աքշամ» կը գրէ թէ հաւանաբար Հայերուն կողմէ երեսփոխանական թեկնածու պիտի ներկայացուի Օսմ. դրամատան նախկին տնօրէններէն Պերճ Քէրէսթէճեան, Յոյներուն կողմէ Օսմ. դրամատան վարչական ժողովի անդամ Փանճիրի պէյ եւ Հրեաներուն կողմէ համալսարանի դասախօս Ավրամ Կալանթի։

Տօլմապաղչէի ժողովը եւ «Սեւ Ցանկը»

Թայմզի Թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ Օգոստոս 29 Թուականով.—

Երէկ Տօլմա Պաղչէի մէջ Կազի փաշայի նախագահութեամբ գումարուեցաւ գործավարներու խորհուրդ մը, որ տեւեց եօթը ժամ։ Կը կարծուի թէ վիճաբանութեան առարկայ դարձած են ներքին խնդիրները, մասնաւորաբար 150նոց Սեւ ցանկի գործունէութիւնը։ Կառավարութիւնը անոնց կողմէ սարքուած նոր խռովութիւններու կը սպասէ. կ'ըսուի թէ Քուշ Ատայի վերջին ընդհարումներուն ընթացքին Հաճի Սամիի հրոսախումբի անդամներէն ոմանք չեն ձերբակալուած։ Այս առաւօտ Պոլսոյ թերթերը կը քննադատեն հեյլէն կառավարութիւնը թէ Թոյլատու կը գտնուի հանդէպ 150ներուն, որոնք Յունաստան ապաստանած են, ու կը յայտարարեն թէ Յունաստանի դիրքը բարեկամական չէ։

Հանրապետութիւն հաստատուելէն ի վեր առաջին նախարարական խորհուրդն է որ կը գումարուի Էնկիւրիէն դուրս, ու ասիկա կը զօրացնէ այն կարծիքը թէ Պոլիս կառավարութեան անպաշտօն կեդրոնը պիտի ըլլայ ամառուան եղանակին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԿԱՆՉՈՒՄ ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԸ

Ա.

ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑ

Փարիզի «անկուսակցական» եւ «ոչ-կոմունիստական» թերթը մի շարք յօդուածներ է գրել — «Վրացական խնդիրն à la Վրացեան»— որի մէջ հայ բոլշեւիկին յատուկ յոխորտանքով եւ ծանծաղամտութեամբ՝ «քննադատում» է Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը։ Ըստ սովորութեան, այդ քննադատութիւնները առատօրէն համեմուած են խեղաթիւրումներով, փաստերի ու դիմացինի կարծիքների աղաւաղումներով, անձնական խծբծանքներով ու տղայական «եւլայթներով»։ Այդ հողի վրա խօսիլ բոլշեւիկ հրապարակախօսների հետ՝ նշանակում է ջուր ծեծել։ Սակայն, մի կէտի մասին օգտակար է եւ պէտք է խօսիլ շօշափուած հարցի մասնաւոր շահեկանութեան պատճառով։

Բոլշեւիկ հրապարակախօսը հարցնում է.—

«կարո՞ղ է արդեօք Վրացեանը ապացուցանել, որ, խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում այլ ազգային քաղաքականութիւն է վարում, քան վրացի բոլշեւիկներն իրենց երկրում, թէ՞, ըստ Վրացեանի, Վրաստանի խորհրդային Հանրապետութիւնը իր անկախ պետականութեան ներքին բովանդակութիւնով բախտաւոր բացառութիւն է խորհրդ. միութեան մէջ, իսկ միւս դաշնակից հանրապետութիւնները (Հայաստան, Ադրբէջան, Ուկրայինա) Մոսկւայի սուրուկներն են։ Թողնենք, որ Վրացեանը ինքը պատասխանէ այս հարցին։» (Երեւան, 21 Օգոստոս)։

Պատասխանում եմ սիրով եւ պատասխանում եմ գրական մաքով.

— Այո՛, «խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում այլ քաղաքականութիւն է վարում, քան վրացի բոլշեւիկներն իրենց երկրում»։ Միթէ՞ այդ նորութիւն է հայբոլշեւիկների համար։

Այո՛, վրացի բոլշեւիկները իրօք աշխատում են «Վրաստանին տալ անկախ պետականութեան բովանդակութիւն, առանց արտաքին ձեւին ձեռք տալու», իսկ հայ բոլշեւիկները ոչ միայն չեն աշխատում, այլ նոյնքան յամառութեամբ հակառակն են անում։ Միթէ՞ այս էլ նորութիւն է հայ բոլշեւիկների համար։

Ո՞րն է խորհրդային իշխանութեան «այլ» քաղաքականութիւնը Վրաստանում եւ Հայաստանում։ Ազգային-քաղաքական ի՞նչ հետեւանքներ են բխում այդ «այլ» քաղաքականութիւնից։

Առնենք մէկ օրինակ.— անկախ պետականութիւնը։

«Անկախ պետականութեան» առաջին պայմանը մեր երկրի հողն է, սահմանների խնդիրը։ Ինչպէ՞ս են հասկանում եւ գործադրում սահմանային հարցը վրացի եւ հայ բոլշեւիկները։

Վրացիները ունին իրենց իշխանութեան տակ գրեթէ բոլոր վրացական հողերը։ Ուրեմն, հողային տեսակէտից Վրաստանը ամբողջացուած է եւ «անկախ պետական» գոյութեան համար հողային էական նոր պահանջների պէտք չունի։ Ինչ ռէժիմի տակ կ՚ուզէ լինի — բոլշեւիկ, մենշեւիկ, թէ բուրժուա — ազգայնական Վրաստանը, հողային տեսակէտով, պատրաստ է պետականութեան եւ անկախութեան համար։ Այս դրութիւնը, անշուշտ, երկնքից չի ընկել. Նա մեծ չափով արդիւնք է Նախ. վրաց քաղաքական բոլոր հոսանքների ջիաւքական ճիգի։ Այդ հարցում վրացի մենշեւիկը, վրացի ազգայնականը եւ վրացի բոլշեւիկը միշտ գործել են եւ գործում են միացած, համերաշխ։

Դիվդաւա, Ժարտանիա, Էլիաւա կամ Մախվանի Վրաստանի սահմանների խնդրում նոյն տեսակէտն ունին, նոյն պահանջն են դնում, նոյն քաղաքականութիւնն են վարում։ Տեսակէտների եւ քաղաքականութեան նման համերաշխութիւն կա՞յ հայ բոլշեւիկների և ոչ-բոլշեւիկների միջեւ։ Զասենք Դաշնակցականների, կա՞յ հայեացքների եւ ձգտումների գէթ մօտաւոր նմանութիւն հայ բոլշեւիկների եւ, օրինակ, հայ ռամկավարական կամ ժողովրդական ազգայնականների միջեւ։ Չի՛ եղել, չկա՛յ ու չի նախատեսւում։ Տարբերութիւն չէ՞ այս։

Վրացի բոլշեւիկը, նախ եւ առաջ Վրացի է եւ յետոյ բոլշեւիկ։ Հայ բոլշեւիկը ամէն ինչ է, բայց ո՛չ հայ։ Վրացի բոլշեւիկը վրաց ազգային կեանքի օրգանական մասնիկն է կամ գէթ ձգտում է դառնալ այդպիսին. հայ բոլշեւիկը մեքենայական կերպով է կպցուած հայ իրականութեան, բերուած է դրսից, իր գոյութիւնը պահում է արտաքին օգնութեամբ, չի կարողանում ու չի կամենում պատւաստուել հայկական ազգային բունին։ Տարբերութիւն չէ՞ այս։

Վրացի բոլշեւիկները, Մոսկուայի վրայ յենուած, ոչ միայն հաւաքել են իրենց ազգային բոլոր հողերը, այլ եւ գրաւել են հարեւանների հողերը։ Ակնյայտնի ճշմարտութիւն է, արեւի պէս պայծառ, որ, օրինակի համար, Ախալքալաքը Հայաստանի մասն է, մարմինը մարմնից եւ արիւնը արիւնից Հայաստանի։ Աշխարհագրական տեսակէտից՝ Հայաստանի կտորն է, աւելի մօտիկ Շիրակին, քան Վրաստանի որեւէ մասին։ Ազգագրական կազմով Ախալքալաքցին ճնշիչ մեծամասնութեամբ— աւելի քան 80 առհարիւրը հայ է։ Տնտեսական հակումներով՝ թեքւած է դէպի Հայաստան։ Ռազմագիտականօրէն Հայաստանին է կապւած եւ վերջինիս ապահովութեան համար աւելի է անհրաժեշտ։ Եւ ենթակայօրէն— Ախալքալաքի ժողովուրդը ուզում է կցւել Հայաստանին, շատ անգամներ արտայայտել է իր կամքը միանալու Հայաստանին։

Աւելին դեռ. յօգուտ Հայաստանի է խօսում եւ բոլշեւիկների կոմունիստական դաւանանքը, որ բարձրաբարբառ աւետում է «ազգերի կատարեալ ինքնորոշում, մինչեւ անջատում» սկզբունքը։ Ըստ Լէնինի վարդապետութեան, Ախալքալաքի ազգաբնակութիւնը իրաւունք ունի ի՛նքը որոշելու թէ պիտի մնա՞յ Վրաստանի սահմաններում, թէ պիտի միանայ Հայաստանին։ Եւ նա մէկից աւելի անգամներ, շատ որոշ ու վճռական կերպով արտայայտել է իր կամքը— պահանջ է դրել միանալու Հայաստանին, բայց նրան զրկել են այդ իրաւունքից. Թոյլ չեն տւել ու չեն տալիս, միանալ Հայաստանին։ Ինչո՞ւ։ Ո՞ր օրէնքով։ Ինչ սկզբունքով։ Պատասխանը պարզ է.

— Որովհետեւ վրացի բոլշեւիկները չեն կամենում, որ հայկական Ախալքալաքը միացնի հայկական Հայաստանին եւ պնդում են որ մնայ վրացական Վրաստանի սահմաններում, վրաց տիրապետութեան տակ։

— Որովհետեւ հայ բոլշեւիկները այնքան տխմար են, այնքա՛ն խեղճ ու անճարակ, այնքան տգէտ, որ չեն կարողանում (թէ չե՞ն ուզում) պարտադրել իրենց վրացի ընկերներին Լէնինի վարդապետութեան տարրական սկզբունքները։

— Որովհետեւ, այո՛, «խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում այլ ազգային քաղաքականութիւն է վարում, քան վրացի բոլշեւիկներն իրենց երկրում»։

Եւ միա՞յն «վրացի բոլշեւիկները իրենց երկրում»։

Ահա Ադրբէջանը գրաւել ու նստել է Ղարաբաղի վզին ու չի ուզում, որ միացնի Հայաստանին. մինչդեռ եւ՛ մարդկային, եւ՛ բոլշեւիկեան բոլոր օրէնքները խօսում են յօգուտ միացման։ Ղարաբաղը անբաժան մասնիկն է հայկական լեռնազանգւածի։ Ղարաբաղը համարեա ամբողջութեամբ բնակեցւած է Հայերով։ Ղարաբաղի ազգաբնակութիւնը միաձայն ուզում է մտնել Հայաստանի մէջ։ Բայց եւ այնպէս Ղարաբաղը Հայաստանի մասը չէ, այլ՝ Ադրբէջանի։ Ինչո՞ւ։ Ո՞ւր է ազգային ինքնորոշման սկզբունքը։ Ո՞ւր է լէնինիզմը։

Այդպէս չէր երէկ։ 1920ին, երբ բոլշեւիկ-քէմալական հորդաները ծեծում էին Հայաստանի դռները, եւ հարկաւոր էր հայ կոմունիստներին խաբել ու յիմարացնել, Ադրբէջանցիք այլ կերպ էին մտածում։ Երբ 1920 թ. Դեկտեմբերին Հայաստանը դարձաւ խորհրդային, Ադրբէջանի խորհրդային կառավարութիւնը Նարիմանովի գլխաւորութեամբ հանդիսաւոր կերպով եւ պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ ինքը հրաժարւում է Ղարաբաղից յօգուտ եղբայրական Հայաստանի, որ այսուհետեւ Ղարաբաղը մաս է կազմելու Հայաստանի։ Այդ առթիւ հայ բոլշեւիկները Երեւանում մեծ ցնծութիւններ ու խուժանավարութիւններ արին։ «Մուսաւաթականներն ու Դաշնակցականները կռւում էին Ղարաբաղի համար, իսկ խորհրդային իշխանութիւնը խաղաղութեամբ է լուծում ազգային վէճերը. ահա ո՛ւր է խորհրդային իշխանութեան ույժը», պարծենում էին նրանք եւ հաւատացնում աջ ու ձախ, թէ այսուհետեւ յաւիտեանս յաւիտենից Ղարաբաղը մնալու է Հայաստանի ծոցում...

Այսօր Ղարաբաղը Ադրբէջանի ծոցում է, Ադրբէջանցիների տիրապետութեան տակ, ինչպէ՞ս պատահեց այդ. ինչո՞ւ չնչեց Ղարաբաղը Հայաստանին կցելու դեկրետը, ո՞ւր մնացին «խորհրդային իշխանութեան ույժը», Լէնինիզմը եւ բոլոր նման ցնդաբանութիւնները։

Պատասխանը նոյնպէս պարզ է.

— Որովհետեւ խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում այլ քաղաքականութիւն է վարում, քան նոյն իսկ ադրբէջանցի բոլշեւիկներն իրենց երկրում։ Հայ բոլշեւիկները ո՛չ միայն չբողոքեցին Նարիմանովի դեկրետի վերացման դէմ, ո՛չ միայն չպնդեցին, որ Ղարաբաղը մնայ Հայաստանում, այլ եւ սկսեցին յարձակւել մեր դէմ, երբ մենք բողոք բարձրացրինք ադրբէջանցի կոմունիստների կատարած խարդախութեան ու խաբեբայութեան դէմ։

Եթէ նրանք քաղաքական հասունութիւն ու քաղաքացիական արիութիւն ունեցող մարդիկ լինէին, պէտք է խոստովանէին, որ Հայաստանի սահմանների խնդրում իրենց հարեւան ընկերները անօրակելի անարգարութիւն եւ բռնութիւն են գործադրել՝ Մոսկւայի բարեհաճ հովանաւորութեան տակ։ Պէտք է ընդունէին իրենց բացարձակ անկարողութիւնը պաշտպանելու Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի շահերը։ Բայց արիութիւն պահանջել հայ բոլշեւիկներից միեւնոյնն է թէ եզից կաթ պահանջել...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԿԵՑՑԷ՜ ՃԱՏՐԱԿԸ.— «Մարտակոչ» կը գրէ (17 Օգոստ.).— քանի գնում է Հավլաբարի երիտասարդների մէջ զարգանում է շախմատը (ճատրակ խաղը)։ Բանւորական ակումբին կից բացւած երիտասարդներու հաւաքը աւելի ու աւելի է գրաւում երիտասարդներին, մանաւանդ աղջիկներին, որոնք նոր են սկսում խաղ սովորել կազմակերպւում են մրցումներ լաւ խաղացողների համար, որ լաւ արդիւնք է ցոյց տալիս։ Ցանկալի է որ նման մրցումներ շատ շատ տեղի ունենան։»

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ՀՈԳԵՐ

Վերջերս գործադրութեան դրուած հպատակութեան ծանօթ օրէնքը, ըստ երեւոյթին իր առաջին հունձքը պէտք է վերցնէ մեր նիհար մարմինէն, ապացուցանելու համար մեր համակրութիւնն ու հաւատարմութիւնը հանդէպ ֆրանսական ժողովուրդին։ Չէ՞ որ միշտ եւ ամէն բանի մէջ պէտք է ցոյց տանք Հայուն «ուշիմութիւնը», «աչքբացութիւնը» եւ ինչո՛ւ չէ, նաեւ ծայրայեղ եռանդը։

Մեզ հիւրընկալող երկիրը, մտատանջ իր ժողովուրդի աճման նուազումէն, հազարումէկ միջոցներու կը դիմէ դարմանելու համար այս չարիքը։ Այդ միջոցներու մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ նոր օրէնքը, որուն միակ նպատակն է՝ օտարականները — այն ալ որոշ բարեմասնութիւններով օժտուածները — ֆրանսական մեծ ընտանիքին մէջ լուծել։ Այս միջոցին պէտք է դիմեն բնականաբար այն բոլոր երկիրները, որոնք ցաւով կը դիտեն իրենց ժողովուրդի անհաղական կարողութեան օրըստօրէական նուազումը։

Ու ոչ ոք, նոյնիսկ պետութիւնները իրաւունք չունին բողոքելու այս միջոցներուն դէմ, քանի որ կառավարութիւնը ոչ մէկ բռնութիւն կը գործադրէ՝ ո եւ է անհատ անպայման Ֆրանսացի դարձնելու համար։ Եթէ օտարականներ կան հոն՝ որոնք չտեսկալով իրենց երկիրներու տնտեսական կամ քաղաքական պայմաններուն, կ՚ուզեն այս երկրին մէջ հաստատուիլ, աշխատիլ եւ տնտեսութիւն ստեղծել, ֆրանսական կառավարութիւնը ինչո՞ւ պիտի չուզէ այդպիսիները ընդունիլ իբրեւ քաղաքացի, երբ այդ ուղղութեամբ դիմումներ կ՚ըլլան իրեն։

Առանց մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու, այսքանն իսկ բաւական է բացատրելու ամբողջ իմաստը նոր օրէնքին, որ ո՛չ մէկ բարոյական օգուտ կ՚ապահովէ բոլոր այն ժողովուրդներուն համար, որոնք գաղթականներ կամ քաղաքական տարագիրներ ունին այս երկրին մէջ։

Եղածը իրենց ազգային շահերուն դէմ կը նկատեն մեզմէ շատ աւելի հզօրներ, անոնք որ սեփական երկիր ու իշխանութիւն ունին։ Այսպէս, Իտալիան արդէն իսկ լուրջ եւ խիստ միջոցներու դիմեց՝ կասեցնելու համար արտագաղթը դէպի Ֆրանսա, որպէսզի փրկէ իր քաղաքացիները ձուլումի անխուսափելի վտանգէն։ Տարակոյս չկայ որ նոյն իմաստով ձեռնարկներ պիտի ընեն նաեւ միւս շահագրգռուող պետութիւնները։

Ասոնք ալ անտարակոյս բնական երեւոյթներ են, ինքնապաշտպանութեան պարզ միջոցներ, յանուն վտանգուած ազգային շահերու։

Բայց ի՞նչ կ՚ընենք մենք, քաղաքական իմաստով անտէր եւ Թափառական Հայերս։ Եթէ տասնեակ հազարներով բնակչութիւն ունեցող պետութեան մը համար վտանգաւոր է ներկայ օրէնքը, ո՛րքան աւելի վնասակար է մեզի պէս սակաւաթիւ ժողովուրդի մը համար, որ իր գոյութիւնը կրնայ պահպանել բացառապէս շնորհիւ իր թուական աճումին։

Բարիք մը չէ ասիկա մեզի համար, այլ բացորոշ վտանգ մը, ուղղուած մեր ազգային շահերուն դէմ։

Այս վտանգը աւելի ծանրակշիռ կը դառնայ, երբ աչքի առջեւ ունենանք մեր գաղթականի փափուկ վիճակը։ Շատեր անստոյգ կացութենէ մը փրկուելու համար գուցէ պիտի մղուին «օգտուելու» այս նոր պատեհութենէն, միաժամանակ իրենց տնտեսականը բարելաւելու սին ու խաբուսիկ պատրանքներէ տարուելով։

Այս ուղղութեամբ իրարանցումը նկատելի է արդէն։ Մարդիկ կան, որ անբացատրելի մտայնութեամբ մը հիմակուընէ իսկ առանց այլ եւ այլի կը մղեն այս ժողովուրդը օգտուելու այս նոր շնորհէն, գրասենեակներ ալ կան, որ օրինական գործողութիւնները «արագ» եւ «աժան» կատարելու խոստումներ կը շռայլեն։

Շատերու համար ասիկա պարզապէս առիթ մըն է ամրացնելու իրենց դիրքերը, օգտուելու այս կամ այն ուղղութեամբ։ Կան բարեմիտներ ալ, որ այս ճամբով փրկել կը կարծեն հայ գաղթականը։ Ինչ ալ ըլլայ սակայն, շատեր անխուսափելիօրէն պիտի փորձուին ստացական քաղաքացիութիւնը ընդունիլ, միանգամ ընդմիշտ իրենց ոտքը ամուր գետնի մը վրայ դնելու յոյսով։

Սխալ է սակայն, եւ յանցանք աչքերը կապուած հպատակութեան օրէնքը միակողմանի բացատրելու համար Թափուած ջանքերը այս կամ այն ուղղութեամբ։ Օրէնքի դրդապատճառներն ու նշանակութիւնը աւելի առաջ, այս էջերուն մէջ ընդարձակօրէն բացատրուած էին ընկ. Հրանտ Սամուէլի կողմէ։ Առկէ պարզօրէն կը տեսնուի, որ իւրաքանչիւր անհատ, պարտաւոր է գիտակցիլ թէ ֆրանսական քաղաքացիութիւնը ընդունելով, ստիպուած է դառնալ «իսկական Ֆրանսացի» եւ ոչ թէ «Թուղթի վրայ քաղաքացի»։ Ասիկա կը նշանակէ թէ ենթական գիտակցօրէն պէտք է խզէ իր բոլոր կապերը իր պատկանած ազգութեան հետ, եւ իւրացնէ իր նոր ազգութեան բոլոր բարոյական եւ նիւթական պահանջները։ Ֆրանսական քաղաքացի դարձած Հայը, կրնայ խօսիլ եւ գործել, նոյնիսկ մտածել հայութեան համար այն չափով, որչափով որ պիտի ընէր ո եւ է Ֆրանսացի մը։

Կեղծ քաղաքացիութիւնը, կամ քաղաքացիութեան առաւելութիւններէն անձնապէս օգտուիլ ուզողները, պէտք է լաւ իմանան, որ իրենք գերադանցօրէն կը խաբեն նախ իրենք զիրենք եւ ապա ֆրանսական կառավարութիւնը։ Այդպիսիներու համար օրէնքը որոշ տրամադրութիւններ ունի, որոնցմէ ոչ ոք թող կարծէ թէ կրնայ խուսափիլ։

Աւելի պարզ խօսինք. ինչպէս որ կաթոլիկ եղողէ մը կը պահանջուի ուրանալ իր նախահայրերն ու անոնց կրօնքը, նոր քաղաքացիական օրէնքն ալ բարոյական պարտք կը դնէ գիտակցօրէն ուրանալ իր պատկանած ազգութիւնը։

Պարզ կը տեսնուի թէ՝ որքան շատ հայրենակիցներ «օգտուին» նոր օրէնքէն, այնքան շատ կը վնասենք մենք ազգովին։ Այս մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ։

Ճիշդ է, որ մեր կացութիւնը բաւական նպաստաւոր գետին ստեղծած է այս վտանգը հիւրընկալելու տեսակէտէն։ Ճիշդ է նոյնպէս, որ չենք կրնար կռուիլ ամբողջութեամբ այս վտանգին դէմ։ Բայց միւս կողմէ ամէն օր կը մատնանշենք ձուլումի եւ ապասերումի վտանգները։ Հազարումէկ միջոցներ կ՚առաջարկուին նոր սերունդը այլասերումէ փրկելու մասին, ինչո՞ւ չենք խորհիր ուրեմն, որ չափահաս սերունդը եւս կորսնցնելու վտանգին առջեւ կը գտնուինք։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ անտարակոյս այս վտանգին զոհ պիտի երթան գլխաւորաբար հայ քաղքենի տարրերը. անոնք որոնք շատ թոյլ թելերով կապուած են հայ կեանքին հետ։ Լաւ կ՚ըլլար, եթէ ասոնք շուտով ընտրէին իրենց ճամբան եւ հրաժարէին միանգամընդմիշտ աժան ազգասիրական մարզանքներէ։ Եւ ինչ որ կարեւորն է, հրաժարէին միանգամընդմիշտ մոլորեցնելէ մեր միամիտ հայրենակիցները։

Կա՞յ մարմին մը, օրկան մը խորհող այս ուղղութեամբ, որուն պիտի դիմէ հայ աշխատաւորը՝ բան մը հասկնալու եւ լուսաբանուելու համար։

Ինչո՞ւ չենք տեսներ այս նոր վտանգը։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԼՈՐՏ ՍԷՍԻԼԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ

Երէկ Ժընեւի մէջ բաց-
ցաւ Ազգերու Դաշնակցութ
խորհուրդի 46րդ նստաշրջան
քանի մը օրէն ալ Ընդհ
ժողովը կը գումարէ իր տար
նիստերը։

Վերջերս երկու կարեւոր
ժարականներ օրուան
կը դարձնեն Ազգերու Դաշ
ցութեան ապագան։ Առաջին
ժարողը եղաւ Ազգերու Դաշ
ցութեան Ֆրանսայի պատու
ծերակուտական Հանրի տը
վընել (Նախկին մ՚արզպան
ոյ), որ արտաքին Նախ
Պրիանի ուղղուած նամակ
կը բացատրէր իր քաղ
պատճառները, կարճ խօսքով
չակելով Ազգերու Դաշնակցութ
անանկութիւնը։

Նաստոռոջանի Նախորդ
Լորտ Ռոպըրթ Սէսիլի թէ
լիական դաշնկճի անդամ
թենէն եւ թէ Ազգերու Դաշ
ցութեան պատուիրակի հա
մանքէն հրաժարիլը. աւելի
հարուած մը կը տայ մի
յին արիսպագոսի հմայքի
միաժամանակ քողազերծ
անգլիական դաշնկճին ան
քաղաքականութիւնը զին
թափութեան խնդրին մէջ։ Լոր
սիլ իր հրաժարականը ներկ
ցուցած էր Ժընեւի Նաւային
նաթափութեան խորհրդաժ
ձախողելէն անմիջապէս վեր
կային վարչապետ Պոլտուին
նատայէն նոր վերադարձած
լով, հրաժարականին հա
քանի մը օր առաջ միայն
պարակ եղաւ։

Ահա թէ ինչ կ՚ըսէ Լոր
սիլ իր հրաժարագրի
(«Թայմզ» 30 Օգոստ.)

«Ցաւով կը յայտնեմ որ
եմ այն եզրակացութեան
պէտք է հրաժարիմ պաշ
Նախ վստահացնեմ ձեզ
եզրակացութիւնս ո եւ է
սական դժուարութեան
ւանք չէ։ Կը ցաւիմ ընդ
դժուարութիւնը շատ
լուրջ է. որովհետեւ չեմ
ծածկել թէ Զինաթափ
ընդարձակ քաղաքական
մէջ դաշինքին մեծամասն
մը եւ ինքս իրապէս համ
չենք։

«Կը հաւատամ թէ սպ
զինումներու ընդհանուր
զումն ու սահմանափակ
կան է աշխարհի խաղաղ
համար, եւ այդ խաղաղ
կախում ունի գոյութի
միայն բրիտանական կա
թեան, այլ նոյն ինքն
կան քաղաքակրթութեան
տեւի թէ՝ սպառազին
սահմանափակումը եւ
տեմ օրուան ամէնէն
հանրային խնդիրը։ Համ
եմ թէ ասիկա կարելի
կանացնել միայն միջ
համաձայնութեամբ։ Համ
իմ դատողութեամբ,
րութիւնը իր գլխաւոր
պէտք է կեդրոնացնէր
համաձայնութիւն մը
ընելու։ Չեմ ըսեր թէ
պէտք է գնուի ամէն
այլ կ՚ըսեմ թէ քաղաք
լոր հարցերէն ամէնէն
քաւորն է այդ։

«Անցեալ գարնան
զինումներու սահման
նախապատրաստական
շատ մը բաներ վրդ
ինծի համար։ Կրկին
ինծի դրկուած հրահ
պարտաւորուած էի
նել այնպիսի տեսակ
զորս շատ դժուար էր
ցնել աշխատանքներու
թեան լուրջ փափաք

«Սակայն երբ
խնդրելու ինծմէ որ
հրդաժողովին Անգլիոյ
րակներէն մէկը ըլլա
ընդունեցի։ Կը խորհէ
մաձայնութեան մասի

ԾԻԾԱՂ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԸ

Կատուած աւելցնէ, շիտակը հոգնած եմ… բարեկամի կողմէ: Թշնամիի կողմէ ալ՝ պատիւ մը պայտօսքարելու թէ… մինչ յայտօսքարելու թէ… մնամ հիւանդ եմ. բարեկամներս հաւաքուած մանկամաւացունք չեն: Սարդ մեծ սատամբ կամ գրողներ են՝ խօսքի վաճառականները կամ բանուորներ են՝ գործի վաճառականները: Այս բոլոր բարեկամներուս մէկ կողմ: Ես ունիմ քանի մը ծանկագին բարեկամներ ալ, որոնք հնարիչներ են ու պատիւ կը բերեն ինծի, քեզի ու իրենց… գաղափարականին:

Զարդանկարիչ բարեկամ մը հնարած է նոր ներկ մը որ արեւով, ջուրով, օդով, օճառով, ժամանակով կամ ժամկէտով չեն թափիր եւ ունին թաւշային փայլ ու փափկութիւն:

Ջինկօկրաֆ բարեկամ մը հնարած է մոլան մը որ լուսաւոր է ու գիշեր ցերեկ կը վառի ու կը փայլի:

Նկարիչ բարեկամ մըն ալ հնարած է գործիք մը՝ ամէն կարգի ծուխերը խեղդելու, չէզոքացնելու համար:

Այս երեք բարեկամներս ալ կը սպասեն միծահալուսա գնորդներու, փողի համար չի՛ գաղափարի համար:

Խորհուրդ կուտամ իրենց երթալ Հայաստան՝ յաջողութիւն գտնելու համար:

Ա. Բարեկամիս ներկը, որուն կարմիրը նշանաւոր է, Թող գաւլին պոլշեւիկները գոյն չկարենալ փոխելու համար:

Բ. Բարեկամիս մելանը Թող գործածեն իրենց շինարարութեան փայլուն աէքլամներուն համար:

Գ. Բարեկամիս ալ մեքենան Թող գործածեն՝ աշխարհի մուխը մարելու համար:

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

կոտված չկայ եւ կարելի պիտի ըլլայ նուազին երեք մեծ պետութեանց միջեւ սպառազինութեան սահմանափակում առաջ բերել: Միւս կողմէ անոր ձախողումը մեծ աղէտ մը պիտի ըլլայ: Դժբախտաբար ձախողեցաւ եւ այսօր պատճառները պիտի սպրդուին, երբ խորհրդարանը գումարուի: Առայժմ բաւական է ըսել թէ ես ինքս համաձայն չէի ստացուած հրահանգներուն եւ կը հաւատամ թէ կարելի պիտի ըլլար համաձայնութիւն մը գոյացնել այնպիսի պայմաններով, որ երբեք չպիտի զոհուէին Անգլիոյ էական շահերը:

«Անցեալին մէջ իմ պաշտպանած բոլոր տեսակէտներս ձախողեցան: Նոյնը պիտի ըլլայ ապագային ալ: Նոյն պատճառները նոյն արդիւնքները առաջ պիտի բերեն: Պէտք է ըսեմ եզրակացութիւնը թէ՝ այս խնդիրներուն մէջ իմ պաշտօնակիցներս չեն համաձայնիր ինծի հետ: Այս պայմաններուն մէջ, այսուհետեւ իմ ներկայութիւնս դահլիճին մէջ ոեւէ է բանի չպիտի ծառայէ:»

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԹԱՔՈՒՆ ՆՈՐ ՈՒԺ ՄԸ

Գիտնականները յաճախ իրենք իրենց սա հարցումը կ'ուղղեն.— Ի՞նչ պիտի ընէ մարդկային ճարտարարուեստը երբ սպառին երկրին մէջ գտնուած քարածուխի բոլոր մթերքները. Նկատի առնելով որ ներկայ քաղաքակրթութեան դարուն մէջ քարածուխը գրեթէ միակ շարժիչ ուժն է հնարուած բոլոր մեքենաներուն եւ մեքենական կազմուած քներուն:

Ինչպէս գիտենք, ռատիոմը, որուն 1 կրամը 400,000 ֆրանք կ'արժէ, լոյս եւ ջերմութիւն կ'արտադրէ, իր ծանրութենէն խիստ աննշան մաս մը կորսնցնելով. պէքըրէլի կարծիքով 1 կրամ ռատիոմը հազիւ 1 հազարերորդական կրամ նիւթ կը սպառէ մէկ միլիոն տարիներու ընթացքին մէջ: Ռիւթէնֆորտ, Հէյտվայլը եւ Քիւրիս այդ ժամանակամիջոցը չափազանցուած գտնելով հանգերձ, ընդունած են թէ 5 կրամ ռատիոմը 100 տարուան մէջ իր ուժը սպառելով 1 կրամ կը կորսնցնէ իր ծանրութենէն:

Նիփսէ, որ երկու դար առաջ արեւագրութիւնը (héliographie) հնարեց եւ առաջին անգամ ըլլալով լուսագրական փորձեր կատարեց ապակիի վրայ, ժամանակին նշմարած էր թէ մթութեան մէջ Ուրանիոնի աղերը բաւական երկար ատեն լուսանկարչական տպաւորութիւններ առաջ կը բերեն, սակայն ան չկրցաւ իր դիտողութենէն որեւէ եզրակացութիւն մը հանել: Այդ փորձերը թէեւ յետոյ մոռացութեան տրուեցան, սակայն «Ռէօնթկէն» ք. ճառագայթներուն գիւտով մեծ յեղաշրջում առաջ բերաւ գիտական աշխարհին մէջ: Այսօր նիւթին աներեւութացման մասին Լավուազիէի վարդապետութիւնը հիմէն խախտելով, ընդունուեցաւ թէ պարզ մարմիններու ամենավերջին տարրը՝ հիւլէն՝ անեղծական չէ, այլ ընդհակառակն ինքնին բաղկացած է չէզոք ելեկտրականութեամբ բեռնաւորուած նիւթեղէն մասնիկներէ, որոնք զանազան պատճառներու ազդեցութեան տակ կը տարանջատուին դրական եւ բացասական ելեկտրականութիւններու:

Սակայն ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ հիւլէներուն այդ տարանջատումը: Կը կարծուի թէ հիւլէներու մակերեւութային մասնիկներուն զօրեղ անջատումը ծնունդ կուտայ տիեզերական թաքուն նոր ուժի մը:

Գիտենք թէ կիզումի երեւոյթները նիւթին տարանջատման անմէէն զօրեղ պատճառներէն մէկը կը կազմեն, եւ թէ ջերմութեան կամ լոյսին առաջ բերած երեւոյթներէն դուրս, կազերու բաշխումներուն մէջ կարելի է ի յայտ բերել կազմաւորութիւնը օդագիր մասնիկներու անսահման քանակութեան եւ ուժերու, որոնք մինչեւ այսօր օգտագործուած չեն: Սակայն cathodiques(*) կոչուած ճառագայթները կը թուին ներկայացնել նիւթին անջատման առաւելագոյն աստիճանը: Այդ ճառագայթներուն միջոցաւ առաջ բերուած հիւլէներուն ռմբակոծութիւնը կ'արտադրէ այնպիսի ջերմութիւն մը (3500 աստիճան տաքութիւն), որ կարող է հալեցնել ադամանդը:

Մ. Ժ. Ժ. Թոմսըն կը կարծէ թէ՝ եթէ անսպառած նիւթէն մէկ կրամ շարժման մէջ դրուի այդ սնամէջ խողովակին մէջ, նկատի առնելով cathodiques ճառագայթներուն արագութիւնը, որ երկվայրկեանի մը մէջ 100 հազար քիլոմեթր է, կարելի պիտի ըլլայ առաջ բերել ամենահրաշալի արդիւնքներ:

Նիւթին այս ճառագայթարձակ գործունէութենէն առաջ եկած օդագիր մասնիկները օժտուած են այնպիսի անսահման արագութիւններով, որոնք անհունօրէն գերազանց ուժի մը գործածութիւնը կը պահանջեն, թէ գործածուած ուժին սպառումը պէտք չէ նիւթէն դուրս փնտռել, այլ նիւթին մէջն իսկ:

Հետեւաբար հիւլէները պէտք է նկատել անսահման ուժի ընդունարաններ, զորս կրնան սպառել առանց դուրսէն որեւէ բան փոխ առնելու, եւ որ իրենց մէջ կուտակուած է առեղծագործութենէն ի վեր: Ըսել է թէ մեր տրամադրութեան տակ ունինք անսահման ուժի մթերք մը. Ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել այդ ուժը, that is the question.

Հ. ՑԵՐՈՒՍԻ

(*) Cathodiques ճառագայթները առաջ կուգան երբ ելեկտրական ճախարակին հոսանքը արձակենք ապակիէ խողովակի մը մէջ, որուն օդը պարպուած է 1 միլիոներորդ մթնոլորտ համեմատութեամբ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ

ԻՐ ԿԱՐԳԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ

ԳՏՆԵԼՈՎ ՊԻՏԻ ՆՊԱՍՏԷ

ԹԵՐԹԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԻՃԵՐԸ

Կը շարունակուին Սեւանի լիճին ուսումնասիրութիւնները: Այս ուսումնասիրութիւններով կարելի պիտի ըլլայ ճանչնալ ու բացատրել Սեւանի մէջ տեղի ունեցած երեւոյթները: Բոլոր փոքրիկ լիճերը, իրենց կենդանաբանական ու բուսաբանական հարստութիւններովը, քննութեան առնուած են ռուս գիտնականներու կողմէ, որոնց այսպէսով, գեղեցիկ ամառնային արձակուրդներու առիթն ալ կը տրուի:

Լիճին կայանի վարիչ Ֆորնանտովի ղեկավարութեամբ խումբ մը բարձրացաւ լեռնային կափլի լիճը, որ կը գտնուի Ազմաղանի լեռնաշղթային մէջ, ծովի մակերեւոյթէն 10,000 ոտք բարձր: Այս լիճը առաջին անգամ է որ կ'ուսումնասիրուի: Մակոյկով մը կարելի եղած է շրջագայիլ ամէն կողմ: Լիճին ջուրը տաքուկ է, ջերմութիւնը ստանալով արեւին ուղիղ ճառագայթներէն: Լիճը հարուստ է կենդանաբանական եւ բուսական տեսակէտէն:

Աւարտած է նաեւ ուսումնասիրութիւնը Գէլ լիճին, որ կը գտնուի Սեւանի հարաւ-արեւելեան կողմը եւ լիճին նոր միացած է նեղուցով մը: Դեռ պիտի ուսումնասիրուին Գարչ լիճը (Դիլիջան), Այղըր լիճը (Էջմիածին), Արփա լիճը (Ալեքսանդրապոլ) եւ Ղարագէօլը (Զանգեզուր):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ԼԻՈՆ.— Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան վիճակահանութիւնը եւ հանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 13ի Շաբաթ գիշերը, «Էմիլ Զօլա»յի սրահին մէջ: Խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր ժամանակէն առաջ: Արահը գրեթէ նեղ կուգար: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքով»: Գ. Գեղամ Սարոեան հանդէսը բանալով ըսաւ, թէ՝ «որքան ատեն որ հայ ժողովուրդը եռանդով փարած է Հայրենակցականին, ձուլման աղէտը վտանգը չի կրնար համարձակիլ Հայուն սեմէն ներս մտնել: Վստահ ենք թէ վերջապէս բանութեան եւ գիտակցութեան ուրականներուն վրայ կրկին պիտի կերտուի ազատութիւնը եւ հայ կենսունակ ժողովուրդը վերստին պիտի տիրանայ իր հայրենի օջախին, հաւաքելով ցիրուցան տարագիր զանգուածները»:

Օրուան հանդէսին հրաւիրուած էր խօսելու Պ. Յ. Արապեան, որ ներկայացուց Հայրենակցական Միութեան կատարած գործը, սկսեալ 1918 եւ 19 թուականներէն Կովկասի մէջ, յետագային Պէյրութ եւ այլն, ուր Բարձր Հայքի Միութիւնը ամենաեռանդուն կերպով աշխատած է: «Հայրենակցականները պէտք է հասկնան վերջապէս որ, ըսաւ, այսօր անհամեմատ շատ աշխատանք ունին կատարելիք քան երբ եւ իցէ: Եւ այդ աշխատանքներէն առաջինը պէտք է ըլլայ անպայման միացնել բոլոր Հայրենակցականները ու լծուիլ գործի: Գաղութահայերը Թող հրապարակ իջնեն եւ ուժգին կոչով մը իրականացնեն այս գաղափարը»: Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր:

Հանդէսը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Կարին

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹԵՆԻՍ

Պատ-Հոմպուրկի վերջընթեր մրցումներուն մէջ ֆրանսական զոյգը յաղթած է Աւլանկիւլ-Տըմասիուս զոյգին:

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

ՍԻՑ ՊԼԻՊԼԻՐԵԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Միտ Պէրպէրեան ամերիկահայ նշանաւոր կոփամարտիկը (թեթեւ ծանրութիւն) որ ժամանակ մը աշխարհի ախոյեանութիւնը ներկայացնողներէն մէկը եղած էր, Օգոստոս 16ին Պոսթընի մէջ մրցեցաւ Ճիմմի Սաքսի հետ: Ներկայիս դեռ արդիւնքին չենք տեղեկացած:

Միտ Պէրպէրեան Ամերիկայի միջին նահանգներու թեթեւ ծանրութեան ախոյեանն է: Լաւ պիտի ըլլար որ Պէրպէրեան Ֆրանսա գար չափուելու համար ֆրանսացի կոփամարտիկներու հետ: Վստահ ենք որ ան իր ծանրութեան պատկանող կոփամարտիկներուն կրնայ յաղթել:

∴ Փալինօ՝ Եւրոպայի ծանրութեան ախոյեանը՝ Սեպտեմբեր 8ին Ամերիկայի մէջ պիտի չափուի նոր Զելանտայի ախոյեան Թօմ Հէնիի հետ: Սպանիացին նախապէս կէտերով յաղթած է Զելանտացիին: Այս անգամ ալ կը նախատեսուի Փալինոյի յաղթանակը:

ԱԹԼԵԹԻՍՄ

Կիրակի օր Ֆրանքֆուրթի մէջ (Գերմանիա) մարզական տօնի մը ընթացքին, Brechenmacher 14 մեթր 72 գունդ նետելով կոտրեց Գերմանիոյ մրցանիշը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հակառակ տիրող տաքին, Անգլիոյ մէջ ալ եղանակը կիրակի օր բացուեցաւ: Անգլիոյ մէջ գնդախաղը միշտ կը պահէ իր ժողովրդականութիւնը: Կիրակի ամբողջ Լիկերու հանդիսատեսներուն թիւը հասած է 750,000 հոգիի, ինչ որ մեծ թիւ մը չէ Անգլիոյ համար:

Գ. Կ.

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 20ին, Մոսկուայի մէջ սկսան Ռուսիոյ մարզական ընդհանուր մրցումները: Այս առթիւ մարզիկ խումբերուն տրամադրութեան տակ դրուեցան ամէնէն խոշոր հրապարակները եւ Հրակայանները: Կատարուեցան գնդախաղեր, թէնիս, պասքէթպոլ, աթլէթիզմ, հրացանաձգութիւն, լողալ: Հանդէսները պատերազմական բնոյթ ունէին: Կարմիր հրապարակին վրայ տեղի ունեցաւ մեծ հանդէս մը: Մարզանքներուն կը մասնակցէին 2000 հոգի: Մոսկուայի մարզական խումբերը ղրկած էին 745 հոգի, Լենինկրատէն՝ 236, Հիւս. Կովկասէն՝ 144: Պատգամաւորներ կային Զեխոսլովաքներէն, Նորվեկիայէն, Ֆինլանտիայէն: Նոյնպէս գերմանացի 11 ըմբիշներ եւ 11 թէնիս խաղացողներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՍ ԱՂՋԻԿ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Ռուս աղջիկ մը, Քլարա Պրայլովսքի, հարուստ գերդաստանէ մը, որ կը բնակի Մալաքոֆ պողոտային վրայ, ինքնաշարժ մը կը վարձէ եւ շիտակ կ'երթայ փինավաճառի մը մօտ կը գնէ ատրճանակ մը: Յետոյ նոյն ինքնաշարժով կը հասնի Փէր-Լաշէզի գերեզմանը, ուր թաղուած է իր հօր մարմինը: Հօրը շիրիմին կրթնած՝ թուղթի մը վրայ քանի մը տող կը գրէ, յետոյ ձեռքերը կուրծքին, գլուխը խոնարհած, կ'ազօթէ:

Ցանկարծ ատրճանակը կը գոռայ: Աղջիկը գետին ինկած էր անկենդան: Թուղթին վրայ գրուած էր. «Անուշս Պրայլովսքի է»:

ՄՑԵՍ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ.— Գերմանացի լրտես մը, Ցեօյլ, անցեալ օր Մեցի մէջ կը գիմէ երիտասարդ ֆրանսացի զինուորի մը եւ կ'առաջարկէ 1,100 ֆրանքի փոխարէն օրինակ մը բերել նորահնար գնդացիրին գնդակներէն: Զինուորը լուր կուտայ իր հարիւրապետին որ կը թելադրէ ընդունիլ առաջարկը եւ ժամադրուած տեղը տանիլ կեղծ գնդակ մը: Ֆրանսացի զինուորը կը հպատակի: Ու երբ Գերմանացին 1100 ֆրանքը կը յանձնէ ու գնդակը կը ստանայ, վրայ կը հասնին ֆրանսացի ոստիկանները եւ կը ձերբակալեն զայն:

ԱՏՐՃԱՆԱԿ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ.— Մէնիլմոնթան ծառուղիին վրայ խոնարհ եկեղեցի մը կայ, ուր կ'այցելեն գողերը, երբ որ ուզեն: Վերջերս հրաման տրուած էր ժամկոչին, որ գիշերները պահէ եկեղեցիին մէջ: Արդ, անցեալ գիշեր խումբ մը գողեր դարձեալ մտան եկեղեցիէն ներս: Պահապանը յանկարծ կրակեց գիշերային հաւատացեալներուն վրայ: Եկեղեցիին պատերը իրարու պոռացին, Եհովային ձայնին նման ահաւոր որոտում մը լսուեցաւ եւ գողերը փախան, իրենց գործիքները թողլով սուրբերուն առջեւ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

Դէպքերու բերումով, կը գտնուէի կացութեանը մէջ այն մարդուն, որ հեղեղի մը մէջ ինկած եւ խեղդուելու վտանգին ենթակայ, ի զուր կը ճգնի ոտքը գետին դնել:

Պէ՞տք էր որ ենթարկուէի:

Եւ Մեծ-Դուքս Տիմիթրի Փավլովիչի վստահութիւնը չարաչար գործածելով, պէ՞տք էր որ ընկրկէի գործին առջեւ զոր ստանձներ էի:

Դիւրին չէ անշուշտ «աշխատիլ» երկրի մը մէջ, ուր ամէն մէկ քայլիդ լրտեսի մը կամ մատնիչի մը կը հանդիպիս:

Բայց, ուրիշ առթիւ ալ, նոյնքան ծանր պարագաներու առջեւ գտնուեր էի:

Երկար մտածելէ յետոյ ուրեմն, շատ յանդուգն, յիմարական ծրագիր մը պատրաստեցի:

Թվէրսքայայի տունը գտանալուս պէս, խնդրեցի վերակացուէն որ, իմաց տայ օրիորդին թէ կ'ուզէի հետը խօսիլ:

Անմիջապէս գիս կանչել տուաւ:

Անոր քով մտնելէ առաջ, կրցայ Անուշքայի ապարանքի հետ տեսնել:

— Ամէն բան լաւ կ'երթայ: Բայց բան մը փախցնէք խօսակցութենէն զոր պիտի ունենամ, եւ ինչ որ ալ ըլլայ, անխտղաբար իմաց տուէք Քռիլօֆին կամ Քարասօֆին ինչ որոշում որ տրուի. որովհետեւ պէտք է որ կամ տակը երթամ կամ վրան ելլեմ:

Հաւանութեան շարժումով գլուխը ծռեց եւ ուղղուելով դէպի օթոց մը զոր թեթեւօրէն բացաւ եւ ինծի ցոյց տուաւ գործիքը որ իրեն թոյլ պիտի տար լսել:

Այս կողմէն ապահովուելէ յետոյ, մտայ կարմիր կոյսին քով:

— Ի՞նչ կ'անցնի կը գտնայ, հարցուց, եւ ինչո՞ւ մեր միջեւ այդքան որպիսութիւն: Չե՞ս գիտեր թէ ասկից յետոյ, ամէն վայրկեան կրնաս ազատօրէն քովս գալ:

Ընկճուած երեւոյթով մը պատասխանեցի.

— Աւա՜ղ, լաւ երազ մը ունէի, զոր ճակատագիրը մէկ հարուածով կուգայ ջախջախել. անկարելի է որ ձեր ծառայութեան մէջ մնամ. կուգամ ձենէ խնդրել որ ընդունիք հրաժարականս:

Մէկ ոստումով վրաս նետուեցաւ.

— Չէ՛, ի՞նչ ըսիր. անշուշտ սխալ հասկցայ:

— Ոչ. կը խնդրեմ որ գիս ազատ արձակէք:

Զարմանքով գիս գիտեց:

— Ի՞նչ կը նշանակէ այդ, հարցուց: Պէ՞տք է որ կարծեմ թէ դուն ալ միւսներուն պէս, բոլոր միւսներուն պէս, կ'ուզես գիս մատնել:

Սաստկօրէն գլուխը գիտեցի:

— Երբ կը նախընտրեմ մեկնիլ, ճիշդ անոր համար է որ չեմ ուզեր ձեզ մատնել: Նախորութիւն չունիմ խածնելու ձեռքը որ գիս կը սնուցանէ:

Ցաւայ որ կը ստգոնէի:

Ընկարկ մը պտտցուց իր շուրջը, յետոյ, բազմոցի մը վրայ նետուելով, մխրճուեցաւ խոր մտածումներու մէջ: Բայց շատ չանցած, ինքզինքը գտաւ, եւ տպաւորիչ հանդարտութեամբ մը, ըսաւ.

— Իմ պզտիկ Իվանս, ինչ որ կ'ըսես ծանր է, շատ ծանր, նոյնիսկ քու կարծածէդ շատ աւելի ծանր: Ուրեմն, կ'ուզե՞ս ինծի հաճոյքը ընել բացատրելու:

— Ահ ո՛չ, որպէսզի ամբողջ Չեկան իմ եռեւէ՞ս իյնայ: Շնորհակալ եմ: Դասս նոր առի. կը բաւէ որ կռնակիդ լսէ թէ ինծի ըրած առաջարկները քեզի իմացուցեր եմ եւ…

— Կռնակիդ քեզի առաջարկեց գիս մատնե՞լ

Խորապէս վրդոված ըլլալ կեղծեցի…

— Այդպէս ըսել չուզեցի, այլ…

— Այո՛, բայց ըսիր կերպով մը…

Եւ յամառելով,

— Ցեսնենք Իվան, չպիտի անշուշտ ուզես գիս նման վրդովմունքի մը մէջ ձգել. գիտես թէ որքա՞ն աղուոր գտնուեցայ քեզի հանդէպ:

— Այո՛, բայց…

— Բայց ի՞նչ… ի՞նչ, կը վախնաս որ մէկո՞ւ մը կ'ըսեմ քու ըսելիքներդ: Կ'երդնում որ քու խօսքերէդ ոչինչ, ոչինչ, կը լսե՞ս, չպիտի դուրս ելլէ ասկից:

Վարանիլ ձեւացուցի…

— Եթէ վստահ ըլլայի՛, սկսայ:

— Բայց, կրնաս վստահ ըլլալ. ես սովորութիւն չունիմ մատնելու անոնք որ ինծի կը ծառայեն:

Եւ հեռզհետէ աւելի վրաս իյնալով.

— Այսպէս ուրեմն, համարձակեցաւ քեզի առաջարկել որ…

Ընելիքս որոշած ըլլալու ձեւեր մը առի եւ զայն ընդմիջելով.

— Պարզապէս ինծի առաջարկեցին քու բոլոր շարժումներդ օրը օրին տեղեկագրել Չեկային: Ինծի առաջարկեցին հսկել քու թղթակցութեանդ եւ յարաբերութիւններուդ վրայ. ինծի առաջարկեցին խուզարկել քու թուղթերդ, թղթածրարներդ, թափանցել գաղտնիքներուդ, եւ այս՝ քու սիրահարդ գառնալով, ի հարկին, որպէսզի աւելի գրաւեմ քու վստահութիւնդ: Ահա ինչ որ ինծի առաջարկեցին…

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Պոլշեւիկեան ռազմափորձ եւ զօրահաւաք

Ռիկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Հարաւային Ռուսիոյ մէջ սկսած են «աշնան մեծ ռազմափորձերը», որոնց կը մասնակցին անսովոր թիւով ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժեր։ Սպայակոյտի պետեր Փասթուխօֆ եւ Փուկաչէֆ կը յայտարարեն թէ գործնապէս ռազմափորձերուն պիտի մասնակցի ամբողջ կարմիր բանակը, ինչպէս նաեւ Սեւ Ծովու նաւատորմն ու կարմիր օդանաւային տորմիղը։

Ներկայ ռազմափորձերուն մէջ կարեւոր նորութիւնն է զինուորական և քաղաքային գործողութեանց գործակցութիւնը։ Կարմիր բանակի սպաները հրամանին տակ իբրեւ օժանդակ պիտի մասնակցին Օզօավիաքիմի (խորհրդային օդանաւային եւ քիմիական ընկերութիւն) ջոկատներն ու աշխատաւորական ջոկատներ։ Ռազմափորձերը պիտի ծառայեն իբրեւ զինուորական լայն պրոպագանդ։ Գլխաւոր գործողութիւնները տեղի պիտի ունենան Օտեսայի շրջանին մէջ եւ ռումէն սահմանագլուխին մօտ։

Սեւ ծովու նաւատորմին նախապատրաստական փորձերուն ներկայ էր սպայակոյտի պետ Թուխաչէվսքի, որ «Կոմինտէրն» յածանաւին մէջ ճառ մը խօսելով, վեր հանեց ներկայ ռազմափորձերուն քաղաքական եւ զինուորական կարեւորութիւնը։

Մոսկուայէն ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.

Լէնինկրատի եւ Խրիմի մէջ զօրահաւաքի հրաման տրուեցաւ 1896ի եւ 1903ի ծնունդներուն համար։ Ժողովուրդին յայտարարուեցաւ որ զօրահաւաքը պատերազմի հետ կապ չունի, այլ պարզ «փորձ մըն է զօրաշարժի»։ Սակայն ժողովուրդը շատ յուզուեցաւ։ Խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան բոլոր անոնց դէմ, որոնք սուտ լուրեր տարածելով կը վրդովեն ժողովուրդը եւ նաեւ անոնց դէմ, որոնք իրենն քարոզութիւններով արգելք կ'ըլլան զօրահաւաքին։

Լրտեսներ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Լէնինկրատի մէջ երեւան հանուեցաւ լրտեսներու խումբ մը, որ կ'աշխատէր Անգլիոյ հաշւոյն։ Լրտեսական այս խումբը կազմակերպուած է 1921ին, անգլիացի հարիւրապետ Պոյսի կողմէ։ Լրտեսներու ցանցով մը կապուած էին Լէնինկրատ, Մոսկուա և Օտեսա։ Անոնք հաղորդակցութեան կը մտնէին հարիւրապետ Պոյսի հետ, Լէնինկրատի ֆինլանտական ընդհ. հիւպատոսարանին միջոցով։ Նոյնպէս կը հաղորդակցէին Լէնինկրատի անգլիական հիւպատոս Փրէսթընի հետ։

Հարիւրապետ Պոյս լրտեսական խումբին պետ նշանակած է ցարական բանակէն հին սպայ մը, Սոշոլօֆ, որ կը բնակի Ֆինլանտիա։ Ռուսիոյ մէջ խումբը կը վարէր Հուէր, որ, իր բակ խոստովանութեամբ, յարաբերութեան մէջ էր Պոյսի հետ, 1916էն ի վեր։ Կ'աշխատէր հարիւրապետին հսկողութեան տակ երբ ղրկուեցաւ սքանտինավեան եւ պալթիկեան երկիրները, լրտեսական կազմակերպութեան համար։ Դատը պիտի տեսնուի այսօր Ուրբաթ։

Ռումէնօ-ևի միջադէպը փակուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Չիչերին, Վոյքովի սպանութեան հարցին մասին հաղորդագրութիւն մը հրատարակելով, կը յայտնէ թէ միջադէպը փակուած է, շնորհիւ երկու կողմերու միջեւ կնքուած գոհացուցիչ կարգադրութեան մը։

Հաղորդագրութիւնը կ'աւելցնէ թէ մօտերս Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ պիտի սկսին բանակցութիւնները, կնքելու համար ոչ-յարձակողական դաշնագիր մը եւ առեւտրական համաձայնագիր մը։

«Համայնավարական հարցը լուծուած»

Չիլիի հանրապետութեան նախագահը, Իպանեզ, անգլիական թերթերու ներկայացուցիչին կը յայտնէ թէ իր հանրապետութիւնը «լուծած է համայնավարական հարցը, Բոլշեւիկ Թրիւզօէ կղզին ղրկելով բոլոր այն համայնավարները, որոնք կը փափաքէին երկրին մէջ իրագործել իրենց տեսութիւնները»։ Վեց ամիսէ ի վեր համայնավարներու խումբ մը ղրկուած է Ժուան Ֆերնանտէզ։ Անոնց տրուած են գործիքներ, տուներ եւ ինչ որ անհրաժեշտ է ապրելու համար առանց արտաքին օգնութեան, որպէսզի կարենան գործադրել ու իրագործել իրենց տեսութիւնները։

Վեց ամիս չանցած, բոլոր համայնավարները ուզած են վերադառնալ երկիր։ Համայնավարները կեանքի այս գործնական դասը առնելէ յետոյ, արտօնուած են վերադառնալ փարախ, երկրին անկախութեան տարեդարձին օրը, 18 Սեպտեմբերին։

Ֆրանսեւանգլիական բարեկամութիւնը

Անգլիոյ արտաքին նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն իրենւ երթալէ առաջ հանդիպեցաւ Փարիզ եւ առջի օր ընդունուեցաւ Քաղաքապետարանին մէջ մեծ շուքով։ Այս առթիւ Փարիզ քաղաքին կողմէ Նախարարին ձօնուեցաւ Ռսկեմատեան մը։ Հանդէսին ներկայ էին Նախարարներ՝ Պրիան, Սարօ, Լէյկ, ռատիկանական տեսուչը Քիափ, ակադեմական Փօլ Վալերի, Պօարիյար, զօր. Կուրօ, Անգլիոյ դեսպանը, երեւելիներ եւ անգլիական գաղութին ընտրանին։

Քաղաքապետական խորհուրդին նախագահ Տէսօլի եւ Սէնի նահանգապետ Պուժիէի ողջոյնի խօսքերէն յետոյ, Չէմպըլէյն ֆրանսերէն ճառ մը խօսելով, բսաւ.—

«Այս ձօնը կը նմանի այն նուէրին, որ բարեկամուհի մը կուտայ իր բարեկամուհիին։ Ես զայն կը նկատեմ գրաւականը անցեալ, ներկայ եւ ապագայ բարեկամութեան մը։ Մարաչալ Ֆոշի գրած է գիրքին մէջ. «Բրիտնէր կը սիրէք մեզ, որովհետեւ կը հասկնար մեզ»։

«Ես կը սիրեմ ձեզ, կը սիրեմ Ֆրանսան իր փառքովը, իր յուսովը եւ իր անձկութիւններովը։ Պարզ խօսքով՝ կը սիրեմ Ֆրանսան։

«Անշուշտ, քաղաքականութեան մէջ գործերը սիրտով չեն տեսնուիր ու կարգադրուիր, այլ բանականութեամբ։ Սակայն, երկու երկիրները իրարու կապող սէրը, կրնայ գոհացնել սիրան ալ, բանականութիւնն ալ։ Հակառակ անխուսափելի թիւրիմացութիւններու, հաւատք ունենանք մեր վրայ, մեր երկու ազգերուն վրայ, որոնց միութենէն կը կազմուի աշխարհի խաղաղութիւնը»։

Ճառէն յետոյ, յանձնուեցաւ գիրքը, որ կը ներկայացնէր ֆրանսական գեղարուեստը, զարդարուած՝ անգլիական զինանշաններով։ Չէմպըլէյն զայն պիտի դնէ բրիտանական թանգարանին մէջ։

Հանդէսէն յետոյ Չէմպըլէյն գնաց պսակ մը դնելու Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ եւ գիշերը մեկնեցաւ Ժընեւ։

Օդաչուներ

Եւրոպայէն Ամերիկա երթալու փորձ մըն ալ սկսաւ։ Առջի առաւօտ, երկու անգլիացի օդանաւորդներ, Մինչին եւ Համիլթըն (լորտ Համիլթընի տղան), եւ իշխանուհի Լովէնշթայն Վէրթհայմ, Իրլանտայէն «Սէյնթ Ռաֆայէլ» օդանաւով ճամբայ ելան դէպի Քանատա, առանց նախապէս լուր տալու, կանխելով Լէվինը։

Իշխանուհին ծնունդով անգլիացի, այրին է գերման իշխանի մը։ Եռանդուն կաթոլիկ, հարուստ, եւ 61 տարեկան։ Մասնակցած է Ֆրանսա-Եգիպտոս օդարշաւին։ Մեկնելէ առաջ, կաթոլիկ եպիսկոպոսը օրհնեց զանոնք։ Հակառակ հովին սաստկութեան եւ դաշտի նեղութեան, ծանր օդանաւը յաջողեցաւ օդ բարձրանալ ու մեկնիլ դէպի Օթթաւա (Քանատա)։

Կէս գիշերին հասած հեռագիրները կ'ըսէին թէ «Սէյնթ Ռաֆայէլ» Ատլանտեանին վրայէն կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը բնականոն կերպով։ Օթթաւայի մէջ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ընդունելու համար առաջին անգամ Եւրոպայէն Ամերիկա Ատլանտեանը կտրող օդանաւորդները։

⁘ «Փրայտ-ավ-Տիթրոյթ» օդանաւը Զորեքշաբթի հասաւ Պոլիս։ Օդանաւորդները ուզեցին անմիջապէս պէնզինով լեցնել շտեմարանները եւ մեկնիլ դէպի Հալէպ։ Սակայն թուրք իշխանութիւնները արգիլեցին եւ օդանաւորդները ստիպուեցան Այ-Ստէֆանօէն Պոլիս իջնել, որ էսգի լրացնեն անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները թուրք հողին վրայ թռչելու իրաւունք ստանալու համար։ Յետոյ ճամբայ ելան դէպի Հալէպ։

⁘ Լէվին կը խորհի թռչիլ դէպի . . . Հնդկաստան կամ Ճափոն, եթէ անգլիացիները յաջողին կտրել Ատլանտեան ովկիանոսը։

⁘ Գերման օդանաւորդները պատրաստ կը սպասեն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեւ-րուեն-» խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 19 Rue St- Sulpice:

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Rue Charles-Chefson Bois-Colombes։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարուժան ենթակոմիտէին ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ժողովը 5 Սեպտեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը 262 րիւ ցիւկէրլէն: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւի հինգերորդ շրջանային ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Դաշնակցութեան ակումբը. ղասախօսն է Ընկ. Գ. Քիլարճեան։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սայաթ Նովա ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին նըւիրասպըրդաց ակումբը:

Զ. Խ. Ռ. Միութեան գէյվիլի, Մէնիլմոնթանի, վիլէթի եւ Շափէլի շրջաններուն բոլոր անդամներն ու համակիրները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին նոր մասնաճիւղ մը կազմելու համար, վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին. 14 Rue Clovis Hugues, մէթրօ Jaurès կամ Bolivar։

Զ. Ռ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 63 Rue de la République սրրճարանին վերնայարկը: Գիւղի դասախօսէ Տքթ. Աշոտ Դասպարեան:

Հ. Մ. Ը. Մ-ի Շավիլ—Վիռօֆլէ մասնաճիւղի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԻԻՉԷՄ, Գ. Ե. Սրմէն.— Ձեր ակնարկած խնդիրը ենթակային հրաւէրով քննութեան պիտի ենթարկուի ձեռնհաս մարմին մը կողմէ. Մինչեւ այդ քննութեան արդիւնքը, աւելորդ է մամուլը գրաղեցնել, մանաւանդ որ ձեր ամբաստանութիւնները լիովին հրատարակուած են ուրիշ թերթի մը մէջ։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՈՆ, Խ.— 50 ֆրանք.
ՍԱՎԻՆ, Ս. Ճ.— 20.
ՓԱՎԻՑԵՕՆ ՍՈՒ ՊՈՒԱ, Ա. Զ.— 100 ֆրանք.
ՓԱՐԻԶ, Օր. Վ. Թ.— 140.
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 532.
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Գ.— 100.
ՇԱԹԻՅԵՕՆ, Թ. Գ.— 35.
ՄՕՆԹՈՒՇԷ, Լ. Մ.— 70.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ագնիւ Քէշիշեան կը փնտռէ իր եղբայրը Միքայէլ Քէշիշեանը որ 20 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի. իմացնել՝ խորէն Կիրակոսեանին 42 Rue Ricolette, Marseille.

Կը խնդրուի «Հայրենիք» եւ «Ասպարէզ» թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուին Խզմիրցի Գէորգ եւ Յիրուհի Ճէլլալեան որոնք Իզմիրի դէպքին կորսուած են։ Իմացնել՝ իրենց քրոջը Վարդուհի Ճէլլալեանի՝ 54bis Av. Gennevilliers, Colombes Seine, France. Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել: Լուր տուողին ճամբայ «Յառաջ» կը նուիրուի:

— Կը փնտռեմ ընիկ Սեբաստացի Աղաջան Փարմաքսըզեանը, որ 1925էն ի վեր կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողները հաճին իմացնել Մարտիրոս Նազարեանի 'St-Loup aux Grands Pins, Marseilles.

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Ստեռլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100 Mark		607	50
Թրքական Ոսկ. L. Tcq.		12	81
Թրք. ոսկի	» »	106	70
Մէճիտիէ	Médjidie	9	20
Լէվա 100 հատը Léva		15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր » »	Lire	139	10
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Ֆր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3450	—
» II	»	2005	—
» III	»	1665	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

3 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 431

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈԼԵՌԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Ցեղամիտ ժողովուրդներու մէջ է ընդհանրապէս որ կ'արտայայտուի մոլեռանդութիւնը, իսկ մահմետական ժողովուրդներու մէջ, քիչ բացառութեամբ, շատ աւելի բուռն թափով։

Այս տեսակէտէն Թուրքերը ամէն մրցանիշ կը կոտրեն։ Մոլեռանդ են ամէն բանի՝ կրօնական, քաղաքական, ընկերային եւայլն մարզերու մէջ։

Թուրք ժողովուրդին այս աւերիչ մոլեռանդութիւնը չի բխիր սկզբունքի եւ դաւանանքի յստակ գիտակցութենէ մը, այլ պարզապէս վարիչներու գրգռութենէն, ու կ'արտայայտուի ամէնէն բիրտ եւ վայրենի ձեւերով։

Քանի մը օր առաջ Պոլսոյ մէջ կը սպաննուի Հրեայ աղջիկ մը, ցփակեաց Թուրքի մը կողմէ այնքան խուժդուժ ձեւով, որ կարելի չէր վրայէն լուռ անցնիլ։

Դէպքը իր էութեան մէջ պարզ ոճիր մըն է, որ ամէն երկրի մէջ ալ կրնայ պատահիլ առաւել կամ նուազ վայրենութեամբ։

Հրեայ ժողովուրդը, որ չափազանց շրջահայեաց ու խոհեմ է։ Թչուառ թէ համարձակէր այս պարզ ոճիրին առթիւ ցոյցեր կազմակերպելու, սակայն թերթերը կը հաղորդեն թէ՝ զոհին յուղարկաւորութիւնը ցոյցի մը երեւոյթը առած էր։

Իր այս պարզ երեւոյթին մէջ, ամէն մարդ պիտի այպանէ հրեայ համայնքը, սակայն հարցը կը տարբերի անոնց համար, որոնք այդպիսի պարագաներու տակ, լաւ ծանօթ են Թուրքին հոգեբանութեան ։

Մեզի համար շատ պարզ է թէ՝ Թուրքերը իրենք դիտումնաւոր կերպով գրգռած են, որ պարզ յուղարկաւորութիւնը ցոյցի կերպարանք ստանայ, այդ բանին մէջ ոչ ոք այնքան վարպետ է որքան Թուրքը։

Նոյնիսկ պահ մը ընդունինք թէ Հրեաները բացարձակ անիրաւ էին եւ պէտք չկար դէպքը այնքան խոշորցնելու եւ ազգային կերպարանք տալու։ Սակայն ի՞նչ պատահած էր որ Թուրք կառավարութիւն եւ ժողովուրդ, սկսեալ Պոլսէն մինչեւ Իզմիր ու գաւառները, մոլեռանդ ու այպանելի յարձակումներու նիւթ դարձուցին։

Օրէնքի, իրաւունքի եւ խաղաղութեան պաշտպան ըլլալիք գաղափար մը, ինքն իրմէն ելած կը պոռայ... «Այդ լիրբերուն ցոյց պիտի տանք թէ հանրապետական օրէնքը ի՛նչպէս կրնայ պատժել ցուցարարները»։

Մամուլը՝ անցած լրջութեան ամէն սահման, այս հարցը վերածեց քաղաքական գրգռութեան եւ իր սովորական յուտանքներէն դէպերով հրապարակ թափեց։

Իբրեւ արդիւնք ատոր, Պոլսէն ու գաւառներէն բազմաթիւ հանրագրութիւններ կը հասնին Պոլիս եւ կը հրատարակուին թերթերու մէջ, որոնք մոլեռանդութեան ու բրտութեան մէյմէկ կոթողներ են ։

Այս բոլոր արտայայտութիւններու եւ հանրագրութիւններու հիմը կը կազմէ Հանրապետութիւնը, ինչպէս ուրիշ առիթներով Յոյնին, Հայուն կամ Արաբին դէմ, միապետութիւնը, կրօնքը, շէրիաթը, ֆէսը եւայլն.։ Հանրապետական պաշտօնատարը, խմբագիրը եւ ժողովուրդը ամէն բանէ առաջ պիտի հասկնային թէ այսպիսի պարզ եղելութիւն մը թոյլատրելի է եւ ուշադրութեան անարժան ոեւէ է իրաւական կարգեր ունեցող երկրի մը մէջ։

Թուրքիոյ գլխաւոր ղեկավարներուն համար, սակայն, ասիկա լաւագոյն պատրուակ մըն է հրապարակ բերելու իրենց մարզակերական ծրագիրը։ Դացին Հայերը, Յոյները, Արաբները, երթալու վրայ են Քիւրտերը, ինչո՞ւ պէտք է մնան Հրեաները ։

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին գացող ժողովուրդներու թողուցած շարժուն ու անշարժ կալուածներու աւարը ոտքի վրայ պահեց կառավարութիւնը եւ ծածկեց անոր հսկայ պիւտճէին բացը, սակայն այսօր այդ աւարը վերջացած է, իսկ յարաճուն ծախքերը նոր աւարի պէտք ունին։ Մէ՛ չի գիտեր թէ այժմ Թուրքիոյ մէջ ամէնէն հարուստները Հրեաներն են, որոնց քով պահուած են միլիոններով հարստութիւն ։

Հրեաները այդ հարստութիւնը պիտի յանձնեն կամովին կամ իրենց ձեռքէն պիտի յափշտակուի, հաւանաբար նոյնիսկ ազգային ոչնչացումով։

Մենք գիտենք թէ Հրեաներու ունեցածին մէկ մասը կը պատկանի Հայերուն, որոնք տեղահանութեան ճամբաներուն վրայ կը թափառէին աժան աւար մը ձեռք բերելու համար, առանց մտածելու թէ օր մըն ալ կարգը իրենց պիտի գայ, երբ միւսները վերջանան։

Այսօր կարգը եկած է։ Թուրք վարիչն ու տարուկ մոլեռանդը ձեռք ձեռքի տուած, ինչպէս երէկ Սուլթանին ու Ղուրանին անունով, այսօր ալ Ղազիի եւ Հանրապետութեան անունով, իրենց ժանիքները պիտի խրեն Թուրքիոյ մէջ մնացած ուրիշ ժողովուրդներու գիւղին մէջ։

Պիտի շարունակուի Թուրք ժողովուրդի այս մոլեռանդութիւնը եւ օր մը երբ իր դէմ մէկը չգտնէ, իր ժանիքը պիտի խրէ իր գիւղին մէջ եւ զոհը պիտի ըլլայ իր մոլեռանդութեան։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Հայրենիք խօսելով քրտական շարժումին մասին, կը գրէ (21 Օգոստոս).

— « Քիւրտերը յամառօրէն կը շարունակեն իրենց պայքարը Թուրք պետութեան դէմ, այս անգամ փոխելով իրենց կռուելու եղանակները։

« Քիւրտ մարտական ուժերը հարկադրուած են ընդհանուր ապստամբութեան փոխարէն հետեւիլ ուրիշ ուղղութեան մը, որ զգալի նեղութիւններ ու մտահոգութիւններ կը պատճառէ Թուրք կառավարութեան եւ նոյնիսկ տեղի կուտայ դրացի Պարսկաստանի եւ Բրիտանական հովանիին ներքեւ գտնուող Իրաքի կառավարութեանց հետ որոշ անախորժութիւններու։

« Քիւրդ քիւրտերը առայժմ վար դնէին իրենց զէնքերը եւ պահ մը ճիդ թափէին խաղաղութեամբ ապրելու Թրքական Հայաստանի եւ թրքական Քիւրտիստանի մէջ։ Ասիկա, սակայն, հարցէ դուրս է ներկայիս, որովհետեւ Թուրք կառավարութիւնը կը շարունակէ քրտական հարցը արմատապէս լուծելու իր քաղաքականութիւնը, այսինքն տարագրութեամբ, տեղափոխութեամբ, աքսորով, կոտորածներով, վարչական ու զինուորական այլազան միջոցներով կը սկարացնէ քիւրտ ժողովուրդը։

« Այս պայմաններուն ներքեւ զինադուլի հարց չի կրնար ըլլալ։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ ՄԷԿ ԹՌԻՉՔՈՎ

Ատլանտեան ովկիանոսի վրայ օդը խաղաղ է։ Այս լուրը անընդհատ շարժման մէջ դրաւ օդաչուները։

Քանատայէն երկու օդանաւեր ճամբայ ելան դէպի Անգլիա։ Առաջինը՝ Ռոյըլ Ուինտսըր, կը վարեն Վուտ եւ Շիըլըր, եւ որ մեկնելով Քանատայի Ուինտսըր քաղաքէն, պիտի իջնէ Անգլիոյ Ուինտսըր քաղաքը։ Օդաչուները իրենց հետ ունին Նուինկէսէրի եւ Քալիի ձօնուած պսակ մը, զոր պիտի ձգեն ովկիանոսին մէջ։

Երկրորդ օդանաւը, «Սըր ճօն Քարլինկ», կը վարեն հարիւրապետ Թէրրէնս Թըլլի եւ տեղակալ Բէտքալֆ, եւ որ մեկնելով Քանատայի Լոնտոն քաղաքէն, նիւֆաունտլէնտի մէջ հանգչելէ յետոյ, պիտի իջնէ Անգլիոյ մայրաքաղաքը։ Այս օդանաւը անցած օր անգամ մը փորձեց նոյն թռիչքը, բայց դէշ օդին պատճառով երկու ժամէն ետ դարձաւ։

.՛. Լուր չկայ «Սէյնթ Ռաֆայէլ» օդանաւէն որուն մէջ իբր ճամբորդ նստած էր իշխանուհի Վէրթհայմ եւ որ Իռլանտայէն Քանատա կ'երթար։ Մտահոգ են ամէն կողմէ։ Զրոյցի մը համաձայն Բէպէքի մօտ (Քանատա) իջած է։

.՛. Լէվին շարունակ կարծիք կը փոխէ։ Զրոյցի մը համաձայն, մտադրութիւն յայտներ է վերադառնալ Ամերիկա... շոգենաւով։

.՛. Ռէտֆըրն օդանաւորդը, որ Ամերիկայէն մեկնած էր դէպի Պրազիլիա, դեռ կը մնայ անյայտ, հակառակ այն զրոյցներուն թէ Պրազիլիա իջած է արդէն ։

.՛. Շէի եւ Պրոք օդանաւորդները, որոնք աշխարհի շրջանը կատարելու ծրագիրով հասած էին Պոլիս, 24 ժամ ետ մնացին իրենց ճամբէն, մինչեւ որ արտօնութիւն առացան Թուրքիոյ Պաշը ալիական կառավարութենէն, Թուրք հողին վրայէն թռչելու համար։

.՛. Ժիվոն եւ Քորպիւ, երէկ առտու կանուխ ճամբայ ելան «Կապոյտ Թռչուն» օդանաւով Ամերիկա երթալու համար։ Սակայն երկու ժամ յետոյ վերադարձան վախնալով թանձր մառախուղէն։ Պատճառները շատ յայտնի չեն։ Պուռժէի կայանը վար իջնելու համար առիթ տուեցան օդին մէջէն պարպել պէնզինը։ «Կապոյտ Թռչուն»ը իր շտեմարաններուն մէջ ունէր 9700 լիտր պէնզին։ Օդանաւը կը պատկանի Ֆարման օդանաւային ընկերութեան։ Ուրիշ երկու շարժանիւ, իւրաքանչիւրը չորս թեւով 4500 ձիու ուժով։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԸ

Երուսաղէմ Սողոմոնի տաճարին (այժմ Էօմէրի մզկիթ) արտաքին պատին առջեւ Հրեաները ամէն Ուրբաթ իրիկուն կ'երթան լալու եւ աղօթելու, իրենց գլուխը զարնելով քարերուն։ Հրեաները տաճարէն ներս մտնելու իրաւունք չունին։ Օսմանեան կայսրութեան օրով միայն այդ պատին առջեւ լալու շնորհը ստացած էին։

Երուսաղէմէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ երեքշաբթի իրիկուն ուշ ատեն ուժգին պայթիւն մը լսուեցաւ հին քաղաքին հիւսիսարեւելեան թաղին մէջ եւ շրջակայ տուներու բնակիչները խուճապի մատնուեցան։ Պայթումը առաջ եկած էր Հրեաներու պատին դիմացը արաբ տունէ մը, որ ամբողջովին քանդուեցաւ։ «Թայմզ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ փլատակներուն մէջ գտնուեցաւ որոշ քանակութեամբ չպայթած տինամիթ։ Պայթումի ընթացքին տունին մէջ մարդ չկար, որովհետեւ տէրերը բարեկամի մը հարսանիքին գացած էին։ Երեք հոգի ծանրակալուեցան կառքածի վրայ։ Կ'ըսուի թէ անոնք նպատակ ունէին Հրեաներուն պատը փլցնել, բայց չյաջողեցան։

ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հելլէն կառավարութիւնը վերջերս հետեւեալ նոր տրամադրութիւնները մտցուցած է հպատակութեան օրէնքին մէջ.—

Հելլէնահպատակ կը նկատուին՝

1) Այն ամէն անձերը որոնք ծնած են եւ կը բնակին Յունաստանի մէջ, եւ օտար պետութեան մը հպատակը չեն։

2) Յունաստանի գաղթական ծնողներէ ծնած Հայերը եւ Չերքէզները կը նկատուին հելլէնահպատակ, երբ որոշած ըլլան վերջնականապէս հաստատուիլ Յունաստանի մէջ։ Այսինք օրինապէս կը նկատուին ոչ-հելլէնահպատակ, եթէ վերջնականապէս օտար երկիր մը հաստատուին։

3) Օտար ծնողներէ Յունաստանի մէջ ծնած զաւակները, իրենց 23 տարեկանին հելլէնահպատակ կը նկատուին, երբ չեն յայտարարեր թէ իրենց հօր օտար հպատակութիւնը կը պահեն։

Բոլոր անոնք որ վերոյիշեալ եղանակներով հելլէն քաղաքացի կը նկատուին, ենթակայ են միայն 4 ամսուան զինուորական ծառայութեան։

Լ.Ա. Հէի Միջազգ. Իրաւարար Ատեանը հրապարակային նիստ մը պիտի գումարէ Սեպտ.ին, «Լօթիւս»-Պօզ-Քուրթին առթիւ վճիռ տալու համար։ Թուրք առեւտրական պատուիրակութիւնը, որուն կեդրոնը առժէն մը ի վեր Անթէբ-տամ կը գտնուէր, փոխադրուած է, Անվէրս։ Այս պատուիրակութիւնը կը վարէ Զիւմրայէ եւ կեդրոնական Եւրոպայի գործերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա զօրք կը ճամախմբէ Հռոդոսի մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Լոնտոնի թղթակիցը Սեպտեմբեր 1 թուականով կը հեռագրէ, լաւատեղեակ աղբիւրէ մը ստացած իր հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Իտալիա յանկարծ գտած է որ թրքական եզերքին մօտ Հռոդոս կղզին օդը շատ առողջարար է զինուորներուն համար, ուստի եւ որոշած է հոն գտնուող զինուորներու թիւը 15,000էն բարձրացնել 35,000ի։ Կը յուսացուի թէ այս մասին կարգադրութիւնները պիտի լրացուին ձմեռէն առաջ, զինուորները ազատելու համար հարաւային Իտալիոյ կլիմայի խստութիւններէն։

Թղթակիցը այս լուրին հետ կը կապէ նաեւ հետեւեալը.—

Վարչապետ Պօլտուինի Քանատայէն վերադառնալէն անմիջապէս վերջ նախարարական խորհուրդին մէջ կարեւոր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ չինական քաղաքականութեան մասին։ Նախարարներէն ոմանք պահանջեցին որ Չինաստանի անգլիական ուժերը աւելցուին եւ գործօն աջակցութիւն տրուի Չանկ-Ցօ-Լինի, զայն Չինաստանի վարիչ դարձնելու համար, սակայն նախարարներէն մեծ մասը հակառակեցաւ առարկելով թէ Մեծ Բրիտանիոյ կացութիւնը այնքան նպաստաւոր չէ, որ խոհեմութիւն չէ նոր յանձնառութիւններ ստանձնել Չինաստանի մէջ։

Հետեւաբար որոշուեցաւ Չինաստանի անգլիական ուժերը գեղչել եւ 5000էն պակաս ուժ մը պահել միայն Շանկայի պաշտպանութեան համար։

Հակահրէական շարժումը Թուրքիոյ մէջ

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հակահրէական ցոյցերը մեծ համեմատութիւններ առած են ամբողջ Թուրքիոյ մէջ։ Կառավարութիւնը արգիլած է Հրեաներուն երկրին ներսերը ճամբորդել։

Էնկիւրիի եւ Իզմիրի պատերուն վրայ փակցուած ազդեր խստիւ կը պահանջեն առեւտրական ամէն յարաբերութիւններ խզել Հրեաներուն հետ եւ պօյքօթ հռչակել։

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱ՞Ն

Հալէպի Նփրատը Տօրոս Եօլի Օգոստոս 17 թիւէն առնելով կուտայ հետեւեալ լուրը.—

Հաւաստի աղբիւրէ մեր առած տեղեկութեանց համեմատ՝ Էնկիւրիի կառավարութիւնը հաւանած է արտօնել Թուրքիա վերադառնալ այն Հայերուն, որոնք հեռացած են անկէ եւ կամ հեռացուցուած են, անոնց վերադարձնել բոլոր իրենց կալուածները եւ ինչքերը։ «Թայք» կուսակցութեան կեդր. ժողովը եւս հաւանած է այս կարգադրութեան։ Իւրաքանչիւր քաղաքէն որչափ Հայ հեռացած ըլլալը, ծննդեան տոմարներէն քաղուելով ցանկ մը կը պատրաստուի։ Այս կերպով պէտք եղած քննութիւնը կատարուելէ վերջ կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ներկայացնէ խնդիրը ու պէտք եղած որոշումը տրուելէ վերջ պաշտօնապէս օրէնք մը պիտի հրատարակուի առ այս։

ԽՄԲ.— Հարկ չկայ ըսելու թէ այս լուրը զուտ երեւակայութեան արդիւնք է։

Ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը

Պոլսէն կը հեռագրեն «Ցուննիէ» գործակալութեան թէ Թուրք կառավարութիւնը մերժած է երկարաձգել ռուսեւթուրք բարեկամական դաշնագիրը, հակառակ խորհրդային կառավարութեան դիմումին։

Վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ այս լուրն ալ։

Ամերիկա զէնք չի տար պոլշեւիկներուն

Խորհրդային միութեան գործակալները բանակցութիւններ կը կատարէին ամերիկեան տուներու հետ՝ 150,000 հրացան գնելու համար։ Երկու կողմի ներկայացուցիչներէն մէկը ուղեց Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը արտօնէ այս առուծախը։ Նախարարութիւնը յայտնեց որ չպիտի արտօնէ այս զէնքերուն նաւ բեռցուիլը։ Ասոր վրայ գնումի բանակցութիւնները խզուեցան։

Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ պոլշեւիկեան գործակալներուն Ամերիկայէն զէնք գնելու ձեռնարկը ցոյց կուտայ թէ եւրոպական շուկաները փակուած են անոնց առջեւ։

Ամերիկայի համայնավար կուսակցութեան 5րդ տարեկան համագումարը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի մէջ։ Ներկայ էին 50 պատգամաւորներ, երկրին ամէն կողմերէն։ Կարդացուեցան Մոսկուայէն հասած պաշտօնական պատգամներ, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ մօտ է ժամանակը, երբ համաշխարհային դրամատիրութեան տագնապը պիտի տարածուի նաեւ Միացեալ Նահանգներու վրայ եւ խորհրդային կառավարութիւն մը պիտի հաստատուի հոն, շնորհիւ բանուորներու յեղափոխական շարժման։

Ռուս. խաւիարը գողցուած ապրա՞նք է

Ինչպէս յայտնի է, անգլիական եւ ամերիկեան քարիւղի մեծ ընկերութիւններուն միջեւ ժամանակէ մը ի վեր վէճ կայ խորհրդային կառավարութեան հանդէպ բռնելիք դիրքին մասին։ Վերջերս անգլիական «Ռոյըլ Տըչ»ի տնօրէն Տէթէրտինկ Սթանտարտ Օյլի տնօրէնին ուղղուած նամակի մը մէջ կ'ըսէր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԿԱՆՉՈՒՄ ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԸ

Բ.

ՀԱՅԱՑՐԻՈՒՄ...

Մի ուրիշ խնդիր։

«Անկախ պետականութեան» երկրորդ գլխաւոր պայմանը ժողովուրդն է։ Վրացի բոլշեւիկները ո՛չ մի ջանք չեն խնայում հաւաքելու համար Վրացիներին Վրաստանի սահմաններում եւ հետեւողականօրէն վրացացնելու ծայրամասային կամ հարեւան հողերը, որպէսզի ընդարձակեն ազգային Վրաստանը։ Դեռ նոր կարդացինք «Զարիա Վաստոկա» պաշտօնաթերթում, որ Թիֆլիսից արւած դիմումի վրա՝ Մոսկւան 40,000 դեսիատին հող է յատկացրել Սոչիի շրջանում վրացի գաղթականների համար։

Ի՞նչ է նշանակում սա։ Եթէ արտասահմանի Հայերը ծանօթ չեն, հայ բոլշեւիկները շատ լաւ գիտեն այդ յատկացման նշանակութիւնը։

Սոչիի շրջանը սահմանակից է Վրաստանին (Աբխազիային)։ Վրացիները վաղուց աչք ունեն այդ շրջանի վրա։ Ժորդանիայի կառավարութիւնը նոյն իսկ մի պահ գրաւեց էլ, բայց այդ պատճառով պատերազմ ունեցաւ զօր. Դէնիկինի հետ ու ստիպւած եղաւ պարպել։ Վրացիների տիրապետութեան գըլխաւոր խոչընդոտը Սոչիում, վրացի ազգայնականների կարծիքով, տեղական ազգաբնակութեան մէջ Վրացիների շատ չնչին թիւ կազմելն էր — հազիւ մէկ-երկու գիւղ. քանակով առաջին տեղը բռնում են Հայերը, յետոյ գալիս են Ռուսները եւն.։

Հիմա, ա՛յն, ինչ ու չյաջողւեց մենշեւիկ եւ ազգայնական Վրաստանին, աշխատում են գլուխ բերել բոլշեւիկ Վրացիները, եւ աշխատում են աւելի իրական ձեւերով։ Նրանք նախ ուզում են աւելացնել շրջանի վրացի ազգաբնակութիւնը — 40,000 դեսիատին հող՝ նշանակում է 30—40,000 մարդու բնակեցման հնարաւորութիւն։ Եթէ այդքան վրացի տեղափոխւի Սոչի, շրջանը կը դառնայ վրացական, մանաւանդ որ միւս տարրերն էլ ստիպւած կը լինեն պակասել, որովհետեւ եթէ 40,000 դես. տրւելու է Վրացիներին, նշանակում է զրկւելու են միւսները, քանի որ այդ շրջանում այդքան խոպան հողային ազատ ֆոնդեր չկան։ Այս կամ այն ձեւով, հողը առնւելու է ուրիշներից, առաջին հերթին, ի հարկէ, «գաղթական» եւ «եկւոր» Հայերից եւ տրւելու է Վրացիներին։

Հարց է ծագում. ինչպէ՞ս է լինում այդ։ Ի՞նչ է պատճառը, որ ամէն տեղ Հայերը մնում են անհող, անտեղ, անտուն, անգործ, անհաց ու յաւիտենական «գաղթականի» վիճակում, եւ ո՛չ ոք չի մտածում նրանց մասին, ընդհակառակն, արհեստական կերպով դժւարացնում է նրանց տեղաւորումը Սեւ Ծովի եզերքներին։ Իսկ նոյն վայրերում Վրացիներին տրւում է 40 հազար դես. հող։ Ի՞նչ հրաշք է այս։

Այդ հրաշքը բացատրւում է հետեւեալ օրինակով.

Երկու թէ երեք տարի առաջ խորհրդային իշխանութեան եւ Յունաստանի կառավարութեան միջեւ կնքւեց համաձայնութիւն 3000 Յոյների եւ 3000 Հայերի փոխանակութեան մասին։ Ըստ պայմանի, 3000 Յոյներ Սուխումի ու Սոչիի շրջանից (մեծ մասամբ Վրաստանից) տեղափոխւեցին Յունաստան եւ փոխարէնը 3000 յունահայ գաղթականներ տարւեցին Հայաստան։ Արդարութիւնը պահանջում էր, — որ եթէ Հայաստանում հող չկար նրանց համար — այդ գաղթականները տեղաւորւէին արտագաղթած Յոյների տեղը։ Բայց այդպէս չարւեց. հայ գաղթականները ցաք ու ցրիւ եղան հող չլինելու պատճառով, իսկ Յոյների տեղերը Վրաստանում մնացին պարապ կամ բաժանւեցին տեղացիների մէջ։

Ի՞նչ արին հայ բոլշեւիկները հայ գաղթականների վիճակը թեթեւացնելու համար։ Եւ ի՞նչ կարող էին անել, ինչո՞ւ պիտի անէին, երբ նրանց սկզբունքը ո՛չ թէ հայահաւաքումն է, այլ՝ հայացրւումը։

Դեռ նոր էր, որ Հայկենտգործկոմի նախագահ Ա. Կարինեանը գրում էր.

— «Պէտք է վերջ տալ Հայութեան հաւաքման Հայաստանում, որպէս զի վառ ու կենդանի չմնայ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի գաղափարը ժողովրդական զանգւածների գիտակցութեան մէջ... որպէս զի մի անգամ ընդ միշտ փակւեն մանր-բուրժուական ռոմանտիկների հիւանդ բոլոր հաշիւները եւ 300,000 արեւմտահայ գաղթականները, հողային ֆոնդից զուրկ Հայաստանից հանելով՝ ցրւեն Ռուսաստանում։»

Մի՛ մոռացէք, այս խօսքը արտասանողը պատահական մարդ չէ, այլ երկրի գերագոյն իշխանութեան նախագահը։ Եւ նրանով հայ բոլշեւիկների մեծ մասը դաւանում է նոյն դաւանանքը.— «Պէտք է վերջ տալ հայութեան հաւաքման Հայաստանում»։ Այսօրւան յաջորդում է գործը։ Ու ծրագրւած հետեւողական կերպով դատարկում են Հայաստանը Հայերից՝ «փակելու համար մանր-բուրժուական ռոմանտիկների հիւանդ բոլոր հաշիւները»։ Իբրեւ վերջին օրինակ յիշենք, թէկուզ, Ալեքսանդրապոլի Թրքահայ որբերի զանգւածային արտածումը դէպի Աբխազիա եւ այլ կողմեր։ (*)

Վրացի կոմունիստները եռանդով ազգահաւաքմամբ, վրացահաւաքմամբ են զբաղւած, վրացացուցիչ են Վրաստանը, հայ կոմունիստները նոյնքան եռանդագին պայքարում են հայահաւաքման դէմ, մտածում ու գործում են հայացրման ի նըպաստ։ Իսկ Փարիզի «անկուսակցական» հաւանոցում թառած աքաղաղները իրենց խոպոտ կանչերով ուզում են հաւատացնել մեզ, որ բոլշեւիկները «Խորհրդային Հայաստանում» էլ կատարել են եւ կատարում են այն բոլոր աշխատանքները, որ Վրացեանը ազգային անկախութեան յատկանիշ է համարում Վրաստանի համար»։

Ո՛չ, չեն կատարել ու չեն կատարում։ Եւ այդ է պատճառը, ով խելացի Դաւիթներ, որ «Դաշնակցութեան տագնապը եւ հաշւեյարդարը ընթանում են այլ թէմպով, քան մենշեւիկեան տագնապը»։

Վրաց մենշեւիկութիւնը, իրօք որ, տագնապ է ապրում, որովհետեւ վրաց բոլշեւիկները ժառանգել են նրանց ազգային պարտականութիւնների մի ահագին մասը եւ նրանցից ոչ պակաս, իսկ երբեմն նաեւ աւելի ուժգին ու յաջող առաջ են տանում Վրաստանի ազգայնացման եւ պետականացման գործը։ Եթէ մի կողմ դնենք մի շարք երկրորդական ու վաղանցուկ խնդիրներ, ինչպէս նաեւ կուսակցական եւ անհատական հակակրանքներ ու շահեր, շատ էլ մեծ տարբերութիւն չի մնայ վրաց մենշեւիկների եւ բոլշեւիկների միջեւ, ազգային ասպարէզում։ Ասացէ՛ք, խնդրեմ, ի՞նչ տարբերութիւն, օրինակի համար, Նոյ Ռամիշւիլիի եւ Բուտու Մդիվանիի կամ Նոյ Ժորդանիայի եւ, ասենք, Ֆիլիպ Մախարաձէի կամ Միխա Ցխակայայի միջեւ. երկուսն էլ, նախ եւ առաջ, ազգայնական Վրացիներ են եւ բոլոր բաներից վեր Վրաստանի շահն են դասում (*)։

Բոլորովին այլ է դրութիւնը Հայաստանում եւ հայ բոլշեւիկների եւ Դաշնակցականների փոխյարաբերութեան մէջ։

Հայ բոլշեւիկների երեխայապետութեան տակ Հայաստանը տուժում է, քաղաքականապէս ու տնտեսապէս չի զարգանում հայ ժողովրդի կարողութեան համապատասխան ծաւալով, ստորճանապար ծիւրում ու մանրանում է իր հարեւանների համեմատութեամբ։ Հայ բոլշեւիկների տխմարութեան կամ անկարողութեան հետեւանքով անդրկովկասեան ուժերի դասաւորութիւնը արագօրէն փոփոխւում է ի վնաս Հայաստանի։ Իրենց եօթը տարւայ տիրապետութեան ընթացքում հայ բոլշեւիկները չփորձեցին լուծել եւ ոչ մէկը հայ իրականութեան հիմնական հարցերից, ոչ մի էական բարելաւում չմտցրին Հայաստանի կեանքում. ընդհակառակն, իրենց ագէտ, կարճատես եւ անմիտ քաղաքականութեամբ աւելի եւս բարդացրին, ծանրացրին Հայաստանի դրութիւնը։ Ցարաճուռ վիժում ու նահանջ արտաքին ճակատում, արգահատելի կրաւորականութիւն ու սորկամտութիւն Մոսկուայի ու Թիֆլիսի հանդէպ, չափը չունեցող յոխորտանք, խուժանավարութիւն եւ բռնակալութիւն՝ ներքին կեանքում, անսահման ագիտութիւն եւ արհամարհանք՝ ազգային քաղաքականութեան բնագաւառում — այս է եղել հայ բոլշեւիկների դիմապատկերը մինչեւ այսօր։ Սրա՞նք պիտի լինեն Հայաստանին «անկախ պետականութիւն» ապահովողը։

Ո՛չ, անկախութիւն ապահովող չեն հայ բոլշեւիկները, այլ Հայաստանի գոյութեան հիմքը փորող, հայ ժողովրդի տնտեսական ու քաղաքական զարգացմանը խանգարող։ Եւ քանի նրանք կը մնան այդ դերում, եւ Հայաստանի վիճակը չի փոխւի, ի հարկէ, «Դաշնակցութեան տագնապը եւ հաշւեյարդարը» կ'ընթանան «այլ թէմպով», այսինքն, հայ ժողովուրդը կը շարունակէ մնալ փարած Դաշնակցութեան, եւ Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ մնալ հայ ժողովրդի յոյսն ու ապաւէնը։

Այս խնդրի մասին, սակայն, արժէ մի քիչ աւելի խօսել։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(*) Տե՛ս Դրօշակ, 1927 Թ. օգոս. եւ սեպտ. համարները։

(*) Այս տեղից, ի հարկէ, չի հետեւում, որ մենք սիրահարւած ենք վրացի բոլշեւիկների վրա եւ խորհրդային Վրաստանում տիրող կարգերը համարում ենք իտէալական։ Ո՛չ։ Մենք միայն համեմատութիւն ենք անում վրացի եւ հայ բոլշեւիկների միջեւ։ Ս. Վ.

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թրուտ, պոլշեւիկ սէնտիքաներու թերթը կը գրէ.— Ռուսիոյ մէջ աշխատանքի արկածները չափազանց յաճախադէպ են։ Աւելի շատ կը պատահին մեքենաներու շինութեանց գործարաններու մէջ։ Հիւանդութիւններն ալ նոյնպէս մեծ թիւ մը կը կազմեն։ Աւելի, արհեստի պատճառով առաջացած թունաւորումներ կամ հիւանդութիւններ։ Պատճա՞ռը.— Շինութեանց գէշ պայմանները եւ մեքենաներու մաշած ու հինցած վիճակը։ Ցետոյ առողջական պայմանները աններելի են։ Միւս կողմէ՝ աշխատանքի յաւելուածական ժամերը։

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՇԱՀԻՆ ՕԴԱՆԱՒԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

Ռուսական օդանաւերու մոտէլներու մրցումներուն ընթացքին, Մոսկուայի Քննիչ Մարմինը առաջին մրցանակը տուած է Գրիգորեանի (Հայաստանէն) օդանաւի մոտէլին, երկրորդը Դաւթեանի (Կովկասէն)։ Երրորդ մրցանակը առնուած է Վրացի մը։

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Անդրանիկ կը մեռնի 62 տարեկան հասակին մէջ։ Այսպիսի ուժեղ մարդու մը համար շատ չէ այդ տարիքը։ Ծնած է Շապին Գարահիսարի մէջ համեստ արհեստաւոր ընտանիքէ մը։ Իր պատանեկութեան հազիւ տարրական կրթութիւն ստացած՝ կը հեռանէր իր հօրենական արհեստին— հիւսնութեան։

17 տարեկան հասակին կ'ամուսնանայ, սակայն քանի մը տարի յետոյ կը մեռնին կինն ու զաւակը։ Անդրանիկի ըմբոստ ոգին գտած էր իրեն պէս ընկերներ եւ դարձած յեղափոխական, մանաւանդ որ այլեւս զինքը ընտանեկան յարկին միացնող կապը խզուած էր իր զաւկին ու կնոջ մահովը։

Օր մը Թուրքին մէկը իր հայրը ծեծած էր, Անդրանիկ վրէժը կը լուծէ՝ զայն փողոցի մը մէջ փռելով։ Բանտ կ'երթայ, անկէ կը փախչի Պոլիս հոն փանդաւոր ոստիկան մը կ'ահաբեկէ ու կը փախչի Պաթում. մինչ այդ շատ բան սորված էր յեղափոխական շրջանակներէն։

Կ'որոշէ մտնել Հայաստան։ Արկածալից ճամբորդութիւնով մը կը հասնի Կարս, ուր Ռուսաց անունով յեղափոխական մը զինքը կը ղրկէ սահմանագլուխ։ Առաջին անգամ կը բռնուի ու կը դառնայ Կարս, երկրորդ անգամ պահակի կրակին տակ սահմանին միւս կողմը կը փախչի եւ կ'ապաստանի Բասեն՝ Հիւրասէր Հայու մը տունը։ Անկէ կ'երթայ Մշոյ դաշտը եւ գիւղի մը մէջ կը հանդիպի յեղափոխական զինուորներու։ Առաջին անգամ հոն հրացան կը վերցնէ իբրեւ զինուոր։ Քիչ յետոյ կը մեկնի Սասուն, ուր այդ միջոցին իր խումբով կը գտնուէր Աղբիւր Սերոբ։

Կը մտնէ անոր խումբին մէջ, շուտով տասնապետ եւ խմբապետ կը դառնայ Աղբիւր Սերոբի դաւաճանական նահատակութենէն յետոյ, Անդրանիկ վրէժը կը լուծէ թէ Սերոբը սպանող խալիլ փաշայէն եւ թէ մատնիչ Հայէն։

Սերոբէն յետոյ Անդրանիկ կը դառնայ Սասնոյ զինուորական ղեկավարը. իր հետ ունէր անպարտելի ընկերներ, թէ դուրսէն գացած եւ թէ ներսէն պատրաստած մարզիկներէ։

Ստեղծուած էր փոքրիկ կառավարութիւն մը Սասունի մէջ, իր բոլոր ստորոգելիներով։

Հանդուգեալ Համբարձում Պոյաճեանի (Մուրատ) եւ Մէհրան Ցամտաճեանի 1894ի ապստամբական շարժումներէն յետոյ, ըմբոստ Սասունի սարերուն վրայ կրկին կը պատրաստուէր մարտընչումի մեծ կազմակերպութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակին տակ։

Թուրք կառավարութիւնը անհանգիստ էր։ Սասունի սարերուն վրայ թառած խումբ մը խիզախ ֆէտայիներ իրենց յանդգնութեամբ արգելք կը հանդիսանային հայաջինջ քաղաքականութեան։

Կառավարական իւրաքանչիւր դաւի դէմ կը ցցուէին ֆէտայիները եւ կը պատժէին դաւադրութեան գործակալները։

Սասնոյ լեռներէն ֆէտայիներու խումբերը մաքրելու եւ հայաջինջ քաղաքականութեան խոչընդոտները չքացնելու համար Թուրք կառավարութիւնը ձեռնարկեց զօրանոցներու շինութեան Սասունի կարեւոր կէտերուն վրայ։

Սասունի ժողովուրդը ֆէտայիներու առաջնորդութեամբ յարձակեցաւ եւ քանդեց այդ շէնքերը։ Ասիկա Թուրքին համար դարձաւ կռուի պատրուակ եւ 1904ի գարունը գնա ձիւները չհալած կազմակերպեց յարձակումը։ Երկար կռիւներէ յետոյ Անդրանիկ նահանջով մը ժողովուրդը իջեցուց դաշտ եւ ինք խումբով մը անցաւ Աղթամար։

Գէորգ Չաւուշ վերադարձաւ Մշոյ դաշտը, վարելու համար մարտական գործը, իսկ Անդրանիկ մեկնեցաւ Վան եւ անկէ ալ արտասահման։

Վանէն անցնելու առեն փորձեց Վանի ժողովուրդն ալ ոտքի հանել, բայց Վասպուրականի պատասխանատու մարմինը հակառակեցաւ եւ արգիլեց շարժումները։

Անդրանիկ արտասահման անցնելէ յետոյ, ժամանակ մը այցելեց Եւրոպայի գլխաւոր կեդրոնները, օտար պրոպագանդի նպատակներով, իբրեւ կենդանի վկայ եւ մարտնչող Թրքական բռնութիւններուն դէմ։

Անկէ յետոյ մեկնեցաւ Եգիպտոս՝ իր յուշագրութիւնը գրել տալու համար։ Ժամանակ մը հոն մնալէ յետոյ, կրկին վերադարձաւ Եւրոպա եւ մասնակցեցաւ 1907ին Վիեննա գումարուած Դաշնակցութեան Ընդհ. ժողովին։

Այդ ժողովին Ներկայացուց առաջին յեղափոխական զինուորական վարժարանի մը ծրագիրը։ Ընդհ. ժողովի պատգամաւորներէն մեծ մասը գործնական չէր գտներ այս առաջարկը, սակայն անոր պնդումներուն վրայ Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէն յանձն առաւ ծախքերը հոգալ եւ Պուլկարիոյ լեռներուն մէջ հին վանք մը տրամադրուեցաւ զինուորական վարժարանի համար։ Անդրանիկ մեծ յոյս դրած էր անոր վրայ, մարտիկներու ղեկավարութեան համար։ Բանակի կորիզ մը կազմելու հեռանկարն էր որ զինքը կը խանդավառէր։

Հազիւ թէ 50 երիտասարդներ մէկ տարուան շրջանով կ'աւարտէին վարժարանը, երբ վրայ կը հասնէր Օսմանեան Սահմանադրութիւնը, որու հետեւանքով, պատրաստուած տղաքը ցրուեցան իրենց տեղերը։

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսենք թէ՝ Անդրանիկ վստահութիւն չունէր Երիտասարդ Թուրքերու վրայ, այդ պատճառով ալ չէր վերադառնար Թուրքիա։ Մէկ անգամ միայն Պոլիս այցելեց ու շուտով վերադարձաւ Պուլկարիա։

Ամերիկայի ընկերներուն աջակցութեամբ հաստատուեցաւ Վառնա, ուր գիւղական հանգիստ կեանք մը կ'ապրէր։

Դաշնակցութեան Վառնայի մէջ գումարուած ընդհանուր ժողովին կը մասնակցէր, ներկայ էին նաեւ շարք մը զինուորական ղեկավարներ։ Ժողովի սեղանին վրայ էր իր 1909ի Կիլիկիոյ դաւաճանական կոտորածէն յետոյ Երիտասարդ Թուրքերու հետ բանակցութեան հարցը։ Անդրանիկ կ'առաջարկէր խզել ամէն յարաբերութիւն ու կրկին անցիլ ստորերկրեայ աշխատանքներու։ Իր կարծիքով, Երիտասարդ Թուրքերը տարբեր եղանակով չպիտի վարէին համիտեան հայաջինջ քաղաքականութիւնը։

Այնուամենայնիւ ժողովը մնաց համաձայնութեան տեսակէտին վրայ։ Իսկ Անդրանիկ քաշուեցաւ Վառնա եւ հոն ապրեցաւ ընկերական տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ, մինչեւ 1912ի Պալքանեան պատերազմը։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ...

ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Մ...

Օգոստոս 28 Կիրակի ...
դի ունեցաւ Ալֆօրվիլի ...
կապարտէզի ամավերջի ...
դէսը։ Կոկիկ երկսեռ ...
թիւն մը փութացած էր ...
դեցայ առջեւ գտնուող ...
դիտելու համար հայ ...
տեսնող մանուկներու ...
սուան աշխատանքի արդիւ...

Հանդէսը բացաւ ...
Ազգ. Մարիմին կողմէ ...
Զօրմխեան, որ պարզեց ...
բացման գժուարութիւն...
շնորհակալութիւն յայտն...
Կաթողիկոսական պատուիր...
եւ Կրթական Խորհուրդին...
րանք մանկապարտէզին ...
ծախքերը հոգացին, վեց ...
սուան համար (Մարտէն ...
Օգոստոս) շուրջ 8000 ֆր...
Այս շրջանին տեղացիք ...
ձեւով չեն մասնակցած ...
հիմնադրութիւն։

Մանկապարտէզը ունեց...
յաճախողներու փոփոխ...
թիւ մը՝ 22էն 30 աշակերտ...
Վեց ամսուան մէջ անոնց ...
սուցուած են վարիչ Օր. Ն...
Առաքելեանի կողմէ շատ ...
արտասանութիւններ, գան...
տեսակի մարզանքներ եւ ...
րերը Վեց տարեկանէն վեր ...
ղող քանի մը պզտիկներ ...
են հայ գրերը ճանչնալ։

Պզտիկներու կողմէ կա...
ւած արտասանութիւն...
մարզանքը, զաւեշտները, ...
գոհ ձգեցին հանդիսական...
որոնցմէ շատեր մասնաւորա...
կարգ մը տիկիններ եւ օրի...
ներ, այս արդիւնքը տես...
յետոյ զղջում մըն ալ ունեն...
որ տարուան ընթացքին ...
հետաքրքրուած այս հաս...
տութիւնով։

Դպրոցին յառաջիկայ ...
նի վիճակը կը մտահոգէ ...
ծնողքներ եւ տեղւոյն Ազգ. Մ...
մինը։ Պարզ է որ չի կրնար ...
բունակուիլ անցեալ տարուա...
վիճակը։ Դպրոցին պահպան...
առաւելապէս կախում պիտի...
նենայ տեղական միջոցներ...
ծախքերու հայթայթումէն ...
նողքներն են մասնաւորա...
որ իրենց վերաբերումով ...
որոշեն դպրոցին պահպան...
Եթէ անոնք ուզեն իրենց ...
ւակներու հայեցի կրթութ...
համար ամսական որոշ վճա...
մը ընել, կարելի պիտի ըլլ...
դպրոցը պահել, հակառակ ...
բացային մանուկները պի...
ձգուին իրենց բախտին։

Ալֆօրվիլի Ազգ. Մարմ...
այս պահուս մտատանջու...
եկեղեցի-դպրոցի յարմար ...
մը ընտրութեամբը։ Հիմնակ...
նը իր դիրքով եւ մեծութ...
բոլորովին անյարմար ըլլ...
կը մտածուի ազգապատկան ...
մը գնելով վրան շինել Մա...
Դպրոց մը։ Առաջին խորհրդ...
ցութեան մը արդիւնքը ...
կան յուսատու կ'երեւի ...
ծրագրի իրագործման համար...
Արփ...

ԽԱՐԲՕՎԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒ...

Խարբովի հայութեան թ...
7000էն աւելի է։ Գաղութը ...
«Հայկական տուն» մը, ուր ...
րանացուցած են հայկական ...
ցը, ակումբը, գաղութին վա...
թիւնը եւ արդիւնաբերական ...
կերութիւնները։ Գաղութը ...
փուռ եւ 12 առեւտրական ...
ներ։ Գաղութին կազմակեր...
թիւնը շատ թոյլ է, այնպէ...
գործակցութեան առեն ...
կրցան օգնել 100 հոգիի, ...
այժմ արդէն փուռերը գ...
վտանգին տակ են։

Գաղութը ունի նաեւ ...
րան մը, որ կը գտնուի Ցաք...
Մարիմեանի եւ տեղին ...
բժիշկներուն հսկողութեան ...
Գաղութահայ վարչութիւնը ...
գրացի թարգման ...
տարաններու առջեւ ...
կողմէ, զանազան խնդիրներ...
թիւ։ («Մարտակոչ», 10 ...
տօս)։

ՆՈՒՇ

ԱԼԲՈՄ

Ա.

Ալբոմ հէքեաթներու չէ ա-... ինչպէս հաւատալ նայողու-... առաջին արմատանը:

...ինչ իրական ալպոմ մըն է ... երբեք հէքեաթի, ու կը ...անի չարաչար աղմուկ ու ... անուշիկ օրիորդի մը: ... օրիորդը Պոլսէն կը ճանչ-... սովկալի գարծուրելի ու ... գլուխէ մը, քնարասէր ... գեղարուեստասէր մըն է: ... առաջ հասա ու շքեղ ... մը գնած է իբրեւ ... ու կը դիմէ մինչեւ հի-... գիրքասաններու, երգիչնե-... նկարիչներու, արձանա-... բժիշկներու, փաս-...ներու, գրողներու, բա-...ներու, յեղափոխական-... եւ վարչականներու ... որպէսզի քանի մը ... գտնել կամ մըտնեն վեր-... Պոլսէն սկսեալ, ճիշդ ... է, ուսուցիչ մեկած է, ... բան մըն ալ ես գրեմ ... ալպոմին մէջ: Ա-... միջդ յիշա-... ինչ մեզքս պահեմ, ... միշտ վայելեմ իր շնոր-...ութիւնը, միշտ ունա-... միշտ լսեմ ... ոսկեղենիքը: Պոլսէն ... մեկնած էինք: ... իր ալպոմին մէջ չոր ...ութիւն մը դրած ըլ-... շրջաններէ վարուց հաց ... զարկած են իր կեն-... ալպոմին վրայ: Ո՛վ օր-... ալպոմ, պաղակած եմ ... անկամ, մեկնեցայ...

* * *

...ով մը փակուղ մէջ, նկատ ... գլուխս ու բատ խանդավառ-...ւթեան:

— Գիտե՛ս, վ. պարիկ ջան, դե-... ցեւումանը մեռա՛ւ...

Ա՛, գիտեմ, մե՛ղք եղաւ ... մարդ... Մեր մտաւորական ... էր... մայրենի բամը ... ոժեց, մը գրկուեցաւ...

Երբ հեռացաւ, տարօրինակ ... իր խանդավառութիւնը ...ւթեամբ վերջ երբ խոսկիա-... հարիք հասաւ՝ անմիջապէս ... գտաւ գիւ ու բատ, ծըր-...ով:

Վ. պարի՛կ, վ. պարի՛կ, նկա-... թերթեքնամը մեռաւ...

Ա՛խ, այս՛... Շատ սիրած էի իր հոգին ու իր կատանե-րուն չախնիրը...

Զմայլանալի գտայ իր ժպիտ-ները

Քանի մը ամիսներ առաջ ... եկաւ գտաւ գիւ ու պա-... ցատկելով բատ.

— Վ. պարիկ, ա՛խ, ազուոր ... Մոմիկանն ալ մեռեր է...

Այո՛, եւ շատ յուզուած եմ...

Երբ հեռացաւ՝ անմեկնելի ... իր աշխոյժը, գոյժ մը հա-... աւեթիւ...

ՆՇԱՆ ՓՈՀԵՐԵԱՆ (?)

քանի մը ամիսներ առաջ, օր մը ծամբան դիմացս ելաւ ու ա-ռանց բարեւ տալու, բատ եր-ջանկօրէն.

— Գիտե՛ս, չէ՞, երուանդ Օտեանը Նոյ Նահապետին քով է գացեր, անխարդախ օղի խմելու համար...

Իր խօսքերն ու ըսելու ձեւը զարմացուցին ու զայրացուցին զիս:

Ու խորհեցայ միամտօրէն.

— Կ'երեւի թէ այս աղջկան յուզուելու ձեւը այսպէս է... Արուեստագէտները կ'ըլլան տարօրէն, այս աղջիկն ալ անոնց քսուելով քսուելով եղեր է... ապագայապաշտ զգացողութեան տէր: Ցերը ազատէ, ըսի ու քալեցի, քանզի ծամբաս էր շարու-նակելի:

ՆՇԱՆ ՓԵՇՏԻԿ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Երեւանի նկարչական դպրոցը վերածուած է արուեստագիտա-կան աշխատանոցի մը, ուր կը գտնուին արուեստի զանազան ճիւղեր։

Այսպէս, արհեստանոցը, բա-ցի նկարչութենէն եւ քանդակա-գործութենէն, ունի ոսկերչական, ասեղնագործական, յախճապա-կիի եւ կապերտի պատրաստու-թեան ճիւղեր։

Դպրոցին նպատակն է գե-ղարուեստը զարգացնել գործնա-կան ճամբով։ Դպրոցը կ'աշխա-տի բոլոր արուեստները տեղա-կանացնել, ոճաւորել, վերատեղ-ծելով հայկական ոճը՝ ստեղծել հայ արուեստը։

Այս աշխատանքներուն կը հսկէ ոճաբան եւ հայկական ոճին մասնագէտ՝ նկարիչ Տարագրոս։

Ոսկերչութեան ճիւղը կը վա-րէ Կոճոյեան։ Դպրոցին ոսկեր-չական ճիւղին գաւիթին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր կը տեսնուին գեղեցիկ ա-ռարկաներ, հայկական շունչով եւ հին մանրանկարչական ծաղ-կանկարներով։ Օգտաւէտ ակիզբ-ները ոսկերչական ճիւղը արտա-սահմանէն ստացաւ նոր գործիք-ներ։ Գալ տարի պիտի ունենայ սաանձին չէնք։

Ասեղնագործութեան ճիւղը կը վարէ պոլսահայ վարպետ մը։

Գեղեցիկ են հայկ. ոճով շին-ուած յախճապակեայ անօթ-ները։

Տարագրոս լաւ ուսումնասիր-ած է Անիի Թանգարանը, եւ այդ զգալի է արտագրուած կա-պերտներուն վրայ։

Այս տարի դպրոցը ունի 14 շրջանաւարտներ. 2ը քանդա-կագործ, միւսները նկարիչ (3ը աղջիկ)։

Դպրոցին տնօրէնն է Վահրամ Գաճիկեան, որ աւարտած է Մոսկուայի գեղարուեստից հա-մալսարանը եւ տաղանդ ունի։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«Յ Ա Ռ Ա Ջ»ը

ՀԱՅՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿՐԹ. ԳՈՐԾԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլիոյ եւ շրջակայից Ու-սումնական Խորհուրդը հետեւ-եալ կոչը կը հրատարակէ.—

Հայրենակիցնե՛ր,

Մարսէյլի եւ շրջակայից Ազգ. Ուսումնական Խորհուրդս, 1927—28 դպրոցական տարեշրջանը, հնարաւորութեան չափով պատ-ուաբեր ու արդիւնաբեր դար-ձնելու մտադրութեամբ՝ յենած ժողովրդական ուժին վրայ, յա-ռաջիկայ Շաբաթը Օգոստոս 29էն մինչեւ 3 Սեպտ. յայտա-րարած է— կրթական շաբաթ։

Ազգ. Վարչութեան կողմէ կն-քուած ժապաւիններով տոմարով մը, մեր կողմէ նշանակուած Կր-թական Յանձնախումբ մը, դրնէ դուռ պիտի պտտի, ու կատարէ հանգանակութիւն։ Օրը օրին կատարուած նուիրատուութիւն-ները, նուիրատուներու անուններ հետ միասին, մամուլի մէջ պիտի յայտարարուի։

Հաւաքուած գումարը պիտի յատկացուի քաղաքի Մանկա-պարտէզի, Սէնթ-Անթուանի եր-կու Մանկապարտէզներու, Պուլ-վար Օտտօի եւ Սէն-Ժիւլիէնի Մանկապարտէզներու, ինչպէս նաեւ Սէն-Լուի, Կարտանի, Մար-թիկի ու շրջականները նոր բաց-ուելիք Մանկապարտէզներու համար։

Հայ մատաղ սերունդի փր-կութեան ու դաստիարակու-թեան գործը, գտնելով միակ կեդրոնաձիգ ուժը՝ որուն շուրջ ամէն հայ անհատ առանց դա-ւանանքի ու գաղափարի խըտ-րութեան պարտաւոր է համա-խմբուիլ, ու պայքարիլ Մեսրոպ-եան Այբ ու Բէնով՝ աճեցող ձուլումի վտանգին դէմ, կոչ կ'ընենք ձեր խղճին ընդ առա-ջել մեր սոյն ձեռնարկին, որ աւելի քան փրկարար ու շինիչ է, մեր Ազգ. գոյութեան պահ-պանման տեսակէտէ։

ԽՆԻՐ

ԱՅԳԵՆՈՒԹԻ ՋՈՀԵՐԸ

— Արլ-Իքար, 1 Սեպտ.

Անցեալ օր «Յառաջ» գրած էր այգեկութքի համար Մար-սիլիայէն Մոնփէլիէ երթուած հա-յերուն մասին։ Կ'ուզեմ այս առ-թիւ մանրամասնութիւններ տալ, իբրեւ զոհերէն մէկը։

Մարսիլիա՛յ գաղութի մեծ մասը 1922էն ի վեր իր տնտեսա-կան վերջին ծայր նեղ միջոցնե-րուն պատճառով եւ օրապահիկ մը ապահովելու նպատակով, զանազան «Ազգասէր»ներու եւ քանի մը աֆերիստ ֆրանսացիներու միջնոր-դութեամբ «այգեկութքի» կ'եր-թայ։

Հինգ տարիէ ի վեր, այս գոր-ծին զոհերուն թիւը կը հասնի քա-նի մը հազարի։ Հակառակ այս ցաւալի իրողութեան, նիւթականի ձնշումը եւ որ ըստ օրէ զարգա-ցող գործազրկութիւնը կը ստիպեն հայ գաղթականը, որպէսզի ամէն տարի այս եղանակին 15—30 օր շարունակ լքէ իր տունն ու զա-ւակները եւ օտարներու հսկողու-թեան տակ աշխատի այգիներուն մէջ։

Այս տարի, Օգոստոս 15ին Մարսէյլի մէջ խումբ մը խաչա-գողներ հաւաքարար սրճարանի մը մէջ նստած այգեկութքի հա-մար գործաւորներ կը գրեն. իւ-րաքանչիւրէն 33 ֆրանք տոմս, ուղեկարք ու ուտելիքին փոխարէն կը գանձեն 47 ֆրանք։ Այս ձեւով 250 հոգի կը ղրկեն Մոնփէլիէ, ո-րոնք մինչ այսօր (15 օր է) ան-գործ ու թշուառ Մոնփէլիէի կա-յարանը կը կիչնեն.

Մոնփէլիէի «l'Eclair»ը եւ Մարսէյլի «Le Petit Marseillais»ն իրենց Օգոստոս 30ի թիւին մէջ վերջին ծայր տխուր նկարագրու-թիւններ ըրած էին մեր հայրե-նակիցներու վիճակին մասին։

Ասոր վրայ, Մոնփէլիէի ցե-ղաւորման Գրասենեակին միջո-ցաւ Մարսէյլի ոստիկանութիւնը քննութեան սկսած է, ձերբակա-լելու համար յանցաւորները։

∴

Երկու շաբթի մը Պուլիմայի գործակատար Գ. Ճոգէֆ, հայ գործաւորի մը հետ 40 հոգի ար-ձանագրելով մեզի բերին Իքար կոչուած գիւղ մը, խոստանալով այդ իրմէ օրական 30 ֆրանք, կիներուն 18 ֆրանք եւ ուտելիք։

Հինգ ժամուան ճամբորդու-թենէ մը վերջ հասանք Իքար եւ գետեղուեցանք ոչխարներու յատուկ գոմ մը, լեցուած չոր խոտի դէզերով։

Հազիւ շունչ առած էինք, երբ ընդհանուր գործատէրը ներկայա-ցաւ եւ հաղորդեց որ ինք օրավար-ձով գործաւորներ չուզեր, այլ ամբողջ գործին համար որոշ գու-մար մը պիտի տրամադրէ, իր նպատակն էր ոչինչ ծախքով մը երեք միլիոն լիտր գինի շինել տալ։

Այս յայտարարութիւնը խռո-վեց բոլորս, ու մերժեցինք։ Ասոր վրայ գործատէրը հեռաձայնով երկու ոստիկան բերաւ եւ մեզ իր գոմի չուքէն իսկ հեռացուց։

Ներկայիս գոմի պատին տակ ենք, արեւի կիզիչ ճառագայթնե-րուն ենթակայ։

Մեր ծախքերը խնդրեցինք, սակայն գործատէրը չուզեց վճա-րել։ Ասոր համար ստիպուեցանք դատարանի դիմել, եւ օրերով հոս մնալ անօթի ծարաւ։

Երգինեքը յաջորդով.

Մեսրոպ Սիմոնեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԼՈՒԿՆ ՈՒ ԳԻՐՈՒԿԸ.— *Ա-րեւը երկու օր է որ ելած է, բայց արդէն բազմաթիւ պանդոկներու մէջ մլուկներու բոլոր ցեղերը ա-պստամբած են Փլինեանքուրի մէջ պանդոկապետ մը վանտելու համար կորեկի մեծութեամբ այս առգմիկները, վերի յարկի սենեակներուն մէջ ծծումբ վա-ռեց։ Սակայն մոռցաւ փակել սեն-եակները ամբողջովին՝ ծուխը լեցաւ պանդոկին սանդուխներուն վրայ, անցաւ ճաշարանը, ուր գա-նուողները փախան։ Սակայն խո-հարարուհին՝ որ իւղի տակառ դարձած էր, չկրցաւ շուտով փախ-չիլ եւ նուաղեցաւ ինկաւ գետին։ Դրացիները օգնութեան հասան եւ ազատեցին խեղճ կինը։*

ԸՆԿԵՐՈՒՍՏԸ ՍՈՒՂ Է.— *Հէնու եւ Մօզ երկու ֆրանսացի երիտա-սարդներ են, որոնք հասնելէ յե-տոյ այն գիտակցութեան թէ ապրուստը սուղ է, եւ ապրելու համար անհրաժեշտ է... դրամ, յղացան նոր միջոց մը։ Եւ ինչ յղացում, անարծաթ պարոնները հարուստ էին գաղափարով։*

Փողոցէն ինքնաշարժները ա-րագօրէն անցած պահուն, անար-ծաթ պարոններէն մէկը կը զար-նուէր ինքնաշարժին։ Երկրորդ ըն-կերը կը վազէր «վիրաւորին» մօտ, կը ներկայանար իբրեւ վկայ դատ ու դատաստան կ'ըլլար եւ արկածեալին կը յանձնուէր կլորիկ գումարմը, զոր կը բաժնէին ընկե-րաբար։ Բայց ամէն բան վերջ մը ունի, եւ այս ընկերութիւնը վերջ մը գտաւ բանտին մէջ։

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ.— *Որսի եղա-նակը բացուած է, ի՜նչ քաղցր է հիմա հրացանաձգութիւնը դեղին դաշտերուն վրայ։*

Երկու որսորդներ Թուլոնի դաշտերուն մէջ կաքաւ կ'որսա-յին։ Դժբախտ պատահարով մը, որսորդի մը գնդակը վրիպեցաւ եւ հանդիպեցաւ ուրիշ որսորդի մը, որ դիմացի կողմը կը գտնուէր։ Ցաւի աղաղակներ լսուեցան եւ որսորդը վազեց օգնութեան։ Սա-կայն դեռ քանի մը քայլ չէր ա-ռած, երբ ճիշտ կուրծքին ընդու-նեց գնդակ մը, զոր պարպած էր վիրաւոր որսորդը, իրցաւին սաստ-կութենէն կատղած ու փրփրած։

ԷԼԵԿՏՐԱՀԱՐ.— *Կրընոպլի մէջ հրդեհի մը պատճառով խան-գարուեցաւ լոյսի ընկերութեան ելեկտրաբաշխ մեքենան։ Ու երբ տիկին մը իր մառանին մէջ մտած պահուն, ուզեց լոյսը վառել, կո-ճակը դարձուց եւ կայծակնահար մեռաւ։ Ուրիշ տան մը մէջ նոյն-պէս երիտասարդ մը կայծակնա-հար եղաւ, երբ ուզեց դարձնել ելեկտրական կոճակը։*

ԳՈՂ ԹԸ ՀԻՒՄԱՆԴ.— *Ցօքժ. Քափլան դարմանատուն մը ունէր Մոնթէ-Քրիսթօ փողոցին վրայ։*

Անցեալ առտու դուռը բաց-ուեցաւ եւ ներս մտաւ վիրաւոր մը, որուն կ'ընկերանային երկու բարեկամներ։

Բժիշկը ծոեց մէջքը եւ սկ-սաւ քննել վէրքը։ Ցանկարծ երկու ընկերները փաթթուեցան բժիշկին կռնակին, ու գլորեցին անկողինին վրայ։ Իսկ վիրաւորը, ինձմէ քեզ-մէ աւելի առողջ, ցատկեց ոտքի, պարպեց բժիշկին գրպաններն ու գարակները։ Ցետոյ երեքը միա-սին փախան։

Բժիշկը բացաւ հեռաձայնը եւ լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Ոստիկանները հասան եւ փողոցին մէջ հետապնդելով զանոնք, գտան զանոնք կառատան մը մէջ։ Քիչ վերջ ինքնաշարժներուն տակէն բռնեցին անճարակ գողերը, որոնց մէկը, շատ նշանաւոր էր եւ կը կոչուէր «Կրընէլի Ցէտէն»։

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԳՈՂԵՐ.— *Եր-կու խոստմնալից գողեր, որոնք դեռ նոր ելած էին բանտէն, շատ կը ձանձրանային անգործութենէն։ Առտու մը գտակեցին ինքնաշար-ժի մը մէջ, որ կը յօրանջէր փո-ղոցի մը կուշտին ինկած։ Գոհա-րավաճառի մը խանութէն սնտուկ մը ադամանդեղէն վերցուցին, եւ չուեցին դէպի Սթէնուինքնաշարժը ձգելով, մտան հանրակառք եւ փարիզ դարձան։ Անմիջապէս գը-տան իրենց հաւատարիմ բարե-կամները եւ միջնորդները։ Ցանձ-նեցին ադամանդները ծախել տա-լու համար, սակայն բոլորը մէկ ձերբակալուեցան։*

Ու մտան բանտ, զոր ձգած էին օր մը առաջ։

ՍԱԼՅԻՐԻՆ ԾԱՌԻԷՆ ԻՆԿԱՒ ՈՒ ՄԵՌԱՒ.— *Նանսիի համա-լսարանին գրադարանապետը, Ժիւսթէն Լրհոն, սալորին ծառը ելաւ եւ սկսաւ սակառը լեցնել քաղցրահամ պտուղով։ Այնքան խելքը տարած էին սալորները, գը-տիկ գնտիկ ոսկի հատիկ, որ ոտքը սահեցաւ, ծառէն ինկաւ։*

Ու մեռաւ։

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ.— *Փըլծի Քլամարի օդանաւի դաշտէն աշա-կերտ մը օդանաւով երկինք բարձրացաւ։ Հակառակ կողմէն կուգար ուրիշ աշակերտ մը օդա-նաւը։ Բախեցան իրարու։*

Օդանաւին մէկը խորտակուե-ցաւ եւ թաւալգլոր ինկաւ վար։ Անկումի պահուն հանդիպեցաւ ելեկտրական թելերու եւ կրակ առաւ։ Օդանաւը այրեցաւ եւ ա-շակերտը անխացաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Ո՞ւ վատերը որոնց հա-մար ամէն ինչ զոհեցի, կը հաս-կնա՞ն, ընտանիք, հայրենիք, կրօնք, անոնց հաճելի ըլլալու համար, իմ ամէնէն սիրելի հաւատալիք-ներս ոտնակոխ ըրի. եւ ահա թէ ինչպէս զիս կը վարձատրեն։

— Եթէ գիտնայիք թէ ի՛նչ տեսակ վարձատրութիւն ձեզի կը պահեն, պիտի գիտնայիք նաեւ թէ՝ ի՛նչ զգացում կը կրեն ձեզի հանդէպ։

— Ի՞նչ կ'ուզես ըսել։

— Երբեք լսեր էք «յամր մա՞հուան» մասին։

Սարսափահար ոտքի ելաւ...

— Ի՞նչ, յամր մա՞հը. պիտի համարձակի՞ն

— Զանոնք բաւական կը ճանչնաք, վստահ ըլլալու համար թէ, երբ իրենց շահը պահանջէ՝ վայրկեան մը իսկ չպիտի վարա-նին ձեզ մէջտեղէն վերցնելու։

— Ընչու՞շտ բայց իրենց շա-հը կը պահանջէ որ զիս իրենց շարքերուն մէջ պահեն եթէ գիտ-նայիր թէ ինչքա՜ն ծառայու-թիւններ մատուցած եմ իրենց։

— Բոլորը գիտեմ. ամէն ինչ ըսին ինծի։

Եւ մեղքնալով զիս գիտեց։ Ցետոյ աւելցուցի.

— Ինչ որ ըրիք անոնց հա-մար, մոռցած են արդէն. ձեր ան-ցեալ ծառայութիւնները այլեւս չեն յիշեր. ասկից յետոյ, անոնց աչքին կասկածելի էք։

Ցաւագին ժպիտ մը ունեցաւ։

— Ես, կասկածելի՜. ինչո՞ւ, ինչու։

— Չեմ գիտեր բայց վստահ եղիր որ եթէ դեռ ձեզի պէտք չունենային, այս միջոցին ո՛չ թէ հոս թիւ 2 Լուպիանքան պիտի գտնուէիք, այլ թիւ 14ը, հոն ուր կը գործեն շինացի դահիճները։

— Ես. ի՜նչ սարսափ։

Եւ յուսահատութեամբ՝ ձեռ-քերը գալարելով ըսաւ

— Ի զուր կը փնտռեմ թէ ի՞նչ սխալ կրնամ գործած ըլլալ։ Անոնց հնազանդելու համար, հան-դիպած մարդուն տուի ինքզինքս. դեռ աւելին կայ հոն ուր ուրիշ-ները ձախողեցան, ես յաջողեցայ. դեռ չէ եղած գործ մը, որ գլուխ չհանեմ։

— Անոնք հակառակը կը պն-դեն։

Երկար ակնարկ մը ուղղեց ինծի։

— Ըսի՞ն գոնէ թէ՝ ի՞նչ բա-նի մէջ ձախողեր եմ։

— Կը դժգոհին թէ դեռ չէք կրցած իրենց յանձնել Ճէյմս Նօ-պօտին եւ անոր մեղսակիցը, մի-ստր Քարասոֆ։

— Ո՞ւր է բոլորը։

— Անոնց համար, այդքանը արդէն կը բաւէ։

— Բայց ես բնաւ չզգացուե-ցայ այդ գործով զբաղելէ կրնամ նոյն իսկ հաւաստել թէ՝ այդ եր-կու մարդոց ձերբակալումը քանի մը ժամուան խնդիր է։

Հարուածը ստացայ առանց յայտնի ընելու

— Կարելի չէ, ըսի։

— Այնքան կարելի է որ, կը սպասեմ խմայիլօֆին, որուն հե-ռաձայնեցի, խնդրելու համար իր-մէն, ինչպէս այս առտու ինծի թելադրեցիր, որ մեզի գործակցի։ Եւ եթէ ան կրնայ անմիջապէս ինքզինքը մեզի տրամադրել, այս իրիկուն իսկ կը մեկնինք

— Այդ ինծի համար կը պատճառէ, որովհետեւ, կրնամ ձե-զի ըսել թէ իմ վիճակիս մասին շատ ապահով չէք։

— Ինչպէ՞ս։

— Ո՜հ, շատ պարզ է, ինչպէս պիտի տեսնէք։ Եթէ Նօպօտին եւ Քարասոֆը չկարենայիք իրենց յանձնել, զունդակիխիթ պարտք դրած էր վրաս որ, ձեզ իրենց յանձնեմ անոնց տեղ...

— Զիս։

— Այո՛, ձեզ։

Այն ատե՞ն։

— Այն ատե՞ն. լաւ ուրեմն. քանի որ բնաւ մտքէս չէ անցած ձեզ լքանել ի հաշիւ Չեկային եւ ձեզ յանձնել անոր, զիս էր որ պի-տի զրկէին «յամրօրէն մեռնելու»։

Պիտի ըսէի՞ր այդ բանը

— Ինչո՞ւ չէ։ Արդեօ՞ք զիս վատ մը տեղ կը դնէք։ Չեմ գիտեր թէ ապագան ինչ կը վերապահէ մեզի, բայց վստահ եղէք, ինծի համար ամէնէն մեծ անարգանքն է զիս նմանցնել այդ զզուելինե-րէն մէկուն, որոնք սարսափը վե-րածած են կառավարական վարչա-ձեւի։ Հակառակորդին դէմ կը կռ-ուին։ Չեն սպաններ գայն։

— Սակայն։

— Թո՛յլ տուէք որ աւարտեմ, խնդրեմ։

Պահ մը կանգ առի։

— Այս առտու, ձեզի ըսի թէ մեր բոլորին պարտականութիւններ յեղափոխութեան ծառայել. բայց Չեկան յեղափոխութիւնը չէ։ Չե-կան կ'անպատուէ յեղափոխու-թիւնը։

— Լռէ՛, խնդրեմ. եթէ քեզ լսէին...

— Ինչո՞ւ պէտք. ինչ որ ան-գին լսեցի, տեսայ եւ հասկցայ, կ'արդարացնէ գայրոյթս եւ օրի-նաւոր ատելութիւնը որ ունեցի այս հրէշներուն դէմ,— որովհե-տեւ հրէշներ են եւ միայն հրէշ-ներ, որոնք իբր մարդկային, մի-այն իրենց դէմքերը ունին։ Եւ ե-թէ կ'ուզէք գիտնալ ամբողջ մտա-ծումս

— Ո՜հ այո՛, խօսէ՛...

Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

թէ, Ռուսիայէն գնուած քարիւղի իբր արժէքը՝ տակաւ եւրոպական ընկերութիւններէ կամ անհատներէ գողցուած ապրանք է։

Այս նամակին իբրեւ պատասխան, Սթալին վերջերս յօդուած մը հրատարակած էր Նիւ-Եորքի մէկ թերթին մէջ, ուր կ'ըսէր թէ պոլշեւիկները տակաւ մը քարիւղ չեն գողցած ոչ ոքէ, այլ պարզապէս ազգայնացուցած են ազգին նաւթահորերը յետոյ պատրաստակամութիւն կը յայտնէր[illegible] յանձնել անկողմնակալ յանձնաժողովի մը իրաւասութեան։

Տէթէրտինկ ընդունած է այս առաջարկը. միայն թէ հեռագրով հարցուցած է Նիւ Եորքի խորհրդային ներկայացուցիչին թէ խորհրդային Միութիւնը պիտի ընդունի՞ եւ պիտի գործադրէ՞ տրուած վճիռը։

Թուրքիոյ երեսփոխանները

Մուսթաֆա Քէմալ երկրորդ յայտարարութիւն մըն ալ հրատարակելով կը ճշդէ Խալք կուսակցութեան երեսփոխաններուն պարտականութիւնները։ Քէմալ անձամբ պիտի հսկէ որ իր կուսակցութեան պատկանող երեսփոխանները չօգտագործեն իրենց դիրքը անձնական շահեր ապահովելու համար։ Նոր երեսփոխանները չ[illegible] պիտի կրնան վարչական խորհուրդներուն անդամ ըլլալ այն հաստատութեանց եւ ընկերութեանց մէջ, որոնց դրամագլուխին մեծ մասը կը վերաբերի պետութեան։ Նոյնպէս անոնք չպիտի կրնան մտնել հանրօգուտ ձեռնարկներու մենաշնորհ ստացած ընկերութիւններու մէջ, ոչ ալ անոնց վարչական խորհուրդին պիտի կրնան անդամակցիլ։ Երեսփոխանական ժողովին նախագահը, գործավարները, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը եւ պետերը չպիտի կրնան վարիչ դառնալ մասնաւոր հաստատութիւններու եւ ընկերութիւններու։

Պարտքերու խնդիրը դարձեալ պիտի քննուի

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը կը գրէ թէ Սեպտեմբերի ընթացքին կրկին խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլայ Օսմ. Հանրային Պարտքի մասին վերջերս Փարիզի մէջ գոյացած կրաւոր համաձայնագիրը։ Ըստ վերոյիշեալ համաձայնագրին, Թուրքիոյ ընդհանուր պարտքը որ 90 միլիոն դանլիական ոսկիէն ։ի[illegible] չէ, զանազան մասնավճարներով քսան տարիէն պիտի վճարուի։ Առաջին մասնավճարը 1,980,000 ոսկիէն աւելի չպիտի ըլլայ, որու տոկոսը օրինաւոր տոկոսէն շատ նուազ է։

Ամէնէն կարեւոր խնդիրը այն է որ, Թուրքիա դարձեալ կը մերժէ «Մուհարրէմ»ի որոշմնագիրը եւ կ'ըսէ թէ պահանջատէրերը ոեւէ պահանջք կամ իրաւունք չունին պետութեան որոշ հասոյթներուն համար։ Ուրիշ խօսքով, Թուրքիա չուզեր որ Հանրային Պարտուց Վարչութիւնը իր գործը շարունակէ։

Կացութիւնը Ալպանիոյ մէջ

Ահմէտ Զօկու վերջերս այցելեց Շքոտրա եւ տեսակցութեան մը կանչեց վեց միրտիթ ցեղապետներ, որոնք ծանօթ են իբրեւ դժգոհ։ Հրաւէրին պատասխանեցին միայն երկու ցեղապետներ, սակայն մերժեցին առնել աւանդական աղն ու հացը, զորս Ահմէտ Զօկու երկարեց անոնց։ Մերժման պատճառով, անմիջապէս երկու ցեղապետները, ձերբակալուեցան եւ նետուեցան Շքոտրայի բանտը։

Անձրեւի ողողումներ Կալիցիոյ մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Արեւելեան Կալիցիոյ մէջ [illegible] վերջին օրերս [illegible] անձրեւներ տեղացին եւ գետերը յորդեցան, ողողելով արտերը [illegible] Նոյնպէս [illegible] հեռագրական գիծերը քանդուած են եւ դժուար է լուր ստանալ։ Զոհերու թիւը կը հասնի քանի մը հարիւրներու։ Ողողուած է 20.000 քիլոմեդր տարածութիւն։ Պորիսլավ քաղաքին կէսը ջուրերուն տակն է։ Պորիսլավ-Թուսթանովիչց կամուրջը քանդուելու վտանգին տակ կը գտնուի։ Ջուրը 3-4 մեդր բարձր է։ Գետին հոսանքը քշած տարած է բազմաթիւ տուներ։ Քութի փոքրիկ քաղաքին մօտ 200 տուներ եւ քարիւղի գտարաններ ողողուած են։ Սթրիս քաղաքն ալ ամբողջովին խեղդուած է ջուրին տակ։ 180 տուներ քանդուած են։ 50,000 հոգի առանց ապաստանի կը մնան։

Եղերական տեսարաններ պարզուեցան ողողումներուն պատճառով։ Ամբողջ ընտանիքներ ջուրերուն մէջ մնացին։ Գիւղերու բնակիչները օգնութեան կը սպասեն, մինչդեռ մինչեւ այժմ անկարելի եղած է հասնիլ մինչեւ անոնց, որովհետեւ կամուրջները քանդուած են եւ շատ մը գիւղեր կիսովին կործանած են։

Կառավարութիւնը մէկ միլիոն զլոթիս յատկացուց աղէտեալներուն։

Լրտեսները Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Չէքէն ձերբակալած է երկու խումբ լիթուանական եւ ֆինլանտական լրտեսներ, որոնք կ'աշխատէին տէրօր կազմակերպել Ռուսիոյ մէջ։

Լրտեսները ծրագրած են եղեր սարքել խնջոյք մը, որու ընթացքին պիտի թունաւորէին եւ պիտի սպաննէին կառավարական խումբ մը բարձր պաշտօնատարներ։ Լրտեսները ուժանակով օդը պիտի հանէին Ռուսիոյ ելեկտրական ամէնէն մեծ գործարանը։

Լրտեսներէն երկու հոգի կը կրեն այն ամբաստանութիւնը թէ Յունիս ամսուան ընթացքին ռումբ նետած են Լէնինկրատի սովետներու ակումբին մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱՎՈՒՐԶ հածանաւը նախկին կէօպէն որ խրած էր Մարմարայի մէջ, ազատուած է։ Յածանաւը պիտի ղրկուի Կիւլճէքի նաւարանը՝ հիմնական նորոգութեան համար։

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ առջի օր հրատարակած հաշուեկշիռէն կ'երեւայ որ կառավարութեան բրած կանխավճարին ընդհանուր գումարն է 24,650 միլիոն։ 1926 Յուլիս 22ին այս գումարը կը հասնէր 38,350 միլիառի, ուրեմն 13 ամսուան մէջ կառավարութեան պարտքը պակսած է 13,700 միլիոն ֆրանք։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ վճարեց Տօուզի ծրագրին նախատեսած մէկուկէս միլիառ ոսկի մարքը երրորդ տարուան համար։ Այս հաշիւէն 20 միլիոն մարք ալ պիտի վճարէ դեռ Սեպտ. 15ին։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ՝ Շ. Գարահիսարի Ուսումնասիրաց Միութեան Մանրամասնութիւնները շուտով

ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ ժող. Լսարանի կողմէ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ֆոնթէվէքի սինէմայի սրահը։ Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւայլն

ՄՈՒՏՔ՝ 5, 3, ԵՒ 2 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Casino d'Arnouvilleի մէջ 18, Avenue de la Gare, Arnouville-les-Gonnesse

Կը ներկայացուի ՊԷՆԼԵԱՆԻ ԶՕՃԱ ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ԻՐ ԷՇՈՎ 3 արար

ԳԻՆԵՐԸ 5 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու՝ կը մասնակցին 8 տեղական մասնաճիւղեր եւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղը։ 18 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին, Stade Petit, Jeanի մէջ, Porte Picpus.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբուհ» խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 19 Rue St. Sulpice։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարուժան ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. [illegible]

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ժողովը 5 Սեպտեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը 262 րիւ Ցիկէքլէն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ [illegible]

Հ.Յ.Դ.Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ 5 Սեպտ., երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, 63 րէփիւպլիքի սրահը, Ակնունի, Հրայր, Զաւարեան, Վ.Ռիզալ, Վարուժան, Վարդգէս, Ռոստոմ, Իշխան, Քրիստափոր եւ Քրիս խումբերու ընկերները։ Օրակարգ Երջանային եւ ընդհ. ժողովներու օրակարգերու շուրջ զեկուցումներ եւ վիճաբանութիւններ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը կիրակի երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին մէջ (63 րէփիւպլիք)։ Օրակարգը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մեհրաբեան ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին երիտասարդաց ակումբը։

Հ. Յ. Դ. ֆօն-տը-Ժիրիւի ենթակոմիտէին գեղարուեստական ցերեկոյթը, 11 Սեպտ. կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին Սէն Ֆրանսի Շքեղ սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի Ե. Օտեանի «Զաւալլը» կատակերգութիւնը։ Երգեր, արտասանութիւն եւ վիճակահանութիւն։ Մուտք 2 ֆր.։

Զ. Ռ. Ն. Մարսէյլի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 63 Rue de la République սրբ[illegible] ծարանին վերնայարկը։ Գիտի դասախօսէ Տքթ. Աշոտ Գասպարեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլ—Վիռոֆլէ մասնաճիւղի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
ՔԻՒԻԱՌ, Տ. Տ.— 47 ֆր.։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ.— 240 ֆր.։
ԼԻՈՆ, Յ. Ս.— Հասցէն չունինք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Իզմիրցի Գէորգ եւ Յիրուհի Ճէլլավեան որոնք Իզմիրի դէպքին կորսուած են։ Իմացնել՝ իրենց քրոջը Վարդուհի Ճէլլավեանի՝ 54bis Av. Gennevilliers, Colombes Seine, France. կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։ Լուր տուողին ճամբեայ «Յառաջ» կը նուիրուի։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ «ԿԱՎՌՕՇԻ»Ն

ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ԿԱՎՌՕՇԻ»Ն
Ամէն ինչ զուարթ անկողով
Կեանքը ցոլիքով, ծիծաղով
ԳԻՆ 1 ՖՐԱՆՔ 50

«ՇԱՆԹ»

Շանթ գրական-գեղարուեստական [illegible] ամսաթերթը, որ վերջերս հիմնուած է Փարիզի մէջ, պիտի ունենայ իր գրական-գեղարուեստական պատկերաթերթը, որուն առաջին թիւը լոյս պիտի տեսնէ 1928 Յունուարին։

Թերթիկներուն մէջ լայն տեղ պիտի տրուի հայ գրական-գեղարուեստական շարժումին, ըլլայ Հայաստանի թէ գաղութներու մէջ։ Առաջին թիւին մէջ պիտի խօսուի այն գիրքերուն մասին, որոնց հեղինակները կամ հրատարակիչները պիտի փութան երկերկու օրինակ ղրկել խմբագրութեան։

Կ'ընդունուին ամէն տեսակ ծանուցումներ մատչելի պայմաններով։

Խմբագրութեան հասցէն է՝ CHANTH. «Arts et Lettres», 94 Rue Lafayette, Paris 10)

ԱՅՍՕՐ հրապարակ ելաւ «Հուսաքաղ»ի 7րդ պրակը։ Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Ave. Quihou, Saint Mandé (Seine).

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ
ՊՈՒԱ ԿՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Կը խնդրուի Պուա Քոլոմպի, Անիէռի, Արժանթէօյի եւ Քոլոմպի հայրենակիցներէն օժանդակել նորակազմ գրադարանին որ միակ ազգակը պիտի ըլլայ այս շրջանի ցրուած հայութեան [illegible]

Ոեւէ գիրք կամ նուէր ղրկել միմիայն Hagop Hissayanի 87 Rue de la Renaissance, Bois Colombes, Seine. Կը խնդրուի հայ հեղինակներէն որ բարեհաճին իրենց երկերէն մէկ մէկ օրինակ [illegible] գրադարանին։

ԾԱԽՈՒ Է

Մենծումի պատճառաւ 500 քառ. մեդր մշակուած հող, պտղատու ծառերով. եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քավ։ Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ [illegible] նող գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ I. PAPACHRISTO 44, Rue Fessart, Paris, 19 Métro Buttes-Chaumont

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Անգլիա,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Leva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
[illegible]	10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg	3150	—
» II	»	2005	—
» III	»	1665	
Թուրքիոյ Վիճակ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5տոլ.	10տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

4 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 432 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԹԷ ԱՂԵՐՍ, ԱՅԼ ՊԱՀԱՆՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ Միջխորհրդարանային Համաժողովին ղրկուած յուշագիրը իր լութեամբ պահանջ մըն է եւ ոչ աղերսանք մը։

. . «Այնքան ատեն որ այս մեծ անարդարութիւնը հանդուրժուի եւ հայ ժողովուրդը չունենայ իր ազատ եւ անկախ հայրենիքը, ոչ մէկ տեւական խաղաղութիւն կարելի է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»։

Ցնք գիտեր քանիերորդ անգամն է, որ կը կրկնուի այս յայտարարութիւնը՝ վերջին տարիներս աշխարհը կառավարողներու պաշտօնական և անպաշտօն հաւաքոյթներուն մէջ։ Պիտի շարունակուի ասկէ յետոյ ալ, որքան ժամանակ, որ «այս մեծ անարդարութիւնը կը հանդուրժուի»։ Պէտք է ամէնուն համար պարզ ըլլայ միանգամընդմիշտ թէ՝ այս թափառական և անհայրենիք բազմութիւնը երբեք չպիտի հանդուրժէ այս վիճակին եւ չպիտի հրաժարի իր կենսական իրաւունքներէն։

Այս ըմբռնումին պիտի հետեւի նաեւ անոր տրամաբանական ընթացքը, որ երբեք երաշխաւորութիւն մը չէ Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան համար։

Հայ ժողովուրդի մարտնչող սերունդը նժարին մէջ դրած իր գոյութիւնն ու ազգային հաւաքականութիւնը, ձեռք քաշած Եւրոպայի խաբուսիկ քրիստոնէական խոստումներէն, նետուեցաւ կռուի ասպարէզը, ազատուելու համար այն անարգ եւ ստրուկ վիճակէն, որուն մէջ անմարդկային եղանակով մը մասնաչափ առ մասնաչափ կը կորսնցնէր իր գոյութիւնը, լուռ ու անձայն։

Անիկա քալած է արիւնի ահաւոր ճանապարհէն։ Տասնեակ տարիներու շարունակական կռուի պատմութիւն մը թողուցած է իր ետեւը։ Սակայն ցարդ չէ կրցած տիրանալ իր արդար իրաւունքներուն, կարմիր եւ սպիտակ քաղաքական դաւադիրներու կեղտոտ շահախնդրութեան հետեւանքով։

Երկու ճակատին վրայ ալ, այսօր աստիճանաբար այն համոզման եկած են, թէ այլեւս հայ ժողովուրդը հանդուրժած է ներկայ կացութեան եւ պիտի համակերպի այն վիճակին, որուն մէջ կը գալարուի իր ամբողջ հաւաքականութեամբ։

Կարմիր ճակատի վրայ գտնուող հայանուն ղեկավարները պաշտօնապէս հրաժարած կը յայտարարեն մեր ժողովուրդի արդար իրաւունքներէն։ Սպիտակ ճակատին բարոյալքուած անողնայարները կը հոլովեն խոհեմութիւն եւ հանդարտութիւն։ Երկու ճակատներու յայտարարութիւնները գրաւական կը համարուին հարցը փակուած համարելու եւ հայ ժողովուրդի հաւաքականութիւնը ուղղելու դէպի ճահիճներն ու անապատները։

Սակայն մենք պարտք կը զգանք յայտարարելու թէ՝ երկու կողմն ալ անպատասխանատու են ու անոնց յայտարարութիւնները՝ խաբուսիկ։ Հայ ժողովուրդը քսաներորդ դարու մէջ իր ազատագրական պայքարը կէս ճամբան թողլով ինքզինքը մահուան դատապարտելու չափ անմիտ չէ։ Ան պիտի ապրի ազատ ու անկախ իր հայրենի երկրին մէջ, կամ պիտի մեռնի պայքարի ճամբուն վրայ, բայց երբեք ստրկութեան մէջ։ Կարճ խօսքով պիտի քալէ այն ճանապարհէն, ուրկէ անցած են ապրելու ու յառաջդիմելու վճռականութիւն ունեցող բոլոր ազգերը։

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, իր ազգարարութիւնները աշխարհի կառավարողներուն կ'ուղղէ անընդհատ, այն համոզումով թէ միջազգային վէճերու լուծման լաւագոյն եղանակը միջազգային անշահախնդիր ու անկողմնակալ միջնորդութիւնն է։

Այն համոզումով թէ առանց այս հասկացողութեան, արիւնը տեւականօրէն պիտի հոսի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, և որ ոչ ոքին բարիք կը խոստանայ։

Այն համոզումով թէ՝ շահողները շատ աւելի զգոյշ պիտի ըլլան չկորսնցնելու, քան անոնք, որ կորսնցնելու բան մը չունին այլեւս։

Այն համոզումով թէ ի վերջոյ օր մը բանականութիւնը անպատճառ պիտի բռնէ այժմու խասիրութեան եւ շահախնդրութեան տեղը։

Մեր հայրենիքը այսօր խոպան ու ամայի անապատ մը վերածուած է. ասիկա Թուրքերու համար բարիք մը ըլլալէ աւելի չարիք մըն է, սակայն անհաւատալի չարակամութեամբ ուզգուելի մոլեռանդութեամբ, Թուրքիա յենած կարմիր եւ սպիտակ դիւանագիտութեան քաջալերութեան վրայ, կը պահէ իր ձեռքին տակ եւ կը տառապեցնէ հայ ժողովուրդը տարագրութեան մէջ։

Պատերազմի պէտք չկայ. անշահախնդիր հաւաքական ազդարարութիւն մը բաւական է վերջ տալու թրքական անտեղի յաւակնութիւններուն եւ հաստատելու խաղաղութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, որուն այնքան կարօտը կը քաշեն ե՛ւ հայ ե՛ւ թուրք ժողովուրդները։

Այսպէս, առաւել կամ նուազ ուժգնութեամբ պիտի շարունակուի իրաւունքի պայքարը, թող չպիտի տրուի որ Թուրքիան լեցնէ այդ հողերը, եթէ նոյնիսկ նիւթական եւ ֆիզիքական հնարաւորութիւն ունենայ։

Եւ նոյնքան ժամանակ եւս յուշագիրներ պիտի ղրկուին աշխարհի վարիչներուն, ոչ թէ իբր աղերս, այլ իբրեւ իրաւացի պահանջ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵՒ ՑԱՆԿԻՆ ԴԱՒԵՐԸ

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ Միլլիյէթի մէջ անդրադառնալով Չիրքէզ Սամիի ձախողած դաւադրութեան վրայ, կը գրէ (29 Օգոստոս).

— «Շատ լաւ գիտենք որ Սեւ ցանկին պատկանողները արտասահմանի մէջ շարունակ հայրենիքին դէմ կը գործեն, ուժ առած քաղաքական կարգ մը յենարաններէ։ Մեր տեղեկութեանց համաձայն, Չաճի Սամիի հրոսախումբին նպատակն էր Գոլիս եւ Էնկիւրի երթալ ու մահափորձեր կատարել կարգ մը փաշաներու եւ հանրապետական վարիչներուն դէմ։

«Չենք կրնար բացատրել այն հաճոյակատար ընթացքը, զոր Յունաստան ցոյց կուտայ Թուրքիայէն փախած դաւաճաններուն հանդէպ։ Երբ Թուրք կառավարութիւնը կանոնաւոր կերպով տեղեկութիւն կ'առնէ Ա. Թէնքի, Արեւմտեան Թրակիոյ, եւ ուրիշ տեղերու մէջ սպրդուած ոճրապարտ ծնունդներէն, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ Յունաստան լուր չունենայ։

«Պէտք սեւանք արձանագրելու այս կէտը, որ չի դադրիր մեր ուշադրութիւնն ու զգայնութիւնը գրգռելէ։»

Աշխատ, *իր կարգին, խմբագրականի մը մէջ գրել կուտայ.*

— «Չաճի Սամի, որքան ալ արկածախնդիր եւ յիմար ըլլայ, դարձեալ ինքնագլուխ ոտք չի կոխեր Թուրքիա։ Ուրեմն, ո՞ւրկէ կը ստանար իր ուժը, եւ ինչո՞ւ եկած էր։

«Կասկած չկայ թէ արտասահմանի մէջ կայ խռովարարական բոյն մը, որ անդադար կ'աշխատի Թուրքիոյ դէմ, եւ կը փորձէ սասանել մեր կառավարութիւնը։

«Բայց կայ գործին քաղաքական նշանակութիւնը։ Յունաստան ի՞նչ ըրաւ։ Թոյլ կուտայ որ մեր եզերքներուն մօտակայ կղզիներու մէջ հրոսախումբեր կազմուին եւ Անատոլու անցնին։ Մանաւանդ որ շատ լաւ կը ճանչնայ դաւաճան Սամին, զայն գործածած ըլլալով անցեալին մէջ։ Այդ դատապարտուած մարդ ու զէնք կը հաւաքէ։ Ճամբայ կ'իյնայ եւ հելլէն պաշտօնեաները լուր չեն ունենար։ Կամ այն է որ Յունաստանի մէջ անիշխանութիւն կայ եւ պաշտօնեաները անտեղեակ են ամէն անցուդարձի, եւ կամ կառավարութիւնը աչք կը գոցէ Թուրքիոյ դէմ գործող հրոսախումբերուն։

«Երկու պարագային ալ ստիպուած ենք նկատի առնել Յունաստանի դիրքը։ Յոյս ունինք որ մեր կառավարութիւնը արժանի կարեւորութեամբ նկատի պիտի առնէ խնդիրը։»

ԷՏԻՐՆԷՆ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Էտիրնէն ատենին ունէր 120 հազար բնակիչ եւ կը հանդիսանար Թուրքիոյ առաջնակարգ քաղաքներէն մէկը։ Այսօր, ստացուած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ կատարեալ անկումի մէջ է Թրակիոյ այդ բերդաքաղաքը, որ այժմ ունի միայն 17 հազար բնակիչ։

Ոչ միայն նոր բնակչութիւն չերթար հաստատուիլ այնտեղ, այլ տեղացի Թուրքերն ալ սակաւ կը հեռանան։ Քրիստոնեաներու մեկնումին հետեւանքով, հազարաւոր տուներ կը մնան պարապ եւ կիսաւեր վիճակի մէջ։ Առեւտուր եւ տնտեսական կեանք գոյութիւն չունի։

Էտիրնէի այս անկեալ վիճակը Էնկիւրիի ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով, միջոցներ պիտի խորհուի բարելաւելու համար տիրող վիճակը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պերլինի Հայերը եւ Շթրէզեմանն

Պերլինի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Պեր լինի հայ Գաղթային միութեան վարչութիւնը գերման արտաքին նախարար Շթրէզէմանի, ժընեւ մեկնելէն առաջ, ուղղած է գրութիւն մը, որով շնորհակալութիւն կը յայտնէ, գերման պատուիրակութեան Նանսէնի ծրագրին ի նպաստ արտայայտութեանց համար, խնդրելով գլուխ հանել զայն, որպէսզի քանի մը հազար հայրենազուրկներ կարելիութիւն ունենան երկիր վերադառնալու։

Թուրքիա, Ռուսիա եւ Գերմանիա

Ասկէ առաջ գերմանական աղբիւրէ մը առնելով հրատարակեցինք թէ զինուորական համաձայնութիւն մը կնքուած է Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Պալթէօ-քաէճ Գործակալութիւնը նոյն [illegible] ստացած է Օգոստոս 31 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը, զոր կը հրատարակենք վերապահութեամբ.—

Նոր կնքուեցաւ Թուրքօ-խորհրդային զինուորական համաձայնութիւն մը, որուն կը մասնակցի Գերմանիա իբրեւ երրորդ կողմ։

Այս համաձայնագրին հիմերուն վրայ, Գերմանները նոր զինարան մը հիմնելու վրայ են Էսքիշէհիրի մէջ, ուր արդէն օդանաւային շինութեանց կարեւոր աշխատանքներ ունին։ Գերմանները գործնապէս Թուրքիոյ ռազմանիւթի հայթայթիչները պիտի ըլլան։ Խորհրդային միութեան գործարանները (բոլորն ալ գերման) Թուրքիոյ պիտի հայթայթեն 32 օդանաւային տորմիղ, 9 հսկայ թնդանօթ եզերքներու պաշտպանութեան համար, 11 ընդծովեայ եւ 20.000 գնդացիր։ Ասկէ զատ 500 «խորհրդային» սպաներ եկած են՝ իբրեւ մարզիչ Թուրք բանակին։

Ռուսիոյ պատերազմական գործարանները

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ներկայիս Ռուսիոյ մէջ կան բազմաթիւ գործարաններ, 85՝ ռազմանիւթ պատրաստելու, 21՝ օդանաւի շարժիչ մեքենաներու շինութեան, 6՝ թնդանօթ պատրաստելու, 10՝ վառօդի, 9՝ հրացանի, 9՝ փամփուշտի, 6՝ հրթիռի, 10՝ դիտակի եւ մեքենական գործիքներու պատրաստութեան համար։

Ուրիշ 257 գործարաններ քիմիական նիւթեր կը պատրաստեն, 2 գործարան՝ կազի դէմ պաշտպանուելու դիմակի և 1 գործարան՝ վիրաբուժական գործիքներու համար։ Բոլոր այս պատերազմական գործարաններուն մէջ կ'աշխատին 68.000 բանուոր։

Զուչաշէվսքի, ապայակոյտին պետ, Պաշտպանութեան Գերագոյն Խորհուրդին ներկայացուց տեղեկագիր մը, խնդրելով որ գործարաններուն այս թիւը կրկնապատկուի երկու տարուան ընթացքին, որպէսզի երկիրը ի վիճակի ըլլայ յաջողապէս պատերազմելու։

8500 օտարներ վտարուած Ֆրանսայէն

Ներքին եւ դատական նախարարները, առջի օր, նախարարական խորհուրդին ներկայացուցին տեղեկագիր մը մէկ տարուան ընթացքին օտարականներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն մասին։ Այսպէս, 1926ի Յուլիսէն մինչեւ 1927ի Օգոստոսը վտարուած են 8500 օտարականներ, որոնց մէջ կը գտնուին 200 համայնավարներ՝ ռուս, իտալացի, լեհ, գերման, սպանիացի եւ հունգար։

Միւս կողմէ, ներկայ տարուան սկիզբէն ի վեր, դատական իշխանութիւնները ձերբակալած են հարիւրեակ մը անձեր, որոնք ամբաստանուած են հակազինուորական քարոզութեամբ։ Այս բանտարկեալներէն 14 հոգի կը պատկանին համայնավարական կարեւոր կազմակերպութիւններու։ Դեռ 52 դատեր կան քննութեան տակ։

Օգոստոսի վերջին ցոյցերուն առթիւ Սէնի դատարանը 36 հոգի դատապարտած է բանտարկութեան, 14 հոգիի դատը կը մնայ առկախ։

Օտար լեզուով 19 թերթեր, որոնք զանազան քարոզութիւններ կը մղէին, փակուեցան։

Այս վիճակագրութենէն դուրս՝ 8 համայնավարներ եւս զանազան դատապարտութիւններ կրեցին լրտեսութեան պատճառով։

Գործավարներէն վերջ դեսպաններն ալ

Աթէնքի թրքական դեսպան Ճէվատ պէյ Պոլիս եկաւ, եւ տեսակցեցաւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Վերջերս Պոլիս եկան նաեւ Պերլինի, Գահիրէի եւ Թէհրանի դեսպանները.— Քէմալէտտին Սամի փաշա, Մուհիտտին փաշա եւ Մէմտուհ Շէվքէթ պէյ։ Մօտ ատենէն Պոլիս կը հասնին նաեւ Վիէննայի դեսպան Համտի եւ Մոսկուայի դեսպան Զէքիայի պէյերը։

Դեսպանները արձակուրդով կուգան. եւ այս առթիւ բերանացի բացատրութիւններ պիտի տան կառավարութեան։

Պարսկաստանէն բարձրաստիճան անձ մը Պոլիս գալով խորհրդակցութիւն պիտի կատարէ Թուրքեւպարսիկ յարաբերութեանց մասին։ Հաւանական է որ դեսպան Մէմտուհ Շէվքէթ պէյ ալ մասնակցի խորհրդակցութեանց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդ-ալ գ. էջ)

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրեցինք առջի օր, Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութեան վարչական խորհուրդի տարեկան ժողովը տեղի կ'ունենայ ժընեւի մէջ Սեպտ 7—9։ Սեպտեմբեր 8ի իրիկունը ժամը 7.30ին տեղի պիտի ունենայ Ոսկեղէն Կանոնի չորրորդ ճաշը, որուն հրաւիրուած են Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի անօրէնը՝ Ալպէր Թոմա, որ պիտի նախագահէ, ֆրանսացի ծերակուտական ժիւսթէն Կոտար, պելճիքացի ծերակուտական Լուի տը Պրուքէր, անգլիացի Լորտ Րէտսթոք, Մերձ. Արեւելքի Ընկերակցութեան նախագահ Ձ. Վ. Քըրի և ուրիշ անձեր, որոնք վերջերս ուսումնասիրութիւններ կատարած են Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Ասոնք բոլորն ալ ճառեր պիտի խօսին։ Հրաւէր ստացած է նաեւ խմբագրութիւնս։

Խորհրդակցութեան գլխաւոր առարկան պիտի ըլլայ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման մասին Ֆրանսական մարդպանութեան եւ Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակին կողմէ պատրաստուած ծրագիրը, որուն մանրամասնութիւնները հրատարակուեցան վերջերս Յառաջի մէջ։

Ճաշէն վերջ մոգական լապտերով պատկերներ ցոյց պիտի տրուին եւ տեղի պիտի ունենայ երաժշտութիւն։

«ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՎԱԽՃԱՆԸ»

Այս խորագրին տակ Սան Ֆիլ քանի մը օր առաջ կը հրատարակէր Պոլսոյ իր թղթակցէն ստացած մէկ նամակը, որուն համաձայն խորհրդաւոր զրոյցներ կը շրջին Մուսթաֆա Քէմալի անձին շուրջ։ Կ'ըսուի թէ Կազին ենթարկուած է խիստ ծանր ու անողոք հիւանդութեան մը, որ չպիտի ուշանայ գերեզման տանիլ զայն։ Իր շուրջինները այժմէն կը պատրաստեն իր յաջորդը։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա մերժած է Հանրապետութեան նախագահ դառնալ, սակայն գտնուած է ուրիշ յաջորդ մը, որուն անունը ծանօթ է եղեր Սան Ֆիլի խմբագրին։ Այս վերջինը կը խոստանայ մօտ օրէն հրատարակել այդ անունը։ Խմբագիրը կը պնդէ իր տեղեկութեանց ճշտութեան վրայ, հակառակ ըլլալէք բոլոր հերքումներուն։

ՌԱՔՈՎՍՔԻԻ ԴԷՄ

Մաթէն «Անբաղձալի դեսպան մը» խորագրին տակ կ'ամբաստանէ Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Ռաքովսքին, իբրեւ համայնավար գործիչ։ Եւ կը յիշէ թէ ինչպէս ստորագրած է «յեղափոխական յայտարարութիւն մը պուրժուա կառավարութեան մը դէմ»։ Այդ առթիւ թէեւ «Պրիան բողոքած է Չիչէրինի, եւ դեսպանը նկատողութիւն ստացած է, բայց մի՞թէ շնորհաւորութիւն ստացած չէ իբրեւ համայնավար գործիչ, կը հարցնէ Մաթէն։

Ու կը պահանջէ որ ետ կանչուի դեսպանը։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

Հնդկաստանի Քալէ քաղաքին մէջ, մահմետական երկու աղանդներու՝ Սիւննիներու եւ Շիիներու միջեւ ծանր կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Երկու կողմէն 300 մահմետականներ սպաննուեցան եւ վիրաւորուեցան։

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԿԱՆՉՈՒՄ ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԸ

Գ.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆ ՈՒ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

«Անկուսակցական» թերթի հաւանոցում շատ են խօսում Դաշնակցութեան «տագնապի» մասին։ Մեծ-մեծ յօդուածներ են գրում, փոքրիկ-փոքրիկ ճառեր ասում, խորիմաստ մարգարէութիւններ անում.

— Դաշնակցութիւնը տագնապի մէջ է. Դաշնակցութեան հաշուեյարդարն է կատարւում. Դաշնակցութիւնը էլ չկայ —մեռել է...

Եւ «անկուսակցական» աքաղաղների կանչռտուքը արձագանգւում է նաեւ Երեւանի ու Թիֆլիսի բոլշեւիկեան թերթերում.

— «Դաշնակցութիւնը փակուղու մէջ», «Դաշնակցութեան կազմալուծում» — չարախնդաց նենգամտութեամբ քլլոնիգրաւնոց յօդուածներ է շարադրում Զարիա Վաստոկան։

Եւ խորհրդային Հայաստանի, Լ. սրտակոչի ու Բագւի կոմունիստի էջերում էլ իրար յետեւից ջոջ ու պզտիկ կոմունիստների գրութիւններն են շարւում երկյու մնալու ու դարձեալ չմեռնող Դաշնակցութեան մասին։

Իսկապէս որ տարօրինակ վիճակ. բոլոր Արտաշէս Կարինեանները, Արշաւիր Մելիքեանները, Յովսէփեաններն ու Ծաղունցները, հաւատափոխ Սրընկեաններն ու աստառուն Զուբարները ի մի խմբւած կաշուից դուրս են գալիս սեղմելու համար Դաշնակցութեան մարմինը զաղափի մէջ ու չեն կարողանում. զաղափը ճաքում — քար ու քանդ է լինում, գերեզմանափորները մի կողմ են շպրտւում, եւ Դաշնակցութիւնը, լարւած պողպատէ զսպանակի պէս, նորից ուղղւում եւ աներկմիտ շարունակում է իր ճամբան,

Ինչ է պատճառը։ Ինչու, հակառակ բոլշեւիկների բռնութեան ու ջանքերի, Դաշնակցութիւնը ոչ միայն չի մեռնում, այլեւ համախմբւում, ամրանում ու զարգանում է։ Ինչո՞ւ, կարծես, ի հեճուկս բոլշեւիկների, «Դաշնակցութեան տագնապը» գոյութիւն չունի, եւ գոյութիւն ունի Դաշնակցութեան վերելք։ Հո չե՞ն կարող բոլշեւիկներն, առանց ծիծաղելի երեւալու, ժխտել այս փաստը։

Փնտռենք պատասխանը։

Դիպլոմատի լարւերի կարիք չկայ բնաւ տեսնելու համար, թէ ո՛ւր է Դաշնակցութեան կենսունակութեան աղբիւրը։

Դաշնակցութիւնը հայ իրականութեան մէջ դրել է որոշ ազգային-քաղաքական եւ ընկերային տնտեսական խնդիրներ։ Այդ խնդիրներին գլխաւորներն են.

Հայաստանի հողային ամբողջացումը — Միացեալ Հայաստան։

Հայաստանի պետականութեան վերականգնումը — Անկախ Հայաստան։

Ժողովրդավար կարգերի հաստատումը Հայաստանում — քաղաքական ու քաղաքացիական ազատութիւններ։

Դաղթական ու տարագիր հայութեան հաւաքումը Հայաստանում եւ Հայաստանի շուրջ։

Իրական վերաշինութիւն եւ տնտեսական զարգացում Հայաստանի։

Հայ ժողովուրդը, իր հոծ մեծամասնութեան մէջ, իւրացրել է այս խնդիրները եւ Դաշնակցութեան դրօշակը դարձրել իր դրօշակը, իր սիրտն ու կամքը միացրել Դաշնակցութեան սրտին ու կամքին։

Այդպէս էր երէկ։ Այդպէս է եւ այսօր։ Այսօր էլ —Հայաստանում և Հայաստանից դուրս— Դաշնակցութեան պաշտպանած գաղափարներով են նաեւ հայ ժողովրդի գաղափարները։ Մանաւանդ Դաշնակցութեան ազգային-քաղաքական պահանջները—հայ ժողովրդի մեծ մասը այդ պահանջներից դուրս փրկութեան ելք չի տեսնում իրեն համար։ Եւ, առարկայօրէն դատելով, ելք չկայ էլ։ Հայկական հարցի լուծումը —ինչ մտքով ուզէք հասկացէք այդ հարցը— հնարաւոր է միայն Դաշնակցութեան առաջադրած պահանջների սահմանում։

Արդ՝ կարելի՞ է առանց այդ պահանջները հաշւի առնելու արմատներ ձգել հայ իրականութեան մէջ։—Ջի՛ կարելի։ Կարո՞ղ են բոլշեւիկները սպանել Դաշնակցութիւնը առանց լուծում տալու Դաշնակցութեան դրած հարցերին կամ առանց այդ հարցերի հետապնդումը ստանձնելու։—Չե՛ն կարող։

Այստեղից, պարզ է, որ Դաշնակցութեան հաշուեյարդար ի երկու միջոց է մնում.—

1.— Կամ իրականացնել Դաշնակցութեան ծրագիրը, որով արդէն իսկ հայ ժողովրդի համար Դաշնակցութիւնը կարող է դառնալ անպէտք ու աւելորդ։

2. Կամ հայ բոլշեւիկները իրենց վրա պէտք է առնեն Դաշնակցութեան հետ ազգային խնդիրներին իրագործելու պատասխանատւութիւնը, այսինքն՝ պէտք է դառնան, ինչպէս միամտօրէն երազում էր Քաջազնունին, Դաշնակցութեան ժառանգը, օրգանապէս կապւին հայոց հաւաքական կեանքին եւ լինեն պատմական օղակը հայ ազգային կեանքի զարգացման ճանապարհին։ Աւելի կոպիտ ասած —դառնան Դաշնակցականներ, լինեն Դաշնակցութեան անդամ։

Կարո՞ղ են հայ բոլշեւիկները այդպիսի բնաշրջման ենթարկւել, կարո՞ղ են ստանձնել պատմական այդ բարձր առաքելութիւնը։ Եթէ կարող են —շատ բարի՛, թող մեռնի Դաշնակցութիւնը։ Եթէ չեն կարող, —կամենան Երեւան ու Թիֆլիս նստած հայ մարգարէները թէ չկամենան, — Դաշնակցութիւնը կայ ու կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ։

Միամտութիւն է կարծել, որ եթէ հայ կեանքի զանազան մասերում Չեկաներ հաստատւին, ժխոր-ժխոր դեկրետներ հրատարակւին, զանազան ափեզցիկ կարգեր սահմանւին կամ գաղութահայութեան մէջ «անկուսակցական» հաւանոցներ հիմնւին — միամտութիւն է սպասել, որ դրանով հայ քաղաքական միտքը եւ հայ ժողովրդի ազատատենչ ոգին կը մեռնի։ Այդպէս մտածել նշանակում է դէմ գնալ բնութեան։

Դաշնակցութիւնը անմիջական արդիւնքն է հայկական բնութեան եւ, ի հարկէ, ոչ մի Չեկայով չի քայքայւի։ Նա կար երէկ, կայ այսօր, կը լինի եւ վաղը —կ՚ապրի այնքան, որքան ապրում են նրա գոյութեան պայմանաւորող պատճառները։

Եթէ ուզում էք Դաշնակցութիւնը սպանել, վերացրէ՛ք նրան ծնունդ տւող ու սնուցանող պայմանները։ Այդ է միակ ուղիղ ճանապարհը Դաշնակցութեան հաշուեյարդարի։ Այլապէս զուր ջանք, ապարդիւն յոգնութիւն։

Ո՛չ մի աքաղաղային կանչռտուքով կարելի չէ վերացնել ընկերային մի խոշոր երեւոյթ, եթէ այդ երեւոյթն իր տակ ունի կենդանի արմատներ։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ

Մոսկուա կազմակերպած է մեծ ցուցահանդէս մը «ազգային արուեստներու», ուր պիտի ցուցադրուին, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ, խորհրդային մեծ ու պզտիկ հանրապետութիւններուն արուեստին բոլոր նմոյշները։ Հայաստան ալ կը մասնակցի իր արուեստի միութիւններով։ Ցուցադրուած են գիրքի, ձեռագիրի, թատրոնի, երաժշտութեան, նկարչութեան, արձանագործութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ գործեր։

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

(Բ. եւ վերջին մաս

Իր երկրորդ եւ աւելի լայն շրջանը կը սկսի Պալքանեան պատերազմի մասնակցութեամբ։ 1912ի վերջերը երբ բռնկեցաւ պատերազմը, Անդրանիկ Պուլկարիա կը գտնուէր։ Հակառակ անոր որ իր կուսակցական ընկերներն ու վարիչ մարմինը հակառակ էին Պալքանեան պատերազմին իր մասնակցութեան, Անդրանիկ մասնակցեցաւ կամաւորական գունդով մը։ Ինք եւ իր կամաւորները բնազդօրէն կը զգային թէ Թուրքը թշնամի ըլլալէ չէր դադրած եւ պատեհութիւնը ներկայացած ժամանակ պէտք էր հարուածել զայն։

Պուլկար բանակին իր ցոյց տուած աջակցութիւնը ամէն գնահատանքէ վեր եղաւ։ Խավէր փաշայի 7ու հազարնոց բանակը հալածեց մինչեւ Մարիցա գետը պուլկարական զօրամասի մը հետ եւ հոն գերի բռնեց։

Այս պատերազմէն յետոյ պուլկար բանակի տեղակալի աստիճանով վերադարձաւ Վառնա իր տունը։

Հազիւ տարի մը հանգիստ անցուցած, 1914ին պայթեցաւ Ընդհանուր Պատերազմը։ Նոյն տարւոյ աշնան, Անդրանիկ հեռագիր մը ստացաւ մեկնելու Կովկաս՝ գիտէր թէ ինչ կը նշանակէր այդ հեռագիրը։

Առանց նոր բացատրութիւն պահանջելու, Թիֆլիսի այդ մէկ տող հեռագրին վրայ մեկնեցաւ Կովկաս եւ ստանձնեց առաջին կամաւորական գունդի հրամանատարութիւնը, իրեն հետ էին նախկին զինակիցները Սեպուհ, Եւօ եւ այլն։

Պատերազմի առաջին շրջանին կատարուեցան երկու խոշոր գործողութիւններ, որոնց մէջ Անդրանիկի գունդը ունեցաւ մեծ դեր։

Գերման սպայակոյտի հրամանով, թրքական արեւելեան բանակը կը ձեռնարկէր արագ ու մեծ գործողութեան մը։ Մէկ թեւը Էնվէրի անձնական հրամանատարութեամբ Արտահանի ու Արտանուշի վրայով պիտի մխրճէր Անդրկովկաս եւ արագ շարժումով մը պիտի անցնէր մինչեւ Մահմետական Ցաղիստան, միւս կողմէ Խալիլ փաշայի հրամանատարութեամբ ուրիշ բանակ մը Ատրպատականէն Ջուլֆայի վրայով, պիտի անցնէր դէպի Բագու, ու այս երկու թեւերը պիտի միանային Հիւսիսային Կովկասի լեռներուն վրայ, մէկ անգամէն գրաւելով ամբողջ Անդրկովկասը։

Անդրանիկի հրամայուած էր Ցիլմանի առջեւ դիմադրել Խալիլ փաշային, մինչեւ որ զօրավար Նազարբէկեանի զօրամասը հասնի։ Անդրանիկի գունդը գերմարդկային ճիգերով կուրծք կուտայ ու կը կասեցնէ Խալիլի արշաւանքը, մինչեւ որ օգնական ուժերը կը հասնին եւ պարտութեան կը մատնեն զայն, ու Թուրք բանակը կը փախչի իր մնացորդներով դէպի Ջուլամերիկ։

1915ի Վանի մեծ նահանջէն յետոյ, Անդրանիկ վերակազմելով իր գունդը անցած էր գործողութիւններու եւ 1919ի փետրուարին դիրք բռնած էր Վանայ լճի արեւմտեան ափը, Պիթլիսէն տասնեակ մը քիլոմեթր հեռու։

Այստեղ չկար այլեւս հայկական բնակչութիւն։ Լեռները ձիւնով ծածկուած էին եւ յառաջխաղացութիւնը խիստ դժուար էր։ Ռուս սպայակոյտը չէր համարձակեր Պիթլիսի վրայ քալել Անդրանիկ կը փորձէ համոզել զայն, բայց անօգուտ։ Ի վերջոյ պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնելով մինակը կը ձեռնարկէ յարձակումի։ Գործողութիւնը կը կատարուի գիշերանց եւ լոյսը բացուելէ առաջ թշնամին յանկարծակիի բերելով, գունդը կը մտնէ քաղաք։ Թշնամին գլուխը կորսնցուցած փախուստ կուտայ, թողլով բազմաթիւ գերիներ եւ մեծ քանակութեամբ աւար հայ գունդին ձեռքը։

1915ի վերջերը Մեծ Դուքս Նիքոլա Նիքոլայեվիչ հեռացուելով ռուսական բանակիվերին հրամանատարութենէն, նշանակուեցաւ Կովկասի փոխարքայ։ Իր հետ եկան նաեւ Եանուշկեւիչի նման հայատեաց զինուորական եւ քաղաքական խորհրդականներ։ Կամաւորական գունդերը նկատուեցան վտանգաւոր։ Օր մը հայ ժողովուրդը այդ ուժին վրայ յենլով կրնար իր ճակատագրին տէր ըլլալու փորձեր կատարել․ որոշած էին ցրուել զանոնք։

1916ի առաջին ամիսներուն լուծուեցան, եւ գունդերէն դուրս հանուեցան նաեւ բոլոր ոչ ռուսահպատակ հայ զինուորները։ Իսկ մնացածները վերածուեցան հրացանակիր գունդերու, բանակի հայ սպաներու հրամանատարութեամբ։

Անդրանիկ քաշուեցաւ Ռոստով եւ այդ միջոցին կ՚աշխատէր զանազան հանգանակութիւններով օգնութեան հասնիլ գլխաւորապէս Տարօնի գաղթականութեան (Վանեցիները չէր սիրեր)։

1907ի վերջերը կը քայքայուէր ռուսական բանակը։ Հայ ժողովուրդը կը կենար ահաւոր վտանգի մը առջեւ, մանաւանդ գրաւուած շրջաններու մէջ տեղաւորուած 150 հազար Թրքահայութիւնը։

Արեւմտահայերը աւելի մտահոգ՝ գումարեցին արտակարգ խորհրդաժողով մը, որուն մասնակցեցաւ նաեւ Անդրանիկ։ Ընտրուեցաւ ութ հոգինոց մարմին մը, որուն տրուեցան քաղաքական եւ զինուորական ամէն տեսակ իրաւասութիւններ։ Անոր առաջին գործը պիտի ըլլար կազմակերպել Թրքահայ զօրաբաժին մը, որուն հրամանատար ընտրուեցաւ Անդրանիկ։

Արդէն անիկա իրաւունք ունենար զօրաբաժնի հրամանատար ըլլալու, ընդհանուր նահանգապետի օգնական Տօքթ. Զաւրեան խնդրեց կովկասեան ճակատի հրամանատարէն, որ Անդրանիկին տրուի զօրավարի աստիճան։ Մէկ երկու օր յետոյ պաշտօնաթերթին մէջ յայտարարուեցաւ այդ անուանումը։

Աւելի փոթորկալից եղաւ իր կեանքը այս շրջանին մէջ։ Իր զօրաբաժնի զանազան մասերը ցրուած մնացին հայկական ընդարձակ ճակատին վրայ, սկսեալ Պարսկաստանէն մինչեւ Կարին եւ Տրապիզոն։ Ինչպէս անհնար էր կառավարել այս ուժերը եւ իր հրամանատարութիւնը կը մնար անուանական։ Միւս կողմէն արագօրէն զօրակոչի ենթարկուած եւ զինուորական մարզանք չտեսած այս ուժը կարգապահութենէ եւ ռազմունակութենէ զուրկ էր։ Տօքթ. Զաւրեան հետ մեկնեցաւ Կարին, այդ ուժերով պաշտպանելու համար բերդերը. բայց ասիկա անհնարին էր.

Փետրուարի վերջերը Կարին ինկաւ եւ մնացեալ ճակատներն ալ ստիպուած էին նահանջելու, պաշարման չենթարկուելու համար։

Անդրանիկ քաշուեցաւ Սարիղամիշ եւ անկէ գրեց իր հրաժարականը խիստ ջղայնացած վիճակի մէջ եկաւ Թիֆլիս։ Ջղայնութեան մէջ չէր անդրադառնար թէ այլեւս չունէր իր փնտռած զօրքը, որոնցմով հրաշք կատարէր։

Ապահովութեան խորհուրդը համոզեց զինքը վերադառնալու բանակ։ Քանի մը հազարնոց հայ գունդով մը ճակատեցաւ Թուրքերուն դէմ Արփաչայի վրայ, Ալեքսանդրապոլի մօտերը։ Բայց Ալեքսանդրապոլի անկումէն յետոյ առանց կռուի հարկադրուեցաւ քաշուելու Լոռի (Ջէլալօղլի)։ Քանի մը օր հոն մնալէ յետոյ առանց Ղարաքիլիսայի ճակատամարտին մասնակցելու, անցաւ Դիլիջան եւ անկէ ուղղուեցաւ դէպի Հին Նախիջեւան, անկէ ալ Ատրպատական, ան յոյսով թէ հոն պիտի միանայ անգլիական բանակին։

Ի հարկէ սխալ հաշուումի հետեւանք էր այս քայլը, որովհետեւ անգլիական բանակը այդ միջոցին կը գտնուէր Համատան եւ ոչ թէ Ատրպատական։ Հոն փոխանակ անգլիականին՝ հանդիպեցաւ Ալի Իհսանի զօրաբաժնին, որուն հետ ունեցաւ մեծ եւ գիրկընդխառն ճակատամարտ մը Խոյի պատերուն տակ։

Այս ճակատամարտը ունեցաւ իր անուղղակի օգուտը Վանէն նահանջող զօրամասերուն եւ ազգաբնակչութեան։

Ալի Իհսանի ուժերը կեդրոնանալով Անդրանիկի դէմ, միւսները հնարաւորութիւն ունեցան իրենց համար ճամբայ բանալու դէպի Համատան։

Այդ ճակատամարտէն յետոյ մեծ դժուարութեամբ վերադարձաւ Ջուլֆայի վրայով դէպի Հին Նախիջեւան, ուր քանի մը ընդհարումներ ունեցաւ տաճիկ եւ տեղական թուրք ուժերէ կազմուած զօրամասերու դէմ, որոնք կը յարձակէին հայ գիւղերու դէմ։

Անկէ յետոյ քաշուեցաւ Զանգեզուր եւ տեղական ուժերը իր զօրամասին միացնելով պաշտպանեց Լեռնահայաստանը մինչեւ զինադադար։

Զինադադարէն յետոյ երբ Անգլիացիները կրկին Բագու մտան, իր մօտ ղրկեցին գնդապետ մը, յատկապէս զինքը համոզելու որ Լեռնահայաստանէն քաշուի, ան խոստումով որ Զինադադարէն յետոյ այլեւս խօսքը մնացած պիտի ըլլայ խորհրդաժողովին եւ ոչ թէ զէնքին եւ թէ, վստահ են որ հայկական հարցը լաւագոյն լուծում մը պիտի ստանայ։

Ափսո՜ս ըրաւ թէ չիտակ, Անդրանիկ քաշուեցաւ եւ գնաց Էջմիածին, հոն ցրուեց իր զօրամասը եւ մեկնեցաւ Եւրոպա։

* * *

Անտարակուսելիօրէն, զօրավար Անդրանիկ մեր ազատագրական պայքարի խոշոր եւ փայլուն դէմքերէն մէկն էր, տաղանդաւոր ռազմիկ եւ անխառն հայրենասէր մը։

Իր մահէն յետոյ անվայել պիտի ըլլայ անդրադառնալ իր կարգ մը սխալներուն, որոնք վտանգաւոր չէին բխեր չարամտութենէ եւ վնաս հասցնելու դիտաւորութենէ։ Այդ պակասութիւնը վերագրելի էր աւելի իր մտքի զարգացման թերիին քան թէ չարամտութեան։ Կը թողունք որ պատմութիւնը անկողմնակալօրէն տայ իր արժանի գնահատութիւնը։

Անդրանիկ իր նկարագրով, խառնուածքով ու ըմբոստ ոգիով եղած է գերազանցօրէն յեղափոխական, եւ մարտնչող նոր սերունդի ներշնչման անսպառ աղբիւր մը։

Ննջէ՛ հանգիստ, ով մեծ հերոս, այն վստահութեամբ թէ քու մայր կուսակցութեանդ ծոցին մէջ ծնած մարտական սերունդը պիտի շարունակէ կիսատ մնացած գործը։

Ե. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒ

Ազգերու Դաշնակցութեան
Ընդհանուր ժողովը կը բա
վաղը՝ Երկուշաբթի։ Կենս
նշանակութիւն ունեցող նիւ
չկան սա այժմ օրակարգի վ
բայց անհաւանական չէ որ
խնդիրներ ծագին խորհ
ցութեանց ընթացքին։ Ժող
արդէն Անգլիոյ, Ֆրանս
Գերմանիոյ, Լեհաստանի ե
րից պետութիւններու արտ
նախարարները։ Ինչպէս մ
այս անգամ ալ միջազգ
կարեւոր խնդիրներու
պիտի խօսակցին Մեծ պե
թիւններու ներկայացուցի
իրենք իրենց մէջ, երկրո
կան նիւթերը ձգելով Ընդհ
ժողովին։

Իրականին մէջ Ազգերու
նակցութեան քաղաքակա
թիւնը կը վարեն քանի մը
խաւոր պետութիւններ,
ձայն իրենց շահերուն եւ
մանր երկիրներ իրենց պաշ
մաւորները կը ղրկեն
տարին մէկ անգամ, պա
պէս անկեղծութիւն
համար։ Դաշտանիք մը չէ
րեւոյթը փոքր ժողովուրդնե
համար եւ ընդհանրապէս
ժամիթներէն մէկն է ան
դատութիւններուն որոնք կ
դուին չորս կողմէն, այդ մ
շուք արհամարհանքին դէմ
գերու Դաշնակցութեան ն
կազմակերպութիւնն անգամ
ճնկի չէ, երկրորդական պա
թիւններուն համար, որոնք
հանրապէս չեն ուզեր հանդ
տեսի դերին մէջ մնալ մի
գային բարդութիւններու
ման մէջ։

Ազգերու ժողովին կանդ
մակցին այժմ 54 պետութ
նիւ։ Սկզբնական անդամներ
Վերսայլի դաշնագիրը ստո
գրող 27 պետութիւնները
անդամները կ՚ընտրուին Ընդ
հանուր ժողովին երկու երր
քուէով։ Խորհուրդին մշտա
անդամ են Մեծն Բրիտան
Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալ
Ճափոն եւ Չինաստան,
Միացեալ պետութիւնները
մասնակցին անոր ընտրութեան
կամ նշանակմամբ։ Այս ձեւով
սակ մ անհաւասարութեան գիրք
նին Մեծերը։ Խորհուրդը կը
մարուի տարին չորս անգամ
թէեւ Անգլիա պիտի առաջարկ
երեքի գեղչել այդ թիւը
սովորաբար ան կը լուծէ վէճ
Դիտել կը տրուի որ այս
թիւնը հիմնովին հակառակ
այդ միջազգային հաստատ
թեան ծնունդ տուող սկզբ
ներուն եւ պէտք չկայ բազ
պատկելու նման հիմնարկ
թիւններու թիւը, եթէ գիտա
գէտները վճռեր են ամէն
կարգադ, ել մասնակի խորհ
դակցութիւններով։

Դաշտանի դիւանագիտութիւն
յաջորդած է, կ՚ըսեն կարգ
շրջանակներ, «պատերազմական
դիւանագիտութիւնը»։ Այժմ
ջեւ ունենալով հետեւեալ ա
կացութիւնը, զարմանալի պէ
չէ թուի որ Ազգերու Դաշ
ցութեան հմայքը աստիճան
բար կը նուազի, մասնաւո
բար փոքր ժողովուրդներու
մար։ Այս իմաստով չափազա
յատկանշական են Ֆրանս
գլխաւոր պատուիրակներ
Հանրի տը Ժուվընէլի եւ
տանիոյ ներկայացուցիչին
Ռոպըրթ Սէսիլի հրաժարակա
ները, որոնք մեծ վրդովմ
առաջ բերին միջազգային
կան շրջանակներու մէջ։
երկու քաղաքական անձնա
րութիւնները քաջութիւն
ցան խոստովանելու թէ՝ իրե
համաձայն չեն որ Ազգեր
Դաշնակցութիւնը նկատուի
րորդական մարմին մը, իր
ուելակի դեր կատարէ եւ
ւանագէտները անոր օժանդ
կութեան դիմեն ստորադասն
ժամուն։ Ազգերու Դաշնակց
թիւնը «ամէն բան է կամ
մէկ բան չէ», կ՚ըսեն

ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ

...դու յուսաբեր աչքերուդ խորհուրդներուն մէջ անծիր.
...ս ուղղուեցայ ճեշտանքով ու լռութեամբ մ'անբասիր։
...գիտ նոզ ...ոյդ գամելով, ապրեցայ կեանքն երազիս,
...ալ իս՝ վարդ ու մեկոն, որ եթերին տարաւ զիս։

...դու չըմնկալէն թափթըփած վարդ թերթիկները բոսոր,
...րտիս վրայ իջնելով դարձան ծաղիկ նորանոր.
...ու իմ խունջեր կազմելով, ներաշխարհիս խորանին՝
...ոն բոյլեր խնկարկող. պաշտամունքիս մե՛ծ սուրբին։

...դու կենսատու շունչիդ տակ, անէացած իմ կեանքիս
...պումները ճըճշտակի շողեր դրին իմ սրտիս.
...ու ծանօթէն անծանօթ այս նոր կեանքի ճեշտանքին՝
...աւասարութ փարելով՝ ես խնդացի աշխարհին։

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՂԱՐԻՊԻ ԵՐԳ ԱԿՆԱՅ ՇՐՋԱՆԷՆ

...ավլիկս եարա է, բուժուելու չէ,
...ամբէկս ճեռուն ինկաւ, ետ դառնալու չէ.
...արծի՛ր, մարիկ, դարծի՛ր, մէկիկ մ'ալ տեսնիմ
...ալիտամ ղարիպ մեռնիմ ալ քեզ չի տեսնիմ։

Դրիչս ձեռք առի, ըսի թէ ո՞ւր իմ,
իմ բոլոր ցաւերս քեզի կու գրիմ,
...չի գիտնաս թը, մարի՛կ, քեզ ի մուացեր իմ,
...յաս Աստուծու է, միշտ կու համբերիմ։

...ատան եկաւ երթամ նամակ հարցնիմ,
...ինչպէ՞ս ընեմ պոլսու սէրը վերցնիմ,
...մէնի կանչիմ գիշեր ցորեկ, լացնիմ,
...աար ղըկիմ, քեզ ատ տեղէն վերցնիմ։

Պիւլպիւլը կու կանչէ, վաղը գարուն է,
Աչերս արցունք է, սրտիկս արուն է,
Խօսս մի փրտցնէք եարս խորուն է,
Մէկիկ աղբար մ'ունիմ, ան ալ հեռուն է։

Պիւլպիւլը կու կանչէ աշուն ու գարուն,
Որո՞ւ ղարիպ կուգայ, երանի տիրուն.
...ալամ ու ժուռ կուգամ, աշուն ու գարուն,
...իրուղ իմ խիւ եղէր, երեսէդ կարօտ։

Հաւաքեց Ե. Գասեան

...ինչպէս փոքր ժողովուրդներու։ Բայց ակադեմական խօսքերը չեն կրնար ուղղութիւն ցոյց տալ Մեծ Պետութիւններու ազգային շահերուն։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» պահպանողական օրկանը անհրաժեշտ չի նկատեր Ազգերու Ժողովին բերել միջազգային ամէն խնդիր, որովհետեւ առանց այդ բանին ալ «անոր հեղինակութիւնը բարձր է եւ հիմը զօրաւոր, նկատի ունենալով մարդասիրական այն բազմաթիւ աշխատանքները, զորս կատարած է վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին»։

Անոր պարզ խօսելով մեծ ժողովուրդներու համար մինիսթ ...իմնարկութիւնը ... մը ...մասնաւորական մարմին է՝ ...քի քաղաքական հեղինակութեան։ Բայց պէտք է շեշտել որ նոյն իսկ այդ «մարդասիրական աշխատանքներու» մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան ջանքերը դատապարտուած են ապարդիւն մնալու, քանի որ առանց Մեծերու օժանդակութեան Պետութիւնները անընդունակ են վճռական քայլ առնելու բազմաթիւ հարցերու մէջ։

Յաջորդով կը խօսիմ ժողովի աշխատանքներուն մասին։

ՎԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔԻ ԾԱՆՕԹ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Le Petit Provençal թերթին թղթակիցը 27 Օգոստոս թուով Մոնփէլիէէն կը գրէ Այգեկութքի ծանօթ խնդրին առթիւ։

Երէկ Մոնփէլիէ հասան 152 Հայեր, որոնք ո եւ է միջոց չունենալով ապրուստի խնդրեցին քաղաքապետարանէն։

Հարցաքննութեան ընթացքին հասկցուեցաւ որ Ռաֆայէլ Սիմարիօ, 26 տարեկան, և Հարդ Թիման 29 տարեկան, երկու Հայերու միջնորդութեամբ, Մարսէյլի մէջ, Լօնկ-տէ-Գաբուսէն փողոցին վրայ գործի գետեղման գրասենեակ մը բացած են եւ խաբելով 152 Հայերը, 40 ֆրանք գանձած են իւրաքանչիւրէն, ըսելով որ Մոնփէլիէի մէջ իրենց գործ պիտի տրուի այգեկութքի համար։

Ճամբու տոմսը 30 ֆր. 80 ս. արժելով, իւրաքանչիւրէն շահեցան 9 ֆր. 20 ս.։ Ոստիկանութիւնը այս պատճառով հետապնդման ձեռնարկած է, իսկ Հայերն ալ զրուած են քաղաքին հիւանդանոցին մէջ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԾԻԾԱՂ

ԱԼՊՈՄ

Բ

Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ հիւանդ պառկած էի։ Միակ այցելուն զոր ունեցայ այս գրաւելի ...ի ...ի ... օրիորդն էր իր... ալպոմով։ Ջեւ բանի որպիսութեամբ, առողջութեան ու մխիթարութեան քանի մը թափթփուք խօսքերէ վերջ՝ պաղատագին սկսաւ աղաչել որպէսզի բան մը գրեմ իր ալպոմին մէջ։

Ըսի.

— Կը գրեմ սակայն մէկ պայմանով։

— Լա՛ւ։

— Պէտք է ըսես ինծի թէ ի՞նչու կ'ուրախանաս, կը մտածես, կը խանդավառուիս, կը հրճուիս վերջացնելէն՝ ամէն անգամ որ մտաւորական մը կամ արուեստագէտ մը կը մեռնի։

Պահ մը լռելէ վերջ, երեսս նայեցաւ ու լսաւ.

— Եթէ ըսեմ՝ չես գրեր ալպոմիս մէջ։

— Պատուոյ խօսք որ կը գրեմ։

— Լա՛ւ ուրեմն։ Մտիկ ըրէ՛։ Կը պաշտեմ ալպոմս։ Ասիկա իմ վիսս է։ Ես ալպոմի ֆէթիշական մըն եմ։ Կ'ուզեմ որ ալպոմս նշանաւոր մարդոց գրութիւններով լեցուի, այնպէս որ այդ նշանաւոր մարդիկը ալպոմիս մէջ գրելէ վերջ... մեռնին, որպէսզի իրենց գրութիւնը, ձեռագիրը եւ ստորագրութիւնը աւելի արժէք ստանայ, ալպոմս թանկագին թանգարանի մը վերածելով։ Եւ զարմանալի բան է, ո՛վ որ ալպոմիս մէջ գրէ շատ չապրիր։ Մինակ Մրմրեանն ու Ցախանը շատ դիմացան։ Բարեբաշտաբար սա վերջին ամիսներն է որ գործս ծախորդ երթալ սկսած է։ Մարդ մեռած չունիմ։ Չկարծես սակայն թէ քու մահդ ալ կ'ուզեմ, չէ՛։

Ու գրիչը ձեռք առի աղաղակելով.

— Պատուոյս համար թող մեռնիմ...

Ու գրեցի, հեռեւեալը, ալպոմին առաջին էջին վրայ որ կարծեմ կաթողիկոսին յատկացուած ըլլալու էր.

«Դրո՛ղ, նկարիչ, երգի՛չ, արձանագո՛րծ, գերասա՛ն,

Մի՛ մի՛ գրէք, մի՛ մի՛ գծէք երբեք այս ալպոմին մէջ։ Մահացուցիչ տետրակ մըն է այս։ Դրողը իր ձեռքը տնկելէ վերջ իր ոտքն ալ կը տնկէ։ Փաստեր շատ կան։ Թող ես ձեզի համար նահատակուիմ։

Այս առթիւ, ձեզի ուրիշ բան մըն ալ ըսե՛մ։ Ոչ միայն այս Ալպոմին, այլ մեր իրականութեան մէջ ալ մի գծէք, գրէք, մի խաղաք, երգէք՝ եթէ կ'ուզէք ապրիլ»։

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

Գրուած էր թէ Անդրկովկասի Պոլսոյ առեւտրական ներկայացուցիչ Դ. Շահվէրդեանի յաջորդ նշանակուած է Պօղոս Մակինցեան։ Ազդարար կը տեղեկանայ թէ Պ. Մակինցեան Պոլիս եկած չէ, եւ հաւանաբար չգայ ալ։ Թէեւ իրեն առաջարկուած է Պոլսոյ առեւտրական ներկայացուցչի պաշտօնը, բայց ան մերժած է։ Տակաւին յայտնի չէ թէ ո՞վ պիտի յաջորդէ Պ. Շահվէրդեանի։ Խօսքեր կան նախորդ ներքին գործավար Տիրակէրեանի եւ ուրիշներու մասին։ Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական է որ Հայ մը գայ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Անգլիացի երկրախոյզ մը, որ Հնդկաստանէն կը դառնայ, կը պատմէ թէ Տէչափուրցի մահարաճա մը գտած է հրաշագործ բոյս մը, որ կը կոչուի լիւքիւթամ։

Լիւքիւթամը կ'երկարէ մարդոց կեանքը, ինչպէս փորձուած է փիղերու վրայ, որոնք շատով երիտասարդացած են։

Ոչ առաջինը, ոչ ալ վերջինն է այս լուրը։ Զանազան փորձեր եղած են հինէն ի վեր Մաթուսաղայի չափ երկար ապրելու համար։ Ինչե՛ր չփորձուեցան, այծեամի ուղեղ, առիծի սիրտ, գետնառիծի մորթ, Վորոնոֆին գեղձատնկութիւնը եւայլն։ Առողջաբաններ եղան, որ ջատագովեցին կենսանիւթերը (vitamine), հում ընդեղէնները։ Ուրիշներ քարոզեցին սակաւապետութիւն, եւ օրինակը տալով, շաբաթը միայն 3 պաքսիմատ կ'ուտէին... Երկար ապրելու համար եղան գիտուններ ալ, որ ըսին թէ երկար ապրելու համար պէտք է հոգիով պատրաստուիլ։ Ու շատ ծերուկներ, խորհելով որ երկարակեցութեան ոգիները կը բնակին երիտասարդներուն մէջ, ծաղկատի աղջիկներով շրջապատեցին իրենց զոզոշի մարմինը։ Կային նաեւ փիլիսոփաներ, որոնք կ'ըսէին թէ քնելը, նախանձը, ատելութիւնը թոյն կը կաթեցնեն մեր հոգիին մէջ. ուրեմն երկար ապրելու համար պէտք է նախ երջանիկ ըլլալ, գոհ եւ ուրախ, օտարասէ՛ր, սիրել թշնամիներն ալ, բարեկամներն ալ։

Արդ, սիրեցէք զմիմեանս վասն երկարակեցութեան։

ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ԿԵՆՑԱՂ

ԿԻՓԱՄԱՐՏ

ՍԻՏ ԳԷՐՊԷՐԵԱՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Ամերիկահայ կռփամարտիկ Սիդրակ Գէրպէրեան (ընիկ Քղեցի) գիրկընդխառն կռիւէ մը վերջ կէտերու փոքր տարբերութեամբ պարտուեցաւ Պոսթընի մէջ ձիմմի Սաքքօ իտալացիէն։ Ամերիկեան թերթերուն համաձայն, երկու հակառակորդները այնքան կատաղօրէն կռուած են,

ընթերցո՛ղ,

Ամէն կողմէ ծրի ՅԱՌԱՋ կ'ուզեն — Սուրիայէն, Պուլկարիայէն Յունաստանէն, հեռաւոր Մուսուլի գիւղերէն եւ կայաններէն։

Կ'աշխատինք գոհացնել որքան կը ներեն մեր միջոցները։

Դուն որ կը սիրես «Յառաջ»ը, չե՞ս պիտի ուզէիր ուրախացնել երիտասարդական միութիւն մը, լսարան մը կամ չքաւոր գիւղի մը պատանիները։

որ Պոսթըն քաղաքը առաջին անգամ ըլլալով այդպիսի մրցում մը կը տեսնէր։ 14,000 հանդիսականներ ներկայ եղած են մրցումին։ Խաղի ընթացքին երկու հակառակորդները չեն յաջողած զիրար զգետնել, միայն Գէրպէրեան քանի մը անգամ թուլցած երեւցած է, բայց չէ ինկած. եւ մրցումին մինչեւ վերջին վայրկեանը կատաղի կերպով կռուած է։

Սիտ Գէրպէրեան հաւանաբար Պոսթընի մէջ ուրիշ մրցում մըն ալ կատարէ մօտ ատենէն։

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

Հռոմի մէջ դպրոցներու մարզական տօնը կը շարունակուի եւ պիտի վերջանայ՝ այսօր կիրակի։ Առաջին օրերուն ֆրանսացիները աթլէթիք խաղերու ընդհանուր դասաւորման գլուխն էին։ Ներկայիս Հունգարացիները 19 կէտերու տարբերութեամբ անցան ֆրանսացիները, երրորդ կուգան իտալացիները, չորրորդ Լեհերը։

Ուսեբրամարտութեան մէջ ֆրանսացիները վերջնապէս առաջնութիւնը շահեցան, երկրորդ կուգան իտալացիները։ Ֆրանսացի Gerbaud շահեցաւ թէնիսի առաջնութիւնը։ Գ. Կ.

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

Այսօր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ C. A. Mantaisի Ա. խումբին դէմ։

Ժամադրավայր որոշուած է Gare St. Lazare ժամը ճիշտ 12ին։ Կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները։ Մեկնում ժամը 12.20ին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Դլուխը կը փրթի եւ այնքան հեռուն կը նետուի, որ չգտնուիր։ Իսկ մարմինը կը թաւալի մեքենավարին ոտքերուն տակ։ Մեքենավարը սարսափած կը կեցնէ ճեպընթացը եւ այնքան վախցած էր որ, այլ եւս չի շարունակեր իր պաշտօնը։

ԱՆԶՆՈՒԻՐ ՀԱՅՐԸ.— Պատանի մը կը խաղար Հռենոսի եզերքը։ Յանկարծ ինկաւ գետին մէջ։ Հայրը, հակառակ որ լողալ չէր գիտեր, նետուեցաւ գետը, ազատելու համար իր զաւակը։ Սակայն երկուքն ալ խորասուզուեցան։ Բանուոր մը տեսաւ ու ցատկեց ջուրը։ Դուրս հանեց պատանին, յետոյ երբ դարձաւ ազատելու հայրն ալ, ուշ էր արդէն։ Ալիքները տարած էին։

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾ.— Կասսիքուրի մօտ աւազի հանքի մը մէջ կ'աշխատէին բազմաթիւ բանուորներ, երբ յանկարծ փլուզում մը պատահեցաւ։ Եօթը

Օր. ԱՐՄԻՆԷ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐԱՊԵՏ ԽՏՐՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Թուլուզ 28 Օգոստոս 1927

բանուորներ պահվըտեցան բացուած ծակի մը մէջ, ուր ջուր լեցուած էր։ Հինգը յաջողեցան դուրս ելլել, երկուքը թաղուեցան։

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Աշխատանքի նախարարութեան մասնաւոր գրասենեակին փոխ-տնօրէնը, Թիրիոն, իր սենեակին մէջ գտնուեցաւ մեռած եւ բոլորովին մերկ։ Մահը արդիւնք է այն խոր վէրքերուն, որ կը տեսնուին գլխուն վրայ։ Սրեան լիճ մը կազմուած էր իր մարմինին շուրջ։ Պաշտօնեան խաղաղ մարդ մըն էր, կոկիկ ու ճշտապահ։ Սակայն չկայ փաստ մը, որ հաստատէ թէ աւազակային յարձակման մը զոհ գացած է։ Գիշերապահ մը կը վկայէ որ կէս գիշերին, կին մը եւ ոստիկան մը ինքնաշարժէ մը վար իջեցուցած են Թիրիոնը, վիրաւոր վիճակի մը մէջ։ Իր տունը փոխադրելէ յետոյ կորսուած են։

ՍՊԱՆԻԱՅԻ ՈՐՍՈՐԴՆԵՐ.

Երեք սպանիացի որսորդներ, Մունոզ, Տոմինկէզ եւ Մարթինչէլլա, հրացանները զարկին իրենց ուսին եւ որսի գացին Պորտոյի շրջակաները։ Երբ Ամիոյի կալուածներուն վրայ հասան, պահապանը հրամայեց որ հեռանան։

Սպանիացիները պնդեցին թէ իրենց կրունկները ետ դառնալու վարժութիւն չունին։

Դռռացին հրացանները։

Մունոզ աջ ոտքէն վիրաւորուեցաւ եւ ճընկըլ (մէկ ոտքով) փախաւ։ Տոմինկէզ գլխուն տիբիանով (ցուլին որսները բռնելու համար երկճիւղ գործիք) հարուած մը կերաւ եւ չորս ոտքով փախաւ։

Մարթինչէլլա չքացաւ ու սրարշաւ փախաւ։

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Մեծատաղանդ դերասանուհի Տիկին Արմէնեան Փարիզէն պիտի մեկնի Հոկտեմբերի ընթացքին։ Այս առթիւ, գաղութիս գեղարուեստասէրներուն կողմէ յայտնուած փափաքներուն գոհացում տալու համար, ծանօթ անձնաւորութիւններէ կազմուած յանձնախումբի մը հովանաւորութեան տակ՝ Հոկտեմբեր 9ին, Ալպէր Ա. թատրոնին մէջ պիտի տայ արտասովոր ներկայացում մը, ուր Տիկին Արմէնեան պիտի կատարէ իր խաղացանկին ամէնէն շահեկան ու յուզիչ դերերէն մէկը։ Մանրամասնութիւնները շուտով։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ՔԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

"ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Լաւ ուրեմն, չեմ կրնար ...ոսկնալ թէ ինչպէ՞ս ձեզի պէս ...ին մը կրնայ այս տեսակ մարդերու ծառայել։

Կոլուխը հակեց։

...յց ես վճռած էի մինչեւ ծայրը երթալ եւ աւելի սաստկացուցի:

— Այդքան հաճելի է դատ..., հայհոյութիւնը ըլլալ դուք ...րեմ խղճմտալութեան չէ՞ք ճանչնար։

Այս անգամ սակայն չկրցաւ ...քինքը զսպել, փղձկեցաւ ու ...ոթկաց

— Ո՛հ, լռէ՛, լռէ, կ'աղաչեմ ... զարունակեցի

— Հեռի ինձմէ ձեզ նուաստացնելու փափաքը. բայց ես ալ ...ողովուրդի զաւակ ըլլալով*

*) Իրօք ճէյմս Նուպար, զաւակն է հոգեկառքի համեստ ...աշտօնեայի մը, որուն հայրը ...չափառի մէջ (Անգլիա) կօշկակար էր.

իրաւունք ունիմ ըսելու թէ՝ ժողովուրդը եւ աշխատաւորները որեւէ գործ չունենալազկներու այս կառավարութեան հետ, որ իրենցանուանով կը խօսի։ Աւելին կայ. Սովնարկոմի եւ կոմինտերնի մէջ, ո՞ւր են բանուորներն ու գործաւորները։ Քալինինէն զատ, որ ապրանքը պատապրող չէնքն է, կառավարութեան մէջ մէկը չեմ տեսներ որ հեռուէն կամ մօտէն, ժողովուրդին պատկանի։ Եւ այս մարդոց է որ կը ծառայէք։ Այս աւազակներուն աղջեւ է որ կը տափակնաք։ Ինչպէս կ'ըլլայ որ, ձեր խելքին տեղ, գոնէ ձեր սիրտը ձեզի չըսեր թէ՝ այս տեսակ զզուելի, հրէշային եւ սարսափելի կերպով վտանգաւոր գործ մըն է որ կը կատարէք, քանի որ ձեզի գոնէ չերաշխաւորեր ապահովութիւնը որուն իրաւունք ունենալ կը կարծէք եւ

որ Չեկայի պետերը այսօր կը զլանան ձեզի։

Այս վերջին խօսքերուն վրայ ամփոփուեցաւ։

— Գիտէք սակայն թէ ի՞նչ կ'արժեն անոնք, քանի որ քիչ առաջ տակաւին, Կունոլիխէ կը կատղէր մտածելով թէ՝ իրենց մասին սարսափելի գաղտնիքներու տեղեակ էք։

— Այդ կերպով է որ զանոնք կը զսպեմ։

— Ընդհակառակն, այդ է որ ձեզ պիտի կորսնցնէ։ Արովհետեւ ձեր ձեռքէն այդ թղթածրարները կորզելու համար, որեւէ բանի առջեւ կանգ չպիտի առնեն։ Որ... ծիր անգամ պիտի գործեն։ Հաւատացէք ինծի, որ ձեր կեանքը թելէ մը կախուած է...

Դաժանօրէն զիս դիտեց։

— Բայց ուրեմն կորսուած եմ. պիտի սպաննեն զիս։

— Այդ ուրիշ խնդիր է, ըսի. ձեզ պիտի սպաննեն այն ատեն

երբ դուք ուզէք վերջապէս անոնց ձեռքէն փախչելու չափ դիւրին բան չկայ։

Եւ աչք աչքի զայն դիտելով ըսի

— Չեմ կարծեր թէ վախը ձեզ այնքան շլացած ըլլայ որ մոռցած ըլլաք ձեր երբեմնի առասպելական սխրագործութիւնները։

Զարմացած՝ զիս դիտեց։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց։

— Պարզապէս սա.— Երբ մարդ Լէյտի Մաք Արիկօր անունը կրած է, երբ համարձակած է ընել ինչ որ ըրին Սլավիա եւ Վէրա Զիլիթ, պարզապէս կը խնդայ Կունոլիխի սպառնալիքներուն վրայ եւ Չեկան իր գրպանը կը խօթէ։

Այս պատասխանը զգետնեց զինքը։

— Ուրկէ՞ գիտես այս անունները, մրմնջեց, եւ ո՞վ քեզի ըսաւ...

ծպտեցայ.

— Ինչերնո՞ւդ պէտք, պատասխանեցի. էականը այն չէ որ գիտեմ թէ ձեր անցեալին մէջ ինչ պղտոր ու ցաւալի կէտեր կան. այլ այն որ ձեզի օգնութեան ձեռք կ'երկարեմ, ձեզ փրկելու համար այն որչէն, ուր ամէնէն զարհուրելի մահը պիտի գտնէք։

Վայրագ շեշտով մը պոռաց.

— Ես բարութեան չեմ հաւատար։

— Այդ պարագային կը խղճամ ձեր վրայ։

— Չեմ ուզեր որ իմ վրաս խղճան. հազար անգամ արժանի եմ ինձ սպասող ճակատագրին։

Ու սպասելի այդ խօսքին

— Կարելի է, պատասխանեցի պաղարիւնով, բայց ես չեմ ուզեր որ դուք անոր ենթարկուիք։ Եւ այս, պարզապէս անոր համար որ, լռելեայն կը ճանչնամ ձեր սխալները, ինչ որ ինծի այն յոյսը կը ներշնչէ թէ՝ երբ պէտք ըլլայ, պիտի ուզէք զանոնք դարմանել։

— Ա՛հ, այո՛, անշուշտ. որովհետեւ դեռ երբեք չեղաւ որ ձեզի պէս խօսին ինծի հետ Չարիքի ոգին էր իմ մէջս։ Երկու բառով զայն դուրս վտարեցիք ինքզինքս բոլորովին տարբեր կը զգամ. դուք իմ մասս՝ իմ անպատուութեանս վրայ գնել տուիք, ինծի գոյժ տուիք գարշանքը որուն մէջ կ'ապրէի։

Եւ ընկճուած, աւելցուց.

— Ինքզինքէս կը սարսափիմ. ի՞նչ ընել դարմանելու համար։ Արեանգետ մըն էր հոսեցնել տուի քանի՛ ընտանիքներ իմ պատճառովս հիմա սուգի եւ արցունքի մէջ են։

— Ձեր թափած արցունքները՝ կը մաքրեն ձեզ իմ աչքերուս

— Կարելի՞ է, ըսաւ, ձեռքերը միացնելով։

— Կը հաւատեմ։ Մանաւանդ այն իրաւունքով, որ մէկն եմ ես ալ այն մարդերէն, որ ամէնէն աւելի հալածեցիք։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Իտալական նաւատորմը Պոլսոյ մէջ

Իտալական յածանաւերու տորմիղ մը Ուրբաթ առաւօտ Պոլիս մտաւ եւ ողջունեց քաղաքը Թնդանօթի հարուածներով։ Ծովակալը, իտալական դեսպանին խորհրդականին ընկերակցութեամբ այցելեց տեղական իշխանութեանց։ Ցետոյ Թուրքերը փոխ-այցելութեան եկան ծովակալին՝ յածանաւին վրայ։

Անհաշիւ ձերբակալութիւններ Ռուսիոյ մէջ

Վերջերս՝ Չեկայի լրտեսական կազմակերպութիւնները մեծ գործունէութեան մէջ են։ Ամէն օր նոր ձերբակալութիւններ կը կատարուին։ Նէփէուն կը յայտարարէ թէ երեւան հանուած է հակասովետական ուժեղ շարժում մը, որուն կը մասնակցին լաւ զինուած տէրորիստներ, և որոնք իրենց հրամանը կ'առնեն ֆինլանտական եւ անգլիական սպայակոյտէն։

∴ Ժընեւի Վրացական Մամուլի Դիւանը կը հաղորդէ թէ վերջերս Վրաստանի մէջ սովետական իշխանութիւնները խստացուցած են զսպումի միջոցները։ Շարունակ ձերբակալութիւններ եւ աքսորներ տեղի կ'ունենան։

Վերջերս աքսորեցին 97 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին 3 կիներ եւ նախկին երեսփոխան մը երկրորդ Տումայէն, Քանտէլաքի, որ 3 տարուան աքսորէն դեռ նոր դարձած էր։ Համաձայն իրենց հին սովորութեան, թատնեականներով քաղաքական բանտարկեալներ, ներկայացնելէ յետոյ զանոնք իբրեւ հասարակ ոճրագործներ, հրացանազարկ ըրին։

Նոյնպէս բազմաթիւ գիւղացիներ հրացանազարկ ըրին Տուշէի եւ Թիֆլիսի շրջաններուն մէջ։

Ցարձակում պոլշեւիկ դեսպանատան վրայ

Վարշաւայի սովետական դեսպանատան մէջ ծանր դէպք մը պատահեցաւ։ Անծանօթ մը անցագիրը «վիզէ» ընել տալու պատրուակով հարցուց պաշտօնեայ Ուլիանօֆը։ Երբ այս վերջինը գլուխը ծռած կը քննէր թուղթերը, անծանօթը ատրճանակ մը հանեց եւ պիտի կրակէր՝ եթէ ներկաները չյարձակէին վրան։ Անծանօթը անմիջապէս նետուեցաւ դուրս եւ փախաւ սանդուղներէն վար։ Դռնապանը տեսնելով անծանօթին փախուստը, կրակեց եւ անկենդան գետին փռեց զայն։ Անծանօթին ինքնութիւնը տակաւին յայտնի չէ։ Սովետական դեսպանատան շէնքը անմիջապէս հսկողութեան տակ առնուեցաւ եւ լեհական կառավարութիւնը Ռուսիոյ դեսպանէն ներողութիւն խնդրեց այս առթիւ։

Անծանօթը 25 տարեկան է եւ ժամանակ մը Վիլնայի մէջ վարած է Երիտասարդ Ռուս Տարագիրներու կազմակերպութիւնը։

Պոլշեւիկներ Արաբիոյ մէջ

«Թայմզ» կը գրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են շոգենաւային կանոնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատել Օտեսայի եւ Արաբիոյ եզերքին միջեւ։ Այս առթիւ հրահանգած են «Սովթակֆլօթ»ին (խորհրդային առեւտրական նաւատորմ)՝ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընել։

Այս որոշո մը տրուեցաւ վերջերս Մոսկուայի իշխանութեանց կողմէ Արաբիա ղրկուած «առեւտրական արշաւախումբ»ի վերադառնալէն յետոյ։ Մոսկուա վերջերս մեծապէս կը հետաքրքրուի Արաբիայով, եւ այս արշաւախումբը, որուն նախագահն էր Պիէլքին անուն մարդ մը, միայն առեւտրական չէ այլ նաեւ քաղաքական նպատակ ունէր։ Պիէլքին Մոսկուայի Առեւտրական Սենեակին ներկայացուցած է տեղեկագիր մը՝ Հիճազի, Եմէնի, Ասիրի, Նէճտի եւ Կարմիր ծովու եզերքներուն հետ կատարուելիք առեւտրական գործառնութեանց մասին, ըսելով որ ռուսական ապրանքները պատրաստ շուկայ մը պիտի գտնեն հոն՝ մասնաւորապէս շաքարի, ալիւրի, լուցկիի, օճառի, քարիւղի, գետնախնձորի, գարիի եւ յախճապակեղէնի համար։

Այս առթիւ «Իզվէստիա» կը թելադրէ պայքարիլ անգլիական «աշխարհակալական ծրագիրներուն» դէմ Արաբիոյ մէջ, եւ անթաղձալի կը նկատէ կազմութիւնը Համարաբական դաշնակցութեան մը, ու նոյնիսկ տնտեսական սերտ կապերու հաստատումը Հիճազի եւ Եգիպտոսի միջեւ, «որովհետեւ ատոնք դէշ պիտի ազդեն թուրքեւխորհրդային քաղաքականութեան վրայ։»

Ռուսիոյ իսլամներ կ'ըմբոստանան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ֆէրղանա նահանգին մէջ (անդրկասպեան հողամաս) մօլլաներէ եւ հարուստ գիւղացիներէ բաղկացած խումբ մը ըմբոստութիւն մը կազմակերպած էր կիներու քօղը փարանճի վերցնել հրամայող որոշումին առթիւ։ Այս ըմբոստութեան ընթացքին սպաննուեցաւ ոստիկան մը եւ ձերբակալուեցան բազմաթիւ անձեր։ Զուսթայի դատարանը ձերբակալուածներուն մէջէն երկու հոգի մահուան դատապարտեց, 10 հոգի ալ հինգական տարի բանտի։

Գլխաւոր ամբաստանեալը Ապպաս Մաքսումօֆ փախաւ երկու մեղսակիցներուն հետ։

Դատին ներկայ էին երեք հազար գիւղացիներ։

Օդանաւային արշաւներ

Իրլանտայէն Քանատա մեկնող «Ս. Ռաֆայէլ»օդանաւէն մասին լուր մը չհասած, երէկ առաւօտ ճամբայ ելաւ ուրիշ անգլիացի օդանաւորդ մը՝ հարիւրապետ Քըրթնի, իր «Նէտ Զուկ» հսկայ օդանաւով եւ Ասորեան կղզիներու ճամբով։ Կը կարծուի թէ «Ս. Ռաֆայէլ (որուն մէջ էր իշխանուհին) բոլորովին կորսուած է։ Նոյնպէս կորսուած կ'ենթադրուի ամերիկացի Ռէտֆըրն, որ Պրազիլիա կ'երթար։ Ուինտսորէն (Ամերիկա Ուինտսոր Անգլիա) եւ Լոնտոնէն (Ամերիկա) Լոնտոն (Անգլիա) մէկ թռիչքով կտրելու համար ճամբայ ելլող երկու օդանաւերը Ատլանտեան ովկիանոս չհասած ցամաք իջան։ Ասոնցմէ «Ճօն Քարլինկ» օդանաւը պիտի փորձէ այսօր Նիւֆաունտլէնտ հասնիլ։ Գերմանները յետաձգեցին իրենց մեկնումը։

Աշխարհի շրջանը կատարող Ամերիկացիները Պոլիսէն ուղղակի Պաղտատ հասան աղջի իրիկուն։ Թուրքերը ոչ միայն 24 ժամ ետ ձգեցին զանոնք իրենց ճամբէն, այլ խստիւ ազդարարեցին որ զինուորական շրջաններու վրայէն չանցնին, որով ստիպուեցան 150 մղոն երկարել իրենց ճամբան։

Լէվին դեռ կը սպասէ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները 7 Սեպտ. Չորեքշաբթի երեկոյ Քաֆէ օ Քլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. Հինգերորդ Շրջ. ժողովի հարցերուն քննութիւնը։

ՖՈՒԹՊՕԼԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպօլի Ա. խումբը պիտի մրցի ֆրանսայի ախոյեան OLYMPIQUE DE MARSEILLEի դէմ սեպտեմբեր 25ին Մարսիլիոյ մէջ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու, կը մասնակցին 8 տեղական մասնաճիւղեր եւ մարսիլիոյ մասնաճիւղը։ 18 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին, Stade Petit Jeanի մէջ, Porte Picpus.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը 262 րիւ Ցիւկէքլէն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, 63 Ռէփիւպլիքի սրահը, Ակնունի, Հրայր, Ջաւարեան, Վահան, Վարուժան, Վարդգէս, Ռոստոմ, Իշխան, Քրիստափոր եւ Քրիս խումբերու ընկերները։ Օրակարգ Երջանային եւ Ընդհ. ժողովներու օրակարգերու որոշ կէտերու շուրջ զեկուցումներ եւ վիճաբանութիւններ։

«ԱՐՄԷՆԻԱ»ի պահեստի եւ առաջին խումբերը այսօր կիրակի ժամը 2ին կը մրցին Մէզօն-Ալֆօրի (Ալֆօրվիլ) A. S. Amicaleի զօրաւոր խումբերուն դէմ։ Ժամադրավայր Կառ տը Լիօն ժամը 12.30ին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին պահեստի խումբը պիտի մրցի C. S. Sarcellesի Ա. խումբին դէմ, այսօր Կիրակի ժամը 4ին, Սարսէլի մարզադաշտին վրայ։ Ժամադրավայր ժամը 1ին Gard du Nord.

ԱԶԴ

Վէնսէնի եւ Սարսէլի ասեղնագործութեան աթէլիէներուն համար պէտք ունիմ աշակերտի եւ աշխատաւորի։ Կ'ընդունուին 14էն վեր աղջիկներ, ինչպէս նաեւ մինչեւ 40 տարեկան կիներ, որոնց յարմարող ածուն եւ նման գիւրին գործեր ունիմ։ Վէնսէն կը յարմարի քաղաքին մէջ եւ արեւելեան պանլիէօյի մէջ բնակողներուն, իսկ Սարսէլ՝ կար տիւ Նորէն մեկնող պանլիէօյին համար։ Նաեւ պէտք ունիմ քաղաքի թէ պանլիէօյի մէջ իրենց տունը աշխատող գործաւորուհիներու։

Դիմել ամէն օր

1. Mme. Vartanoucheի, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.

2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).

3. Ժամը 8—9.30 կամ 1.30-2.30ին Mr. Keukdjianի, 31 Rue Basfroi, XI (Մէթրօ Վասթիյ)։

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեթր մշակուած հող, պըտըղատու ծառերով, եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քավ։

Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՈՆ, Օ. Ֆ.— 35 ֆրանք։
ԼԱՆՍԷՅ, Կարծ.— 263։
ՔԱՄԱՐԿ, Օ. Տ. 37։
ԼՕՊԼԿՈՒՏ, Ն. Պ.— 70։
ՑԻԼԻՊՎԻԼ, Օ. Մ.— 140։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Քրիստափոր ենթ. նամակդ Շ.Կ հրաժարելու համար, ստացանք։

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
[illegible] 100 Mark		[illegible]
[illegible]	L. Tq	[illegible]
[illegible]		[illegible]
Էճէյտ	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվօնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3450	—
»	II	[illegible]	
»	III	[illegible]	
Թուրքի Լոթեր.	Lots turcs	[illegible]	

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին իգմիրցի Պէդրոս եւ Ցիրուհի Ճէլլատեան որոնք իզմիրի դէպքին կորսուած են։ Իմացնել՝ իրենց քրոջը Վարդուհի Ճէլլատեանի 54bis Av. Genneyilliers, Colombes Seine, France. Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։ Լուր տուողին ծանուցեալ «Յառաջ» կը նուիրուի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927
6 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 433 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՐԳԱ՛ՆՔ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վար առէք ձեր գլխարկները րոպէ մը եւ յարգեցէք յիշատակը այն մեծ Հայուն, որ ո՛չ եւս է...:

Դիւրին չէ արտասանել այս վերջին բառը: Քանի մը օրէ ի վեր մեր աչքին առջեւն է մահագոյժ հեռագիրը, սակայն հարուածի ազդեցութեան տակ ցցուած, կը դժուարանայինք մեր խօսքը բանալ այս եղերական եղելութեան առթիւ:

Անդրանիկ ո՛չ եւս է...

Բացարձակ ճշմարտութեան եւ դառն իրականութեան մը առջեւ կը գտնուինք: Մեծ յեղափոխականը, պայքարի ու մարտնչումի մեծ տիտանը, իր սիրած հայրենիքէն հազարաւոր մղոն հեռու, աշխարհի միւս ծայրը, Խաղաղականի ափերուն մօտ կ՚իյնայ անսպասելիօրէն:

Պահ մը կանգ առէք, մտածեցէք ու չափեցէք խորութիւնը այս եղերականութեան: Հայկական խոնարհ խաւերէն, համեստ ընտանիքէ մը ծնած այս մեծ ըմբոստը, երիտասարդհասակին մէջ նետուած է կռուի փոթորիկին մէջ, յանդուգն ու անվախ, քիւրանգամ մահը արհամարհած, հազարաւոր կռիւներու, կարկուտանման գնդակներու մէջէն անցած, առանց վէրք մը անգամ ստանալու, դեռ եւս երիտասարդական աւիւնը սրտին մէջ, Հայրենիքին ծառայելու ցանկութեամբ աոլցուն, սակայն անկէ շատ հեռու, գարաւոր կաղնիի մը նման մահուան փոթորիկին առջեւ արմատէն կը խլուի ու կը նետուի գետին...:

Երիտասարդ եւ մարտնչող սերո՛ւնդ, դուն որ այս մեծ Հայուն եւ անոր զէնքի ընկերներուն շունչին ու մարտական ներշնչումին տակ բացած ես քու աչքերդ, երգած ես անոր հերոսական խիզախումներու դիւցազներգութիւնները, պահ մը կանգ առ եւ սորվէ՛ թէ ի՞նչ էր ան եւ ի՞նչ էին անոնք:

Տարիներու եւ դարերու մէջէն, ստրկութեան պիրկ շղթաներուն տակ կքած ու իր փրկութիւնը դուրսէն սպասողներու զանգուածին մէջէն փայլուն աստղի մը նման դուրս ցցուած էր անիկա, զէնքը ձեռքին, գործնապէս ցոյց տալու համար համր զանգուածին, այն միակ ու վստահելի ճանապարհը, որ պիտի տանէր դէպի փրկութիւն:

-Հայ ժողովուրդը իր բազուկին ուժովն ու զէնքովը պիտի փրկուի: Հեռո՛ւ պոռնիկ դիւանագիտութենէն...:

Այս ճշմարտութիւնը քարոզեց զէնքով եւ ոչ խօսքով: Տասնամեակ ոտքերով ճամբայ ինկաւ դէպի հոն, ուր գիւղեր կը գտնէին ըմբոստ ոգիները: Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտական ուժն էր որ աստիճանաբար կը կազմուէր ու այդ հաւաքական մարտնչումի ընթացքին մէջէն էր, որ ի յայտ պիտի գային մեծ մարտնչողի անգնահատելի յատկութիւնները:

Այնուհետեւ էր նաեւ, որ պիտի ստեղծուէր ինքնավստահութեան եւ ինքնակառավարութեան մեծ գաղափարը:

Առաջին փորձը կը կատարուէր Սասնոյ լեռներուն մէջ՝ հիմնելով զինուորական ուժ, կառավարութիւն ու դատարան, և որ բազմաթիւ ձախողանքներէ ու պայքարներէ յետոյ պիտի լայննար, մեծնար եւ դառնար Հայ ժողովուրդի հաւաքական կառավարութիւնը:

Ու այս յուսահատութիւն չճանչցող մեծ Մարդը, հակառակ վայրերաններու անսամօթ գրպարտութիւններուն, դարձաւ ժողովրդական մեծ հերոսը, եւ ռազմական ղեկավարներէն մէկը, որուն հետ կապուած էր մարտնչող սերունդի սիրտն ու հոգին եւ որուն ուղղուած էր տառապող գեղջուկի հայեացքը՝ իբրեւ պահապան հրեշտակի:

Ու Անդրանիկի եւ իր ընկերներու անվհատ պայքարի, ստեղծագործ ճիգի, փառայեղ մարտնչումի ու սրբազան զէնքի կրակներուն մէջէն էր որ փիւնիկի նման կը ծնէր Հայաստանի ոգին, թէեւ վտիտ ու տկար՝ սակայն մեծնալու եւ զարգանալու սահմանուած, եւ որ երէկ այնքան առելի տիրացուներուն, այսօր այնքան գուրգուրանքի առարկայ՝ կը դառնայ երբ դէմքը քիչ մը խեղաթիւրուած է:

Այսօր որ այս մեծ հայրենասէրն ու զէնքի հերոսը Ֆիզիքապէս մեզմէ հեռացած է, իր ոգին, իր յիշատակն ու իր ռազմական ներշնչումները պիտի շարունակեն իբրեւ արծիւ սաւառնիլ մեր հոգիներուն վերեւ, դառնալով անբաժան ընկեր յետագայ մարտնչող սերունդներուն ու մասնաւորապէս իր կուսակցական ընկերներուն:

Վերջին առեններս խռոված իր շատ սիրած մայր կուսակցութեան հետ, քաշուած էր հանրային կեանքէն, սակայն անոր սիրտն ու հոգին կը մնային իր կուսակցութեան հետ: 1904ին զինքը «սովորական ապստամբ» կոչող տարրեր կարծեցին անոր յեղափոխական դիմագիծը խեղաթիւրուած տեսնել ու դարձուցին զայն պաշտամունքի առարկայ, սակայն սխալած էին, անոր պայծառ եւ յստակ դէմքը չէր փոխուած: Ներքին տարակարծութիւնները պատճառ եղած էին որ մեկուսանայ, սակայն անիկա միշտ մնաց պայծառ յեղափոխականը եւ զէնքի ու գուպարի մարդը — «Պառաւ կնիկներու կուսակցութեան հետ գործ չունէր» — իր խօսքերն են:

Իր ազատութեան համար մարտնչող սերունդը, և ճայրենի երկրին մէջ շղթայուած համր զանգուածը, խորին կսկիծով մը կը տեսնեն որ իրենց սիրած հերոսը պատերազմի փոթորիկներէն հեռու, անծանօթ վայրի մը մէջ կ՚իյնայ, ու կը դրուի անծանօթ շիրիմի մը մէջ, բայց անոնք իրենց սրտերուն մէջ պիտի կանգնեն մէկ-մէկ անմեռ կոթող, որուն ճակատը պիտի գրուի «Աստ հանգչի մեծ յեղափոխական Անդրանիկը:»

Ա.

МԱՄՈՒԼ

ԱՐԴԱՐ ՁԱՅՐՈՅԹ

Առաջարէգ խօսելով պոլշեւիկ վարիչներուն կողմէ հայ ժողովուրդի զինաթափութեան մասին, կը գրէ. (12 Օգոստ.)

— «Աշխարհը կը զինուի, իսկ Հայ ժողովուրդը զինաթափ կ՚ըլլայ, այս է տխուր պատկերը ներկայ իրականութեան՝ Հայաստանի մէջ: Կը թուի թէ հայ բոլշեւիկները հանճարեղ եւ միայն ներկայացուցիչ կրնային ըլլալ միջազգային զինաթափութեան ուէէ խորհրդաժողովի: Այս չէ, սակայն, մեր տխուր իրականութեան լման պատկերը: Այն առեն երբ Հայերը կը զինաթափուին, Թիւրքաթաթար տարրը կը զինուին:

«Երբ այս է իրականութիւնը՝ մեր երկրի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը լուռ հանդիսատեսի դերին մէջ մնալ չի կրնար: Մեր վրայ սրբազան պարտականութիւն կ՚իյնայ անողոք քննադատութեան ենթարկել Հայաստանի ներկայ վարիչներուն բռնած ազգավնաս ընթացքը եւ ցոյց տալ այն ուղիղ ճամբան, որով Հայ ժողովուրդը պարտաւոր է քալել:

«Եղրակացութիւնը շատ պարզ է: Երբ Անգլիան եւ Ամերիկան յաւելեալ ռազմանաւեր կը պատրաստեն, երբ Սովիէթ Ռուսիան եւ Թիւրքիան նորանոր պատրաստութիւններ կը տեսնեն եւ երբ բոլորը կը զինուին՝ ապագայ վտանգները դիմագրաւելու համար, մեր այսօրուայ վարիչները իրաւունք չունին զինաթափ ընելու Հայ ժողովուրդը եւ դիւրութիւններ ստեղծելու որ մեր դարաւոր թշնամին կարեւոր ռազմագիտական դիրքեր գրաւէ, երկաթէ օղակներու մէջ առնէ Հայաստանն ու անոր ժողովուրդը՝ պատմութեան գերեզմանի մէջ թաղելու համար:»

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Յուսաբեր կը գրէ.—

Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը տեղեկանանք որ Մելքոնեան «կտակ-նուիրատուութիւն»ը նոր ճիւղի մը մէջ մտած է: Գ. Կ. Մելքոնեան Կիպրոսէն նամակ մը գրած է Բարեգործականի կեդրոնին, պահանջելով որ անմիջապէս 16,000 ոսկի ձամբուի իրեն, յայտնելով միաժամանակ որ ինք որոշած է գործարանի վաճառումէն գոյացած 540,000 ոսկին «Թըրըստ»ի վերածել եւ անոր ճսկողութիւնը յանձնել յատուկ մարմնի մը, որուն անդամները ինք պիտի նշանակէ:

Գ. Կ. Մելքոնեան Բարեգործականի կեդրոնին ուղղած իր նամակին մէջ կը պահանջէ, որ նուիրատուութեան ամբողջական գումարը դրամատուն դրուի ոչ թէ Բարեգործականի, այլ իր անունին:

Ցակալին անյայտ կը մնայ, թէ համախորհուրդ ի՞նչ անձերու հետ Գ. Կ. Մելքոնեան այս նոր դաւադրութի՛ւնը սարքած է եւ այս անգամ... Բարեգործականի դէմ:

Քանի մը անուններ կը յիշատակուին, մէկը միւսէն «հոյակապ»:

Մեր ունեցած տեղեկութեամբ, Գ. Կ. Մելքոնեանի այս նոր «ծոյթը» անակնկալի բերած է Գ. Պօղոս Նուպար՝ Փարիզի մէջ, եւ իր լիազօրը՝ Գ. Պօղոս Եսմէրեան՝ Գահիրէի մէջ: Այս վերջինը Փարիզէն եղած հեռագրական կարգադրութեան մը համաձայն, երկու օրէն կը մեկնի Փարիզ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ընտրութիւնները

Գրեցինք թէ Մուսթաֆա Քէմալ ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութիւնով մը հաղորդած է իւրաքանչիւր շրջանի մէջ ընտրուելիք երեսփոխաններուն ցանկը: Վերէն տրուած այս հրամանը բառացի կերպով գործադրուած է եւ ընտրողները բոլորն ալ քուէ տուած են Քէմալի ցոյց տուած մարդոց:

Շաբաթ օր ընտրութիւն կատարուեցաւ միայն 23 շրջաններու մէջ ուր ներկայացուած էին 137 քէմալական թեկնածուներ: Կիրակի եւ Երկուշաբթի կատարուեցան միւս շրջաններու ընտրութիւնները: Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ բոլորն ալ ընտրուած են:

Մուսթաֆա Քէմալ երեսփոխան ընտրուեցաւ Էնկիւրիէն, իսկ Ըսմէթ փաշա Մալաթիայէն: Պրուսայի ընտրողներն ալ, որոնք անէ առաջ մասնակի ընտրութեան մը առեն անկախ երեսփոխան մը տուած էին, այս անգամ իրենց քուէները տուին միայն Խալք կուսակցութեան թեկնածուներուն:

Այս պայմաններուն տակ Թուրք Ազգային ժողովին մէջ ոչ մէկ ընդդիմադիր երեսփոխան պիտի գտնուի, ինչ որ աննախընթաց է խորհրդարաններու պատմութեան մէջ: Մնաց որ Նախորդ Ազգ. ժողովին մէջ ալ 286 երեսփոխաններէն 241ը Խալք կուսակցութեան կը պատկանէին, այնպէս որ ընդդիմադիրները ոչ մէկ նշանակութիւն կը ներկայացնէին: Մուսթաֆա Քէմալ միահեծան կ՚իշխէր, ինչպէս այսօր եւս կ՚ապահովէ իր դիկտատուրան:

Կեցցէ՛ քուէի ազատութիւնը եւ կեցցէ՛ «հանրապետական» Թուրքիան:

Անծանօթ զինուորի գերեզմանին վրայ

Սաքքօ-Վանցէթթիի ցոյցերուն առեն 800 համայնավարներ եւ անիշխանականներ թքած ըլլալով Անծանօթ զինուորին գերեզմանին վրայ, Կիրակի օր յարգանքի մեծ ցոյց մը կատարուեցաւ Յաղթական կամարին տակ հանգչող զինուորին վրայ: Արդէն այս ուղղութեամբ արարողութիւն մը կատարուած էր անցած շաբաթ կառավարութեան կողմէ:

Կիրակիի ցոյցին կը մասնակցէին 496 զանազան զինուորական ընկերակցութիւններ իրենց դրօշակներով, —որոնց շարքին նաեւ Փարիզի Հայ Կամաւորներու Միութիւնը: Ոստիկանական շղթայ մը խիստ հսկողութեան տակ առած էր Էթուալի շրջականները: Համախմբումը տեղի ունեցաւ կէսօրէն վերջ ժամը 4ին Շան զ՚Էլիզէի պողոտային շուրջերը եւ ժամը 5ին առաջին խումբը հասաւ Էթուալ: Թափօրին անցքը տեւեց մէկ ժամ: Մարաջախտ Ֆօշի բացակայութեան, գերեզմանին վրայի մշտավառ բոցը վառեց զօրավար Փօթէզ. իսկ զօր. Կուրօ կարճ ուղերձ մը խօսեցաւ:

Կարմիր բանակի զօրաշարժը

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Լէնինկրատի զինուորական շրջանակին մէջ, զօրաշարժի փորձը լուրջ սարսափ պատճառած է ժողովուրդին մէջ: Այս սարսափը կ՚աւելնայ պատերազմի շարունակ կրկնուող զրոյցներուն պատճառաւ: Խորհրդային իշխանութիւնները կը փորձեն սարսափը փարատել՝ հրատարակելով բացատրութիւններ, ազդարարութիւններ եւ սպառնալիքներ՝ կառավարական պաշտօնատուններու, կուսակցական կոմիտէներու, արհեստակցական միութիւններու եւ կարմիր բանակի քաղաքական դիւանին միջոցաւ:

Այս վերջինը մասնաւոր յայտարարութիւն մը հրատարակած է անոնց դէմ, որոնք զօրաշարժը օգտագործելով զանազան անհարկեոդ շշուկներ կը ցրուեն, խանգարելով զօրաշարժի ծրագիրները: Այս կարգի շշուկ տարածողները ծանր պատիժներու պիտի ենթարկուին:

Նման շշուկներ կը խռովեն նաեւ բնակիչները Խրիմի, ուր 25էն վար պահեստիներու զօրաշարժը առաջ կը տարուի: Հիւսիս-արեւմտեան նահանգներուն մէջ զօրաշարժի ենթարկուած են պահեստի զինուորներն ու սպաները, բժիշկներ եւ ուրիշ ճիւղեր:

Այս զօրաշարժին առթիւ Օգոստոս 29ին իշխանութիւնները հաւաքական ժողովի մը հրաւիրեցին Մոսկուայի, Լէնինկրատի եւ գաւառի կարեւոր թերթերու խմբագիրներն ու արհեստով ամբոխավարներ, որոնց հրահանգներ տրուեցան «ժողովուրդը ինչ ձեւով պատերազմի հաւանականութեան պատրաստելու» մասին: Գլխաւոր պաշտօնական խօսողն էր կոմկուսի Քաղաքական Բիւրօէն Մոլոթօֆ, որ շեշտեց «զինուորական պրոպագանդը միջազգային ոգիով առաջ տանելու» անհրաժեշտութեան վրայ: Այս ճառէն վերջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնը ցոյց կուտար թէ գաւառներու մէջ ժողովուրդը այն համոզումն ունի որ Մոսկուայի համայնավարները իրենք կը ստեղծեն պատերազմի վտանգը: Վճռապէս որոշուեցաւ պայքարիլ այս ըմբռնումին դէմ, անդադար կրկնելով՝ «աշխարհականները պատերազմ կ՚ուզեն. մենք խաղաղութիւն կ՚ուզենք, բայց ստիպուած ենք կռուելու:»

Լէնինկրատ հասաւ կարմիր հեծելազօրքի հրամանատար Պուտիէննի՝ հսկելու համար հեծելազօրքի զօրաշարժին: Ընդ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆ ԶԱՆԳԱԿԸ

Կիրակի առաւօտ, «Յաղթութեան զանգակը», ճսկայ զանգուած մը, 2114 քիլօ ծանր, ամբակազմ ինքնաշարժի մը վրայ դրուած, առաջնորդեցին Յաղթութեան կամարին մօտ, ուր, աճագին բազմութեան մը առջեւ, երեք ճեղ ղօղանջեց անծանօթ-զինուորին վրայ:

Ցետոյ ճամբայ ելաւ դէպի Մօ, ուր պիտի տօնուի Մառնի ճակատամարտին 13րդ. տարեդարձը: Այսպէս բոլոր ճակատներուն վրայ պտտելէ յետոյ զինադադարին օրը պիտի ճամնի Վ.էրտէօն եւ պիտի դրուի Յուօմոնի բերդին մօտ, մասնաւոր մեռելատան մը մէջ: Այդ օրը ճսկայ զանգակը պիտի ղօղանջէ իր մաւ ու ծանր ձայնով այն 400,000 մեռելներուն ճամար, որոնք ինկան Վ.էրտէօնի ճերոսամարտին մէջ:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ Վ.ՏԱՐՈՒՄ

Վ.երջին ցոյցերէն ասդին շարունակ խուզարկութիւններ կը կատարուին պանդոկներու մէջ, «մաքրագործելու» ճամար «անբաղձալիները»: Անցեալ գիշեր ձերբակալուեցան երեք ճոգի, երկուքը իբրեւ գող, երրորդը իտալացի ռոնքինի՝ Սաքքօ-Վ.անցէթթի միջազգային կոմիտէի ընդճանուր քարտուղարը, որ անմիջապէս սաճմանագլուխ առաջնորդուեցաւ:

Ձերբակալուեցան նոյնպէս բազմաթիւ օտարականներ, որոնք ինքնութեան թուղթ չունին: Ձերբակալուեցաւ նաեւ Ֆիեր Վ.էպէլ, որ ինքզինք գաղտնի ոստիկան ներկայացնելով անցորդներէն ինքնութեան թուղթ եւ յետոյ... դրամ կը պաճանջէր: Մոնմարթրի թաղին մէջ եւս բազմաթիւ թափառաշրջիկներ ձերբակալուեցան:

Վ.իլէթի ծառուղիին վրայ ալճերիացի մը, թիմուլտ, ձերբակալուած՝ ոստիկանատուն կը տարուէր, ճամբան շարունակ մարտնչելով ոստիկաններուն ճետ: Անցորդ մը, ռիքա, տեսնելով՝ անարգեց ոստիկանները, որոնք բռնեցին զինք ալ եւ տարին ոստիկանատուն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ

Պելճիքացի մեծաճարուստ մը Պոլիս եկած է Թուրքիոյ անտառները շաճագործելու ճամար բանակցութիւններ կատարելու: Ըսւեցաւ Պոլսոյ մէջ կազմուած պելճիքական ընկերութեան մը միջոցաւ պէտք եղած նպաստաւոր տեղեկութիւնները առած է անտառներու մասին, ուրկէ մասնաւորապէս երկաթուղիի փայտի ծողեր պիտի պատրաստուին: Կառավարութեան ճետ ճամաձայնութիւն կնքուելու պարագային ատաղձի մեծ գործարաններ պիտի ճիմնուին անտառաշատ վայրերու մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ C. A. Mantaisի ֆութպոլի Ա. խումբերուն միջեւ կատարուած մրցումին մէջ հայ խումբը յաղթեց 3-7ով: Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

ԱՒԵՏԻՍԻ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Սէնթրըլ Սփօրթինկ Քլիւպի մէջ Կիրակի կէսօրէ վերջ կոփամարտի մրցում մը տեղի ունեցաւ Աւետիս Ալլաղաթեանի (Պէչիր) եւ ֆրանսացի Լըկրայի միջեւ: Ութը շրջանի այս մրցումին մէջ կէտերու առաւելութեամբ յաղթեց մեր հայրենակիցը:

ՀՐԵԱՆԵՐՆ ԱԼ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՊԷՍ.— Կը հաստատուի այն լուրը թէ պատուհասեւ Թուրքիոյ Հրեաներն ալ Հայերուն եւ Յոյներուն պէս չպիտի կրնան առանց ներքին գործավարին հրամանին ճամբորդել Անատոլուի մէջ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԺԸՆԵՒԻ ԱՐԻՍՊԱԳՈՍԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովը կը բացուի քաղաքական մռայլ պայմաններու տակ։ Անգլիա-ռուս յարաբերութեանց խզումին յաջորդեց Ծովային խորհրդաժողովին ձախողանքը, որ կարեւոր հարուած մըն է զինաթափութեան ընդհանուր հարցին։ Ֆրանսա եւ Գերմանիա դուռ կը սիրաբանին գիւտանուններէն ներս, որովհետեւ իրենց ժխորէն վեր է խաչ քաշել ու մոռնալ 1914-1918ի պատմութիւնը։ Ֆրանսական 50,000 հոգինոց բանակը պահակ կը սպասէ Հռենոսի ափունքին մէջ եւ հանրապետական Գերմանիա հանդարտ սրտով չէ որ կը հետեւի իր հարեւանին սարսափահար քաղաքականութեան։ Լոքարնոյի դաշնագիրքը չէ փոխած բնաւ իսկական վիճակէն եւ գործակցութեան մէջ իսկ չէ քանի որ այդ վաւերացումին` ստորագրութիւնը դեռ բաւական չէ փաստելու համար գերմանական Հզձաւանքը Ֆրանսացիներու երեւակայութենէն։ Մօտ երկու տարի առաջ հարկ եղաւ որպէսզի դաշնակիցները բարեհաճէին զիջել յետոյ պատճառաբանելով, Այդ կրճատումը տեղի ունեցաւ ընել Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին նախօրեակին մասամբ գոհացնելու համար Գերմանիոյ պահանջները։ Գերմանիոյ կուրծքները հազար միջոցի կը դիմեն ապահովելու համար Դաշնակիցները իրենց անկեղծութեան եւ խաղաղասիրութեան մասին, սակայն կասկածը կայ ու կը մնայ Ֆրանսայի մտահոգութիւնը իր արեւելեան սահմաններուն մասին է, որովհետեւ երաշխաւորութիւններ կան անոնց ապահովութեան համար։ Բուն վտանգը կրնայ ծագիլ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի սահմաններէն եւ Փարիզի դիւանագէտները բնականաբար չեն ուզեր հրաժարիլ Հռենոսի բանակէն որ կրնայ ուժեղ գրաւական մը ըլլալ հաւասարակշռութեան պահպանման տեսակէտէն։

Յարաբերութիւններու այս ձեւը բնականաբար կ'ազդէ միջազգային կացութեան վրայ եւ բոլոր ժողովներն ալ որոշ չափով կը կրեն անոր հետեւանքները։ Բայց անոնք չեն որ իրաւունք ունին խորհրդածութիւնները հարթելու միջոցներուն մասին։ Այստեղ է որ երեւան կուգայ Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան իսկական արժէքը, որ շատ առաձգական է։

*
**

Այս անգամ օրակարգին մէջ չկան կարեւոր խնդիրներ եւ արտաքին նախարարները անկախաբար պիտի վարեն բանակցութիւնները իրենց իրենց մէջ` շարք մը հարցերու մասին։ Այս վերջիններէն է օրինակ Գերմանիոյ Հոգատարութեանց Յանձնախումբին անդամակցութիւնը խորհուրդին իրաւասութեան մէջ է այս հարցին քննութիւնը, բայց տարակոյս չկայ որ մեծ պետութիւններուն ներկայացուցիչներն են որ պիտի տան վերջնական որոշումը։ Գերմանիոյ յաւակնութիւնները իր կորսնցուցած գաղթավայրերուն վրայ — Քոնկօ եւ Քամէրուն — հետզհետէ կը շեշտուին։ 65 միլիոն ժողովուրդի մը համար անբաւական են իր ներկայ սահմանները եւ անոր քաղաքակրթական մակարդակը իրաւունք կուտայ իր հոգատարութեան տակ առնելու յետամնաց ժողովուրդներ, ինչպէս ըրին երկրուն յաղթականները։ Դաշնակիցները տրամադիր չեն գոհացնելու այդ յաւակնութիւնները, մանաւանդ Ֆրանսա, որուն համար ձեռնտու չէ Գերմանիոյ ուժեղացումը ծովերէն անդին։

Ասկէ զատ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը պիտի պահանջէ գրաւեալ բանակի հեռացումը, որովհետեւ պարտուած ժողովուրդը կը կատարէ իր յանձնառութիւնները համաձայն դաշնագիրներու տրամադրութեանց։ Անգլիական թերթերը վախ կը յայտնեն որ այս փշոտ հարցը պիտի վտանգէ ֆրանքօ-գերման յարաբերութիւնները, եթէ Շթրէզման պնդէ իր պահանջներուն վրայ, իսկ Փարիզի վարչապետը մնայ իր տեսակէտներուն վրայ։

Ընդհանուր ժողովը պիտի զբաղի հաւանաբար Դաշնակցութեան ներքին նիւթական խնդիրներով, որովհետեւ տրամադրութիւն կար կրճատելու ծախքերը։

*
**

Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան հարցին կապուած է Լորտ Րոպըրթ Սէսիլի հրաժարականը։ Դաշլիճին անդամ եւ Մեծն Բրիտանիոյ գլխաւոր պատուիրակը Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ, դառնացած կը հեռանայ, որովհետեւ ինք եւ իր պաշտօնակիցները տարբեր հասկացողութիւն եւ ծրագիրներ ունին զինաթափութեան կամ առհասարակ միջազգային խնդիրներու կարգադրութեան վերաբերմամբ։

Ազգերու Դաշնակցութեան յայտնի ախոյեաններէն մէկն էր Լորտ Րոպըրթ Սէսիլ եւ գերազանցապէս գաղափարական մարդ քան ուրիշ դիւանագէտներ, որոնք ժողովուրդներու համերաշխութեան եւ փայլուն առաջադրութիւններու մասին կը ճառեն առանց հաւատալու։ Լորտ Սէսիլ կը բացատրէ իր հրաժարականին մէջ թէ ժողովուրդներու բարօրութիւնը կրնայ ապահովուիլ միայն ընդհանուր զինաթափութիւնով, իսկ այդ բանին անյաջողութեան, մանաւանդ Ժընեւի վերջին Ծովային խորհրդաժողովի ձախողանքին մէջ որոշ չափով պատասխանատու կը գտնէ անգլիական կառավարութիւնը։ Ազգերու Դաշնակցութեան նպատակներուն մասին ունի աւելի անկեղծ ըմբռնում մը եւ, ինչպէս յիշեցի վերը, այդ հիմնարկութիւնը պէտք է ըլլայ համաձայն իրեն, միջազգային միակ հեղինակութիւնը, եթէ կ'ուզուի երաշխաւորել համաշխարհային խաղաղութիւնը։

Թերթերը ցաւ կը յայտնեն այս հրաժարման առթիւ եւ կը շեշտեն թէ լորտ Սէսիլի բացակայութիւնը Ժընեւէն մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Յատկանշական է որ Ազգերու Դաշնակցութեան համար մեծ նշանակութիւն ունի անհատներու հմայքը առանց այդ պատկառելի անուններուն, արիսպագոսը չուք մըն է, անզօր ու անհրապոյր։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՑԱՐԻՆ ՏՈՒՆԸ ԹԱՆԳԱՐԱՆ.— Եքաթէրինպուրկի իշխանութիւնները խնդրեցին սովետական կեդրոնական կառավարութենէն որ արտօնէ թանգարանի վերածել այն տունը, ուր սպաննուեցան ցարն ու իր ընտանիքը։ Թանգարանը պիտի դառնայ տեսակ մը ցուցահանդէս, ուր պիտի ներկայացուին բոլոր առարկաներն ու վաւերաթուղթերը, որոնք կը մնան ցարին վերջին օրերու կեանքէն։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻՏԱԼԻՈՅ

ԵԼՄՏ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալիոյ կառավարութիւնն ալ հաստատեց Հանրային Պարտուց հատուցման զանձանակը։ Պետական նիւթացոյցը հաւասարակշռելէ, արտաքին եւ ներքին երկրուն պարտքերը կարգադրելէ ետք՝ կը մնար հաստատութիւնները հաստատուն հիմերու վրայ դնել։

Պատերազմէն ետք իրարու յաջորդող նիւթական եւ դանձային նախարարներու ճիգն եղաւ պետութեան հասոյթներու յաւելումը, պարտքերու կանոնաւոր վճարումները։ Նիթթիի և Թէոտոքոյի տուրքերու դրութիւնը բաւական հասոյթներ ապահովեց՝ անհատական սեփականութիւնը ծանրաբեռնելով։

Ֆաշիսմի հետ նիւթական նախարարութեան բարձրացաւ Վիչէնցայի լիսէի տնտեսագիտութեան ուսուցիչը, Ալպէրթօ տէ Սթէֆանի, որ վարչական ձիրքերով եւ նիւթական կարողութեամբ յայտնութիւն մը եղաւ։ Կարգաւորեց նախարարութիւններու նիւթացոյցը, նուազեցուց ծախքերը, տուրքերու նոր կարգաւորում մը ըրաւ՝ ներշնչուելով արտադրողական սկզբունքէն, որ առաւելութիւններ ունի տուրքերու հաստատման միւս սկզբունքներուն հետ բաղդատելով։

Վանտէկի Միջազգային խաղաղութեան հիմնարկութիւնը կը հրատարակէ Մեծ Պատերազմին տնտեսական եւ նիւթական պատմութիւնը՝ աշխատակցութեամբ անգլիացի, ֆրանսացի, իտալացի, գերման եւն. տնտեսագէտներու Այդ շարքին մէջ վերջերս հրատարակուեցաւ Իտալիոյ նիւթական պատմութիւնը, հեղինակութեամբ ծերակուտական Լուիճի Էյնաուտիի։ Հակառակ ազատական մը եւ իտալական մեծագոյն օրաթերթին մէջ ֆաշիսմի քաղաքականութեան դէմ պայքարած ըլլալուն՝ կը գրուատէ որուն կառավարութեան հետեւած սկզբունքը, որովհետեւ «չինարար, գործնական եւ անհրաժեշտ էր»։ Այս սկզբունքը ջատագոված է իտալացի տնտեսագէտ մը՝ Բարլօ Բաթթանիօ։ Էյնաուտի կը հաստատէ որ Իտալիան «նիւթական լաւագոյն դրութեամբ մը օրինակ կը հանդիսանայ միւս պետութիւններուն»։

Ազատականութեան եւ ընկերվարութեան միջեւ կամուրջ մը կը կազմէր ժառանգութիւններու վրայ դրուած տուրքը։ Ֆաշիստները ջնջեցին այդ տուրքը, որովհետեւ ժառանգութիւնը արտադրութիւն մը չէ, այլ առանձնական սեփականութիւն մը։

Նիւթական քաղաքականութեան միակ նպատակն է այժմ լիրէթին վերարժեւորումը։ Չի բաւեր հաւասարակշռել նիւթացոյցը, ներքին ու արտաքին տուրքերու հատուցման համար, այլ պէտք է անհրաժեշտ գումարը տրամադրել։

Պետութիւնը իտալական դրամատան կը պարտի 4,550 միլիոն լիրէթ։ Այս գումարը պիտի հատուցուի տարեկան 500 միլիոն վճարումով։

Երեսուն պարտքը 31 միլիառ էր 1922 Սեպտ. 30ին։ Օրուան կառավարութիւնը կամաւոր փոխառութեամբ եւ պետական պարտաթուղթերու պարտաւորիչ գնումով ջնջեց այդ պարտքը։ Մինչեւ 1931 ազատ է տոկոսներու վճարումէն ալ։ Տէ Սթէֆանիի համաձայն այս որոշումն էր որ նպաստեց ինքնաբերաբար լիրէթի արժեւորման։

Ներքին պարտքը 31 Յունիս 1927ին կը հասնէր 90 միլիառի։

Արտաքին պարտքերէն՝ Ամերիկայի կը պարտի 433 միլիոն տոլար, Անգլիոյ՝ 86 միլիոն սթերլին։ Գերմանիոյ հատուցումները կը բաւեն այս պարտքերուն ժամանավճարները տալու։

Լիրէթի վերարժեւորումը դժգոհութիւններու պատճառ եղաւ արտածող առեւտրականներուն կողմէ։ Տնտեսագէտներէն ոմանք քննադատեցին արուեստական վերարժեւորման քաղաքականութիւնը, որոնց կարգին է նաեւ Էյնաուտի։ Սակայն ֆրանսացի տնտեսագէտ մը, Իվ Կիյօ, տնօրէն Journal de l'Economiste թերթին, քննադատելէ ետք գերման եւ պելժ նիւթական քաղաքականութիւնը կը ջատագովէ Մուսոլինիի ընթացքը։ Նոյն գաղափարէն է նաեւ ծերակուտական Աքիլլէ Լորիա։

Ստուգիւ վերարժեւորումը բազմաթիւ պզտիկ ձեռնարկութիւններու պատճառ եղաւ կը թուի թէ այդ առեւտրական տուներու եւ ... Դրամատուններու Միութեան վիճակագրութեանց համաձայն, 1926ին 11,516 սովորական առեւտրական ընկերութիւններ կային 39,355 միլիոն դրամագլուխով։ 1927 Մայիսին 12,373 ընկերութիւններ կային 41 միլիառ 55 միլիոն դրամագլուխով։

Վերարժեւորումէն վնասուած են գրօսաշրջիկներու թողած դրամով դործող ճարտարարուեստները (պանդոկներ, ուլունքներու վաճառականութիւն եւն.) առոր երեւէն նուազած են նաեւ իտալական գաղութներուն մայր-հայրենիք զրկած գումարը։

Ֆրանսայի նիւթական քաղաքականութիւնը բոլորովին տարբեր է իտալականէն։

Ստոյգ է որ ֆրանքը բարձրացաւ արագօրէն (1926 Յուլիսին 1 սթերլինը 250 ֆր. էր)։ 1926 Յուլիս 21ին ֆրանսական գանձին մէջ մնացած էր 60 միլիոն թղթադրամ, այժմ 1 միլիառ տոլար ունի. 6 միլիառի կը հասնէր ոսկեդրամի պահեստը, այժմ 8 միլիառ է. թղթադրամի քանակն էր 56 միլիառ, այժմ 54 է, ֆրանսական դրամատան պարտականն էր 38 միլիառ, այժմ պարտքն է 24 միլիառ։ Պետութեան հաշուեկշիռը կազմուած առեւծ միլիառ հանրային պարտքին եւ 6 միլիառ արտաքին պարտքերու հատուցման յատկացուցած է։ Մէկ տարուան մէջ այս արդիւնքին հասնիլ, նիւթական պատմութեան մէջ աննախընթաց դէպք մըն է։

Բայց Ֆրանսայի վարչապետը խոստովանեցաւ որ այս հաւասարակշռութիւնը ստացուած է ի վնաս ազգային պաշտպանութեան, արտածումներու քաջալերման, մէկ խօսքով զանց առնելով արտադրութեան յաւելումը։ Այս քաղաքականութիւնը փաստաթուղթերով քննած է ֆրանսացի տնտեսագէտ մը` Շամինեա (L'expérience financière de M. Poincaré. Ed. Emile Paul Frères 1927)։

Ֆրանսայի նիւթական նախարարը 20 միլիառ ֆր. երեսուն պարտքը, որ վճարելի էր 1 ամսէն մինչեւ 2 տարիէն, շրջաբերութենէ հանեց, բայց 30 միլիառի բարձրացուց՝ վճարելի 3—5 -15 տարիէն։ Պետական գանձը միեւնոյն ատեն պարտաւոր է վճարելու ամէն տարի 410 միլիոն ֆր. տոկոս։

Նիւթական նպատակով միայն կնքեց արտաքին փոխառութիւն մը երկաթուղիներու պարտաթուղթերը գրաւ դնելով 1,968 միլիոն ֆր.ի։ Այս գումարը արտադրողական ոչ մէկ արժէք ունի։

Աշխարհի դրամական զանազան կեդրոններ մեծ քանակութեամբ ֆրանք եւ ֆրանսական արժեթուղթեր ունին, որոնց հրապարակ հանումը կրնայ եւ լեւմտական նոր տագնապ մը առաջ բերել Ֆրանսայի մէջ։ Տուրքերու յաւելումը միայն բաւական չէ, ֆրանսացի տնտեսագէտին համաձայն, այլ ուժ տալու է արտադրողական քաղաքականութեան, քաջալերելով երկրագործութիւնը, ճարտարարուեստը եւ արտածումները։

Տեսութիւնները բաւական չեն նիւթական քաղաքականութեան հետեւանքները նախատեսելու համար։ Փորձառութիւնը ցոյց պիտի տայ ճշմարիտն ու սխալը։ Ֆրանսացի մասնագէտներ Պ. Փուանքարէի թելադրեցին վաւերացնել Պէրանժէ-Մըլլընի համաձայնութիւնը՝ ֆրանքը բարձրացնելու համար։ Վարչապետը մտիկ չըրաւ թելադրութեան ու քննադատութիւններու եւ առանց վաւերացնելու ամերիկեան պարտքին հատուցումը, միայն վստահութիւն ներշնչելով ֆրանքը բարձրացուց ներկայ արժէքին։

ՀԵԹՈՒՄ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ

Փարիզ կեդրոնն է ֆրանսահայ գաղութին, մանաւանդ որակի տեսակէտէն։ Հոն կը հրատարակուին 9—10 հայերէն թերթեր, կը նստի կաթողիկոսական պատուիրակը, Բարեգործականի կեդրոնական վարչութիւնը, հոն են նաեւ բոլոր հայ քաղաքական կուսակցութիւններու վերին մարմինները։ Թէ հին եւ թէ նոր սերունդի լաւագոյն գրողները գրեթէ ամբողջութեամբ Փարիզ են հաւաքուած։ Արտասահմանի բոլոր հայ հարուստներն ու մտաւորականները, եթէ Ֆրանսա գան, անպայման իրենց տեւական բնակավայր կը դարձնեն Փարիզը։

«Յառաջ», իր հրատարակութեան առաջին օրերէն իսկ գնդեցիկ գաղափարը յղացաւ հարցարան մը բանալու՝ Ֆրանսայի ամէնէն յետին գաւառներուն մէջ գտնուող հայ գաղթականներուն թիւն ու կեանքը յստակօրէն պարզելու համար հասարակութեան։ Դեռ մինչեւ այսօր այդ հարցարանի պատասխաններուն մէջ կը կարդանք սրտաճմլիկ տողեր. «մենք ձոռ ձափիւը ընտանիք ենք, 30ի չափ պզտիկներ ունինք, որ կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցներ։ Մեր լեզուն պիտի կորսուի այս օտար ափերուն վրայ։» «Ցամըքինգ ընտանիք տարիէ մը ի վեր այս գիւղը կը բնակինք, քահանայի մը երես տեսած չունինք, կեդրոնը մեզմով չի հետաքրքրուիր։»

Երկար է նման ծայնելու շարքը։ Բոլոր գաւառներն ալ կը ներկայացնեն նոյն պահանջներն ու նոյն տրտունջները՝ «կեդրոնը մեզմով չի հետաքրքրուիր»։ Եւ՛ ըստ ձողովուրդ, ո՞ր կեդրոնն է այդ որ պիտի կրնայ ամոքել քու ցաւերդ եւ կամ ո՞ր պատասխանատու անձը պիտի կրնար Փարիզի շնորհները վայելելով հանդերձ քու հոգերդ ալ թեթեւցնել։ Ցարդ երեք կարեւոր կեդրոններուն մէջ ամէն ինչ ընթացեր է բատ բախտի։ Ժողովրդական շահերը անհատներու քմահաճոյքին ենթարկուած՝ հինգ երկար տարիներ ազգային կազմակերպչական գործը շատ ալ թոյլ եղած է ֆրանսահայ գաղութին մէջ։ Հայ աշխատաւորութիւնը իր առօրեայ աշխատանքէն յոգնաբեկ, յանձնուած ճակատագրական հոսանքին, աչքերը դէպի կեդրոն ուղղած՝ սպասեր է վերջէն գալիք «շնորհներու», որպէսզի ինք եւս կարելիութեան սահմանին մէջ օժանդակէ։ Գաւառի հայութիւնը իր դիմագիծը անաղարտ պահելու անհուն տենչով մը ապաւիներ է Փարիզի, որ ոչ թէ ֆրանսահայ այլ ընդհանուր եւրոպահայ գաղութը կազմակերպելու դժուարին պարտականութիւնը ստանձնած է։ Եւ սակայն Փարիզ ինքը մնացած է միշտ անկազմակերպ ու ճղած է անտարբեր գաւառներու մէջ ցրուած հայ գաղութին ցաւերուն հանդէպ։

Իսկ ինչե՞ր կ'ըլլան գաւառներու մէջ։

Գաւառի Հայերը կ'ապրին միշտ ամփոփ, մերթ ցաւով, մերթ ուրախութեամբ, վիճաբանելով եւ երբեմն նոյնիսկ կռուելով, բայց միշտ բան մը արդիւնաբերելով։ Գաւառի ժողովուրդը կարծես աւելի ուժգին է կառչած իր ազգային իտէալին, դպրոցին, եկեղեցիին եւ իր բոլոր հին աւանդութիւններուն։ Կենդանի փա՞ստ կ'ուզէք. ահա՛ Մարսիլիոյ ազգային մասուն ու նախակրթարանը, կեդրոնի

Մանկապարտէզը՝ 75—80 ... նուկներով, Սէն Ժիւլիէնի ... տուը՝ Մանկապարտէզով, Սէն ... Անթուանի երկու Մանկապարտէզները, Սէն Լուի նորաբաց Մանկապարտէզը, Կարտանի Յ. Դաշնակցութեան Տունը ... այժմ կը ծառայէ նաեւ իբր ... մանկապարտէզ։ Մինչեւ իսկ Սէն Ժէրոմի պզտիկ մանկական վարժանոցը։ Այս բոլորը ... դիւնքն է հայ աշխատաւոր ժողովուրդի ձեռներէց ոգիին։ ... կեդրոնի հրահանգներուն ... սկէ յուսահատ, «Ձենք ... դլխուն ճարը նայինք» ... գործի են սկսեր, գլեր ու ... են ամէն խոչընդոտ միայն ... տակի մը համար՝ սատարել ... սերունդի փրկութեան։ Պատանի ու երիտասարդ, չափահաս ... ծեր առանց սեռի խտրութեան ... իրար օգնելու անհուն տեն... ունին։ Կը կազմեն Պատանեկան եւ Երիտասարդաց միութիւններ ... կը բանան Դրադարաններ ... սարքեն դասախօսական եւ ... ճաշանական ժողովներ։ Նոր ... ժում մը սկսած է նաեւ ... սեռին մէջ, «Կարմիր Խաչ»... կազմելով օգնել միայն Մ... սիլիոյ եւ շրջանի անկարող ... ւանդներուն, տեսակ մը օժ... դակ մարմին Ազգային ... Գրիգէ միեւնոյն նպատակ... կազմուած է նաեւ «Հայ ... անուն ընկերակցութիւն մը»։

Այս բոլորը լաւ։ Սակայն ... անդին Բարեգործականի ... մարկզին մէջ կը պահուի՝ ... շահագործուի այն 70 ... ֆրանքը, որ դրուած է Մ... սիլիահայ գաղութի անուն...

Անհատներու տեւական ... մարութիւնները տեղի կ... զրկուած ժողովուրդի ... Մարսէյլ Պ. ՄԻՆՏԱԼ...

ՍԻՈՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ներկայիս Զուիցերիոյ ... քաղաքին մէջ կը գումա... Սիոնականներու համաժողով...

Այս քաղաքը կարեւոր ... խաղացած է սիոնական շարժ... մէջ։ Այդ քաղաքի փոքրիկ ... գինոյի սրահէն է որ ... նացի հրապարակագիր ... Հէրցլ, «Հրեայ Պետութե... փարիզեան թղթակիցը՝ ... աշխարհի Հրեաներուն ... կոչ մը կը հրատարակէր՝ հրա... գանենք ձեռք ձեռքի տալու ... գին ու մեթոտիկ աշխատանք ... տարին՝ Պաղեստինի մէջ Հրեա... պետութիւն մը հաստատելու ... մար։

Այնուհետեւ, որ խմբագիր ... «Պալի ծրագիր» կոչուածը ... խոսալեք մեսիական ... երազներուն քաղաքական ... կան ձեւ մը կը տրուէր եւ ... նական հարցը միջազգա... խնդիր կը դառնար։

Պալի կազինօին սրահը ... շատ պզտիկ կուգայ ... չորս ծագերէն հասած հա... ւոր պատգամաւորներուն ... 1897էն ի վեր, սիոնական ... ժումը շատ ծաւալեցաւ ... պատերազմին լորտ Պալֆ... ծանօթ յայտարարութիւ... ճանչցաւ հրեայ ժողովո... պատմական իրաւունքները ... ղեստինի վրայ, յետոյ Սա... մոյի մէջ Պաղեստինի հոգա... րութիւնը տրուեցաւ Անգլ... այն պայմանով որ նպաստ... Պաղեստինի մէջ «Հրեայ ... յին օջախ»ի կազմութեան։

Պաղեստինի մէջ ալ Հրեա... րուն ճիգը կը սկսի զգալի ... Վերջին տասը տարիներու ըն... քին հոն մտած են 100,000 ... եաներ, ինչ որ պատկառելի ... մը կը ներկայացնէ ... բնակիչ ունեցող երկրի մը ... մար։ Ընդարձակ հողեր գն... հրէական նոր գաղութներ ... նուած են։

Սիոնական շարժումը ... կը ներկայացնէ զօրաւոր ... մակերպութիւն մը, որ կը ... տարեկան մէկ միլիոն ... պիւտճէով մը։

Ներկայ 15րդ համաժողով... կը մասնակցին 300 ... րականներ՝ 16 զանազան ... թիւններու։ Հոնին մէջ ... Հրեաներէ։ 200 թղթակիցներ ... 2000 հրաւիրեալներ ... ներկայ կ'ըլլան ժողովներուն...

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ»

«Յառաջ»ի հրապարակ նետած գաղափարը՝ տարին մէկ օր «Հայկ. Մշակոյթի Օր» հռչակելու մասին՝ հետզհետէ մարմին կ՚առնէ։ Առաջին արձագանգը կուտայ Պերլինի հայ գաղութը, որ Հոկտեմբեր 8ին Թարգմանչաց օրը պիտի տօնէ հանդիսաւոր կերպով։ Այս առթիւ Գաղութային Միութիւնը հետեւեալ նամակը ղրկած է մեզի.—

Պերլինի Հայոց Գաղութային Միութեան վարչութիւնը իր օրակարգի նիւթ դարձնելով եւ քննութեան առնելով *Հայկական Մշակոյթի Օր* կազմակերպելու խնդիրը, որ արծարծուեցաւ արտասահմանի հայ մամուլին մէջ, զայն գտաւ անվերապահ համակրանքի եւ իրականացման արժանի։ Միանգամայն փափաքելի կը սեպենք նաեւ այն, որ Ս. Թարգմանչաց տօնը (աշնան) հռչակուի որպէս Հայ Մշակոյթի Օր եւ տարուէ տարի համազգային չափանիշով ու հանդիսաւորապէս տօնուի բոլոր այն վայրերու մէջ, ուր աւելի կամ պակաս թիւով Հայեր կ՚ապրին։ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ, հայ միտքին այդ մեծագոյն հանճարները, որոնք մեզ գիր ու դպրութիւն տուին ու հայ ժողովուրդին համար հնարաւորութիւն ստեղծեցին որպէս ինքնուրոյն ազգ ապրելու եւ զարգանալու, դարերու ընթացքին իրաւամբ եղած են անխառն յարգանքի առարկայ բովանդակ հայութեան կողմէն։ Արդ. ներկայ սերունդին սեպուհ պարտականութիւնն է՝ նոր թափ տալ հայ դպրութեան այդ տօնին եւ զայն հանելով իր ներկայ այժմեան անձուկ սահմաններէն, դարձնել հայ միտքի, հայ գրականութեան, հայ արուեստի եւ հայ գիտութեան պանծացումի օր առհասարակ, եւ ասիկա այնպիսի առիթը պիտի ըլլայ, որ ապրող հայ սերունդը տարուէ տարի հոգեկին անդրադառնայ իր մտաւոր անհուն հարստութեան, իր ամենախորին եւ սրտագին երախտագիտութեան արտայայտութիւնը հանդէս բերէ մեր 1500 ամեայ մտաւորական անցեալի փայլուն ներկայացուցիչներուն հանդէպ, ինչպէս նաեւ ոգեւորութեան աղբիւր ու ազդու խթան՝ աճող սերունդին համար՝

Այս գիտակցութեամբ է որ, Պերլինի Հայոց Գաղութային Միութեան վարչութիւնը որոշած է յառաջիկայ Հոկտեմբեր 8ին, Ս. Թարգմանչաց տօնին, քաղաքին մէջ կազմակերպել *Հայ Մշակոյթի Օրը* եւ տօնել զայն, հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ իրեն արժանի շուքով. վարչութիւնս այսու իր կողմէն եւս այդ իմաստով կոչ կ՚ուղղէ բոլոր գաղութներուն եւ առհասարակ հայութեան բոլոր հատուածներուն, ո՛ւր որ կ՚ապրին անոնք ներկայիս։

Ատենապետ՝ *Տոքթ. Ա. Աբեղեան*,

Ատենադպիր՝ *Պ. Յրունեան*

Պերլին, 29 Օգոստոս

…ՒՐԴ
ՀԱՄԼԷԹ, ՕԹԷԼԼՕ

…ը դարէ ի վեր հայ …ն խաղացանկը կը կազմեն …ալ խաղերը.
Համլէթ,
…ելլօ,
…րդատ,
…բելլ Սկովտա,
…ղեդամ Թէն եւն.
…ծա՛մ…

…ափիսեւ ողբերգու Պետրոս …մեան այդ խաղերով կազ-… նոր խաղացանկ մը ու … տողացանկով շինեց է իր … ու համբաւը։

… նոյն սարի է, գրեթէ … դերասանները, սի-… նոյնիսկ դպրոցական-… կալեկեներու բանակի մը … վաղնի Պետրոս Ադամ-… տեւէն, դէպի… գերեզ-…

… *Համլէթ*, հէ՛ք Ադամ-… պժգա՛լի կապիկներ… … գլխողութիւն մը այս … կը պատասխանեն.

— Նոր ալ ուրի՞շ ի՞նչ խաղ …

… է որ Ճատրակ կամ … *Արշին Մալ Ալան* … ու հանգիստ Թողուն … Մուցքովն ու ձիա-…

… այդպէս ը-… է. Անցեալ երե-… Արէնի մէջ, ներկայա-… միեւնոյն երեկոյթին … *Համլէթ*, 9 արար, եւ … *Արշին Մալ Ալանը*, 3 արար։

… շատ *Համլէթ*-… եմ, շատ անգամ … խօսքս … Վ. Փափազեանին … մասին ըլլամ. Տէզ-… ըլլա՛մ իր *Օթէլլօ*ին ու … ըլլամ, խենթենա՛մ իր *Համլէթ*ին, սակայն *Համլէթ* մը … եմ որ անջնջելի մնա-… մէջս։

… խմբը դիտեցի … *Համլէթ* … իշխանին …

…րեկոյ մըն էր։ Յիշեալ դե-… կը ներկայացնէր *Համ-լէթ*, … խաղը լի էր։ Լաւ *ապօր* … կը ծափահարէին. … փախցնելու համար։

… դերասանը, առողջութիւն … իբրեւ *Համլէթ*, մեռնի՛լ … մահիկը, որպէսզի … մաքրութիւնը լաւ տեսնէ իր … գալարումներն ու յուզ-… ծափահարէ։ Իր մեռնելու … ընտրած էր ու առանց ե-… կ՚ըլլար ու կը … Այդ ներկայացման, … գլուխը կը խաղար … վալած դերասան մը։ … բաց ծանօթ է, հայ թա-…՝ Թագաւորը կը … *Համլէթէն* առաջ։ Թա-… դերակատարը գնաց … Համլէթին մեռնելիք տե-… ու այնտեղ փռուեցաւ ան-կենդանի։ Ըսի՛ր։ Միզանսէնը խանգարուած էր։ Ո՞ւր պիտի մեռնէր *Համլէթ*. խաղը կանգ առաւ ու պաղեցաւ, կամ աւելի ճիշդը, սառեցաւ, քանզի արդէն պաղ էր։ Համլէթի դերակատարը փախաւ.

— Այդտեղէն ելիր, աս իմ մեռնելու տեղս է։

Լռութիւն։

Թագաւորը մեռած էր ու անշուշտ չէր կրնար պատասխանել։

— Ելի՛ր այդտեղէն կ՚ըսեմ, հո՛դ ե՞ս պիտի մեռնիմ։

Ու յանկարծ,

Դայթակղութի՜ւն։

Թագաւորի դերակատարը կատարեալ պաղարիւնութիւնով ոտքի ելաւ մեռած տեղէն ու բ… սաւ արքայական շեշտով մը.

— Պարո՛ն, ես Թագաւոր եմ. ո՛ւր որ ուզեմ, հո՛ն կը մեռնիմ։

Ու կրկին նոյն տեղը ինկաւ մեռաւ։

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ԷՍՓԷՐԱՆԹՕ

Օգոստոսի սկիզբը Տանցիկի մէջ գումարուեցաւ էսփէրանթոյի համաժողովը, տօնելու համար միջազգային այդ լեզուին 40րդ. տարեդարձը։

Համաժողովը որոշեց որ Վարշաւայի փողոցներէն մէկուն անունը կնքուի էսփէրանթոյի հօրը՝ Տոքթ. Զամէնհոֆի անունով։ Տոքթորը ծնած է Վարշաւայի մէջ։

Վերջերս պապը կը յանձնարարէր սորվիլ էսփէրանթօն, իբրեւ միջազգային կաթոլիկ լեզու։ Այսպէս հետզհետէ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց ան։

Երբ անհետացաւ Վոլափիւքը (միջազգային լեզու մը), որ շատ դժուար էր գրել, երկու ուրիշ լեզուներ, էսփէրանթօ եւ Իտօ, ուզեցին թարգման դառնալ բոլոր մարդոց միջեւ։

Իւրաքանչիւր լեզուի սիրահարներուն միջեւ ոեւէ պայքար չկայ, ինչպէս ոեւէ սկզբունքի հակադրութիւն՝ երկու լեզուներուն մէջ։

Էսփէրանթօ եւ Իտօ լեզուներուն տարբերութիւնը կը կայանայ ուղղագրական եւ քերականական զանազանութեանց մէջ. երբեմն բաղաձայները կը շեշտուին կամ չեն շեշտուիր։

Երկու լեզուներն ալ միեւնոյն մեթոտով յօրինուած են. բառերը կը կազմուին ընտրելով այն արմատներէն, որոնք կը պատկանին բազմաթիւ լեզուներու, մասնաւորաբար լատինական լեզուներու։

Ֆրանսացի մը, որ ծանօթ չէ էսփէրանթոյին, առաջուց իսկ գիտէ էսփէրանթօ լեզուին բառերուն հարիւրին 75ը, մնացածն ալ սորվելու համար կը բաւէ փոքրիկ ճիգ մը ընել։

Լեզուն ունի որոշ թիւով յաւելադիրներ affixes), *որոնք կցուելով արմատներուն, կը կազմեն բազմաթիւ բառեր, եւ այսպէս լեզուն կը ստանայ անսահման զանազանութիւն եւ հարստութիւն, թարգմանելու համար մտածման բոլոր նրբերանգները։*

Հնչաբանական արտասանութիւն, քերականութեան եւ համաձայնութեան մէջ ջնջուած ամէն շփոթութեան, ամէ՛ն բան ունի չափազանց պարզութիւն մը տալու համար։ Բացառութեան օրէնքներ չունի։ Բոլոր գոյականները կը վերջանան օով, ածականները աով, մակբայները էով, բայերուն ներկաները՝ ասով, անցեալները՝ իսով, ապառնիները՝ ոսով, եւայլն։

1887ին էր, երբ Տոքթ. Զամէնհոֆ, լեհ համեստ ակնաբոյժ մը, յօրինելով այս նոր լեզուն, հրատարակութեան տուաւ իր այբենարանները եւ բառարանները։ Նախ, իր երկրին մէջ անծանօթ մնաց, սակայն Ֆրանսայի մէջ խանդավառ ընդունելութիւն մը գտաւ։

1898ին հիմնեց «Ֆրանսական Ընկերութիւն մը Էսփէրանթոյի տարածման համար»։

Անկէ յետոյ, հակառակ պատերազմին, կանանչ աստղով դրօշակը, էսփէրանթոյի դրօշը), շրջանն ըրաւ աշխարհի։

Էսփէրանթօն այժմ տարածուած է ամէն երկրի մէջ, կը հաշուէ 5.000 ընկերութիւններ, կը հրատարակէ 100 պարբերականներ։ Էսփէրանթօ գրականութիւնը ունի այժմ 5.000 գիրք։ Հազարաւոր մարդիկներ կան, որ էսփէրանթօ կը գրեն և կը խօսին։ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ ընդունած է։

Տանցիկի 19րդ. համաժողովին կը մասնակցէին 9000 պատուիրակներ, որոնք կը պատկանէին 24 ազգերու։ Անոնց մէջ էին Տոքթ. Զամէնհոֆի երեք զաւակները, Վանտէրպիլթի աղջիկը և ուրիշ քաղաքական դէմքեր։ (Տոքթ. Զամէնհոֆ մեռաւ 1917ին)։

Համաժողովը տեղի ունեցաւ Շուեցէնհաուսի *(Խաղաղութեան տանը) մէջ։ Իբրեւ խաղաղասէրներ, էսփէրանթիսթները մեծ ոգեւորութեամբ Տանցիկի մօտ, Զուփոթի մէջ տնկեցին «խաղաղութեան կաղնին»։*

ԹՈՒՐՔ ԼՐՏԵՍ ՄԸ

Էտիրնէի մէջ ձերբակալուած եւ Պոլսոյ ընդհանուր դատախազութեան ղրկուած է Թուրք մը, որ լրտեսութիւն կը կատարէր Յելլէն կառավարութեան հաշւոյն։

Լրտեսը, Հասանի որդի Իպրահիմ կը կոչուի եւ քանի տարեկան դաղթական մըն է։ Ներկայիս Պոլսոյ բանտը կը գտնուի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ահա պետութիւն մը որ կ՚աշխատի առանց աղմուկի, եւ ձեռք կը բերէ աներեւակայելի արդիւնքներ։ Ամերիկացիները լրջօրէն լծուած են մարզանքին եւ շատ չեն հաղորդակցիր արտաքին աշխարհին հետ։ Օտար մարզիկներու հետ շատ չեն մրցիր, մասնաւորապէս աթլէթները, որոնք իրենց աշխատանքը կը սիրեն գաղտնի կատարել։ Այս ճիւղին մէջ անոնք ամէնէն յառաջադէմներն են։

Յառաջիկայ գարնան Ամսթերտամ, համաշխարհային ողիմպիականի մէջ տեղի պիտի ունենան 18 աթլէթիք խաղեր, որոնց 10ին մրցանիշը իրենց ձեռքն է։ Մեծ յոյս կայ որ այդ Ողիմպիականին մէջ առաջնութիւնը շահին դարձեալ Ամերիկացիները, հաստատելով նոր մրցանիշներ։

Մարզական միւս ճիւղերուն մէջ ալ անոնք լաւ դիրք մը կը ներկայացնեն։ Փարիզի 1924ի ընդհանուր ողիմպիականին մէջ առաջնութիւնը անոնք շահեցան։

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Յառաջիկայ Կիրակի Միլանոյի մէջ առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսացի եւ Իտալացի կին մարզիկներու մարզական տօնը պիտի կատարուի։

Իտալացիները մեծ փորձեր կը կատարեն լաւ արդիւնքներ ձեռք բերելու համար։ Ներկայիս փորձերուն մէջ ազգային չորս մրցանիշներ կոտրելով անոնք կ՚ապացուցանեն իրենց լուրջ աշխատանքը։ Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈԳԵԿԱՌՔԷՆ ԴՈՒՐՍ.— *Մոֆա, երիտասարդ հաշուակալ մը, Փարիզ-Մոտան ճեպընթացին մէջ հանգիստ նստեր դուրսը կը դիտէր։ Գոյնզգոյն դաշտերն ու լեռները իր աչքերուն մէջ սինէմա կը խաղային։*

Ահա գողերը՝ ինչպէս կը պատահի սինէմայի մէջ, ներս կը մտնեն, կը բռնեն, կը կողոպտեն եւ կը նետեն զայն շոգեկառքէն դուրս։

Ու շոգեկառքը կը սուրայ։

Գիւղացիները գտան Մոֆայի վիրաւոր եւ գգայազիրկ մարմինը երկաթուղիին գիծին եզերքը։ Փոխադրեցին հիւանդանոց, ուր բժիշկները կարեցին Մոֆայի աջ բազուկը։

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ.— *Ձեխ հարուստ կին մը, որ իբրեւ զբօսաշրջիկ երկրէ երկիր կը պտըտի, աջքի օր Փարիզ հասաւ եւ բնակեցաւ Պուլոնեի անտառին մօտ, հարուստ տուն մը մէջ։ Տիկինը սովորութիւն ունէր գիշերները պառկիլ պատուհանը բաց։*

Գիշերը, գող մը կը մտնէ պատուհանէն ներս կը ժողվէ տիկնոջ գոհարեղէնները, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմէին եւ կէս միլիոն կ՚արժէին։ Այդ գոհարներն են,— գողը զանոնք գողցաւ, համբերն ալ մեզի մնաց.— երկու օղ ադամանդէ կաթիլներով, երկու մատնի զմրուխտի եւ յակինթի աչքերով, զարդասեղ մը գունդ մը ադամանդով, ոսկեայ քսակ մը մէջը քանի մը հարիւր ֆրանքով. ընդամէնը կ՚արժեն կէս միլիոն։

Ճարպիկ գողը չուզեց տիկնոջ քունը խանգարել եւ մէկիկ մէկիկ ժողվեց ու մեկնեցաւ։

Այժմ տիկինը 50,000 ֆր. կը խոստանայ անոր որ գողը պիտի գտնէ։

ՋՐԱՄԲԱՐԻՆ ՄԷՋ.— *Ամիրալ-Մուշէ փողոցին վրայ քիմիական նիւթերու գործարանին փոխտնօրէնը, Հիլէր, կորսուած էր երկու օրէ ի վեր։*

Հիլէր կը բնակէր գործարանին մէջ։ Ուստի վեր վար ու ամէն ծակուծուկ փնտռեցին ու չգտան։ Երբ գործարանին ջրամբարը պարպեցին, տեսան որ Հէլէրի դիակը պառկած է յատակին վրայ։ Սակայն ինչպէս ջրամբարին մէջ ինկեր էր. սպանութի՞ւն թէ անձնասպանութիւն, անծանօթ կը մնայ։

ՆԱՄԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— *Շաթըլէի նաւամատոյցին մօտ գտնուեցաւ գոց պահարան մը, որ քալեց դէպի ոստիկանատուն։*

Նամակը բացաւ ոստիկանապետին.

— Պարոն ոստիկանապետ, ներեցէք որ ձեզի յայտնեմ թէ յամառ որոշում մը տուած եմ անձնասպան ըլլալու։ Արդէն նամակս ձեզի հասած, ես հասած եմ երթալիք տեղս։ Կը խնդրեմ որ այս տեղեկութիւնները հաղորդէք կնոջս։ Բարեւներուս մթերքը ձեզի կը թողում։ Պատինա։

Նամակին հետ ոստիկանատուն եկաւ նաեւ գլխարկ մը, որ լուռ նստաւ աթոռի մը վրայ։

Արդ, ոստիկանութեան մէջ, Պատինա անունով, ծանօթ է նաւազ մը, որ ժամանակին Սեւ ծովու վրայ ըմբոստացած է, եւ այս պատճառով թէեւ մահուան դատապարտուած էր, սակայն յետոյ ներում ստացաւ։ Միւս կողմէ ոստիկանութիւնը կը կասկածի որ յիմար կատակի մը արդիւնք է այս նամակը։

Եւ սակայն, ստոյգ է որ Պատինա անյայտ է։

ՈՒՐ ԿԱԽՈՒԻՄ.— *Գիւյման ժամանակէ մը ի վեր կը խորհէր անձնասպան ըլլալ, որովհետեւ չափազանց յուսահատած էր։ Սակայն չէր կրնար որոշել թէ ո՞ւր պէտք է բարձրացնել իր կախաղանը։ Վերջապէս կը գտնէ յարմար տեղը։ Քաղաքապետարանին կիներու յատուկ ճեմիշը կը մտնէ եւ պատուհանին շղթայով կը կախէ ինքզինքը։*

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԵՄՐ ՄԱՀ»

— Դո՞ւք

— Ե՛ս, այո՛, ըսի ժպտելով։

— Ա՜հ, խնթիենալը բան մը չէ ես ձե՛զ հալածեցի։ Ո՞ւր, ե՞րբ, ինչպէս։

Եւ պաղատագին ձեռքերը ինծի երկարած

— Ա՛հ էք ուրեմն

Այլեւս ամէն ինչ վրայ տալու կամ բոլորը շահելու պահը եկած էր ինծի համար որովհետեւ թէ ան իր գլխուն մէջ անկեղծ էր, այդ տեսակ կնոջ մը հետ, ինչպէս կարելի է չխօսածիլ, կրնար մէկ շարժումով զիս ձերբակալել տալ պաղ կերպով պատասխանեցի

— Ես ձե՛զմէ նուաղին եմ։

Սուր ճիչ մը արձակեց իր թեւերով օդը ծեծեց, եւ կոյտի մը պէս ոտքերուս տակ ինկաւ նուաղած...

Վագրը նուաճեր էի։

Այդ ճիչը երկար ատեն ականջներուս մէջ պիտի մնայ։

Նման ճիչեր՝ գիշերը յիմարանոցներու մէջ կը լսուի։

Անուշքա, որ կը յիշէք թէ մօտիկ կ՚ըլլէր գաղտնօրէն, ճիչը լսելուն փութաց սենեակ մտնելու, ուր արդէն կարմիր կոյսը կը հնարմէր, զայն տեղաւորելէ յետոյ բազմոցի մը վրայ։

Ապահով ըլլալէ յետոյ թէ լսող չկար. Անուշքա ցած ձայնով ըսաւ.

— Շնորհաւորութիւններս։ Այդքա՛ն յանդուգն ըլլալնիդ չէի գիտեր. վարպետօրէն հոյակապ խաղ մը խաղացիք։

Վարպետ խաղ...

Շատ ալ վստահ չէի, որովհետեւ կոստանդինովնա անշուշտ զարհուրելի հակազդեցութիւններ պիտի կրէր։ Եթէ ստիպմանաբար եւ վարպետօրէն կրցայ զայն ենթարկել սարսափի մօտիկ կացութեան մը եւ անկէ կորզել իր սխալներուն խոստովանանքը, բայց դեռ ոչինչ կար փաստող թէ այդ զղջումը անկեղծ էր ու պիտի տեւէր։

Ո՛վ գիտէ, թերեւս արթննալուն, վստահ իր յաղթանակին, միտքը չպիտի գար զիս յանձնել Չեկային իր դիրքը ամրացնելու եւ շնորհի արժանանալու համար։

Խոհեմութիւնը չէ՞ր պահանջեր որ, ան դեռ ուշքի չեկած, ես ապահով տեղ մը պատսպարէի։

Այսպէս մտածելու վրայ էի, երբ Անուշքա նշան ըրաւ որ իր «տիրուհի»ն կը սթափէր։ Քիչ առաջ տժգոյն էր ան. բայց կը սկսէր վերստանալ իր իրական գոյնը։

Շատ չանցած բացաւ աչքերը։ Ցեռոյ նստաւ եւ Անուշքան նշմարելով, անձկութեամբ հարցուց անոր.

— Ո՞ւր եմ. ի՞նչ է պատահեր ինծի։

Անուշքա զայն հանդարտեցուց.

— Ձեր տան մէջ էք, Օրիո՛րդ, ձեր աշխատութեան սենեակին մէջ եւ կատարելապէս ապահով։

— Զարմանալի բան է, ինծի այնպէս կուգայ թէ, մէջս, շուրջս փոխուած բաներ մը կան։

Յանկարծ յիշեց։

— Երբ քիչ առաջ նուաղեցայ, հոս ուրիշ մէկը չկա՞ր։

Անուշքա իր ամէնէն անմեղ կերպարանքը առաւ.

— Մէ՜կը։ Չեմ գիտեր, երբ սարսափած ձեր ճիչէն, ներս մտայ, մարդ չտեսայ հոս։

Նորէն ինքնաշարժիչը հոս չէ՞ր։

— Չեմ գիտեր։

— Զարմանալի՜. գնա՛ նայէ՛ թէ դեռ հո՞ն է, այդ պարագային, ինծի՛ անկէ որ զիս տեսնելու գայ։

Անուշքա, խոնարհելէ յետոյ, երբ կը պատրաստուէր հեռանալ, կոստանդինովնա զայն կանչեց եւ ըսաւ.

— Եթէ Քէտրոֆին իմացնես ըսածս, թիւ 4 ճամբորդութեանս գոյքերը պատրաստէ։

— Ինչպէ՜ս. այդ վիճակով կ՚ուզէք ճամբորդե՞լ։ Բայց անկարելի է։

Կոստանդինովնա գլուխը օրօրեց երկար ակնարկ մը պտտցուց իր շուրջը, յետոյ պատասխանեց

— Անկարելին՝ այլեւս հոս մնալս է։

Եւ մինչդեռ Անուշքա՝ հեռանալի կերպով մը իր դերը խաղալով, զարմացած զայն կը դիտէր, Օրիորդը շարունակեց.

Գնա եւ ըսածս ըրէ՛։ Աւելի յետոյ պիտի հասկնաս։ Եւ եթէ ինձ հանդէպ համակրութեան պէս բան մը կը զգաս, հոգէ որ մեկնումի պատրաստութիւնս գաղտնի մնայ։

Առանց խօսելու, Անուշքա խոնարհեցաւ ու մեկնեցաւ, իսկ կարմիր կոյսը ուժաթափ իր թափած ճիգերէն, ինկաւ նորէն բազմոցին վրայ։

— Եւ հիմա՞ ի՞նչ պիտի ընէք. հարցուց Անուշքա քովս գալով. գիտէ՞ք, ամէն վայրկեան եւ որեւէ բանի համար կրնաք ինծի վստահիլ։

— Գիտեմ, պատասխանեցի, եւ ձենէ պիտի խնդրեմ որ մեկնումի համար ամէն ինչ պատրաստէք. պէտք է որ այս իրիկուն իսկ հեռանանք Մոսկուայէն։ Անշուշտ ձեզ ալ մեկտեղ պիտի տանիմ։

— Զի՞ս։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Բայց։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ՆՐԻՑԱՆՑ

համրապէս այն կարծիքը կը տիրէ թէ առաջիկայ պատերազմին մէջ «ժողովրդական հերոս»ի դերը պիտի կատարէ Գուտիէնի, իսկ ռազմագիտական ճիւղը պիտի վարէ սպայակոյտի պետ Թուխաչեվսքի։

․․ Ուրիշ հեռագիրի մը համաձայն ռուս բանակի բոլորպահեստի դասակարգերը՝ մինչեւ1893ի ծնունդները, շարժման մէջ դրուած են Լէնինկրատի,Փսքով նահանգի եւ Խրիմ մէջ։Դլօշի տակ կանչուած են 700.000 հոգի. ասանք զօրագունդ համեն լուն պէս իրենց տուները ղրկուած են, ուրիշներ կը պատրաստուին ահարկու ռազմափորձերու։ Լէնինկրատի շրջանի հրամանատար Վնդապետ Քորք կը հրատարակէ հետեւեալ կարգախօսը. «Սովետները միշտ պատրաստ պէտք է ըլլան խաղաղութեան վիճակէն պատերազմի վիճակ անցնելու, որովհետեւ առանալիքը մեր դուռներուն առջեւ է եւ կրնայ անմիջապէս երկիրը փոխել անհուն ռազմաճակատի մը։»

Հակապոլշեւիկ խլրտումներ

Լէնինկրատի մէջ վերջերս խորհրդային իշխանութիւնը, երեւան հանեց դաւադրական բազմաթիւ խումբեր, որոնք պատրաստուած էին մահափորձեր կատարելու համայնավար պետերու վրայ։ Դաւադիրներէն երկու հոգի Կէփէու առաջնորդուած պահուն փորձեցին փախչիլ։ Սակայն զինուորները տեղնուտեղը սպաննեցին զանոնք։

Սպաննեալները ցարական նախկին սպաներ են, որոնք զինուած էին ատրճանակներով, սուրերով եւ ռումբերով։ Մասնակցած էին Լէնինկրատի բանւորական ակումբին դէմ կատարուած յարձակումին, Ցունիս ամսուան մէջ, երբ ուրիշ բազմաթիւ մահափորձեր եւս պատրաստուած էին Կէփէուին դէմ։ Ձերբակալուածներուն մէջ կան նաեւ երկու Ֆինլանտացիներ, որոնք զինուած էին։

Լրտեսներու դատը Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ սկսաւ դատը այն 26 բանտարկեալներուն, որոնք ամբաստանուած են լրտեսութեամբ եւ մահափորձերով, մանաւորապէս Լէնինկրատի բանւորական ակումբին դէմ կատարուած ծանօթ յարձակումով եւ դեռ ուրիշ քաղաքական խռովարարութիւններով։

«Փրավտա» լրտեսական այս կազմակերպութեան մասին խօսելով, կը կարծէ թէ անոնց վարիչները կը գտնուին Անգլիոյ, եւ խարիսխը Ֆինլանտայի մէջ, ինչպէս կը խոստովանին ամբաստանեալները։

«Մենք փաստեր ունինք հաւատալու թէ,— կը գրէ «Փրավտա»,— Ֆինլանտայի կառավարական մարմինները յօժարակամ կը հպատակին Անգլիոյ, որ պատերազմ կը պատրաստէ Ռուսիոյ դէմ։ Ֆինլանտա տրամադիր է թշնամական գործողութիւններու համար ռազմական խարիսխ դառնալու։ Ասոր ի վարձատրութի՞ւն արդեօք, Անգլիա կը յամառի դնելու Ֆինլանտայի թեկնածութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ»։

Ո՞վ է բանւորներու սպաննողը

Մոսկուայէն հեռագիրմը կ'ըսէ թէ Լէնինկրատի ելեկտրական գործարանին բանւորները գործադուլ ըրին եւ մերժեցին աշխատիլ մինչեւ որ չգոհացուին իրենց հետեւեալ պահանջները,— աշխատանք՝ 8 ժամ, հանգիստ Շբ. կէսօրին, աշխատանք՝ փոփոխական խումբերով։ Երբ բանութիւն գործ դրուեցաւ բանթողներուն վրայ, զինուորներու եւ բանւորներու միջեւ բացուեցաւ կռիւ մը, որուն ընթացքին սպաննուեցան 15 բանւորներ եւ վիրաւորուեցան 50 հոգի։ Եւ աշխատանքը վերսկսաւ։ Կեցցէ՛ բանւորական ․՝ իշխանութիւնը։

Պոլշեւիկ. դաւադրութիւն Հունգարիոյ մէջ

Մաճառ կառավարութիւնը Պուտափէշթի մէջ երեւան հանեց համայնավարական դաւադրութեան ընդարձակ կազմակերպութիւն մը։ Հակառակ բազմաթիւ անդամներ իրենց կրած ձախողութեան, համայնավարները միշտ շարունակած են իրենց գործունէութիւնը Հունգարիոյ մէջ։ Ամիսներէ ի վեր կատարուած քննութիւններէ յետոյ, երբ ոստիկանութիւնը փաստեր գտաւ անոնց գաղտնի կազմակերպութիւններուն մասին, որոնց Շաբաթ գիշեր խուզարկութիւն կատարել։ Միայն Պուտափէշթի մէջ ձերբակալուեցան 50 հոգի։ Ուրիշ 44 քաղաքներու մէջ եւս խուզարկութիւններ կատարուելով բազմաթիւ պոլշեւիկներ ձերբակալուեցան։ Շատեր խոստովանեցան թէ նպատակ ունէին գործարաններուն մէջ կազմակերպել համայնավարական բջիջներ։

Պուտափէշթի մէջ ձերբակալուած է Իգնատիոս Քորնիս անունով մարդ մը, որ ինքզինքը կը յայտարարէ ջղաբան-բժիշկ։ Այս ինքնակոչ բժիշկը Վիէննայի «Ռոթէ Ֆահնէ» թերթին առաջարկած է եղեր Պուտափէշթի մէջ եւս կատարել Վիէննայի մէջ եղածին պէս խռովութիւններ եւ օդը հանել կարգ մը գործարաններ։ Քորնիս Պութափէշթի մէջ դրամատան մը տնօրէնէն սպառնալիքով դրամ պահանջած է։

Ո՞վ պիտի յաջորդէ Զաղլուլ փաշային

Գահիրէի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծուի թէ Սեպտեմբերը չլրացած Զաղլուլ փաշայի յաջորդը չպիտի ընտրուի։ Կը վախցուի որ լուրջ կնճռոտութիւններ պատահին եւ հաւանական չէ որ ուժեղ անհատ մը գտնուի, վարելու համար Զաղլուլ փաշայի երեք պաշտօնները միանգամայն,— Երեսփ. ժողովին, Վաֆտ կուսակցութեան եւ խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահութիւնները։

Երեսփ. ժողովի նախագահութեան համար կը յիշուին երկու անձեր, Ատլի փաշա եւ Ահմէտ Մազլում փաշա։

Ամենամեծ դժուարութիւնը կը կայանայ խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահին ընտրութեան մէջ, նախագահ մը որ կարող ըլլայ ապահովել խառն հոսանքներու միութիւնը, որուն վրայ կը հանգչի ներկայ կառավարութիւնը։

ՁԵՐՔԷԶ ՍԱՄԻԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Դրեցինք թէ Ջէրքէզ Սամի իրօսախումբով մը Քուչ Ատայի եւ Միլասի կողմէն Թուրքիա մտնելէ վերջ Այտընի Մատարան լեռներուն վրայ ընդհարումի մը պահուն Թուրք ոստիկան զինուորներուն կողմէ [illegible] երեք հոգի վիրաւոր վիճակի մէջ գերի ինկած ըլլալով դանտրմայի ծամբով Պոլիս բերուած եւ բանտ դրուած են։ Ասոնք պիտի դատուին Պոլսոյ Ծանր Քատիժներու դատարանին առջեւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ Քաֆէ օ Բլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. Հինգերորդ Շրջ. ժողովի հարցերուն քննութիւնը։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի Ֆրանսայի ախոյեան OLYMPIQUE DE MARSEILLEի դէմ Սեպտեմբեր 25ին Մարսիլիոյ մէջ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու, կը մասնակցին 8 տեղական մասնաճիւղեր եւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղը։ 18 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին, Stade Petit-Jeanի մէջ, Porte Picpus.

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտ. Եւրոպայի Շրջանային Պատգամաւորական ժողովին գումարումին առիթով յանձնախումբս կոչ կ'ուղղէ Հ. Մ. Ը. Մ.էն դուրս մնացած բոլոր հայ մարզական միութիւններուն, իրենց լիազօր ներկայացուցիչները ղրկելու Սեպտ. 16ի բացման ժողովին, ուր պիտի քննուին գիրենք Հ. Մ. Ը. Մ.էն հեռու պահող պատճառները եւ տարակարծութիւնները բառնալով մէկ դրօշակի տակ հաւաքուելու կարելիութիւնը։

Նոյնպէս կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի այն բոլոր նորակազմ մասնաճիւղերուն ներկայացուցիչները, որոնք երեք ամիսէ պակաս կեանք ունենալով, ուղղակի հրաւէր չեն ստացած, գալ խորհրդակցական ձայնով ներկայ գտնուելու համար ժողովի նիստերուն։

Ժողովները տեղի պիտի ունենան միութեանս Փարիզի մասնաճիւղի կեդրոնատեղին, 74 Rue Lafayette, եւ կը սկսին իրիկուան ժամը 9ին։

Շրջ. Պատգ. ժողովի Յանձնախումբ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ բոլոր արուարձաններու մասնաճիւղերու մարզիկներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ամէն կիրակի առաւօտ Montrougeի մարզադաշտը ուսնի ունենալիք ընդհ. փորձերուն։ Ժամադրավայր Métro Porte d'Orléans ժամը 9ին, փորձերը կը սկսին ժամը ճիշտ 10ին։ Այն բոլոր մարզիկները՝ որոնք փորձերու չեն մասնակցիր իրաւունք չպիտի ունենան Ողիմպիականին մասնակցելու։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խմիրցի Գէորգ եւ Ցիրուհի Շէլլավեան որոնք Խմիրի Գէպքին կորսուած են։ Իմացնել՝ իրենց քրոջը Վարդուհի Շէլլավեանի՝ 54bis Av. Gennevilliers, Colombes Seine, France. Կը խնդրուի Յունահայ Թերթերէն արտատպել։ Լուր առողին ճամբայ «Յառաջ» կը նուիրուի։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԴՊՐԱՐԱՆԸ

ՊՈՒԱ ԿՕԼՕՄՊԻ ՄԷՋ

Կը խնդրուի Պուա Քոլոմպի, Անիէռի, Արժանթէօյի եւ Քոլոմպի հայրենակիցներէն օժանդակել նորակազմ դպրոցարանին որ միակ ազդակը պիտի ըլլայ այս շրջանի ցրուած հայութեան մտաւոր զարգացման։

Ուէ գիրք կամ նուէր ղրկել միմիայն Hagop Hissayanի 87 Rue de la Renaissance, Bois Colombes, Seine. կը խնդրուի հայ հեղինակներէն որ բարեհաճին իրենց երկերէն մէկ մէկ օրինակ տրամադրել նորաբաց դրադարանին։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Քաղցր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or. Թերթին գործակալն է Պ. Կարօ Կէնճեան, 202, Rue Boileau.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

կարգ մը բաժանորդներ չեն փակած իրենց հաշիւները։

Կը խնդրուի փութացնել։

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեթր մշակուած հող, պտղատու ծառերով, եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քավ։

Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ Արեւելեան նոր ձեւի չինող գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ I. PAPACHRISTO 44, Rue Fessart, Paris. 19 Métro Buttes-Chaumont.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

(1914 1918)

ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

DOCTEUR PROY

Ex - Interne des Hopitaux

Medaille d'argent

Տօքթ. Յ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ

Աշխատակցութեամբ

Կը խնամէ ներքին, կանանց, մորթային, վեներական հիւանդութիւնները։ Երակալայնութիւններու (varices հիմնական դարմանում առանց գործողութեան։

Ամէն օր ժամը 10-12, եւ 2-8, Կիրակի եւ տօն օրեր 9—12։

142 R. DU FB. St. DENIS

Կառ տը լ'Էսթի մօտ,

Հեռաձայն՝ Nord 31—49.

ԱՉՔԻ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ՏՕՔ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ

Chaville (S. O.) 19bis Rue Anatole France. Villa Félix

Ամէն օր ժամը 10-12 առ. ժամը 7—8 երեկոյեան։

Paris. 29 Place des Fêtes Polyclinique երեք. Հինգ. Շաբաթ ժամը 4—6.

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Անգլիոյ,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	49[illegible]5
Լէյ 100 հատը	Ley	15 [illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3450
» II »		2010
» III »		1665
Օսմանլի երկթղ. Lots turcs		1651

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

7 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 434 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

15,000 ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

Պաղտատէն կը գրեն.—

Միջագետքի հայ գաղթականներու խնդիրը վերջապէս գոհացուցիչ լուծումի մը արժանացաւ։ Ինչպէս յայտնի է, Նահր-էլ-Օմարի եւ Դիլանի քէմփերու գաղթականութիւնը երկար ամիսներէ ի վեր անձկութեամբ կը սպասէր Հայաստանի վարիչներու արտօնութեան, որ կ'ուշանար սակայն, մտահոգիչ անորոշութեան մը մատնելով գաղթականութիւնը։ Ցուսահատած «յայսի դռները բացուած»էն, ազգային իշխանութիւնները ստիպուեցան օտար դռներ ալ զարնել՝ բոյն մը ապահովելու համար դժբախտ տարագիրներուն։

Պաշտօնական շրջանակներու հաւանութիւնը ապահովելէ յետոյ, մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկուեցաւ հիւսիսային Իրաք, Մուսուլի շրջանին մէջ գաղթականներուն յարմար տեղ մը որոշելու համար։ Պատուիրակութեան կ'անդամակցէին Գ. Գ. Լեւոն Շաղոյեան եւ Նախկին երեսփոխան Վահան Փափազեան, որ ծանօթ է այդ շրջաններուն։ Պատուիրակութիւնը այցելած է Մուսուլ, Զախօ եւ Սինճար գաւառները եւ ազատ հողերը քննելէ եւ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրութիւններ կատարելէ վերջ այն եզրակացութեան յանգած է թէ՝ գաղթականութեան համար ամենայարմար շրջանն է Պաղտատ—Մուսուլ երկաթուղիի վերջին կայանը եղող Շրգաթի եւ Մուսուլի միջեւ գոյութիւն ունեցող տարածութիւնը (Տիգրիսի ափին) եւ Սինճարի շրջանը՝ եզիտիներուն մօտ։

Քննիչ մարմինը իր պատրաստած տեղեկագիրը յանձնեց Իրաքի կառավարութեան, որ խորհրդարան ղրկեց զայն՝ վերջնական որոշում մը տալու համար։

Իրաքի Ազգ. Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որ կ'արտօնէ 15,000 հայ գաղթականներու Իրաքի մէջ տեղաւորումը։

Ասկէ զատ, Իրաքի կառավարութիւնը խոստացած է իր օգնութիւնը ցոյց տալ գաղթականներու տեղափոխութեան համար։ Կ'ըսուի թէ բնակարաններու շինութեան եւ երկրագործական գործիքներու հայթայթումին համար ալ կառավարութիւնը գաղթականներուն պիտի օգնէ։

Իրաքի կառավարութեան այս որոշումը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է գաղթականներուն, որոնք տասը տարիէ ի վեր աստանդական կեանք մը կ'ապրին։ Միջագետքի մօտաւորապէս 7000 հայ գաղթականները այսուհետեւ կարելիութիւնը պիտի ունենան խաղաղ աշխատանքի լծուելու։

Միւս կողմէ Սուրիա հաստատուած բազմաթիւ գաղթականներ փափաք յայտնած են Միջագետք հաստատուելու, Իրաքի կառավարութեան վերջին որոշումին վրայ։ Բնականաբար այս խնդրին մասին անգլիական եւ ֆրանսական իշխանութիւններու մօտ կատարուած դիմումներն ու բանակցութիւններն ալ նպաստաւոր լուծում մը պիտի գտնեն, քանի որ այլեւս հարթուած է «բնակութեան շրջան»ի կնճռոտ խնդիրը։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը

Երկուշաբթի Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան 8րդ. Ընդհանուր ժողովը, մասնակցութեամբ 47 ազգերու ներկայացուցիչներուն։ Նախագահին ընտրութենէն առաջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին Նախագահը, Վիլլէկաս Չիլիի Փարիզի դեսպան, բացաւ ժողովը, ողջունեց պատուիրակները եւ ակնարկ մը նետեց Ազգերու Դաշնակցութեան կատարած դերին վրայ եւ շեշտեց թէ անիկա հետզհետէ կարեւորութիւն կը ստանայ։ «Այնքան բարդ ու առատ հարցերով բեռնաւորուած տարիէ մը յետոյ, ըսաւ, յոյս ունիմ որ, այսօր, համաժողովը իմաստութեամբ պիտի մօտենայ շատ մը խնդիրներու, մասնաւորապէս զինաթափութեանց հարցին։ Այդպէ՛ս միայն, հակառակ մեր տարակարծութիւններուն, պիտի ընծայուի ամէն դիւրութիւն, որպէսզի «կենդանի բանը», — ինչպէս Ուիլսըն կը կոչէր Ազգերու Դաշնակցութիւնը, — աճի ու մեծնայ.»

Մէկ ժամ դադարէ յետոյ, ժողովին վերաբացումին, ձեռնարկուեցաւ Նախագահի ընտրութեան։

Այս առթիւ, սակարկութեան նման անհաճոյ խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Նախագահին ընտրութիւնը մրցակցութեան զգացումներ արթնցուց։ Ներկայացուեցաւ Պրիւքսէլի ճափոնական դեսպանին՝ Արաչիի, ինչպէս նաեւ Ուրուկուէյի ներկայացուցչին Կուանիի թեկնածութիւնը։ Արաչի, կարգ մը գրոյցներէ վրդովուած, ոտքի ելաւ եւ ճառ մը խօսեցաւ. «փարատելու համար ամէն թիւրիմացութիւն, կը յայտարարեմ թէ, ոչ միայն չեմ ուզեր, այլ եթէ նոյնիսկ բարեկամներս ուզեն դնել թեկնածութիւնս, անհունօրէն պիտի վշտանամ. մոռցէք զիս»։

Կուանիի հակառակորդ էին մասնաւորապէս հարաւ-ամերիկացիները։ Դրուեցաւ ուրիշ թեկնածու մըն ալ, Աւստրիոյ ներկայացուցիչը կոմս Մէնստորֆ։ Քուէարկութենէն յետոյ, Կուանի 27 ձայնով հռչակուեցաւ Նախագահ։

Վիլլէկաս, գրաւոր պատրաստ ճառով մը շնորհաւորեց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԴԱՄԱՀԱՏՈՒՄԸ

Թուասարեր խօսելով հայաստանի հողերուն «Իոդպալսաբար» հարեւան երկիրներուն տրուելուն վրայ, կը գրէ (30 Օգոստ.).

— « Խորհրդային իշխանութիւնը իր նենգ քաղաքականութեամբ ամբողջ Դատ մը ստեղծած է Անդրկովկասի մէջ եւ վիճելի դարձուցած նոյն իսկ Հայաստանի գոյութիւնը մեր հարեւաններուն համար։

« Խորհրդային կարգերու գոյութեան եօթը տարիներու ընթացքին գաղութներէն Անդրկովկաս մտած է ընդամէնը եօթը հազար հայ, մինչդեռ այս նոյն շրջանին առըր երեւանպատիկը արտագաղթած է միմիայն Հայաստանէն։

« Ահա այսքան ծանր վիճակ է ստեղծուած մեր հայրենիքին ու մեր ժողովուրդին համար։

« Օգտուելով մեր մեղկութենէն, համայնավար իշխանութիւնը «անկախութեան» դրօշին տակ ամէնէն «կախեալ» վիճակը ստեղծած է հայութեան համար։ Կացութիւն մըն է ասիկա, որուն գոյութիւնը այլեւս անկարելի է հանդուրժել։

« Հայկական հողերու ամբողջացումը Անդրկովկասի մէջ,— ասիկա ազգային մեր կարեւորագոյն առաջադրութիւնը պէտք է դառնայ յառաջիկայ շրջանին եւ անոր դարմանումին պէտք է լծուի հայ ժողովուրդը իր բովանդակ ուժերով։

« Հայաստանի համար գործադրուող անլուր անարդարութիւնը վերջ պէտք է գտնէ յանուն Անդրկովկասի խաղաղութեան եւ ի շահ ոչ միայն հայ, այլ եւ հոն բնակող բոլոր ժողովուրդներու։

« Որովհետեւ, քանի անհրաւուած դատ մը գոյութիւն ունի, քանի հայ ժողովուրդը հողազրկուած ու իրաւազրկուած է, Անդրկովկասի մէջ չի կրնար կատարեալ խաղաղութիւն տիրել։ Այս պայմաններուն մէջ, հայ ժողովուրդը շնչահեղձ միայն կրնայ ըլլալ, իսկ խեղդուող մը, թողունք հնարաւոր միջոցները, մինչեւ իսկ անհնարին եւ յուսահատական միջոցներու ձեռք կը զարնէ, հարկադրական կերպով։»

ՍԵՊՏ. 19 ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ

Սեպտեմբեր 19ին, Ամերիկեան Լեգէոնի ընդունելութեան օրը, Փարիզի մէջ տեղի պիտի ունենան փառաւոր հանդէսներ։ Երեսփ. Ժողովը այս առթիւ յաւելուածական վարկերու համար օրէնք մը քուէարկուած էր։

Պաշտօնաթերթը Օգոստոս 1ին հրատարակուած օրէնքով մը կ'ըսէ. «19 Սեպտեմբերը տօնական օր մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի ժողովուրդին եւ կառավարութեան համար»։

Այդ օրը խանութներն ալ գոց պիտի ըլլան։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ (՞) ՄԷՋ

Մոսկուայէն Սեպտ. 6 Թուականը հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նախիջեւանի մէջ երկրաշարժի ցնցումներ կը զգացուին միշտ։ Վերջերս նոյն տեղը բազմաթիւ տուներ քանդուած էին։ Բնակիչները փլուզումներէ վախնալով, 24 ժամէ ի վեր փողոցը բացը կը մնան.

Փարի-Միտի նամականը ցոյց կու տայ Հայաստանի մէջ (՞) փոխանակ Թուրքիստանի։

ՆՈՐ ԽՕՍՔ

ԱՆՄԻՏ ՑՈՒՇԱԳԻՐ ՄԸ

Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան Ամերիկայի ...անին վարչութիւնն է այս անմիտ — չըսելու համար չա...միտ — յուշագրին հեղինակը։

Յուշագիրը ուղղուած է Հայաստանի Անկախութեան Ամե...րիկեան կոմիտէին, նպատակ ունենալով զգուշացնել զայն «յա...նուն հայ ժողովուրդի» ո եւ է միջամտութիւն ընելէ Խորհրդա...յին Միութեան մօտ Հայաստանի անկախութեան համար։

Այս յուշագրով, սոյն երանելի մարմինը կը գտնէ թէ՝ «Լօզանի ...ին դէմ պայքարը, օրինաւոր բողոք մըն է Թրքական հա...ւանութեանց դէմ...»։

...միայն այսքան, այլ նաեւ՝ «Մենք կը կրկնենք թէ մեր հա...յրենիքի պայքարը Լօզանի դաշնագրին դէմ ճիշդ է ու արդար, ... որ կարելի չէ գտնել մէկ հատ իսկ պատուաւոր ... հրաժարիլ այն իրաւունքներէն, զոր մեր ազգը հազա... ի վեր ունի մեր երկրի այն շրջանակին վրայ, որ ... սիրապետութեան տակ կը գտնուի»։

... այս երգում պատառ հաւատքը՝ հակառակ Ռամկավար ...ակցութեան կեդր. Վարչութեան անդամ Գ. Զօպանեանի ... նոյնպէս «յանուն հայ ժողովուրդի» նոյն կոմիտէին մօտ ...տարուած ծանօթ դիմումին, որով կը թելադրէր չընդդիմա... Լօզանի Դաշնագրի վաւերացումին։

Ի հարկէ, ասոնց մէկն ու մէկը կը սխալի «յանուն հայ ժողովուրդի» ի վրայ պնդելով, որովհետեւ հայ ժողովուրդը Ռամկավարներու նման միաժամանակ երկու հակոտնեայ տեսակէտներ չի կրնար պաշտպանել կամ պահանջել։

Այս չէ սակայն կարեւորը, ասիկա պարզ ներածութիւն ... կցուած բուն խնդրին։ Ամերիկայի Ռամկավար Վարչութիւնը կ'անցնի իր բուն նիւթին.

«Լօզանի դաշնագրին դէմ պայքարը Լօզանի դաշնագրին ... Ամերիկեան գրմիթէի եւ անոր հետ կապ ունեցող Հա... ... հետապնդուեցաւ այնպիսի եղանակաւ մը, որ կերպով ... Նոյն Ներկայ Երեւանի Հայկական Հանրապետութեան դէմ։

Այս եղանակաւ մը» առանձնական թացատրութիւնը մեզի ...հասկնալի էր, բարեբախտաբար թերթին միւս երեսին վրայ ... խմբագրականը դուրս կը բերէ մեզի շփոթութենէ։ «Ամերիկեան կոմիտէն աշխատանք կը կատարէ եղեր սեւտական շրջանակներու մօտ, որպէսզի Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ հաւանական ո եւ է բանակցութեան ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու պայմաններէն մէկը ըլլայ Ռուսիոյ կողմէ Հայաստանի անկախութեան ճանաչումը։

Ահա՛ այս պարագան է որ խուճապի մատնած է ռամկավար վարչութիւնը, որովհետեւ

«Մինչդեռ դաշնակից եւ ընկերակից պետութիւնք չկրցան ... իրենց Հայաստանի տուած խոստումները, սովիէթ Ռուսիա 1921ին 1920ին՝ ըսել կ'ուզեն) Թրքական յարձակումէն յետոյ, ... Հայաստանի Հանրապետութիւնը հաւաքական կործանումէ...»։

Ի հարկէ նման թեթեւամտութիւն, բթամտութիւն եւ ...անելի յամառութիւն յատուկ է միայն ռամկավար «ողջամիտ եւ իմաստուն» ղեկավարներուն։ Բոլորովին անկարեւոր է ... համար այն հանգամանքը, թէ՝ Ռուսիոյ Խորհրդային ...իւթիւնը ոչ թէ փրկած է Հայաստանի Հանրապետութիւնը ...ւաքական կործանումէ, այլ ընդհակառակն այդ կործանումը ... ծրագրած ու գործադրած է, արգիլած է Դաշնակիցներու ա...կցութիւնը եւ Թուրքիոյ նուիրած է Հայաստանի հողերուն մեծա...գոյն մասը, Մոսկուայի Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան մի... 1920 Ապրիլին ստորագրուած զինակցութեան հիման վրայ։

Յուշագիրը սակայն չի կարծեր թէ Ամերիկեան կոմիտէն ... բան կրնայ ընել։ Եթէ ճիշդ է ասիկա, այդ պարագային ... անցնելու պէտք չկար բնաւ, իսկ եթէ ընդհակառակն ա... բան մը կրնայ ընել, կը նշանակէ թէ ինքն ըստ ինքեան ... ջնջուի խորհրդայիններու եւ Թուրքիոյ միջեւ եղած դա...շինքի համաձայնութիւնը, այդ ուժով Հայաստանի հողերուն ... նստած քէմալականութիւնը նոյնպէս պարտաւորուած ... ըլլայ իր ունեցածն ու չունեցածը հաւաքելու եւ մեկ...նելու։ Ալ ի՞նչ կայ այնքան իրար անցնելու։

Ցամենայն դէպս, եթէ իրապէս յաջողութիւն ունենալու ...անականութիւն ունի Ամերիկեան կոմիտէն, ապահովաբար ... շատ կը հաճնայ այդ հարցերը, քան թէ ռամկավար ...պահպանողական կուսակցութիւնը եւ Յուշագրին մէջ յիշատակուած ... կնիկներէ կազմուած եւ քանի մը անդամներէ բաղկա...ցած՝ նոյնքան «փառապանծ» միութիւնները։

Այս նիւթին շուրջ Ամերիկայի ռամկավար վարչութեան ... վիճելու ցանկութիւն չունինք, որովհետեւ գիտենք թէ ...երիկեան կոմիտէի անդամները կուտան արժանաւոր պատասխանը ինչպէս տուին Զօպանեանին։ Միայն կէտ մըն ալ կ'ու...զենք պարզել ու անցնիլ։

Յուշագրին մէջ տարօրինակ վստահութեամբ մը Հայաստանի եւ առհասարակ Անդրկովկասի, ինչպէս նաեւ գաղութներու հայութիւնը կը ներկայացուի իրենց տեսակէտին կողմ...նակից. մենք ալ նոյնքան եւ աւելի վստահութեամբ կ'ըսենք ...հակառակը։ Ո՞րն է ճիշդը։ Հանրաքուէն է միայն որ կրնայ ...որոշել թէ ինչ կ'ուզէ մանաւանդ Հայաստանի ժողովուրդը. ...կան Ռամկավարները՝ շատ կը սարսափին ամէն տեսակի ...ուէներէ։

Կասկած չկայ թէ այս անմիտ Յուշագիրը աւելի մեծ վնաս ... պատճառէ մեզի քան Ամերիկեան կոմիտէի ձեռնարկները։

Ա.

ԽԹՈՎԱՐԱՐ ՍԵՒԳԼՈՒԽԸ

Սելանիկի Ալիքէն կ'իմանանք թէ խառնակիչ Մազլըմեան, կ'երեւի յենած քանի մը ամիս առաջ Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդի կողմէն Նոր Յունաստանի թեմը վերակազմելու յանձնարարութեան վրայ, փոխանակ ինք երթալու, Առաջնորդարան կը ղրկէ կէօքճեան անուն համայնավար մը՝ անոր ձեռքը տալով այդ շրջանի Հօկի վարչութեան անդամներու մէկ ցանկը՝ իբրեւ Ազգ. կեդր. վարչութեան կազմ։

Ի հարկէ այս անկոչ պարոնները ճամբու դրուած են։

Մուտին մէջ կազմուած այս կեղծ վարչութեան մէկ «անդամ»ին ընկերակցութեամբ, կէօքճեան կիրակի առաւօտ մը կը ներկայանայ Առաջնորդարան եւ կը պահանջէ փոխանորդ Մալքեան քահանայէն՝ վարչութեան գործերը յանձնել Մազլըմեանի ընտրած վարչութեան։

Սելանիկի եւ առհասարակ Նոր Յունաստանի ժողովուրդին բացարձակ վստահութիւնը վայելող անկուսակցական ծանօթ ազգայիններէ կազմուած մարմին մը պատրաստ է գործի գլուխ անցնելու. յապաղումի պատճառը մի միայն անոնց մէկ քանիներուն արձակուրդի մէջ ըլլալն է, անմիջապէս որ կազմը լրանայ, պիտի ստանձնէ վարչութիւնը.

Մազլըմեան կոչուած այս արարածը անհանգիստ է Աթէնքի նոր վարչութիւնը կազմուելէ ի վեր եւ ըստ երեւոյթին խռովութեան նոր օջախ մը կ'ուզէ կազմել, Աթէնքէն հեռանալու հարկադրանքի առեն հոն որջանալու համար։

ՔՈՍԹԻ ՇՈԳԵՆԱՒԸ

Գրած էինք թէ եգիպտական ընկերութեան մը Քոսթի շոգենաւը, նաւազներուն սպաննուելէն տակ, տարուած էր Օտեսա։ Իտալական Մէրանօ շոգենաւին նաւապետը կը յայտնէ թէ շոգենաւը Իտալիա տարուած է ոչ թէ նաւազներուն, այլ խումբ մը ծովահէններու կողմէ, որոնք յարձակելով նաւին վրայ, վիրաւորած են նաւապետը, սպաննած են Բ. Նաւապետը եւ մեքենավարներու պետը։ Յետոյ Օտեսա առաջնորդած են շոգենաւը, որուն մէջ կը գտնուէին 4 եգիպտացի, 7 յոյն, 4 իտալացի 4 ռումէն, 2 լեհ, 2 թուրք եւ միայն 2 ռուս նաւազներ։

Օտեսայի դատարանը քննելով խնդիրը, հաստատեց որ նաւը նախապէս կը կրէր Նիքէլման անունը, յետոյ Վրանկէլի մարզոց կողմէ ծախուած էր եգիպտական ընկերութեան մը ներկայացուցիչին Քոստալիսի։ Դատարանը, յայտնելէ յետոյ թէ Քոստալիս իրականութեան տեղեակ ըլլալով համոզերձ, համաձայնած էր գնելու նաւ մը, որ Վրանկէլի կողմէ գողցուած էր պետութենէն, չեղեալ կը համարէ գնումը եւ կ'իւրացնէ նաւը։ Ասկէ զատ, իբրեւ դատական ծախք, եգիպտական ընկերութենէն կը պահանջէ 12,000 րուբլի տուգանք։ Այս գումարը պիտի գանձուի ընկերութենէն՝ ծախելով նաւին բեռը։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ սովետական դեսպանատան մէջ սպաննուած անձը, Թրակքովից, Լեհ մըն է, որ երբեք յարձակում գործած չէր պաշտօնեաներուն վրայ։ Այս պատճառով, լեհ կառավարութիւնը հաւանաբար պահանջէ յանձնել բուն ոճրագործները դատելու համար։

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՍԻՈՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(ԲԱԼԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Պաղեստինեան Սիոնականութեան յիսուն ղեկավարները այս օրերս Երուսաղէմէն մեկնելով եկան Եւրոպա։ Սիոնական Գործադիր Յանձնախումբը, պաղեստինեան հրէական կազմակերպութեանց պատուիրակները, պաշտօնեաներ ու Սրբազան Հողերուն ազգայնացումի շարժման պետերը, ամէն անոնք վերջապէս որոնք բարձր ու պատասխանատու պաշտօններ ունին, ուզեցին մասնակցիլ այն մեծ ժողովին, որ կը գումարուի Պալի մէջ, 30 Օգոստոսէն ի վեր, եւ ուր կը քննուին «Ազգային Ցան» արդիւնքները, այնպէս ինչպէս կը ներկայանան անոնք տասը տարուան փորձէ մը վերջ՝ անգլիական հոգատարութեան տակ։ Համաժողովը այս անգամ շատ կարեւոր է։ Առաջին անգամ ըլլալով բազմաթիւ ամերիկացի պատուիրակներ ներկայ կ'ըլլան. Հին ու Նոր աշխարհի բոլոր ազգերը ղրկած են ներկայացուցիչներ քննադատելու, քննելու համար կատարուած աշխատանքները։

Պէտք է մեկնիլ առաջին ժամանակներու մեծ յոյսերէն՝ դատելու համար արդիւնքը, պէտք է յիշել այն խանդավառութիւնը որով Հրեաները աշխարհի բոլոր կողմերէն ողջունած էին Պալֆուրի յայտարարութիւնը, որ իրենց ազգային օջախի մը կարելիութիւնը կ'ընծայէր յիշատակներու եւ Նախահարց հողին վրայ։ Յայտարարութիւնը որ անգլիական խոհեմութեան դրոշմը կը կրէր, կը կազմէր ազգային բոյն մը, հալածական Հրեաներուն ապաստանարանի ու ինքնամփոփման կեդրոն մը, բայց սիոնականները ողջունեցին զայն իբրեւ աւելի մեծ յոյսերու արշալոյս մը։ Իրենց բորբոքած միտքը, ընկերային ու քաղաքական փորձառութեանց փափաքը, որ հրէական մէկ ուրիշ յատկանիշն է, մղեցին զիրենք երազելու Իսրայէլի [illegible]թիւնը, աստուածաբանական ու տնտեսական պետութիւն մը, որ տար Պաղեստինի Հին Կտակարանի ազգային նկարագիրը։ Առաջին ժամանակները, արդարեւ, եղան այսպիսի յոյսերով հրավառ, մինչ կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայէն ամէն շաբաթ կը հասնէին գաղթականները։ Անգլիական իշխանութիւնները կարծես կը նպաստաւորէին այս շարժումը, որ ծնած էր իրենց աշխարհակալ օգտախնդրութեանց գիծին վրայ ու երկու երեք տարի Պաղեստին կարծես գոյութիւն ունէր միայն այս Հրէական օջախին համար, մինչ կաթոլիկները, օրթոտոքսները, ու մանաւանդ Արաբները կը ծառանային այս հոսանքին դէմ որ միւս քաղաքակրթութիւնները թաղել կը ձգտէր։ Մեծագոյն սխալներու տարիները եղան՝ խանդավառութեան այդ տարիները, այնպէս որ մինչ Հրեաներու թիւը կը բարձրանար հարիւր յիսուն հազարի, միւս բնակիչները կը պարզէին ինքնապաշտպանութեան իրենց կապերը։

Սիոնական ծրագիրը երկրին մէջ մեծամասնութիւն կազմել ու տիրապետել էր։ Այս ծրագիրը իրականացնելու համար ամէն գնով պէտք էր մարդ բերել, լեցնել դաշտերը, ամբողջել քաղաքները ու նոր քաղաքներ կառուցանել՝ ինչպէս այսպէս Թէլ-Ավիվը, սիոնականութեան մարգարիտն ու վէրքը։

Այդ ծրագրէն այսօր ո՛չ մէկ հետք չի մնար։ Իսրայէլի պետութեան երազը տակաւին սիոնական քանի մը խանդավառ ղեկավարներու երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունի, բայց կարելի է զայն կորսուած համարել իրողութեանց երկաթեայ դասին առջեւ, որ, մինչ նուազեցուց ու ընչեց բոլորովին գաղթականութիւնը, սորվեցուց նաեւ որ տեղական ժողովուրդները անխորտակելի կենդանութեան ծիլերը ունին։ Խակապէս, մինչ Պաղեստին վերջին ծայր նոր մարդերով լեցուած՝ զանոնք իրենց երկիրները կը վերադարձնէր կրկին՝ տնտեսական տագնապի պատճառաւ, Արաբները կը բազմանային շարունակ՝ կազմելով երկրին մեծամասնութիւնը։ Պաղեստին չպիտի կրնայ երբեք հրէական երկիր մը դառնալ, գոնէ լեզուական, կրօնական ու բնակչութեան տեսակէտներով։

Այս կացութեան վրայ պէտք է աւելցնել Հրեաներու այն սխալը, որով ուզեցին գաղթականութիւնը քաղաքաքացիացնել։ Գործադիր յանձնախումբին գնած հողերուն մէջ կազմուած գաղութները լաւ արդիւնք կուտան ու կը դիմանան, բացի անոնցմէ որոնք կը կառավարուին համայնավարական սկզբունքներով։ Երկրագործ գաղթականները կը նպաստեն շարժումին։ Թէլ-Ավիվ սիրուն փոքրիկ քաղաքը, որ Եաֆայի մօտ, Միջերկրականի աւազուտներուն վրայ կը բարձրանայ, կառուցուեցաւ տասը տարիէն յամառ ճիգով մը։ Հոն ուր աւազներու անապատ մըն էր, կ'երկարի գեղեցիկ ու արդիական քաղաք մը եւրոպական իմաստով իրփողոցներով, պարտէզներով, թատրոններով ու անթիւ խանութներով։ Հրեաները հպարտ են իրենց բարոյական մայրաքաղաքով որ հրէական պատկերաւոր լեզուով կը նշանակէ «Գարնան բլուրը» ու ցոյց կուտայ թէ ինչ մղիչ ուժ կրնայ ունենալ ժողովուրդ մը, որ կ'ուզէ վերածնիլ։ Բայց նորեկներու քաղաքները պէտք է որ ծնին իբր ինքնաբեր պտուղ իրենց շուրջի հողամասերուն ու ապրելու համար պէտք է որ կարենան վստահիլ հողի մը վրայ, որ կրնայ զիրենք սնուցանել։

Հրեաները, ընդհակառակը, կառուցին այդ գեղեցիկ քաղաքը՝ իրենց հողերը արդիւնաբեր դարձնելէ առաջ, այնպէս որ հազարաւոր խանութները Թէլ-Ավիվի՝ գնորդ չունեցան. անոնցմէ շատերը կը գոցուին մելամաղձոտօրէն օրէ օր։ Տարօրինակ սխալ ժողովուրդի մը, որ գործի ու հաշիւի մէջ այնքան ճարպիկ ու վարպետ է, բայց սխալ մը որ կարելի է բացատրել շուտով կեդրոն մը ստեղծելու բանաստեղծական ու գրեթէ տղայական փափաքով։ Ուրիշ սխալ մը եղաւ ընկերվարական քաղաքականութիւնը, որ շատ սուղի նստեցաւ ժողովուրդին։ Գաղթականները մեծ մասամբ գործաւորներ էին ու իրենց վրայ կը կրթնէր վստահութիւնը սիոնական իշխանութեանց, որոնք պարտ էին գոհացնել զիրենք։ Եւ որովհետեւ Հրեաները խելացի ժողովուրդ մըն են, ըմբռնեցին իրենց սխալը։ Ժողովուրդին խոհուն մասը որ հեռուէն դրամ կը ղրկէր, ուզեց պայծառօրէն տեսնել այնքան գեղեցիկ ու լայն նիւթական միջոցներու փոշիացումին մէջ, ու այսօր Պաղեստինի մէջ յանձնախումբ մը կայ՝ քննելու համար անցեալի վարչութիւնը ու տալու համար հրահանգներ ապագային համար, որովհետեւ Պալի համաժողովը կրնայ որոշել ինչ որ կ'ուզէ, բայց եթէ պակսի դրամը՝ ոչ մէկ ծրագիր կրնայ կեանք առնել։

Ուրեմն Պալի մէջ Սիոնականութիւնը իբր անյաջող փո՞րձ մը կը ներկայանայ. ո՛չ։ Եթէ մեծ երազը խաւարած է, կը մնայ իրականութիւն մը որ կարելի չէ չճանչնալ, այսինքն Երուսաղէմի մէջ հռոմայական դիրքերու Հրեաներու կողմէ գրաւումը։ Երկանիկ ու հրեշտակային հողը նուիրական յիշատակներու, ուր արդիական քաղաքակրթութեան բոլոր թէքնիքական յառաջդիմութիւնը կարծես կը նահանջէր յիշատակներու վեհափառութեան առջեւ, այսօր նոր ու երիտասարդ կեանքով մը կը խայտայ։ Ցեղերը, այս երիտասարդութիւնը ընդհարեցաւ Պաղեստինի հին կեանքին, բայց յամրաբար այս վերջինը յանձնուեցաւ այդ երիտասարդ հոսանքին, որ արեւելեան անշարժութեան չէր համակերպեր։ Հրեաները այսպէս հիմնեցին դպրոցներ, մատենադարաններ, օրաթերթեր, սկսան յարաբերութեան մէջ մտնել աշխարհի ճամբաւ մասերուն հետ։

Սիոնականութիւնը ուրեմն չէ պարտուած. իր տնտեսագիտական սխալներէն քաղելով փորձառութիւն, պիտի բուժէ իր վէրքերը, որոնք մահացու չեն։ Պէտք է սակայն տեսնել թէ ինչ արդիւնքներ տուած է այս սիոնական փորձը աշխարհի վրայ ցրուած Հրեաներու դատողութեամբ։ Ինչ որ վախճան մը կը թուէր, կրնայ վերածնունդ մը ըլլալ. աւելի հզօր ու արդիւնաւոր Հրէական աշխարհի այս քաղաքական ու բարոյական շարժումին առջեւ ի՞նչ առարկութիւններ պիտի բարձրանան։ Թերեւս այս հարցումին պիտի պատասխանէ Պալի համաժողովը։

ՀՐԱՆԴ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեռագիրները ծանուցած էին ընտրութեանց նախօրեակին Մուսթաֆա Քէմալի յայտարարութիւնը՝ ուղղուած Թուրք ժողովուրդին։ Այս յայտարարութիւնը խմբագրուեցաւ Չանքայի պալատին մէջ գումարուած նախարարական խորհուրդի մը ընթացքին, որ տեւեց ճիշտ ինը ժամ անընդհատ։ Կը հրատարակենք զայն ամբողջութեամբ.—

Սիրելի հայրենակիցներս,

«Ճիւմհուրիյէթ Խալգ» կուսակցութիւնը, բնական ծնունդը անկախութեան պայքարին, աւարտեց վերջին չորս տարուան իր պատասխանատուութեան շրջանը, եւ այսօր ինքզինքը կը ներկայացնէ հայրենակիցներու համակրանքին եւ վստահութեան, յառաջիկայ չորս տարուան շրջանին ալ քաղաքական պատասխանատուութիւնստանձնելու համար։

Այսօր ի վիճակի ենք հանդարտ խիղճով եւ սրտով ներկայացնելու արդիւնքը այն ջանքերուն, զորս անցեալ չորս տարուան մէջ թափեցինք ես եւ գաղափարի ընկերներս «Ճիւմհուրիյէթ Խալգ» կուսակցութեան անունին տակ։

Չորս տարի առաջ, մեծ եւ աննախընթաց պայքարէ մը յաղթական դուրս գալէ յետոյ, Թուրք նոր պետութիւնը ինքզինքը գտաւ այն աշխատանքներուն ու պահանջներուն առջեւ, որոնք կը կանոնաւորեն ազգի մը բնական կեանքը եւ երբեք չեն կրնար կանգ առնել։

Թրքական պատմութիւնը լեցուն է յաղթանակներով։ Բայց երբեք պատահած չէ որ յաղթանակներէ յետոյ կարեւոր արդիւնքներ ձեռք բերուին հիմնական բարենորոգումներու ճամբուն վրայ, ի խնդիր ժողովուրդի հանրային կեանքին եւ ապագային բարելաւման։ Ասոր համար է որ անցեալի յաղթանակներուն ազդեցութիւնը [illegible] եղած է, եւ անոնցմէ յետոյ ազգը աւելի դժուար պայմաններու ենթարկուած է։ Սահմանուած էր աւելի բաց խօսիլ, եւ ըսել թէ ազգը անդադար եւ տկարացած է։ Ես եւ իմ քաղաքական կուսակցութիւնը մասնաւորապէս աչքէ չհեռացուցինք այս հիմնական կէտը, յաղթանակին յաջորդող վերջին չորս տարիներու ընթացքին։

Երբ մեր ազգը զէնքի եւ քաղաքականութեան աննախընթաց յաղթանակները շահեցաւ, ազգին ապագային յառած մեր ակնարկները, առանց վայրկեան մը թուլնալու, նկատի ունեցան ժողովուրդին ապագան բարելաւող հիմնական նշանակէտերը։

Մեր ազգը անկախութեան պայքարէն դուրս ելաւ, շահած այն սկզբունքը թէ «վեհապետութիւնը անվերապահօրէն ազգինն է»։ Բայց այն ատեն չկրցաւ այդ սկզբունքը վճռականօրէն եւ անվարան գործադրել պետական պաշտօնական վարչաձեւին մէջ, այնպէս որ Թուրք ազգի կեանքին եւ միջազգային յարաբերութեանց մէջ ո եւ է շփոթութեան ու հակայոյսերու տեղի չի մնար։

Հանրապետութեան հռչակումով, ազգային վեհապետութեան մեր սկզբունքը միանգամընդմիշտ պատ քաշեց ամէն տեսակ դէշ հաւանականութեանց դէմ, թէ ներկայի եւ թէ ապագայի համար։ Երբ ջնջուեցաւ խալիֆայութիւնը, որուն փորձանք ըլլալը դարերէ ի վեր հաստատուած է, Թուրք հանրապետութիւնը պատմութեան հոսանքին մէջ գրաւեց իրեն արժանի մաքուր եւ զօրաւոր դիրքը։

«Ճիւմհուրիյէթ Խալգ» կուսակցութիւնը իր գոյութեան առաջին իրաւունքը կը սեպէ Թուրք անկախութիւնն ու հանրապետութիւնը ընդմիշտ պահել ներկայ ձեւին մէջ, որ պէտք է զերծ ըլլայ խալիֆայութենէն եւ ամէն տեսակ միջամտութիւններէ։

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեզ ուղեր հոս մանրամասնօրէն յիշել անցեալ չորս տարուան մեր գործունէութիւնը։ Դարձեալ չպիտի յիշեցնեմ թէ մեր ընդդիմադիրները ի՛նչ կասկածելի ձեւով աշխատեցան արգելքներ յարուցանել մեր տգամարդու ձեռնարկներուն դէմ, որոնք իրապէս կը համապատասխանէին ազգին բուն պահանջներուն։ Միայն պիտի յիշեմ կէտ մը, որ աննախընթաց է երկրի մը քաղաքական կեանքին մէջ։

Չորս տարի առաջ, երբ քաղաքական իշխանութեան պալու համար վստահութիւն կ'ուզէինք ազգէն, ինչ որ խոստացանք ու յայտարարեցինք, ակնկալուածէն աւելի կատարեալ եւ արմատական կերպով կատարեցինք։

Չորս տարի առաջ, ի մէջ այլոց ըսինք թէ պիտի աշխատինք երկրին հանրային կեանքը կանոնաւորել արդիական օրէնքներով, բարեկարգել տասանորդի տուրքը եւ ծխախոտի խնդիրը, ու ձեռնարկներ ընել երկաթուղիներու եւ ուրիշ փոխադրութեանց միջոցներու շինութեան համար։ Անխափանիվ Թուրք հանրապետութիւնը ամէնէն կատարեալ դիրքին բարձրացաւ։ Տասանորդի դրութիւնը հիմնովին ջնջուեցաւ, եւ ծխախոտի մենաշնորհը ազգայնացաւ։

Երկրին համր, կեանքին հիմը կազմող օրէնքներն ալ, առանց փոխանցման ընդարմացուցիչ շրջաններէն անցնելու, գիտական ամէնէն բարձր ձեւերով հրապարակ եկան։

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ մեր բռնած ընթացքը բաց, ուղիղ եւ խաղաղասէր է։ Միեւնոյն ատեն կը յենու անձնական վստահութեան վրայ եւ կը համապատասխանէ Թուրք ազգի բարձր ուժին։ Այդ ընթացքին շնորհիւ, մեր բարգաւաճումը զերծ է ամէն կասկածէ, ըլլայ ներկայիս թէ ապագային։

Հաղորդակցութեան միջոցներու եւ մասնաւորապէս երկաթուղիներու գործին մէջ մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքները պարծենալիք փաստեր են, Թուրք ազգին շինարարական ընդունակութեան եւ բարձր կեանքին տեսակէտով։ Երբ ժամանակին Խալգ կուսակցութիւնը ծրագրի ձեւով կը յիշէր իր այսօրուան բռածները, մեր ընդդիմադիրները անիրականալի կը գտնէին զանոնք։ Պիւտճէի հաւասարակշռումը, տասանորդի ջնջումը, երկաթուղիներու շինութիւնը եւ նման առաջադրութիւնները անտարգիւտ առիթներ էին հակառակորդներուն համար, մեզ խծբծելու։

Մեր եւ մեր հակառակորդներուն մտայնութեան գլխաւոր տարբերութիւնը այն էր որ, մենք ոչ միայն պէտք եղածին պէս կ'ըմբռնէինք Թուրք ազգին ձգտումներն ու պէտքերը, այլ եւ արժանի կարեւորութեամբ կը գնահատէինք Թուրք ժողովուրդին կարողութեան չափը։

Ազգի մը քաղաքական ճակատագրին վարիչ դառնալու համար, առաջին պայման է տեսնել անոր պէտքերը, եւ գնահատել անոր կարողութիւնը։

Այսօր, երբ չորս տարուան համար նորէն կ'ուզեմ ձեր վստահութիւնը, իմ եւ գաղափարի ու գործի ընկերներուս ապագայի վերաբերեալ մտածումները աւելի որոշ եւ վճռական են, քան չորս տարի առաջ։ Համոզուած ենք թէ մեր առջեւը գտնուող խնդիրներուն լուծումը շատ կարեւոր է Թուրք հայրենիքի բարձրացման համար, եւ վճռած ենք մեր ամբողջ գոյութիւնը յատկացնել անոնց լուծման։

Կը յուսանք թէ Թուրք հայրենիքին բարգաւաճումն ու շինարարութիւնը աւելի պիտի բարձրացնենք նոր շրջանին, օգտուելով երկրին ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան մէջ տիրող միութենէն եւ ապահովութենէն։ Մասնաւորապէս պիտի խոստանանք մեր ճիգերը, ազգային տնտեսութեան վերաբերեալ խնդիրները լուծելու համար։

Մեր ներքին քաղաքականութիւնը պիտի, ըլլայ երկպառակութեան եւ պժտութեան թոյլատու չըլլալ, իրաւունքն ու պարտաւորութիւնը հաւասարապէս բաժնել բոլոր հայրենակիցներու մէջ, եւ տնտեսական բարգաւաճման զարկ տալ։

Յանուն Խալգ կուսակցութեան, ես իմ ստորագրութեամբ ձեր քուէներուն կ'ենթարկեմ անոր երեսփոխանական թեկնածուները։ Թեկնածու ներկայացուցած ատեն, մասնաւորապէս աչքի առջեւ ունեցայ անցեալին փորձերը եւ ապագայի բարձր յատկութիւնները։ Մասնաւորապէս ուշադրութիւն ըրի գործի ընկերներուս ընթացքին մէջ, որպէսզի չորս տարի յետոյ կրկին կարենամ մաքուր հաշիւ մը տալ այն վստահութեան, որուն արժանի գտաք զիս։ Հաստատապէս կը յուսամ թէ երեսփոխան ընտրուելիք ընկերներս, օգտուելով անցեալի փորձերէն, պիտի աշխատին լաւ կատարել իրենց պարտականութիւնը, եւ աչքէ չպիտի հեռացնեն որ երեսփոխանութիւնը ամէն բանէ առաջ ազգին փոխանորդութիւնն է, եւ բարոյական շատ մը պարտաւորութիւններ ունի պաշտօնական ու մասնաւոր կեանքին մէջ։

Կեանքիս մէջ ամէնէն մեծ յենարանս՝ հայրենակիցներէս իմ տեսած վստահութիւնն է։ Բոլոր պարտականութիւններուս մէջ իմ ամենամեծ մտահոգութիւնն է ուշադիր ըլլալ ձեր անձին նուիրականութեան։ Քուէ տալով իմ ներկայացուցած թեկնածուներուն, առիթ պիտի տաք ինծի եւ կուսակցութեանս նոր ծառայութիւններ մատուցանելու։ Այն խոր հաւատքն ունիմ թէ ապագային պիտի կարենանք աւելի մեծ ծառայութիւններ ընել Թուրք հանրապետութեան եւ մեր սիրելի հայրենիքին։

Թուրք ազգին ապագան փառաւոր պիտի ըլլայ, շնորհիւ իր ներկայ զաւակներու յառաջատեսութեան եւ աշխատելու անխոնջ կամքին։

ՂԱԶԻ Մ. ՔԷՄԱԼ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐԵԳԱԿՆԱՅԻՆ Բ[...]

Երբ արեւը ուղի[...] նենք, պիտի տեսնե[...] սկաւառակը հեռու [...] լայն, անոր մակերես[...] նշմարուին հաստատո[...] լուն մասեր եւ ձագ[...] առջներ, որոնք կը [...] ընդհ[...] դանդաղօրէն [...] դառնալով. անոնց [...] թիւնը արեգակնային [...] նուշը կ'առնէ։

Աստղագէտները [...] բիծերը, հաստատուած [...] բեւը իր առանցքին [...] դառնայ 25 օրէն, [...] 29 վայրկեանէն։ Ար[...] պատկերային վերջ[...] կը թուլանայ հաստա[...] նոր մէջ գոյութիւ[...] պարզ մարմիններ[...], երկաթի, ջրածնի, քալսիումի եւլն.։

Բիծ մը ընդհանր[...] սեւ մակերես մը [...] թերաստուեր մը [...] կը շրջապատէ եւ [...] մուլ։ Բիծերէ [...] գիծը 200.000 [...] հասնի. անոնք տեսա[...] մրտուած պարզ [...] մը. երբեմն [...] խիստ հազուադէպօրէ[...] տողութիւնը 100 [...]

Տոքթ. Ռիշառ կ[...] բեւի բիծերուն եւ [...] զանազանութեանց [...] թիւն ունի [...] մը, որ ծնունդ [...] նման երեւոյթներ[...]

Արեւին լոյսն ու [...] կ'որոշէն օդին վի[...] լուսոր [...]ինքնայ[...] թուա[...] պայմաններու [...] փոփոխութիւն կ'[...] տի կացութեան վրա[...]

Միւս կողմէ, [...] կախում ունի [...] բաշխական [...] ու բարձր [...] հաստ[...] կ'ուղղուի արեւ[...] արեւելք թաւալական [...] մով մը, որուն [...] [...] եւ [...] օր է։

Այդ շղթայաւոր[...] բեգակնային բիծերու[...] բութիւններէն առաջ[...] երկրիս մթնոլորտին [...] ծական փոփոխութիւ[...]

Դիտուած է թէ ար[...] բակածին հիւսիսա[...] գտնուած բիծերուն [...] կը զուգադիպի հիւսի[...] կիրներու կրկնութիւ[...] լական շարժումին։

Ֆրանսացի Տոքթ [...] դիտած է թէ [...] մահերու դէպքերը կը [...] հին մթնոլորտական [...] պայմաններ ունեցող [...] երկիրներու մէջ տարո[...] ժամանակամիջոցին, [...] տողութիւնը 2—3 օր [...]

Բաղդատելով [...] մահուան դէպքերուն [...] թիւը այն օրերուն [...] ընթացքին տեղի կ'[...] բեգակնային բիծերու [...] եւ դէպքերու թիւ[...] տութեան մէջ որոշ [...] մը տեսած է Տոքթ. [...] դէպքերը ուղած է [...] բեգակնային բիծերու [...] թեան եւ մեծութեան [...] ծիքով, այդ բիծերուն [...] ներկայութիւնը [...] անհաւասարակշռու[...] ռաջ կը բերէ մարդկ[...] մը կանոնաւորող [...] թեանց մէջ եւ տեղի [...] կարծական մահերու [...] նոյնն է նաեւ հեւա[...] հեռաձայնական [...] համար, որոնք [...] կը կրեն արեգակնային [...] ներկայութենէն։

Հ. Տ[...]

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍԵՄԱԿԱՆ

[illegible] գուգադիպու[illegible] մը, մինչեւ հիմա, փա[illegible] մէջ, միմիայն հրէական [illegible] թիւններու կամ հաս[illegible] թիւններու մէջ աշխա[illegible] վերջերս գլխարկի ար[illegible] մըն էր, փաթթոնիս [illegible] շատ մեծ է մեզի [illegible] ամէն օր իրարու հրէական [illegible] պատմութիւնները կ'ը[illegible] իրեն պատմած էր՝ մեր [illegible] «Լեվիի ...» [illegible] օրհորդին պատմած[illegible] մէջ կայ արդիական [illegible] մը որ հետեւեալն է.

[illegible] Լէվի, ժիւռոննոց [illegible] հարուստ ու կծծի, [illegible] իր ազգակից [illegible] Թր Թաշէլ Փոհէնի [illegible] Լեվիի մէկ բարե[illegible] օդանաւորդ ձօն Ուիլեըմ, [illegible] նուէր հայրանունկան՝ կը [illegible] նորաշաւակ ամոլը [illegible] ու պտտցնել... եր[illegible] [illegible]ութեան մէջ: [illegible] մը ակայն: Պէտք չէ [illegible] համով... վախէ: Իսկ [illegible] սովալ ու վախի բա[illegible] թիւնները արծակէ, իւ[illegible] «ա՛հ», «ո՜ւ հ», [illegible] փոխարէն պարտի վճա[illegible] մէկ մէկ ոսկի: Համաձայ[illegible] [illegible] չուտով կը կայանայ: [illegible] նոլաստակը ան[illegible] [illegible] էր: Լէ[illegible] խիստ ուրախ էր մեր[illegible] բազմածախս ծամբոր[illegible] ըլլալուն: Ու [illegible] օդանաւորդական կա[illegible] մէկ կը Թռին... [illegible] ութիւն երկնից: Ա[illegible] Թոփչքէն Լէվի արդէն [illegible] ուժով կը պլլուի [illegible] Հրէութիւն այդքան [illegible] այդքան [illegible] այդքան *մագաշխոմ* գրը[illegible] պատճառը կը [illegible] համար Թէ [illegible] վտանգի մէ՛ջ են:

[illegible] դժհանդանքի մէջ կը [illegible]

[illegible] մեր մեղրա[illegible] ձամբորդութիւնը ան[illegible] թիւն[illegible] [illegible]

[illegible] տեսնելով որ [illegible] գոյութիւն չու[illegible] գովքը լաւ մը [illegible] կը [illegible] կը բարձրանան... [illegible] կը կորսուի պէ[illegible] ամպերը կը կոր[illegible] նման: կը [illegible] կը բարձ, անան՜ Ամ[illegible] Թագաւորն ու [illegible] էին Լէվին ու [illegible] բայց փախի մէջ. ինչ[illegible] [illegible]:

[illegible] կ'ըսէ.

— [illegible] կ'երթանք, Թագա[illegible]...

— [illegible] գլաւելու, [illegible]...

[illegible] կը զայրանայ ու [illegible] աւելի կ'արագացնէ: Ո՛չ [illegible] ո՛չ ալ «վա՛հ»: Ձօն Ուիլեըմ, յանկարծ, օդին մէջ ինքն իր վրայ կը դարձնէ օդանաւը: կրկին ձայն չկայ: Այս անգամ երկու անգամ շրջանաձեւ պտոյտներ կ'ընէ: Ձայն չկայ: Երեք անգամ: Ո՛չ մէկ ձայն: Սաւառնորդը կը կատղի ու անթիւ Թաւալգլոր պտոյտներ գործելով կ'իջնէ Պուրժէ:

Օդանաւէն առջին է Լէվին, իսկ Թաշէլը... Թուեր է:

Ձօն կ'ըսէ.

— Ո՞ւր է կնիկդ...

— Եղբայր, օդանաւդ երբ դարձաւ, Թաշէլին ալ խելքը դարձաւ ու մէջէն ինկաւ վար դարձաւ...

— Իսկ դո՞ւն, անպիտան, չհանեցի՞ր ձայն ու ցաւ...

— Հապա ըսած էիր որ եթէ հանեմ ձայն, պէտք է ոսկի մը վճարեմ...

Այս պատմութիւնը յիշեցի ալոլսական Թերթերուն մէջ կարդալով հրէութիւն Օր. Էլզա Նիէկոյի Թուրքի մը կողմէ սպաննուելուն առթիւ հրեաներուն կատարած անհագին ցոյցերը, անթիւ պոռչտուքները, բացագանչութիւնները ու «ա՛հ», «վա՛հ»երը:

Թուրք կառավարութիւնը օդանաւորդ ձօն Ուիլեըմի անքախտութենէն վրեժ է:

Տեսնենք քանի՞ ալլանք պիտի ըլլայ պոլսեցնակ Լէվիները, իրենց այդքան բացագանչութիւնները: •

Հրեաները այս անգամ իրենց աւանդական նկարագրէն ծեռք են քաշեր:

Ցանուն իրենցմէ կերած առաջ պանիր հացիս՝ կը մաղթեմ որ վրէժխնդիր Մովսէսն ու Մուհամմէտ իրենց շատ քաշել չտան:

ՌՈՒԲԷՆ ԹԷՐՏԻԿ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՅԳԵԿՈՒԹՔԻ ՑԱՆԵՐԸ

ՄՕՆՓԵԼԻԷ, 2 Սեպտ.— Անցեալ օրինակագրեցինք Արլ-Եքսի այգեկութքի հայ գործաւորներուն ցաւալի դրութիւնը, խոստանալով տեղեկացնել դատավարութեան ելքը:

40 այգի կթողներս ստիպուած [illegible] միջոցաւ բանի հեռացուեցանք գործատիրոջ մօտէն մինչեւ երկաթուղիի կայարանը, ուսկից քանի մը երիտասարդներ ղրկեցինք 8 քիլոմեթր հեռու գտնուող Իմաս կոչուած քաղաք մը, ուրկէ ոստիկանութեան մօտ դիմում կատարեն: Քաղաք կը հասնին հագիւ ժամը 5ին, երբ դատարանը գոց էր արդէն եւ բանագնացները եւս վերադարձան ապարդիւն Եւրեկոյեան ժամը ինն էր մեզ հաղորդեցին թէ՝ ոչինչ ըրած են, մեզմէ քանի մը հոգի բաժնուեցան եւ գացին գործելու, ուրկէ գոնէ ճամբու ծախք մը հանելով կարենան Մարսիլիա դառնալ: Մենք ալ ստիպուեցանք մեկնիլ Մօնփէլիէ ուր հասանք յաջորդ օրը: Մօնփէլիէի շոգեկառքի կայարանը գտանք 300է աւելի բազմութիւն մը: Մէկ մասը կամովին եկած էին, մէկ մասն ալ ստարներու շահագործումին զոհ երբ հոն եկան, անոնք եւ ընկերակցին 24 ժամ, ցեղական ժողովուրդի քաղաքին վրայ կառավարութիւնը իրիկունը հրապարակէն հեռացուցեւ քաղաքի կեդրոնէն 100 մեթր հեռու գտնուող կաղերու, կոյրերու, հաշմանդամներու ծերերու յատկացուած հօկայ շէնքին մէկ մասին մէջ տեղաւորեց մեզ:

Օրական երկու անգամ ապուր կուտան մեզի առանց հացի, ու այսպէս կը սատակինք: Այս գիշեր սրտաճմլիկ տեսարան մը պարզուեցաւ. գիշերուան ժամը 3ի ժամանակ կեսարացի Ընդրանիկ Գալաճեան 22 տարեկան, որ 8 օրէ ի վեր այստեղ էր, անօթութեան եւ թշուառութեան երեսէն իր մաքի հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնէ եւ կը խենդանայ: Գիշերը մինչեւ լոյս լացաւ ու լացուց ամբողջ գաղթականները:

Առաւօտուն կանուխ լուր տրուեցաւ կառավարութեան, որ պէտքի հիւանդանոց փոխադրուի. սակայն զանազան պատճառներով չտարին, եւ տեղւոյն մէջ սենեակի մը մէջ շղթայուած կը ձայ: Երիտասարդին հայրն ու մայրը Մարսիլիա են. ու տէ ցանկութենէն կը բնակին, կը խնդրուի ընթերցողներէն շուտով տեղեկացնել, որպէսզի գան եւ տեսնեն իրենց կորսուած զաւակը:

***

Այգեկութքի համար եկողներէն Ցիկին Խակուհի Փիփիտեան (Քէօթահիացի), 12 ժամ հիւանդութենէ [illegible] կէսօրէն յետոյ տեղւոյս հիւանդանոցին մէջ փչեց իր շունչը, անհուն թշուառութեան մէջ:

Այս անտանելի տառապանքին մէջ իսկ մեր ձուլուած Հայերը կը փորձեն աւելի խորացնել մեր ցաւերը:

Պոլշեւիկներու «Ամէնակարկառուն գործիչներէն» Տարօնցի քանի մը օր է այստեղ է ընկերացած տեղական կարմիրներու հետ, ամէն ջանք կը թափէ, որպէսզի «կազմակերպէ» տեղւոյս խեղճերը եւ պայքար մղէ այգիի տէրերուն դէմ, մինչեւ որ օրական 35-22 ֆրանք տալու յօժարին

Քանի մը անգամ ըլլայ պաշտօնական որահի մէջ, ըլլայ ձեզի յատկացուած շէնքին մէջ իր «համարութիւնը» ցոյց տուաւ, սակայն տեղւոյս գաղութը ոչ մէկ կարեւորութիւն տուաւ եւ գործ գտնողը գնաց իր քաղցը յագեցնելու.

Ներկայիս հազիւ 250 հոգի անգործ կայ եւ թէ առանց մինչեւ Նոյեմբերի գործի չկարենան եւ թէ, տեղական կառավարութեան կողմէ բանի Մարսիլիա պիտի վերադարձուին:

Մեսրոպ Սիմոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մի Ա. խումբը կարեւոր յաղթանակ մըն ալ տարաւ յաղթելով C. A. Mantaisի Ա. խումբին:

Mante քաղաքը Փարիզէն 80 քիլոմէդր հեռու գեղեցիկ վայր մըն է: Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կիրակի կէս օրէ վերջ քաղաք հասնելով դիմաւորուեցաւ տեղւոյն մարզական միութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Ժամը ճիշդ 4ին 800ի մօտ հանդիսատեսներու ներկայութեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը դաշտ ելաւ հետեւեալ կազմով. Ցէվէթեան, Մկրտիչ, Ռուբէն, Երուանդ, Դամէր, Լեւոն, Ցաճատ Աշոտ, Թ. Կարապետեան, Միհրան եւ Գարոյր. պահեստի՝ Գալուստ:

Ա. կիսախաղին Ս. Կարապետեան ուժեղ հարուածով մը ըլլաւ Ա. Նշանակէտը, քիչ վերջ ֆրանսացիք հաւասարեցուցին, որմէ քաջալերուած բրին իրենց Բ.րդ նշանակէտը: Խաղին 15րդ. վայրկեանին Ցաճատ ոտքին ուժգին հարուած մը ընդունելով, ստիպուեցաւ խաղը ձգել: Մերինները շարունակեցին խաղը պակաս կազմով, բայց աւելի եռանդով եւ յաջողեցուցին ընել երկրորդ եւ երրորդ նշանակէտերը Գարոյրի եւ Ս. Կարապետեանի հարուածներով:

Բ. կիսախաղին Գալուստի մասնակցութեամբ հայ խումբը սկսաւ լրիւ կազմով: Մեր յառաջապահները [illegible] փասերով սկսան նեղը դնել հակառակորդ բերդը: Գարոյրի եւ Աշոտի փասերով Թ. Կարապետեան շարունակաբար նշանակեց չորրորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ նշանակէտերը:

Ֆրանսացիներու յառաջապահները արագ եւ լաւ խաղարկութեամբ կրցան երրորդ նշանակէտ մըն ալ շահիլ. անոնց բոլոր ջանքերը մեր պաշտպանողական գծին փորձառու խաղարկութեան առջեւ միշտ անօգուտ. խաղը աւարտելու 10 վայրկեան մնացած, Ս. Կարապետեան նշանակեց եօթներորդ նշանակէտը եւ այսպէսով խաղը վերջացաւ խանդավառ ծափահարութիւններով. մերիններու յաղթութեամբ 3ի դէմ 7 նշանակէտով:

Ըսենք նաեւ որ կիրակի մրցումը գեղեցիկ փորձառութիւն մը եղաւ Սեպտ. 25ին Ֆրանսայի Ախոյեան Olympique de Marseilleի դէմ կատարուելիք մրցումին պատրաստութեան համար: Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը մինչեւ այդ Թուականը կանոնաւոր փորձերով պատրաստութիւններ պիտի տեսնէ. պատուաւոր արդիւնքով եւ արժանաւորապէս դուրս գալու համար այն աննախընթաց մրցումէն:

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆ ՉԵՄ ՈՒԶԵՐ ՏԵՍՆԵԼ.— Վէպի նման: 50 տարի առաջ, 1877ին երիտասարդ մը, Ճէյմս Մէգրն, կը սիրահարի մանկամարդ աղջկան մը, որ կը մերժէ Ճէյմսի սէրը: Երիտասարդը, չափազանց յուսահատ, երդում կ'ընէ այլեւս ոչ մէկ կնոջ դէմք տեսնել: Քիչ յետոյ այս դէմքը աւելի կը զօրանայ եւ երդում մը եւս կ'ընէ եւ կ'որոշէ մարդոց երեսը չտեսնել, բացի եղբօրմէն:

Եղբայրը, տեսնելով Ճէյմսի վիշտը մխիթարելու համար, կը թելադրէ քաղաքներէն ու գիւղերէն հեռու, անմարդաբնակ անտառներու մէջ հիմնել բերդ մը եւ միասին բնակիլ մէջը: Կ'աշխատին անընդհատ եւ բերդը կը բարձրացնէ իր հասակը: Բերդին մէջ հաստատուեցան ու մնացին 50 տարի: Այնքան ճարպիկ շինած էին որ ոչ մէկ մարդ կրնար մօտենալ ծղնաւորներուն: Շրջակայ պարտէզը ջուրով ծածկուած էին: Ցեխոտ բարձր պարիսպներ: Փոքրիկ երկաթէ դուռ մը ներս մտնելով, կը տեսնէիր դաշտ մը, պաշտպանուած երկաթէ թելերով: Այս խրճիթին մէջ կը բնակէր անմխիթար սիրահարին եղբայրը: Խրճիթին առջեւէն ճամբայ մը կ'երկարի դէպի մրգաստան մը, որուն սահմանները հիւսուած են երկաթէ թելերով եւ փշապատ ձողերով: Փշոտ ծառեր՝ մորենիի եւ ցարասիններու Թուփեր անթափանցելի: Փոքրիկ գետնուղի մը, որուն մէջէն պէտք է անցնիլ մագլցելով, որ փակ է եւ զանազան դուռներ ունի: Բակին մէջ դրուած են վայրի մեղուներու փեթակներ: Եթէ հետաքրքիրը սխալի եւ մեղուներուն մօտէն անցնի, սպաննուած է մեղուներուն խայթոցին տակ: Պէտք է ընտրել մասնաւոր ճամբայ մը, եւ հասնիլ ճղնաւորանը, ուր աշտանակի մը լոյսին տակ յաւիտենական սիրահարը նստած՝ Աստուածաշունչ կը կարդայ... [illegible] տարիէ ի վեր: Անգլիացի լրագրող մը միայն յաջողած է մօտենալ իրեն, միայն մէկ անգամ: Անգամ մըն ալ, յողացուցիչ պատճառով, բժիշկ մը տեսած է զայն: Խեղճ ճգնաւորը այժմ անդամալոյծ է:

ՀԵՒՐԱԶԴԱՅՈՒԹԻՒՆ.— Պոմպէյիի մէջ (Լէհաստան) կալուածատէր մը, Պօլթանաքի, իր կինն ու զաւակները ղրկեց մօտակայ լեռնային վայր մը, մինակուկ տուն մը, օդափոխութեան համար: Գիշեր մը կարծեց թէ հեռաձայնը կը հնչէ, վար առաւ գործիքը, ականջին դրաւ. Ձայն մը կ'ըսէր. «Պօլթանաքի, շուտ վազէ, զաւակներուդ քով հասիր, ես մնացած եմ եւ գիւղին վրայ կոլլան, մեղք են, շուտ հասիր»: Կէս գիշեր էր: Պօլթանաքի սկսաւ դողալ: Շատ լաւ գիտէր որ կնոջ բնակած լեռնային տունին մէջ հեռաձայն գործիք չունէր, սակայն ձայնը իր կնոջ ձայնն էր: Եթէ մեռած էր ինչպէ՞ս կրնար խօսիլ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ [illegible] հեռաձայնը եւ պաշտօնական ծառայէն [illegible] [illegible] հեռաձայնով խօսած էին իրեն:

Պաշտօնեան պատասխանեց թէ իրենց հեռաձայնը բացուած չէն ըրած: Մինչեւ առաւօտ Պօլթանաքի դողերու մէջ անցուց իր ժամերը: Առաւօտ կանուխ, ինքնաշարժ մը կեցաւ դրան առջեւ: Մեքենավարը, յուզուած, եկաւ խնդրեց որ անմիջապէս զաւակներուն մօտ երթայ, որովհետեւ կինը մեռած էր կէս գիշերին: Եթէ կինը ո՛ր կը տառապէր սիրտի հիւանդութենէ, դողալով իր վերահաս մահը, ուզած ըլլար հեռաձայնել իսկ իր ամուսինին, հեռաձայն չկար տանը մէջ: Արդ, ինչպէ՞ս լսեց ամուսինը իր կնոջ ձայնը և մահուան լուրը: Հեռազգայութեա՞մբ:

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԱՌԱՋԱԿ ՄԸ.— Ռուսիկանութիւնը ձերբակալեց նշանաւոր աւազակ մը, Ճինօ Թարլինի, որ ծնած է Իտալիա եւ զանազան անցագիրներով երկիրէ երկիր կը պտտի եւ կը կողոպտէ դրամատուները Լոնտոնի մէջ, աչք կը տնկէ [illegible] դրամատան, ընկերոջ մը կ'ըսէ գտնէ տուն մը, ուր կը գտնուի դրամատան գլխաւոր. Գիշերները տանը տակէն գետնուղի մը բանալով, մտած է դրամատունը եւ կողոպտած՝ 27 միլիոն հարստութիւն մը:

Ֆրանսայի մէջ եւս կատարեց Արժանթէօյլի նամականատան կողոպուտը: 200.000 ֆրանքի դրոշմաթուղթ առնելով, երբ ձերբակալուեցաւ: Նախ ուրացաւ ամեն ու խաբեց, սակայն խիստ հարցաքննութենէ մը յետոյ ամէն բան խոստովանեցաւ:

Իտալական կառավարութիւնը պահանջած է իրեն յանձնել աւազակը:

ԵՐ. ՄԱՌԻ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ԳԻՍԱԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Փարիզ 4 Սեպտ. 1927

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ (Ա. Գիրք), Զապէլ Զաքարեան, տպ. Փարիզ, գին 6 ֆր.:

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

"ՑԵՍՄԻ ՄԱՀ»

— Անշուշտ չպիտի ուզէիք որ [illegible] Մոսկուա ձգեմ, Չեկայի ձեռքը երբ ձեզ միասին տանելէ աւելի դիւրին բան չկայ: Մտածեցէք թէ ինչ սարսափելի տրամ մը պիտի ունենայ հոս, երբ [illegible]ութիւն եւ իր բարեկամները [illegible] թէ գիրենք խաղի բերի

— Իրա՞ւ:

— Մանաւանդ որ իրենց ձեռքէն խելէ յետոյ յաջողութեան իրենց լաւագոյն գրաւականը՝ կոմսուհին, ղայն ապահով տեղ մը պիտի դնեմ, որմէ յետոյ վստահ եմ անոնց դէմ յարձակողական անցնիլ:

— Ի՞նչ կերպով:

— Ձեզի կը խոստանամ այն սենեակ անակնկալ մը, որուն քով [illegible] անկարեւոր պիտի նկատէք այն, որ տեսաք քիչ առաջ, քովի սենեակին մէջ:

— Գոնէ խոհեմութեամբ շարժեցէք: Եւ մանաւանդ զգուշացէք ձեռքերնին իյնալէ. սարսափելի կերպով զօրաւոր են անոնք:

— Ո՛չ ձեր կարծածին չափ, որովհետեւ անոնց ուժը կը կայանայ ամբոխին վստահութեանը մէջ: Եւ հիմա որ անոնց հետ շփում ունեցայ, ու զանոնք կը ճանչնամ, ձեռքերս ալ դրած եմ անոնց կոկորդին վրայ եւ այլեւս չեմ ձգեր: Կ'ուզեմ որ համոզուիք ասոր ինչ փոյթ թէ՝ ատկից յետոյ պիտի իյնամ եղեր կ'ուզեմ ամբողջ աշխարհի ապացուցանել թէ՝ աւազակներու այս խումբը, որոնցմէ շատերը կեղծ անուններով կ'ապրին եւ Ռուս ըլլալու արժանիքն իսկ գոնէ չունին, որեւէ գործ չունին Ռուսիոյ հետ զոր կը հարստահարէ: Գիտեմ թէ՝ ո՞ւր կրնամ գտնել փաստերը որոնց պէտք ունիմ...

— Կարելի՞ բան է:

— Հոս են այդ փաստերը. կուռնալիխին էր որ իր անհուն անբանութեամբ ինծի ըրաւ այդ յայտնութիւնը: Վկայ Ցէրը, որ մտքէս չէր անցներ Չեկային հետ կռուի բռնուիլ բայց քանի որ անգիս կը ստիպէ կ'ուզեմ որ կատարեալ ըլլայ. աճա թէ ինչո՛ւ չեմ ուզեր անոր ձեռքերուն մէջ ձգել ձեզի պէս թանկագին պատանդ մը:

— Ուրեմն կը վախնաք որ անզգուշութի՞ւն մը կը գործեմ:

— Ո՛չ անշուշտ գիտեմ թէ դուք կարող էք մեռնելու երթալ ժպտագին: Բայց գիտեմ նաեւ թէ՝ անոնք ինչ միջոցներ կը կիրարկեն խօսեցնելու համար: Հաւատացէք խօսքիս: Ինչ որ տեսայ, սարսափելի է: Եւ աւելի պիտի նախընտրէի ես իմ ձեռքովս ձեզ սպաննել, քան գիտնալ թէ անոնց ձեռքը անցած էք:

Ցուզուած՝ Անուշքա լուռ գիս կը դիտէր:

— Բայց կը բաւէ այսքան խօսիլ: Ըրէ՛ք ինչ որ կարմիր կոյսը ձեզի հրամայեց, եւ անոր հետ մեկնեցէք. դուք ալ պատրաստուեցէք մեկնելու:

— Օրիորդը ինծի հրամայեց պատրաստել իր Թիւ 4 ճամբորդութեան սարքանները, ինչ որ կը նշանակէ թէ դուրս երկիր մը կ'ուզէ երթալ:

— Սիպերիա կ'երթանք:

— Ինչպէ՞ս. կը յամառիք դեռ Էքաթերինպուրկ երթալ

— Ի՞նչ ընելու եկայ հոս ուրեմն: Եւ յետոյ, պէտք չէ՞ որ Չեկայի մարդոց հետ վարուինք իրենց վարմունքին համեմատ կարծելով թէ մեկնած ենք, գոնէ սկիզբները պիտի հաւատան թէ՝ «Ճերմակ գործակալները» կը հետապնդենք, եւ երբ սկսին քննել քաղցր հանդարտութեամբ մը...

— Մենք պիտի սկսինք գործել:

— Ճիշդ ձեր ըսածին պէս հիմա, թոյլ տուէք որ երթամ ինքզինքս «Օրիորդ»ին տրամադրութեան տակ դնեմ:

Անուշքա չարաճճի ժպիտ մը ունեցաւ, ինծի երկարեց իր ձեռքը որուն վրայ յարգալից համբոյր մը դրոշմեցի եւ մեկնեցաւ:

Վայրկեան մը յետոյ, կարմիր կոյսին առջեւն էի:

— Ձե՞ս կանչեր էք, հարցուցի խոնարհելով:

Երկար ակնարկ մը ուղղեց ինծի:

— Այսպէս ուրեմն, յայտնելով ինծի... ինչ որ յայտնեցիք, ըսաւ, բաւական վստահութիւն ունեցաք իմ վրայ, չվախնալու համար. շատ գեղեցիկ է, շատ յանդուգն ինչ որ ըրիք. բայց որքա՞ն անխոհեմ:

— Անխոհեմ, ինչո՞ւ:

— Ինչպէ՞ս. գիտնալով մէկտեղ թէ ես ով եմ, յանդգնեցաք նման հարցում մը ընել ինծի: Չէ՞ք գիտեր ուրեմն թէ ձեր գլուխը գնահատուած է, եւ թէ մէկ շարժումս կը բաւէ որ ձեր գլխուն տրուած գինը ես ստանամ:

— Այո՛. բայց այդ շարժումը գիտեմ թէ չպիտի ընէք: Քիչ առաջ, ձեր աչքերուն մէջ տեսայ ամբողջ սարսափը որ ձեր անցեալը կ'արթնեց ձեզի. հասկցայ թէ, առանց Չեկային դէմ շարժելու, առանց դրժելու ձեր համայնավարի համոզումները, պիտի ջանայիք աչք գոցել ժամանելու համար յառաջագիծը այն քաջերուն, որոնք ձեռքի տակէ կը պայքարին սարսափի եւ հարստահարութեան այս վարչաձեւին դէմ:

Մէկ ստուգուած կոստանդինով. նա քովս եկաւ:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ՆԻՒԹԵԱՆ

նոր նախագահը, որ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին եւ ժողովը փակուեցաւ։

Կէսօրէն յետոյ, ժողովը բացուելով կատարուեցան դիւանի եւ յանձնաժողովներու ընտրութիւններ։

Պելժ պատուիրակութիւնը պաշտօնապէս տեղեկացուց թէ կը փափաքի վերընտրուիլ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ իբրեւ ոչ-մնայուն անդամ։

Ռուսեւգերման համաձայնութիւն

Թայմզ ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովին առթիւ անցած շաբաթ Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովին առթիւ Չիչերինի եւ Ստրեզեմանի տեսակցութիւններ տեղի ունեցան Չիչերինի եւ Մոսկուայի գերման դեսպան Պրոքտորֆ-Ռանցաուի միջեւ։ Արկուայի գերման դեսպան Պրոքտորֆ-Ռանցաու մինչեւ։ Արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆ, քանի մը օր առաջ Պերլինի մէջ իր կատարած խորհրդակցութիւններուն մասին պատրաստած է տեղեկագիր մը, որով այն համոզման կը հանգի թէ ռուսական հարցը վիճաբանութեան պիտի դրուի Ժընեւի մէջ, եթէ ոչ պաշտօնապէս, գոնէ եւրոպական դիւանագէտներու մէջ։ Խորհրդային ոչ պաշտօնական հաւաքոյթներուն մէջ։ Խորհրդային կառավարութեան ղեկավարները կ'աշխատին գերման կառավարութենէն նոր ապացոյց մը ստանալ եւ աւելի բացայայտ բարեկամութեան, որ իր դիրքը ճշդէ Մոսկուայի հանդէպ, մանաւանդ Ռուսիոյ դէմ ձեռք առնուելիք ամէն միջոցի ընդդիմանալով։

Իզվեստիա սառկացուցած է իր յարձակումները Ազգերու Դաշնակցութեան դէմ, որուն անանկութիւնը փաստելու համար կը յիշէ որ Ժընեւի եւ լորտ Սէսիլի հրաժարականները։

Գերման մամուլը ներկայիս վերապահութիւն ցոյց կուտայ Ժընեւի մէջ ծրագրուած հարցերու քննութեան մասին։

Պերլինէր Թակէպլաթ», կը պնդէ թէ Շթրէզէման, Չէմպըրլէնի հետ տեսակցած պահուն, խորհրդակցած է նաեւ Հռենոսի պարպումի հարցին մասին, յայտնելով թէ Գերմանիա նոր պարտաւորութիւններ կը սպասէ։ «Անհրաժեշտ է որ բուռն լեզուով մը թէ ինչ պատճառներ ունին գրաւումը շարունակելու համար։ Լոքառնոյի դաշինքէն ի վեր, այլեւս ապահովութեան հարցը պատրուակ մը չի կրնար դառնալ Ֆրանսայի համար. Տօրսի ծրագիրն ալ կը ներկայացնէ արդէն տարբեր երաշխաւորութիւններ։ Գրաւումը ոչ մէկ ատեն կը դիւրացնէ գերմանական վճարումները, ընդհակառակն։

Լորտ Տէյլի Միկէյլ, Յայթունէ կիսապաշտօն թերթը կ'ընդվզի լեհական առաջարկին դէմ ոչ-յարձակողական ծրագրի մասին։ Այս թատերական խաղաղասիրութեան ետեւ պահուած է Ֆրանսայի կամքը, որ կ'ուզէ Եւրոպայի մէջ ապահովել զինուորական գերիշխանութիւն մը։

Ռաքովսքիի պարագան

Գրեցինք թէ Ֆրանսական մամուլը պայքար մը սկսած է Փարիզի խորհրդային դեսպան Ռաքովսքիի դէմ։ Պատճառ՝ Ռաքովսքի Մոսկուայի պոլշեւիկեան վերջին համագումարին՝ իր համախոհներուն՝ Թրոցքիի եւ Զինովիեւի հետ ստորագրած էր յայտարարութիւն մը, որուն մէջ բացէ ի բաց կ'ըսուէր թէ յաջորդ պատերազմի մը պարագային բոլոր երկիրներու աշխատաւոր ...երը պէտք է ըմբոստանան իրենց սեփական կառավարութեան դէմ եւ անցնին Կարմիր բանակի շարքերը։ Այս յայտարարութիւնը ստորագրած ատեն, Ռաքովսքի նկատի չէր ունեցած իր դեսպանի հանգամանքը։ Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպան Հէրպէթի բողոքին վրայ, Չիչերին գրաւոր կերպով այժմ ... Ռաքովսքիի գրութիւնը, աւելցնելով որ խորհրդային կառավարութիւնը բարեկամական յարաբերութիւններ ունի Ֆրանսայի հետ եւ բացարձակապէս կը մերժէ այն միտքը թէ իր ներկայացուցիչը խռովարարական քարոզութիւններ կ'ընէ այդ երկրին մէջ։

Ռաքովսքի խորհրդային դեսպանատան մամուլի դիւանին միջոցաւ ղրկեց հերքումագիր մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ տանօթ յայտարարութիւնը ստորագրած է իբրեւ կուսակցական, թէ իր դիւանագիտական ներկայացուցչի հանգամանքը թոյլ չի տար իրեն խառնուելու Ֆրանսայի ներքին գործերուն. ինքը առարկայ յայտարարութիւնը կը վերաբերի Ռուսիոյ դէմ մղուելիք պատերազմի մը պարագային եւ ներկայ կացութեան հետ կապ չունի։

Արտաքին նախարար Պրիան Ժընեւի մէջ յայտարարեց թէ խորհրդային կառավարութեան կը թողու որոշել թէ պէ՞տք է ետ կանչել Ռաքովսքին թէ ոչ։ Ինք կ'արձանագրէ միայն Չիչերինի մերժումը եւ կը հաւատայ թէ այս դէպքը ֆրանքեւ խորհրդային յարաբերութեանց խզում առաջ չպիտի բերէ։

Ռաքովսքի, որ օդափոխութեան համար Ռուսիա գացած էր, Փարիզ վերադարձաւ այս առթիւ։

Իտալիա եւ Եմէն կը դաշնակցին

«Թայմզ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ «էլ Ահրամ»ի համաձայն Իտալիոյ եւ Եմէնի միջեւ վերջերս կնքուած առեւտրական դաշնագիրը կը պարունակէ նաեւ գաղտնի յաւելուած մը, որով Իտալիա կը ճանչնայ Եմէնի անկախութիւնը այժմ ընդունուած սահմաններուն մէջ։ Իտալիա ամէն աջակցութիւն պիտի տայ Եմէնի թագաւորին, մէջն ըլլալով զէնքի եւ ռազմանիւթի հայթայթումը՝ որոնց փոխարժէքը պիտի վճարուի հետզհետէ ամէն տարի։ Ասկէ զատ Իտալիայէն Եմէն պիտի ղրկուին փորձագէտներ՝ իբրեւ խորհրդական ծառայելու համար վարչական գործերու մէջ։

Միւս կողմէ Եմէնի թագաւորը ամէն տեսակ դիւրութիւններ կուտայ իտալական հպատակներուն Եմէնի մէջ։ Կը խոստանայ նաեւ ջնջել ստրկավաճառութիւնը եւ կ'արտօնէ իտալական մարտանաւերուն խուզարկել Եմէնի մէջ շրջագայող կասկածելի նաւերը։

Անգլիական գործակալութիւնը կը հերքէ այս լուրը։

Պոլսոյ երեսփոխանները

Պոլսոյ երեսփոխան ընտրուեցան են Խալքի հետեւեալ թեկնածուները.— Նախկին երեսփոխան Տոքթ. Թէվֆիք, հանրօգուտ գործավար Պէհիճ պէյ, Իհսան փաշա, Հալիլ Շէնասի փաշա, Համտուլլահ Սուպհի, Եուսուֆ Աքչուրա, Էտիպ Սէրվէթ, Թէվֆիք Քեամիլ, հանգուցեան կոչուած ծովային գնդապետ Համտի, նախկին քաղաքապետ Հայտար, Զիաէտտին, Ֆուատ պէյերը, քաղաքապետական ժողովի անդամ Սիւրէյեա փաշա, համալսարանի տնօրէն Տոքթ. Նուրէտտին Ալի, խմբագիր Ահմէտ Րասիմ եւ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակի նախագահ Հիւսէյին պէյերը։

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ„Ը 1 ՀՈԿՏ. ՇԲ. ԵՐԵԿՈՅ ՓԼԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ժողով մը կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Փլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի. Օրակարգ. Հինգերորդ Շրջ. ժողովի հարցերուն քննութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

[illegible]

17 Սեպտ. Շբ. երեկոյ ժ. 9ին ... 21 Rue Cadet

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

9 Հոկտեմբեր կիրակի երեկոյ ժամը 8.15ին

Century Théatre, Archer Street Nothing Hill Gate W.11

ՕԹԷԼԼՕ

կը մասնակցին Տիկ.Նըր Մամիկոնեան, Կոստանեան եւ տեղական ուժեր

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վատանի միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին ... Օրակարգ. վարչութեան նոր ընտրութիւն։ Առանց բացառութեան ամէն ընկեր պարտաւոր է ներկայ գտնուիլ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ բոլոր արուարձաններու մասնաճիւղերու մարզիկներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ամէն կիրակի առաւօտ Montrougeի մարզադաշտը տեղի ունենալիք ընդհ. փորձերուն։ Ժամադրավայր Métro Porte d'Orléans ժամը 9ին. փորձերը կը սկսին ժամը ճիշդ 10ին։ Այն բոլոր մարզիկները որոնք փորձերուն չեն մասնակցիր իրաւունք չպիտի ունենան Ողիմպիականին մասնակցելու։

ՎՐԻՊԱԿ.— ... Հայրենակց. միութեան 21 օգոստոսին վիճակահանութեան շահող թիւերէն 581ը 587 գրուած է սխալմամբ, շահողը 581ն է։

Ք'ՈՒԶՈՒԻՆ

Արեւելեան նոր գորգ չինող գործաւորուհիներ: Դիմել՝ I. PAPACHRISTO 44, Rue Fessart, Paris, 19 Métro Buttes-Chaumont

ԱԶԴ

Վէնսէնի եւ Սարսէլի առեգնագործութեան աթըլիէներուն համար պէտք ունիմ աշակերտի եւ աշխատաւորի։ Կ'ընդունուին 14էն վեր աղջիկներ, ինչպէս նաեւ մինչեւ 40 տարեկան կիներ, որոնց յարմարող ատեւ եւ նման գիւղին գործեր ունին։ Վէնսէն կը յարմարի քաղաքին մէջ եւ արեւելեան պանսիօնի մէջ բնակողներուն. իսկ Սարսէլ կար տեւ նորէն մեկնող պանսիօնին համար։ Նաեւ պէտք ունիմ քաղաքի թէ պանսիօնի մէջ ... գործաւորուհիներու։

Դիմել ամէն օր

1. Mme. Vartanouche, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.

2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).

3. ժամը 8—9.30 կամ 1.30-2.30ին Mr. Keukdjianի, 31 Rue Basfroi, XI (Մէթրօ Վոլթէր) :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՍ, Գ. Զ.— 35 Ֆրանք.
Լիոն, Գ. Պ.— 40,
Պէլֆոր, Յ. Ա. ...
Պէյրութ, Ս. Մ.— 150,
Պիէն, Ժ. Խ.— 35
Վօ-Ան-Վէլէն, Մ. Գ.— 35.

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	—
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	12	83
Թրք. ոսկի	» or	100	70
Օսմանիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատր	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	—
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ			
Լէ Ֆր. Թրք. I C. Fonc Fg		3150	—
»	II »	2010	—
»	III »	1605	—
Օսմանեան երկաթ.	Lots turcs	165	—

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Իզմիրցի Գէորգ եւ Տիրուհի Եէլլավեան որոնք Իզմիրի դէպքէն կորսուած են։ Իմացնել՝ իրենց քրոջը Վարդուհի Եէլլավեանի՝ 54bis Av. Gennevilliers, Colombes Seine, France. Կը խնդրուի Ցեղամիայ Թերթերէն արտատպել։ Լուր տուողին ճամբայ «Յառաջ» կը նուիրուի։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ, ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ, ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ դատերու, ամէն տեսակ պաշտօնական գործերու օրինաւոր եւ ապահով ձեւակերպութեան համար դիմել ամէն օր 9—12 ՍՎԱՃԵԱՆի, 21, Rue Vivienne, Paris (2me) —Métro Bourse— Tel. Louvre 16-32:

ԾԱԽՈՒԻ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեդր մշակուած հող, պտղատու ծառերով. եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քար։

Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

Հ. ԹԵՐԶԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

Import - Export, 19 Bld. Montmartre Paris (2e) Tél. Gut. 30—90

Ներկայացուցիչ ֆրանս. ֆապրիքաներու, կը ստանձնէ յանձնարարական գործեր, ամէն երկիրներու համար։

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՊԻՐԾԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30 —Կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՍԷՆ - ՄԻՇԷԼԻ ՄՕՏ. 15 Rue de la Huchette

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ

[illegible]

Ապսպրանքները խնամքով կը կատարուին եւ ...

ԳԻՆԵՐԸ ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԱՏՉԵԼԻ

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ձեռնարկուած ... երկար փորձառութիւնով ու խնամքով կը պատրաստէ լաւագոյն ճերմակ պանիրը։

S. VASSILIADIS

9 Rue des Consuls Tél. Manuel 12—84 Marseille

Ամէն քաղաքէ ապսպրանք կ'ընդունուի

ԱՊՈՒԽՏ

Իր տեսակին մէջ առաջնակարգ եւ ընտիր միսէ պատրաստուած ապուխտ եւ երշիկ գնելու համար դիմել ... բացի ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ եղբարց գործարանը։

KHANZADIAN FRÈRES

Chemin de Coveille, par Allauch, Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

Անոնք որ կ'ուզեն հայրենիքը յիշելով ապուխտ եւ ... ուտել, թող դիմեն ծանօթ կեսարացիին՝

A. ALAGUEUZIAN, Chemin de Covelle par Allauche Marseille

Ցաճախորդներու գոհացում տալու համար կ'ընդունի ... քիլօի ապսպրանքներ։ Մաքուր գործ։ Չափաւոր գին։

ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր մօտ կը գտնուին ԴՐՕՇԱԿի, Հ. Յ. Դ. ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՄԻՆՆԵՐՈՒ եւ ծանօթ դեղիսակներու հին եւ նոր հրատարակութիւնները։

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ՝ Իմ Գիրքը 20 ֆրանք, Ճամբորդը 20, ... ճանապարհին 20, Կաթուշկը 4։ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ՝ Հոսանքներ ... շարժման նախապատմութիւն (Ա. եւ Բ. հատոր) 15ական ... դոքը նորագոյն պատմութեան մէջ 15, Համայնավարութիւն ... մաշխարհային յեղափոխութիւն 15։ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ՝ Դաշնակցական ... 10, Դաշնակցութեան Լիկվիդացիան 9, ... եւ Դեմոկրատիզմ 3, Դաշնակցութեան քաղաքական ... անկախութիւնը 4։ ՁԱՐԵՒԱՆԴ՝ Արդ՞նք հաշուէ... թեա եւ Միացեալ Անկախ Թուրանիա 16։ ՍԱՍՈՒՆԻ՝ ... ռուսական տիրապետութեան տակ 15։ ԻՇԽԱՆԵԱՆ՝ ... պոլշեւիկեան քանդում 13։ ՇԱՆԹ՝ Կայսրը 10։ Արեւելեան ... մինաս Չերազ 20, Լորդ-Կէօլճիւք 22, ... 12, Ի՞նչ պատմեց Թըէրոնէմը կամ ... 5, «Մայիս 28» 5, Լէզոր իմ օրագրէն 6, ...

ՈՒՆԻՆՔ՝ Քրիստափոր Միքայէլեանի, Հայկ. ... փոխական հերոսներու եւ հայդուկային խումբերու նկարներ ... տարբեր մեծութիւններով 3, 2 եւ 1.50 ֆր. ... Թիմ. փոստի ծախք չառնուիր Ֆրանսայի համար։

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը L. KÉVONIAN

ՍՏԱՑԱՆՔ ՆՈՐ ՓԼԱՔՆԵՐ

Հայերէն.— Թուրքերէն երգեր.— Թամպուրի ... Նաշար, Աշիր, Իպրահիմ, Քէմանի Անաստաս, ... եւ շարքըներ, զեղչեալ գիներով։

Դիմեցէք՝ Արեւելեան նպարավաճառ Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

28, Rue Le Sage, PARIS (20e) — Téléphone : Menil ...

Métro Belleville : Tramway ...

ՔՍԱՆ ՖՐԱՆՔՈՎ

եթէ կ'ուզէք կատարել ... Լիզաստանի, ... թիթէի, ամուսնական, զաւակներու ծննդեան եւ ... օրինական ... վկայականները ...

OFFICE FRANÇAIS de RENSEIGNEMENTS

45, Rue de Laborde (PARIS 8e). Կրդ յարկ Թիւ 20։ Metro : St ... Բաց է ժամը 2էն 6,30, շաբաթ՝ մինչեւ ժամը ...

ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

կ'ընդունի բացի կիրակիէ, կէսօրէ վերջ ժամը 3- ... ժամադրութեամբ։

36 Rue de Bellefond, (9e) Métro: Poissonière կամ ...

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Ցէր եւ Ցնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96 ...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ ... կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրեր ... 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 12։ Կիրակի ...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱՅԻ	... ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	"
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

8 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 435 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԵՂԿԱՏԱԿ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ պատմութեան ընթացքին նմանը չտեսնուած ընտրութիւն մըն է որ կատարուեցաւ «Հանրապետական» Թուրքիոյ մէջ։

Ինչպէս ամէն բան, նոյնպէս ալ ընտրութիւնը այս երանելի երկրին մէջ կը կատարուի ապսպրանքի եւ աւելի շատ հրամանի վրայ։ Այսպէս, կը հրամայուի մէտրէսէն փակել, կը փակուի։ Կիներու քօղերը նետել, կը նետուին։ Ֆէսը փոխել գլխարկի, կը փոխուի։ Խալիֆան վռնտել, կը վռնտուի անմիջապէս։ Այժմ ալ կը հրամայուի ընտրել ցոյց տրուած մարդիկը, կ'ընտրուին առանց այլ եւ այլի։ «Վարդապետն ասաց»։

Թէեւ բոլոր հրամանները թերեւս հասկնալի եւ ըմբռնելի համարուէին, սակայն ընտրական այս եղանակը, կը խոստովանինք թէ, անըմբռնելի բան է հանրապետական և արմատական Սահմանադրութիւն ունեցող երկրի մը համար։

Քաղաքական կանխազգուշութեան համար, հասկնալի է թերեւ շրջահայեաց ըլլալ ընտրութեան ժամանակ։ Ի հարկէ այս պարտականութիւնը կ'իյնայ քաղաքական կուսակցութիւններուն վրայ, որոնք ժողովուրդի քաղաքականօրէն հասուն մասերը ունին իրենց կազմակերպութեան ներսը։ Սակայն պարզ կը տեսնուի թէ Թուրքիոյ մէջ քաղաքական կուսակցութիւն չկայ։

Բացի Ժողովրդային կուսակցութենէն, միւսները օրէնքէ դուրս յայտարարուած են, իսկ Ժողովրդային կուսակցութեան ալ անունը կայ բայց ինք գոյութիւն չունի։ Այլապէս, գոնէ այս ընտրութեանց ընթացքին պիտի լծուէր աշխատանքի եւ ... ընտրութիւնները։

Ժողովրդային կուսակցութեան գաւառային ճիւղերը — եթէ գոյութիւն ունի նման բան մը — բոլորովին տեղեակ չեն թէ ինչ կը կատարուի կեդրոնին մէջ։ Իսկ կեդրոնը ինքն ալ ... գիտեր թէ ի՞նչ կը կատարուի Մուսթաֆա Քեմալի եւ արբանեակներուն մօտ։

Խալք կուսակցութեան ընդհ. ժողովը չի գումարուիր։ Այդ մէկ հատիկ օրինաւոր համարուած կուսակցութեան ընդհ. ժողովի գումարումն անգամ վտանգաւոր կը համարուի ընտրութեան առթիւ եւ երեսփոխանական թեկնածուներ նշանակելու իրաւունքը անկէ առնուելով կը յանձնուի նոյն կուսակցութեան եւ միաժամանակ Հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քեմալի բարիկամեցողութեան եւ քմահաճոյքին։

Այս ամենազօր մարդը կը կազմէ թեկնածուներու ցուցակը, անկէ դուրս կը հանէ բոլոր այն անունները, որոնք ... կէտով հեռաւոր կամ մօտաւոր կասկած մը յարուցած են իրենց ... կամ ընթացքով, ու անոնց տեղ կը դրուին նոր, երիտասարդ տարրեր, որոնք երախտագէտ միայն կրնան ըլլալ Քեմալ փաշային այս շնորհին համար։ Կ'ամբողջացուի ցանկը ... իւրաքանչիւր ընտրական շրջանի կը ղրկուի իրենց թեկնածուներու անունները, եւ հեռագրով մը կը հրամայուի անպայման ընտրել։

Ի՞նչ մարդիկ են այս թեկնածուները։ Ծանօ՞թ են ընտրական շրջանի քուէտուներուն։ Երբ եւ իցէ իրենց կեանքին մէջ ... են այդ անունները։ Ասոնք կարեւորութենէ զուրկ հարցեր են. իրենց հրամայուած է ընտրել Հասան անունով մէկը և ... պարտաւոր են ընտրել։

Խոստովանինք թէ Խորհրդային Միութեան մէջ անգամ համայնավար դիկտատորները այսքան յանդուգն եւ զաւեշտական ընտրական խեղկատակութեան մը համարձակութիւնը չեն ըրած։

Եթէ այս գործողութիւնը մէկ խօսքով բացատրել ուզենք, պիտի ըսէինք թէ՝ Մուսթաֆա Քեմալ հրամայեց խումբ մը ... հաւաքել եւ անոնց «Ազգային Մեծ Ժողով» անունը տալ։

Ի հարկէ այսպիսի ժողով մը պէտք է, որպէսզի ամէն ... քուէէն արթննալուն փառք տայ Ալլահին եւ ... վաւերացնէ Մուսթաֆա Քեմալի հրամանագրերը։ Իբրեւ արդէնք այս զաւեշտին — կը մտածեն Քեմալի արբանեակները կը վարեն պետութիւնը, համաձայն իրենց քմահաճոյքին, ... իրենց քսակին։

Անտարակոյս նկատի ունին նաեւ այս կացութենէն դժգոհ ... պարագան։ Ասոր համար ալ պատրաստ ոտքի ... կը կենայ Քէլ Ալիի Դատարանը եւ կախաղաններու շարքը ... ժողովուրդի մասին խօսք չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ Թուրքիոյ ամբողջ պատմութեան ընթացքին արձանագրուած ժողովրդային ապստամբութեան դէպք մը։

Անհուամենայնիւ մենք կը կարծենք թէ այս խեղկատակ ... Քեմալի համազօր ընկերներուն քմահաճօրէն ... քաղաքական ասպարէզէն վտարուիլը բաւական վտանգաւոր ... են, որոնց առջեւ Անկախութեան Դատարաններն ու ... կախաղաններու անտառը անզօր պիտի ըլլան դիմադրելու։

... է որ ժողովուրդը չապստամբիր Թուրքիոյ մէջ, ... որքան ճիշդ է նաեւ որ իրենց դիրքերը կորսնցնող ... ընական ղեկավարները պետական հարուածներ պատրաստելու ընդունակ են։

Անհաւանական չէ որ օր մը Քարապէքիր Քեազիմ, Ալի ... Ռէֆէթ եւ ընկերութիւնը չպատրաստած մէկ վայրկեանի հարուածը իջեցնեն յաջողութեամբ։ Եւ այն ատեն թէ՝ ... կուսակցութիւնը եւ թէ ժողովուրդը ջերմագին պիտի ... հարեն նոր հերոսները, ի հարկէ անիծելով Մուսթաֆա ... ն ու իր բռնակալութիւնը։

Այսպիսի ծաղրանկար ընտրութիւնները ի հարկէ նման արդիւնքի միայն կրնան յանգիլ, ուշ կամ կանուխ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Հայրենիք խօսելով Ամերիկայի Ռամկավարներուն կողմէ Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէին ուղղուած ծանօթ անիմաստ յուշագրին վրայ, կը գրէ (25 Օգոստոս).

— «Զնաշխարհիկ գիտ մը ընողի ծիծաղելի միամտութեամբ, յուշագիրը խմբագրողները կը յայտարարեն նաեւ որ արտասահմանի մէջ Բարեգործական Միութիւնը, Նիւ Եորքի Կրթականը, Դստերք Հայաստանի Ընկերութիւնը, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը, Լոնտոնի Հայուհեացը եւ Հօկը կը համակրին այսօրուան Հայաստանին եւ սրտագին կ'աջակցին անոր։

«Մոլեգին կիրքը եւ չիլ ու պղտոր հաշիւներ մղած են ռամկավար կուսակցութիւնը մինչեւ այնտեղ, որ ան կը յիշատակէ անունը սահմանափակ գետնի մը վրայ գործող Նիւ Եորքի Հայ Կրթականի, որուն մեր հայրենիքին հասցուցած օգնութիւնը պղատոնական համակրանքներէ այն կողմը չանցնիր, բայց չի յիշատակեր Հայ Կարմիր Խաչը, որ միայն սա վերջին մէկ-երկու տարուան ընթացքին տասնեակ հազար տոլարներ հանգանակեց եւ ուղարկեց՝ հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան համար, ինչպէս նաեւ հակայական հակերով հագուստ ու կօշիկ կ'ուղարկէ Երկիր՝ որոնցմէ դժբախտաբար, ամէնէն առաջ կ'օգտուին իրենք՝ կարմիր կառավարիչները։

«Դարձեալ, եթէ պէտք է Հայաստանի համակրողներուն եւ անոր «սրտագին աջակցութիւն» ընծայողներու անունները յիշատակել, ապա այդ պարագային անկարելի է չյիշել օրինակ, անունը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ Նպաստ Երեւանի հեղեղի լուրը առացած, մօտ 10 հազար տոլար փութացուց աղէտի վայրը, մինչ ռամկավար «հայրենասէր»ներ մնացին իրենց քար անտարբերութեան մէջ, կամ երբ Շիրակի երկրաշարժին լուրը ստացուեցաւ, միմիայն այս թերթի միջոցաւ հանգանակուեցաւ մօտաւորապէս 30 հազար տոլար։

«Բայց միթէ՞ կարելի է քաղաքացիական առաքինութիւններ սպասել ռամկավար չեղջակոյտէն . . .»։

ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ"

Վերջերս յաճախադէպ դարձած են ոստիկանական խուզարկութիւնները։ Այս առթիւ Թաղապետական ոստիկանական տնօրէն Կիշար հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ.

— Ոստիկանական տեսուչը Քիափ պատրաստած է մանաւոր ծրագիր մը «մաքրագործելու» համար Փարիզը։ Յանկարծական խուզարկութիւններ կը կատարենք թաղերուն մէջ, որոնք ծանօթ են իբրեւ հաճոյքի վայր։

Մեր գաղտնի ոստիկանները անցորդի նման կ'որսացուին եւ կ'առաջնորդուին գաղտնի տեղեր։ Հոն անպայման «նպաստաւոր» մը կայ, զոր կը ձերբակալեն անմիջապէս։ Ու եթէ «գաղտնի տուներ» են, կը գոցուին։ Օտարականները անմիջապէս կը վտարուին։ Սէն-Տընի, Սէպաստոփոլ պուլվարներուն վրայ, որոնք բոզերու թաղերն են, խուզարկութիւններու ընթացքին կը ձերբակալենք զէնք կրողները, Թափառաշրջիկները։ Զոնիկներուն մասին ալ խիստ քննութիւն կը կատարուի։ Տարին 60,000 պոռնիկներ կը քննուին ոստիկանութեան մասնաւոր սպասարկութեան մը կողմէ։

Անցեալ գիշեր 19րդ. Թաղամասին մէջ խուզարկուեցան մօտ 20 պանդոկներ։ Ոստիկանները քննութենէ անցուցին 500է աւելի անձեր եւ ձերբակալուեցան 1000է աւելի մարդիկ, որոնց 39ը «կասկածելիներ»։

Նոյն ատեն ոստիկանական ուրիշ խումբ մը քննութենէ անցուց 20րդ Թաղամասին պանդոկները։ Հարցաքննուեցան 250 հոգի, եւ ձերբակալուեցան 50 հոգի։

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

ՆԻՒ ԵՕՐՔ-ՀՌՈՄ ԹՌԻՉՔԸ.— Երեքշաբթի ամերիկացի օդանաւորդ Լոյտ Պէրթօն, Օլտ-Օրշըրտի կայանէն թռաւ դէպի Հռոմ «Օլտ-Կլորի» օդանաւով, որ միայարկ թռչուն մըն էր։ Շարժանիւը ունի 450 ձիու ուժ եւ կը պարունակէ 5250 լիտր պէնզին։ Պէրթօնի կ'ընկերանան օդանաւորդ Հիլ եւ Նիւ Եորքցի Ֆիլիփ Փէյն, անթելի մասնագէտ։

Գետնէն վեր բարձրանալու գործողութիւնը վիճակով չահեցաւ հիլ, որ յաջողութեամբ վաղեց եւ օդանաւը արագօրէն հեռացաւ։ Ամբողջ թռիչքին տեւողութեան օդանաւը պիտի վարէ Պէրթօն, եւ պիտի հետեւի Նիւ-Ֆաունտլէնտ—Զորաս—Հռոմ գիծին։ Ովկիանոսին վրայ պիտի նետեն պսակ մը, ձօնուած Նունկէսէր-Գոլիի։ Հռոմ հասնելէ յետոյ օդանաւորդները պիտի թռչին Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքները, եւ, թերեւս օդանաւով, պիտի դառնան Փարիզէն Նիւ Եօրք։

Գիշերը անթելով կը հաղորդէր թէ ճամբորդութիւնը կը կատարուի բնականոն կերպով եւ ժամը 100 մղոն կտրելով։

Երէկ առաւօտ ո՛չ մէկ լուր կար «Օլտ Կլորի»էն։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ.— Ամերիկացի երկու օդանաւորդներ, Պրոք եւ Շլի, որ «Փրայտ ավ Տիթրոյթ» օդանաւով Սեպտեմբերի ակիզբը Պոլիս հասած էին, Սեպտեմբեր 2ին հասան Պաղտատ, անցնելով Տաւրոսի լեռնաշղթային վրայէն, ուր թանձր մշուշներու մէջ ինկան եւ ովկեանոսին վրայ կրած իրենց դժուարութիւններուն չափ նեղութիւններ կրեցին։ Ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ շարունակելով իրենց ճամբան, 3 Սեպտեմբերին հասան Պէնտէր-Ապպաս, 4ին՝ Քարաչի, 5ին՝ Ալլահապատ, 6ին՝ Կալկաթա։ Երկու օդանաւորդներու առողջական վիճակը շատ լաւ է, ժեքենան անեղծ, ու մեծ յոյս ունին 28 օրուան մէջ կատարել աշխարհի շրջանը։

Երէկ Կալկաթայէն Ռանկուն մեկնեցան։

ԻՍԿ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵ՛ՐԸ.— «Կապոյտ Թռչուն»ը կը սպասէ աղուոր օդերու։ Իսկ «Թանկօ», զոր կը վարեն Թարասքօն եւ Լոլէ, Երեքշաբթի մեկնեցաւ Լոնտոն եւ առանց երկիր իջնելու կը վերադառնար Փարիզ, երբ մեքենայի խանգարման մը պատճառով, իջաւ Ապվիլ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ.— Հնդկաստանի Նակփուր քաղաքին մէջ կրօնական նոր խռովութիւններ պատահեցան։ 15 հոգի մեռան, հարիւրներով ալ վիրաւորուեցան։ Զինուոր ղրկուեցաւ կարգը վերահաստատելու համար։ Սակայն նոր կռիւներու կը սպասուի եւ քաղաքին երեւելիները իրենց կիները ղրկեցին տարբեր քաղաքներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ վիճակը ընտրութիւններէն վերջ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ 5 Սեպտեմբեր Թուականով.—

Թուրքիոյ բոլոր կողմերէն հասած լուրերը ցոյց կուտան թէ ամէն տեղ Խալք կուսակցութեան (Քեմալական) թեկնածուները յաջողած են ընդհ. ընտրութեանց մէջ։ Իրապէս ալ միակ ընդդիմադրութիւնը տեսնուեցաւ Պոլսոյ մէջ, ուր անկախ թեկնածու մը Մէկ քուէ ստացաւ։

Հիմա որ ընտրութիւնները վերջացան, ժամանակ է ակնարկ մը նետել ներքին քաղաքական կացութեան վրայ։ Նախ՝ յայտնի է թէ Կազի փաշայի անձնական հմայքը տակաւին Թուրք քաղաքական կեանքի տիրապետող երեւոյթն է, եւ ի հեճուկս հակառակ հաւաստումներու, անիկա դեռ կը շարունակէ վստահիլ իր նախկին խորհրդականներուն վրայ։ Այսպէս, Աֆիոն Գարահիսարի երեսփոխան Ալի պէյ եւ Այնթապի երեսփոխան Քըլըճ Ալի պէյ (առաջինը նախագահ, երկրորդը անդամ վերջերս լուծուած Արեւմտեան Անկախութեան դատարանին), Սալիհ պէյ եւ միւսները անխուսափելիօրէն կ'ընկերանան Կազի փաշային ուր որ երթայ։ Ասկէ զատ ոեւէ փոփոխութիւն չէ կատարուած դահլիճին մէջ, եւ գործավարներէն շատեր վերջերս իրենց ժամանակին մեծ մասը Պոլսոյ մէջ Կազի փաշային հետ անցուցին։

Ընտրութեան ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթներէն մէկն է ամբողջական խաւարումը Ցառաջդիմասէր կուսակցութեան, որուն ոչ մէկ անդամը յաջողեցաւ աթոռ մը ապահովել նոր Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ։ Ասիկա քիչ մը տարօրինակ է, որովհետեւ նախկին զինուորական վարիչներ՝ ինչպէս զօրավար Ալի Ֆուատ փաշա վերջերս Կազի փաշային կողմէ ընդունուած էին եւ կը կարծուէր թէ մերձեցումի եղանակ մը կարելի պիտի ըլլայ գտնել նախագահին եւ իր նախկին զէնքի ընկերներուն միջեւ։ Թերեւս իրերու այս կացութեան մէջ մասամբ պատասխանատու է վարչապետ Ըսմէթ փաշա, որովհետեւ անիկա ալ գրեթէ Կազի փաշային չափ կարեւոր դեր խաղացած է թեկնածուներու ընտրութեան եւ մերժումին մէջ։ Օրինակի համար արհեստաւոր դասակարգերէն շատ մը նոր երեսփոխաններ ճանչցուած են իբրեւ Ըսմէթ փաշայի մարդիկը, նոյնպէս մերժուածներէն ոմանք ալ իբրեւ անոր հակառակորդ ծանօթ են։

Հետաքրքիր է դիտել նաեւ թէ պետական մենաշնորհներու, դրամատուներու, առեւտրական եւ ուրիշ ձեռնարկներու հետ կապուած երեսփոխանները ի՞նչ ստիճան պիտի թոյլատրուին մնալ այդ դիրքերուն մէջ։ Նախագահը իր ընտրական յայտարարութեան մէջ բացէ ի բաց ըսաւ թէ երեսփոխանները պէտք է հրաժարին այդ պաշտօններէն, որոնցմէ շատեր խիստ շահաբեր են։ Ասիկա կը վերաբերի մասնաւորաբար այն երեսփոխաններուն, որոնք պաշտօններ ունին մենաշնորհներու մէջ, եւ անոնց քաշուելով երեւան պիտի գայ թէ այդ մենաշնորհներէն մէկ քանին ո՛րքան անգոհացուցիչ կերպով կը քալեն։ Թուրքիոյ հանրային կարծիքը դժգոհ է մենաշնորհներէն, որոնք պատճառ դարձան ապրուստի սղութեան, ու կը կարծուի թէ նոր Ազգային Մեծ Ժողովը պիտի աշխատի դարմանել այս մասին նախորդին գործած կարգ մը սխալները։

Կը կարծուի թէ նոր խորհրդարանի բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբերի վերջը։

Աշխարհի զինաթափութիւն կ'ուզէ

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովի վիճաբանութիւնները սկսան հետաքրքիր դառնալ։ Երեքշաբթիի նիստին մէջ Հոլանտայի արտաքին նախարար վան Պլոքլանտ, գրեթէ ընդհանուրին ծափահարութեան մէջ, արտասանեց երկար ճառ մը՝ ջատագովելով ընդհանուր զինաթափութիւնը, որ, ըսաւ, հեռաւոր իտէալ մըն է դեռ, ու եզրակացնելով առաջարկեց կրկին լայն քննութեան ենթարկել Ժընեւի 1924ի ոչ-յարձակողական ծրագրին մէջ յայտնուած սկզբունքները։ Շեշտելով որ մինչեւ հիմա անկարելի եղած է նիւթապէս իրագործել զինաթափութիւնը, հոլանտական պատուիրակը հեգնութեամբ յիշեց այն մեքենայութիւնները որոնք արգելք եղան զինաթափութեան, փոխադարձ ապահովութեան եւ պատժաբամբ արգիլելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան ջանքերուն։

Յայտնի էր թէ Անգլիոյ կ'ակնարկէր։ Չէմպըրլէյն լուռ մտիկ կ'ընէր։

«Զինաթափութիւնն ու Ազգերու Դաշնակցութեան վարդապետութիւնը ծանր փորձերու ենթարկուեցան անցնող տարուան ընթացքին, ըսաւ։ Զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովի եւ ծովային երեք մեծ պետութեանց խորհրդաժողովին ձախողութիւնը ցոյց տուին թէ սպառազինութեանց սահմանափակումը դեռ շատ հեռու է։ Սակայն պէտք է բան մը ընել։ Երկինքէն չէ որ շնորհ պիտի գայ։ Մենք պէտք է գործադրենք այն մեծ սկզբունքները, որոնց վրայ հիմնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը։»

Այս ճառը երկրորդական գիծի վրայ դրաւ Լեհաստանի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ՛ էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դրօշակի Թղթակիցը 2 Օգոստոս Թուականով Մոսկուայէն կը գրէ իր ճամբորդական տպաւորութիւնները Մոսկուայէն Երեւան։ Կուտանք Հայաստանի վերաբերեալ մասը.—

Հայաստանից իմ տպաւորութիւնները շատ բարդ են։ Սանահնից սկսած տարբեր աշխարհ ես մտնում. երկաթուղին՝ իր ներքին անկարգութեամբ ու խճողումով, կայարանները՝ անմաքուր ու մռայլ, ճամբորդող ու կայարանի բազմութիւնը՝ ծանրախոհ, գնչուխպաստ, գորշ, աղքատիկ բուֆէտները, կայարանի կողքի պարապ խանութները, չէկիստների սանձարձակութիւնն ու լկտիութիւնը ճնշող տպաւորութիւն են թողնում։ Վագոնները լեցուած են բերնէ բերան։ Մարդիկ իրար հետ խօսում են զգուշութեամբ, չորս կողմը նայելով։ Քաղաքականութիւնը խօսքի նիւթ չէ — առանց դրան էլ օրուայ ցաւը շատ է։ Օտար մարդու առջեւ շատ դժուարութեամբ են բացւում։

Շիրակի աւերակները ընկճում են մարդու հոգին։

Առաջին տպաւորութիւնը Հայաստանից շատ ծանր է։ Բայց այդպէս է միայն առաջին հայեացքից։ Բաւական է մտնել քաղաքներն ու գիւղերը, նայել եռ ու զեռին, ծանօթանալ, խօսել մարդկանց հետ, աչք պտտցնել շինարարութեան վրայ՝ լեցւելու համար հպարտութեամբ ու ոգեւորութեամբ։ Հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս լծուած է աշխատանքի։ Հայկական գիւղերն ու քաղաքները մի-մի աշխատանոց են։ Եւ կամաց-կամաց պատերազմի հասցրած վէրքերը բուժւում են, երկիրը սկսում է շունչ առնել։

Հայաստանի շինարարութեան յատկանշական կողմը հետեւեալն է.

Նախ՝ չկան, Վրաստանի պէս, խոշոր պետական կառուցումներ. Շիրակի ջրանցքը կամ Երեւանի Հիդրոշէնը մանր բաներ են մի Զագէսի կամ Ռիոնգէսի առջեւ։ Այդ բացատրւում է նրանով, որ Հայաստան քիչ է դրամ մտնում։ Դրա գլխաւոր պատճառն էլ այն է, որ հայ բոլշեւիկ վարիչները ընդհանուր առմամբ ոչինչ մարդիկ են. Մինչ վրացի Օրջոնիկիձէները ու Ենուկիձէները մտածում եւ աշխատում են Վրաստանի համար, հայ Միկոյեանները ու Կարախանները բնաւ չեն հետաքրքրւում Հայաստանով, մտքը մտքին չեն խփում հայ ժողովրդի համար։ Մինչ Օրախելաշւիլին ու Էլիաւան համամիութենական ու անդրկովկասեան միջոցներից խոշոր պատառներ են փրցնում Վրաստանի համար, Լուկաշինները ու Խանջեանները չեն համարձակւում հայկական իրաւունքները պաշտպանել. շովինիզմ է այդ նրանց աչքին։ Իսկ Երեւանի վարիչների գանգատն մանր-մունր Արտ. Կարինեանների, Մռաւեանների ու Նմանների մասին խօսելն իսկ աւելորդ է. նրանց բանի տեղ դնող չկայ ոչ Թիֆլիսում, ոչ Մոսկուայում։ Այդ պատճառով միութենական եւ անդրկովկասեան միջոցներից, համեմատաբար, չնչին բան է մտնում Հայաստան Արով եւ պետական շինարարութիւնը սահմանափակ է եւ փոքրարժէք։ Չնչին է եւ հայ բոլշեւիկների դերն ու մասնակցութիւնը երկրի շինարարութեան գործում։

Ընդհակառակը, աչքի է զարնում ժողովրդի բոլոր խաւերի լարուած աշխատանքը։ Կովկասեան հանրապետութիւններից բոլորից աւելի Հայաստանում է աշխատանք ճարւում [illegible], սակայն, ամենից քիչ Հայաստանում է արդիւնք ստացւում. Ծով քրտինք է թափւում մի փոքրիկ նուաճում կատարելու համար։ Պատճառը բնական աննպաստ պայմաններն են — հողի պակասութիւնն ու աղքատութիւնը, աշխարհագրական վատ դիրքը, արտաքին շուկաներից կտրուած լինելը, հանքային հարստութիւնների սակաւութիւնը եւլն. եւլն. Եւ այդ պատճառով ոչ մի տեղ ժողովուրդը այնքա՜ն աղքատ չէ եւ աղքատութիւնը այնքան ծայրայեղ չէ, որքան Հայաստանում։ Աղքատութեան երեսից ժողովուրդը արտագաղթում է, հեռանում է երկրից զանգուածօրէն։ Ահռելի չարիք է այս, բայց ոչ մի միջոց չկայ կռուելու դրա դէմ. Ժողովուրդը խեղդւում է երկրի նեղ սահմաններում. շնչելու օդ չկայ։

Պէտք է ասել, որ կառավարութիւնն էլ ոչինչ չի անում արտագաղթի առաջն առնելու համար։ Ընդհակառակը, կարծես գոհ է, որ մարդիկ հեռանում են Թուրքաստան. իր գլուխը հանգիստ կը լինի։ Եւ, եթէ հաւատալու լինենք Երեւանի ոչ-կոմունիստ մտաւորականների ասածներին, բոլշեւիկները ձեռքի տակից նոյն իսկ քաջալերում էլ են արտագաղթը կոմունիզմի յաղթանակի տեսակէտից միեւնոյնը չէ՞, թէ ուր է ապրելու հայը՝ Հայաստանո՞ւմ, թէ Կուբանում։

Առանձնապէս հետաքրքրւեցի, ինչպէ՞ս կարելի է առաջը առնել արտագաղթի։ Միջոցը հողի սովի լուծումն է։ Մի բան, որին կարելի է հասնել երեք ձեւով. 1 Հայաստանի սահմաններն ընդարձակելով, 2. Թուրքերին տեղափոխելով Թուրքիա եւ նրանց տեղը հայեր բնակեցնելով. 3. Հայերի առաջ բանալով Շարուր— Նախիջեւանի շրջանը ուր առնուազն 50.000 նոր բնակիչ կարելի է տեղաւորել։ Գործնականութեան եւ անմիջականութեան տեսակէտից ամենից հեշտը վերջինն է. բաւական է միայն կամենալ։ Հայ կոմունիստները չեն կամենում այդ. հապա որ յանկարծ երեւան ազգասէր .

Լաւ ու վատ բան շատ տեսայ ու լսեցի Հայաստանում՝ Շիրակի վերաշինութիւն, անհող գաղթականների տառապանք, Երեւանի համալսարանը իր հրաշալի ուսանողներով եւ պրոֆեսորներով, թանգարան, տրոպիկական կայան, որ մալարիայի դէմ կռւող լաւագոյն հաստատութիւնն է Կովկասում, հանրային մատենադարան, «Նոր կենցաղ», «Խուժանը» մայրաքաղաքի փողոցներում, ձերբակալութիւններ եւ աքսորներ, սակայն այս բոլորի մասին, երեւի, ձեզ գրում են ձեր Թղթակիցները։ Գրութիւնս շատ երկարեց — վերջացնեմ։

Հայաստանից հեռացայ անհանօրէն յուզուած «Մէկ աչքիս լաց, միւսում ծիծաղ»։ Խինդն ու արցունքը քոյր-եղբայր են մեր հայրենիքում։ Հակառակ բոլշեւիկեան բռնապետութեան, մեր ժողովուրդը պահել է հոգու արիութիւնը, աշխատում է, ստեղծում, քարից-հողից հաց է հանում եւ ապրում ապագայի յոյսով։ Զարմանալի է այդ ժողովրդի կենսունակութիւնը, անսահման նրա հաւատը, ապրելու աննկուն կամքը։ Այդպիսի կամք ունեցողը չի կորչի

ՄԱՇԿՕՅԱՆ

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Ո՞ՒՐ Է ՁՈՒԼՈՒՄԻ ՎՏԱՆԳԸ

Ֆրանսական հպատակութեան նոր օրէնքին հրատարակութեան առթիւ, ընկեր Ս. Տէր-Թովմասեան խոր վրդովումի մատնուած է (Յառաջ, 2 Սեպտ.) եւ կարգ մը հարցերով մտատանջուելէ յետոյ, իր խորհրդածութիւնները կը կապէ պարզ ու յստակ եզրակացութեան մը. — «Բացորոշ վտանգ մը, ուղղուած մեր ազգային շահերուն դէմ»։

Տեսնենք սակայն։

Վտանգը կայ անշուշտ—հպատակութեան օրէնքէն բոլորովին անկախ— ձուլումը՝ տեսանելի, շօշափելի՝ արդէն իսկ եւ այնքա՜ն աւելի վրդովիչ, որքա՜ն դիւրաբեկ՝ բարոյական դիմադրութեան մեր կորովը ու ճղճիմ պայքարի մեր նիւթականը։

Սակայն օրէնքը, որուն մէջ վտանգ կը նշմարուի՝ նոր չէ. արդէն կար եւ իր նոր ձեւին մէջ, երկրին պահանջներուն համեմատ իր կրած փոփոխութիւններով, կուգայ միայն դիւրացնել խնդրական իւրացում մը, —այսքան միայն եւ ո՛չ աւելի,— թեթեւցնելով հին օրէնքին կարգ մը խստութիւնները։

Բայց օրէնքը իր բոլոր դիւրութիւններով եւ առաւելութիւններով, կրնա՞յ օտարականին, մե՛ր մէջ արթնցնել եւ հաստատել ապազգայնացման ձգտումներ եւ հուսկ ուրեմն, մեր մտքին ու սրտին պարտադրել իր օրինական տրամադրութիւններուն ձեւն ու չափը. կրնա՞յ անդրադառնալ եւ ի՞նչ կերպով գաղթականի մեր ազգայնականութեան վրայ կամ ջլատել ազգային ինքնապահպանման մեր ճիգերը։

Եթէ ան ըլլար ընդհանուր օրէնք մը, բոլորին հաւասարապէս պարտադրելի, եթէ պատիժի սպառնալիքին տակ, ստիպուած ըլլայինք մեր վարմունքը ձեւել անոր տրամադրութիւններուն չափովը, կը հասկնամ թէ լուրջ վտանգի մը երեւոյթը պիտի առնէր ան, մեր ազգային շահերու տեսակէտէն։

Օրէնքը կերպով մը կարգապահութիւն կը պարտադրէ մարդկային հոգիին, զսպելով այն ձգտումները որոնք հաւաքականութիւնը խռովելու բնոյթը կ'ունենան։

Օրէնքին յարմարելու եւ անոր տրամադրութիւններուն համեմատ վարք ու բարք կերտելու ստիպումը, չի զօրեր անհատը բարոյականացնելու, զայն հասցնելու անպարտադիր բարոյականի բարձրութեան. բայց յամենայն դէպս զայն կ'օրինականացնէ՝ կը հասցնէ օրինապէս բարոյականի տէր մարդը։

Նաեւ, օրէնքին անխուսափելի ազդեցութեան տակ, մարդը թերեւս կրէ ըմբռնումի եւ բարոյական հայեցակէտի շեղումներ, որոնք հետզհետէ, սովորութեան նուիրագործումով, իր մէջ հաստատեն ստացական նկարագիր մը, — բարոյական մարդը ըստ օրէնքի։

Թուրքիա եւ Ռուսիա ներկայիս, նոր օրէնքներու ազդեցութեան տակ՝ կ'անցընեն բարոյական փոխանցման նման շրջան մը։

Բայց հպատակութեան նոր օրէնքին պէս մասնակի օրէնք մը, որ ո եւ է կապ չունի ընկերական կամ անհատական բարոյականի հետ ու որ եւ է կերպով մեր ազգային յատուկ ըմբռնումներուն, կամ սովորութիւններուն չհակադրուելէ զատ, երբ մեր վարքին ու բարքին ալ չի պարտադրուիր որ եւ է կերպով, ինչպէ՞ս պիտի կրնար մեր, օտարականներուս մէջ դրդել ըմբռնումի կամ տեսակէտի այլասերող փոփոխութիւն մը, կամ մեզ հրաւիրել ապազգայնացման, ըսենք ֆրանսանալու, եթէ ան չի գար մատուցել մեր խնդրանքին։

Վտանգ՝ ուրեմն եթէ կայ նոր օրէնքին մէջ. անոնց համար է միայն որ արդէն վտանգուած են...

Օրէնսդիրը կրնայ երկու յօդուածի մէջ՝ թաքուն կամ բացայայտ նպատակ մը հետապնդել. բայց քանի օրէնքը չի գար գոհացնել մասնաւոր կամ ընդհանուր փափաքներ, քանի՛ ան փողոց չիջներ իր պաշտօնեաներով, փնտռելու անոնք որ կ'իյնան իր տրամադրութեան տակ, կը մնայ մեռեալ տառ...

Հպատակութեան օրէնքը՝ մասնաւորաբար մեզի համար, թերեւս վտանգաւոր ըլլար այն ատեն միայն, երբ պարտադրուէր եւ մեզ, դնէր երկընտրանքի մը հանդէպ։

Եւ նոյնիսկ այդ պարագային օրէնքը ամէնէն տկարն ու զանցառելին պիտի նկատէի այն ազդակներուն մէջ, որոնք կը նպաստեն ուծացման ու ձուլման։

Ռումանիոյ, Ասորիոյ, Լեհաստանի մեր հին գաղութները՝ տեղին հպատակութիւնը ընդունելէ յետոյ չէր որ ձուլուեցան...

Ձուլման վտանգը օրէնքին մէջ չէ. այլ մանաւանդ անկէ դուրս, փողոցին մէջ...։ հո՛ն ուր ամէնէն քիչ կը կասկածինք։

Իսկ որեւէ օտար օրէնք, որուն ստիպուած ենք ենթարկուիլ, իր թոյլատուութիւններով չէ որ կրնայ մեզ վտանգել, այլ մանաւանդ իրարգելքներով, երբ ազգ եւ ուրոյն համայնք կազմակերպուելու համար՝ մեզ դէմ հանած խոչընդոտներով։

* * *

4—10 տարու տղեկներ կը ճանչնամ, որոնք հիմակուընէ արդէն պէտք է զեղչել հայ [illegible]։

Ու գիտեմ թէ նորածին հայերը մեծ մասամբ դատապարտուած են բարդուելու անոնց վրայ։

Նորահաս երիտասարդներ կը յիշեմ, որոնք ծագումի դատապարտութեամբ միայն,— փառք թող մը,— դեռ կապուած կը մնան հայ անունին։

Օրէնսդիրին կամքը չէր սակայն որ զանոնք մատնեց այդ երկդիմի վիճակին։

Ձուլումը ամէն օրէնքէ անկախ, իր օրէնքները ունի, տարտամ, խուսափուկ, բայց թափանցող, տարածուն եւ փոխանցիկ՝ հիւանդութեան պէս։

Փողոցին մէջ թէ տունը, սըրճարանին թէ աշխատանոցին մէջ ու նոյնիսկ ճամբէ ճամբայ, ամէն տեղ ազդեցութիւններ որ օրն ի բուն կը կրենք անզգալի կերպով, ըմբռնումի տարբերութիւններ, վարք ու բարքի հակադրութիւնները որոնց քիչ քիչ կը վարժուինք. մինչեւ որ բոլորովին իւրացնենք զանոնք, ու նաեւ երբ հայ ազատօրէն ապրելու, մեր ազգային խանդավառութիւնները, տենչանքներն ու կամքերը հպարտօրէն պոռթկալու պակասը, թերեւս աստիճանաբար մեր մէջ կը հասունցնեն մարդը, որ օր մը, դադրած պիտի ըլլայ հայէ «հայ» ըլլալէ. բայց դեռ բոլորովին տեղացի չէ, չի կրնար ըլլալ, պիտի ըլլայ... իր սերունդին մէջ։

Մեր ընկերը եւ անոնք որ ձուլման դէմ պայքար կը քարոզեն ու կը յայտարարեն, երբ վտանգը տեսնեն իր բոյնին իսկ մէջ, թերեւս հպատակութեան ներկայ օրէնքը ոչ թէ չարիք, այլ բարիք մը պիտի նկատեն, եթէ սակայն միջազգային մասնաւոր կարգադրութիւն մը չգայ վերջ դնել մեր անկանոն կեանքին։

Եւ իրօք, մեր իրաւական դրութեամբ ի՞նչ ենք աշխարհի օրէնքներուն առջեւ։ Ո՛չ իսկ «Հայու «Հայ» անունը որ կը կրենք, լոկ պատմական յաւակնութիւն մըն է մեզի համար եւ ո՛չ մէկ տեղ կ'ապահովէ իրաւական գոյութիւն մը։ Աւելորդ է ծանրանալ այս անորոշ կացութեան ձախորդ հետեւանքներուն վրայ։ Ամէն ազգակից՝ լիուլի ճանչցած է զանոնք տեղէ տեղ փոխադրութեան եւ տեղի մը մէջ իր բնակութեան ընթացքին։

Բայց եթէ իբր մարդ՝ ամէնուն չափ եւ իբր Հայ՝ ամէնէն աւելի պէտք ունինք իրաւական հաստատուն գոյավիճակի մը, անհրաժեշտ է որ վերջ դնենք այս «կախակայեալ» դրութեանց, մտնելով Հայաստան (յուսա՜նք դեռ) կամ ենթարկուելով միջազգային մասնաւոր կարգադրութեան մը, պարտադիր՝ բոլոր պետութիւններուն (ո՞վ պիտի ընէ) եւ կամ ընդունելով հպատակութիւնը այն երկրին ուր բնակութիւն կը հաստատենք։

Ներկայ պայմաններով, այս վերջին պարագան է միայն կարելին, գոնէ նուազ դժուարը եւ ամէնէն գործնականը, միակ միջոցը որ կ'օրինականացնէ անտէր օտարականին բնակութիւնը ու վերջ կը դնէ անկայուն կացութեանը շատերուն։

Այս արդէն, անուրանալի բարիք մըն է ամէն անոնց համար, որոնք զգուած՝ իրենց տան մէջ իսկ փուշի վրայ նստելէ, պէտքը կը զգան միայն՝ խաղաղութեան, այլ նաեւ նիւթական՝ ըլլայ իսկ խոնարհ՝ ապահովութեան մը. եւ Ֆրանսայի Հայոց համար՝ մեծ մասամբ բանւոր, արհեստաւոր կամ փոքրաքանակ վաճառորդ, այս տեսակէտով գոնէ, յաջողութեան գրաւական մը կրնայ նկատուիլ հպատակութեան ստացումը, որ չարիք մը չէ, ինչպէս կը կարծէ մեր ընկերը։ Արդէն անոնք անցուցած են ձուլման վտանգը եւ անով կը մտատանջուին միմիայն իրենց զաւակներուն համար։

Բայց ճանչնալու համար դժուարութիւնները անհպատակ օտարականին, որ երկրէն առնելիքալելու ազատութիւնն իսկ չունի, պէտք է շուկայ իջնել, գործատուն մտնել, փորձել գոնէ անկախ գործ մը, այն ատեն թերեւս կարելի ըլլայ հաւաստիել թէ՝ հպատակութեան օրէնքը նուազագոյն չարիքն է, եթէ սակայն չարիք է եւ աւելորդ չեմ նկատեր կրկնել, վտանգաւոր՝ միայն անոնց համար որ արդէն վտանգուած են եւ ձուլուելու համար՝ օրէնքի պէտք չունին...։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քննադատներու համար սովորութիւն եղած է արտայայտումի ո եւ է նոր ձեւ իր երկրորդական երեւոյթներէն դատել, փոխանակ բացատրելու այն պատճառները, որոնք այդ ձեւը կը սնուցանեն, զայն իրականութեան ծոցին մէջ նետելէ վերջ։ Անոնք ունին իրենց նախասիրած ճիւղը, եւ իրենց կոչումին հակառակ կը շարժին, երբ այդ նախասիրութիւնը չեն լքեր՝ նուիրուելու համար իրենցմէ սպասուած ընդարձակ եւ բազմակողմանի գործունէութեան։

Գերիրապաշտութիւնը (Surrealisme) այդ քննադատներու աչքին կը թուի ըլլալ պարզապէս յեղափոխական ու քայքայիչ դպրոց մը, եւ անոնք կը փութան անտեսել անոր մէջ ցոլացող մտքի բացարձակ զարթնումին այնքա՜ն ճշմարիտ եւ իրական պայմանները։

Գերիրապաշտները յեղափոխականներ են՝ որովհետեւ անոնք վստահ են թէ երբ գրականութիւնը իր նախկին գոյապատճառը պահէ, եւ մեր դարուն ստիպումին տակ՝ դառնայ թմրեցուցիչ մակաբոյծ մը, շուտով տարրալուծման պիտի դատապարտուի։ Անիկա կը յիշեցնէ Ռոմանթիզմի ծագման պարագաները։ Ռոմանթիզմը առաջին ընդվզումը եղաւ ապրող կաշկանդումներու դէմ։ Նոյն ճամբուն կը հետեւի գերիրապաշտութիւնը.

Գերիրապաշտները՝ գրեթէ ամբողջութեամբ կը հակին ուժգին յեղաշրջումի գաղափարին։ Անկեղծ ու դրամատեաց են, ահա՛ երկու պարագաներ, որոնք մեզ կը հրաւիրեն անկողմնակալ դատողութեան։

* * *

Մտածողութիւնը երբեք անխառն վիճակի մէջ չէ ապրած. փոխանակելի իր մը ըլլալու կոչ-
ուած՝ ան իսկոյն կորսնցու
իր անբռնաբարելի հանգա
քը։ Ուրեմն կարեւոր էր
տալ նոր ձեւ մը՝ որ կար
ուղղակի թափանցել ամէն
գեղներու, երբ այս վերջին
վարժուած էին թմրել՝ զա
գեղեցկութիւններու հետ հ
մէջ մտնելով։ Ոճին անկ
կամ կատարեալ ձեւ մը
հարց չկար, ճականը
արտայայտելու եղանակն

Այդ արտայայտումին
ճամբայ մը տալ, զայն ծա
չութեան մը վերածել՝ ի
հաճելի. հրապուրիչ ենթակա
թեան մը, ահա՛ թէ ին
գերիրապաշտները կ'ուզէին
հետացնել, քանի որ մ
այսպէսով իր անզծութիւն
ուժգնութիւնը կը կորսնցնէ
արտաքինին հետ կապ ունե
կամ նոյն իսկ արտաքին
սեղմումէ մը կ'անցնի. հա
տաքին ըսելով պէտք է
կնալ [illegible].

Գերիրապաշտութեան
պայքարի դաշտը Dadaism
ունեցաւ։ Ուրեմն Dadaism
շարժումին սաղմնային վի
պէտք է համարուի, բայց
այնպէս այդ վիճակը գեր
պաշտներու պիտի ծառայէ
մինչեւ բայց ոչ իբր
ընթացք. եւ երբեք
վերջնական։

Յիշենք գերիրապաշտութեան
սահմանումը, իր հիմնադ
րէն՝ Ա. Պըրթոնի գրչով

« Հոգեկան ապատ
բերականութիւն, որով
կ'առաջադրուի յայտնել՝
բերանացի կամ ուրիշ
ձեւի տակ, իր մտածողու
իրական արտաբերումը»
սահմանաւորումը մեզ
տալ գերիրապաշտութեան
ծունէութեան ընդարձակ
որուն մէջ կը գտնենք
յին, իմաստասիրական եւ
զարուեստական զանազան
նայատուկ ուղղութիւններ
միեւնոյն արդիւնքին

Միտքը եւ այն
գերի վիճակի մէջ
ամենահզօր ուժեր՝
մենք կ'արգիլափակենք
ճութեան ամէնէն խորունկ
քերուն մէջ։ Եթէ այդ
զինքը կաշկանդող շղթ
փշրէ եւ՝ բոլորովին մերկ
դէմը կանգնի, այն ատեն
պիտի հասկնանք թէ որքան
մանափակ է մեր մտքին
րութեան հորիզոնը։

Այդ հորիզոնին վրայ
րիշիւ, բանականութիւնը
son), մինչ ապականող
տական։

Ուրեմն անոնք
կանխադատութեան, յա
կերտուած գաղափարին
Ուրեմն երեւակայութ
տանք իր կարողութիւնը
կերպով։ Զայնազատ
երբ բանականութիւնը
նրագը, հոգեկան ինքնա
կանութեան բոլոր ձեւերը
տակար են անգիտակից
scient) գետնի վրայ
փութիւններ ընելու։ Այս
իրապաշտութեան
արհամարհանք եւ
իրականութեան հանդէպ
խանակ ըլլալու թալ
կանութիւններու
բազընթաց, տենդագին
ներու լծուած գոյութի
Այնպէս որ իրականութեան
ւելի վեր, աւելի բարձր
հեռու շարժում մը պէտք
մարենք զայն, ու անի
բառը աւելի լաւ պիտի
կերացնէր մեր մտածում
իրապաշտները իրենց
ուժով պիտի ատեն մեր
գիտակից մոլորեալները
կը փնտռեն միայն եւ
սալոնի հեշտաբարոյ
ներ։

Միտքերը այլեւս
վանեն պատճառաբանել
մայականներու սարքած
դատապարտուած ընթացք
իրականութիւնը։

* * *

Բայց բանաստեղծական
գին մէջ գերիրապաշտներ
զան աւելի արտայայտ
նշանակալից։ Բանաստեղծ
զգայութիւնը յաճախ իր

…կէտերը չի զգացներ յական մանկանացուի մը ուղղին վրայ։ Ան գիւղացիին համար կ'անձնաւորուի եկեղեցիին զանգակին երեկոյեան զօղանջին, վաճառորդին համար՝ [illegible] հանգիստով, գործաւորին համար՝ ճաշասեղանին շուրջ [illegible] երգերով կամ շուրջ- [illegible] մը, աստիճան մը աւելի [illegible] մօր մը համար [illegible] մանկիկին առողջ ժպիտով։ Իր այս տարածեալ հաւատամքը՝ [illegible] թոյլ, անողնայն կը տարուի [illegible] ու անօգուտ տարր մը ըլլալու կարեկցութեան։ Բանաստեղծութիւնը՝ իբր տպաւորապաշտութիւն, պիտի ըլլայ մարդկային [illegible] վրայ բացօրեայ ճնշող [illegible] ցնցող ուժ մը, եւ այդ է [illegible]։ Ուրիշ ամէն կողմէ իր [illegible] բացատրութիւն միայն իր [illegible] անձնաւորութիւնը կրնայ չէզոքել։

Միշտ այդ պատճառաւ է որ [illegible] գրողներն հետեւորդները՝ [illegible] եւ իր գործակիցները, [illegible], Տէնօր, Արակօնի, [illegible] փէրէի հետ, շատ տակաւին իրենց պիտի կցեն Սատ, Պօտլէռ, Ռէմպօ եւ [illegible] Լօթրէամօնի գրութիւնները, քանի որ անոնց մէջ կը տիրապետէ մարդուն ուժգին [illegible], եւ որոնք անմիջապէս եւ գերբնականօրէն իրապաշտ են ու գործնական, ոգեկան տեսակէտով։

Եւ ոգեկան տեսակէտով իրականացնելիք յեղաշրջումին է պէտք պիտի գործածեն գրական միջոցները, քանի որ անոնք միայն [illegible] անհատականութիւններու վրայ կրնան ազդել… եւ այդ յեղաշրջումը հարազատ որդին պիտի ըլլայ ներքին [illegible] ուղեղիդներուն ամբողջութեան։

Գերիրապաշտութիւնը եղաւ շարժում մը՝ որ փորձեց միտքը ձերբազատել ուղղակի կեանքին նշանակութեան հետ, այս վերջինին տալով բացորոշ գոյապատճառներ, միանգամայն ընդարձակելով փիլիսոփայութեան տեղ նախընտրելով ուղղակին ազատ գործումին դիւրամատչելի պայմանները պարփակուած միայն կեանքին սահմաններուն մէջ։

Թոյլթոյ ալ քիչ մը գերիրապաշտօրէն կ'արտայայտուէր, — ինչու չէ — երբ իր գիրքին սա սահմանումը կը տնէր. «Եթէ մարդ մը միայն մտածել սորվի, ինչ բանի վրայ ալ մտածէ, ծայրը պիտի ըլլայ իր էակ մահը… Բոլոր փիլիսոփաներն ալ այդ պարագային մէջ գտնուած են։ Միթէ ճշմարտութիւնը կրնա՞յ ապրիլ երբ մահը կայ…»։ Մտածում մը զոր կարելի է երկդիմիօրէն բացատրել… անշուշտ, բայց որուն գերիրապաշտները մէկ բացատրութիւն կու տան։ Թերեւս արդար ըլլայ ստորագծել գերիրապաշտներուն սա առաւելութիւնը, անոնք կարող են իրենց ստեղծած շարժումին ծառայման հետեւիլ։

ԵՂ. ՉԱՀՐԼԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ

ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ ՎԵՐ

Սովորութիւն է ըսել. «Դիմակները վա՛ր»։ Ո՛չ, այս անգամ դիմակները վե՛ր, որ թարգմանի դիմակաւորուեցէք, ինչպէս սովորաբար ամէն պետութիւն դիմակաւորուած է։

Ահա՛ Լոնտոնէն հեռագիր մը, որ կ'ըսէ.

«Սըթըրլէնտի դքսուհիին ապարանքին մէջ դիմակաւոր պարահանդէս կար։ Լորտ Չըրչիլ կարտինալի կարմիր պատմուճան մըն էր հագած, լորտ Պիրքընհէտ ծպտուած էր դահիճի պէս, Կալլէնի իշխանը՝ դպրոցականի նման»։

Եւ դուք ապահովաբար զարմացաք, որովհետեւ կը կարծէիք թէ Անգլիացիները ծանրախոհ, լուրջ եւ խստադէմ մարդիկ են։ Բայց ոչինչ կայ հոս զարմանալի, նոյնիսկ ոչինչ… ծիծաղելի։ Ե՞րբ տեսեր էք որ դիմակ դրած չըլլան մարդիկ։ Ճշմարտութիւնը միայն այն է, որ երբեմն դիմակը …կը փոխուի։

Պիտի ծիծաղէի՞ք միթէ, եթէ կարդայիք յայտարարութեան մը մէջ թէ մեր Նախարարները դիմակաւորուած են հետեւեալ ձեւերով.— Փուանքարէ՝ Լուդովիկոս ԺԴ.ի զգեստներով, աջ ձեռքը դրամ մը, վրան գրուած. «Ֆրանքը ես եմ»։ Պրիան, հագուած՝ քիմիկոսի նման, ձեռքը շիշ մը, ուր դրուած են օձեր, գորտեր, լեղի խոտեր եւ արիւն, շինելու համար «Լոքառնոյի անուշահոտութիւնը»։ Պարթու հագուած է կեսարի նման։ Էրիօ՝ աբբայի նման։ Թարտիէօ՝ գահաժառանգի նման։

Սակայն այս խայտաբղէտ դիմակաւոր պարահանդէսը, որ մեր դահլիճները կը ներկայացնեն, աւելի նշանակալից պիտի դառնար, եթէ անոնք հագուէին իրենց պաշտօնին զգեստաւորումով։ Այսպէս, եթէ Պարթու եւս, իբրեւ արդարութեան նախարար, հագուէր դահիճի պէս եւ յետոյ պահանջէր Թաշէնի գլուխը, ինչ յաջողութիւն պիտի գտնէր։ Կամ ի՛նչքան հետաքրքրական կ'ըլլար, եթէ Թաշէն ինք հագնէր ապա մը եւ ըսէր. «Սիրով բանտ կ'երթամ»։

Փ. ՕՏԻԱ

ՉԵՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ «ՍԷՆ-ԿԱԼՄԻԷ-ՎՕԺ»Ի ՄԷՋ

Լիոնէն եւ Սէն-Շամոնէն վերջ տնաւեր գործազրկութեան թաթը հասաւ Վօժ։ Հոս գտնուած շիշի միակ գործարանը, որ գործազրկութեան ամէն սխալ միջոցներուն գործաւոր կ'ընդունէր, մէկ ամիս առաջ նորոգելու պատրուակին տակ փակեց 10 մեքենայ պարունակող փուռ մը, ուր 35—40 գործաւորներ փողոց ինկան։ Գործարանի վարչութիւնը, բարեացակամ գտնուելով բազմանդամ Հայերու նկատմամբ, շաբաթը երեք օր զանոնք փոխն ի փոխ կ'աշխատցնէ։ Այս աղէտի մէջ Հայերուս որ եւ է զոհ չտալը մեծ զարմանք եւ հիացում պատճառեց։

Քանի մը օր առաջ, վտանգի յառաջխաղացման մասին կրկին զրոյցներ սկսան շրջիլ։ Օրը օրին, ահռելի վճիռ մը կը սպասէինք։

Շաբաթ օր վարչութիւնը յայտարարեց թէ՝ երկուշաբթի 5, Սեպտ.էն սկսեալ իւրաքանչիւր շաբաթ գործելէ պիտի դադրին 4 մեքենաներ։ Այս անգամ ալ, սպառնացող աղէտէն թեթեւ ազատեցանք։ Այժմ հօթը հոգի մնացած ենք։ Բոլորս ալ կ'աշխատինք 22 մեքենաներ աշխատցնող հսկայ փուռի մը մէջ։ Կ'ապրինք խաղաղ մթնոլորտի մէջ։ Ազգային տեւէ կազմակերպութիւն չկայ դեռ։ Աւելորդ է ըսելու որ բոլորս ալ դաշնակցական եւ համակիր ենք։ Երկու ընկեր կը ստանանք «Ցառաջ»ը։

Ե. Ռուսեան

ՋՐՊԱՐՏԻԶՆԵՐԸ

ՊՈԼԷՆ.— Երեւանի 31 Օգոստոս թիւին մէջ կը կարդանք շինծու թղթակցութիւն մը Պօլէնի վրայ։ Նախ որ իրենց թիւը 50 կ'երեւակայեն, մինչ 28-30էն աւելի չէ (կրնանք հաստատել)։ Զարժեր ժամուը զբաղեցնել այս կարգի խեղաթիւրումներով։ Սակայն մեր անխիղճ ու անապայ հակառակորդները այնքա՛ն առաջ կ'երթան, որ առոր անոր հասցէին մատնութեան ու յարձակումի զրպարտութիւններով կ'ուզեն զրգռել ու պառակտել գաղութիս խաղաղ կեանքը։ Ողջամիտ ու պատուաւոր մէկը երբեք չպիտի ուզէր եւ համարձակէր որ այս յարձակումը կատարուէր Պ. Խ. Աւետիսեանի վրայ։ «Քաղաքացի» Պէզիրճեանը պարկեշտութիւն թող ունենայ ճակատաբաց իր իսկ ստորագրութիւնով դուրս գալու, փոխանակ «Թղթակից» անորոշ ստորագրութեան ետեւ թաքնուելու։

Աւետիս Շիրոյեան

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ռուսիոյ Ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդը որոշեց 1,182 միլիոն րուբլիի բարձրացնել այն ծախքերը, որոնք պիտի կատարուին 1927-1928ին Ճարտարարուեստական մեծ ձեռնարկներու համար։ Այս բարձրացումէն պիտի օգտուի մանաւորապէս մետաղագործական ճարտարարուեստը, որուն համար պիտի յատկացուի 318 միլիոն րուբլի։ Նոյնպէս պիտի բարձրացուին քիմիական, նաւթային, գիտական շէնքերու կառուցման ծախքերը։

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԸ ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ

Անգլիացիները ունին հին ու սիրուած բանաստեղծ մը, Էտմընտ Սփէնսըր, որ ապրած է Շէյքսփիրի ժամանակները (1552 1599), թաղուած է Ուէսթմինսթըրի միաբանութեան շէնքին մէջ։ Մահուան առթիւ Շէյքսփիր եւ ժամանակակից գրողներ, բանաստեղծին արուեստին ու մահուան նուիրած են քանի մը էջեր։ Այդ ձեռագիրները դրած են դագաղին մէջ։ Վերջերս շատեր կ'ուզեն բանալ Սփէնսըրի դամբարանը եւ առնել թաղուած ձեռագիրները։ Պէրնըրտ Շօ խստօրէն կը բողոքէ այս առթիւ։

23 ԴԱՐՈՒ ՀՆՈՒԹԻՒՆ

Իտալական հնագիտական պատուիրակութիւն մը, որ պեղումներ կը կատարէ Ալպանիոյ մէջ, Փէնիքիի հին միջնաբերդին շրջականները երեւան հանեց պարիսպ մը, չորս անգամ աւելի մեծ քան Ակրոպոլի պարիսպը։

Գտնուած է նոյնպէս փոքրիկ մեհեան մը, Քրիստոսէ 400 տարի առաջուան ժամանակէն, եւ ուրիշ երկաթեայ առարկաներ եւ քարէ զարդ հնութիւններ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ահա խումբ մը, որ երկար ատենէ ի վեր իր վրայ ուշադրութիւնը հրաւիրել կուտայ օտար եւ հայ շրջանակներուն։ Այս խումբը կազմուած է ընդհանրապէս երիտասարդ խաղացողներէ, որոնք ապագայ ունին։ Խումբի անդամները այնպէս սերտ կապերով կապուած են իրարու, որ անկարելի է զանոնք խանգարել, հակառակ որ խաղացողներէն մէկ քանին օտարներ են, բայց անոնք ալ խումբին անդամներն են ու յառաջիկային երբ պահեստիէն խաղացողներ դուրս գան, անոնց տեղը կը լեցնեն։ Արմէնիա անցեալ շաբաթ յաղթեց Ա. դասակարգին պատկանող Լըմոն-Անկիէնի Ա. խումբին։ Իսկ կիրակի օր մրցեցաւ փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերէն A. S. Amicaleի Ա. խումբին հետ եւ պարտուեցաւ միայն մէկ նշանակէտի տարբերութեամբ։ Ամիքալ ասկէ առաջ յաղթած է մեզի ծանօթ «Կալիաշի եւ «Լիթլի»ին։

Մրցումը կատարուեցաւ Մէզոն Ալֆորի կառավարական դաշտին վրայ, հազարէ աւելի հանդիսականներ եկած էին դիտելու այդ կարեւոր մրցումը։

Ա. խաղամասին Ամիքալցիները իրենց արագաշարժութեամբ եւ լաւ խաղարկութեամբ գերազանցեցին Արմէնեացիները, եւ յաջորդաբար նշանակեցին երկու նշանակէտ։

Բ. կիսախաղին Հայերը դաշտին տէրը եղան ու սկսան նեղել հակառակորդի պաշտպանողականը, որու ընթացքին լաւ վայրէջներով ըրին երկու նշանակէտ։ Հակառակորդները իրենց կարգին մէկ նշանակէտ ըրին։ Քիչ վերջը Հայերը հաւասարեցան 3—3։

Խաղը լմննալու քանի մը վայրկեան մնացած «քօրնըր»ի մը հետեւանքով Ֆրանսացիները ըրին չորրորդ եւ յաղթանակի նշանակէտը։

Արմէնիայի պահեստին պարտուեցաւ Ամիքալի համապատասխան խումբէն 4—2։

ԹԷՆԻՍ

ԱԹԼԱՆՏԻԿԻ ԾՈՎԻՆ ՄԷՋ

Գերմանիոյ մէջ մէկ քանի մրցումներ շահելէն վերջ, հայ թէնիսմէնը Ֆրանսա վերադարձաւ։

Քանի մը օրէ ի վեր կը մասնակցի Ծովիլի միջազգ. թուռնուային։ Ալսանկիել զոյգ այրերու մրցման մէջ հասաւ մինչեւ վերջընթեր մրցումը՝ ընկերակցութեամբ Boulieի, սակայն պարտուեցաւ Սկուսէն եղբայրներէն։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԱՐԴ.— Կուսոմարի մէջ (Ալպանիա), ցօքթ. Չէսթայի բնակարանը խոր լռութեան մէջ ընկղմած էր, երբ յանկարծ, կէս գիշերին, լսեցին սարսափելի ճիչեր, քիչ յետոյ լռութիւնը դարձեալ իջաւ։

Առաւօտուն, հիւանդ մը ներկայացաւ բժիշկին բնակարանը։ Ոչ ոք բացաւ դուռը։ Լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, որ կոտրեց դուռը եւ ներս մտաւ։

Սանդուղին գլուխը ինկած էր սպասուհին, մարմինը ծակծկուած՝ կացինի հարուածներէ։ Քիչ անդին ինկած էր բժիշկին քենին, դարձեալ ջարդուած կացինով։ Ու քիչ մըն ալ անդին, բժիշկը, որուն գլուխը փրթած էր եւ կը լողար արեան մէջ։ Սենեակին մէջ կինը նոյնպէս ջարդուած էր, բայց տակաւին ողջ էր։ Ան կրցաւ պատմել թէ կէս գիշերին դիմակաւոր մարդ մը կացինով ներս մտած եւ սպաննած էր բոլորը։ Քիչ վերջ մեռաւ կինը։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Տէր եւ տիկին Շըմէն ոստիկանութեան դիմեցին եւ, արցունքոտ աչքերով, պատմեցին թէ իրենց աղջիկը, օր. Շըմէն, սիրահարած ըլլալով Տրօսէնի, որ ամուսնացած էր, միասնաբար որոշում տուեր են երթալ Ռամպուլեէ եւ անձնասպան ըլլալ, քանի որ «իրենց ամուսնութիւնը անկարելի է»։

Ընդմիջապէս ոստիկան զրկուեցաւ Ռամպուլեէ տրուած հասցէին՝ պանդոկի մը մէջ, առաջին յարկը սենեակ մը իջեւաներ էին երկու գորովերջիկ սիրահարները։ Երբ դուռը բացուեցաւ, ծնողքը տեսաւ որ անկողինին վրայ փռուած են, երկուքն ալ մեռած էին։ Տրօսէն ատրճանակը պարպած էր նախ իր սիրուհիին բերանին մէջ։ Ատրճանակին ձայնը խեղդուած էր բարձերուն մէջ։ Յետոյ գնդակով մըն ալ ինք փռուած էր մօտը։

Նամակով մը անձնասպան սիրահարները կը խնդրէին որ իրենց դիակները թաղուէին մէկ փոսի մէջ, Ռամպուլեէ։

Այսպէս ալ կատարուեցաւ։

ՆԱԽԱՆՁ ԵՒ ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆ.— Վիլէթի ծառուղիին շարքին հաստատուած են շրջուն տօնավաճառներու կառք-բնակարանները։ Տան մը առաջին յարկին պատուհանին մէջ երկու աղջիկներ նստած՝ կը դիտեն տեսարանը։ Յանկարծ կառք-բնակարանէն մարդ մը դոյլը առած՝ աղբիւր կ'երթայ, դոյլը կը պարպէ ու կը դառնայ։ Եւ այսպէս քանի մը անգամ, եւ ամէն անգամ՝ դոյլը կարմիր էր արիւնի պէս։ Կառք բնակարանին յատակէն ալ կարմիր կաթիլներ կը կախուէին։

Քիչ յետոյ, սարսափահար մարդը, դարձեալ դուրս ելաւ, դուռը գոցեց, գլխարկը ականջներուն իջեցուց եւ հեռացաւ։

Հանդիսատես աղջիկները վազեցին ոստիկանատուն եւ լուր տուին։ Ոստիկան մը կառքին պատուհանէն ներս մտաւ։

Սեղանի մը տակ, տախտակներով եւ տալրակներով ծածկուած էր կնոջ մը արիւնլուայ մարմինը։ Վիզին երկու կողմերը լայն ճեղքեր, ձեռքերը, սրունքները յօշոտուած։ Արիւնը լիճ դարձուցեր էր սենեակը։

Ոստիկանները շուտով յաջողեցան ձերբակալել ոճրագործը, Ժիլպէր, որ յայտարարեց.

— Կինս, Սոլանժ, շատ նախանձոտ էր։ Այս պատճառով միշտ կռիւ կ'ընէր։ Երէկ լամբարը երեսիս նետեց եւ զիս այնքան կատղեցուց, որ խելքս կորսնցուցի, եւ կացինը առնելով, իջեցուցի գլխուն։ Կինս գետին տապալեցաւ, աղիողորմ ճիչեր արձակելով։ Մտածելով որ երկար չտառապի, ածելիով վիզը կտրեցի։ Յետոյ ըրածէս սարսափեցայ եւ ուզեցի անձնասպան ըլլալ։

Վախցայ, յուզուեցայ, լացի. հեծկլտալով փախայ, հետս տանելով սիրական կնոջս մազերէն խուրձ մը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
"ԴՐՕՇԱԿ,,
(Թիւ 9, Սեպտ.)

Բովանդակութիւն.— Պատմութեան դատավճիռը՝ (Խմբ.). Գերեվաճառութիւն.— Իտալիայի արեւելեան քաղաքականութիւնը (Ս. Վրացեան). — Ընկերվարական քրոնիկոն (Վ. Նաւասարդեան). — Թղթակցութիւններ. — Մոսկուա—Երեւան (Մոսկովցի).— Որբացրում. — Ձերբակալութիւն, աքսոր, հալածանք (Միծեռնակ). — Կազմալուծումը լայնանում ու խորանում է (Ս. Մ.)։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑՈՒՐՏ ՄԱՀ»

— Եւ եթէ աչք գոցելը ինծի հաճոյք չպատճառէ. եթէ ընդհակառակը աւելի հաճոյք զգամ ձեռքս դնել ձեռքերնին մէջ եւ իմ ամբողջական աշխատակցութիւնս նուիրել ձեզի։ Եթէ անցեալս մոռնալով. հաճիմ կռուիլ իմ երկիրս փրկելու համար այս մարդոց տիրապետութենէն, որովհետեւ ես Ռուս եմ։

Եւ կամաց կամաց աւելի գրգռուելով

— Ա՜հ, զիս կը լռեցնե՞ն, կը մտածեն զիս յանձնել չեմ գիտեր ի՛նչ տեսակ զարհուրելի մահուան լաւ ուրեմն, կ'ընդունիմ անոնց մարտահրաւէրը. որովհետեւ մինչեւ հիմա դէմ չդրի, անշուշտ կ'ենթադրեն թէ՝ շատ շատ եթէ ոչ բոց մը. գոնէ լռութեան մը միջոցն ըլլալու կոչուած, ըսել է զիս չեն ճանչնար. ի զուր իրենց, թող սորվին ուրեմն թէ՝ ամէն բանի կարող եմ ես, նոյնիսկ բարիք ընելու։

— Եթէ այս կերպով շարժեցայ, պատճառը այն է որ այդ մասին կասկած իսկ չունէի։

— Եւ իրաւունք ունէիք ինչ որ ինծի ըսիք. խիղճս ամէն օր կը կրկնէ ինծի թելադրելու համար այս լուծը որ իմ ձգտումներուս դէմ էր, արիւն մը կը փնտռէի…

— Ձեր ձգտումներուն դէ՞մ, ըսի զարմացած. բայց այն ատեն չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ ընդունեցիք.

— Աւելի յետոյ, ձեզի պիտի ըսեմ թէ՝ ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս ստիպուեցայ Չեկային մէջ մտնել։ Գոհացէք առայժմ գիտնալով որ՝ թէեւ ցեղափոխական ընկերվարական եմ, բայց երբեք համայնավար չեմ եղած։

Եւ կատաղօրէն կրկնեց.

— Երբե՛ք։

Հեռացաւ քովէս, գնաց հայելիի մը առջեւ իր արդուզարդը շտկելու. յանկարծ ետ դարձաւ եւ ակնարկը ինծի ուղղելով

— Է՛, ուրե՞մն, առաջարկս կու գա՞յ ձեր գործին. կ'ուզէ՞ք զիս կը կարծէ՞ք որ ձեր շարքերուն մէջ կրնամ օգտակար ըլլալ եւ կռուիլ։

— Ձեր օժանդակութիւնը մերժելու համար, մարդ խենդ ըլլալու է։ Մանաւանդ որ ձեզնէ աւելի լաւ ոչ ոք կայ ճանչցող այս մարդիկը՝ որոնց դէմ կռուի կը պատրաստուինք. Թոյլ տուէք սակայն որ, ձեր առաջարկը ենթարկեմ մեր բարեկամներու հաւանութեանը եւ իրենց իմացնեմ անյուսալի բախտը որ իրենց կը վիճակի։

— Որքա՞ն արդեօք զիս կ'ատեն։

— Անոնք կ'անգիտանան գոյութիւնը։ Եւ եթէ քիչ մը յապաղէք ձեր բարի որոշումներուն մէջ, պիտի տեսնէք թէ որքան պիտի սիրեն ձեզ։

— Հակառակ իմ անցեալիս։

Հակառակ իրենց հասցուցած չարիքին։

— Հակառակ ամէն բանի, նոյնիսկ եթէ կ'ուզէք, անմիջապէս զանոնք հոս կը կանչեմ։

— Հոս

— Ինչո՞ւ չէ։

— Հո՞ս պիտի գան, իմ տո՞ւնս։

— Անմիջապէս որ իրենցմէ խնդրեմ։

— Բայց կը ժողովեն թէ հազիւ ժամ մը կայ որ…

— Բան չեմ մոռնար. ժամ մը առաջ, տակաւին կարմիր կուսակցականներէն էիք…

— Եւ հիմա՞։

— Հիմա, ինծի համար մաքրուած, սրբուած ձեր արատէն, նոյնն էք անոնց համար, այլեւս մեզի համար սիրական բարեկամուհի մըն էք, որ կը պաշտպանենք, ինչպէս Չեկային բոլոր զոհերը։

— Ինչ որ կ'ընէք շատ վեհանձն է։

— Ո՛չ, պարզապէս մարդկային է։

Այս յայտարարութիւն կ'երեւի խորապէս յուզեց զինքը։

Ինծի մօտեցաւ եւ ձեռքը ուսիս դնելով.

— Ըսէք տեսնեմ, բաւ. ձեր բոլոր բարեկամները ձեզի չափ յանդո՞ւգն են, պատրաստաբան ու նոյնպէս պարզամի՞տ։

— Ինչո՞ւ կը հարցնէք, ըսի խնդալով։

— Որովհետեւ, եթէ այդպէս է, կարծեմ թէ մեծ բաներ պիտի կարենանք ընել։

— Այդ մասին բնաւ չեմ կասկածիր։ Արդէն քիչ յետոյ դուք իսկ պիտի կարենաք դատել։ Քիչ առաջ չըսի՞ք որ «ընկեր» Խամայիլօֆին կը սպասէք։

— Այո՛, բայց այդ մասին այլեւս խնդիր իսկ չէր կրնար ըլլալ։ Մանաւանդ որ, այդ մարդուն հանդէպ միշտ հակակրութիւն մը զգացած եմ, ոչ թէ անոր համար որ միւսներէն աւելի վատ է, այլ որովհետեւ այնքա՛ն աղտոտ է որ մարդ կը զզուի իրմէն։

— Կիները միշտ այդպէս են, ըսի խնդալով։ Առաջին երեւոյթը անոնց համար կը բաւէ մարդ մը դատելու։

— Ինչ ալ ըլլայ սակայն, այդ զազրելի վիժուկին հետ չէ որ պիտի բաղդատէք ինքզինքնիդ։

— Խամայիլօֆը կը նկատեմ շատ փափկանկատ եւ մանաւանդ մօտի տէր մէկը։

Սարսափած՝ զիս դիտեց։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԽՐԻՑԵԱՆՑ

պատուիրակ Սօքալի առաջարկը՝ Լոքառնոյի դաշինքներու պակասը լրացնող ապահովութեան նոր դաշինքներ կնքելու մասին։

Փոքր պետութիւնները իրենք զիրենք բաւականին պաշտպանուած չզգալով, կը սկսին գլուխ ցցել եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը մտցնել իր բուն հունին մէջ, դատարկ խօսքերէն գործի մղելով զայն։

Շթրէզէման երէկ տեսակցեցաւ Պրիանի հետ՝ լեհական առաջարկին մասին։

Լրտեսներու դատը Լենինկրատի մէջ

Երեքշաբթի Լէնինկրատի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը այն 26 լրտեսներուն, որոնց ձերբակալումը հաղորդեցինք անցեալ օր։ Լրտեսներէն 4ը կիներ են։ Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ կը գործէին ի հաշիւ Անգլիոյ։ Դատավարութեան ներկայ էին Ռուսիոյ սահմանակից պետութեանց բոլոր դիւանագիտական ներկայացուցիչները։

Ամբաստանեալներէն Ալպէրթ Կոյլը յայտարարեց թէ հրաման տրուած էր միայն Լէնինկրատի մէջ 1927 տարուան ընթացքին, «որովհետեւ անգլիական ուժերը շուտով պիտի գային գրաւել քաղաքը»։ Անկէ երկու շաբաթ առաջ, ուրիշ ամբաստանեալ մըն ալ, Միթիակին, խոստովանած էր այդ պարագան, եւ յետոյ ձնանապան եղած էր։

Սովետներու ընդհ. դատախազը պնդեց թէ լրտեսական այս ցանցին վարիչն է անգլիացի Պոյս, որ իր ձեռքին տակ ունէր բազմաթիւ վարձուած Ռուսեր եւ Անգլիացիներ։ Այս լրտեսները կը գործէին Լէնինկրատի զինուորական շրջանակներուն մէջ։ Անոնց միջեւ միջնորդութիւն կը կատարէր Սօքալօֆ, «անգլիացի գործակալը Ֆինլանտայի համար, որ աջ բազուկը եղած է հռչակաւոր անգլիացի լրտեսին՝ Տիւքսի»։ Պոյսի գլխաւոր գործակալներն էին Կոյլը եւ Քլոփուշին։ Կոյլը ցարական ծովային սպաներէն է, եւ պաշտօն ունէր հսկելու Պալթիկ ծովուն մէջ կարմիր նաւատորմին բոլոր շարժումներուն վրայ։ Քլոփուշին կը պատկանի անգլիացի անպարտելի լրտեսներու խումբին։ Եւ դեռ ուրիշ լրտեսներ ալ կը հսկէին Սեւ ծովուն վրայ։

Անդրյորդանանի անկախութիւնը

Երուսաղէմէն Թայմզի կը հեռագրեն.—

Տեղական «Էլ Եարմուք» արաբերէն թերթը կուտայ ամփոփումը Անգլիոյ եւ Անդրյորդանանի միջեւ դաշնագրի նախագիծի մը, որուն համաձայն Անգլիա պիտի ճանչնայ Անդրյորդանանի անկախութիւնը՝ էմիր Ապտուլլահի իշխանութեան տակ, իսկ անոր տղան՝ դեռատի էմիր Թալալը՝ իբրեւ օրինաւոր յաջորդ։ Էմիր Ապտուլլահ բանակի վերին հրամանատարը պիտի ըլլայ եւ պիտի ունենայ դատական, օրէնսդրական եւ գործադիր իշխանութիւն։ Անդրյորդանանեան կառավարութիւնը պիտի բաղկանայ հինգ նախարարներէ, որոնք են՝ վարչապետ, ներքին, դատական, կրթական եւ պատերազմական նախարարներ, որոնք ժողով պիտի գումարեն ըստ հաճոյս էմիրին։ Շրջանային հիման վրայ 15—20 անդամէ բաղկացած օրէնսդիր ժողով մը պիտի ընտրուի։ Այս վերջինն է որ պիտի ընտրէ նախարարութիւնը։ Դաշնագիրը երկու տարի ի զօրու պիտի ըլլայ։ Անգլիա փորձագէտ խորհրդականներ պիտի հայթայթէ։

Թուրքիա եւ Պուլկարիա

Ճիւմհուրիյէթ խօսելով թուրքեւպուլկար յարաբերութիւններու մասին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.—

Անցեալները քննադատած էինք պուլկար կառավարութիւնը, նկատելով որ հակառակ կնքուած դաշինքներու, Սոֆիայի դահլիճը կը մերժէր վերադարձնել պուլկարաբնակ Թուրքերու կալուածները։ Կիսապաշտօնական «Լա Պիւլկարի» թերթը, մեր այդ յօդուածին պատասխանելով, «անտեղի անվստահութեան» կը վերագրէ մեր յայտնած գաղափարները, եւ կը կարծէ թէ մեր նպատակն է ազդել ներկայիս Էնկիւրիի մէջ տեղի ունեցող Թուրքեւպուլկար յարաբերութիւններուն վրայ։

Պուլկար թերթը շատ կը սխալի։ Մենք ուզեցինք հասկցնել միայն թէ, անկարելի է Պուլկարիոյ հետ յարաբերութիւններ հաստատելու տարբեր եղանակ մը գտնել, որքան ատեն որ չլուծուած դատ մը կայ մէջտեղը։ Մենք կը կարծէինք թէ Պուլկարիա վերջ ի վերջոյ իրաւունք պիտի տար մեզի, մանաւանդ որ փոխադարձութեան օրէնք մըն ալ գոյութիւն ունի։

«Լա Պիւլկարի» կը գրէ թէ, Թրակիացի պուլկար գաղթականներու կողմէ կատարուած ցոյցերը լաւ ընդունելութիւն չեն գտած պուլկար շրջանակներու մօտ։ Թրակիոյ խնդիրը բոլորովին տարբեր խնդիր մըն է։ Մանաւանդ որ Պալքանեան պատերազմէն յետոյ մենք Պուլկարներուն ձգեցինք կալուածները այն բոլոր գաղթականներուն, որոնց բնակած շրջանները Պուլկարիոյ կցուած էին։

Մենք հինէն ի վեր կը փափաքինք որ Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ յարաբերութիւնները բարեկամական եւ անկեղծ հիմերու վրայ հաստատուին։ Ասոր համար, փոխադարձաբար մէկ կողմ պէտք է նետել անցեալէն փոխանցուած կնճռոտութիւնները ու վէճերը։

Ճիշդ այս մտահոգութեամբ է որ, Թրքահպատակներու իրաւունքներուն վերադարձումը պահանջեցինք։ Առ այժմ այսքան բացատրութիւնը բաւական կը համարենք, յոյս ունենալով թէ օր առաջ պիտի փարատի մեր այս մտահոգութիւնը։

Թուրքեւխորհրդային դաշինքը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.—

Արտասահմանի մէջ երեւցած կարգ մը լուրերու համաձայն, իբրեւ թէ Խորհրդային Միութիւնը Էնկիւրի դիմած է Թուրքեւխորհրդային դաշինքը երկարաձգելու մասին եւ թէ մերժողական պատասխան տրուած է։

Անատոլուի գործակալութիւնը քննութիւն կատարելէ վերջ, կը յայտարարէ թէ պաշտօնական շրջանակներու մէջ այս մասին տեղեկութիւն չկայ։

ԽՄԲ.— Մենք արդէն ըսած էինք թէ այդ լուրը յերիւրածոյ է։

ՊՈՒԽԱՐԻՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Պուխարին իր կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյին յանձնած է տեղեկագիր մը, ուր այն համոզումը կը յայտնէ թէ «Եւրոպա մտած է յեղափոխութեան ճամբուն մէջ» ու կարծէ թէ յեղափոխութիւնը պիտի սկսի Անգլիայէն, որուն վրայ պէտք է կեդրոնացնել ամբողջ ուշադրութիւնը։

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ„Ը 1 ՀՈԿՏ. ՇԲ. ԵՐԵԿՈՅ ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԴՀ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Պլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. Հինգերորդ Շրջ. ժողովի հարցերուն քննութիւնը։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կարտանի կոմիտէին, այս կիրակի կարտանի Հ. Յ. Դ. ցան մէջ։ Հոգեհանգիստ եւ բանախօսութիւն.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ

ղեկավարութեամբ՝ Գ. Գ. Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ եւ ՅՐԴԱՑ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

իր Զ. տարեշրջանի բացման առթիւ կուտայ իր Ա. ներկայացումը 24 Սեպտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՎ ԺԱՆ-ԷՔԱՐԻ ԳԼՈՒԽԸ ԳՈՐԾՈՑԸ

ՀԱՅՐ ԼԸ ՊՕՆԱՌ ՅՈՒԶԻՉ ՏՌԱՄ 4 ԱՐԱՐ

եւ ԱՊԱՐԱՆՋԱՆԸ, կատակերգութիւն 1 արար

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ս. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Գ. Փափազեան, Օր. Անահիտ եւ Գ. Գ. Երուանդ Թօլայեան, Յրդատ Նշանեան, Արտաշէս Գմբէթեան եւ Արմենակ Սարրաֆեան։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ.— 25, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ.

ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Այս Եբ. երեկոյ ժամը 9ին, Մարսիլիոյ Bon Théatreին մէջ

կը բեմադրուի ՈՒՐԻԷԼ-ԱԿՈՍՏԱ

մասնակցութեամբ՝ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Գրադարան-ընթերցարանը։ Օրակարգ. վարչութեան նոր ընտրութիւն։ Առանց բացառութեան ամէն ընկեր պարտաւոր է ներկայ գտնուիլ։

Լիոնի Աֆիոնի Հայրենակցական միութեան վարչութիւնը, տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 19 րիւ փասթէօր Մանուկեանի Ցաշարանը։

Օրակարգ.— Տարեկան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, Ազգ. միութեան ընտրութեանց մասին խորհրդակցութիւններ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Իգմիրցի Գէորգ եւ Տիրուհի Ճէլլաթեան որոնք Իզմիրի դէպքին կորսուած են։ Իմացնել՝ իրենց քրոջը՝ [illegible] 54bis Av. Gennevilliers, Colombes Seine, France. Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։ Լուր տուողին ճամբեայ «Յառաջ» կը նուիրուի։

— Կը փնտռուին Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտրոեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գասըմփաշա Հալաճ փողոց Թիւ 1 կը բնակէին։ Յարութիւն ամուսնացած էր Խուբէլէկցի Տիգրանուհիի հետ։ Կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրոեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.)։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ ԳՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

Խաւար՝ Լ. Անտրիէվ 12 Ֆր., Լորտ Արթուր Սէվայլի ոճիրը 7.50, կապուտիկը 5, Նոնօ եւ Ցոտօ 8, Սիլոյ խորանին առջեւ 5, երկու ոգի 5, Տք. Մոռոի կղզին 12, Մանկութեան մեղքերը 15, Տիկին Բօժէ 5, Սատանային զաւակը 3, կարմիր մարդոց երդումը 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, Կրազիէլլա 10, Հօթա Նասրէտտին 20, Եապլվար 7, Փանչունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ցաքիր Թահիր 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Զայնագր. երգարան 10, Տօգի երգարան 10, Ֆուրիականերգարան 5, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 Ֆր.

Բարեկենդանի անկուածները 3.50, Բանի ամուսնութիւն 3.50, Լը Պարպուլիէ 2.50, Մոլորեալ ծամբորդը 2, Երանոս աղբար 3, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքարէն՝ Մոլիէռի 5, Եօդոքրօթը՝ Պարոնեանի 5, Ծալօմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիօտոր Լօամնոմիչ արքան 8։

Պուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50, Ցայգ եւ Նամականին 8, Իսահակեանի Հայրենի աղբիւրցը 30, Ինտրայի Ն՝ Ջոստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4։

25 Ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք նուէր, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 Ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Ստերլին,	L. St.	124 02
Տոլար,	Dollar	25 51
Մարք ոսկի 100	Mark	606
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 83
Թրք. ոսկի	» or	106 70
Մէճիտիէ	Médjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	33 20
Լիր »	» Lire	[illegible] —
Պելճ. Ֆրանք	» Frc. Belge	71 50
Զուից. »	Frc. Suisse	491 75
Լէյ 100 հատը	Ley	15 70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124 —

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3450 —
» II	»	2010 —
» III	»	1665 —
Թուրքիոյ Երկաթ.	Lots turcs	165 —

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԵՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ԶԱՐԼՍԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ՏԻՏԱՂ - ՏԻՏԱՂ - ՏԻՏԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mande Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն ու ցրուիչներուն։

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեդր մշակուած հող, պտղատու ծառերով. եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քավ։ Դիմել՝ Ակնտինեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

Վարձու սենեակ

Պուլվար Փուասոնիէր Թիւ 1, *Մաթէն* թերթին դէմ, պատուաւոր հայ ընտանիքի մը մօտ վարձու է օդաւոր սենեակ մը երկու հոգիինց. Կը նախընտրուի՝ երկու երիտասարդ։ Դիմել ՅՈԹՈ ՖԼՊԻՍԻՆ, նոյն հասցէով։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITION 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

9 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 436 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Ր Կ'ԵՐԹԱՅ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ

Ցաւագանց ծանր ու ճնշող մթնոլորտի մը մէջ է որ սկսան Ազգերու Դաշնակցութեան ութերորդ Ընդհանուր Ժողովի աշխատանքները։

Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելէ եւ Լոքառնոյի դաշինքները ստորագրելէ յետոյ ալ դեռ Դաշնակից Զինուորական Գրաւման Բանակը կը պահուի գերմանական հողերուն վրայ, իբրեւ ապահովութեան իրական երաշխաւորութիւն։

Ներկայ նստաշրջանի բացումէն քանի մը օր առաջ էր միայն որ շոնդալից ձախողանքով մը փակուեցաւ երեք մեծերու նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը։

Ազգերու Դաշնակցութեան ջատագով հանդիսացող երկու կարեւոր դէմքեր — լորտ Ռոպըրթ Սէսիլ եւ Պ. դը Ժուվընէլ յուսահատ եւ վրդովուած մեծերու դաւադիր վերաբերումէն, հանդիսաւորապէս քաշուեցան իրենց ներկայացուցիչի պաշտօններէն։

Նախքան Ընդհանուր Ժողովի գումարումը, մեծերը առանձին խորհրդակցութիւններով կ'աշխատին բոլոր կնճիռները համաձայնեցնել իրենց տեսակէտներուն եւ շահերուն։

Վերջին առենները աւելի մեծ չափերու կը հասնին գաղտնի ու մասնակի դաշնագրութիւններն ու քաղաքական համաձայնութիւնները։

Այս վտանգաւոր իրարանցումին մէջ փոքր պետութիւնները իրենք զիրենք պայթելու պատրաստ ռումբի վրայ կը կարծեն։ Անստուգութեան ու անապահովութեան մէջ կը տուայտին։ Ամէն մէկը վաղուան համար վստահութիւն չունի։

Ահա՛ ամփոփ գիծերով այն վիճակը, որուն մէջ կը սկսին ժողովի աշխատանքները։ Անտարակուսելիօրէն սեղանի վրայ պէտք էր գային այս ծանր ու ճնշող մթնոլորտի պատճառներն ու պատճառ հանդիսացողները։

Ինչպէս կը տեսնուի նոր սկսած վիճաբանութիւններէն, փոքր պետութեանց ներկայացուցիչները այլ եւս անհանդուրժելի կը գտնեն այն կացութիւնը, որուն մէջ մեծ պետութիւնները Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը խաղան։

Առաջին ռումբ նետողը կ'ըլլայ Հոլանտայի ներկայացուցիչ եւ արտաքին նախարար վան Պլոքլանտ, որ իրաւամբ դիտել կուտայ թէ՝ փոքր պետութիւններու ներկայացուցիչները կուգան խորհրդաժողովին՝ հաստատելու համար համաշխարհային խաղաղութիւնը, մինչդեռ մեծերը իրենք իրենց մէջ համաձայնութեան մը կուգան եւ միւսներուն հետ խաղի կ'ելլեն։

Ազգերու Դաշնակցութեան 1924ի զինաթափութեան փրոթոքոլը եւ նախապատրաստական աշխատանքներու յանձնաժողովը յառաջդիմութիւն մը չեն կատարած, կ'ըսէ Հոլանտայի ներկայացուցիչը։ Ի հարկէ կեանքը կանգ չառներ, եթէ առաջ չի քալեր, կը նշանակէ թէ ետ գացած է քանի մը քայլ. ապացոյց՝ նաւային խորհրդաժողովի ձախողանքը։

Բայց աւելին կայ։ Փոքր պետութիւնները կատարեալ խաղաղութեան եւ ազգերու ներդաշնակ համակեցութեան հասնելու համար նկատի ունին հետեւեալ երեք պայմանները.— Ապահովութեան երաշխաւորութիւն, պարտադիր իրաւարարութիւն եւ զինաթափութիւն։ Փոքր պետութիւնները այս է որ կը սպասեն Ազգերու Դաշնակցութենէն, սակայն մեծերը խստօրէն կը յամառին այդ իրաւունքները չտալ նոյն հաստատութեան։

Կը թուի թէ փոքրերը փոխադարձ համաձայնութեամբ կամ լռելեայն միօրինակ մտածումով, որոշած են նեղը դնել մեծերը եւ խստիւ պահանջել որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ապահովէ իրենց այն, ինչ որ անկէ կը սպասեն, եւ ոչ թէ միայ իբրեւ քաղաքական մեքենայ մը այս կամ այն մեծ պետութեան ձեռքը՝ իր ուզած կերպով գործածելու համար գայն։

Դժուարին գործի մը ձեռնարկած են փոքր պետութիւնները. դժուար թէ մեծերը տեղի տան, որովհետեւ անոնք չեն ցանկար ոտք-ձեռք կապուած յանձնուիլ հաստատութեան մը, որ իր բռունցքը ուժգին կերպով պիտի իջեցնէ մութին մէջէն քաղաքական դաւեր կազմակերպող մեծերու գլխին վրայ։

Այնուամենայնիւ մխիթարական բան մը կայ փոքրերու կողմէն ստեղծուած այս պայքարին մէջ. գոնէ մինչեւ հիմա գոյութիւն ունեցող համակերպական վիճակէն դուրս կուգան եւ կը բանան կեղծիքի վարագոյրը։ Հրապարակաւ կը յայտարարեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան դիրքը եւ անոր հեղինակութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլայ՝ ծառայելու համար աշխարհի խաղաղութեան ու զրկուածներու եւ վտանգուածներու պաշտպանութեան։

Խորհրդաժողովին մասնակցող մեծերը կամ պիտի ընդունին եւ ընթացք տան այս պահանջներուն եւ կամ հրապարակաւ պիտի խոստովանին իրենց հակառակութիւնը եւ վերջնապէս քանդեն այժմու խրտուիլակ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Ոչ միայն ժողովին մասնակցող փոքր պետութիւնները, այլ նաեւ աշխարհի զրկուած ու կողոպտուած ազգերը պատասխան մը կ'ուզեն մեծերէն, դրական կամ բացասական, սակայն յստակ եւ որոշ։

Այս յստակ պատասխանը պիտի որոշէ ամբողջ կացութիւնը եւ քողազերծէ կեղծիքը։ Անկէ յետոյ միայն աշխարհի խաղաղութեան եւ ազգերու ներդաշնակ համակեցութեան ցանկութիւն ունեցող մարդկութիւնը հրապարակ պիտի բերէ այն տարրերը, որոնք պիտի կարենան իրականացնել ազգերու ճշմարիտ դաշնակցութիւնը։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Սոֆիայի Առաջքը խօսելով վերջերս գումարուած Հ. Յ. Դ. Պալքանի 21րդ շրջանային ժողովին մասին, կը գրէ. (30 Օգոստ.)

— «Ժողովը գումարուեցաւ տաք մթնոլորտի մէջ։ Ամէն շրջան բերած էր իր բանաձեւը, ազգային քաղաքական հարցերու մասին, որոնց լուսաբանութեան համար տրամադրելի էին բոլոր նիւթերը։ Շատ մը խնդիրներ, ինչպէս անկախ հայրենիքի պահանջը, պատգամաւորներուն համար յստակ էին իբրեւ հանգանակ։

«Ուրիշ կէտերու մէջ, ինչպէս մեր դիրքը կովկասեան հարեւաններու հանդէպ, գլխաւոր մտահոգութիւնն էր հայ ժողովուրդի ֆիզիքական ապահովութիւնը եւ անոր պահանջներուն գոհացումը։ Ոչ մէկ պարագայի մէջ որ եւ է բանի գործողութիւն՝ Հայաստանի ներկայ կարգուսարքին դէմ, որ պարզապէս մէկ օղակն է ընդհանուր շղթայի մը։ Եւ ոչ մէկ գործակցութիւն այնպիսի տարրերու հետ, որոնք կասկածելի մարզանքներ կը փորձեն։

«Այս անգամ ալ, ինչպէս նախորդ ժողովներուն մէջ, Շրջ. Ժողովը շեշտեց թէ Դաշնակցութիւնը, շարունակելով հանդերձ իր գաղափարական պայքարը խորհրդային իշխանութեան դէմ, ամէն աջակցութիւն պիտի ընծայէ հայրենիքին վերաշինութեան եւ զարգացման։

«Միեւնոյնատեն, գաղութները համարելով պահեստի աղբիւրներ հայրենիքին համար, պիտի աշխատի անաղարտ պահել անոնց ազգային դիմագիծը, ուժ տալ նոր սերունդին կրթութեան եւ երիտասարդական միութեանց, եւ զարգացնել հայրենիքի գաղափարը։

«Ազգային իշխանութեանց մասնակցելու հարցը մանրամասնօրէն քննելով, ժողովը քուէարկեց յստակ բանաձեւ մը։

«Շրջ. Ժողովի փակման ատեն, բոլոր պատգամաւորները, տարեց թէ երիտասարդ, մէկ բաղձանք ունէին,— տեսնել կազմակերպութեան ուժը կրկնապատկուած եւ բոլոր ընկերները ջերմապէս աշխատանքի փարած, պայծառ մթնոլորտի մը մէջ։ Մէկ խօսքով՝ արդարացնել այն յոյսերը որ ամէն տեղ, ինչպէս այս գաղութին մէջ ալ, դրուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ։

ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Յառաջիկայ ամիս Պոլսոյ մէջ նոր մարդահամարի պիտի ձեռնարկուի գիտական վերջին պայմաններով։ Հոկտ. 28ին, ամէն մարդ իր տունը պիտի փակուի եւ քանի մը ժամ դուրս չպիտի ելլէ։ Քասնաւոր պաշտօնեաներ տունէ տուն պիտի պտտին, եւ բոլոր բնակիչները պիտի արձանագրեն, անհրաժեշտ մանրամասնութիւններով։

Մարդահամարէն առաջ, թուագրում պիտի կատարուի։ կարգ մը թաղերու մէջ արդէն վերջացած է գործողութիւնը։ Մնացեալ թաղերու տուներն ալ շուտով պիտի թուագրուին։ Մօտաւորապէս 3000 հոգի պիտի գործածուին, մարդահամարը 3—4 ժամէն աւարտելու համար։ Պատրաստուած հրահանգի մը համաձայն, կառավարութիւնը ազատ է իր ուզած անձը գործի լծելու։ Խուսափողները 25 ոսկի տուգանք պիտի վճարեն։

∴ Բերայի շրջանը պիտի կոչուի «Պէյօղլու Գազա»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԵՒ ԽԻՍՏ ՈՐՈՇՈՒՄ ՄԸ "ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՅՔԵՐԸ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՉՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻՆ

Պոլսոյ Միլլիէթին 4 Սեպտեմբեր թիւին մէջ կը կարդանք—

Անցեալ տարի որոշում տրուած էր որ Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան թուականէն (6 Օգոստ. 1924) յետոյ գրաւուած գոյքերը փախստականներուն փոխանորդներուն պիտի վերադարձուին։ Այս որոշումին համաձայն, շատեր, որոնք չպիտի կրնային Թուրքիա վերադառնալ, իրենց փոխանորդներուն միջոցով սկսան դիմել դատարան եւ նոյնիսկ կարգ մը գոյքեր յաջողեցան վերստանալ։

Եւ սակայն տեսնուեցաւ որ անյարմար է վերադարձնել նախապէս գրաւուած գոյքերը այն Հայերուն եւ Յոյներուն, որոնք Թուրքիոյ մէջ դաւաճանութիւն ընելէ յետոյ փախան եւ այժմ փոխանորդներ կը նշանակեն իրենց համար։ Միւս կողմէ մեր գաղթականները վնաս կը կրեն այդ որոշումէն։ Ցետոյ պետական գանձն ալ կը կորսնցնէ։ Բազմաթիւ գաղթականներ, որոնք զետեղուած էին նման լքեալ տուներու մէջ, այդ որոշման համաձայն, դատարանին հրամանով փողոցները թափուեցան։

Այժմ մեզի կը տեղեկացնեն թէ գործավարներու խորհուրդը այս մասին նոր որոշում մը տուած է։ Երէկ, ելմտական գործավարութենէն Լքեալ Գոյքերու տնօրէնութեան հաղորդուեցաւ այդ որոշումը։

Ըստ նոր որոշման, նոյնիսկ 6 Օգոստոս 1924էն յետոյ գրաւուած փախստականներու լքեալ գոյքերը, իրենց Թուրքիոյ փոխանորդներուն չպիտի վերադարձուին այլ եւս։ 6 Օգոստ. 1924 թուակիր որոշման «փոխանորդներ» բառին տեղ գրուեցաւ «ԲՈՒՆ ՏԷՐԵՐԸ» բացատրութիւնը։ Հետեւաբար բոլոր լքեալ գոյքերու ԲՈՒՆ ՏԷՐԵՐԸ պէտք է ներկայանան ԱՆՁԱՄԲ, վաւերաթուղթերը ի ձեռին, ապացուցանելու համար թէ իրենց գոյքերը գրաւուած են 6 Օգոստոս 1924էն յետոյ։

Այս որոշումը հաղորդուեցաւ նաեւ դատական գործավարութեան կողմէ, Պոլսոյ եւ բոլոր նահանգներու ընդհ. դատախազներուն։

Թուրքիա շահեցաւ «Լօթիւս»ի դատը

Լահէյի միջազգային իրաւարար ատեանը առջի օր տուաւ իր վճիռը «Լօթիւս»ի ծանօթ խնդրին մասին։ Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ ամիս դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Լահէյի մէջ, ուր ֆրանս. տեսակէտը պաշտպանեց արտաքին նախարարութեան իրաւագէտ-խորհրդական փրոֆ. Պասդվան, իսկ Թրքականը՝ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ։ Տասներկու դատաւորներէն 6ը Ֆրանսայի եւ 6ը Թուրքիոյ իրաւունք կուտար։ Ձայներու այս հաւասարութեան առջեւ վերջին խօսքը կը մնար նախագահ Հիւպէրի, որ դէմ արտայայտուեցաւ ֆրանսական թէզին, ու այս կերպով Թուրքիա շահեցաւ դատը։

Թուրքիոյ ի նպաստ քուէարկողներն են՝ Նախագահ Հիւպէր (Զուիցերիա), Պուսթամանթէ (Քուպա), Օտա (Ճափոն), Անցիլօթթի (Իտալիա), Փէսսօա (Պրազիլիա), Ֆէյզի Տայիմ պէյ (Թուրքիա)։

Ֆրանսայի ի նպաստ ձայն տուին՝ Լօտէր (Հոլանտա), Վայս (Ֆրանսա), լորտ Ֆինլէյ (Անգլիա), Նիհոլմ (Տանիմարքա), Ալթամիրա (Սպանիա), Ճօն Պասէլ Մուր (Մ. Նահանգներ)։

Դատարանի պատճառաբանութիւնը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.—

Դատարանը հրաւիրուած էր ճշտելու թէ միջազգային իրաւունքին մէջ իրապէս կա՞յ օրէնք մը, որ արգիլէր Թուրքիան դատական հետապնդումներ կատարելէ ֆրանս. շոգենաւին նաւապետին դէմ։ Արդ, այդպիսի օրէնք մը չկայ։ Նոյնպէս կարելի չէ ընդունիլ որ ոճիրը ֆրանսական նաւի մը կողմէ գործուած ըլլալով, այդ նաւը ֆրանս. հող կը նկատուի, հետեւաբար եւ յանցաւորը դատելու իրաւունքը Ֆրանսայի կը պատկանի։

Այս վճիռը վիճաբանութեան երկար նիւթ պիտի մատակարարէ միջազգային իրաւունքի մասնագէտներուն։ Արդէն երբ նախագահը վճիռը կարդաց, փոքրամասնութեան մէջ մնացած 6 դատաւորները՝ յաջորդաբար կարդացին անձնական նօթեր՝ որոնց համաձայն իրենք չէին կրնար միանալ դատարանի վճիռին։ Անոնց գլխաւոր տեսակէտը այն է, որ արգելքի բացակայութիւնը արտօնութիւն չի նշանակեր, եթէ միջազգային օրէնքը այս ինչ բանը չէ արգիլած, ըսել չէ թէ արտօնած է զայն։ Վճիռին եւ դատաւորներու նօթերուն ընթերցումը տեւեց ճիշդ չորս ժամ։

Ֆրանսական թերթերը դառնութեամբ կ'արձանագրեն Թուրքիոյ յաղթանակը։

Պատերազմը արգիլելու համար

Հոլանտայի ներկայացուցչին առաջարկէն վերջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովին պաշտօնապէս ներկայացուեցաւ լեհական առաջարկը, որ կը բաղկանայ հետեւեալ երկու հատուածներէն.

1. Միջազգային ոեւէ վէճ կարգադրելու համար պատերազմի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԱՐԱՓՈՐՁԵՐ

կատարեալ պատերազմ մըն է, որ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի արեւելեան սահմաններուն վրայ։ Երկու կարեւոր ռազմափորձեր, մէկը Շամբանի հովիտին, միւսը Լորէնի նահանգին մէջ։

Շամբանի հովիտին մէջ ռազմափորձերը, հակառակ անձրեւին ու թանձր մառախուղին, կատարեալ կանոնաւորութեամբ եւ պատերազմի իրապաշտ նմանութեամբ կը շարունակուին երկու բանակներու կողմէ։ Օէնվալտ եւ Գինկէրվալտ լեռներուն կողին վրայ թնդանօթով, ռումբերով փորձեր, սուրին յարձակումներ տեղի կ'ունենան։ Առայժմ կարմիր բանակը յաղթող է։

Լորէնի մէջ ռազմափորձերը սկսան երկուշաբթի, Զօրավար Վէյկանի հրամանին տակ։ Հոս եւս մառախուղը արգելք եղած է որ օդանաւերը չկարենան լաւ ծառայել։

Ցետոյ թրջուած գետնին վրայ եւ անտառներուն մէջ յարձակումը շատ դժնդակ էր զինուորներուն համար։ Այս ռազմափորձերուն մէջ ամէնէն մեծ դերը վիճակուած էր ռազմասայլերուն եւ հրասայլերուն.

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

Երէկ գրած էինք թէ Պէրթոտի օդանաւէն լուր չկայ։ Չորեքշաբթի առաւօտ Անդրատլանտեան մեծ շոգենաւերը ստացան անթել մը, որ կը յայտնէր թէ Օլտ-Կլօրի, Ովկիանոսին կեդրոնը փոթորիկի բռնուած ըլլալով, ստիպուած էր ծով իջնել, եւ օգնութիւն կը խնդրէր։ Քանի շոգենաւերը օգնութեան փութացին, սակայն կարելի չեղաւ զայն գտնել։ Օդանաւը հակայ շաեմարաններ ունի, զորս կարելի է պարպել վայրկենական եւ լեցնել օդով։

Միւս կողմէ թեւերը 20 մեդր տարածութիւն ունին եւ կրնան ծփալ ծովին վրայ։ Ցետոյ օդանաւորդները ունին քաուչուէ նաւակ մը, որ կրնայ անմիջապէս ուռիլ եւ առնել 3-4 մարդ։ Օդանաւորդները ունին նաեւ լուսավառութեան միջոցներ, գիշերը լոյս տալու համար։ Հակառակ այս բոլորին, կարելի չեղաւ գտնել ո եւ է հետք։ Եւ նաւերը յուսահատ շարունակեցին իրենց ճամբան։

∴ Լէվին կը սպասէ աղուոր օդերուն, եւ եթէ մինչեւ Սեպտեմբերի 16ը չկարենայ մեկնիլ Ամերիկա, նոր ծրագիր պիտի մշակէ։

∴ Օդանաւորդ Մաք Ինթոշ, որ կը գտնուի Իրլանտի մօտ Պալտոնէլի կայանը, կը յայտարարէ թէ պատրաստ է ճախրելու Ատլանտեանի վրայէն։ «Եթէ Լէվին ճամբայ ելլէ, մենք իրմէ 3 ժամ առաջ ենք, յետոյ մեր օդանաւն ալ 30 քիլոմեդր աւելի արագ կը թռչի քան Միս Քոլոմպիան։ Մենք մտադիր ենք մեկնիլ Ամերիկա եւ վերադառնալ»։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՆԹԷՈՆ

Պոլշեւիկները կը խորհին Մոսկուայի մէջ հիմնել մահատուն մը, ուր պիտի պահուին նշանաւոր պոլշեւիկներու... ուղեղները։ Այս նորօրինակ Պանթէոնը պիտի շինուի պետութեան ծախքով։ Ռուս գիտունները, Մէլնիքով, Պէշթըրէվ, Զալքինտ կը խորհին թէ Պանթէոնի մը մէջ ուղեղներու այս պահպանումը աւելի արժէք կը ներկայացնէ, քան այն որ ուրիշ երկիրներու Պանթէոններուն մէջ կը պահեն դիակ կամ աճիւն։ Ուղեղներու Պանթէոնը այն օգտակարութիւնը ունի, որ ապագային գիտուններու քննութեան համար ահագին նիւթ պիտի կրնայ հայթայթել։ Մնաց որ, կ'ըսուի թէ, Խարքովի մէջ նման մահատուն մը կայ, ուր կը պահուին 12 նշանաւոր պոլշեւիկներու ուղեղները... վասն քննութեան.

Ո՞ր պոլշեւիկներն են ատոնք, չենք գիտեր։

ՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԼԻԳԱՆ

Փրակայի մէջ կազմուած է «Նոր Արեւելքի Ընկերվարական Լիգա» մը՝ գրեթէ մէկ տարուան յամառ աշխատանքի ու բանակցութեանց հետեւանքով։ Անիկա արդէն մշակած ու հաստատած է իր քաղաքական ծրագիր-կանոնագիրը եւ մօտ ապագայի մէջ կը պատրաստուի հանդէս գալ իր անդրանիկ կոչով՝ ուղղուած ընկերվարական կուսակցութիւններու ու համայն աշխատաւորութեան։

«Նոր Արեւելքի Ընկերվարական Լիգան» բացառապէս կազմուած է ընկերվարական կուսակցութիւններէ։ Անոր կ'անդամակցին Ռուս Էս-Էրները յանձինս իրենց ականաւոր՝ ներկայացուցիչներուն (Վիքթոր Չերնով եւ Գուրեւիչ), Ուկրայնական Էս-Էրները՝ յանձինս յայտնի պետական-հանրային գործիչներու (Շապովալօ եւ Գրիգորեւ), Բելոռուսական Էս-Էրներն ու սոց. ֆետերալիստները (Գրիպպ եւ Կրիչեւսկի եւայլն) ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փրակայի մարմինը։ Մտապատրանքներու զոհ չդառնալու համար առաջուց շեշտենք, որ այս կազմակերպութիւնը դեռ նոր է, անոր առջեւ դեռ բազմաթիւ խոչընդոտներ կան ծառացած, անիկա մէկ կողմէն պիտի յաղթահարէ այդ խոչընդոտները, միւս կողմէ պիտի աշխատի իր յարկին տակ համախմբելու «Նոր Արեւելքի» ժողովուրդներու միւս ընկերվարական հաստատութիւններն ու կուսակցութիւնները։

Սակայն անժխտելի է այն իրատես ոգին որ կը ցուցաբերէ Լիգայի քաղաքական ծրագիրը եւ այն գործնական խոշոր արդիւնքները, որ Լիգայի յաջող գործունէութեան պարագային, անոր հետ կը կապեն համակիր քաղաքական շրջանակները։

Աշխարհագրօրէն Լիգան կը փորձէ իբրեւ առաջին քայլ, ի մի համախմբել Խորհրդային Միութեան մէջ եղած ազգութիւններու ընկերվարական կուսակցութիւնները, խմբակցութիւններն ու անհատ ընկերվարականները։ Լիգայի միակամ ու համերաշխ աշխատանքները առաջին հերթին կը ձգտին մաքրելու այն թունաւոր մթնոլորտն ու մեղմելու սրուած յարաբերութիւնները, վերոյիշեալ ժողովուրդներու եւ անոնց քաղաքական կազմակերպութիւններուն միջեւ։ «Նոր Արեւելք» հասկացողութիւնը Լիգայի ծրագրին մէջ կ'ընդգրկէ Խորհրդային Միութեան հետ նաեւ Լեհաստանը, Պալթեան պետութիւնները (Լաթվիա, Լիթուանիա եւ Էսթոնիա) եւ Ֆինլանտիան։

Լիգայի քաղաքական՝ ծրագրի կեդրոնական խնդիրը ազգային հարցն է, զոր խաղաղ ճամբով լուծելու մտահոգութեամբ ալ իսկապէս երեւան եկած է ան։ Նկատի ունենալով մանաւանդ այն ձախող քաղաքականութիւնը, որ Խորհրդային Միութեան մէջ կը վարեն մեծամասնականները եւ օրը օրին աւելի կը բորբոքեն եւ հիւանդագին բնոյթ կուտան ազգային սրուած յարաբերութիւններուն Կովկասի, Ուկրայնայի ու Բելոռուսիոյ մէջ՝ Լիգան ամէն բանէ առաջ համաձայնութեան կ'ուզէ գալ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներու ազգային եւ տնտեսական-մշակութային խնդիրներուն շուրջ։

Անկէ յետոյ դիւրին կ'ըլլայ գործակցութեան կոչել նաեւ Լեհաստանի, Պալթեան երկիրներու ու Ֆինլանտիայի ընկերվարական կազմակերպութիւնները։ Լիգան ազգային հարցը Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ լուծելու նախապայման կը համարէ ազգերու ինքնորոշման կատարեալ ազատութիւնը։ Աւելին. ա՛յն ազգային խմբակցութիւնները, որոնք ամփոփուած են կամ ինքնավար շրջաններու մէջ եւ կամ իբրեւ ազգային փոքրամասնութիւն կը մնան այս ու այն հանրապետութեան կազմին մէջ՝ իրաւազօր են բաժնուելու, քաղաքական անկախ միաւոր դառնալու, կամ միանալու իրենց արենակից մայր հաստատածին։ Պետութիւններու սահմաններու ճշտումը՝ ազգագրական սկզբունքի համաձայն, բոլոր ջրանցքներու, նեղուցներու, նաւահանգիստներու միջազգայնացումը՝ եթէ անոնց օգտագործումը անխուսափելի անհրաժեշտութիւն է շարք մը ժողովուրդներու տնտեսական մշակութային զարգացման ու բարգաւաճումին։

Ընդունելով հանդերձ ժողովուրդներու ինքնորոշման լիակատար իրաւունքը՝ Լիգան, ինչպէս խորհրդային, նոյնպէս եւ արեւելեան Եւրոպայի բոլոր պետութիւններու համագործակցութիւնը, համակեցութեան բարձր պահանջը իրագործելու միակ ուղիղ ճամբան կը համարի այդ պետութիւններու ազատ միութիւնը, որու մէջ ազատօրէն մտնել ու դուրս գալ կարող են բոլոր վերոյիշեալ պետութիւնները։ Այդ պետութիւններու ազատ միութիւնը կը կազմուի փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Ազատ միութեան գերագոյն մարմինը գերդաշնական օրկանն է, ուր բոլոր պետութիւնները ներկայացուած պիտի ըլլան հաւասար ձայներով ու հաւասար իրաւունքներով։

Ազատ միութեան մէջ ծագած բոլոր վէճերը պիտի լուծուին շահագրգռուած կողմերու համաձայնութեամբ, հակառակ պարագային՝ միութենական իրաւարար ատեանի վճռով, որ պարտադիր պէտք է ըլլայ կողմերու համար։ Ազատ միութեան գերագոյն օրկանը (կեդրոնը) կ'ապահովէ իր անդամներու հողային սահմանները, միատեսակ մաքսային սակեր եւ հաղորդակցութեան պայմաններ կը ստեղծէ բոլոր անդամ պետութիւններու համար։

Լիգան դեռ իրական աշխատանքներու չանցած իր շուրջը ստեղծած է մէկ կողմէ համակիրներու եւ բարեկամներու ջերմ շրջանակ, միւս կողմէ ալ թշնամիներու եւ չարակամներու միակամ ճակատ մը։ Դժբախտաբար թշնամական տրամադրութիւն ունեցողներուն տեղ տեղ ու նիւթ մատակարարողները անոնք են ամէնէն առաջ, որոնք Լիգայի աշխատանքներուն ամենաջերմ մասնակցութիւն ցոյց կուտային երկար ժամանակ եւ յանկարծակի, առանց բանաւոր պատճառներու, հեռացան անկէ։ Հեռացողներէն ռուս Սոցիալ-Դեմոկրատները հրահանգ ստացած են իրենց արտասահմանի կեդր. կոմիտէէն՝ առ այժմ սպասել, մինչեւ որ Լիգան իր ծրագիր-կանոնագիրը հրատարակէ, որոշելու համար թէ պէ՞տք է մասնակցին թէ ոչ։

Ուկրայնական Սոց. Դէմոկրատները՝ պառակտուած իրարու մէջ, միակամ որոշման չեն կրնար գալ. ոմանք կողմնակից են «զինեալ միջամտութեան» եւ ջուր կ'աւելցնեն «կովկասեան անկախութեան կոմիտէ»ի ջաղացքին ու Ժորտանիա-Ռամիշվիլիի հետ կը սիրաբանին, ուրիշներ անոր նպատակները օգտակար, ցանկալի եւ անհրաժեշտ գտնելով հանդերձ, դեռ կ'ուզեն վերապահ մնալ։ Ամէնէն տգեղ դերը կը կատարեն վրաց Սոց. Դէմոկրատները, մանաւորապէս Ռամիշվիլի-Ժորտանիայի Փրակայի խմբակը՝ հրեայ Այօլլօի գլխաւորութեամբ։ Իր գրաւոր հրաժարականին մէջ այս խմբակը կը մատնանշէ երկու պատճառ, որոնց հետեւանքով կը հեռանայ Լիգայէն։

Իրողութիւնը սակայն այն է, որ «կովկասեան անկախութեան կոմիտէ»ի կազմութենէն յետոյ Թուրք-թաթարական գործիչներու եւ կրայնական ազգայնականներու պահանջով Ռամիշվիլին ու Ժորտանիան հրահանգած էին իրենց տեղւոյս խմբակին՝ հեռանալ Լիգայէն, մանաւանդ որ այս հրաժարականը զուգադիպեցաւ Ռամաշվիլիի Փրակա գալուն հետ։

Մեր կուսակցական մամուլը չափէն աւելի զգուշաւոր ու մեղմ վերաբերում ցոյց տուաւ «կովկասեան անկախութեան կոմիտէ»ի նկատմամբ, չնայած այն բացարձակ իրողութեան, որ այդ կոմիտէն կը սնանի ու կը գործէ բացառապէս տաճկական նիւթական միջոցներով եւ ուղղուած է առաջին հերթին մեր, ու յետոյ միայն Ռուսերու դէմ։ Հիմա երբ լաւագոյն առիթներ ու հիմունքներ կան Վրաց Սոց. Դեմոկրատիայի դաւադիր, յետադիմական ու ազգայնամոլ քաղաքականութիւնը մերկացնելու ու պարզելու ընկերվարական աշխարհին առջեւ՝ պէտք չէ առիթը կորսնցնել։ Այս աշխատանքը լաւագոյն կերպով կրնայ տանիլ «Նոր Արեւելքի Ընկերվարական Լիգան»։

Փրակա Ե. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՖԱՇԻԶՄ ԵՒ ՎԻՐԳԻԼԻՈՍ

Իտալական կառավարութիւնը 100,000 լիրէթ յատկացուց Մանթովա քաղաքին հրապարակին վրայ երախտաւոր իտալացիին հետ բարձրացնելու համար Վիրգիլիոսի յուշարձանը։

Դանթէ Միջին դարուն երգեր էր, «Ո՛վ Լատիններուն փառքը, կերտողը մեր լեզուին»։ Իտալերէնը սերած լատիներէնէն, իտալացին ժառանգորդը Լատինին՝ իր բանաստեղծը կը համարի եղէալ երգիչը, որ դեռ կ'ապրի 20 դարերու թարմութեամբ։

Երկրագործութեան վերածնունդ մը կը տօնուի ամէն կողմ կեանքի սղութեան դէմ պայքարելու համար։ Վիրգիլիոս երգիչն է երկրագործական կեանքին, շինականի հիւղակին։

Հորատիոս ալ փառաբանած էր գեղջկական կեանքը, բայց այդ երգը յուսահատութեան աղաղակ մըն է, քաղքենի կեանքէն զզուած անհատի մը կոչը։ Վիրգիլիոսի երգերը հայրերու հողին կառչած շինականին ցնծութեան տաղերն են՝ մշակուած դաշտերու գեղեցկութեան եւ հնձուած խոտերու բուրումներուն մէջ երգուած։ Վերադարձ դէպի՛ գիւղ, կը գոչեն ընկերաբանները այսօր, ճարտարարուեստական կեանքի վտանգը ցոյց տալով ընկերութիւնը վտանգի մէջ է, քայքայուելու ենթակայ, որովհետեւ գիւղացի ուժեղ դասակարգը կը խուժէ դէպի քաղաք մաշուելու եւ անհետանալու համար։

Վիրգիլիոս հանդարտօրէն կ'երգէր կայսերական դարուն. «Իցի՜ւ թէ ապրէի անծանօթ գետակներու եւ պուրակներու մէջ»։ Հռոմի գրական շրջանակները, Օգոստոս կայսեր սիրելի անհատներուն ընկերութիւնը հաճելի չէր իրեն համար։ Վիրգիլիոս ապրեցաւ գեղջուկի մը պէս։

Քննադատներ «Մշակականք»ը կը դասեն Վիրգիլիոսի եւ լատինութեան գլուխ գործոցին մէջ։ Հոն Վիրգիլիոս ամէնէն աւելի ինքնատիպ է, իր երգը տիեզերական է, իր երկրագործը ամէն տեղի եւ ամէն ժամանակի է։ Իր խորհուրդները, պարզ, բարի եւ բարեպաշտ ըլլալ, այսօր ալ կարելի է կրկնել։ Կրօնական երկիւղածութիւն մը ունի Վիրգիլիոս եւ հաւատացած է որ երջանկութեան համար անհրաժեշտ է։ «Ամէնէն առաջ պաշտելու է աստուածները» (In primis venerare Deos) կը պատուիրէ շինականին։

Վիրգիլիոս կը հրահանգէ սիրել կենդանիները, ոչ թէ անոր համար որ օգտակար են, այլ որովհետեւ անոնք «քաղցր հոգիները» մեզինին հետ հաղորդակից են. հասկնալու եւ սիրելու է զանոնք։

Մովսէսի «Ծննդոց»ը աստուածային պատիժ մը կ'ընդունի աշխատանքը. հետեւանք նախահօր անհնազանդութեան։ Վիրգիլիոս կրօնի էութենէն կը հանէ երկրագործական աշխատանքի պարտականութիւնը։ Լատին կրօնը երկրագործութեան յատկանիշ ունէր։

Վիրգիլիոսի գործը լոյս տեսաւ երբ Միջերկրականը հռոմէական տիրապետութեան ենթարկուած էր, «հռոմէական խաղաղութիւնը» կը տիրէր եւ Օգոստոսի լեգէոնները կը վերադառնային գեղջկական կեանքին։ Ջելսօ Ուլփիանի հոյակապ ուսումնասիրութեամբ մը վեր կը հանէ Վիրգիլիոսի հովուական իտէալը հոգ ցոյց կուտայ որ Օգոստոսի քաղաքականութիւնն եղաւ գիւղացիացնել Իտալիան։ Այդ դարուն քաղաքականութիւնն ու Ռուսիոյ արդի փորձառութիւնը ցոյց կուտան որ գիւղացիները ընչազուրկներ չեն ուզեր ըլլալ։ Մեծ սեփականութիւններու մօտ գտնուելու են նաեւ փոքր հողատէրեր։ Գիւղացիին անհրաժեշտ է եւ ընտանեկան խաղաղութեան համար կարեւոր՝ հողաբաժին մը եւ տուն մը ունենալը։ Երկրագործութեան ապագան կախում ունի հետեւեալ ներդաշնակութենէն.. անկախ փոքրիկ սեփականութիւններու հետ աշխատաւորներու առաւելագոյն կեդրոնացում նուազագոյն տարածութեան վրայ եւ դրամատիրական մեծ սեփականութիւններու մէջ՝ աշխատաւորներու նուազագոյն թիւ մը՝ առաւելագոյն տարածութեան վրայ։ Մշակման նիւթերը կ'ենթարկուին այս բաժանման։

Ներկայ կառավարութիւնը «իտալիան գեղջկացնելով» կը հետեւի Օգոստոսեան քաղաքականութեան։ Ուլփիանի կը յայտարարէ որ տնակ մը եւ մաս մը հող չեն բաւեր գիւղացիին համար. իր սեփականութիւնն ըլլալու են։ Օգոստոսի նման բազմաթիւ պզտիկ սեփականութիւններ ստեղծել, որպէսզի մշակը կարենայ ազատօրէն ապրիլ իր տնակին մէջ եւ հողին վրայ, ունենայ բոյսերն ու կենդանին՝ ապրելու համար դաշտն ու պարտէզը, օգտագործելու ընտանիքին աշխատանքը եւ ճարելու լայնօրէն օրապահիկը։

Երկրագործական վարկերու սահմանումը նոյն ձգտումն ունի։ Օժանդակել ամէն երկրագործի պզտիկ տարածութեամբ հողեր գնելու եւ կամաց կամաց վճարելու արժէքը։ Մասնաւոր օրէնքներ պիտի պաշտպանեն այդ սեփականութիւնը, ինչպէս հին ատեն heredium-ի օրէնքները։

Փոքրիկ հողատէրեր կազմելով, մեծ սեփականութիւնները պիտի ստիպուին աւելի արժեւորել իրենց հողերը, լաթիֆունտիաները պիտի բաժնուին կամ զօրաւոր դրամագլուխներու միջոցաւ մշակուին։ Կառավարութեան նպատակն է նուազեցնել բացակայութիւնը (հողատէրերու սեփականութենէն հեռու քաղաքներու մէջ ապրելու սովորութիւնը) եւ ստեղծել անգլո-սաքսոն մտայնութիւն մը, երկրագործական ազնուապետութիւն մը կազմելու համար։

Ցնած դարերու փորձառութեան վրայ՝ օրուան վարիչները կը հաւատան որ այս դասակարգը պիտի ըլլայ հաստատուն պատնէշ մը հաստատուած կարգերու համար եւ հանրային անդորրութիւնը պիտի պահուի տեւականօրէն։

1930 Թուականին բովանդակ Իտալիա պիտի տօնէ Վիրգիլիոսի երկհազարամեակը։ Իր մշակական իտէալէն ներշնչուած՝ Ջէլսօ Ուլփիանի կը մաղթէ որ նոր սերունդը նմանելով հռոմայեցի գեղջուկին՝ տեսնէ անոր առաքինութիւնները, կազմէ անպարտելի լեգէոններ եւ անխոնջ մշակներ՝ ունենալով պաշտամունքը հողին եւ հողագործութեան։

ՀԵԹՈՒՄ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

"Մարմնոյդ Տէր Եղի՛ր,,

Ֆրանսական նորագոյն վէպերէն այժմ մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ դարձած է Վիքթոր Մարկրիթի վերջին հրատարակութիւնը, Ton Corps est à Toi (Մարմնոյդ տէր եղի՛ր)։ Անիկա առաջին մասը կը կազմէ «Դէպի Երջանկութիւն» վերտառութեամբ երեք մասերէ բաղկացեալ վէպի մը։ Հեղինակը Վ. Մարկրիթ կը պատկանի ժամանակակից այն գրագէտներու շարքին, որոնք առանց նկատի առնելու հաստատուած ընկերային պայմանադրական ըմբռնումները, յանդուգն տրամաբանութեամբ մը կը ջանան արդի կնոջ սեռային ազատագրումը իրագործել։

Տակաւին շատերու յիշողութեան մէջ թարմ է պատերազմէն անմիջապէս վերջ լոյս տեսած «La Garçonne» վէպի շուրջ յարուցուած աղմուկը, որուն հետեւանքով Վ. Մարկրիթ արտաքսուեցաւ Պատուոյ Լէգէոնի անդամակցութենէ։ Ֆրանսական կառավարական շրջանակներու այդ ընթացքը աւելի եւս ըմբռնելի կը դառնայ, երբ աւելցնենք թէ այս յանդուգն վիպասանը իր քննադատական ոգին միայն ընկերային հարցերու շուրջ չսահմանափակելով, — ուժգին կերպով յարձակած է նաեւ Վերսայլի Դաշնագրի տրամադրութեանց դէմ։ Այս պատճառաւ իսկ շատեր չեն վարանած զինքը ազգային դաւաճան անուանելու, հակառակ որ ինքը ֆրանսական բանակի սպայ է ու զաւակը՝ 1870ի Սըտանի ճակատամարտին մէջ հերոսաբար ինկած նշանաւոր զօրավարի մը։

Ընթերցասէր հասարակութիւնը, սակայն, առանց նկատի առնելու այս պարագաները, անսովոր ոգեւորութեամբ կը կարդայ «La Garçonne»ը, որ հարիւր հազարաւոր օրինակներով ամբողջ աշխարհի մէջ տարածուելէ վերջ, շարժանկարի ու թատրոնի ալ նիւթ հայթայթեց(*)։ Այս գիրքին մէջ Վիքթոր Մարկրիթ արդի մանկամարդ աղջկան սեռային ազատագրումը ջատագոված է։ Ինչպէս որ այր մարդը իր ամուրիութեան շրջանին ազատ է ամուսնական կապերէ զերծ սեռային յարաբերութիւն մշակել, նոյնպէս ալ մանկամարդ աղջիկը պէտք է ազատ ըլլայ «ամուրի երիտասարդուհի»ի (La Garçonne) իր կեանքը վարելու։ Յայտնի է թէ Մարկրիթ այս թէզի պաշտպանութիւնը ձեռք առած է տեսնելով ընկերային այլ եւ այլ խաւերու մէջ պատերազմի բերմամբ ծնունդ առած յեղաշրջումը ու մանաւորապէս ամուսնութեան հաւանականութենէն զրկուած մանկամարդ աղջիկներու անհամեմատօրէն մեծ թիւը։ Հեղինակը իր այս վարդապետութեան իբր հետեւութիւն ստիպուած է քարոզել նաեւ արդի իգական սերունդի «զանգուածային կուսաթափութիւնը» (dévirginisation en masse), թէզ մը զոր կը պաշտպանէ նաեւ ուրիշ գրագէտ մը՝ Լ. Ֆրափա։

Վ. Մարկրիթ իր վերջին վէպին մէջ կը հետեւի նոյն ուղղութեան ու խօսքը արդի կամարդ աղջկան ուղղելով «Մարմնոյդ տէր եղի՛ր» անգամ սակայն իր վէպին մուսնական ընկերային հաս մանքէ զատ կուտայ նաեւ դաքական-հակազգինութեան նպատակակէտ մը։ Վէպի բոնական գաղափարը կեանքի իրական պատ մը։ Քանի մը տարի Ֆրանսայի ծովեզերեայ քաղ մը դատարանին առջեւ դրաւ դատավարութիւն մը կ'ունենայ։ Նաւաստի մը նըհինգամեայ աղջիկ մը ու յղի ձգած ըլլալու ամբաստանութեամբ դատի կը քաշուի աքսորի ու տաժանակիր աշխատութեան կը դատապարտուի Աղջիկն ալ այդ զաւկին վիժեցնել փորձած ըլլալուն համար փահաններու դատարանին յանձնուի։

Արդ՝ Վիքթոր Մարկրիթ դէպքը հիմ առնելով, հետաքրքրական հարցը մէջտեղ կը դնէ իր վէպին մէջ. քանի որ ընկերութիւնը մանկամարդ աղջկան մը նաւաստիին հետ դատապարտէ, ի՞նչ իրաւունքով կամ ի՞նչ տրամաբանութեամբ այդ նոյն ընկերութիւնը բանի կը յանձնէ նաեւ որ մերժած է անցանկալի ցուած մարդու մը սերմէն թենէն հոգի առած էակի մը աշխարհ պարգեւելու։ Այս ցի լուծման համար հեղինակը իր նոր վէպին մէջ կը նկարագրէ ճակատագիրը երիտասարդ աղջկան, որ ինքզինքը րային սանձերէ ազատելու մարմնոյն տէր դառնալ կը նայ։ Ան կ'աշխատի իր նոյն ազատագրութիւնը բերել գլխաւորաբար լով այն իրաւունքին, որով մարմնի արգասաւորութիւնը կերային կապերէ զերծ կը ու կ'ենթարկուի միմիայն կամքին ու բաղձանքին։

Այսպիսի թէզ մը բնականաբար բոլորովին դժգոհ կը Ֆրանսայի կառավարական շրջանակները, որոնք ամէն կ'ուզեն երկրի բնակչութիւնը աւելցնել ու այդ պատ ռաւ ալ է միջոց գտնել չեն ներ մայրութեան սկզբունքը տարածելու ու պաշտպանելու համար։

Հոս է որ սակայն Մարկրիթ աւելի ուժգնօրէն կը յարձակի պետական այս կեղծ պաշտպանութեան բարեպաշտներուն դէմ ու դիմակազերծ ընելով ի յայտ բերէ իրենց բուն նպատակը րեւ տնտեսական խաղաղութեան ջերմ հաւատացող մը ու երկ եալ հակառակորդ պատերազմին ան կը քարոզէ «Նոր-Մալթուսականութիւն»ը։

— Անոնք որ բազմածնութիւն կը քարոզեն, նկատի ունին թէ երկրի կամ ժողովուրդի բարութիւնը, այլ միայն միայն ապագայ պատերազմ մը պարագային բաւական զինուոր հանելու հոգէն։ ութիւնը բազմանդամ ընտանիքներու նպատակը «թնդանօթի կեր» պատրաստել է։ մանկամարդ կին, մայրութեան եղիր, ու բանի մայր մի՛ ըլլար

Սխալ պիտի ըլլար այս մատական գաղափարները բողջովին որդեգրել կարելի է քննադատել կի արդարացիութեան ձեւ նկարագրութիւնը յաճախ իրապաշտ գոյներով Կարգ մը պատկերներ թերեւս քանի մը թերթ խօսքեր բաւէին։ Զգայնութեան կրակէն բռնկած երկու մարդ ներու միացումը կրկին ու կրկին նկարագրելը վէպի իրական ժէքին վրայ բան մը չաւելցներ զատ կեդրոնական թէզի հետ առնչութիւն չունի։

«Մարմնոյդ տէր եղի՛ր» պէտք է ըմբռնուի իբրեւ ֆրանսացի ժամանակակից գրագէտի մը բողոքը՝ ուղղուած բոլոր կիրներու պիղծ շրջանակներու դէմ։ Այս նպատակին թերցում մը իբր շինիչ ու տաքբերաշարժ յանձնարարելի է։

Կ. ՓԵՏՐՈՍԵԱՆ

(*) La Garçonne հայերէնի ալ թարգմանուած է «Մանչ-Աղջիկ» վերտառութեամբ։

ԽՈՒՄԱՂԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

ՀԱՐՍՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻ, Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵՄ

Մոսկուայի մէջ համայնավար ... մը կը սիրահարի ... մը կը համբուրենին եւ ... կ'ընեն: Հարսնիքին ... պահուն, հարսը կը ... երեք օր երեք գիշեր ... կը սպասէ: Երբ հարսը ... չի գար, նամակ մը կ'ուղ- ... սովետական իշ- խանութեան.

... համայնավարիմ համայնա- ... գաղափարներու, եւ ... պաշտօնեայ ... մենամարտ, ... ամենասպանութիւն, ա- ... կը պահանջեմ որ ... իշխանութիւնները ... նկատեն փա- ... համեցուս եւ ինծի ... կատարած ծախ- ... 55 կոպէկ ծախսեցի ա- ... արձանագրութեան ... 2 ռուբլի 50 կոպէկ' ... գարեջուրի համար, 1 ռուբլի 25 կոպէկ' ծաղիկի համար, 2 ռուբլի 25 կոպէկ օղիի համար, զոր խմեցի յուսահատու- ... վիշտիս պատճառով, 3 ռուբլի 75 կոպէկ' ի զուր սպա- ... կորսնցուցած ժամանակիս համար ընդհ. գումար' 12 ռուբլի 30 կոպէկ

ԼԻՆՏՊԷՐԿ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

... Թէ ամէկուն Լինտ- պէրկ շատ զարմացաւ, երբ տե- ... քաղաքներու ... լուսանկար- ներ ցուցուած են, որոնց վրայ ... կը ներկայանայ ... աղջիկներու հետ ... ցոյց տուաւ ... լուսանկարիչ մը ... միջոցաւ շինած էր ... լուսանկարը: Աղ- ջիկները, որոնք սիրահարուած ... լուսանկարուած ... այդ մեծ... լու- սանկարին հետ:

... լուսանկարիչը բա- ... դրամ դիզեց:

ՆՈՐ ՄԵՍԻԱ ՄԸ

Ահա՛ նոր Մեսիա մը ի... Գերմանիա: Այս Մեսիան 5 տա- րեկան է եւ կը կոչուի Մանուկ ... Թարգմանի ... Ներպողն անուշահոտութիւն, ... հայր համեստ հողագործ մըն է, մայրն ալ փոխած հիւանդ մը: Մեսիան արդէն սկսած է քարո- զել եւ իր նուէրն կ'երթայ ան- համար բազմութիւն մը: Հրաշա- լի յիշողութիւն մը ունի եւ զոյ կ'արտասանէ սուրբ գիրքէն ամ- բողջ էջեր, զորս սորվելու հա- մար մարդկային կեանքը չի բա- ւեր: Ոեւէ դպրոց գացած չէ, բայց արդէն գիտէ գրել ու կար- դալ գերմաներէնն ալ, կոլին- քէնն ալ: Իր հետեւորդները կը համոզուին թէ Նոր Մեսիան ... մըն է, այսինքն մարմ- նաւորութիւնը սուրբի մը, որ Թագաւորէ յետոյ իր զօրութիւնը փոխանցած է այս 5 տարեկան Մեսիային: Հեռագիր մը կ'ըսէ

Թէ ամբողջ Գերմանիան խան- դավառ գինովութեամբ մտա- ծուած է ի լուր գալստեան նոր Մեսիային: Միայն թէ հեռագիրը չըսեր թէ այս փոքրիկ Մեսիան քալելու սկսա՞ծ է:

Ո՞Վ Է ՅԻՍՈՒՍԸ

Վերջերս շատցան եւրոպա- կան այն հրատարակութիւնները, որոնք կասկածի տակ կը ձգեն Յիսուսի մը գոյութիւնը: Փրոֆ. Գոկրոսով եւս կը միանայ անոնց եւ կը հաստատէ թէ Յիսուս մը երբեք գոյութիւն ունեցած չէ, երբեք պատմական անձնաւո- րութիւն չէ, այլ երեւակայա- կան մարգարէ մը, զոր ստեղ- ծած են իր աշակերտները:

ՄԵՏԱՔՍ ԳՈՒԼՊԱՆԵՐ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ ՇՐԹՈՒՆՔՆԵՐ

Գուստաֆէշթի բոլոր վարժա- րանները վտարեցին այն աղ- ջիկները, որոնք բարակ մե- տաքսեայ գուլպաներ կը հագ- նէին կամ երբ շրթներնին մինչեւ ծունկ կը հասնէին: Դպր- րոց չեն ընդունուիր նաեւ այն աղջիկները, որոնք ներկ կը քսեն իրենց շրթներուն եւ երեսնե- րուն:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԱՏԵՂԻՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան պա- լատը տակաւին կառուցուած չէ եւ շինութիւնը կ'ուշանայ այն պատճառով որ ճարտարապետ- ներու յանձնաժողովը դեռ չկրցաւ մինչեւ հիմա ընտրութիւն մը ընել 376 յատակագիծերու վրայ: Եւ ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունե- նայ հին սրահի մը մէջ, որ կը ծառայէր համիրգներու եւ կը կոչուի վերակազմութեան սրահ: Գետնայարկը յատկացուած է պատուիրակներուն, որոնք կը նստին այբուբենական կարգով եւ իրենց աջ կողմը ունին գրա- սեղան մը 5 հոգիի: Սրահին մէջ անկիւնը կը գտնուի ամ- պիոնը, աստիճանաւորումով մը, ուր տեղ կը գրաւեն Ազգերու Դաշնակցութեան գերագոյն պաշտօնատարները, թարգման- ները. եւն. մսնաւոր գահ մը, վրան ամպհովանիով, ուր կը նստի նախագահը, եւ մօտը տեղ կը գրաւէ նախագահին պաշտօնական թարգմանը:

Գետնայարկը, պատուիրա- կութեանց ետեւ տեղ յատկաց- ուած է 52 ազգութեանց փոր- ձագէտներուն:

ԴԱՐՁԵԱԼ ՔԱՂՑԿԵՂԻ ՄԱՍԻՆ

Նոր աւետիս մը եւս քաղց- կեղի բժշկութեան մասին: Գիր- մէնկէմի հիւանդանոցին մէջ երկու հիւանդներ, որոնք կը տառապէին քաղցկեղէն, բուժ- ուեցան շնորհիւ կապարի եւ քաղցրիտի բաղադրութեան մը:

Եւ սակայն, ինչպէս բժիշկը կը յայտարարէ, վերջնական դարմանումը կարելի պիտի ըլ- լայ հաստատել չորս տարի յե- տոյ միայն: Ուրիշ հիւանդ մըն ալ, որ աւելի մեծ չափով նե- րարկում մը ստացած էր, մեռաւ հիւանդանոցին մէջ: Փրոֆ. Գէլ կը յայտարարէ թէ բժշկութեան ներկայ սահմաններուն մէջ քաղցկեղին բժշկութիւնը կարելի է վստահիլ միայն կապարային բաղադրութեան մը: Բժշկու- թիւնը ուրիշ միջոց չունի: 70 հիւանդներու վրայ, 54 հոգի զգալի առողջացում մը ունեցած են: Իր դարմանումի մեթոտը կը տեւէ վեց ամիս:

ՀԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

Վիէն, 5 Սեպտ.

Գաղութիս մէջ բացուած է երկու տարիէ ի վեր ժողովրդային Լսարանը որուն վարչութիւնը տա- գորուած գեղեցիկ առաջադրու- թիւններով, մերթ ընդ մերթ կազմեց երեկոյթներ, դասախօ- սական հաւաքոյթներ ու թատե- րական ներկայացումներ: Սեպտեմ- բեր 4ի կիրակին ալ կազմակերպած էր հանդէս մը, որուն առաջին մասը ինքնաբերաբար Սգահանդէսի երեւոյթն առաւ: Նկած էին բա- ւական թիւով հայրենակիցներ: Օրուան նախագահը Պ. Գ. Ցով- հաննէսեան, բանալով հանդէսը, մահուան գոյժը հաղորդեց ան- մահ ազգային հերոս Զօր. Անդ- րանիկին, ու հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս մէկ վայրկեանի լռու- թեամբ յարգելու անոր յիշա- տակը: Ցետոյ երգիչ խումբը եր- գեց հերոսին ձօնուած «Իբրեւ Արծիւը»:

Մարսիլիայէն հրաւիրուած էր ընկեր Միսաք Գուլյամ- ճեան խօսելու համար գաղութ- ներու կազմակերպութեան մա- սին: Ընկերը նիւթին անցնելէ ա- ռաջ գրուատականը ըրաւ Զօր. Անդրանիկի, պանծացուց անոր սխրալի խոյանքներն ու հերոսա- կան կռիւները: Ըսաւ թէ՝ գուցէ զարմացողներ ըլլան թէ՝ խորա- պէս կը սգանք Զօր Անդրանիկի մահը, որովհետեւ այդ զարմա- ցողներու աչքին Անդրանիկը բաժ- նուած էր Դաշնակցութենէն: Հե- րոսին մարմինը բաժնուած էր մեզմէ, իսկ հոգին յաւէտ կապ- ուած էր Դաշնակցութեան: Ցետոյ Անդրանիկի կեանքը բաժնեց ե- րեք մասի, մանկութեան շրջանին տարուած էր. երազներու խանդա- վառութեամբ, երիտասարդու- թեան շրջանին հայ ժողովրդի ազատագրութեան խոէալով, իսկ ծերութեանը անգործութեամբ: Դաշնակցութիւնը գոհունակու- թեամբ կը գիտէ որ այս պա- հուս բոլորը անմահ հերոսին գա- գաղին շուրջ յարգանքով կը խո- նարհին ու խունկ կը ծխեն, որով- հետեւ այդ յարգանքին խունկե- րը կ'երթան ցեղին ազատագրու- թեան գաղափարին: Այդ սրբա- զան գաղափարը հանգչած է նոյնքան նուիրական ամբողջու- թեամբ մը վրայ՝ յանձին Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի Զօր Անդրանիկ մէկը եղաւ այն զօրայիշելի հերոսներէն, որոնք իրենց կեանքը դրին այդ սրբազան գաղափարին վրայ, քանզի անկէ առած էին իրենց քաջութիւնն ու հերոսութիւնը: Եզրակացնելով ըսաւ «Զօրավար- դաշտը լեցուած է ողջակէզներով. քանի աւելնայ այդ թիւը, այն- քան կը սաստկանայ մեր արդար զայրոյթը, որովհետեւ պէտք չէ մեր հայրենիքը՝ վրաւոր եղէք, որ մեր այս արդար կատաղու- թենէն պիտի ծնին նոր Անդրա- նիկներու հոյլեր, կառուցանելու համար հայրենիքի ազատութեան խորանը»:

Հանդէսը անցաւ փայլուն, միայն ցաւալի է գիտել տալ որ երախաներուն պոռչտուքները ան- տանելի էին:

Յակոբ Մկրեան

«ՍՈՒԳԻ ՇԱԲԱԹ»

ԿԱՐՏԱՆ.— *Զօր. Անդրանիկի մահուան գոյժը մեծ սուգի են- թարկեց մեզ: Մեր Կիրակի օրուան ընկերական ժողովին մէջ. օրա- կարգի առաջին հարց նկատեցինք անոր մահուան աղէտը. ազատօն մը կատարել Արտաշէսեան, զաւակ- ցական հեռագիր մը տալ Մամու- լին: Ցառաջիկայ կիրակի, Սեպտ. 12ին, սգահանդէս եւ հոգեհան- գիստ պիտի կատարենք, մասնակ- ցութեան հրաւիրելով ժողովրդա- կան բոլոր հատուածներն ու միու- թիւնները: Շաբաթ մը ամբողջ «Սուգի Շաբաթ» յայտարարե- ցինք, որ ընկերները իրենց թեւե- րուն սգանշան մը կապեն: Հ. Ց. Դաշնակցութեան ցան ճակատին անմիջապէս կախուեցաւ սեւ դրօշակ:*

Ի յիշատակ Անդրանիկի մահ- ուան, ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց՝ որ իւրաքանչիւր անդամ իր մէկ օրականը նուիրէ՝ ճո- խացնելու համար Հ. Ց. Դ. ցան գրադարանը, որ այսուհետեւ պի- տի կոչուի մեծ եւ համազգա- յին, անմահ հերոս Անդրանիկի անունով:

Հ. Յ. Դ. կարտանի կոմիտէ

ՍՏԱՑԱՆՔ

LE RÉVÉREND PÈRE JOSEPH DELARUE, հանգուցեալ հայասէրին յիշատակին նուիր- ուած գրքոյկ մը, աշխատակցու- թեամբ Գ. Գ. Ցինապեանի, Bertrand Bareillesի եւ Գ. Լ. Բաշա- լեանի: 37 էջ: Տպագր. Մասիս, Փարիզ 1927:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը կազմակերպէ իր փարիզահայ տարեկան ողիմպիական մրցում- ները, որոնք տեղի պիտի ունե- նան Սեպտ. 18ի կիրակի օրը, Ըթատ Փէթի-ժանի մէջ, Porte de Picpus.

Սոյն հանդէսը, ուր կը խոս- տանայ ամէն կերպով գերազան- ցել նախորդները, օժտուած պի- տի ըլլայ շատ ճոխ յայտագրով մը, որուն իրենց սիրայօժար մաս- նակցութիւնը պիտի բերեն, Փա- րիզի եւ շրջակայից հայ կարող մարզիկներէն զատ, Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի քոյր մասնաճիւղէն եօթը լաւագոյն աթլէթներ, ինչ- պէս նաեւ նիզակ նետելու Իտա- լիոյ ախոյեան Յ. Թաշճեան, որու մասին Իտալիոյ մարզական թերթերը միշտ գովեստով կը խօսին:

Բացի Ողիմպիական խաղե- րէն, տեղի պիտի ունենայ նաեւ ֆութպոլի խիստ հետաքրքրական մրցում մը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խում- բին եւ օտար զօրաւոր խումբի մը միջեւ:

Հանդէսին ամբողջ տեւողու- թեան պիտի նուագէ մեծ նուա- գախումբ մը: Հայ Արիները պիտի հսկեն կարգապահութեան:

Այս առթիւ յանձնախումբս, վստահ հասարակութեան քաջա- լերիչ օժանդակութեան, ոչ մէկ ճիգ պիտի խնայէ հանդէսին յաջողութեան համար:

Կազմակերպիչ Յանձնախումբ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԵՍԱՆԵԼԻ ՈԳԻՆԵՐԸ.— Միլանոյի մէջ (Իտալիա) փողո- ցի մը վրայ պիտի հիմնուին կարգ մը տուներ: Շինութիւն- ները կէս կը մնան: Զարմանա- լին այն է որ, ինչպէս կը հաւաս- տեն պահապանները, կիսա- ւարտ այդ շէնքերուն մէջ կը բնակին ոգիներ: Գիշերները, այդ ոգիները պատ մը կը քա- կեն, ուրիշ պատ մըն ալ կը հիւ- սեն, առաջիններուն տեղերը կը փոխեն: Քննութիւնները խստա- ցան, պահապանները շատցան: Այս անգամ ոգիները անտեսա- նելի անկիւններէ սկսան քա- րեր նետել պահապաններուն վրայ: Ոստիկաններ ալ միջա- մտեցին, դարձեալ նոյն խաղե- րը: Եւ սակայն կարելի չեղաւ մինչեւ այժմ գտնել այդ չար ոգիները:

ՍԷՐ ՈՒ ՈՃԻՐ.— Պէլլոնի, իտալացի բանւոր մը, սիրահա- րած էր իր զարմուհիին, որ կը ծառայէր խանութի մը մէջ, Գուլոննը: Աղջիկը շարունակ կը մերժէր երիտասարդ ազգակա- նին սէրը: Պէլլոնի սիրտին մէջ սէրը աճեցաւ եւ պոռաց տուաւ: Այդ պոռալը կը կոչուի ոճիր: Ու Պէլլոնի ատրճանակը ձեռքը մտաւ խանութէն ներս եւ կրա- կեց զարմուհիին կուրծքին: Աղ- ջիկը անմիջապէս մեռաւ:

Փախաւ ոճրագործ սիրահա- րը: Մէկ գետին եզերքը հագիւ հասած, ոստիկանները երեւցան: Պէլլոնի կրակեց ոստիկաննե- րուն վրայ, սակայն գնդակները վրիպեցան: Երբ տեսաւ որ պի- տի ձերբակալուի շուտով, գն- դակ մըն ալ պարպեց իր գլ- խուն, ատրճանակը նետեց գե- տին մէջ, ու գետին գլորեցաւ: Ոստիկանները հասան եւ հոգե- վարք Պէլլոնին փոխադրեցին հիւանդանոց:

ՄԻ ԳԱՂԱՓԱՐ.— Մոնէ ծնաւ Ամերիկայի մէջ: Ֆրանսացի ըն- տանիքի զաւակ, ուզեց Ֆրանսա դառնալ, երբ արդէն 40 տարի- ները շալկած էր: Երբ Փարիզ մտաւ, ուղղակի գնաց սրճարան մը եւ ըմպելի մը խմեց: Երբ ա- նուշ հեղուկը տաքցուց հոգին ու ստամոքսը, գաղափար մը յղա- ցաւ Մե՛ծ գաղափար: Բացաւ հեռաձայն մը եւ խօսեցաւ ամե- րիկեան դրամատան մը տնօրէ- նին հետ.

— Ես Վանտէրպիլտի (մի- լիոնատէր) անձնական քարտու- ղարն եմ: Կարգ մը գործեր լրա- ցնելու համար, անհրաժեշտ է 20.000 տոլար: Նուտով չէք մը զրկեցէք ինծի ձեր պաշտօնեա- յին հետ մեր հիւպատոսարանը:

Ու քալելը շտկեց դէպի հիւ- պատոսարան: Պաշտօնեան ե- կաւ: Չէքը երեւցաւ Մոնէ, շուարած, կասկածելի շարժում- ներ ըրաւ: Դաղտնի ոստիկան մը բռնեց ուսէն: Խոստովանեցաւ իր «գաղափարը» մեր Մոնէն:

Եւ, Մոնէ, Փարիզ մտած գի- շերն իսկ, պառկեցաւ բանտ:

ԱՅՍ ՀԱՆԳՁԻ.— Ընթերցո՛ղ, ես սիրուն պարուհի մըն էի, Թի- թենիկի պէս կ'օրօրուէի Կէթէ Լիրիք Թատրոնին բեմին վրայ: Երիտասարդները մեզուի նման կը բզզային շուրջս եւ աղա- ցաս ամպհովանիի մը նման կը լայնէր գլխուս վերեւ: Ինչքա՜ն երջանիկ էի:

Իրիկուն մը տուտիկ տուտիկ ոստոստեցի, ծափերը հեղեղի նման կը սարսռացնէին դիտ- Լոյսերու մէջ ողողուած էի: Մա- ղիկի մը պէս, թեւերս զոցեցի սիրտիս վրայ, խոնարհեցայ եւ բե- մէն վար իջայ: Հազար ափսո՛ս Բեմինդրկուած լոյսերը սաստկա- ցնելու համար ելեկտրական զօ- րաւոր թել մը դրուած էր սան- դուխին մօտ: Աղաղակ մը թռաւ շրթներէս եւ նուաղած՝ ինկայ գետին: Կը սարսափի զարնուած թռչունի մը նման: Զիս տուն տարին: Աղքատիկ դերասանու- հի մըն էի, դրամ չունէի եւ բժիշկ չկանչեցին: Հետզհետէ սաստկացան ցաւերս եւ հիւան- դանոց գացի: Իմ հոգիս չդիմա- ցաւ, ափսո՛ս, եւ հոգիս թռաւ անուշիկ մարմինիս մէջէն:

Ընթերցո՛ղ, անունս Քողէթ է: 19 բարեկան էի: Դեռ շա՜տ կու- զէի ապրիլ, ծարա՜ւ էի կեան- քին: Ու լալով մեռայ:

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Եթէ թոյլ կուտաք, ըսի Հեռաձայնին ընկալուչը ձեռք առնելով, պիտի խնդրեմ իրմէն որ, հետս խօսելու գայ, եւ կը յուսամ թէ շատ չանցած, անոր մասին ձեր կարծիքը պիտի փոխուի:

Հաւանութեան յարձում մը ըրաւ եւ մինչդեռ խմայիլօֆը կը կանչէի, լսեցի որ կ'ըսէր.

— Շիտակը ա՛լ բան չեմ հասկնար:

Հինգ վայրկեան հազիւ անցեր էր, երբ վերակացուն, աւելի քան պաշտօնական ձեւերով, վերցուց սենեակը եւ ըսաւ.

— «Ընկեր» խմայիլօֆը կը խնդրէ ինձմէ հարցնել «Օրիոր- դին թէ. «Օրիորդ»ը կրնա՞յ զինք ընդունիլ:

— Բայց այո՛, «Օրիորդ»ը կ'ուզէ ընդունիլ խմայիլօֆը. Ներս մտցուր զայն եւ անհետացիր:

Առանց աւելիին սպասելու, գժթախտ վերակացուն փութաց ներս մտցնել մեր բարեկամը:

Պէտք է խոստովանիմ թէ՝ երբեք այդքան կեղտոտ չէի տե- սած զայն: Ոչ միայն իր զգեստ- ները վախ ազդելու չափ աղտոտ էին, այլ նաեւ երեւոյթը ու- նէր մէկու մը, որ ութն օրէ ի վեր չէ լուացուած:

Զինքը երբ այս վիճակին մէջ տեսանք, կոստանդինովա եւ ես խնդալ պէս սկսանք խնդալ, որմէ հրաշալի կերպով նեղուած ըլլալ կ'երեւէր

— Եթէ, սխալ, գլուխս տա- նելու համար է որ զիս կանչեցիք:

— Բայց ո՛չ, սիրելի բարե- կամս, ըսի անոր մօտենալով, մտ- քերնուս իսկ չէ անցած ձեր գլու- խը տանիլ:

— Հապա ի՞նչ:

— Բայց կը խոստովանիմ թէ՝ երբեք չէ եղած որ այդքան յա- ջող կերպով ծպտուիք:

Կը հաւատամ որ, եթէ կայծակն իսկ ինկած ըլլար այն սենեակին մէջ ուր կը գտնուէինք, կոստանդինովա եւ խմայիլօֆ այդքան անակնկալի եկած չպիտի ըլլային:

— Ի՞նչ կատակ է այդ, գո- չեց խմայիլօֆ, որ բան չէր կր- նար հասկնալ ու թերեւս կարծեց թէ յանկարծ խենդցած ըլլամ:

— Շնորհաւո՛ր, գոչեց իր կար- գին «Կարմիր կոյս»ը: Այդ ի՞նչ ըսել է:

Ղոց մը հաճոյք զգացի դի- տելով անոնց զարմանքը, յետոյ, յանկարծական շարժումով մը խլեցի խմայիլօֆի կեղծամն ու շինծու մօրուքը եւ դառնալով կոստանդինովային, որ չէր կրնար իր զարմանքը զսպել, ըսի.

— Սիրելի բարեկամուհիս, թոյլ տուէք որ ձեզի ներկայա- ցնեմ ոչ թէ խմայիլօֆը, գ. Ենթարաժինին սարսափելի փոխ- պետը, այլ նոյն ինքն իշխան Քա- րասօֆը, իմ բարեկամներէս ամէ- նէն քաջը եւ լաւագոյնը:

ՔԱՐԱՍՕՖ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՎԱՆ

Քարասօֆ նկարուելու արժա- նի վիճակի մը մէջ էր:

Ինչ պիտի կրնար մտաւոր գաղափարը տալ այն զարմացու- մին որուն ենթարկուեցաւ, տես- նելով թէ զինքը կը գիմակազեր- ծեմ «Կարմիր կոյս»ին առջեւ, զոր կը նկատէր մեր թշնամինե- րէն ամէնէն վատը:

Գալով այս վերջինին, նոր հարուածը որ իրեն կուտայի, ան- զգայացուցած էր զինքը:

Թէ ես անձնապէս, կարգ մը միջոցներով կրցեր էի խարել սո- վետական ոստիկանութիւնը որ սա- կայն, լաւ կազմակերպուած է, եւ հաստատուիլ Մոսկուայի մէջ, կա- րելի էր ի վերջոյ ընդունիլ:

Բայց թէ՝ հակայեղափոխա- կան մը յաջողած ըլլայ մտնել Չեկայի մէջ եւ անուանուիլ փոխ- պետ Գ. Ենթարաժնին, այսինքն այն կազմին որուն պաշտօնն է փնտռել ու ձերբակալել հակայե- ղափոխականները, ահա ինչ որ ա- մէն մտացի մարդ, մանաւանդ երբ տեղեակ է սովետական բար- քերուն, չպիտի կրնար հնարաւոր նկատել:

Եւ սակայն իրողութիւնը այդ էր:

Եւ կոստանդինովա, զարման- քով եւ ապշութեամբ էր որ մեզ երկուքս կը դիտէր:

Ի՞նչ պիտի ըսէր գեա, երբ յայտնէի կարեւոր դերը, որ Քա- րասօֆ կը կատարէր մեր մէջ:

Ի՞նչ պիտի մտածէր մանա- ւանդ, եթէ գիտնար թէ կը գտ- նուի այն խորհրդաւոր մարդուն առջեւ, որ բազուկը գնդակահար փեթրովիչի, որուն ձերբակալման համար՝ Չեկան տրամադրած էր մէկ միլիոն ոսկի չերվոնեց:

Մինչդեռ «Կարմիր կոյս»ը հետզհետէ կը սթափէր, Քարա- սօֆը մէկդի քաշեցի եւ անոր պատմեցի ինչ որ անցեր ու դար- ձեր էր մեր վերջին տեսակցութե- նէն ասդին, եւ վերջացուցի անոր տեղեկացնելով կոստանդինովայի դարձը:

Քարասօֆ լաւ կը ճանչնար զայն եւ գիտնալով թէ այդ կինը ի՛նչ բաներու կարող է, նախ կար- ծեց թէ գլխահակ, ծուղակի մը մէջ ինկած էի, եւ ըսաւ թէ հե- տեւանքը լաւ չէր տեսներ:

— Այդպէս չէ Անուշքայի կարծիքը, յանկարծ ըսի իրեն. ին- ծի պէս ան ալ կը կարծէ թէ՝ այս անգամ «Կարմիր կոյս»ը անկեղծ է, եւ ամէն զգուշութիւն ձեռք առնելով, կրնանք անոր վստահիլ:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

դիմել բացարձակապէս արգիլուած է, 2. պետութիւններու միջեւ ծագած բոլոր վէճերը, ինչ տեսակի ալ որ ըլլան, միայն խաղաղ ճամբով կրնան կարգադրուիլ։

Այս առաջարկը շատ աւելի մեղմ է քան նոլանտականը, որ կը պահանջէր 1924ի փրոթոքոլին գործադրութիւնը, պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը եւլն.։

Այս անվտանգ բանաձեւը հաւանութեանը արժանացած է նաեւ սըր. Օ. Չէմպըլէյնի եւ Շթրեզէմանի, որոնք սարսափած էին հոլանտական առաջարկէն։ Հաւանաբար յետական բանաձեւը պիտի քուէարկուի մեծամասնութեամբ, միայն փոքր պետութիւնները պիտի հակառակին։ Ասիկա առիթ մը պիտի ըլլայ զատորոշելու համար անոնք որ պատերազմ կ'ուզեն եւ անոնք որ իրապէս խաղաղութեան կը ձգտին։

Ռազմափորձեր Պալթիկի մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն Սեպտ. 7 թուականով.—

Պալթիկի մէջ ներկայիս երեք ազգեր ռազմափորձեր կը կատարեն՝ Ռուսիա, Անգլիա եւ Գերմանիա։ Ռուսիա ռազմափորձ կ'ընէ իր բոլոր ուժերով, երբ խարիսխ գործածելով Լէնինկրատը։ Անգլիա ջոջանաւերով հետազօտութիւններ կը կատարէ Պալթիկի մէջ, իսկ Գերմանիա զօրաբաժիններ կը ղրկէ Արեւելեան Փրուսիայէն դէպի Էյլաւ, Քէօնիկսպէրկի մօտ։

Այսօր գերման ռազմափորձերուն կ'առաջնորդէր հեծելազօրքը, ապացուցանելով որ հեծելազօրքը տակաւին կրնայ վճռական դեր մը կատարել, ինչպէս Մեծ Պատերազմի առաջին օրերուն, երբ Ուհլանները արշաւեցին դէպի Պելճիքա։ Արհեստական մշուշ և ամպեր գործածուեցան մեծ յաջողութեամբ։ Այսօրուան ռազմափորձը վերջացաւ հեծելազօրքի մէկ մեծ յաղթանակով։ Սեպտ. 14ին նախագահ Հինտէնպուրկ ներկայ պիտի ըլլայ նաւային ռազմափորձերուն՝ Ռիւկէնի կղզիէն մինչեւ Շվինէմունտէ, ուր պիտի համախմբուի ամբողջ գերման ծովային ուժը։ Գերմանիա արտօնուած չըլլալով զինուորական օդանաւեր գործածել, «դիպուածով» քանի մը առեւտրական օդանաւեր միայն կը մասնակցէին ռազմափորձերուն։

Արհեստակցականները պոլշեւիկներուն դէմ

Քանի մը օրէ ի վեր Էտինպուրկի մէջ կը գումարուի Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց տարեկան համաժողովը։ Առջի օրուան նիստին մէջ 3.598.000 ձայնով որոշուեցաւ համաժողովէն վտարել այն աշխատաւորական սէնտիքաները, որոնք Անգլիոյ համայնավար կուսակցութեան յարած են։

Այս քուէարկութենէն վերջ, օրակարգի դրուեցաւ առաջարկ մը, որով համաժողովին կը յանձնարարուի խզել ռուս աշխատաւորական սէնտիքաներուն հետ ներկայիս առաջ տարուող բանակցութիւնները։ Այս առաջարկը հետեւանքն է այն սաստիկ պայքարին, զոր Մոսկուայի վարիչները կը մղեն Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան պետերուն դէմ, պայքար, որ իր գերագոյն աստիճանին հասաւ, երբ Թոմսքի համաժողովին ուղղեց հեռագիր մը՝ ամբաստանելով աշխատաւորական վարիչները թէ անցած տարի դաւաճանած էին հանքագործներուն։

Պալի Սիոնական համաժողովը

Պալէն կը հեռագրեն թէ Սիոնական համաժողովի երեքշաբթի նիստին մէջ բազմաթիւ հռետորներ մասնակցեցան ազգային հիմնադրամի մասին բացուած վիճաբանութեան։ Շատեր դէմ արտայայտուեցան այն մտայնութեան, որ կ'ուզէ հիմնադրամը տրամադրել ընդհանուր կազմակերպութեան։

Տօքթ. Հանթքէ տեղեկագիր մը ներկայացուց այն հիմնադրամին մասին, որ յատկացուած է Պաղեստինի մէջ հրէական նոր գաղութներու կազմակերպութեան եւ ցոյց տուաւ թէ վերջին երկու տարուան ընթացքին, ընդհանուր հասոյթները տարեկան 800.000 ոսկիէն շատցած են։

Այս գումարը կը ներկայացնէ երկու երրորդը այն հասարակաց հիմնադրամին, որ յատկացուած է Պաղեստինի վերաշինութեան։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին, հիմնադրամին նպաստ տուած են 250.000 հոգի, իւրաքանչիւրը վճարելով 3 ոսկի։ Գաղութներու կազմակերպութեան համար յատկացուած հիմնադրամը քաղաքականութենէ անկախ ըլլալով, անհրաժեշտ է անոր միացնել բազմաթիւ անձերու ըրած նուիրատուութիւնները։

Տեղեկագրին հեղինակը ընդդիմացաւ այն կարծիքին թէ գաղութներու կազմակերպութեան հիմնադրամէն պէտք է տանել պրոպագանդային ծախքերը, որոնք ահագին գումար մը կը կազմեն։

Գործազրկութիւնը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ.—

Մոսկուայի Գործավարներու խորհուրդը որոշեց հարիւրին 20 համեմատութեամբ կրճատել վարչական ծախքերը, այնպէս որ կը յուսացուի 200 միլիոն ռուբլիի խնայողութիւն մը ընել։ Այս խնայողութիւնը պիտի դիւրանայ՝ արձակելով պաշտօնեաներու մեծ զանգուած մը։ Հետեւաբար գործաւորներու եւ գիւղացիներու քննիչութիւնը պիտի ճամբէ իր պաշտօնէութեան 100ին 40ը, ելմտական գործավարութիւնը՝ 100ին 36, դրամատուները 100ին 24-33, առեւտրական նաւատորմը՝ 100ին 30, սովետական կարգ մը խմբակներ՝ 100ին 75ը։

Զանգուածային այս արձակման որոշումը ցարհուրանք պատճառած է պաշտօնեաներուն։ Բոլոր ճամբուածները փողոցը պիտի մնան, որովհետեւ այս գործազրկութեան տագնապը նախընթացը չունի։ Կառավարութիւնը ծանօթ է անշուշտ այդ կացութեան, բայց ինչ ընէ երբ դրամ չունի։

Արաբ Շէյխերու համաձայնութիւնը

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ քանի ամիսներէ ի վեր անգլիական իշխանութիւնները Պաղեստինի դրացի երկիրներու ներկայացուցիչներուն հետ կը բանակցին սահմանագլուխի վաչկատուն ցեղերուն միջեւ վէճերը կարգադրելու համար։ Նման խորհրդաժողովներ տեղի ունեցան Անդրյորդանանի եւ Վէհապիներու թագաւորին եւ Իրաքի ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Օգոստոս 30ին Անդրյորդանանի եւ Սինայի թերակղզիին վարչութեան ներկայացուցիչները քննեցին Պէտէվի Շէյխերու գանգատները իրենց հօտերու գողութեան եւ միջցեղախմբային ոճիրներու մասին։ Այս վէճերը կարգադրելէ վերջ, Շէյխերը երդում ըրին խաղաղ ապրիլ եւ 500 ոսկիի տուգանք դնել այս երդումը եղծանող ցեղախումբին վրայ։

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ,, Ը 1 ՀՈԿՏ. ՇԲ. ԵՐԵԿՈՅ ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կարտանի կոմիտէին, այս կիրակի կարտանի Հ. Յ. Դ. ցան մէջ։ Հոգեհանգիստ եւ բանախօսութիւն։

ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

վաղը Եբ. երեկոյ ժամը 9ին, Մարսիլիոյ Bon Théatreին մէջ

կը բեմադրուի ՈՒՐԻԷԼ-ԱԿՈՍՏԱ

մասնակցութեամբ՝ գերասան՝ Մ. ՄԸՐՈՒԹԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,
(Թիւ 9, Սեպտ.)

Բովանդակութիւն.— Զատմութեան դատավճիռը (Խմբ.). — Դերեվաճառութիւն.— Իտալիայի արեւելեան քաղաքականութիւնը (Ս. Վրացեան). — ընկերվարական քրոնիկոն (Վ. Նաւասարդեան). — Թղթակցութիւններ. — Մոսկուա—Երեւան (Մոսկովցի).—Որբացրում. — ջերբակալութիւն, աքսոր, հալածանք (Մեծառնակ). — կազմալուծումը յայնանում ու խորանում է (Ս. Մ.)։

ԳԻՆ 2 ՖՐԱՆՔ 50

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ
Բ. ՏԱՐԻ 1928

Յառաջիկայ Նոյեմբերի սկիզբը լոյս կը տեսնէ «Յունահայ Տարեգիրք»ի Բ. տարին, գրական, գեղարուեստական, թարգմանչական, գիտական, ազգագրական, ուսումնասիրական բաժիններով։

Տարեգիրքին համար յատկապէս պատրաստուած է երկարաշունչ ուսումնասիրութիւն մը, Զմիւռնիոյ եւ Զմիւռնահայ գաղութի մասին։

Աշխատակիցներու ցանկին մէջ կան յայտնի գրագէտներ։ Թարգմանութիւններ օտար տաղանդաւոր գրողներէ։ Կը հրատարակէ նաեւ 925—26—27 տարեշրջաններուն, Փարիզի նկարչական ցուցահանդէսներուն մէջ ցուցադրուած եւ մրցանակներու արժանացած տասնեակ մը նկարներ եւ գրական ուսումնասիրութիւններ Դ. Վարուժանի, Մ. Զերազի եւ Նահապետ Քուչակի մասին։

Հասցէ՝ Journal NOR OR 18 Vouli Athènes.

Ծանօթ. — Ապսպրանքներ կ'ընդունուին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Գրադարան-ընթերցարանը։ Օրակարգ. վարչութեան նոր ընտրութիւն։ Առանց բացառութեան ամէն ընկեր պարտաւոր է ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օպխայի կոմիտէն ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը, այս կիրակի. ընկեր Աստուր Եէքէրեանի բնակարանը. պիտի խօսի ընկեր Մարգար Բարխեան, նիւթ՝ կազմակերպութեան օգտակարութիւնը։ կրնան ծամակիր ընկերներ եւս ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. Լուառի Շրջ. Կոմիտէն կը հրաւիրէ Սէնթ-Էթիէնի, Սէն-Շամոնի եւ Մօնրօնի ամբողջ ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի 11 Սեպտ. Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Սէն Շամոնի Վարուժան ակումբը, ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի կոմիտէն կը հրաւիրէ իր ամբողջ ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ ակումբին մէջ. ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քաֆէ o Փլէր տը լա Լիւն, Փլաս տ'Իթալի։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ստիպողական է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 6.30ին, 22 Ավրնիւ Լ'Էփիւալիէքի սրճարանին վերնայարկը։

ԺԱՌԱՆԳՈՐԴ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ
ՄՇԵՑԻ ՔԱՋՈՒՆԵԱՆՆԵՐ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ Եորքի գրասենեակէն.—

Մշեցի Ալեքսան Քաջունեան եւ իր որդին Ներսէս, որ աւելի քան տարի առաջ Միացեալ Նահանգաց Ուստր քաղաքը կը բնակէին՝ պատերազմէն առաջ վերադարձան Մուշ։ Ալեքսան Քաջունեանի կողմէ Ուստր բարեկամի մը ղրկուած ամենավերջին նամակին թուականն է 1914, Մայիս 25։ Ալեքսան Քաջունեան հայրենիք վերադառնալէ յետոյ Մշոյ Ս. Կարապետ Վանքին մէջ ծառայած է իբրեւ այգիներու եւ բանջարանոցի հսկիչ։ Զինք մօտէն կը ճանչնային Ներսէս Եպիսկ. Խաչիկեան եւ Վարդան Ծ. Վ. Յակոբեան։

Հայր եւ որդի Քաջունեաններու անուան երկու ամերիկեան դրամատուներու մէջ աւանդ թողուած է գումար մը, եւ պանքայի ստացագիր տետրակները (պէնքպուք) հիմա կը գտնուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ Եորքի գրասենեակը։

Ով որ յիշեալ ազգայիններու մասին տեղեկութիւն ունի, կամ անոնց ժառանգորդներուն անունները եւ հասցէները գիտէ, թող հաճի մեզի հաղորդել։ Եթէ օրինաւոր ժառանգորդներ չկան՝ դրամը կը մնայ Միւթիւալէցի պետական գանձարանին։ Հասցէ՝ Armenian General Benevolent Union 287Fourth. Av.New York. N. Y. (U. S. A.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին ցալութիւն եւ Գայծառ Մանտրօսեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գասըմփաշայի Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին։ Ցարութիւն ամուսնացած էր Խուբէլէկցի ցիգրանուհիի հետ կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրօսեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

Վարձու սենեակ

Գուլվար փուասսոնիէր թիւ 1, Մաթէն թերթին դէմ, պատուաւոր հայ ընտանիքի մը մօտ վարձու է օդասուն սենեակ մը երկու հոգիով. կը նախընտրուի՝ երկու երիտասարդ։ Դիմել ՖՈՒՏՕ ՖէԳԻՒՍԻն, նոյն հասցէով։

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեթր մշակուած հող, պարտէզ ծառերով. եւ տուն մը 2 սենեակ. 1 խոհանոց եւ քավ։

Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Արեւելեան նոր գորգ շինող գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ I. PAPACHRISTO 44, Rue Fessart, Paris. 19 Métro Buttes-Chaumont.

ՍԱԿԱՐԱՆ
8 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St
Տոլար	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Դրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration (Խմբագրութիւն) : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

10 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 437 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՆԴԻՐ ԵՒ ՎԱՐՁԿԱՆՆԵՐ

Այսպիսի կեղտոտ եւ արգահատելի խառնուրդ մըն է այն շնչակարհիկ հաւաքածոն, որ որջացած է Փարիզի խորհրդային դեսպանատան յիմարանոցին մէջ։

Դժբախտաբար պարտաւորուած կ'ըլլանք երբեմն անցնելու այդ հաստատութեան առջեւէն եւ սրտի անասելի խառնուածքով լսելու, արդէն սովորական դարձած, ջղագար վայնասունները ու կաղկանձիւնները։

Խնդիր կան, որոնց նպատակը պարբերական են։ Իսկ այս խնդիրներուն նպատակ միայն եւ տեւական է, ընդհատում չի գիտեր։

Ի հարկէ այսպիսի մարդոց բոլոր ըսածներն ու խօսածները լրջութենէ ու պատասխանատուութենէ զուրկ են։ Ոչ ոք կարեւորութիւն կու տայ. շատ շատ ծիծաղի կամ արգահատանքի կ'արժանանան։

Ցաւալի երեւոյթ մըն է ասիկա, սակայն կարծես անխուսափելի բան մըն է մարդկային ընկերութեան մէջ։ Անխուսափելին առջեւ կամեցողութիւններն ու ցանկութիւնները արժէք չունին։

Վերջին օրերս այդ հաստատութեան ներսը ցաւագարութեան գերագրական նոպայ մը կը ցուցադրուի. տաղ ու անոր հասցէին հայհոյութիւն, զրպարտութիւն, դէպքերու խեղաթիւրում, պատմութեան անգիտութիւն, բանականութեան ու մտքի պռնկութիւն, ամէնքը իրար խառնուած այդ հաստատութեան պատերէն դուրս կը հոսին, աղտոտելով հրապարակը իրենց գարշահոտութեամբ։

Ու մարդ զարմանքով կը հետաքրքրուի թէ՝ ի՞նչ նոր բան պատահած է, որ խենդութիւնը, խենդութեան սահմաններէն դուրս կը հոսի։ Ասիկա միայն իրենք գիտեն։ Իրենց կցկտուր բացագանչութիւններէն դժուար կ'ըլլայ բան մը եզրակացնել։ Բառեր ու ասացուածքներ, — բանւորութիւն, շահագործում, գիկտատուրա, աշխարհակալութիւն, եւրոպական դիւանագիտութիւն ու . . . Դաշնակցութիւն . . . ։

Այս խենդերու կողքին կան նաեւ զզուելի վարձկաններ, որոնք սուտ խենդ կը ձեւանան ու կը կապկեն վճարողներու բոլոր ձեւերը, իրենց տրուած դերերը լաւ կատարելու համար անշուշտ։

Որքան առաջիններուն հանդէպ ներողամիտ պիտի ըլլանք իրենց ցաւագարութեան պատճառով, նոյնքան և աւելի անողոք պիտի ըլլանք վարձկաններու հանդէպ, որոնք սովոր են ամէն ձեւի վաճառոյթեան... ի խնդիր ամենազօր մամոնային։

Այս վարձկանները մեզի ծանօթ են իրենց անցեալով ու ներկայով։ Անոնք մարդեր են, որոնք ընդունակ են ծախելու ամէն բան, անհատական պատիւ, արժանապատուութիւն, ազգ եւ նոյն իսկ ընտանիք՝ դրամի փոխարէն։

Մարդեր, որոնք տարին քանի մը քաղաքական, կրօնական եւ ամէն տեսակի դաւանանք փոխ կ'առնեն եւ իբրեւ դիմակ կը գործածեն՝ որքան ատեն որ վճարուին, յետոյ մէկ կողմ կը նետեն, իբրեւ անպէտ առարկայ։

Մարդեր, որոնք դրամ ճարելու համար կը շողոքորթեն։ Ու եթէ շողոքորթութիւնը չզօրէ, կը քծնին։ Եթէ քծինքը չզօրէ, կը սողան, մինչեւ որ յաջողին Աբիսողոմ աղա մը գտնել եւ շորթել։

Մարդեր, որոնք հրապարակաւ խոստովանած են թէ այնքան սողացած են, որ իրենց ողնայարը դէպի առաջ գարգացած է։

Մարդեր, որոնք Ամերիկայի մէջ Ռամկավար կը ձեւանան, Փարիզ՝ Հնչակեան, Եգիպտոս՝ Վերակազմեալ, Պոլիս՝ պատուելի կամ հակայեղափոխական, Կովկաս՝ համայնավար . . . երբ կը վճարուին. հակառակ պարագային կատաղի հակառակորդներ են ամէն բանի եւ ամէնուն։

Մարդեր, սակայն, որ տարիներով կրնան այս զզուելի դերը խաղալ, ճամբու վրայ միշտ գտնելով միամիտներ, պատուաւոր ազնուականներ եւ յիմարանոցը կապուելիք խենդեր, որոնց մօտ իրենց փնտռած հունձքը կը գտնեն։

Ահա՛ այս անորակելի տիպերն են, որոնք յեղափոխութեան չեն հաւատար. բայց յեղափոխութիւն կը քարոզեն։ Բանւորական դասի անունով կը խօսին, բայց մէկ օր անգամ բանւորութիւն ըրած չեն իրենց կեանքի ամբողջ տեւողութեան։ Հայաստանի խորհրդային վարչաձեւին մունետիկը կը դառնան, առանց օր մը անգամ այդ երկիրը գտնուելու կամ իրենց մորթին վրայ զգացած ըլլալու այդ անիծեալ վարչութեան արհաւիրքները։

Կը յարձակին ուրիշներու քաղաքական աշխատանքին վրայ եւ կը հայհոյեն, առանց գիտնալու «զոր ինչ գործեն», որովհետեւ այդ մասին աշխարհի ամենայետին տգէտներն են, սակայն այդպէս կ'ընեն, որովհետեւ հակառակ պարագային դուրս կը նետուին խենդերու թատրոնի բեմէն։

Այս պատկերը տալէ յետոյ, կը հաւատանք թէ ընթերցողը այլեւս իրաւունք պիտի չունենայ մեզմէ պատասխան սպասելու, խենդերու եւ վարձկաններու ցեխարձակումներուն։

Թողէ՛ք ուրեմն, որ խենդերն ու վարձկանները գրկախառնուած հայհոյեն, ճչան, երգեն ու պարեն . . . ցնոր տնօրինութիւն։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Է ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայրենիք, քննելով ռամկավարներու այն թմբկահարութիւնը թէ «Ռուսիա նիւթական խոշոր օգնութիւններ կ'ընէ ներկայ Հայաստանին», կը գրէ (27 Օգոստոս).

— «Մօտաւորապէս մէկ տարի առաջ էր որ Խորհրդային թերթերը առանձին անապարծութեամբ ի լուր աշխարհի յայտարարեցին որ Հայաստանի 1924—1925 թուի պետական պիւտճէի 1.661.000 րուբլի բացը գոցուած է Մոսկուայի կողմէ։ Այս «մեծ» օգնութիւնը պատճառ դարձաւ որ իր ատենին խորհրդային թերթերը գրեն շարաթներ ու ամիսներ, իսկ Ռամկավարներ աւելի բարեպաշտ երկիւղածութեամբ շարունակեն իրենց խնկարկումները կարմիր բանակալներուն։

«Սակայն նոյն թերթերու մէջ տուած տեղեկութիւններէն յայտնի եղաւ նաեւ, որ մինչ Ռուսներ քանի մը դզալ օգնութիւն կը հասցնէին, տասը փոխարէն անոնք մեզմէ կը ստանային շերեփներով հարստութիւն։ Այսպէս, ելեւմտական գործավարութեան հաշիւներէն պարզուեցաւ որ Հայաստան նոյն տարին, իբրեւ անուղղակի տուրք, վճարած է 10.000,000 րուբլի, յատկացուելու համար Խորհրդային Միութեան ծախսերուն, իսկ 2.800.000 ր. անուղղակի տուրք Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան պէտքերուն համար։

«Դեռ երէկ մեր թղթակիցը, հայ գիւղացիութեան աղէխարշ վիճակը ներկայացնելով, կը գրէր որ ան մէկ դեսեատին հողի համար կը վճարէ 30 րուբլի, մէկ դեսեատին այգու համար 80 ր., մէկ դեսեատին բամպակի համար 120 ր.։ Ասով ալ չի վերջանար նիւթական պարտաւորութեանց շարանը. հայ գիւղացին տուրք կը վճարէ նաեւ իր կովին, եզին, ոչխարին, այծին ու հաւուն եւ անոնցմէ ստացուած կաթին ու հաւկիթին համար։

«Բազմաթիւ ձեւերով Մոսկուա կը քամէ հայ ժողովուրդի արիւնը, խլրացնելով անոր վաստակի առնուազն կէսը։ Մեր երկրի բնական հարստութիւնները եւս կը հոսին դէպի Ռուսաստան, որոնց դիմաց երբեմն-երբեմն միայն մենք կը ստանանք ողորմելի փշրանքներ, եւ այն ալ ի՜նչ հանդիսաւոր աղմկարարութիւններով։»

ՄԻՎԼՈՒՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Հինգշաբթի օր, իսլամները, Փարիզի նորաշէն մզկիթին մէջ տօնեցին Մուհամմէտի ծննդեան տարեդարձը (Մէվլուտ)։ Այս տօնը առաջին անգամն է, որ կը տօնուէր Փարիզի մէջ։ Իսլամները ամէն կողմէ ուխտի եկած էին, Եգիպտոսի ջրկիրները, Ալճերիոյ կօշիկ ներկողները, Մարոքի ուղտապանները, Աֆղանիստանի, Պարսկաստանի մեծերը, Փարիզի հարուստ իսլամները, բոլոր ներկայ էին արարողութեան։

ՃԱՂԼՈՒԼ ՓԱՇԱՅԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ.— Եգիպտական կառավարութիւնը մտադիր է 20.000 ոսկերլին ծախսել կառուցանելու համար դամբարան մը Զաղլուլ փաշայի վրայ, հանգուցեալ մեծ նախարարին տան մօտիկը։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ խոշոր նաւ մը ընկղմեցաւ Քէ Շուի մօտերը։ 380 քուլէացիներ խեղդուեցան։ Վեց հոգի միայն կարելի եղաւ ազատել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ԴԷՄ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 8 Սեպտ. թուականով.

— Թուրք պաշտօնաթերթ «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ վերջերս Իզմիրի մէջ սպաննուած յայտնի աւազակ Հաճի Սամիի մեղսակիցներուն գործունէութեանց մասին նախնական հարցաքննութիւնը երեւան հանեց գոյութիւնը նոր դաւադրութեան մը՝ ուղղուած Մուսթաֆա Քէմալի կեանքին դէմ։ Հաճի Սամիի հրոսախումբը ծրագրած էր տինամիթով օդը հանել կազի փաշան Պոլիսէն Էնկիւրի փոխադրող մասնաւոր կառախումբը։

Ուրիշ հեռագիրի մը համաձայն, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։

ԳԵՐՄԱՆ ՌԱԶՄԱՆԻՒԹԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՈՎ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

«Թան Ֆիլ» խօսելով Ազգերու Դաշնակցութեան փունճ վիճաբանութեանց մասին, ահազանգը կը հնչեցնէ այդ ժողովին ետեւ կատարուած դէպքերու մասին (8 Սեպտ.).—

Արգարեւ ուշադիր եւ լաւատեղեակ դիտողը չի կրնար հանգարտ ու անտարբեր մնալ միշտ բռնկելու պատրաստ օջախ մը եղող արեւելքի մէջ զարգացող կարգ մը դէպքերու մասին։ Մինչ Ժընեւի մէջ կը շաղակրատեն, Գերլին դարձեալ դերք կը բռնէ Թուրքիոյ մէջ ու կ'աշխատի կազմակերպել իր նախկին զինակցին սպառազինումներն ու պատերազմական կարգուսարքը։ Առօրեայ դէպքերու խառնիճաղանճին մէջ կը թուի թէ ծանր իրողութիւններ կը խուսափին մեր ուշադրութենէն։ Գերմանական տուներէն Տէօսսաուի Եունքէրսը, Էսսէնի Քրուփը եւ Գերլինի Ռոթպալեր գործարաններ շինած էին Ռուսիոյ մէջ՝ Խորհրդային Միութեան ապսպրած զէնքերը, օդանաւերն ու ռազմանիւթերը պատրաստելու համար։

Խորհրդային Միութիւնը 1926ի համաձայնագրով իր կողմէ յանձն առած էր Թուրքիոյ հայթայթել մեծ թիւով օդանաւեր, հազարաւոր հրացաններ, ընդծովեաներ եւ թնդանօթներ՝ եզերքներու պաշտպանութեան համար։ Բայց չկրցաւ իր յանձնառութիւնը կատարել։

Այն ատեն ասպարէզ իջաւ Գերլին ու Մոսկուայի վրայ այնպիսի ճնշում մը բանեցուց, որ խորհրդային կառավարութիւնը հաւանեցաւ իր ծախքերով Թուրքիա փոխադրել Ռուսիոյ մէջ շինուած գերման գործարաններէն մէկ մասը։

Այսօր այդ գործարանները վերաշինուած եւ համախմբուած են Էսքիշէհիրի մէջ (Պաղտատի եւ Էնկիւրիի երկաթուղագիծերին միացման կէտը)։ Ամբողջ պաշտօնէութիւնը գերման սպաներու եւ ենթասպաներու ղեկավարութեան եւ հսկողութեան տակ կը գտնուի։ Այս գործարաններէն ներս մտնել արգիլուած է։ Աշխատանքները բացարձակապէս գաղտնի կը կատարուին։ Վերջերս Թուրք բանակի սպայակոյտի պետ Ֆէվզի փաշա Գերլին գնաց։ Հոն տեսաւ գնդապետ Նիքոլայը, — որ պատերազմի ընթացքին Գալքաններու եւ նոյնիսկ կարգ մը Թուրք շրջանակներու մէջ մասնաւոր պաշտօններ վարած է, — եւ անոր տեղեկութիւններ տուաւ յիշեալ գործարաններու վիճակին մասին։ Այս գնդապետը, մասնագէտ Թուրք զինուորական խնդիրներու, ներշնչողն ու հեղինակն է ռուս-թուրք-գերման դաշինքին եւ կապուած է գերման պատերազմական նախարարութեան։

Այսպէս ուրեմն, Ժընեւի մէջ «թուղթէ սահմաններ» կը շինեն, Շթրէզէման ալ անոր կը գործակցի, բայց Թուրքիոյ մէջ իր մարդիկը կ'արագացնեն Թուրք հանրապետութեան սպառազինումը։

Ժընեւի մէջ կը խօսին, Էսքիշէհիրի մէջ զէնք կը պատրաստեն։ Բացուկները թրքական են, գործիքներն ու ուղեղները՝ գերմանական և ռուսական։

Անցած օր ըսի թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուի Մուսթաֆա Քէմալ։ Կացութիւնը այնքան ծանր է, որ իր նախարարները՝ անհելի գայթակղութենէ մը վախնալով, արգիլեցին զինքը Չեխօսլովաքիա մեկնելէ, հոն դարմանուելու համար։ Ըսի նաեւ թէ Ըսմէթ փաշա չուզեր գործերու պատասխանատուութիւնը պահել՝ անկարող նախագահի մը հետ։ Ըսի նաեւ թէ Մուսթաֆա Քէմալի յաջորդը նշանակուած է։ Այդ յաջորդն է զօրավար Ֆէվզի փաշա, որ Գերլինի մէջ...

Վրդովիչ չէ՞ այս։ Ու թոյլատրելի չէ՞ հարցնել թէ երկու դրութիւններէն ո՞րը պիտի յաջողի ամէնէն առաջ, «թուղթ»երո՞ւնը թէ այն՝ որ Մոսկուայի ճամբով կը յանգի Գերլինէն Էսքիշէհիր, մինչ Ռաքովսքի եւ ընկերները կ'աշխատին Արեւմուտքի մէջ ցանել անիշխանութեան և Ընկերային Յեղափոխութեան սերմերը։

Ռուսեւպարսիկ առեւտրական դաշնագիր

Մոսկուայէն 8 Սեպտ. Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Խորհրդային Միութեան Պարսկաստանի նորընտիր լիազօր ներկայացուցիչ Դաւթեան մամուլին ըրած յայտարարութեան մը մէջ կ'ըսէ թէ ռուսեւպարսիկ առեւտրական դաշնագիրը շուտով պիտի ստորագրուի։ Նկատի առնելով Պարսկաստանի հետ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

Լոյտ Պէրթօտի Օլտ Կլորիէն ոչ մէկ հետք գտնուեցաւ։ Րօյըլտ-Օւինտըրի օդանաւորդները, հրաժարելով իրենց ծրագրէն, մտադիր էին փնտռտուքի ելլել, սակայն ովկիանոսին վրայ սարսափելի փոթորիկ կայ։

Միւս կողմէ Սըր-Ճօն-Քարլինկ օդանաւը, որ Նիւֆաունտլէնտէն ճամբայ ելած էր դէպի Լոնտոն, եւ Անգլիա պիտի հասնէր Հինգշաբթի իրիկուն, նոյնպէս կորսուեցաւ։ Այս աղէտներուն վրայ ժողովուրդին մէջ յուզում մը մտաւ եւ ամէն կողմէ տրտունջ կը բարձրանայ, որ դադրեցուին ովկիանոսներու վրայ կատարուած թռիչքները։ Անգլիական օդային կայանի տնօրէններէն Սեֆթըն Պրէնքըր կը յայտարարէ թէ անհրաժեշտ է որ անպայման իրագործուի արեւելքէն արեւմուտք (Եւրոպայէն Ամերիկա) թռիչքը։

Ամերիկացի Պրոք եւ Շլի, որոնք աշխարհի շրջանը կը կատարեն, հասան Բանկոքէն եւ անմիջապէս մեկնեցան Թանքօք։ Միւս կողմէ օդանաւորդներուն բարեկամները եւ բազմաթիւ Ամերիկացիներ խնդրագիր մը ներկայացուցին ամերիկեան օդային նախարարութեան, խնդրելով որ արգիլուի Պրոքի եւ Շլիի թռիչքը խաղաղական ովկիանոսին վրայէն, մինչեւ որ օդանաւերը չկատարելագործուին։ Նախարարութիւնը կը պատասխանէ թէ ոեւէ միջոց չունի արգիլելու։

Գերման օդանաւորդները հրաժարած են այս տարի թռչիլ եւ պիտի սպասեն գարնան։

Հաւանաբար Քանատայի մէջ արգիլուի ամէն թռիչք՝ քանատական հողէն դէպի ովկիանոսները։

Աւստրալիական կառավարութիւնն ալ, վերջին աղէտներէն թելադրուելով, որոշեց արգիլել ամէն թռիչք որ տեղի պիտի ունենայ ովկիանոսին վրայ եւ 50 մղոնը կ'անցնի։ Միայն ջրօդանաւերը ազատ են։

Եւ սակայն օդերու նաւոլէոնը՝ Ֆրանսացի Ֆօնք, որ այժմ Նիւ Եորք կը գտնուի, կը յայտարարէ թէ վերջին աղէտները երբեք չեն կրնար սարսափեցնել զինք եւ, յանուն գիտութեան, ուշ կամ կանուխ օր մը վերջ պիտի փորձէ կտրել Ատլանտեանը։ Լէվին եւս չի համակերպիր եղած թելադրանքներու եւ կը յայտարարէ թէ անպայման պիտի փորձէ թռչիլ դէպի Նիւ Եորք, մինչեւ 20 Սեպտեմբեր։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ առեւտրական կառավարութիւնը որոշած է արտասահմանի մէջ քանի մը առեւտրական ներկայացուցչութիւններ ստեղծել՝ զարկ տալու համար արտաքին առեւտուրին։ Մարսիլիան ընտրուած է իբրեւ կեդրոն՝ Սեւ Ծովու եզերքի առեւտուրին համար։

ԹՄԲՈՒԿ ԿԸ ԶԱՐՆԷ

Պելճիքացի թմբկահար մը, Մէրի, Քորպէէն ճամբայ ելաւ կտրելու համար 200 քիլոմեդր, քալելով եւ... թմբուկ զարնելով։ Մէրի այժմ 59 տարեկան է, գալ տարի իր ծննդեան 60 ամեակին առթիւ, մտադիր է կատարել ամբողջ Պելճիքայի շրջանը, դարձեալ քալելով եւ... թմբուկ զարնելով։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐԸ. — Ռուսիա, նկատելով որ անգլիական կառավարութիւնը թշնամական վերաբերում մը ցոյց կու տայ, որոշած է իր մուշտակները արտածել Գերմանիա եւ Միացեալ-Նահանգներ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

ՄԵԾ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
ԶԱՂԼՈՒԼ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Եգիպտացի մեծ հայրենասէր Սաատ Զաղլուլ փաշայի անդարմանելի կորուստը, ամենագգի հայրենասէրներուն մեծ ցաւ պատճառեց։ Միջազգային մամուլին գնահատական ջերմ արտայայտութիւնները բարձրօրէն կ'ապացուցանեն թէ՝ Զաղլուլ փաշա խոշոր հայրենասիրութեան շքեղ մարմնացումն էր։

Ողբացեալ հայրենասէրին յիշատակը պանծացնելու համար, եգիպտական կառավարութեան տուած բազմաթիւ որոշումներուն մէջէն մէկ հատը կը ներկայացնէ մասնաւոր արժէք։ Եգիպտոսի նախարարական խորհուրդը որոշած է գնել ողբացեալին ծնած տունը, որ կը գտնուի Կարպիէ նահանգի, Փուա քաղաքագլուխի Իպիանա գիւղը եւ զայն դասել հանրային կալուածներու շարքին մէջ։

Պէտք չէ մոռնալ թէ՝ Զաղլուլ փաշայի մաքուր նկարագրին եւ ցինջ հայրենասիրութեան աղբիւրը հողն ու հողագործութիւնն էին. Ըլլալով Փէլլահի զաւակ անիկա փոքր հասակէն սկսեալ սորված է գիւղացիներու անմեղ շրջանակին մէջ, վարած է հողը, որ աղբիւր է կեանքի, ծծած է հողին շիտակէն բարձրացող վճիտ զգացումներու զգայօրին ոգեւորուած է ազատ զաշտերու արշաւ-ուն՝ երկրագործութեան ազատատենչ ձգտումներէն եւ իր մէջ ազգային նկարագրին շքեղօրէն բիւրեղացումէն ետքը, բայլերը ուղղած է դէպի քաղաք, ազգային բաղձանքները իրականացնելու համատատ մտադրութեամբ։ Եղած է նախարարապետ, եղած է երեսփոխանական ժողովի նախագահ, բայց անիկա, մինչեւ իր կեանքին վերջը, երբեք մոռցած չէ իր գիւղը, իր սիրելի գիւղացիները, հողն ու հողագործութիւնը։ Մինչ ուրիշներ ամրան եղանակին օդափոխութեան կ'երթային օտար երկիրներ, ինքը՝ իր բարեսիրտ գիւղացիներովը շրջապատուած՝ իր ագարակին մէջ կ'անցընէր իր հանգիստի ժամերը։ Վերջին անգամ ալ իր ագարակին մէջ հիւանդանալով պանիրէ փոխադրուած եւ մի քանի օրուան ընթացքին աւանդած էր իր հոգին։

Ինքը՝ ցուցամոլիկ մարդոց նման՝ արաբական թանկարժէք նժոյգներով չէր որ կը կատարէր իր պտոյտները գիւղերու մէջ, այլ փէլլահին սիրական անասունով՝ էշով, որուն վրայ բազմելէ հոգեկան մեծ հաճոյք կը զգար։

Ահա այս ընթացքով, անիկա լիովին ըմբռնած էր թէ՝ փէլլահը որքան ատեն որ իր արօրով տէր եւ տիրական կը դառնայ իր ծաղկեալ արտերուն, անկախութեան եւ ազատութեան ճամբէն կը սրբուին ամէն տեսակի խութերը եւ թէ հայրենիքին վերջնական ազատագրումը կը դառնայ ժամանակի հարց։

Այ ասկէ վերջը բոլոր Եգիպտացիները, մասնաւորաբար փէլլահները խմբովին ուխտի պիտի երթան ողբացեալին Իպիանա գիւղի ծննդեան տունը, որ իբրեւ սրբավայր մը սերունդներու գուրգուրանքին եւ պաշտամունքին առարկայ պիտի դառնայ։

Նման սրբավայր մըն ալ ունին Ամերիկացիները Մաունթ Վէրմօնի, ուր կը գտնուի Ջօրճ Ուաշինկթըն «Հայրը իր Հայրենիքին», ինչպէս Ամերիկացիք կը կոչեն զինքը, եւ որ հողագործ զաւակ էր ու մինչեւ մահ վարպետ եւ յառաջդիմասէր երկրագործ մը։ Անիկա իր հայրենիքին հանդէպ իր պարտականութիւնը կատարելէ ետքը, նորէն վերադարձաւ իր գիւղը եւ նուիրուեցաւ հողագործութեան։

Հողագործութիւնը՝ աղբիւրն է առաքինութիւններու եւ առաքինի ժողովուրդ մը՝ ժամանակը ունենալով իրեն դաշնակից՝ ուշ կամ կանուխ կը տիրանայ իր հայրենիքին ամբողջական սեփականութեան։

Ամուր մը կենալ հողին վրայ եւ արօրով, խաղաղօրէն առաքինաբար կարգալ բոլորին, ահա՛ ամբողջական իմաստը Զաղլուլականութեան։

ՍԻՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

Ինչպէս բոլոր Եւրոպայի միւս ժողովուրդներուն, նոյնպէս Իտալացի ժողովուրդին վրայ կը ճնշէ բնակչութեան հարցը։ Հետեւաբար խորապէս կը զգացուի հոս ալ գաղթականութիւնը խստօրէն կարգապահելու անհրաժեշտութիւնը. Ձեռք առնուած գործնական կարգադրութիւնները սակայն արմատական դարման մը չեն ներկայացներ, եթէ այդ կարգադրութեանց չընկերանան սովորութեանց արմատական բարեփոխութիւններ։ Իտալական «դեմոկրաֆիքն» հարցը պէտք է որ գտնէ իր լուծումը իտալական խղճմտանքին խորութեանը մէջ ու ոչ թէ մարդահամարներու թիւերուն պերճախօսութեանը մէջ։

Եթէ Իտալացիներուն համար խնդիրը շատ աւելի նուազ անձկալի ու մտահոգիչ է քան ուրիշ ժողովուրդներու համար, նուազ կարեւոր չէ սակայն ան, որովհետեւ, մինչ Ֆաշիստական Յեղափոխութիւնը կ'աշխատի՝ լծուած հսկայ գործի մը, պէտք չէ որ Իտալացիները լքեն իրենց հաւատքը զալիք սերունդներու վրայ, որոնք իտալական նորագոյն քաղաքակրթութեան ժառանգորդները պիտի ըլլան։

Հարցը ամէնէն առաջ բարոյական է։ Անոր զօրութեան առաջին միութիւնը ընտանիքն է բիւզանդական քաղաքակրթութեան զնացքը կ'երեւի ընտանեկան միութեան ուժէն, որ այնքան յամառօրէն գոյութիւն ունեցաւ հռոմէական հանրապետութեան մէջ, քրիստոնէութենէն սրբագործուած, ու այսօր ջնջուած պաշտելիութեան։

Արդի եւրոպական քաղաքակրթութիւնը ոչ թէ միայն թուլացուց ընտանեկան կապերը, այլ փառաբանեց սխալ հասկցուած բանաստեղծականութեան մը անմիտ ու կոպիտ քօղերով ամուրիական վիճակը։ Ու պատերազմին յաջորդող տնտեսական տագնապներն ալ ըրին միացածը։

Այսօր ընտանիքը կը համարուի հին բարի ժամանակներու մէկ միացորդը ու արհամարուած է օրինական, մարդկային ու կրօնական սահեծագործութեան այս զլուխ-գործոցը, առանց խորհելու թէ ինչ տեսակ հրէշային հետեւանքներու ընդառաջ կ'երթան մարդիկ։

Միայն ընտանեկան կրթութիւնը կրնայ ուսուցանել անհատին կեանքի հիմնական պարտականութիւնները. ինքզինքին հանդէպ յարգանք ու հնազանդութիւն, պարկեշտութիւն ու անկեղծութիւն, անշահախնդրութիւն ու զոհաբերութիւն, ընկերային ու միաժամանակ մարդկային առաքինութիւններ որոնք կը կառավարեն անփոփոխելիօրէն մարդոց միջեւ ամէն տեսակ ընկերայնութիւն։

Ահա թէ ինչու համար քաղաքական ու ընտանեկան կարգ ու սարքին միջեւ կայ ամենասերտ կապ մը, այնպէս որ ընտանիքին առողջութիւնը, մեծութիւնն ու ուժը կ'արձագանգուին ուղղակի ընկերային կեանքի գերագոյն ձեւին մէջ, որ է պետութիւնը։

Կը ծնին այսպէս պարտականութիւններ որոնք քաղաքական ու ընկերային են միանգամայն։ Կազմել ու պահպանել ընտանիքը ոչ թէ միայն կրօնական ու բարոյական հրամայական մը պէտք է նկատուի, այլ նաեւ պարտականութիւն մը ազգային ընկերութեան հանդէպ, իբրեւ ամէնէն արժանաւոր միջոցը՝ ապահովելու համար ժողովուրդին եւ իր գաղափարական ու գործնական հարստութեանց յարատեւութիւնը եւ տեւականութիւնը։

Երբ Պետութիւնը եւ Ազգային կեանքը կը ներկայացնեն — ինչպէս այսօր Իտալացիներուն համար, — յեղափոխական հրայրքի մը արժէքը, այս պարտականութեանց ծանրութիւնը կը դառնայ աւելի բացարձակ, չամլանալ, չի ցամքիր անպատակ ու անալազգ քաղաքականութեան մը մէջ, այլ կ'ազնուանայ Պատմութեան դէպքերուն մէջ։

Ով որ ընտանիք մը կը կազմէ, ինքզինքէն բան մը կը զոհէ ուրիշներուն համար, կը ստանձնէ պատասխանատուութիւններ եւ պարտականութիւններ որոնց կը հրաւիրէ Պետութիւնը, որ ոչ թէ անհատներու միութիւն մըն է, այլ խմբակցութիւններու, որոնց ամէնէն ինքնաբուխն ու ամէնէն ինքնատիպը Ընտանիքն է։

Ընտանեկան միութիւնը աւանդութեան պաշտամունքը կուտայ, հազար կապերով կը կապէ մարդը իր հողին, կը ջնջէ ժողովուրդներու նիւթական ու բարոյական կեանքին քանդող տարրերը։

Ֆաշիզմը որ Իտալացիներու համար կեանքին առողջ ու նոր մէկ ըմբռնումով, կը փառաբանէ աշխատանքի, պարտականութեան ու զոհաբերումի հիմնական ճշմարտութիւնները, որ կը ստիպէ անհատը լքել համալսութեան մեռեալ մարգերը, որպէսզի ան ինքզինքը աւելի կատարեալ զգայ ազգային ընկերութեան մէջ, Ֆաշիզմը պէտք է որ պաշտպանէ Ընտանիքին մէջ իր սեփական ապագային առաջին պայմանը։

Օր մը Իտալացիները պիտի զտնեն իրենց զիրենք աշխարհակալութեան հարցին առջեւ։ Ընենք անմիջապէս ո՛չ թէ նիւթական աշխարհակալութեան՝ ուրիշ ժողովուրդներու վրայ իշխելու տենչանքներէն կազմուած, այլ իտալական միտքին տիրապետութիւնը, մարդկային ու ստեղծագործող ոգիին՝ եւրոպական ինկող միտքին վրայ։

Ֆաշիսմի քաղաքական նոր ըմբռնումի հիմքը կը կազմէ Ընտանիքը ու անոր վերանորոգ պաշտամունքին մէջ Եւրոպան պիտի կարենայ գտնել իր փրկութեան ճամբան։

Հոս կը վերահաստատուին ֆաշիստական յեղափոխութեան կենսական նկարագիրները։ Աշխատանքը այլեւս անէծք մը չէ, ոչ ալ դատապարտութիւն մը, այլ ամենէն արժանաւոր միջոցը ընկերային կեանքին մասնակցելու, Պետութիւնը կը դադրի դասակարգի մը խաժամուժի պահապանը ըլլալէ, այլ կը դառնայ ըլլալ Ազգին բոլոր ուժերուն զարգացումը, ու Ընտանիքը անձնական շահու գործ մը ըլլալէ աւելի՝ կը ստանայ քաղաքական պարտականութեան մը արժէքը, ու անհատին կապակցութեան օղակը՝ պետութեան հետ։

Պէտք է ուրեմն տալ Ընտանիքին այս առաքելութիւնը, զօրացնել այն կապերը որ գոյութիւն ունին իրեն եւ պետութեան միջեւ, եթէ կ'ուզուի որ Ֆաշիստ Իտալացին ներկայացնէ աշխարհի մէջ կեանքի նոր ձեւի մը ազդարարը։

Խոնարհ ճշմարտութիւններ են ասոնք, բայց խորապէս մարդկային։ Անոնք ժողովուրդի մը ապագային զաղանիքը կը պարունակեն, ու անոնցմէ կը ծնի Իտալիոյ համար իր Վաղուան լոյսը։

Իտալացին այսպէս պիտի զտնէ իր լատին ու կաթոլիկ, ամենահին ու յաւերժապէս երիտասարդ՝ որովհետեւ ճշմարիտ՝ քաղաքակրթութեան հիմնական մօթիֆները։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՀԱՅՐ ԼԸՊՈՆԱՌ
(LE PÈRE LEBONNARD

Comédie Françaiseը վերջին 2 ամսուան մէջ երրորդ անգամ ըլլալով ներկայացուց յայտնի ակադեմական Jean Aicardի Le Père Lebonnard անուն ընտանեկան յուզիչ եւ բարոյալից տաղմը, 4 արար։ Այս թատերախաղը, որ Jean Aicardի գլուխ գործոցն է, ընդունուած է Comédie Française 1886 թուականէն եւ ցարդ կը ներկայացուի եւ միշտ մեծ յաջողութեան կ'արժանանայ իր նուրբ հիւսուածքին եւ գաղափարներու նորութեան համար։

Նիւթը.— Հայր Լըպօնառ, նախկին ժամագործ, տամբաստանւոր է իր անսահման բարութեամբ եւ ներողամտութեամբ։ Իր աշխատանքով հարստացած է եւ իր կինը այդ հարստութեան վրայ աւելցուցած է ազնուական հովիւը, պարտադրելով իր ամուսնոյն որ ան ալ հետեւի իր գաղափարներուն։ Բայց Հայր Լըպօնառ գիտէ որ իր կինը 15 տարի առաջ զինքը խաբած է եւ իր զաւակը Ռոպէր, որ իր անունը կը կրէ, իր հարազատ զաւակը չէ, եւ այդ գաղտնիքը կը պահէ մինչեւ որ իր միակ աղջիկը՝ Ժաննը չափահաս կ'ըլլայ եւ անոր հանդէպ ունեցած իր անսահման սէրն ու գորովը կը ստիպեն զինքը կամաց կամաց գլուխ բարձրացնել իր մեղաւոր կնոջ դէմ։ Ռոպէր՝ պիտի ամուսնանայ ազնուական Էսթրէյի մարքիզին աղջկան Պլանշի հետ, որ միանգամայն վարակուած է ազնուական բարքերէն. միւս կողմէ երեւան կ'ելլէ Ժաննի սէրը հանդէպ Տօքթ. Անտրէի, որ զայն փրկած է ստոյգ մահէ մը։ Բայց այս վերջին միութեան խորթ աչքով կը նայի Տիկին Լըպօնառ, որ իր աղջկան համար ազնուական ամուսնութիւն մը երազած էր, եւ մինչեւ անգամ ճամբու կը դնէ Տօքթ.ը հակառակ Հայր Լըպօնառի պնդումներուն։

Գալով Ռոպէրի, ան ալ հաշտ աչքով չի նայիր իր ապագայ քեռայրին՝ Տօքթ. Անտրէի, որովհետեւ անիկա այսօրէն յարաբերութեան մը պտուղն է եւ լքուած իր ծնողներէն, առանց գիտնալու որ ինքն ալ միեւնոյն զրութեան մէջ է, ու մինչեւ անգամ իր հօր հետ ունեցած տեսակցութեան մը ընթացքին կը յայտնէ թէ ինք արդար գտած է այօրէն զաւակներու համար սահմանուած անողոք օրէնքը, աւելցնելով. «Ընտանիքին բարոյական պաշտպանելու համար՝ պէտք է զոհել զանոնք»։

Հայր Լըպօնառ, որուն դէմ կը ցցուին բոլորը, ամէն գնով կ'ուզէ իր աղջիկը իր սիրածին տալով երջանկացնել զայն։ Պայքարը սաստիկ կ'ըլլայ։

Ի վերջոյ Հայր Լըպօնառ ամէնուն ներկայութեան կը յայտնէ Տօքթ. Անտրէին թէ իր տան միակ եւ բացարձակ տէրը ինքն է եւ որոշ պատճառներ ունի ատոր համար, թէ իր տան դռները միշտ բաց են բժիշկին առջեւ, որ միայն կրնայ իր աղջկան ամուսինը ըլլալ։ Պլանշ՝ Էսթրէյի մարքիզին աղջիկը պիտի խզէ իր յարաբերութիւնները Ռոպէրի հետ, որովհետեւ չուզեր - հիմնուելով իր նախնիքներուն աւանդութեանց վրայ— անտոհմ անուն եւ արատաւոր անցեալ մը ունեցող մէկը իբր ամուսին ունենալ։

Հոս է որ կը սկսի կատաղի պայքարը Ռոպէրի, Տիկին եւ Հայր Լըպօնառի միջեւ։ Այս վերջինը՝ համբերութիւնը հատած՝ իր կնոջ կը յայտնէ թէ իրաւունք չունի իր աղջկան երջանկութեան արգելք հանդիսանալու, թէ ինք 15 տարիէ ի վեր ներած է անոր սիրահարը, որմէ ունեցած է Ռոպէրը։ Տիկին Լըպօնառ յաջողութիւն չունի այլ եւս պայքարելու իր ամուսնոյն դէմ, որ կատղած, բրտօրէն դեսին կը շպրտէ զայն։

Մօրը աղաղակներուն վրայ կը հասնի Ռոպէր, որ բարկութենէն կրակ կտրած կ'անարգէ զայն։ Ահա այն ատեն Հայր Լըպօնառ, այդ բարի եւ համբերատար մարդը, իր կնոջ ներկայութեան դուրս կը պոռթկայ այն բառը, որ 15 տարիէ ի վեր իր կոկորդը այրած էր. «Լռէ՛... պոռնկորդի»։ Տիկին Լըպօնառ ամօթէն ընկճուած կը նուաղի, մինչ Ռոպէր իր երազած բաղձանքներէն զահավէժ վար իյնալը տեսնելով հիւանդ անկողին կ'իյնայ....։

Ասկէ վերջ Հայր Լըպօնառի ոսկի սիրտը անսահման գուրգուրանքով եւ ներողամիտ ոգւով լի երեւան կուգայ։ Անիկա կ'ուզէ մոռնալ տխուր անցեալը, զայն դարձնել իր զաւակը կ'անուանէ, Չէ՞ որ, ինչպէս ինք կ'ըսէ, «Մարդ միայն սիրելով ալ ճըշմարիտ հայր է. կնոջ մը զաւակը ըլլալու համար միսը անհրաժեշտ է, բայց չէ՞ որ «հոգին աւելի մեծ է... ես հայրն «եմ հոգիով եւ իր կրած վիշտերուն պատճառաւ իր հայրը «կը մնամ»։

Ռոպէր՝ Էսթրէյի մարքիզին հետ ունեցած խօսակցութեան ընթացքին կը յայտնէ թէ որոշած է զինուոր ըլլալ եւ հեռանալ այն տունէն, որ իրը չէ։ Բայց մարքիզը գիտէ Ռոպէրի ծննդեան գաղտնիքը եւ զայն իր պաշտպանութեան տակ պիտի առնէ, չպիտի թողու որ ան զժբախտութեան անդունդը գլորի. մինչեւ անգամ պիտի երջանկացնէ զայն՝ իր աղջիկը անոր տալով։ Իսկ Հայր Լըպօնառ այնքան բարի եւ վեհանձն է, որ պիտի ների Ռոպէրին, որովհետեւ ան մեղաւոր չէ, պիտի ների նաեւ իր կնոջ, չէ՞ որ հիմա ո՛չ մէկը դէմ է իր ծրագրին, այն է երջանկացնել իր միակ պաշտած աղջիկը Ժաննը, զայն իր սիրածին տալով։

* * *

Խաղը ճոխ տեսարաններ չունի եւ 4 արարն ալ միեւնոյն տեղւոյն մէջ կը կատարուի։

Խաղարկութիւնը անցաւ շատ յաջող։

Silvain, որ ստանձնած էր Père Lebonnardի դերը, սկիզբէն մինչեւ վերջը տարաւ մեծ յաջողութեամբ եւ նուրբ արուեստով։ Donneaud կատարեց Տօքթ. Անտրէի բարդ եւ համակրելի դերը իր սովորական յաջողութեամբ։ Le Marchand Էսթրէյի մարքիզի դերին մէջ չտուաւ սպասուած յաջողութիւնը, ինչ որ տեսած էինք իրմէ առաջ Duflos եւ Dessonnes.

Bertin Ռոպէր Լըպօնառի դերին մէջ յաջող էր։ Mme. Silvain, որ ստանձնած էր Տիկին Լըպօնառի դերը, ունեցաւ իր յաջող վայրկեանները եւ գրեթէ անթերի արտայայտեց նոր հաւրուստի եւ ազնուականութեան հովեր ունեցող կնոջ մը յատկութիւնները։

* * *

Փարիզի Հայ Տրամաթիքը իր վեցերորդ տարեշրջանի բացումը պիտի կատարէ այս թատերախաղով 24 Սեպտ. Շաբաթ գիշեր։

ՏՐԴԱՏ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

Դիլիջանի հեղեղին առթիւ, որուն մասին հեռագիրներէն քաղելով գրեցինք Օգոստոսի կէսին, քննիչ Ազատեան հետեւեալ պաշտօնական տեղեկութիւնները կուտայ.

Դիլիջանի եւ շրջականերուն մէջ ճեղեղը աննախընթաց սաստկութիւն մը ունէր։ Լեռներէն իջան ջուրի կատաղի հոսանքներ, քաղաքին մէջ քանդելով 50 տուն։ Տարան երկու փոքրիկ աղջիկներ եւ ծերունի մը՝ հոսանքէն քշուելով։ Ջուրը շատ մը տուներէ քշած է ամէն բան։ Առ այժմ վնասը կը հասնի 500 հազար րուբլիի. Ջորխետի շրջանին մէջ, Դիլիջանի հիւսիսային կողմը, ցանքերը վնասուած են։

ԳԱՑԸ ԿԸ ԺԱՌԱՆԳԷ.— Ամերիկացի ճարտարագործ մը, էրնեստ Միլլըր պապին կտակած է 50,000 տոլար։ Ամերիկեան կառավարութիւնը կը պահանջէ 5.900 տոլար, իբրեւ տուրք ժառանգութեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԹԱՏՐՈՆ

Փարիզաւոյ քանի մը ... սէրներ Անուվիլ-լէ-Կոնեսի ... ներկայացում մը կազմակ... էին Կիրակի օր։ Այս ... մակերպ գիւղին համար ... նակ դաստիարակիչ եւ ... լից նիւթ մը ընտրելու ... չեն խաղալ Թրքական օրէնսունքները վէշենցող ... խաղ մը՝ «Նասրէտտին» անունով, որ ժամանակ ... լիս Ղալաթիոյ եւ Թալիա Իպիչներու խաղացանկի ամէնէն պատուաւոր տեղ զրաւէր։

Բայց խնդիրը այս չէ ... ջին արարէն յետոյ, մէկ ... պարոններ գերակատար... ներկայանալով կը խնդրեն ... խաղը թուրքերէն խաղա... րովհետեւ իրենց հայերէն հասկնար։ Ասոր վրայ դեր... տարները միացած երեք ... գոյները թուրքերէն կը ... զան, ապշութեան մասամբ ... ներկայ ունկնդիրներու ... սալի մէջ հայարուածէ ... միութիւններ կը կազմա... պուին եւ անընդհատ ... կը մղուի հայ լեզուն ... հելու համար։ Իսկ այս ... ները թուրքերէնը մինչեւ կը բարձրացնեն։ Ամօթ ... իր չափը ունի։

Եւ Պէկեա...

ԱՆՈՒՂՂԱՅ ԹՐՔԱՄՈՒ...

Անցեալ Կիրակի Սարգ... ը հայրենակցներու ... թեան զացի Մոսայ Rue ... հայաբնակ փողոցին մէջ ... ալ կողմը ընդարձակ ... գաշտ մըն է, իսկ ձախ ... կը տարածուին հայերու ... կան հոգերն ու տուները ... որ մեծ բազմութիւն ... կ'իջնէ զէմի բլուրէն ... եւ լսեցի «Լուսին չկա...» զոր ֆանֆարի զործիքը ... մէկը կը նուագէր։ Այդ ... բազմութիւնը մեծ յուզում ... ճառեցին ինծի այս ստա... վրայ։

Թովէս անցան քանի մը ... տատարդներ, մաքուր ... խօսելով։ Ասոնք գնդակ ... կուշային կամ մրցումի ... ցաւ ուրիշ խումբերում ... թիւն մը, գրեթէ մեծ մասամբ ... կացած քիբոխտաներն ... եկող երկու երիտասարդ ... հարցուցի թէ արդեօք ... խօսները Յոյներ՝ կամ ... են։ Պատասխանեցին թէ ... ալ Հայեր են, բայց ... չեն գիտեր, իսկ գիտցողներ ... չեն խօսիր։

Շարունակեցի ... գացի հայրենակիցիս ... ջի ժամանակը ... ներն ալ նոյն միջոցին ... մտան, տխուր դէմքով ... հարցումին վրայ, ... կլալով պատմեցին թէ ... ըը խաղալու ատեն կը ... գիտենք թուրքերէն խօսի... քանի որ չեն գիտեր, կը ... կանան իրենց եւ գէշ ... սին։ Հայրենակիցս ... ինծի թէ այս ցաւը ... անբուժելի։ Սանթէյի ... թիւ մը կը կազմեն ... Հայերը։ Ընդամէնը 25 ... Հայեր կան, որոնք ... իրենց սեփական հողը ... բայց 4-5 տուն միայն ... հայերէն կը խօսին։ Արդ... լի է, որ իրենց մաքուր ... բէնը ձգած, այս ազատ ... մէջ նորէն թուրքերէն ... սակցին։ Ի՞նչ շատ ... հենեւու բրածը։

Յ. ՔԷՓ...

«ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏ» ... կի Հայերը (Հիւս. ... կայացուցած ... են իրենց ... բուն վրայ Աճիարեան ... ցունքի Հովիտը եւ ... նման Թատերախաղեր ... վուրդը կը ներկայացնէ ... արտօնութիւն առնելու ... ջետեւ գիտէ թէ արգիլ... եւ ապակ մը ... «Մուլէն-Ռուժ» ... մէջ (1 Սեպտ.) կը ... այսուհետեւ չ... ցունքի Հովիտ» խաղալ...

ՄԻՏՔԻ ՓՈԽՈՐԷՆ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻՆ ՎՐԱՅ ՆՍՏԵԼԷՆ... ՓԱՓԱՔ

[illegible] Լենինկի մամուլին մէջ [illegible] մը կայ։ Սրագրող մը կը [illegible] է թէ Ելեկտրական աթոռին վրայ նստելով մարդ... չի մեռ[illegible] փորձի համար կ'առա[illegible] նման աթոռ մը պատ[illegible] իրեն ցետոյ գրաւի [illegible] կ'առաջարկէ նաեւ որ [illegible] Ամերիկա եւ Նատե[illegible] Սաքքօի եւ Վանցէթթիի [illegible] վրայ, պայմանով որ [illegible] ծախքերը վճարուին Ամերիկացիներուն կողմէ, ինչ[illegible] նաեւ վերադարձի ծախ[illegible] եթէ ծամբան փոխելով չմեռնի։ Ասկէ զատ կը [illegible] որ իր կնոջ վճարուի [illegible] դրամ, որքան պիտի [illegible] մինչեւ իր բնական [illegible] մը չնաշխարհիկ օրա[illegible]։

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ԲԱԽՏԸ

Վատիկանի մատենադարանին կանոնաւոր ընթերցողներէն ուսանող մը, Լաքռամա, վերջերս ուզեց կարդալ հին գիրք մը, [illegible] Էմիլ Զաւ[illegible] Ռէվիքալի, որ շատ[illegible] մնացած էր։ Գիրքին մէջ գտաւ տոմսակ մը, ուր գրուած էր. «Դուն որ պիտի կարդաս այս տոմսակը, տար զայն իմ նոտարիս ու խնդրէ որ կատարէ ինչ որ արձանագրուած է իր տետրակին 160րդ էջին վրայ»։ Ուսանողը [illegible] վաւերաթուղթին մէջ արձանագրուած էր, թէ այս տոմսակը կարդացողը իրեն յանձնուի չէք մը ութը միլիոն լիրէի (12 միլիոն ֆր.)։

Ուսանողը չափազանց զարմացած մնաց այս պատմութիւնը լսելով։ Մինչեւ հիմա իր հրատարակութեան [illegible] այնքան գէշ քննադատութեան մը արժանացաւ, որ հեղինակը երդում բրաւ այլեւս չգրելու։ Յետոյ խնդրելու համար որ որեւէ այդ ծանր քննադատութենէն ետքը, ոեւէ մէկը պիտի ազէր կարդալ այդ գիրքը, տոմսակ մը դրաւ մէջը։ Եւ այսպէս իրար այսպէս երկար ատեն եւ մնաց 150 տարի անցաւ, մարդ չուզեց կարդալ այդ գիրքը եւ ուսանողը այսօր հսկայ հարստութեամբ մը միլիոնատէր դարձաւ։

ՆՈՐ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ ՄԸ

Սեպտեմբերի առաջին օրէն սկսեալ, Մալաքոֆ-Փլօռ գիծին վրայ, կը բանի սիպար հանրակառք մը, որ անշուշտ շուտով պիտի ընդհանրանայ։ կառքը կը վարէ պաշտօնեայ մը միայն, որ թէ մեքենավար է եւ թէ տոմսավաճառ։ Սակայն անհրաժեշտ է որ ճամբորդները մանրուք վճարեն։ Այս դրութիւնը շատ տարածուած է Ամերիկայի մէջ։ Այս կերպով կէս առ կէս պաշտօնեայի խնայողութիւն կ'ըլլայ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱԼԱՏԸ

Երէկ գրեցինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Պալատին շինութեան համար բազմաթիւ յատակագիծեր պատրաստուած են, եւ սակայն շինութիւնը կ'ուշանայ։ Այս առթիւ ճարտարապետներու քննիչ յանձնաժողովին նախագահը, պելճիքացի Հորթա, կը յայտարարէ թէ 9 յատակագիծեր ընտրուած են, բայց վերջնական ընտրութիւնը չէ կատարուած, եւ պալատին շինութիւնը թերեւս կարելի չըլլայ սկսիլ 1929 Սեպտեմբերին, ինչպէս կը կարծուէր առաջ։ Այնպէս որ բացման հանդիսութիւններն ալ յետաձգուած են։

Այս ուշացումին պատճառը այն է որ, ճարտարապետներու քննիչ յանձնաժողովը կը խորհի պալատին կառուցուածքին մէջ ներկայացնել հինգ աշխարհամասերն ալ միանգամայն։ Չէ՞ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քաղաքակիրթ աշխարհին սիրտն է, ուրեմն անհրաժեշտ է որ այդ համաշխարհային սիրտը գրաւի ամէնուն գնահատութեան ու աջակցութեան արժանի պարունակի մը մէջ։ Այս պատճառով անհրաժեշտ է որ մասնակցին աշխարհի բոլոր ճարտարապետները։ Ահա թէ ինչու կ'ուշանայ շինութիւնը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՀՈՒՆՁՔԸ

Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը կը հրատարակէ վիճակագրութիւն մը, որ ցոյց կու տայ պատերազմի ընթացքին մեռած ու կորսուած զինուորներուն թիւը։

Գերմանիա կորսնցուցած է 2,000,000 մարդ, Ռուսիա՝ 1,700,000, Աւստրօ-Հունգարիա 1,542,817, Ֆրանսա՝ 1,400,000 Անգլիա՝ 743,702։ (Հայեր հա՞յ չե՞ն) Այս թիւը, որ կը հասնի մօտաւորապէս 10 միլիոնի, աւելի պիտի շատնայ, եթէ ծանօթ ըլլայ մեռած մանուկներու, տմահար փախստականներու թիւը։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԼԷԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ամերիկացի Լէգէոնականները Սեպտեմբեր 19էն մինչեւ 24 իրենց 10րդ համաժողովը պիտի գումարեն Փարիզի մէջ։ Հաշտութենէն յետոյ ամենամեծ շարժումն է այս Ամերիկայէն Եւրոպա։ Որովհետեւ 12,000 լէգէոնականներ պիտի գան Փարիզ, եւ անոնց պիտի ընկերանան 18 հազար հոգի՝ իրենց ընտանիքներէն։

Այս պատճառով Ամերիկեան Լէգէոնականներու գրասենեակ մը բացուած է Փարիզի մէջ, անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընելու համար։

Լէգէոնականները պիտի այցելեն պատերազմի դաշտերը, պատերազմի գերեզմանները Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ։ Լէգէոնականները ապահովագրուած են ամէն հիւանդութեան եւ արկածի դէմ։ Փարիզի մէջ վարձուած են 30 հազար սենեակներ զանազան պանդոկներու մէջ։

Սեպտեմբեր 19ին տողանցք մը պիտի կատարեն գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, յետոյ պիտի երթան Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ դնելու կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր ծաղիկներ։

Ինչպէս գրեցինք, այս տարի տօնական օր յայտարարուած է Սեպտ. 19ի Երկուշաբթի օրը։

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Միացեալ-Նահանգներու մէջ բազմաթիւ գործիքներ կան մահապարտներուն համար։ Ելեկտրական աթոռէն զատ, կը գործածուին նաեւ կախաղանը եւ հեղձուցիչ կազերը։ Ելեկտրական աթոռը կը գործածուի Նիւ-Եորքի, Մասաչուսէցի եւ Քալիֆորնիոյ Նահանգներուն մէջ։ Ուաշինկթընի, Իլլինոյզի, Փէնսիլվանիոյ եւ բազմաթիւ նահանգներու մէջ մահապարտները կը բարձրացնեն կախաղան։ Իսկ հեղձուցիչ կազը կը գործածուի միայն Նեւատա Նահանգին մէջ։ Այս Նահանգին մէջ մահապարտներուն լուր չի տրուիր թէ մահուան դատապարտուած են, այլ կը փակեն խցիկի մը մէջ, եւ փոքրիկ ծակէ մը ներս կը ղրկեն սարսափելի կազը, որ վայրկենական կը սպաննէ։

Միացեալ-Նահանգներուն մէջ պատժական օրինագիրքը մէկ չէ, ինչպէս է Ֆրանսայի մէջ, այլ 50 օրինագիրքեր կան, որ կը գործածուին 50 Նահանգներու մէջ, եւ բոլորը իրենց հիմը դրած են անգլիական օրէնքին վրայ։ Ամէն Նահանգ ապէս լիակատար ազատութիւն ունի, որուն չի կրնար միջամտել ոեւէ ուժ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԱՆԴԱՄԱԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

Պուլկարիոյ մէջ խորհրդաւոր հիւանդութիւն մը համաճարակի պէս սարսափ պատճառած է մայրաքաղաքին բնակչութեան։ Հիւանդութիւնը կը յիշեցնէ մանուկներու անդամալուծութիւն կոչուած ցաւը, եւ կը զարնէ 3—10 տարեկան երախաները։

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ.— Պուտափեշթի մէջ բացուեցաւ կենդանաբանական միջազգային 10րդ համաժողովը։ 1000 գիտուններ, 700ը օտարական, կը մասնակցին ժողովին։

ՑՈՆԻ ՀԱՅԵՐԸ (Հիւս. Կովկաս).— Ցոնի շրջանին մէջ կան 43էն 45,000 հայեր։ 27,000ը՝ Միասնիկեան շրջանակին մէջ։ Մնացածը ցրուած՝ Ռոստով— Նախիջեւանի մէջ։ Փոքր թիւով ցրուած են Նովոչերկասկի, Եյսկի եւ Աչախի մէջ։ Շահումեան գիւղին մէջ՝ 300 տուն հայութիւն. («Մուրճ-Մանգաղ», 1 Սեպտ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վաղը, կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. եւ պահեստի խումբերը պիտի մրցին I. A. St. Ouenի Ա. եւ պահեստի խումբերուն դէմ։ Ֆրանսական այս խումբը կը պատկանի Բ. դասակարգին եւ սեծ համբաւ կը վայելէ Փարիզի մեծ խումբերուն կարգին, այնպէս որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը դժուարին հակառակորդի մը դէմ պիտի գտնուի։

Կը յուսանք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը ճիշդ կազմով լաւ խաղարկութեամբ մը յաղթող հանդիսանայ։

Ա. խումբին ժամադրավայրը որոշուած է Porte de Clignancourt ժամը 2. 30ին, մեկնում 10 թիւ հանրակառքով, իջնել Mairie de St. Ouen, իսկ պահեստի խումբինը ժամը 12. 30ին։

CLUB FRANÇAIS (1) «ԱՐՄԷՆԻԱ» (Ա

Վաղը՝ կիրակի Սթատ Էլիզապէթի մէջ հայկական ֆութպոլի մեծ տօնի օր մը պիտի ըլլայ։ «Արմէնիա»ի խումբը, որ կարճ ժամանակուան մէջ մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տուաւ, վաղը մեծ քայլ մը եւս պիտի առնէ՝ մրցելով Ֆրանսայի վեց լաւագոյն խումբերէն Club Françaisի Ա. խումբին դէմ։ Արմէնիա իրմէ անհրաժեշտ կիրքով զօրաւոր խումբի մը դէմ է որ պիտի չափուի այսանգամ։ Յառաջիի բաժակին օրը տեսանք Քլիւպ Ֆրանսէի երկու խաղացողները (Ֆիւֆուր եւ Ռոէլս)։ Այս անգամ նոյն դասակարգէն տասնըմէկ ուժեղ խաղացողներու դէմ է որ պիտի պայքարի «Քլիւպ Ֆրանսէն» ասկէ առաջ քանիցս Ֆրանսայի եւ Փարիզի ախոյեան հանդիսացած է։ Դեռ անցեալ կիրակի 6—0 յաղթեց մեզի ծանօթ C. A. S. Générauxի, որ առջի տարուան Ֆրանսայի ախոյեանն է։

Կը յուսանք թէ ֆութպոլի բոլոր սիրահարները պիտի գան վաղը՝ քաջալերելու հայ խումբի երիտասարդ եւ կորովի խաղացողները, որոնց կողքին պիտի գտնեն Կ. Կարապետեանը, Շահինը, Թ. Գրիգորեանը եւ Մենիկը (կակալօֆ) եւն։

Քլիւպ Ֆրանսէ դաշտ պիտի իջնէ հետեւեալ կազմով.— Le Boucher, Parks, Roëls, Wilcock, Glas, Mouléne, Sentubery, Dufour, Gerauton, Haas, Bords։

Սթատ Էլիզապէթ փութ տ'Օռլէանի ճիշդ քովն է ու անձրեւէն պաշտպանուած։ Մուտքի գիները 3, 5, 7.50, 10, 15, 20 ֆրանք։

Գ. Կարապետեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ
ԻՐ ԿԱՐԳԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ
ԳՏՆԵԼՈՎ ՊԻՏԻ ՆՊԱՍՏԷ
ԹԵՐԹԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՓՇԻԿԸ.— Լիվանովիլի մէջ (Ամերիկա) խափշիկ մը խեղդելով, ուզեց սպաննել իր կինը։ Ոստիկանութիւնը պաշարեց տունը, ձերբակալելու եւ յիմարանոց փոխադրելու համար խափշիկը։ Պատուհանին մէջէն յիմարը կրակեց ոստիկաններուն վրայ եւ հինգ հոգի ծանրապէս վիրաւորեց։ Ոստիկանները կատղեցան եւ զէն ի ձեռին յարձակեցան տունէն ներս։ Կատաղի կռիւէ մը յետոյ, ոստիկանները ետ դարձան։ Անկարելի էր գրաւել տունը, որովհետեւ խափշիկը անխնայ կը կրակէր։

Այն ատեն ոստիկանները կրակի տուին տունը։ Երբ մոխիր դարձաւ տունը, աւերակներուն մէջէն դուրս հանեցին փախշիկին ածխացած դիակը, որ ծակծակ եղած էր գնդակներէն։

ԿԱՅԾԱԿ.— Վէրտէօնի վրայ փայլատակները կը վառէին երկինքը և տեղատարափ անձրեւ մը կը ծեծէր դաշտերը։ Աղջնակ մը, որ ոչխար կ'արածէր, այդ յորդ անձրեւին տակ, տուն կը դառնար։ Երբ տանը առջեւ հասաւ, կայծակ ինկաւ վրան եւ հօրը աչքին տակ ածխացաւ դժբախտ աղջնակը։ Մօտակայ գիւղի մը մէջ եւս կայծակ ինկաւ եւ այրեց խրճիթ մը։ Կովերէն մէկ քանին զոհ գացին հրդեհին։ Օսէօնի մէջ ալ, գիշեր ատեն, կայծակ ինկաւ մարագի մը վրայ եւ սպաննեց եզները, որ կը հանգչէին։ Գիւղի տան մէջ կը քնանար տէրը, կայծակը ինկաւ անկողինին վրայ, խանձեց վերմակն ու շապիկը, իսկ մարդը յանկարծ կուրացաւ։

ՈՃԻՐ.— Վիլնէօվ-լը-Ռուայի մէջ երկու երիտասարդներ, մէկը Ֆրանսացի եւ միւսը Իտալացի, կը կռուէին վարինեի պէս։ Անցորդները միջամտեցին եւ գատեցին կռուազանները, որոնք հայհոյելով կորսուեցան փողոցներուն մէջ։ Քիչ վերջ, անցորդները դիակ մը տեսան փողոցին մէջ։ Ֆրանսացին էր։ Իտալացին դնդակով մը ծակելէ յետոյ սիրտը, փախած էր։

ՑԻԿՈՂՆ ՈՒ ԳԵՂԵՑԻԿԸ.— Ալպանի ծովեզերքը (Ճընեւ) գեղձի նման գեղեցուհին ու ոչորկ ափին վրայ հարուստ մարմիններ հանգիստ կ'առնէին։ Արեւը մետաքսի նման հագուեցուցեր էր զանոնք։

Ցանկարծ գեղանի կին մը, մերկ, լողորդին մերկ, խուցէն դուրս ելաւ եւ մօտեցաւ ջուրին։ Թզենիի տերեւի մը մեծութեամբ շոր մը միայն ունէր։ Եւ ուրիշ ոչինչ։ Բոլորին աչքը գնաց աղուոր կնոջ արձանին։ Ի՛նչ երջանկութեամբ կը դիտէին զայն, երբ կին մը, — ապահովաբար տգեղ մը, որ նախանձեցաւ, — գնաց լուր տալու լոգարանի տնօրէնութեան։ Տնօրէնը եկաւ եւ հրամայեց գեղեցիկին, որ ծածկուի եւ հրամայեց վերադառնայ իր խուցը։

Կինը հպարտ նայուածքով մերժեց։ Եւ յետոյ աւելցուց թէ բժիշկ մը ըսած է որ արեւի լոգանք կատարէ։ «Զմռսնե՞ս կանակդ տալ արեւին» ըսեր է բժիշկը։ Վէճը երկարեցաւ սակայն, հետաքրքիրները հաւաքուեցան, գայթակղութիւնը սկսաւ։ Եւ կինը, որ ամուսնալուծուած էր միլիոնատէրէ մը, խոհեմութիւն համարեց, կեղծաւորպարկեշտներուն աչքին տակ, քաշուիլ իր խուցը։

ԳՈՂԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Շարանթոնի մէջ տիկին Տըլէթրի տունը գող մտաւ։ Տիկինը պոռաց, գողը փախաւ։ Ոստիկան մը լսեց ու սկսաւ հալածել։ Գողը մտաւ ուրիշ տուն մը, սանդուղներուն տակ պահուըտեցաւ։ Յետոյ ցատկեց դուրս եւ փողոցէ փողոց դաշտ ելաւ։ Դաշտին մէջ կրակելով կը պաշտպանէր իր նահանջը։ Սակայն ոստիկանին գնդակը հանդիպեցաւ գլխուն եւ տապալեց զինք գետին։

ԽԱՂԱՄՈԼՆԵՐԸ.— Պիւթ-Շօմօն ազուոր պարտէզին մէջ շատեր օդ ծծելու կ'երթան, շատեր ալ... «երեք քարտ» խաղալու։ Ոստիկանութիւնը անցեալ օր յանկարծ վրայ հասաւ եւ ձերբակալեց 17 խաղամոլներ, որոնք երեք քարով երեք հազարներ կը զարնէին։ 18րդը փախաւ, նետուեցաւ լիճը, որ պաշտպանուած է երկաթէ թելերով։ Հետաքրքիրը այն է որ երբ մէկը զգի երկաթէ թելերուն, ամէն կողմէ կը սկսին պայթիլ ձայներ լսուիլ։ Եւ խաղամոլը իսկական հրացանաձգութեամբ մը դիմաւորուեցաւ։ Ոստիկաններ երիկուն ըլլալով, չյաջողեցան ձերբակալել։ Եւ գիշերը պաշարեցին կղզին, առաւօտուն ձերբակալելու համար փախստականը։

ՍԻՐՈՅ ՎՐԷԺ.— Սթրասպուրկի մէջ Ֆոլցեր բաժնուած էր իր կնոջմէ, որ գնաց ապրիլ ծերունի մարդու մը հետ։ Ֆոլցեր կարօտցաւ կնիկը եւ գնաց ետ պահանջել ծերուկէն։ Ծերուկը վախցաւ, «ոչ» ըսաւ, բայց կինը մտիկ չըրաւ։ Ֆոլցեր ատրճանակը պարպեց կնոջ սիրտին և սպաննեց։ Ֆոլցեր փախաւ եւ ոստիկանները ետեւէն։ Նետուեցաւ հանրակառք մը, որ կը սուրար փողոցէն։ Ոստիկանները կեցուցին կառքը եւ ձերբակալեցին։

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԳՈՂԵՐԸ.— Էզանվիլի մէջ Պագիլի տունը մտան գողերը, թաշկինակներով ծածկած իրենց երեսները, եւ ատրճանակները տնկած։ Պագիլ, որ պառկելու կը պատրաստուէր, սարսափած մնաց, երբ գողերէն մէկը, վախցնելու համար կրակեց պատին դէմ։ Այն ատեն Պագիլ ցոյց տուաւ իր գանձին տեղը։ Գողին մէկը պարպեց արկղը, որ կը պարունակէր 12,000 ֆր.։ Յետոյ փախան բոլորը մէկ։

Պագիլ ոստիկանութեան դիմեց։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 58

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՔԵՐԵՍՈՖ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՎՆԱ

Անուշքայի անունը երբ լսեց սարսռաց եւ նեղուեցաւ.

— Գիտէ՞ք ուրեմն թէ ով է Անուշքան, հարցուց

— Բայց այո՛, ըսի խնդալով։

— Եւ կը հաստատէք թէ՛ ան ալ կը հաւատայ այս խեղճին դարձին։

— Կը հաստատեմ։

— Այն ատեն, որեւէ վարանում ներելի չէ որովհետեւ աշխարհի մէջ չկայ մէկը որ քրոջս չափ լաւ ճանչնայ Կոստանդինովնան։

Եւ ինքնաբերաբար ձեռքը ինծի երկարելով

— Թոյլ տուէք որ ձեզ շնորհաւորեմ եւ ձեզի շնորհակալութիւն յայտնեմ։

Յետոյ Քարասօֆ յառաջացաւ դէպի «Կարմիր կոյս»ը եւ անոր առջեւ խոնարհեցաւ շնորհալի կերպով մը որ, ազնուականը կը յայտնէր. ու ըսաւ

— Ինծի կ'ըսեն Օրլօրդ թէ՛ ասկից յետոյ, բարեկամներ ենք։ Այս լուրը թէեւ զիս անակնկալի կը բերէ, բայց զայն կ'ընդունիմ իր արժանի գնահատումով, եւ թոյլ տուէք աւելցնելու թէ զիս ուրախութեամբ կը լեցնէ։

«Կարմիր կոյս»ը խոնարհեցաւ առանց խօսելու։

Քարասօֆ շարունակեց

— Ձեր ուրախութեամբ կը լեցնէ նախ անոր համար որ, ձեր կամքով եւ առանց յետին մտքի (շեշտեց այս բառերը) կը հեռանաք այդ վայրագ միջավայրէն որ Չեկան է։ Յետոյ, ուրախ եմ տեսնելով որ ձեր արժանիքն ունեցող աշխատակից մը կ'աւելնայ մեր շարքերուն վրայ

Այս յայտարարութիւնը կարծես խրախուսեց Կարմիր Կոյսը որ, մինչեւ այն ատեն, չէր կրցած իր յուզումը զսպել։

— Լաւ հասկցայ արդեօք, գոչեց. կ'ըսէք թէ զիս ձեր շարքերո՞ւն մէջ կ'առնէք. կարելի չէ. երազ մըն է

— Որ իրականութիւն պիտի դառնայ, անմիջապէս որ փափաքիք, պատասխանեց։

— Ուրեմն, անմիջապէ՛ս։

— Առանց գիտնալու թէ ո՛վ ենք եւ ի՞նչ կ'ուզենք։

Րոպէ մը զայն դիտեց յետոյ.

— Ո՛վ էք, ըսաւ, իր կարգին ժպտելով. չսեռնելու համար, աչքերս կապուած ըլլալու էին։ Թէ ի՞նչ կ'ուզէք. չեմ գիտեր. բայց գիտեմ թէ ի՞նչ կ'արժէք եւ այդ ինծի կը բաւէ։

— Սակայն...

— Թոյլ տուէք որ աւարտեմ, կ'աղաչեմ, ընդմիջեց յաւակնութիւնը ունիմ խելացի կին մը ըլլալու։

— Գլխու տէր կին մը, ուղղեց Քարասօֆ։

— Եթէ կ'ուզէք։ Ցետոյ, միշտ ալ այնպէս կարծած եմ թէ՛ քաղաքական ոստիկանութեան մէջ, ըսենք ճիշդ բառը, լրտեսութեան մէջ, դեռ ինծի քար հանողը չէր ծնած. բայց տեսնելով կը խոստովանիմ թէ՛ երբեք դեռ որեւէ մէկը զիս այդ տեսակ խաղի չէր բերած, ինչպէս դուք երկուքդ։

Քարասօֆ եւ ես ժպտեցանք։

— Սակայն ինչ որ չեմ կրնար հասկնալ, սա է թէ՛ թիւ 2 Լուպիանքային մէջ, ուր սակայն իրենց արհեստը գիտցող մարդեր չեն պակսիր, չեն կրցած երբեւան հանել ձեր կրկնած խաղերը։ Որովհետեւ եթէ ես խաղի եկայ, ուրիշներ ալ, եւ աւելի խորամանկներ, խաղի եկած ըլլալու են։ Այս կը մխիթարէ զիս քիչ մը, մանաւանդ որ կունսլիխթ, փեթերս եւ ուրիշներ Խումայիլօֆը իրենց բերնէն վար չեն ձգեր։ Միայն Խումայիլօֆի ըրածը լաւ է։ Եւ երբ Խումայիլօֆն է որ խօսած է, ամէն ինչ ըսուած է։

Այս յայտարարութիւնը՝ կատարուած այդ տեսակ կնոջ մը կողմէ, եւ նման պարագայի մը մէջ, անգնահատելի արժէք մը կը ստանար։

«Կարմիր կոյս»ը Քարասօֆի մօտեցաւ եւ ձեռքերը անոր ուսին վրայ դնելով ըսաւ.

— Գիտէ՞ք թէ կը հիանամ ձեր վրայ։ Ի՞նչ կ'ըսեմ. աւելին իսկ. ձեր մէջ կ'ողջունեմ վարպետ մը, ե՛ս, Կոստանդինովնան, ես որ, Չեկայի մէջ նկատուեր եմ իբր միջազգային գաղտնի ծառայութեանց լաւագոյն գործակալը, կը խոստովանիմ թէ՛ ձեր քով, պզտիկ, շատ պզտիկ աղջիկ մըն եմ։ Եւ ի՞նչ անարժէք կարծիք ունենալու էք իմ տաղանդիս մասին

— Այդ տեսակ բան չկայ, գոչեց Քարասօֆ. Նօպօտի կրնայ վկայել թէ՛ միշտ ձեզ նկատած եմ մեր ամէնէն աչառու հակառակորդներէն մէկը։ Դեռ այս միջոցիս իսկ, կը մտածեմ թէ այն որ ձեր մասին լաւ գաղափար կազմած չէ, կոպիտ եւ աններելի սխալ մը կը գործէ։

Այս գնահատութիւնը ուրախացուց զայն։

— Իրա՞ւ. ճիշդ ձեր ըսածին պէս կը մտածէ՞ք։

— Պատուոյ խօսք։

— Կը հաւատամ ուրեմն թէ՛ պիտի կրնամ տակաւին ձեզ օգնել։ Ցակաւին կ'ըսեմ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ նկատէք թէ, ինչ որ անցաւ դարձաւ քիչ առաջ, կրնան իմ ուժերս նուազեցուցած ըլլալ։

— Լաւագոյն պատասխանը որ կրնամ ձեզ տալ սա է։ Ե՞րբ գործի կը սկսինք։

— Անմիջապէս, եթէ կ'ուզէք բայց ուրկէ՞ պիտի սկսինք։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԼԻՐԻՑԵԱՆՑ

առեւտուրին մասնաւոր հանգամանքը, համաձայնութիւնը կը հաստատէ հետեւեալ սկզբունքները.— Պարսկական ապրանքները առանց մասնաւոր արտօնութեան ազատ պիտի ըլլան ներածուելու Խորհրդային Միութեան մէջ, պարսիկ վաճառականները իրաւունք պիտի ունենան առեւտուրով զբաղելու ուղղակի Խորհրդային Միութեան հողին վրայ, պիտի կրնան ներածել եւ արտածել իրենց ապրանքները որոշեալ սահմանի մը մէջ, առանց առեւտրական ներկայացուցչութենէն նախապէս արտօնութիւն խնդրելու։ Յառաջիկայ տարուան համար պարսկական ապրանքներու ներածման սահման որոշուած է 50 միլիոն ռուբլի։

Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքները

Գրեցինք թէ Հոլանտայի պատուիրակէն յետոյ լեհական պատուիրակութիւնը Ժընեւի մէջ կ'առաջարկէր արգիլել պատերազմները ամէն գինով։ Հինգշաբթի երբ բանաձեւերը գրաւոր հաղորդուեցան, զարմանքով տեսնուեցաւ որ փոփոխութիւն մը կայ խմբագրութեան մէջ։ Բանաձեւը դարձեր էր պարզ, պղատոնական փափաք մը հաւաքաբար աշխատելու համար պատերազմին վերացման դէմ։

Յայտնի չէ թէ այդ տարտամ նոր բանաձեւը հաւանութիւն պիտի գտնէ՞ միւս պատուիրակներուն, մասնաւորաբար Անգլիոյ մօտ։

Փոփոխութեան ենթարկուած լեհական բանաձեւը կ'ըսէ. «Ամէն յարձակողական պատերազմ արգիլուած է։ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները պարտաւոր են հպատակիլ այս սկզբունքին եւ կազմել ոչ-յարձակողական դաշինքներ։ Վէճերու պարագային, ինչ ալ ըլլան անոնք, պէտք փորձուին խաղաղասիրական ամէն միջոց»։

Ընդհ. Ժողովին առաւօտեան նիստին մէջ Յունաստանի ներկայացուցիչը Փոլիթիս խօսք առնելով ըսաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը երբեք չպիտի մերժէ զբաղիլ միջազգային ծանր հարցերով, որոնք կը շահագրգռեն համաշխարհային խաղաղութիւնը։ Շեշտեց թէ անհրաժեշտ է պատժական խիստ միջոցներ ձեռք առնել միջազգային ամէն ոճիրի դէմ այդ ալ կարելի է՝ ստեղծելով Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ բանակ մը՝ ի հարկին Ժընեւի որոշումը պարտադրելու համար։ Եթէ նոյնիսկ պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը ընդունուի, ինչ կ'արժէ, եթէ ազգը միջոց չկայ վճիռը գործադրելու։

Ընդհ. Ժողովը նշանակեց գերման պատուիրակը, որ պիտի մասնակցի Հոգատարութեանց Յանձնաժողովին։ Ժողովը լսելէ յետոյ Շթրէզէմանն ու Տանցիկի ծերակոյտին նախագահը, որոշեց Դեկտեմբերին յետաձգել Տանցիկեան պատուիրակութեան խնդրանքը, որ կը թելադրէ չթոյլատրել լեհ մարտանաւերուն իբրեւ տեւական նաւահանգիստ գործածել Տանցիկի նաւահանգիստը։

Թուրքիոյ ընտրութիւններէն վերջ

Անատոլուի գործակալութիւնը Սեպտ. 8 թուականով կը հաղորդէ որ ընտրութիւնները վերջացան եւ ամէն տեղ Խալք կուսակցութեան թեկնածուները ընտրուեցան միաձայնութեամբ։ Մուսթաֆա Քէմալ յայտարարութեամբ մը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ ազգին, որ վաւերացուց իր եւ իր քաղաքական կուսակցութեան գործունէութիւնը եւ վստահութեամբ կը քաջալերէ իր ապագայ աշխատանքները։ «Թուրքիա, կ'ըսէ, անգամ մը եւս ցոյց տուաւ թէ զօրաւոր էութիւն մըն է, որ կը յարատեւէ ազգային իտէալին մէջ եւ անխախտ միութիւն մը կը պահէ ազգային գործերու մէջ։» Վերջացնելով, հաստատ յոյս կը յայտնէ ապագայի եւ նոր յաջողութիւններու մասին։

Մուսթաֆա Քէմալ մօտ օրէն Թրակիա պիտի այցելէ։ Յետոյ պիտի դառնայ Էնկիւրի, ուր մեծ ճառ մը պիտի խօսի Խալք կուսակցութեան Հոկտեմբեր 15ին գումարուելիք համաժողովին մէջ։

Մուսթաֆա Քէմալի որոշման համաձայն, Նորընտիր երեսփոխաններէն Հասան Ֆէհմի (Գասթէմունի), Աղա Օղլու Ահմէտ (Կարս), Հաքքը Շինասի փաշա (Պոլիս), Մուսթաֆա Ֆէյզի (Սարուխան) եւ ուրիշներ, որոնք շաքարի եւ քարիւղի մենաշնորհի վարչական խորհուրդին կ'անդամակցէին, պիտի ստիպուին այս շահաբեր պաշտօններէն հրաժարիլ։ Նախարարութեանց բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն շատեր երեսփոխան ընտրուած ըլլալով, նոյնպէս պիտի հրաժարին իրենց նախկին պաշտօններէն։

Կեանքը Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Դամասկոսի Մէրճի հրապարակին վրայ կախաղան հանուած է Մէյտանցի հրոսակ Քասըմ էլ Մօքշաթի, որ վերջին ապստամբական շարժման ատեն ոստիկան մը սպաննած էր եւ խառն դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուած։

Մահապարտը որ դատավարութեան ընթացքին ամէն ինչ ուրացած եւ ոչ մէկ խոստովանութիւն ըրած էր, գլուխը չուանին չյանձնած յայտարարեց թէ ոչ միայն ոստիկանի մը, այլ շատ մը զինուորներու արիւնն ալ խմած է։

Արեւելեան բանակի սպայակոյտը վերջացուցած է Լիբանանեւսուրիական քաղաքապահ բանակի մը կազմութեան ծրագիրը։ Այս բանակը ֆրանսական ուժերու հետ միասնաբար նովանաւոր երկիրներու պաշտպանութիւնը պիտի ապահովէ։ Տեղական այս նոր բանակը պիտի բաղկանայ 10,000 զինուորէ, եւ պիտի կոչուի միջ-պետական քաղաքապահ բանակ։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի պետութիւնները պիտի ապահովեն անոր բոլոր ծախքերը։

Արհեստակցականներու համաժողովը

Էտինպուրկի Արհեստակցական համաժողովին մէջ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ — 620,000ի դէմ 2,551 հազար ձայնով— այն բանաձեւը, որ կը պահանջէր վերջնապէս խզել բարեկամական յարաբերութիւնները ռուս սէնտիքաներուն հետ։

Աշխատաւորական կուսակցութեան վարիչ եւ նախկին վարչապետ Ռամսէյ Մաքտոնըլտ առջի օր ճառ մը խօսեցաւ, պարզելով Անգլիոյ ներքին կացութիւնը եւ օրակարգի վրայ գտնուող միջազգային խնդիրները։ Ըսաւ թէ պահպանողականները յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ պարտութենէ մը վախնալով, այժմէն կ'աշխատին հակասահմանադրական խիստ միջոցներով կազմել «Հինտէնպուրկի գիծ» մը, ուսկէ ետեւ պիտի ապաստանին իրենց պարտութենէն վերջ, իշխանութեան գլուխ գալիք կառավարութեան առջեւ դժուարութիւն հանելու համար։ Եւ սակայն Աշխատաւորական կուսակցութիւնը թոյլ չպիտի տայ որ պահպանողականները խաղան Սահմանադրութեան հետ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Ե. Գարահիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս.-Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ռ. Միութեան, Տարոն-Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեանց եւ Ռալայից Միութեան։

17 Սեպտ. Շբ. երեկոյ Ժ. 9ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը 21 Rue Cadet

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Ազգ. վարչական խորհուրդի

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Ս. Յարութիւն մատրան մէջ, տեղի պիտի ունենայ պաշտօն պատարագ եւ Հոգեհանգիստ։ Ժամը 10.30ին պիտի կատարուի Սգահանդէս, եկեղեցիին մէջ։

Կը հրաւիրուին բոլոր յարանուանութիւնները, կուսակցութիւններն ու միութիւնները։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կարտանի կոմիտէին, այս կիրակի կարտանի Հ. Յ. Դ. ցան մէջ։ Հոգեհանգիստ եւ բանախօսութիւն։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նրիտ. Փարթեւ Միութեան կողմէ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Սէն Ժէրոմ Գ. Մինասեանի գորգի գործարանի պարտէզը

Բանախօսութիւն, հայկական եւ եւրոպական սպորտ, նուագ, երգ, ծաղկաման, գաւեշտ (Պլուզի քոնքուր) եւ աժան պիւֆէ։

Տոմսերը գնել Միութեան անդամներէն, իսկ հանդէսին օրը կիշէն Հաղորդակցութիւն.— Շափիթրէն առնել 5 թիւ հանրակառքը։

ՄՈՒՏՔԸ 2 ՖՐԱՆՔ

ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵՑԷՔ STADE ELISABSTH PORTE D'ORLÉANS

Ֆութպոլի մեծ մրցում CLUB FRANÇAISի եւ ԱՐՄԷՆԻԱ ՖՈՒԹՊՈԼ ՔԼՈՒՊի միջեւ։ վաղը 11 Սեպտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 3.30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընկերները կը հրաւիրուին խմբական ժողովի գրադարանի սրահը Սեպտ. 12 Բշ. օր ժամը 8ին։ Անդամատեարը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Գրադարան-ընթերցարանը։ Օրակարգ. վարչութեան նոր ընտրութիւն։ Առանց բացառութեան ամէն ընկեր պարտաւոր է ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. Վիէննի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 13 Սեպտ. երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 8ին Հայ ժողովրդային Լսարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Ս. Գույումճեան։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Ըսկայի կոյինի ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը, վաղը կիր. ընկեր Ասատուր Ճէքէրեանի բնակարանը. պիտի խօսի ընկեր Մարգար Բարխեան. նիւթ՝ կազմակերպութեան օգտակարութիւնը։ Կրնան համակիր ընկերներ եւս ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. Լուառի Շրջ. Կոմիտէն կը հրաւիրէ Սէնթ-Էթիէնի, Սէն-Շամոնի եւ Մօնբրոնի ամբողջ ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Սէն Շամոնի Վարուժան ակումբը, ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քաֆէ օ Պէէրտը լա Լիւն, Փլաս տ'իթալի։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ստիպողական է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռոնիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 6.30ին, 22 Ավընիւ Րէփիւպլիքի սրճարանին վերնայարկը։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Հայրենակցական միութեան Ս. Շամոնի մասնաճիւղի դիւանի կազմն է՝ Ատենապետ՝ Զաքար Մուրատեան, Ատենադպիր՝ Քերովբէ Կարապետեան, Գանձապահ՝ Խոսրով Մարգարեան, Խորհրդականներ՝ Սեդրակ Գէորգեան եւ Մովսէս Տօնապետեան։

Վարչութիւնս կը խնդրէ Տարօն-Տուրուբերանի Մարսիլիոյ կեդր. վարչութենէ ինչպէս նաեւ բոլոր մասնաճիւղերէն որպէսզի նամակ եւայլ թղթակցութիւնք ուղղեն միութեանս նախագահ Գ. Զաքար Մուրատեանի հասցէին՝ Cantonnement de la Varizelle C. No. 3, St. Chamond (Loire).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ջերմ խնդակցութիւններս եւ բարի մաղթանքներս, իմ հօրաքրոջ որդի Գ. Վահրամ Վարդապետեանի (Ամերիկա) ուրախառիթ ամուսնութեան առթիւ։

Զաքարիա Չէյթունցեան

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԱՅԿՈՒՆԻ

"ԶԱՐԼՍԹՕՆ,,
ԿԱՄ
ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ գաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou St. Maudé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն ու ցրուիչներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտրօեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գասըմփաշա Հալած փողոց թիւ 1 կը բնակէին։ Յարութիւն ամուսնացած էր Խուրէյէկցի Տիգրանուհիի հետ։ կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրօեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.)։

Լոյս տեսաւ վերջին թիւը, սրամիտ ծաղրանըկարներով եւ ճոխ ու զուարթ բովանդակութեամբ։

ԳԻՆ ՄԷԿ ՖՐԱՆՔ

փնտռեցէք ամէն կողմ։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ «ԿԱՎՌՕՇ»Ը ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ԿԱՎԻՕՇԻԿ»Ը

Ամէն ինչ զուարթ ակնոցով կեանքը քրքիջով, ծիծաղով

ԳԻՆ 1 ՖՐԱՆՔ 50

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վարձու են պարտէզով օդաւէտ սենեակներ եւ պզտիկ աւփարթըմաններ։ Հասցէ՝ 20 Rue de Bezons a Courbevoie։ Հաղորդակցութեան լաւ միջոցներ ամէն տեղի համար։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Արեւելեան նոր գորգ շինող գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ I. PAPACHRISTO 14, Rue Fessart, Paris, 19 Métro Buttes-Chaumont

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՍԷՆ - ՄԻՇԷԼԻ ՄԷՋ. 15 Rue de la Huchette

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ

Թերթանուշ (պաքլավա) անարատ կարագով.— Թեյինի (քատայիֆ, հում եւ եփած՝ առաջնակարգ ալիւրէ, Լոքմա, Լոքում, Հէլվա, կարկանդակ եւայլն։

Ապսպրանքները խնամքով կը կատարուին եւ տուն կը յանձնուին։

ԳԻՆԵՐԸ ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԱՏՉԵԼԻ

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

ՅԱՅՏՆԻ ՍԻՔԼԻՍՏ ՄԱՆՏՐՕԵԱՆ

ՍԵՊՈՒՀ ՄԱՆՏՐՕԵԱՆ

(ԵՐԶՆԿԱՑԻ)

Հեծանիւի հայ ախոյեան

1924ի եւ 1925ի Մարսէյլ... եւ 1925ի Փարիզահայ ախոյեանական մրցումներուն Ա. հանդիսացած.

1925ի եւ 1926ի Velo Club lieues Nordի մրցումներու հանդիսացած 250 ...ներու մէջ։

Մարսէյլ-Լիոն 350 քմ. մրցումին 10րդ հանդիսացած.

Ինչպէս նաեւ 1924-1925-ին շատ մը մրցումներու մէջ ... եղած։

Մեծ ապագայ խոստացող մարզիկ մը զոր պէտք է ... ըլլել քաջալերել եւ ...

Օգոստոս 21ին Մանտրօեան Լիոնի (Տրոմ) Ճեմինիպաննի ... ման (160 քիլոմեթր ... 35 ... ցորդներուն մէջ առաջին հանդիսացած է, հասնելով 2 վայրկեան առաջ։

Հ. Մ. Ը. Մ. Մարսէյլ

Անոնք որ կը փափաքին ապագաշարժ եւ տոկուն հեծել ... ունենալ ամէն տեսակ մաղքայէ, քուրսի—փրոմընատ եւ ... պիսիքլէթներ՝ հինգ տարուան երաշխաւորութիւն. դիւրամատչելի գինով եւ պայմանով դիմել՝

ԵՂԲ. ՄԱՆՏՐՕԵԱՆՆԵՐՈՒ

Հասցէ՝ S. MANDROIAN, 38 Rue Belle Image. Valence Drôme, France.

փորձեցէք եւ գոհ պիտի մնաք

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—Կիրակի եւ տօն օրեր 9...

ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ձեռնարկուած ... երկար փորձառութիւնով ու խնամքով կը պատրաստէ լաւագոյն ճերմակ պանիրը։

S. VASSILIADIS

9 Rue des Consuls Tél. Manuel 12-84 Marseille

Ամէն քաղաքէ ապսպրանք կ'ընդունուի

ԱՊՈՒԽՏ

Իր տեսակին մէջ առաջնակարգ եւ ընտիր միսէ պատրաստուած ապուխտ եւ երշիկ գնելու համար դիմել՝ կիսաբացի ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ եղբարց գործարանը.

KHANZADIAN FRÈRES

Chemin de Coveille, par Allauch, Marseille

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Ջամբորդութեան պատճառաւ տուն մը կը ծախուի. գետնայարկ 4 մեդր լայնք, 8 մեդր երկայնք, առաջին յարկը սենեակ եւ խոհանոց, երկրորդ յարկ՝ մէկ սենեակ հաստատուն աղիւսաշէն օդաւէտ դիրքի վրայ շինուած։ Գինը 31,400 ֆրանք, 580 մեդր հող, գնել փափաքողները թող դիմեն հետեւեալ հասցէին՝

S. Margossian 47 Av. Kléber Garenne de Senart, Brunoy (S. et O.) Gare de Lyonէն 21 քիլոմէթր. ամէն ժամու թրէն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օթոմօպիլի մեքենավար մը յանձնուելու համար։ Դիմել՝ Խնէճեանի, 4 Rue de la Pyramide Boulogne sur Seine.

Վարձու սենեակներ

Դիւրամատչելի պայմաններով դիմել՝ Գ. Արզումանեանի 36 Rue Damesmes, Paris (13e.) Մեթրօ Իթալի։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

փոքր կոշիկի աշխատող վարպետ մը միայն կերպով։ Դիմել՝ ամէն օր 18—20 կամ կիրակի օրերը 10—12 Madame Baès, 123 Avenue de Neuilly, NEUILLY.

Վարձու սենեակ

Պուլվար փուասոնիէ ... Մաթէն թերթին դէմ, ... ւոր հայ ընտանիքի մը ... ձու է օդաւոր սենեակ ... կու հոգինոց. կը նախընտրուի երկու երիտասարդ։ Դիմել ... ՖԷՊԻԽԵԱՆին, նոյն հասցէով

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	
Տոլար,	Dollar	
Մարք (ոսկի)	100 Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Turq.	
Թրք. ոսկի	"	
Մէճիտիէ	Medjidie	
Լէվա 100 հատը	Léva	
Տրախմի	Drachme	
Լիր "	" Lire	
Պելճ. ֆրանք	" Frc. Belge	
Զուից. "	Frc. Suisse	
Լէյ 100 հատը	Ley	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոն.	I Cr. Fonc. Eg.	
"	II "	
"	III "	
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	40 ֆ.	75 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

11 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 438

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Քիչ անդին հրատարակած ենք Հայաստանէն թղթակցութիւն մը, որ աղեխարշ գոյներով կը պատկերացնէ մեր որբերու, մանաւանդ որբուհիներու կեանքը։

Ինչպէս գրած ենք աւելի առաջ, Ամերիկեան Նպաստամատոյց հաստատութիւններու պակասութեան հետեւանքով պարտաւորուած է ցրուելու իր հաստատութիւններուն մէջ պատսպարած որբերու մեծագոյն մասը, ազատուելու համար զանոնք սնուցանելու եւ դաստիարակելու պատասխանատուութենէն։

Նպատակայարմար կարգադրութիւն մը ընելու համար, Ամերիկեան Կոմիտէն կը դիմէ Հայաստանի խորհրդային վարիչներու խորհուրդին։

Այդ խորհրդակցութենէն կը ծնի հրէշային գերեվաճառութեան ծրագիր մը իր բոլոր այլանդակութեամբ ու եղերականութեամբ։

Արտասահմանի մեր հայրենակիցները, որոնք աննախընթացօրէն դաժան եւ անտանելի կացութեան մը մէջ են այսօր եւ մօտիկ անցեալի մէջ ալ տեսած են հրէշային բաներ, տարակոյս չկայ թէ հոգեկան ահաւոր սարսուռ մը պիտի զգան, երբ կարդան այդ թղթակցութիւնը։

Պատերազմի ընթացքին եւ մանաւանդ Զինադադարէն յետոյ հայ ժողովուրդը դժնդակ աշխատանքներով, պայքարներով ու նիւթական զոհողութիւններով մէկիկ մէկիկ հաւաքած է մեր որբերու սերունդը, զանոնք փրկելու համար կոտորածէ, շատցնելու համար մեր համրանքը, եւ պատրաստելու համար վաղուան սերունդը։ Սակայն այսօր նոյնիսկ մեր հայրենիքի կեդրոնին մէջ հաւաքուած որբերուն համար տեղ չկայ, «ազատ», «անկախ», «վերաշինուած» ու «ծաղկած» խորհրդային դրախտին մէջ եւ պէտք կը զգան դուրս վտարելու զանոնք։

Այն պահուն, երբ արտասահմանի գաղութահայութիւնը ամէն ճիգ կը թափէ մեր ժողովուրդը, մանաւանդ որբերու սերունդը համախմբելու մեր հայրենիքին մէջ, ահա՛ կոպիտ ու տմարդի ձեռք մը հազարներով հայրենիքի մէջ եղածները սահմաններէն դուրս նետելով շուներուն ու գայլերուն կը յանձնէ։

Իրապէս տեղ չկա՞յ այս թշուառներուն՝ Հայաստանի սահմաններուն մէջ։ Հայաստան հնարաւորութիւն չունի՞ միթէ իր որբերու բազմութիւնը իր հայրենի գրկին մէջ պատսպարելու։ Կայ եւ կարելի է։ Մենք շատ լաւ գիտենք։ Ականատես եղած ենք թէ ինչպէ՞ս մեր անձնման գիւղացիութիւնը տարիներով իր տուներուն մէջ պատսպարած է 400 հազար գաղթականութիւն մը, որ սահմանի միւս կողմէն զուլումէ մազապուր ճողոպրած էր։ Միթէ՞ այդ նոյն գիւղացիութիւնը սիրով եւ ուրախութեամբ չպիտի պատսպարէր անմեղ եւ անտէր քանի մը հազար որբեր։ Ի հարկէ կրնար եւ ուրախութեամբ այդ պարտքը կը կատարէր։ Ու ապահով ենք թէ նոյն գիւղացիութիւնը ի տես այս ահաւոր վայրենութեան, գազանի, անձայն ու լռելեայն իր սրտէն արիւն կուլայ, բայց անզօր է բան մը ընելու։

Այս բարբարոս արարքին շարժառիթը բոլորովին ուրիշ բան է։ Խորհրդային թշուառական ղեկավարները, բիրտ, վայրենի եւ ահաւոր թշնամութիւն մը ունին Թրքահայ զանգուածին դէմ. ու իրենց ահաւոր մոլեգնութեան մէջ, զայն փշուրներու վերածելու եւ աշխարհի չորս հովերուն տալու վայրագ ծրագիրն է որ հետեւողականօրէն կը հետապնդեն, չխնայելով նոյնիսկ անմեղ, անչափահաս անօգնական որբուհիներուն։

«Մարտակոչ» շատ պաղարիւն կերպով, առանց յուզումի կը գրէ թէ «Փոլիկոն»ի որբանոցներու որբերը ինքնապահ դարձնելու համար ղրկուեցան Սոխումի կողմերը աշխատելու։ Իսկ «Դրօշակ»ի թղթակիցը կուտայ խումբ խումբ որբ-որբուհիներու ահաւոր ոդիսականը ամբողջ երկաթուղագծի երկայնքին վրայ եւ Աբխազիայի գերեվաճառանոցները։

Կը ծախուին հայ որբուհիները ճամբուն վրայ հանդիպող առաջին մարդուն, շատ չնչին գներով, ինչպէս քանի մը տարի առաջ Արաբիոյ անապատներուն մէջ։ Եթէ այս վերջինը Թուրք եւ արաբ սրիկաներու ձեռքով կը կատարուէր, առաջինը կը կատարուի հայանուն սրիկաներուն կողմէ, որոնք «կառավարութիւն» կոչուելու յաւակնութիւնն ունին։

Թրքահայ ժողովուրդ, մեր խօսքը քեզի է. այստեղ այլեւս ազգ. հայրենիք. ազգային հաւաքականութիւն եւլն. գոյութենէ կը դադրին, անոնց խօսքը չի կրնար ըլլալ. պարզապէս մեր մնացորդները՝ անմեղ ու պաշտպանութենէ զուրկ որբերը գերեվաճառանոց կը ղրկուին միջնադարեան ափրիկեցի խափշիկներու նման, իսկ որբուհիները օտարներու շնական ցանկութեանց գոհացում տալու համար աճուրդի կը դրուին։ Ի՞նչ է քու դիրքդ. ի՞նչ պիտի ընես այդ վայրենութեան հանդէպ։

Մենք քու ուշադրութիւնդ կը հրաւիրենք այս ահաւոր վայրենութեան վրայ, այն յոյսով, որ մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնիս ու բռնես այդ թշուառականներու կոկորդէն եւ հաշիւ պահանջես այս աննախընթաց ոճրագործութեան համար։

Խօսքը քեզի կը մնայ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Յուսաբեր, ազգային հերոս Անդրանիկի մահուան առթիւ կը գրէ (2 Սեպտ.).

—«Հայ ազատագրական պայքարի կատաղի վարը ընդմիշտ բաժնուած է մեզմէ։

«Անհարազատ հորիզոններու տակ, հեռու իր պաշտած հայրենիքէն, ընդմիշտ փակած է իր աչքերը «Անդրանիկը քաջ», որ շուրջ մէկ քառորդ դար Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուիրական դրօշին տակ կենդանի պահեց ըմբոստութեան ոգին հայրենի բարձունքներու վրայ։

«Անոնք, որոնք ամէն առիթով լուտանք գիտեն թափել հայ ժողովուրդի առաջնորդութեանց չքեղացուն անօթի՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ, այսօր անոնք ամէնքը երկիւղածօրէն ծունկի պիտի գան մեծ ննջեցեալի դագաղին առջեւ։

«Գարահիսարցի Ֆէդային ծնաւ Դաշնակցութեան մէջ, հասակ առաւ Դաշնակցութեան գործերով եւ համայն հայութեան երգերու ու պանծացումի առարկան դարձաւ Դաշնակցութեան ուժով։ Ու մեռաւ այն օրը, երբ լքեց Դաշնակցութիւնը ու մեկուսացաւ անկէ։

«Այս ամբողջ շրջանին ան գործ մը չտուաւ, որ սերունդներու երախտագէտ յիշողութեան մէջ կարենար ապրիլ։

«Կուսակցական նկատումներով անարժանաբար քաշքշուեցաւ Դաշնակցութեան անունը, սակայն այս քաշքշուկները ոչինչ պակսեցուցին Անդրանիկներ ստեղծող Դաշնակցութեան հմայքէն, բայց հարուածեցին իրեն իսկ հերոսի անունն ու վարկը։

«Անոր անցեալին եւ անոր գիւղացիական զինուորներուն համար է ահա, որ մենք արցունքներով կը բաժնուինք մեր հին ընկերոջմէն։

«Մենք կը հաւատանք հայ ժողովուրդի յաւերժին ապագային։

«Ու կը հաւատանք նաեւ, որ օր մը տարագիր ննջեցեալին նուիրական նշխարները պիտի փոխադրուին հայրենիք ու զետեղուին Ազգային Պանթէոնի մէջ, իր պաշտած Քրիստափորի, Սիմոնի ու Ռոստոմի շիրիմներուն հետ եւ անոնց քովը։»

* * *

Մաթէն իր երէկուան թիւով կը հրատարակէ Զօրավար Անդրանիկի պատկերը, համառօտ կենսագրականի մը հետ, ու կը յիշէ թէ հայ հերոսը Ֆրանսական կառավարութենէն ստացած էր Պատուոյ Լէգէոնի սպայի աստիճանը։

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԹՈՓԱԿԱՆ

Թիւրք Օճաղըներուն մէջ կազմուած յատուկ յանձնաժողովը որ պաշտօն ունի քաջալերելու տեղական արտադրութեանց գործածութիւնը, շփման մէջ մտած է բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն հետ։ Նախ պիտի ապահովուի որ այս ընկերութիւնները, օրինակ կօշկակարներն ու դեղագործները, տեղական արտադրութիւններ գործածեն իբր նախանիւթ. Միութիւններու մէջ գործը ապահովելէ վերջ, կարգը պիտի գայ ժողովուրդին։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխան Ժագ Տիւքլօ, Թարպի մէջ ձերբակալուեցաւ, որովհետեւ նախապէս դատապարտուած էր ութը ամիս բանտարկութեան, «Լա Քազէրն» թերթին մէջ զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող յօդուածներ գրած ըլլալուն համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԵՏ ՊԻՏԻ ԱՌՆՈՒԻ՞Ն

Այն պահուն, ուր Ազգերու Դաշնակցութիւնը ժողով կը գումարէ եւ ի մէջ այլոց պիտի զբաղի նաեւ Հայերու «լքեալ» գոյքերու հարցով, Թուրք կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան քիթին կը խնդայ, աւելի եւս խստացնելով «փախստական» Հայերու կալուածներուն մասին տարիներէ ի վեր հետապնդած քաղաքականութիւնը։ Թուրքիա մինչեւ հիմա Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ այս մասին կատարուած դիմումներուն միշտ խուսափողական պատասխան տուած է եւ կը յուսացուէր թէ ներկայ նստաշրջանին մէջ «լքեալ» գոյքերու հարցը Հայերուն նպաստաւոր լուծում մը պիտի ստանար։ Գաղթականաց Կեդր. յանձնաժողովի ներկայացուցիչն ալ գլխաւորապէս այս հարցը հետապնդելու արդարացումով տարին քանի մը անգամ Ժընեւ կ'երթայ։ Քանիցս գրուեցաւ թէ Թուրքիա վերջնական պատասխանը պիտի տայ այս նոր նստաշրջանին։ Եւ ահա թէ ինչպէս կը պատասխանէ։

Առջի օր «Միլլիյէթ»էն առնելով հաղորդեցինք թէ Գործավարներու Խորհուրդը, որ այժմ Տօլմա Պաղչէի պալատին մէջ կը գումարէ իր ժողովները, որոշած է 1924 Օգոստոս 6էն յետոյ գրաւուած «լքեալ» գոյքերը փոխանորդներուն չյանձնել, այլ բուն իսկ «փախստական» տէրերուն։ Թերթը կ'աւելցնէ թէ այդ կալուածներուն տէրերը փախստական են, անոր համար, որ «դաւաճանութիւններ» ըրած են Թուրք հայրենիքին դէմ։ Այսինքն ըսել կ'ուզէ թէ այդ փախստականները իբրեւ «դաւաճան» իրաւունք չունին Թուրքիա վերադառնալու, հետեւաբար եւ «բուն տէրերը» չեն կրնար «անձամբ» ներկայանալ, Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան թուականէն վերջ գրաւուած իրենց կալուածները ստանալու համար։

Քէմալի Պոլսոյ օրկանը «Միլլիյէթ», իր Սեպտեմբեր 5ի թիւին մէջ կը հարցնէ. «Հիմա ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Վերադարձուած կալուածները ետ պիտի առնուի՞ն»։ Յետոյ կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1340 1924, Օգոստոս 6էն յետոյ գրաւուած փախստականներու լքեալ գոյքերը իրենց փոխանորդներուն չյանձնելու մասին տրուած նոր որոշումը Լքեալ Գոյքերու տնօրէնութեան հաղորդուած ըլլալով, այդ կարգի կալուածները վերադարձնելու գործողութիւններուն վերջ տրուած է։ Արդէն մինչեւ հիմա դատարանի վճիռով այդ կարգի 5—6 կալուած միայն վերադարձուած է փոխանորդներուն։ Նոր որոշումին համաձայն, զանոնք բուն տէրերուն դարձնել անհրաժեշտ ըլլալով, Ելմտական գործավարութեան պիտի հարցուի թէ պէ՞տք է զանոնք ետ առնել փոխանորդներէն։

Լքեալ Գոյքերու տնօրէնութիւնը կը պատրաստէ մինչեւ հիմա գրաւուած գոյքերու մէկ ցանկը, նշանակելով թէ անոնցմէ ո՛րքանը ծախուած, որքանը վարձու տրուած է եւ մինչեւ հիմա բոլորէն ի՛նչ հասոյթ գոյացած է։ Վիճակագրութիւնը Ելմտական գործավարութեան պիտի ղրկուի։

Կարգ մը «լքեալ» գոյքեր մասնավճարներով ծախուած են, գնորդներէն ոմանք այժմ մասնավճարները չեն վճարեր։ Այս կարգի կալուածներն ալ գրաւուելով կրկին աճուրդի պիտի հանուին։ Նոյնպէս կարգ մը վարձակալներ իրենց պարտքերը վճարած չըլլալով, յետնեալ պարտքերը պիտի գանձուին օրինական միջոցներով։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՃԱՌԵՐԸ

Ուրբաթ օր, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին աշխատանքները եղան... երեք ճառեր միայն, բոլորն ալ պատերազմի դէմ։

Առաւօտուն բեմ բարձրացաւ Պելճիքայի արտաքին Նախարար յայտնի ընկերվարական Վանտէրվէլտ, որ ըսաւ.

— Պելճիքա հոգիով կապուած է 1924ի փրոթոքոլին։ Եւ ամէն անգամ որ փորձուեցաւ իրագործել այդ համաձայնագրին սկզբունքները, Պելճիքա մասնակցեցաւ այդ ճիգերուն։ Եթէ Լոքարնոյի դաշնագիրը ստորագրեց, ան ոչ միայն տեսաւ հոն իր անկախութեան ապահովութեան պայմանները, այլ նաեւ նոյն սկզբունքներուն տարածման ձգտումը։ Այսօր ալ, նոյն հոգիով, Պելճիքա կը յայտնէ իր համակրանքը անոնց, որոնք կ'ուզեն 1924ի համաձայնագրին սկզբունքները իրագործել։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Շթրէզէման, որ յաջորդաբար քննելէ յետոյ տնտեսական համաժողովը, իբրեւ ամէնէն կարեւորը, ապահովութեան եւ զինաթափութեան հարցերը, բուռն կերպով քննադատեց պատերազմը, իբրեւ աղբիւր անիշխանութեան եւ հաստատեց թէ գերման հանրային կարծիքը ընդունած է խաղաղութեան մասին այն հիմնական գաղափարները, որոնց վրայ կառուցուած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Շթրէզէման, յանուն Գերմանիոյ, յայտարարեց թէ կը միանայ ընդհ. ժողովին տրամադրութիւններուն եւ պաշտօնապէս կը դատապարտէ պատերազմը։ Միւս կողմէ, յանուն իր կառավարութեան, տեղեկացուց թէ Ազգերու Դաշնակցութեան այս նստաշրջանին ընթացքին, պիտի ստորագրէ պարտաւորիչ իրաւարարութեան կամաւոր համաձայնագիրը, զոր ստորագրած է միայն Ֆրանսա 1924ին, ինչպէս նաեւ Ժընեւի փրոթոքոլը։

Այս ճառին համար Պրիան շնորհաւորեց Շթրէզէմանը։

Լեհաստանի պատուիրակը, Սոքալ, Շթրէզէմանի ճառէն յե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

«Լը Կօլուա» կը գրէ թէ ի՞նչպէս կը վտարուին այն օտարականները, որոնք, վերջերս, ոստիկանական խուզարկութիւններու ընթացքին կը ձերբակալուին։

Օտարականներուն կը հարցուի թէ ո՞ւր կ'ուզեն երթալ, իրենց երկի՞րը թէ ուրիշ ո եւ է երկիր մը։ Երբ ուզեն իրենց երկիրը դառնալ, հարկ չի տեսնուիր վիզէ ընել անցագիրը իրենց հիւպատոսէն։ Ուղղակի սահման՝ եւ երթաս բարով։

Երբ ուզեն երթալ ուրիշ երկիր մը, անցագիր կը հանուի, ընտրուած երկրին հիւպատոսէն վիզէ կ'առնուի եւ դուրս։ Պելճիքայի համար պարզ ինքնութեան թուղթերը բաւական են։

Երբեք այս «անբաղձալիներուն» կառավարութեանց լուր չի տրուիր նախապէս։ Շատ անգամ պայմանաժամ մը կը տրուի «անբաղձալիներուն», որպէսզի իրենց գործերը կարգադրեն մեկնելէ առաջ։ Այդ պայմանաժամը 24 ժամէն մինչեւ ութը օր է։ Այդ միջոցին, մասնաւոր հսկողութեան տակ կ'առնուին։ Իսկ պայմանաժամը լրանալէն յետոյ չմեկնողներուն դէմ կը գործադրուին պատժական միջոցներ։ Սահմանագլուխ ղրկուելու ժամանակ, «անբաղձալիները» երբեմն խումբով, երբեմն առանձին, կը յանձնուին գաղտնի ոստիկաններու, որոնց յանձնարարուած է հսկել մինչեւ Ֆրանսական հողէն մեկնումը։ Իսկ երբ վտարուելէ յետոյ վերադառնան, անմիջապէս կը ձերբակալուին ու կը տարուին բանտ։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Խուզարկութիւնները կը շարունակուին թաղերու մէջ։ Ֆօլի-Մէրիքուր թաղին մէջ ոստիկանութիւնը հարցաքննեց 300 կասկածելիներ, որոնցմէ 28 հոգի ձերբակալուեցան։

Ռօքէթ թաղին մէջ հարցաքննուեցան 500 հոգի, որոնցմէ 40 հոգի ձերբակալուեցան։

Մօպէրի հրապարակին շուրջ հարցաքննուեցան 180 հոգի, որոնցմէ 22 հոգի ձերբակալուեցան, 16ը օտարական։

Ուրս փողոցին մէջ, ձերբակալուեցան 8 հոգի։

Ութերորդ թաղամասին մէջ գիշերային հարցաքննութեան մը ընթացքին ձերբակալուեցան 25 հոգի

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նիւ-Ֆաունտլէնտէն կը հեռագրեն թէ «Օլտ-Կլորի» տեսնուած է ծովեզերքէն 400 մղոն հեռուները։ Եւ սակայն չհաստատուեցաւ այս լուրը եւ բոլոր կորսուած օդանաւերէն ստոյգ լուր մը չկայ։

Ֆրանսացի օդանաւորդը Ֆոնք, որ պատրաստուած էր մէկ թռիչքով Նիւ Եորքէն Պոլիս երթալ, յետաձգեց իր մեկնումը, որովհետեւ ամերիկեան կառավարութիւնը արգիլեց մեկնումը այն Ամերիկացիներուն, որոնք պիտի ընկերանային իրեն։ Քուլիճ պիտի հրամայէ քննութիւն բանալ կորսուած օդանաւերուն մասին։

«Փրայտ ավ Տիթրոյթ» մեկնեցաւ Շանկայ, ուրկէ պիտի թռչի դէպի Թոքիօ, շարունակելու համար իր ճամբան դէպի Հօնօլուլու եւ Սան-Ֆրանչիսքօ։ Ամերիկեան ծովային նախարարութիւնը մտադիր չէ յածանաւեր ղրկել Խաղաղական, «Փրայտ ավ Տիթրոյթ»ի թռիչքին պահուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

(Թղթակցութիւն Հայաստանէն)

Ամերիկացիք, համաշխարհային պատերազմից յետոյ, եկան Հայաստան, հայ որբերին խնամելու եւ կրթելու համար։ Հաւաքեցին դէսից-դէնից սովալլուկ երեխաներ, խնամեցին ու մեծացրին։ Տարիները արագ թռան, փոքրերը մեծացան, պատանիներ ու մանկահասակ աղջիկներ դարձան, թղթի վրա սեւն ու սպիտակն էլ ջոկեցին, գրագէտ դարձան, կրթւեցին եւ թւում էր, որ նրանք մեր խղճուկ Հայաստանում մի քանի հազար օջախ պիտի հիմնէին, իրենց նահատակւած ծնողների հանգած ծուխը պիտի վառէին։ Բայց այդ ամէնը ցնորք դուրս եկաւ, բարեմիտ մարդկանց ուղեղի երեւակայութիւն։ Մեր այս օրհնւած աշխարհում ի՞նչն է լաւ վերջացել, որ այդ լաւ վերջանար։

Օրերից մէկը, Ամերկոմը որոշեց որբերին ցրել՝ իր գործունէութիւնը փակելու նպատակով. խորհրդային իշխանութիւնն էլ գոյգ ձեռքով վաւերացրեց այդ որոշումը։ Օրւայ նշանաբանը յայտարարւեց՝ ցրել որբութիւնը. թող գնան կեանք մտնեն եւ ապրեն։ Ամերիկեան կոմիտէին կից կազմւեց, այսպէս կոչւած «Չայլդ Ուէլֆէր գիպարտըմանտ»՝ երեխաներին «բախտաւորացնող» մի մարմին, որ խորհրդային ներկայացուցչի հետ միասին գլխեց գործի բոլոր մեծ որբերին եւ որբուհիներին արձանագրեցին. 14 տարեկանները մի օրում դարձան 18 տարեկան, 15 տարեկանները՝ 20 տարեկան։ Եւ այսպիսով, բաւական «բատրակներ» (մշակ) եւ «հարսնացուներ» դուրս բերին։ Երկու օր յետոյ 200 հոգուց բաղկացած մի էշելոն գնացք շարժւեց դէպի Սուխում, իբր թէ, այնտեղի հայկական գաղութում որպէս սպասուհի եւ մշակ տեղաւորւելու համար։

Էշելոնի ղեկավարն էր ոմն Ազարեկ Համբարեանը՝ պոլսեցի մի խուլիգան, Րաֆֆու «Խենթ»ի թումաս էֆէնդին, որը միացած Ամերկոմի Բաթումի ներկայացուցիչ մի ինչ որ Շիկոֆիկովի հետ՝ յղանում է վրդովեցուցիչ մի միտք — աղջիկներին ճանապարհին բաժանել։ Տղաները ճարպիկ ծլկել էին դէս ու դէն, իսկ աղջիկները հալածական եղնիկի պէս, վախկոտ հայեացքներով չորս կողմն էին նայում, բայց ոչ մի տեղից օգնութիւն չէր հասնում։ Այսպէս, էշելոնը Ալեքսանդրապոլից դուրս եկաւ 200 հոգով, իսկ տեղ հասաւ... 50 հոգի։ Միւսները կամ փախան, կամ յանձնւեցին հայի, վրացու, աջարացու, օսի, աբխազի եւ այլն։

Ազարեկ էֆէնդին յետ եկաւ եւ Ամերկոմին զեկուցեց արդիւնքների մասին՝ յայտնելով, որ Սուխումի հայ գաղութը ուրախութեամբ կ'ընդունէ նոր որբեր, միայն թէ նրանք լինեն առողջ եւ սիրուն աղջիկներ։ Որոշեց Ամերկոմի որբերից պահել միայն 2000 հոգի, իսկ միւսներից ցրել։ Այս որոշման հաւանութիւն տւեց եւ կառավարութեան ներկայացուցիչ «ընկ.» Սարգսեանը։ Այնուհետեւ ճանապարհ ձգւեց եւ որբերի երկրորդ էշելոնը, եւ դարձեալ մի մասը տեղ չը հասած կամ փախել էր եւ կամ տրւել դանազան մարդկանց։ Սուխումի նաւահանգստում մնացած փոքրաթիւ որբուհիների համար տուր ու դմբոց է բարձրանում. շատերը շաբաթներով սպասում էին սիրուն աղջիկներ գնելու, հերթի էին գրւել։ Եւ աչա զոհերի բաժանման առթիւ կռիւ է ծագում, կլուխներ են ջարդւում, դաշոյն է խաղում..

Այսպիսով աչա փչանում կորչում է հայ որբութիւնը։ Բոլշեւիկները հասան իրենց նպատակին. վաղուց է որ նրանք տրտնջում ու փնթփնթում էին, թէ՝ «որբերը շփացած են», «պատառախօս ծրիակերներ են», «անյուսալի տարր են», «վերջապէս պիտի ազատւե՞նք դրանցից թէ ոչ»։ Եւ աչա ազատւում են։ Այլ եւս ընկ. Գումեռոնները պէտք չեն ունենայ գրելու «որբերի մասյնութեան» դէմ...

Ամերկոմում աղջիկներ կային, որոնք մէկ-երկու տարի յետոյ աւարտելու էին միջնակարգ դպրոցը եւ պիտի դառնային վարժուհիներ դրանք էլ քշւեցին Թիֆլի դաշտավայրն ու Սուխումի ծովափը։

Սուխումի հայ գաղութի ներկայացուցիչները հեռագրում են Հայաստանի կառավարութեան եւ Ամերկոմին. այլ եւս աղջիկ չուղարկել եւ չցցել անբարոյականութեան դիրկը։ Բայց ի զուր. նոր էշելոնի պատրաստութիւն է տեսնւում։ Ազարեկ էֆէնդիները շարունակում են իրենց հրէշաւոր գործը։ Եւ որբուհիները ասում են լացով թէ՝ «լաւ է մենք փողոցում մնայինք՝ մեռնէինք անտէրութիւնից եւ այս օրը չտեսնէինք»...

Իրօք որ շատ սեւ օր է բացւել խեղճ որբերի գլխին...

ՄԱՐՍ

* *

Ուրիշ Թղթակից մը կը գրէ.—

Հայ Հանրապետութեան առաջին օրերից իսկ սկսած հիւծւած հայ ժողովուրդի թշւառ բեկորները հաւաքւեցին Հայաստանի դանազան քաղաքները եւ ենթարկւեցին Ամերկոմի խնամակալութեան։ Սակայն ի՞նչ է կատարւում այսօր այդ ժրաջան որբերի հետ։ Ամենաբիրտ եւ անպատւաբեր գերեվաճառութիւն, նման Աֆրիկէի եւ Ամերիկայի սեւամորթերի վաճառքի։

Այսօր հարիւրներով որբեր են ուղարկում Սուխում, Ազգեր 14 տարեկանից մինչեւ 16 տարեկանը, որոնց մէջ մեծ մասը աղջիկներ են։ Սրանց, տակաւին չհասած իրենց տեղերը, ճանապարհին, տեղական վրացի, հայ ազգաբնակութիւնը գնում է չնչին գումարով եւ տանում՝ իր տնիցը, կոյս աղջիկներին դարձնում են սպասուհի, տան եւ դաշտի աշխատանք կատարելու համար, որի փոխարէն դժբախտ որբ աղջիկներին վճարւում է մի կտոր չոր հաց։

Հէնց այսօր, Մայիս 28ին, Ամերկոմը Սուխում ուղարկեց 60 հոգի որբեր։ Դրանցից 50ը, միջին հաշւով, 15 տարեկան աղջիկներ էին, որոնք հեռանում էին Պոլիգոնից (քաղաքի որբանոցների մասը) աղի արտասուքով եւ բարձրաձայն ողբալով։ Սովորական հրաժեշտի լաց չէր այդ. որբերին «բռնութեամբ» էին ճանապարհ գնում։ Եւ որբերը գիտէին, որ իրենք գնում են ծախւելու, որ իրենց տարիների քրքնաջան աշխատանքը դատապարտւելու է ոչնչացման, որ իրենք Սուխումում դառնալու են սպասուհիներ։

Այս երեւոյթի գաղտնիքը յայտնի է. մի տարուց յետոյ Ամերկոմը հեռանալու է Հայաստանից եւ որբերը յանձնում են հայ բոլշեւիկներին։ Ինչպէս բարոյապէս, այնպէս եւ տնտեսապէս ողորմելի բոլշեւիկները, չունենալով հող Հայաստանում՝ Ամերիկացիների հետ պայման են կապում, որպէսզի Պոլիգոնի որբերի ապագան «ապահովելու» նպատակով որբերին ուղարկեն Սուխում ծախելու՝ որս պատճառով սկսւում է գերեվաճառութեան պրոցեսը։

«ԻՐԱՒ»

ՄԵՐ ԴՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

(Յարգգողթէյասեղանին առթիւ)

Քաղաքական հիասթափութիւններն ու ազգային նկարագրի փոքրոգութիւնները մեր հոգիներուն լախտի այնպիսի հարւած մը տւեր են, որ գրական-գեղարւեստական աշխարհին մէջ անգամ, — ուր բոլոր կիրքերն ու տարակարծութիւնները պէտք էր լռէին, տեղի տալու համար միայն արւեստի մաքուր ներշնչումներու եւ գնահատութեան,— հեռու ենք ունենալէ երազւած միութիւնը, արժէքները վերագնահատելու իմաստութիւնը, մէկ խօսքով այն արդար կշիռը, — գրական հասարակաց կարծիքը— որով պիտի կրնայինք ազգային տաղանդներն ու արժէքները բարձրացնել պատւոյ աստիճաններու։

Այս է պատճառը, որ մեր վաստակաւոր գրագէտներուն գրական գործունէութեան յոբելեանները կ'անցնին անյիշատակ, եւ կամ չափազանց սահմանափակ շրջանակի մը մէջ, առանց ազգային ընդհանուր խանդավառութեան ու գնահատութեան։

Այս է պատճառը դարձեալ, որ մեր գրականութեան երէկի արժէքաւոր ներկայացուցիչներուն արդար վաստակը, մեր հայրենիքին մէջ գրաքննութեան շղթաներովը բռնադատւած ու հալածւած է. արդար վաստակ մը, որ եւրոպական ո եւ է ազգի համար ազնւութեան ու ազգային հպարտութեան ապացոյց մը պիտի նկատւէր, քանի որ ձեզմէ ամէն մէկը, այս մեծ ոստանին մէջ ապրելով, վստահաբար հետեւած է գրական եւ գեղարւեստական այն հետաքրքրութեան, բարոյական ու նիւթական այն քաջալերութեան, որուն կ'արժանանայ նոյն իսկ նուազ տաղանդաւոր ու աչքառու գրողը, չյիշելու համար արդէն մեծերը, անոնք որոնք գրական երկնակամարին փնտռւող աստղերն են, եւ որոնց լոյսը կը թափանցէ հեռու հորիզոններ, միջազգային գրական շրջանակներ։

Հայ գրագէտը գրկւած է ընդմիշտ այդ արդար իրաւունքէն, որ քաղաքակրթւած, ու արւեստի չէզոքութիւնը ըմբռնող հասարակութիւններուն պարտականութիւնն է։

Այս է պատճառը դարձեալ, որ «Յարգդող»ի կազմակերպած յարգանքի երեկոյթին, կը բացակայէին, ինչպէս ասկէ առաջ տրւած երեկոյթներուն, գրական բոլոր եղբայրակիցները յարգելի հիւրին, որ իր գրական ու գեղարւեստական բարձր արժանիքներով, արտադրած գործերուն որակովն ու քանակով, մեր տափակ ու աւանդամոլ հասարակութեան մէջ յարուցած գրական նոր ու խորունկ հարցերով եւրոպական ո եւ է հասարակութեան մէջ, պիտի արժանանար բարոյական ու նիւթական ամէնէն առաջնակարգ դիրքերուն։

Այդ դիրքը անտարակոյս գրաւած է Պ. Լեւոն Շանթ հայ մտաւորական երիտասարդութեան հոգիին մէջ, երիտասարդութիւն մը, որուն ուղղուեր են, երկա՜ր տարիներէ ի վեր, իր գրական ստեղծագործութեան բովանդակ ուղին ու ծուծը, տառապանքներն ու փիլիսոփայական տեսութիւնները, մէկ խօսքով եւրոպական այն հոսանքը, որ հոգիներուն սարսուռ ու փոթորիկ տւած է ու պիտի տայ անտարակոյս։

* *

Հոգիներու այդ փոթորիկն ու սարսուռը ամէնէն առաջ զգացեր ենք մեր պատանեկութեան տարիներուն, դպրոցական գրասեղաններու վրայ, երբ՝ իբրեւ արգիլւած գիրքեր, ձեռքէ ձեռք յափշտակութեամբ կը կարդայինք Դուրսեցիները, Դարձը, Գերասանուհին, Նրանց օրերն ու վերջին վէպերը։ Այս երկերն ալ արգիլւած պատգաներ էին այն միւսներուն հետ, (Րաֆֆիի, Արծրունիի, Տէրենցի, Սրուանձտեանցի, Աղայեանի, Թումանեանի, Իսահակեանի եւ ուրիշներուն գրական գործերը), որոնց պատառւած [illegible] գրկւած էինք, եւ պարտաւոր էինք սպասել դպրոցական արձակուրդի ամիսներուն, որպէսզի աւելի՝ ազատ պայմաններու մէջ կարենայինք լափել զանոնք։

* *

Ի՜նչ յատկանիշներով կը ներկայանար սակայն Լեւոն Շանթի վէպը։ Արւեստի ի՞նչ մտահոգութիւններով կը սկսէր ան կազմել իր վէպերը, որոնց մէջ ժամանակի եւ միջավայրի դրոշմը խորապէս երեւան կու գայ։ Այս հարցերուն պատասխանելու համար պէտք է անմիջապէս ըսել, որ Լեւոն Շանթ մէկն էր մեր այն երիտասարդ գրողներէն, որոնք կանուխէն զգացին եւրոպական, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, միջազգային գրական դպրոցներուն ու անուանի հեղինակներուններգործութիւնը։ Բայց այդ ներգործութիւնը կրաւորական համեմատութիւններու չհասաւ երբեք։ Անիկա խորքով մնաց հայկական, եթէ երբեք իր տիպարներուն մտածելակերպը ու անոնց յայտնաբերած գաղափարաբանութիւնը նորօրինակ ըլլար իսկ մեր միջավայրին։ Ո՛չ միայն անոր գաղափարները նորօրինակ ու ինքնատիպ էին, այլ նաեւ անոր լեզուն ու արտայայտութիւնը, մէկ խօսքով ոճը, որուն ամէնէն վաւերական օրինակը մենք տեսանք տարիներ յետոյ հրատարակւած թատերախաղերուն մէջ (Հին Աստւածներ, Ինկած բերդին իշխանուհին, Կայսրը, Եսի մարդը եւլն.)։ Լեւոն Շանթ շա՛տ հաւատարիմ է իր տիպարներուն հոգեբանութեան ու անոնց նկարագիրը կերտելու աշխատութեան մէջ։ Իր առաջին վէպերուն մէջ խմորուիլ սկսող հոգեկան դժգոհութիւնները հետզհետէ կը կերպարանաւորուին իր յետագայ թատերախաղերուն մէջ։ Գոյները նոյնն են. միայն չափը աւելցեր է։ Հոգիներու նոյն ըմբոստութիւնը, տիրող կարգին հանդէպ նոյն դժգոհութիւնը, խուլարկու եւ դժգոհ մտքերուն նոյն փոթորիկները, այն տարբերութեամբ որ մինչ առաջին վէպերուն մէջ մարդոց հոգիները կը տարուբերին փոքրիկ ալիքներէն, թատերախաղերուն մէջ ալիքները կը վերածուին արդէն փոթորկոտ յորձանքներու. մարդկային հոգիին ողբերգութիւնը աւելի կը շեշտուի։

Լեւոն Շանթ ազատագրեց նաեւ հայ թատրոնը իր հին ու դասական կաղապարէն։ Պատմական դէպքերն ու դէմքերը շնորհիւ իր արւեստին, արդիականացան։ Մարդկային հոգիին գրական ու բացասական կիրքերը հոգի առին ու կենդանացան մեր աչքին։ Անձնուիրութեան, ատելութեան, յուսահատութեան, վրէժխնդրութեան, ոգեւորութեան, քաջութեան ու մոլութեան բոլոր տիպարները մարմին առին։ Սիրոյ եւ բանականութեան, հոգիին ու մարմինի յաւիտենական պայքարը ոչ ոք կրցաւ իրեն հաւասար արւեստի գործերու մէջ ապրեցնել։

Այս էր պատճառը, որ տասնեակ մը տարիներ առաջ, ու հիմա իսկ, իր գրականութիւնը, տեղի տուաւ ջերմ հետաքրքրութեան. հայ մտաւորականութիւնը քննութեան բովէն անցուց զայն, վերագնահատման ենթարկեց, գրական դատավարութիւններ սարքեց, տրւած ըլլալով որ անոր գաղափարաբանութիւնը, ժամանակակից բոլոր հարցերը մօտէն հասարակութեան սեփականութիւնը կը դառնէր։

Բոլոր անոնք որ կարդացեր են Հին Աստւածներն ու Ինկած բերդի իշխանուհին, եկած են այն խո՜ր համոզման, որ երկուքն ալ, իրենց բովանդակութեամբ ու յարուցած խնդիրներովը, սովորական թատերախաղերու սահմաններէն դուրս կը մնան։ Երկուքն ալ փիլիսոփայական խորունկ հարցերու վերլուծման ու քննութեան նուիրուած գեղարւեստական գործեր ըլլալով, —եւ եթէ այս պատճառներով, ու թատերական արւեստի տեսակէտներով ալ, անոնք մասամբ վրիպած կը թուին իրենց նպատակէն— են ու կը մնան անկրկնելի գործեր ու պատուաբեր՝ հայ ազգային գրականութեան համար։

Անոնց ընթերցումը մեզ կը փոխադրէ ուրիշ աշխարհ մը, կը զգաս որ ոտքերուդ տակ գետինը կը դողայ, գլխու պտոյտ կ'ունենաս ու աչքիդ անդունդներ կը բացուին։ Ու այս բոլորը կ'ընկերանան մտաւորական ու գեղարւեստական այն վայելքին, զոր կ'ունենաս, հոգիներու պայքարը, ներքին փոթորիկն ու անիմանալի պատկերը տեսնելով։

Շանթ գաղափարներու աշխարհին մէջ յանդուգն յեղափոխական է, նոր հորիզոններ փնտռող, եւ որուն համար սահմաններ գոյութիւն չունին։ Գիտակցութեան հասած, տառապող ու անհանգիստ հոգիներուն պատգամախօսն է ան։ Իր ձայնն ու բողոքն ալ կուգայ միանալու ձայնին ու բողոքին բոլոր անոնց, որոնք՝ դարերէ ի վեր, մտքի ազատութեան, խղճի կապանքներուն ու հոգիի կաշկանդումներուն դէմ ուժգնօրէն կը [illegible] մարդկութեան մտքին գանձարանը ճոխացնելով անմահ գործերով։ Ան ալ մէկն է այն յաւիտենական ըմբոստ հոգիներէն, որոնք՝ ուխտաւոր բարութեան, ճշմարտութեան ու գեղեցկութեան, շա՜տ բարձրէն, արծիւներու արհամարհանքով ու հեռատեսութեամբ, կը ճախրեն դէպի անծանօթ հորիզոններ։

* * *

Այս քանի մը հապճեպ տողերը, թոյլ տուէք ըսել, որ չեն կրնար բնորոշել բովանդակ դիմագծութիւնը տաղանդաւոր գրագէտին, որ գրական ուրիշ մարզերու մէջ եւս առաջնակարգ ու եզակի գործունէութիւն մը ունեցեր է տարիներէ ի վեր։ Անիկա հաւասարապէս իր տուրքը բերած ու նպաստած է մեր պատմական-քաղաքական, հոգեբանական - մանկավարժական գրականութիւններուն։ Կը բաւէ յիշել միայն Մեր Անկախութիւնը հատորը, ինչպէս նաեւ Հայրենիք ամսագրի այս տարուան հաւաքածոներուն մէջ իր վերջին յօդուածաշարքը՝ նուիրուած [illegible]։

Գեղարւեստագէտ - գրագէտին քով՝ մանկավարժ-հոգեբանը, որ տարիներէ ի վեր իր ժամանակին ամէնէն թանկագին մասը նուիրած է հայ պատանեկութեան ու երիտասարդութեան դաստիարակութեան գործին, որուն համար վստահ եմ, հպարտ է ինքը։

Անհատական դէմք մը, անհատականութիւն մը, երիտասարդ մտաւորականներ, որուն ստեղծագործութիւնը կը բանայ ձեզի համար խորհուրդի նոր ճամբաներ, գեղեցկութեան նոր հորիզոններ, ստեղծագործութիւն մը այնքան այլազան ու մարդկային, որուն վերլուծումին եւ ուսումնասիրութեան ժամանակը եկեր հասեր է այլեւս, իր բովանդակ խորքին ու լայնքին մէջ, դնելու համար զայն իր արժանաւոր պատուանդանին վրայ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ ՎԱՆԷՆ

կալւանն եկաւ, գրնգվընգալէն՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
կալւանին մէջ ջուր մը կար՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Ջուրին վրան սընտուկ մը կար՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Սընտուկի մէջ չէքմէճէ մ'կար
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Չէքմէճի մէջ ապըրշում կար՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Ապըրշումի մէջ աղջի՛կ մը կար՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Տղան՝
Աղջիկ, աղջի՛կ'անունդ ի՞նչ է,
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Խորած,խեղդուած տավիդ ի՞նչ է
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Աղջիկը՝
Հայրս որ տեսնէ քեզ կը սպաննէ ..
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Տղան՝
Մեր տուն,ձեր տուն իրար դիմաց,
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Աչքով անեմ ես քեզ իմաց՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…։

Հաւաքեց՝ Սերոբ Վարդանեան

ԳԻՏԱԿԱՆ [illegible]

ՋՐՀԵՂԵՂԻ ԱՌԱՍՊԵԼ

Եթէ ջրհեղեղի պատմութ
ուշի ուշով աչքէ անցընենք
նոր մէջ կը հանդիպինք
մը անկարելի ու հակասակ
իրողութիւններու, որոնք
որեւէ ճշմարիտ ու վաւերա
հանգամանք, ու լեցուն են
տասօտութիւններով։

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարող
երեւակայել 300 կանգ
երկայնութիւն, 50 կանգ
լայնութիւն եւ 30 բարձր
թիւն ունեցող տապան մը
կարենայ իր մէջ պարունա
երկրի անասուններուն
տեսակները եւ անոնց
յատկացուած այնքան
ուտելիքները, առանց
առնելու անողնայարաւոր
զանիներու բիրաւոր
ները, որոնց մասին
տակութիւն չկայ Հին Կտակա
րանին մէջ, հաւանաբար
նախահայրերուն անոնց
ունեցած ագիտութեան
ճառաւ։

Յատկանշական են նաեւ
բիչ պարագաներ ալ—կենդ
ներէն շատեր որոնք գիր
գիշատիչ եւ իրարու միս
լով կ'ապրին, ի՞նչպէս
տապանին մէջ հաշտ ու
բաշխ ապրիլ։ Բաց աստի,
նազան կլիմաներու տակ
րող ջրային ու ցամաքային
գաններու անթիւ ու անհամ
տեսակները ի՞նչպէս ամփոփ
փակուած մնացին տապանի
նեղ ու անձուկ շրջանակին
Յետոյ, ի՞նչպէս կրցաւ
քել հասարակածային
երկիրներու մէջ ապրող
նիները, վայրի գազաններ
շատիկ թռչունները, բիւր
միջատներու տեսակները

Հետեւաբար, պէտք է
նիլ թէ տիեզերական ջրհեղ
պատմութիւնը անիմաստ
անհեթեթ առասպել մըն է
հեռաւոր հնութեան դրոշմ
կրէ։

Շատ հաւանական է, որ
Նահապետ անունով մարդ
իր երկիրը աւերող ողողում
պատճառաւ շինած ըլլայ
տուած է խոշոր նաւ մը
տապան մը, եւ անոր մէջ
պատսպարած իր ընտանիքին
գամիներով, չմոռնալով
առնել իր հաւնոցին թռչուն
եւ ագարակին ընտանի
սուններու։ Յետագային
ողողումի այս պարզ
տիեզերական ջրհեղեղի մը
գամանքը տալով, արտասով
ռասպել մը հիւսած են Նոյ
հայտնին անուան շուրջ։
չէ մոռնալ թէ հին Ասորեստ
եւ Բաբելոնացիներուն նման
ազգերու համար երկրիս
ծուլթիւնը իրենց բնակած
բամասէն անդին չէր անցներ
անոնց բնագաւառին մէջ
րող կենդանիներուն տեսակ
ամբողջ կենդանական աշխ
կը ներկայացնէին։

Ո՛չ նուազ անհեթեթ է
տիեզերքի բազմամարդութիւն
վերագրել Նոյի երեք որդի
րուն։ Իսկ ծիրանի գօտին
ւումը, որ Աստուծոյ եւ մարդ
միջեւ կնքուած հաշտութ
նշան նկատուած է, ինչպէս
մէնուն ծանօթ է, պարզ երեւ
մըն է, որ կը պատահի անձր
ներու վերջաւորութեան
եւ առաջ կուգայ արեւի
պայծներու ցոլացումէն։

Արդի երկրաբանական
կածները հիմնովին կը
ռակեն տիեզերական ջրհեղ
մը գոյութեան. այս մասին
գիտունները առանց բացա
թեան համաձայն են։
կարծիքով, Հին Կտակար
մէջ յիշուած Ջրհեղեղը պարզ
պէս տեղական ողողում մը
նման այն ողողումներուն, որ
մեր օրով յաճախ կը պատահ
յորդառատ անձրեւներու
ւանքով։ Հաւանական կը
ուի որ զօրաւոր երկրաշարժ
ջուրերու խուժում առաջ բեր
է եւ ողողած ամբողջ Եփրա
հովիտը մինչեւ Կովկաս,
հին աւանդութիւնները այդ
դէպքին իբր թատերավայր
ներկայացնեն։

Հ. ՏԷՐ…

...ՓՈԽԱՐԷՆ

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՄԱՀԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

...մոնէլրասմի մէջ ուսանող ...մը իր ...պարտական ճառը նուի... ...է այն մահապատիժներուն... կենդա... ...ց կ'ենթարկուէին... ...ք ընթացքին.

...Այս գիրքէն կ'իմանանք որ, ...ին, խոզ մը, ժանուկ մը ...1394ին... համար, յանձնուե... ...դահիճին... ի գլխատու... ...միւոլպուրկի մէջ, 1571ին, ...մը, որ եղջիւրներով խոցած ...մը, մահուան դատա... ...ւեցաւ եւ գլուխը ծողի ...վրայ ցուցադրութեան դր... ...որպէս գի օրինակ ծա... ...մարդկային արդարու... ...ւ կենդանիս։

1457ին, Լոնկվիլի մէջ, կատու... ...խրախայի մը մահուան մէջ ...ինքն, ծանդիսաւորապէս ...նման հանուեցաւ։

...լեյի մէջ, մատակ խոզ մը, ...մը վրայ յարձակած ...դատապարտուեցաւ մահ... ...ու դատաւորը, ծագած ...գեստմբր, ծի ...ներկայ գտնուեցաւ մա... ...խոզին, որուն... ...էին բաճկոնակ մը, ...եւ կօշիկ, ձեռնոց ու ...ւարտիք։

ԵՒԱԿՈՒԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ

Վերջերս Գերմանիոյ քաղաքները խուժած էին խափշիկ նաւազածուներ, իրենց համբաւաւոր ճաղպանոտով։ Գերմանացի նաւազածուներուն ոչ տեղ մնաց, ոչ ալ գործ։ Ու դիմեցին կառավարութեան, որ արգիլեց օտար նաւազածուներուն Գերմանիա մուտքը։

ԹՈՒՆԱՒԻ ՄԷՋ... ՊԱՐԱՄԱՐԱԶ

Գերմանացիները տենդագին կը պատրաստեն ցեփելին մը, որ պիտի գործածուի Սպանիա-Հարաւային Ամերիկա գիծին վրայ։ Ցեփելինին մէջ պիտի շինուին 40 շքեղ սենեակներ, եւ միլիոնատէր ճամբորդներու համար,— եթէ իրենց վախէն չպակսին,— ճաշարան եւ... պարարան մը։

3 ՄԻԼԻՈՆ ԿԵՂԾ ՏՈԼԱՐ

Դրամանենգներու խմբակ մը, որ նպատակ ունի վարակել ամբողջ Եւրոպան, Ամերիկայէն խոզանակի տակառներ կը ղրկէր զանազան նաւահանգիստներ։ Իտալական ոստիկանութիւնը գրաւեց այդ տակառները, որոնք կը պարունակէին, փոխան խոզանակի... երեք միլիոն կեղծ տոլար։

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆ

Փորթուկալի նախկին թագաւորը, Մանուէլ, ծովիւքէնհամի պարտիզամշակութեան ցուցահանդէսին մէջ շահեցաւ առաջին, եւթը երկրորդ եւ մէկ երրորդ մրցանակներ։ Թագաւորին մշակած գետնախնձորներն ու ...ները անմրցելի էին։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ինչպէս կը գրէի յօրդորակի թարեկան տեղեկագիրին մասին տուած հաղորդագրութեանս մէջ, այս Միութիւնը ծրագրած էր Ժողովրդական Համալսարանի մը կազմակերպութիւնը Փարիզի մէջ, Հինգշաբթի երեկոյ Յառաջդիմողի հրաւէրով, խորհրդակցական ժողովին կը մասնակցէին 13 միութիւններ, - բոլոր Հայրենակցական Միութիւնները, Տրապիզոնի, Կիլիկեցիներու, Տարօն-Տուրուբերանի, Խարբերդցիներու, Շ. Գարահիսարցիներու, Ակնցիներու, ինչպէս նաեւ Որբերու, Սանասարեան, Բժշկական եզալըդգողՄիութիւնները։ Բարձր-Հայք, Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Սեբաստացիներու Միութիւններն ալ համամտութիւն յայտնելով հանդերձ, չէին կրցած ներկայացուցիչ ղրկել, բանաւոր պատճառներով։

Յառաջդիմողի Վարչութիւնը ծրագիրը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ ներկայացուց։ Պիտի դասաւանդուին՝ Հայոց պատմութիւն, Հայ գրականութեան պատմութիւն, Քաղաքական Տնտեսութիւն, Յեղափոխութեան պատմութիւն, Հայ աշուղական գրականութիւն, Առողջապահութիւն։ Բոլոր ներկայացուցիչները համաձայն գտնուեցան, եւ խոստովանեցան որ մեծագոյն պահանջն է որ կը լրացնէ Ժողովրդական Համալսարանը։ Որոշուեցաւ որ Յառաջդիմողի Վարչութիւնը մանրամասն ծրագիր մը պատրաստէ, դասերու թիւին ու տեւողութեան, ունկնդիրներու ընդունելութեան մասին, եւ զայն ղրկէ սրահ մը։ Իսկ Միութեանց ներկայացուցիչները իրենց ընդհ. ժողովներուն պիտի ներկայացնեն պահանջուած նիւթական օժանդակութիւնը եւ տրուած ծրագիրը։ Այս ամսուան վերջերը, նոր ժողովի մը մէջ պիտի քննուի վերջնական ծրագիրը եւ անմիջապէս պիտի բացուի Ժողովրդական Համալսարանը, ձմեռը չսկսած։

ՄԻՐԿԱԹԻՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՄԼԷԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեպտեմբեր 3, Շաբաթ երեկոյեան 400 թատերասէրներ լեցուած էին «Լը Պօն Թէաթրըթի» ընդարձակ սրահը։ Զարիֆեան Համլէթի դերով ցոյց տուաւ իր տաղանդը։ Կրցաւ արժեցնել «Լինի՞լ թէ չլինիլ» առեղծուածային խօսքը, որուն արտասանութեան ընթացքին, աչքերուն արտայայտութենէն, դէմքի զանազան փոփոխութիւններէն կարելի էր գուշակել իր հոգւոյն խռովքը։

Մարութեան Լաէրտի եւ Համլէթի հօր կրկնակ դերերուն մէջ կրցաւ պահել խաղին ներդաշնակութիւնը։ Ցաչող էին նաեւ Ագարեան՝ Թագաւորի եւ պատանի Հայկազի՝ Պոլոնիոսի դերերուն մէջ։

Ս. Միլսոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Պէյրութի շրջանի հայ գաղութին ընդհանուր թիւը կը հասնի մօտաւորապէս 400ի, մէկ մասը բնակած Ահրիֆիէ, Մօնպէլիար, Պէյթօնքուր եւ Ռոշո. Գաղութիս մէջ Ազգային Միութիւն գոյութիւն չունի, եւ ոչ ալ հանքեր կը թափուին այդ ուղղութեամբ։ Հայ Հ. Ց. Դաշնակցութեան զօրաւոր ենթակոմիտէ մը եւ կէմէրէկցիներու Հայրենակցական Միութիւն մը։ Այս վերջինը ամէն ջանք ի գործ կը դնէ դպրոց մը բանալու համար, բայց դեռ ոչ մէկ գործնական քայլ առած է։ Անդամներու թիւը կը հասնի 35ի, միակ հասոյթը անդամավճարներն են, ինչ որ բնական է անբաւարար է այդպիսի ազնիւ գաղափար մը իրագործելու համար։ Միութեան անդամները բոլորն ալ կէմէրէկցիներ են։ Ուրիշ գաւառէ հայրենակիցներ ալ կը փափաքին այդ միութեան անդամակցիլ, բայց կը մերժուին, եթէ իսկապէս կ'ուզեն հայ գաղութին օգտակար ըլլալ, պէտք է լայն բանան միութեան դռները, որ բոլոր փափաքողները իրենց նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը բերեն։

Անցեալ Շաբաթ իրիկուն կէմէրէկցի հայրենակցի մը հարսանիքին նախօրեակին գրուեցաւ աւանդական «Հինա»ն, որմէ գոյացաւ 385 ֆրանք, որ ամբողջապէս յատկացուեցաւ Հայրենակցական Միութեան։ Ներկայ էին հազիւ քսան հոգի։ Հայրենակցական Միութիւնը մօտ օրերս պիտի տայ ներկայացում մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեան հիմնադրամին

Կիւլվանկար

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆԻՆ ԴԷՄ

Ինչպէս արձանագրեց Յառաջ, երկար բանակցութիւններէ վերջ կարելի եղաւ Ֆրանսայի ախոյեանին դէմ մրցման պայմանագրութիւնը կնքել, որով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը Սեպտ. 25ի կիրակի օրը պիտի մրցի Olympique de Marseilleի Ա. խումբին դէմ, Մարսիլիոյ մէջ։ Փարիզի վարչութիւնը կատարելապէս վստահ ըլլալով որ Ֆրանսայի ախոյեանին դէմ կատարուելիք ֆութպոլի մեծ մրցումը խիստ արժէքաւոր է եւ նոյնպէս անոր դէմ ձեռք բերուելիք պատուաւոր արդիւնք մը մեծապէս պիտի նպաստէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նիւթական եւ բարոյական յառաջդիմութեան, Թելադրած է ֆութպոլի յանձնախումբին կարելի զոհողութիւնը ընել խիստ զօրաւոր կազմով մը մեկնելու համար Մարսէյլ։ Անցեալ տարի կարելի չէր եղած յաջողցնել այդ մրցումը, որովհետեւ այն ատենուան ֆութպոլի խումբին ձեռք բերած արդիւնքները Olympique de Marseilleի կողմէ բաւարար չէին նկատուած։

Անցեալ եղանակին վերջաւորութեան Փարիզի խումբին տարած փայլուն յաղթանակները եւ մասնաւորաբար F. C. Roueni դէմ ունեցած 2—2ի հաւասար խաղարկութիւնը մեծապէս աւելցուցին խումբին արժէքը յայս Ֆրանսայի ախոյեան խումբին, որ կատարելապէս վստահ Փարիզի խումբի ուժին, մրցման պայմանագրութիւնը ընդունեց։

Olympique de Marseilleը այս մրցման համար հայ խումբին պիտի վճարէ 3500 ֆր., իբր ծախսերու հատուցում։ 3000 ֆր. տուգանք պիտի վճարէ այն խումբը, որ բանաւոր պատճառներով պիտի ուզէ յետաձգել մրցումը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը նկատի ունենալով այս աննախընթաց մրցման արժէքը, որոշած է խիստ զօրաւոր կազմով մեկնիլ Մարսիլիա։ Հրաւիրած է Անվերսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի լաւագոյն խաղացողներէն Լեւոն Գաքըճեանը։ Նոյնպէս զոհողութիւններ կ'ընէ նոր ու մաքուր տարազներով ներկայանալ դաշտ։

Վստահ ենք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները իրենց կարելին պիտի ընեն պատուաւոր արդիւնք մը ձեռք բերելու համար, եւ իրենց մաքուր ու նուրբ խաղարկութեամբ անգամ մը եւս ապացուցեն պիտի տան իրենց ընդունակութեան եւ յառաջդիմութեան։

Վստահ ենք նաեւ որ Մարսիլիոյ հայութիւնը ամբողջութեամբ ներկայ պիտի գտնուի այդ օրը, նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերելու համար հայ խումբը։

Գ. Գասպարեան

CLUB FRANÇAIS (1) «ԱՐՄԷՆԻԱ» (Ա)

Այսօր է որ Սթատ Էլիզապէթի դաշտին վրայ կը կատարուի երկու խումբերու միջեւ ծանուցուած մրցումը, որ կը խոստանայ եղանակի ամէնէն կարեւորներէն մէկը ըլլալ։

Ֆութպոլի սիրահարները, որոնք մինչեւ ցարդ չեն զլացած քաջալերել հայ մարզիկները, կասկած չկայ որ այսօր ալ մեծ թիւով ներկայ պիտի ըլլան մրցման։

«Քլիւպ Ֆրանսէ»ն հանրածանօթ է ամէն ֆութպոլէ հասկցողի։ Անիկա Ֆրանսայի ամենահին եւ ամէնէն անուանի խումբերէն մէկն է։ Խաղացողներուն մեծամասնութիւնը թէ «ամէթէօրինթէ» եղած են եւ թէ միջազգայնականներ են։ Բացի շատ մը կարեւոր յաղթանակներէ, Լիւքսէմպուրկի ախոյեան Սփոռայի յաղթած է 6—1ով եւ անցեալ տարուան Փարիզի ախոյեանութիւններուն մէջ երկրորդ հանդիսացած է։

«Արմէնիա»ի խաղացողները բոլորն ալ նորահաս երիտասարդներ են եւ լաւ ապագայ կը խոստանան։ Անոնք ամէն ջանք պիտի թափեն պատուաւոր դուրս գալու համար այս մեծ մրցումէն։

Ա. խումբի ժամադրավայրը որոշուած է այսօր կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Փօրթ տ'Օրլէան։

«Արմէնիա»ի պահեստին եւ երկրորդ խումբերն ալ կարեւոր մրցում մը պիտի կատարեն այսօր Քոլոմպի դաշտին վրայ Ուէլսինկ Քլիւպ տը Ֆրանսի համապատասխան խումբերուն դէմ։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ.— Փարիզէն Լիմիէն մեկնող ճեպընթացին մէջ, ճամբորդ մը, լիգրա մը գինին երկու ումպով պարպելէ յետոյ սկսաւ անհանգստացնել իր ընկերները։ Երկու կիներ, որ մօտը կը գտնուէին, վախցան մարդուն անհաւասարակշիռ շարժումներէն։ Ու մտան խուց մը, փակելով դուռը։ Կատղեցաւ մարդը եւ սկսաւ զարնել դրան։ Այդ պահուն ճամբորդները սկսան նեղանալ կատղած մարդը գարձաւ անոնց եւ ըսաւ.

Լաւ, հիմա ձեր հաշիւը նայիմ։

Եւ դանակ մը հանեց ու յարձակեցաւ անոնց վրայ. ճամբորդները մինչեւ չունեցան պաշտպանուելու։ Եւ մսագործի խոշոր դանակ մը բարձրացաւ ու իջաւ։ Ճամբորդներէն մէկը, Պէլէ, վիզին այնպիսի խոր հարուածներ ստացաւ որ անմիջապէս մեռաւ։ Միւսները փախան։ Մարդը գրկեց իր զոհը եւ ծիպընթացէն դուրս նետեց։

Միւսուր ճամբորդները ահազանգը քաշեցին եւ շոգեկառքը կեցաւ։ Շոգեկառքին պաշտօնեան եկաւ, սակայն չհամարձակեցաւ ձերբակալել։ Գոցեց վակոնին բոլոր դուռները եւ հրաման տուաւ որ շոգեկառքը ճամբայ ելլէ, կարծելով որ առաջիկայ կայարանին մէջ պիտի կրնայ ձերբակալել տալ։ Այսկայն ոճրագործը, որ սպառնալից կեցած էր, յանկարծ պատուհանէն դուրս նետուեցաւ։

Այդ պահուն, շոգեկառքը զառիվերի վրայ էր եւ շատ կամաց կը բարձրանար, այնպէս որ ոճրագործը անվնաս փախաւ։ Ետեւէն ղրկուեցան ոստիկաններ, որոնք դաշտի մը մէջ ձերբակալեցին զայն։

Ոճրագործը կը կոչուի Սատիլէք եւ, ինչպէս բժիշկները հաստատեցին, խենթ մըն է։

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՇՈՒՔՈՒԼԱ.— Վերսայլի մօտ, գիւղի մը մէջ, փոքրիկ երախայ մը, Տըլաթը, որ շոքոլայի պնակիտներ կերած էր, թունաւորուեցաւ եւ հակառակ տրուած խնամքներուն մեռաւ։

ՑԷՄԻՆԻՍՄ.— Երբ Քապարէթիէ Լանեի կայարանը հասաւ, երկու կիներ, գիշերուան մութէն օգտուելով, անկիւնէ մը կրակ բացին։ Քապարէթիէ վիրաւորուեցաւ բազուկէն, իսկ ձախ ձեռքին ճկոյթը փրթաւ։ Թռաւ Քապարէթիէ եւս թռաւ... դէպի ոստիկանատուն։ Ոստիկանները հետապնդեցին կիները, որ ազգականներ էին Քապարէթիէի։ Կիները չխոստովանեցան թէ ինչու ատրճանակ պարպած էին, բայց ըսին թէ շատ լուրջ պատճառներ ունէին։ Ցեսոյ մտան բանտ։

ՁԱՐՄԱՆՔ.— Փօնթէօ-լէ-Ֆօրժի մօտ եղեւնիի անտառներուն մէջ գտնուեցաւ դիակ մը, որուն ոտքերը կապուած էին ծառի մը, իսկ գլուխը՝ ուրիշ ծառի մը։ Եւ դիակը կ'օրօրուէր կախօրրանի մը պէս։ Ձեռքին կապուած էր ատրճանակ մը, մօտը պայուսակ մը, որ լեցուն էր գինիի պարպուած շիշերով։

ԴԺԲԱԽՏ ԾԵՐՈՒԿԸ.— Ծերուկ մը, Լընուար, որուն աչքերը կիսովին խաւարած էին, քերեկանի մօտ իր ճամբէն մոլորեցաւ եւ գնաց ճախճախուտքներուն մէջ։ Գիշերը վրայ հասաւ։ Ծերուկը քանի քալեց, ջուրը փորին հասաւ։ Ամբողջ գիշերը ջուրերուն մէջ թափառելէ յետոյ, պոռալով պոռալով մեռաւ։

ՈՊԺ. ՈՊԺ. ԱՑՐԻՑԱՒ — Մէցի մօտ, հանքի մը մէջ օրիորդ Իզէլըլոհն, անուշադրութեամբ այնքան մօտեցաւ լամբարին, որ կրակ առին զգեստները եւ խըզոտած լաթերը այնքան արագ բոցավառեցան, որ ողջ ողջ այրեցաւ։

ՏՂՈՒ ՄԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆԸ.— Թալմոնթիէ գիւղին մէջ սովորութիւն էր տօնել հունձքին վերջաւորութիւնը, երբ վերջին կառքը գիւղ փոխադրէր արտերուն բարիքը։ Ու Փօլ Ռանա, հունձքի այս տօնէն հրճուելով, ատրճանակը կը պարպէր աջ ու ձախ։ Կրակի կայծ մը իյնալով ցորենի մթերանոցի մը վրայ, սարսափելի հրդեհ մը սկսաւ եւ հովին օգնութեամբը շուտով մոխրացուց գիւղին հակայ մթերանոցը, որ կը պարունակէր 140,000 ֆրանքի ցորեն։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՔԱՐԱՍՕՖ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՎՆԱ

Ընդմիջելու պէտքը զգացի։

— Կ'երեւի կը մոռնաք թէ՝ ...էն, մեր աշխատանքը ...էն գծուած է։

Երկուքն ալ ինծի նայեցան հետաքրքրուած

— Ի՞նչ աշխատանք հարցուց Կոստանդինովնա։

— Տեսնե՛նք կրնա՞յ ըլլալ որ արդէն մոռցած ըլլաք թէ կուսակալութիւն ձեզի պաշտօն յանձնած է, շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, ամէն գինով գտնել եւ իրեն յանձնել, մեզի ծանօթ երկու «Ճերմակ գործակալներ»։

Երկուքը մէկ սկսան խնդալ։

— Հետեւաբար, կ'առաջարկեմ որ այս իրիկուն իսկ սկսինք ...։ Եթէ հաւատամ կուսակալութեան տուած տեղեկութիւններուն, այս «Ճշմարտականները» — իր բառով — վերջին լուրերուն համաձայն, փախչելու անցեր են, Էքաթէրինպուրկ երթալու համար եւ...

— Կուսակալութիւնն է որ այդ տեղեկութիւնները տուաւ ձեզի, հարցուց Քարասօֆ, խնդալով։

— Այո՛, եւ նոյնիսկ աւելցուց. «Իմ կողմէս, ըսէք Կոստանդինովնայի թէ, եթէ դժբախտութիւնը ուզէ որ մարդիկը մտնեն արգիլեալ քաղաքին մէջ, ոչ միայն զինքը անձնապէս պատասխանատու կը նկատենք, այլ նաեւ անոր շատ սիրական մէկ անձը, որուն մասին ի դուր լուրի կը սպասէ։

Խօսք կատղած՝ Կոստանդինովնա այս անգամ պոռաց.

— Այդպէ՞ս ըսաւ, ո՛հ, թշուառականը։

Եւ յուսահատ՝ ձեռքերը գալարելով.

— Ինչպէ՞ս արգիլել այդ վայրագ գործը, այդ զզուելի ոճիրը։

Բայց արդէն Քարասօֆ կը միջամտէր

Ի՞նչ կայ յուսահատելու։ Հա՞պա վստահութիւնը որ քիչ առաջ կը յայտնէիք, անհետացա՞ւ արդէն. Մենք մերիններուն հետ հո՞ս չե՞նք միթէ, ձեզի օգնելու, ձեզ պաշտպանելու եւ յաղթելու համար։

— Եթէ գիտնայի՜ք...

— Եւ ո՞վ կ'ըսէ թէ չեմ գիտեր։

— Գիտէ՞ք։

— Բայց, այո՛, գիտեմ։

Եւ ուժգնօրէն բառերը շեշտելով՝

— Գիտեմ թէ Չեկան, ձեզ իր ձեռքը ունենալու համար բանտարկած է ձեր ընտանիքէն մէկը, որ իբր պատանդ կը պահէ։ Գիտեմ թէ՝ ամէն անգամ որ վարանած էք գործադրելու Չէրճինսքիի մէկ հրամանը, ձեզ սպառնացած են այդ անձը ենթարկել ամէնէն սարսափելի տանջանքներուն։ Գիտեմ նաեւ...

Եւ այդ բոլորը գիտնալով, չվախցա՞ք ինծի վստահելու

— Ո՛չ, որովհետեւ գիտեմ — եւ թերեւս մինակ ես կամ գիտցող — անունը բանտին ուր կը մնայ ձեր մայրը։

Արդարեւ, այս դժբախտը շիտակ ըսած էր. սպառնալիքով էր որ Չերճինսքի եւ իր մարդիկը այս կնոջ կը պարտադրէին բոլոր ուրացումները, վատութիւններն ու մատնութիւնները։

Զինքը այդքան դժբախտ, եւ ամբողջովին այս շարաշուք հրէշներուն ենթարկուած տեսնելով, մեղքնալս եկաւ...

— Կը յուսամ թէ, ըսի Քարասօֆին, որեւէ բանի ձեռնարկելէ առաջ, Օրիորդին մայրը պիտի ջանա՞ք փրկել այդ աւազակներուն ձեռքերէն։

Կոստանդինովնա ոտքի ելած էր. աչքերը յառած Քարասօֆի, անձկութեամբ անոր պատասխանին կը սպասէր։

Վստահութեամբ լեցուն ժպիտ մը ունեցաւ ան.

— Ընչու՞ չէ, քանի որ Օրիորդը այլեւս մերիններէն է, ամէնէն աննշան բանն է որ կրնանք ընել անոր համար։

— Ո՜հ, շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ, պոռաց ան, ի՜նչ մեծ սիրտ ունիք, եւ ինչպէ՛ս կարելի է ձեզ չսիրել։

Ցնծոյ, աշխուժով ըսաւ.

— Եթէ այդ բանը ընէք, եթէ մայրս ինծի դարձնէք, փոխարէն չկայ բան մը որ չընեմ երախտագիտութիւնս եւ համակրանքս յայտնելու համար։

Իր կարգին, անհամբեր, Քարասօֆ զինքը դիտեց.

— Ո՛չ մէկ բա՞ն, կ'ըսէք։

— Երդում կ'ընեմ։

— Նոյն իսկ ..

— Ի՞նչ, ի՞նչ կ'ուզէք գիտնալ, ըսէ՛ք, շուտ ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ։

— Նոյնիսկ պիտի ըսէի՞ք թէ ի՞նչ ըրիք գացիք Պեռլին, անցեալ Դեկտ. 24ին։

Սարսափած՝ կինը զայն դիտեց։

Ցնծոյ երթալով պատին մէջ զետեղուած արկղի մը մօտ, բացաւ զայն, կարմրագրոշմ պահարան մը առաւ անկից եւ Քարասօֆի քովը գալով, զայն անոր երկարեց

— Ի՞նչ է այս, հարցուց անոր

— Այս, պատասխանեց, բառացի անհերքելի փաստն է այն համաձայնութեան, որ 1916 Դեկտեմբեր 28ին կնքուեցաւ Լէնինի, Փարվիւսի եւ Ֆօն Պիզմարքի միջեւ, Պեռնի գերման դեսպանատան շէնքին մէջ եւ որուն շնորհիւ յեղափոխութիւնը վճռուեցաւ եւ ռուսական ճակատին քայքայումը տեղի ունեցաւ։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԽՐԻՄԵԱՆ

տոյ ներկայացուց իր վերջնական բանաձեւը, զոր տուինք երէկ։

∴ Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերուն հետեւող օրագրողներու ընկերակցութիւնը ճաշի հրաւիրած էր խորհուրդին անդամները։ Այս առթիւ Պրիան ճառ մը խօսեցաւ ըսաւ.

— Ես պիտի պտըտիմ խաղաղութի՛ւն մայելով։ Հրաշալի բառ մըն է խաղաղութիւնը։ Որպէսզի յաղթանակեն խաղաղութեան գաղափարները, մենք շատ կռուեցանք դժուարութիւններու դէմ եւ յաղթեցինք շատ անգամ։ Մենք որոշած ենք շարունակել, որովհետեւ խաղաղութիւնը այդ ճիգերուն շարունակութեան մէջ է։ Պէտք չէ երկար ատեն սպասումի մէջ թողուլ ժողովուրդները, պէտք չէ որ անոնք երկար ատեն սպասեն տրուած խոստումներուն իրագործման։ Կան բառեր որոնք խորհրդաւոր, համաճարակային բան մը ունին, որ կը վարակէ։ Խաղաղութիւնը, իբրեւ այդպիսին, կրօնք մըն է։ Ժողովուրդները ծարաւի են խաղաղութեան կրօնքին։ Եւ ժողովուրդը անպայման պիտի գտնէ այդ խաղաղութիւնը։ Ես հոգիովս կը հաւատամ խաղաղութեան։

Միւս պատուիրակներն ալ նման խաղաղասիրական-բանաստեղծական ճառեր խօսեցան։

Աղթիւլ Մէճիտ եւ Մանուկ Ազարեան

«Միլլիյէթ» կը գրէ.—

Զինադադարին, ամբողջ աշխարհ մեզի դէմ էր։ Այս հոսանքը փոխելու համար, պէտք էր հիմնական միջոցներ ձեռք առնել։ Մինչդեռ այն ատենուան վարիչները կ'ուզէին կիսամիջոցներով դարման գտնել։ Այն ատենուան տիրող կարծիքը սա էր.— Կացութիւնը փրկելու համար, պէտք է հաճելի երեւնալ Յոյներուն եւ Հայերուն, քծնիլ անոնց։

«Փէյեամ-Սապահ» թերթն ալ այդ տարրերու օրկանն էր։ Մինչդեռ այդ տարրերը, դարերով մնած այս երկրին բարիքներովը, այնքան շփացած էին որ, բոլոր շոյանքներուն արհամարհանքով կը պատասխանէին։

Այն ատենուան գահաժառանգը, Ապտիւլ Մէճիտ, իր Թղթածրարին մէջ ձգած է ձեռագիր մը, որ շատ լաւ կը բացատրէ այդ շրջանին տիրող հոգեբանութիւնը։

Քանի կը շարունակուէր կեղծիքի քաղաքականութիւնը, այնքան յարձակողական կը դառնային այդ շփացած տարրերը։ Ահա այդ նամակը, գահաժառանգին կողմէ գրուած իր Թիկնապահին. (ԽՄԲ.— Քեռագիրը տպուած է Թերթին մէջ։

«Ծերակուտական Ազարեան այրած է Թաքսիմի հրդեհին մէջ։ Իմ կողմէ ցաւակցութիւն յայտնեցէք իր ընտանիքին։ Միեւնոյն ատեն դէպքը հաղորդեցէք թերթերուն, եւ մանաւորապէս «Փէյեամ-Սապահ»ին։

Մուսոլինի 60 միլիոն բնակիչ կ'ուզէ

Մուսոլինի, Սեպտ 1էն սկսեալ գործադրութեան դրած է այն որոշումը, որ կ'արգիլէ Իտալացի աշխատաւորներուն գաղթը դէպի օտար երկիրներ։ Քանիցս ներկայացուցած ենք այն միջոցները, զորս Մուսոլինի կը փորձէ աճեցնելու համար Իտալիոյ բնակչութիւնը։ Տուրքեր դրաւ ամուրիներուն վրայ, հրամայեց խիստ հետապնդումներ կատարել անոնց դէմ, որոնք կ'աշխատին նուազեցնել ծնունդները, սպառնաց պատժել Միլանը, որ նշանաւոր է իբրեւ քաղաք մը, ուր ծնունդներուն թիւը աւելի քիչ է քան մահերունը։

Սակայն այս միջոցներն ալ չազդեցին։ Եւ որոշում տրուեցաւ արտագաղթերն ալ դժուարութիւններու ենթարկել։ Երեք շրջաբերականներ ղրկուեցան, որոնք կը հրամայեն խստացնել քննութիւնը Իտալիոյ նաւահանգիստներուն մէջ, նուազ անցագիր տալ այն Իտալացիներուն, որոնք կը փափաքին հեռանալ երկրէն։ Իտալացի մը կրնայ գաղթել միայն, երբ օտար երկրի մը մէջ աշխատանքի պայմանագրութիւն մը ունի, վաւերացուած Իտալական հիւպատոսէն։

Իսկ անոնք որ կ'ուզեն մեկնիլ Անգլիա, Զուիցերիա, Գերմանիա եւ Աւստրիա, պէտք է բնակութեան արտօնագիր ունենան այդ երկիրներուն համար։

Այս որոշման առթիւ, Իտալական թերթերը յօդուածներ կը նուիրեն։ «Իմփէրօ» կ'ըսէ թէ Ժընեւի մէջ նեղկայիս գումարուած ժողովրդագրական համաժողովը աւելի պիտի զբաղի Իտալիոյ բնակչութեան խնդրով։ Կ'աւելցնէ թէ Իտալիա որոշած է արգիլել մալթուսականութիւնը։ Յետոյ, ակնարկելով Մուսոլինիի անհրաժեշտ նկատած 60 միլիոն Իտալացիներուն, կ'ըսէ. «Մենք կ'ուզենք կազմել ցեղային հսկայ զանգուած մը, որ ծանրօրէն պիտի կոխէ կղզիին վրայ եւ յետոյ իր ժողովուրդին գերաճումով պիտի յորդի սահմանին միւս կողմը։ Երբ ժողովուրդ մը հարուստ է, կը դադրի արտադրելէ եւ աճելէ, օրինակ՝ Միացեալ-Նահանգներն ու Ֆրանսան»։

Սիոնական Համաժողովը

Պալի Սիոնական Համաժողովը շարունակելով իր նիստերը, Հինգշաբթի օր զբաղեցաւ առողջապահական հարցերով։ Ընդհանուր առողջապահական յանձնաժողովը որոշեց միացնել Պաղեստինի հիւանդներու օգնութեան ձեռնարկները։ Ինչպէս յանձնաժողովին տեղեկագիրը կ'ըսէ, Պաղեստինի կառավարութեան օժանդակութեամբ, կարելի եղած է մարել համաճարակները եւ զարգացնել առողջապահական կազմակերպութիւնները։

Ու երբ քաղաքական յանձնաժողովը իր աշխատութիւնները կը տանէր, յանկարծ յանձնաժողովին նախագահը, ամերիկացի յայտնի բաբբունի Սթէֆըն Ուայզ, հրաժարական տուաւ եւ ձգեց հեռացաւ համաժողովէն։ Հրաժարեալ նախագահը կ'առաջարկէր ընտրել Ամերիկեան սիոնական յանձնաժողով մը, որ Պաղեստինի հոգատարութեան գործադրութեան խնդիրը կարգադրէր՝ բանակցելով Անգլիոյ հետ։ Եւ կը պնդէր որ Անգլիոյ սիոնական շարժման վարիչները չեն կրնար բանակցիլ այնքան ազատութեամբ, որքան պիտի կրնային ամերիկացի սիոնականները։ Ամերիկացի կարգ մը սիոնականներ, գլխաւորութեամբ Լիփսքիի, ՝ընդդիմացան առաջարկին։ Այս եղաւ պատճառը, որ Ուայզ հրաժարի եւ մեկնի։ Իր հրաժարականը մեծ տպաւորութիւն գործեց սիոնական շրջանակներուն մէջ։ Բայց երբեք առիկա ցոյց մը չի նկատուիր սիոնական շարժման դէմ, որովհետեւ Ուայզ, Ամերիկայի մէջ նշանաւոր է իր սիոնական ձգտումներով։

ԳՈՒՍԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ

Ա. 8 Յունուար 1928 կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Salle des Agriculteurs, *ՍԻՆՖՈՆԻԿ* համերգ:

Բ. 25 Փետրուար Շաբաթ գիշեր, Théatre Champs Elyseesի մէջ *ԱՆՈՒՇ* օփերան:

Գ. 14 Ապր. Եշ. գիշեր, Salle des Agriculteurs *ՍԻՆՖՈՆԻԿ* համերգ:

Մասնակցութեամբ Concert Colonneի մեծ նուագախումբին, Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները:

ԾԱՆՕԹ.— Երգչախումբին մասնակցիլ փափաքողները պիտի դիմեն ամէն կիրակի, ժամը 10—12, 21 Bld. St. Germainի սրահը, ուր տեղի կ'ունենան փորձերը:

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3.30ԻՆ
STADE ELISABETH PORTE D'ORLEANS

Ֆութպոլի մեծ մրցում CLUB FRANÇAISի եւ ԱՐՄԷՆԻԱ ՖՈՒԹՊՈԼ ՔԼԻՒՊԻ միջեւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Հրազդան» խումբի ժողովը վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական ճաշարանին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Հինգշաբթի 15 Սեպտ. երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։ Անդամատոմսերը միասին ունենալ պարտաւորիչ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկեր Մ. Գույումճեան։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընկերները կը հրաւիրուին խմբական ժողովի գրադարանի սրահը վաղը Բշ. օր ժամը 9ին։ Անդամատոմսը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 13 Սեպտ. Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 8ին Հայ ժողովրդային Լսարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Մ. Գույումճեան

ԿԻԼԻԿԻԱՆ Հայրենակցական միութեան ընդհ. անդամական ժողովը 15 Սեպտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա Ճաշարանին սրահը, (61, Rue Mr. le Prince, Métro St. Michel կամ Odéon) կը խնդրուի ամբողջ կիլիկեցի հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ անպայման։ Օրակարգ՝ վերակազմական աշխատանք։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քաֆէ օ Բլէր տը լա Լիւն, Փլաս տ'Իթալի։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը տրիպողական է։

ՍԱԿԱՐԱՆ
10 Սեպտեմբեր 192[illegible]

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidie
Լէվա 100 ճատոր	Leva
Տրախմի »	Drachme
Լիր	Lire
Պել. ֆրանք	Frc Belge
Զուից.	Frc. Suisse
Լէյ 100 ճատոր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roub. en or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

1գ Քր Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III »
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEURN[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927
13 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 439
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԵՐԹԻ ԽՕՍՔ

ԱՆԱՐԳԱՆՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Յանցանք մը պիտի ըլլայ առանց խօսք մը ըսելու անցնիլ այն անարգանքի մասին, զոր կը հասցնէ «Արեւ»ի «Արձագանգ»ի բաժինը մեր յեղափոխական ծագումին ու պատմութեան։

Ռուբէն Խանազատ, իր ծերութեան օրերուն հրատարակութեան կուտայ իր երիտասարդ շրջանի յուշերը, որոնք կապուած են Հնչակեան կուսակցութեան ծագումին հետ։

Ռուբէն Խանազատ (երբեմն Նշան Կարապետեան Ամերիկայի մէջ) Հնչակեան կուսակցութեան հիմնադիրներէն մէկն է։ Կը պատմէ այն անցքերը, որոնք կապուած են կուսակցութեան կեդրոնին ու անոր պաշտօնաթերթ «Հնչակ»ի կազմակերպութեան հետ։

Ժընեւի մէջ քանի մը ուսանողներ, որոնց մէջ կը գտնուէին Գաբրիէլ Կաֆեան Շմաւոն, (Արաբկիրի ազգային վարժարանի երբեմնի տնօրէնը) (Նազարբէգեան եւ Ռուբէն Խանազատ ինքը).— Թերթի հրատարակութեան հիմնադրամ ձեռք բերելու համար կը կազմակերպեն արեւելեան ձեւի երեկոյթ մը, ուր ի միջի այլոց առատօրէն կը ծախուի նաեւ կովկասեան «չիչխիկ»։ Արդիւնքը կ՚ըլլայ նպաստաւոր, ու այդ գումարով կը սկսի «Հնչակ»ի հրատարակութիւնը։

Արեւ»ի «Արձագանգ»ը կարգ մը ուրիշ անտեղի սրամտութիւններու կարգին, կ՚ըսէ... «եւ երեւակայել որ եթէ այդ իրիկուն «չիչխիկ»ը առատօրէն չծախուէր եւ լաւ հասոյթ չգոյանար, գլուխները ուրիշ ելք պիտի ունենային, ու ծանր չպիտի կշռէր հայութեան ճակատագրին վրայ։

Ռուբէն Խանազատ կը պատմէ նաեւ թէ՝ «Հնչակ»ը կը խմբագրէր Նազարբէգեան իբրեւ լաւագոյն հայերէն գիտցողը։ Թուրքիոյ եւ Տաճկահայաստանի զանազան շրջաններէն թղթակցութիւններ կը հրատարակուէին որոնք կեղծ էին, ինչպէս նաեւ կեղծուած էին անոնց բարբառները։

Արեւի «Արձագանգ»ը կը հասկցնէ թէ՝ մեր միամիտ երիտասարդութիւնը կը հաւատար այդ խարդախ թղթակցութիւններուն, որոնք յետագային այնքան սուղի պիտի նստէին հայութեան վրայ։

Յօդուածագրին համեստ հետեւութիւններէն այն տպաւորութիւնը կըստանանք թէ՝ մեր յեղափոխութիւնը ամբողջապէս ծնունդ է այս դժբախտ հայրենասէր երիտասարդներու յեղափոխական մարզանքներուն, այլապէս եթէ այդ գիշեր «չիչխիկ»ը չծախուէր եւ հասոյթ չգոյանար, ոչ «Հնչակ» պիտի հրատարակուէր, ոչ յեղափոխութիւնը պիտի կազմակերպուէր եւ ոչ ալ մեր ժողովուրդը այսօր կոտորուած պիտի ըլլար։

Այսպիսի միամտութիւն մը ծայրայեղ տգիտութեան կամ անբարեխիղճ չարութեան միայն կարելի է վերագրել։ Ու որովհետեւ տգէտ չեն, ուրեմն չարամիտ են։

Ենթադրել թէ հայ յեղափոխութեան սկիզբն ու վախճանը կապուած են այդ մարզանքներուն հետ, պիտի նշանակէր հայ ժողովուրդը իր մտքի ու հոգիի կարողութիւններով զրկել անոնցմէ շուրջը։ Ահաւոր անարգանք մըն է այս՝ ուղղուած հայ ժողովուրդին։

Այս նեղ տողերուն մէջ կարելի չէ լայնօրէն ներկայացնել այն խոր պատճառները, որոնք ծնունդ տուին Հայ յեղափոխութեան, սակայն այդ յօդուածը հիւրընկալող ռամկավար թերթին խմբագրութիւնը պիտի գիտնար քանի մը տարրական բաներ։ Թէ՝ հայ յեղափոխութեան արմատները պէտք է փնտռել Թուրք բռնակալութեան հալածիչ սարսափներուն մէջ։ Թէ՝ հայ յեղափոխութիւնը կերտուած ու կռանուած է անցեալ դարու մեր հուժկու մտաւորականութեան ըմբոստ շունչին տակ, անիկա մարմին առած է հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն եւրոպայէն յուսախաբ վերադառնալէն յետոյ։ Թէ՝ Ժընեւի մէջ քով քովի եկած քանի մը երիտասարդներ եւ անոնց թերթը անզօր պիտի ըլլային ո եւ է շարժում ստեղծել, եթէ մեր երկրի մէկ ծայրէն միւսը մշակուած ու պատրաստ չըլլային յեղափոխական շարժումները մարմնացնելու կամ կազմակերպուելու առատ առողջ տարրերը։

Դեռ աւելին։ Պէտք էր գիտնային նաեւ թէ Ժընեւի յիշեալ երիտասարդներու յեղափոխական տեսական մարզանքներէն առաջ կամ անոնց ընթացքին, անկախ անոնցմէ, եւ նոյն իսկ առանց տեղեակ ըլլալու անոնց գոյութեան, Տաճկահայաստանի կամ այլ շրջաններու մէջ գաղտնի կազմակերպութիւններ ծնունդ առած էին՝ միջավայրին մղող հարկադրանքին տակ։

Եթէ «Արեւ» նոր կ՚իմանայ որ ժամանակին «Հնչակ»ի մէջ կը հրատարակուէին եղեր կեղծ թղթակցութիւններ, արգահատելի է։ Ուրիշներ տասնեակ տարիներ առաջ, նոյնիսկ իր ժամանակին գիտէին այդ բանը եւ հրապարակաւ կը յայտարարէին, այնպէս որ նորութիւն մը չէ ատիկա մեզի համար։ Նորութիւնը այն է միայն, որ այդ արարքին հեղինակներէն մէկը հրապարակաւ կը խոստովանի զայն։

Մ՚ր նիւթէն դուրս է քննել թէ այդ «խարդախութիւնը» անհրաժե՞շտ էր թէ ո՛չ. մեր ըսելիքը այն է, որ եթէ Ռուբէն Խանազատի բոլոր պատմածները տեղի չունենային, բան մը չպիտի փոխուէր մեր յեղափոխական շարժումներու ընթացքէն։ Հետեւաբար, անոնց վրայ սրամտութիւն փորձել ու ողբերգական եզրակացութիւն հանել, անարգանք է մարտնչող հայ ժողովուրդին եւ անոր սրբազան ըմբոստացումին — յեղափոխական շարժումներուն դէմ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՅՔԱՐ» ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Պայքար, Ամերիկայի ռամկավար օրկանը, քննելով վերջերս Պոլսոյ մէջ Հրեայ աղջկան մը սպանութեան յարուցած աղմուկը, կ՚ըսէ (27 Օգոստոս).

— «Թուրքիա անմարսողութենէ կը տառապի։ Իր ստամոքսը չի տանիր այն ոսկեզօծ դեղահատները զոր քէմալական իշխանութիւնը բռնի կը կլլեցնէ իրեն, իբրեւ թէ բուժելու համար իր դարաւոր հիւանդութիւնը, եւ ասիկա ջղաձգութիւններ միայն կը պատճառէ իրեն։

«Թուրք ուղեղը չի կրնար արդիական սկզբունքներ ու գաղափարներ մարսել։ Քէմալ ու իր խորհրդականները, գոնէ քաղաքակրթեալ ժողովուրդի արտաքին շպար ու երեւոյթ տալու համար Թուրքին, անոր բռնի պարտադրեցին եւրոպական տարազ, ընկերական բարքեր ու սովորութիւններ, ինչպէս երկսեռ զուարճութիւններ, պար, կանանց թոյլտուութիւն հրապարակի վրայ բաց երեսով պտտելու եւ այր մարդոց հետ յարաբերութիւն ընելու թէ՝ տան ու թէ՝ հասարակաց վայրերու մէջ։ Եւ առանք Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ գովաբանուեցան իբրեւ իրական յառաջդիմութիւն։

Անդրադառնալով Օսման պէյի ոճիրին, կ՚ըսէ.

— «...Անիկա նոր փաստ մըն է թէ Թուրքը ի՞նչպէս կ՚ըմբռնէ — կը գործադրէ արդիականութիւնն ու ազատութիւնը։ Հին Թուրքը կը խորհէր թէ ինք բացարձակ տէր է ոչ-Թուրք կամ իսլամ ազգութեանց ինչքին, պատուոյն ու կեանքին, կը քաշէր, կ՚առնէր ինչ որ պէտք ու հաճոյ կը թուէր իրեն, բնդդիմութիւնը իր կատաղութիւնը կը գրգռէր։ Նոր ու ազատական Թուրքն ալ այդպէս կը խորհի, միայն թէ երբ, օրինակի համար, ոչ-Թուրք աղջիկ մը հրապուրիչ երեւի իրեն, փոխանակ զայն բռնի առեւանգելու կամ արգելափակելու, «ձեռքը» կը խնդրէ», եւ եթէ մերժուի, այն ատեն դարձեալ կը կատղի ու կը սպանէ զայն, եւ Թուրք հանրային կարծիքը, կառավարութիւնն ու մամուլը, այսպիսի ոճրի մը վրայ կը նային իբրեւ շատ բնական ու հասարակ դէպք մը։»

Այս ռամկավարին պատասխանը բաւական կը համարենք փարիզի այն միւս սմսեղուկ ռամկավարին ըրած գռեհիկ բաբբանչանքներուն։ Եթէ միայն կարմրելու երես եւ ուղղուելու պարկեշտութիւն ունենային...

16-22 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅԵՐԸ ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿ

Աթէնքի Նոր Օրը կը գրէ.—

Ներքին գործոց նախարարութեան պատկան պաշտօնատունը հաղորդած է թէ 16էն մինչեւ 22 տարեկան Հայերը կառավարական տեղեկագրով, որ պիտի հրատարակուի ի մօտոյ պաշտօնաթերթին մէջ, հելլէնահպատակ պիտի նկատուին։

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՎԱՐԿ ՉԵՆ ՏԱՐ

Թուրք վաճառականներ առեւտրական գործավարութեան մօտ բողոքներ կատարած են կարգ մը օտար դրամատուններու դէմ, առարկելով թէ յիշեալ դրամատունները կտրած են իրենց վարկը։ Թուրք թերթերը կը գանգատին, ըսելով թէ ընդհանուր կացութիւնը պէտք է դրամատուններ լայն վարկ բանան թուրք վաճառականներուն.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ժընեւէն թղթակից մը կը գրէ.—

Աշխատանքի միջազգային գրասենեակի ժողովը գումարուեցաւ Սեպտ. 7ին։ Օրակարգի գլխաւոր հարցերն էին գաղթականներու իրաւական դրութիւնը, անցագրային դիւրութիւններու հարցը, եւ Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը։

Հայերուն կողմէ ժողովին կը մասնակցէին Հ. Հ. Պատուիրակութեան փոխ Նախագահ Ալ. Խատիսեան, եւ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովի վարիչ Գ. Լ. Բաշալեան։

Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութեան ժողովները տեղի ունեցան ամսոյս 7ին եւ 8ին։ Խորհրդակցութեանց առարկայ դարձած գլխաւոր հարցերն էին Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման ծրագիրը, որբերն ու որբուհիները պահելու խնդիրը, «Ոսկեղէն կանոն»ի կիրակիի (Դեկտ. 4) կազմակերպութեան հարցը եւն.։

Գ. Չարլս Վիքրի, ընկերակցութեան նախագահը, երկա՛ր զեկոյց մը տուաւ իր ճամբորդութեան մասին՝ Ճափոն, Չինաստան, Պաղեստին եւ Սուրիա։ Տեղեկութիւններ հաղորդեց որբերուն ի նպաստ հաւաքուած դրամի մասին։

Հայերուն կողմէ այս ժողովներուն ներկայ էին Հ.Հ.Պատուիրակութեան նախագահ Ա. Ահարոնեան, Ալ. Խատիսեան եւ Գ. Լ. Բաշալեան։

Սեպտ. 8ին տեղի ունեցաւ «Ոսկեղէն կանոն»ի մեծ ճաշը, որուն մասին «Յառաջ» գրած էր. կը մասնակցէին 500 հոգի, որոնք կը ներկայացնէին 24 ազգեր։ Կը նախագահէր Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակի նախագահ Ալպէր Թոմա։

Ճառեր խօսեցան Ֆրանսայի նախկին կրթական նախարար եւ Լիոնի ծերակուտական Ժիւսթէն Կոտար, Պելճիքացի ծերակուտական եւ յայտնի ընկերվարական տը Պրուքէր, Անգլիացի լորտ Ռէտսթօք եւ Ալպէր Թոմա։ Իսկ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին կողմէ Չարլս Վիքրի եւ Կորտըն Պէրրի։ Ճառերը կը դառնային գլխաւորաբար երկու հարցերու շուրջ։ Առաջինը՝ զուտ քաղաքական, այն է հայկական պահանջները, անկախութեան խնդիր, օջախի հարց։ Երկրորդը՝ Սուրիոյ գաղթականներուն խնդիրը։

Նախագահ Ալպէր Թոմա յայտարարեց որ եթէ Թուրքիա խնդրանք ներկայացնէր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու (ինչ որ չէ ըրած դեռ), հայկական խնդիրը դարձեալ հրապարակ պիտի դրուէր։ Մասնաւորաբար ուշագրաւ էին տը Պրուքէրի եւ Ժ. Կոտարի ճառերը, ի նպաստ մեր դատին։ Ա. Ահարոնեան գեղեցիկ ճառով մը շնորհակալութիւն յայտնեց։

Սուրիոյ գաղթականներուն խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ պիտի հանուի Խորհուրդի նիստէն յետոյ։ Իսկ Խորհուրդը կը սպասէ Տոքթ. Նանսէնի, որ դեռ չէ եկած։

Չէմպըրլէյն եւ Մուսոլինի պիտի տեսակցին

Պրիան առջի օր Ժընեւի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտիի հետ ֆրանքօ-իտալական հարցերուն մասին։ Այս տեսակցութիւնը անհրաժեշտ նկատուած է անոր համար որ Մուսոլինի չի գար Ժընեւ եւ Պրիան չի կրնար այս օրերս երթալ Իտալիա։

Չէմպըրլէյն ալ, ամսոյն 16ին, պտոյտ մը պիտի կատարէ Միջերկրականի վրայ, եւ ինչպէս անցեալ տարի, պիտի այցելէ իտալական նաւահանգիստ մը, տեսակցելու համար Մուսոլինիի հետ։

Երէկ երեկոյ պիտի աւարտէին վիճաբանութիւնները Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ։ Այսօր պիտի սկսին վեց մեծ Յանձնաժողովներու աշխատանքները։ Յանձնաժողովին մէջ պիտի քննուին հոլանտական եւ լեհական բանաձեւերը ապահովութեան դաշինքներուն մասին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ճառերը

Շաբաթ օր, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին մէջ, երկու մեծեր՝ Պրիան եւ Չէմպըրլէյն կարեւոր ճառեր արտասանեցին։ Պրիան յայտնեց թէ, բառ առ բառ հետեւելով Շթրէզէմանի ճառին, խրախուսուած է եւ աւելի կը հաւատայ թէ խաղաղութիւնը պիտի հաստատուի երկու ժողովուրդներուն, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Յետոյ երկարօրէն գովասանքը հիւսեց Ազգերու Դաշնակցութեան, ցոյց տալով անոր կտրած դժուար ճամբան։ Ու շեշտեց որ անհրաժեշտ է իրագործել Ուխտին բոլոր յօդուածները, մանաւանդ 8րդը, զինաթափութեան մասին։ Այլապէս Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի մնանկանայ։ Ու Պրիան անհրաժեշտ նկատեց հաւատք ունենալ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ, որ խաղաղութիւն պիտի բերէ։ Հաւատք մը, որ աւելի կը զօրանայ Շթրէզէմանի ճառով, որ պաշտօնապէս կը հրաժարի յարձակողական քաղաքականութենէ եւ կ՚ընդունի պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը խաղաղութեան համար։

Յետոյ խօսեցաւ Չէմպըրլէյն, որ ցաւ յայտնեց նաւային համաժողովին ձախողութեան համար։ Յայտնեց թէ ինք կողմնակից է զինաթափութեան աւելի քան երբեք ու իբրեւ փաստ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅ ԴԵՍՊԱՆԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տեղեկանանք թէ, Օգոստոս 27ին Լոնտոն հասած է Պարսից նոր դեսպան Ցովհաննէս Խան Մասեհեան։ Նախկին դեսպան Սափտ Խան, որ ետ կանչուած էր Թեհրանի կառավարութեան կողմէ, Պարսկաստան մեկնած է արդէն։

Վերջին թղթաբերով ստացուած անգլիական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին Մասեհեան Խանի մասին, ի վեր հանելով անոր արժանիքները։

Պարսիկ կառավարութիւնը ներքին ընդհանուր ծախսերու վարչութեան պետ նշանակած է Մովսէսեան Խաչատուրեանը։ Այս պաշտօնն ալ կարեւոր է Լոնտոնի դեսպանութեան չափ։ Ինչպէս յայտնի է, ցարդ այդ պաշտօնը կը վարէր ամերիկացի գնդապետ Մաք Քորմիքը։ Այս առթիւ բանավէճեր ծագած էին կարգ մը պետութիւններու եւ Պարսկաստանի միջեւ, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ պետութիւնները չէին ուզեր որ Ամերիկացի մը յանձնուի այդ կարեւոր պաշտօնը։ Այս կրկնակ պատճառներով կարեւոր է Խաչատուրեան Խանի անուանումը։

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

Թէ՛ վերջին աղէտները եւ թէ օդի աննպաստ փոփոխութիւնները պատճառ դարձան որ օդարշաւները դադրին, եւ թռչելու պատրաստ շատ մը օդանաւորդներ հրաժարեցան ովկիանոսին վրայ ճախրելու փորձութենէն։

Հէվին յոյսը կտրած է օդէն։ Կինը կ՚առաջարկէ շոգենաւ նստիլ։ Եւ սակայն մարդը յամառօրէն կը պնդէ մրցանիշ մը կոտրել, այնքան յոյսեր կոտրելէ յետոյ։ Անգլիոյ օդային նախարարութենէն առաւ մասնաւոր քարտէսներ, որոնց վրայ երկու օրուան ընթացքին պիտի ուսումնասիրէ նոր ճամբայ մը, կոտրելու համար հեռաւոր թռիչքներու մրցանիշը։ Թերեւս վաղը որոշէ մեկնիլ դէպի Հնդկաստան։

Միայն Մաք Իռթոշ օդանաւորդն է, որ չէ յուսահատած, եւ Տըպլինի մօտ կը սպասէ օդերու յաւնալուն, թռչելու համար ովկիանոսին վրայէն։ Հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ մտադիր է այսօր իսկ մեկնելու։ Պըրթնի եւս, իր բարեկամներուն թելադրանքով, հրաժարած է «Սէտ Ճուկ» ջրօդանաւով թռիչքը լրացնելէ ովկիանոսին վրայ։

Ֆոնք, նոյնպէս գալ գարնան յետաձգեց իր թռիչքը։ Եւ սակայն մտադիր է շահիլ նոր մրցանիշ մը ցամաքի վրայ։

Շլի եւ Պրոք, որոնք աշխարհի շրջանը կը շարունակեն, Շանկայէն դէպի Ճափոն մեկնեցան եւ մեքենայի խանգարման մը պատճառով իջան Օմուրա, Թոքիոյէն օդանաւով վեց ժամ հեռու։ Շլիի կինը Թոքիօ հասած է արդէն եւ պիտի աշխատի համոզել իր ամուսինը, որ ընդհատէ իր թռիչքը եւ նաւով վերադառնայ երկիր, ինչպէս կը փափաքին իր բարեկամներն ալ։

Փրօֆ. Եունքէրս, Համպուրկի օդանաւային փորձերու ժողովին մէջ յայտնեց թէ ապագային կարելի պիտի ըլլայ շինել հսկայ օդանաւեր, աւելի ապահով եւ աւելի դիմացկուն, առանց ծաւալը մեծցնելու։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ նախկին ցարը, Ֆէրտինանտ, որ այժմ կը գտնուի Մէրկէնթայմի ջերմուկներուն մէջ, երբեք մտադիր չէ վերադառնալ Պուլկարիա, ինչպէս կը հաւաստեն իր շրջապատի մտերիմները հակառակ այն զրոյցներուն, որոնք վերջերս շրջան կ՚ընէին։

ՊԱՐԶ ԽՕՍՔԵՐ

"Ի՞նչ է հայ գրականութեան եւ հայ գրողների դրութիւնը այսօր։

Երկրից ներս մի տեսակ բանտ է, ուր ոչ միտքը եւ ոչ հոգին կարող է զարգանալ։ Պրոլետարական, այսպէս անուանուած դիկտատուրան ճիգ է անում մշակել պարտադրական բանաստեղծութիւն, խափանում է արուեստագէտի ազատ թռիչքը, ու մանգաղը՝ բռնութեան այդ կեռ սուրը՝ հարթում է, յանուն ապաշխարհին եւ նիւթապաշտ մի փիլիսոփայութեան, ստեղծագործական ամենահամեստ փորձը։

Նրանք որ թերահաւատ են, թող կարդան, սովետ Ռուսիոյ մէջ ապրող գրողների, մի քանի օր առաջ լոյս տեսած, արտաճուլիկ դիմումը եւրոպական մտաւորականներին։ «Ինչո՞վ բացատրել, որ՝ դո՛ւք, տեսանողներդ, դո՛ւք, մարդկային հոգու խորքերը, գաղտնիքները եւ ժողովրդների հոգու թափանցողներդ, անցնում էք մեր մօտից անուշադիր, երբ մենք դատապարտուած ենք, խօսքի շուրջը կառուցուած ահաւոր բանտի շղթաները կրծելով... խեղդուած մեր բռնաբարուած գիտակցութեան, ոտքի տակ կոխոտուած գրականութեան եզակի մի փաստաթուղթ է, որուն առանց սարսուռի եւ ընդվզումի չի կարելի մօտենալ։

Արդ, եթէ այդպէս է Ռուսաստանում, կարող էք երեւակայել ինչ է կատարւում Հայաստանի նեղլիկ սահմաններից ներս՝ նեղմիտ, սահմանափակ, ազգային՝ բայց "Թերութիւններով օժտուած միրապետողների օրով։ Չէ՞ որ չկան կարող ուժեր։ Չկաքները յանուն հայրենասիրութեան (երկու քայլ հեռու Թուրքը կանգնած է) կամ լռում են ու ստորագրում նախօրօք պատրաստուած լոյալութեան թղթեր — քանի՜ հատ ես ինքս ստորագրել եմ — կամ մտնում են աքսոր մտաւոր մենակութեան, աշխարհակալ արտաքսութեան տարերք մէջ։

Հայ գրականութիւնը եւ հայ մշակոյթը երկրի մէջ չի զարգանում։ Այդ գիտակցում են, բայց երեւոյթի, նաեւ երկրի մի քանի բանիմաց ղեկավարները ու, մազ անցնելով, մեծագոյն երէցուած յայտարարներից, այսօր, նիւ Թափոն ոչ մի գոհացումեան տալէ կամք չեն անում երկիր քաշելու համար մեր գրականութեան հին վեթերաններից ոմանց։

Հայաստանում ուր գինին առատ է, "դժուար չէ կազմել Ակադեմիա եւ Պեդագոգիա։ Կ'ոնէ, այդ լինէր։ Մի բան լինէր։

"Թոյլ՝ ինձ՝ թւում է, որ առաջին անգամն համար առնուած այս քայլերը եւ ոչ մի գրական ձեռնարկ պիտի մեծ-նան՝ Հաւաստագիտական շրջանները մեծ առնեան եւ գրականութիւն չեն ստեղծել։ Առողջանական կոմիտէներն ու ժողովրդական մտքի չորցած ակունքներին կամ չեն կարող տալ։ Այդ տխուր պարտական մի փաստ է, որ քաջութեամբ պէտք է ընդունել։

Եւ դեռ աւելին կայ։ Երբ մի խումբ մարդիկ մոլեռանդօրէն ուզում են ընդունել, անկեղծօրէն առաջադրում են իրենց համար կանխաւէ դուրս մի փիլիսոփայութիւն եւ մի աշխարհահայեցողութիւն, և յանուն այդ աշխարհահայեացքի աքցնում են մտքի և խղճի ազատ արտայայտութիւնը, մենք իրաւունք ունինք պահանջելու, որ այդպիսի անմխ-ուելի մի գիտութեան՝ հաւատացեալների կրքի տակ գրական արժէքի եւ գեղեցկութեան վերածուի։

Արդ, նրանք որ կարդում են ուշի ուշով, մարքսիստական գրականութեան հայկական արտադրութիւնները, հեշտ կերպով կարող են համոզուել որ նրանք ոչ մի քննադատական գինչ չեն պարունակում, որ զուրկ են ստեղծագործական թռիչքից, որ մեռելական թերթերի մէջ երեւցող յօդուածների ընդօրինակութիւնից աւելի կողմ չեն անցնում, ու խեղճ են թէ բովանդակութիւնով եւ թէ միտքով, զրկուած անկայուն եւ ջրալի, լեզուի տեսակէտից աղքատ եւ արտառոց։

Իսկ մեր փոքրիկ բանաստեղծները ջուր են ծեծում։ Եթէ հայերէն են գրում, ասում են լաւ չեն կարողանում գրել, որովհետեւ ռուսերէն գիտեն. եթէ ռուսերէն են գրում, ասում են լաւ չեն կարողանում գրել, որովհետեւ հայերէն գիտեն։ Ոչ մէկը եւ ոչ միւսը։

Այսօրուան օրս, հայ գրականութիւնը իր բնական միջավայրի մէջ, զարգանալու կարելիութիւնից զուրկ է։ Սա տխուր ահաւոր մի փաստ է. որի դէմ պէտք է ընդվզել, այո՛, բայց պէտք է ընդունել ինչպէս որ կայ եւ սպասել լաւագոյն օրերին։

Հայ գրականութեան եւ գրողի գրութիւնը արտասահմանում շատ աւելի նախանձելի չէ։ Պլատոնականները բազմապիսի են։ Ո՞րն ասեմ, ո՞րը լսեմ։

Հին գաղութային մտաւորական կեդրոնները քանդուած են։ Պոլիսը, Զմիւռը, չնայած իրենց լծերութիւններին, երեւութապէս կայուն կռուաններ էին, ուր, մերթ ընդ մերթ հայ ոգին, բոյնից ընկած ծիտի նման թեւերը թափահարում էր եւ ձիգ անում թռչելու։ Այսօր, հայ մտքի խարխուլ նշանքների վրայից սառը հով է անցնում եւ տարագրուած հայ ժողովուրդի հետ, հայ ստեղծագործող ուժը, մարդաշիկի անկիւն է փնտռում որպէսզի չկարողանայ կարծր իր հացը ջուրի մէջ թաթխելու։

Չկա՛յ, աշխարհիս երեսին որեւէ ուրիշ ժողովուրդ, որը այդքան անհոգ գտնուի դէպի գրականութեան ծառաները, ինչպէս հայ ժողովուրդը։ Մանուկ հասակից այդ մասին լսել եւ կարդացել ենք. եւ մաքուր մի տեսակ ամօթխածութիւն է զգում այդ մասին գրել իսկ։ Սակայն փաստը այն է, որ մեր գրականութեան լաւագոյն մշակները այսօր կիսանօթի են։ Թող չասեն, որ դա հետեւանքն է հայ ժողովրդի ընդհանուր դրութեան։ Արդէն, երբ ազգը համեմատաբար աւելի լաւ վիճակի մէջ էր, ի՞նչ առաւելութիւններ վայելած է հայ արուեստագէտը...։

Ռուս գաղթական գրողները ունին բազմաթիւ ընկերութիւններ, դրամարկղներ, որոնք դժուար վայրկեաններին պատրաստ են օգնութեան հասնելու, կան անհատներ, որոնց մէջ նաեւ մեծահարուստ մի հայ՝ որոնք պատուելով նիւթական լաւ վիճակի մէջ են, յարգական պարտք են համարում օգնել, կանոնաւոր թոշակով, ականաւոր գրողներին։ Ռուսները ունին բազմաթիւ հրատարակչական ձեռնարկութիւններ, ուր կարող են տպել իրենց գրքերը. ունին մի շարք շարժուն գրադարաններ, ուր տարածում են այդ գրքերը. թերթերից եւ ամսագրերից զատ, նրանք ունին մի շարք գրական ընկերութիւններ, ուր հրաւիրւում են, վճարով դասախօսելու եւայլն եւայլն։

Մենք ոչինչ ունինք, կամ գրեթէ։ Ձեր հասկանում ինչո՞վ ենք պակաս մենք ռուսներից։ Երբ նրանք տարագրուեցին, արտասահմանում ոչինչ ունէին, իսկ մենք ունէինք կարուն, տասնեակներից ի վեր կազմակերպուած եւ որոշ չափով ապահովուած գաղութներ...

Եթէ հայ գրականութիւնը անհրաժեշտ է որ ապրի՝ նա պէտք է նիւթապէս ապահովուի։ Ո՛չ մարդը, այլ գործը, արտադրութիւնը, գիրքը։ Այդ նպատակին հասնելու համար, պէտք է ստեղծել եւ կազմակերպել ընթերցողները, տարածել թէ գրադարաններ եւ թէ վաճառումներ միջոցով գիրքը, ստեղծել հեռաւորութիւն եւ համակրանք նոր արտադրութիւնների շուրջը եւայլն. այդպիսի մի մշակութային կազմակերպութիւն անհրաժեշտ է որ ունենայ համազգային բնոյթ, զանազան քաղաքական եւ կրօնական հոսանքներից վեր, լայն մտքով օժտուած անհատների ղեկավարութեամբ։ Միայնել բոլոր հայերը հաւաքուել եւ հայ մտքի շուրջը, ի՞նչ գեղեցիկ, եւ իրականանալի հեռանկար...

Հայ ննջ. Կ. ՁԱՐԵԱՆ

ՀՍՈՐԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՀԱՊԷՇՍՏԱՆԻ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԸ 50,000 ՖՐ. ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԱՏԻՍ-ԱԲԱԲԱ, 20 Օգոստոս

Օգոստոս 7ին քաղաքիս ամենամեծ պանդոկի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ, մեծ հանդիսութեամբ, գաղթանքս մը, ինպաստ ազգային Արարատեան վարժարանին, հովանաւորութեամբ Եթովպիոյ գահաժառանգ իշխան Րաս Թէֆերի Մաքոննէնի ժամը 4ին իշխանը ընդունուեցաւ ժողովուրդի հուրրաներով եւ խնկայեղ ծափահարութիւններով եւ առաջնորդուեցաւ նախապէս պատրաստուած մասնաւոր գահաթոռին վրայ։

Իշխանէն վերջ կարգով իրենց տեղերը գրաւեցին եւրոպական դիւանագիտական ներկայացուցիչները՝ Անգլիոյ, Իտալիոյ, Բելճիքայի, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպանները, ինչպէս նաեւ մայրաքաղաքիս կուսակալ Քանթիպա Նասիպուն։

Նուագահանդէսի երաժշտական մասը կը վարէր երաժիշտ Պ. Գ. Նալպանտեան։ Երգչախումբին սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին քաղաքիս ծանօթ յարգելի տիկիններ, որոնք երգեցին հայկական ժողովրդական երգեր, աւելցնելով փայլը նուագահանդէսին. գեղջուկական օրիորդներ ալ պարեցին հայկական պարեր։

Իշխանը եւ պաշտօնական հիւրերը հետաքրքրութեամբ հետեւեցան բոլոր երգերուն եւ պարերուն։ Նուագահանդէսի վերջաւորութեան, փակման խօսքը խօսեցաւ տիկին Սոնեա Յովսէփ վրդ Կարապետեան, շնորհակալութիւն յայտնելով իշխանին եւ մաղթանքներ բրաւ Եթովպիոյ պետութեան եւ Թագուհիին։ Ճառը թարգմանեց Պ. Յարութ Աբրահամեան։

Իշխանը մեկնեցաւ վերջին ծայր գոհ. տպաւորութեան տակ։

Օգոստոս 14ին իշխանը տիկնոջ ազգ. մարմնի նախագահ Պ. Աբրահամ Քէօրէքեանի ուղղուած գեղեցիկ նամակով մը 50,000 ֆրանքի չէք մը ղրկեց իր կողմէն իբրեւ նուէր ազգ. Արարատեան վարժարանին։

Այս կիրակի Հայոց եկեղեցիին մէջ իշխանին եւ Թագուհիին կենաց մաղթանքներ եղան։ Առաջնորդը կարդաց գահաժառանգ իշխանին նամակը՝ ուղղուած Հայ ժողովուրդին։ Իշխանը այդ նամակով հայ գաղութին իր համակրութիւնը յայտնելէ վերջ, կ'ըսէ թէ կը փափաքի նոր սերունդին մտաւոր զարգացման ու դաստիարակութիւնը տեսնել աւելի բարձր, որպէսզի հայ ժողովուրդը եւ Եթովպիացիք Եթովպիան օգտուին անոնց բարիքներէն։

Նուագահանդէսը մօտ 85,000 ֆրանքի հասոյթ ապահովեց եւ այս կը պարտինք առաւելապէս Պ. Աբրահամ Քէօրէքեանին, որ միաժամանակ իշխանին անձնական քարտուղարն է, եւ ժողովուրդին դպրոցի վրայ ունեցած գուրգուրանքին։ Մեր հայրենակիցները բան չեն խնայեր իրենց դպրոցին համար։

Այսպէս ուրեմն, ներկայիս ազգային վարժարանը լրիւ իր պիւտճէն բաւարարելէ զատ, ձեռնարկներ ալ կան նոր շէնքի մը կառուցման համար։

ՆԹՈՎՊԻԱՑԻ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ԵՑՈՒՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԱԿՈՒԽՍ

ԲԵՐՆԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդիկ շատ անգամ կ'անգիտանան և կարեւորութիւն չեն տար բերնի խնամքին, որ մարդու առողջապահական ամէնէն կենսական պայմաններէն մէկն է։ Բերնի եւ ատամնաշարի լաւ մաքրութիւնը մեծապէս կը նպաստէ մեր մարմնի առողջութեան, որ կարգ մը հիւանդութիւններ կանխաւ կ'արգիլէ։

Բերնի մաքրութիւն ըսելով պէտք չէ հասկնալ ակռաներու բացարձակ ճերմակութիւն, ինչպէս շատեր կը կարծեն։ Ակռան կազմուած ըլլալով զանազան գոյներէ՝ ճերմակ, թխորակ, դեղնորակ, պէտք է ջանալ անոնք առանց կեղծ վերջ գոյացած աղտեղութեանց մաքրել վրձինի միջոցաւ, ըլլայ պարզ կամ հականեխիչ տարր պարունակող ջուրով կամ փոշիներով։ Այսպէս ձեռք կը բերուի բերնի ճշմարիտ առողջութիւնը։

Բացարձակ ճշմարտութիւն է, որ լրջօրէն խնամուած բերնի մը ատամնային շարքը, բոլորովին առողջ, հեռու կը մնայ ատամնափտութենէ (carie), ատամնաքարէ (tartre) կազմութենէն, անշուշտ բացառութիւն համարելով միջավայրին կլիման, ջուրը, լորձունքին թթուածնացումը, ժառանգականութեան պարագաները, ուր ատամնային պայքարը քիչ մը ճակատագրական կ'ըլլայ։

Յաճախ կը հանդիպինք անձերու, որոնց ակռաներուն վրայ լեցուն են զիրտը, ատամնափտութը, հակառակ իրենց ամենօրեայ մանրակրկիտ խնամքին։ Մինչդեռ կան անհոգ եւ բնաւ ակռային վրայ չխորհող անհատներ, որոնց բերաններուն մէջ ատամնափտութը գոյութիւն չունի։

Այս վերջին պարագան հազուադէպ է։ Վիճակագրութեան մը համաձայն, Ֆրանսայի մէջ դպրոցի մանուկներէն 100էն 95ը վարակուած է ատամնափտութ, պարզապէս բերնի անխնամ մնալէն։ Այս պարագան դիտուած եւ հաստատուած է նաեւ փաստերով, ընդհանուր պատերազմի շրջանին, զինուորներուն վրայ, որոնց մեծամասնութիւնը իրենց բերնին մէջ ունէին ատամնափտութը եւ անկէ յառաջ եկած բերնի կարգ մը հիւանդութիւններ, առանց կամ նուազ ծանրութեամբ։

Բոլոր անոնք, որոնք զանց կ'ընեն խնամք տանիլ իրենց բերնին, ու կամ կանուխ պիտի կրեն վտանգաւոր ազդեցութեան հետեւանքները, ինչպէս caries, kystes, fluxions, abcès, stomatites adénites, sinusites, angines, եւն., նաեւ առանց չափազանցելու կրնանք վստահեցնել թէ սոյն հիւանդութիւններու բարդութիւններէն յաճախ յառաջ կու գան մահեր։

Կարգ մը մասնագէտ բժիշկներ եւ բերանագէտներ (stomatologiste), որոնք շատ լաւ ուսումնասիրած են բերնի բոլոր ախտերը, գտած են հետեւեալ պատճառները, որոնք յառաջ կը բերեն գլխաւոր հիւանդութիւններ։

1.— Ակռաներու գէշ խնամուած վիճակը պատճառ կը դառնայ ենթակային գէշ անդրադարձութեան, հետեւաբար եւ ուժաթափութեան, կազմի նուազ աճումին, ստամոքսի հիւանդութեանց, դալկացման (chloros) եւայլն։

2.— Վատառողջ բերան մը առիթ քով թոքախտի (tuberculose) մանրէներուն կը նպաստէ իբր բնակութեան վայր մը, լինունքին (muqueuse) եւ աւշային գեղձերու (glande lymphatique) միջոցաւ թոքախտին ժահրը (virus) կ'երթայ մարմնոյն մէջ։

3.— Ատամնափտութը յաճախ ենթակզակի խաղճմունքին (ganglions submaxillaires) եւ նշագեղձերու վարակիչ հիւանդութեանց պատճառ կ'ըլլայ։

4.— Ատամնափտութը կրող բերան մը թոքախտի մանրէներուն համար թուխսի վայր մը ըլլալով, զարգացման ազանցիկի բոյն մը կը դառնայ։

5.— Տզող բերնի լինունքը (la muqueuse buccale) եթէ գէշ խնամուի, աւելի շատ կը տարածեն մանրէները քան ատամնափտութի պարագային։

Այս հինգ գլխաւոր պատճառները բոլոր մասնագէտ բժիշկներուն կողմէ ընդունուած ըլլալով, ներկայիս մարդկութեան առողջապահութեան համար կը դառնայ հրամայական պահանջ մը եւ հնգաբանեայ պատուիրանք մը։

Այս պատճառներէն դուրս կան դեռ ուրիշ անպատեհ պարագաներ ալ։ Այսպէս, յաճախ կը տեսնենք կամ կը հանդիպինք մարդերու, որոնք բնաւ ակռայ չունին կամ փճացած վիճակ կը ներկայացնեն։ Անկէ առաջ կուգայ հերաթափութիւն (pelade), ակռաներու կամ կզակի անբնական զարգացում, որ դէմքի գեղեցկագիտական տեսքին վրայ կ'ազդէ, եւ առաջ կը բերէ ձայնի հնչականութեան և շնչառութեան խանգարումներ, որոնք բոլորն ալ պատճառ են բերնի մէջ ակռայ չգտնուելուն։

Ինչպէս որ հինգ գլխաւոր պատճառներ կան վարակիչ հիւանդութիւններու, կան նաեւ հինգ գլխաւոր դարմաններ, որոնք ներկայիս գործնական կարգ անցած են.—

1. Ատամնաբոյժին կողմէ գէթ տարին երկու անգամ լաւ կերպով մաքրել տալ բոլոր ակռաները։

2.— Քաշել տալ բոլոր անխնամ կամ անդարման ակռաները եւ արմատները։

3.— Խնամել եւ դարմանել տալ բոլոր այն ակռաներն ու արմատները, որոնք կրնան օգտակար ըլլալ եւ նպաստել ատամնային ծամքումին (mastication)։

4.— Մարմնուղղական գործիքով (appareil orthopédique) շտկել տալ ատամնային շարքի անբնականութիւնը եւ սնոտին ծնօտի դուրս կամ ներս յառաջացեալ վիճակը։

5.— Պակաս ակռաները ամբողջացնել գործնական կեղծատամներու (prothèse) միջոցաւ, ինչպէս՝ լեցուածով (dents à pivot), պսակ (couronne), կամրջակ (bridge) եւ կեղծ ատամնաշար (dentiers)։

Ատամնաբոյժ Մ. ՈՍԿԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱԿՈՒԽՍ

ՔԱՂՑԿԵՂԸ

Քաղցկեղի ծագման եւ դարմանումի մասին յաճախ տարբեր կարծիքներ ու տեսութիւններ յայտնուած են զանազան հեղինակաւոր անձերու կողմէ, որոնք սակայն դժբախտաբար մինչեւ այսօր որոշ ու վճռական արդիւնքի մը չեն յանգած։ Քաղցկեղին գլխաւոր պատճառները կը վերագրուին քաղաքակրթութեան եւ ընկերային ներկայ անհաստատ պայմաններուն։

Ափրիկէի, Աւստրալիոյ եւ Ամերիկայի բնիկները ապրելով նախնական ազատ կեանքով եւ ենթակայ ըլլալով սրբութիւն կենցաղի ու կրթիչ ճառագայթներուն, գրեթէ բոլորովին կ'անգիտանան քաղցկեղի հիւանդութիւնը։

Քաղաքակրթեալ երկիրներու մէջ քաղցկեղին հիմնական պատճառը արդիւնք կը նկատուի մարմնոյ կարեւոր գործարաններուն անբաւարար գործածութեան։ Այդ ախտը ամէնէն աւելի ի յայտ կուգայ մարդուն մարսողական եւ ծննդական գործարաններուն մէջ։

Վերջերս Լէյկ Մաչոնկի (Մ. Նահանգներ) մէջ գումարուած է բժշկական համաժողով մը, որուն մասնակցած են հարիւրի մօտ ա-

մէն ազգի պատկանող մասնագէտներ այդ ասէթի ընդ... է թէ քաղցկեղը ժառանգական հիւանդութիւն մը չէ, եւ ... տարափոխիկ կամ վարակիչ ... գամանք ունի բաց ասոր. ... կեղի բուժման միակ միջոց ... կը կազմեն Ք. ճառագայթն ... եւ ռատիոմով դարմանում ... ինչպէս նաեւ վիրաբուժական ... ծութիւնները։ ... Նմանա... քաղցկեղին բուժումը կար... իրականացնել երբ ժամ... պէտք եղած դարմանումը ... գրուի։ Ատամնաբոյժները ... յաճախ առաջքն առնել ... տին, բերնին մէջ գէշ ու ... գտող ակռաներէն, առաջ ... բորբոքումները փաքմանք ... յանձնարարելով իրենց ... խորհրդներուն դիմել ժամ ... բժիշկներու, երբ այդ ... քումներուն մէջ կը նշմ... քաղցկեղի ախտանշաններ։

Հ. ՏԻԳ...

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆՔ Լ... ԵՒ Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՕՍԻ...

Հայրենադարձ երիտա... ներու հոյլ մը, կը գեղեր ... առաւօտ զործառնէ ... տուն զործ փնտռելու. ... մը ուժովէն իսկ ակամ ... տալ իր ժանիքները ու ... տեսնենք յաղթանակ, ... յուսախաբ նայուած քներ ... ռայլ աղերսանքը գործի ... մար։ Ամէն տեղ կը լսենք ... հոգիներու եւ սրտերու ... չանքները անոնց ցլելներէն ... ինչո՞ւ մուրացիկներ ըլլալ ... տար հօրեղբոյր տակ, ... մենք ունինք մեր երկիր ... դայն վերակառուցնելու ... կամք եւ ուժ մեր երակներ ... մէջ։ Թէ ե՞րբ պիտի բանա... ները՝ անարգել մտնելու ... փսլու քրտինքը մեր հողին ... քրտինքը որ հոս չի գն... ուիր, շաղախելու ցեխը ... բանալիք մեր յարկերուն ... ծխելու մեր պապենական ... հայրենի բուխերիկներու՛։

Երիտասարդութիւն մը ... կարօտ Հայաստանի լուսին ... Անիկա ներկայ է անպատ ... երբ պատեհութիւնը կ'ունեն ... լսելու բանախօսներ մասին ... Հայաստանի մասին։ Անիկա ... նոթութիւնը զգացող ու ... բուած պարագային ... կապուելով երախայի մէ ... ծարաւի է գիտնալու իր ... ըլլալու մայր երկրի ... կեանքին ու անցուդարձեր ... մասին։ Անկներեւ կ'երեւ ... այսօր լիբանահայ երիտասա... ները ազդուած եւրոպական ... խորհրդային հայաստանին ... քականութենէն՝ գործուն ... ու գիտակցութեան յիմա... շուծով կը փարին Միութ... եւ Անկախ Հայաստանի ... փարին։ Այդ պատճառաւ ... Ջ. Եսայեան իր Ա. Հայաս... նէն նոր վերադարձածի ... մանքովը կրցաւ հաւաքել ... տասարդութիւնը 4 Սեպտ... բելին, եւ սակայն հակառ... բոլոր ջանքերուն ու ... անկեղծ հաւաստիացումներ ... բոլորն յուսախաբ մեկնեցա... մեր գիտցածներուն վրայ ... մէկ ծանօթութեան յաւելու...

Ո՛վ խորհրդային Հայաստանի կաչաղակներ, չենք զարմանար ... ախ, որ կուզաք մեզ խօսել ... այն, որուն վրայէն լաւ ... նիք։ Մեզ չի հետաքրքրեր ... ինչպիսի ընդունելութեան ... ժանացած էք, կամ Թաֆ... Թէմուսկայի վրայով կը ... խորհրդ. Հայաստանի եթէ ... բեք ձեր «հայաձեռնուող» ... ները կը բաւէին ... մը ընել, խանդակաթ ... լութեամբ ապա ուրեմն ... ուրիշ «հայաձեռնուող» ... չեն կարող մտնել, չէ՞ որ ... ալ ձեզ պէս «անձեռնմխելի» ... անձնասպանը տեղւոյն ... գին։ Դեռ պիտի գրուի ... ո՛վ կամաւոր խուլեր ... տական եւ անհատական ...

...բարութեան մէջ խոր տարբերութիւն կայ։ Երեւանի հեռաւոր փողոցներուն հողաշէն գետնայարկ տնակներուն երկյարկանի փոխուիլը, եթէ երբեք պաշտօնական օժանդակութեամբ իսկ ըլլայ, կարելի չէ վերագրել բոլշեւիկեան պետական շինարարութեան։

Արդեօք Երեւանի մէջ ձեր տեսած մէկ շոգեկառք հնձած վերնատունն են Խորհրդային Հայաստանի սահմանները. պաշտպանութիւնը եւ ապահովութիւնը երաշխաւորողները, թէ «ֆէտէրասիոն կարգերը» հարեւան երկիրներու հետ կապուած։ Որո՞նք են այդ կարգերը, ի՞նչ նիւթէ են, մենք չենք գիտեր. դուք ալ լռութեամբ կ'անցնիք։ «Խորհրդային Հայաստան անկախ է տնտեսական, լուսաւորութեան եւ ներքին քաղաքականութեան մէջ», կ'ըսէք։ Մի՞թէ այս երեք բաժանումներով է որ երկիր մը կ'ըլլայ անկախ. ուրեմն միայն այս երեք գործի պետութեան մը պատկանութիւն ու յառաջդիմութեան տուեալները, հապա մի՞ւս երեսները...։

Մաքսային, արտաքին, պատերազմական եւ այլ քաղաքականութեան անկախութեան վրայ ոչ մէկ խօսք. ինչո՞վ արդեօք իրենց լռութիւնը։ Տիկինը կը հաստատէ, կը խոստովանի այնպէս, որ Խորհրդ. Հայաստանը ազատ չէ իր անկախութեան մէջ։ Ես ալ իրեն պէս հաստատեցի եւ ատոր եւ ի հարկին կրնամ տալ շօշափելի ու գրական փաստեր թէ՝ կախուած է Մոսկուայէն։

Ինչո՞ւ խաղաղութիւն չըլլայ գաղթական տարրերու միջեւ, երբ հաղորդակցութիւնը կատարուած է ամէնուն համեմատ. Վաշխառուներ չկան, կ'ըսէ Տիկինը. մի՞թէ իշխանութիւնը վաշխառու ըլլալէն կը դադրի, երբ սահմանուած օրը կուգայ խորհրդային վերջնկալ ունեցածին կէսը, որ միեւնոյն ատեն ստիպուած է տալու ընդհանուր թիւին համեմատութեամբ վրայ պահանջելուն ալ. ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ դրացին հաւասարութիւն կ'ունենայ պահելու եւ բոնի ինչը ոչ, ո՞ւր է հաւասար հաղորդակցութիւնը։

Լսենք զինքը. «Կուսի՛տ, ասնում, անտաշ գիւղացին իր զինուորական շրջանին կ'ուսանի արուեստ, կը գիտակցի քաղաքացիական պարտականութեան ու կը վերադառնայ տուն, որ աշխատի կորովով»։ Վայրկեան մը չտարակուսինք. հաւատանք իրեն. բայց ինչո՞ւ այդ գիտակցութեան ասպարէզ չի տուիր. այն գիտակցութեան, որ իր հասկցած ձեւով մտածնայ ժողովուրդին. ինչո՞ւ արժնցնել նախ ու ապա գալել, բռնադատել լռելու, անոր համար որ ձեր կամակալներուն մէջ չեն արձանագրուիր եւ կամ ի նպաստ ձեզ քուէ չեն տար եւ կը համարուին «հակայեղափոխականներ»։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏԻՊԱՐ

ՔՈՒԷ՜Ս... ԿԻՆԵՐՈՒՆ

Պաշտօնակից մը կ'առաջարկէ կիներուն տալ ոչ թէ ընտրողի, այլ ընտրելիի իրաւունք։ Այսինքն, կին մը պէտք է ընտրել երեսփոխան, բայց կիները պէտք չէ որ իրենք ընտրութիւն կատարեն։

Այսպիսի օրէնք մը, ճիշտ է որ, հակառակ է աւանդութեանց։ Պելճիքայի, Հոլանտայի, Ռումանիոյ եւ ... Ֆինլանտայի մէջ կինը նախ ստացաւ քուէ տալու, յետոյ միայն ընտրուելու իրաւունքները։ Ինչու։ Պատասխանը պարզ է։ Որովհետեւ, ինչ դիւրին քան, քան երեսփոխանութիւն ընել։ Գիտնալ իր աթոռին վրայ բազմիլ, խօսք չառնել, խօսողները չընդմիջել, երբեմն աթոռակալի երթալ, կապոյտ քուէն ճերմակէն զատել, ահա՛ հրաշալի երեսփոխանութիւն մը ձեզի։ Մինչդեռ ինչ դժուար է ընտրող ըլլալ։ Պէտք է որ ընտրողը անանուն ու անգամանուն ծրագիրները քննադատելու չափ խելք ունենայ, այսինչ կուսակցութեան եւ այնինչ կուսակցութեան խոստումներուն միջեւ ընտրութիւն մը ընէ, վերջապէս դաշնագիրը գոց գիտնայ, սովետներուն մեզի տալիք բարիքներուն ծանօթ ըլլայ։ Եւայլն, եւայլն։ Մարդ կը ստիպուի ըսել. «Ես կը հրաժարիմ քուէ տալու իրաւունքներէս, աւելի դիւրին է երեսփոխան երթալ, ու կը պահանջէ միայն ճնազանդութիւն եւ ունկնդրութիւն ամէն խօսքի։

Համաձայն եմ, քուէ՛ս կիներուն, նաեւ այն պատճառով որ, երբ կիները ընտրելի ներկայացուին, այլեւս Պուրպոնի պալատին մէջ գեղեցիկ կիներ միայն պիտի երեւին։ Գեղանի երեսփոխանուհի՛ր պիտի ունենանք։ Ո՞վ չպիտի ուզէր իր քուէն տալ աղուոր կնկան մը։

Գմնէ— պիտի խորհի,— կին երեսփոխան մը, փոխանակ այրերուն պէս գէշ օրէնքներ շինելու, աղուոր մանչուկներ կը շինէ։

Փ. Սուրա

ՄԱՆՉԵՐՆ ՈՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

Կարգ մը ժողովրդագիրներ պատրաստած են վիճակագրութիւն մը, որ ճշտագրքիր տեղեկութիւններ կը պարունակէ։ Վիճակագրութեան եզրակացութիւնը այն է, որ աղքատ ընտանիքները մանչ զաւակներ կը ծնին, հարուստ ընտանիքները՝ աղջիկ։ Ֆրանսացի փիլիսոփայ մը, Ժան Ֆինօ, շատ կը հաւատայ այս իրողութեան, նոյնիսկ Փարիզի վերջին վիճակագրութիւններն ալ կուգան հաստատել այս պարագան։ Փարիզի մէջ կիներուն թիւը այրերուն թիւէն մեծ է, իրողութիւն մըն է։ Բայց ճշտաքրքիրը հոն է, որ կիները աւելի շատ են հարուստ թաղերու մէջ միայն։ Իսկ աշխատաւոր, աղքատ թաղերու մէջ՝ այրերը։ Որովհետեւ, կը պատճառաբանեն ժողովրդագիրները, կինը ծնունդ է մեղկութեան, աղջիկը կը ծնի շքեղ ապարանքներու մէջ, ծոյլ եւ օրկրամոլ ընտանիքներու ծոցէն։ Իսկ մանչը կը ծնի խոնարհ տուներու ընտանիքներու մէջ, որոնք շարունակ կ'աշխատին։

Ամէն առտու կը վայրեն նոյն յանկերգը, վերաշինութի՜ւն, անզօրութի՜ւն, ... անխտրականութիւն այլազան տարրերու միջեւ. եւայլն։ Կը վախնան խորը մտնելու. Ինչո՞ւ. որովհետեւ այդ խորքը բուն իսկ ճշմարտութիւնն է թաքնուած։ Այս նիւթերէն զատ ուրիշի մասին խօսիլ զաղութահայութիւնը լռեցնել, սարքանել չկայ։ Պատճա՞ռ. ինչպէս ըսի, վախը, երկիւղն է՛ Ըսէ՛ք, խնդրեմ, բուն ինչո՞ւ ցերեկին բաղնէն դուրս չելլեր մինչեւ արեւամուտ։

Լիոն ... Հռոնոսցի

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ
ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Առաջիկայ Հոկտեմբեր ամսուան ընթացքին, Հռոմի մէջ տեղի պիտի ունենայ համաժողով մը, որ պիտի վերաքննէ Պէռնի 1886ի դաշնագրով։ Այս դաշնագիրը կը վերաբերի հեղինակներու եւ իր գաղափարներու իրաւունքներու որոշման եւ պահպանման։ Այժմ վերաքննութեան պիտի դրուի այդ դաշնագիրը, համաձայն հեղինակներու եւ երգահաններու բոլոր ընկերակցութեանց որոշման։ Այդ վերաքննութեան նախագիծը պատրաստուեցաւ ասկէ ամիս մը առաջ իտալիոյ մայրաքաղաքին մէջ, միջազգային ներկայացուցչական ժողովի մը ընթացքին։ Այդ միջոցին էր, որ Ամերիկայի ներկայացուցիչը, Էմըրսըն, յայտնեց թէ Ամերիկա եւս կը փափաքի յարիլ Պէռնի դաշնագիրին։

Այս դաշնագիրը, երկար ատեն է, ենթակայ է զանազան կամայականութիւններու։ Զանազան ազգեր կը բռնաբարեն զայն, առանց քաշուելու։ Մանաւանդ Պուլկարիա, Ռուսիա եւ գաղթավայրութիւնները բնաւ չեն հպատակիր դաշնագիրին տրամադրութեանց։ Ուստի որոշուեցաւ յայտնել այդ երկիրներու կառավարութեանց թէ ամէն տեսակ բռնաբարութիւն պիտի նկատուի խարդախութիւն եւ պիտի հրաւիրեն խիստ օրինապահութեան։

Միւս կողմէ, յարմար տեսնուած է, գրական եւ գեղարուեստական գործերու պաշտպանութեան համար, դաշնագրին վերաքննութեան պահուն, կառավարութիւններէն խնդրել, որ իրենց պաշտօնական ներկայացուցիչներուն միացնեն, իբրեւ փորձագէտ, արհեստով հեղինակներ. նոյնպէս պիտի աշխատուի որ անէ շփոթութիւն չմտնէ հրապարակին ու նուազագոյն իրաւունքներուն որոշման մէջ, եւ յստակ բացատրութիւն հետեւողաբար հեղինակներու իրաւասութիւններու։ Պէռնի դաշնագիրին վերաքննութիւնը գոյց տուած է որ անհրաժեշտ է, գրական, երաժշտական եւ շարժանկարային տեսակէտներով, տարբերութիւն մը դնել աշխատակիցին, — որ կը մասնակցի երկի մը ստեղծագործութեան,— եւ հետեւողաբար հեղինակային միջեւ, — որ ստեղծագործուած երկ մը կը յարմարցնէ որոշ պահանջներու։ Եւ սակայն թերեւս հեղինակին իրաւունք տրուի արտօնել իր գործերուն պատշաճեցումը շարժանկարի համար, պահելով իր չափագործելու իրաւունքը այն գեղարուեստական գործերուն վրայ, որոնք գրուած են շարժանկարի համար։

Նախագիծին մշակման պահուն աւելի հարց բարձրացաւ հեղինակի իրաւունքի տեւողութեան խնդրին մասին. Երկրնական որոշում պիտի տրուի Հոկտեմբերի ընթացքին։ Գերման ներկայացուցիչներուն բանաձեւը մեծամասնութեան կողմէ ընդունուելով, համաժողովին պիտի առաջարկուի որ գրական եւ գեղարուեստական գործերը հեղինակներու ընկերակցութեանց կողմէ շահագործուին ոչ թէ 30 տարի, այլ 50 տարի։ Իսկ երբ գրական ու գեղարուեստական գործի մը հեղինակները բազմաթիւ են (աշխատակցութիւն), տեւողութիւնը ճշդուի սկսելով վերջին աշխատակիցին մահուան թուականէն։ Եւ այս տեւողութիւնը հաւասարապէս պիտի յարգուի, ինչպէս հեղինակին, նոյնպէս միութեան անդամներուն երկրին մէջ, սկսելով միեւնոյն թուականէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Կարգ մը դժուարութիւններու ենթարկուելէն վերջ, Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը յաջողած է կազմակերպել փարիզահայ տարեկան ողիմպիականը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի։ Մաղթելի է որ յառաջիկայ տարի աւելի կանուխ շարժին։

Փարիզի շրջանի բոլոր մասնածիւղերը իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն։ Ասկէ զատ Մարսիլիոյ մասնաճիւղը որ միշտ փափաքուած կերպով աշխատած է, երբ լաւագոյն մարզիկներ պիտի ղրկէ, փայլը աւելցնելու համար այդ տօնին։

Նոյն օրը ֆութպոլի մրցում մըն ալ պիտի կատարուի։

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ՄՐՑՈՒՄԸ

Ամերիկահայ կռփամարտիկ Սեդրակ Պէրպէրեան փոխ վրէժի մրցում մը պիտի կատարէ իր հակառակորդին՝ ճիմմի Սաքքոյի դէմ, որմէ պարտուած էր վերջերս կէտերով։

Անցեալ անգամուան մրցումին Պէրպէրեան 1000 տոլար ստացած է։ Ամերիկեան թերթերը այդ գումարը անբաւական կը գտնեն Սեդրակի համար, մինչ ատիկա մեծ գումար մըն է եւրոպահայ խաղացողներուն, որոնք այդ դրամը հազիւ տարիէ մը կրնան շահիլ։ Իսկ փոխ վրէժի մրցման համար 2000էն աւելի պիտի առնէ։

Անցեալ շաբաթ Մոնթպելիէի մէջ (Ֆրանսա) հայ կռփամարտիկ ճէն Մաք կէտերով յաղթեց Անտրէպէքի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԴ ՄԸ ՈՐ ԿԻՆ Կ'ԱՑՐԷ — *Լաւէնի մէջ գերմանացի մը, Ֆրանց Պաքէսաթ, տոպրակ մը շալկած՝ կը տանէր նետելու ամայի տեղ մը, երբ յանկարծ ձերբակալուեցաւ։ Տոպրակին մէջ գտնուեցաւ երկու բազուկ եւ երկու ոտք, որոնք կը պատկանէին մանկամարդ աղջկան մը, որ ժամանակէ մը ի վեր կորսուած էր։ Ոճիրին խոստովանութենէն յետոյ, հարկ տեսնուեցաւ խուզարկութիւն կատարել տանը մէջ։ Անհաշիւ կնոջական զգեստներու մթերք մը, բոլորովին արիւնախառն։ Այս մարդակեր ոճրագործը մինչեւ հիմա 13 կին սպաննած ու այրած էր, եւ զգեստները կը պահէր սնտուկներու մէջ։*

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ — *Ցիկին Սէր, չգիտնալով երկանը, Փիէր Սէրի վայրագութիւններուն, ձգեց մէկ հատիկ աղջիկն ու երկանը տունը եւ գնաց գտնել ուրիշ երիկ մը։ Հաստատուեցաւ փոքրիկ փողոցին մէջ։*

Ամուսինը քանի մը անգամ աղջիկն առաւ ու գնաց աղաչելու կնոջ, որ, յանուն որբուկին, վերադառնայ տուն։ Կինը կը մերժէ։

Առջի իրիկուն, Փիէր Սէր դարձեալ գնաց սէր աղաչելու կնոջ մերժումին վրայ, ամուսինը բռնեց մազերէն եւ սկսաւ ածելիով հարուածել։ Ցիկին Սէր, վիզին ստացած ծանր վէրքերէն ուժաքամ, ինկաւ գետին։ Փիէր Սէր կարծելով որ մեռաւ, կատաղութեամբ ածելին դրաւ վիզին եւ այնպէս ուժգին կտրեց, որ գլուխը մարմնէն բաժնուեցաւ։ Քանի մը ժամ ետքը ինքն ալ ինքզինք սպաննեց։ ... *եւ հոգին փչեց։*

ՉԱՐ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ԱՅՐԵՑԱՆ — *Լոնտոնի մէջ, շարժանկարի գործարանէ մը կրակ ծագեցաւ եւ ամբողջ շէնքը մոխիր դարձաւ քանի մը ժամուան ընթացքին։ Հրդեհը սկսաւ պայթումով մը, եւ այնքան արագ տարածուեցան բոցերը, որ բանուորուհիներէն շատերուն զգեստները կրակ առին։ Սարսափահար, բանուորուհիները պատուհաններէն ... նետուեցան ջրանցքի մը մէջ, որ կը գտնուի գործարանին ետեւը։ Հարկ եղաւ որ ազատարարները նետուին ջուրը եւ դուրս հանեն զանոնք ջրանցքէն։ Քիչ վերջ փլատակներուն տակէն հանուեցան չորս դիակներ, ածխացած եւ բոլորովին անճանաչելի։ Կը կարծուի որ ուրիշ բանուորուհի մըն ալ այրած է։ Դեռ կան ու փոքրիկ ու ծանր այրուածքներ ստացած են։*

ՀԵՄԻՐԱՑԻՐ ՄԸ ՀԱՄԱՐ — *Թիւլըրիէնի կայարանին մէջ գտնուող տիկին մը, իր բեռները վերցնելու համար կանչեց երկաթուղիի պաշտօնեայ մը։ Պաշտօնեան նայեցաւ բեռներուն, յետոյ նայեցաւ կնոջ վարդի պէս վառուած ու քսուած երեսներուն։ Ու փոխանակ գրկելու բեռները, գրկեց գեղանի տիկինը սիրահարի նման։ Ըմբռնեց երկարեց եւ համբոյր մը դրոշմեց գարձեալ սիրահարի ձեւով։*

Զարմանքներ կան որ կը վկայեն թէ տիկինը կարմրեցաւ ... հաճոյք զգալով։ Այնպէս որ, հազիւ քանի մը խօսք ըրաւ սովորական բողոքի համար։

Խնդիրը սակայն հոս՝ չի վերջանար։

Ամուսինը իմաց ու առաջ ձեռքով բողոքեց. Ցակայն երիտասարդ պաշտօնեան, եթէ համբուրել գիտէ, ծեծել ալ գիտէ։ Եւ այս անգամ երկարեց ... ձեռքը, ապտակեց մարդը։

— Եղբա՛յր, համբուրելն ալ մե՞ղք է գեղեցիկը միշտ համբուրել պէտք է։

Գործը դատարան ինկաւ։ Դատարանը անպարտ արձակեց պաշտօնեան, որ համբուրած էր «Հոգեփոյն» մը տալու բարեմտութեամբ, առանց անպարոյ եւ յետին միտքի։ Պաշտօնեային ինչ մեղքն է, եթէ տեսնողները գայթակղեցան։ Ամուսինը գիմեց վճռաբեկ դատարանի, գործը արձանագրեց խայլական թերթերուն եւ վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

Գեղեցիկ աղջիկները համբուրելը մե՞ղք է ըսէ՛ք, մե՞ղք է եթէ մեղք է, Աստուած ինչո՞ւ գեղեցիկ ստեղծեց։ Ըսէ՛ք, ինչո՞ւ գեղեցիկ ստեղծեց։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ .60

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՏԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՏԸ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԹԷ՝ ՋՕՐՃԻ ՄԱՐՏԻՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

Եթէ այս յայտնութիւնը ընելով, Կոստանդինովա կը սպասէր որ անակնկալի մատնէր մեզ, խորապէս պարտուեցաւ ուրեմն, որովհետեւ, Քարասոֆ՝ առանց վրան նայելու, պատասխանը հոն դարձուց եւ ըսաւ ժպտելով.

— Լաւ, կը տեսնեմ թէ կրնամ ձեր վրայ վստահութիւն ունենալ. քանի որ նոյնիսկ առանց յետին վարանումի, ինծի յանձնեցիք թուղթեր, որոնք գիտէք թէ քովն են, եւ որոնք ձեզի համար փրկութեան ամէնէն մեծ գրաւականները կը կազմեն. վերջնականապէս ձեզ կ'ընդունիմ մեր մէջ։

— Կ'ըսէի՞ք թէ այս թուղթերը իմ քովս են։

— Այս ինչպէս նաեւ գիտէի թէ անոնք ձեզի յանձնուած են Մ. Սի անձնական քարտուղարին՝ Հէրման Պիւլլէրի կողմէ։

— Ո՞չ, ո՞վ ալ գիտէք։

— Ինչպէս նաեւ այն թէ՝ իր անձնական կնիքով զայն կնքելէ յետոյ, Հէրձինսքի ձեզի հրամայեց զայն ձեր քովը պահել։

— Այո, զոր օրինակ, ինչ որ անբացատրելի կը գտնեմ, գոցեց «կարմիր կոյտը»։ Երբ Հէրձինսքի ինծի յանձնեց այս ծրարը, առանձին էինք. գլուխ գլխի. Թէ՛ 2 Լուսիանքայի իր աշխատանոցին մէջ. ոչ ոք կրնար մեզ լսել։

Քարասոֆ՝ ժպտացի ընդմիջեց.

— Եւ եթէ մանրամասնէի, եթէ ըսէի նաեւ, ինչ որ ըրաւ Հէրձինսքի, ծրարը ձեզի յանձնելէ առաջ, ի՞նչ պիտի ըսէիք։

Կոստանդինովա, այլեւս իր զարմանքը ծածկել իսկ չէր մտածեր։

— Ինչպէ՞ս. այդ ալ գիտէք, մրմնջեց։

— Ինչ կայ զարմանալու. իմ պարտքս չէ՞ գիտնալ ինչ որ տեղի կ'ունենայ Չեկայի որջին մէջ. պէտք է որ ձեզի ըսեմ նաեւ թէ այդ ծրարին մէջ ուրիշ ինչեր ալ կան, խնդրոյ առարկայ թուղթերէն զատ։

Կոստանդինովա իր գրասեղանին կռթնեցաւ եւ գլուխը ձեռքերուն մէջ առած խօսեց.

— Ինքզինքս կը կորսնցնեմ. եթէ Հէրձինսքի ձեզի չէ բացուած մտերմօրէն, ինչ որ հաւանելի է, չեմ կրնար ըմբռնել թէ ինչպէ՞ս կրցաք թափանցել գաղտնիքի մը, որմէ կախում ունի սովետա կառավարութեան գոյութիւնը։

— Կը տեսնեմ որ, ըսաւ Քարասոֆ, աւելորդ է շարունակել։ Ինծի պէս դուք ալ գիտէք թէ ի՞նչ կայ այդ ծրարին մէջ. անշուշտ, քանի որ անոր վրայի կնիքին ձեռք չէ զպած, մինչեւ հիմա որեւէ մէկը ծանօթացած ըլլալու չէ անոր բովանդակութեանը։

— Կը հաստատեմ թէ այդպէս է։ Ինծի յանձնուած օրէն ասդին, ծրարը արկղիկէս դուրս չէ ելած։

Քարասոֆի շրթներուն վրայ, լայն ժպիտ մը փթթեցաւ, իր կեղտոտ վերարկուին գրպանէն թղթապանակ մը հանեց որուն մէջէն երկու կտոր թուղթեր քաշեց, եւ զանոնք Կոստանդինովային երկարելով.

— Շատ անխոհեմ հաւատք մըն է որ տուիք, պատասխանեց Քարասոֆ, որովհետեւ եթէ չեմ սխալիր, ահա լուսանկարները այդ ծրարին մէջ գտնուած երկու թուղթերուն։

Մէկ ոստումով, Կոստանդինովա անոր վրայ նետուեցաւ։

— Ի՞նչ, ի՞նչ կ'ըսէք... դուք

Եւ ակնարկը նետելով լուսանկարներուն վրայ, որ Քարասոֆ ցոյց կու տար.

— Ինչպէս յաջողեցաք ձեռք անցնել այդ բանը։ Արդեօ՞ք ես ալ շրջապատուած եմ մատնիչներով, որոնք իմ կորստեանս կ'աշխատին, որովհետեւ այն որ արկղս բացաւ եւ այդ գաղտնիքը ձեռք ձգեց, իմ կորուստս միայն կրնայ ուզած ըլլալ։

Եւ սկսաւ լալ։

Յուզուած՝ Քարասոֆ անոր մօտեցաւ, եւ գլուխ պաշտպանելու ձեւով, թեւերը անցուց Կոստանդինովայի ուսին շուրջ, եւ քաղցրօրէն ըսաւ.

Կրնա՞յ ըլլալ որ, բարեկամուհի՛, բարկութիւնը ձեզ այնքան կուրացնէ որ Նոպոտին եւ իմ մէջ տեսնէք ձեզի դէմ թշնամիներ, եւ կարծէք թէ ճնշումով կամ սպառնալիքով ձեզ պարտադրենք չեմ գիտեր ինչ տեսակ պիղծութիւններու։ Ինչպէս կրնաք մեզի պէս մարդերը բաղդատել Չեկայի շիլ աւազակներուն, որոնց միջեւ հնամ զանդեցաք բռնութեամբ։

— Բայց այդ թուղթերը։

Կը ճանչնաք անոնց արժէքը, այնպէս չէ՞. գիտէք թէ որքան ատեն որ անոնք իմ ձեռքերուս մէջ գտնուին, մարդ չպիտի կրնայ ինծի դպիլ։ Նոյնպէս, կրնաք ենթադրել թէ՝ անոնք իրենք իրենց չեն եկած գրպանս մտնելու, եւ թէ զանոնք ունենալու համար...

Պէտք է որ անշուշտ շատ աշխատիք։

— Լաւ ուրեմն, քանի որ գիտէք այդ բոլորը, ձեզի մէկ նոր մէկ փաստ պիտի տամ այն վստահութեան որ, Նոպոտի եւ ես ունինք ձեր վրայ. ահա ի՞նչ կ'ընեմ այդ թուղթերը։

Եւ կրակարանին մօտենալով, Քարասոֆ բոցերուն յանձնեց զանոնք։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ՆԻԻՑԱՆՑ

յիշեց թէ Անգլիա գնդուած է ցամաքային ուժերը։ Յետոյ, իրաւարարութեան ենթարկեց Մուսուլի հարցը՝ ցոյց տալու համար թէ կը սիրէ խաղաղութիւնը։

— Մեր ծաղիկ երիտասարդութիւնը, մեր գաղթաբնակութեանց, Հնդկաստանի եւ ուրիշ շրջանակներու բնակչութիւնը կրակի մէջ մտցուցինք, յանուն ապահովութեան Պելճիքայի չէզոքութեան։ Մաղթենք որ անգամ մըն ալ չպատահի, բայց մենք միշտ պատրաստ ենք՝ նոյն շարժումը կատարելու համար։ Սակայն շատեր կ'ուզեն որ մենք ապահովութիւնը երաշխաւորենք բոլոր երկիրներու սահմաններուն։ Մեր ուժերը չեն բաւեր։

Ռախովսկի եւ պիտի կանչուի

Շաբաթ օր, Ռամպույեէի դղեակին մէջ, ուր կը հանգչի ամառները Հանրապետութեան Նախագահը, Նախարարներու խորհուրդը երկու ժամ նիստ գումարեց եւ զբաղեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպան Քրիսթիան Ռաքովսքիի խնդիրով։ Նախարարները միաձայնութեամբ որոշեցին պահանջել Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդէն, որ Ռաքովսքի ետ կանչուի։ Եւ անմիջապէս որ արտաքին Նախարար Պրիան վերադառնայ Ժընեւէն, այս որոշումը պաշտօնապէս պիտի հաղորդուի Չիչերինի։

Այս կարգադրութիւնը ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութեանց խզում առաջ չպիտի բերէ։

Ինը մահապատիժ Լէնինկրատի մէջ

Լէնինկրատի դատարանին մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ Անգլիոյ լրտեսներուն դատը, ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց 9 ամբաստանեալներուն համար, որոնց մէջ կին մըն ալ կայ։ Երկու ուրիշ ամբաստանեալներ եւս, որոնց մէկը կին մըն է եւ միւսը հարիւրապետ մը եւ որոնց տարիքը 70ը անցած է, մահապատիժի արժանի նկատելով հանդերձ, ընդհ. դատախազը դատարանին կը թողու շարժիլ այնպէս, ինչպէս կը թելադրէ անոնց տարիքը։

Երեք ուրիշ ամբաստանեալներ եւս ազատ արձակուեցան, որովհետեւ փաստերը կը պակսէին անոնց յանցանքին մասին։

Աքսորական 117 եպիսկոպոսներ

Ռուս ազգային կոմիտէն, որուն նախագահն է Քարթաշօֆ եւ որուն կը մասնակցի Վլատիմիր Պուրցէֆ, պատրաստած է անուանացանկը այն 117 եպիսկոպոսներուն, որոնք աքսորուած են զանազան հեռաւոր քաղաքներ։ Ասոնցմէ զատ, ցանկը կը յիշատակէ նաեւ ուրիշ 40 կղերականներ, որոնց մասին ոեւէ լուր չկայ։

Աքսորական կղերականները դատապարտուած են Սոլովեցի, ուր տարագրուած են, եւ որոշ ժամերու մէջ կը ներկայանան կէփէուին։ Շատերը տաժանակիր աշխատանքներու լծած են, ոմանք խոհարար շինած են, ոմանք ալ գիշերապահ։ Ամսական կը ստանան 3-6 րուբլի, ինչ որ չի բաւեր ապրելու համար։ Մնաց որ, շատ անգամ չի վճարուիր այդ ալ։ Աքսորի համար ոեւէ պատճառ ցոյց տրուած չէ իրենց, այլ վարչական կամայական հրաման մըն է, որ գործադրուած է։

Կոմիտէն, բողոքելով Ռուսիոյ բռնակալ վարչաձեւին դէմ, կը հրաւիրէ աշխարհի բոլոր մտաւորականները, որ միանան իրենց բողոքին։

Համաշխարհային նոր պատերազմ

Գերմանիոյ նախկին կայսրը, Վիլհէլմ, «Սընտէյ Քրոնիքլ» թերթին մէջ երկար յօդուած մը գրելով, այն համոզումը կը յայտնէ թէ համաշխարհային նոր պատերազմ մը պիտի ծագի 1937ին։

Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ ծնունդները

Անգլիոյ անցած տարուան ընդհանուր մարդահամարին վերջնական արդիւնքներուն համաձայն, Անգլիոյ (Իրլանտան ալ առնելով) բնակչութեան թիւն է 48.190.000, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ բնակչութեան փոքրիկ յաւելում մը կայ բաղդատմամբ նախորդ տարուան։

Ամուսնութիւնները կը ներկայացնեն հազարին 14.5 համեմատութիւն մը, իսկ ծնունդները՝ 17.8 համեմատութիւն մը։ Եթէ չհաշուենք 1918 տարին, Անգլիոյ տարեգրութեանց մէջ առաջին տարին է, որ նշանաւոր պիտի մնայ իր ծնունդներու նուազումով։

⁂ Փրոֆ. Մաքս Վօլֆ, «Լոքալ Անցայկէր»ի մէջ յօդուած մը տպելով, ահազանգ կը բարձրացնէ գերման բնակչութեան նուազումին պատճառով։

«Ծնունդներու թիւը վերջերս այնքան նուազած է, որ վախ կը պատճառէ։ Ծնունդներու համեմատական թիւը 1913ին 27,5 առ հարիւր էր, իսկ 1925ին՝ 20,6։ Պերլինի ծնունդներու համեմատական թիւն է 11,2 առ հարիւր, այնպէս որ առաջին մայրաքաղաքն է, որ ամէնէն աւելի դանդաղ կ'աճի։ Գերմանական մեծ քաղաքներու ծնունդներուն միջին համեմատական թիւն է 14,9 առ հազար։ Իսկ այն քաղաքներունը, որոնք ունին 20 — 100,000 բնակչութիւն, 18 առ հազար։

«Միայն գիւղերը քիչ մը շատ ծնունդներ կը համրեն։ Սակայն գիւղերու բնակչութիւնը Գերմանիոյ բնակչութեան երրորդ մասն է միայն։ Շուտով գիւղերն ալ պիտի ընդգրկեն քաղաքներու բարքերը։ Արդէն գիւղացիներու շրջանակներուն մէջ եւս բազմանդամութիւնը, հետզհետէ հազուագիւտ, լաւ բան մը չի նկատուիր։ Այնպէս որ Գերմանիա շուտով պիտի դադրի ոչ միայն աճելէ, այլ նաեւ պիտի նուազի, եթէ ներգաղթ մը դարման չբերէ այս շատ կարեւոր հարցին։

«Գերմանիան, այն ատեն, պիտի մատնուի կացութեան մը աւելի գէշ, քան Ֆրանսան, որ Պելճիքայէն, Սպանիայէն, Իտալիայէն ներս կ'առնէ մարդիկ, որոնք մշակոյթով, ցեղով նման են եւ դիւրին կը ձուլուին։

«Գերմանիա եւս պիտի ստիպուի ընդունիլ գաղթականներ արեւելեան երկիրներէն, գաղթականներ, մտային աւելի վար մակարդակով, որոնք ոչ միայն չպիտի ձուլուին, այլ նաեւ պիտի աշխատին խանգարել գերմանականութիւնը»։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Հինգշաբթի 15 Սեպտ. երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։ Անդամատետրերը միասին ունենալ պարտաւորիչ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկեր Մ. Գույումճեան։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը վաղը՝ Դըշմանօթ ծանուցումը։ Ներկանալ անդամատետրերով։ Օրակարգը կարեւոր է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վահագն» խումբի ընկեր եւ ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին Ուրբաթ (Սեպտ. 16.) ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը 15 Սեպտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին սրահը, (61, Rue Mr. le Prince, Métro St. Michel կամ Odéon) կը խնդրուի ամբողջ կիլիկեցի հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ անպայման։ Օրակարգ՝ վերակազմական աշխատանք։

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը իր վերջին նիստին մէջ՝ վարչութեան անդամ ընտրեց հետեւեալները. Գ. Գ. Ա. Ղէնէվիզեան՝ Ատենապետ, Տ. Փամպուգճեան՝ Ատենադպիր, Ա. Սապունճեան՝ գանձապահ, Յակոբ Խաչիկեան հաշուապահ եւ Վաղարշակ Վարպետեան, Օր. Արմէնուհի Պէզիրկէօնեան եւ Օր. Յասմիկ Բանգուտեան խորհրդականներ։

«Բարձր Հայքի» Հայրենակցական միութեան հասցէն է.— Hanivezian Arice, 106 Rue Ménilmontant Paris 20e.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի քինկ Շ. Գարահիսարի Սուշեհրիէն Սիս գիւղացի Առաքել Զաքարեանը. հօր անունը Տրդատ եւ մօր անունը Արեւալուս։ Իմացնել՝ եղբօր Զաքարեանի Aux Escabrin, par Aubin (Aveyron) France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Եզեկիէլ Ճիղեկեան, Շապին Գարահիսարի Ազպըտեր գիւղացի։ Հօր անունը Յակոբ, մօրը՝ Մաննոց։ Տեղեկացնել՝ Ա. Ճիղեկեան, Etablissements H. Pellet- Vienne Isère.

— Կը փնտռուին Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտուրեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գասըմփաշա Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին. Յարութիւն ամուսնացած էր Թուրքէլէկցի Տիգրանուհիի հետ։ Կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտուրեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.).

ՍԱԿԱՐԱՆ
12 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	124 02
Տոլար,	Dollar	25 [illegible]1
Մարք ոսկի 100	Mark	60[illegible]50
Թրքական Ոսկ.	L. Tq.	12 95
Թրք. ոսկի	» or	107 50
Մէճիտիէ	Medjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible] 75
Տրախմի »	Drachme	[illegible]3 30
Լիր »	» Lire	148,50
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	[illegible],50
Զուից. »	Frc. Suisse	492 -
Լէյ 100 հատը	Ley	15 65
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124 —

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3430	—
	II »	2020	—
	III »	1680	—
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs		165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ Տ.ֆ. 70 [illegible]
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ [illegible]
ԵՒՐՈՊԱ [illegible]

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208ᵇⁱˢ, Rue Lafayette - PARIS (10ᵉ)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1927
14 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 440
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց (Trades Union) խորհրդաժողովը, որ գումարուեցաւ Էտինպուրկի (Սկովտիա) մէջ, երկու կարեւոր հարցեր ունէր իր օրակարգին վրայ. մէկը՝ անգլիական Արհեստակցական Միութեանց խզումը Խորհրդային Միութեան կարմիր Սէնտիքաներուն հետ, երկրորդը՝ վերջին անգլիական խորհրդարանին քուէարկած հակաշխատաւորական նոր օրէնքին դէմ մղուելիք պայքարը։

Խորհրդային Արհեստակցական Միութիւններու հետ յարաբերութիւնը խզելու հարցը, իր ետեւ ունի կարճ պատմութիւն մը որ կը սկսի անցեալ տարուան ընդհանուր գործադուլէն։ Մոսկուայի Տրէտ-Եունիոնները Ռուսիոյ ինքնակոչ սէնտիքաներու ներկայացուցիչներուն միջոցով եւ առատ դրամով փորձեցին խաղաղ գործադուլը զինուած յեղափոխութեան փոխել, սակայն յաջողութիւն չունեցան, որովհետեւ իրենց դէմ գտնուողները ոչ թէ չինացի «քուլի»ներ էին, այլ գիտակից եւ պատրաստուած անգլիացի բանուորներ։

Այս պարագան զայրոյթ գրգռեց անգլիական աշխատաւորներու մեծամասնութեան, որովհետեւ անգլիացի եւ անգլիախօս մարդը, ինչ դասակարգի մէջ ալ գտնուի՝ իրեն համար անհանդուրժելի է որ օտարներ իր ներքին կեանքին միջամտութիւն ընեն։

Այս դէպքէն յետոյ քանի մը անգամ ազդարարութիւն եղաւ ռուսական սէնտիքաներու ներկայացուցիչներուն, որ զգոյշ ըլլան, բայց հակառակ ատոր, անոնք աշխատեցան աւելի բուռն դարձնել իրենց անհարկի եւ անմիտ միջամտութիւնը, նոյն իսկ խորհրդաժողովի մը ընթացքին Պուխարին համաշխարհային յեղափոխութեան երկու յուսատու կէտերէն մէկը կը համարէր Անգլիոյ հանքագործներու գործադուլը, իսկ միւսը... չինական յեղափոխութիւնը...։

Ինչպէս համաշխարհային բոլոր սէնտիքաները, նոյնքան և աւելի անգլիականը սէնտիքաները գիտեն, որ Ռուսիոյ մէջ բանուորական սէնտիքաներ գոյութիւն չունին, ինչպէս նաեւ գոյութիւն չունի այդ սէնտիքաներու կողմէն ընտրուած կեդրոնական մարմին մը, այլ կայ նման անունով մարմին մը, որ նշանակուած է կոմկուսի կեդր. կոմիտէին կողմէ՝ շահագործելու համար բանուորներու անունը։ Երկիր մը ուր խաղաղ գործադուլը մահապատժի արժանի կը համարուի, այնտեղ բանուորական սէնտիքաներու խօսքը չի կրնար ըլլալ։

Գիտէին այս բոլորը, սակայն կ'ենթադրէին թէ այսպիսի մարմնի մը հետ յարաբերութեան մէջ ըլլալով, բարոյական ճնշումի տակ աստիճանաբար բնականոն վիճակ առաջ պիտի գայ եւ ռուս աշխատաւորութիւնը պիտի ձերբազատուի իր ենթարկուած արհաւիրքներէն։

Ժամանակը ցոյց տուաւ թէ միամտութիւն մըն էր այս կերպ մտածելը, ընդհակառակն անոնք կ'ուզէին օգտագործել այդ ճեղքուածքը՝ անկէ ներս սողոսկելու եւ պառակտելու համար արեւմտեան աշխատաւորութիւնը։

Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, անգլօ-խորհրդային խզումէն յետոյ, երբ Կոմինտէրնը սկսաւ զանգուածային գնդակահարութիւն կատարել, առանց դատի ու դատաստանի՝ լոկ լրտեսներու տուած ցուցմունքին վրայ, Լոնտոնի անգլօ-ռուսական կոմիտէն հեռագրեց Մոսկուա, որ վերջ տրուի զանգուածային ջարդարարութեան, իսկ Մոսկուա արհամարհեց զանոնք։

Այս կարճ պատմութիւնը Անգլիոյ աշխատաւորութիւնը բերաւ այն եզրակացութեան, թէ՝ սխալած էր ինք եւ միակ դարմանը պիտի ըլլայ յարաբերութեանց ամբողջական խզումը։

Այս հարցն էր որ խորհրդաժողովը ճնշող մեծամասնութեամբ վճռեց։

Ռուսական բանուորութիւնը ոչ միայն ցաւ չի զգար Անգլիոյ աշխատաւորներու այս արարքին համար, այլ չափազանց գոհ պիտի մնայ, որովհետեւ այս ձեւի խիզախ պայքարին մէջ կը տեսնէ իր անունով շահատակութիւն կատարող բռնաւորներու անկումը եւ իր վերջնական փրկութիւնը։

Ճիշդ է որ Անգլիոյ աշխատաւորական շարքերուն մէջ տակաւին չնչին փոքրամասնութիւն մը կայ, որ կատաղի պայքար կը մղէ մեծամասնութեան դէմ, եւ զանոնք դաւաճան կ'անուանէ։ Հաւանական է որ անոնք անկեղծ են իրենց համոզումներուն մէջ, սակայն պիտի գայ օր մը, որ անոնց ալ աչքերը պիտի բացուին, բացի արհեստով վարձկաններէն։

Արհեստակցական Միութեանց նոր օրէնքին դէմ մղուելիք պայքարը աշխատաւորականներու համար կենսական նշանակութիւն ունի։ Ներքին գործ մըն է թէեւ, սակայն կը շահագրգռէ աշխարհի բոլոր սէնտիքաներն ալ։

Կասկած չկայ թէ պահպանողականները այժմու խորհրդարանի պատահական մեծամասնութենէն օգտուելով, կ'աշխատին իրենց համար վաղուան պատնէշները ուժեղացնել, սակայն կը թուի թէ աշխատաւորականները չպիտի թոյլատրեն, որ այդ օրէնքը մարմին առնէ։ Հաւանական է, որ աշխատաւորականները յաջորդին յառաջիկայ նոր ընտրութիւններէն օգտուելով խնդիրը հանրաքուէի դնել, քանի որ նախորդ ընտրութիւններու ատեն այս հարցը չկար։ Հետեւաբար, պէտք է սպասել, որ քուէտուները իրենց կամքը յայտնեն այս խիստ կենսական խնդրին մասին։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՑԷ՛Ք ԴՌՈՒՌՆԵՐԸ

Յուսաբեր, քննելով Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը, կը գրէ (3 սեպտ.).

— «Սուրիահայ գաղթականներու զետեղումը արդէն գործնական հունի մէջ մտած է։ Մօտ ատենէն այս աշխատանքները աւելի լայն ծաւալ պիտի առնեն՝ հնարաւորութիւն ստեղծելով, որպէս զի պատկառելի քանակ մը սուրիահայ գաղութէն նստակեաց դառնայ եւ կապուի հողին։

«Ըստ նախագծուած ծրագրի, զետեղուող գաղթականներու թիւը պիտի ըլլայ 20,000։

«Մեր մէջ թերեւս կան մարդիկ, որոնք հոգեկան որոշ թեթեւացում մը կը զգան, երբ կը լսեն հայ բեկորներու տեղաւորման մասին, մինչեւ իսկ հայրենի երկրի սահմաններէն դուրս։ Այսօրուան մտահոգութիւնները անոնց աչքին անարժէք կը դարձնեն գալիք վտանգները, որոնք անխուսափելիօրէն կապուած են օտարութեան մէջ [illegible] փաստին։

«Մենք գիտենք սակայն, որ հայ ժողովուրդի համար կորած են անցեալին, տարբեր վայրերու մէջ հաստատուած մեր բոլոր գաղութները. գիտենք նաեւ, որ ի վերջոյ պիտի կորսուին նաեւ անոնք, որոնք կը հաստատուին այսօր, մեր աչքերուն առջեւ (ու մինչեւ իսկ մեր աջակցութեամբ) վերջնապէս օտար երկնակամարներու տակ։

«Հոն, Արարատի փէշերուն տակ, իշխանաւորը հայրենի՛քը կ'անդամահատէ, իսկ հոս, օտարութեան մէջ, մենք ժողովուրդը կ'անդամահատենք՝ երկու ծայրերէն հայ ժողովուրդի եւ անոր ապագայի գերեզմանը փորելով։»

«Ո՞ւր է ասոր վախճանը։

«Ինչո՞ւ չեն բացուիր հայրենիքի դռները»։

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը սարսափելի երկրաշարժ մը պատահեցաւ Սեւ Ծովու եզերքը, Ղրիմի, Ուքրանիոյ եւ Կովկասի մէջ: Երեք ցնցումներէ յետոյ ստորերկրեայ դղրդիւններ կը լսուէին երկար ատեն: Երկրաշարժը ամէնէն աւելի սաստիկ էր Սեւաստոփոլի մօտ, Ղրիմի հարաւային կողմերը։

Եալթա քաղաքին հետ հաղորդակցութիւնները դադրեցան։ Հոն քանի մը զոհեր ալ կան: Սեւաստոփոլի մէջ բազմաթիւ տուներ քանդուեցան, եւ գրեթէ բոլոր շէնքերը թեթեւօրէն վնասուեցան։ Թէոտոսիայի մէջ, երեք սաստիկ ցնցումներէ վերջ բազմաթիւ տուներ, ապակիները ջարդուփշուր եղան, վերնայարկերու կարասիները տապալեցան: Կարգ մը վայրերու մէջ ցնցումները տեւեցին 40 երկվայրկեան: Սեւաստոփոլի, Սիմֆերոպոլի, Թէոտոսիայի եւ Նովորոսիսկի բնակիչները ամբողջ գիշերը անցուցին փողոցներու մէջ:

Աւելի թեթեւ ցնցումներ զգացուեցան նաեւ Քիեւի եւ Օտեսայի միջավայր-շրջանին, ինչպէս նաեւ Ռումանիոյ մէջ, մինչեւ Պոլիս:

Երկրաբանները կը կարծեն որ այս երկրաշարժին կեդրոնը կը գտնուի ծովուն մէջ: Ցնցումները աւելի սաստիկ էին, քան այն երկրաշարժը, որ պատահեցաւ Յուլիս ամսուն Ղրիմի մէջ: Ինչպէս որ ցնցումները գրուեցան Քիւի (Անգլիա), Փրիբուրկի, Եէնայի, Նափոլիի եւ Թուլուզի շարժագրական կայաններուն մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական ապստամբութիւնը

Պարսկաստանէն կը հաղորդեն հետեւեալ նոր լուրերը քրտական շարժման մասին.—

Վերջերս սաստիկ կռիւներ տեղի ունեցան սկսան քիւրտ ապստամբներու եւ թրքական զօրքերու միջեւ։ Թուրքերը մեծ թիւով նոր ուժեր հաւաքել սկսած են ամբողջ ապստամբական սահմաններուն վրայ եւ մեծ կարեւորութիւն կուտան ապստամբական շարժումներուն։

Յուլիս ամսուան վերջերը տեղի ունեցան խիստ կարեւոր եւ մեծ դէպքեր։ Պէքրինցի Խալիտէ Մաթօ, եւ Մհամէտէ Ախազիլի իրենց 350 զինուած մարդերով, Պաթմանի կամուրջին քով սաստիկ բախում մը ունեցան 800 հոգիէ բաղկացած թրքական ուժի մը հետ, որ երկու գնդացիր, վեց թնդանօթ եւ երկու օդապարիկներ ունէր։ Կռիւը շարունակուեցաւ 4 օր եւ 4 գիշեր անընդհատ, որմէ յետոյ թրքական զօրքերը 80 մեռեալ եւ 100 վիրաւոր ձգելով նահանջի դիմեցին դէպի Ֆարղին եւ Տիգրանակերտ։ Այս պարտութիւնը շատ գէշ ազդեցութիւն թողած է։

Սասունը արդէն ապստամբ է. Ալի Եունուսի տղուն ղեկավարութեան տակ գտնուող ուժերը միացած ըլլալով Մշոյ կողմէն Նհօ պէյի հետ, մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան։ Գուլանըխի քիւրտերն ալ ոտքի կանգնած եւ միացած են Խնուսի քիւրտ շէյխերուն հետ եւ լծուած ապստամբական աշխատանքներու։

Շէյխ Թայարի ղեկավարութեամբ կը շարունակուին Փալօյի կռիւները։ Մօթքանի մէջ սկսած են նոր շարժումներ եւ թունդ պայքար ստեղծուած է Թուրքերու դէմ։ Թուրք զինուորներու բռնաբարումներն ու կողոպուտները վայրագօրէն կը շարունակուին ամբողջ քրտական սահմաններուն վրայ։

Մօթքանի մէջ սկսած շարժումներու առթիւ Ալի Եունուսի իր ուժերով օգնութեան գացած է անոնց եւ միանալով գունդ մը Թուրք զինուորներ ջարդած է։

Թրքական գունդի մը հրաման տրուած է Սասուն մեկնիլ։ Այս կռիւներու ընթացքին Թուրք փաշա մը գերի բռնուած եւ գլխատուած է։

ՓԱՐԻԶԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՓՈԽ-ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Երկուշաբթի կէսօրէն առաջ Վիլլար պողոտայի իտալական հիւպատոսարանի շէնքին մէջ իտալացիի մը կողմէ սպաննուեցաւ փոխ-հիւպատոս կոմս Քարլօ Նարտինի: Ահա ի՛նչպէս կը պատմէ դէպքը հիւպատոսարանի քարտուղար Թօրրէնթէ.

— Ժամը 9.30ին առտուն ներկայացաւ անծանօթ իտալացի մը եւ խնդրեց փոխ-հիւպատոսին ներկայանալ։ Մարդը արտնեղեցաւ, երբ պաշտօնեաները յայտնեցին թէ պէտք է բաւական սպասէ, որովհետեւ հիւպատոսը ժամը 11ի մօտ դրասենեակ կուգայ։

«Բացարձակապէս կ'ուզեմ խօսիլ իրեն հետ, բսաւ այցելուն։ Շատ չըներ որ Փարիզ եկած եմ, Իտալիա թողլով կինս, որուն խոստացայ շուտով քովս բերել տալ զինք։ Ուստի իտալական իշխանութեանց մօտ դիմումներ կատարեցի՝ կնոջս անցագիր հանելու համար։ Դժբախտաբար մերժուեցայ։ Ահա թէ ինչու եկայ այսօր։ Կը յուսամ թէ փոխ-հիւպատոսը չպիտի մերժէ գրագիլ ինձմով եւ միջամտել իտալական կառավարութեան մօտ՝ գոհացում տալու համար ինծի։»

Ու խորհուրդ տուինք որ քիչ վերջ ներկայանայ։ Երբ ժամը 11.40ին կրկին եկաւ, կոմսը ընդունեց զինքը եւ խիստ սիրալիր ոճով մը յայտնեց թէ ոեւէ կերպով չի կրնար միջամտել իտալական իշխանութեանց մօտ, եւ հրաւիրեց զինքը համբերել։

Ասոր վրայ, առանց բառ մը արտասանելու, մարդը գրպանէն հանեց ատրճանակ մը, երկու անգամ կրակեց հիւպատոսին վրայ եւ փորձեց փախչիլ։ Գետին ձգեց կին մը, որ նոյնպէս հիւպատոսին հետ տեսնուելու եկած էր, դուռը բացաւ եւ սկսաւ վազել։ Սպասման սրահին մէջ գտնուողները ուզեցին բռնել զինքը, սակայն երիտասարդը չորս անգամ կրակ բրաւ օդին մէջ եւ յաջողեցաւ փողոց ելլել։ Ինքնաշարժի վարիչ մը, հիւպատոսարանի ոստիկանը եւ անցորդ մը դժուարութեամբ յաջողեցան զինաթափ ընել զայն եւ տարին Էնվալիտի ոստիկանատունը, ուր ոճրագործը ջղային նոպայէ մը բռնուած գետին ինկաւ։ Վրան խուզարկուելով գտնուեցաւ միայն երկաթուղիի միայուն տոմսակ մը, որուն վրայէն անունը ջնջուած էր։ Մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած ճշդել իր ինքնութիւնը։ Լաէննէք հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ զայն սթափեցնելու համար, բայց ի զուր։ Կրկին ոստիկանատուն բերուեցաւ։

Այդ պահուն փոխ-հիւպատոսը կառքով մը Նէքէր հիւանդանոցը կը փոխադրէին, երբ մեռաւ։ Տոքթ. Փօլ դիազննութիւն կատարելով հաստատեց թէ կողմը թեւէն եւ կուրծքէն երկու գնդակ ստացած էր. մահը առաջ բերած էր այս վերջին գնդակը։

Կոմս Նարտինի 56 տարեկան էր, բնիկ Հռոմցի. Փարիզ կ'ապրէր 27 տարիէ ի վեր եւ հիւպատոս էր 1915էն ի վեր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՔԻԱՓ ԿԸ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾԷ

Ոստիկանութեան տնօրէնը շարունակելով իր մաքրագործումները, այս անգամ ձեռքը դրաւ «կասկածելի»... ոստիկաններուն վրայ։

Վերջերս հրաման տուած էր խիստ հսկողութիւն կատարել Փարիզի պոռնիկներուն վրայ, դուրս չհանել զանոնք իրենց «հանրապետութեան» շրջանակէն։ Միեւնոյն ատեն հրաման տուած էր գրաւել պոռնկագրական խմնէշ լուսանկարները։

Եւ սակայն կային ոստիկաններ, որոնք լուր կուտային նման խմնէշ լուսանկարիչներուն թէ ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ, խուզարկութիւն պիտի կատարէ եւայլն։ Եւ լուսանկարիչները կը պահէին ամէն բան։

Վերջապէս երեւան եկաւ անյաջողութեան պատճառը, ոստիկանը դուրս նետուեցաւ իր պաշտօնէն եւ դատական հետապնդութեան պիտի կասարուին։

Նոյնպէս Քիափ ձերբակալեց քանի մը գաղտնի ոստիկաններ, որոնք մեղսակից էին «ազդեցութեամբ» գործադրուած զեղծումներու մէջ։

Քիափ հրաման տուաւ նոյնպէս քննական պաշտօնեայ կատարել շարունակաբար։ Նման պաշտօնի մը ընթացքին, երկուշաբթի գիշեր, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 150 հոգի չորս թաղերու մէջէն։ 4ը մտաւորականներ են։ Ալպէնեալ թաղին մէջէն 6, փլէզանս թաղէն 2 պաշտօնականներ, որոնք իրենց հասցէի փոփոխութիւնները տեղեկացուցած չէին ոստիկանութեան, տուգանքի դատապարտուեցան։

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ «Քայլ» շոգենաւը ովկիանոսին մէջ գտած է «Օլտ կլորի» օդանաւին բեկորները։ Անգլիական եզերքներուն վրայ ալ գտնուած են օդանաւի թեւ մը եւ ղեկ մը, որոնք կը կարծուի թէ կը պատկանին «Սըր ճօն Քարլինկ» օդանաւին։ Պէրթօսի եւ միւս օդանաւորդներու մարմինները չեն գտնուած։

Ֆրանսացի երկու օդանաւորդներ, Լարմլէ եւ Ժավրօ երէկ առաւօտ Լէթամիի կայանէն փորձեցին թռչիլ, կոտրելու համար ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը։ Մտադիր էին մեկնիլ դէպի Չիթա, Փարիզէն 7,000 քիլոմեթր հեռու։ Օդանաւը որ կը կշռէր 5,380 քիլօ, ունէր 2,940 քիլօ պէնզին։ Հազիւ բարձրացած էր, երբ յանկարծ ինկաւ վար եւ ջարդուփշուր եղաւ առաջամասը։ Բարեբախտաբար անվնաս մնացին օդանաւորդները, որ յայտնեցին թէ այլ եւս այս տարի չպիտի փորձեն հեռաւոր թռիչքներ կատարել։

Փէլթիէ, Ցուազի եւ Կոնէն՝ Վիլլաքուպլէէն թռան դէպի Պուքրէշ եւ պիտի դառնան Միջերկրականի աւազանին շուրջ. Պուքրէշ-Հալէպ-Երուսաղէմ-Գահիրէ-Տրիպոլիս-Կապէս-Թունուզ-Քազապլանքա-Մատրիտ-Փարիզ գիծով։ Օդանաւը երկյարկանի է, եւ ունի 600 ձիու ուժ։

Երկու ուրիշ օդանաւորդներ եւս, Ժիրարտօ եւ Քորնիյօն, նոյն գիծով հասնելու համար մինչեւ Պէյրութ, երէկ առաւօտ ճամբայ ելան Պուրժէէն։

Մաք Ինթօշ կը պնդէ եւ կը յայտարարէ, թէ երբեք չպիտի հրաժարի փորձելէ, այս աշնան, ովկիանոսը կտրել։

ՆՈՐ ՀՈՎԻՒ

ՄԵԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

Ըսելիք ենք.՝ ուրեմն խօսիլ ու գրել ճակատագրին մասին։

Եթէ մտահոգութիւնը բռնէր է մեր ազգային պաշտօնական շրջանակները, կը նշանակէ թէ արդէն ուշ է..., կրակը տունն է ինկեր։

Պահ մը, մենք ալ դադար չունինք մեր՝ առօրեայ հեւհեւուքներուն ու նայինք սա ազգին։

Ի՞նչ կը տեսնենք։

Մէկ ցեղ, երկու հատուած։

Մէկը միւսէն հեռու մարդկային բոլոր սահմաններով։ Հեռու մանաւանդ՝ կեանքի բոլոր արտայայտութիւններով ու հոգերով։

Ու երկուքին միջեւ, միութեան աղօտ գիծ մը միայն, չըստ մելանով գծուած ու իսկ ազգային փոխադարձ եւ ամբողջ զգացում մը։

Մէկը՝ գոնէ է ճամբայ մը, ուրկէ կաղնիկաց կը դիմէ իր նպատակին։

Ու այժմ չըրադինք անով կ՚երեւի, մեր գուրգուրանքին շատ ալ պէտք չունի. միայն՝ երբ ատենը մէկ մը զարնէ մեր դուռը, բանանք քաղկնիս։

Ու մեր ուշադրութիւնը կեդրոնենք երկրորդին վրայ։

Իր զգացումին գոհն է ան, ու մի առ մի թաղելէ յետոյ բոլոր իր կոչերը, այսօր, ժամանակ իսկ չունի՝ աւաղելու խոստումներու ստութեան հետ, նաեւ ծիգերու ամլութիւնը. կ՚ապրի ուր որ իրեն թո՛յլ տան. իր տան մէջ իսկ փուշի վրայ՝ նստած, անտէր, կերպով մը օրէնքներէ դուրս։

Յուսալ մը ունի ան, որ երբեւ ուշաւոր հարցական մը՝ կը ցցուի աշխարհի՝ բոլոր ծառուղիներուն բերանը, ուրկէ ստիպուած է անցնիլ եւ իրեն ճամբու մը ընտրութեան անելին մէջ։

Հայ Սփիւռք ջնջուելու մէջ է այդ։

Քերքենք զայն, աշխատանքը որքա՞ն ալ ապերախտ ըլլայ։ Եթէ բուն դարմանը չգտնենք իսկ, թեթեւցնենք ի վերջոյ ախտը բնորոշելու եւ գոնէ մեղմացուցիչներ կիրարկելու։

* * *

Ներկայի պատճառներով մեզմէ վերջ ...

Պատանի ի վերջոյ ... բաժանեն։ Ոռնացող շատ յատկապէս, ... անիկա ինքն ալ ... ինքնիրեն ...

Ներկայի պատանութիւնները մեղմելու լաւագոյն եղանակն է դրացիական պայմաններով, օրերու պզտիկ լոյսին ընդմէջէն՝ թափանցել գոյնին, որքան որ թոյլ տայ մարդկային տեսողութիւնը՝ եւ ըմբռնել համբուրած քայլերով, ծիրերու գիտակցութեամբ։

Ճակատագրի աստուածը՝ թերեւս խոնարհի հաւաքական կամքերու ուժին առջեւ։

Անհրաժեշտ է ուրեմն որ, նախ կշռենք ինքզինքնիս, մեր բոլոր թերութիւններով ու յատկութիւններով, պրպտենք պահը, գիտակցինք արտաքին պայմաններուն ու ներքին մղումներուն՝ ուժերը ընթացք կուտան մեր ազգային անհատի շարժումներուն, ծանօթանանք նիւթական ու բարոյական գծաւորութիւններու, մանաւանդ միջավայրը ուր կ՚ապրինք, յարմարինք անոր, առանց անկէ կլանուելու, անոր թափանցողութեան դէմ դնելով հզօր ու տեւող ձգտումներու հակումը։

* * *

Քաղաքակիրթ միջավայրերու ազդեցութիւնը համբերատար ու մահացու թշնամին է, որ տասնըններս կը մտնէ բարեկամ դիմակով, մեղմօրէն ու փաղաքուշ, առանց խանգարելու ներքին մտերմութիւնը, մինչեւ որ հոն դառնայ բացարձակ տէր։

Իսկ ժողովուրդ մը որ օտար միջավայրի մէջ ու նոր պայմաններու տակ կ՚ուզէ ապրիլ՝ պահելով ինքզինքը, պէտք է գիտնայ, յարմարելով մէկտեղ միջավայրին, քաղել առաւելագոյն ուժը՝ ցեղային-ամբողջական բոլոր ազդակներէն եւ փնտռել ու կիրարկել միեւոյն ատեն ինքնապաշտպանման յարմարումներ՝ համաձայն նոր պայմաններուն։

Պարագան սակայն, կրկնապէս բարդ է մեզի համար։ Դարաւոր քաղաքակրթութիւններու ուժին ու նաեւ իւրացման յաջողութեան ջանքերուն դէմ պիտի դնենք մեր ծին ցեղի նկարագիրը միայն, որ չէ խաթարուած՝ անշուշտ, բայց մարմնական ու հոգեկան սպառումներով՝ չեզոքած է իր բացասական կողմերը, յարափոփոխ կեանքի մը ճնշումներուն տակ։

* * *

Պահ մը դառնանք արմատին շուրջ ու հաստատենք առանց իւրայատուկ փառաբանումներու ազգութիւններու մէջ իւրօրութիւնը այնքա՞ն հաւասարակ է։

Նորածինը՝ մարմարի տձեւ կոշտ չէ, պատրաստ՝ ընդունելու պատահական արձանագործի մը ամբողջական երազը. իր մէջ անցեալ մը կ՚ապրի. ունի՝ ինչպէս բնախօսական, նոյնպէս հոգեկան իր ձեւը, թաքուն, հանելուկի իմաստով որ կը սպասէ իրժամուն յայտնուելու համար մարմնական զարգացումին հետ քայլ առ քայլ, փափաքներով, ձգտումներով, նախասիրութիւններով, յատկութիւններով կամ ուխտաւոր թերութիւններով, ինչպէս պատերով ալ

Ժառանգական աւանդի մը դատապարտուած բռնանկերն է ան։ Պայմանական այդ մեռը կը թեթեւնայ ի հարկէ ընտանիքի, միջավայրի, կրթութեան ազդեցութիւններով, որոնք սակայն՝ աւելի իմացական են ու չեն թափանցեր հոգիներու խորը, հոն առաջ բերելու համար հիմնական փոփոխութիւններ։

Մարդուն մէջ, ներքին այդ ճակատագիրը այնքան յամառ ու տեւուն, որքան անոր բնախօսական գիծերը, որոնք գինքը կը նմանցնեն իր նախնիքներէն մէկուն կամ միւսին։

Եւ անհատը՝ որքա՛ն ալ նըրբանայ բարոյական ըմբռնումներով ու վարժութեամբ, որքա՞ն ալ բարձրանայ մտքով, չուշանար հաստատելու երբ ատիթը ներկայանայ, թէ ինքը՝ միշտ գերին է իր ծագումին։

Ինչ որ ճիշդ է անհատին համար, նոյնն է մեծ չափերով հաւաքականութեան համար։

Ժողովուրդի մը հոգին, անոր հաւաքական նկարագրին յատկանիշերը՝ ամբողջութիւնը կը կազմեն դարաւոր ազդեցութիւններու, որոնք կ՚անցնին սերունդէ սերունդ դանդաղ ու յամառ կրկնումներով, մինչեւ որ «կազմեն զգացումներու, աւանդութիւններու եւ հաւատալիքներու շատ կայուն կուտակում մը» (Լը Պոն), մինչեւ դառնան, ազգային ամբողջական միջավայրին համար անգիր օրէնք, դնելով բարոյական հիմը՝ իւրաքանչիւր ազգի օրէնսդրութեան ու տարիներու ընթացքին վերածուին «անհրաժեշտութիւններու որոնց կ՚ենթարկուի իւրաքանչիւր ազգի կեանքը»։

Այս անհրաժեշտութիւններուն մէջ, կան որ դանդաղօրէն, անզգալի կերպով կ՚ենթարկուին մարեմնջական փոփոխութիւններու, կամ արագօրէն՝ յեղափոխական պարագաներու. բայց, անոնց ցեղային յատկանշական հիմը՝ կը մնայ անխախտ։

Իսկ մեզի համար, հարցը հո՛ս է։

Ցեղային հիմնական յատկանիշը, որ ինչպէս մեզի ընդունինք թէ՝ կը մնայ անեղծ՝ դարերու ընթացքին ու հոգիներու խորը կը հսկէ երբեւ յաւիտենական ըմբոստ, բոլոր նկամուտ ազդեցութիւններու դէմ պիտի զօրէ գաղութներուն մէջ հայը պահելու հայ

ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՄԵԱՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՀԱԿԱԼՔՈՀՈԼԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Ընդդալից ձառախօսութիւնները եւ այլն. Ամերիկայի փարթամ երկիրը զրկուեցաւ ոգելից ըմպելի խմելու իրաւունքէն։ Անգամ մըն ալ փորձարկութեան ենթարկուեցաւ ժխտական միջոցներու արժէքը։

Ալքոլը աւելի փնտռուեցաւ, ոճիրները չնուազեցան, անբարոյութիւններն աւելցան տոլարներու երջանիկ երկրին մէջ։ Արգիլքը իր սնանկութիւնը հռչակեց։ Դաղտագողի ալքոլ ծախելով միլիոններ շահելու անազնիւ արարքն ալ գետ կը շարունակուի։

Եօթ տարիներէ ի վեր (15 Յունուար 1920ին հրատարակուեցաւ հակալքոլական (dry) օրէնքը) այդ երկրին մէջ կը շարունակուին կեղծիքն ու գեղծումները։ Եօթ տարիներ առաջ թաղուեցաւ Բագոսը։ Յունուար 16ին հարբածներու խումբեր կը ծափահարէին քուէարկումները, կը կարծէին ազատած ըլլալ Բագոսի տականքները։ Աւա՛ղ, երեւոյթն էր ասիկա միայն, անապատ աղբիւրներ կը հոսէին անսասանելիօրէն։

Այդ օրը հանդիսաւոր տօն մըն էր բողոքական ատեաններու համար։ Ամէն տաճարի մէջ փառաբանական աղօթքներ բարձրացան, որպէսզի խիստ օրէնքները միշտ անսասան, որպէսզի ալքոլական մոլութիւնը չնչուի արմատապէս մարդոց փրկութեան եւ Աստուծոյ փառքին համար։

Երբեք փառաբանութիւն մը այնքան ողբալի արդիւնք չէ ունեցած, երբեք օրէնք մը այնքան վնասակար չէ եղած։ Եօթ տարիներու չորութեան ընթացքին երեք հազար հոգիներ թունաւորուած են ալքոլէ։ Առաջ կը հարբէին, այժմ կը թունաւորուին։ Առողջապահական տարօրինակ միջոց. մարդիկ հարբելէ զերծ մնալու համար կը մեռնին։ Օրէնքին պրատառող արդիւնքը ցոյց տալու համար, կրօնական մոլեռանդութիւնը մատնանշելու համար ամերիկեան թերթ մը ծաղրանկարը գծած էր երիցականի մը, որ դիակներու կոյտի մը առջեւ կը գոչէ. «Թո՛ղ մեռնի մարդկութիւնը, կը բաւէ որ բուժուի»։

Դատաւոր Մելքին կը դատապարտէ կառավարութեան կողմէ ալքոլին թունաւորումը։ Տեխնիկական էն քրէական ոճիր կը համարի զայն, քանի որ պատերազմի ատեն անգամ նեղ ըսելի չէ թշնամին ըմպելին թունաւորելու Նիւ Եորքի համալսարանին տնօրէնը, Նիքոլա Մըրրէյ, Պարձիաններու արժանի կը գտնէ հակալքոլական օրէնքը։

Ամերիկեան յայտարարութիւնները ցոյց կուտան խմողներու թիւին յաւելումը։ Ոճիրներու թիւը նուազած չէ։ Անբարոյութիւնը, լրտեսութիւն, մատնութիւն, կեղծիք բոլոր հնարաւոր միջոցներով կը յայտնուի Մեծ Հանրապետութեան մէջ։ Հսկայ գումար մը կը ծախսուի լրտեսներու համար, անբարոյութիւնը քաջալերելու համար։

Ոգլամբաններ առաջարկեցին հանրապետէ։ Օրէնքին պաշտպանները հաշուառկեցան։ Նիւ Եորքի շրջանակին մէջ 1 միլիոն 200 հազար քուէներ օրէնքին հակառակ եւ միայն երկու հարիւր հազար քուէարկութիւններ ի նպաստ արտայայտուեցան։ Ճարտարագէտներ չկայ որ հանրաքուէն պիտի պահանջէ օրէնքին ջնջումը, խմելու ազատութիւնը։

Ալքոլին գաղտնի վաճառականութիւնը հարստացուցած է բազմաթիւ սարքիկ անհատներ։ Ներքին եւ արտաքին ոստիկանութիւն անբաւական եղած են արգիլելու վաճառումը։ Մօտակայի մը հրամանին տակ ամերիկեան ափերուն վրայ կը հսկեն 25 յածանաւեր եւ մօտ 1000 շոգենաւակներ։ Այս հսկողութեան ծախքը կը հասնի տարեկան 10 միլիոն տոլարի (250 միլիոն ֆրանք)։

Ներքին ոստիկանութիւնը նոյնքան անճարակ հանդիսացած է։ Իսկական ոստիկաններու մօտ կեղծ ոստիկաններ ալ յայտնուած եւ կարեւոր շահեր ապահոված են գաղտնի վաճառականութիւն ընելով։ Յանկարծ գետնափոր վաճառատուն մը կը մտնեն, կը խուզարկեն իբրեւ կառավարական պաշտօնեաներ, տուգանքները կը գանձեն եւ կ՚անհետանան, կառավարութեան եւ վաճառականին քթին խնդալով։

Իրական ոստիկաններ ալ օգտուած են առիթէն, իրենց կարգին ազատօրէն ալքոլ ծախելով։ Նիւ Եորքի թատրոններու թաղին մէջ կառավարական պաշտօնեայ մը կը բանայ գիքծ քլիւպը, ուր կը ծախէ պատուական ըմպելիներու կարգին թունաւորն ալ. միլիոններ կը շահի եւ երբ կասկածներ կը սկսին արթննալ, 50,000 տոլարի կը ծախէ ուրիշի մը։

Քանի մը օր վերջ նախկին սեփականատէրը ոստիկաններու հետ կը խուժէ ՔԼիւպին մէջ, կը գրաւէ ըմպելիները, կը ձերբակալէ նոր տէրը։

Երբ նախկին տէրը գժակագերծ կ՚ըլլայ՝ չնականօրէն կը պատասխանէ. «Խմողները ճանչնալու համար բացեր էի այդ ՔԼիւպը»։ Երբեք խաբեբայութիւնը այսքան ճարտար չէ եղած եւ խաբեբան այսքան անամօթ։

Ամերիկեան ժողովուրդին եւ ամերիկեան դատաւարութեան վրայ հիացողները պէտք է վերաքննեն իրենց արժէքի դատումները։ Բռնակալները պէտք է վերաքննեն իրենց մեթոտները։ Բռնիկանական մեթոտով, արգիլիչ միջոցներով, օրէնքներու կապանքներով, կարելի չէ փոխել ընկերութեան մը բարքերը, մարդուն բնութիւնը։ Սինայի վրայ շանթերով խօսող Եհովան իսկ չէ կրցած արգիլել գողութիւնն ու շնութիւնը։ Խիստ կարգապահութիւն հաստատած գպրոցներէ՝ շատ աւելի մեծ թիւով արտաքսուողներ եղած են. բռնակալ վարչութիւնները միշտ ըմբոստներ պատրաստած են Աստուածաշունչի տակ կ՚ազնուանան բարքերը, ազատ միջավայրի մէջ կը փթթի բարոյականութեան ծաղիկը։

ՀԵԹՈՒՄ

ԻՐԱԿԱՆ ՀԱՄԼԷԹԸ

Վերջերս յարգուած գրաւէր Գ. Ժէսսընի մատենադարանին մէջ գրագէտ մը բախտը ունեցաւ թղթատելու գրքոյկ մը — թարգմանութիւնը դանիացի պատմիչ Սաքսօ Կրամատիքուսի մէկ լատիներէն գործին «Դանիմութեան դանիական արքայական ընտանիքին»։

Գ. Ժէսսընի ունեցած հատորը թարգմանուած է Պ. Ֆրանսուա տը Պէլֆորէսթէ, 15րդ դարուն։

Կը կարծուի որ Կրամատիքուսի գործին օգտուած է Շէյքսփիր։ Ըստ Կրամատիքուսի, Ցանդարքայի արքայական ընտանիքին լէյթրէականի իբր 24րդ զահակալ կ՚ունենայ Ամլէթ (Amlettus)։

Անոր պատմութիւնը Բորիք կ՚իշխէ։

Օտենի երկու որդիները՝ Հորուանդիլ եւ Ֆանկոն (կամ Ֆանժոն) կը կառավարեն Եութլանտը։

Հօրուանդիլ՝ երկրին թշնամիներէն մէկուն դէմ կարեւոր յաղթանակ մը տանելէ վերջ՝ արժանի կ՚ըլլայ Բորիքի դուստրը իշխանուհի կէռութի կնութեան առնելու։

Եւ կը ծնի Ամլէթոս (Amlethus)։ Ֆանկօնի անձնասիրութիւնը կը սկսի եռալ, այսքան արագ եւ փայլուն յաջողութիւններու զրկանքը գինքը կը խոցէ, եւ նախանձէ կը մղուի ղէպի անխուսափելին։

Կը սպաննէ իր եղբայրը եւ այս ոճրին եղերական բնոյթը կը կրկնապատէ կէռութը իւրացնելով եւ գահ բարձրանալով։

Իր այս զարշելի արարքը կ՚արդարացնէ բացատրելով թէ իր եղբայրը կը չարչարէր կէռութը։

Պատանին Ամլէթոս կը տեղեկանայ իր հօրեղբօրը գործած ոճրին, եւ կ՚երդնու վրէժ լուծել։

Տասնեակին մէկ քանի տարիներ՝ որոնց ընթացքին Ամլէթոս ինքզինքը իբր յիմար կը կեղծէ, որպէսզի կարողանայ իր կեանքը անվտանգ պահել եւ միեւնոյն ատեն իր բնածին ձիրքերը գինքը շրջապատողներուն անճանաչելի դարձնել։

«Կը գլորէր ամէն տեսակ աղտոտութիւններու մէջ եւ իր մարմինին կը գրոշմէր այլ եւ այլ արտառոց շատ մը շարժումներ։ Կը թուէր ըլլալ զոհ իր կեանքին ասորնպայուցիչ պայմաններէն» Ֆանկօն ի տես այդ տեսարաններուն, անկարող էր կասկած մը ունենալ, բայց, հետզհետէ երիտասարդին ակնարկներէն խռոված, ուզեց զայն փորձութեան ենթարկել, եւ վստահ ըլլալ անոր յիմարութեան ասարճանին վրայ։

Կարգադրեց հանդիպում մը Ամլէթոսի եւ հրեշտակային գեղեցկութեամբ օժտուած աղջկան մը միջեւ, որպէս զի տեսնէ թէ հեշտալի պահերէ վերջ, Ամլէթոս պիտի տարուէ՞ր նշանակալից խոստովանութիւններ ընել իր շուրջիններուն՝ առողջ միտքի մը պէտ։

Ամլէթոս՝ միշտ խորամանկ, իրեն ներկայացած պարագան օգտագործելով հանդերձ, բրաւ... յիմար յայտնութիւններ ...Երբ թէ նմյած էր տանիքի մը ծայրը... հանգչած էր աքաղաղի մը կատարը։ Ամլէթոսն ու իր մայրը ննջասենեակին մէջ լրտեսելու պաշտօն կը ստանայ Ֆանկօնի ծառաներէն մին, որպէս զի կարենայ լսել Ամլէթոսի եւ իրեն ծնողին տուող կէռութի միջեւ... տրամադրանական խօսակցութիւն մը։ Այս փորձն ալ կը վիժի Ամլէթոս ծուղակը չիյնար եւ ճշմարիտ յիմարի մը նման կը սպաննէ ծառան եւ դուռն կեր կուտայ խոզերուն։

Ֆանկօնի մտքին մէջ կասկածը չիմարիր։ Եւ երբ վերջնական լուծում իր եղբօրը սպանման հաշուին, Ամլէթոսը երկու պատուիրակներու ընկերակցութեամբ կը ղրկէ Անգլիոյ արքունիքը։

Պատուիրակներէն մին կը ստանայ պահարան մը՝ ուղղուած թագաւորին հասցէին, որմէ կը խնդրուի մահուամբ պատժել Ամլէթոսը՝ իբր վտանգաւոր տարր։

Ամլէթոս, միշտ զգոյշ՝ գիշերային հանգստի մը միջոցին կը խուզարկէ պատուիրակները, կը գտնէ իր հօրեղբօր նամակը եւ իր անունին տեղ կը գնէ պատուիրակներուն անունները։

Փորձութեանց շրջանը աւարտած էր. Ամլէթոս կը կազմէ բանակ մը, կ՚արշաւէ Ֆանկօնի վրայ, կը զարնէ զինքն ու պալատականները, մինչ անոնք մեղրաջուր (hydromel) կ՚ըմպէին Ամլէթոսի մահը տօնելու համար։

Ամլէթոս իր կարգին ինքզինքը կ՚արդարացնէ, եղելութիւնները համայնականօրէն բացատրելով... եւ կը դրաւէ իր հօրը գահը։

Բիչ յետոյ, Ամլէթոս կ՚երթայ Սկովտիա, հոն իշխող թագուհին Մեծն Բրիտանիոյ արքային համար կնութեան ուզելու։

Թագուհին՝ շլացած Ամլէթոսի անհամեմատ գեղեցկութենէն եւ ուր ուշիմութենէն, կը հ... արտակարգ պատուիրակ... մինչ՝ արքան Մեծն Բրիտ... կը սպասէր։

Պատերազմի կը պայթի կու հակառակորդներուն ... որուն ընթացքին Ամլէթո... զամ մնալ ցոյց կուտայ ... գինակութիւն եւ խորամ... կութիւն, մեռեալ գինուոր... մարմինները ոտքի կանգ... լով շարունակաբար, թշնա... իր բանակին բնական թիւ... հելու նպատակաւ։

Եւ կը վերադառնայ Եութլ... ուր կիրքերը բորբոքած էի...

Ինքն ալ իր կարգին սպաննուի, եւ Բորիքի ... նաւոր յաջորդը կը կոչուի ... նըժարքայի ճակատագիր... սամարելու պաշտօնին։

Կրամատիքուսի բարբարոս գրեթէ հեքիաթական նը... Շէյքսփիրի հանճարը հեղին... խորաթափանց ողբերգութ... մը, մնայուն դասական ... մը համակուած։

Ն. ԶԱՀՐԷ...

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷ...

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Յունուար

Այս հինգշաբթի գիշեր ... ուսա Լսարանական Միութի... ըստ սովորութեան, կազմակերպ... էր դասախօսական հաւաքոյթ ... հայ ակումբին մէջ, ... հուն եղած կարգադրութեան համաձայն, միութեան փոխ... թիւնը յարմար դատեց նվիր... կոչել յատկացնել Զօրավ... Անդրանիկին յիշատակին։

Օրուան նախագահ Պ. ... խան նախ հրաւիրեց ներկան... յոտնկայս մէկ վայրկեան լռ... թեամբ յարգելու հայ ազգ... մեծ հերոսին յիշատակը, ... խօսեց ու Զօրավար Անդրան... մասին, դրուատեց անոր ան... ու մաքուր հայրենասիրութիւն... անշահախնդիր ու անձնազոհ ... եւ ցեղին ազատագրութեան ... մար մղած հերոսական կռիւ... «Պէտք է որ մեր ամէնուս մէ... ու սրտին մէջ անջնջելի մնայ ... շատակը այդ մեծ հայրենա... րին, որ փառքն ու պարծանք... զաւ իր ցեղին»։

Պ. Կոմիկեան որ երբ ... կռուած էր կամաւորական խումբերուն մէջ, պատումներ ըրա... իր անցեալ յիշատակներէն, ... կայացուց դրուագներ իրր ... անձամբ ականջ, որ հերոսի ... ու պաշտամունքի առարկայ էր ... միայն իր զէնքի ընկերներու ... այլ նաեւ ռուս եւ օտար բարձ... բաստիճան գինուորականներէ։

Օր. Ցէքանեան, իբր ականատես՝ նկարագրականը ըրաւ ... դագաղի միջոցին Ֆելանիկի ... համաձայնական բանակի գեր... վարներուն կողմէ Զօրավար Անդ... րանիկին ընծայուած արքայավայել պատիւներուն եւ մեծա... րանքներուն խօսեցաւ նաեւ ... բինիեր։

Ապա ներկաները յոտնկայս երգեցին հերոս Անդրանիկին նուիրուած «Երբեւ արծիւ սաւառնելով ...» եւ «Պաշտպանական խումբ գնանք մենք Սասուն» երգերը։

Հաւաքոյթը իր պարզութեան մէջ շատ յուզիչ ու տպաւորիչ ... փափաքելի էր որ անմահ գոր... վարի յիշատակին գաղութներ... կազմակերպուէր աւելի համար... գային բնոյթ ունեցող պաշտօնա... կէս մը։

Ջերմապէս շնորհաւորելի ... Լսարանական Միութիւնը իր ... մակերպած փնձարանական ժողո... ներուն եւ բանախօսութիւններ... համար, որոնք կոչուած են ... զութիւս մէջ ստեղծելու ազգային կեանք եւ համերաշխ գործակցութիւն։

Հ. ՏԵՐՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԷՐ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

…ոքալ գիւտ մը բրաւ …եւ մի ւսուցիչ, …ն … մէն մը մարդիկ կ՛աշ… ամէն օր մարդիկ կ՛աշ… …ին գտնել խաղաղութիւնը …միայն յաջողեցաւ գտ… …ն … Ազգերու Դաշնակ… …ն ընդհ. ժողովին մէջ: …խաղաղութիւնը գտնուե… …բանածելի մը մէջ Սոքալ …սկիզբը ու ծածկեր էր …ի կտորի մը մէջ.

1 Պատերազմը արգիլեալ է,
2. Ամէն վէճ պէտք է լուծել խաղաղութեամբ։

…հիմ, այսուհետեւ չիք պա… …ուրբ Սոքալ:

…քրիստափոր քոլումպոսի նման …մըն է Սոքալ: Ամբողջ …իր անցած էր, մար… …կ՛ուտէին …իւնը գտնելու համար, …Սոքալ մը մէջտեղ կ՛ել… …մը կ՛առնէ, մէկ …կոտրէ, մէջէն դուրս …մը, սպիտակ … …մը, որ անմիջապէս թե… …կը բանայ եւ կը կարդայ, ա… …որ օդը լա՛ւ է, …ինչ վիճակի …է:

Ի՛նչ մեծ գիւտ, ի՛նչ դիւրին …, եւ սակայն պէտք էր քիչ …պէտք էր սպաս մը …:

…ծագեցաւ երկրի …Անմիջապէս Սոքալի …յօդուածներ … …քննեցէք եւ սոքալակա… …պատերազմիկները:

…մը նետուեցաւ անմեղ …մը վրայ, զինեալ ի …ածեցէք.

— Ո՛չ, խնդրեմ, ոչ, «Պատե… …արգիլեալ է», եւ «ամէն …պէտք է լուծել խաղաղու…»: Այսպէ՛ս է հրամանը …Սոքալի.

…անմիջապէս …կենայ.

— …Սոքալ էի: Նե… …հազար նիւթերու… …լուծենք խաղաղու…:

…ո՛վ հրաշալի գիւտ, …անուանի, …մէջ:

…կ՛ամենայն …կուսակ… …առաջ… …կամ կարծեն… …թագն… …յուսահատ… …վերջը … …Սոքալի, ինչպէս …իրենց վիզէն կը կա… …մը.

…սակայն, Սո… …պաշտպանելու …անհրաժեշտ է զինուո՛ր …Սոքալի դժբախտ … …ու, քեզ պա…

Փ. Վ.

ՁԵՑՆՈՒՄ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՅԱՒԱԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Մարսիլիահայ գաղութին մասին շատ անգամ կը կարդանք «Յառաջ»ի լայնաբաց էջերուն մէջ զանազան յօդուածներ, որոնք ընդհանրապէս միայն կը պատմեն գաղութին կեանքը, այլասերման ահաւոր վտանգը, Թըրքախօս եղբայրներու մշտական անտարբերութիւնը հանդէպ հայ լեզուին եւայլն.

Այսքանը բաւական չէ սակայն, կան այնպիսի թերութիւններ, որոնց մասին գրեթէ գրուած չէ, եւ որոնք կենսական ծշանակութիւն ունին.

Շնորհիւ խուզարկու «Ցառաջ»ի ընդարձակ տեղեկութեանց, ըստ բաւականի ծանօթացանք գաղութին արտաքին կեանքին. հարկ է նաեւ քննել անոր ներքին ընտանեկան կեանքը, ո՞ւր եւ ի՞նչ պատմաններու տակ ապրիլը, մանաւորապար բարոյական եւ տնտեսական ճնշուած վիճակը,

Մարսիլիահայ գաղութին մեծագոյն մասը շուրջ 4—5 տարի է որ այս քաղաքին մէջ բնակութիւն հաստատած է: Հատեր կ՛ապրին հայկական պանդոկներու եւ ափարթմաններու մէջ, սուղ վարձքեր վճարելով: Ապրուստ որ արդէն սուղ է, այս ձեւով աւելի անտանելի կը դառնայ: Մեծ թիւ կը կազմեն նաեւ քաղաքին շրջակայքը եւ արուարձանները բնակութիւն հաստատողները, որոնք իսկապէս խաղաղ եւ հանգիստ կեանք մըն է որ կ՛ապրին: Հայ մեծ մաս մըն ալ, որ խարուելով Ֆրանսական պանդոկներու արտաքնապէս ցոյց տուած փայլէն, կը բնակի շատ անյարմար վայրերու մէջ: Այս կարգի պանդոկներու մէջ ամէն տեսակ մարդեր կ՛ապրին, մէջն ըլլալով անպարկեշտ կիներ ու հայ պատուաւոր ընտանիքներ առանց մտածելու նորահաս սերունդին մասին, իրենց բնակութիւնը հաստատած են այսպիսի միջավայրի մէջ: Այս պարագան յաճախ անհաճոյ դէպքերու պատճառ կը դառնայ եւ հայ պատանիին բարոյականը կը խաթարուի։

Կ՛ապրինք աղատ երկրի մը մէջ, ուր ոչ ոք իրաւունք ունի ուրիշին հանգիստը վրդովելու կամ արգելք ըլլալու անոր կենցաղին կամ բնակութեան ի հարկէ ամենապարկեշտ ընտանիքներն ալ իրաւունք չունին սեւէ գիտողութիւն ընելու իրենց անմիջական դրացին եղող անպարկեշտ բնակիչներուն, որոնք յայտնի էթէ գաղտնի լպիրշ կեանք կ՛ապրին.

Ցաւալի է ըսել, որ գաղութիս ներքին այս ուշագրաւ կացութեան վրայ ոչ մէկ կազմակերպութիւն նկատի առած չէ եւ ոչ ալ թերթերու թղթակցութիւններ եղած են, հակառակ որ շատ վատ հետեւանքներ կուտայ:

Քանի որ կազմակերպութիւնները այս խիստ կարեւոր հարցին չեն անդրադառնար, թողունք որ հայ հեռատես ծնողքը ինք լուծէ այս կենսական խնդիրը, արգիլելու համար ապագայ յոռի երեւոյթներ որոնք անխուսափելիօրէն պիտի հասնին ուշ կամ կանուխ:

Նախանձախնդիր ծնողքներ եթէ կ՛ուզեն որ իրենց զաւակները առողջ ոգիով եւ բարոյական վարքով օժտուին, պէտք է ամէն զոհողութիւն ընեն վերջ տալու համար այդ կարգի պանդոկներու մէջ բնակութեան։ Իսկ եթէ իրենց պարագաները կը ներեն, աւելի լաւ է որ երթան քաղաքին շրջակայքը կամ արուարձաններու մէջ հաստատուին, ուր շատ աւելի նպաստաւոր եւ առողջապահական պայմաններ կան։ Ամէն բան վերէն պէտք չէ սպասել։

Մարսէյլ Մ. Թաշճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ J. A. St Ouenի ֆութպոլի Ա. խումբերու մրցում մը տեղի ունեցաւ կիրակի օր ֆրանսացիներուն դաշտը: Խաղը սկըսաւ ժամը ճիշդ 4ին: Առաջին վայրկեաններուն ֆրանսացիները շնորհիւ իրենց արագավազութեան, նշանակեցին երկու նշանակէտեր, ու քիչ վերջ յաջողեցան ընել երրորդը: Մերինները մեծ ջանքեր ընելով կ՛ուզէին խաղը հաւասարեցնել, բայց ապարդիւն, Ա. կիսախաղը վերջանալուն ցինք վայրկեան մնացած, անսպասելիօրէն անոնք գնդակը նետեցին մեր բերդերուն մէջ:

Բ. կիսախաղին, մերինները դաշտին լաւ մասին տիրանալով, ժամանակ մը սեղմեցին հակառակորդներուն կողմը: Քանի մը շահեկան հարուածներ իրենց նպատակէն շեղեցան: Ֆրանսացիները իրենց արագ շարժումներուն հետ միասին ունէին գիտի կանոնաւոր խաղարկութիւն, մանաւանդ յառաջապահներու գիծը, մերիններուն ամենափոքր մէկ սխալէն կ՛օգտուէր: Խաղի վերջաւորութեան ատեններ, մեր պաշտպանողական գիծը մեծ ջանքեր ըրաւ, գէթ չաւելցնելու համար անոնց «սքօռ»ը, բայց անոնք յաջողեցան երկու նշանակէտ եւս շահիլ, ու խաղը վերջացաւ 0ի դէմ 6 նշանակէտով, մերիններուն պարտութեամբը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը առաջին անգամն է որ այսպէս պարտութիւն մը կը կրէ: Թէեւ մերիններէն կը յուսայինք հաւասար խաղարկութիւն, բայց այս անգամ անոնք չկրցան իրենց «փաս»երու խաղը ի գործ դնել, մանաւանդ յառաջապահներու գիծը, որուն խաղացողները այս անգամ անձնական խաղերով կ՛ուզէին յառաջանալ, բան մը որ անօգուտ է եւ խաղի պահանջքներու հակառակ: Պէտք է գիտնալ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը ունեցած է մեծ յաջողութիւններ, շնորհիւ փասերու նուրբ խաղարկութեան, առանց որու դժուար է յաջողիլ:

Գ. Գասապեան

CLUB FRANÇAIS (1)

«ԱՐՄԷՆԻԱ» (Ա)

Կիրակի Սէնտ Էլիզապէթի մէջ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան է որ կատարուեցաւ այս մրցումը: Քլիւպ Ֆրանսէ դաշտ ելաւ իր ամենալաւագոյն կազմով, զոր անցած շաբաթ հրատարակեցինք:

Կը յուսայինք որ Քլիւպ Ֆրանսէ պիտի գիշէր քանի մը պահեստի դնելու իր խիստ զօրաւոր կազմին մէջ:

Հայ խումբի խաղացողները երիտասարդ սիրողներ էին, տոգորուած յաղթելու փափաքով եւ թարմ եռանդով:

Քլիւպ Ֆրանսէ շատ դժուարութեամբ յաղթեց Արմէնիային 4ով 0:

Պաշտօնական դատաւորները որոնք մեծ խումբերու բարեկամներն են, միշտ անոնց կողմը կը բռնեն: Կիրակիի մրցումին մէջ, երբ Արմէնիայի յառաջապահները անցան Քլիւպ Ֆրանսէի պաշտպանողականը, դատաւորը «օֆ սայտ» ըսելով կեցուց անոնց յարձակողականը: Ասկէ զատ անիկա թոյլ տուաւ Քլիւպ Ֆրանսէի նշանակել տալ երրորդ նշանակէտը ձեռքի հարուածով մը, իսկ չորրորդը «օֆ սայտ»ով:

Խաղը սկսաւ ժամը 3.30ին յարձակողականով հակառակորդ խումբին, որ անմիջապէս սեղմեց հայ պաշտպանողականը եւ լաւ խաղարկութեամբ ու մէթոտիկ փասերով Տիֆուր բրաւ առաջին նշանակէտը խաղի երրորդ վայրկեանին: Անկէ վերջ ճիշդ քառորդ ժամ սեղմեց հայ պաշտպանողականը առանց արդիւնքի:

Հայերը իրենց կարգին քանի մը յարձակողականներ գործեցին, որ եա մղուեցաւ Փառքսի եւ Բոէլլոի կողմէ: Հայ յառաջապահները նշանակելու լաւ առիթ մը ունէին բայց կորսնցուցին: Եւ այսպէս Ա. խաղամասը լմնաւ Club Français 1, Արմէնիա 0:

Կիսախաղին Կ. Կարապետեան հակառակ անոր որ հիւանդ էր, իր մասնակցութիւնը բերաւ, քաջալերուած այդ արդիւնքէն: Հայ յառաջապահները լաւ յարձակումներ գործեցին եւ Քլիւպ Ֆրանսէի սեւերը վախնալ մէջ էին, որովհետեւ Արմէնիա քիչ մնաց որ հաւասարէր Կ. Կարապետեանի մէկ զարհուրելի շիւթովը որ ճիշդ բերդին քովէն անցաւ:

Անկէ վերջ Քլիւպ Ֆրանսէ սկսաւ դարձեալ նեղել Արմէնիայի պաշտպանողականը: Տիֆուրի, Սէնթիւպէրի եւ Պորտի շիւթերը կ՛ազատուէին հայ բերդապահին կողմէ: Խաղը լմնալու 20 վայրկեան կար եւ դեռ արդիւնքը 1—0 էր:

Կեդրոնի յառաջապահը զօրաւոր «շիւթ»ով մը ճեղքեց անցաւ հայ բերդը. ասոր յաջորդեց երրորդը, զոր նշանակեց Ժառզ՝ ձեռքի հարուածով մը գնդակը շտկելէ վերջ: Հայերը քանի մը յարձակումներ եւս գործեցին, եւ Կ. Կարապետեանի մէկ «փաս»ին վրայ ձախ ծայրը նշանակեց, բայց դատաւորը մերժեց «օֆ սայտ» ըսելով:

Խաղը լմնալուն 10 վայրկեան մնացած Ժէրոթոն ըրաւ 4րդ եւ վերջին նշանակէտը:

Եթէ դատաւորը կողմնակցութիւն չընէր, Հայերը առնուազն մէկ հատ նշանակած էին:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ. — Նուազի-լը-Սէքի մէջ հարկահաւաքման ճիւղ մը, որուն դրամարկղը միշտ ալ լեցուն կ՛ըլլայ, եւ այդ պատճառով քանի մը անգամ պարպած են գողերը, կը գտնուէր մասնաւոր պահապանի մը հսկողութեան տակ: Պահապանը գիշեր ցորեկ չէր հեռանար սուրբ դրամարկղին քովէն, մահ պէս տնկուած էր առջեւը: Շէնքին պահապանն ալ աչքն ու ականջը հեռացուցած չունէր: Սակայն, դժբախտաբար, առջի օր հարկ եղաւ որ դրամարկղին պահապանը ընկերանայ հարկահաւաքին, իսկ շէնքին պահապանն ալ մեկնելի մը յուղարկաւորութեան երթայ: Ինչ կ՛ըլլայ, օր ցերեկ է:

Եւ սակայն գողերը բանեցան օր ցորեկով: Գողութեան արուեստին ամէնէն կատարելագործուած միջոցներով, ժամանակ, վիրաբուժական գործողութիւն մը կատարեցին դրամարկղին վրայ, 125.000 ֆր.ը առնելէ յետոյ մեկնեցան:

Ծորեկին վերադարձաւ պահապանը, նայեցաւ դրամարկղին:

Դրամարկղը բերանը լայն բացեր կը խնդար:

— Վա՜յ, ըրին ուրեմն այդ բանը, հա՞, հարցուց պահապանը:

— Այո՛, մի հարցներ, պատասխանեց դրամարկղը ճռնչալով, ակռաներս անգամ քաշեցին:

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ... ԱՆԱ ՓԱՐԻԶԻԷՆ. — Տիկին Գլանշ, երբ տեսաւ որ իր ճերմակ մարմինը հետզհետէ պիտի կապուտնայ ամուսինին բռունցքներուն տակ, ձգեց հեռացաւ: Նոր ամուսին մը գտաւ:

Առտու մը, ճամբուն վրայ, հանդիպեցան իրարու:

— Դուն դո՞ւն ես:

Այո՛, ես Գլանշն եմ, չճանչցա՞ր:

— Կը շնորհաւորեմ:

Ինչու համար:

— Մարդ ես գտեր:

— Հանդա փոքր մնայի եւ մարմինս կապուտցնէի ըս: Տե՛ս, հիմա ճերմակ եմ անուշիկ պէս: Սպասուհին կը նմանի՞մ: Երբ քովդ էի, առտու իրիկուն կօշիկ կը ներկէի, լուացք կ՛ընէի: Եւ ի՛նչ ազատ եմ հիմա, ամէն մանչու կրնամ նայիլ, արգիլող չկայ: Մինչդեռ դուն նախանձոտ կատուի պէս էիր, գլխուս կը ցատկէիր:

Կորսուէ՛, ո՞վ վրադ պիտի նայի, փողոցը շա՛տ:

— Բայց անոնք շալիկի պէս կը փոխեն քեզ:

Հարուած հարուածի վրայ, ապտակ, փողոց, քարը վէճը սարքեցին:

Գլանշ հոգեւարք էր: Ամուսինը մեռած էր իր իսկ ձեռքով: Ա՛ս կ՛ըլլար, եթէ ծախու ալ ըրած ըլլար:

ԿԻՆԸ ՃԱՄԲԱՅ ԷՐԻԿԸ. Պուլթարվիլի մէջ, տիկին Ժորժէթ երկու սիրական խօսք ունէր. «Մէր ու զինիս» Ան խմել եւ կը սիրէր: Էրիկանը հետ կը խմէր, դրացիին հետ կը սիրաբանէր: Սակայն՝ շատ անգամ կատաղութիւն կուգար վրան, երբ էրիկը կը խանգարէր իր սիրոյ խնջոյքները:

Ու երբ անցեալ գիշեր էրիկը կը քնանար, ատրճանակը պարպեց ականջին, սպաննեց եւ կանչեց սիրականը:

Ոստիկանը աւելի առաջ հասաւ եւ տարաւ բանտ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԹՐՔԱԽՕՍՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի 10 Սեպտեմբերի թիւին մէջ կը կարդամ դիտողութիւն մը, Մարսէյլի Թրքախօսներու մասին Գ. Ց. Փէֆէլեան ստորագրութեամբ: Այդ պարոնը կ՛երեւի առաջին անգամն է որ Մարսէյլ կ՛այցելէ:

Նախ Մարսէյլի մէջ 50—60 տուն հայութիւն կայ եւ ոչ թէ 25. այդ 50—60 տան մէջ 7—8 տուն Հայեր կան, որոնք Թրքախօս են, ոչ թէ 25: Մարսէյլի այդ երկու փողոցները, զոր առիթը չէ ունեցեր պարոնը լաւ կերպով պտտելու եւ դիտելու, կատարեալ հայկական միջավայրի մը տպաւորութիւնը կը թողուն անցորդի մը վրայ: Միշտ փողոցներուն մէջ կը վխտան պզտիկներ եւ բոլորն ալ հայերէն կը խօսին, ոչ ոք կը պարտադրէ իրենց Թուրքերէն խօսիլ: Ընդհակառակն անոնք յաճախ կ՛արգիլուին Թուրքերէն խօսելէ:

Մարսէյլ Ն. Ապտինեան

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ՝ ՅՈՐԴ. ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

Այս շատ ճարտար սարժում մը — պոլշեւ. եթէ լուսանկարները կը փճանային, ապակիները միշտ մեր տրամադրութեան տակ էին — Կոստանդինովիային տրամադրութիւնները փոխեց: Այս կինը՝ այլեւս բոլորովին մեր ձեռքին տակ էր:

Փորձերը որոնց ենթարկած էինք զայն, զօրեղ յուզումները որ կրեր էր, իր մօտքին մէջ հաստատած էին այն համոզումը թէ՝ կազմակերպութիւնը որուն կը պատկանէինք, շատ աւելի զօրաւոր էր քան Չէկան…

Նկատի ունենալով իր մօտայութիւնը — կոտեսի մօտայնութիւն — իր մօտքին մէջ միայն ազատագրութիւն կրնար ծնունդ առած ըլլալ

— Եթէ այդքան կարեւոր փաստաթուղթեր իրենց ձեռքէն կը հանեն, ըսել է թէ շատ աւելի կարեւորներ ունին իրենց տրամադրութեան տակ:

Ինչ որ բնական է թէ՝ իրեն պիտի թելադրէր սա հարցումը. ի՞նչ կրնան ըլլալ այդ վաւերաթուղթերը:

Եւ վայրկեան մը, այս երկու ենթադրութիւններուն արժէքը կշռելէ յետոյ այլեւս շփոթանեցաւ…

Մօտեցաւ Քարասօֆին՝ որ յատենական ժպիտը շրթունքին՝ զայն կը դիտէր, ու ըսաւ.

— Քաջ եւ վեհանձն էք: Բայց չեմ ուզեր ձենէ վար մնալ:

Եւ պահարանը անոր երկարեց.

— Ահա ձեզի կուտամ պայն փոխանակ լուսանկարներու, բնական է որ պիտի ունենանք:

— Բայց, ըսաւ Քարասօֆ, ձեռքերը եւեւ անցընելով, չեմ ուզեր, որեւէ կերպով չեմ ուզեր:

Զարմացած զայն դիտեց:

— Ինչո՞ւ, մրմնջեց:

— Բայց պարզապէս անոր համար որ, ինծի կուտաք բան մը որ ձեզի չիպատկանիր:

Այս հարուածը՝ նորէն զայն վհատութեան ենթարկեց.

— Ալ բան չեմ հասկնար, ըսաւ:

— Ինչպէ՛ս, չէ՞ք հասկնար որ երբ մեր թշնամին էիք, պէտք էր որ ձեզի դէմ պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնէինք. բայց հիմա այդ տեսակ բան չի կրնար ըլլալ. քանի որ կացութիւնը հակառակն է

— Ուրեմն ինծի դէմ էք…

— Ո՞ւր դէմ կ՛ուզէիք որ ըլլար. Չեկային դէ՛մ ուրիշ զէնքեր ունինք, նման անոնց որ մեզի դէմ կը գործածէ. Սովետներո՛ւն դէմ. գիտէք թէ անոնք գոյութիւն չունին: Երբ որ ուզենք անոնք մեր ձեռքն են, աւելի լաւ գիտցէք. յետոյ, երբ ծանօթանաք կուռի մեր միջոցներուն, պիտի հասկնաք որ, եթէ հակայեղափոխութիւնը դեռ չէ պայթած, պատճառը պարզապէս այն է որ կը զգուշանանք նոր արիւն թափելէ:

Եւ շեշտելով իր բառերը

— Բայց թող մարդ չխաբուի. մօտ է օրը ուր կամայ թէ ակամայ, պիտի հաստատենք կարգն ու ազատութիւնը:

Խոր համոզումի շեշտով արտասանուած այս խօսքերը, մեծ տպաւորութիւն ձգեցին Կոստանդինովիայի վրայ:

Քարասօֆ շարունակեց:

— Հիմակուհիմա, խարազանեցէք ուրիշ «կատուներ»ու ունինք: Նախ գրաւենք ձեր մօրը փախուստով. կը փութամ ձեզի ըսել թէ՝ այս կողմէն կրնաք բոլորովին ապահով ըլլալ: Չորս օր յետոյ ձեր մայրը ձեր քովը պիտի ըլլայ.

— Ի՛նչ կ՛ըսէք, չո՞րս օր յետոյ:

— Անպատեհութիւն մը կը նշմարէ՞ք ասոր մէջ, հարցուց Քարասօֆ ժպտագին

— Ո՛չ, նման հարցում մը ընել ինծի. բայց այդ ինծի այնքան հաճելի կը թուի…

— Որ չէք հաւատար նման բանի մը կարելիութեան, այնպէս չէ՛:

Եւ մինչդեռ կինը՝ կակածանքով կ՛ոտքէր

— Այդ պարագային, ինծի կը մնայ ձեզ փաստել թէ՝ անկարելի բառը գոյութիւն չունի մեր բառարանին մէջ:

Նորէն ձեռքը խօթեց իր վերարկուին մէկ գրպանին մէջ, եւ անկէ հանեց երկրորդ թղթապանակ մը:

— Ցեննենք թէ գիպուածաւ գրպանիս մէջ, մեր պատուական «ընկեր» Ձերժինսքիի ստորագրութիւնը չունի՞մ:

Քանի մը թուղթեր պրպտեց, յետոյ ուզածը գտած ըլլալով.

— Ահա, ըսաւ, այս արդէն գործը կը կարգադրէ:

Եւ դառնալով Զիմրիր կոյսին, որ յարաճուն հետաքրքրութեամբ մը անոր կը հետեւէր

— Գրիչ, մելան ունի՞ք:

«Կոյսը»՝ իր գրասեղանը ցոյց տուաւ անոր:

Քարասօֆ տեղ գրաւեց գրասեղանին առջեւ եւ զայն գիտելով, ըսաւ.

— Ճանչցէք ձեր մօր անունը յիշեցնել ինծի.

— Վէրա Մարի Կոստանդինովնա ծնեալ Բուկին:

— Քանի՞ տարու:

— 58…

— Լաւ, կը բաւէ:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ.

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ„Ը 2 ՀՈԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ, ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Ընդհ. ժողովը երկուշաբթի օր վերջացուց իր ճառերը։ Նախագահը հաղորդեց թէ ամերիկեան խմբակի մը կողմէ 2.000.000 տոլար նուէր տրուած է Ազգերու Դաշնակցութեան, մատենադարանի մը հիմնարկութեան համար։ Զուիցերիոյ նախագահ Մոթթա խօսեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան յաջողութիւններուն մասին.

1920ին, բուն. կնքուած միջազգային դաշնագրութիւնները 130 հատ էին, այժմ՝ 220 են։ Գերմանիա եւ Ֆրանսա պարտաւորիչ [illegible] ընդունեցին. [illegible] պէտք է [illegible] համար Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Խօսեցան նաեւ ռումէն պատուիրակ Լուփու եւ Քանատայի ու Չիլիի պատուիրակները։ Ընդհ. ժողովը լիակատար նիստ պիտի գումարէ միայն վաղը։

Զինաթափութեան Յանձնաժողովը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց եւ կէս օրէն յետոյ նիստ մը գումարեց Պէնէշի նախագահութեան տակ։ Զինաթափութեան հարցին պատմականն յետոյ, Աւստրիոյ պատուիրակը փափաք յայտնեց ոչ թէ սահմանափակել, այլ կրճատել սպառազինութիւնները։

Արտաքին նախարարներու համաժողով

Մուսոլինի կը փափաքի, որքան կարելի է շուտ, չորս պետութեանց Նախարարներու համաժողով մը հրաւիրել, քննելու համար Եւրոպայի ներկայ քաղաքական կացութիւնը։ Նրանտի, Ժընեւի մէջ տեսակցելով Պրիանի, Չէմպըրլէյնի եւ Շթրէզէմանի հետ, անոնց կարծիքը շօշափած է այս մասին։

Ռաքովսքիի յետ կոչումը

Չիչերին, աՂջի օր, Ռաքովսքիի խնդրին առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցած է Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանին՝ Հէրպէթի հետ։

Սովետ կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ պատրաստ է ընել իր կարելին, արգիլելու համար ֆրանքօ-ռուս դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը։

Սովետները դաշնակը ռազմափորձերու մէջ

Խորհրդային միութեան պատերազմական գործավարութիւնը աշնան ռազմափորձերուն համար պատրաստած է յայտագիր մը, որուն պիտի մասնակցին ոչ միայն ամբողջ Ռուսիոյ ցամաքային եւ օդային ուժերը, այլ նաեւ սէնտիքաները, համայնավար երիտասարդական միութիւնները, հէփիէուեն խումբերը, եւ ամէն ուժ որ մաս չի կազմեր կանոնաւոր բանակին։ Կը հաստատուի թէ զօրաշարժի ենթարկուած են 1896-1905ի ծնունդները Լէնինկրատի, Խրիմի եւ Թիֆլիսի մէջ։

Ռազմափորձերուն յայտագիրն է, Լէնինկրատի մէջ հակայարձակում մը անգլիական յարձակումներուն դէմ, եւ Ուքրայնայի մէջ՝ լեհական բանակին դէմ։

Սովետական պատերազմ... մամուլով

Մոսկուայէն թղթակից մը կը հաղորդէ Քէօլնայի թերթերուն թէ խորհրդային կառավարութիւնը հրահանգ դրկած է Պերլինի ռուս դեսպանատան մամուլի բաժնի վարիչին՝ Մէթնովի, որ Լոզի հրաւիրելով Պերլինի գերման եւ օտար լրագրողները, յայտնէ թէ, խորհրդային կառավարութիւնն ու Գ. Միջազգայինը, այլ եւս կորած իրենց յոյսը Ֆրանսայի հանդէպ բարեկամութեան մը, եւ տեսնելով որ Ֆրանսա հետզհետէ կը մօտենայ Անգլիոյ եւ կը դառնայ Ռուսիոյ դէմ, այսուհետեւ պիտի աշխատին պատրաստել մամուլի համաշխարհային պայքար մը Ֆրանսայի աշխարհակալներուն եւ գինուորապաշտներուն դէմ։

Հիւպատոս մը ձերբակալուած Սելանիկի մէջ

Յունաստանի դատական նախարարին հրամանով. ձերբակալուեցաւ Սելանիկի չեխոսլովաք հիւպատոսը, այն ամբաստանութեամբ թէ իր դիւանագիտական պայուսակը ծառայած է մաքսանենգութեան։

Սերպիոյ ընտրութիւնները

Եուկոսլաւիոյ մէջ նոր ընտրութիւններ կատարուեցան։ Կառավարութիւնը տարաւ յաղթանակը, ապահովելով 201 աթոռ։ կառավարութեան կուսակից երեսփոխանները կը բաղկանան արմատականներէ, ռամկավարներէ եւ մահմետականներէ։

Ընդդիմադիրները շահեցան միայն 112 աթոռ, որոնց մէջ կան Ռատիչի կուսակցութեան անդամները. անկախ ռամկավարներ եւ Սլովէններ։

Համայնավարական խռովութիւններ

Լիթուանիոյ Թուրակկէն քաղաքին մէջ համայնավարական խռովութիւններ ծագեցան։ 60ի մօտ մարդիկ, նախկին ոստիկանապետ Մայիուսի առաջնորդութեամբ, առաւն կանուխ գրաւեցին պաշտօնական շէնքերն ու երկաթուղիի կայարանը։ Ոստիկանութիւնը զինաթափ ըրին եւ բանտարկեալները արձակեցին։ Բանտարկեալներն ու կասկածելի մարդիկ միացան ապստամբներուն։

Անմիջապէս վաշտ մը զինուոր ղրկուեցաւ Թուրակկէն։ Ապստամբները քանի մը մեռեալ եւ վիրաւոր տալով, փախան մօտակայ անտառ մը։ Զինուորները հետապնդեցին եւ ձերբակալեցին 20 հոգի։ Ապստամբներուն պետը, քաղաքին դրամատունէն 5,000 ոսկիի վերցնելէ յետոյ անյայտացաւ։

Պոլսոյ նոր հրդեհը

Սկիւտարի հրդեհէն վերջ Պոլսոյ մէջ նոր հրդեհ մը մոխիրի վերածած է աստղաձագործներու շուկան։ Աւելի քան 150 շէնքեր այրած են, որոնց մէջ նաեւ մաքսատան շէնքը։ Այս վերջինին բոլոր արձանագրութիւններն ու վաւերաթուղթերը փճացած են։ Կորուստները մէկ միլիոն թրք. ոսկի կը հաշուուին։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն բացած է հրդեհին պատճառները երեւան հանելու համար։

Հ.Յ.Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները 16 Սեպտ. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. Շրջ. ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Է Գարահիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռ. Ա. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ա. Միութեան, Տարօն Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի եւ Կիլիկիոյ Հայրենակցական միութեանց, ինչպէս նաեւ Սպայից Միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հայ Արիներու։

17 Սեպտ. Շբ. երեկոյ ժ. 9ին փըթի Ժուռնալի սրահը 21 Rue Cadet

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը   Ա Զ Ա Տ   Է

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, 19 Սեպտ. երկուշաբթի գիշերը, վերջ ժամը 2ին. Ալբարդ Թատրոնի սրահը Rue Duguesclin։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը   Ա Զ Ա Տ   Է

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին զրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։ Անդամատոմսերը միասին ունենալ պարտաւորիչ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկեր Մ. Վարժապետեան։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի [illegible] խումբի [illegible] եւ [illegible] արտակարգ ժողովի կը հրաւիրուին Ուրբաթ (Սեպտ. 16.) ծանօթ [illegible] մէջ։ Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Լուքսենպուրկի [illegible] սրահը, 761 Rue Mr. le Prince, Metro St. Michel կամ Odéon). Կը խնդրուի անդամներէն [illegible] ներկայ գտնուիլ անպայման. օրակարգ՝ վերակազմական աշխատանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի ընիկ Շ. Գարահիսարի [illegible] գիւղացի [illegible] Զաքարեանը. հօր անունը Տրդատ եւ մօր անունը Արեւալոյս։ Իմացնել՝ Սեբոր Զաքարեանի Aux Escabrin, par Aubin (Aveyron) France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն [illegible]

Կը փնտռեն եղբայրս Եղջէկել Ճիզեկեան, Շապին Գարահիսարի Աղզպանլը գիւղացի հօր անունը Յակոբ, մօրը՝ Մաննոյ։ Տեղեկացնել Ա. Ճիզեկեան, Etablissements H. Bellet- Vienne (Isère).

— Երզնկացի [illegible] [illegible] տարի առաջ Պոլիս Գասըմփաշա [illegible] Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին։ [illegible] Թուրքիէէն կամ ուրիշ երկրէ մէկը կը կարծուի որ այժմ նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել իրենց եղբօր [illegible] Մարտիրոսեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.)։

ԱՒԵՒՏՐԱԿԱՆ, ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ. [illegible] օրինական եւ [illegible] օր 9—12 ՍԻՄՈՆԵԱՆի, 21, Rue Vivienne, Paris (2me) —Métro Bourse Tel Louvre 16-32

ՀՐԱՏԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՌՈՄԻՆ ՀԵՔԻԱԹՆԵՐԷՆ

"ՁԱՐԼԱԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՅԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ՆՐՃԱՂ - ՆՐՃԱՂ - ՆՐՃԱՂ

ԳԻՆ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել հեղինակին՝ Vahram Sevouni, 5 Av. Quihou St. Mande Seine). Կը գտնուի նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ Թերթերու գործակալներուն ու գրուիչներուն։

Գործ կը փնտռէ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ վարպետ խոհարար մը։ Դիմել՝ Յովհաննէս Թաշտարեանի՝ 1 Rue Louis Bonnet Paris 11e).

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16-18 տարեկան դիմել Գէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

ԾԱԽՈՒ Է Singer գերձակի ոտքի մեքենայ մը գերազանց վիճակի մէջ. դիմել 29 Rue Lamennais, Chaville S. et O.)

Վարձու սենեակներ

Դիւրամատչելի պայմաններով դիմել՝ Գ. Արզումանեանի 36 Rue Damesmes, Paris (13e.) Մէթրօ Իթալի։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ Արեւելեան վարպետ խոհարար մը. հանգիստ գործ լաւ վարձատրութիւն։ Դիմել՝ Ճաշարան Թիֆլիսի՝ Գ. Քէնտիրեանի, 6 Trav. du Mont dePiete Marseille

---

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ Արեւելեան նոր-գործ շինող գործաւորուհիներ դիմել՝ [illegible] PAPACHRISTO 14, Rue Fessart, Paris, 19 Metro Buttes-Chaumont.

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124|02
Տոլար	Dolar	25|51
Մարք (ոսկի) 100 Mark		606|50
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]		[illegible]
[illegible]	Medjidié	[illegible]
[illegible] 100 [illegible]	Leva	[illegible]
Դրախմի "	Drachme	33|30
Լիր "	" Lire	138|50
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. "	Frc. Suisse	492|--
Լէյ 100 [illegible]	Lei	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124|—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1 Cr. Fonc. Eg.	3430	—
II	2070	
" III "	1680	—
[illegible] Lots turcs	[illegible]	

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			[illegible] լիրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն | 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

15 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 441

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՅՆ ԱՆՃԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՉԷ

Այլ եւս համրանքներու չէ որ կը հանդիպինք ամէն օր, այլ հարիւրներու, որոնք օտարութեան ճնշող մթնոլորտին մէջ, գործարանային ծանր աշխատանքներու տակ, նիւթական միջոցներէ զուրկ կը ծիւրին, եւ օր մըն ալ փողոց կ'իյնան իբրեւ հիւծախտաւորներ։

Անոնցմէ շատերը մեր երէկի որբերն են, որոնց վրայ այնքան կը գուրգուրայինք եւ նիւթական ու բարոյական ամէն զոհողութեան յանձնառու կ'ըլլայինք, մոռցնել տալու համար անոնց որբի՝ ցմնէ տառապանքը եւ պատրաստելու վաղուան լաւ Հայ - նոր սերունդը, զոր այսօր յանձնած ենք անծանօթ ճակատագրի մը։

Շատերը հազիւ 25 տարեկան հասակին հասած, կը խամրին ծաղիկի նման եւ լռութեան ու մթութեան մէջ աչքէ ու մտքէ հեռու կ'ոչնչանան, կարօտը իրենց սրտին մէջ։ Հիւծախտաւոր հայ երիտասարդ մը կը մեռնի Թուլուզի անկիւններէն մէկը, կը փափաքի հայրենակցի մը երեսը տեսնել ու անկէ իր հայրենակիցներուն կարօտը առնել՝ մեռնելէ առաջ. բայց չի գտնուիր մէկը, որ գոնէ այս տարաբախտ երիտասարդին այդ հուսկ փափաքին գոհացում տայ։

Բազմաթիւ են անոնք, որ այսպիսի սրտաճմլիկ պատմութիւններ թողուցած են իրենց ետեւ։ Բազմաթիւ են նաեւ անոնք, որոնք դուռնէ դուռ կը վազեն միջոց մը կամ օգնութիւն մը ճարելու, պայքարելու համար իրենց ներսը անողորմօրէն բոյն դրած ահաւոր հիւանդութեան դէմ, սակայն ամէն դուռ փակ կը գտնեն իրենց առջեւ։

Անսիրտ են մարդիկ, մանաւանդ բախտաւոր մարդիկ, որոնք ծուլութեան մէջ ամէն օր տապլտկելէ յետոյ, ձեռք երկարողի կամ խնդրանք ընողը ծոյլի եւ մակաբոյծի տեղ կը դնեն։

Ու այս ահաւոր երեւոյթը տեղի կ'ունենայ քաղաքակիրթ եւ լուսաւոր միջավայրի մը մէջ, ուր ամէն քայլափոխի մենք կը հանդիպինք օտարներու բազմաթիւ ու բազմապիսի հաստատութիւններուն, յատկացուած միայն իրենց հաւաքականութեան համրանքները փրկելու եւ մարդասիրական բարձր պարտք մը կատարելու։ Մենք ենք միայն որ անհոգ ու անտարբեր կը յօրանջենք, հակառակ անոր, որ այս պարտականութիւնները մեր կարողութենէն ու ձեռնհասութենէն վեր չեն։

Իր մէջ բազմաթիւ միլիոնատէրներ եւ ունեւորներ հաշուող գաղութի մը ուժէն վեր չէ պահանջուածը։ Ի՞նչ բանի պէտք է վերագրել այս երեւոյթը, արդեօք անճարակութեա՞ն։ Դժբախտաբար միայն անճարակութիւն չէ, այլ անհոգութիւն, անփութութիւն եւ անսիրտ անգթութիւն։

Փարիզը ունի Ազգատախնամ մը — խորտուբլակ հաստատութիւն մը, որուն գանձանակը կը նետեն քանի մը ֆրանք իրենց քարացած խիղճը հանդարտեցնելու եւ մարդկային թշուառութիւնը ծաղրելու համար։

Օրին մէկը շատ պարկեշտ մարդ մը ճարահատ կը դիմէ Ազգատախնամին՝ ճանապարհածախս մը խնդրելու որպէսզի երթայ տեղ մը ուր կը յուսայ աշխատանք գտնել եւ ազատուիլ ներկայ ահաւոր վիճակէն։ Ազգատախնամի ազնուաշուք անդամը դուրս կը վռնտէ զայն, որովհետեւ Տօվիլ կամ նման ամառանոց մը մեկնելու ճամբուն վրայ իր հանգիստը կը խռովէ։

Ազգատախնամը չի կրնար նման գումարներ տալ. կուտայ միայն Մարսիլիա մեկնելու կէս տոմսակ, ի հաշիւ... երկաթուղիի ընկերութեան։

Այս հաստատութենէն ողորմելի գումարներ կը տրուին միայն անոնց, որոնք իրապէս արհեստով մուրացկաններ՝ ամէն օր մութ սպառնալիքներ կը տեղան վարչական անդամներու գլխուն։

Ու առանց նկատի ունենալու այս ահաւոր երեւոյթները, մեր մէջ կը գտնուին մտաւորական անունը կրող մարդիկ, որոնք որ եւ է բախտաւոր երեւելիէ մը օրին մէկը ինքնաշարժի ու ճաշի հրաւէր մը կը ստանան, ու յաջորդ օրը երեւելիին լուսանկարով միասին փառաբանական յօդուածներ կը գրեն, զայն ներկայացնելով իբրեւ մեծ մարդասէր, զարգացած եւ հանրային օրինակելի մարդ, որ խոհեմութեան կամ համեստութեան համար հանրային օժանդակութիւնները... գաղտնի կը կատարէ։ Ու կը գտնուին հայ թերթեր ալ, որոնք իրենց էջերը լայնօրէն կը տրամադրեն այս փարիսեցիութեանց առջեւ։

Կարելի է բան մը ընել եւ շատ բան, եթէ միայն կամք ըլլայ։ Մեր շուրջը ակնարկ մը նետելով պիտի տեսնենք թէ ինչպէ՞ս եւ ի՞նչ կարելի է ընել։

Թողունք՝ բոլոր մեծ բաները, եւ օրինակի համար, շատ փոքրիկ ձեւ մը առաջարկենք. արդեօք կարելի չէ՞ որ եւ է բուժարանի հետ համաձայնիլ, վճարելով ամսական որոշ գումար մը, պայմանով որ անոր դուռները բաց ըլլան բախտէն հարուածուած հայ երիտասարդ հիւծախտաւորներու առջեւ, որպէսզի կարելի ըլլայ այդ խեղճերը ազատել գոնէ դուռ դուռ քաշկռտուելու անարգանքէն։ Մե՞ծ բան է ասիկա իրականացնելը։

Շատ կը սխալիք, պարոններ, այդ միլիոնները ձեզի ալ չեն մնար. հարցուցէք անոնց որ ձեզի պէս էին ու կուանչուցին որոնց թիւը հազարներու կը հասնի — եւ անոնք ձեզի պիտի ըսեն թէ աւելի լաւ է պարտականութիւնը կատարել, քան թէ անսիրտ ու անհոգի ըլլալ հանդէպ ձեր նմաններուն։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ՀԱՄԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պայքար, վախն ի վախը քանի մը «բարեկամական դիտողութիւններ» կ'ընէ խորհրդային վարիչներուն (31 Օգոստոս).

—«Անոնք, որ ժողովուրդի մը մէջ պատասխանատու դիրք ունին ու առաջնորդի դեր ստանձնած են, պէտք է կանխակալ կարծիքէ ու նախապաշարումներէ զերծ մօտենան իրերու, եւ հետեւին անոնց, տեսնեն ու գտնեն ամէն ինչ, ինչպէս որ է, եւ ոչ թէ այնպէս՝ ինչպէս իրենք կ'ուզեն կամ կ'երեւակայեն։ Այս կերպով միայն անոնք կրնան հասնիլ ճշմարտութեան եւ ուղիղ գծի վրայ դնել գործերը։ Ազանդաւոր մարդը չի կրնար այսպէս ընել։ Անիկա սեւեռեալ, անշարժ գաղափար մը ունի, որու վրայ կը չափէ ամէն բան։

Հայաստանի ներկայ իրականութեան մէջ, եթէ կայ լուրջ վտանգ մը, այն ալ ազանդաւորութիւնն է։

«Անհաւասրկ, օրինակի համար, Հայաստանի Գործադիր Յանձնախումբին նախագահը, Պ. Ա. Կարինեան, որուն համար Թուրքիոյ Հայոց ազատագրական շարժումը ու դատը, ուրիշ բան չէ, բայց եթէ հայ «պուրժուա»ներու եւ անոնց արբանեակ եկեղեցականութեան դասակարգային խաղն ու շահագիտութիւնը, որու զոհ եղած են Հայաստանի եւ Փոքր Ասիոյ Հայ գիւղացին ու աշխատաւորութիւնը։ Ըստ Պ. Ա. Կարինեանի, հայ մտաւորականութիւնն ու գործիչներ, որոնք իրենց անձը նուիրած եւ ուժ տուած են այդ շարժման, գիտութեամբ կամ յանդգնօրէն, պարզ գործիքներ ու ծառաներ եղած են «պուրժուա»ներու։ Այդպէ՞ս է իրականութիւնը։ Անշուշտ ոչ։ Ամէն մարդ գիտէ թէ Պոլսոյ, Իզմիրի և Եւրոպայի, նոյնիսկ Հայաստանի ու Փոքր Ասիոյ հայ ունեւորներուն, սկիզբէն իսկ հակառակ գտնուեցան այդ շարժման, եւ ոչ միայն ուժ չտուին, այլ ջանացին ամէն միջոցով խեղդել եւ կասեցնել զայն։ Գիտէ թէ այդ շարժումը, կամ, ինչպէս կ'ըսուի յեղափոխութիւնը ղեկավարող երկու հայ կազմակերպութիւններ— Հնչակեան եւ Դաշնակցական— կարմիր ընկերվարական շապիկ հագած էին եւ իրենց գլուխը գտնուող մարդիկ աւելի ծայրայեղ գաղափարներ կը քարոզէին, քան ինչ որ կ'ընեն այսօր Կոմունիստները։ Բայց Պ. Ա. Կարինեան չուզեր տեսնել կամ ըմբռնել այս իրողութիւնները։ Կ'ուզէ որ անպատճառ հայ «պուրժուա»ներ ապստամբութեան դրդած ու կործանած ըլլան Թուրքիոյ հայութիւնը։ Ինքն այդպէս կը պահանջէ կամ կ'երեւակայէ, եւ, հետեւաբար, անկարելի է որ ճշմարտութիւնը տարբեր հանգամանք ունենայ։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Ամերիկացի օդանաւորդուհի մը, Միս Ռութ Էլտըր՝ Փորթսմութէն (Օհայօ) գնաց Նիւ Եորք, եւ մտադիր է Կիրակի օր փորձել թռիչքը դէպի Փարիզ։

Լէվինի օդանաւը այս շաբթու պիտի մեկնի... Հնդկաստան։

Գերմանացիները անընդգրկն կը պատրաստեն ջրօդանաւ մը, որով պիտի փորձեն այս աշուն կարել ովկիանոսը։

Փէյթիէ Տուազի, որ Միջերկրականի շրջանը պիտի կատարէ, Վիէննա հասաւ Պոռնիլեան և Ժէրարտօ, որ Հալէպ կ'երթան, անձրեւին մէջ կը շարունակեն իրենց ճամբան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԲԱՐԵՓՈԽԵԱԼ ՕՐԷՆՔԸ

ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ ԳՈՅՔԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ՁՈՊԻՏԻ ԳՐԱՒՈՒԻՆ

Գրած էինք թէ վերջերս բարեփոխուեցաւ «լքեալ» գոյքերը վերադարձնելու վերաբերեալ օրէնքը։ Համաձայն այդ բարեփոխումին, Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան դրուած թուականէն յետոյ գրաւուած կալուածներն ու գոյքերը պիտի վերադարձուին միայն իրենց տէրերուն եւ ո՛չ թէ անոնց փոխանորդներուն, ինչպէս տեղի կ'ունենար ասկէ առաջ։ «Աքշամ» կը գրէ թէ վերոյիշեալ բարեփոխեալ օրէնքին հրատարակութենէն առաջ կալուածատէրերու փոխանորդներուն վերադարձուած գոյքերը ետ չպիտի առնուին։

Ահա՛ խնդրոյ առարկայ բարեփոխեալ օրէնքը, որ հաղորդուած է լքեալ գոյքերու տնօրէնութեան.—

Յօդ. 1.— Լօզանի դաշնագրին համաձայն, լքեալ գոյքերու մասին պատրաստուած 13 Յունիս 1926 թուակիր հրահանգին Ա. եւ Բ. յօդուածներուն տեղ հետեւեալ յօդուածները գրուած են.

«13 Սեպտեմբեր 1331 1915) եւ 15 Ապրիլ 1339 (1923) թուակիր օրէնքներուն համաձայն, լքեալ գոյքերու գործողութիւնը պիտի շարունակուի այն բոլոր անշարժ կալուածներու մասին, որոնք լքեալ գոյք նկատուած են՝ Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան դրուած թուականէն առաջ։

«Միայն թէ, իբրեւ վարչական կարգադրութիւն կառավարութիւնը չի կրնար միջամտել այն բոլոր կալուածներուն, որոնց տէրերը մինչեւ Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան դրուած թուականը իրենց տեղերը վերադառնալով կամ գրաւած եւ կամ իրենց վարչութեան տակ առած կալուածները։

Յօդ. 2.— Վերը յիշուած հրահանգին Գ. յօդուածին սկիզբն ու Ա. հատուածը հետեւեալ կերպով վաւերացուած են.

«Առաջին յօդուածին երկրորդ հատուածին համաձայն, հետեւեալ ձեւերով կարգադրութիւն տեղի կ'ունենայ հանդէպ այն կալուածներուն, որոնց կարելի չէ միջամտել.

Ա.— վերոյիշեալ կալուածները իրենց տէրերուն կը վերադարձուին։

Յօդ. 3.—Ընդունելի են այն բոլոր գործողութիւնները որոնք տեղի ունեցած են մինչեւ ներկայ հրահանգին հրատարակութեան թուականը եւ համաձայն 13 Սեպտեմբեր 1926 թուակիր հրահանգին։ Ասկէ զատ ի զօրու են 13 Սեպտեմբեր 1926 թուակիր հրահանգին այն յօդուածները, որ չեն հակասեր ներկայ հրահանգի տրամադրութիւններուն։

Անկախ Նախաձեռնութեան Վերաշինութիւնը

500 ԳԻՒՂ ԿՈՎԿԱՍԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Գաղթականներու տեղաւորման տնօրէնութիւնը որոշած է բարեփոխել գաղթականներու զետեղման օրէնքը։ Մինչ այդ որոշուած է փութացնել գաղթականներու տեղաւորումը։

Այս առթիւ կարգ մը որոշումներ տրուած են այն գաղթականներուն մասին, որոնք մօտ ատենէն Թուրքիա պիտի գան։ Կիպրոսէն եւ Հռոդոսէն գալիք գաղթականները պիտի զետեղուին Արշիպեղագոսի եզերքները, իսկ Պուլկարիոյ գաղթականները՝ Թրակիոյ շրջանը։

Գաղթականներու տեղաւորման ընդհանուր տնօրէնութիւնը այս տարի 2500 տուներ պիտի շինէ Տիարպէքիրի, Պիթլիսի, Վանի, Խարբերդի եւ Ուրֆայի նահանգներուն մէջ։ 50ական տուներով 500 գիւղեր պիտի հաստատուին։ Այս նորակառոյց գիւղերը պիտի յատկացուին Կովկասէն բերուելիք գաղթականներուն։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Սեպտեմբեր 12 թուականով.—

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կարեւոր յօդուած մը կը հրատարակէ պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ի մէջ «Բա՛ց խօսինք» խորագրով։ Յօդուածագիրը նախ դիտել կուտայ թէ Թուրքիա կարգադրելիք խնդիր մը ունի Յունաստանի հետ, այն է 150նոց սեւ ցանկէն Յունաստան ապաստանածներուն կացութիւնը։ Ակնարկելէ յետոյ 150նոցներուն Յունաստանի մէջ հիմնած ոճրագործական կազմակերպութիւններուն, Մահմուտ պէյ կը քննէ հելլէն կառավարութեան բռնած դիրքը անոնց հանդէպ։ Կ'ըսէ թէ Հաճի Սամիի կարեւոր հրոսախումբին կազմակերպութիւնն ու սպառազինումը եւ անոր Յունաստանէն Անատոլու փոխադրութիւնը առանց հելլէն իշխանութեանց գիտակցութեան չէ որ եղած է։ Տարակոյս չկայ թէ, կը գրէ, հելլէն արտաքին նախարարը պիտի բողոքէ որ իր պաշտօնատունը բոլորովին անտեղեակ է խնդրէն. սակայն այն պարագան թէ հելլէն ընդհանուր ապայակոյտն է որ 150նոցներուն կը գործակցի, չի պակսեցներ կացութեան լրջութիւնը։

Մահմուտ պէյ կ'եզրակացնէ՝ յիշեցնելով իր ընթերցողներուն թէ իր թերթը միշտ Յունաստանի հետ բարեկամութիւն ջատագոված է, ու կը շեշտէ որ, եթէ Յունաստան կ'ուզէ որ այս բարեկամութիւնը շարունակուի, պէտք է անհրաժեշտ քայլեր ձեռք առնէ։ Իսկ եթէ Յունաստան չուզեր այդ բանը, Թուրքիա նկատի պիտի առնէ խնդիրը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԴԵՀԸ

Գրած էինք Պոլիս՝ Ունգափանի մէջ նոր հրդեհ մը պատահեցաւ։ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ այրած շէնքերուն եւ աճագին քանակութեամբ ապրանքներուն հետ հրոյ ճարակ եղած են նաեւ վաճառատուններու տետրակներն ու բաւականաչափ դրամ։ Այրած շէնքերուն մէջ կը գտնուէին հետեւեալ հայ առեւտրականներու վաճառատուններն ու մթերանոցները.—

Յովսէփ Տէյիրմէնճեանի չորս խանութն ու մէկ մթերանոցը, Ստամպոլեանի երկու խանութները, Կարապետ Թօփալեանի մէկ վաճառատունն ու մէկ մթերանոցը, Գրիգոր Պալըգճեանի երկու խանութները, Հաճի Յակոբ Քէօրօղեանի եւ Յովհաննէս Քիւրէքճեանի խանութները, Վահան Արտաշի երկաթեղէնի երկու խանութները, Թոքաթլեանի երկաթեղէնի վաճառատունը, Սիմոն Պասմաճեանի, Թաթեւոսեանի Յովհաննէս Կէվրէկեանի, Ջալեանեանի, Լեւոն Յովսէփեանի, Վահրամ Աբիկի, երկաթավաճառ Աւետիսի եւ ուրիշներու խանութներն ու մթերանոցները։

Այրած շէնքերէն մէկ մասը միայն փոքր արժէքներով ապահովագրուած էին։ Ջերբակալուած է բանջարեղէնի յանձնակատար Ալէքին, որուն խանութէն ծագում առած էր հրդեհը։

ՆՈՐ ԱՂԷՏ ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Սարսափելի մակընթացութիւն մը տեղի ունեցաւ Քիուսիու կղզին արեւմտեան եզերքներուն վրայ, մանաւանդ Նակազաքիի կողմերը։ Հազարաւոր զոհեր կան։ Ջուրը ողողեց տուները, իսկ ալիքները անասուններն քշեցին դէպի ծովին բացերը։ Հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները խանգարուեցան։ Ծովեզերքը խարսխած փոքրիկ նաւերը ցամաքէն ներս քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ նետուեցան։ Շատ նաւեր ալ ընկղմեցան։ Նակազաքիի մէջ բազմաթիւ տուներ փլան։ Աղէտը կը վերագրուի ընդծովեայ երկրաշարժի մը, որ տեղի ունեցած է ծովին բացերը։

Քումամոթայի մէջ 270 հոգի մեռած են, եւ հազարաւոր մարդիկ կորսուած։ 780 տուներ ջուրը քշած տարած է։ 2,000 տուներ ողողուած են։ Օմուրայի մէջ 5,000 տուներ ողողուած են եւ 10,000 հոգի անապաստան կը մնան։ Աղէտէն յետոյ պայթեցաւ փոթորիկ մը։ Թօքիոյի մէջ զգալի եղաւ նոր երկրաշարժ մը։ Մարդու կորուստն ու նիւթական վնասները կարելի չէ հաշուել առ այժմ։

∴ Մեքսիկայի արեւմտեան եզերքներու վրայ, ալ անօրինակ մակընթացութիւն մը տեղի ունեցաւ եւ ծովը տարածուեցաւ ցամաքին վրայ գրաւելով մօտ 2000 քիլօմեթր տարածութիւն մը։ Բազմաթիւ մարդիկ խեղդուեցան ջուրերուն մէջ եւ հազարաւորներ անապաստան կը մնան։

∴ Սեպտ. 12ին, կէս գիշերը 12 անցած 20 երկվայրկեանի մէջ երկրաշարժի երեք ցնցումներ զգացուեցան Պոլսոյ մէջ։ Կորուստ չկայ։

∴ Սիմֆէրոպոլի՝ երկրաշարժին մէջ փլատակներու տակ մնան 3 հոգի եւ վիրաւորուեցան 75 հոգի։ Քօրսիզ գիւղին մէջ պատ մը փլելով մեռաւ 3 հոգի.

"ԱՆՕՐԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ...,,

(ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Լեհաստանի Ազգերու Դաշնակցութեան բրած առաջարկը գիտական մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ։

Եթէ կեանքի գիտութիւնը— կամ կենսաբանութիւնը— ըլլար անշարժ, եթէ կեանքն իսկ չունենար իր ձեւափոխութիւնները, այն ատեն կարելի էր առանց տատամսելու ցնորատեսութիւն մը համարել «յաւերժական խաղաղութեան» (pax perpetue) այս փորձը։ Բայց, քանի որ ամէն ինչ որ կը պատահի պատճառ մը ու լինելութիւն մը ունի, լեհական առաջարկը արժանի է ուսումնասիրութեան։

Այն շփոթութիւնը որ կ'ըլլայ պատերազմին ու աւազակներու կռիւներուն միջեւ, մեկնաբանական սխալի մը գլխաւոր պատճառն է։ Պատերազմները կենսաբանական ճակատագրականութիւններ են, ինչպէս կենդանական սէրերը զարնան, ու ունին «բնական» շարժառիթներ, որոնցմէ ի զուր մարդկային կամքը կը փորձէ խուսափիլ։ Բայց խաղաղասիրութիւնն ալ ունի իր ճակատագրականութիւնը։ Մեծ պատերազմները, բնաջնջումի ու թափանցումի պատերազմները, երկու կամ աւելի ցեղերու միջեւ զանազան ազգաբանական (էթնիք) խումբերէ կատարուած յեղափոխութիւններ են՝ միջազգային ընկերային տարբեր կարգաւորութիւն մը ձեռք բերելու համար։ Պատերազմներն ու յեղափոխութիւնները ջնջել՝ պիտի նշանակէր ջնջել յարակից պատճառները. բնական պատճառներ, որոնց վրայ չի կրնար իշխել մարդկային կամքը։ Ցեղի մը ամլութիւնն ու նուազումը եւ դրացի ցեղի մը պայթող բեղմնաւորութիւնը արշաւանքի մը պատճառն են, այսինքն պատերազմի, զոր կարելի չէ զսպել։

Բայց արդի քաղաքակրթութիւնը արտադրած է նոր իրողութիւն մը, որ կարծես սահմանուած է, պատերազմը փոխարինել իր կենսաբանական նպատակներուն մէջ։ Բանլ կ'ուզեմ, փոխադրութեան միջոցներու ճոխացումը եւ յարաճուն խաղաղ արշաւանքը երկիրէ երկիր։

Էթնիք զգացումը սակայն Եւրոպայի մէջ այնքան արմատացած է որ քիչ բնակչութիւն ունեցող փոքրիկ ազգերն ալ կը ձգտին դրացիներու չափազանց խաղաղասէր արշաւանքը արգիլել, «սրբագրելով» զայն զանգուածային ստացական հպատակութիւններով (naturalisation կամ փոխարինելով զայն «զուտ նաւոր բանակներու» ներածումով։ Քաղաքականօրէն խնդիրը պիտի ունենայ տնտեսա-գիտական նշանակութիւն, գիտականօրէն ցեղական սխալ հասկացողութիւն մը։ Ուզել արգիլել պատերազմ մը, երբ երկրի մը բնակչութիւնը աւելորդ կ'աւելնայ ու դրացի երկրի մը ծնունդները կը նուազին, զուր աշխատանք մըն է։ Պայմանագիրներ կամ դաշնագիրներ պիտի կարենան անխառն դարձնել ամէնէն տկարները, բայց չպիտի կրնան զինաթափել բնութեան բռնութիւնը։

Միւս կողմէ, դրացի ցեղերու այս յարատեւ աճումը տարբեր երկիրներու մէջ առանց նշանակութեան ու առանց հետեւանքի չէ։

Կարելի չէ բաղդատել դարաւոր պատմութիւն ունեցող Եւրոպան ուրիշ երկիրներու հետ, ուր եւրոպական բնակչութիւնները ոչինչ կը ներկայացնեն ու ազգաբանական տեսակէտով ոչինչ են։

Եւրոպան հիւանդ է բնակչական չափազանցութեամբ ու խտութեան անհաւասարակշռութեամբ։ Երկրորդ տարրը ուրիշ դարման չունի, եթէ ոչ աշխարհակալական պատերազմ մը։ Առաջին տարրը, ընդհակառակն, արժանի է գիտական խորին ուսումնասիրութեան։ Կը հարցնենք այս բնակչական չափազանցութիւնը յառաջդիմական իրողութի՞ւն մըն է թէ անցողական երեւոյթ մը։ Ու քանի որ կարելի չէ դէպի Ամերիկա ու Աւստրալիա ծաւալիլ, միջազգային մարդկային փոխանակութիւնները, քաղաքային միջազգայնականութիւնը բնակչական այս չափազանցութեան սրբագրիչնե՞րն են։ Երկու հարցումները իրարու կը յաջորդեն։ Եթէ ամլութիւնը որ պիտի հետեւի միջազգային այս վիճակի ժամանակամիջոցին, բաւական պիտի ըլլայ եւրոպական բնակչութիւնները նուազեցնել, այն ատեն թէ խաղաղասիրութիւնը, թէ մարդկային փոխանակութիւնները, թէ՛ միջազգայնականութիւնը միակ կենսաբանական նշանակութիւն մը պիտի ունենան. այսինքն, եւրոպական մարդկութիւնը պիտի գտնէ բնութեան մէկ օրէնքին մէջ դարմանն ու սրբագրիչը չափազանց ծննդականութեան միւս օրէնքին։ Քաղաքակրթութեան համար վտանգաւոր արդիւնքներով երեւոյթ մըն է այս։ Յիշե՞նք որ ամէն անգամ որ մարդկութիւնը աշխարհի որոշ մէկ կէտին վրայ խտացաւ, ցեղերու դրացնութեամբ, թիւական քաղաքակրթութեան արագ պարզացում մը տեղի ունեցաւ ու արագ ալ անկում մը։ Պատմութեան ամենամեծ օրինակը հռոմէական կայսրութեան անկումն է։

Թէ Եւրոպա —ու ամբողջ աշխարհ— կը ձգտին բանի մը որ արգիլէ այս սպառնական մարդերու թուական աճումը, յայտնի է։ Բնական միջոցները, հոգային հարկաւոր նիւթերու պահեստները սահմանափակ են. քարիւղը, երկաթը, ածուխը, վերջ մը պիտի ունենան. ու եթէ չպաշտպանենք ու չխնայենք ծառերը, պիտի ունենանք ուրիշ վտանգներ - փայտի պակասութիւնը, մաքուր ջուրի ծարաւը ու լեռներու տապալումով ջրհեղեղներ ու կլիմայական յեղափոխութիւններ։ Ինչպէս նաեւ հիւանդութիւններու ծաւալումը, մանաւանդ փոխանցիկ հիւանդութիւններ։ Բոլորն ալ սպառնալիքներ այն տնտեսագիտական ու ընկերային հաւասարակշռութեան, որ խաղաղութեան պայմանն է։ Ուրեմն, մարդկութիւնը կը փնտռէ նոր դաստարում մը, որ թուական նուազում մը յառաջ բերէ. ու չափազանց քաղաքակրթուած ընկերութիւններու մոլութիւններն ու ցոփականութիւնները թուական նուազումի այս պէտքին յատկանիշներն են։ Բայց, մինչ ուժեղ ու առողջ ցեղերը բնութեան օրէնքին կ'ընդդիմանան, ու կը վերարտադրուին ընդունելով պատերազմի ու արշաւանքի պայմանը, տկար ցեղերը կը նախընտրեն աւելի դիւրին ճամբան —միջազգային թուլութեան ու նուազում յառաջ բերող մոլութիւններու ճամբան։ Այս երկու ձգտումներէն որը՞ պիտի յաղթանակէ Եւրոպայի մէջ։ Ուժեղներո՞ւն ոճը թէ տկարներուն միութիւնը։ Պիտի յաղթանակէ՞ բնակչական ուժին վրայ տնտեսական ուժը, յառաջ բերելով գերութեան և ստրկութեան նոր ձեւ մը, ինչպէս գործաւորական ստրկութեան ձեւը Ամերիկայի մէջ. կամ եւրոպական ցեղի մը մեծ կորովը պիտի կարենա՞յ ինքզինքը պարտադրել ու վերանորոգումի մը ուղղութիւնը ցոյց տալ։ Այս երկու լուծումներն ալ կարելի են։ Անոնք կը բնորոշեն «ցեղերու այն առողջութիւնը» որ այսօր քաղաքական կը կոչուի տակաւին, եւ որ վաղը պիտի ըլլայ գիտական։

Կամ միջաշխարհային պատերազմ մը պիտի պայթի նոր «ազատ» ճամբաներու բացման համար, եւրոպական ցեղերու յարաճուն բնակչութեան առջեւ։ Այսինքն կարելի պիտի ըլլայ միայն, եթէ Եւրոպան աշխարհներու պատերազմի մը համաձայն զգայ ինքզինքը, ինչ որ դժուարին կը թուի, որովհետեւ ցեղերու ձգտումը անհամաձայնութեանց հողին վրայ որոշ պատերազմներ կռուիլ է։ Ինքնապահպանումի զգացումն է, որ կրնայ կորսուիլ եթէ զանգուածային կերպով տեղափոխուին տարբեր կլիմաներու մէջ ու ենթարկուին այդ կլիմաներու ձեւափոխող գործունէութեան։

Ահա գլխաւոր խնդիրները, որ կը ծագին մեր մտքին մէջ քննելով Լեհաստանի առաջարկը Ազգերու Դաշնակցութեան։ Պատասխանել այս հարցերուն, անխոհեմութիւն պիտի ըլլար, ըլլա՛յ քաղաքական, ըլլայ գիտական տեսակէտէ։

Բայց ինչ որ ապահով կը թուի անշահախնդիր ուշադիր մտքի մը, այն է որ այս միջոցիս Եւրոպայի մէջ երկու ձգտումներ կը պայքարին իրարու հետ։ Ազգայնական ձգտումը, որ կ'ուզէ ցեղերու պահպանումը առաւել կամ նուազ մաքրագործուած ժամանակէն իր սահմաններուն եւ կամ... ուրիշներու սահմաններուն մէջ, ու միջազգային ձգտումը որ կ'ուզէ սահմանները խորտակել, ոչ թէ միայն աշխարհագրական ու տնտեսագիտական, այլ կենսաբանական սահմանները, ստանալու համար կարելիօրէն նուազ ազնուականութեամբ, կեղծ ու կեղծաւոր գթասրտութեամբ մը, Եւրոպայի այս եղերական հողին վրայ կռիւներու ճշմարիտ պատճառին դադարումը։ Եթէ այս վերջին միթոտը յաղթանակէ, կրնանք ապահովաբար հաւատալ որ եւրոպական քաղաքակրթութիւնը իր մայրամուտին կը մտնէ, ու իրեն հետ, ապահովաբար, կը խաւարի մարդկային քաղաքակրթութեան շրջան մը։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶ, «Նոր Արաքս»

ՄԵԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

ՆՈՐ ՄԻՋԱՎԱՅՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Միջավայրերու ազդեցութեան մասին, այլազան տեսութիւններու ամբողջ գրականութիւն մը կայ պէտք չունինք զայն պրպտելու երկարօրէն, մեր պայմաններուն միայն պատշաճեցնենք ինչ որ անհրաժեշտ է։

Ի հարկէ, եթէ յոյսը ունենայինք կարճատեւ գաղթականութենէ մը յետոյ, ամփոփուելու նոյն հողին վրայ, հարցը չէր իսկ ծագեր։

Բայց կը բաւէ ենթադրել որ այդ օրը կրնայ հեռանալ առնուազն քառորդ դարով որպէսզի մտածուինք մտատանջութեան՝ եթէ ոչ ներկայ, գոնէ գալիք սերունդին համար։

—

Հին ազգաց պատմութիւնը՝ անհետացած ցեղերու դամբանականն է, ցեղեր՝ որոնք իրենց յատուկ էին, նկարագրի տոկուն յատկութիւններ, արժէքաւոր քաղաքակրթութեան մը ընթացքին։

Կարելի է այսօրուան Եւրոպան ու մանաւանդ Ամերիկան ալ վերլուծել, հաստատելու համար թէ՝ ինչ որ կը կոչենք «Հիմնական նկարագիր» ու կը նկատենք անխախտ, չի զօրեր անհետացման վտանգէն փրկելու եւ տեւականացնելու ցեղերը՝ որոնք զանազան պայմաններու լծորդումով, կը վերածուին պատմական ազգութիւններու։

Հին պատմաբաններու «Զգասուրին ցեղը» իբր ժամանակի ընդունակ հաւաքականութիւն, աւելի զօրեղ չէր քան արդի Զգասուական խառնածին ազգին ըմբռնումը։

Ինչ որ հին ցեղերուն պակսեցաւ կարենալ տեւելու եւ փոթորկոտ կեանքի մը գնդակներէն յետոյ հասնելու համար այսօրուան՝ իբր ամբողջական ու անքակտելի ամբողջութիւն, «Ազգային կորովը՛ սնուցանելու իրենց անփոփոխութիւնն էր, յարմարելով պատմութեան նորագոյն պահանջներուն։

Կը նշանակէ թէ՝ ուրիշ բան է ցեղային նկարագիրը իր հիմնական յատկանիշերով, ուրիշ «Ազգայինը» իր ստորոգելիներով։

Մէկը բնազդական կոյր ուժ մըն է, անգիտակից էութիւն մը, միւսը գիտակցութիւն մը։

Այս գիտակցութիւնն է որ ցեղային հիմնական նկարագրէն մեկնելով, անոր երկրորդական տարրերէն կը կերտէ ազգային իրական ուժերու ամբողջութիւն մը։

Ու նորէն այս գիտակցութեան տկարացումն է որ ազգային այլազան հաւաքականութիւններէն տկարը կը խառնէ զօրաւորին։

Որո՞նք են ուրեմն գիտակցութեան տարրերը՝ որոնց ամբողջութիւնը՝ իբր ազգային ուժ պիտի կանգնի օտար ազդեցութիւններու դէմ ու ծառայէ տարիներ յետոյ, Հայը տեղաւորելու իր հողին վրայ, Հայու սրտով, Հայու յատկանիշերով։

Յատկութիւններ կան որոնք պարագաներուն կը նային թերութիւններ դառնալու համար։

Յարմարելու մեր ընդունակութիւնը որ դարաւոր հպատակութեան մը ընթացքին, Թուրք ու կովկասեան միջավայրերու մէջ՝ նպաստեց հայ կեանքի գոյութեան հետ նաեւ ազգային յատկանիշերու պահպանման, այսօր՝ եւրոպական եւ ամերիկեան միջավայրերու մէջ, պիտի ծառայէ դիւրացնելու մեր իրարուցումը։

Նախկին միջավայրերու մէջ, առաւելութիւնը միշտ մեր կողմն էր։

Ամփոփ բնակչութիւն՝ իր թիւին կարեւորութեամբ ու բնակչութեան հաւաքական ըմբռնումներուն եւ աւանդութիւններուն ծառայող հաստատութիւններ, վարչական յատուկ, ինքնուրոյն կազմով, տիրող տարրին հետ բաղդատմամբ՝ քաղաքակրթական միջինի բարձրութիւն. ու բոլոր ուժեղացած այլազան ու վիճակակից հաստատուններու օժանդակութեամբ լեզուի, կրօնքի, ազգային զգացումի ու ձգտումի հակողութիւններ, որոնց հեռաւոր պետական ճնշումները՝ կը ծառայէին մեր մէջ աւելի շեշտելու ազգային նկարագիրն ու նաեւ մանաւանդ՝ գիտակցութիւնը։

Նոյնը չէր մեր նոր միջավայրերուն համար, դուրս ձգելով Սուրիան ու Եգիպտոսը։

1.— Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ կը կազմենք զանգուած, աննշան թիւ մը, գրուած՝ հսկայ քաղաքներու ծոցին մէջ, կամ մեկուսացած՝ գիւղերու անկիւնը։

2.— Իւրաքանչիւր վայրի բնիկին հանդէպ՝ կը ներկայացնենք բնախօսական, հոգեբանական, ու կրօնա-բարոյական մօտիկութիւններ, յատկութիւններ՝ որ կրնան փութացնել փոխադարձ համակրութեան մը հաստատումը ու զայն քշել մինչեւ խնամիական կապակցութիւն։

3.— Թէեւ քաղաքակրթութեամբ ստորադաս, բայց իբր ընդունակ տարր, ունինք յարմարելու բնածին դիւրութիւն։

4.— Դատապարտուած ենք հաստատուելու նոր միջավայրերուն մէջ, անորոշ ժամանակի մը համար՝ որ կրնայ երկարիլ ո՜վ գիտէ մինչեւ ե՞րբ։

5.— Այդ անորոշ ժամանակի ընթացքին՝ պիտի կրենք ազդեցութիւնները բնական ու հոգեբանական միջավայրերուն ու մեր յարմարելու դիւրութեամբ, շատ շուտ պիտի ենթարկուինք՝ անոնցմէ բխող պէտքերուն, զգացումներուն, ըմբռնումներուն եւ բարքերուն։

Ասոնց վրայ դեռ պէտք է բարդել դժուարութիւնները որ կը ծագին

1.— Միջավայրերու մեծութենէն ու այլազանութենէն։

Գաղութէ գաղութ ու նոյն գաղութին զանազան բաժանումներուն միջեւ իսկ՝ անմիջական հաղորդակցութեան ու յաճախակի շփումներու պակաս, ինչ որ կը թուլցնէ հոգեկան ու մտաւորական կապակցութիւնը։

2 — Նոր միջավայրը վարող անգիր ու գրաւոր օրէնքներէն։

Օրինական արգելքներ՝ կազմակերպուելու համար իբր քաղաքական կամ նոյնիսկ կրօնական անջատ համայնք, մեզի յատուկ վարչական կազմերով, ինչպէս էր ժամանակին Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ։

3.— Ու վերջապէս, դժուարութիւններ որ կը ծնին մեր թիւին նուազութենէն, ցրիւ վիճակէն ու հաւաքական եւ անհատական միջոցներու տկարութենէն իսկ։

Եւ այս բոլոր դժուարութիւններէն յետոյ, երբ քննենք ազգայնութեան կազմին համար անհրաժեշտ նկատուած կարգ մը ստորոգելիներ,— բնախօսական ու հոգեբանական նմանութիւններ, բարոյական կամ կրօնական ըմբռնումներու, քաղաքական ու տնտեսական շահերու, զգացումի, բարքի, լեզուի եւլն. նոյնութիւններ,— կը տեսնենք թէ ոչ մէկը առանձինն կը տոկայ վերլուծումի։

Կը մնայ հաստատել միայն սա պարզագոյն թէ՝ ազգի մը պատկանող իւրաքանչիւր անհատ, ազգայնութեան իր ուժը կ'առնէ ոչ թէ բոլոր, այլ ստորոգելիներու մէկէն կամ միւսէն։

Մեզի համար մանաւորապէս, հպատակութեան շրջանին, ազգային զգացումի պահպանման էն զօրաւոր ազդակներէն մէկը եղած է, կը կարծեմ, լեզուն, նոյն իսկ մեր ազգայնացած կրօնքէն առաջ։

Մեր հին գաղութները՝ հաւանաբար լեզուին հետ էր որ կորսնցուցին նաեւ ազգային զգացումը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագրին տակ, փարիզի երեսփոխան Լուի Դուլէն, Ժուռնալի առջի օրուան թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը.—

Դեռ 1925 Հոկտեմբեր ամսուն, Երեսփ. Ժողովի Դիւանին ուղղուած բանաձեւի նախագիծով մը կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէի այս ծանր խնդրին վրայ։ Ի՞նչ էր այս առաջարկին նպատակը։

Անիկա կը հրաւիրէր կառավարութիւնը «անմիջապէս եւ վերջնապէս վտարել ո եւէ օտարական, որ կը մասնակցի հանրային խաղաղութիւնը խանգարելու բնոյթ ունեցող ցոյցի մը»:

Անկէ ի վեր պատահած դէպքերը ցոյց կուտան թէ այս ձեռնարկը աւելորդ կամ անարդար չէր։ Փարիզի վերջին խռովութիւններու ընթացքին ձերբակալուած օտարականներու համեմատաբար մեծ թիւը, շատ որոշ եւ վրդովիչ կերպով կը պատկերացնէ մտահոգած վտանգը։

Անշուշտ, չեմ անգիտանար

ՅԱՆՍԱԿԱՆ ԻՒՄՈՒՂ

«ԽԱՅՐ ՕԼՍՈ՛ՒՆ... ԷՖԷՆՏԻ»

...ու չկա՛յ:
...անգին Միացեալ-Նա...
...գնիլը կանանչ տոլարներով
...անմոյ պետութիւններ կը շինեն,
...րոպայի եւ Ասիոյ մէջ, ամէն
...ճգուն դուռը կը բացուած եւ
...կը փնտռէ.

...Թուրքիա եւս դրամի Թա-
...քունքը բռնուեցաւ: Ինչ ըսել...
...ցեղերը, ծիւանդանոցները
...կ՝ուզէին պէտք էր միջոց
...գտնել. եւ Թուրքիա, որ կար-
...ծէր փոխեց գլխարկի,—
...ցեց միայն. կարմիր գլխարկ
...գործածէ, լուր չունինք,—
...նաեւ գանձի աղբիւր մըն...

...Կոմսապարդ Թուրքիոյ բնա-
...ները,— կը կարծեմ որ բոլոր
...ու ճանըմները կ՚ենճ են,
...լը վասրուած են,— ստիպ-
...են վճարելու *Առողջու-
թեան տուրք* մը: Այսինքն ամէն
...մարդ տուրք պիտի տայ,
...ծիւանդներու համար
...եւ կ՚ենճ Թուրքիա
...*տկնճ* Թուրքիա:

...թէ մասնաւոր հար-
...կը պատին փո-
...

— Խայր օլսո՛ւն, Էֆէնտի,
ինչպէս էք,
— յաշալլա՛հ, երկաթի պէս:
— երկիցս ուրախ եմ:
ինչու ...

Նախ ձեր առողջութեան
համար, որովհետեւ առողջու-
թիւնը Աստծոյն օրհնութիւնն է:
— ...
— ...պետութեան հա-
մար, որովհետեւ ձեր առողջու-
...պետութեան կ՚Թան կողմն է:
— Ինչ:
— Այսինքն, պետութիւնը ձեր
առողջութեան համար ձեզմէ կը
...պահանջէ 50 դրշ., որ պիտի
...ծիւանդներուն, գա-
...ալ երկաթ դարձնելու հա-
մար, հրամանաւ ընկերութեան Ազգ.
...ժողովին:

Էֆէնտին չի հարցներ սակայն
...ու. մեծ ժողովը, իր բոլոր
...խմբակներովը ծիւանդ է,
...տուրք կը գանձէ աղքատ ժո-
ղովուրդէն:

Խնդիրը այդ չէ: Եթէ ես
Թուրք ըլլայի, գիտէի միջոցը
տուրք չվճարելու,
— Էֆէնտի՛, լա՛ւ եմ,
— քա՛ւ լիցի, ծիւանդ եմ:
— Ի՛նչ ունիս.

Ըսարիցէ այս ռեւէ ծիւանդու-
թիւն եւ չատ ըրած եմ այդ
...թիւնները: Դպրոցական
...ատենս, երբ դասս սորված
...լայի, «փորցաւ» ունիմ, կ՚ը-
...ի զինուորութեանս շրջանին
...խանգարում ունիմ,
...գիրին էր, ատոր հա-
մար դպրոցին մէջ յուծոյականը
..., զինուորութեան մէջ՝
Թիէքա մը առնել ու չա-
...փախել:

Եթէ առաջին դեղը Թուրքերը
չեն ուզեր ընդունիլ, դիւրին է
Թիէքա առնել:

Այս պատճառով, խոշոր փա-
...ուակցութիւն մը պիտի
...Թուրքիաթենճներով *Թիէքա*
պիտի ներածէ,, փախելու հա-
մար

ՓԻԷՐ ՄԻԼ

ԿՈՏՐԵՑԻ՛Ք ԱՊԱԿԻՆԵՐԸ

Ամերիկայի մէջ, երկու տարի առաջ, պատերազմ յայտարարուած էր ապակիներու դէմ: Այժմ Եւրոպայի մէջ եւս, այս պատերազմը, ճետզճետէ կը տարածուի: Փրոֆ. Վալթեր Հաուսման, մասնագէտ «լոյսին բնախօսութեան», Վիէննայի քաղաքապետութեան մէջ բնակութեան ցանծնաժողովին ներկայացուցած է ապակիի նոր տեսակի նմոյշ մը:

Այս առթիւ, Վիէննացի գիտնականը կը բացատրէ թէ լոյսը մարդկային առողջութեան վրայ ահագին ազդեցութիւն ունի: Քաղաքներու բնակիչը իր օրուան մեծ մասը կ՚անցընէ ապակիներու ետեւ, սենեակներու մէջ: Լոյսը կ՚արգիլէ եւ կը բժշկէ Թոքախտը եւ ոսկրաթեքութիւնը rachitisme): Մեզի ծանօթ ապակիները երբեք Թափանցիկ չեն, այնպէս ինչպէս կը հասկնայ բնախօսը: Անոնք չեն տար մեզի այն լոյսը, որուն պէտք ունինք: Այդ ապակիները, կենսաբանօրէն, վնասակար են, որովհետեւ չեն կրնար Թափանցել անդրմանիշակագոյն ճառագայթները անոնց մէջէն:

Կամ պէտք է ապակի չգործածել, օգտուելու համար լոյսէն եւ արգիլելու համար Թոքախտին աճելը, կամ պէտք է ընտրել այնպիսի ապակի մը, որուն մէջէն անենակ հոսին անդրմանիշակագոյն ճառագայթները:

Անգլիոյ մէջ ծիւանդանոցներու եւ դպրոցներու համար նոր ապակիներ պատրաստուած են, որոնց մէջէն հրաշալի կերպով կը Թափանցեն բարերար ճառագայթները: Ափսոս որ սուղ են այդ ապակիները: Ամերիկացիներն ալ սկսած են պատրաստել նոր տեսակ մը բիւրեղ. Փրոֆ. Հաուսմանի պատրաստած ապակին կը նմանի անգլիականին եւ այն առաւելութիւնը ունի, որ աժան է:

Եւ փրոֆէսէօրը աւելի գիղեցիկ կերպով հաստատելու համար ապակիներու վնասակար դերը, կ՚աւելցնէ թէ ճափոնի մէջ ոսկրաթեքութիւնը տարածուեցաւ այն օրէն ի վեր, երբ ճափոնցիները սկսան տուներ շինել եւրոպական պատուհաններով եւ ապակիներով:

ՍԱՄՍՈՆ-ՇԻՎԱՍ ԳԻԾԸ

Սամսոն-Սիվաս երկաթուղին մինչեւ Հավզա շինուած ըլլալով, առաջին կառախումբը Սամսոնէն մեկնած է դէպի Հավզա: Այս առթիւ հանդիսութիւններ կատարուած են Հավզայի մէջ: Սամսոնէն մինչեւ Հավզա 35 փապուղի բացուած է. Մինչդեռ ասկէ մինչեւ Սվազ միջոցը դաշտային ըլլալով, աշխատութիւնները աւելի դիւրին պիտի ըլլան եւ շուտով պիտի վերջանայ գծին ամբողջական շինութիւնը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՐԱՏ ՄՈԼՈՐԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

Քալիֆորնիոյ համալսարանին գիտունները տարի մը անընդհատ ուսումնասիրելով Հրատ մոլորակին աստղաբանական լուսանկարները, այն եզրակացութեան եկան թէ Հրատը հրաշալի բուսականութիւն եւ շնչելի օդ ունի:

Եւ այս փաստէն կը հետեւցնեն թէ Հրատի մէջ մարդկային բնակչութիւն մը կայ, որ կ՚ապրի ու կ՚աճի: Սակայն ջրանցքներու ճին տեսութիւնը կը նկատուի անվաւեր: Այնպէս կը կարծուի որ Հրատի վրայ տեսնուած սեւ գիծերը կազմուած են Թանձր բուսականութենէն, որ կ՚աճի անճուն ու խորունկ ձովիտներու մէջ: Այդ ձովիտները արդիւնք են սաստիկ երկրաշարժներու: Այն իրողութիւնը, Թէ Թէ տեսնուած գիծերը երբեմն կը լայննան, երբեմն կը բարակնան, ճետեւանքն է մթնոլորտային փոփոխութիւններու:

Լիէքի դիտարանին տնօրէնը կը ճաստատէ Թէ Հրատ մոլորակը կարծուածէն աւելի պզտիկ է: Իր ճասարակածային տրամագիծը կը ճասնի 4.133 մղոնի եւ ոչ Թէ 4.300ի, ինչպէս ցոյց կը տրուէր մինչեւ այժմ դասագիրքերու մէջ:

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՄԱՀԸ

ՄՈՒԼԻՆԸ.— Հինգ հոգի կ՚աշխատինք ժայռի մը ստորոտը: Բաւական խորունկ փոս մը բացած էինք հողին մէջ: Յանկարծ հսկայ ժայռը առաջ խաղաց, գլորեցաւ եւ ինկաւ փոսին մէջ: Ժայռին շարժիլը տեսնելով, իրարու ձայն տալով, պոռալով փախանք: Ափսո՜ս, ծերունի հայ բանուոր մը, Պարտիզակցի Յովհաննէս Ավճեան, չկրցաւ արագ շարժիլ ու փախիլ: Ժայռը ինկաւ վրան եւ ճզմեց: Արկածէն յետոյ վազեցինք, հազար ճիգով ու յոգնութեամբ ժայռին տակէն դուրս հանեցինք դժբախտ հայը: Որունքը ջարդուփշուր եղած եւ վէրքէն դուրս ելած էնոսկորները ... ջուր սրսկեցինք: Աչքերը բացաւ, ձեռքերը կուրծքին դրաւ. բերանը սեղմած, քիթով յամր շունչ կ՚առնէր:

Քիչ վերջ եկաւ մեր գործատէրը, ինքնաշարժի մէջ դրաւ եւ տարաւ հիւանդանոց: Սակայն չդիմացաւ դժբախտ հայ գաղթականը եւ մեռաւ կը Թողու կին մը եւ երկու զաւակ: Ցաւակցութեան առեն կինը յուսահատ կուլար կ՚աղաղակէր: Գործատէրը ծաղկեպսակ մը բերած էր: Հայերս կը հեծեծէինք դաղաղին

Յ. ՄԱՆԻԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՀԵՆԴ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Փարիզի Հայ Մարզականի Ա. խումբը պարտուեցաւ 4-1 C. O. Basse Seineի Ա. խումբէն, որ կը պատկանի Ա. դասակարգի «փռոմոսիօն»ին: Իսկ պահեստին 1-1 հաւասար մնաց U. S. XVի (1B):

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին պարտուեցաւ J. A. Saint-Ouenի համապատասխան խումբէն 8-0:

«Արմէնիա»ի պահեստին եւ երկրորդը որոնք պիտի մրցէին Բէլվիլի Բէլլու ...Ֆրանսի համապատասխան խումբերուն դէմ, չեն կատարած այդ մրցումները անոր համար որ հակառակորդ խումբը «ֆորֆէ» ըրած էր: Ա. տոր փոխարէն «Արմէնիա»ի պահեստին մրցեցաւ S. C. Paris-Orléansի Ա. խումբին հետ, որմէ պարտուեցաւ 3-2, իսկ Բ. խումբը որ իր առաջին մրցումը կատարեց, նոյնպէս պարտուեցաւ հակառակորդի Juniors խումբէն 2-1:

ԹԷՆԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Սեպտ. 8ին Ֆիլատէլֆիոյ մէջ Ֆրանսացիները եւ Ամերիկացիները խաղացին Տէյվիս բաժակին վերջնիկեր մրցումները, որոնք վերջացան Ֆրանսացիներու յաղթանակով:

Մրցումները տեւեցին երեք օր 8, 9 եւ 10 Սեպտեմբեր: Ա. օրը Ֆրանսացի Լաքօսթ յաղթեց Ճօնսթընի իսկ Թիլտըն յաղթեց Պոչէի: Որով հաւասար մնացին: Բ. օրը զոյգ ալլերու մրցման մէջ Ամերիկեան զոյգը Հընթըր Թիլտըն յաղթեց Պոռոթրա—Պրանիոն ֆրանսական զոյգին: Գ. օրը առանձին ալլերու մրցման մէջ, Լաքօսթ և Պոշէ շարունակաբար յաղթելով Թիլտընի եւ Հընթըրի վերջնականապէս յաղթանակը ապահովեցին:

1900էն ի վեր Ֆրանսացիները առաջին անգամ ըլլալով շահեցան այդ կարեւոր մրցումը հանելով միանգամայն իրենց փափաքին:

ԱԹԼԷԹԻՍՄ

Անգլիացիներէն եւ Գերմանացիներէն պարտուելէն վերջ Փարիզի Սէլէքսիոնը անցեալ Ուրբաթ ալ Պուտափէշթի մէջ պարտուեցաւ նոյն քաղաքի Սէլէքսիոնէն 66ի դէմ 44 կէտ շահելով:

Իսկ Կիրակի օր Վիէննայի մէջ Ֆրանսական նոյն խումբը մրցեցաւ Վիէննայի Սէլէքսիոնին դէմ: Այս անգամ Ֆրանսացիները ապահովեցին յաղթանակը: Այդ խաղերու ընթացքին Deglan 60 մեդր 25 նիզակ նետելով կոտրեց Ֆրանսայի ազգային մրցանիշը. Նախկին մրցանիշն է 58 մեդր 895:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Փալինօ եւ Թոմ Հէննիի միջեւ ծանուցուած մրցումը Հինգշաբթի իրիկուն կատարուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: Թէեւ խաղի ընթացքին Սպանիացին կէտերու առաւելութեամբ շահեցաւ, բայց դատաւորները երկու մրցակիցները հաւասար հռչակեցին:

Փալինօ Նոյեմբեր 18ին պիտի մրցի Ճէք Շարքիի հետ:

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՉՈՐԻՆ ԽԱՌԻՆ ՑԱԿ— Քալվատոսէն հարուստ մարդ մը, պտոյտ մը ընելու համար, ճամբայ ելաւ դէպի Պանեօլ-տը-լ՚Օրն: Պրիուզի մէջ ստիպուած էր փոխել շոգեկառքը: Եւ սակայն, Պանեօլի շոգեկառքին համար, կէս ժամ միջոց ունէր:

Օդը հրաշալի էր, լոյսը կ՚ոստոստէր կանանչ դաշտերուն վրայ, հազար կոտր կ՚ըլլար եւ կտորները կը նետէր մեր զբօսաշրջիկին աչքերուն: Եւ զբօսաշրջիկը խորհեցաւ որ աւելի լաւ է կէս ժամ հանգչիլ արեւին տակ, դաշտին մէջ, մինչ մօտիկը կայարանին: Կարկինները բացաւ դէպի դաշտը, ուր Թեւերը բացեր էր անուշ խնձորենի մը:

Մեր մարդը հասակը երկնցուց, պառկեցաւ ու ... քնացաւ: Խնձորները կը խնդային վրան, իսկ երազը մեղը կը քսէր աչքերուն:

Յանկարծ շոգեկառքին սուլիչը պատռեց ականջը:

Ցատկեց: Վազեց: Հօ՜փ, վակոնէն ներս:

— Համով քուն մը քա...

Աչեց մը մտաւ սրունքին մէջ: Ցատկեց նորէն: Աչեց մըն ալ աւելի վեր: Ցետոյ շատցան ասեղները: Սաստիկ խայթոցներ կը զգար սրունքին, զիստին ու աճուկներուն վրայ: Հազար ասեղներ կը մտնէին իր միսերուն: Խելքը պիտի Թռցնէր:

Կը քերէր, միսը կ՚արիւնէր, եւ սակայն չէր հանգչեր:

Մինակ էր: Առանց վարանելու, հանեց տափատը: Սկսաւ քրքրել:

Մրջիւննե՛ր, խարտեաշ մրջիւններ, որ կը խածնէին: Կարելի չէր հասցնել: Շոգեկառքին պատուհանը բացաւ եւ սկսաւ Թօթուել: Ձար բախտէն, հովը ձեռքէն առաւ եւ հեռուն նետեց տափատը: Շոգեկառքը կը սուրար:

Մարդը շուարեցաւ: Ուզեց հնչեցնել ահազանգը: Սակայն պիտի ներէի՞ն իրեն, որ տափատ մը համար կեցնէր շոգեկառքը: Սկսաւ խորհիլ, բախտին Թողուց:

Յաջորդ կայարանը, դուռը բացուեցաւ եւ խումբ մը կիներ ներս մտան:

Մեր մարդը փախաւ, եւ պահուըտեցաւ նստարաններուն տակ:

Կիները տեսան զինք:

— Խե՛նթ կայ, խե՛նթ....

— Ծակա՞ծ (սալթիռ) է...

— Ոչ, պոռաց մեր մարդը, սխալ է ձեր կարծիքը, կեցէք պատմեմ..

Շուտով հասան ոստիկանները, քաշեցին դուրս: Մեր մարդը, կկուզ բռած, սրունքները ծռած,— որպէսզի քիչիկ մը երկարի շապիկը եւ բան չերեւի, քալեց դէպի ոստիկանատուն:

Հոն պատմեց ամէն բան:

— Եղբա՜յր, յանցանքը իմս չէ, մրջիւններունն է, կ՚ըսէր մարդը:

Ոստիկանապետը իրտափառը փոխ տուաւ մարդուն, որ դարձաւ Քալվատոս, առանց Պանեօլ երթալու: Եւ երդում ըրաւ այլեւս բնաւ Պանեօլ չերթալ:

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆՆԵՐԸ ԹՌԱՆ.— Ֆրան-Պուրժուա փողոցին վրայ գոհարեղէնի մեծ՝ վաճառատուն մը կայ: Գողերը գիշեր ատեն մտան վաճառատան նկուղը: Գործիքով մը բացին նկուղին դուռը, որ հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէր խանութին հետ: Ցետոյ ժողվեցին ու մեկնեցան:

300.000 ֆրանք արժէքով գոհարեղէններ հափշտակուեցան գացին:

Ո՞Վ Է.— Վիլլաքուպլէի մօտ ելեկտրական Թելերէն մարդ մը կախուած էր: Վրան պլուզը խուզարկեցին, սակայն ոչ մէկ փաստ, որ յայտնէր Թէ ո՛վ է: Տոմսակ մը միայն, ուր կ՚ըսէր. «Մի՛ փնտռէք Թէ ո՛վ եմ, ի զուր է, չէք կրնար իմանալ»: Դրպանը կար չուան մը, որ օղակի մը վերածուած էր: Կը Թուէր Թէ չուանով անձնասպանութիւն փորձած ատեն, ելեկտրական հոսանքէն սպաննուած էր:

ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ.— Անասնաբոյծ մը, առանց դրամը վճարելու, ձիարշաւներու արձանագրութեան պաշտօնեայի մը՝ Վան Լուլի մօտ, գրաւ կը դնէ ձիու մը վրայ, որ կը շահի մրցումին մէջ: Ձին կը բերէր 16,700 ֆր: Քնէֆին կը պահանջէ իր շահած դրամը: Վան Լուլ, առարկելով որ առմսակին դրամը կանխաւ վճարած չէր, կը մերժէ հատուցանել 16,700 ֆրանքը: Քնէֆէն կը դիմէ իրեն ծանօթ ոստիկաններու, «կը վճարէ» անոնց, եւ ոստիկանները ճնշում կը բանեցնեն Վան Լուլի վրայ, որ կը ստիպուի վճարել ամսավճարներով:

Ոստիկանները, որոնք իրենց բաժինը լման ստացած էին, երկու ամիս յետոյ պաշտօնատեղի փոխելով, կը փոխադրուին ուրիշ Թաղ մը: Վան Լուլ կը մերժէ վճարել ստացած մնացեալ մասնավճարները: Քնէֆէն գարձեալ կը դիմէ ոստիկանատունը, որուն ոստիկանները փոխուած էին: Ոստիկանապետը կը հարցաքննէ երկու կողմերը եւ գործը կը լուսաբանուի: Ոստիկանութեան տնօրէնը, խնդիրը իմանալով, անմիջապէս կը ձերբակալէ «Հաշտարար» ոստիկանները, երեք հոգի, ինչպէս նաեւ Քնէֆէնը, որ ոստիկաններուն «վճարել» գիտէր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ ՁՕՐԻՆ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

Ցպագրուած Թուղթին վրայ նշանակուած հարցերուն դէմ, լեզուց կոստանդինովնայի պատասխանները, յետոյ, Թուղթը անոր երկարելով, հարցուց

— Գիտէ՞ք Թէ ի՛նչ է ասիկա

— Ցեղափոխութեան հրամա՞ն, բացագանչեց ան, ինչպէ՞ս կրնաք այդքան կարեւոր Թուղթ մը ձեր քով ունենալ

Թուղթը առաւ. յետոյ.

— Բոլոր ըսաւ, այս Թուղթը մօս համար չէ. Միլենա կուռաքի համար է:

— Այդքա՞ն միամիտ էք որ կարծէք Թէ Չեկան, երբ իր ձեռքին տակ կ՚ունենայ այսքան արժէքաւոր պատանդ մը, զայն բանտարկէ իր բուն անունով

— Ո՛չ, Թշուառականները: Անոր համար է ուրեմն, որ հակառակ իմ բոլոր ձեռնարկներուս, չկրցայ մօրս հետքը գտնել: Ուր բանտարկած են:

Քարասօֆ՝ կարեկցութեան շարժում մը ունեցաւ:

— Լաւ է որ չգիտնաք. ի՞նչ օգուտ ունի գիտնալ. քանի որ այլեւս իր տառապանքը պիտի դադրի:

— Հա՞պա վրէժը. քանի տեղ չէ՞ք գիտեր զայն: կ՚աղաչեմ, ըսէք, ո՞ւր է ան:

— Կը պահանջէ՞ք:

— Այո՛, կը պահանջեմ, եթէ կրնամ որեւէ բան պահանջել:

Այն ատեն, Քարասօֆի շրթներէն ինկաւ այն բառը, որ Ռուսիոյ մէջ կը համադրէ բոլոր սարսափները, բոլոր տառապանքները, բոլոր վհատութիւնները:

— Շլուսէլպուրկ

Շլուսէլպու՛րկ «Բանալին ամրոցը». չարաշուք բանտը որ փեթրոկրատի հիւսիս-արեւելեան կողմը, աւազուտ կղզեակի մը վրայ կը բարձրանայ, եւ որուն քարէ հաստ պատերը, եւ մռայլ աշտարակները, գերեզմանի տպաւորութիւն կը ձգեն

Երբ այս զարհուրելի յայտնութեան պատճառած յուզումը քիչ մը հանդարտեցաւ, Քարասօֆ շարունակեց.

— Որքան ալ իրողութիւնները շուզենք սեւցնել, կացութիւնը սակայն շատ գէշ կերպով կը ներկայանայ. հրեղէն փրկարարութեան մը պէտք է ձեռնարկենք: Որովհետեւ ոչ միայն պէտք է որ ձեր մայրը խլենք Շլուսէլպուրկի գնտաններէն, այլ նաեւ ձեզ ալ փրկելու ենք Չեկայի ազդեցութենէն: Խնդիրը երբ այսպէս դնենք, ի՞նչ կերպով պէտք է լուծել

—Բայց, ինձ կը Թուի Թէ, ընդմիջեց, որ եւ է վարանում ներելի չէ, եւ Թէ, հակառակ ֆրանսական առածին, պէտք է երկու չարեաց մեծագոյնը ընտրենք: Նախ զբաղինք Օրիորդին մօրը վիճակով: Ցետոյ կը մտածենք Օրիորդին փրկութեան վրայ:

— Դուք ի՞նչ կը մտածէք այդ մասին, ըսաւ Քարասօֆ, խօսքը ուղղելով «կարմիր կոյսին»:

Առանց վարանելու, ան ըսաւ.

— Իմ կարծիքս ալ այդ է. Նախ մայրս. ի՞նչ փոյթ Թէ յետոյ ինչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս:

Անոր շեշտը այնքա՜ն վճռական էր, եւ այնքան զրօշմուած անձնուրացութեամբ, հակառակ իր անցեալին, որ առանց ուզելու, խորապէս յուզուեցայ:

Քարասօֆի ինծի նետած ակնարկէն հասկցայ, որ ան ալ ինծի համամիտ էր:

— Լա՛ւ, ըսաւ, այնպէս Թող ըլլայ: Ուրեմն, ա՛լ խօսելու ատեն չէ, այլ գործելու: Պէտք է վճռաբար եւ շուտ գործել եւ անոր յարմարութենէն կախում ունի յաջողութիւնը ծրագրին զոր կազմեցայ...

Արդէն ծրագի՞ր մը կազմեցա՞ք, բացագանչեց «կարմիր կոյսը»:

— Այո՛, եւ այնքան պարզ է, որ, ըստ իս անոր յաջողութեան մասին կասկած անգամ կարելի չէ ունենալ: Չգենք որ առաջնակարգ դերը մը կը վերապահեմ ձեզի, օրիորդ: Նոյնիսկ պիտի ըսեմ Թէ՝ յաջողութիւնը միայն— կամ գրեթէ— կախում ունի այդ դերը կատարելու եղանակէն:

— Ո՛չ, այն ատեն, եթէ յաջողութիւնը ինծմէ կախում ունի...

— Դուք գատեցէք: Մեկնելով այն սկզբունքէն Թէ, ասկից յետոյ, Չեկան ձեզ կասկածելի կը նկատէ, պէտք է ամէն ինչ ընել անոր այս կարծիքը հաստատելու համար: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ բացայայտ է Թէ՝ անմիջապէս որ Կուսնէլիսֆի իմացնէք դէպի Եքաթէրինպուրկ ձեր մեկնումը, անոր առաջին գործը պիտի ըլլայ, ձեր ետեւէն վազցնել իր լաւագոյն լրտեսները, գիտնալու համար ձեր բոլոր շարժումները...

— Ո՛չ, կը կարծէ՞ք:

Կը հաւատամ նոյնիսկ. ապահով եմ այդ մասին. մանաւանդ որ, եթէ ինքն իսկ այդ գաղափարը չունենայ, ես զայն պիտի Թելադրեմ անոր:

— Այս անգամ, կը խոստովանիմ Թէ բան չեմ հասկնար:

— Ինչպէ՞ս. չէ՞ք հասկնար Թէ՝ մինչդեռ անոնք ձեզմով պիտի զբաղին, ես ու Նոպտոֆ, ինքզինքնիս այնքան ազատ պիտի զգանք գործելու, որքան քիչ ենթակայ մնացած ըլլայ

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ,, Ը 2 ՀՈԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ, ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

Զինաթափութիւն եւ Ապահովութիւն

Ազգերու Դաշնակցութեան Զինաթափութեան Յանձնաժողովին մէջ խօսող բազմութեան մը Ներկայութեան ընկերվարական Փոլ-Պոնքուր ճառ մը խօսեցաւ:

— Կարելի չէ, ըսաւ, լուծել զինաթափութեան հարցը, եթէ զայն բաժնենք ցամաքային, նաւային եւ օդային զինաթափութեանց հարցերու եւ եթէ բոլոր պետութիւնները, մեծ կամ պզտիկ, չհետապնդեն զայն: Զինաթափութեան խնդրին սիրտը եւ զայն լուծելու նախապայմանն է ապահովութեան հարցը: Եթէ այս վերջինը լուծուած չէ առաջուց, ժողովուրդները յուսախաբ պիտի ըլլան, տեսնելով որ եղածը կեղծ զինաթափութիւն մըն է եւ նոր սպառազինում մը պիտի սկսի:

Ցետոյ, պաշտպանելով ժընեւի ծանօթ փրոթոքոլը, Լոքարնոյի դաշինքը, ցաւ յայտնեց որ հեռեւողներ չեղան: «Շատեր սպասումի մէջ են, բայց մենք չե՛նք կրնար սպասել: Մեր ժողովուրդին յոյսը կապուած է այս հարցին լուծման»:

Լրտեսներու դատը Լենինկրատի մէջ

Զափազանց յուզիչ պարագաներու տակ վերջացաւ Լէնինկրատի 26 լրտեսներուն —4ը կին — դատավարութիւնը: Ինչպէս գրած էինք, ընդհ. դատախազը 9 հոգիի համար մահապատիժ պահանջած էր:

Ամբաստանեալներէն տիկին Թուէնիա Քալոփուշինա, 70 տարեկան, մատնեց իր երկու զաւակները, որոնք նոյնպէս ձերբակալուած էին: Մինչդեռ երկու զաւակները աղերսեցին դատարանէն, մահուան չդատապարտել իրենց մայրը: Ծերունի կինը 5 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իսկ զաւակները՝ մահուան:

Մանկամարդ կին մը, 19 տարեկան, ազատելու համար իր կեանքը, մատնեց իր ամուսինը, որ դատապարտուեցաւ մահուան, իսկ ինք՝ 5 տարուան բանտարկութեան:

Երկու ուրիշ ամբաստանեալներ դատապարտուեցան 1 եւ 8 տարի բանտարկութեան:

Մահապարտներն են Ալպէր Կոյըր, Վալէցքի, Քալոփուշինա երկու եղբայրները, Կրուգտէվ, Քունիգին երկու եղբայրները, Նորատօֆ եւ Տիկին Ալեքսանտրա Շորինա:

Կոյըր, հոլանտացի նախկին նաւազ մը, յեղափոխութենէն յետոյ, ընդունած էր ռուս հպատակութիւնը: Պատերազմի ընթացքին, Քոփէնհակի մէջ ռուս նաւային կցորդն էր: 45 տարեկան է: Վալէցքի, 35 տարեկան, իրաւաբանական համալսարանէն շրջանաւարտ: Քալոփուշինա նախկին Զեկայի անդամ, յետոյ շնորհազուրկ: Քունիգին, նախկին ծովային սպայ, «Մարս» ռուսական մարտանաւին քիմիական բաժնին վարիչը:

Դատաւորներն էին Քամէրոն, Փավոլոցքի եւ Ուլրիխ, որոնք մահավճիռը տուին 12 ժամ խորհրդակցութենէ մը յետոյ: Մահավճռին մէջ կ'ըսուի թէ անոնք ամբաստանուած են լրտեսութեամբ Անգլիոյ հաշուոյն, եւ իրենց լուրերը կը հաղորդէին Ֆինլանտայի հիւպատոսին, որ զանոնք կը ղրկէր հարիւրապետ Պոյսի:

Լէնինկրատէն վերջին պահուն հասած հեռագիրի մը համաձայն, մահապատիժին գործադրութիւնը յետաձգուած է 72 ժամ, «կարելիութիւն տալու համար որ դիմեն Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին»:

Ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւնը

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Թղթակիցը խօսելով խորհրդային միութեան եւ Պարսկաստանի միջեւ մօտ օրէն կնքուելիք առեւտրական դաշնագրին մասին, կը գրէ.—

Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ դիւանագիտական սուր պայքարը ստիպեց Պոլշեւիկները աւելի մեծ զիջումներ ընել, կառեւոր շեղում կատարելով արտաքին առեւտուրի մենաշնորհի համայնավարական քաղաքականութենէն: Ասիկա առեւտրական առաջին համաձայնագիրն է, որով խորհրդային կառավարութիւնը թոյլ կուտայ ուրիշ երկրի մը քաղաքացիներուն ազատօրէն առեւտուր ընել Ռուսիոյ մէջ: Պարսիկ վաճառականները առանց արտաքին առեւտուրի մենաշնորհի վարչութենէն արտօնագիր ստանալու, պիտի կրնան ապրանք ներածել և արտածել, պայմանով որ տարեկան 50 միլիոն ռուբլին (25 միլիոն տոլար) չանցնի:

Պայքարման վիճակ Լիթուանիոյ մէջ

Թուրակկէնի (Լիթուանիա) վերջին համայնավարական խռովութիւններուն պատճառով 2000 ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Մամուլին վրայ խիստ գրաքննութիւն դրուեցաւ: Բանուորները ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին: Կառավարութիւնը պատասխանեց պաշարման վիճակով:

Ջարդը Չինաստանի մէջ

Նանքինէն կը հաղորդեն թէ մարաջախտ Ֆէնկ Եու Հսիանկ ջարդել տուած է 80,000 հոգինոց երկսեռ բազմութիւն մը Շանկ-Ցէի մէջ: Այս լուրը պաշտօնապէս հաստատուած չէ սակայն:

Ագարակապաններու գաղտնի ընկերութիւն մը, որ «Կարմիր Նիզակներ» կը կոչուի եւ կը պայքարի զինուորապաշտութեան նոյնպէս համայնավարութեան դէմ, ընդդիմացաւ մարաջախտին որ կ'ուզէր անցնիլ իրենց շրջանը: «Կարմիր Նիզակները» մարաջախտէն կը կասկածէին այն յարաբերութիւններուն պատճառով, զորս ան կը մշակէ Ռուսիոյ հետ: Եւ քանդեցին Բէնհանի երկաթուղին, որպէսզի մարաջախտին զինուորները չկարենան անցնիլ փէքին: Ֆէնկ Եու Հսիանկ վրէժխնդրաբար իր զինուորները ղրկեց քաղաք, ու սպաննուեցան բոլոր այն բնակիչները, որոնք կասկածելի էին իբրեւ «Կարմիր Նիզակներու» անդամներ: Մարաջախտը կ'ուզէր ջնջել այդ կազմակերպութիւնը, սպաննելով անոնց ընտանիքներն ալ, որովհետեւ ընկերակցութիւնը ճիւղեր ունէր ոչ միայն Հոնանի, այլ ամբողջ Փէչիլիի հարաւային կողմերը եւ Շանթունկ:

Հ.Յ.Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ Իթալի: Օրակարգ. Շրջ. ժողովի հարցերու քննութիւնը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի *Ռազմիկ* Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ռ. Միութեան, Տարօն-Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի եւ Կիլիկիոյ Հայրենակցական միութեանց, ինչպէս նաեւ Սպայից Միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ-ի եւ Հայ Արիներու:

17 Սեպտ. Շբ. երեկոյ ժ. 9ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը 21 Rue Cadet

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ

Ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Ե. ԹՕԼԱՑԵԱՆԻ *եւ* ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ
իր Զ. տարեշրջանի բացման առթիւ կուտայ իր Ա. Ներկայացումը
24 Սեպտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՎ ԺԱՆ-ԷՔԱՐԻ ԳԼՈՒԽԳՈՐԾԸ

ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՐ ՅՈՒԶԻՉ ՏՌԱՄ 4 ԱՐԱՐ
եւ **ԱՊԱՐԱՆՋԱՆԸ,** *կատակերգութիւն 1 արար*

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ս. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Գ. Փափազեան, Օր. Անահիտ եւ Պ. Պ. Երուանդ Թօլայեան, Տրդատ Նշանեան, Վահրամ Սվաճեան եւ Արտաշէս Գմբէթեան

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ.— 25, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վահան» խումբի ընկեր եւ ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ ներկայանալ անդամատոմսերով:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա Զաշալեանին սրահը, (61, Rue Mr. le Prince, Métro St. Michel կամ Odéon) կը խնդրուի ամբողջ կիլիկեցի հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ անպայման: Օրակարգ՝ վերակազմական աշխատանք:

Հ. Մ. Ը. Մ ի Շրջ. Պատգամաւորական ժողովի յանձնախումբը կը ծանուցանէ բոլոր մասնաճիւղերու պատգամաւորներուն եւ միւս Մարզական միութեանց ներկայացուցիչներուն, որ Շրջ. Պատգմ. ժողովի բացումը փոխանակ մասնաճիւղիս կեդրոնատեղին՝ տեղի կ'ունենայ 8 Rue Jean Goujon: Ժողովը կը գումարուի վաղը՝ Ուրբաթ գիշեր ժամը ճիշտ 9ին:

ԼԻՈՆԻ եւ Շրջակայից կեդր. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Լիոնի հայ մատրան մէջ Ս. Պատարագի արարողութենէն վերջ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի ի յիշատակ ազգային անմահ հերոս Զօր. Անդրանիկի:

Լիոնի բոլոր կազմակերպութիւնները եւ համօրէն հայ գաղութը կը հրաւիրուի պատուելու անմահ դիւցազնին յիշատակը:

Վարչութիւն

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Որոշուած ըլլալով մինչեւ Սեպտ. 21 Դշ. երեկոյ երկարաձգել ազգ. տուրքի արձանագրութեան պայմանաժամը, Ընտրողական Յանձնախումբը կը փութայ հրաւիրել Լիոնի եւ շրջակայից ընտրող հայ համայնքը, որպէս զի մինչեւ նոյն թուականը մասնակցի արձանագրութեան եւ ապա ի գործ դնէ քուէարկութեան իրաւունքը, որուն ժամանակը պիտի ծանուցուի յատուկ ազդով:

(Կնիք,

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի իշխանութիւնները կը ծանուցանեն թէ անձնագիրները (քարթ տ'իտանթիթէ) պէտք է վերջնականապէս առացուած ըլլան մինչեւ Սեպտ. 16: Անոնք, հետեւ իրենց թղթերը չներկայողները պիտի ենթարկուին օրինական հետապնդումներու:

Կեդր. վարչութիւնս այս հրամանը կը հաղորդէ Լիոնի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան, որպէս զի օգտուին այս ժամանակամիջոցէն, դիմելով Սիւրըթէ, Ս. Ժան, ստարականներու պաշտօնատունը:

Վարչութիւն

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԵՐՈՒԽԱՆ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ

"ՋԱՐԼԱԹՕՆ,,
ԿԱՄ
ՍԱՄԱԹԻԱՅԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը
ՄԻՆԱՂ-ՄԻՆԱՂ-ՄԻՆԱՂ
ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու փործակալներուն ու ցրուիչներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Ցունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Seférianի 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

— Կը փնտռուի ընիկ Շ. Գարահիսարի Սուշէհրիէն Սիս գիւղացի Առաքել Զաքարեանը, հօր անունը Տրդատ եւ մօր անունը Արեւալոյս: Իմացնել՝ Սեբոբ Զաքարեանի Aux Escabrin, par Aubin (Aveyron) France.

Կը խնդրուի արտատպման Թերթերէն արտատպել:

— Երզնկացի Յարութիւն եւ Պայծառ Մանուկեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գասըմփաշա Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին: Յարութիւն ամուսնացած էր Խուբէլէկցի Տիգրանուհիի հետ: Կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին: Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանուկեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ *ասեղնագործութեան լաւ աշխատաւորուհիներ արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար, փուանթիւրք, էնքրիւսթասիօն պուռոօն եւայլն: Ներկայանալ առաւօտուն նմուշներով* 27 Arcades Champs Elysées, Claridges Shop.

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16-18 տարեկան: Դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ կնոջ կօշիկի առաջնակարգ վարպետ մը Միայուն կերպով: Դիմել՝ ամէն օր 18—20 կամ կիրակի օրերը 10 12 Madame Baës, 123 Avenue de Neuilly, NEUILLY.

Վարձու սենեակներ

Դիւրամատչելի պայմաններով դիմել՝ Պ. Արսլանեանի 36 Rue Damesmes, Paris (13e.) *Մէթրօ Իթալի:*

ՍԱԿԱՐԱՆ
14 Սեպտեմբեր 1927
ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	
Տոլար,	Dollar	
Մարք (ոսկի) 100	Mark	
Թրքական թղթ.	L. Tq.	
Թրք. ոսկի	»	or
Մէճիտիէ	Médjidié	
Լէվա 100 հատը	Léva	
Տրահմի »	Drachme	
Լիր » »	Lire	
Պելժ. ֆրանք	Frc Belge	
Զուից. »	Frc Suisse	
Լէյ 100 հատը	Ley	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՂԹԻՆ

Եգ. Կր. Յոն. փէ.	I Cr. Fonc. Eg.	
	II	
»	III	
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITEUR
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

16 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 442

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԻՐՎՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԻՉ ՄԸ ԽԵԼՔ

Այս է որ կը պակսի մեր քաղաքական հակառակորդներուն քով։ Այլապէս իրենց դատելու եղանակը հիմնովին տարբեր պիտի ըլլար ու մենք դժուարութիւն չպիտի կրէինք իրար հասկնալու։

Մեր հակառակորդներուն մէկ մասը հայկական քաղաքականութիւն չի վարեր։ Անոնք միայն ծագումով Հայեր են։ Այսօրուան մեր խօսքը անոնց համար չէ, այլ այն խայտաբղէտ խմբակին, որ իբր թէ ազգային քաղաքականութիւն կը վարէ, բայց իրականին մէջ անկերպարան խառնուրդ մըն է եւ որ իր ամբողջ կեանքը անցուցած է մեր քաղաքական աշխատանքի մեքենային առջեւ ժայռեր գլորելով։

Այսօր ալ տարբեր բան չըներ, ու պարզապէս կը շարունակէ հին պատմութիւնը։ Ժամանակ մը մեր ազգային հին երեւելիներն էին, որ ռուս եւ թուրք պետութեանց սեմերը կը համբուրէին, զօրաւորը ողոքելու համար, առանց ուշադրութիւն դարձնելու թէ բռնաւորները աւելի լրբացած՝ արիւն կը յաճէին հայ շինականին։ Այսօրուան ռամկավար կոչուած կուսակցութեան պաշտօնական հաւաքածոն նախկին երեւելիներու բարեփոխեալ կամ չարափոխեալ մէկ տպագրութիւնն է։

Այնքան փորձառութենէ յետոյ, տակաւին չեն ըմբռնած թէ ի՛նչ բան է ազգերու գոյութեան մեծ պայքարը։ Այնքան մը խելք եւ բանականութիւն չունին հասկնալու համար թէ գոյութեան պայքարի առաջին եւ միակ յենարանը հաւաքականութեան մը ինքնավստահութիւնն ու ձեռներէցութիւնն է։

... Ավ անոնք համոզուած ենք որ այս ժողովուրդը անկարող է իր սեպհական միջոցներով ինքզինքին համար լաւագոյն ապագայ մը ստեղծել. (Պայքար, 31 Օգոստոս)։

Այսպիսի հոգեբանութիւն ներկայացնող խմբակցութիւնը տրամաբանական հետեւողականութեամբ կը հասնի այն եզրակացութեան թէ՝ մեր ժողովուրդը իր միջոցներով գոյութեան պայքար մղելու անընդունակ եւ անզօր է։ Ապրելու համար պէտք է իր յոյսը դնէ օր մը մէկ, ուրիշ օր մըն ալ՝ միւս բռնակալ դրացիներու բարեացակամութեան վրայ։ Այս մարզին մէջ յաջողելու քաղաքական միակ իմաստութիւնն է շողոքորթութիւնն ու քծնանքը։ «Այն ձեռքը որ չես կրնար կտրել, համբուրէ եւ ճակտիդ դիր»ի բրածոյ իմաստութիւնը։

Հայ ժողովուրդը իբրեւ հաւաքականութիւն եւ ազգ ապրելու համար ստիպուած է պայքարիլ. իր տեղը գրաւելու համար այս արեւուն տակ եւ ոչ թէ ապաւինիլ ուրիշի բարեացակամութեան, որ միշտ խաբուսիկ եղած է մարդկային կեանքի ամբողջ պատմութեան ընթացքին։ Չենք կրնար ըմբռնել գոյութեան պայքարի ընթացքին դրացին կամ հակառակորդը շողոքորթութեամբ եւ քծնանքով ողոքելու քաղաքականութիւնը, որովհետեւ այդքան մը խելք ունինք հասկնալու համար թէ այս աշխարհի մէջ ոչ ոք կը հաւատայ շողոքորթին և մանաւանդ ոչ ոք կարեւորութիւն կուտայ քծնանքին, երբ հարցը գոյութեան պայքարի մասին է։ Միայն ուժը, կամեցողութիւնն է որ հաշուի կ՚առնուի ամէն տեղ ու ամէն արեւի տակ։

Սակայն մեր իմաստունները երանելի մտայնութեամբ մը կը հաւատան թէ իրենց շողոքորթութիւնն ու քծնանքը կրնան որոշ արդիւնք տալ, հակառակ այն փաստին որ շաբաթը քանի մը անգամ շողոմելու ընթացքին բռնաւորներու ապականած թուքին միայն արժանացած են։ Ի՞նչ կայ որ։ Ո՞ր կեղծաւորը չէ հանդուրժած թուքի ու մուրի, անարգանքի և ստորնութեան, եթէ ատով կարելի կ՚ըլլայ գոնէ բռնաւորին քաղցր ժպիտին արժանանալ։

Ու այդ ժպիտին արժանացած են։ Շիրակի երկրաշարժի աղէտեալներուն օգնութեան համար թուրք կառավարութիւնը մարդասիրաբար 30 թօնօ ատաղձ ղրկեց իբրեւ առհաւատչեայ... բարեկամութեան եւ հաշտութեան։ Ի՞նչու կարելի չէ ենթադրել որ «լքեալ» գոյքերն ալ կը վերադարձնեն եւ փախստականները ետ կ՚առնեն։ Ահա՛ Խորհրդային Մոսկուան, որ քանի մը տասնեակ հազար ռուբլի և քանի մը միլիոն դատարկ խօսք կը ղրկէ հայ ժողովուրդին. աւելի բաւական չէ՞ հաւատալու համար թէ մեր ազգային գոյութեան ապահովութիւնն ու յառաջդիմութիւնը լաւ ձեռքերու մէջ են...

Այս երախայական ըմբռնումը մեր հակառակորդները կը բռնէ ճիշդ հոն, ուրկէ անոնք կը փորձեն փախչիլ եւ որուն համար ուրիշները կը մեղադրեն — օտարներու խոստումներէն յափշտակուելու խաբուելու մեղադրանքը։ Այսօր նոյն Ռուսն է, որուն կը վստահին իրենց ճակատագիրը հին ձեւով. բնական է պիտի ստանան նոյն արդիւնքը։

Մեր քաղաքական հակառակորդներու ըմբռնումն ու գործելակերպը տրամագծօրէն հակառակ են ուղղութենէն բոլոր անոնց, որ իրապէս կը հասկնան ու կ՚ըմբռնեն ազգերու գոյութեան պայքարի բնոյթն ու ընթացքը մեր մէջ, կամ մեզմէ դուրս ուրիշ ազգերու մէջ։ Այդ է պատճառը որ մենք կը սպասենք որ քիչ մը խելք ունենային հասկնալու եւ դատելու իրերը առողջ մտածումով, անկաշկանդ դատումով եւ կամ հեռանային ասպարէզէն հանգիստ թողելու համար ուրիշները։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ ՈՐԲԵՐԸ

Որբաշխարհի Ձայնը, Սուրիոյ Որբերու Ընդհանուր Միութեան ամսօրեայ օրկանը, Հալէպի մէջ «Սպասուհիներու Պաշտպան» մարմնի մը կազմութեան առթիւ խօսելով «Որբապաշտպան մարմիններ» կազմելու անհրաժեշտութեան վրայ, կը գրէ (Սեպտ.)՝

— «Որբանոցներէ արձակուած հազարաւոր որբերը և մանաւանդ որբուհիները իրենց բախտին ձգել, համազօր է ոճրագործութեան եւ մեր բազմահազար մարտիրոսներու պաշտելի յիշատակը ծաղր ընելու։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը առաջին օրէն իսկ ըմբռնեց այդ պարագան՝ եւ ճիգ ըրաւ ստեղծուած նոր պայմանները դիմագրաւել համապատասխան միջոցներով. բայց գործին բնոյթը անհրաժեշտ կը դարձնէր հայ հասարակութեան կազմակերպեալ աջակցութիւնը, որը սակայն դժբախտաբար ուշացաւ։

«Ծարդ յուսահատ հայ ժողովրդի կազմակերպեալ պաշտպանութենէն, մենք որբերս ապաւինած էինք մեր սեփական կազմակերպեալ ուժերուն, որոնք թէեւ անհամեմատօրէն վտիտ, սակայն եւ այնպէս կարեւոր դեր մը ունեցած են մեր կեանքին մէջ։ Ներկայիս երբ վերջապէս հայ ժողովուրդը իր որբազան պարտականութիւնները կատարելու տրամադրութիւն ցոյց կուտայ եւ հայ որբի համար բախտորոշ եւ հակատագրական կարգադրութիւններ կ՚ըլլան, որբը չի կրնար իր խօսքը չըսել։

Մեր, որբերուս ամէնուն գնահատանքին եւ որդիական գուրգուրանքին արժանի պիտի ըլլայ, նման նպատակներ հետապնդող մարմին մը, բայց եթէ նոյնիսկ, կարելի ըլլայ ստեղծել որբապաշտպան մարմիններ, ինչ որ բարեբախտաբար կատարուած իրողութիւն մըն է Հալէպի մէջ, անոնք ՄԱԿԵՐԵՍԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ մը միայն կրնան կիրարկել, որ կը մեղմացնէ ներկայի ցաւը՝ առանց արմատախիլ ընելու ցեղին ծուծը ծծող մանրէները։

«Սակայն նոր սերունդի մեծագոյն թշնամիներու՝ վատասերումի եւ այլասերումի յաղթական յառաջխաղացումը արգիլելու ձգտող ուժեր կը մնան անփոփոխ, անհունապէս բազմապատկուելու կարօտ։ Որբորբուհիները պէտք է գերծ պահել քաղաքներու վատասերիչ ազդեցութիւններէն եւ պէտք է զանոնք պահել միշտ առհմային մաքուր եւ անարատ բարոյականի բարձունքին վրայ. և սակայն որբապաշտպան մարմիններուն կը պակսին այս գործը կատարելու համար պէտք եղած միջոցները։ Մեր կարծիքով այս գործը լաւագոյնս կրնայ կատարուիլ Որբերու Ընդհանուր Միութեան կողմէ, որը իր հոծ գրադարանով, ընդարձակ ընթերցասրահով, բազմաթիւ թերթերով ու գիտակից որբերու կազմակերպեալ ուժով կրնայ մեծապէս ազդել որբերու վրայ։

«Որբանոցներէ արձակուած որբերու ցաւոտ հարցին հիմնական լուծումը կրնայ կատարուիլ իրենց՝ որբերու միջոցաւ եւ գործօն աջակցութեամբ հայ ազգի բոլոր խաւերուն»։

ՈՒՐՈՒՎ արձակուրդով մեկնեցաւ Արիս։

ՅԱՅՏՆԻ ՊԱՐՈՒՀԻ Իզատորա Տունքան Նիսի մէջ ինքնաշարժի արկածէ մը մեռաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքները

Զինաթափութեան Յանձնաժողովը, ընդհանուր հետաքրքրութեան մէջ, Չորեքշաբթի եւս շարունակեց իր հռետորական աշխատանքները։ Խօսք առին բազմաթիւ պատուիրակներ, Թամսոն (Հունգարիա), Քոմէն Շուէտ), Փոլիթիս Յունաստան), Լորտ Անսլօ (Անգլիա) եւ կոմս Պէրնսթորֆ Գերմանիա։

Փոլիթիս, հետեւելով իր նախորդ ճառին թելին, այս անգամ անոր տուաւ բոլորովին տարբեր նշանակութիւն մը։ Ընդհ. ժողովին մէջ խօսած ճառը այն տպաւորութիւնը կը թողուր որ կողմնակից է սպառազինումի քաղաքականութեան։Գ. Յանձնաժողովին մէջ Փոլիթիս ոչ միայն կը միանայ հոլանտական ծանօթ առաջարկին, այլ նաեւ կ՚առաջարկէ աւելին, հրաւիրելով արգիլել ամէն տեսակ պատերազմ, առանց բացառութեան։

Նանսէն եւս, յանուն իր կառավարութեան, պաշտպանեց պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը եւ ներկայացուց բանաձեւ մը իրաւարարութեան կոմիտէի մը կազմութեան համար, եթէ պատահին վէճեր, որոնք չեն լուծուիր Միջազգային Արդարութեան Մնայուն Ատեանին մէջ։

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը մինչեւ հոս կը կարծէր թէ իր գաղափարները պիտի յաղթանակեն, եւ պիտի լուծուի ապահովութեան հարցը։ Յանկարծ երկու ճառեր տարբեր ընթացք մը տուին յանձնաժողովին վիճաբանութեանց եւ տեսակ մը դժգոհութիւն պատճառեցին ֆրանսական պատուիրակութեան։

Գերման պատուիրակը, կոմս Պէրնսթորֆ, նախ կարդաց Քլէմանսոյի մէկ յուշագիրը, գրուած 16 Յունիս 1919ին, որ կ՚ըսէ թէ Գերմանիոյ զինաթափութիւնը առաջին քայլն է դէպի ընդհ. ազգերու սպառազինութեանց կրճատումն ու սահմանափակումը։ Եւ գերման պատուիրակը, յենելով այս յուշագրին, աւելցուց թէ ապահովութեան հարցը կը լուծուի զինաթափութեան հարցին լուծումով.

— Ազգերու դաշնակցութեան ամբողջ հիմնայքը պիտի նսեմանար, եթէ որոշ եւ արագ գործ չկատարուի սպառազինութեանց կրճատման մասին։ Լսեցինք շատ մը ճառեր, որոնք կը վերջանային. «Սպասենք, յուսանք, հրաւիրենք»։ Կը յայտարարեմ որ մենք կ՚ընդունինք միայն երրորդ խօսքը. հրաւիրե՛նք, նոյնիսկ շո՛ւտ, կրճատել սպառազինութիւնները։

Լորտ Անսլօ կարճ ակնարկութիւն մը բրաւ Փօլ-Պոնքուրի ճառին, յայտնելով թէ Չէմպըլէյն իր ճառով պատասխանած է շօշափուած հարցերուն եւ աւելցուց.

— Անգլիա չի կրնար բան մը աւելցնել այն ապահովութեանց, որ տուած է, եւ այն պատասխանատուութեանց, զորս ստանձնած է։

Այս նոր մթնոլորտին մէջ, ֆրանսական պատուիրակութիւնը թերեւս պարտաւորուի ներկայացնել նոր բանաձեւ մը, որ պիտի միացնէ ապահովութեան եւ զինաթափութեան հարցերը եւ պիտի ներկայացնէ զանոնք իրենց ամբողջութեան մէջ։

.˙. Երէկ, Հինգշաբթի, գումարուեցաւ ընդհ. ժողովը ընտրելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ոչ-մնայուն անդամները։ Երեք աթոռներ պարապ են։ Պելճիքա կ՚ուզէ վերընտրուիլ։ Քուպա եւ Քանատա թեկնածու են՝ Սալվատորի աթոռին։ Իսկ Չեխօսլավաքիոյ աթոռին համար կը ներկայանան Փորթուկալ, Ֆինլանտա եւ Յունաստան։

Նոր փոխառութիւն Յունաստանի

Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնաժողովը հրատարակեց իր տեղեկագիրը, որով կը յանձնարարէ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ նոր փոխառութիւն մը ընել Յունաստանի՝ գաղթականներու տեղաւորման, ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան եւ դրամի ամրապնդման յատկացնելու համար։ Նոր փոխառութիւնը չպիտի անցնի 9 միլիոն ոսկեւլինը, որուն 3 միլիոնը պիտի յատկացուի պետական պարտքի հատուցման, 3 միլիոնը բոլոր յետնեալ պարտքերը վճարելու, իսկ մնացեալ 3 միլիոնը՝ գաղթականներու տեղաւորման։

Փոխառութեան իբրեւ երաշխաւորութիւն ցոյց պիտի տրուին այն եկամուտները, որոնք 1895էն ի վեր Ելմտական Միջազգային յանձնաժողովին հսկողութեան տակ կը գտնուին եւ տարեկան 5 միլիոն ոսկելին կը բերեն։ Պետական պարտքը վճարելու յատկացուած 3 միլիոնը պիտի գործածուի հիմնարկութեանը անկախ նոր դրամատան մը, որ Յունաստանի դրամատուն պիտի կոչուի եւ ամէնէն ուշ փոխառութեան կնքումէն մինչեւ վեց ամիս վերջ պիտի սկսի գործել։ Այս դրամատունն է որ պիտի ստանձնէ ամրապնդել դրամին եւ պետութեան եւ պետական ձեռնարկներու բոլոր եկամուտներն ու ծախքերը։ Ծրագրուած է որ նոր դրամատունը շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամին 100էն 40 համեմատութեամբ ոսկի կամ օտար դրամ ունենայ իբրեւ պահեստ։

Բուռն պայքար գնդակահարութեանց դէմ

Լոնտոնի թերթերը, խօսելով Լէնինկրատի «անգլիական» լրտեսներու վերջին դատին մասին, կը գրեն թէ ամբաստանուածը բոլորովին երեւակայական կազմակերպութիւն մըն է, անծանօթ անգլիական շրջանակներուն։

(Ղուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԻԶՄԻՐԻ ՎԵՐԱԳՐԱՒՄԱՆ ՏՕՆԸ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ շատ փայլուն տօնուած է Սեպտ. 9ը, որ այդ քաղաքին վերագրաւման տարեդարձն է։

Թերթերը բացառիկ թիւեր նուիրած են օրուան տօնին, եւ վեր հանած անոր մեծ նշանակութիւնը։ Կատարուած են նաեւ հանդէսներ եւ խրախճանութիւններ։ Միեւնոյն ատեն՝ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր ու տպաւորիչ զօրանցք մը։

Ժամը 10ին, բերդերէն թնդանօթներ արձակուած են։ Անմիջապէս յետոյ Գատիֆէ բերդին վրայ քաշուած է մեծ դրօշակ մը, մասնաւոր հանդիսութիւններով։ Այդ միջոցին, փոխադրութեան բոլոր միջոցները, ինչպէս նաեւ տասնեակ հազարաւոր քաղաքացիներ երկու վայրկեան անշարժ կեցած են իրենց գտնուած տեղը։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ Մ. ՔԷՄԱԼԻ

Պոլսոյ ժողովուրդը, ուզելով իր երախտագիտութիւնը յայտնել երկրի ազատարար կազի փաշային, մասնաւոր պաշտօնեայ մը Եւրոպա ղրկած եւ կարգ մը նուէրներ գնած էր։ Նուիրուած առարկաներուն մէջ կայ հազուագիւտ ժամացոյց մը, որ շինուած է փլաթինէ, եւ երեքուկէս միլիմեդր հաստութիւն ունի։ Ժամացոյցին մէկ կափարիչին վրայ, դափնիի երկու ճիւղերու մէջտեղ փորագրուած են կազի Մուսթաֆա Քէմալ փաշային սկզբնատառերը։ Երկու ճիւղերուն վերի միացման կէտին վրայ կիսալուսին մը կը գտնուի։

Ասկէ զատ, կազի փաշային նուիրուած են գաւազան, թեւի կոճակ, ճամբորդական առարկաներ եւլն.։

Եղած նուէրները թէեւ անշան են, բայց Հանրապետութեան նախագահը հրամայած էր մեծ ծախքեր չընել։ Ասոր վրայ, քաղաքապետութիւնն ալ այդ առարկաները նուիրած է, իբր երախտագիտութեան յիշատակ։

ԽՐԻՄԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Նոր մանրամասնութիւններու համաձայն, Խրիմի երկրաշարժը մեծ վնասներ հասցուցած է Եալթայի պատքինարաններուն եւ տուներուն։ Հսկայ «Նափոլէոն» ժայռը տապալած է Սըմէզի մէջ։ Օրքանտայի նշանաւոր Ջրամբարը պայթած է եւ օրական 350,000 լիտր ջուր դուրս կուտայ։ Բազմաթիւ թաթար գիւղեր աւերուած են։ Լիմէն գիւղին մէջ փլած են 860 տուներ։ Սեւաստապոլի, Սիմֆերոպոլի շրջականները նոր ցնցումներ զգալի եղան։ Լուկուլլոսի հրուանդանին մօտ, թանձր ծուխ մը տարածուած է ծովին մէջ։ Բոցի սիւներ կը բարձրանան յաճախ, այն կազերուն պատճառով զորս երկիրը դուրս կը վանէ։

.˙. Տրապիզոնի եւ Սինոպի մէջ եւս Սեպտ. 11էն 12 լուսնալիք գիշերը, կէս գիշերէն վերջ, երկրաշարժի քանի մը ցնցումներ զգացուած են։

ՊԱՐՊԻՒՍ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Հանրի Պարպիւս որ քանի մը օր առաջ հասաւ Մոսկուա, ընդունուած է Զինչէրինի եւ Քարախանի կողմէ։ Ընդունելութիւն մը կազմակերպած էին նաեւ ուսանողները, գիտուններ եւ ճարտարարուեստի ներկայացուցիչները։ Պարպիւս կը յայտարարէ թէ Ռաքովսքիի խնդիրը ֆրանքեւռուս յարաբերութեանց խզում մը չի կրնար պատճառել։

ՆՈՐ ՋՈՀԵՐ ՅԱՆՈՒՆ ԼԵՆԻՆԻ

Զինադադարէն աստին, հայ և օտար բարեսիրական կազմակերպութիւններէն շատերը, իրենց գործունէութեան գլխաւոր առանցքը դարձուցին հայ որբերու եւ գաղթականներու հաւաքման եւ պատսպարման շուրջ՝ Հայաստանի եւ գաղութներու մէջ նիւթական թէ բարոյական հսկայական զոհողութիւններ են կատարուած այս ուղղութեամբ եւ կը շարունակուին տակաւին։

Չափազանցութիւն չըլլայ զուցէ, եթէ ըսենք, որ հայ ժողովուրդը, իր քաղաքական դատի յաջողութեան համար այնքան առատաձեռն չեղած, որքան որբահաւաքման գործին մէջ։

Պատահական եւ անբնական երեւոյթ մը չէ այս անշուշտ, նկատի ունենալով մեր ժողովուրդի այն դաժան ճակատագիրը, որուն ենթարկուեցաւ 1915ի եղեռնի օրերուն։

Վերապրող հայութեան համար, որբերու եւ գաղթականներու մնացորդները կը ներկայանային ապագայի յոյսերը, շառաւիղները մարած եւ մոխրացած հազարաւոր օջախներուն։ Հայ քաղաքականութեան համար անոնք կը ներկայանային որպէս ապագայ հայրենասէր քաղաքացիները, ժառանգները մեր անթիւ զոհերուն։ Այս ըմբռնումները միայն բնական էին, որպէսզի հայ ժողովուրդը մղուէր այս զոհողութեանց։

1921էն աստին, շարժումը այս ուղղութեամբ սահմանափակուեցաւ, որովհետեւ հայ ժողովուրդի պէտքերու սահմանները ընդարձակուեցան։ Ցիրուցան եղած հայութեան համար դժուար եղաւ շարունակել զոհողութեան իր թափը, որբերու եւ գաղթականներու նկատմամբ, քանի որ ինք եւս գաղթական դարձաւ ու աչք անկեց ուրիշի զոհաբերութեան։ Եւ սակայն հակառակ այս փաստին, այն ամէն վայրերուն մէջ ուր հայ գաղութը քիչ մը կրցաւ ինքզինքը գտնել, դարձեալ ան երեւան բերաւ արտայայտութեան ու զոհողութեան գովելի տրամադրութիւն։

Այս մարդասիրական, ազգասիրական շարժումը տանիլ չկարողացան սակայն Խորհրդ. Հայաստանի վարիչները։ Քաղաքական դժբախտ զուգադիպութիւններու հետեւանքով Հայաստանի ղեկը իրենց ձեռքը ձգած, անոնք առաջին իսկ օրէն, սկսան տեւականացնել իրենց իշխանութիւնը, զանազան ներելի եւ աններելի միջոցներու գնով։

Ո՛չ միայն այդ օրերուն, տակաւին այսօր եւս խորհրդային վարիչներուն համար, Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը կը մնան սակայն խորթ ու անհարազատ, շնորհիւ իրենց օտարամոլ եւ ապազգային դիմադրութեան։ Տարիներու իրենց ամէն տեսակի փորձերը տակաւին յաջողութիւն չեն գտած, որովհետեւ հայութեան մէջէն չեն կրցած արմատախիլ ընել այն՝ որ արդիւնք է առողջ ազգայնականութեան։ Այս ուղղութեամբ կը խօսին եւ կը գրեն ո՛չ միայն «հակայեղափոխական» եւ «յետադիմական» դաշնակցականները, այլ եւ իրենք՝ գաւառին եւ գերազանցօրէն «կարմիր» կոմսարները։

Այս փաստը սակայն, պատճառ մը չէ, որ հայ պոլշեւիկները ձեռքերը ծալլեն և կամ հրաժարին իրենց հաւատոյ հանգանակէն։ Անոնք մաքիավելական բոլոր միջոցներու գնով շարունակական պայքար կը մղեն երկրի ներսը թէ դուրսը արմատախիլ ընելու հայութեան մէջէն «դաշնակցական մտայնութիւնը», այլ խօսքով մթագնելու անոր պայծառատեսութիւնը ազգային հարցի մասին։

Մասնակի այս յաջողութիւնները, զորս անոնք ձեռք բերած են վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, մասամբ Ռամկավարներու եւ մասամբ ալ քաղաքական տարբեր ազդակներու աջակցութեամբ, նոր ուժ կը մատակարարէ աւելի յանդուգն պայքարելու։ Եւ այս պայքարին է ահա, որ անոնք լծուած են վերջին շրջանին Հայաստանի մէջ, վերջնապէս արմատախիլ ընելու համար «դաշնակցական մտայնութիւնը», «թթու եւ շովէն ազգայնականութիւնը»։ Ու պայքարը կը սկսի հիմնական եղանակով։

Արեւմտահայութիւնը՝ Հայաստանի հանրապետութեան օրերէն սկսած նկատուած է արդէն գերազանցօրէն ազգայնական տարր, եւ անոր դերը իբրեւ այդպիսին միշտ ալ հաշուի է առնուած։ Այս իրողութիւնը չվրիպեցաւ խորհրդային վարիչներու տեսողութենէն։ Անոնք սկիզբէն իսկ Արեւմտահայութիւնը նկատեցին «անբաղձալի տարր» Խորհրդային Հայաստանի համար, եւ ըստ այնմ գծեցին իրենց վերաբերումը։ Այս իրողութիւնը, բացէ ի բաց յայտարարուեցաւ Կարինեաններու բերնով, եւ առաջարկուեցաւ ցրուել Հայաստանի մէջ ապաստանած 300 հազար Արեւմտահայութիւնը Ռուսիոյ հեռաւոր շրջանները։ Այս վերաբերումն ու գնահատութիւնը անշուշտ իրենց արդիւնքները ունեցան։ Հայաստանէն գաղթող հարիւր հազարաւոր հայութեան մէջ անտարակոյս քիչ թիւ չի կազմեր Արեւմտահայութիւնը։ Եւ եթէ երկար շարունակուի այս ընթացքը, քանի մը տարիէն Խորհրդային Հայաստանը իսկապէս պիտի կրնայ ազատուիլ իրեն համար «անբաղձալի» նկատուած տարրէն։

Ալեքսանդրապոլի օրերուն նոր դժբախտութիւնները, որոնց քանի մը նմոյշները երեւցան Կիր. օրուան Յառաջի մէջ, նոյնպէս արդիւնք է պոլշեւիկներու վերոյիշեալ քաղաքականութեան։ Որբերը նոյնքան եւ աւելի «անբաղձալի տարրեր» են անոնց համար, որքան ոչ-որբ արեւմտահայերը։ Որովհետեւ հայ որբի ազգային գիտակցութիւնը, պիտի մղէ զայն քրքրելու իր երէկի պատմութիւնը, ծանօթանալու իր ահաւո՛ր անցեալին։ Ինքնագիտակցութեան այս բնական ու մարդկային ըմբռնումը անշուշտ չի կրնար բարի ըլլալ խորհրդային իշխանաւորներուն։ Եւ եթէ յաճախ լռութեան կը դատապարտուին աւելի մեծերը, հեշտ չէ՛ լռեցնել, իր արդար ըմբոստացումին ու զայրոյթին մէջ, հազարաւոր որբերու՝ բանակը, որ իր հաշուին ունի պահանջելիք բոլոր տեսակի բռնաւորներէն։

Կայ եւ արտաքին կողմը այս հալածանքին, աւելի ընդվզեցուցիչ քան վերինները։ Այդ ալ արեւմտահայութեան, մասնաւորաբար որբութեան բնական հակաթրքական տրամադրութիւններն են։ Թուրքերու հետ իրենց այժմու սիրալիր եղբայրակցութիւնը, ի գին հայութեան բազմապիսի պահանջներու ուրացումին, չի կրնար երբեք տեւական ըլլալ։ Եթէ այսօր հայութիւնը կը լռէ այս անհաւասար իրողութեան առջեւ աննպաստ պայմաններուն պատճառաւ, ոչ ոք կրնայ ըսել սակայն, որ այս լռութիւնը յաւիտենական է, եթէ նոյնիսկ արդի սերունդը ամբողջութեամբ պահ մը պոռնկանայ եւ մոռնայ ամէն ինչ։

Սերունդ մը կայ սակայն, Թուրքի արեան ծովերէն ծնած որբ սերունդը, որ չի կրնար մոռնալ իր դատը, իր պահանջը։ Ան լուռ է այսօր, բայց սպառնալիք է վաղը, անխուսափելի սպառնալիք։

Պէտք է այժմէն իսկ ոչնչացնել այդ սպառնալիքը յանուն հայ եւ Թուրք «կարմիր» միութեան։

Այս բոլորէն ետք, ինքնին շատ պարզ է թէ ինչո՛ւ Խորհրդային Հայաստանի վարիչները, այսքան զռեհկօրէն կը պայքարին Արեւմտահայութեան դէմ ընդհանրապէս եւ որբերուն դէմ մասնաւորապէս։

Յանուն Լէնինի ստեղծուած Հայաստանը, չի կրնար ապրիլ անվերջ հայկական դատի հիւանդագին մղձաւանջին տակ։ Այս իրողութիւնը պէտք է պարզ ըլլայ վերջնապէս, կ'ըսեն ու կը յայտարարեն հայ պոլշեւիկները։

Գաղութահայութիւնը, որուն կ'իյնայ աւելի քան վճռական կեցուածք ցոյց տալ, պատասխանատու է եւ պէտք է տեսնէ չարիքը քանի ուշ չէ, այլապէս ոչինչ կը փրկէ կացութիւնը անոնց, որոնք անխնայօրէն կը զոհուին «յանուն Լէնինի»։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՄԵՐ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

ՆՈՐ ՄԻՋԱՎԱՅՐԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ուրեմն, գաղութահայը՝ իր արդի կարելիութիւններով գնելէ յետոյ օտար միջավայրերու մէջ, փնտռենք թէ ի՞նչ ազդեցութիւններ կրնան անոր ներարկուիլ, զայն փրկելու համար աստիճանական ուծացումէ, ազգային զգացումի անտարբերութենէ։

—

Ազգային անհատը երեք ազդեցութիւններ պիտի կրէ, ա) Անցեալէն, բ) Ներկայէն, գ) Ապագայէն։

Անցեալը իբր ազդակ.— Խնդիրը այս տեսակէտէն քննուած՝ հաստատենք, որքան ալ ցաւալի ըլլայ թէ՛ հայ անցեալը գոյութիւն չունի այսօրուան հայ զգացումին համար, չկայ փառքի մշտաբուխ աղբիւր մը, որմէ հայ սիրտը քաշէր ազգային պարծանքի իր իրաւունքը եւ հոյակապ քաղաքակրթութեան մը դէմ կանգնէր՝ իր բաժինին հպարտութեամբ. չկայ ինչ որ պիտի օժանդակէր կազմելու «անցեալին փառքը», որ լուսաւոր ու անշէջ, սահմաններէն անդին, սիրտէ սիրտ քաշէր անցեալով միութեան կամուրջը. չկայ ներքին ցնցումներու եւ դէպքերու մեծութիւն մը՝ համամարդկային նշանակութեամբ, կամ գերակատար մեծ անուններու հմայքը, յիշատակարաններ որոնց կապուած պատմութիւններ եւ աւանդութիւններ, որոնց մէջ տեւէին յիշատակի քաղցրութեամբ ու դառնային կորովի շտեմարաններ, հոն հրահրէին չմարող կրակ մը, հայրենաբաղձ տառապանք մը ու հաստատէին Հայրերու եւ մեռելներու կենակցութիւնը։

Ինչ որ ունինք — անցեալ մը իր աւերներու կոյտով, կրօնք մը իր եկեղեցիով, ու լեզու մը իր գրականութիւնով — սահմանափակ են, իրենց տեղէն դուրս չեն ելլեր. հազիւ կը բաւեն ոգեւորելու մէկ քանի մտաւորականներ ու ցանցառ հաւատացողներ եւ իբր թելադրական ուժ, չեն թափանցեր, այլեւս չեն պարտադրուիր գաղթական ամբոխին։

Անցեալի էն կենդանի մասունքը՝ ազգայնացած եկեղեցին իր Էջմիածնով իսկ, այսօր չի կրնար հայ գաղթականին համար Սիոն մը ըլլալ. անոր էն փառաւոր օրերուն իսկ, հայութեան ուխտատեղին Երուսաղէմ է....

Ցաւինք բայց հաստատենք. անցեալէն ոչ իսկ գերեզման մնաց։

Ներկան.— Իսկ ազգային ներկան աւելի վարդագոյն չէ. իբր շարունակութիւն անցեալին, իբր անոր անմիջական բխումը՝ կը քաշքշէ վտանգուած գոյութիւն մը, ինչ որ պիտի խրախուսէր մեզ հաւատքով սպասելու հայ ապագային, կը պակսի. նայեցէք շուրջերնիդ. կա՞յ գոնէ ազգակի մը հաստութեան սահմանին մէջ մէկ հատ հայ համախմբում, կա՞յ ամփոփ բնակչութիւն մը, որուն հաւաքական ձգտումներէն, ըմբռնումներէն ու բարքերէն բխած հաստատութիւններ ծառայէին իր մէջ պահելու եւ ամրացնելու ինչ որ անհրաժեշտ էր ազգային զգացումի պահպանման համար. չկան, հակառակ խաբէող երեւոյթներու, հայ կեանքի զանազան արտայայտութիւններ — եկեղեցի, միութիւններ, ժողով, հաւաքոյթ, բանախօսութիւններ ու թերթեր։

Եկեղեցին մեզի համար, շնորհիւ իր կողքին կանգնած հայ դպրոցին։

Իսկ նորահաս սերունդը՝ դպրոցի իր տղջանը անցուց այսօրի մէջ. Անոր էն մեծ հաւատքը... այսօր՝ սեփականութիւնն է. իսկ չափահաս ու հին սերունդին համար, եկեղեցին աւելի տեղեկատուութեան դիւան է, տեսակ մը աշխարհական ժամադրավայր քան թէ աստուծոյ տուն։

Իսկ միութիւնները՝ իրենց ժողովներով ու հաւաքոյթներով, պիտի տեւեն որքան ատեն որ միացողներ են։

Դեռ ամէն կապ չէ խզուած մօտաւոր անցեալին հետ. գաղթականը՝ դեռ չունի նոր միջավայրին վարժութիւնը ամէն մէկ քայլափոխի, կը հանդիպի հակադրութեան մը ըմբռնումի, զգացումի, բարքերու, որոնց թէեւ գանգաղօրէն, բայց վերջապէս կ'ընտելանայ, մինչեւ վարակուի նմանելու անխուսափելի ախտէն։

Պէտք է յարմարիլ չմեռնելու համար, պէտք է նմանիլ չզատուելու համար։ Ան՝ դեռ այսօր նորեկ է. իր մէջ դեռ տաք կարօտներ կան որ զինքը կը մղեն փնտռելու վիճակակիցներու ընկերակցութիւնը, միութիւնը։

Հարցուցէ՞ք երբեք դուք ձեզի թէ ինչո՞ւ հաւաքոյթներու մէջ ցանցառ թիւ մը կը կազմեն ընդհանրապէս անոնք որ շատոնց է հաստատուեր են նոր միջավայրերուն մէջ։

Իսկ բանախօսութիւնը լսողին համար է, թերթը կարդացողին համար, անոնց համար որ գաղութ մտան լեզուի պաշարով մը։

Դեռ չենք խօսիր վաղուան սերունդին վրայ։

Ապագան. — Իսկ եթէ անցեալն ու ներկան ցամքած են իբր ազգային զգացումի աղբիւր, ի՞նչ կը յուսանք ապագայէն։

Ապագան՝ միշտ անորոշ է, մութ, առեղծուածային. գիտակցութիւնը միայն անոր կուտայ իմաստ, յստակութիւն ու նպատակ։

Մարելէ յետոյ բոլոր «Օջախները» ու քանդելէ յետոյ բոլոր «տուները», ո՞րն է հեռաւոր ու իրականանալի նպատակը որ, ժամանակէն անդին մեզ իրեն քաշէր կորովով, խանդավառութիւնով, ու մեզ մղէր գուրգուրանքով հսկելու մեր ազգային զգացումին վրայ։

Կրնա՞նք դեռ յուսալ մեռած երազներու յարութիւն մը։ Թո՛յլ տա՞նք ինքզինքնիս միամտութիւնը ենթադրելու թէ՝ կրնայ ըլլալ որ մեծ պետութիւններէն մէկը կամ միւսը, անիմանալի բարութիւնը ունենայ մեզմով զբաղելու եւ արիւնի ու նիւթի զոհողութիւններով, մեզ տեղաւորէ մեր պատմական հողերէն մասնիկի մը վրայ, կամ հա՞յ ո՞ր ուժն է որ պիտի ենթադրենք թէ՝ կրնայ անոնց պարտադրել նման արկածախնդրութիւն մը։

Լաւ է որ մեր ամէնաւոր աղօթքին կցենք բանաստեղծին խօսքը՝ եթէ դեռ կ'աղօթենք,

— «Օտարներէն չկայ յոյս» եւ ընդմիշտ թաղենք մարած երազին վերջին մնացորդն ալ, որպէսզի կարենանք յստակ աչքերով դիտել ներկան, մերը, երեւան հանել մեր իսկ կարելիութիւնները ու կառչիլ անոնց բոլորովին, իբրեւ փրկութեան միակ յենակէտ։

ՄԿՐՏԻՉ ՆԻՑԱՆՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բաթումէն Պոլիս հասած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Հայաստանի փոխ-տնօրէն Գ. Հ. Խաթմէն, որ Հայաստանի ներկայ վիճակին մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է Ազգարարի։

Այս տարի բերքը պէտք եղածին չափ առատ չէ եղած, մասնաւորապէս լեռնային շրջաններուն մէջ։ Ասոր գլխաւոր պատճառը այն է որ գրեթէ ամբողջ ամառը շատ զով անցաւ յիշեալ շրջաններուն մէջ։ Ստոյգ է որ, ցորենի եւ ընդհանրապէս բոլոր արմտիքներու պէտքը կարելի չէ բաւարարել այս տարուան հունձքով, բայց բարեբախտաբար մեծ դիւրութեամբ առատ ներածում կը կատարուի Մանչուրիայէն Հիւս. Կովկասէն, ուր բերքը շատ առատ եղած է այս տարի, մեծ քանակութեամբ հացահատիկ կը բերուի եւ կը ծախուի ճիշտ տեղական բերքին գնով։ Ասկէ զատ, ցած վայրերու մէջ, ուր օդը բնականէն տաք եղած է, բերքը ոչ մէկ նուազութիւն կրած է։

Երկրագործութիւնը բոլորովին նոր ընթացքի մը մէջ մտած է Հայաստանի մէջ, ուր մինչեւ անցեալ տարի դեռ պապենական դարաւոր սովորութիւններով կը մշակուէր հողը։ Այս արդիական փոփոխութեան ամենագլխաւոր պատճառներն են նորաշէն ջրանցքներն ու երկրագործական նորանոր գործիքներու գործածութիւնը։ Ջրանցքները նախախնամական դեր կատարելու կոչուած են Հայաստանի գիւղացիութեան եւ ընդհանրապէս երկրագործութեան համար։ Ժողովուրդը հետզհետէ կը վարժուի ջրանցքներէն օգտուելու եղանակներուն եւ մօտ ապագայի մէջ երկրի հողը երկնային բարիք պիտի արտադրէ իր բնակչութեան։

Նախքան ջրանցքներու շինութիւնը, Հայաստանի ժողովուրդը հողէն մէկ բան միայն կը սպասէր. արմտիք եւ խոտ։ Իսկ հիմա մեծ կարեւորութեամբ կը մշակեն նաեւ զանազան տեսակ բանջարեղէններ որոնք առատ բերք կուտան։ Ամէն տարի, գիւղացին իր ցորենին ու վարսակին հետ հողէն կը ստանայ նաեւ առատ կաղամբ, ճակնդեղ, սեխ, վարունգ, լոլիկ, ընդեղէններ եւլն.։ Ձեզի կը վստահեցնեմ թէ ոչ Ամերիկայի ոչ ալ ուրիշ ոեւէ երկրի մէջ հանդիպած եմ այնքան ընտիր վարունգի եւ լոլիկի զորս կ'ուտէի Հայաստանի մէջ։ Այնքան ընտիր տեսակէ են անոնք։ Եթէ չեմ սխալիր, դուք այստեղ վարունգն ու լոլիկը ամառը կ'ուտէք միայն սալաթ շինելով, մինչդեռ Հայաստանի ժողովուրդը իբր ձմրան մթերք կը գործածէ զայն չորցնելով եւ քացախի մէջ պահելով։ Պէտք է յիշել նաեւ արեւածաղիկի մշակութիւնը որ շատ տարածուած է եւ որուն հատիկներէն տեսակ մը ալիւր կը հանեն։

Հայաստանի տեղական բերքերէն ընտիր պտուղներն ու խաղողն ալ տարուէ տարի հետզհետէ աւելի առատ կը քաղուին։ Դալով բամպակին, միշտ ընտիր տեսակէ է եւ, ինչպէս գիտէք, կը մշակուի Երեւանի շրջանին մէջ միայն։

Երկրագործութեան այս առաջացման մեծապէս նպաստած են նաեւ գիտական դրութեամբ պատրաստուած գործիքները։ Գիւղացին փայտէ աւելի երկաթ խոփ կը գործածէ հիմա եւ հողը պէտք եղածին պէս օգտուելով ըստ այնմ արգասաւոր կը դառնայ։ Այս տեսակէտէն, շնորհաւորելի է կառավարութիւնը, որ ամէն ա... թիւն կուտայ գիւղացին... նորանոր գործիքներու ծանօթանալու եւ գործածելու...

Մանսուրիայէն լայն ... բացած է Լէնինականի ... ջանի ժողովուրդին, երկրաշարժի աղէտէն ... կ'աշխատին իրենց ... թիւնը վերականգնել, քարէ արօտները բաւական ... բածուած են արդէն, ինչպէս ... ուրիշ նման գործիքներ, ... թէյօնները դեռ չեն գործածուիր ... յարմարութիւններ չկան ... պատճառաւ։

Կարելի է ըսել թէ Լէնի... կանն ու աւերուած գիւղերը ... բանորոգուած են ամբող... Վերաշինութեան գործին ... ամէն գնահատութենէ վեր ... այն լայն ու արագ... ցութիւնը որ Հայաստան... ունեցաւ։ Մոսկուայէն ... Վրաստան, բոլոր քոյր ... վարութիւններու կողմէ։

Դարունէն սկսած, Լէնինա... նի ու գիւղերուն մէջ բնա... րաններու շինութիւնը ... գին կերպով առաջ կը տա... Կառավարութիւնը իւրա... չիւր ընտանիքի իր տան ... թեան ծախքին 100ին ... խառուութեան ձեւով կը ... րէր առանց տոկոսի։ Բա... թիւ գործաւորներ ... կ'աշխատէին ու գրեթէ ... մարդ իր տունը շինեց։ ... վարութեան կողմէ կազմ... մասնաւոր յանձնախումբ ... հոգ կը տանէր որ նորաշէն ... ները կառուցուէին ... պայմաններով եւ ... տանիքները շինուէին ... եւ գինկով ծածկուած։ ... հետեւ երկրաշարժի ... ամէնէն աւելի սարսափ... տանիքները հողէ շինուած ըլլալուն պատճառաւ։

Շինարարութեան գործին ... շահագիտութիւններու ... ըլլալու համար, նիւթեղէն... գիներն ու բանուորներու ... վարձերը սահմանուած ... ռավարութեան կողմէ։ ... աւերեալ վայրերուն վրա... հիւ շինարար ժողովուրդ... անվհատ ոգիին, աւելի ... ցիկ եւ նոր դրութեամբ ... կարաններ կանգնած են ... քաղաքին եւ թէ գիւ... մէջ։ Շարժը, իր աղէտ... տեւանքներէն զատ, բարի... բերաւ մասնաւորաբար ... ուած գիւղերուն. մի գործ... առա թէ ինչպէս երկրա... ժէն առաջ, գիւղացիները ... անասուններուն հետ կ'ապ... գետնափոր տուներու մէջ ... կուած օդէ եւ արեւէ, ... պատճառ եղաւ որ մարդ... տաքքերուն անոնց ... նախապատմական կենցա... հասկցնեն թէ մարդ ... ապրի ոչ թէ հողին տակ ... հողին վրայ, օդին մէջ ... մա, գիւղացիները կը ... մարդավայել տուներու ... րոնք առողջապահական ... ւոր պայմանները կը ...

Գիւղերը ամէնքն ալ ... են, բայց անոնց մէկ մասը ... սոթիւ տեղափոխուած է ... առողջարար եւ ճամբա... մօտ վայրերու մէջ։ Այդ ... ընտանիքները, որոնք ... յետոյ կարաւաններով հետ... իրենց աւերեալ գիւղերը ... ծայրին մասով վերադա... են, ու իրենց նորաշէն ... ներուն մէջ կեանքը կը ... նակեն, դարձեալ կապուած ... րենց հայրենի հողին ու ...

Ըլիֆի գործունէութիւն... փոփոխուած է, այժմ մանուկ... կը զբաղինք որբերով։ Նոր... 4000 մանուկներ ունինք ... նականի մէջ, որոնց ... բակութիւնը ու ... րութեամբ կը կրթէ ... Ցոզց այս աւելի փոքր ... ռիթ տուած է որ դաստիարա... կան գործը կատարուի ... շաղիր եւ կանոնաւոր ... 16 տարեկանէն վերջ ... կ'արձակուին ինքնապա... նալու համար, անոնցմէ ... կը տեղափոխուին ... ներու, ուրիշներ ալ ...

Ս. ԱՆՍԱԿԱՆ ՈՒԾԱՂ

ՑՐՏՈՒՆՔ ՆՈՐՈՅԹԻ ՄԸ ԴԷՄ

Ամերիկացի կին մը դատարան դիմեց ամուսնալուծութեան համար ինչու՞: Որովհետեւ իր ամուսինը քիչ կը սիրէր զինք։

Ան ամերիկացի ամուսինը կը պաշտօնապէս անասուններ կը պահէր տանը մէջ եւ իր օրը կ'անցընէր անոնց հետ։

Առտու իրիկուն սենեակին մէջ կը յաճախէր հետեւեալ խօսակցութիւն.

— Թինթին, անուշիկ շունս, ինչու եկուր քովս։

— Գիտե՞ս տանը շունը կ'ըսէր կինը։

— Լուլու, պզտիկ գաւաթս, հոս եկուր։

— Մատիկ՛ քու գալդ։

— Ի՞նչ կայի՞ նչ ունիս, կնի՞կ։

— Կը սիրես — կը սիրես, շուները ու գայլերը կը սիրես։ Ինչ իմ հոս, ծաղկամա՞ն եմ թէ վառարան։ Օր մըն ալ չսիրեցիր զիս։

Կուր սիրեմ քեզ ալ, իմ սիրուն կնիկս կա։ Իմ տաքո՛ւկ մուշտակս իմ նազենի՛ կատուս։

— Ես կատու չեմ։

— Շուշի՞կ՛նա։

— Ես շուն չեմ, ես շուն չե՛մ։

Ջիմը կուլար։

— Մի լար, ես կը կարծէի թէ իմ կենդանիներուս նուիրած աշխատանքներուս նախանձելուդ համար միայն նեղացած ես։ Եթէ չես ուզեր, չեմ ըներ. ինչո։

Քիչ յետոյ դարձեալ

— Հոս եկուր, շուշո՛ւնս, հոս եկուր գաւաթս։

Ու յուսահատ, տիկինը լացեց իր Երկիրը։

Ֆրանսացի կին մըն ալ, բոլոր միւս Ֆրանսացի կիներուն նման, որոնց եւ Միայ չեն ուզեր ամերիկացի կիներէն, լալով մորը տունը փախաւ։

— Մա՛յր, Օկիւստը վրաս նայած չունի, անուշ խօսք մը ըսած չըներ ինծի։ 78 կոկորդիլոս գնած է, առտու իրիկուն անոնց հետ է, կեր կուտայ, կը լողցնէ ու կը խաղցնէ։ Ճարունակ անոնց հետ կը խօսի։ Կարծես փոխը կը կատարէ այն ճամբուն, զոր պիտի արտասանէ տանջիլով Երեւափոխանակման ընթացութիւններուն։ Մինակս ի՞նչ ընեմ տունը, այսօր կոկորդիլոսներուն հետ է, վաղն ալ երեւափոխման բուն։

Եւ ֆրանսացի տիկինն ալ ձգեց իր Էրիկը։

Աչք նորոյթ մը, որ կը ճամբորդէ Երկիր, Երկիր։

Զգո՛յշ, պզտիկ ժողովուրդներ, ձեզ ալ չհասնի։

ՓԻԼԻՐ ՕՏԻԱ

ընտանիքներու մօտ, ուր իրենց աշխատութեան շնորհիւ կ'ապրին ու պատեհութիւն կը գտնեն անկախ կեանք մը ստեղծելու իրենց համար։

Կան հարիւրաւոր որբեր, որոնք 3-6 ամիս նպաստ կը ստանան Բէյրութէն, մինչեւ որ վարժուին նոր կեանքի պայմաններուն եւ ինքնապահ դառնան։

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Ի
ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ

Զափահաս Երեխա Որբերու Միութիւնը կիրակի իրիկուն իր ընթերցարանին մէջ թէյասեղան մը տուաւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի վարիչներուն, անոնց մեծարելու Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութեան Ժընեւի ժողովներէն եւ «Ռօկֆէլէն կանոնի» ճաշէն վերադարձին առթիւ։ Ներկայ էին ընկերակցութեան նախագահը Պ. Չարլս Վ. Իքքրի եւ ցիկին Վ. Իքքրի, կեդրոնի վարիչներէն՝ Պ. Վորիս, Փրէզնոյի եւ Քալիֆօռնիոյ ներկայացուցիչը՝ Պ. Վանսէր Արէֆ, եւ Եւրոպայի մասնաճիւղերուն վարիչ՝ Պ. Կորտըն Պէրրի։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութեան ատենապետը հիւրերուն բարի գալուստ մաղթելէ յետոյ, ջութակահար Պ. Օննիկ Սիւրմէլեան նուագեց կտոր մը։ Ամէնէն առաջ խօսք առաւ Պ. Չ. Վ. Իքքր, որ ներկայացուց Նպաստամատոյցի գործը դէպի կարօտեալները եւ հաւաստեց թէ ամերիկեան «Ռօկֆէլէն կանոնի» նիւթական օժանդակ է։ Պ. Կորտըն Պէրրի խօսեցաւ գուրգուրանքով։

Թուեց իրենց մէկ շաբթուան աշխատանքը Ժընեւի մէջ, Ամերիկայի գործակցութիւններու մասին, որբերու եւ որբուհիներու խնդիրը եւ «Ռօկֆէլէն կանոնի» մասին։ Ժողովին 24 ազգերու ներկայացուցիչները կը հետաքրքրուէին Մեր Հայերով Զ. Ե. Ռ. Միութեան գործունէութեամբ. Թելադրեց բազմապատկել աշխատանքները։

Պ. Վորիս տեղեկութիւններ տուաւ զանազան տեղերու գաղթականներու, որբերու եւ որբուհիներու մասին։ Մակեդոնիոյ մէջ, ըստ, անունը պակաս է, աշխատանքը շատ եւ մալարիա կայ։ Յունաստանի կառավարութիւնը հայ որբերու հանդէպ լաւ վերաբերում ունի։ Գահիրէի որբերը լաւ են։ Դպրոցաց հայ ժողովուրդին աշխատասիրութիւնն ու ստեղծագործ ոգին, գովեց հայ եկեղեցին եւ պատարագը, որուն ներկայ գտնուեր էր նոյն առաւօտուն։ Թելադրեց որ աշխատինք զարգանալ։

Վանսէր Արէֆ այդ իրիկուան սեղանը նկատեց գաստիարակչական, տեղեկութիւններ տուաւ խանդավառութեանը մասին իր շրջանի նուիրատուներուն որոնք առանձին ամերիկեան կերպով գործելու պիտի գոհացնեն անոնց խոստումներուն թէյլագրեց որ աշխատինք։

Ամբողջ մօտաւորապէս երկու ժամ տեւող այս ընդունելութիւնը եւ յարգանքը՝ Նպաստամատոյցի վարիչներուն հանդէպ Հաւանաբար կը մնայ եւ Պ. Վանսէր Արէֆ յուզուած շնորհակալութիւն յայտնեց Միութեան։ Հիւրերը մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ։

Թղթակից

ԹՈՒՐՔ ՆՈՐ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐԸ

Նոր Թղթադրամները համբոյու գործողութեամբ զբաղած են 40 պաշտօնեաներ։ Մինչեւ հիմա 550 միլիոն դրամ եկած է եւ 650 միլիոն ալ կը սպասուի։ Համբելու բուն գործողութիւնները սկսած են ըստ կարգի մեկին. հաշիւ եղած է որ համբումը հագիւ երկուքուկէս ամիսէն կը վերջանայ, այնպէս որ Յունուարի սկիզբը միայն կարելի պիտի ըլլայ շրջաբերութեան հանել զանոնք։

Հանրապետական Թղթադրամները մէկ, հինգ, տասը, քսանըհինգ, հարիւր, հինգհարիւր եւ հազար ոսկինոց են։ Ընդհ. գումարն է 60 միլիոն ոսկի։ Նոր դրամներուն տեսքը շատ սիրուն է եւ Թուղթը դիմացկուն. Ճիշդ ամերիկեան նախկին տոլարներուն կը նմանի։

ՉԱՅՆՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ.— Ֆրանսայի մինչեւ ամենայետին գիւղերը ցիրուցան հայութիւնը, անշուշտ չէր կրնար անտեսել Պորտոյի պէս կարեւոր քաղաք մը։ Պորտօն չունի Լիոնի կամ Մարսէյլի պէս հոծ գաղութ։ Իր աշխարհագրական դիրքին բերումով, քաւական հեռու է գաղթականութեան բերած հօսանքները ընդունելու որով եւ շատ առանձնացած վիճակ մը ունի։ Անկէց չորս տարի առաջ գրեթէ Հայ չկար այս քաղաքին մէջ։ Կամաց կամաց, այն չափահաս որբերը, որոնք ձգեցին դաշտերը, սկսան համախմբուիլ շրջակայքը եւ ընտրել Պորտօն իբր կեդրոն։ Այժմ կան մօտաւորապէս 50 ընտանիքներ եւ մեծ թիւով ամուրի երիտասարդներ։ Քաղաքը չափազանց վաճառաշահ ըլլալուն, միշտ գործ կը գտնուի։ Այն միջոցներուն, երբ Փարիզ գործազրկութիւն կը տիրէր, Պորտոյի հայրենակիցները երբեք անգործ չեն մնացած։ Հոս գալ ուզող լուրջ գործաւորը, որ կամք ունի աշխատելով կեանքը շահելու, պէտք չէ յուսայ Փարիզեան օրավարձ։ Պարզ բանւոր մը օրական 20—25 Ֆր. կ'առնէ, իսկ անոնք որ արհեստ ունին, մինչեւ 35 ֆրանք կը վաստկին։ Կեանքը չափազանց աժան ըլլալուն, իրենց վաստկածով լաւ ապրելէ ետք. ամիսը 2—300 Ֆր. ալ կրնան ուեցնել։ Սենեակի վարձքերն են ամսական 50 Ֆր.էն սկսեալ մինչեւ 75—100 ֆրանք Ուտեստեղէնը, ընտանիք մը նմէկ գուրսէն գնէ, Փարիզի ճիշդ կէս գինն է, եւ ճաշարանները սուղ չեն։ Այս օրերս հայկական ճաշարան մըն ալ բացուեցաւ, որ կոչուած է կեդրոն դառնալ մեր բոլոր հայրենակիցներուն։

Հայերուն հետ բաղդատելով Յոյները մեծ թիւ մը կը կազմեն հոս։ Ունին հինգ ճաշարան, սափրիչ, դերձակ եւ շատ մը հաստատուած վաճառականներ, ամէնքն ալ Թուրքիայէն՝ Իզմիրի դէպքէն ետք եկած։ Հայերուն մէջ ալ, անոնք որ արհեստ ունին կամ ազգամ ազհաստատուելու վրայ են։ Այսպէս, ունինք երեք դերձակ։

Ազգային կեանքը գրեթէ մեռած է, շարժում բնաւ չկայ։ Ջանքեր եղան միութիւններ հաստատելու. դժբախտաբար, անհամաձայնութեան հետեւանքով կարելի չեղաւ դրական գործ մը տեսնել։ Ազգային իշխանութիւնները երբեք չեն զբաղիր այս քաղաքով։ Դպրոցի մը անհրաժեշտութիւնը զգալի կը դառնայ, քանի ընտանիքներու թիւը բազմանայ։ Մօտաւորապէս 30 երախայ կայ, որ Ֆրանսական դըպրոց կը յաճախեն, եւ հայերէնը հետզհետէ կը մոռնան։ Ցեղասպան գաղութը միջոցներ չունի ուսուցիչ մը պահելու, իսկ ազգային մարմիններուն բնաւ հոգը չէ թէ նոր սերունդը կը փճանայ կամ կը կորսուի։ Այս անտարբերութիւնը կարելի չէ ոեւէ կերպով արդարացնել։

Կը կրկնեմ. հոս գործազրկութիւն չկայ, հոս եկող հայրենակիցներուն կրնանք գործ գտնել։ Պատասխանատուութիւն չենք ստանձներ երբ գործը չեն հաւնիր կամ դրամը քիչ կը գտնեն։ Հոս օրավարձը քիչ է, սակայն ծախքերն ալ անոր համապատասխան են։ Փարիզ 60 Ֆր. օրական կ'առնեն եւ բոլորը կը ծախսեն. հոս 25 Ֆր. առնողը կ'աւելցնէ։

Կամաւոր Մինրան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՇԱԻԱԶԻ ԼԸ ՌՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Շարունակելով կարեւոր մրցումներու շարքը՝ յառաջիկայ կիրակի «Արմէնիա»յի առաջին խումբը պիտի մրցի Sporting Club Choisy le Roiի Ա. խումբին դէմ Շուազիի մէջ։

Անցեալ կիրակի օրուան լաւ խաղարկութենէն վերջ, կը յուսանք որ հայ խումբը այս անգամ պիտի յաջողի յաղթել։ «Արմէնիա» արդէն ծանչցուած է ֆրանսական շրջանակներու մէջ եւ հրաւէր ստացած է բազմաթիւ խումբերէ.

Ժամադրավայրը որոշուած է կիրակի օր ժամը 1.50ին Gare d'Austerlitz։

Արմէնիայի պահեստի եւ երկրորդ խումբերն ալ պիտի ունենան կարեւոր մրցումներ։

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Երեքշաբթի իրիկուն Սէնթ Բոլի մէջ (Փարիզ) Աւետիս կէօնէյեան պակասութեամբ պարտուած հռչակուեցաւ Shirdelի դէմ։ Աւետիսի մրցումը տեւեց 8 րոպան, իւրաքանչիւրը երկու վայրկեան։

Իսկ կիրակի ցերեկ նոյն սրահին մէջ խանցեան պիտի մրցի Laurentի հետ։ Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԱՄՈՒՆ ԳՈՂԸ.— Նէյրէ փողոցին վրայ կեդրոնուի զունտիկ եկեղեցի մը։ Կէս գիշերին, լուսարարը ձայն մը լսեց։ Կարծելով որ Եհովան է, ականջը լարեց, ափը կլորցուց փող ըրած եւ մտիկ ըրաւ։ Ցանկարծ նշմարեց որ եկեղեցիին զանձարանին մամերը կուլային։

Լուսարարը, զարմանալով դուրս ելաւ իր խցիկէն։ Գող մը զանձանակները կը պարպէր լռիկ ու մնջիկ։

Լուսարարը ետ վազեց, առաւ հրացանը եւ գնաց փակել դուռը, որ բերանը բացեր էր եւ առատուան պաղ շունչը կը փչէր իր երեսին։ Գողը տեսաւ զայն։ Սպառնացին երկնցուց առարկայ մը, որ ատրճանակի կը նմանէր։

— Ճամբայ բա՛ց, թէ ոչ կը սպաննեմ քեզ։

Լուսարարը կրակեց։ Գողը վիրաւորուեցաւ սրունքէն։ Եւ սակայն յաջողեցաւ դուրս նետուիլ։ Այդ պահուն ներս կը մտնէր եկեղեցիին քահանան, որ տեսնելով լուսարարը, ձեռքին հրացանը, կրունկները դարձուց եւ փախաւ պոռալով.

— Լուսարարը խենթեցե՛ր է, լուսարարը խենթեցեր է։

Եւ գողն ալ առիթն ունեցաւ կորսուելու ուրիշ ճամբով մը։

ԱՆՕԹԻ ՄԵՌԱՒ.— Անգլիական գիտական ընկերութիւն մը պաշտօն յանձնած էր Փրոֆ. Փիչֆըրլթի, գիտական հետազօտութիւններ կատարել հիւսիսային կղզիի մը մէջ, որ կը գտնուի Կրօէնլանտի մօտ, սառուցեալ ովկիանոսին մէջ։ Փրոֆէսօրը, որ երկրաբան եւ աստղաբաշխ էր, իր վայրի շուներուն հետ, եօթը տարի աշխատեցաւ կղզիին մէջ, բոլորովին մինակ։ Երբեմն անգլիական նաւ մը անունդի առատ պաշար կը հասցնէր իրեն։ Սակայն տարի մը մոռցան փրոֆէսօրը եւ ոչ մէկ նաւ հանդիպեցաւ կղզին։

Ու փրոֆէսօրը անօթի մեռաւ։ Երբ անցեալները նաւ մը գնաց կղզի, ճամբորդները գտան փրոֆէսօրին դիակը։ Քովը կը գտնուէին իր ուսումնասիրութիւնները սառուցեալ կլիմային, գեղեցիկ հիւսիսափայլերուն մասին, ինչպէս նաեւ իր յուշատետրը, ուր օրը օրին գրած էր կեանքը։

Մնունդին օրը չէր կրցած այլեւս գրել։ Այդ օրերուն մեռած էր։

ԷՐԻԿԸ ՉԱՐԿԱԾ ԿՆԻԿԸ.— Ռոմէնվիլցի տիկին Սէլէն գէշ էրիկ մը ունէր, շատ ծեծ կ'ուտէր։ Ափսո՛ս, եթէ էրիկը չար սիրտ մը ունէր, տիկին Սէլին երկար լեզու մը ունէր։

Անցած օր, էրիկը ծեծեց, կնիկը լեզու շարժեց։ Ցանկարծ հինգ գնդակ պարպուեցաւ։ Տիկին Սէլին գետին փռուած էր, գանկն ու կուրծքը ծակ-ծակ եղած էին։

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ.— Երիտասարդ մը, Մէրսիէ, որ օդանաւորդներու վարժարանը կը յաճախէ, անցեալ օր օդանաւով փորձ մը կատարած պահուն, ցածէն կը թռի եւ կը զարնուի ծառի մը։ Օդանաւը կ'իյնայ գետին։ Երկու պայթիւններ կը լսուին, պէնզինը կրակ կ'առնէ եւ օդանաւը կ'այրի։ Երբ շրջականերէն քանի մը գիւղացիներ, որոնց կարգին օդանաւորդին մայրը, օգնութեան կը հասնին, արդէն կիսովին այրած էր դժբախտ օդանաւորդը։

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Յիշեալ գրեցին. Հոկտեմբեր 9ի Կիրակի գիշերն է, որ տեղի պիտի ունենայ Կովկասի պետական թատրոններու յայտնի դերասանուհի Տիկին Դուրեան-Արմէնեանի վերջին ներկայացումը, մասնակցութեամբ ծանօթ դերասան Պ. Լեւոն Երամեանի եւ Փարիզի հայ դերասանական լաւագոյն ուժերուն։ Կը ներկայացուի Շուէտացի թատերգակ Օ'Նէյլի «Աննա Քրիստի» կամ «Ալեկոծ ծովը» դրաման, նոր արար, որ մեծ ազմուկ հանած է Շուէտի, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Աննա Քրիստիի դերը տիկ. Արմէնեանի եւ Մեթ-Պէրկ նաւաստիի դերը Պ. Երամեանի լաւագոյն դերերն են։ Հովանաւորող յանձնախումբի անդամներն են՝ Տիկիններ Կիւլպէնկեան, Ս. Ֆրէնկեան, Պ. Պ. Լ. Բաշալեան, Տ. Կասպարական, Ա. Համբարձումեան, Մ. Յակոբեան, Էտկար Շահէն, Տ. Խան Քէլէկեան եւն.

«ՅԱՌԱՋ»,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆԸՄԱՐԷ ԹԷ ՁՕՐԵՂ ՄԱՐԴՈՑ ՃԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

— Եթէ լաւ հասկցայ, ուրեմն, գրաւումի գործողութիւն մըն է որ կ'ուզէք փորձել։

— Ճիշդ այդպէս։

— Լաւ, ուրեմն. կրնաք վստահ ըլլալ թէ՝ գասերնին պիտի առնեն

Այն տեսակ շեշտով մը ըսաւ այս խօսքը, որ ես ու Քարասօֆ, հակառակ ծանր կացութեան, չկրցանք զսպել մեր խնդուքը։

— Չեմ կասկածիր այդ մասին, ըսաւ Քարասօֆ, եւ ատոր համար է որ յամառօրէն ձեզմէ կը խնդրեմ ձեր կարելին ընել, գոնէ ութ օր զանոնք Մոսկուայէն հեռացնելու համար։

— Փորձս թող այդ ըլլայ բայց պիտի բաւէ՞ այդ։

— Լայնօրէն, քանի որ ութ օրուան մէջ, ձեր մայրը՝ արտասահման, ապահով տեղ հաստատուած ըլլալով, նոյնպէս եւ ես, պիտի գանք միանալու ձեզի, ձեզ «փրկելու» համար ձեր կորգին։

— Բայց ինչպէ՞ս պիտի գիտնաք թէ՝ ութ օր յետոյ ես ո՞ւր պիտի ըլլամ։

— Ա՛հ, բայց, մեզ ինչ՞ տեղ կը դնէք։

— Ո՛չ բայց, ինչ որ այս առտուընէ ի վեր գլխուս կուգայ, այնքա՛ն զարմանալի կը թուի...

— Որ ո՛չ ձեր ականջներուն կրնաք հաւատալ, ո՛չ ալ ձեր աչքերուն։

— Եւ կ'ապահովէք թէ ութ օրուան մէջ...

— Կ'ըսեմ, ութ օր. որովհետեւ, պէտք է որ վերջապէս նկատի առնեմ խնդրին անծանօթ պարագաներն ալ։ Բայց, վստահ եղէք թէ՝ աւելի առաջ իսկ, կարգադրած պիտի ըլլանք։

— Ինչ հրաշալի մարդեր էք։ Եւ հիմա կը հասկնամ թէ՝ ինչո՞ւ Չեկան այդքա՛ն կը սարսափի ձեզմէ։

— Բէօ՜հ, եթէ Աստուած ինծի գեռ կեանք տայ, Չեկան ուրիշ տեսնելիքներ ալ ունի։ Ինչ որ ալ ըլլայ, կարեւոր է որ հիմակուց, ձեր մեկնումը պատրաստէք։ Եւ նոյնիսկ, ըստ իս, լաւ կ'ընէիք եթէ հեռաձայնէիք կուլիկովին, իրեն իմացնելու համար թէ՝ այս իրիկուն իսկ կը մեկնիք հետապնդելու «Ճերմակ գործակալները»։

Խորշանքի շարժում մը ըրաւ կոստանդինովնա

— Ա՜հ, ո՛չ այդ մէկը, ըսաւ, եթէ անոր հետ խօսիմ հեռաձայնով, պիտի փորձուիմ երեսին տալ իր «առաքինութիւնը»։

— Զգեցէք ինծի ընդմիջեցի. քանի որ ան ինծի պաշտօն յանձնեց ձեր վրայ հսկել, ես պիտի իրեն իմացնեմ ձեր մեկնումը։

Մինչդեռ անոնք կը ծիծաղէին իմ խօսքերուս վրայ,— որովհետեւ մեր կացութեան ծիծաղելի կողմը հոն է որ, որսին պաշտօն յանձնուած էրնեղը գնել որսորդը —, ձեռքս առի հեռաձայնի գործիքը եւ Չեկայի հետ հաղորդակցութեան մտնելով կուլիկովի իմաց տուի «Կարմիր կոյսին» որոշումը։

— Ա՜հ, ա՜հ, որոշե՞ց վերջապէս, մո՛գը. պատասխանեց ան։ Եւ գիտե՞ս, եթէ ճամբու ընթացքին վարանի, շատ պէս սատկեցուր զայն մինակ ատոր արժանի է։

Հասկցայ, ընկեր, կրնաս ինծի վստահիլ։ Եւ գործիքը վար դրի։

Կոստանդինովնա դեռ դողին կտրած էր։

— Ցեսնենք բսի հիմա ալ գիտցա՞ք թէ ի՛նչ զգացում կը կը կրեն հոն ձեզ հանդէպ։

— Ո՛հ, պատասխանեց. այս հաստատումին պէտք չունէի գիտնալու համար։ Բայց, կրնաք վստահ ըլլալ քանի որ զիս շուն կը նկատէ, կրնայ վստահ ըլլալ թէ՝ շան ձագ մը պիտի հասցնեմ իրեն։

Ոչ մէկ կերպով կարելի է արտայայտել ոխի ու արհամարհանքի շեշտը որ ան դրաւ իր յայտարարութեան մէջ։

Ընդունելով նոյնիսկ թէ այս կինը՝ մեզի հետ վերապահութեամբ կը շարժէր, կուլիկովի իր անճարակութեամբ. զայն վերջնական կերպով մեր գիրկը նետած էր։

Փաստը շուշացաւ, որովհետեւ, վագրը սկսեր էր արթննալ անոր մէջ։

— Ըհ, պայքա՞ր կ'ուզեն, ըսաւ, լաւ ուրեմն. ուզածնին պիտի ունենան։ Եւ քանի որ ես շուն եմ, ի զուր իրենց պիտի գիտնան թէ, ամէն շունի պէս ակռաներ ունիմ, ինքզինքս պաշտպանելու եւ յարձակելու համար։

Բառը, անշուշտ որ ազդած էր։

Չկրնալով ինքզինքս զսպել, թոյլ տուաւ որ պոռթկայ իր զայրոյթը։

— Բաւական կը ճանչնաք զիս, եւ գիտէք թէ սովորութիւն չունիմ պարծենալու։ Ու նաեւ գիտեմ բառերու արժէքը։ Հաճեցէք ուրեմն լուրջ նկատել եւ արժանի կարեւորութիւն տալ առաջարկիս որ պիտի ընեմ ձեզի։

— Մտիկ կ'ընենք, ըսաւ Քարասօֆ։

Վայրկեան մը ամփոփուեցաւ, յետոյ վերսկսաւ.

— Եթէ յաջողիք մայրս փրկել, եթէ զիս ազատէք այդ կողմէն ամէն մտահոգութենէ, եթէ ինծի փաստը բերէք թէ՝ անկից յետոյ այլեւս անոր դէմ չեն կրնար փոխ վրէժ գիմել, երդում կուտամ ձեզի որ ձեզի պիտի տամ միջոցները իրարու ետեւէ տապալելու՝ այժմ իշխանութեան վրայ գտնուող բոլոր մարդերը։

(Եար)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ,,Ը 2 ՀՈԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ, ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

«Տէյլի Էքսփրէս», մասնաւորապէս լրտեսներու անունները քննելով, կը յայտնէ թէ հարիւրապետ Պոյս, գնդապետ Պէյթըն անունով մարդիկ անծանօթ են Անգլիոյ մէջ։ Սովետները այս լրտեսներու պատմութեամբ կ'ուզեն ուժեղցնել հականգլիական քարոզութիւնները։ Եթէ իրապէս մահապարտները գնդակահարուած են, անպայման կեղծ անուններ տրուած են անոնց։

Անգլիոյ ձախ շրջանակներն ալ կ'ըմբոստանան այս սուտ ամբաստանութեանց դէմ եւ դանոնք կ'ընկատեն արդիւնք Ռուսերու կրած պարտութիւններուն Չինաստանի հարաւային մասերուն մէջ։

«Տէյլի Հէրըլտ» եւ «Տէյլի Նիուզ», ընդունելով հանդերձ, որ Ռուսիոյ մէջ կրնան լրտեսական կազմակերպութիւններ գտնուիլ, ուժգնօրէն կը բողոքեն մահապատիժներուն դէմ անոնց, որ հասարակ ոճրագործներ չեն։

15 Երեսփոխաններ ձերբակալուած

Թորոկէն քաղաքին (Լիթուանիա) վերջին խռովութիւններուն պատճառով, տեղական իշխանութիւնները ձերբակալեցին մօտ հազար մարդեր, որոնք պիտի դատուին պատերազմական ատեանի մը առջեւ։ Ձերբակալուեցան նոյնպէս 15 երեսփոխաններ։ Բազմաթիւ ուրիշներ արտասահման փախան։

Ընկերվարական երեսփոխան մը, Միքուլսքի, որ պարագլուխն էր խռովութեանց, ոստիկաններու հետ բախումի մը պահուն սպաննուեցաւ։

Ի՞նչպէս գրաւեցին «Թոսթի» նաւը

Գրած էինք թէ ռուսերը Սեւ ծովուն մէջ գրաւելով եգիպտ. «Թոսթի» նաւը, Օտեսա տարած էին զայն։ Ազատուած օտար ճամբորդները «Չիչէրին» նաւով վերադարձած են Պոլիս եւ «Աքշամ» թերթին կը պատմեն թէ ինչպէս տեղի ունեցած է գրաւումը.—

Նախկին ռուսական «Ինքէրման» նաւը Վրանկէլի կողմէ կը տարուի Պիզէրթ եւ հոն կը ծախուի եգիպտական ընկերութեան մը, որ զայն «Թօսթի» անունով մկրտելէ յետոյ, կը յատկացնէ ռումէն եւ եգիպտական նաւահանգիստներու միջեւ ճամբորդութեան։ Օգոստոս 7ին, «Թօսթի» կալացէն կը հեռանայ, փայտ բեռցած։ Սեւ ծովուն բացերը, մէջտեղ կ'ելլեն հինգ պոլշեւիկներ, որոնք ռուս մեքենավարի մը մեղսակցութեամբ պահուըտած էին նաւին մէջ։

Կը յարձակին Բ. նաւապետին վրայ, որ Իտալացի մըն էր։ Զայն սրախողխող ընելէ յետոյ կը նետեն ծով։ Քանի մը նաւաստիներ կ'ուզեն օգնել, բայց անզէն ըլլալով, չեն կրնար բան մը ընել։ Յետոյ միեւնոյն բախտին կ'արժանանայ մեքենավարներու պետը. Յոյն մը։ Մեքենավարին կինը, եգիպտուհի մը, որ կը քնանար իր խուցին մէջ, աղաղակները լսելով, դուրս կ'ելլէ եւ ականատես կ'ըլլայ արիւնոտ տրամին։

Յոյն նաւապետը, տեսնելով որ անօգուտ է դիմադրել, կը համակերպի եւ նաւը կ'առաջնորդէ դէպի Օտեսա։ Ամբողջ կռիւը տեւած էր քառորդ ժամ։ Օտեսայի մէջ ճամբորդները ազատ կ'արձակուին, բացի նաւապետէն։

Ճափոնի աղէտը

Ճափոնի աղէտին մասին հետզհետէ կը հասնին նոր մանրամասնութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ, 40 տարիէ ի վեր նման ծովային ահաւոր ուրական մը չէր տեսնուած։ Այնքան արագութեամբ պատահած է, որ շատեր չեն կրցած ապաստանիլ բարձրերը։ Այսպէս, ծովեզերեայ գիւղի մը մէկ բնակիչը կը պատմէ թէ երբ ծովին վրայ փոթորիկը սկսաւ, անմիջապէս լուր տուաւ իր կնոջ եւ տղոց։ Ծովը կը բարձրանար։ Հազիւ թէ ծառ մը բարձրացած էին, երբ ալիքները հասան եւ խլեցին կինն ու տղաքը։

Կը հաստատուի թէ ընդծովեայ երկրաշարժի մը արդիւնքն է, այս աղէտը, որ սարսափելի փոթորիկի մը պատճառով աւելի խստացաւ։

Թոքիոյի պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, խեղդուածներուն թիւն է 3000, վիրաւորները 2,313, փլած տուները 3000, ընկղմած նաւերը 32։ Ամէնէն աւելի վնասուած է Քիու-Սիու կղզին եւ Քումիմօ քաղաքը։ Քումիմայի մէջ 270 հոգի խեղդուած, 417 տուներ քշուած են։ Նացուշիրոյի թումբը, որ վեց միլիոն եէնով շինուեցաւ, քանդուած է։ Նոքոհամայի մէջ 15,000 հոգի անապաստան կը մնան։

Գիւղի մը մէջ 600 հոգի բարձրացած էին գիւղին ամէնէն բարձր տունին տանիքին վրայ եւ օգնութիւն կը պոռային։ Ալիքները քշեցին տարին զանոնք։ Օդանաւեր կը թռչին աղէտին վայրին վրայ։ Աղէտը հետզհետէ կը նուազի, առաջանալով դէպի հիւսիս։ Ընդհանուր վնասները առայժմ կը հաշուուին 250 միլիոն։

Եըլտըզի կազինօն փակուած

Թարմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Սեպտ. 13 թուականով.
— Թուրք ընդհանուր դատախազը, ընկերակցութեամբ ոստիկաններու, Եըլտըզի կազինօն այցելեց երէկ գիշեր եւ հրամայեց որ անմիջապէս փակուի անիկա։ Խաղի սեղաններուն եւ դրամարկղին մէջ գտնուած դրամները գրաւուեցան։

Ներկայիս չի գիտցուիր թէ ինչ հիման վրայ կ'արդարացնեն իշխանութիւնները իրենց այս արարքը, քանի որ Եըլտըզի կազինօն կանոնաւորապէս արտօնուած է։ Կը կարծուի թէ Թուրքիոյ վարիչները ազդուած են այն բանէն թէ կազինոյին բացուելէն ի վեր ոճիրները աւելցած են, հետեւաբար ուզած են փակել զայն։

Իսկ Թանի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ.—

Ընդհանուր դատախազութիւնը կէս գիշերին փակել տուաւ Եըլտըզի կազինօն, անոր համար որ այդ հաստատութեան անօրէնութիւնը հակառակ տրուած արգելքին, խաղասրահ կ'ընդունէր Թուրք եւ իսլամ հպատակները։

Ինչպէս կը յիշուի, Եըլտըզի կազինօն բացուեցաւ անցած տարի Սուլթան Համիտի նախկին պալատին մէջ, նպատակ ունենալով Եւրոպայի զբօսաշրջիկները հրապուրել դէպի Պոլիս, զայն դարձնելու համար նոր Մօնթէ-Քարլօ մը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԳՈՍԻ շէնքը, որ Լոնտոնի Սիթէին կեդրոնը կը գտնուի, ծախու հանուած է խորհրդային կառավարութեան կողմէ։

ԼԷՀ ԶՕՐԱՎԱՐ Զակոյսքի, որ Օգոստոս 6ին խորհրդաւոր կերպով փախած էր Վիլնայի բանտէն, կ'ըսուի թէ Փարիզ ապաստանած է։

ՖԱՇԻՍԹ ազգային պաշտպանութեան գործավար Բէնէվ պէյ Թրակիա մեկնեցաւ' քննական պտոյտի մը համար։

Հ.Յ.Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Փլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. Շրջ. ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի Ռամիկ Հայրենակցական Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ո. Միութեան, Տարօն-Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի եւ Կիլիկիոյ Հայրենակցական Միութեանց, ինչպէս նաեւ Սպայից Միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ-ի եւ Հայ Արիներու։

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժ. 9ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը 21 Rue Cadet

ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի «Արծիւ» Միութեան եւ մասնակցութեամբ' Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ո. Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, Հօկի, Մալաթիոյ կրթասիրացին եւ Սէօյլէօզի հայրենակցական միութեան։

Այս կիրակի կէսօրէն վերջը ժամը 2ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու։ Կը մասնակցին 8 տեղական մասնաճիւղեր եւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղը։ 18 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին, Stade Petit Jean-ի մէջ, Porte Picpus.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազգիւր Սերոբ խումբի ընկերները ժողովը կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 Rue Blanqui K. Bicêtre Seine. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Խնձակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 131 Faubourg du Temple, Belleville.

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Զաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հասցէին։

Հ. Յ. Դ. Մօնրուժի, Քաշանի եւ շրջակայքի նորակազմ «Արծիւ» խումբի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 17 Rue Ampère Cachan, ընկ. Մինաս Ալթունեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Դասախօս ընկ. Յոքթ. Կ. Դլըճեան. Կը հրաւիրուին Լիոնի բոլոր ընկերները։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի ընդհ. ամսական ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեան ընթերցարանը, (Ֆլօրիա)։ Օրակարգ' կարեւոր։

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կիրակի Ողիմպիականին կը մասնակցին Փարիզի շրջաններու տասը մասնաճիւղի մարզիկները։ Գուա Գօլոմպի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր շրջանի հայութեան դիւրութիւն ըլլալու համար ողիմպիականի տոմսակները կը ծախէ, Գուա-Գոլոմպի ծանօթ ժամագործ Գ. Գառնիկ Ցովհաննէսեանի խանութը։

«ՅԱՐԴԳՈՂ»ի դեղարուեստական երեկոյթը' նուիրուած Սայաթ-Նովայի' տեղի կ'ունենայ 8 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Շրջ. Պատգամաւորական ժողովի յանձնախումբը կը ծանուցանէ բոլոր մասնաճիւղերու պատգամաւորներուն եւ միւս Մարզական միութեանց ներկայացուցիչներուն, որ Շրջ. Պատգմ. ժողովի բացումը փոխանակ մասնաճիւղիս կեդրոնատեղին' տեղի կ'ունենայ 8 Rue Jean Goujon։ Ժողովը կը գումարուի այսօր Ուրբաթ գիշեր ժամը ճիշտ 9ին։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՑ

ՕՏԱՐՆԵՐ

Մարսէյլ, Ա. Թ.— 35 Ֆր.
Մարթիկ, Ա. Ն.— 35.
Մարթիկ, Գ. Գ. — 35.
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 150.
Վալիէ լէ Կռանտ, Լ.Ա.—142.
Լապէկիւտ, Ա. Տ. — 70.
Քամարկ, Ա. Խ.— 35.
Մարսէյլ, Կարծ. - 532.
Փարիզ, Գ.— 25.
Միլանօ, Կարծ. — 40.
Ցէսըն, Ժ. Գ.— 20 Ֆրանք։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Գ. Եզ. Զահրէճեանէ խմբագրատուն հանդիպիլ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅՑՈՒՆԻԻ

"ՃԱՐԼՍԹՕՆ,,

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ՄԻՄԱՂ - ՄԻՄԱՂ - ՄԻՄԱՂ

ԳԻՆ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել Նամակով' Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն ու ցրուիչներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Մզակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել' իր եղբօր' Agop Sérérian-ի 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

— Կը փնտռուի ընկ. Շ. Գարահիսարի Սուշէհրիէն Սիս գիւղացի Աւաքել Զաքարեան։ Հօր անունը Տրդատ եւ մօր անունը Արուսեակ։ Իմացնել' եղբօր Զաքարեանի Aux Escabrin, par Aubin (Aveyron) France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Երզնկացի Յարութիւն եւ Պայծառ Մանուրեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գասըմփաշա Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին։ Յարութիւն ամուսնացած էր Թուրքէլէկցի Տիգրանուհիի հետ։ Կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել' իրենց եղբօր Բենիամին Մանուրեանի, հասցէ' Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.):

«Բուժանք» Լոյս տեսաւ Սնգալ ի Ահր (Բ. տարի թիւ 3 ճոխ բովանդակութեամբ։ Կը ծախուի Պէլվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով։

«ԿԱՎՌՈՇ»

Հրապարակ կ'ելլէ ամէն եշ. օր'

ԳԻՆ 1 ՖՐԱՆՔ 50

ԱՆԿԻԷՆԻ մէջ կը ծախուի ամէն տուտու կայարանին առջեւ եւ ցերեկները 3 Rue de Chemin de Fer, Mme. Vve. Cordier-ի գրատունը։

ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ Արեւելեան փարպետ խոհարար մը. հանգիստ գործ լաւ վարձատրութիւն։ Դիմել ճաշարան Թիլկատին' Ղ. Քէնտիրեանի, 6 Trav. du Mont de Piété Marseille.

Գործ կը փնտռէ Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ վարպետ խոհարար մը։ Դիմել' Յովհաննէս Խաչատուրեանի' 1 Rue Louis Bonnet Paris (11e).

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր մօտ կը գտնուին ԴՐՕՇԱԿԻ, Հ. Յ. Դ. ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՄԻՆՆԵՐՈՒ եւ ծանօթ հեղինակներու հին եւ նոր հրատարակութիւնները։

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ' Իմ Գիրքը 20 ֆրանք. Ճամբորդը 20, Ազատութեան ճանապարհին 20, կաթուշկը 4։ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ' Հոսանքներ 10։ Շարժման նախապատմութիւն Ա. եւ Բ. հատոր, 15ական ֆր., դոքը նորագոյն պատմութեան մէջ 15, Համայնավարութիւն եւ մաշխարհային յեղափոխութիւն 15։ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ' Դաշնակցութիւնը 10, Դաշնակցութեան Լիկւիդացիան 9, Ընկերվարութիւն եւ Դեմօկրատիզմ 3, Դաշնակցութեան քաղաքական ուղին 9, [illegible] տանի անկախութիւնը 4։ ՉԱՐԽԻԱՆԴ' Կրնա՞նք հաշտուիլ [illegible] հետ եւ միացեալ Անկախ Թուրանիա 16։ ՍԱՍՈՒՆԻ' Տաճկահայաստանը ռուսական տիրապետութեան տակ 15։ ԻՇԽԱՆԵԱՆ' Երկրորդ բոլշեւիկեան բանտում 13։ ՇԱՆԹ' Կայսր 10։ Արեւելեան վիպակ. Մինաս Չերազ 20, Թովք-Կէօլէծիւք 22, Ցեղական խնդիրներ [illegible] Ուղիներ 12, Ի՞նչ պատմեց Թըրքըսնէմը կամ Սիֆիլիզը 6, [illegible] 5, «Մայիս 28» 5, Էջեր իմ օրագրէն 6, Յոյսեր եւ Երազներ 13, Ն. Պէշիկթաշլեան' Ընկեր Շահպար 5 ֆրանք։

ՈՒՆԻՆՔ' Քրիստափոր Միքայէլեանի, Հայկ. Ազատագրական փոխական հերոսներու եւ հայդուկային խումբերու նկարներ, տարբեր մեծութիւններով 3, 2 եւ 1.50 ֆր. քարտ փոստիր 0.25 [illegible] թիմ. փոստի ծախք չառնուիր Ֆրանսայի համար։

Դիմել' ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը L. KÉVONIAN-ի

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» »	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	10 Roubles or	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc Eg.	[illegible]
»	II »	[illegible]
»	III »	[illegible]
Թուրքի երկթ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		«	ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

17 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 443 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ.

ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ

Դարերէ ի վեր մեր ազգային հաւաքականութեան համար մղուած պայքարը շինծու եւ քմահաճ մարզանք մը չէ, այլ անխուսափելի հարկադրութիւն մը։ Ապրելու կամ մեռնելու հարց մը։

Մեր ժողովուրդին թիւը, անոր բարոյական եւ ֆիզիքական ուժը կը բաւե՞ն իր գոյութեան պայքարը յաջողութեամբ գլուխ հանելու։

Այս խնդիրը իբրեւ հարցական չի կրնար դրուիլ։ Կա՛մ պիտի ապրինք, կա՛մ պիտի մեռնինք։ Եթէ կ'ուզենք ապրիլ, պիտի աշխատինք, պայքարինք և խոչընդոտներուն դէմ դնենք։ Ուրիշ ելք չկայ։ Հազար անգամ, հազար ու մէկ փաստերով ու պատճառաբանութեամբ՝ բացատրած ու ապացուցած ենք թէ ժողովուրդ մը իր հաւաքականութիւնը պահելու եւ զարգանալու համար իր աշխատութեան միայն կրնայ ապաւինիլ. այլապէս կը դառնայ ապերախտաբար հիւծուելու, ոչնչանալու դատապարտուած բազմութիւն մը, որու կեանքի տարիները կարճ են։

Ինքնավստահութիւնը կորսնցուցած եւ կորովէ ու կամքէ զրկուած բազմութիւններու համար անհասկնալի եւ անըմբռնելի յամառութիւն մը կը համարուի, այս տարրական ճշմարտութիւնը։ Սակայն ապրելու կամք եւ վճռականութիւն ունեցող հատուածները խորապէս ըմբռնած են զայն։ Ահա՛ ասոր մէջ պէտք է փնտռել այն յամառ եւ յարատեւ եռանդը որ կուտակուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային ժողովները վերջացան շարք մը գաղութներու մէջ — Ամերիկա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Պարսկաստան եւ Սուրիա։ Բոլոր շրջաններն ալ մէկ մարդունման, կեանքի մեծ պայքարի, ժողովրդային հաւաքականութեան մեծ գաղափարի, իբրեւ ազգ ապրելու գիտակցութեամբ դաստիարակուած ու թրծուած, մէկ դաւանանք կը հռչակեն.— Թշնամիներէ .... Չտանդներով շրջապատուած է, մեր հայրենիքը եւ հայ ժողովուրդը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ մարտական կազմակերպութիւն, միակն է որ իր ուսերուն վրայ պիտի վերցնէ անոր պաշտպանութեան մեծ աշխատանքը եւ իր շուրջը պիտի համախմբէ բոլոր կենդանի ուժերը, մինչեւ որ ստեղծուի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը, ուր հայ ժողովուրդը պիտի ամփոփուի ու վերսկսի իր ստեղծագործ աշխատանքը։

Այս միատեսակ քաղաքական մտածողութիւնը աշխարհի զանազան ծայրերը հաստատուած մեր կուսակցական զանգուածներու կողմէ, կը բխի խորունկ գիտակցութենէ, հաստատ վճռականութենէ եւ ծանր զոհողութեան յանձնառութենէ մը։

Ասիկա հրաշք մըն է. այդ հրաշքն է, որ կ'ապրեցնէ ազգերը, որքան ալ տկար կամ վտիտ ըլլան անոնց ուժերը։ Այս հրաշքը անհասկնալի ու անըմբռնելի է անմիտներու ու բրածոներու համար, որոնք կը համարձակին հրապարակաւ յայտարարել թէ «Դաշնակցութեան այս որոշումները պէտք չէ լուրջ բանի տեղ դնել»։

Այնքան կարճ է անոնց քաղաքական տեսողութեան սահմանը, որ ծափ կը զարնեն, ըսելով թէ Դաշնակցութիւնը մեր երկրին մէջ գոյութիւն չունի եւ հոն իշխող պոլշեւիկ իշխանութիւնը բարեկամ է Թուրք կառավարութեան եւ թէ Դաշնակցութեան բոլոր յոխորտանքները պիտի ծառայեն միայն... դրամ հաւաքելու եւ իրենց վարիչները ապրեցնելու։

Այս պիղծ բերանները չեն կրնար ըմբռնել թէ Դաշնակցութիւնը իրենց գիտցած Բաբելոնը չէ, եւ ոչ ալ անոր գործիչները իրենց գիտցած գործիչներն են, որոնք սովոր են տեղէ մը ուրիշ տեղ երթալու համար հարիւրաւոր ոսկիներ վատնել։

Դաշնակցութեան կազմակերպուած շարքերը, սկսեալ ամենափոքր մարմիններէն մինչեւ մեծ զանգուածները, ունին իրենց փոխադարձ հակակշռի կանոններն ու օրէնքները, որոնց միջոցով հնարաւորութիւն ունին հսկելու նիւթական, բարոյական ու ֆիզիքական բոլոր աշխատանքներուն վրայ։

Այստեղ է որ պէտք է փնտռել Դաշնակցութեան տոկունութիւնն ու անխորտակելի կազմակերպութիւնը եւ ոչ թէ անոր անդամներու մոլեռանդութեան կամ աղանդաւորութեան մէջ, ինչպէս կ'ուզեն հաւատացնել մեր հակառակորդները։

Հայկական դատի պայծառ ըմբռնումը եւ քաղաքական ուղեգծի միատեսակ դաւանումը ցոյց կուտան որ բոլոր շրջաններու դաշնակցական զանգուածները շատ լաւ գիտեն թէ ինչ կ'ընեն իրենք եւ ինչ կ'ընեն իրենց գործիչները։

Դաշնակցական շարքերը գիտեն նաեւ արհամարհել բոլոր տեսակի թզուկներու ցեխարձակումները եւ անշեղ քալել դէպի իրենց նպատակը, կոխկրտելով բոլոր խոչընդոտները։

Այս է Դաշնակցութեան պատմական առաքելութիւնը։

Եւ երբ կուսակցութիւն մը վճռեր է իր բոլոր ուժերը լարել այդ առաքելութիւնը գլուխ հանելու համար, անօգուտ է անամէջ փամփուշտներ արձակել անոր դէմ։ Այդ յարձակումները ուրիշ բան չեն ապացուցաներ, եթէ ոչ մեր կենսունակութիւնը եւ մեր հակառակորդներուն տգիտութիւնն ու ապիկարութիւնը։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆրէզնոյի Մշակը, անկախ հայաթերթ, խօսելով քրտական վերջին շարժումներուն վրայ, կ'ըսէ (30 Օգոստոս)

— «Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն վերջ քրտական շարժումը լուրջ կերպարանք ստանալով, Պիրութէն մէջ ստեղծեց ցեղային անկախութեան ձգտումն ու գաղափարականը։

«Ցեղերը անհատապէս, խմբովին եւ կամ ժամանակ, աշիրէթային կռիւներ մղած են Թուրք ծանրացող ձեռքին դէմ, եւ սակայն ոչ Թուրք պատմութիւնը եւ ոչ ալ մամուլը արձանագրած է այդ կռիւներուն անցքերն ու իրողութիւնները։ Շէյխ Սայիտի ըմբոստ շարժումէն վերջ, այլ եւս քրտական շարժումները ոչ անհատական, ոչ աշիրէթական եւ ոչ ալ խմբական են, այլ զուտ ցեղային։

«Կարինէն մինչեւ Պարսկաստան, Պարսկաստանէն մինչեւ Մուսուլ եւ Տիգրանակերտ եւ Խարբերդ, այդ հսկայ հողամասին մէջ ապրող քիւրտը ինքնագիտակցութեան եկած ըլլալով իր անկախութիւնն է որ կը պահանջէ եւ անոր համար է որ պայքարներ կը մղէ Քէմալի վտիտ ուժերուն դէմ։ Լեռներու եւ կիրճերու այդ մարտիկ զաւակները հակառակ Շէյխ Սայիտի պարտութեան, ալ աւելի գրգռուած եւ բորբոքած, մէկ ճակատ կազմած են վրէժին եւ ազատութեան համար։ Դեռ վերջերս էր որ քրտական ընդհանուր ժողով մը յայտնի յաղթական աշիրէթապետ Սմկօն պատերազմական նախարար, իսկ Շէյխ Մահմուտն ալ թագաւոր կը հռչակէր համայն քիւրտ ժողովուրդին։

«Ինչ արդիւնք պիտի տայ այս անգամ քրտական միացեալ գործակցութիւնը, տակաւին յայտնի չէ, բայց ստոյգ բան իրողութիւն մըն է թէ՝ քիւրտ մարտիկ ժողովուրդը գիտակցութեան եկած ըլլալով, իր անկախութեան համար է որ այս անգամ կը կռուի, որ նախորդին՝ Շէյխ Սայիտի, կռիւներուն երբեք չի նմանիր թէ ծրագրով եւ թէ իր վարչութեամբ»։

ԻԶԱՏՈՐԱ ԴՈՒՆՔԱՆԻ ՄԱՐՄԻՆԸ

Նշանաւոր պարուհիին մարմինը վաղը պիտի փոխադրուի Փարիզ։ Պալատակին մէջ սովետական անցագիր մը ստանալուն համար, փոխադրութիւնը յետաձգուեցաւ։ Անհասկնալի կը մնայ թէ ինչպէս ստացած է այս անցագիրը։ Թէեւ ամուսնացած էր ռուս բանաստեղծ Եսէնինին հետ, բայց անցագիր չկրնալով ստանալ, օգնանաւով փախած էին Մոսկուայէն Պերլին։

Իզատորա աղքատ է, իր պարի դպրոցն իսկ անցեալ տարի աճուրդով ծախուեցաւ։ Իր եղբայրը, Ռէյմոն Տունքան պիտի հոգայ ծախքերը։

Իր «Յիշատակները» յանձնուած են ամերիկեան ընկերութեան մը, որ պիտի հրատարակէ Ամերիկայի մէջ. եթէ չարգիլուի։ Որովհետեւ, պարուհիին ազատ ու քմայական կեանքը զանազան բաց դրուագներ ունի։

ՊՈՒՔԱՐԻՈՅ Պորիս թագաւորը, որ կը ճամբորդէ Կոմս Թիլզքի կեղծանունով, Պալմօրալի դղեակը գացած է, այցելութիւն մը տալու համար Անգլիոյ թագաւորին։ Յետոյ պիտի անցնի Լոնտոն եւ քանի մը օր մնալէ վերջ, պիտի դառնայ իր երկիրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿ. ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Անատոլուի գործակալութիւնը էնկիւրիէն կը հեռագրէ 15 սեպտեմբեր թուականով.—

Երեք հայ դաւադիրներ եւ Թուրք մը, համախմբուած Պոլիս, Բերա, Թատրոն փողոց, դաւադրութիւն մը կազմակերպած էին կարեւոր ոճրագործ մը կատարելու համար։ Ոստիկանութիւնը պաշարեց զանոնք։ Դաւադիրները բուռն ընդդիմութիւն ըրին եւ գործածեցին իրենց զէնքերը, շէնքէն ներս եւ դուրս։ Ոստիկանապետ մը սպաննուեցաւ եւ երկու՝ վիրաւորուեցան։ Հայերէն մէկը նոյնպէս սպաննուեցաւ. միւս երեք դաւադիրները վիրաւորուեցան եւ բռնուեցան։

Գաղթականներ Հայաստան հասած

Մարտակոչ 25 օգոստոս թիւով կը գրէ.—

Պոլսէն Պաթում հասան 354 հայ գաղթականներ։ Սեպտեմբերի սկիզբը կը սպասուի երկրորդ խումբ մը, որ պիտի բաղկանայ հազար հոգիէ։ Բոլոր գաղթականներն ալ շատ առողջ են։ Բոլորն ալ մասնագէտ գործաւորներ են,— անասնաբոյժներ, մետաքսագործներ, ծխախոտի մշակներ, մետաղագործներ, որմնադիրներ եւայլն։ Հայաստանէն Պաթում հասած է նաեւ հողային գործավարութեան ներկայացուցիչը՝ Գրիգորեան, որ քառասնեակի եւ մաքսատան ձեւակերպութիւնները լրացնելէ յետոյ, մասնաւոր շոգեկառքով զանոնք ղրկեց Հայաստան։ Գաղթականները պիտի տեղաւորուին արդիւնաբերական շրջաններուն մէջ։

Հակաքեմալական Թուրքեր Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն 15 սեպտ. թուականով կը հեռագրեն Շիքակօ Թրիպիւնի

Հելլէն կառավարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ էնկիւրիի պաշտօնական թերթերուն այն ամբաստանութիւնը թէ Յունաստանի մէջ Թուրք հրոսախումբի մը կողմէ դաւադրութիւն մը կազմակերպուած էր Մուսթաֆա Քէմալը սպաննելու համար եւ թէ Իզմիրի մօտ բռնուած հրոսակները Յունաստանէն եկած էին։

Ընդհակառակն, հելլէն իշխանութիւնները կը յայտարարեն թէ իրենք խիստ մօտէն կը հսկեն Յունաստան ապաստանած հակաքէմալական Թուրքերուն վրայ։

ՍԱՄՈՍԻ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԸ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Թայմզի ժընեւի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Յունաստանի արտաքին նախարարը, որ իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակ այստեղ կը գտնուի, 150-նոց սեւ ցանկէն Յունաստան ապաստանած Թուրքերու գործունէութեան եւ հելլէն կառավարութեան դիրքին մասին Թուրք մամուլին մէջ բացուած վէճին առթիւ, յայտնեց ինծի թէ Սամոսի կառավարիչը պաշտօնանկ եղած է։ Հելլէն կառավարութիւնը, մինչ մէկ կողմէ բոլորովին կը չքմեղացնէ ինքզինքը թէ ո եւ է աջակցութիւն ցոյց չէ տուած Հաճի Սամիի հրոսախումբին կղզիէն փախչելուն, սակայն միւս կողմէ յանցաւոր կը նկատէ Սամոսի կառավարիչը՝ իր զանցառութեան համար։ Նոյնպէս, տեղւոյն ոստիկան զօրաց հրամանատարը պաշտօնով ուրիշ տեղ փոխադրուեցաւ։

Ամերիկայի Լէգէոնականները

Ամերիկայի Լէգէոնականներու վերջին եւ ամէնէն մեծ խումբը երէկ Շէրպուրկ հասաւ «Լէվիաթան» անդրատլանտեան հսկայ շոգենաւով։ Առտուն կանուխ, քաղաքը պատրաստուած էր ընդունելութեան։ Դրօշակի անձրեւ մը քաղաքին ու ծովին վրայ։ «Լէվիաթան» պաշարուած շոգենաւերու ծխուն զօտիով մը։ Քիչ վերջը կը պարպուին նաւերը։ Ամբողջ քաղաքը խռնուած էր։ Զօրավար Փըրշինկ իր սպայակոյտով ընդունուեցաւ պաշտօնապէս։

Այս խռնուած նաւերու պարպումը եւ բազմութիւնը պատերազմի հին օրերը կը յիշեցնեն։

Այսօր ժամը 6ին, Սէն-Լազար կայարանին մէջ պիտի հաւաքուին բոլոր Լէգէոնականները։ Կիրակի պաշտօնական ընդունելութիւններ եւ այցելութիւններ պիտի կատարուին։ Երկուշաբթի օր տօն յայտարարուած է։ Լէգէոնականները մեծ զօրանցք մը պիտի կատարեն, սկսելով Անծանօթ Զինուորին գերեզմանէն։ Այս տօնին առթիւ, 30.000 կը հաշուուի բոլոր Ամերիկացիներուն թիւը, որոնք Փարիզ կը համնին հետզհետէ։

Նիւ Եորքի Քաղաքապետը, Ճէյմս Ուօքըր արդէն հասած է եւ պաշտօնական այցելութիւններ կը կատարէ։ Հինգշաբթի փառաւոր ընդունելութեան արժանացաւ Փարիզի Քաղաքապետարանին մէջ, ուր իրեն ձօնեցին Փարիզ քաղաքին ազատարարը՝ էթիէն Մարսէլի արձանիկէն նմոյշ մը եւ թանկագին գիրքեր։

Ուօքըր յետոյ այցելեց Նունկէսէրի մօրը, որուն յանձնեց 26.000 տոլարնոց չէք մը։ Այս դրամը մէկ մասն է այն հանգանակութեան, որ 2 միլիոն ֆրանքի հասաւ եւ մաս առ մաս յանձնուեցաւ Նունկէսէրի եւ Քոլիի ծնողքին։

Ղուբերու շարունակութիւնը՝ կարդալ Գ. էջ

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ

Ռուս նաւատորմը սկսաւ ռազմափորձեր կատարել Սեւ ծովու մէջ։ Ռիքով, Գործավարներու Խորհուրդին նախագահը, որ Սեւաստապոլ կը գտնուի, այցելեց մարտանաւերուն։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՎՃԱՐԵՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Անգլիոյ գանձային նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Ֆրանսական կառավարութենէն վերջերս ստացաւ երրորդ մասնավճարը, 3 միլիոն ստերլին, ի հաշիւ Ֆրանսայի պատերազմական ծախքերուն։

Իտալական կառավարութիւնն ալ վճարեց իր չորրորդ մասնավճարը, 2 միլիոն ստերլին։

ՋՐՀԵՂԵՂԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՎՐԱՅ

Չորեքշաբթիէն Հինգշաբթի, 24 ժամուան մէջ, Լոնտոնի եւ արուարձաններուն վրայ սաստիկ տեղատարափ մը 66 միլիոն թոնօ անձրեւ թափեց։ Երկինք մրցանիշը կոտրեց։

Ֆըլհէմի թաղին մէջ հազարաւորներու դարբնոցներ լճացած ջուրին պատճառաւ։ Ըփսալլի գետնուղիի կայանը ջուրով ողողուեցաւ։ Այս թաղին մէջ բազմաթիւ տուներու նկուղները ջուրի մէջ են։

ՀԱՅ ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱՒԱԶԸ

Հեռագիրի մը համաձայն, Լէնինկրատի մէջ 26 լրտեսներու դատավարութեան ընթացքին ընդհ. դատախազի պաշտօնը կը վարէր հայ մը, Կատանեան, որ մահապատիժ պահանջեց լրտեսներուն համար։

ԾԽԱԽՈՏԻՆ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐԸ

Օգոստոսի ընթացքին ծխախոտի վաճառումին հասոյթ գոյացած է 319 միլիոն, այսինքն չորս միլիոն աւելի նախորդ ամսուան հասոյթէն եւ 15 միլիոն աւելի 1926 տարուան Օգոստոսի հասոյթէն.

Վերջին ութը ամսուան ընթացքին ծխախոտին հասոյթներուն ընդհ. գումարն է 2410 միլիոն։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոմպէյի աւերակները պեղած ատեն, հնագէտները թաղուած տան մը գաւիթին մէջ գտան փայտեայ սպասադարան մը. Առաջին փայտեայ կարասին է որ կը գտնուի Պոմպէյի մէջ եւ հնագիտական մեծ արժէք ունի։ Գտնուեցան նաեւ Ապողոնի փոքրիկ կիսանդրին, արծաթէ խոշոր սկիհ մը։

ԹՈՒՐԱԹԹԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Սավոնէի դատարանը աւարտեց դատը Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան պետին՝ Թուրաթթիի, որ վերջերս յաջողած էր գաղտնօրէն արտասահման փախչիլ և Փարիզ ապաստանիլ։ Թուրաթթի ի բացակայութեան դատապարտուեցաւ 18 ամիս բանտարկութեան։ Նոյն պատիժին դատապարտուեցան այն մեղսակիցները նաեւ, որոնք դիւրացուցած էին իր փախուստը։ Ամբաստանեալները 11 հոգի էին, որոնցմէ 7ը ներկայ էին։ Ընդհ. դատախազը պահանջած էր 5 տարի բանտարկութիւն։

ԻԶՄԻՐԻ ցուցահանդէսը, որ պիտի վերջանար 9ին, երկարաձգուած է մինչեւ Սեպտ. 25։

ՓԷԼԹԻԷ ՏՈՒԱԶԻ Ռայաքի (Սուրիա) օդային կայանէն ճամբայ ելաւ դէպի Դահիրէ։

Պրոք եւ Շլի, որոնք թոքիօ հասած են, բարեկամներու խնդրանքները մտիկ ընելով, հրաժարեցան կորիզ խաղաղականը եւ շոգենաւով պիտի դառնան Ամերիկա։ Անոնք յաջողեցան 20 օրուան մէջ 20,000 քիլոմեդր ճամբայ կտրել։

ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԸ

Պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ հսկայական ոստում մը կ'ընէ Թուրքերուն պէս ժողովուրդ մը, որ ծայրայեղ թափով մը կ'անցնի եւրոպական ամէնէն առաջացած աստիճանին։ Ընկերային հաստատութիւններու հիմնական փոփոխումներէն, արդիացումէն ետք, բարքերն ու արտաքին ձեւերն ալ կը փոխուին օրէնքներու ուժով։

Թուրքիոյ վարիչները պատրաստուած լատին մշակոյթով՝ ջերմօրէն հաւատացած են օրէնքներու, զինուորական կանոններու ամենակարողութեան։ Անգլիասաքսոն ժողովուրդներ միայն ըմբռնած են որ օրէնքները արդիւնքն են բարքերու եւ թէ բարքերը փոխելու եւ բարեշրջելու համար պէտք է ազդել մտայնութեան վրայ։

Թուրքերու ոչ բարքերը, ոչ ալ մտայնութիւնը ատակ են բարենորոգումներուն եւ հետեւաբար անհարեկին մեթոտներով պարտադրուած կանոնները պիտի նպաստեն քայքայելու ընկերային կազմութիւն մը, որ արդէն խախտուած է երկարատեւ պատերազմով եւ ընկերային ամէն պէս հիւանդութիւններով։ Մինչդեռ եւրոպական զանազան ազգեր կ'աճին հետզհետէ կեանքի բիրտ պայքարին հակառակ, Թուրքերը կը նուազին, կ'անհետին հանդարտ երկրի մը մէջ, բերրի հողերու վրայ։

Անգլիացի մասնագէտ մը, Dodley Heathcote այցելելով Քէմալի երկիրը, վեր կը հանէ բարենորոգումներու մակերեսային հանգամանքը Chambers's Journal-ի Յունիսի թիւին մէջ։

«Ամէն տեղ ֆէսին յաջորդած է գլխարկը․․ գիշերապահներն ալ ստիպուած են ածիլուիլ. կիներն ալ ազատագրուած է բայց ծայրայեղօրէն»։

Պատերազմը յեղաշրջում յառաջ բերաւ ամէն կալուածի մէջ։ Թրքուհին ալ լքեց հարեմական կեանքը։ Դաշնակիցներու Պոլիս գտնուած ատեն հանրակառքերու մէջ կիներու համար վերապահուած տեղ մը կար վարագոյրով բաժնուած։

Քէմալականները վերցուցին վարագոյրները, որովհետեւ հակաողջապահական են, արգիլեցին քօղ կրելը, որովհետեւ պարսկական սովորութիւն մըն է եւ կրօնական ծագում չունի։

Ոչ միայն կիները հարեմական կեանքէն ազատուեցան, այլ նաեւ քաղաքացիական իրաւունքներ ստացան։ «Դատելով Բերայի մէջ տեսածներէս՝ կրնամ ըսել որ ճաշարաններու, սրճարաններու եւ փողոցներու մէջ Թրքուհին անցեալին հետքերն անգամ ջնջած է այն աստիճան, որ Թուրք հայրեր եւ ամուսիններ մտատանջուած են այրերու հեղինակութեան մասին։ Հանդիպեցայ Թրքուհիներու, որոնք փողոցին մէջ կը դարպասէին»։

Յօդուածագիրը կ'այցելէ Էնկիւրի, ուր անկարելի կ'ըլլայ թափանցել միշարեկուած ժողովուրդի մը հոգեբանութեան։ Սեւ ծովու նաւահանգիստները՝ ուր կը տեսնէ ընդհանուր դժգոհութիւն մը քէմալական բարենորոգումներուն դէմ։ Անատոլուն կ'ուզէ ապրիլ երբեմնի հանդարտ կեանքը։ «Զարգացած կին մը կ'ըսէր որ կրօնքի հակառակ է բաց երեսով ման գալը։ Սեռերը միշտ բաժնուած՝ ապրելու են»։

Քէմալ ծովային բաղնիքները միասին երթալը քաջալերելու համար պարտադիր է շատերուն, այր ու կին միասին լողանալ։ Հանրային կարծիքը այնքան հակառակ եղած է որ շատ տեղեր մարդիկ քարի բռնուած են կիներու կողմէ։ Ամէն անգամ ոստիկաններու հսկողութեան տակ կարելի եղած է ծովու հասարակաց բաղնիքներ առնել։

Բարենորոգումներն ընդհանրացնելու համար Քէմալ շրջուն դերասաններ ղրկած է ամէն կողմ թատրոններ ներկայացնելու համար։ «Երբ խումբը կը հասնի տեղ մը, թէ՛ հրաւէրներ կ'ուղղուին ամէն կողմ եւ թէ կառավարութիւնը պարտաւորիչ դարձնելու համար զանազան հրահանգներ կու տայ ամէն կողմ»։ Թատրոններուն մէջ այր եւ կին միասին պիտի նստին եւ տեսարանները երբեմն այնքան լպիրշ են որ հանդիսատեսներէն շատերը հեռացած են անմիջապէս։ Կիրասոնի մէջ անյաջողութիւններ ունեցեր է թատերական խումբը։

Յօդուածագիրը խօսած է ամէն դասակարգի մարդոց հետ, ամէնն ալ դժգոհութիւն յայտներ են տիրող կարգերէն, «Կարելի է եզրակացնել որ դժգոհութիւնն ընդհանուր է»։ Բայց Անկախութեան դատարանի սարսափը կը տիրէ ամէն կողմ։ Ամէն տեղ կ'ապրին այնպէս, որ կարծես թէ բարենորոգումներ տեղի ունեցած չեն. բայց երբ կը լսուի դատաւորներու հասնիլը, ամէն բան կը փոխուի, գլխարկաւոր անձեր, առանց քօղի կիներ կը տեսնուին երէկուան արեւելեան քաղաքին մէջ։

«Երբեք պիտի չմոռնամ, կը գրէ Անգլիացին, Կիրասոնցիին սարսափը երբ լսեցաւ Անկախութեան դատարանին հասնիլը։ Շրջուն դատարան մըն է այս, որ դատարանէ դատարան պտըտելով կը կախէ բարենորոգումներու անտեսողները. Նոյն օրն իսկ ծերունի Թուրքեր գլխարկաւոր եւ ածիլուած տեսայ, մինչդեռ ամէն օր աղբիւրի մը մօտ անոնց կը հանդիպէի միշտ ֆէսով եւ փառաւոր մօրուքով։ Երբ դատարանը մեկնեցաւ, սարսափը հեռացաւ գլխարկներուն հետ»։

Այսպէս, Թրքական անցեալ կեանքը կը պայքարի անհամեմատ ուժերով տիրապետող տարրին դէմ։ Համակերպութեան ոգին, կազմակերպութեան պակասը Թուրքիան դարձուցած են անհատի մը կամ խմբակի մը երկիրը։ Յօդուածագիրը համոզուեր է խորապէս, որ անհարեկին մեթոտներով ստեղծուած առերեւոյթ համակերպութեան տակ ծածկուած է բուռն ատելութիւն մը օրուան վարիչներուն դէմ։

Դարաւոր բռնակալութեան տակ ճնշուած, ստրկացած ոգին, կ'ատէ բայց անկարող է ընդվզելու։ Թուրքերը վարժուած են տէր փոխելու, Համիտի գրաստութենէն, բազմագլխեան հրէշին Իթթիհատին ստրուկներն ըլլալու։ Այսօր ստիպուած են խնկարկելու Քէմալին, որովհետեւ մանկութենէն սորված չարքրթելու, քծնելու, առնական ոչ մէկ թափ կայ, անհատական ոչ մէկ ստածում, անձնաւորութիւն մը ըլլալու ոչ մէկ գաղափար։ Ստրուկ մտայնութիւնը վերածած է անհատը մեքենայի մը, որ կը գործէ անգիտակցօրէն։

Թուրքիոյ մէջ կուսակցական պայքար երբեք գոյութիւն չէ ունեցած, անհատական տիրապետութեան կռիւներ միայն տեղի ունեցած են՝ միշտ ի վնաս զանգուածին։ Այդ կռիւները վնասած են մեծապէս վարիչ դասակարգի մը կազմութեան։ Անթեղուած կայծերը հրդեհ առաջ կը բերեն. Թաքուն ատելութիւնները, ըմբոստացումը Քէմալն ալ պիտի տեսնէ Համիտի եւ Իթթիհատներու օրերը, բայց Թուրքերը վերածնած բռնի օրէնքներով, ազատութեան օրեր չպիտի վայելեն, որովհետեւ տէրերնին պիտի փոխեն։ Քէմալականներն ալ կատարած պիտի ըլլան ընկերային փորձ մը թէ՝ օրէնքներու միջոցաւ կարելի չէ փոխել բարքերը, անհրաժեշտ է փոխել նախ մտայնութիւնը։

Էրնէսթ Ռընան 43 տարիներ առաջ իսլամութեան վրայ բանախօսութիւն մը ընելով արաբ քաղաքակրթութեան անկման պատճառներէն մէկը կը նկատէր Թուրքը, որ «ծանրամիտ և բիրտ ցեղ» մըն էր եւ որ անկարող եղած էր այդ քաղաքակրթութիւնը իւրացնելու։

Այսօրուան Թուրքը թէեւ արդէն խառնածին, ատակ չէ իւրացնելու արեւմուտքի բարդ քաղաքակրթութիւնը։ Երբ տարիներու ընթացքին յառաջդիմութեան լոյսը թափանցէ խաւարակուռ միջավայրին մէջ՝ կենսաբանական քայքայումը վաղուց սկսած պիտի ըլլայ եւ բազմածին ժողովուրդներու խառնակ կամ բռնի արշաւանքը կատարուած։

ՀԵԹՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

(Ողիմպիականի եւ Շրջանային Պատգամաւորական ընդհանուր ժողովին առթիւ)

Կիրակի օր Stade Petit Jean-ի մէջ (Porte de Picpus, տեղի կ'ունենայ փարիզահայ Ն. Ողիմպիականը։

Այս տարի բաղդատաբար նախորդներուն, շատ աւելի գերազանց պիտի ըլլայ, թէ՛ կազմակերպութեամբ եւ թէ արդիւնքներու տեսակէտով. պիտի մասնակցին մօտաւորապէս 70 մարզիկներ, մէջն ըլլալով Մարսիլիոյ մասնաճիւղինները։

Անցեալները «Յառաջ»-ի մէջ դիտել կը տրուէր թէ, ամէն տարի նոյն մարզիկները եւ նոյն արդիւնքները կ'երեւան ողիմպիականներուն։

Ասկէ առաջ իրօք այդպէս եղած էր, սակայն այս տարի նոր մարզիկները աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն քան հինները։ Անշուշտ բոլորիս բաղձանքն է նոր ուժեր, նոր մարզիկներ պատրաստել եւ նոր մրցանիշեր կոտրել։ Բայց ի՞նչ օգուտ որ մեր միջոցները կը պակսին կարող մարզիկներ հասցնելու համար։

Այս տարի Իտալիայէն գալիք Գ. Թաշճեանը ու Մարսիլիոյ մասնաճիւղի մարզիկներ, հաւանաբար մեզ մեծ անակնկալներու առջեւ պիտի թողուն։

Դիտուած է որ հայ երիտասարդութիւնը գէթ Փարիզի մէջ ֆութպոլին աւելի ուժ կու տայ քան թէ մարզական ուրիշ ճիւղերու, որովհետեւ ֆութպոլը աւելի ժողովրդականացած ըլլալուն բոլորը հոն կը վազեն։ Ամէն պարագայի մէջ, մխիթարական պարագան այն է, որ անոնք յաճախ առիթը կ'ունենան բնութեան ազատ ծոցին մէջ ապրելու։ Գիտենք թէ անոնց մեծագոյն մասը գործարաններու մէջ շատ վատառողջ պայմաններու մէջ ամբողջ շաբաթը կ'աշխատին, որով կիրակի օրուան քանի մը ժամերու բացօթեայ կեանքը անշուշտ խիստ օգտակար է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը մեր ապագայ բարեշրջման մէջ ամենամեծ դերը կրնայ կատարել հայ երիտասարդութեան ֆիզիքական դաստիարակութեան ու բարոյական կըրթութեան համար, բայց ի՞նչ օգուտ որ մեր ազգային մարմիններն ու միութիւնները, ինչպէս նաեւ մտաւորական դասը պէտք եղածին չափ տակաւ վերաբերում ցոյց չեն տար։ Եւ որքան ատեն այս թոյլ վերաբերումը կայ, մեր ազգային գոյութիւնը շատ մօտաւոր ապագայի մէջ կը կորսնցնենք, մանաւանդ այս պատահած երկինքին տակ՝ ուր բիւրաւոր փորձանքներ անպակաս են անոնց գլխուն։

Մարմնակրթութիւնը անհրաժեշտ պէտք մըն է ազգի մը նորահաս սերունդին բարոյական կրթութեան, ֆիզիքական զարգացման, կենսունակութեան ու նկարագրին ազնուացման համար։

Բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի մարմնակրթանքի։

Ամերիկա տակէ կէս դար առաջ տակաւին յետամնաց երկիր մըն էր, մինչդեռ այսօր աշխարհի ամենաքաղաքակիրթ երկիրն է եւ ասիկա կը պարտի մեծ չափով մարմնակրթանքին, եւ դեռ շատ ժամանակ չանցաւ երբ 1924ին Սթատ տը Քօլոմպի մէջ տեղի ունեցած Միջազգային Ընդհանուր Ողիմպիականներուն — ուր կային մօտ 48 ազգերու մարզիկներ, բոլոր կարեւոր մրցումներուն մէջ Ամերիկացիները առաջին կը հանդիսանային, բոլոր կարեւոր մրցանիշերը իրենց կը վերաբերէին, ու մեկնեցան աշխարհի առաջնութիւնը վաստկելով։

Խորապէս համոզուած եմ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը հրաշքներ գործելու ի վիճակի է Փարիզի մէջ, կը բաւէ որ միանգամընդմիշտ մէկ կողմ դրուին անձնական հակառակութիւններն ու քէները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակն է Սէր, Միութիւն և Համերաշխութիւն. որքան ատեն որ այս երեքը զուգընթաց չընթանան, պէտք չէ արդիւնք սպասել։ Եւ դժբախտաբար սա վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեմէն ներս անտեղի վիճաբանութիւնները, անհամաձայնութիւնները, խասիրութիւններն ու քէները անպակաս եղած են։ Շատ մը կարեւոր հին Հ. Մ. Հ. Մ.ականներ հեռացած են Միութեան դէմ քէն ընելով։ Անշուշտ ասիկա ներելի չէ, եւ մարզիկի անվայել։

Իմացած եմ շատ հին Հ. Մ. Ը. Մ.ականներու բերնէն թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունն իսկ չեն ուզեր իմանալ, որովհետեւ զիրենք վշտացուցած են։

Եւ ճիշտ այս բանավէճերու ու ըսի ըսաւներու վերջ մը տալու համար է որ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզի եւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ, ներկայիս կը գումարուի Արեւմտեան Եւրոպայի Շրջ. Պատգամաւորական Ընդհ. Ժողովը։ Ասիկա անշուշտ յարմար առիթ մըն է։ Բոլոր անոնք որոնք լուրջ դիտողութիւններ կամ առաջարկներ ունին, կրնան գրաւոր կերպով ներկայացնել Պատգամաւորական Ժողովի Դիւանին եւ այսպէսով բոլոր դժուարութիւնները կը հարթուին։

Այլեւս վերջ տանք ըսի ըսաւներուն եւ լրջօրէն սկսինք գործել, քանի դեռ ուշ չէ։ Ես խոր հաւատք ունիմ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը միակ Միութիւնն է որ կրնայ փրկել հայ երիտասարդութիւնը, որ օր ըստ օրէ փճանալու, այլասերելու ու կորսուելու վտանգին դատապարտուած է։

Հ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՌԻԶԱ ՇԱՀԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Մեր սեփական Թղթակիցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 2 Սեպտ.

Պարսկաստանի վեհապետ Րիզա Շահ Փահլէվին Սեպտեմբեր 7ին իրիկուան ժամը 6ին Թաւրիզ հասաւ Թէհրանէն, մեծ շքախումբով մը եւ արքայական-անձնական թիկնապահ զօրամասով, որոնք բոլորն ալ ինքնաշարժերով կտրած էին շուրջ 700 քիլոմեթր ճամբայ Թէհրան-Թաւրիզ երկար խճուղին։

Րիզա Շահը 1925ի Յունիս 12ին — երբ դեռ վարչապետ էր եւ բանակի վերին հրամանատար — եկած էր Թաւրիզ եւ արքայավայել ընդունելութեան արժանացած։ Ամբողջ քաղաքը դրօշազարդուած էր եւ բազմաթիւ յաղթական կամարներ կանգնուած էին։

Րիզա Շահ նախօրօք հրամայած էր որ եւ է աւելորդ ծախք չընել։ Հակառակ ատոր, ժողովուրդը իմացած էր անոր գալը եւ այդ օրը շուկան ու բոլոր հիմնարկութիւնները փակ մնացին։ Բազմահազար ժողովուրդ խռնուեր էր այն բոլոր փողոցներու վրայ՝ ուրկէ պիտի անցնէր վեհապետը։

Օտարազգի հիմնարկութիւնները, հիւպատոսները, Հայոց Առաջնորդը, հայ եւ պարսիկ վաճառականներ եւայլն, կառավարութեան կողմէ հրաւիրուած էին քաղաքէն դուրս Քալաթփուշան կոչուած վայրը, ուր պատրաստութիւններ տեսնուած էին զայն դիմաւորելու համար։ Զինուորական ընդհ. հրամանատար Ահմատ Խան զօրախումբով մը քաղաքէն շատ հեռու դիմաւորեց Շահնշահը, որ ժամը 5ին հասաւ Քալաթփուշան։ Հոն իրեն համար պատրաստուած վրանին մէջ կատարուեցան ընդունելութեանց եւ բարի գալուստի հանդիսութիւնները։ Ամէնէն առաջ Շահին ներկայացան՝ անգլ., ֆրանս., գերման., ամերիկ., ռուս եւ Թուրք հիւպատոսները։ Յետոյ, ներկայացաւ Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդ Մելիք-Թանգեան արքեպս.ը, զոր տեսնելով վեհապետը Թուրքերէնով.

— Համեցէ՛ք, ճամեցէ՛ք, մենք հին բարեկամներ եւ մտերիմներ ենք, ըսաւ։

Առաջնորդը նոյնպէս Թուրքերէնով պատասխանեց.

— Յանուն Ատրպատականի հայութեան կը շնորհաւորեմ Ձեր շնորհաբեր գալուստը, մաղթելով, որ Բարձրեալն Աստուած Ձերդ վեհափառութեան պարգեւէ եւս առաւել ուժ եւ եռանդ հովուելու համար Մեծն Պարսկաստանը, որուն հովանիին տակ Հայերը, դարեր շարունակ ապրած են ու կ'ապրին խաղաղ եւ հանգիստ։ Հայ եւ պարսիկ գիւղացիութեան աչքը ձեր ճամբան մնաց, այն յոյսով, որ Ձերդ վեհափառութիւնը պիտի հրամայէ ջնջել գիւղացիներու վրայ դրուած ծանր տուրքերը։ Ես վերջերս շրջեցայ գաւառները եւ ամենուրեք գիւղացիութիւնը — հայ թէ պարսիկ — խնդրեցին, որ բարեխօսեմ Ձերդ վեհափառութեան, վերցնելու համար ծանր տուրքերը։

— Շատ ուրախ եմ, որ, ըսաւ Րիզա Շահ, գիւղացիութեան վիճակի մասին դիմում ըրիք։ Ես այդ հարցերը լուծելու համար ալ եկած եմ եւ վստահ եղէք որ Ձեր խնդիրն ու դիմումը սիրով պիտի կատարեմ, միայն թէ այդ բոլորը գրաւոր տուէք։

Այնուհետեւ Շահին ներկայացան հայ վաճառականներ, պարսիկ հոգեւորականներ եւ երեւելիներ։ Ժամը 5.30ին Թափօրը ճամբայ ելաւ դէպի Թաւրիզ։ Հանճի Յարաչի այգիի — այսինքն քաղաքի արեւելեան ծայրէն սկսեալ, ընդարձակ պողոտայի (Խիաբանի) ուղղութեամբ մինչեւ Ալադափու (Բարձրագոյն Դուռը) շուրջ 100 հազար ժողովուրդ հանդիսատես էր աննախընթաց այս հանդիսութեանց։

Շահը հասաւ Թաւրիզ, որու քաղաքապետարանը, յանուն քաղաքի՝ նորին վեհափառութեան յանձնեց արծաթեայ եւ քանդակազարդ տուփի մը մէջ դրուած ոսկի բանալի մը — Թաւրիզի բանալին, ի նշան հաւատարմութեան։

Արքայական Թափօրին կը մասնակցէին պարսիկ աշակերտութիւնը, առանց կողքին նաեւ Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական միութեան Արիներու խումբերը, որոնք դրօշակներով եւ պատուոյ ցոյցերով ընդառաջ գացին։

Շահին քաղաք մուտքը ողջունուեցաւ Թնդանօթներու որոտներով։ Շահը շուտով պիտի մեկնի Ատրպատականի գաւառները։

∴

Օգոստոսի 13ին Թաւրիզ հասաւ Ատրպատականի ընդհանուր զինուորական հրամանատար Ահմատ Խանը, զոր դիմաւորելու համար, մինչեւ կայարան գացեր էին աւելի քան 400 ինքնաշարժեր եւ կառքեր։ Հայերուն կողմէ ընդ առաջ գացած էին առաջնորդական փոխանորդն ու Պ. Սամսոն Թադէոսեան, որ յանուն Ատրպատականի Հայութեան բարի գալուստ մաղթեց։

Ինչպէս յայտնի է, Ատրպատականի պարսիկ զօրամասերը ամիսներէ ի վեր կը գտն... սահմանները, ուր քանիցս ... ունեցան պարսկա-քրտա... կռիւներ, որոնք վերջա... Քիւրտերու պարտութեամբ... մատ խանը սահմանագլուխներու ըմբոստութիւնները գալ... յետոյ, զօրաբանակովը վե... դարձաւ իր կեդրոնատեղի... Թաւրիզ։

Զօրաբանակի անցքը ... հանդիսաւոր եւ շքեղ էր. ... մանաւանդին կը հետեւէին ... ներու ձիաւոր խումբը և թիկ... պահները, ապա հետեւակազ... գնդացիրներ, թնդանօթներ, հեծելազօրք։

Զօրաբանակը իրեն հետ ... բած էր նաեւ մօտ 50 ... գերիներ, նստած ձիերու ... եւ ոտքերը ամուր կապ... ձիերու փորերու տակ։ Կան... պատասխանատու գերիներ... ձեռքերը շղթայակապ էին։ ... սից կառավարութեան ... ըմբոստացող Քիւրտեր էին ... տանք, որ կռիւներու ատեն ... ինկած էին պարսից ձեռքը։

Պէտք է յիշել այն ... գրաւ պարագան, որ այն ... երբ Րիզա Շահ Պարսկաստա... վերածնունդը դարձնեց, ... սից բանակը հասաւ իր կատ... րելութեան եւ օրինակելի ... պահպանութեան։ Այսօր երկ... մէջ եւ սահմաններուն վրայ ... րող անիշխանական վիճ... վերջ գտած է եւ Պարսկաստա... նը կ'ապրի խաղաղութեան ... ապահովութեան մէջ, ... կազմակերպուած բանակի... րուն մէջ կան նաեւ քանի ... բարձրաստիճան հայ զինուո... կաններ։

ՄԱՄԻ

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՈՐԲՈՒՀԻ։ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆ

Տաղանդաւոր արուեստ... տուհի մը, Իզատորա Տունք... որ վերակենդանացուց հելլե... կան մաքուր ու ներդաշնակ... րերը, եղերական պարագա... տակ մեռաւ Նիսի մէջ։ Ար... տագիտուհին ծանօթ էր ... րմալքներով։ Չորեքշաբթի ... ատեն, յանկարծ փափաք ... զգայ նստիլ արշաւի կառ... եւ տուրալ Անգլիացւոց ... վայրին վրայ։ Վիզէն կը ... ուէր քօղ մը, որ կը ծփար ... վէն։ Իզատորա նստած էր ... քին ետեւը։ Քօղին ծայրը ... կարծ կը փաթթուի կառքի ... նիւներուն։ Եւ այնքան ... այնքան ուժգնութեամբ կը ... ուի, որ կը սեղմէ պարա... վիզը, կը խեղդէ եւ գետի... ձգէ։

Վայրկեան մը յետոյ Իզա... րայի դէմքը ծեփուած էր ... նով ու փոշիով։

Եղերական զուգադիպութիւ... մը, իր զաւակներն ալ ... էին, աւելի 14 տարի ... նման մահով մը։

Իր աղջնակն ու տղեկը ... 5, միւսը 3 տարեկան, ... հիին հետ, Նէօյիի մէջ ... էին կառք մը։ Ճամբան ... թափ էր, եւ կառքը արագ... թագութեամբ մը թաւալգլ... նետուեցաւ։ Սէն գետ... վերջ գտէն հանեցին դիակ... ու Թաղեցին։

* * *

Իզատորա Տունքան ... Սան-Ֆրանչիսքոյի մէջ։ ... կ'ըսեն թէ ծագումով ... Ուրիշներ ալ կը պնդե... սկովտիական ծագում ... իր նախահայրն է Ուի... քան Պարթ։ Շրջած է ... թիւ երկիրներ։ Փարիզ ... հիւանդութեան պատ... մտած էր հիւանդանոց մը ... նոյն օրերուն կը դարմա... Սինկէր, համանուն կարի ... նային մեծահարուստ տէրը ... ծանօթանան իրարու եւ կ... նանան։ Սինկէր իրեն կը ... Նէօյիի դարմանատունը ... անմիջապէս կը վերածուի ... դպրոցի մը։

Սակայն այնքան ... քմայքներ ունէր, որ ...

ամուսինչէն կը ...յամնուեցաւ Իզատորա, Փիա-...պատմուի թէ Իզատորա ...տաղանդին ...ած Մէթերլինկի ...ու համբաւին վրայ, առանց սեր-...ած ըլլալու, կը դիմէ եւ կ'ա-...ռաջարկէ որ իրեն տաղանդաւոր ...զաւակ մը պարգեւէ։ Այս եւ ...ծանօթ արտակեդրոն ապրումները ...ծանօթ դայթակղութիւն ու ...եղան յարուցին իր շուրջը, որ ...պիտի կը պնդէր թէ զինք ...չէին հասկնար մարդիկ։ Այսպէս, ...տարի՝ յուսահատու-...ընցաւ ...ժեան նոպայի մէջ, Նիսի առջեւ ...իր ...ննջեցաւ իր գեղեցիկ ...դամուածանները հագած, բայց ...շրջանքին։ «Եւրոպա ծերացած ...բաւ, եւ մեկնեցաւ «պոլշե-...Ռուսիա», որ, կը կարծէր ...աւելի լաւ պիտի ճանչնայ ...հոն ամուսնացաւ պոլշե-...երիտասարդ բանաստեղծի ...Էսէնինի հետ։ Այս ամուս-...չափազանց խանդա-...էր։ Երեւակայոտ բա-...մըն էր Էսէնին, ծա-...իր «Հակոտին խոստովա-...նանքը»ով։ Նաւով յափրացաւ ...Ռուսիայէն ալ, եւ քա-...դուրս իր բանաստեղծ էրի-...եկաւ Ֆրանսա։ Էսէնին շատ ...խմել, անտանելի ըլլալու ...Ցանկարծ առատ մը ...Էսէնին մեկնեցաւ Ռուսիա, ուր ...պանդոկի մը մէջ անձնասպան ...եղաւ 22 տարեկանին։

Իզատորա նուիրուեցաւ դարձ-...իր սիրելի պարին։ Ու ...Փարիզի թատրոնին մէջ ծաղկե-...հոյլէնական ձեւընկալ պա-...իր ամբողջ մարմինը տե-...մը երաժշտութիւն էր, այն-...ինքնատիպ ու խոր, որ ...մը շարժումներ իրմէ մա-...կը ծնէր նոր պարու հրճուե-...Այն անզուգական պարու-...էր, որ կրցաւ իր մարմնով ...արտայայտել Չայքովսքին, ...Կլիւքը։

Միքելանճելի նման ծեւածեց ...պարի բեմերուն վրայ, կարապի ...նման լողալ միջոցին մէջ, մատ-...ներուն պարզ շարժումէն իսկ ...երաժշտութիւն կը կաթէր։ Ա-...նիկա պարին ոգին էր, որ կ'ու-...զէր ճեղքել իր մարմինը, իր ...կեղեւը, բացուելու եւ տարած-...ուելու համար հեղուկի նման։ ...Բոլորովին անտեղեակ յոռի ու ...վատթարարդիպարերուն, որոնք ...կերգի խանութներուն ապ-...րանքներն են։ Իզատորա վեր-...ստեղծեց գեղեցկութեան ու ...բանաստեղծութեան պարերը։ Իզատորա իր պարերով կ'ար-...տայայտէր հոգիին թրթռացում-...ները, ամէնէն խոր երաժշտու-...թիւնը։ Ի՛նչ հարուստ արտայայ-...տութիւն այն ջութակ մը յաւ-...լերուն մէջ դէպի առաջ, ձեռ-...քերը լողացնելով, փրփրոտ ...ջուրի հոսանքի նման ջրվէժե-...լով, մինչդեռ իր ծաղկունակ ...գլուխը կ'իյնար դէպի ետեւ, ...կուրծքի հրաշալի՛ մատուցու-...մով մը։

Այսպիսի խո՛ր ըմբռնում մը ...ունէր պարի մասին, եւ երբ մեռ-...աւ իր երկու զաւակները, յու-...զարկաւորութեան դագաղին հե-...տեւեցաւ պարելո՛վ իր ցաւն ու ...վիշտը, այնքա՛ն յուզիչ, այնքա՛ն ...արտածմլիկ ու եղերերգական։

ԾԻԾԱՂ.

ՄԱՐՍՈՂԱԿԱՆ

Մարդ չի մնանիր ամէն բանով որ կ'ուտէ, այլ կը մնանի այն կերածովը, զոր կը մարսէ։

Այս ճշմարտութիւնը, որքան բժշկական, նոյնքան... քաղաքական է։ Եւ կրնանք ըսել թէ ազգերն ալ ստամոքսի պէս տոպրակ մըն են, որ պաշտօն ունին մարսելու ինչ որ իյնայ իրենց քիմանը։

Օրինակ՝ օտարականները։

Եթէ Ֆրանսայի տոպրակ-ստամոքսին մէջ այս օտարականները միայն օտարական, մեր մարսողական ճաշիւը սխալ կ'ելլէ։ Մենք ունինք մարսողական քաղաքականութիւն մը, որուն նպատակն է Ֆրանսայի նուազած աճումը շատցնել ներածուած աճումով։ Այսինքն, մարսելով օտարականները։

Եւ «Էլ Ցէպաթէ» թերթը կ'ըսէ թէ, ինչպէս դիւրամարս սնունդներ կան, նոյնպէս դիւրամարս ազգեր կան, որոնք դժուարամարսութեան ...ցաւ չեն պատճառեր Ֆրանսայի. Օրինակ, Սպանիացիները։

Նոյնքան դիւրամարս են Իտալացիները։ Մարսիլիոյ մէջ լեցուն են մաքարօնիները, որոնք ճամով ճոտով կը մարսուին ու մարսուած են։

Ուրեմն, երբ այսքան դիւրամարս սնունդներ կան, ինչո՞ւ թող ըսել դժուարամարսութեան անիրական վախի մը համար։

Լ. Գ.

ՄԱԶԵՐՈՒ ՆՈՐՈՅԹԸ

Մտիկ ըրէք, աղջիկներ։ Այս ձմեռուան նորոյթն է մազերու նոր ձեւ մը։ Ոչ կարճ, ինչպէս էր սովորաբար մինչեւ հիմա, ոչ ալ շատ երկայն, ինչպէս էր աւելի առաջ։ Ձմեռը կիներուն մազերը պիտի կտրուին կէս-երկար, այնպէս որ խոպոպ պիտի գլորին սպիտակ ծոծրակներու վրայ։ Ականջը, մինչ ծաղիկի մը մը նման, մութ կամ խարտեաշ մազերու մէջէն պիտի երեւի եւ պիտի քաժնէ այն փոքրիկ մազի մագիլները, որոնք կեռի նման նրբօրէն պիտի կախուին դէպի առաջ։

Ու ի՛նչ ձեւեր մազերու յարդարման։ Գանգուրները պիտի տարուբերին ծովաճարի նման, պսակի մը նման իյնալով ծոծրակին վրայ։

Իսկ անոնք որ աղուոր մազ չունին, պիտի գործածեն կեղծ ծամեր։ Պատրաստուած է կեղծ ծամերու ձեւ մը, որ չափազանց թեթեւ է եւ երբեք չի ճնշեր մորթին վրայ, զոր կը գրկէ։ Ա-րեկոյթներու մէջ շատ յարգի պիտի անցնին կեղծ ծամերու այս ձեւը, ոսկիով թրջուած, բազմաթիւ մազէ թիթեռնիկներով ցանցնուած, քովնտի արծաթ տերեւներու նման մազի ճիւսկէններով, ինչպէս հին մարքիզուհիները կ'ունենային։

Նորո՛յթ է, մի՛շտ կը փոխուի։

ՆԱՍԱՔ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

Նասաքքանունով նշանաւոր ադամանդը կը գտնուի ամերիկացի գոհարավաճառի մը մօտ, որ զայն գնած է Ուէսթմինիսթըրի դուքսէն։

Կ'ըսեն թէ այս ադամանդը փիլա Հնդկական տաճարի մը ... բոզակցա աչքն էր։ 1911ին գնահատուած էր 150.000, այժմ կ'արժէ 400,000 տոլար։ Նասաք ադամանդին ծանրութիւնն է, ըստ անգլիական հանրագիտարանին, 78 հինգութերորդ քրատ, իսկ Անգլիոյ թագին գոհարներէն մէկը, որ կը կոչուի «Քոհ-ի-նուր» (Լուսաւոր լեռ), ունի 106 մէկ տասներեքերորդ քրատ։

ՀԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէի կազմակերպած գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի ունեցաւ, կիրակի կէսօրէ վերջ, Օթէլ տը Ֆրանսի շքեղ սրահին մէջ։ Հաւաքակ անձերէն, խուռն բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալու։ Բացումը կատարեց ընկ. Ա. Աճէմեան, որ գեղարուեստական բաժինը սկսելէ առաջ, հանդիսականները հրաւիրեց յոտնկայս վայրկեանի մը լռութեամբ յարգել մեր մեծ հերոս Անդրանիկի անմահ յիշատակը։ Ցետոյ թելագրութիւններ ըրաւ, որ մեր հայրենակիցները ջանան օգտուիլ Ֆրանսացի մեծ ժողովուրդի լաւագոյն բարքերէն, ու միջամուխ չըլլան տեղական ներքին գործերուն։ Թելադրեց նաեւ, որ ձուլումի վտանգին դէմ ծառանան եւ պահեն իրենց ազգային դիմագիծը, միշտ հետեւելով հայ գրականութեան, որ պատնէշն է օտար վայրերու մէջ թափառող մեր հայրենազուրկ ժողովուրդին։ Ու հրաւիրեց հանդիսականները լայն չափով աջակցելու Հ. Յ. Դ. նորաբաց Ակումբ-Ընթերցարանին, որ գաղութիս երիտասարդութեան ինքնազարգացման համար մեծագոյն դերը կատարելու կոչուած է։

Ուժ տաղանդաւոր դաշնակահար պ. Siritsky եւ ջութակահար Ա. Մելքոնեան մէջընդ մէջ նուագեցին «Մեր Հայրենիքը», «Հով Արեքը», «Մայր Արաքսի» եւ ուրիշ հայ ժողովրդային երգեր, ջերմ ծափերու մէջ։ Պ. Լ. Պօյաճեան երգեց «Հայաստանը», ընկ. Կ. Ներգէթեան արտասանեց ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Հայրենիք իմ Ներիր ինձ»ը, ընկ. Գ. Քիլարճեան ալ՝ Աթամանի «Գարիբալդի վրէժ»ը։ Միջնարարին տեղի ունեցաւ Ակումբ-Ընթերցարանի վարչութեան կազմակերպած վիճակահանութիւնը, որմէ վերջ թեմադրուեցաւ Եր. Օտեանի «Ջամպլը»ն։ Ամէնէն վերջ վրացի երիտասարդ մը Պ. Ճորաշվիլ՝ պարեց կովկասեան մէկէ աւելի պարեր, ներկաներէն խելով խանդավառ ծափեր։ Հանդէսը վերջացաւ երեկոյեան ժամը վեցին եւ ներկաները գրուեցան գոհունակութեամբ։

Գաղութիս ընտրական գործին հսկելու համար կազմուած է երեք հոգիէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը, որ իր կարգին յարաբերութիւն հաստատած է Լիոնի ընտրողական յանձնախումբին հետ։ Բաւական թիւով հայրենակիցներ մասնակցած են ազգային տուրքի։

Մեր աշխատաւոր հայրենակիցները սկսած են քաղել արգիւնքը այն ժրաջան աշխատանքին, զոր կատարած էին գարնան՝ անկելով բանջարեղէններ։ Այժմ ալ գաւառ կը խաչեն եւ կ'ամբարեն ձմրան համար։ Այս ամէնը մեզ կը յիշեցնեն հայրենի բնագաւառը։ Հայերու ցանած սեխերն ու ձմերուկները այնքան գեղեցիկ եղած են, որ տեղացիները տեսնելով կը հիանան հայ բանւորին հողագործական ընդունակութեան վրայ։ Այս աշխատասէր ժողովուրդը կ'ուզէ միանգամ ընդ միշտ ձգել անբաժան ընկերը հայրենաւանդ աքսորին ու մահին։

Սուրէն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ողիմպիականներն հետ. միաժամանակ Stade Petit Jeanի մարզարանին մէջ տեղի պիտի ունենայ ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ S. A. Nord-Estի Ա. խումբերուն միջեւ։ Ֆրանսական այս խումբը կը պատկանի Ա. դասակարգի եւ կարեւոր յաղթանակներ տարած է Փարիզի լաւագոյն խումբերուն դէմ։ Անցեալ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը մրցելով անոր դէմ, դժուարին խաղարկութենէ մը վերջ միայն կրցած էր մէկ նշանակէտի տարբերութեամբ յաղթել։ Այս մրցումին՝ անոնց խումբը զօրացած պիտի ըլլայ երեք նոր ու կարող խաղացողներով, այնպէս որ մրցումը կը խոստանա՛յ հետաքրքրական ըլլալ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը դաշտ պիտի գայ հետեւեալ կազմով. Ցէվէճեան, Մկրտիչ, Ռուբէն, Երուանդ, Գամէր, Հրայր, Ցաճատ, Ս. Կարապետեան, Արծրունեան, Ապտուր, Պարոյր։

Կը սպասենք մեր բոլոր յաղթանակին։

Գ. Գասպարեան

ԿԱՐ ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հայրենակիցնե՛ր,

Սեպտեմբեր 25ին քաղաքս կը հասնի Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մանաճեանին ֆութպոլի խումբը, մրցելու համար Ֆրանսայի ախոյեան խումբին՝ Olympique de Marseilleի հետ։ Գիտցէք որ պատահական առիթ մը չէ երբեք այս հանդիպումը, այլ գնահատուած ուժի մը չափը, որ աշխարհի չորս ծագերուն ցիրուցան ցեղիդ զաւակներուն յատուկ գերագոյն ճիգին արդիւնքն է։

Այժմ որ հպարտութեան գեղեցիկ պահեր պէտք է ապրիս ի տես կոտորակուած ցեղիդ ներկայացուցիչներուն ճակատումին մեծն Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն դէմ։ Ընդդիմադիր պայմաններու տակ մեծցած ու մարզուած Ֆրանսացի մարզիկներուն դէմ, չափազանց վատ պայմաններու տակ յառաջացած մեր մարզիկներուն ճիգին կենսատու աղբիւրը դուն ես. քու ներկայութիւնդ է որ պիտի կրկնապատկէ անոնց ուժերը։ Անոնք իրենց գերագոյնը պիտի ընեն քու անունիդ եւ պատւիդ համար։

Ուրեմն 25 Սեպտ.ին քու տեղդ հոն է. Olympique de Marseilleի դաշտը. գնա՛ դիտելու ցեղիդ յարատեւութեան ոգին եւ դէպի նպատակ առնուած ճիգերը, որոնք անկասկած հոգիդ պիտի լեցնեն անհուն խանդավառութեամբ, ամրապնդելով նոյնպէս հաւատքդ ի տես ցեղիդ յառաջդիմութեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ցանձնախումբ

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ

Շիքակոյի մէջ Ցէմսիի եւ Թըննիի միջեւ աշխարհի ախոյեանութեան տիտղոսին համար կատարուելիք կռփամարտին առթիւ Թըննի պիտի ստանայ 25 միլիոն 500,500 Ֆրանք, իսկ Ցէմսի 11,475,000 Ֆր.։ Կազմակերպիչները կը յուսան ստանալ 76,500,000 Ֆրանքի հասոյթ մը։ Կը խնդայ նոյնպէս քաղաքին պանդոկապետներուն ու վաճառականներուն երեսը։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Թերթիս խմբագիր Պ. Շաւարշ Միսաքեան, որ մէկուկէս ամիսէ ի վեր Պալքաններու կը գտնուէր, Փարիզ վերադարձաւ Դշ. օր։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՑԵՓԱՆԵԱՆ
ԵՒ
Պ. Կ. ԿԱՌԱՎԱՐԵՆՑ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
3 Սեպտեմբեր 1927
Սելանիկ Ցէտէ-Աղաճ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԳՈՂԵՐ.— Գեղանի կին մը Փորնիքէի խաղատունը ներկայանալով, ուղեց անգամ գրուիլ։ Ընդունուեցաւ եւ անմիջապէս աւրեց քանի մը չէքեր։ Կնոջ կ'ընկերանար երիտասարդ մը։ Դրամները գանձելէ յետոյ, կորսուեցան Դոնապանը, անոնց մեկնումին ատեն, տեսաւ որ ուրիշ կին մըն ալ փողոցին մէջ միացաւ եւ երեքը միասին հեռացան։

Կասկած արթնցաւ խաղատան պաշտօնէութեան մէջ։

Քիչ վերջ կը հաստատուէր որ չէքերը գողցուած էին։ Ցոյց տրուած հասցէները քննելով, տեսնուեցաւ որ սխալ են։

Գաղտնի ոստիկանները ոկսան հետապնդել։ Երրորդութիւնը մեկնած էր Նանթ, սակայն իրենց բեռները ղրկած էին Փարիզ։

Լուր տրուեցաւ Փարիզի ոստիկանութեան, որ հսկողութեան տակ առաւ Մոնփարնասի կայարանը։ Առջի առաւօտ, երիտասարդ մը, որ շատ կը նմանէր կիներուն ընկերացող երիտասարդին, եկաւ ուզելու բեռները։ Ոստիկան մը նետուեցաւ վրան։ Կատաղի կռիւ մը սկսաւ։

Երիտասարդը հանեց ատրճանակը եւ պիտի կրակէր, եթէ ոստիկանը ճարպիկ շարժումով մը գետին չձգէր ատրճանակը։ Կատաղի կռիւին մասնակցեցաւ երկաթուղիի պաշտօնեայ մը։ Այսպէս կարելի եղաւ զսպել ու կապել գողը։ Նոյն պահուն, երկու կիներն ալ որոնք հեռուէն կը սպասէին ձերբակալուեցան։ Բոլորն ալ Իտալացի են, ու քանի մը անգամներ դատապարտուած՝ զանազան գողութիւններու պատճառով։ Ասոնց մասնագիտութիւնն էր կողոպտել շոգեկառքերն ու շոգենաւերը։

ՆԱԽԱՆՁ.— Տիկին Ժէրմէն, 28 տարեկան, զատ բաժնուած մը, Տէլթէյ, իրմէ աւելի երիտասարդ։ Եւ սակայն Ժէրմէն շատ նախանձոտ էր ու կռիւը պակաս չէր անոնց անկողինին մէջ։

Առջի օր, փողոցին մէջ ալ բացաւ նոյն կռիւը եւ նոյնիսկ զմելին հանեց ու խոթեց Տէլթէյի ճակտը։ Տէլթէյ ցատկելով տուն գնաց։

Իրիկունը դարձեալ նոյն կռիւը։ Այս անգամ Ժէրմէն հանեց մկրատ մը եւ մխեց Տէլթէյի սիրտը, որ ամբաստանուած էր թէ ուրիշ մը կը սիրէր։ Տէլթէյ հոգեվարք ինկաւ եւ Ժէրմէն գնաց բանտ։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ ՉՕՐԵՂ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

— Ի՞նչ կը հասկնաք Զտապելը ըսելով։

— Գիտէ՞ք թէ սովետները՝ իրենց տեղը բանող մարդեր չունին եւ թէ, եթէ որ եւ է պատճառով, պոլշեւիզմի հիմնադիրները անյայտանային մարդ ...պիտի գտնուէր անոնց գործը շարունակելու համար. գիտէք նաեւ թէ սովետներու կառավարութիւնը ուրուականն է միայն կառավարութեան մը, որուն կոնակը կը գտնուի Չեկան։

— Գիտենք այդ։ Ցետո՞յ։

— Լաւ ուրեմն, ձեզի կ'առաջարկեմ Սովնարկոմի վերաբերեալ բոլոր ամէնագաղտնի թղթածրարները անոնց ախտերէն եւ անձերէն շատերը գիտէք, բայց կան նաեւ որ չէք գիտեր։

— Անշուշտ։

— Ուրեմն, ձեր գիրքը եւ ձեր յանդգնութիւնը նկատի ունենալով, եւ սարսափելի կերպով զինուած իմ միջոցաւ, ահա թէ ինչ կ'ըսեմ ձեզի։

«Կարելի չէ որ փաստերը ունենալով այս մարդոց դաւելուն, ոչ միայն իրենց ճայրենիքին այլ նաեւ աշխատաւորութեան դէմ, որոնց իբր թէ պաշտպանները ցոյց կ'ուտան իրենք զիրենք, կարելի չէ կ'ըսեմ որ չգգետնենք զանոնք»։

Քարասօֆ ոտքի ելած էր.

— Լո՞ւրջ է, հարցուց կտրուկ շեշտով մը, ինչ որ կ'առաջարկէք։ Իրո՞ք ի ձեռին ունիք այդ փաստաթուղթերը։

Առանց բառ մը ըսելու, Կոստանդինովնա իր արկղին մօտեցաւ, յետոյ Քարասօֆին դառնալով

— Այժմ իշխանութեան գլուխը գտնուող անձերուն մէջէն, որո՞նց մասին կ'ուզէք ունենալ մանաւոր փաստաթղթեր։

Առանց վարանումի Քարասօֆ պատասխանեց

— Լէնին, Զինովիէվ, Թրոցքի, Քրասին։

Արկղին մէջ գտնուած ծրարներէն չորս հատ ընտրելէ յետոյ, Կոստանդինովնա վերադարձաւ մեր մօտ։

Ամէն մէկ ծրարի կողքին վրայ մանաւոր լուսանկար մը կար։

Քարասօֆ անմիջապէս հասկցաւ կարեւորութիւնը այդ ծրարներուն եւ փութաց ըսել.

— Սակարկութիւնը կ'ընդունիմ։

Եւ մինչդեռ «Կոյսը» կ'ուզէր ստիպել որ անմիջապէս առնենք այդ ծրարները.

— Ոչ գեռ, ըսաւ Քարասօֆ. Նախ կուտանք, ապա կ'առնենք։

Ցետոյ, իր ժամացոյցը նայելով, ինծի դարձաւ եւ ըսաւ.

— Կորսնցնելիք վայրկեան մը իսկ չունինք, սիրելի բարեկամս, կը հաճի՞ք ձեր ժամանակը յատկացնել Օրիորդին ինքնաշարժը մեկնելու պատրաստ վիճակի մէջ գնելու։

— Ի՞նչ ինքնաշարժ

— Քանի որ հաւանական է որ երկար պիտի ճամբորդենք, «Մէրսէտէս»ը լաւագոյն կը նկատեմ։ Գալով Օրիորդին, պիտի հաճի անշուշտ գոհանալ այն կառքով եւ կառապանով որ իրեն պիտի ղրկեմ։

Կոստանդինովնա գլխու շարժումով հաւանութիւն յայտնեց։

— Ցետոյ, շարունակեց, երբ ինքնաշարժին գործը լմնցնէք, հաճեցէք այս իրիկուան համար հեռաձայնով, կեդրոն՝ ժողովի հրաւիրել թիւ 4 պայքարի խումբին Ա. եւ Բ. դասակները. կարգախօսը գիտէք, չէ՞։ Ցետոյ կուգաք որ պէտք եղած որոշումները միասին տանք։

Քարասօֆի հրամանները գործադրելու համար, մեկնելու վրայ էի, երբ լսեցի որ Կոստանդինովնա կ'ըսէր.

— Այս բոլորը իմ երեւակայութենէն վեր են. թէ Մոսկուայի մէջ դաւադիրներ կան, ամէն մարդ գիտէ։ Բայց թէ անոնք այսքան ուժեղ կազմակերպութիւն, կուռ նման միջոցներ ունենան եւ տարածուած ըլլան, ահա ինչ որ չեմ կրնար հասկնալ։

Անեղծուածային կերպով՝ Քարասօֆ պատասխանեց.

— Սիրելի բարեկամուհիս, ձեզի չէ՞ր ըսած որ դեռ անակնկալներուն վերջը չէ եկած։

Երբ վերադարձայ, Կոստանդինովնա մինակ էր

Քարասօֆ ո՞ւր ծակը մտած է, հարցուցի։

Իր արդուզարդի սենեակը ցոյց տուաւ։

Հարցումս լսեց անշուշտ որ, առանց երեւնալու, պոռաց.

— Լմնցա՞ւ գործդ։

— Այո՛, պատասխանեցի։

— Կատարեալ. վայրկեանէ մը ես ալ կը լմնցնեմ։

Շատ չանցած, դուրս ելաւ սենեակէն։

Կոստանդինովնա եւ ես, չկրցանք զսպել զարմանքի բացագանչում մը։ Արդարեւ մարդը որ ժպտագին մեր մօտը կուգար, եւ որ գիտէինք թէ Քարասօֆն էր, բնաւ Քարասօֆի չէր նմաներ սակայն, եւ ոչ ալ Խոմայիլօֆի։

Առանց կասկածի, չեկիստ մըն էր ան, բայց բարձրաստիճան չեկիստ մը։

Իր կուրծքին վրայ, Չեկայի քաղաքական բաժնին սարսափելի Կ. բաժնին նշանը կը ցոլացնէր։

— Ողջոյն եւ եղբայրութիւն, ըսաւ. ընկեր Ալասիլֆը՝ տեղափոխութեանց պետը՝ պատիւն ունի ձեզ ողջունելու։

Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԻՐԻՑԵԱՆ

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ„Ը 2 ՀՈԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ, ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀ

Խորհուրդի նոր անդամները

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովը Հինգշաբթի օր ընտրեց Խորհուրդի ոչ-մնայուն երեք անդամները՝ երեք տարուան համար: Քուէարկութեանց կը մասնակցէին 49 պետութիւններ. բացարձակ մեծամասնութիւնն էր 25 քուէ: Ընտրուեցան Քուպա (40 ձայն), Ֆինլանտա (33), Քանատա (26): Պելճիքա, որ կ'ուզէր վերընտրուիլ, չյաջողեցաւ: Վերընտրութեան համար Ընդհ. Ժողովի երկու երրորդի մեծամասնութիւնը պէտք է առնէր, այսինքն 32 ձայն, մինչդեռ ստացաւ երեք ձայն պակաս, 29: Յունաստան, որ նոյնպէս թեկնածու էր, ստացաւ 23 քուէ, Փորթուկալ՝ 16, Ուրուկուէյ՝ 3:

Պելճիքայի թեկնածութիւնը կը պաշտպանէին մեծ պետութիւնները՝ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա: Պելճիքայի արտաքին նախարար Վանտէրվէլտ քուէարկութենէն վերջ կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ ըսաւ. «Թէեւ ժողովին մեծամասնութիւնը (29 ձայն) համաձայն էր Պելճիքայի վերընտրութեան, սակայն ըստ օրէնի պահանջուած մեծամասնութիւնը կարելի չեղաւ գոյացնել: Պելճիքա պիտի շարունակէ գործօն եւ անձնուէր աջակցութիւն բերել Ազգերու Դաշնակցութեան խաղաղասիրական աշխատանքներուն:

Ի՞նչ կ'ըսէ Սթալին

Ամերիկեան բանւորական պատուիրակութիւն մը, որ քննութեան համար Ռուսիա կը գտնուէր, մեկնումէն առաջ, Սթալինի ներկայացուց 12 հարցումներ կոմունիստ կուսակցութեան քաղաքականութեան եւ Լէնինիսմի մասին: Ինչպէս կը յիշուի, նոյն պատուիրակութիւնը նման հարցումներ ըրած էր Թրոցքիի, որ անոնցմէ մէկ մասին չէր պատասխանած. իսկ տրուած պատասխաններն ալ այնքան թափանցիկ էին, որ կրնային ներկայացնել Ռուսիոյ ներքին իրական վիճակը: Այս պատճառով «Փրավտա» պաշտօնաթերթը կատաղի յարձակում մը գործեց Թրոցքիի դէմ:

Այս անգամ Սթալինն է որ կը պատասխանէ նոյն հարցումներուն, գրաւոր կերպով: Չէ պատասխանած միայն այն հարցումին, որ կ'ըսէ թէ կարելի՞ է երեւակայել անկուսակցականներու խմբակի մը գոյութիւնը Ռուսիոյ մէջ, որ բարեկամ ըլլայ կառավարութեան:

Արտաքին առեւտուրի մենաշնորհին մասին Սթալին կ'ըսէ.

— Այս մենաշնորհը մեր քաղաքականութեան անփոփոխ հիմունքէն մէկն է: փոքրամասնութիւն մը կայ, որ կը փափաքի ջնջել այդ մենաշնորհը, սակայն բանւոր եւ գիւղացի զանգուածները պիտի հակառակին ատոր:

Այն հարցումին թէ համագործակցութիւն մը կարելի՞ է Ռուսիոյ եւ արտասահմանի դրամատիրական ճարտարարուեստին միջեւ, Սթալին կը պատասխանէ.

— Դրամատիրական եւ ընկերվարական վարչաձեւերու գոյութիւնը արգելք մը չէ համաձայնութեան մը գալու ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի մարզին, ինչպէս նաեւ թերեւս դիւանագիտական յարաբերութեանց խնդիրին մէջ: Մենք կը հետապնդենք խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը եւ պատրաստ ենք կնքելու, քաղքենի պետութիւններու հետ, ոչ-յարձակողական փոխադարձ դաշինքներ: Պատրաստ ենք համաձայնութեան գալու զինաթափութեան հարցին մասին, այնքան որ ջնջուին բոլորովին մնայուն բանակները: ցենք կրնար ընդունիլ ստրկացնող պայմաններ, կը նախընտրենք որ այդ համաձայնութիւնները ունենան առաւել կամ նուազ որոշ ու պայծառ նկարագիր մը:

Հրեաները ներգաղթը սահմանափակուած

Երուսաղէմի եբրայերէն թերթերը կը տրտնջան թէ Հրեայի մը համար աւելի դժուար է մտնել «իր» Ազգային Օջախը, քան ուեւէ երկիր, նոյն իսկ Միացեալ Նահանգները:

Ներգաղթի մասին տրուած վերջին որոշումներուն համաձայն, Պաղեստին կրնան մտնել միայն կիներն ու փոքրահասակ տղաքը այն Հրեաներուն, որոնք նախապէս հաստատուած են Իսրայէլացիներու երկրին մէջ: Նոյնպէս Պաղեստին կրնան մտնել անոնք, որ հարուստ են: Մինչդեռ նախապէս Պաղեստին կրնային մտնել հեռաւոր ազգականներ անգամ, նոյնպէս անոնք որ 500 ոսկիի չափ գումար մը դրամագլուխ ունէին:

Պոլսոյ հրեայ «խռովարար»ներուն դատը

Ինչպէս գրեցինք, Պոլսոյ Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ կը դատուին այն Հրեաները, որոնք ամբաստանուած են թէ խռովութիւններ հանած են Թուրքի մը կողմէ սպաննուած հրեայ Օր. Նիէկոյի յուղարկաւորութեան ընթացքին: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, դատարանը ոեւէ որոշում չէ տուած, հաստատած է միայն թէ հրեայ զինուոր մը, որ ամբաստանուած էր թէ գաւազանով յարձակած է, ձեռքը երբեք գաւազան չէ ունեցած: Պատահած միակ միջադէպը այն է, որ հանրակառք մը եկած եւ կտրած է յուղարկաւորներու թափօրը: Զինեալ միջամտութիւնը կատարուած է ոստիկաններուն կողմէ, որոնք եկած էին կարգը հաստատելու հանրակառքին բացած միջադէպէն յետոյ:

Եւ սակայն ինը հրեայ բանտարկեալները կը մնան բանտ՝ դատը յետաձգուեցաւ Կիրակի օրուան:

Միւս կողմէ, կը հաստատուի որ, սխալ է այն լուրը թէ Թուրքիոյ մէջ Հրեաներու համբորդութիւնները կրճատուած են: Հրեայ պատուիրակութիւն մը, ներկայանալով Ազգային Ժողովի նախագահ Քեազիմ փաշայի, յայտնած է հրեայ համայնքին հաւատարմութիւնը, եւ փաշան պատասխանած է թէ վստահ է Հրեաներու օրինապահութեան մասին:

Հիճազի անկախութեան համար

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ Հիճազի մէջ, Սուլթան Իպնի Սաուտի դէմ շարժում մը սկսած է:

Երկու գլխաւոր կուսակցութիւններ, ազգայնականն ու ազատականը, միացուցած են իրենց ուժերը, կռուելու համար Վէհապիներու տիրապետութեան դէմ, որովհետեւ անոնք չկատարեցին այն խոստումները, զորս տուած էին երկիրը գրաւելու ժամանակ: Այս շարժման հեռաւոր նպատակն է Հիճազի անկախութիւնը:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

Հ. Յ. Դ. Դոյամարտ խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հասցէին:

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները ժողովը կը հրաւիրուին վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 Rue Blanqui K. Bicêtre Seine. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Պէվլիի Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 131 Faubourg du Temple. Belleville.

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հասցէին:

Հ. Յ. Դ. Մոնրուժի, Քաշանի եւ Հրջակայքի նորակազմ «Արծիւ» խումբի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 17 Rue Ampère Cachan, ընկ. Մինաս Ալթունեանի բնակարանը: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիս» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, սովորական հասցէին:

Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի «Վաղգէն» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 2ին, ընկեր Պալեանի բնակարանը Caserne d'Offemont. կը խնդրուի Հորիքուրի ընկերներէն եւս որ ներկայ ըլլան: Անդամատետրերը միասին բերել:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին միութեան ընթերցարանը (Ֆլօրիա): Օրակարգ՝ կարեւոր:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կիրակի Ողիմպիականին կը մասնակցին փարիզի շրջաններու տասը մասնաճիւղի մարզիկները: Պուա Գոլոմպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր շրջանի հայութեան դիւրութիւն տալու համար ողիմպիականի տոմսակները կը ծախէ, Պուա-Գոլոմպի ծանօթ ժամագործ Գ. Գառնիկ Ցովհաննէսեանի խանութը:

ԹԷՈԴԻԿ՝ կը խնդրէ իր թղթակիցներէն, որ նկատի առնեն իր նոր հասցէն.— Théotig. Imprimerie «Massis» 208bis. Rue Lafayette Paris (10e), France.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի հանրածանօթ լուսանկարիչ Մանուկ Մարկոսեան վաղը կիրակի պիտի այցելէ Վալանս կարեւոր խնդրոյ մը համար նաեւ պիտի ընդունի զանազան գործեր ընկերական, ընտանեկան խմբանկարներ եւ այլ մեծադիրներ, դիմեցէք ու գան պիտի ifim...

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	50
Մարք ոսկի 100	Mark	606	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	95
Թրք ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր »	» Lire	138	15
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	–
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3420	—
»	II »	2010	—
»	III »	1670	
Թուրքիոյ Վիճակ.	Lots turcs	105	—

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITI... 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն { 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

18 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 444

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԵՐՍԻ ԽՕՍՔ

ԱՆԱՐԳ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անդրանիկի մահուան գուժին հասած օրը, իր հայրենակիցները, նախաձեռնութեամբ Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութեան, սգահանդէս մը կազմակերպելու ձեռնարկեցին և հրապարակաւ յայտարարութիւնը ցրուեցին նոյն օրը։

Փարիզի հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ եպսկ. Քիպարեանն ալ խոստացած էր սգահանդէսին նախագահութիւնը ստանձնել։ Նախաձեռնող Մարմինը ամէն իրաւունք ունէր ինք ստանձնելու այդ պարտականութիւնը, իսկ միւս հաստատութիւններն ու կուսակցութիւնները կը հրաւիրուէին բերելու իրենց մասնակցութիւնը, սգահանդէսին տալու համար համազգային հանգամանք։

Հակառակ այս իրողութեան, կարգ մը նենգամիտներ ելլելով Անդրանիկին մահուան առջեւ եւս պառակտում ստեղծելու, անտեսելով Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութիւնն ու յայտարարութիւնը, անոնց որոշած թուականէն մէկ օր յետոյ կը նշանակեն երկրորդ սգահանդէս մը եւ առանց խպնելու ի. ենք մութին մէջ կը սողոսկին, իսկ հրապարակ կը հանեն խրտուիլակ հոգեւոր հովիւը եւ անոր անունով հրաւէր կ՚ուղղեն կուսակցութիւններու և միութիւններու։

Հոգեւոր հովիւը կը դրժէ իր նախորդ խոստումը։ Պատռել կու տայ տպուած յայտարարութիւնները,— որոնց մէջ յիշատակուած էր իր նախագահութիւնը,— վճարելով այդ առթիւ եղած ծախքերը։

Հետաքրքիր չենք այս արարքին շարժառիթներուն ծանօթանալու։ Յայտնենք միայն թէ՝ այս արարքը «պատուական» հովուին ստեղծած գայթակղութիւններուն ամէնէն անհանդուրժելին պիտի մնայ։

Մութին մէջ կծկուած նենգամիտները, ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէին, յարգելի ռազմիկի մը մահուան առթիւ պառակտում ստեղծելու այս անորակելի փորձով։

Հայ ժողովուրդը եւ մանաւորապէս նոր սերունդը անոր նուիրած սգահանդէսով կ՚ուզէ յարգել յիշատակը մէկուն որ որրազան ըմբոստութեան, ժողովրդային ինքնավստահութեան և ազգային վճռական կամքի տիպար մը հանդիսացաւ։ Անդրանիկ մեզի հաւատաւոր մը եղած էր մեր ժողովուրդի զինուած ուժի պայքարին։ Այդ համոզումին հետեւանքով էր, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ ըմբոստութեան եւ կռիւի յանդուգն թեւին կողմնակիցներէն մէկը եղաւ տարիներ շարունակ։ Քաղաքական գունափոխութեան ասպետները, մանաւորապէս Ամերիկայի մէջ, Անդրանիկը հայասէր օտարներուն ներկայացուցին իբրեւ աւազակ, հինէն ի վեր հակառակ ըլլալով հերոսին համոզումներուն եւ մանաւանդ անոր զէնքի պայքարին։

Հետեւողական ըլլալու համար, այս մարդիկը պիտի փորձեն Անդրանիկը հայ ժողովուրդին ներկայացնել խեղաթիւրուած դիմագծով, իբրեւ «Զօրավար Անդրանիկ» և քանի մը տասնեակ տարիներու յեղափոխական գործունէութիւնը պիտի համարեն թիւրիմացութեան հետեւանք։ Եւ քանի որ իրենց համոզումով հայ մարտնչող սերունդին եւ անոր կռիւին հետեւանքն են հայ ժողովուրդին դժբախտութիւնները, ուրեմն հերոսը այլանդակուած դէմքով դուրս պիտի հանուի «պատասխանատու»ներու ցանկէն։

Անդրանիկի աշխատանքը կը սկսի մեր յեղափոխական շարժումներու ծագման առաջին շրջաններէն եւ կը շարունակուի մինչեւ 1918 թուականի սկիզբը, այսինքն Դաշնակցութեան մարտնչող սերունդի երկունքը։ Եւ եթէ այսօր մեր ժողովուրդը յարգանք մը պիտի մատուցանէ, այդ գործունէութեան համար է. եւ եթէ մեր նոր սերունդը պիտի ներշնչուի ու դաստիարակուի, կրկին այդ շրջանի գործունէութենէն է եւ ոչ թէ անոր նահանջի եւ անգործութեան շրջանէն։

Որքան ալ նենգամիտները ուզեն խեղաթիւրել իրականութիւնը, յաջողութիւն պիտի չունենան։ Իր ազատագրութեան հաւատացող եւ իր ուժին վստահ ժողովուրդը կը հաւատայ թէ Անդրանիկ մնաց նոյն խիզախ յեղափոխականը։

Ճիշդ այդ պատճառով ալ, այսօրուան սգահանդէսը ոչ միայն անարգ ձեռնածութիւն մըն է, այլ եւ պառակտումը խորացնելու ոճրալի փորձ մը, որուն պատիւը կը պատկանի Փարիզի ռամկավար ջոջերուն եւ զառամած եպիսկոպոսի մը։

Ամօ՛թ բոլոր նենգամիտներուն։ Ա.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Այսօր, Սթատ Փըթի Ժանի մէջ տեղի կ՚ունենայ Փարիզահայ տարեկան Ողիմպիականը։

Հանդէսը կը զուգադիպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Եւրոպայի Պատգամաւորական Ժողովին, որուն առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ օր։

Տակաւին առիթ կ՚ունենանք խօսելու այդ մասին։ Այսօրուան մրցումներուն առթիւ, կ՚ուզէինք աւելորդ անգամ մըն ալ յիշեցնել, թէ մանր քէներն ու վէճերը մոռնալու, հայ մարզական շարժումը փրկելու եւ վերակենդանացնելու համար, մեծ դեր կ՚ինայ թէ՝ անոնց որ պիտի մրցին դաշտին վրայ եւ թէ անոնց որ սրտաբաց կը վիճին Պատգամ. Ժողովին մէջ։

Արեւմտեան Եւրոպայի հայ երիտասարդութեան պարտքն է լայն ոգիով շարժիլ եւ նոր ճիգով մը պայծառացնել միթնոլորտը, իր իսկ բարիքին համար։

ՎԵՐՋԻՆ ՆԿԱՐ ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

Իր ազգականներէն առնուած առթիւ ճաշած, 17 սեպտ. ժամը 9)

ՄԱՄՈՒԼ

«ՁԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ԿԱՐԴԱԼ»

Հայ պոլշեւիկները խայտառակ ուղղագրութիւն մը բերած էին Հայաստան: Ժամանակ մը գրուեցաւ թէ պիտի դարմանուի այդ յիմարութիւնը: Ալիխանեանի Մարտակոչը, քանի մը անգամ բողոքեց բարեփոխման ուշացումին առթիւ: Ա. Միլիքեանի Մարտակոչն ալ կը բողոքէ. եւ ի՛նչ համարձակութեամբ, —բանուորներուն բնիկանը լեզու գնելով (4 սեպտ.).

— «Բանւոր Օհանը շատ լրագրասէր էր։

«Արեւս վկայ, մի օր առանց հացի կարող եմ դիմանալ, բայց առանց թերթի՝ ոչ։ Թերթն էլ այնպիսի պահանջ է դարձել ինձ համար, ինչպէս ծխախոտը։

«Սակայն վերջին ժամանակներս «նոր ուղղագրութիւն» մտցնելուց յետոյ, բանւոր Օհանը սառչեց թերթ կարդալուց, ու բովհետեւ նոր ուղղագրութիւնը հին ուղղագրութեան ձեւով կարդալով՝ մի քանի բառեր աղաւաղած էր արտասանում։ Նստ անգամ լաւ չհասկանալով նոր ուղղագրութեամբ գրած բառերի իմաստը, ջղայնանում էր։ Գործարանի բանւորներն էլ վերջերս շատ տխրել էին, որ աշխարհի անցուդարձից այլ եւս ոչինչ չեն իմանում։ Երբ դիմում էին Օհանին, նա պատասխանում էր.

— «Ես էլ ուզում եմ բան իմանալ, բայց ի՛նչ անեմ, որ դժւարանում եմ կարդալ։ Մի այնպիսի ուղղագրութիւն հնարեցին, որ սովորելու համար դպրոց պիտի գնալ։ Վերջերս Հայաստանի կառավարութիւնը յայտարարեց որ այդ ուղղագրութիւնը նորից պէտք է վերաքննուի, բայց ահա մօտ մի տարի է անցել ու ոչինչ չի արուել։ Մինչեւ անգամ թերթի մէջ էլ այդ մասին բացատրութիւն պահանջւեց, բայց ոչ ոք ուշադրութիւն չդարձրեց։

«Կարծում ենք, որ ժամանակ է այդ մասին լուրջ մտածելու»

Իսկ անդին, անընթեռնելի սաւան մը, Խորհրդային Հայաստան, ծպտուն չի հաներ: Որո՞ւն հոգը թէ մարդ չի կրնար կարդալ: Կը բաւէ որ դաժխուսը խուլքի մեկնէ:

ՀԱՅ ԽՄԲԱԳԻՐ ՄԸ ՎՏԱՐՈՒԱԾ

Ոստիկանութիւնը, շաբաթ կէսօրէ Փարիզի մարզադաշտերը, Կիրակի օր առաւօտեան դէմ անակնկալ կերպով ձերբակալեց մօտ 60 համայնավար եւ անիշխանական օտար գործիչներ՝ հայ, ռուս, մաճառ, ռումէն, իտալացի եւլն., եւ առանց պայմանաժամ տալու որ իրենց գործերը կարգադրեն, անմիջապէս սահմանէն դուրս հանեց զանոնք։

Պերլինէն «Իւմանիթէ»ի ուղղուած 13 Սեպտ. թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ նոյն օրը Գերմանիոյ մայրաքաղաքը հասած են Փարիզէն վտարուած ինը հոգի, 5ը Ռուս, 4ը Պեսարապիացի։ Ռուսերն են՝ Երեւան թերթին խմբագիր Եղիա Չուբար, Փարիզի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան ճարտարագէտ եւ պաշտօնեայ Գամպէր, Ուկրայնացի Միշէլ Նորիչ, Շուտաք եւ Օլաւ Օրլէնկօ։

Հեռագիրը կ՚աւելցնէ.

«Այս հինգ ռուս քաղաքացիները, ինչպէս նաեւ միւս Պեսարապիացիները ձերբակալուեցան Կիրակի առաւօտ ժամը 6ին, եւ առանց արտօնուելու որ միասին առնեն իրենց անցագիրներն ու ինքնութեան թուղթերը, շիտակ տարուեցան կայան, ուրկից հանուեցան միայն՝ մեծ գաղտնապահութեամբ տարուելու համար Նոռի կ՚այարանը եւ հոն վակոնի մը մէջ նետուեցան՝ շրջապատուած ոստիկաններու խումբէ մը։

«Պելճիքայի սահմանին վրայ, ոստիկանական ջոկատին պետը վակոնի մը մէջ դրաւ զանոնք՝ առանց իմացնելու պելժ իշխանութեանց։ Լիեժ-Հափէլի մէջ է միայն որ աքսորականները կրցան հաղորդակցութեան մէջ մտնել Պերլինի խորհրդային դեսպանատան հետ եւ կայարանի ոստիկանապետէն անցագիր առնել։ Պերլինի մէջ քանի մը օր բնակելու արտօնութիւն ստացան։»

ՀԱՅԻՆ ԳԻՆԸ 5 սանթիմ կ՚աժէնայ եւ Սեպտեմբեր 22էն սկսեալ քիլօն պիտի ծախուի 2 ֆր. 10ի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՉ ԹԷ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ԱՅԼ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԽԱՂԱՐԱՆԸ ՊԻՏԻ ԿՈՂՈՊՏԷԻՆ

Երէկ հրատարակեցինք Անատոլուիի գործակալութեան մէկ հեռագիրը, որուն համաձայն իբրեւ թէ երեք Հայեր եւ թուրք մը դաւադրութիւն մը կազմակերպած են՝ մեծ եղեռնափորձ մը կատարելու համար: Այս խնդրին մասին Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը հետեւեալը կը հեռագրէ 15 սեպտ. թուականով.—

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը բացառիկ քաջագործութիւն մը ըրաւ,—դժբախտաբար կեանքի կորուստով—պաշարելով եւ ձերբակալելով յուսահատ ոճրագործներու խմբակ մը։ Հայ մը, Միհրան Ալթունեան, որ Ամերիկա գտնուած է, պետն էր այդ խումբին, որ կը բաղկանար ուրիշ երկու Հայերէ եւ Թուրքէ մը։ Ասոնք քանի մը յանդուգն գողութիւններ ըրած էին արդէն։ Ոստիկանութիւնը երբեւան հանեց որ անոնք ժողով կը գումարեն Բերայի կեդրոնը շէնքի մը մէջ եւ երէկ կէսօրէն վերջ ոստիկանական զօրաւոր ուժ մը պաշարեց տունը։

Ոճրագործներու հաւաքուած սենեակին դուռը խորտակելով ներս մտնելէ վերջ, ոստիկանութիւնը հրաւիրեց զանոնք անձնատուր ըլլալ։ Մարդիկը պատասխանեցին՝ կրակ բանալով։ Տեղի ունեցած կռուի ընթացքին սպաննուեցան ոճրադատ ճիւղի պետը եւ ուրիշ ոստիկան մը, երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան. սպաննուեցաւ նաեւ Ալթունեան եւ իր ընկերներէն մէկը, մինչ միւս երկուքը վիրաւորուեցան։ Սենեակին մէջ գտնուեցան ռումբեր, ատրճանակներ, դիմակներ, պաշտօնական ինքնաշարժի թիւեր եւ ոստիկանական համազգեստներ։

Կ՚ըսուի թէ այս խմբակը քաղաքական ոճիրներու ալ խառնուած է, սակայն այս կէտը դեռ չէ ապացուցուած։

Թանի Թղթակիցն ալ կը հեռագրէ.—

Զորեքշաբթի իրիկուն երկար հրացանաձգութիւն մը յուզումի մատնեց Բերայի թաղը։ Ոստիկանութիւնը Թոքաթլեան պանդոկին մօտ պաշարեց խումբ մը մարդիկ, որոնք կը մերժէին անձնատուր ըլլալ։ Ոստիկանները իրենց զէնքերը գործածեցին եւ ամբողջ տասը վայրկեան ատրճանակները չդադրեցան պայթելէ։ Գործողութիւնը ընդարձակ էր։

Առեն մը կարծուեցաւ թէ քաղաքական նկարագիր ունէր։ Բայց այդպէս չէր։ Չարագործներու խմբակ մըն էր, որ ծրագրած էր գրաւել Եըլտըզի կազինոն եւ կողոպտել խաղացողները, սնտուկը եւ դրամարկղները։ Վերջին վայրկեանին իրենցմէ մէկը մատնած էր։

Հրացանաձգութեան ընթացքին սպաննուեցան ոստիկանապետ մը եւ ոստիկան մը։ Երկու աւազակներ մեռան եւ երկու վիրաւորուեցան։ Աւազակախումբին պետը, որ սպաննուեցաւ, Ամերիկայէն նոր վերադարձած Հայ մըն էր։ Շէնքին մէջ գտնուեցաւ ամբողջ զինարան մը, հեղձուցիչ կազով ռումբեր եւ տինամիթ։

Ամերիկեան լեգէոնը Փարիզի մէջ

Ամերիկեան Լէգէոնին սպայակոյտը, զօրավար Փըրշինկի նախագահութեան տակ Շէրպուրկէն հասաւ Փարիզ եւ դիմաւորուեցաւ խանդավառ ընդունելութեամբ մը։

Էնվալիտի կայարանը եւ շրջականները ողողուած էին մարդկային ալիքներով։ Զինուորներու կապոյտ շղթան ժապաւէնի պէս կարգի դրած էր ամբոխը փողոցներուն երկու եզրերուն վրայ։ Կայարանին առջեւ գետինը ծածկուած էր գորգերով։ Ճամբուն երկու կողմերէն ծաղիկներ՝ առուակի նման առատ ու փրփրուն, կանանչ ճիւղերու խուրձեր, դրօշակներ գոյնզգոյն, տեղ տեղ անոնց վրայ աստղեր։ Ու անհամար պատուիրակութիւններ քաղաքային, զինուորական, կին ու այր, երիտասարդ ու ծեր։

Պաշտօնական դէմքերէն՝ Նախարար Փէնլըվէ ու Մարէն, մարաջախտ Փէթէն, զօրավար Կուրօ, Գուժիւ, Քիափ, Ամերիկեան գործակատարը եւ ուրիշներ կայարան եկած էին։

Երբ շոգեկառքէն դուրս ելաւ Փըրշինկ, բարի գալստեան ճառ մը խօսեցաւ պատերազմական նախարար՝ Փէնլըվէ.

— Տասը տարի առաջ, 13 Յունիս 1917ին, երբեւ պատերազմական Նախարար՝ պատիւն ունեցայ ողջունելու ամերիկեան 1,400,000 զինուորները, որոնք կուգային կռուելու մեր կողքին: Այսօր եւս, յաղթութենէն յետոյ, միշտ ի՛նչան մեր հաւատարմութեան ու երախտագիտութեան, կառավարութիւնս պաշտօն յանձնեց ինծի ողջունել ձեզ եւ ըսել. «Շնորհակալութի՛ւն»։

Զօր. Փըրշինկ պատասխանեց.

— Մենք եկանք կռուելու ձեր կողքին, ի՛նչան երախտագիտութեան այն օգնութեան, զոր մեզի ըրին Ռօշամպօն եւ Լաֆայէթը։ Եւ կ՚ողջունեմ Փարիզը, յանուն անոնց, որ կռուեցան այս հողերուն վրայ։

Ժողովուրդը խանդավառօրէն կ՚ազմկէր։

Զօրավար Փըրշինկ եւ իր սպայակոյտը ուղղակի մեկնեցան Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին մօտ։ Զինուոր մը հնչեց «մեռելներուն փողը», տխուր ու սարսռալի։

Ամբողջ Փարիզ դրօշազարդուած է ամերիկեան եւ ֆրանս. դրօշակներով, յաղթական կամարն ու քաղաքապետարանի շէնքը արտակարգ կերպով լուսազարդուած են, ելեկտրազարդ կամարներ կանգնուած են մանաւորապէս Սէն-Լազարի, Մօնփարնասի, Էնվալիտի եւ Հիւսիսի կայարաններուն առջեւ

Ղուրեթու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ

ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋ ՄԸ ՀԵՐՈՍԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Որքա՜ն ճիգ ու եռանդ թափեց նա վերջին տարիները՝ իր ձեռքով իսկ վար դրուելու պատիւ, հռչակ, ժողովրդականութիւն, որ վաստըկեր էր տասնեակ տարիներու խոլական պայքարներով…

Որքա՜ն կիրք, թշնամանք, գպյուած ցասում յարուցեց մեր շարքերուն իր ձախորդ, անկարգապահ թռիչքներով Հայոց Անկախ Հանրապետութեան օրերուն, անկէց առաջ, անկէց յետոյ…

Քանի՜ցս ինքս անձամբ ընդհարուեցայ իրեն հետ, մասնաւորապէս 1919ին Լոնտոնի մէջ, երբ կը յորդորէի իրեն՝ հեռու պահուիլ փառասէր ազդեցութիւններէ, չաղարտել իր հմայիչ անունը, մնալ հարազատ տարերքի մէջ, զինակիցներու հարազատ միջավայրում.

Կորսուած ճիգե՜ր… Հայկական կոշտ անհատապաշտութիւնը, միացած ռազմիկի հզօր, մոլեգին խառնուածքին հետ՝ կատարեցին տարրալուծումի իրենց տխուր աշխատանքը, — եւ լեգենդական հերոսը սահեց ու սահեց աստիճանաբար թեք ճանապարհով դէպի մոռացութեան խորխորատը…

Նետեցինք զինքը իր ճակատագրին — ժողովուրդը մոռցա՜ւ թէ իր նախկին զինակիցներէն եւ թէ իր նոր կուսակիցներէն… Եւ կը թուէր թէ այլեւս կենդանի դիակ մըն էր, կը թուէր թէ միանգամ ընդ միշտ դուրս էինք նետեր նախկին սիրուած, խնկարկուած կուռքը մեր սիրտերէն…

Բայց ահա հնչեց տարօրինակ, քմահաճ խաղը. — Երէկ տեսայ մահուան գոյժը Յառաջի մէջ եւ երբ աւարտեցի ընթերցումը՝ արցունքները կը սեղմէին, կը խեղդէին կոկորդս…

Դիւրին բան չէ կուռքեր խորտակելը։ Ժողովուրդը կը սանդրէ զանոնք դժնդակ մաքառումներու օրերուն եւ կը պահպանէ յամառօրէն՝ հոգեկան սնունդ առնելու, իր հաւատը վառ պահելու, իր ներքին ույժերը մտրակելու եւ դէպի իդէալը մղելու համար։

Եւ մենք, անշուշտ, անգամ մը եւս ականատես պիտի լինէինք հերոսապաշտումի բուռն, զանգուածային արտայայտութիւններուն, եթէ մէկէն ի մէկ կարմիր բարբարոսութեան հեղեղը չքանալով եւ տարածութիւնները սեղմուելով — Սասնոյ հերոսի դիակառքը, ի տեղի թաւալուելու Կալիֆօրնիայի օտար, հեռաւոր հորիզոններու տակ, երթար թափօր ընելու Արարատեան աշխարհում, շրջապատուած համակ հայ ժողովրդի զուրգուրանքով… Դա կը լինէր ճշմարիտ ապոթէօզ մը։

Գլխարկնի՜ս վա՜ր՝ Անդրանիկի դագաղի առջեւ…

Հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ մէկը իր լաւագոյն ռազմական նժոյգներէն, որոնք՝ Վարդան Մամիկոնեանէն մինչեւ Դաւիթ Բէկ, Սերոբ ու Եփրեմ, մինչեւ Զավուչ, Մուրատ, Անդրանիկ՝ հսկայի բոցարձակ խոյանքներով լուսաւորեր են պարբերաբար Հայոց Պատմութեան մռայլ, միալար եւ սրտաճաք գիշերը…

Կրքերը լռե՜ն՝ Անդրանիկի դագաղի առջեւ։

Եւ թո՛ղ բոլոր անոնք, որոնք արհեստ դարձուցեր են երկպառակութեան որոմը ցանել մեր ուժասպառ, արիւնաքամ ժողովրդի մէջ, այս ծանր կորստեան առջեւ վայրկեան մը անդրադառնան իրենց սեւ աշխատանքի հետեւանքներուն վրայ եւ ճիգ ընեն մեզի հետ միասին համախմբելու բոլոր ազգային կուսակցութիւնները, մէկ ճակատ ստեղծելու գալիք վտանգներու հանդէպ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Անըսի ծխւանդ անոց

ՀԵՐՈՍԻ ՑԻԾԱՏԱԿԻՆ

«… Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ժայռ»

Անդրանիկ կը մեռնի ճակատագրական շրջանի մը մէջ, երբ բնաջնջուած կէսին կակիծը նոր ուխտեր կը ներշնչէ գարհուրելի չարիքի տակ տքացող մեր հոգիներուն մէջ, ու մնացած կէսի գլխէն կախուած Դամոկլեան սուրը՝ հերոսապաշտութեան նոր հորիզոններ կը բանայ մոխիրներէն շքեղօրէն հասակ նետող նոր սերունդի առջեւ։

Ահաւոր պահ է։ Մէկ միլիոն եօթը ծովերու վրայ թափառական, մօտ միլիոն մը Արարատեան դաշտին վրայ լուռ, մունջ, անզէն եւ անպաշտպան։

Աշխարհ համայն ու մեր հարեւանները մանաւանդ (թուրք-թաթար) կը զինուին, իսկ մեր ժողովուրդը զինաթափ կ'ըլլայ կամ կը թմրի խաբուսիկ խաղաղութեան մը օրօրին տակ։

Սերպ եպիսկոպոս մը Ամերիկայի մէջ թերթի մը բրած իր յայտարարութեան մէջ, ընտիր ճշմարտութիւն մը հրապարակ նետած է, որ ամբողջապէս կը պատշաճի մեր կացութեան։ «Արեւէ խաղաղութիւն որեւէ պատերազմէ աւելի լաւ չէ»։ Խ. Հայաստանի մէջ տիրող այժմու խաղաղութիւնը շատ աւելի վտանգաւոր է քան նախորդ կառավարութեան պատերազմները։ Ընտիր բացայայտ։ Արիւնավառ ցնցումներու հետեւանքով ներկայ Հայաստանը հայացաւ ու մեր խոճանկերուն վտանգելի կոտրիղը դարձաւ կը ճլատուի ան, կը հիւծի, իսկ իր մահացու հարուածները կ'ապաքինին ու կը դառնան զինեալ, իրական վըտանգ, պաշտպանելու համար եղերական անեղ ճիգերով կերպարանափոխուած մեր փոքր կանթեղին։ Խորհրդային խաղաղութեան մէջ խաղաղօրէն կը կմախանայ Հայաստանը, սարսափելի սղձաւանջ մը սեղմելով մեր փիզիքական գոյութեան առջեւ։

Ահա այսքան ծանրակշիռ վայրկեանի մը մէջ կը շիջի հերոսի հոգին հեռաւոր Քալիֆորնիոյ մէջ։

⁂

«Կամ ազգ ենք կամ հող ու մոխիր…»։

Եթէ ազգ ենք իրապէս, կամ արեւմտեան իմաստով ազգի առողջ կորիզ՝ ու տարերայնօրէն կը ձգտինք արեւմտեան նշանակութեամբ «ազգ»ին բոլոր ստորոգելիները լրացնելու, ապա գաղութներու մէջ պիտի հանդիսանանք արթուն պահակներ վաղուան զարգացած, բարգաւաճ ազգ-պետութեան այսօրուան նախադրեալները պատրաստելով, ուժերը փորձաքարի դարնելով ու անոնց դիմացկունները համախմբելով։

Եթէ հերոսին մահէն մեր կրած յուզումը անկեղծօրէն խոր չէ եւ ազատագրութեան մեր իտէալը կենդանի, անոր յիշատակի ջինջ ու գեղեցիկ յաւերժացման համար մէկ միջոց կայ։

— Ու պիտի լանք և՛ պիտի քալենք։

Նշանախօսքը որ կը ծնի մեր իրական կացութենէն եւ Անդրանիկի դեռ տաք աճիւններէն պիտի դառնայ

Ինքնապաշտպանութեան ճակատի ամրացում. վաղուան կռիւին նախապատրաստութիւն։

Ճակատի ամրացումն ու նախապատրաստութիւնը հնարաւոր է միայն մեր ուժասպառ ժողովուրդի հոգեկան ու նիւթական ուժերու լարումով։ Ովքեր մօտիկ են մեր ժողովրդական լայն զանգուածներու, անոնց համար անկասկածելի իրողութիւն է որ ժողովուրդի հոգին կազդուրուած է եւ բնդունակ վերջին ու վճռական խոյանքին։ Պակասը, նիւթն է, — բանալին ամէն տեսակ յաջողութեանց։

Անկախ որ եւ է հանգամանքէ, պարզ, առարկայօրէն կենդանական աշխարհի ամենամեծ օրէնքը ընդհանուր նմանողութեան օրէնքն է։ Արդ՝ երբ բոլոր հզօրները կարմիր թէ սպիտակ, ապառազինութեան մոլուցքէն բռնուած են ու իրենց չորս բոլորը առնկ թշնամիներ կը տեսնեն, մենք մեր ո՞ր ուժին եւ ո՞ր միջոցներուն կրթնած նստեր ենք սահացի փիլիսոփայ՝ Տէրվիշին պէս ծալապատիկ, կարմիր ու սեւ, սպիտակ կամ դեղին ուժերու միացման կէտին վրայ։ Բազու տանող պողոտայի ճիշդ մէջտեղը։

Ո՞վ կը ստանձնէ ահաւոր պատասխանատուութիւնը միջազգային յարաբերութեանց ծայրայեղ լարման այս շրջանին, հազար անգամ խաբուած մեր ժողովուրդի գլխուն խաղաղութեան շան քարոզ կարդալու։ Գալիքը դիմագրաւելու համար նախապէս ու հզօրապէս պատրաստուելով ոչինչ կը կորսնցնենք։ Թերեւս քայլ մը աւելի կը մօտենանք մեր ազգային իտէալներուն, նոյնիսկ վտանգ զգալու պարագային. իսկ անպատրաստ ըլլալով վտանգի եւ ազդումներու պարագային շրախեղդ կ'ըլլանք։ Մեր սահմաններու լայնքէն ու երկայնքէն առանց թումբի վազող գետերու յորդումի վայրկեանին, մեր գոյութեան ու փրկութեան լաստափայտը Նիր-կանա՞լը թէ՞Նրեւանի հիդրօ-կայանը պիտի հանդիսանան։ Վերջիվերջոյ դառն ու մահաբեր բազմաթիւ փորձերէ յետոյ անգամ մըն ալ եւ աւելորդ անգամ մըն ալ ըլլալով չպիտի յայտարարենք գերագոյն ճշմարտութիւնը.

Մենք մեզի ապաւէն։

Մենք մեզի ապաւէն, — ահա մեր սերունդին, նոր սերունդին կարճ խօսքը՝ հերոսի դագաղին առջեւ։

Մեծ, ընդհանուր, սրտաբուխ եւ գիտակից հանգամանքութիւն մը ամբողջ գաղութահայութեան մէջ, յանուն ինքնապաշտպանութեան, իրական մտահոգութիւն մը ահաւոր գալիքին առջեւ կանխապատրաստուելու։

Թող պտղաւորին թափուած արցունքները։

Անդրանիկի կորուստին առջեւ կոչ կ'ընենք ազատասէր ու մայրենաղ հայութեան, իրենց լումաներով կազմելու ուժեղ ֆոնտ մը յանուն անոր յիշատակին եւ մեր ժողովուրդի կեանքի եւ յոյսի պահպանման։

Վտանգներով շրջապատուած է մեր գոյութիւնը։ Անդրանիկը իր ողջութեան մրրկահուսին պէս սիրեց վտանգները, ապրեցաւ փոթորիկներուն դաժան գեղեցկութիւնը, իր կեանքը հակառակ իր վիրաւումներուն, բարձրօրէն սաւառնեցաւ մեր մռայլ գոյութեան վրայ, յաճախ յոյսի բազմաթիւ ճրագներ վառելով։ Այժմ ալ իր մեռնելէն լետոյ թող իր հոգին վառէ ու մտրակէ մեզ։ Հերոսապաշտութեան գոհունակութիւնը չէ չարիքին բալասանը։ Հերոս դառնալու անձնկուն խոյանքով պատմութեան մէջ խորտակուեցան Պասթիլները։ Այդ թափին յարաճուն ուժգնութեան մէջ միայն կը փլին չարիքի գահերը նաեւ մեր հայրենիքին մէջ։

Կը պաղատիմ, ընկերներ, ձեր հոգիներուն պատրոյգները ջահերու պէս վառեցէք մեռնող հերոսի հոգիին յամեցող կայծերէն, ու նայեցէք «աստղաբիւր» հորիզոնին որ լոյս է ծանրակշիռ անակնկալներով։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

Փրակայէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.—

Փրակա, 13 Սեպտ. — Խորապէս կ'ողբանք ազգային մեծ հերոս ազատատենչ Անդրանիկի մահը։

Փրակայի Հայ Ուսանողական Միութիւն

1 × 1 - 1

Ա.

Մեր հայրենիքին մէջ ակսած ողբերգութիւնը աստիճանաբար կը հասնի կատակերգութեան։

Սրտառուչ իրարանցումի մը մատնուած են մեր կոմիսարները։ Եւ այս անգամ ո՛չ թէ անոր համար՝ որ «դաշնակները դաւադրութիւններ են լարում», այլ այն պատճառով՝ որ «չկա՛յ աչքի զարնող մի վէպ եւ ոչ էլ բանաստեղծութիւն՝ որի վրայ որոճալ ու ծիանալ մատաղ սերունդը»…

Անկեղծ եղելութ մըն է այս եւ պէտք է ծափահարել անպայման։ Կը տեսնէ՞ք. ուրիշ ժամանակներու պէս, յանկերգի նման՝ չեն ըսեր այլ եւս. «Դաշնակների ստեղծած աւերակներն են սրանք. դաշնակներն են պատճառ» եւ այս տեսակ հազար ու մէկ առարկութիւններ՝ որոնց վրայ հաւերն անգամ կը ծիծաղին։ Ընդհակառակն, կ'աւելցնէ Խանոյեանը, «խօսքս խորհրդային գեղարուեստական գրականութեան մասին է»։

Անցեալները «Յառաջ»ը արտատպած էր Անդրկովկասի Դաշնակցային կառավարութեան նախորդ փոխ-նախագահ Ս. Խանոյեանի մէկ յօդուածը (Խորհրդային Հայաստան, 8 Յուլիս), ուր պոլշեւիկ վարիչը անկեղծ զայրոյթով կը յայտարարէր. «Գեղեցիկ գրականութեան պակասը զգալի է ու վճատեցուցիչ. — Լրջօրէն քննենք տագնապը մեր գրականութեան… — Երբեք կողմնակից չենք այն բանին որ, «թէեւ վատ է, թոյլ է՝ բայց մերն է» առարկութեան։— Վերջ տանք անյային պատերազմին»… Եւ դեռ շատ ու շատ այսպիսի զանգատներ ու մտահոգութիւններ։

Արշաւիր Մելիքեանն ալ, հաշիւէ հասկցող մարդ, Մարտակոչի Օգոստոս 6ի թիւին մէջ յօդուածով մը կը փորձէ խաղաղեցնել ու մխիթարել իր ընկերը՝ ըսելով, «Ցունինք քննադատութիւն, չունինք հրապարակախօսներ, ո՞ւր են մեր երգիծաբանները… — Ցունի՞նք Թաֆֆիներ, ունի՞նք Սունդուկեաններ, — ո՞ւր են մեր Պարոնեանները, չերեւացի՞ն մեր Արծրունիները»…

Կը տեսնէ՞ք այս կատակերգութիւնը… Փոխանակ մխիթարելու, պղպեղ կը ցանէ խեղճ Խանոյեանի վէրքերուն վրայ… Բայց, ինչպէս ըսի, հաշիւէ հասկցող մարդ է Մելիքեանը. եւ տեսէք ի՜նչ հաշիւներ կը ներկայացնէ, իր ընկերը մխիթարելու համար։

Կ'ըսէ. «Հարկ չկայ շատախօսելու, Ռուսաստանումն էլ մի քանի տարի առաջ, անհամբեր քննադատները մեծ ոգեգոռութեամբ արձանագրում էին այն փաստը թէ չկան Տոլստոյներ, Ռասպինսկիյներ, Դոստոյեւսկիներ։ Բայց՝ ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ տեղի կ'ունենայ բարեփոխում»… Իբրեւ թէ «բարեփոխում» տեղի ունեցեր է Ռուսաստանի մէջ, անոնք արդէն ունին իրենց Տոլստոյը, եւ մենք՝ որ կը կարդանք ապառնի սառցներու շինութեան, ու ամէն յիմար եւ աւելորդ բաներու մասին, չգիտենք այս, տեղեկութիւն չունինք նոր Տոլստոյի մասին…

Սակայն ամէնէն կարեւորն այս չէ, այլ այն՝ որ Մելիքեանէն սկսած՝ ամենավերջին «Պրոլետ-Գրող»ը կը մտածէ կամ կ'ըսէ. «Ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ»…։ Ահա այս տեղէն կը փչէ այն սառնամանիքը, որուն՝ ինչ ա՛փ կը դալկացնէ մեր գրականութեան երեւելի յուռթի պարտէզը… Ահա այս տեղէն կուգայ մեր կարմիր-գրողներու հիւանդկախութեան պատճառը…

«Ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ»…

Փեթրակրատի մէջ բրինձ ու բամպակ չի բուսնիր, բայց կը բուսնի Արարատեան դաշտին մէջ… Աշտարակցին երբ կը զարգարուի Մոսկուայի կերպարանքով՝ պարտաւոր է, փոխադարձաբար, հարկեցնել Մոսկուացիները՝ իր զինիով… բայց մենք հակառակը կը տեսնենք, Մելիքեանն ու բոլոր «պրոլետ գրողներ»ը աչք են տնկեր Մոսկուայէն եկած զինիին՝ որ գինովնան… «ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ…»

Հա՛, «Ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ», ընկեր Մելիքեան, ձեր խօսքը չաքարով աղնեմ։

Ռուսաստանի մէջ, տեսէք թէ ի՛նչպէս կ'ըսէ այն տեղէն նոր վերադարձած ականաւոր Ֆրանսացի գրող մը Ժօրժ Տիւհամէլը, որ երբեք ալ ձեզի թշնամի չէ.— «Լէնինկրատի այս գրադարանին մէջ բազմաթիւ թանկագին երկերու կարգին, կրցանք քննել Պուշկինի, Կոկոլի, Դոստոեւսկիի, Թոլսթոյի եւ Չեխովի ձեռագիրները… Նոր Ռուսաստանը կը պատուէ իր մեծ մարդիկը… Թոլսթոյի դիմանկարը կը զարդարէ գրեթէ բոլոր տուները, հասնելով մինչեւ ամէնէն պարզ խրճիթը… կը պահուի գրողին բնակարանը… կայ նոյնպէս Թոլսթոյի թանգարանը, ուր հաւաքեր են բազմաթիւ նշխարներ՝ որոնց առջեւէն դպրոցականներու շարքը կ'անցնի ամբողջ օրը… Մոսկուայի մէջ կայ նոյնպէս Դոստոեւսկիի թանգարանը, Եալթայի եւ Երիմի մէջ Չեխովի թանգարանը…» եւայլն, եւայլն։

«Ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ»… Դեռ մինչեւ օրս «ինչպէս Ռուսաստանում», չըսին «Հայաստանը կը պատուէ իր մեծ մեռելները»։ Եւ տարին անգամ մը, երբ հայ ժողովուրդը, ձեզմէ հեռու ապրողները կը պատուեն իրենց մեծ մեռելները, Զարդարեանը, Վարուժանը, Զօհրապը եւ բազմաթիւ բանւորներն ու գիւղացիները… դուք կը փորձէք արգիլել, կը փորձէք սեւցնել անոնց յիշատակը, եւ երբեք ալ չէք ըսեր. «Ինչպէս Ռուսաստանում մեր մէջ էլ»…

Ձեզ հասկնար թէ քանի՞ հոգի պէտք է վարձատրել, թաւրիզի խանութպաններէն գնելու եւ հաւաքելու համար մեր ալ «մեծ մարդոց ձեռագիրները»…

Սակայն երբեք ալ չեմ ուզեր ձեզ յուսահատեցնել, սիրելի Մելիքեան, եւ չեմ ուզեր որ այդքան յոռետես ըլլաք ըսելով. «Քննադատութիւն չունինք. ո՞ւր է մեր Արծրունին, երգիծաբանութ, ու չունինք. ո՞ւր է մեր Պարոնեանը»։ Եւ ընկեր Խանոյեանն ալ շա՛տ կը չափազանցէ ողբալով. «Չկայ աչքի զարնող մի գործ»…։ Դուք մխտո՞ւմ էք «Մօրկանի խնամին» կամ «Քաջ Նազարը»…։ Մի՞թէ… Կը տեսնէք ուրեմն որ Պարոնեաններու պակաս չկայ, իսկ քննադատներու կամ Արծրունիի պակասը չէ՞ք տեսներ որ կը լեցուի ձեզմով…

Բայց, ի միջի այլոց, ըսեմ որ ձեր մէջ ամէն բան քիչ մը հակառակ իմաստով տեղի կ'ունենայ։ Պարոնեանը ծնաւ Աբիսողոմ աղայէն առաջ…, մինչ ձեր մէջ՝ ահա Աբիսողոմ աղան, ոսկիները ձեռքը բռնած կը կանչէ որ գան իրեն՝ իր ծառաներու, անասուններու եւ առունեւրու հետ նկարեն. բայց Պարոնեանը կ'ուշանայ…

Այդ տեսակ հերոսին՝ այդ տեսակ ալ աշուղ է պէտք…

1×1=1. եւ, ինչքան ալ Նիցշէն հակառակը պնդէ, «ժամանակի ընթացքին չի դառնար երկու…»

ԵՕ - ԿԱ

ՇԻՐԱԿԻ ՆԱՒԹԸ

Մարտակոչի խմբագիրը տեսակցութիւն մը ունեցած է Շիրակի նաւթային մենաշնորհին հսկող ձարտարապետ Կանդիլակինի հետ, որ կ'ըսէ (25 Օգոստոս).

«Շիրակի նաւթին մենաշնորհը տրուած է իտալեւպելժ ընկերութեան մը. 5 տարուան պայմանաժամով։ Հետախուզութիւններու պայմանաժամը կը լրանայ 1929ի Մարտին։ Շահագործման համար իրաւունք տրուած է 30 տարի։ Փորուած են 4 հորեր, իւրաքանչիւրը 100 մետր խորութեամբ։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳ…

ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԷՆ

Դուն կայներ ես կալի մ…
կանաչ զըպուն, կարմիր…
Քան գլուխնթագն էլ…

Արի երթանք, անենք սէ…
Բոլոր երես, ալշտիկ բե…
Քո առնողի տըներ վերա…

Արի՛ երթանք ծաղկուն…
Քաղենք խոտուն քաֆուլ…
Քե պատմեմ գիմ սըար…

Հաւաքեց՝ Եղ. Տարօն…

Զպուն — Տեսակ մը …
գօտ, կանանց յատուկ։
Սէյրան — Հրշադրա…
սահմանափակ վայրի ալ…

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Աղջի՛կ, ջանս՛, կէսօրին…

Դու կը նմանիս զոգան…
ցերմակ գիւրպան վեր…

Ես եմ քու եար։

Աղջի՛կ, ջանս՛, դու կայն…

Արեւ զարկեր սրտածագ…
Ջուխտ մը շամամ մէջ…

Կ'եղնէր մալիամ եար…

Հաւաքեց՝ Յ. Մ…

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՅՇԻՐԻՆ ՁԱՆ…

Ծրնեւի Սեպտեմբերեան … գովին առթիւ հոս ալ … թափուեցան մեր ժողով… ձայնը լսելի ընելու համար…

Հայ եւ գերման միաբ… որ քանի մը ամիս առաջ … ժողով գումարելով իր … թիւնը պահելու նոր … կ'ընէր, այժմ գործի նախ… է։ Հրատարակած է «Մեմ… անուն տետրակ մը, ուր յայտ… ներ կան մեր դատին եւ … վերջին ներկայ վիճակին … գան կողմերը պարզող աշխա… ցած են մասնաւորաբար … Շմիտը, տօքթ. Արտաշէս … եան եւ տօքթ. Կրինֆիլտ…

Ինչպէս անցած անգամ … գաղութային միութեան … թիւնը, Նանսէնի ծրագրի … ութեան համար դիմում … էր արտաքին նախարար … գերմանի։

Ահա այս առթիւ … նամակը.—

«Պերլինի հայ գաղութի … ծիւնակցութեամբ … մամուլէն որ դուք … տէ՛ր, իբր պետը Ազգերու … նակցութեան գերման … թակութեան, յայտարար … ցունիսի նիստին մէջ, … կառավարութիւնը պատ… խորհրդային Հայաստանի … քանի մը հազար հայ … նր տեղաւորել կարեն… մար ծօքթ. Նանսէնի երկ… լիէ ի վեր մշակած ծրա… իրագործման նիւթական … նակցիլ։

«Ցայտնելով, Պ. Նախ… Պերլինի հայ գաղութին … մեր սրտագին շնորհակ… նը ձեր մարդասիրական … համար, որով մեր գժբախ… բնակիչներէն քէթ մէկ … մասին վիճակը պիտի … լաւուի, կը յուսանք որ … գումարուելիք Ազգերու … ցութեան տարեկան ժողով… ոյուն մէջ անգամ մըն … յերու իրենց հայրենիքը … ռորւթը քննութեան նիւ… տի ըլլայ։— Նոյն շափով … պան պիտի կանգնիք … րին եւ ձեր կողմէն … տաց անոր իրականացման …

Ստորագրած պատասխանատու…

Ցօքթ. Շմիբըկման, … Ծրնեւ, 1 Սեպտեմբեր…

Պերլինի Հայ … միութեան,

Պ. Նախարար Ցօքթ … գէման յանձնարարեց … Պերլինի Հայ գաղութ… թեան, շնորհակալու հայ… Օգոստ Սրուկիր գրութ… Հակալութեամբ ստացած է…

… …

(Անձնական քա…

…ՈՒՐԱՂ

ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

…ալի նգանակ է… Նոյնիսկ …մէջ Ոչ է լեցուն: …փի որսորդները կը մա… քաղաքին բոլոր Թաւուտ… պանդոկ, պարասրահ, …խառնուն …չեն դառնար որ… Սակաւին մէջ կը …գող ու դրամաշորթ, ոճ… ու խաբեբայ, օտարա… ու Թափառաշրջիկ:

…որքա՞ն շատ են օտարա…ները, որոնք առանց անցա… Ֆրանսա մտած, կ՚ապրին …միջոցներով …փիգներն ալ գիտէին այդ: …չա՛տ է մայրաքաղաքին …երբ որսորդու… կը տես… կը գալմանայ թէ …առատ է որսը: Փարիզ …այս ծակալ քառ-անտա… միայն սոխակ ու …չէր, որ պիտի ապ…

…գալմանար, այլ կը մաղ… քիափի որսորդները …որսը եւ փարիզ… մաքրագործուի իր …աղուէսներէն, գիշա… Թռչուններէն:

…երբ տիկին Արդա… ազատ ալծակէ այն …կը յանձնէ որ… վիրջանալիք չունի: Ո… քիափի որսորդները …սախրտելին գալ՝ տարի …այն ծագարները, զորս …էին: Բայց պէտք է խոր… որ ծագարները ծագ կը ծա… ու կը շատնան արագաբար:

ՄՕՐԻՍ ՓՐԱՔՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Անցի գիշեր ոստիկանական նոր խուզարկութիւններ կատարուեցան Փիկալի, Պլանշի եւ Պիգալի հրապարակներուն վրայ: Բազմաթիւ անձեր հարցաքննուեցան եւ տեղւոյն վրայ ստուգուեցան: Շատեր, որոնք ինքնութեան թուղթեր չունէին, ոստիկանատուն տարուեցան:

Նոյնպէս խուզարկութիւններ կատարուեցան Սանթէի եւ Փրթի-Մոնրուժի թաղերուն մէջ: Ինքնութեան թուղթ չունեցող չորս օտարականներ ոստիկանական տեսչութիւն տարուեցան: Սէն Փօրթ թաղէն ալ բազմաթիւ օտարականներ ձերբակալուելով օտարականներու ճիւղին պետ Պ. Սատարի յանձնուեցան: Պիոի հետապնդումին երեք պանդոկապետներ:

100 ՍԻԿԱՐ. — Լիպշիթայնի մէջ դեղավաճառի մը աշկերտը, 17 տարեկան, գրաւ դրաւ թէ երկու ժամուան մէջ կրնայ խմել 100 սիկար եւ խմեց, բայց մեռաւ անմիջապէս, թունաւորուած:

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՆՈՐ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պոլսոյ Թուրք Թերթերը հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն Հաճի Սամիի մահափորձին առթիւ բացուած քննութեան մասին:

Մինչեւ հիմա կատարուած քննութեանց նայելով, մահափորձին գաղափարը նախ եւ առաջ 150նոցներէն Չէրքէզ Րէշիտի գլխուն մէջ ծագում առած է: Չէրքէզ Էտհէմի եղբայրը այս մտածումը գործադրելու համար գտած է Չէրքէզ Հաճի Սամին, որ անցեալին մէջ ապացուցած ըլլալով թէ լաւ կը կատարէ արիւնալի պաշտօններ, առանց առարկութեան ընդունած է: Կազմակերպութեան վարիչներն են ներկայիս Յունաստան գտնուող Չէրքէզ Էտհէմ եւ իր եղբայրը Րէշիտ:

Քննութիւնները կը շարունակուին Պոլսոյ ընդհ. դատախազի օգնականներէն Սէլահէտտին եւ երկրորդ հարցաքննիչ Խայրէտտին պէյերու կողմէ:

Կարգ մը «Փառքամէն»ի Թուղթեր ձեռք անցուած եւ քիմիական բաղադրութեամբ տարրալուծուելով ասոնց վրայ կարգ մը գիրեր տեսնուած են: Այս Թուղթերուն պարունակած խորհրդաւոր գիրերուն մասին դեռ պատասխան մը չէ հասած:

Այս դէպքին առթիւ Սէօքէի մէջ (Իզմիր) ձերբակալուած անձերէն Սէօքէցի Չէրքէզ Էշրէֆի անմիջապէս ձեռքը պէյի եղբայրը հսկողութեան տակ ճամբայ հանուած է դէպի Պոլիս: Կ՚ենթադրուի զօրեղապէս թէ այս դաւաճանն ալ կարեւոր դեր մը ունէր մահափորձի ծրագրին մէջ: Բոլոր կալանաւորները յարաբերութենէ զրկուած են: Ամբաստանեալներէն Հագգը, որ վիրաւորուած ըլլալով հիւանդանոց կը գտնուի եւ Չէրքէզ Սամիի հրոսախումբին կարեւոր անդամներէն է, սկսած է խոստովանութիւններ ընել:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԳԱՏՕՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՐՏԱՆ — Սուգ էր Կարտանի աշխատաւորութեան համար շարունակ մէկ շաբաթ: Ժողովուրդը թեւին կապած սգանշանը, անհամբեր կը սպասէր հերոսի յիշատակին կատարուելիք սգահանդէսին՝ կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարտանի տան մէջ, Սեպտ. 11ին Կիրակի կէսօրէն վերջ ճիշդ ժամը 3ին:

Ամառնային գեղեցիկ օդ կ՚ընէր: Հովի շունչէն կը ծածանէին Դաշնակցութեան ցան ճակտին կախուած երեք դրօշակները: Որոշեալ ժամէն առաջ հոծ բազմութիւն մը խումբ-խումբ կը դիմէր դէպի սրահ: Շատ չանցած չտեսնուած բազմութիւն մը լեցուց ցունը:

«Սասնոյ Առիւծ»ի մեծադիր նկարը՝ չորս կողմը սեւ շղարշով եւ եռագոյնով եզերուած՝ կախուած էր բեմի ճակտին: Դափնեպսակներ բերած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն, Քրիստափոր, Զաւարեան, Ռոստոմ, Մուրատ, Կոբիւն եւ Կայծակ խումբերը, Խարբերդի Պատնէշի Ուսումնասիրաց ընկերութիւնը եւ Տիգրանակերտի Աբրահամեան ընտանիքը:

Ընկ. Մ. Աւլանեան զգածուած շեշտերով բացաւ հանդէսը եւ հրաւիրեց Կարապետ քհն. Երիւանեանը՝ կատարելու սգահանդէսի արարողութիւնը: Քահանան զգեստաւորուած բեմ բարձրացաւ եւ «Որ յանէիցն»ով սկսաւ հոգեհանգստի տխո՛ւր արարողութիւնը: Ներկաները ձեռքերնին բռնած էին սպիտակ մոմեր, սեւ ժապաւէնով կապուած: Հոգեհանգստեան արարողութենէն վերջ բեմ բարձրացաւ ընկ. Արօեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարտանի կոմիտէի կողմէ յարգանքի խօսք ըսելու: Ընկերը խոր յուզումով յիշեց զօրավարին անպատեհ մահը հեռաւո՛ր Ամերիկայի, Խաղաղական ովկիանոսի ափերուն վրայ, հեռո՛ւ մայր հայրենիքէն: Կանգ առաւ «Հերոս»ին քառասուն տարուան անձնազոհ աշխատութիւններուն վրայ, նուիրուած հայ ազատագրութեան պայքարին: Յուաւ զօրավարին կենսագրականը, յիշելով պատմական դրուագ մը, ցաւ յայտնեց որ Անդրանիկի պէս զօրավար մը եթէ իր ցանկացած ազատ ու անկախ հայրենիքին մէջ մեռնէր զինուորականի մը արժանավայել շուքով պիտի թաղուէր եւ 101 թնդանօթներու որոտը պիտի թնդացնէր աշխարհը ի նշան սուգի: Անդրանիկը, ոչ Ռամկավարին, ո՛չ Հնչակեանին եւ ո՛չ Դաշնակցականին է, ան կը պատկանի հայ ազգին եւ հայ ժողովուրդին: Անդրանիկ հասարակ մահկանացուներէն չէ, ան մեռած չէ՝ ո՛չ կ՚ապրի: Եթէ անոր անունը մինչեւ վաս ճաշ մեր սրտերուն մէջ, ինչպէս նաեւ անոր հետապնդած ու ընդգրկած գաղափարը, այն ատեն Անդրանիկի մարմինը պիտի փոխադրուի ազատ ու անկախ Հայաստան եւ հոն պիտի կառուցուի Անդրանիկի անունով Ռազմական Ըստուածը, ուր հայ ժողովուրդը ուխտագնացութեան պիտի երթայ:

Երիտասարդ մը՝ Նշատուր Պէրպէրեան ինքնագիր յարգանքի ուղերձ մը կարդաց: Օր. Վ. Քէշիշեան հերոսին ուղղուած արտասանութիւն մը ըրաւ: Անդրանիկի խումբ մը զինուորներու կողմէն դամբանական կարդաց ընկ. Մ. Աւլանեան:

Հանդէսէն վերջ առաջարկուեցաւ հանդիսականներուն որ ժողովրդական մեծ թափորով ծաղկեպսակները տարուին Անծանօթ զինուորի յուշարձանին: Ժողովուրդը խուռներամ դուրս ելաւ հանդիսավայրէն եւ թափոր կազմեց: Առջեւէն կ՚երթային գիւղացական աշակերտուհիներ՝ բռնած ֆրանսական եւ հայկական դրօշակները, ասոնց ետեւէն հերոսին մեծադիր նկարը, զոր կը կրէին երկու երիտասարդներ, անոնց ետեւէն ծաղկեպսակները. յետոյ երկսեռ բազմութիւնը՝ չորս կարգի վրայ շարուած, հանդիսաւոր կերպով ճամբայ ելաւ դէպի Անծանօթ զինուորի յուշարձանը: Երեք քառորդ ժամ քալելէ վերջ թափորը հասաւ Անծանօթ զինուորի յուշարձանին մօտ, անցնելով քաղաքի կեդրոնական փողոցէն: Օտարներ զարմանքով կը դիտէին տեսարանը ու մօտենալով կը կարդային ծաղկեպսակներուն վրայի մակագրութիւնները: Այստեղ եւս յարգանքի խօսք ըրաւ ընկ. Արօեան:

Վիրապ

«ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՈՍՏԱ»

ՄԱՐՍԻԼԻԱ.— Վաստակաւոր գեղարուեստագէտ Զարիֆեան տուաւ իր հրաժեշտի ներկայացումը՝ «Ուրիէլ Ակոստա» Շաբաթ երեկոյ 1ը Պոն Թէաթրի մէջ:

Զարիֆեան երեւան եկաւ իբրեւ Ակոստա եւ գերազանցեց իրեն մասին գրուած ներբողները: Ան, վարպետօրէն պատկերացուց սրտի, զգացումներու, տրամաբանող մտքի մը զօրութիւնը:

Տեսարանը աւելի սրտամորմոք էր երրորդ արարին մէջ: Ակոստան հանդիպում մը ունեցաւ իր եղբօր եւ խղճալի կոյր մօրը հետ: Այդ սրտառուչ բեմերին իր սիրուհիին երեւումը յանկարծակիի բերաւ երիտասարդ Հրեան եւ տարբեցաւ այնպիսի հոգեկան վայրկեաններ, որմէ յստակօրէն կը պարզուէր հրեական անօրինակ տաղանդը:

Զարիֆեան խնկական Ակոստան մարմնացուց նաեւ մեղայագրի ընթերցման պահուն:

Մարութեան իր վճռական արտայայտութիւններով, ճշմարիտ հակառակորդ մը եղած էր Ակոստայի: Իր շարժուձեւերն ու իմաստալից նայուածքները մասնաւոր հմայք մը կուտային խաղին:

Զարիֆեան «Ուրիէլ Ակոստա»յով կը բաժնուի Մարսիլիայէն, սրտերու մէջ թողելով գեղարուեստի երեք անմահ յիշատակներ:

Ս. Միլտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

S. C. CHOISY (1)
ԱՐՄԷՆԻԱ (Ա)

Այսօր «Արմէնիա»ի խումբը կարեւոր մրցում մը եւս պիտի կատարէ մրցելով Շուազիի խումբին հետ: Շուազի կը պատկանի Փարիզի պատուոյ դասակարգի փոռմոսիոնին եւ կը պատրաստուի յառաջիկայ Կիրակի օրուան ախոյեանութեան մրցման: Շուազիի խումբը անցեալ տարուընէ աւելի ուժեղ է եւ հայ խաղացողները պէտք է իրենց կարելին ընեն լաւ արդիւնքի մը յանգելու համար:

«Արմէնիա» երեք շաբաթէ ի վեր կը մրցի իրմէ վեր խումբերու հետ: Իրականին մէջ տկար խումբերը իրենցմէ ուժեղներուն հետ մրցելով է որ կրնան յառաջդիմել: Անցեալ տարուան հետ բաղդատելով, «Արմէնիա»յի խաղացողները մեծ յառաջդիմութիւն ըրած են եւ կը խոստանան մօտ ատենէն հայկական լաւագոյն խումբը դառնալ:

Ա. խումբին ժամադրավայրը որոշուած է այսօր ժամը ճիշդ մէկուկէսին Կառ տ'Օսթէրլից:

«Արմէնիա»յի պահեստին ալ իր կարողութենէն վեր մրցում մը պիտի կատարէ այսօր Մոնմոռանսիի մէջ, խաղալով A. S. Montmorency-ի Ա. խումբին հետ, որ կը պատկանի Ա. դասակարգին: Նորակազմ երկրորդ խումբը պիտի մրցի Մոնմոռանսիի պահեստիին դէմ:

ԹԷՆԻՍ

ԱՍԼԱՆԵԱՆ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանիոյ եւ Տօվիլի Թուրնուաներէն վերջ, հայ թէնիսմէնը Հունգարիա երթալով, Պուտափէշտի մէջ մասնակցեցաւ Հունգարիոյ ախոյեանութեան մրցումներուն:

Առանձին այրերու մրցումներուն մէջ Ասլանեան դարձեալ մինչեւ վերջընթեր մրցումները հասաւ ու պարտուեցաւ:

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ.— Լիլի մօտ Լէզէն գիւղին մէջ 15 տարեկան պատանի մը, Ռոպիթայլ, դրացի աղջնակի մը, Ժանի հետ, որ 8 տարեկան է, խաղալու կ՚երթայ հորի մը մօտ: Հորը կը գտնուի ստորերկրեայ նկուղի մը մէջ: Ռոպիթայլ աղջնակը կը նետէ հորին մէջ: Երբ կը ձերբակալեն, կը պատմէ.

—Նկուղին մէջ կը խաղայինք: Ժանի գլուխը դարնուեցաւ պատին: Գլուխը սկսաւ ուռիլ: Երբ դուրս պիտի ելլէինք, ըսի որ անցնինք հորին բերանին մօտէն: Այդ պահուն հրեցի աղջնակը, որ ինկաւ հորին մէջ: Ելեկտրական լամբարին լոյսով տեսայ որ սեւ ջուրին մէջ կը տապլտկէր: Երկար տեւեց, բայց վերջապէս մեռաւ:

Կանխահաս ոճրագործը բանտ պառկեցաւ:

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ.— Երիտասարդ ֆրանսացի մը, Ժուլիէն Պուաժօ, Սասիէրժ-Սէն-Ժէրմէնի մօտ, հօրը ագարակին մէջ կը ծանօթանայ գեղատի աղջկան մը հետ: Սաստիկ կը սիրահարի եւ հետզհետէ նախանձը բոյն կը դնէ սիրտին մէջ: Ու կը կասկածի իրենց ծառային վրայ:

Անգամ մը կ՚որոշէ սպաննել ծառան, երիտասարդ ու անմեղ տղայ մը: Հրացանը կ՚առնէ ու կ՚երթայ դաշտ, ուր կ՚աշխատէր տղան: Պուաժօյի սիրուհին, գուշակելով ոճիրը, կ՚աշխատի արգիլել: Պուաժօ հրացանը կը շոկէ եւ կը սպառնայ:

Աղջիկը ճամբայ կ՚իյնայ: Եւ Պուաժօ, մօտենալով դաշտին, հեռուէն նշան կ՚առնէ եւ կը պարպէ հրացանը: Ծառան, կռնակէն վիրաւոր, կը փռուի գետին: Պուաժօ վազելով կը յարձակի վիրաւոր տղուն վրայ, կը խածնէ ձեռքերն ու երեսները:

Երբ տուն կը դառնայ, ոստիկան մը լուր առնելով, կը հասնի: Պուաժօ կրակ կ՚ընէ ոստիկանին վրայ, բայց կը վրիպի: Ոստիկանը հետզհետէ կը մօտենայ: Պուաժօ տեսնելով որ դիմադրել անկարելի է, կը պոռայ.

— Սպաննէ՛ զիս

Եւ սակայն ոստիկանը շարունակ դիրք փոխելով կը մօտենայ: Այն ատեն, Պուաժօ հրացանը կը պարպէ իր գլխուն եւ կը փռուի գետին:

ՍԵՆԵԱ՞Կ ԹԷ ԽԱՆՈՒԹ.— Ոստիկանութիւնը ժամանակէ մը ի վեր կը հետապնդէր գող մը, Լէօնէր: Վերջապէս յաջողեցաւ, անցեալ օր, ձերբակալել զայն իր թաքստոցին մէջ: Սենեակին մէջէն գտնուեցաւ 200,000 ֆրանք արժէքով գոհարեղէն, արծաթեայ սպասներ, հարիւրներով փողկապներ, գլխարկներ, կօշիկներ, ձեռք-ձեռք զգեստներ եւ… կին մը: Երբ հարցուցին թէ ինչպէ՞ս եւ ե՞րբ գողցած է, գողը պատասխանեց.

— Գողցած չեմ, սիրահար եմ գեղեցիկ հագուելու, այս պատճառով գնեցի այն դրամով, զոր… գողցայ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ ԶՕՐԵՂ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

— Ընկեր Ալասիէ՞ֆը, հեծծեց սարսափած:

— Տեսնենք, սիրելիս, պատասխանեց կեղծ Ալասիէֆը, չէք ուզեր անշուշտ որ ընկեր Խօմայիլօվը — որ չմոռնանք թէ «մաքուրներուն» մէջ՝ ամէնէն «մաքուրն» է — ինքզինքը վտանգէ Շլուսէլպուրգէն բանտարկեալ կին մը փախցնելու համար: Ահա թէ ինչո՞ւ ընկեր Ալասիէֆէն խնդրեցի որ ստանձնէ այդ պաշտօնը:

Պատասխանը զուարճացուց Կոստանդինովիան, որ գոչեց

— Իշխա՛ն, պարզապէս հիանալի էք:

Եւ ինծի դառնալով

— Գիտէ՛ք, բացարձակապէս «գողցած» է Ալասիէֆի ձեւն ու շարժումները. կատարելապէս ան է:

— Բայց ուրեմն, Ալասիէֆ մը կա՞յ

— Ինչպէ՜ս թէ կայ, ըսաւ Քարասօֆ: Եւ յիշեց թէ Սովետական Ռուսիոյ մէջ, մինակ ան է որ իրաւունք ունի պետական բանտարկեալները տեղափոխելու:

— Ինչ որ կը նշանակէ թէ..

— Ինչ որ կը նշանակէ թէ եթէ Ալասիէֆէն զատ ուրիշ մէկը Շլուսէլպուրգ ներկայանայ Օլկոյի մայրը ուզելու, տպա հաւանաբար, ինքն ալ հոն կը մնայ:

Ինծի պէս Կոստանդինովիա եւս կ՚երեւի թէ կ՚անգիտանար այս մանրամասնութիւնը, որովհետեւ տեսայ որ սարսռաց:

Քարասօֆ շարունակեց

— Կը յուսամ թէ իմ հին բարեկամս Փօլ Օրլօֆ, այլ անուամբ Նօվոտնի, այլ անուամբ Քէտրօֆ, անպատեհութիւն մը չի տեսներ ինծի ընկերակցելու:

— Հիմակ ալ Օրլօ՞ֆ կը կոչուիմ, ըսի խնդալով, լա՛ւ. Օրլօֆ թող ըլլայ: Եւ ե՞րբ կը մեկնինք:

— Բայց, սիրելիս, անմիջապէս որ վերջացնէք ձեր ծպտումը. որովհետեւ անշուշտ կ՚ընդունիք, որ Քէտրօֆ այս գործին չի կրնար միջամտել.

— Շիտակ է:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, շնորհիւ Քարասօֆի խորհուրդներուն, կատարեալ չեկիստի մը կերպարանքը առած էի: Ըսել է թէ փախցուելիք մէկը եղած էի:

Վերջին անգամ մը եւս վճռելէ յետոյ մեր առնելիք քայլերը, հրաժեշտ առինք «Կարմիր Կոյսէն»:

— Գիտէ՞ք, անպատեհութիւն մը չեմ նշմարեր որ Անուշքան ձեզի հետ մեկնի, տանիք: Մանաւանդ որ, աւելցուցի, ըսած եմ արդէն իրեն որ, ձեզի հետ մեկնելու պատրաստ ըլլայ…

— Ինչպէ՞ս, Անուշքա՞ն ալ կը ճանչնաք, գոչեց Կոստանդինովիա:

— Կարծեմ, ըսաւ Քարասօֆ խնդալով

Անուշքան՝ իմ քոյրս է:

«Կարմիր Կոյսը» բոլորովին շուարած էր:

— Ի՞նչ մարդիկ էք դուք, բացագանչեց, ի՞նչ մարդիկ, եւ որքա՜ն ուրախ եմ ճակատ փոխած ըլլալուս

Նոյն իրիկուան իսկ, պայքարի խումբերը, որոնց մէկը իբրեւ յառաջապահ, իսկ միւսն ալ իբր մեզի ուղորդ կը ծառայէր, շարժման մէջ դնելէ յետոյ, ճամբայ ելանք, դէպի Շլուսէլպուրգ, Կարմիր Կոյսին մայրը դահիճներուն ձեռքէն փրկելու հաստատ վճռականութեամբ:

ՈՒՍԱԶԱԿ ՄԸ
ԵՒ ՆՈՅՆՔԱՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ
ԽԵՆԴ ՄԸ

Ով որ Շլուսէլպուրգը չէ տեսած չի կրնար հասկնալ թէ ի՞նչ կը նշանակէ այս բառը,— հոգեխեղդում:

Ամբողջ աշխարհի մէջ, չկայ ուրիշ տեղ մը, որ ատկից աւելի վհատութիւն ներշնչէ:

Տարատեւօրէն հիւսիսային հովերու ենթակայ, կղզին որ Լատոկա լճին մէջ կը ծածկուի, կարծես, չարագործի մը կողմէ դիտմամբ հոն հաստատուած է, որովհետեւ ուրիշ ոչ մէկ տեղ, ոչ իսկ Սիպերիոյ, ո՛չ իսկ Սախալինի մէջ, նման յենարան մը կարելի չպիտի ըլլար գտնել, հաստատելու համար այդքան ահարկու բանտ մը: Կղզիին մօտերը, տիրապետող դիրքով մը, իր նաւազներու եւ ձկնորսներու բնակչութեամբ՝ քաղաքը կը տարածուի աւազուտ լեզուի մը վրայ

Քաղաքին որ տեղն ալ կենաք, կը տեսնէք Շլուսէլպուրգը, որուն աստղաձեւ մեծ բարձրութեամբ հաստ պատերը եւ հինգ աշտարակները կը նշմարուին հորիզոնէն: Այս աշտարակներն ու պատերը իրենց պատմութիւնն ունին, որ սերտօրէն կապուած է պատմութեան:

Խօսք, անոնք տեսած են մարտիրոսութիւնը եւ եղերական մահը ցարի մը՝ Իվան Անտոնովիչ վեցերորդ, որ իր մեծ մօրը կողմէ գահազուրկ ըլլալէ յետոյ, եկաւ փտելու այս կոյանոցին մէջ, ուր մնաց քսանեւհինգ տարի:

Յետոյ օր մը, իր հաւատարիմներէն մէկը փորձեց ազատել արքայական գերին. արդիւնքը եղաւ այն որ ցարը ջարդուեցաւ իր բանտապահներուն կողմէ եւ ինքն ալ գլխատուեցաւ:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Welcome (բարիգալուստ) վերտառութեամբ։ Երէկ Սիւրէնի գերեզմանատան մէջ հոգեհանգիստ տեղի ունեցաւ՝ ինկած 30,000 Ամերիկացիներու յիշատակին. ճառեր խօսեցան մարաջախտ Ֆօշ եւ ամերիկացի զօրավար Սէվէյճ։ Այսօր եւս մեծ թիւով Ամերիկացիներ պիտի հասնին Փարիզ։ Իսկ վաղը տօնական օր յայտարարուած է, եւ մեծ զօրանցք ու հանդիսութիւններ պիտի կատարուին։

Ֆրանքօ-ռուս յարաբերութիւնները

Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-նախարար Լիթվինօֆ Մոսկուայի մամուլին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Ռաքովսքիի խնդրին մասին։

«Բացարձակապէս անօգուտ է կանգ առնել ընդդիմադիրներու բանաձեւին տակ Ռաքովսքիի ստորագրութեան դնելուն վրայ։ Այդ միջադէպը արդէն փակուած է Չիչերինի եւ Ռաքովսքիի տուած բացատրութիւններով։ Ֆրանս. դեսպան Հէրպէթ ինքն ալ Չիչերինի յայտարարեց պաշտօնապէս թէ այս բացատրութիւններով միջադէպը կարգադրուած կը նկատէ։

«Անկէ զատ Ֆրանս. կառավարութիւնը գիտէ թէ մենք միշտ պատրաստ ենք փոխադարձաբար իրարու ներքին գործերուն չխառնուելու համար մասնաւոր դաշինք մը կնքելու, թէեւ պէտք է բացարձակապէս յայտարարեմ թէ Ֆրանսայի մէջ խորհրդային գործակալներու գործունէութիւնը բնաւ տեղի չի տար այդպիսի թուղթ մը ստորագրելու։

«Առհնօք Ֆրանսացիները կ'ըսէին մեզի թէ երկու պետութեանց միջեւ մերձեցումի մը արգելք եղող գլխաւոր պատճառը պարտքերու խնդիրն է։ Բայց վերջերս կարելի եղաւ այս մասին երկու կողմն ալ գոհացնող ծրագրի մը շուրջ համաձայնիլ. այսպէս՝ Խորհրդային Միութիւնը ամէն տարի 60 միլիոն ֆր. ոսկեդրամ պիտի վճարէ, եւ անկէ պիտի օգտուին միլիոնաւոր Ֆրանսացիներ, որոնք ներկայիս արժէքէ ինկած ռուսական արժեթուղթեր ունին։

«Խնդիրը դեսպանը փոխելու մասին չէ։ Ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութեանց բախտն է, որ կը վճռուի այս պահուս։ Չեմ գիտեր թէ խորհրդային միութեան թշնամի շրջանակներն ու անոնց կնթակայ մամուլը կը մտածե՞ն արդեօք թէ ռուսական պարտքերու մասին կարելի պիտի չըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել, եթէ ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութիւնները յարուին, և կամ երբ երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուին։

⁘ Նախարարական խորհուրդը երէկ Ռամպույեէի մէջ գումարուեցաւ Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ, դարձեալ զբաղելու համար Ռաքովսքիի խնդրովի ներկայութեան Պրիանի։

(Ո՛չ արտաքին նախարարութիւնը, ոչ ալ առեւտրական նախարարութիւնը տեղեկութիւն ունին թէ պոլշեւիկները մտադիր են տարեկան 60 միլիոն ֆրանք ոսկեդրամ վճարել Ֆրանսայի։)

Հակաարեւական շարժում Թուրքիոյ մէջ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ տեղական Թուրք թերթերը տակաւին կը շարունակեն Հրեաներուն դէմ պայքարը։ Հրեաները շատ կը վախնան որ խնդիրը փոքրամասնութեան հարցի մը կը փոխուի եւ կը վտանգէ հրեայ համայնքին շահերը։ Հրեաները իրաւունք չունին, եւ չեն համարձակիր ալ, դուրս ելլել իրենց թաղերուն սահմաններէն։ Այս վախը աւելի շատցած է կարգ մը միջադէպերու պատճառով այսպէս, Թուրքերը ջարդուփշուր թափեցին հրեայ խանութներու ապակիները, պոյքօթ յայտարարուած է հրէական առեւտուրին դէմ, եւ այսպէս՝ Թուրքիոյ զանազան կողմերը։

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը յայտարարեն թէ Հրեաները թրքահպատակ ըլլալով հանդերձ, հայրենասիրական ոեւէ զգացում չունին երկրին հանդէպ եւ կ'անգիտանան ազգին շահերն ու իտէալները։

Դատը կը շարունակուի։ Եւ սակայն, զարմանալին այն է որ, բուն ոճրագործը, հրեայ աղջկան սպաննիչը Օսման պէյ, դեռ դատի կանչուած չէ։ Բայց Թուրքերը ոչ թէ միջադէպ մը կը քննեն, այլ այս առիթով քաղաքական հաշիւներ կը մաքրեն։

Պոլշեւիկները Հիճազի մէջ

«Թայմզ» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ վերջերս պոլշեւիկներուն կողմէ Հիճազ ղրկուած պատգամաւորութեան մը մասին։ Այս վերջինը հապճեպով ճամբայ հանուեցաւ, ուխտաւորներու Հիճազ գտնուած ատեն Ճիտտէ հասնելու համար։ Պոլշեւիկներուն նպատակն էր արաբական շուկան ձեռք անցընել՝ աժան շաքար եւ ալիւր ծախելով։ Բոլոր մանր առեւտրականներուն վարկ բացուեցաւ՝ պոլշեւիկեան շաքարն ու հացը տարածելու համար։ Այս կերպով, անոնք յաջողեցան Հիճազի մէջ շաքարի թօնօն երեք ոսկիի իջեցնել։ Նոյն մրցումը կատարուեցաւ հնդկական ալիւրին եւ քարիւղին համար։

Միւս կողմէ խորհրդային Ռուսիոյ մէջ շաքարին պակասը խիստ զգալի է եւ ժողովուրդը Լէնինկրատի ու Մոսկուայի խանութներուն առջեւ պոչ կը բռնէ շաքար գնելու համար։

Լենատանը կը դատէ 36 լրտեսներ

Լէմպէրկի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը այն 36 ուքրայնացի լրտեսներուն, որոնք կը ծառայէին Լեհաստանի մէջ սովետներու հաշուոյն։ Այս դատը, որ հաւանաբար երկու ամիս տեւէ, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է։

Ալպանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Ալպանիոյ Ազգային Ժողովը բացուեցաւ Ահմէտ Զօկու ճառ մը խօսելով յայտնեց թէ Ալպանիա շուտով պիտի կնքէ առեւտրական դաշնագիրներ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Եգիպտոսի, Թուրքիոյ եւ Ճափոնի հետ, եւ միւս կողմէ, յուսալի է որ, համաձայնութիւն մըն ալ կնքուի պապին հետ։

Օդանաւային արշաւներ

Իրլանտացի Մաք Ինթոշ, որ հակառակ վերջին օդանաւային աղէտներուն կը յամառէր կտրել ովկիանոսը, Ուրբաթ ցորեկին մեկնեցաւ Պալտոնէլի (Տըպլին կայանէն։ Ովկիանոսին վրայ հազիւ հասած, բռնուեցաւ սարսափելի փոթորիկի մը։ Ցուսահատ, ստիպուեցաւ ետ դառնալ վեց ժամ յետոյ եւ իջաւ Իրլանտայի հարաւային եզերքը։

⁘ Քորնիլեոն եւ Ժիրարտօ, որոնք մեկնած էին Պուքրէշ, յետոյ Պէյրութ, նոյն գիծով վերադարձան։ Իրենց օդանաւը, մշուշի եւ անձրեւի մէջ, շարունակ հաղորդակցելով Էյֆէլի անթելի կայանին հետ, կանոնաւոր թռիչք մը կատարեց։

⁘ Փելթիէ Տուազի Հնդկաչինեան մեկնեցաւ Պէնկալի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները 20 Սեպտ. երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ գլէռ տը լա Նիւնի վերնայարկը՝ մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ. Շրջանային ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, վաղը՝ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, երրորդ Թաղապետարանի սրահը։ Rue Duguesclin.

ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի «Արծիւ» միութեան եւ մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Ց. Ե. Ռ. միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Հօկի, Մալաթիոյ կրթասիրաց, Երզնկայի եւ Սեբաստիոյ հայրենակցական միութեանց։

Այսօր կիրակի կէսօրէն վերջը ժամը 2ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Stade Petit Jeanի մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի, Մարսէյլի եւ Իտալիոյ հայ լաւագոյն 70 մարզիկներու։ Բոլոր ճամբաները անձրեւէն պահպանուած են։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ AY Gare du Nord - Porte de Picpus, AU Gare St. Lazare - Porte de Picpus, 81 République — Porte de Picpus, Métro Daumesnil.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին. ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 Rue Blanqui K. Bicêtre Seine. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր կիր. առաւօտ ժամը 10.30ին, 131 Faubourg du Temple, Belleville.

Հ. Յ. Դ. Պիյանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այսօր կիր. առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մօնրուժի, Քաշանի եւ շրջակայքի նորակազմ «Արծիւ» խումբի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի՝ այսօր կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 17 Rue Ampère Cachan, ընկ. Մինաս Ալթունեանի բնակարանը։ կարեւոր Օրակարգ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի հանրածանօթ լուսանկարիչ Մանուկ Մարկոսեան այսօր կիրակի պիտի այցելէ Վալանս կարեւոր խնդիրոյ մը համար։ Նաեւ պիտի ընդունի զանազան գործեր ընկերական, ընտանեկան խմբանկարներ եւ ակրանտիսմաններ. դիմեցէք ու գոհ պիտի մնաք։

«ՖԷՊԻՒՍ»Ի ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Կ'իմանանք թէ ծանօթ լուսանկարիչ Պ. Յակոբ Սէմէրճեան (Ֆէպիւս), որ երկրորդ անգամ Ժընեւ գացած էր, վերադարձած է երէկ առաւօտ, այս անգամ հետը բերելով ծանօթ անձնաւորութեանց նկարներու հաւաքածոյ մը։ Ֆէպիւս նկարած է Ցօքթ. Նանսէնը, Պ. Քրաֆթ Պօնարը, Օրթափէն (Նշանաւոր հայասէր նկարիչ) եւ հայազգի յուչակաւոր արձանագործ Պ. Սարգիսօֆը, ինչպէս նաեւ առած է Ազգերու Դաշնակցութեան ութերորդ ընդհանուր ժողովի մէկ խմբանկարը։

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

Իլ-Սէն Ժէրմէնի մէջ կը բանամ ասեղնագործութեան նոր աշխատանոց մը ուր պիտի ընդունուին շրջականերու մէջ բնակող կիներ եւ աղջիկներ։

Ամէն տեսակ ասեղնագործութիւն գիտցող կամ սորվիլ ուզող, նոյնպէս իրենց տան մէջ աշխատիլ ուզող անձեր կրնան դիմել իրենց մօտ եղող աշխատանոցներէն մէկուն կամ ուղղակի ինծի։

1. Mme. Vartanouchepi, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.
2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).
3. Mme. N. Kévorkian, 66ter Allée de la Seine, a l'Ile St. Germain.
4. Mr. Keukdjian, 31 Rue Basfroi, XIe (մէթրօ Վասթիյ)։

ժամը 8.30—9.30 եւ 1.30-2.30ին։

ՍԱԿԱՐԱՆ
17 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Ոսկեյին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	49
Մարք (ոսկի) 100 Mark		606	75
Թրքական Ոսկ. L. Trq.		12	95
Թրք. ոսկի	» »	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատը Léva		15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր »	» Lire	138	75
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3420	—
» II »	2010	—
» III »	1670	—
Օսմանյի երկթ. Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPI

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն | 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

20 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 445 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿԱՆ ԽՕՍՔ

ՔԱՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԼԽՈՒՆ

Մեր քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. ժողովը կը պատրաստուի հանդիսաւորապէս թաղել Նանսէնեան ծրագիրը, որ կը քաշքշուէր ժողովէ ժողով։

Ընթերցողները ծանօթ են այդ ծրագրին։ Մասնագէտներու տեղեկագրին համաձայն, 35,000 տեսիատին հող պիտի չորցուի եւ ոռոգուի Երեւանի շրջակաները, 15-25,000 գաղթական տեղաւորելու համար։ Ոռոգման ծախք նախատեսած են 4 միլիոն 647,000 րուբլի, գաղթականներու տեղաւորման համար՝ երեք միլիոն։ Ընդհ. գումար՝ 8-10 միլիոն րուբլի կամ մէկ միլիոն սթերլին։

Տոքթ. Նանսէնի յանձնախումբը աւելի քան երկու տարիէ ի վեր ամէն դուռ զարկաւ, դրամ ճարելու համար։ Շատեր տրամադիր են պահանջուած գումարը փոխ տալու, ծրագիրը նկատելով պարզ ճարտարագործական ձեռնարկ։ Բայց, իբրեւ գործի մարդ, երաշխաւորութիւն կը պահանջեն արտասահմանի մէջ, չվստահելով խորհրդային իշխանութեան հաւաստիքներուն։

Այդ երաշխաւորութիւնն է որ չի գտնուիր։ Ազգերու Դաշնակցութեան յիսուն անդամները հազարումէկ յանձնառութիւններ ստանձնած են միջազգային ճակատի վրայ, միլիոններ տրամադրելով Աւստրիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ, այդ երկիրներուն վերաշինութեան համար։ Բայց իրենց լեզուները կը չորնան եւ ձեռքերը կը դողդղան, երբ հարցը կուգայ Հայաստանի խեղճուկրակ մէկ միլիոնին, որ իրենց երթեւեկի եւ ժողովներու ծախքն ալ չէ։

Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին խորհուրդը, անցեալ Յունիսին, Նորէն լսեց Նորվեկիացի բեւեռախոյզին սրտառուչ կոչը, այս ողորմելի գումարին երաշխաւորութեան համար։ Նանսէն յայտնեց թէ մեծ գումարներ ապահոված է Ամերիկայի մէջ, սակայն երաշխաւոր կը պահանջեն։ Խորհուրդը պատ ի պատ խօսքերէ յետոյ, որոշեց խնդիրը յանձնել ընդհ. ժողովին, որ այժմ գումարուած է։

Ժողովը, ինչպէս ըսինք, կը պատրաստուի հանդիսաւորապէս թաղել ոռոգման ծրագիրը, նոյն իսկ առանց վիճաբանութեան ենթարկելու զայն, տորոելով նրբանցքներու եւ մասնախումբերու մէջ։

Ամէնէն առաջ, Տոքթ. Նանսէն ինքը յուսահատ է։

Ուրիշ խնդիր, եթէ հրաշք մը պատահի վերջին պահուն։

Կը նշանակէ թէ՝ անոնք որ հայկական դատը—մարդասէր փախստականներու, գաղթականներու տեղաւորման խնդիր կը համարէին եւ կ'ուզէին փակել իբր այդ, անոնք ամէնէն դաժան ապտակին կ'արժանանան։

Այդ ճակատին վրայ առաջին տեղը կը բռնեն Երեւանի վարիչները, որոնց բթամիտ մէկ ներկայացուցիչը, Արտաշէս Կարինեան, վերջերս կ'ծու ազդարարութիւն մը կ'ուղղէր «Խորհրդային Հայաստանի բարեկամներուն», ռամկավար Զօպանեանէն մինչեւ շնորհազուրկ Դաւիթ Անանունը եւ մոլորած Փաշազնունիները.

— «Խորհրդային Հայաստանը այդ հատուածին կողմէ կը նկատուի իբրեւ «Հայկական անկախութեան կորիզ», «ազգին հաւաքման» նպաստող կարեւոր ազդակ մը, որ կրնայ այս կամ այն չափով նպաստել «Ցիր դատին» վերջնական լուծման»։

...«Ազգային» դատէն միանգամ ընդ միշտ հրաժարած են խորհրդային Հայաստանի բոլոր աշխատաւորները։ («Խորհրդային Հայաստան», 16 Յուլիս)։

Այս ճակատին վրայ կը փայլին, նաեւ, յեղափոխական Թուրքերը, որոնք իրենց փառքի կատարը հասան շնորհիւ «յաղթական» դաշնակիցներուն եւ զինակից պոլշեւիկներուն, ռուս, թուրք կամ հայ։

Բոլորը մէկ, հաւատացին թէ տապանաքար մը կը դրուի Հայկական Դատին վրայ, ծանր եւ անխորտակելի։

Իսկ իրականութիւնը բոլորովին հակառակը կ'ապացուցանէ։

Դէպքերու ընթացքը ցոյց կուտայ թէ՝ այն քարերը որ իբրեւ դամբան պիտի ծառայէին հայ ժողովուրդին, վերջը վերջը պիտի դառնան իրենց, բոլոր ուրացողներուն, դաւաճաններուն եւ թերահաւատներու գլխուն։

Վկայ՝ բովանդակ աշխարհի անվստահութիւնը հաստատուած բռնի, արուեստական կարգուսարքին հանդէպ. եւ ապրելու, մարտնչելու, յաղթելու այն խոր հաւատքը, որ վարակած է բոլոր գաղութները, մեծէն մինչեւ պզտիկը։

Վկայ՝ «հայդուկ» Անդրանիկի մահուան առթիւ արտայայտուած աննկարագրելի յուզումն ու փառաբանութիւնը, վշտահար բազմութիւններն ու թափօրները որ լեզու հանեցին նոյն իսկ պառաւներէն, դիւանագէտ-ժամկոչներէն մինչեւ խոհեմութեան դասական տիպարները, աղաներն ու փաշաները։

«Անդրանիկը անյաղթելի, կը կոչուի Անդրանիկը, ուրիշ պարտութիւն չկայ հայ ժողովուրդին համար»։

Ռամկավար «Պայքար»ն է որ կը պատգամէ, լսեցէ՛ք։

Կը պատգամէ՝ փառաբանելով «մեր վերջին քառասնամեակին», ուրիշ խօսքով՝ յեղափոխական, մարտական շրջանի անհման քաջագործութիւնները...

Լսեցէ՛ք, եւ բաղդատեցէք խօսքերը գործերուն հետ։ Շ.

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԷԶՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՍԱՒԱՌՆԱԿ ՄԸ ԾԱՂԻԿՆԵՐ ԿԸ ԹԱՓԷ ԴԱԳԱՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ֆրէզնոյէն (Քալիֆորնիա) կը գրեն Հայրենիքի. ննթ. 7 Օգոստոսով.—

Այսօր տեղի ունեցաւ մեր ազգային մեծ հերոս Զօր. Անդրանիկի յուղարկաւորութիւնը։ Արարողութիւնները սկսան առաւօտեան ժամը 9ին եւ վերջացան կէսօրէ ետքը ժամը 3ին։ Տիկին Զօր. Անդրանիկ արարողութեան պատասխանատուութիւնը յանձնեց Զօր. Սմբատի, հանգուցեալ հերոսին զէնքի եղբօր։

Մեռելական թափօրին առջեւէն կ'երթար զինուորական նուագախումբը, որ կը նուագէր Շոփէնի մեռելական քայլերգը։ Զօր. Անդրանիկի դագաղը իրենց ուսերուն վրայ կը կրէին հերոսին բանակին մասնակցող կամաւորներ, որոնցմէ մէկը կ'առաջնորդէր նժոյգ մը՝ սանձէն բռնած։ Ժամը 9ին դագաղը հասաւ Հայ Առաքելական եկեղեցին, ուր հազարաւոր Հայեր Ֆրէզնոյէն, Լոս Անճելէսէն, Սան Ֆրանսիսկոյէն եւ թէ Քալիֆորնիոյ տարբեր քաղաքներէն եւ վայրերէն, հաւաքուած էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու սիրեցեալ հերոսին։ Եկեղեցին խռնուած էր։ «Ապարէզ»ի խմբագրատան եւ եկեղեցիին միջեւ տարածութիւնը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը, որ առիթ չունեցաւ եկեղեցի մտնելու։

Ֆրէզնոյի Քաղաքապետն ու Ոստիկանապետը ներկայ էին։ Ներկայ էր նաեւ Բրիտանացի հարիւրապետ՝ Տալթըն, որ ծառայած էր Հայաստանի մէջ եւ անձամբ կը ճանչնար հանգուցեալ զօրավարը։

Կրօնական արարողութենէն ետք, հանրութեան թոյլտուութիւն եղաւ վերջին անգամ տեսնելու հերոսին մարմինը։ Ասիկա տեւեց ամբողջ ժամ մը, մինչ նոյն ատեն զինուորական նուագախումբը կը հնչեցնէր մէկէ աւելի եղանակներ սուգի պատշաճ եւ խոր տպաւորութիւն կը թողուր ներկաներուն վրայ։

Երբ Զօր. Անդրանիկի դագաղը տարուեցաւ Արարատ գերեզմանատունը, սաւառնակ մը, յանուն Ֆրէզնոյի Հայ Երիտասարդներու Ակումբին, երկինքէն սկսաւ ծաղիկներ թափել սիրեցեալ հերոսին վրայ։

Օրուան երեք դամբանական խօսողները եղան Զօր. Սմբատ եւ հարիւրապետներ՝ Շիշմանեան եւ Փանափարթեան։ Զօր. Սմբատ, որ հագած էր հազարապետի համազգեստ, շատ կարճ խօսեցաւ եւ զգայուն բառերով ըսաւ թէ Անդրանիկ յեղափոխական էր ու զինուորական, հետեւաբար անոր զէնքի եղբայրներուն իրաւունքն ու պարտականութիւնն էր միանգամայն ըսել հրաժեշտի վերջին խօսքը։ Սմբատ յետոյ բացաւ դագաղը եւ յանուն իր ընկերներուն եւ զէնքի եղբայրներուն համբուրեց հանգուցեալ զօրավարը։

Հարիւրապետներ Շիշմանեան եւ Փանափարթեան պարզեցին հանգուցեալ հերոսին յեղափոխական եւ զինուորական կեանքը։ Ապա հրաւիրեցին բոլոր ներկայ Հայերը առաջ տանելու այն գործը, զոր կիսատ կը թողուր Անդրանիկ—Հայաստանի Անկախութիւնը։

Դագաղը ծածկուած էր բազմաթիւ ծաղկեպսակներով, որոնց ամէնէն յատկանշականն ու ուշագրաւն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, ռսկեգոյն կարմիր, սպիտակ եւ կանանչ գոյներով, եւ «Անմահ Հայդուկին» խորագրով։

Դամբանական ճառերէն ետք, Զօրավար Սմբատ զինանշաններ դրաւ հերոսին դագաղին վրայ եւ վերջին անգամ լուսանկարուեցաւ իր ընկերոջ հետ։ Միացեալ Նահանգներու բանակէն հազարապետ Լէյմէլ կատարեց զինուորական պատիւները։ Եւ ասիկա վերջ դրաւ արարողութեան։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ արտասուաթոր աչքերով։ Տիկին Անդրանիկի վիճակը ամէնէն սրտայոյզն էր։

∴ Լուրի մը համաձայն, Անդրանիկի մարմինը զմռսելէ յետոյ Հայաստան պիտի փոխադրուի Տիկին Անդրանիկի կողմէ, եթէ կառավարութիւնը արտօնէ, այլապէս պիտի փոխադրուի Պուլկարիա, իր քրոջ գերեզմանին քով թաղուելու, որովհետեւ ան իբր մայր խնամած էր Անդրանիկը մանկութենէն ի վեր։

∴ Անդրանիկի զէնքի ընկերներէն Զօր. Սեպուհ հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է, հերոսին մահուան լուրը առած ատեն.

«Արտասուեցի երբ հեռագիրները գուժեցին Անդրանիկի մահը։ Դարահիսարի սէգ արծիւը, որ տասնեակ տարիներ սաւառնեցաւ Սասունի լեռներուն վերեւ եւ մահուան սարսափը սփռեց թշնամիներուն՝ չկայ այլ եւս։ Երկար տարիներ զէնքի ընկեր եղանք միասին, լաւ ու վատ օրեր անցուցինք միասին եւ մեր աչքին առջեւ հազարաւոր ընկերներ նահատակուեցան, բայց միշտ հետեւեցանք այդ թարմ շիրիմներուն՝ մեր ազգային գերագոյն իտէալը հետապնդելու։ Բայց, աւա՛ղ, քանի մեր կեանքերը երկարեցան, այնքա՛ն ալ փոխուեցան տեսակէտները, եւ մենք, վերջին տարիներս, գրեթէ մոռցած զիրար, քալեցինք բաժնուած ճամբաներով։

«Այսօր, երբ զէնքի ու Փէտայի ընկերոջս մահը կը լսեմ, կը մոռնամ ամէն ինչ եւ ծունկի կուգամ ու կը խոնարհիմ այդ անբիծ, մաքուր ու անսրատ շիրիմին առջեւ։

«Ֆէտայի Անդրանի՛կ, նպատակակէտդ էր թաղուիլ հոն, ուր ինկած էին քու զէնքի ընկերները, սակայն բախտը չկամեցաւ։

«Այլ կուգայ ժամը մեր վերջնական ազատութեան եւ այն ատեն քու գաղափարի ընկերները կը փոխադրեն քու աճիւնները դէպի այն չքնաղ երկիրը, որուն համար տարիներ զէն ի ձեռին պայքարեցար։

∴ Փարիզի Սգահանդէսին նկարագրութիւնը՝ վաղուան թիւով։

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՅԻ ՊԱՅԹԻՒՆ

Կէվկէլիի մէջ պանդոկի մը պատշգամին առջեւ դժոխային մեքենայ մը պայթեցաւ։ Պայթումէն հրդեհ ծագեցաւ իրալու կից երկու պանդոկներէ։ Խոն հոգի վիրաւորուեցան։ Եղեռնափործին հեղինակը ծանօթ չէ։ Ոստիկանական քննութեանց համաձայն խնդիրը քաղաքական բնոյթ ունի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Ոստիկանական տեսչութիւնը առանց դադարի կը շարունակ «անբաղձալի» օտարներու մաքրագործումը։ Բազմաթիւ ոստիկա նապետներ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ գիշերային խու զարկութիւններ կատարեցին դարձեալ։ 6րդ. Թաղամասին մէ հարցաքննեցին 60 հոգի։ Չորսը ձերբակալուեցան։ 13րդ. Թաղամասի մէջ 250 հոգիի ինքնութեան թուղթերը քննուեցան, երեք հոգի ձեր բակալուեցաւ։

18րդ. Թաղամասին Կրանտ-Քարիէր թաղին մէջ 14 հաստատու թիւններ խուզարկուեցան. 500 հոգի հարցաքննուեցան։ Կութ-տ'Օ թաղին մէջ 800 հոգի հարցաքննուեցան. 60 ձերբակալութիւն։

Անիէռի, Ժէնվիլիէի եւ Լա Կարէնի պանդոկներէն եւ սրճարան ներէն ձերբակալուեցան ինքնութեան թուղթ չունեցող 10 օտարա կաններ։ Մօնթրէօյի մէջ 400 հոգի, 22 ձերբակալութիւն։ Սէն Դընի մէջ 14 ձերբակալութիւն, Փանթէնի մէջ քննեցին 50 հոգի, 15 հոգ ձերբակալուած։

Վերջին երկու օրուան մէջ ընդամէնը 3000 հոգի հարցաքննուա եւ 177 հոգի ձերբակալուած են, 60ը արուարձաններուն մէջ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԲՌՆՈՒԵՑԱՆ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան անց եալ Չորեքշաբթի օր Բերայի մէջ աւազակախումբի մը եւ Թուր ոստիկանութեան միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումին մասին.—

Ոստիկանութիւնը տեղեկացած ըլլալով որ կարգ մը անձե դաւադրական նպատակներ կը սնուցանեն, ամիսէ մը ի վե հետապնդումներ կատարած եւ յաջողած է երեւան հանել դա ւադիրներուն հաւաքավայրը։ Ոստիկանական քննութիւնը հա տատած է թէ դաւադիրները սենեակ մը վարձած են Բերա, Եղ բորդութեան եկեղեցիին մօտերը, Թատրոն փողոց, Րէսաֆ ափարթըմանին մէջ, ուր կը հաւաքուէին խորհրդակցութիւ ներ կատարելու համար։

Այս տարագան ստուգելէ յետոյ, ոստիկանական պաշտօն եաներ վարձած են դաւադիրներու սենեակին կից 4 սենեա ները, մօտէն հետեւելու եւ հսկելու համար դաւադիրներու վրայ եւ յաջողած են յանցանքի վրայ բռնել զանոնք։ Այս ա թիւ տեղի ունեցած ընդհարումին հետեւանքով երկու ոստ կաններ սպաննուած են։ Մեռնող ոստիկաններն են ոստիկանա կան տնօրէնութեան ոճիրներու ճիւղի պետ աւագ քոմիսէ Մուամմէր Ճավիտ եւ աւագ քոմիսէր Հիւսնի պէյերը, որոն մահը վայրկենական եղած է։ Ասոնցմէ զատ, վիրաւորուած աւագ քոմիսէր Օսման պէյ, որ փոխադրուած է Շիշլիի հ ւանդանոցը։

Միւս կողմէ սպաննուած են նաեւ հրոսախումբին պետ Մէրճան Ալթունեան եւ ընկերը Յովհաննէս։ Ասոնցմէ զա վտանգաւոր վէրքեր ստացած են նաեւ հրոսախումբին երկրոր անդամը Մուրատ, դարձեալ Հայ մը, եւ չորրորդ անդամը, Հա սան Րէճայի։ Այս երկու դաւադիրներն ալ փոխադրուեցան հ ւանդանոց։

Թուրք թերթերու համաձայն, դաւադիրներու պետը Ա թունեան Մէրճանն է, որ ասկէ առաջ պարսիկ մը սպաննա ըլլալով, եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուած, բայ յաջողած է Ամերիկա փախչիլ։ Ամերիկայի մէջ գաղտնի ոստ կանի պաշտօն կատարած է եւ աշխատած է Շէրլօք Հօլմս հետ։ Հրոսախումբին երկրորդ անդամը Յովհաննէս կը կոչուի, մականունը յայտնի չէ. ստուգուած է միայն որ վտանգա բաւ մըն է եւ հեղինակը ուրիշ կարգ մը չարագործութիւննե րոն։ Գալով երրորդ Հայուն, որու անունը միայն յայտնի է Մուրատ կըկոչուի, կ'ըսուի թէ հնակարկատ մըն է։ Ուրիշ տե ղեկութիւն չկայ իր մասին։ Արդէն վտանգաւոր կերպով վիրաւո ուած եւ հիւանդանոց փոխադրուած է։ Դաւադիրներու չո րորդ անդամը Հասան Րէճայի եւս վիրաւորուած եւ հիւանդա նոց փոխադրուած է։ Ցիշեալը ասկէ առաջ ծառայած է Իզմ րի մէջ իբրեւ մաքսային ոստիկան։

Ի՛նչպէս փակուեցաւ Եըլտըզի խաղարանը

Պոլսական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտա Եըլտըզի խաղարանին փակման մասին.—

Պոլսոյ ընդհանուր դատախազ Նազիֆ պէյ իր երեք օգնա կաններուն՝ Պէհաէտտին, Սէլահէտտին ու Ճէմիլ պէյերու ե բաւականաչափ ոստիկաններու ընկերակցութեամբ երկու շաբթի գիշեր Եըլտըզի պալատը այցելելով հրամայեց փակե խաղարանը։ Նազիֆ պէյ նախ հեռաձայնի հաղորդակցութիւններ կտրեց, որպէսզի խաղարանի դռնապանները տեղեկութիւ չկարենան հաղորդել վարձակալին կամ խաղացողներուն։ Ց տոյ ուղղուեցաւ խաղասրահ եւ հրամայեց դադրեցնել խաղեր։ Այդ պահուն, 80ի մօտ կիներ եւ այրեր խաղի երեք սեղաննե րուն շուրջ հաւաքուած իրենց բախտը կը փորձէին։ Ընդ դատախազի երեք օգնականները իսկոյն գործի լծուելո ճշտեցին խաղացողներուն ինքնութիւնը եւ անոնց հասցէնե առին։ Միւս կողմէ գրաւուեցան նաեւ սեղաններուն վրա գտնուող 20 հազար ոսկի արժէքով ֆիշերն ու դրամարկղերու մէջ գտնուող 2900 ոսկիի գումարը։ Տիրող շփոթութենէն օ տուելով, արկղակալը փորձեց 3100 ոսկի փախցնել, սակայ ոստիկաններու կողմէ տեսնուելով ձերբակալուեցաւ։

Վերջերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ

ԻՄԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին առթիւ, Ժուռնալ տը Ժընեւ (15 Սեպտ.) այս խորագիրով իր խմբագրական սիւնակին վրայ կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը.—

Շատ ժամանակ չէ անցած դեռ, երբ Զուիցերիական Դաշնակցութեան նախագահը, Մոթթա, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովներէն մէկուն մէջ կ'ըսէր. «Հայաստանի հարցին չլուծուիլը, առանց չափազանցութեան, արատ մը, ամօթ մըն է քաղաքակրթութեան համար։ Երկուստեք յետոյ, Պրուքէրն էր, որ կ'ըսէր. Սպանուած ժողովուրդը յարութիւն կ'առնէ, բայց յարութիւն կ'առնէ գալարումներու եւ տառապանքներու մէջէն։

Վերջ 1827ը Յունաստանի պատմութեան մէջ, Նավարինի պատերազմով, ի գին անհուն տառապանքներու, յոյն ժողովուրդը գտաւ իր ազատութիւնը։ Այդ տառապանքները կը սասանցնէր Եւրոպա եւս իր կարգին։ Սակայն 1827ը թեթեւցուց Եւրոպային խիղճին բեռը, շնորհիւ իր ռազմանաւերուն ու թնդանօթներուն։ Որովհետեւ երբ չյաջողեցաւ դիւանագիտութեամբ, յաջողեցաւ իր ուժով։

Այսօր 1927ն է։ Ժամանակները փոխուած են։ Լաւ որ հիմա վէճերը բռնի ուժով չեն լուծուիր։ Այժմ խաղաղասիրական միջոցներ կը փնտռուին։ Երբեմն կը յաջողին։ Երբեմն ալ ոչ այն ատեն, իրենց անկարողութենէն, կը յայտնեն մաղթանքներ։

Հայաստան չ'ունի նոյն նման մաղթանքներ։

Ցեղային ժողովուրդ մըն է ըլլալ այնքան [illegible], [illegible] մեծ թարգմանիչներ, [illegible] համբաւաւորութիւններ։ Ոչ մէկ երկիր տեսաւ այնքան կոտորածներ, [illegible] կազմակերպեան հաստատելու համար ապրելու իր կամքը եւ անհրաժեշտութիւնը Վասպուրականի հետ, [illegible] է այն ճամբուն բերանը, ուրկէ կ'անցնին ազգերը, եւ [illegible] որ կը խնդրէ, [illegible] իր վէրքերը կապելու, ծրագիրներու եւ բանաձեւերու անհամար [illegible]։

Ոչ թէ բան մը չեն փորձեր, այլ կը վախնան որ նոր վէճ մը կը ծագի։ Այնպէս միայն կը բացատրուի Լօզանի դաշնագիրը, որ կը քօղէ Թուրքերուն հետ, այնպէս մը, որ, կարծես թէ Հայերը [illegible]։ Այս [illegible] Ազգերու Դաշնակցութիւնը [illegible] գաղթականներու գետեղման հարցը։ Այնպէս կը խորհէր շուտով կազմել հայ ազգային օջախ մը։ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը աշխատեցաւ եւ իր շնորհիւ բազմաթիւ գաղթականներ Սուրիա, [illegible] կայաններուն մէջ գետեղուեցան։

Դժբախտ գաղթականներու բանակը [illegible] կը խափանէր Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Պոլսոյ եւ Սուրիոյ մէջ առու 250,000 հայ գաղթականներ կան Աշխարհի չորս ծագերուն վրայ, անոնց թիւը կը հասնի 800,000ի։

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, անցեալ ամիս Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուց յուշագիր մը, որ կը պնդէր թէ 30 հազար գաղթականներու գետեղման ծրագիրը, Սարդարապատի չորցուելիք հողերուն վրայ, չի լուծեր հարցը։ Այդ ծրագիրին առթիւ, Նանսէն Ազգերու Դաշնակցութենէն կը խնդրէր հետաքրքրուիլ Հայաստանի ճակատագիրով։ Նանսէն իր ազնուական զգացումներով կը հրաւիրէր ու մարդու սաօթի արագ։

Հայերը, զարգանալ, պիտի ձգտին իրենց բախտին. թէ վերջապէս, պիտի ուզեն օգնել Շիրակզեման եւ Զէնգիբէին խառնուրդն ընել Նանսէնի ծրագիրը։ Չենք կարծեր, սակայն կ'ուզենք հասկնալ թէ ինչպէս պիտի ուզեն փակել ոճիրին շարունակուող ճամբան։

Հարցը անլուծելի չէ։

Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դրամ չունի, կը յիշեցնենք թէ Հայերու լքեալ գոյքերը գրաւուած են Թուրքերու կողմէ։ Թուրքիա արտասահմանի Հայերը զրկած է հպատակութենէ, հակառակ իր յանձնառութեանց։ Թուրքիա կը պնդէ թէ հայ գաղթականները Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտպանութեան տակ չեն իյնար։ Հայերը խնդրեցին Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդէն՝ հարցը տանիլ Միջազգային Արդարութեան Ատեանին, քննելու համար թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իրաւասո՞ւ է միջամտելու եւ պահանջելու հայ գաղթականներուն գոյքերը՝ վերադարձնելու համար իրենց տէրերուն։

Մինչեւ այժմ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը հաւանութիւն չէ տուած այս խնդրանքին։ Եթէ ընդունուէր եւ գոյքերը կարելի ըլլար առնել, որքա՛ն պիտի թեթեւնար թշուառութիւնը։

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, նիւթական աղբիւրներ հայթայթելու նպատակով, յիշեցուց թէ 1916ին, Թուրք կառավարութիւնը հինգ միլիոն ոսկի պահ դրած էր Պերլինի դրամատան մէջ։ Զինադադարին, Դաշնակիցները գրաւեցին այս գումարը։ Արդ, այս գումարը կը պատկանի Հայոց։ Որովհետեւ, հայկական ջարդերէն յետոյ, Թուրք կառավարութիւնը գրաւեց եւ Օսմ. Դրամատան մէջ պահեց Հայոց դրամները։ Այս գումարը որուն մասին անհրաժեշտ բացատրութիւններ տուին, ժամանակին, Աօքուիթ ու Պոլ-Պոնքուրն, պիտի նպաստէր Հայկական Օջախի մը հաստատման, ինչպէս ծրագրուած էր 1921ին, Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ։ Եւ այդ օջախին փրկարար պիտի ըլլար ամփոփել Հայոց ազգային հողերը, որոնք այժմ կը գտնուին Թուրքիոյ եւ Սովետական Ռուսիոյ ձեռքին տակ։

Պարագայ մը կայ որ, սակայն է, այնքան ատեն, որ Հայաստանի ճակատագիրը չէ փակուած եւ իր ժողովուրդը մարտնչած է, զրկուած ապրելու իրաւունքէն, այնքան ատեն ալ խաղաղութիւնը չի կրնար հաստատուիլ Միջին Արեւելքի մէջ։

Խաղաղութիւնը կարելի չէ հաստատել անարդարութեան վրայ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որուն խաղաղասիրական ջանքերը կարեւոր արդիւնքներ տուին, պէտք է կատարէ այն աշխատանքը, որ իր վրայ կ'իյնայ։ Պէտք է փրկէ մեր սերունդին պատիւը։

Թուրքիա չի կրնար անզգայ մնալ գործի մը հանդէպ, որ ուղղուած չէ իր դէմ, այլ, ընդհակառակն, սահմանուած է ապահովելու քաղաքական կայունութիւն մը Եւրոպայի այդ շրջանին մէջ։

ԷՏ. ՇԱՐԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԲԱՐԵՒԵՆ ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ

Ժամանակին, Թուրքերը չէին բարեւեր կին մը, որ կ'անցնէր փողոցէն այր մարդու մը հետ։ Կը բարեւէին այրը միայն, ու կ'անցնէին։ Այժմ, թրքուհիները ի՞նչպէս բարեւելու հարցն ծագեր երջանիկ Քէմալիստանի մէջ։ Ոմանք կ'առաջարկեն, կ'ըսէ Էր-Սէլեօր, Թէմէննահը, ձեռքը սիրտին տանիլ, յետոյ ճակատին։ Իսկ ուրիշներ ալ՝ ձեռքի սեղմումը։ Այսպէս, երիտասարդ մը պիտի կրնայ սեղմել կնոջ մը ձեռքը բարեւելու համար Եւրոպայի նման։ Ապահովաբար, այս վերջին ձեւը ընդհանրանայ. պատճառաբանութիւնը պարզ է։

1×1 1

Բ.

Սակայն ամենակարեւորը մնաց։ Պ. Խանոյեանը կատակ չի սիրեր, եւ իսկապէս անոր կանչը ուշադրութեան արժանի է...

Ես չեմ հասկնար թէ անոր «մօտիկ ընկերները» ի՞նչ միջոցներ ձեռք կ'առնեն իր կսկիծը փարատելու եւ զինքը ուրախացնելու համար... Յամենայն դէպս, Արշաւիր Մելիքեան մը չէ որ պիտի կարենայ այդ դերն ստանձնել. եւ անհամբերութեամբ կը սպասեմ, մխիթարողին որ պիտի գայ...

Ճակատագրական ու աղետալի բոպէներուն կը ծնի հերոսը։ Եւ մեր գրականութիւնը իր ճակատագրական ու աղետալի բոպէները կ'ապրի։

Ես պատրաստ եմ ձեռքերս ծափահարելու եւ բարձրացնելու «Նոր Արծրունի»ն, որ պիտի գայ խիզախելո՛վ...

Իսկ մինչ այդ՝ անհրաժեշտ է քիչ մը զբաղեցնել Խանոյեանը, որ պակա՛ս տառապի...

Ճշմարիտ որ, Հայաստանի մէջ շատ նպաստաւոր պայմաններ կան Պարոնեանի մը համար։ Այնտեղ ընտիր նիւթեր կան երգիծանքի՝ «Արխոողով Աղա» կամ «Ազգային Ջոջեր» արտադրելու համար. ամենեւին յոգնելու եւ ստեղծագործելու կամ երկնելու պէտք չկայ. — Բաւական է միայն արձանագրել ու գրի առնել...

Ամէն տեղ այնպէս կը կարծեն թէ «գրի առնել»ը դիւրին գործ է, բայց Հայաստանի կոմիսարները բոլորովին հակառակ են այս կարծիքին. կոմիսարներու մէջ՝ գրել գիտցողներն ալ այնպէս են համոզուած։ Անոնցմէ մէկը թող փորձէ ըսել թէ, «Ընկեր Ա. Կարինեանը օր մը ըսաւ. «Գրաբարը վնասում է մարքսիզմին։ Եւ Հայոց Պատմութեան ու Գրականութեան դասաւանդումը աւելորդ է», սակայն ոչ ոք չզարմացաւ, որ սուլէր»... Եթէ երիտասարդ Պարոնեան մը միայն այսքան բան գրէ իր «Հոտնար ձեռատետր»ին մէջ, մնաց որ բոլորը ալ գիտակ թէ ուր պիտի երթայ...

Պարոնեանը, իր ամէնէն սիրած Նեղսէն Վարժապետեանին անգամ չխնայեց։ Հիմա թող մէկը փորձէ վարժապետ Աշոտ Յովհաննիսեանին ըսել. «Քո քթի երկու կողմերում երկու աչք կայ, եւ դրանք «անկարելի» կէս աչքի չափ են տեսնուած»...

Բայց, ինչպէս կ'ըսէ Արշաւիր Մելիքեան՝ «Հարկ չկայ շտապելու... Սարը սար, Կակուլի»... Եւ իսկապէս, ով գիտէ ժամանակին ի՞նչ անակնկալներ է պահեր մեզ համար... Թերեւս օր մը, ինչպէս Պարոնեանի Պոլսոյ մէջ գրածները Թիֆլիսի մէջ հրատարակուեցան, այս անգամ ալ նոր Պարոնեանի մը Թիֆլիսի մէջ գրածները՝ Պոլսոյ մէջ հրատարակուին... Կը հաւատամ թէ տառապէս տառապած ժողովուրդ մը միայն կրնայ խորապէս զգալ թէ ի՛նչ ըսել է ծիծաղ...

Պարագան նոյնն է հրապարակախօսին համար։ Նորէն առատ պատառ կայ, նորէն «Հունձքը շատ է եւ մշակները սակաւ»... Զենաւ, իրաւ է, Արծրունի մը որ մշակ ճարէր... Մեր կարմիր գրողները, որ բանիւ եւ գործով փոխեցին ամէն տեղ, լուռնէն մինչեւ միւսոնի առանը, որ չդարձան դէպ Արծրունի, որովհետեւ Արծրունիի պէս սակաւին չփոխեցին իրենց հօր «Կապիտալ»ին վրայ...

Մեր ժողովուրդի իմաստութիւնը կ'ըսէ. «Դաշտամուկը անոր համար կուրցաւ, որ ծովէզի արմատէն զուրս, ամէն բան ուրացաւ»... Այնպէս Անոնք կ'առեն, չեն տեսներ որ եւ է գոյն ու ծաղիկ կարմիրէն զատ... Եւ սակայն անոնք որ կը տեսնեն Երեւան, Սրովեան փողոց, էշը գտում է հիւրս, չեն ուզեր նայիլ մեր ցեղին ծառերուն ու կակաչներուն՝ որ արիւնի պէս հիւր են...

Անոնց համար Նախապաշարուած է թէ ինչ պիտի տեսնեն, եւ ինչ չպիտի տեսնեն... Եւ բոլորն ալ միօրինակ կը տեսնեն։ Այդ պատճառով բանաստեղծութիւններն ալ միօրինակ կ'արտադրուին եւ յաղաչ կուզայ «տաղտկալի» մեր գրականութեան... Մոլիէրի հերոսներէն մէկը կ'ըսէ իր սիրածին. «Եթէ ես քեզ միշտ միեւնոյնը կ'ըսեմ, կը նշանակէ թէ միշտ միեւնոյնն է, եթէ միշտ միեւնոյնը չըլլար, միշտ միեւնոյնը չէի ըսեր»։

Խանոյեան եւ բոլոր անոնք որ «գեղեցիկ գրականութեան պահանջն են զգում», համաձայներ են շինել ծոփ վանդակ մը, անոր մէջ պահել ծիտեր, եւ կը պահանջեն արծիւ ձու... Անոնք ամենեւին չեն ուզեր նկատի ունենալ թէ իրենց շինած վանդակին մէջ արծիւ չի տեղաւորուիր, եւ եթէ տեղաւորե՛ն իսկ, կը մեռնի... Բազմաթիւ օրինակներու ականատես են՝ եղեր, բայց նորէն կը պնդեն։ Թո՛ղ պնդեն, տեսնե՛նք, գուցէ Աստուած բարին կամենայ եւ ծնի Րաֆֆի մը։

Սակայն մոռնալու չէ նոյնպէս, որ Րաֆֆի մը անպայման պէտք է տեսնէ «Սամուէլի Խէ՛չօ» մը։ Հայաստանի գիւղերուն մէջ կա՞ն «Սամուէլի Խէչօ»ներ։ Զե՛մ գիտեր... Տարօրինակ բան, գիշեր ու ցերեկ կ'աշխատին կարել «հին հասարակակարգի արմատները», շրջել ծառը եւ անկել «հնին բոլորովին հակառակ» եւ անկէ կը պահանջեն նախկին պտուղները։

Բայց երախաներու բովանդակ մնգը ծնողքներուն չի գար. եւ մեր կոմիսարներէն յետոյ, պատասխանատուութեան խոշոր բաժին մը կ'իյնայ երիտասարդներու «Պրոլետ Դրող» կոչուածներու վրայ։ Երբ անոնց բերնէն ցուրտէն մի՛ վախնաք, խաղացէ՛ք. անոնք գացին պատկերանուեն Նանեւարի ծառերու տակ մրսկացան եւ ըսին. «Արեւը դրել է արաղչին՝ Կինդարուլը է պարում»... Բոլորը կանգնած կը ծիծաղէին։ Շատերը բարի եղան նոյնիսկ խրատելու եւ յանդիմանելու այս անխոհեմ ստահակները, թէ պէտք է զգոյշ ըլլալ... Բայց անոնք կը շարունակէին թաւալիլ ձիւնի ու ցեխերու մէջ, եւ «երգել»՝ «Մի բանւորի աղջիկ՝ կը ծնի հազար Տէրեան, ու Վերլէն ու Պօ»... Անոնք ամենեւին չուզեցին անդրադառնալ իրենց արարքին վրայ ու ամենեւին հաշուի չառին «ապագայի» փորձանքն ու փորձառութիւնը, որ ընկերանալու էր իրենց մինչեւ գերեզմանը...

Փողոցի անառակ մանուկներու պէս, չեմ հասկնար թէ ո՞ր տեղ, ի՞նչ հէքեաթի մէջ տեսած հերոսներու ձեւեր առնելով, փողոցէն անցնող աղջիկներ սարսափեցնելու համար, խմբովին ու միօրինակ կը կանչէին. «Վա՛նգ, այս մե՛նք ենք, եկա՛նք, գա՛նգ, գա՛նգ»... Իրենց սարսափեցուցիչ էին թէ «արուեստը մի զուարճալիք չէ», բայց անոնք արուեստը շինեցին զուարճալիք... անոնք հակառակը գործեցին։

Անոնք իրենց շնորհուած դրամագլուխը անիմաստ ու աւելորդ բաներու համար վատնեցին, եւ օր մըն ալ դարձան սեփականազուրկ... իսկ արուեստը, բոլոր գեղեցիկ կիներու պէս, սեփականազուրկներու հանէն չերթար ամենեւին... Ան կը սիրէ մեծատուններ, հերոսները եւ ասպետները... Թող առաջ անցնին հերոսները, անոնք որ չեն սարսափիր ո՛չ մէկ վտանգէ...

Այլապէս, սեփականազուրկ ու տկար գլուխը միշտ ալ կը ծնի սեփականազուրկ ու տկար բանաստեղծութիւն, ինչպէս 1×1 1. եւ երբեք չի կրնար դառնալ երկուսէն, ինչքան ալ որ Խանոյեան պնդէ ու հա՛-ալ տայ...

ՍԱ-ԿՕ

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

Կը յիշեցնենք գաւառի մեր թղթակիցներուն որ չմոռնան սոյն օգին գրել տեղական անցուդարձերը, հանդէս կամ դէպք։

ՐԱՖՖԻԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ «ՄԻՆԱՐԷԹ»Ը ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Անմահ վիպասան Րաֆֆին, իր «Կայծեր» երկհատոր վէպի մէջ, կը նկարագրէ Սալմաստի Քեօհնա-Շահար հին քաղաք գիւղին մօտ գտնուած արաբական «Մինարէթ»ը, որ տեսակ մը ժամադրավայր դարձած էր, «Կայծեր»ի հերոսներուն համար։ Այդ «Մինարէթ»ը, որ ամէն բանէ առաջ արուեստի սքանչելի գլուխգործոց մըն է, վերջերս անխնայ ոչնչացման ենթարկուած է, ոչ միայն պարսիկ գիւղացիի մը կողմէ (որուն արտին մէջ կը գտնուի) որ միշտ փորած է անոր հիմերը, այլ եւ զինուորականներու կողմէ, որոնք ռումբ նետած են։ Ամբողջ «Մինարէթ»ին կէսը խորտակուած է արդէն։

Թաւրիզի մէջն ալ, Շահզադէի մեծ այգիի մէջ կը գտնուի «Քաճարիկէ» արքայական տան Ատրպատականի փոխարքային պալատը, աւազանի մը ափին։ Այդ պալատն ալ այժմ անտէրութեան մատնուելով անխնայ կ'ոչնչացուի, ժողովուրդին կողմէ։ Պալատի գլխաւոր վերնայարկ դահլիճի արեւմտեան պատի ամբողջ երկայնքին վրայ իւղանկարուած է հարիւրամեակ մը մեծ առաջ ապրող ու գործող նշանաւոր թագաժառանգ Աբաս Միրզայի եւ իր շքախումբի որսորդութեան մէկ սքանչելի պատկերը, որ ականատեսին հիացում կը պատճառէ եւ պարսկական նկարչութեան հրաշակերտներէն մէկը կրնայ համարուիլ։ Այդ նոյն դահլիճի առաստաղն ու պատերը զարդարուած են պարսկական շատ նուրբ, գեղեցիկ եւ ճաշակաւոր ծաղկենկարներով, բոլորն ալ իւղանկար եւ գեղարուեստական տեսակէտէն խիստ արժէքաւոր։ Անոնք ալ բոլորը կորստեան եւ ոչնչացման ենթակայ են։

Այսպէս կորուստի կը մատնուին պարսկական արուեստի հրաշակերտները եւ բնականօրէն հարց կը ծագի թէ ո՞վ է պատասխանատուն։ Անշուշտ կրթական նախարարութեան Ատրպատականի ներկայացուցիչը, որուն պարտաւորութիւնն է, կառավարութեան միջոցով պաշտպանել պատմական եւ գեղարուեստական յիշատակարանները ու հնութիւնները։

Այդ ներկայացուցիչը ամիսներ առաջ աւելորդ փութկոտութիւն ունեցած էր տեղեկագրել Թէհրան, թէ Թաւրիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պահուի Մակուի Ս. Թադէի վանքի հնադարեան ձեռագործ վարագոյրը եւ կ'առաջարկէր այդ վարագոյրը փոխադրել Թէհրանի թանգարանը։ Պաշտօնեան, հաւանաբար, չի գիտեր, որ Հայոց եկեղեցական սեփականութիւնն է այդ եւ իր գանկութեամբ չէ որ պետական սեփականութիւն պիտի դառնայ, քանի որ այդ վարագոյրը քանի մը հարիւր տարի Ս. Թադէի վանքի աւագ սեղանը կը ծածկէր, ուրկէ բռնութեամբ յափշտակած էր Մակուի տիրահնազանդ Աղի Գուլի Սուլթանը, որու մահէն յետոյ միայն (1925) անոր կինը, վարագոյրը վերադարձուց Ս. Թադէի վանքին, եւ անկէ ալ փոխադրուեցաւ Թաւրիզ Առաջնորդի հսկողութեան տակ։

Կրթական տեսուչը լաւ կ'ընէ որ միջոցներ ձեռք առնէ եւ անմիջական կորուստէ փրկէ Սալմաստի արաբական պատմական «Մինարէթ»ը եւ Թաւրիզի Շահզադէի այգիի հին պալատին գեղարուեստական յիշատակարանները։

Մ.

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

Պելճիքացի հայ գաղութ[illegible] Մօտաւորապէս հազար հոգի [illegible] հիմքէ, բարեկեցիկ է [illegible] մամը ուրիշ գաղութներուն [illegible] կայն, ինչպէս ամէնուր, [illegible] դժբախտաբար կը տիրեն [illegible] ցական հակամարտութիւններ[illegible]

Ինչ որ ալ ըլլան անոր [illegible] սանքներուն տարբեր ըմբռն[illegible] ներն ու աշխարհահայեացք[illegible] ամէն սրտցաւ հայրենասէր[illegible] ւագ պարտականութիւնն է [illegible] դիլ ցեղին գոյութեան հա[illegible] ներկայ պայմաններուն [illegible] ապազգայնացման ու ձուլ[illegible] ման վտանգն է որ համայնք[illegible] մը երեւոյթով կը ներկայա[illegible] եւ կը վարակէ մեր բոլոր [illegible] զութները եւ որմէ զերծ չէ [illegible] պելճիքայի հայ գաղութը։

Հակառակ բազմաթիւ մ[illegible] թիւններուն, մինչեւ այս[illegible] եւ է լուրջ ու գործնական [illegible] մը ձեռք առնուած չէ այս [illegible] նացման խոշոր վտանգին [illegible] Իբրեւ գլխաւոր ազդակ [illegible] պահպանման, անհրաժեշտ [illegible] հայկական դպրոցներու [illegible] թիւնը։ Սակայն նկատի առն[illegible] նիւթական դժուարութիւններ[illegible] կարելի է գաղութներու [illegible] կազմակերպել հայերէն [illegible] ձրի դասախօսութիւններ[illegible]

Այս նպատակով, Պելճիք[illegible] հայ գաղութի կեդրոնական [illegible] չութիւնը շրջաբերականներ [illegible] ղած է բոլոր հայրենակիցներ[illegible] ծանուցանելով կազմակեր[illegible] թիւնը հայերէն լեզուի դա[illegible] խօսութեանց, որոնց տեղի [illegible] ունենան Հայ Ակումբին [illegible] ամէն Հինգշաբթի եւ [illegible] օրերը։

Վստահ ենք որ ամէն [illegible] ծնողք պիտի ուզէ օգտուիլ [illegible] առիթէն, իր զաւակը [illegible] Ակումբ, հետեւելու համար [illegible] յերէն լեզուի դասախօսութեա[illegible] Մշակոյթի տեսակէտով [illegible] լորովին չէզոք հողի վրայ [illegible] է գործել նաեւ ժողովրդ[illegible] Լսարանական Միութեան [illegible] րուն, որոնք կոչուած են գո[illegible] թիւ մէջ սերմանելու որոշ [illegible] յին գեանք։ Լսարանի շարա[illegible] կան հաւաքոյթները կը [illegible] նակուին մեծ եռանդով [illegible] վիճաբանական ժողովներէ, [illegible] բանք կը կազմակերպէ [illegible] հրապարակային բանախօս[illegible] թիւններ։ Լսարանի նոր վար[illegible] թեան ընտրութիւնը տեղի [illegible] ունենայ Հայ Ակումբին [illegible] յառաջիկայ Հինգշաբթի [illegible] երեկոյեան ժամը 9ին։ Հայ[illegible] նակիցներէն կը խնդրուի ներ[illegible] ըլլալ այս ժողովին։

Հ. ՑԵՐՈՍ[illegible]

ԿԱՐՄԻՐ ԴՐԱԽՏԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԱԴԱՄՆԵՐԸ

Փրավտա (23 Օգոստոս) պատմէ դէպք մը, որ [illegible] ըէն կը ներկայացնէ պ[illegible] երիտասարդութեան բարոյ[illegible] կածութիւնը.—

Ուրալի շրջանին, Վաթ[illegible] գիւղին մէջ, Էլիզավէթ [illegible] նով 14 տարեկան աղջիկ մը [illegible] բանւորի մը մէկ հանրի աղջ[illegible] էր։ Կիրակի առտու մը զուր[illegible] լաւ տունէն եւ հանդիպեց[illegible] բանւորի մը։ Այս վերջինը [illegible] Զուրաքով, աղջկան առաջ[illegible] կեց միասին պտոյտ մը կատա[illegible] րել անտառին մէջ։ Երբ [illegible] Թային դէպի անտառ, Զուրաք[illegible] աչքով նշան ըրաւ չորս բան[illegible] ընկերներու, որոնք ալ հետեւ[illegible] Անտառին մէջ բանւորները [illegible] ցին աղջիկը կարգով։ Այդ [illegible] հուն վրայ հասան խումբ [illegible] ստահակներ, որոնք անոնց[illegible] մէջ կը գտնուէին։ Ու խումբ[illegible] կարգով պառկեցան [illegible] աղջիկը, որ 14 ժամ յանձն[illegible] ցաւ այս վայրենիներու կիրք[illegible] Յետոյ տարին զայն [illegible] չերմակներու։ Խումբին [illegible] ցողներուն տեղ, նորեր կը [illegible] նէին։ Առտուն ժամը 7ին [illegible] ազատուեցաւ աղջիկը, որ [illegible] ուած ինկած էր փողոցին [illegible] երբ մայրը գտաւ զայն։

Չերբակալուեցան 14 [illegible] հակներ, որոնք 16—21 [illegible] կան են։

ԹՈՒՌԱՂ

ՄՈՍԿՈՎԽՈՍԱՆԻ ՄԷՋ

[illegible] գիներու կրճատումը, (որ [illegible] մէջ յայտարարուած է,) [illegible] անթել ճառածայնին, [illegible] լսես, բայց չես տեսներ:

—

— [illegible] դէմ պաշտպան[illegible] համար պէտք է միջոց մը [illegible]

[illegible] կը կարծես թէ պատե[illegible] պիտի քաշել:

— [illegible] բայց համագործակ[illegible] խանութ պիտի երթամ [illegible] կատարելու: Գիտե՞ս, [illegible] գէշ կը ճոտին այն ապ[illegible], որոնց գինները ա[illegible] են.

—

[illegible] կը ճարցնեն թէ ճաշա[illegible] քանի՛ աքաղաղ կա՞յ: [illegible] ճարցուի թէ - այս պաշտօ[illegible] մէջ. քանի ապուշ [illegible]

—

[illegible] համագործակցական խանութ[illegible] մը.—

— [illegible] կ'ուզեմ:

— [illegible] ճիմա:

— [illegible] շաքա՞ր:

— [illegible] չմնաց:

— [illegible] վերջացուցի՞ն ո՞ւր է՞:

— [illegible] էր, բայց ճիմա չկայ:

— [illegible] է: Բերէք [illegible] տետրակը, [illegible] պիտի գրեմ:

— [illegible] տետրա[illegible] մէջ գրելիք տեղ չմնաց:

—

[illegible] պաշտօնատուններ[illegible] մէջ.—

[illegible] պաշտօնեայի [illegible] գիւղերն են. Գիւ[illegible] կարծես սիրաճարուած [illegible] կը դարպասէ:

— Ո՛չ, մէկը իր կինն է, միւսը [illegible], միւսն ալ քենին:

—

[illegible] Գործ գտնե[illegible], կամ ծերեղբայր, կամ [illegible], կամ քոյր մը պէտք [illegible] առինք՝ բոլորն ալ [illegible]: Ալ ի՞նչ ճարկ կայ, [illegible] պաշտօնատուններուն [illegible] վրայ գրել. «Օտարական[illegible] մուտքը արգիլուած է»:

ԿՈՍՏԻԿՈՎ

Ռուս երգիծաթերթ թիւ 29 և 30 [illegible]

ՔԻՉ ՄԸՆ ԱԼ ՀՐԱՇՔ

Պավարիոյ մէջ հրաշագործ աղբիւր մը կայ, անունն է Թէ[illegible] [illegible] Հօրս մօրը անունը [illegible], ոչ ալ իր [illegible] սակայն Պավարիային կը [illegible] թէ այս աղբիւրը հրաշք [illegible] է:

[illegible]ութեան մը պատճա[illegible] աղբիւրը անդամալուծուած [illegible] էր եւ կոյր էր: Երեք տարի ա[illegible] յանկարծ Աւետարանին [illegible] նման աչքերը բացուե[illegible] եւ բժշկուեցաւ անդամալոյծին նման առողջացաւ:

Այս ուղիղ Աղբիւրը, քաջա[illegible] կատարուած հրաշքէն,

ոչ կերաւ եւ ոչ ալ խմեց: Կ'ը[illegible] թէ մինչեւ այժմ ալ ծոմ կը պաճէ եւ կը սնանի քահանային տուած «Հաղորդութեամբ»: Սակայն ծանրութենէն կրած մը պակսած չունի:

Շաբթու մէջ, ամէն օր, ինծի եւ քիչի պէս, կ'ապրի: Երբ Ուրբաթ ըլլայ, աղջիկը կը փոխուի: Հրա՛շք: Զգայախաբութեան մէջ կ'իյնայ, եւ, ճիշտ Յիսուսի պէս, որ յափշտակութեան մատնուած պահուն կա[illegible] տանջանքներու ենթարկուեցաւ, աղջիկին ճակատին, ոտքին և ձեռքերուն վրայ նշաններ կ'ելլեն, գալարումներ կը կատարէ, եւ աչքէն արիւնախառն արցունք կը թափի, ինչպէս կը պատմեն աւետարանիչները:

Ուրբաթէն յետոյ, աղջիկը դարձեալ իր բնական վիճակը կը ստանայ, մինչեւ նոր Ուրբաթ:

Արդ, Աւետարանը, կը պատմէ ուրիշ նմանութիւն մըն ալ, որ Յիսուսի չարչարանքներն ալ Ուրբաթ օր տեղի ունեցան:

Բժիշկները սակայն կը պնդեն թէ խաթէլի հիւանդութեան նշաններ են ատոնք: Ով որ կը հաւատայ հրաշքին, ուրիշ թող չկարդայ այս վերջին ճշմարտութիւնը:

ՌՈՒՍԻՈՅ ՆԵՐՍԸ

Ընկերվարական ջոյլմ օրհեն Գրիտլանտէր, որ նոր դարձած է Մոսկուայէն, Բրէօզլերքի մէջ բանախօսութիւն մը տալով իր տպաւորութիւններուն մասին, սոսկալի պատկեր մը կու տայ խորհրդային դրախտէն: Այդ դասախօսութիւնը հրատարակուած է թերթին «Վորվերց» թերթին մէջ:

Գրիտլանտէր Ռուսիա մտած էր իբրեւ ներկայացուցիչ առաջնորդական ընկերութեան կը, իսկ պատճառով առաջին ընկերվարական է, որ «դրախտ» ին' մտնէ առանց պաշտօնական ընդունելութիւններու:

Գրիտլանտէր կ'ըսէ թէ երբ ծամ բորբը կ'անցնի սահմանագլուխը, կը տեսնէ, առաջին անգամ, պրոպագանդայի ծայրայեղ ձիգերը: Ամէն կողմ գրուած է, պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէք: Ամէն առարկայ, մանաւանդ կաղամարները, այս արձանագրութիւնը կը կրեն:

Հակառակ այն ճարտար եղանակին, որով ներկայացուած է ամէն բան Մոսկուայի փողոցներուն մէջ, ապաւորութիւն գործելու համար օտարականին վրայ, կարելի չէ ծածկել անսուաղ ռուս [illegible] թշուառ երեւոյթը:

Գրիտլանտէր այցելած է բազմաթիւ գործարաններ, զորս կը վարեն յեղափոխականները, սակայն նախկին [illegible] մեքենաները շատ հին են, որովհետեւ դրամագլուխը կը պակսի եւ լաւ գործ ստանալ կարելի չէ: Բանուորները գէշ կը վճարուին: Ցաւելուածական ժամերն ալ հաշուելով, անոնք կը ստանան ամսական 50—52 րուբլի (րուբլին 12 ֆր.): Մասնագէտ բանուորները միայն՝ շաբաթական 150—200 րուբլի կը ստանան: Բնակարանները վարձքերը շատ բարձր են, այնպէս որ, յաճախ, երկու ընտանիքներ կը բնակին միեւնոյն սենեակին մէջ, կիսելով զայն փայտորմով մը: Գործաւորները, որոնք մէկ միլիոնէն աւելի են, նպաստ շատ քիչ կը ստանան, որովհետեւ սովետները դրամը կը ծախսեն միայն պրոպագանդայի համար: Թշուառութիւնը ամէնէն աւելի նշանելի է անապաստան, որբ տղոց բանակին մէջ: Այդ տղաքը ստիպուած են մուրալու, գողնալու, պոռնկութիւն ընելու, ապրելու համար: Գիւղացիները սարսափած են աւազակներու ասպատակութիւններէն: Մասնաւորներու առեւտուրը այնպիսի ծանր տուրքերու տակ դրուած է, որ գրեթէ ջնջուած է, խօսքի ազատութիւն գրեթէ գոյութիւն չունի, մեծամասնութիւնը անշնչելի գործած է օտարականին համար:

Ռուսիոյ կացութիւնը շատ գէշ է նմէ արտասահմանէն դրամագլուխ չգտնուի, անտարակոյս նոր յեղաշրջումներ տեղի պիտի ունենան:

Այսօր Ռուսիա ալ «դրախտ» մըն է, ոչ ալ գժոխք: Անկաշկանդ ռազմականներու թագաւորութիւն մը, ուր բանուորները տաժանելի կեանքի մը լծուած են:

ՀԱՅՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

C. Y. I. գինուորական առաջին մարզական կայանն է. այստեղ նորեկ զինուորները կուգան եւ չորս ամիս մարզանք ընելէ վերջը կ'երթան Մարոք կամ Սուրիա:

Ես կամաւոր գրուեցայ 1927 Ապրիլ 5ին, Մարսէյլէն: Նոյնօր Ֆոռ Սէն Ժան մտայ վերջը, ունեցայ նորեկ ընկերներ ալ:

Նաւ նստելով մէկ ուղեւոր ճամբորդելէ վերջը հասանք Օրան, ուր երեք ժամ մնացինք: Յետոյ մեզ շոգեկառք դրին ու երկու ժամը 7ին հասանք Սիտի Պէլ-Ապպէս զինուորական մեծ կայանը, ուր մնացինք 9 օր:

Մեզի նոր հագուստ տուին եւ ներարկում ըրին մեր կռնակին, տաքէն չազդուելու համար: Տասներորդ օրը դարձեալ շոգեկառք նստելով հասանք Այն-էլ-Հաճար, առաջին մարզական կայանը:

Քանի մը ամիս մարզանք ընելէ վերջ, վարժուեցանք ճարպիկութեամբ, ու քիչ մըն ալ արհեստիս բերումով եղայ խոհարարապետ: Անցեալ օր արձակուրդով Սայտա գացի, Այն-էլ-Հաճարէն տասը քիլօմեթր գէպի արեւմուտք: Փոքր գիւղաքաղաք մըն է որ ունի յիսուն հազար բնակչութիւն, մեծ մասով Սպանիացի: Այստեղ կը գտնուի կամաւորական Գ. մարզական կայանը՝ C. Y. 3: Տուբէն նեղուելով արհարան մը մտայ: Սրճարանին մէկ անկիւնը, քանի մը զինուորներ նստած թուղթ կը խաղային: Լսեցի որ հայերէն կը խօսէին: Մօտեցայ, եւ տեղեկացայ որ վեց հայեր կը գտնուին այստեղ, երեքը Պոլսեցի, երկուքը Երզնկացի եւ մէկն ալ, տասնապետ, Սեբաստացի: Հարցուցի թէ ինչու զինուոր գրուած են.

— Մի հարցներ, եղբայր, հայս ի՞նչ ընենք, չարաչար աշխատելով ֆապրիքաներու ծուխերուն եւ կրակարաններուն առջեւ, ոչ կրցանք քանի մը ֆր. խնայել քով բերել, ոչ ալ օտար երկիր մը երթալու համար ճամբու մը ծախք ճարել: Եթէ հայրենիքի դուռները բաց ըլլային, ճամբու մը ծախք ճարելով պիտի երթայինք մեր հայրենիքին ծառայելու: Հիմա [illegible] արձանագրուեցանք:

Ի՞նչ կ'ընեն կարմիր վարիչները, մինչեւ ե՞րբ փակ պիտի պահեն հայրենիքի դռները իր ցիրուցան ձագուկներուն առջեւ: Վերջ տուէք այս խայտառակութեան եւ ազատեցէք թափառական բազմութիւնը օտար ափերէն:

Ինչո՞ւ այս չորեհ նախատարդները չհաւաքուէին հայկ. եռագոյնին տակ եւ չպաշտպանէին իրենց նամուսը:

Ս.

ՕՐՏՈՒՕՅՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԼՈՒՆ. [illegible] կիկ թիւ մը ունինք հոս Օրտուցինեբս իսկ մինչեւ փարիզ անոնցմէ թերեւս կրկնապատկուի, հաստատուած զանազան քաղաքներ, բոլորն ալ աշխատանքի:

Զարմանալի է, սակայն, որ բոլորովին անտարբեր են՝ մանոնք իրարու հանդէպ:

Եթէ, վայրկեան մը աչքի առջեւ առնենք Մարսիլիոյ հայրենակցական միութիւններու հմայքը, պիտի տեսնենք որ բոլորն ալ հանդէս! պայմաններու տակ ծնունդ են առած իրենց հայրենակցական այդ կապին եւ հետզհետէ յառաջացած ու նորանոր ծրագիրներ մշակած: Չեմ գիտեր թէ ինչ բան կը ստիպէ իմ հայրենակիցներս անտարբեր ձեւ այսպիսի անհրաժեշտ ձեռնարկի մը հանդէպ: Արդեօք անպէ՞տ կը գտնեն անոնք, այդ տեսակ միութեան մը կազմութիւնը, թէ անկարելի: Մինչդեռ բոլոր հայ միութիւնները իրենց օգտակար հետեւանքներն են ունեցած եւ ո՛չ մէկ ատեն վնասակար եւ անպէտ եղած՝ իրենց այդ գովելի քայլով:

Ինչո՞ւ մենք ալ չունենանք Օրտուցիներու Հայրենակցական միութիւնը ու մեր մէջ չստեղծենք հաճելի մթնոլորտ մը:

Ցաւա՞մ որ իմ հայրենակիցներս ալ պիտի արթննան ու միանան, օգտակար ըլլալով թէ իրենց եւ թէ հանրօգուտ ձեռնարկներու:

Յ. Ջիլճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ ՏԷՄՍԻ ԵՒ ԹԸՆՆԻ

Չիգագոյէն Սեպտ. 18 [illegible] Ֆիլտի «Ամերիկա» մրցավայրին մէջ պիտի կատարուի Տէմսի-Թընին մրցումը, որ մինչեւ այսօր կազմակերպուած մրցումներուն կարեւորագոյնն է, երկու մրցողները աշխարհի ամէնէն նշանաւոր կռփամարտիկներն են, բոլորի ճիգաման արժանի: Ներկայ պիտի ըլլան 150,000 ճանդիսականներ, որոնք միլիոնաւոր պիտի տան մուտքի համար:

Երկու ճակառակորդները ոլորապէս երկար ատենէ ի վեր կատաղի փորձեր կը կատարեն, ներկայիս ճանգստանալու համար քաղաք իջած են: Աշխարհի բոլոր թերթերը մարզական թէ քաղաքական, երկարօրէն կը գրեն անոնց վրայ:

Դժուար է այս մրցման արդիւնքին մասին կարծիք մը յայտնել: Տէմսի աւելի ասպիքաւոր է եւ աւելի շուտ կը յոգնի քան Թընին, բայց առոր փոխարէն ունի զօրաւոր ճարուած եւ տոկունութիւն: Եթէ Տէմսի չյաջողի մինչեւ եօթներորդ շրջանը նոք առաւելով եւ կամ խաղրքելով, շատ ճաւանական է որ Թընին կեսաւորով յաղթէ:

Մրցումի ընթացքին դատաւորներուն քով պիտի կենան ժամանագէտ բժիշկներ, որոնք լոգերէն պիտի ճետեւին մրցման եւ եթէ վար ճարուածներ տրուին, վայրկենական քննութիւն պիտի կատարուի: Մրցումը պիտի տեւէ 10 շրջան, իւրաքանչիւրը երեքական վայրկեան:

Դ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՒԱՒՈՐ ԹԱՆԿՈՐ.— Ֆոյի, երիտասարդ մը բարի, կին մը ուզէր չար ու գեղանի: Երբ սիրան ուզէր, տունն ու տեղը կը ձգէր-ճոլի, ձանձրացած իր կնոջ փախուստներէն, թողուց իր պանդոկը եւ գնաց փորձել ուրիշ սենեակ մը: Ժամանակ մը վերջ կինը եկաւ եւ խնդրեց, որ հաշտուին, միասին ապրին: Ու դարձեալ գացին իրենց նախկին պանդոկը: Կը թուի թէ կինը քիթէն բռնէն բերաւ ամուսինին բարեմտութիւնը: Պանդոկապետը ատրճանակի հարուածներ լսեց անոնց սենեակէն: Լուր տուաւ ոստիկանութեան: Ոստիկան մը հասաւ եւ տեսաւ որ կինը, գլխէն ու փորէն վիրաւոր, ինկած է գետին: Ամուսինը, որուն գլուխը ծակած էր, անշունչ փռուած էր սեղանի մը վրայ: Մօտը՝ աթոռ մը, եւ տոմսակ մը, որուն վրայ հրաժեշտի քառեակ գրած էր, բարեկամներուն: Քանի մը ամսուան մանուկ մը, որ կուլար մէկ անկիւնէն: [illegible]

ԴՈՂԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ.— Ոստիկանութիւնը Պրուայյանի մէջ ձերբակալեց կին մը եւ իր աղջիկը, որոնք նշանաւոր էին գողութեան տաղանդով: Այս կինը, որ կը կոչուի Ռիբէ, լաւ պատասխանել գիտէ ոստիկաններուն.

— Պարոն [illegible], կ'ըսէ խնդալով, դուք կ'ըսէք թէ գողցած դրամներուս գումարը կը հասնի մէկ միլիոնի: Շա՛տ կը սխալիք, շա՛տ: Որքա՛ն հեռու էք իրական գումարէն: Ես գողցած եմ մինչեւ հիմա մօտ երկու միլիոն: Միայն թէ, իմ փոխատուներուս մէջ կան անձեր, որոնք կ'ամչնան յայտնել ձեզի թէ իրենք կողոպտուած են: Պատճառը ո՞վ ես բանէ, ոչ ալ դուք հարցուցէք:

Խորհեցէք որ շատ մը դրամներ, անդորրութեան դատապարտուած, շահաբերութեան գրած եմ քովիս: [illegible] կը տեսնէք թէ աղուոր գող մը չեմ, խելք ալ ունիմ գործ ճամբաներու:

ՅԱՆՈՒՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ.— Փարիզ, որ կը ծառայէր Օսէքարի հրապարակին վրայ ինքնաշարժի վաճառատան մը մէջ իբրեւ հաշուակալ, սիրահար էր գեղարուեստական նկարներու և փառակազմ հազուագիւտ գիրքերու: Ու իր 1600 ֆրանք ամսականը ծախսելէ զատ, չորս ամսուան մէջ վաճառատան դրամատունէն քաշեց 600.000 ֆրանք խարդախ միջոցներով: Այս գումարը կ'յանձնեց ի ճառակազմ գիրքերու եւ գունաւոր նկարներու: Մարդուն աչքը նոյն էր միայն, նոյնիսկ իր գեղեցիկ գիրքերուն եւ նուրբ նկարներուն դէմ և մանուկի պէս հրճուէր:

Սակայն եթէ գործը յայտնուեցաւ երէկ, վաճառատան տէրերը չոյշով պիտի անանկանային: Երբ տեսան որ գրամը կը հասնի եւ չի շատնար, քննութիւն մը բացին՝ հասկցան շուտով որ դրամները գիրքի վերածուեր էին, դրավարդած մտեր էին:

Իրենք ալ բանտին հաշուակալը եւ խանոր թողցին...

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ
ԵՒ ՆՈՐՆՔԸՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ
ԽԵՆԹ ՄԸ

Այս դէպքը տեղի կ'ունենար [illegible]ին արդ, Իվան Անտոնովիչ [illegible] բանտարկուած էր [illegible] 17ին, այնպէս որ անոր [illegible] վերջ տուած եղան ու[illegible] տանջանքով մը:

Բայց ո՞վ պիտի համարձակէր [illegible] թէ ան կորսնցուց փախանա[illegible] մէջ:

Ո՛չ ես, որովհետեւ, երբ այս [illegible] բանտը նշմարեցի, գգա[illegible] ամբողջ մարմինս կը սար[illegible]

— Բայց այդ բանտ չէ, գա[illegible], այլ գերեզման:

— Անկէց ալ գէշ, պատասխանեց Քարասով, որովհետեւ գերեզմանին մէջ, եթէ ընտանեկան գամբարան մը չէ, միայն մէկ հոգի կը գտնուի. եւ յետոյ գերեզմանը պահպանելու պէտք չունի, մինչդեռ հո՛ն, պահապանը կայ, եւ ի՞նչ պահապան:

— Ճանչցա՞ծ էք արդեօք զայն:

— Ըիտակը, անգամ մը միայն նշմարած եմ Թօպօլսքի մէջ. Թիւրանէն փախած էր եւ բնակարանը, այս բարձր վկայութիւնը բաւ համարուելով, անցին սովետը անոր յանձնած էր պատժական գործոց տնօրէնութիւնը:

— Գործին մարդը

— Ճիշտ այդպէս: Եւ այնքան լաւ ծառայեց որ, Չեկան, հասկնալով որ աւելի լաւը չէր կրնար գտնել դողոս-դժնդակ բերդին մէջ զայն մարգելէ, յետոյ, Շլիւսէլպուրկի կառավարիչ կարգեց ..

— Ընտի՞նը ....

— Թէոտորովիչ, բայց զայն կը կոչեն «Արիւնոտ ձեռքերով մարդը»:

— Լաւ բան մը ըլլալու է:

— Կը խոստովանիմ թէ իր տեսակին մէջ, լաւագոյնը գտնել դժուար է: Պատահած է որ ամէն տեսակի մարդոց հետ գործ ունենամ, բայց ճշմարտութեան համար, պարտաւոր եմ ըսել թէ երբեք, կը հասկնա՞ք, երբե՛ք, կեանքիս մէջ, այդ խառնուած քով օրինակի մը չեմ հանդիպած:

— Կը մեղքնամ անոնք որ անոր ձեռքը կ'իյնան, ատոնց կեանքը երկար մարտիրոսութիւն մը ըլլալու է

— Գործը գիտէ ոմանք— շատերը— անմիջապէս կ'ընկճուին ու կ'իյնան երբ Շլիւսէլպուրկի գնտանները ճանչնաք, պիտի հասկնաք թէ ի՞նչու միւսներուն տանջանքը կ'երկարաձգեն...

— Ի՞նչ.

— Կ'ըսեմ թէ կ'երկարաձգեն

— Չեմ հասկնար:

— Բացատրեմ. անոնց կեանքը կ'երկարաձգեն, որպէսզի աւելի լաւ, եւ աւելի երկար ատեն զանոնք տանջեն

— Բայց ինչ որ կ'ըսէք սարսափելի է:

— Սարսափելի կամ ո՛չ, այսպէս է: Թոյլ տուէք որ շարունակեմ: Թիւրանին մէջ, Թէոտորովիչ իր շղթային երբ ընկեր ունէր տեսակ մը գիտնական, Մարգլօֆ անունով կէս-խենթ մը: Ազատութեան համար մահուան դատապարտուած, յետոյ Ցարին կողմէ շնորհքի արժանացած, այս Մարգլօֆը՝ մասնագիտօրէն ուսումնասիրած էր տառապանքը:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ՝ ան կենդանի արարածներու վրայ փորձելով տանջանքի ձեւերը, սարսափելի տանջանքներով մարդ մեռցնելու արհեստին մէջ անհաւասարելի մասնագիտութիւն մը ձեռք ձգած էր: Թիւրանին մէջ, ուր կրակի պէս կը վախնային իրմէն, իր ընկերները զինքը կը կոչէին «Տանջանքի մարդը»: Զարպետ վիրաբոյժ, որքան ճմուտ թունագէտ, պաշտօն ունէր գործադրելու «Թիապարտներու դատարանին» տուած վճիռները անոնց դէմ, որոնք որեւէ պատճառով մը կը դատապարտուէին այս անօրինակ դատարանին կողմէ:

— Եւ հակառակ իր վճիռներուն, այս մարդը կ'ապրի՞ դեռ:

— Ինչպէս թէ կ'ապրի դեռ: Ինքն իսկ է Շլիւսէլպուրկի բժիշկը: Անոր յանձնուած է պաշտօնը [illegible] սարսափով երկարաձգելու կեանքը անոնց, որ Չեկայի կողմէ դատապարտուած են «ապրելու»:

— Ո՜հ, դժբախտնե՜ր:

— Եւ ինչ որ չհամարձակիր [illegible] [illegible] [illegible] այն է թէ իր մայրն ալ այս ապերջանիկներուն մէջ է:

— Ի՞նչ վիճակի մէջ ըլլալու է այդ խեղճ կինը, եւ ի՞նչ ըրած կրնայ ըլլալ՝ ձերբակալուելու եւ իր վրայ հրաւիրած ըլլալու համար:

— Ինչպէ՞ս կրնաք նման հարցում մը ընել Շլիւսէլպուրկի մէջ բանտարկուելու համար, մի՞թէ ոճրագործելու պէտք կայ: Չէ՞ք գիտեր թէ հոն էր բանտարկուած են յեղափոխական-ընկերվարականները, որոնց յանցանքը եղաւ բանալ որ սովետական վարչաձեւը չի համապատասխաներ ոչ մէկ կերպով Ռուսաստանի քաղաքացիներու իրենց բարիքներուն:

— Ինչպէ՞ս, այդ անբախտներն ինչո՞ւ համար հոն են.

— Այո, մեր շատ մը բարեկամներուն հետ, եւ հիմա, քանի որ բաւական տեղեկութիւն քաղեցիք Շլիւսէլպուրկի մասին, կարծեմ, վայրկեանը եկած է գործելու:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Կարգ մը խաղամոլներ Նազիֆ պէյի դիմելով, խնդրեցին որ իրենց ձեռքը գտնուած ֆիշերը դրամի վերածելու արտօնութիւն տրուի, առարկելով թէ տուն վերադառնալու դրամ չէ մնացած իրենց գրպանը։ Նուարած կին մը նոյնը կը կրկնէր։ Ընդհ. դատախազը պատասխանեց թէ չի կարծեր թէ տիկին մը առանձին հոն եկած կրնայ ըլլալ. իրեն ընկերացող այրը պարտաւոր է մինչեւ տուն ընկերանալ անոր։ Ընդհանուր դատախազը խաղարանին մէջ հանդիպեցաւ այնպիսի անձերու, որոնց նիւթական վիճակը թոյլատու չէ նման վայրեր յաճախելու. ատոնցմէ զատ տեսնուած են նաեւ պետական պաշտօնեաներ։ Արդէն խաղացողներուն մեծամասնութիւնը թուրքերէ եւ թրքահպատակներէ կը բաղկանային։ Խաղացողներու անուններն ու հասցէները առնուելէ յետոյ, դրամներն ու ֆիշերը դրամարկղներու մէջ զետեղուելով կնքուեցան։ Պատրաստուեցաւ տեղեկագիր մը, որ ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ եւ Մարիօ Սէրա կարգ մը վերապահումներով ստորագրեց։ Ասոր վրայ ընդհ. դատախազը իր հետեւորդներով հեռացաւ խաղարանէն, յայտարարելով թէ խաղամոլները ազատ են իրենց տուները վերադառնալու։

Ընդհ. դատախազ Նազիֆ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է թերթերուն, պարզելու համար փակման պատճառները.—

«Բախտախաղը օրէնքով արգիլուած է. տեղեկացայ որ Մարիօ Սէրայի սրահներուն մէջ բախտախաղ կը խաղան, որուն հետեւանքով շատ մը թուրք կիներ փճացած կամ փճանալու վրայ են։ Այս պայմաններուն մէջ օրինական պարտականութիւնս կատարեցի։ Բնականաբար օրինական հետապնդումներ պիտի կատարեմ բախտախաղ խաղացողներուն դէմ։ Պոլիս քաղաքին համար հասոյթի աղբիւր մը ապահովելու եւ երկրին տնտեսութեան զարկ տալու համար, Պ. Մարիօ Սէրայի արտօնութիւն տրուած էր քաղաքակրթական պահանջները լրացնող սրահ մը բանալ, պայմանով որ միմիայն օտար զբօսաշրջիկներ յաճախեն հոն։ Մինչդեռ Պ. Մարիօ Սէրա այս արտօնութիւնը երբեք չէ գործադրած. եւ ընդհակառակը Եըլտըզը հասարակ խաղարանի մը վերածելով միայն թուրքերը կողոպտած է եւ հակառակ իր յանձնառութեան ոեւէ է ձեռնարկ չէ կատարած օտար զբօսաշրջիկներ բերելու համար։ Նկատած չկայ որ երկրին համար վնասակար հաստատութեան մը փակումին արգելք չիկրնար ըլլալ պայմանագրութիւն մը, որուն ո՛չ ոգին ո՛չ ալ տառը յարգուած է։ Այս պատճառով մեծ յոյս ունիմ թէ պատկան դատարանը պիտի ջնջէ խնդրոյ առարկայ պայմանագրութիւնը։ Խաղացողներուն մեծամասնութիւնը թուրքեր եւ թրքահպատակներ էին։ Հակառակ իր ստանձնած պաշտօնական յանձնառութիւններուն, Պ. Մարիօ Սէրա թոյլ տուած է որ պետական պաշտօնեաներ բախտախաղ խաղան. այս պարագան անհերքելի կերպով հաստատեցինք երկուշաբթի գիշեր։ Նոյն իսկ, խաղացողներուն մէջ դպրոցական տղաներ եւ սափրիչի աշակերտներ տեսայ։

Ամերիկացի Լեգէոնականներու օրը

Փարիզ երեք օրէ ի վեր տօնի մէջ է, պատուելու համար Ամերիկացի լեգէոնականները։ Կիրակի առաւօտ Փարիզի կաթոլիկ, բողոքական եւ հրեայ եկեղեցիներուն եւ ժողովարաններուն մէջ արարողութեանց ներկայ եղան լեգէոնականները։ Նօթր Տամի մայր եկեղեցիին մեծ երգեհոնը անոնց ի պատիւ նուագեց ամերիկեան զինուորական երգը՝ «Աստղազարդ դրօշը»։ Բողոքական եկեղեցիներու մէջ ալ անգլիերէն քարոզներ խօսուեցան։ Կէսօրէն վերջ զանազան հանդէսներ կ'ատարուեցան։ Ժամը 5.30ին յաղթական կամարին տակ զօրավար Կուռօի նախագահութեամբ հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը կատարուեցաւ, մասնակցութեամբ նախկին զինուորականներու 496 ընկերակցութեանց։ Անծանօթ զինուորին մշտավառ կրակը վառեց ամերիկացի հրամանատար Սէվէյճ։ Իրիկունը Փալէ տ'Օրսէի սրահներուն մէջ կառավարութեան կողմէ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, նախագահութեամբ Փուանքարէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր նախարարներուն։ Ներկայ էին 560 հոգի։ Ճառեր խօսեցան վարչապետը, արտաքին ծովային եւ պատերազմական նախարարները։

Ամերիկացիներուն կողմէ խօսեցան զօր. Փըրշինկ եւ հրամանատար Սէվէյճ։ Գիշերը լուսավառութիւններ եղան մեծ պուլվարներու վրայ, եւ Օփէրայէն մինչեւ Քոնքորտ, Շան'զէլիզէ եւ Էթուալ։ Այս վերջինը երէկ գիշեր մասնաւոր լուսարձակներով լուսազարդուեցաւ։

Երէկ առաւօտ ժամը 9ին Թրոքատէրոյի ընդարձակ սրահին մէջ ամերիկեան լեգէոնի համաժողովին բացումը կատարուեցաւ, մեծ խանդավառութեան մէջ։ Խօսուեցան զանազան ճառեր։ Բացման ճառը խօսեցաւ Ֆրանսայի ամերիկեան Լեգէոնին հրամանատար Ճիւլիըն Թոմաս։ Փարիզի ամերիկեան դեսպանատան գործակատար Հուայթհաուզ կարդաց դեսպան Մայրըն Հէրրիքի ուղղած պատգամը։ Կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին Եէնայի հրապարակէն լեգէոնականներու թափօրը ճամբայ ելաւ դէպի Էթուալ, ուսկից հետեւելով Շան'զէլիզէի պողոտային, Մատլէնի, Օփէրայի եւ Ռիվոլի փողոցի ճամբով հասաւ քաղաքապետարանի եւ Նօթրտամի հրապարակը։ Գիշերը մեծ լուսավառութիւններ կատարուեցան։

Անգլօ-ռուս յարաբերութիւններ

Ուէսթմինսթըր Կազէթ ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ մօտ ատենէն խորհրդային կառավարութիւնը պիտի փորձէ բանակցութիւններ սկսիլ՝ Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատելու նպատակով։ Բանակցութեանց հիմ պիտի ծառայէ անգլիացի պահանջատէրերու առնելիքները, որուն փոխարէն պոլշեւիկները կը յուսան Անգլիայէն փոխառութիւն մը կնքել՝ նպաստաւոր տոկոսով, ռուսական ճարտարարուեստին զարկ տալու համար։ Ներկայիս կէս-պաշտօնական ձեւով կարծիքները կը շօշափուին։

Հոկտեմբերէն վերջ, որու ընթացքին պոլշեւիկ իշխանութիւնները զբաղած պիտի ըլլան Յեղափոխութեան տասնամեակի տօնակատարութեամբ, գործը պիտի հետապնդուի լրջօրէն։

Ֆրանսա չի խզեր Ռուսիոյ հետ

Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ դեսպան Ռաքովսքիի եւ տոհասարակ խորհրդային միութեան հետ Ֆրանսայի յարաբերութեանց խնդրով։ Ժողովէն վերջ հաղորդուած զեկոյցին մէջ կ'ըսուի թէ որոշուեցաւ չպատասխանել խորհրդային միութեան կողմէ առաջարկուած ոչ-միջամտութեան դաշինքին, քանի որ անիկա 1924 հոկտ. 29ին արդէն բացարձակ եւ անպայման յանձնառութիւն ստանձնած է չմիջամտելու Ֆրանսայի ներքին գործերուն եւ ֆրանսական կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ հսկել անոր գործադրութեան վրայ։

Միւս կողմէ, նկատելով որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու համար ներկայիս ոեւէ արդարացուցիչ պատճառ չկայ, նկատի առաւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու ռուսական առաջարկը, որ կը համապատասխանէ իր քաղաքականութեան, ինչպէս նաեւ Արեւելքի իր դաշինքներուն ապահովութեան պէտքին։ Հետեւաբար, պաշտօն կուտայ արտաքին նախարարին՝ վարել այս բանակցութիւնը, նախապէս ապահովելով զայն կարելի դարձնելիք բոլոր պայմանները։

⁂ Խորհրդային թերթերը շատ ուրախ են այս առթիւ։ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ «նախարարական խորհուրդին հրատարակած զեկոյցը առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ ո՛չ միայն ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութեանց, այլ նոյն իսկ վերջին ժամանակներու եւրոպական յարաբերութեանց պատմութեան մէջ։» Ու կ'եզրակացնէ. «Կարճ բայց սատրկ փոթորիկէ մը վերջ, ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութիւնները առին բնականոն երեւոյթ մը, որ լայն հեռանկարներ կը բանայ անոնց զարգացման եւ տարածման համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները այսօր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Գլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը Մէթրօ Ինթալի։

Օրակարգ. Շրջանային ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի Ֆրանսայի ախոյեան OLYMPIQUE DE MARSEILLEի դէմ Սեպտեմբեր 25ին Մարսիլիոյ մէջ։

ՓՈՆ ՑԸ ՇԷՐԻԻԻԻ վիճակահանութենէն շահած թիւերն են..671, 119, 94, 623, 490, 97, 679, 553, 280, 313, 5, 13, 243, 791, 99, 81, 525, 184, 305, 127:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գարծ.—503.50 ֆր.։
Յունմի, Ս. Դ.— 35։
Լիոն, Ե. Խ.— 102 ֆր.։
Թուլոն, Կ. Փ.— 35։
Փարիզ, Հ. Ե.— 35։
Մարթիկ, Յ. Գ.— 30։
Նիս, Մ. Լ.— 70 ֆրանք։

ԿՈՉ ՏԻՎՐԻԿՑԻՆԵՐՈՒ

Տիվրիկի ու շրջակայից մաս մը հայրենակիցներ, Մարսէյլի մէջ կազմած ըլլալով «Տիվրիկի ու շրջակայ գիւղերու Հայրենակցական միութիւն» մը, կը խնդրուի, Ֆրանսա եւ արտասահման գտնուող Տիվրիկցիներուն մասնակցութիւնը բարոյապէս եւ նիւթապէս։

Միութիւնը կազմած է արդէն իր ամավամեայ վարչութիւնը Ատենապետ՝ Ստեփան Բէխեան, Ատենադպիր՝ Արտաշէս Կուլիկեան, Գանձապետ՝ Նուանդ Զարգարեան։ Թղթակցութիւնները դրկել՝ A. Dogramadjianի, Avenue Valbarelle, 16, Bd. Monplaisir, Marseille (France)։

ՄԵԾ ՆՈՐ-ԳԻՒՂԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի մէջ Յուլիս 24ին կազմուած է Պրուսայի Մեծ-Նոր-Գիւղի Հայրենակցական միութիւնը

Մայր դիւան՝ նախագահ Յովթ. Սէփէթճեան, քարտուղար Պր. Յ. Կաթսողեան: Վարչութեան անդամներն են, Յովթ. Բագըճեան (Ատենապետ), Ս. Գետիկեան (Ատենադպիր), Ն. Պըչըգճեան, Ն. Հէլվաճեան, Գ. Բագըճեան, Հ. Յարութիւնեան, եւ Ա. Յովհաննէսեան: կոչ կ'ընենք բոլոր երկիրներու հայրենակիցներուն որ համապատասխան մասնաճիւղեր կազմելով կապ հաստատեն կեդրոնական վարչութեանս հետ: Հասցէ՝ Docteur Rakedjian, 61 Rue Bernard du Bois, Marseille.

Կեդր. Վարչութիւն

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Որոշուած ըլլալով մինչեւ Սեպտ. 21 Դշ. երեկոյ երկարաձգել ազգ. տուրքի արձանագրութեան պայմանաժամը, Ընտրողական Յանձնախումբը կը փութայ հրաւիրել Լիոնի եւ շրջակայից ընտրող հայ համայնքը, որպէս զի մինչեւ նոյն թուականը մասնակցի արձանագրութեան եւ ապա ի գործ դնէ քուէարկութեան իրաւունքը, որուն ժամանակը պիտի ծանուցուի յատուկ ազդով

Ատենք

ՍԱԿԱՐԱՆԸ գոց էր երէկ օրուան տօնին պատճառաւ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ՉԱՐԼԱԹՕՆ"
ԿԱՄ
ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ վաւէշտը
ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ
ԳԻՆ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Maudé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն, կը դրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ
Բ. ՏԱՐԻ 1928

Յառաջիկայ Նոյեմբերի սկիզբը լոյս կը տեսնէ «Յունահայ Տարեգիրք»ի Բ. տարին, գրական, գեղարուեստական, թարգմանչական, գիտական, ազգագրական, ուսումնասիրական բաժիններով։

Տարեգիրքին համար յատկապէս պատրաստուած է երկարաշունչ ուսումնասիրութիւն մը, Զմիւռնիոյ եւ Զմիւռնահայ գաղութի մասին։

Աշխատակիցներու ցանկին մէջ կան յայտնի գրագէտներ։ Թարգմանութիւններ օտար տաղանդաւոր գրողներէ։ Կը հրատարակէ նաեւ 925—26—27 տարեշրջաններուն, Փարիզի նկարչական ցուցահանդէսներուն մէջ ցուցադրուած եւ մրցանակներու արժանացած տասնեակ մը նկարներ եւ գրական ուսումնասիրութիւններ Դ. Վարուժանի, Մ. Զէրազի եւ Նահապետ Քուչակի մասին։

Հասցէ՝ Journal NOR OR 18 Vouli Athènes.

Ծանօթ — Ազդարարներ կ'ընդունուին։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette [illegible]
Le Gérant : H. TEL[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROP

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	
	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

21 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 446 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԱԽՈՅՍ ԽՕՍՔ

ԱՓՍՈ՛Ս ՄԵՐ ԿԵՐԱԾ ԿԱԹԻՆ

Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ, չեն ուզեր, չեն կրնար հաւատալ թէ ամբողջ Փարիզը մէկ հայկական մանկապարտէզ անգամ չունի։

Տասնըհինգ հազար հայութիւն՝ առանց դպրոցի։

Մէկէն տասնըհինգ տարեկանը՝ ձուլուելու, «մարսուելու» դատապարտուած։

Կը պատմես, կը բացատրես, անողոք իրականութիւնը կը պարզես խորին վրդովումով,— եւ կը զարմանան։

Կը զարմանան անոր համար որ, մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ, մարդիկ ճար-ճարակ ըրած եւ կրթարաններ բացած են ամէն մէկ անկիւնի մէջ, ուր որ հայկական բազմութիւն մը բոյն դրած է։ Ֆիքս, Սինկրու, Քոքինիա, Լիփազմա— պարզ գաղթակայաններ — մանկապարտէզ եւ նախակրթարան ունին։ Տեղ-տեղ մէկէ աւելի,— լուսաւորչական, հռոմէական, բողոքական,— ինչպէս կը յաւարին կոչել։ Ու նաեւ մասնաւոր, անհատական դպրոցներ։ Շէնքերն անգամ իրենք հիւսած կամ յարդարած են։ Աթէնքի վերջին թղթաբերը կ'աւետէ նոր դպրոցի մը, Զաւարեան վարժարանի կառուցումը, Նախաձեռնութեամբ Կարմիր Խաչի։

Պիրէօնէն քսան վայրկեան հեռու, Նորաշէն քաղաքի մը, Քոքինիայի վեց-եօթը հազար հայութիւնը, որ ընդհանրապէս հիւղակներու, չորս պատի մէջ կ'ապրի, չորս-հինգ դպրոց-մանկապարտէզ կը համրէ, իսկ լուսացնցուղ Փարիզը ոչ իսկ մէկ ծաղկոց ունի։

Ունէր, հատ մը, քաղաքէն մէկ ժամ հեռու, Ալֆորվիլի մէջ, ուր 25 -30 մանուկներ հայկ. խոխոմանքներ կը փորձէին, բայց արդէն փակուեր է։ Վեց ամսուան համար մօտ 8000 ֆրանք տրամադրեր է կաթող. պատուիրակութիւնը, բայց այդ հաստատութիւնը պաշտօնապէս հրատարակած ըլլալով իր անանկութիւնը, այժմ ամէն ինչ մնացած է, բախտին։

Անհաւասիկ վերջին ծաղկոցն ալ խամրած։

Ամբողջ Փարիզը՝ առանց դպրոցի։

Ափսո՛ս մեր կերած կաթին։

Անդին, անհամար ծիլեր կը ծաղկին փողիներու եւ խմխտաներու մէջ, վրաններու տակ։ Աղբին՝ շքեղաշուք ափերու վրայ, ճոխութեան եւ վայելքի շատրուաններուն առջեւ, մէկէն տասնըհինգ տարեկանները յորձանքին յանձնուած են, վա՛տօրէն, անխղճօրէն ։

Վատութիւն՝ ունեւորին եւ պաշտօնական մարմիններուն կողմէ։ Անխղճութիւն՝ ծնողներուն կողմէ։

Մարսէյլը կը պահէ դպրոց մը եւ մանկապարտէզ մը. արուարձաններէն Սէն-Ժիւլիէն՝ մասուր եւ մանկապարտէզ. Սէնթ-Անթուան՝ երկու մանկապարտէզ. Սէն-Լու՝ նոր բացեր է մանկապարտէզ մը. Կարտանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ հաստատուած է մանկապարտէզ մը։ Մարսէյլի մէկ թաղին մէջ Սեբաստացիները 5-6000 ֆրանք հաւաքելով բացեր էին մանկապարտէզ մը։

Եւ այս բոլորը՝ ճակտի քրտինքով, աշխատաւորներու վաստակով ։

Մարսէյլը իր շրջականերով աւելի բազմահայ չէ քան Փարիզը։ Ոչ ալ, նիւթապէս, աւելի բախտաւոր։ Վերջին գործադրկութիւնը ամբողջ տուներ քանդեց։

Եւ սակայն... Բաղդատեցէք ու դատեցէք։

Թողունք ունեւորն ու ջոջը։ Մարսէյլի Սէնթ-Անթուանն ու Սէն Ժիւլիէնը մանանա չեն ժողվեր գետնէն։ Անոնք ալ կը տքնին գործարաններու մուրին ու ծուխին մէջ, եւ դպրոց կը պահեն։ Եւ աւելի փոքրաթիւ են քան հարեւան Ալֆորվիլը, որ երկու հազար հայրենակից կը համրէ։

Ինչո՞ւ այս երկու հազարը մինչեւ վերջը իրենց աչքերը յառած պիտի պահեն դէպի անանկ առաջնորդարան մը, որ հրապարակաւ յայտարարեց թէ ո՛ր եւ է յանձնառութիւն չի կրնար ստանձնել, նոր շրջանին համար։

Մինչեւ անգամ եթէ առաջնորդարանը միջոցներ ունենար, արդար չէր որ ամէն հոգ ան ստանձնէր, եւ ծնողները ծալապատիկ նստէին։

Իբրեւ տարրական կանոն, ամէն վայր ինք պիտի վարէ իր ճակատագիրը, ի՛նք միջոցներ պիտի գտնէ իր զաւակները փրկելու, իսկ դուրսէն պիտի լրացնեն պակասը։

Ինչպէ՞ս հաւատալ թէ Ալֆորվիլը չի կրնար հոգալ 25-30, նոյնիսկ հարիւր մանուկներու ծախքը, երբ ուրիշներ հազարներու բեռը շալկեր են, օրինակի համար Յունաստանի մէջ։

Ունեւորներուն եւ առաջնորդարանին մեղքը՝ իրենց։ Բայց մէկը միւսը չարդարացներ։

Երկուքն ալ, Փարիզի ջոջերն ու կաթող. պատուիրակութիւնը, տասն անգամ տասը ձեւերով ապացուցին թէ անընդունակ են կացութեան լրջութիւնը հասկնալու։

Ինչո՞ւ կառչիլ անոնց շուքին, եւ ամբողջ սերունդի մը արիւնը մտնել։

Ափսոս չէ՞ մեր կերած կաթին։

Բոլոր անոնք որոնց ձեռքը-ոտքը տեղն է եւ խելքը գլուխը, պիտի կրնա՞ն անվրդով նայիլ իրենց զաւակներուն երեսը, այս հոգեկան թշուառութեան առջեւ։

Անոնք որ, Թուրքիոյ մէջ, իրենց զաւակներուն թեւէն բռնած վարժապետին կը տանէին — «միսը ձեզի, ոսկորը ինծի» ինչպէ՞ս կը հանդուրժեն այս ամարդի քաշքշուքին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Նգիպտոսի Ճնտամբերը կը գրէ (13 Սեպտ.).

— «Քիւրտիստանի ազատագրութեան համար պայքարող տարրերը այսօր բաժնուած են չորս հոսանքներու։

«Ամէնէն զօրաւորը այն խմբակն է, որ կեցած է Քիւրտիստանի բացարձակ անկախութեան տեսակէտին վրայ։

«Այս հոսանքին վարիչները ծագումով քիւրտ զինուորականներ եւ մտաւորականներ են, որոնց մէջ կան եւրոպական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած անձեր, պետական կարեւոր անցեալով։

«Այս շարժումը տարածուած է առաւելապէս Վանի, Միտիաթի, Սղերդի, Բալագիտի, Սարայի, Տերսիմի եւ Տիարպէքիրի մէջ։ Յեղափոխական հոգիներով շարժման վարիչները պատրաստ են քրտաբնակ հողերը՝ Արարատի փէշերէն մինչեւ Տաւրոսեան շղթան։

«Անոնց առաջին նպատակն է համախմբել քիւրտ ժողովուրդը եւ զայն պատրաստել համազգային շարժման համար. իսկ երկրորդը՝ գտնել քաղաքական եւ նիւթական յենարաններ եւ ընդհանուր ապստամբութեամբ տապալել թրքական իշխանութիւնը։

«Երկրորդ հոսանքն է «Թափիք Քիւրտիստանի»ը։

«Այս հոսանքին կարծիքով այսօրուան քաղաքական պայմաններուն մէջ դժուար է ստեղծել անկախ Քիւրտիստան, ուստի շարժման վարիչները կը ձգտին հովանաւոր մը գտնել, որ, նախ՝ աջակցի շարժումին, եւ ապա՝ Թուրքիայէն անջատուած Քիւրտիստանը իր հովանաւորութեան տակ առնէ։ Շարժման վարիչները իբրեւ հովանաւոր կը նախընտրեն Անգլիան, Իրաքը, Պարսկաստանը, նոյնիսկ Ռուսիան, բայց երբեք Թուրքիան։

«Ասոնք կը հրատարակեն ամսագիր մը, «Զարէ կրմանջի» անունով, եւ խմբուած են գլխաւորաբար Իրաքի սահմաններուն մէջ։

«Երրորդ հոսանքը, որուն գլխաւոր վարիչն ու ղեկավարն է Չէյխ Մահմուտը, կը ձգտի Քիւրտիստանի ինքնավարութեան։ Ասոնց մէջ կը գործեն Թուրք եւ պոլշեւիկ գործակալներ, ձգտելով հաստատել Իրաքեան Քիւրտիստանի անկախութիւնը կամ ինքնավարութիւնը։ Կը հրատարակեն «Բիան Լվէ» շաբաթաթերթը եւ «Զանիստի» (Վերելք, շարքը, գիրքեր, պրոշիւրներ, տետրակներ եւայլն։

«Այս երեք հոսանքներու կողքին կը գտնուի չորրորդ մը, որ յառաջ եկած է, մէկ կողմէ՝ Պարսկաստանի անխոհեմութեանը, իսկ, միւս կողմէ՝ Թուրք եւ ռուս քարոզչութեանց հետեւանքով։ Այս հոսանքին վարիչները կը ձգտին ստեղծել ազատ Քիւրտիստան Պարսկաստանի մէջ, Ուրմիա եւայլն։

«Այս շարժումին մեծապէս կը նպաստէ Թուրքիան, որպէս զի, մէկ կողմէ՝ Քիւրտերը թշնամացնէ Պարսիկներուն հետ, իսկ, միւս կողմէ՝ շարժումը իր սահմաններէն տեղափոխէ դէպի հարեւան երկիրը.»

———

ՍՕՖԻԱ-ՊՈԼԻՍ ՕԴԱՆԱՒԸ

Թուրք եւ պուլկար կառավարութեանց միջեւ սկսած բանակցութիւնները վերջացան եւ որոշուեցաւ մինչեւ Պոլիս երկարաձգել Պելկրատ-Սօֆիա օդանաւային գիծը, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր սկսած է բանիլ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞վ է պատերազմի պատասխանատուն

1914 Օգոստոս 31ին Հինտէնպուրկի կողմէ Թաննէնպէրկի մէջ տարուած մեծ յաղթանակին յիշատակը յաւերժացնելու համար կանգնուած կոթողին բացումը կատարուեցաւ կիրակի օր, ներկայութեամբ Հինտէնպուրկի, վարչապետին, նախարարներու եւ զինուորականներու։ Այս առթիւ նախագահ Հինտէնպուրկ ճառ մը խօսելով բսաւ.—

«Թաննէնպէրկի ազգային կոթողը սահմանուած է նախ յաւերժացնելու յիշատակը անոնց, որոնք ինկան հայրենիքի ազատութեան համար։ Անոնց յիշատակին, ինչպէս նաեւ վերապրողներու պատւոյն համար պարտականութիւն կը զգամ հանդիսաւորապէս յայտարարելու այս ժամուն եւ այս տեղւոյն վրայ թէ կը մերժենք այն ամբաստանութիւնը, որուն համաձայն իբրեւ թէ Գերմանիա բռնկցուցած է բոլոր պատերազմներու մէջ ամէնէն ահաւորը. մեզի հետ գերման ժողովուրդի բոլոր դասակարգերն ալ միաձայնութեամբ կը մերժեն զայն։

«Ո՛չ նախանձի, ո՛չ ատելութեան, ո՛չ ալ յաղթանակի ոգին է որ զէնքը դրաւ մեր ձեռքին մէջ։ Ընդհակառակն, պատերազմը մեզի համար եղած է պաշտպանութեան գերագոյն միջոց մը, պարտադրուած թշնամիներով շրջապատուած մեր ազգին, որ ստիպուած էր իր գոյութիւնը պաշտպանել, ի գին ամենածանր զոհողութեանց։

«Մաքուր սիրտով ճակատ մեկնեցանք հայրենիքը պաշտպանելու, ու գերման բանակը կռուեցաւ մաքուր ձեռքերով։ Գերմանիա պատրաստ է ատոր հաշիւը տալու անկողմնակալ դատաւորներու առջեւ։ Թո՛ղ այս կոթողը ըլլայ այն նուիրական վայրը, ուր պիտի գան իրարու ձեռք երկարկառել բոլոր անոնք, որոնց սիրտը կը բաբախէ հայրենիքի սէրով, եւ անոնք, որոնք գերման դատը ամէն բանէ վեր կը դասեն։»

Կոթողը հսկայ ծաւալ ունի։ Ութ քառակուսի աշտարակներէ 9 մեդր լայնքով եւ 20 մեդր բարձրութեամբ, իրարու միացած պատով մը։ Աշտարակներէն մէկը նուիրուած է Հինտէնպուրկի. միւսները անոր հրամանին տակ գործող զօրավարներուն, զինուորներու, դրօշակներու եւ Արեւելեան Փրուսիոյ բնակիչներուն։ Ութիչ աշտարակ մը սյանտոյի ձեւ ունի եւ յատկացուած է զայն այցելելու գալիք գերման երիտասարդութեան, ուրիշ մը կը պարունակէ գերման բանակի պատմական թանգարանը։

Ամերիկեան Լեգէոնականները

Երկուշաբթի օրուան խանդավառ թափօրէն եւ ցոյցերէն յետոյ, Փարիզ իր հանդարտութիւնը գտած էր երէկ։ Համաժողովը իր երկրորդ նիստը գումարեց երէկ առաւօտ։ Ներկայ էր նաեւ մարաջախտ Ֆօշ, որ բարի գալուստի խօսքեր ըրաւ։

Մօտ 3000 լեգէոնականներ երէկ առաւօտ երեք մասնաւոր կառախումբերով Վէրտէօն մեկնեցան։ Կէսօրէն վերջ հրամանատար Սէվէյճ, իր սպայակոյտը եւ մօտ 1000 լեգէոնականներ Շան գ'Էլիզէ երթալով ներկայացան նախագահ Տումէրկի։ Երէկ գիշեր հրամանատարին կողմէ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Հանրապետութեան նախագահին։

∴ Երկուշաբթի համաժողովականները Պելճիքի մէջ բացումը կատարեցին Սաքքօ-Վանցէթթի հրապարակին։ Ներկայ էին մօտ 10.000 համաժողովականներ. ճառեր խօսուեցան։ Միջադէպ չպատահեցաւ։

Հայ մը կ'ուզէ ողջ ողջ այրիլ

Մարսիլիայէն կը հեռագրեն 19 սեպտեմբեր թուականով.—

Հայ բանուոր մը՝ Յակոբ Սաաթճեան, 27 տարեկան, որ կը բնակի Մալվալ փողոց, թիւ 28, կահաւորուած սենեակի մը մէջ, յուսահատութեան մատնուած էր չորս օրէ ի վեր, իր կնոջ գինքը ձգելուն պատճառաւ։ Այս գիշեր անկողինը քարիւղով թրջեց, պառկեցաւ եւ կրակ տուաւ իր ծածկոցներուն։

Մուխը ուշադրութիւնը գրաւեց դրացիներուն, որոնք դուռը խորտակելով ներս մտան եւ Յակոբ Սաաթճեանը դուրս քաշեցին անկողինէն, ծանրապէս վիրաւոր վիճակի մէջ, բայց դեռ կը շնչէր։

Խեղճը փոխադրուեցաւ Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը։ Վիճակը յուսահատական է։

Տուօմոնի մեռելատունը

Կիրակի օր, առաւօտուն, Վէրտէօնի մէջ կրօնական արարողութիւններէ յետոյ, կառավարական, եկեղեցական ու քաղաքական դէմքերու թափօր մը հասաւ Տուօմոն, ուր նախապէս ծով բազմութիւն մը խռնուած էր։

Տուօմոնի մեռելատան շինութիւնները աւարտած ըլլալով, կիրակի օր որոշուած էր Անծանօթ Զինուորներուն ոսկերոտիքը փոխադրել առժամեայ գերեզմանէն դէպի նորակառոյց մեռելատունը։ Այդ մեռելները հաւաքած էին պատերազմի դաշտին զանազան շրջաններէն եւ կը կազմէին 52 դագաղներ։

Երբ դագաղները հասան մեռելատան առջեւ, հսկայ կոչնակը սկսաւ տխրօրէն ղօղանջել։ Լռութիւն ու սարսուռ։ Հսկայ մեռելաքաղաք մը, 10.000 խաչեր, երկրաչափական կարգերով, կը նշանակէին 10,000 մեռելներու գերեզմանները։

Տուօմոնի մեռելատան կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ Վէրտէօնի եպիսկոպոսը.

— «Զիս կոչեցին «զինուորներուն եպիսկոպոսը» եւ ես կը մնամ, ո՛վ ցաւագին մենաշնորհ, մեռելներուն եպիսկոպոսը եւ այս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ

ԱՐԱՐԱՑԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարսիլիայէն կը հեռագրեն՝ ֆրանսերէն թերթերուն թէ կ… լակի օր Հայոց մատուռին մէ… հոգեհանգիստ կատարուած … ի յիշատակ Արարայի ճակատ… վրայ ինկող հայ կամաւորներու։ 1918 Սեպտեմբեր 19ին է ։ Պաղեստինի ճակատին վրա Լորտ Ալէնպիի բանակը սկսա ընդհանուր յարձակողական թուրքերուն դէմ եւ նոյն օ… ֆրանսական դրօշի տակ կռուո… Հայկական Լեգէոնի կամաւոր… ները սաստիկ կռիւէ մը վերջ գրաւեցին Արարայի բլուրը՝ տ… րապետելով թրքական այդ կա… րեւոր դիրքին եւ փախուստ… մատնեցին թուրք գինուորներ… որոնք սարսափահար խուճապ… մատնուեցան, եւ երկու օրուա… մէջ քայքայուեցաւ ամբող… թուրք բանակը։

Հայ լեգէոնականները ամէ… տարի կը տօնեն այս տարե… դարձը։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Յունաստանի հայ գաղթակա… նութիւնը սենդագին կ'աշխա… տի։ Քոքինիա հայ գիւղին կեդ… րոնական թաղին մէջ Հայ կար… միր Խաչը հիմը դրած է շէնք… մը, որ պիտի կոչուի «Զաւարեան երկսեռ նախակրթարան»։ Շինութիւնները պիտի աւարտին Սեպ… տեմբերի վերջերը։ Դպրոցի համար առժամեաբար վարձուած է յունական սրահ մը, ուր սկսած են դասախօսութիւնները այ… ամսուան սկիզբը։ Նորակառոյ… դպրոցը պիտի ունենայ գիշերօ… թիկ բաժին մը, ինչպէս նաեւ Հռիփսիմեան մանկապարտէզ մը։

Զաւարեան վարժարանին նպատակն է մշակել հայ ոգին եւ պատրաստել հայ տղաքը յունական բարձրագոյն վարժարաններու։

ԱԿԱՆՋԸ ԽՕՍԻ ՇԱՐԱՑԻՆ

Ժամանակին, շիրակի ամբարները չէին բաւեր Շարայի որկորին։ Հիմա, երբ Ամերիկացի Լեգէոնականներուն սեղան մը տալ պէտք եղաւ, շատեր օրեր առաջ հաշիւի նստած էին ճաշ պատրաստելու համար այս օտար Շարաներուն։

Երկուշաբթի իրիկուն Ինվալիտի պատուոյ սրահին մէջ տրուեցաւ այդ հսկայ ճաշասեղանը, որ աննախընթաց էր մասնակցողներու թիւով։ 4400 հոգի սեղան նստան. 600 քիլօ ձուկ, 2000 քիլօ բանջարեղէն, 2000 քիլօ հաց, 300 լիտր ձիթաիւղ, 100 քիլօ քացախ, 1000 քիլօ միս, 200 քիլօ պանիր եւ 4400 պաղպաղակ ապսպրուած էր որկրամոլներուն։ Մասնաւոր մեքենայ մը հաւկիթով համեմ շինեց, 2400 հաւկիթ կոտրուեցաւ։ Համբերութի՜ւն համրողին։

Այս ճաշը պատրաստելու համար վարձած էին 150 խոհարարապետ, 600 ծառայողներ. հաստատուած էին վեց խոհանոցներ։ Սեղաններու ընդհանուր տարածութիւնն էր 1800 մեդր. գործածուեցան 10 հազար աղանդերի եւ 25,000 սովորական պնակ, 20 հազար գաւաթ, հազար արծաթեայ պնակ եւ 30 հազար արծաթ դգալ եւ պատառաքաղ։ Պաղպաղակներուն հետ 16,000 չոր կարկանդակներ հրամցուեցան։ 45,000 շիշ գինի եւ 800 շիշ շամփանեա բացուեցան։ Հազար լիտր սուրճին համար 150 քիլօ շաքար պէտք եղաւ։ 300 բեռնակառքեր այս ամէնը փոխադրեցին Ինվալիտ։

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԳԻՐՔԸ

Լինտպէրկ Նիւ Եորքէն Փարիզ իր թռիչքը նկարագրած է, *Մենք (Մէյնթ Լուիզի ոգին եւ ես)* անուն գիրքի մը մէջ, որմէ մինչեւ այսօր ծախուած է 190,000 օրինակ։ Այս վաճառումէն իր զուտ շահը եղած է 95000 տոլար (մօտ երկուքուկէս միլիոն ֆրանք)։

ԱՄԵՐԻԿ. ԼԵԳԷՈՆԸ

Պատմութեան մէջ աննախընթաց երեւոյթ մը կարելի է համարել բարեկամական նոր ցոյցը Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի միջեւ.

Երեսուն հազար նախկին մարտիկներ իրենց սպայակոյտին հետ միասին կը կտրեն Ովկիանոսը ու հուգանող յարգանք մատուցանելու նախկին զինակիցներուն ինչպէս նաեւ ֆրանսական ճակատի վրայ ինկած իրենց ընկեր նահատակներուն:

Հակառակ երկու կողմի դրամատիրական խմբակներու վէճերուն, ամերիկացի նախկին մարտիկները առանց նիւթական եւ սոպաքական բարդ հաշիւները նկատի ունենալու, այս հսկայական ցոյցով անուղղակի կ'ուզեն ապացուցանել թէ այդ կնճռոտ հարցերէն վեր երկու ազգերուն մէջ կան հսկայ զանգուածներ, որոնք Լաֆայէթի օրերէն ի վեր սիրով եւ անխառն բարեկամութեամբ իրարու կապուած են: Իսկ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ամերիկեան ժողովուրդի Ֆրանսայի նկատմամբ օրերուն հասցուցած անգնահատելի ծառայութիւնը աւելի ամրապնդած էր կապը, որ այս ցոյցերով ու բարեկամական արտայայտութիւններով աւելի ուժեղ հիմերու վրայ պիտի դրուի:

Այս զուտ բարեկամական ցոյցին մէջ, ոչ առեւտրական ոչ նուաճողական եւ ոչ ալ զինապաշտական նկատումներ կան: Ֆրանսական կառավարութիւնը եւ ժողովրդային ամբողջ մասը արժանաւորապէս գնահատելով այս ցոյցին խորութիւնն ու բովանդակութիւնը, կազմակերպեց աննախընթաց ընդունելութիւն մը եւ Սեպտ. 19ը յայտարարեց տօնական օր, ի պատիւ թանկագին հիւրերուն:

Կարգ մը ծայրայեղ տարրեր, որոնք միշտ սովոր են նման առիթներու հրապարակը ազդել, այս առթիւ ալ օրեր առաջ սկսան իրենց ամուլ եւ անախորժ աղմուկը: Ընդհանուր օր պատերը փակցուեցան մեծածաւալ թռուցիկներ, որոնց մէջ ամէն տեսակ նախատինքներ թափուած էին ընդհանրապէս Ամերիկացիներու եւ մասնաւորապէս Լեգէոնի հասցէին, կոչելով զանոնք Սաքքօ եւ Վանզեթթիի սպանիչներ, ֆաշիստներ, զինապաշտներ եւն. եւ կը հրաւիրէին խափանել ցոյցերը:

Միացեալ Նահանգներու զանազան անկիւններէն հաւաքուած այս մարտիկները, որոնց մեծամասնութիւնը, տարակոյս չկայ թէ պարզ բանուորներ են աւելի նախանձախնդիր բանուորական շահերուն, քան ամբոխավարական թռուցիկի հեղինակները (հաւանաբար երբեք բանուորական կեանք չտեսած մարդիկ), ինչ կապ կընան ունենալ Սաքքօ եւ Վանզեթթիի դատապարտութեան հետ:

Այս երկու չհասցործելի կրժբախտները ամբաստանուած են Մասաչուսէթի անկախ նահանգին մէջ եւ անոր դատարանը իրաւացի կամ անիրաւ մահուան դատապարտած է զանոնք: Ինչպէս արտասահմանի ժողովուրդը՝ նոյնպէս ալ Միացեալ Նահանգներու քաղաքացիները եւ մասնաւորապէս Ֆրանսա եկած Լեգէոնի զինուորները, անպատասխանատու եւ պարզ դիտողներ են այդ գործի հանդէպ, եւ անհատապէս կրնան դրական եւ բացասական կարծիք ունենալ այդ դատին մասին: Այս պարագան չէին կրնար անգիտանալ թռուցիկի հեղինակները, սակայն գիտակցօրէն կ'ուզեն ամբոխը գրգռել անոնց դէմ:

Պարզ քաղաքացիական հագուստով ու համեստ ձեւով Ֆրանսա եկած նախկին մարտիկներուն վերագրել ֆաշիստական նպատակներ պարզապէս նպատակաւոր խեղաթիւրում մըն է, որովհետեւ ոչ ոք կրնայ պնդել թէ աշխարհի վրայ կայ ուրիշ երկիր մը, ուր համեմատաբար աւելի զարգացած ու խոր արմատ ձգած ըլլան ժողովրդավարական սկզբունքները, քան Միացեալ Նահանգներու մէջ, որուն լաւագոյն զաւակներն են Ֆրանսա եկած Լեգէոնի մարտիկները:

Ազգերու փոխ - յարաբերութիւնը լաւացնելու, ատելութիւնն ու թշնամանքը անհետացնելու եւ ժողովուրդներու միջեւ բարեկամական ամուր կապ մը ստեղծելու լաւագոյն միջոցներ են այսպիսի այցելութիւններն ու ցոյցերը, եւ ո՛չ թէ տեւականօրէն ատելութիւն ու թոյնարկելու փորձեր զօրաւէն առթիւ կը ցուցադրեն ատելութեան ու մաղձի գաժան ներկայացուցիչները:

Ֆրանսական մեծ եւ ռամկավար ազգի մեծամասնութիւնը գիտէ արհամարհել այս ամբողուկ գաւազրութիւնը եւ կուտայ արժանի պատասխանը, գնահատելով ցոյցին նշանակութիւնն ու վեհութիւնը եւ ընծայելով անոր արժանի կարեւորութիւնը:

Կը հաւատանք թէ այս եւ ասոր նման եղբայրական հրապարակային գեղեցիկ ձեռնարկները աստիճանաբար պիտի մօտեցնեն ազգերը իրարու եւ պիտի ստեղծեն ուժեղ եւ համերաշխ ճակատ մը որ ապագային պիտի ծառայէ պատերազմները անկարելի դարձնելու:

Ամերիկեան Լեգէոնի այս քայլը պէտք չէ սահմանափակուի միայն զինակից երկիրներու բարեկամութեան մէջ այլ պէտք է կտրէ ու անցնի այդ սահմանները եւ տարածուի նախկին հակառակորդ կամ թշնամի երկիրներու մէջ, որովհետեւ բոլոր նախկին մարտիկները ինչ ազգի ալ պատկանին, կռուած են մաքուր սրտով ու անձնուիրութեամբ իրենց հաւաքականութիւնը պաշտպանելու համար, ինչ որ միշտ յարգանքի արժանի է: Այս քայլը պիտի նպաստէ ջնջելու հակառակորդ ազգերու մէջ եղած թիւրիմացութիւնները, եւ ուժեղացնելու փոխադարձ վստահութիւնը:

Ե. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԲԱԳՈՒԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Բագուի ժողովրդական համալսարանի նոր տարեշրջանին համար արձանագրուած են 200 ռուս, 180 հայ եւ 120 Թաթար, որոնց 40 գաւառներէն: Նոր Կավկազ-ը կը գանգատի որ Թաթարները փոքրամասնութիւն կը կազմեն, մինչ Ռուսերու եւ Հայերու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Ամբողջ Ազրբէջանի ժողովրդական համալսարաններուն մէջ Թաթարները 100էն 9,5 համեմատութիւն միայն կը ներկայացնեն:

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Նոր Կավկազ-ը կը գրէ թէ բոլոր Թուրք-Թաթար երկիրներուն ներկայացուցիչները խորհրդաժողով մը գումարած են քննելու համար լատինական տառերու խնդիրը: Ժողովին մէջ յայտնուած է թէ ամէն կողմ մտաւորականները լատինական տառերու դէմ ցոյց կը կատարեն: Այս պատճառաւ բանտարկուածները բանտին մէջ հացադուլ յայտարարած են: Թաթարիստանի մտաւորականները եւս պայքար կը մղեն լատինական տառերուն դէմ:

ՄԻՇՏ ՀԱԿԱՄԱՐՏ

Լօզանի եկեղեցական համաժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ Ամերիկայի եպիսկոպոսական եկեղեցիին նախաձեռնութեամբ, եւ որուն չմասնակցեցաւ հռոմէական եկեղեցին, երեւան եկան նոր գաղափարներ եւ հաւատքի խոր տարբերութիւններ:

Անկլիքան եպիսկոպոս մը, Նոր, ուրախութիւն կը յայտնէր թէ կարելի եղած էր համաժողով գումարել, իրարու մօտ գալ, մինչդեռ 50 տարի առաջ, ճշմարտութեան մենաշնորհի օրերուն, անկարելի էր մտածել «Թշնամիդ սիրէ» քարոզելով քրիստոնեայ եկեղեցիներ այսօր միայն կը մերձենան հաւատքի հարցին շուրջ, երբ հաւատքը արդէն սկսած է մեռնիլ:

Ի՞նչ միութիւն կրնան քարոզել աստուածաբաններ՝ երբ պառակտուած են յայտնապէս Քրիստոսի քարոզած վարդապետութեան շուրջ: Նորէն հաստատուեցաւ որ եկեղեցական ընդհանուր միութիւն մը, տիեզերական եկեղեցիի մը հիմնարկութիւնը բացարձակապէս անկարելի է:

Եկեղեցիները ժողովուրդներու հոգեբանութեան համեմատ կազմուած եւ ամրացած են այլեւս: Հաւատքը միայն կը միացնէ թերեւս զանգուածները, երբ աստուածաբաններ կը վիճին խորհուրդներու, այսինքն անվիճելի նիւթերու շուրջ:

Փասքալ ըսեր էր ժամանակին. «Ցայսկոյս Պիրենեաններու ճշմարտութիւն, յայնկոյս՝ սխալ»: Միջնադարի պայմաններուն համեմատ, ցեղին հոգեբանութեան համաձայն ճշմարտութիւններ կան: բացարձակ ճշմարտութիւն մը հաւասարապէս ընդունելի ամէնէն՝ չկայ եւ չէ եղած երբեք: Մարդկութեան մեծ մասը դեռ անմասն կը մնայ քրիստոնէական ճշմարտութենէն, քրիստոնէութիւնը բաժնուած է այնքան եկեղեցիներու եւ աղանդներու, որ հաւատացեալը կը շփոթի ճշմարտութիւնը գտնելու:

Աթէնքի մետրապոլիտը եկեղեցիի բնոյթը կը բացատրէր աստուածային հիմնարկութիւն մը նկատելով զայն. բողոքական պաստոր Կապէթ ալ Լօզանի մէջ ժխտելով այդ հաւատքը՝ մարդկային կազմակերպութիւն մը կը համարէր: Հետեւաբար օրթոտոքս եկեղեցիի եւ բողոքական եկեղեցիներու միջեւ անկարելի է միութիւն մը գտնել:

Տրամագծօրէն կը տարբերին բազմաթիւ եկեղեցիներու հաւատոյ հանգանակները: Կը տարբերին խորհուրդներու շուրջ, կը ժխտեն կամ կ'ընդունին մարդեղութիւնը, գոյափոխութիւնը:

Համագումարին բացման առաջադրութեան նախագահն էր Ուփսալայի արքեպիսկոպոսը, Շուէտի եկեղեցւոյ պետը, Soederblom: Կ'արժէ ակնարկ մը նետել լուտերական աստուածաբանին Le problème religieux գործին վրայ, համոզուելու համար որ քրիստոնէութիւնը պառակտուած է բոլորովին եւ աստուածաբանները կը ժխտեն դարերու հաւատքը:

Շուէտական եկեղեցւոյ պետը աշակերտ մըն է Քանթի, Շլայերմախէրի եւ Ռիչլի: «Կրօնները, կը գրէ, կրնան հակասական ըլլալ, ամէնն ալ իրաւունք ունին գոյութեան, որովհետեւ ամէնն ալ ներքին ըմբռնում են աստուածայինին»: Իմացական տարր մը գտնել աւելի Soederblom զգացում մը կը գտնէ կրօնի մէջ, «երբեմն կեանք մը որ կը հոսի անդադար նոր ձեւեր առնելով պէտքերու եւ գաղափարներու համեմատ»: Հետեւաբար արտաքին ոեւէ հեղինակութիւն՝ աւետարան ու վարդապետութիւն աւելորդ են: Կրօններու բաղդատական ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուաւ որ «Քրիստոնէութիւնը միակ ճշմարիտ կրօնն ըլլալու յաւակնութեան իրաւունքը չունի»:

Հետեւաբար կրօնը զգացական տարր մը ըլլալով, յայտնութիւն մը չէ: Բանաստեղծին եւ հանճարեղ անհատին նման ներշնչուած անձ մըն է կրօնի մը հիմնադիրը: Ներշնչուած անձեր էին հեթանոս կրօններուն հիմնադիրները ինչպէս Քրիստոս, առաքեալները, Լուտեր եւ արդիականները: Գիտութեան նման որ բնութեան գաղտնիքները կը կորզէ, աստուածաբանը ճշմարտութեան վայրկեանները կը պարզէ հետզհետէ:

Շուէտացի աստուածաբանը կ'ընդունի որ բանականութիւնն անկարող է Աստուծոյ յատկանիշները հասկնալ: կը ժխտէ ամենագիտութիւնը, ամենակարողութիւնը: Աստուած անկարող է գուշակելու ապագան, անկարող է հրաշքներ գործելու:

Քրիստոս հանճարեղ մարդ մըն էր, որուն գիտակցութենէն դուրս էր նոր կրօն մը հիմնել, նոր եկեղեցի մը հաստատել: Եկեղեցին աստուածային հաստատութիւն մը չէ, քրիստոնէութիւնը քրիստոնեայ եւ հեթանոս գաղափարներու խառնուրդ մըն է: Քրիստոնէական վարդապետութիւնները հեթանոս դիցաբանութեան ծպտուած հաւատալիքներն են: Կաթոլիկութիւնը եղծուած քրիստոնէութիւն մըն է միայն, երբ արդիականութիւնը մերժեց՝ սխալեցաւ բոլորովին:

Ահա աստուածաբան կրօնաւորի մը կրօնական գաղափարները, որոնք շատ հեռու են քրիստոնէական հաւատքէն: Իր միակ յատկանիշն է անկեղծութիւն, միակ արժանիքը՝ գաղափարներն արտայայտելու՝ բարոյական քաջութիւնը: Իր միակ թերութիւնն է նախագահելը համաժողովի մը, որուն մասնակցողներուն մեծամասնութիւնը տարբեր հաւատք ունի:

Համաժողովը մերժեց Նրժանոս եպիսկոպոսի առաջարկը՝ ընկերային հարցերու լուծման համար համագործակցութիւն մը: Եկեղեցիները, ըսաւ, բարձր մնալու են քաղաքական շահերէ եւ պաշտպանելու միայն արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը, զրկուածներու իրաւունքը, տառապողներու մխիթարութիւնը:

Եկեղեցիները մոռցած են իրենց դերը, եկեղեցականները հեռացած իրենց կոչումէն, բարեպաշտութիւնը կը դառնայ անցեալի սովոր մը, ու դեռ նոր կ'ուզեն համաձայնիլ, դեռ կ'ապրին եթերային կեանքով, դեռ կը զառանցեն, կը բացագանչեն, փոխանակ ապրելու իրական կեանքը, որ նուիրումի եւ զոհողութեան կեանք է, փոխանակ ըմբռնելու՝ եկեղեցիին ընկերային պաշտօնը:

ՀՆԹՈՒՄ

ՉՀԱՍԱԾ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Պետրոս Ջարիֆեան, որ Նիւեօրքէն ճամբայ ելած էր Քալիֆօրնիա երթալու համար, մեռած է Տըրթըն, Օհայօի մօտերը ճամբու մը վրայ: Կը կարծուի թէ Պետրոսի մահը հետեւանքն է ինքնաշարժի արկածի մը:

Ջարիֆեանի ցուրտ մարմինին քով գտնուած իր ձեռնակառք դագաղը, որ հետ կը տանէր եւ որուն վրայ գրած էր. «Ասիկա իմ դագաղս է. Քալիֆօրնիա կամ մահ»:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Կիրակի օր, Stade Jean-Petit-Jeanի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հինգերորդ տարեկան ողիմպիականը: Հակառակ փոփոխական եւ անձրեւոտ օդին, հետաքրքիրներու բազմութիւն մը՝ մօտ հազար հոգի, եկած էր ծափահարելու հայ մարզիկները, որոնք տուին գնահատելի արդիւնքներ:

Մարզիկներու թիւն էր 62, որոնց մէկը Իտալիայէն, 24ը Փարիզի մասնաճիւղէն, 7ը Մարսէյլէն, 8ը Շավիլէն, 10ը Ռէնսիէն, 4ը Առնուվիլէն եւ 6ը Բօլօնյէն:

Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւեց Մարսէյլի մարզիկներուն յաջողութիւնը: Ընդամէնը եօթը հոգի, անոնք ձեռք ձգեցին 8 առաջնութիւն եւ 14 կէտ:

Փարիզցիներէն ուշադրութիւն գրաւեցին անխափան սկաուտներ՝ Արմիկ Ջամալեան եւ Օտապաշեան, որոնք կրցան երեք առաջնութիւն ապահովել: Ահա պարագայ մը եւս նորերու կենսունակութեան, որուն թռիչք պէտք է տալ: Ա. Ջամալեան նոյն իսկ մրցանիշ կոտրած է, իսկ Օտապաշեանը աստիճանաբար կը յառաջդիմէ: Անցեալ տարի կրցած էր միայն երկրորդ հանդիսանալ: Աննկարագրելի էր սկաուտներու խանդավառութիւնը, երբ իրենց հասակակից ընկերները ծափեր կը խլէին:

Յայտնութիւն մըն էր երեւումը Յ. Թաշճեանի, բժշկական ուսանող մը Թօրինօյի (Իտալիա) մէջ: Իր երեք առաջնութիւններէն 2ով (արգելարշաւ եւ սկաւառակ) կոտրեց ազգային մրցանիշները եւ նիզակով Փարիզի մրցանիշը:

Արուարձաններու նորակազմ մասնաճիւղերը բոլորն ալ ունին կէտեր:

Ստորեւ կուտանք ողիմպիականի ընդհ. արդիւնքները.—

100 մեդր վազք
Ա.— Տէրտէրեան (Մարսէյլ)
Բ.— Մամիկոնեան »
Գ.— Սէւէկեան (Բօլօնյ), ժամանակ 12 երկվ.

200 մեդր վազք
Ա.— Տէրտէրեան (Մարսէյլ),
Բ.— Եկարեան (Ռէնսի),
Գ.— Տէմիրճեան (Փարիզ), ժամանակ 26 1/5.

400 մեդր վազք
Ա.— Մելիքսէթեան Մարսէյլ,
Բ.— Սէւէկեան Բօլօնյ)
Գ.— Մանուկ Ալեքսանեան (Փարիզ)։ ժամ. 61 4/5.

800 մեդր վազք
Ա.— Ա. Ջամալեան (սկաուտ),
Բ.— Մելիքսէթեան (Մարսէյլ),
Գ.— Շահինեան (Փարիզ)։ Ժամանակ 2.17 3/5. Փարիզի նախորդ մրցանիշը կոտրուած:

1500 մեդր վազք
Ա.— Օտապաշեան (սկաուտ),
Բ.— Յակոբ (Մարսէյլ),
Գ.— Տէմիրճեան (Փարիզ)։ ժամանակ 5 վայրկեան.

3000 մեդր վազք
Ա.— Օտապաշեան (սկաուտ),
Բ.— Յակոբ (Մարսէյլ,
Գ.— Նարկիզեան։ ժամ. 11.75.

Երկաթ նետել
Ա. Փէքմէզեան (Մարսէյլ),
Բ — Յովհաննէսեան (Առնուվիլ),
Գ.— Աթարեան (Մարսէյլ). 9 մեդր 64, 8.87, 8.68.

Ուժով բարձրութիւն ցատկել
Ա.— Մամիկոնեան (Մարսէյլ),
Բ.— Ջաքըճեան (Շավիլ),
Գ.— Եղիաեան (Ռէնսի), 1 մդ. 54 1/4.

Նիզակ նետել
Ա.— Թաշճեան (Իտալիա),
Բ.— Շահինեան (Փարիզ,
Գ.— Սրբահաւեան Մարսէյլ)։ 50 մ. 03. Փարիզի ազգային մրցանիշը կոտրուած:

Երեք քայլ ցատկել
Ա.— Սաքսեան (Առնուվիլ),
Բ.— Ա. Քէօթէնէճեան »
Գ.— Տօլմաճեան (Փարիզ)։ 11 մեդր 70.

110 մեդր ցանկարշաւ
Ա. Թաշճեան Իտալիա),
Բ. — Ջաքըճեան (Շավիլ),
Գ.— Ա. Քէօթէնէճեան (Առնուվիլ)։ ժամ. 17 3/4. Ազգային մրցանիշը կոտրուած:

Ուժով երկայնութիւն ցատկել
Ա.— Սեւփանեան (Բօլօնյ),
Բ.— Մամիկոնեան (Մարսէյլ),
Գ.— Ջաքըճեան (Շավիլ),

Ձողով բարձրութիւն ցատկել
Ա. Մամիկոնեան (Մարսէյլ),
Բ.— Գալըբճեան:
Մամիկոնեան կը կոտրէ ազգային մրցանիշը՝ 2ը 4ուկէս [illegible]մեդրով:

Սկաւառակ նետել
Ա.— Թաշճեան (Իտալիա),
Բ.— Բէքմէզեան (Մարսէյլ),
Գ.— Յովհաննէսեան Փարիզ, 38 մ. 7. Ազգային մրցանիշ կոտրուած:

4×100 մեդր դրօշարշաւ
Ա. Մարսէյլ:
Բ.— Փարիզ:
Ժամ. 50 2/5 երկվ.

4×100 մ. դրօշարշաւ սկաուտ
Ա.— Արծիւ խմբակ:
Բ. Վազր խմբակ:
Ժամ. 55 երկվ.

* * *

Ողիմպիական խաղերը Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանաւոր համարումութիւնն է, որ ամէն տարի ... գի կ'ունենայ: Բայց պէտք հաստատել զանազանութիւն. Այն տպաւորութիւնը կ'ուն... թէ միեւնոյն գրութիւնն է ... վրայէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ... ըը քաղ կ'ընեն, երբեմն ... վարժ ընթերցումով, երբեմն ... առաջինէն աւելի սկարւ: Միեւ... մարզիկն են որ եկեղեցիներ կ... նենան: Ջաքըճեան, որ մրցանիշեր կոտրած էր, ... է. ուրիշներ առաջին հանդիս... ցան աւելի երկար ժամանակ... մէջ: Իսկ Ե. Գալըբճեանը ... որ ժողովուրդը եւ ... ըը շղթաղեցնէ իր անհամ... տական կարողութեամբ:

Գունդ նետելու Հայկական ... փակուած չէր: Խտիկեանը անցեալ տարի նետեց 12 մ. 80, իսկ ... տարուան առաջինը կը նետէ ... մեդր եւ 36 ս. պակաս:

* *

Ողիմպիական խաղերը ... տաքցնելու համար Յանձնախումբը այս անգամ ... բած էր նուագախումբ մը, ... մերթ ընդ մերթ կը նուագէր: Խաղերէն յետոյ մարզիկներ տողանցք կատարեցին ... նորդութեամբ Արծիւներու:

Տեղի ունեցաւ նաեւ ֆութպոլի մրցում մը Հ. Մ. Ը. Մ. (1) եւ Nord-Est (1): Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթեց 3ի դէմ 5ով:

Յետոյ տեղի ունեցան մրցանակաբաշխութիւնները:

Փարիզի եւ Մարսէյլի մասնաճիւղերը իրարու նուիրեցին ծաղկեփունջեր, որոնք իրե... կարգին նուիրեցին Օրուան ... գուհիին:

Ընդհանուր տպաւորութիւ... գոհացուցիչ էր:

ՎԱՀԷ-ԳԷՐ...

«ՍՐԲԱԶԱՆ ԲՌՈՒՆՑՔԸ»

Սպանիոյ եւ Իտալիոյ ... լրագրական վէճեր բացուած ... այն քննութիւններուն մասին որոնք կը հաստատեն այդ ... կու ազգերուն մարսելիութիւն... Ֆրանսայի սաստմաքներ մէջ...

Կան որ կ'ընդունին թէ ... ֆրանսական սաստմաքը ... մարսէ: Ուրիշներ ալ կը ... թէ «ո՛չ, Ֆրանսացիները ... սելու կարողութիւն չունին ...

«Ճիօրնալէ տ'Իթալիա» ... գրէ. «Ֆրանսացիները ... զաւակ բերելու կարողութիւն ... չունին, ազահութեամբ կը ... սեն երեք միլիոն օտարականները, որոնք կ'աշխատին ... ոալի գործարաններուն եւ ... տերուն մէջ»:

Այս թերթը կիսապաշտօնական է Ռոմի, սակայն ... կիսապաշտօնական, կը ... տէր մեր մարսելու ուժը ...

Եւ սակայն մենք ... ցիներ ունինք, որոնք կը ... հին թէ մարտնչական կարողութենէ զուրկ ենք եւ ... ցոյց կուտան մեր բանտեր... րոնք կը պայթին ... «անմարսելիներու» ... նէն: Արդ, եթէ մենք ... նինք առողջ եւ մաքուր ... ներու, որոնց ... նանք զաւակները, ... տար որ արտադրողներ ... կատարուներ մաննեն ներ...

ԿԱՆԱՆՉ ԳՕՏԻՆ

[illegible] փարիզի մէկ [illegible] ամերիկացի [illegible] մը որ ինծի կ'ընկերա[illegible] ցոյց տուաւ բազ[illegible] ամսիկներ, մանաւանդ [illegible] կրկինապրինը ու[illegible]

[illegible] է կարմիր գօտին, [illegible] կանաչ գօտին է: Յիս [illegible] կարմիր հայրե[illegible] եւ իրենց միջնաբեր[illegible] ան այդ անունը [illegible] ֆրանսացիներուն [illegible] կանանչ աղջիկները [illegible] փոքրիկ տու[illegible] թէ՝ ֆրան[illegible] եւ թէ պոլշեւիկ [illegible] հաւատա [illegible]

[illegible] ընդմիջ, ստիպուած ենք [illegible] ընտրութիւն [illegible] կարգալով, տե[illegible] «կանանչ աղջիկները» [illegible] տուեր են կարմիր [illegible] եւ կը հաւատամ որ [illegible] աւելի շատ քուէ պի[illegible] բայց չեմ գիտեր թէ [illegible] հասկցնել որ «կանանչ [illegible] պոլշեւիկ են: Որով[illegible] լաւ գիտեմ, որ ա[illegible] ալ պիտի ուզէ գլուխ [illegible] պիտի նուիրել սո[illegible] եւ ծգել երթալ իր [illegible] Հասկցա՞ք «միտ բա[illegible]

[illegible] փարատօքսալ ֆրանսա[illegible] ուրեմն.

[illegible] ինքեւ: Այս փոք[illegible] [illegible], որոնք [illegible] են եւ, ընդհակառակ [illegible] ու անձրեւին, [illegible] կը մնան, իրենց քուէ[illegible] կը լուծեն կառա[illegible], որ իրենց վրայ չի [illegible] համանաւորները կը [illegible] առակին [illegible] մայրը կը սպառ[illegible] խելօք չի կենար:

[illegible] կա՞յ կարմիր գօտի, [illegible] ունենալ քիչ մը [illegible] ամբողջ փարիզը [illegible] համար կանանչ գօ[illegible]

Փ. Օ.

[illegible] միջոցը մաքրագործե[illegible] ըլլայ [illegible]

Մեկսա արդէն Ալպէր Սարօ [illegible] արարացաւ: Կլոր թիւով, [illegible] տարեկան վեց հա[illegible] անբաղձալիներ արտաքսե[illegible] հազար կը նետէ դուրս [illegible] բռունցքը: Կը թուի թէ [illegible] երկաթէ է: Եթէ պէտք [illegible] այդ բռունցքը պիտի [illegible] պղպղաւէ:

Ուրեմն, [illegible] գիտնան բոլոր [illegible] որոնք կ'ըսեն թէ ան[illegible] բռնուած ենք, [illegible] կրնանք բուժել այդ հի[illegible] ալ:

Ժողովուրդներու կառավա[illegible], ինչպէս բժշկութեան [illegible] դարմանը նոյնն է, երբ ա[illegible] չեն գործեր:

Մաքրագործուելու:

Մ.Ա.Թ.Ն

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շաբաթ գիշեր «Փրթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած Սգահանդէսը, նուիրուած Անդրանիկի յիշատակին: Ժամանակէն շատ առաջ սրահը լեցուած էր արդէն հազարէ աւելի բազմութեամբ, այնպէս որ երբ բացումը կատարուեցաւ, սրահին մէջ ասեղ ձգելիք տեղ չկար եւ խուռն բազմութիւն մը ոտքի վրայ մնացած էր:

Կը նախագահէր Զօր. Ղորղանեան, որ Անդրանիկի հանչցած էր Կովկասեան ճակատին վրայ: Զօրավար ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց, վեր հանելով Անդրանիկի քաջութիւնը, հայրենասիրութիւնն ու զոհաբերութեան ոգին:

Յետոյ նուագուեցաւ Շոփէնի մահերգը:

Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ Գ. Արծրունի խօսեցաւ Անդրանիկի կեանքին վրայ ըսաւ թէ ինչպէս բոլոր մեծ մարդերը, Անդրանիկ ալ խոնարհ խաւերու ծնունդ է. ան մարմնացումը եղաւ հայ ցեղի զայրոյթին եւ ըմբոստական ոգիին եւ իր անձին օրինակովը յեղափոխութեան գաղափարը մտցուց նոր սերունդին մէջ: Վերջացնելով, հանգիստ մաղթեց իր տառապակոծ ոսկորներուն եւ յայտնեց թէ յեղափոխական պայքարով պիտի ապահովենք Հայաստանի անկախութիւնը:

Յետոյ խօսեցաւ ընկեր Յ. Ամատունի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Խարբերդի Հայրենակցական Միութեան կողմէ: Ընկերը նախ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել հերոսին յիշատակը, որմէ յետոյ ըսաւ. կան մահեր որոնց առջեւ լռութիւնը աւելի պերճախօս է քան խօսքը: Անդրանիկի մահը այդ կարգէն է, որովհետեւ կարելի չէ մարդկային լեզուով ներկայացնել անոր բովանդակութիւնը:

Անդրանիկ ծնաւ Շապին-Գարահիսարի մէկ համեստ ընտանիքին մէջ եւ իր պատանեկան հասակին մէջ զգաց հին հայ քաջերու արիւնը իր երակներուն մէջ եւ չկրցաւ հանդուրժել որ իրեն հաւասար իրաւունքներով ծնած Թուրքը հրապարակաւ ու փողոցին մէջ նախատէ ու խոշտանգէ իր հայրը: Պատմեց յանդուգն Թուրքը եւ այդ աննշան դէպքէն սկսաւ իր յեղափոխական կեանքը:

Անդրանիկ մտաւ փոթորկալի կեանքի մէջ, բարձրացաւ Սասունի սարերը եւ այնտեղէն դործնականապէս, զէնքով քարոզեց զէնքի ու կռիւի անհրաժեշտութիւնը: Այնտեղէն ուզեց սորվեցնել թէ հայ ժողովուրդը պէտք է վստահի իր ու-ժին՝ փրկուելու համար ստրկութեան լուծէն:

Հայ ժողովուրդը եւ մանաւանդ հաւատաւոր նոր սերունդը այսօր կուգայ յարգանքը տալու յեղափոխական, ֆէտայի Անդրանիկին, որ յանդգնութիւն ունեցաւ ափ մը ընկերներով խիզախելու անհաւասար ուժ ունեցող թշնամիին դէմ եւ ոչ թէ Զօրավար Անդրանիկին: Այս տիտղոսը պարզ զարդ մըն է մեզի համար, որմէ բազմաթիւ կան աշխարհի վրայ, բայց շատ չնչին է թիւը Անդրանիկներու եւ Կարիպալտիներու:

Անդրանիկ մինակը՝ ինչքան ալ քաջ եւ տաղանդաւոր ըլլար, պիտի չհասնէր այն բարձրութեան, եթէ իր հետ չըլլար հաւաքականութիւնը, կուսակցութիւնը եւ անոր ամբարած ուժերն էին որ Անդրանիկին հնարաւորութիւն կուտային իր կարողութիւնները ամբողջապէս հրապարակ բերելու:

Անդրանիկ եւ իր ընկերները հիմը դրին կռուի հաւատամքին, որ կը շարունակէ հաւատամքը կազմել ներկայ մարտնչող սերունդին: Այս իմիկոն իր կենդանագիրը միայն ունինք հոս, սակայն իր հոգին կը սաւառնի մեր գլխուն վերեւ:

Ուխտենք այս հանդիսաւոր ժամուն վերցնել անոր բարձրացուցած դրօշակը եւ շարունակենք պայքարը, հասնելու համար մեր ազատագրութեան վերջին հանգրուանին, եւ մեր դրօշակը անգամ մը եւս կանգնելով Արարատի կատարը, անոր հովանիին տակ ստեղծենք հայկական Պանթէոնը, ուր մէջ պիտի ամփոփուի Անդրանիկի եւ զինակից ընկերներու աճիւնը:

Ամէնէն վերջ նուագուեցաւ Պէթհովէնի մահերգը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Ժամը 10ն էր, երբ հանդէսը փակուած յայտարարուեցաւ: Հազարաւոր բազմութիւնը չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն, այնքան խանդավառուած էր: Ու փակումէն վերջ դեռ երկար ատեն, ժողովուրդը մնաց սրահին մէջ:

Ցաւալի է որ Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութիւնը հարեւանցի կազմակերպած էր հանդէսը, ինչ որ բաւական յուսախաբութիւն պատճառեց:

ցուցուէր թէ միութիւնը ջանացած էր արժեցնել իր գոյութիւնը մանաւանդ հայրենակցական շրջանակին եւ ընդհանրապէս իրեն հետ կապ հաստատող այլ կազմակերպութեանց մօտ, շնորհիւ անցնող շրջանի վարչութեան գործունէութեան:

Այսպէս, նպաստած է, հայրենակիցներու չքաւորութեան, հիւանդներու օգնութեան, որբ եւ կարօտ ուսանողներու պատսպարութեան գործին, սարքելով ընտանեկան հաւաքոյթներ: Անոնց կարգին, շփման մէջ եղած է նաեւ ազգ. եւ բարեգործական միութիւններու հետ: Նշանակելի է մանաւանդ, հոգեկան եւ բարոյական ևասնդուն ազնւարութիւն մը ստեղծելու եւ ծննդավայրի աւանդական սովորութիւններով ժամանց մը ապրած ըլլալու համար կազմակերպած ամառնային եղանակի վայել ընտանեկան գիւղագնացութիւնն ու անկէ վրայ խմբովին լուսանկարուելու գեղեցիկ ձեռնարկը, որ խիստ փայլուն անցած է:

Միութեան դրամական գործառնութիւններու հաշուեկշիռն է.

ՄՈՒՏՔ

Նախորդ շրջանէն պատրաստ 1358.75, պանք ձգուած դրամի տոկոս 18,30, անդամավճարներէ 587, նուիրատուութիւններէ 91, հանդէս-հաւաքոյթէ 209: Գումար 2264.05:

ԵԼՔ

Նպաստ 550, ընդհ. ծախք 159.35, պատրաստ դրամ C. E. N. պանքի մօտ 1000, դանձապահին քով 554.70: Գումար 2264.05:

Նոր ընտրութեամբ Մայր Դիւանը կը կազմեն Արմենակ Միհրանեան (նախագահ), Յարութիւն Խապինչեան (քարտուղար), իսկ վարչութիւնը՝ Անտոն Անտոնեան (ատենապետ), Մկրտիչ Պալեօզեան (փոխ-ատենապետ), Կարապետ Գուլումեան (ատենադպիր) Կարապետ Փանարճեան (փոխ ատենադպիր), Յակոբ Գէորգեան (գանձապահ), անդամներ՝ Կարապետ Կիլէմիրեան, Կղեմէս Խոչեան:

Մարսէյլի գուրաէն անդամակցող հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ գեկոյց:

(Կնիք)

Անդրանիկ եւ իր ընկերներն էին որ ծնցին արթուն պահել հայ բազմաչարչար ժողովուրդին: Եւ հասկցուցին Թրքական բանակալութեան եւ քաղաքակիրթ հանուր Եւրոպայի թէ հայ ազգը ոչխարի հօտ չէ, այլ գիտէ կռուիլ իր իրաւունքին եւ պատուոյն համար:

Այո, անոնց կեանքէն ներշնչուած սերունդ մը կայ, թէ եւ տարանդական, վտարուած հայրենիքէն օտար երկիրներ, բայց պատրաստ զոհաբերուելու ազատութեան սեղանին առջեւ, երբ հայրենիքը կանչէ:

Ինչպէս բոլոր ազգեր իրենց սեփական հայրենիքն ունին, նոյնպէս հայ ազգին ալ իրաւունքն է ունենալ ազատ եւ անկախ Հայաստան:

Երբ այդ օրը ունենանք, հայ ժողովուրդը Անդրանիկի աճիւնը պիտի փոխադրէ հայրենիքին ծոցը եւ յարգանքով զետեղէ հայկական պանթէոնին մէջ:

Հանգի՛ստ հերոսի ոսկորներուն:

Գ. Փաստալեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ողիմպիականին օրը հանդէսին փայլը աւելցնելու համար ֆութպոլի մրցում մը եւս կազմակերպուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ S. A. Nord-Estի առաջին խումբերուն միջեւ:

Որոշեալ ժամուն երկու խումբերն ալ կազմ ու պատրաստ ֆութպոլի տարազներով հետաքրքրութեամբ կը դիտէին ողիմպիական խաղերը: Գլխաւոր մրցումներու աւարտումէն վերջ միայն պիտի կարենային ներկայանալ դաշտ: Նախ դաշտ հրաւիրուեցաւ ֆրանսական խումբը բուռն ծափերու մէջ: Յետոյ եկաւ մեր խումբը հետեւեալ կազմով.— Ցէվէճեան, Ռուբէն, Մկրտիչ, Երուանդ, Գամէր, Հրայր, Ցաճատ, Ս. Կարապետեան, Արթիւեան, Աշոտ եւ Պարոյր: Ժամը 4. 30ին սկսաւ մրցումը: Ա. կիսախաղին մերինները կոկիկ փասերով նեղը դրին հակառակորդները եւ քիչ վերջ շահեցան Ա. նշանակէտը: Գնդակը բաւական ատեն երկուստեք տարուբերելէ վերջ մերինները յաջողեցան շահիլ Բ. նշանակէտը: Ֆրանսացի յառաջապահները կորովի ջանքերով ստացան իրենց Ա. նշանակէտը որուն իբր պատասխան մերինները արագ վայրէջքով մը շահեցան երրորդը: Ա. կիսախաղը վերջանալուն հինգ վայրկեան մնացած մեր աջօրը բարձրացաւ 4ի:

Բ. կիսախաղին ֆրանսացիները մեծ ջանքեր ըրին եւ յաջողեցան շահիլ Բ. նշանակէտը, որուն արդիւնքէն քաջալերուած, իրենց կեդրոնի յառաջապահը զօրաւոր հարուածով մը շահեցաւ Գ. նշանակէտը: Անկից վերջն էր որ երկուստեք արագ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին ֆրանսացիք մեծ ճիգեր կ'ընէին խաղին արդիւնքը հաւասարեցնելու համար: Բայց հակառակը պատահեցաւ: Մեր յառաջապահներուն վերջին ճիգերուն շնորհիւ Պարոյր զօրաւոր վայրէջքով մը շահեցաւ հինգերորդ նշանակէտը. խաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթութեամբ 3ի դէմ 5 նշանակէտով:

Այս մրցումին աւելի լաւ խաղարկութիւն մը կը սպասուէր մերիններէն: Բայց խումբին երեք կարեւոր խաղացողներուն բանաւոր բացակայութիւնը եւ միւս կողմէ դաշտին անյարմարութիւնը պատճառ եղան որ հայկական խումբը չկարենայ պէտք եղած խաղը կատարել: Այսուհանդերձ մերիններուն եռանդը գնահատելի էր եւ փառաւոր խաղը մասամբ ի գործ դրուելով էր որ յաջողեցան յաղթանակը ապահովել:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ. — Սփաքս մէջ, Շաֆրուա, ճարտարագործ մը, խաղաղիկ կ'ապրէր իր ապարանքին մէջ: Վերջերս խենթութեան նշաններ ցոյց կուտար: Առջի օր յանկարծ, խենթութեան կատաղի նոպայի մէջ ինկաւ եւ ճաշասեղանին վրայէն դանակը առնելով, յարձակեցաւ կնոջը վրայ: Շաֆրուա դանակը իջեցուց կինը կոկորդէն ծանրապէս վիրաւոր, փախաւ սենեակէն դուրս: Մարդը հասաւ ետեւէն եւ սանդուխին վրայ դանակի մէկ հարուածով սպաննեց զայն: Աղջիկը, որ այդ պահուն կը փախէր, գրաւ առջեւ դէմ դիմաց եկաւ հօրը, որ դանակը զարկաւ վիզին: Աղջիկը պատուհան վազեց օգնութիւն պոռալու համար: Հայրը հասաւ ետեւէն, նոր հարուած մը իջեցնելու համար: Դժբախտ աղջիկը վազեց պարտէզ: Խենթը միշտ ետեւէն կը հարուածէր: Ու երբ պարտէզէն դուրս փախաւ, անցաւ դրացիին տանը առջեւ, կորանցուցած արիւնէն տկարացած՝ ինկաւ ոտքերուն տակ դրացի աբբային, որ իր շանը անզուսպ հաչիւնները լսելով դուրս ելած էր եւ շուրջը կը նայէր: Նոյն պահուն, խենթ հայրը, իր դանակով կը ծակէր կոկորդը եւ կը փռուէր գետին:

ՆԱԽԱՆՁ. — Մէզիէրի մէջ, Պաթիսթ, որ երիտասարդ կին մը ունէր, չափազանց կը նախանձէր կնոջը բարեկամութիւններուն պատճառով: Առջի օր դանակը վերցուց եւ յարձակեցաւ կինը, սարսափահար, առանց վայրկեան մը խորհելու, պատուհանը բացաւ եւ նետուեցաւ վար:

Հոգեւարքի մէջ էր, երբ հիւանդանոց փոխադրեցին: Ամուսինը ձերբակալուեցաւ:

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սիվրիհիսարի (Դաղատիոյ) Հայրենակցական Միութեան Ե.րդ. շրջանը լրացած ըլլալով, Օգոստ. 7ին տեղի ունեցաւ ընտրական ժողով: Ներկայ էր անդամներու բացարձակ մեծամասնութիւնը:

Համաձայն օրակարգի եւ Ֆնինէ Ցանձնախումբի տեղեկագրին, անգամ մըն ալ կ'ապա-

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութիւնը խորին երկիւղածութեամբ կը խոնարհի այն անթառամ շիրիմին առջեւ տալու յարգանքն այն մեծ հերոսին որ այսօր ոչ եւս է:

Որովհետեւ ինք, մեծ ռազմիկն եւ իր զինակից ընկերներն էին որ երեսուն երկար տարիներ կը շրջէին վիմխարի լեռներու կատարը ու ձորերու խորը եւ կիրճերու մէջ հայ ազատագրման համար:

ՄԱԹՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 67

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ

ԽՈՆՑՆՔԱՆ ՎԵՐՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽԵՆԴ ՄԸ

— Պատրաստ եմ:

Իր գրպանէն հանեց ապակեպատ քարտէս մը, զոր ուշի ուշով քննեց, յետոյ մօտենալով մեր բարեկամին՝ Քարլօֆի, որ ձեռքը միշտ կառքին ղեկին վրայ, ուշադրութեամբ հետեւած էր մեր խօսակցութեան, ըսաւ.

— Կուզե՛ք ինծի ալ թիւ 2 ճամբաներու տրցակը:

Քարլօֆ անոր յանձնեց կաշեայ պայուսակ մը, նման անոր որ գանազան երկիրներու մէջ հեռագրական բանուորները կը գործածեն անկէ հանեց երկու ճանկեր, աքցան մը:

— Ի՞նչ պիտի ընէք արտնօնով, հարցուցի:

— Եթէ քիչ մը մօտենանք կը հասկնաք:

Աչքերուն դիմաց տարածեց քարտէսը եւ աւելցուց.

— Այս քարտէսին վրայ կապոյտ գիծերը կը ներկայացնեն հեռագրաթելերը, իսկ կարմիր գիծերը՝ հեռաձայնը: Առաջինները օդին մէջէն են, վերջինը ծովին տակ: Շլուսէլպուրկ չմտած, երկու գիծերն ալ պիտի խանգարենք, որպէսզի բանտը մեկուսացնենք, երկրին միացեալ մասէն. իրօք պէտք չէ որ, եթէ թէտօրովիչի միտքը իյնայ, մեր ձեռքը գտնուած տեղափոխութեան հրամանին հաստատումը ուզէ Մոսկուայէն:

Շիտակը հիանալի կը գտնէի այս հեռատեսութիւնը, ժամանակ մանաւանդ յանդգնութեանց մէջ կանխամտածութեան

ծումը, որոնք Քարասոֆի մէջ զարգացած էին ծայր աստիճան եւ անոր կ'ապահովէին յաջողութեան ամէն գրաւականը:

Գործողութիւնը արագօրէն կատարուեցաւ:

— Եւ հիմա, ըսաւ, ճանապա՛րհ:

Անմիջապէս որ հեծանք, Քարլօֆ ճամբայ հանեց ինքնաշարժը:

Ցանկարծ մեր առջեւ՝ սեւ կոյտ մը խափանեց ճամբան:

— Ձիաւորներ են, ըսաւ Քարլօֆ. պէ՞տք է որ դանդաղեցնեմ թէ մէջերնին մտնեմ:

— Կատակի ատեն չէ, ըսաւ Քարասոֆ խնդալով. առջի բերան, գէշ չըլլանք այս պարոններուն հետ. դանդաղեցուր:

Բայց արդէն, խումբէն անջատուելով, ձիաւոր մը մեզի կը մօտենար.

— Կեցէ՛ք, պոռաց:

Եւ մինչդեռ Քարլօֆ չէր կրնար անշուշտ իր ուզածին պէս դանդաղեցնել

— Կեցէ՛ք, կրկնեց. կեցէ՛ք, եթէ ոչ կը կրակեմ:

Եւ նշան առաւ:

— Ըսածին պէս ալ պիտի ընէ ըսաւ, Քարլօֆ, որ աւելի դանդաղեցնելով, գնաց կանգ առաւ ձիաւորին քով:

Ձիաւորը վար իջած էր. մենք ալ կառքէն վար իջանք եւ Քարասոֆ յարձակողականի սկսելով.

— Ի՞նչ կատակ է այդ. ինչո՞ւ մեզ կը կեցնէք:

Առանց յուզուելու ձիաւորը պատասխանեց.

— Մեր պետը պիտի պատասխանէ ձեզի: Բայց մինչ այդ, հաճեցէք ըսել թէ ո՞վ էք, եւ ի՞նչ ընել կ'ուզէք Շլուսէլպուրկ

— Քու գիտնալիք բանդ չէ. մեզ քու պետիդ քովը տար. ո՞ւր է:

Ձիաւորը, անշուշտ Քարասոֆի շեշտէն զարնելով, զգաց թէ բարձրաստիճան մէկու մը ներկայութեան կը գտնուի, ալ չպնդեց եւ մատով ցոյց տուաւ սեւ գիծը որ միշտ ճամբան կը խափանէր եւ ըսաւ.

— Հո՛ն է:

— Լա՛ւ, երթանք քովը:

— Անօգուտ է, ըսի, անոնք արդէն մեր քովը կուգան:

Իրօք, մաս մը ձիաւորներ բաժնուած էին խումբէն եւ արագօրէն մեր կողմը կուգային: Խումբէն քանի մը քայլ առաջ սպայ մը կար, որ Չեկայի մասնաւոր խումբերուն կը պատկանէր:

— Գործը կարգին է, փսփսաց Քարասոֆ: Չեկիստներ են. ձգեցէք որ ես գործեմ. եւ մանաւանդ մի միջամտէք:

Երբ սպան մեր մօտը հասաւ, Քարասոֆ՝ օդին մէջ ձեռքը ըրաւ եւ արտասանեց.

— Հող եւ ազատութիւն:

— Հող եւ ազատութիւն, պատասխանեց միւսը: Յետոյ աւելցուց.

— Որո՞ւ հետ խօսելու պատիւն ունիմ:

— Ես, ըսաւ Քարասոֆ, ընկեր Ալասիէֆն եմ, Չեկայի տեղափոխութեանց ճիւղին պետը. ընկերը որ հետս է, իմ օգնականս է, Փօլ Արլօֆ:

— Լա՛ւ, պատասխանեց սպան, անշուշտ կրնաք ձեր ինքնութիւնը հաստատել եւ ըսել թէ ի՞նչ բանի համար Շլուսէլպուրկ կուգաք:

Վերարկուն բացաւ եւ կուրծքին վրայ փայլող Չեկայի իր նշանը ցոյց տալով, Քարասոֆ աւելցուց.

— Պաշտօնիս վերաբերեալ բան մը չեմ կրնար ըսել. պետական գաղտնիք է:

Պետական գաղտնի՞ք, գոչեց սպան. ա՛հ այն ատեն չեմ պնդեր. բայց որովհետեւ չէք կրնար գիտնալ թէ Շլուսէլպուրկը տեւականապէս պաշարման վիճակի մէջ է, կը ցաւիմ որ, ստիպուած եմ, ինծի տրուած հրամաններուն համաձայն, ձեզի ընկերակցիլ մինչեւ կառավարիչին պալատը:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

պաշտօնով, այս մեռելատան սեմին վրայէն, կը կանչեմ ձեզ. անծանօթ զինուորնե՛ր, որ կը հանգչիք այս դագաղներուն մէջ. «եկէք քնանալ մեռելատանս մէջ, ձեր զէնքի ընկերներուն կողքին»:

Վէրտէօնի քաղաքապետին ճառէն յետոյ, որ կ'ոգեկոչէր այդ դաշտին վրայ ինկած 400.000 զինուորները, խօսք առաւ Մաժինօ, նախկին պատերազմական նախարարը, որ վիրաւորուած էր Վէրտէօնի առջեւ.

— Յաղթեցինք, ուրեմն ջանանք միայ միշտ յաղթական խաղաղութիւն ուզեցինք, պաշտպանենք զայն, որովհետեւ անոր համար մեռան մեր զինուորները:

Մարաջախտ Փէթէն, որ պատերազմի ժամանակ կը վարէր Վէրտէօնի շրջանակին կռիւները, դրուագներ պատմելէ յետոյ հերոսական օրերէն, բսաւ թէ ազգին կամքն էր, որ մեզ ֆրանսական զինուորները յաղթելու.

— Որովհետեւ յաղթութիւնը յանպատրաստից չի շահուիր: 44 տարի ազգին կամքը դաստիարակեց մեզ եւ պատրաստեց հերոսութեան զգացումը: Ու այդպէս կազմուեցաւ «Վէրտէօնի ոգին», որ պիտի ներշնչէ մեզ մեր ընկերային ու զինուորական կեանքին մէջ:

Կիրակի օրուան բացումին, մեռելատան ընդհ. յատակագիծին վրայ շինուած էին միայն աշտարակը, փարոսը, մատուռը, եւ դամբարաններուն առաջին աչքերը: Հոս կ'ամփոփուին պատերազմի դաշտին վեց շրջանակներուն մեռելները: Ըստ յատակագիծին, ամբողջ մեռելները ամփոփելու համար մեռելաքաղաքին բոլոր շինութիւնները հազիւ թէ աւարտին 3-4 տարիէն:

Երկուշաբթի օր եւս մասնաւոր արարողութիւններ կատարուեցան եւ զանգակը օրհնուեցաւ:

Ելտըզի դաւադիրները պոլշեւիկ ?

Երէկուան Թերթերը նոր մանրամասնութիւններ բերաւ Ելտըզի խաղարանը կողոպտել ծրագրող հայեւթուրք աւազակախումբին մասին.—

Ծրագիրը «Սօն Սաաթ»ի միջոցաւ ոստիկանութեան հաղորդուած է Նիզամէտտին անուն երիտասարդ մը, որուն Հասան անուն մէկու մը կողմէ առաջարկուած է եղեր մասնակցիլ հրոսախումբին: Հասան բսած է թէ իրենց կողոպտելիք տեղը «այնպիսի վայր մըն է, որ արդէն ուրիշները կողոպտելով կ'ապրի. հետեւաբար մեր ըրածը մեղք մը չէ, այլ պարզապէս պոլշեւիկեան գործ մը՝ ուրիշները կողոպտողը կողոպտել»

Խմբապետ Մէրճան, փրոֆէսէօր անունով ծանօթ է եղեր հրոսախումբի միւս անդամներուն: Ելտըզը կողոպտելու համար ամէն ինչ մանրամասն ծրագրուած է եւ նախապէս բոլոր կանխազգուշական միջոցները ձեռք առնուած են:

Հրոսախումբի անդամներէն Մուրատ, որ վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուած էր, հետեւեալը կը պատմէ.—

«Հոկտեմբեր մէկին պիտի կոխէինք Ելտըզի կազինօն: Թէեւ խաղարանը փակուած էր, սակայն դրամարկղերուն մէջ միշտ դրամ կը գտնուէր: Մեր ընկերներէն Վահան, որ Ելտըզի կազինօն կ'աշխատի, յարձակումին գիշերը դրամարկղերու սենեակը պիտի գտնուէր, դրամներուն տեղը ցոյց տալու համար մեզի: Մեր ոստիկան ընկերներէն մէկը տինամիթներ պիտի հայթայթէր՝ ի հարկին դրամարկղերը խորտակելու համար:»

∴ «Ազշամ» կը տեղեկանայ թէ գիշերուան *խորհրդակցութեան ընթացքին Մէրճան երկարօրէն ճառած է պոլշեւիսմի բարիքներու մասին, աւելցնելով թէ Լէնինն ալ ճիշտ իրենց հրոսախումբի անդամներուն— պէս մեծ մարդ մըն էր: Անկէ զատ հրոսակները պատրաստած եւ ստորագրած են հետեւեալ պայմանագրութիւնը. 1.— Ամէն անդամ, առանց այլեւայլի պիտի հպատակի նախագահին: 2.— Դաւաճանութիւն ընող ո եւ է անդամ մահուամբ պիտի պատժուի: 3.— Առանց տարակուսեան բոլոր անդամները պիտի հպատակին տրուած հրամաններուն:*

Հրոսախումբին անդամ է եղեր նաեւ Ղալաթիոյ ոստիկանական պահականոցի ոստիկաններէն Ահմէտ էֆէնտի, որ պաշտօն ունէր տինամիթ հայթայթելու:

Ոստիկանութիւնը իբրեւ մեղսակից ձերբակալած է նաեւ չորս հոգի: Առաջինը Հօրճի Գարագոչ կը կոչուի եւ կը բնակի Գալիօնճի Գուլլուք, երկրորդը՝ Գասըմ փաշա Պէտրէտտին թաղը գտնուող «Միլլէթ» զբօսարանին կառօններէն Մելքոն անուն անձ մըն է: Ձերբակալուած է նոյնպէս Մելքոնի ընկերը Ֆուատ եւ ուրիշ անձ մը, որուն անունը յայտնի չէ դեռ:

Թէաթրօ փողոցի ժողովասրահի պատին վրայ, նախագահ Մէրճան Ալթունեանի աթոռին ետեւը, պատէն կախուած էր նշանատախտակ մը, հետեւեալ վերտառութիւններով.

«Ընկերնե՛ր,

Առանց վարանելու պէտք է գործադրել նախագահին հրամանները.

Առանց նախագահի հրամանին ո՛չ ոք կրնայ խօսք առնել.

Եթէ նախագահը ոտքի կեցած է, բոլոր ընկերները ոտքի պիտի կենան.

Մինչեւ որ նախագահը չնստի, ո՛չ ոք պիտի նստի»

Ժողովասրահին մէջ գտնուած է նաեւ մեծածաւալ թուղթ մը, որուն վրայ կարմիր գոյնով հինգանկիւն աստղ մը կայ եւ անոր տակ «ընկերնե՛ր» (արգատաշլար) բառերը գրուած են: Այս բոլոր նշանատախտակները յանձնուած են ընդհանուր դատախազութեան:

Ոստիկանութեան Տնօրէնութիւնը փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը կատարեց Մուամմէր Ճավիտի եւ ընկերներուն համար, որոնք զոհ գացած էին ընդհարումի ընթացքին:

Զաղլուլ փաշայի յաջորդը

«Թայմզ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հանգուցեալ Սաատ Զաղլուլ փաշայի տեղ ազգայնական «Վաֆտ» կուսակցութեան նախագահ պիտի նշանակուի Մուսթաֆա փաշա Նահաս, խորհրդարանի փոխ-նախագահ եւ նախկին նախարար հաղորդակցութեանց՝ Զաղլուլի դահլիճին մէջ: Կը կարծուի նաեւ թէ յիշեալը միաժամանակ երեսփ. ժողովի նախագահ պիտի ընտրուի:

«Վաֆտ»ը երկար զեկոյց մը հրատարակած է չափաւոր ոճով եւ կը յայտարարէ թէ կուսակցութեան նպատակն է շարունակել Զաղլուլ փաշայի քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտի կատարեալ անկախութիւն տալ Եգիպտոսի: Ամէն բանէ առաջ «Վաֆտ» պիտի ջանայ պահպանել ազգային միութիւնը եւ բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ օտար պետութեանց, մասնաւորապէս Անգլիոյ հետ:

"Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը

ԼԻՈՆ

Հոկտ. 1 Շաբաթ երեկոյ, Յրդ Քաղաքապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները շուտով եւ առանձին յայտագրով:

ՓՕՆ ՏՕԳՆԱ

Հոկտ. 2ին. մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՄԻՍԱՔ ՔԱԼՕԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

22 Օգոստ. 1927 Մարսէյլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռւսան. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Floria Ճաշարանի վերնայարկը:

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէն, Մարսէյլի մէջ պիտի տօնէ սգատօնը անզուգական հերոս Անդրանիկին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նոսի մէջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Լոռեցի, Թղթակից Սեպտ. 11ին կատարուած սգահանդէսին նկարագրութիւնը ստացանք Սեպտ. 18ին:

Մարսէյլ, Պ. Զ.— Կը հրատարակուի:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոնոն, *Ժ. Մ. – 4 անգլ.*
Մարսէյլ, *Ե. Մ.— 78 ֆր.*
Լա Սոն, *Գ. Գ.— 35 ֆր.*
Փօն տ'Օպընա, *Մանուկ.— 10.*
Մարսէյլ, *Գ. Մ.— 35.*
Փարիզ, *Ս. Ք.— 35 ֆրանք,* *ակումբ զրկեր*
Քօկօլէն, *Մ. Թ.— 65 ֆր.*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Արմուտալ գիւղացի կարապետ Ջամալեան, որ Փոնտօ ըլլալ կը կարծուի. իմացնել՝ Տիվրիկի Աշուղէն գիւղացի կարապետ Թորիկեանի, 3 Rue d'Austerlitz, Paris (12e).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԵՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ԶԱՐԼՍԹՕՆ,,

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ՏԻՏԱՂ - ՏԻՏԱՂ - ՏԻՏԱՂ

ԳԻՆ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sevouni, 5 Av. Quihou St. Mande Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ Թերթերու գործակալներուն, կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ ԳՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

Խաւար՝ Լ. Անտրիէվ 12 ֆր., Լորտ Արթուր Սէվայլի ոճիրը 7.50, կապուտիկը 5, Նօնօ եւ Ցօտօ 8, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, երկու ոգի 5, Ֆր. Մոռօի կղզին 12, մանկութեան մեղքերը 15, Տիկին բոժէ 5, Սատանային զաւակը 3, կարմիր մարդոց երդումը 20, Մանոն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, կլագիէլլա 10, Հօճա Նասրէտտին 20, Ցապլվար 7, Փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Ֆր. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թահիրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Ցօփալ Ցօման 5, Զայնագր. երգարան 10, Մօցի երգարան 10, Սուրբիականերգարան 5, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10 ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 ֆր.

Բարեկենդանի անկուտինները 3.50, Բանի ամուսնութիւն 3.50, Լը Գարպուլիէ 2.50, Մոլորեալ ծամբորդը 2, Երանոս աղբօր 3, Ամուսնական վէճդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Օրաքէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը՝ Պարոնեանի 5, Սալոմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիօտօր Ֆօանեովից արքան 8:

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50, Ցաղ եւ Նամականին 8, Րաֆֆիկեանի Հայրենի աղբիւրցը 30, Իմալայի Նօծատանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4:

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի: փօսթի ծախք չառնուիր: դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris 13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթեռլին,	L. St.	124.02
Տօլար,	Dollar	25.48
Մարք (ոսկի) 100 Mark		[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	12.95
Թրք. ոսկի	» or	107.50
Մէճիտիէ	Medjidie	9.90
Լէվա 100 հատը	Léva	15.75
Տրախմի »	Drachme	33.30
Լիր »	» Lire	138.75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71.50
Զուից. »	Frc. Suisse	491.75
Լէյ 100 հատը	Ley	15.80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124.—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3420	—
» II »	2010.	—
» III »	1670	—
Թուրքիոյ երկթ. Lots turcs	165	—

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

22 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 447

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՛ՒՐ ԱՅՍՊԷՍ...

Դժբախտաբար կը հաստատուին Հայաստանի եւ ընդհանրապէս Կովկասի մասին շրջած զրոյցները։

Այսօր կը հրատարակենք շարք մը լուրեր, որոնք որոշ գաղափար կու տան տխուր իրականութեան մասին։

Ինչպէս կ՚երեւայ, անցեալ Ապրիլէն ի վեր, անընդհատ ձերբակալութիւններ կը կատարուին խորհրդային սահմաններուն մէջ։ Մեր ստացած տեղեկութիւններուն համաձայն, Չեկան հալածանքի ձեւերն ալ փոխած է։ Փոխանակ մէկ անգամէն ձերբակալելու մատնանշուած կամ կասկածելի մարդիկը, զանոնք բանտ կ՚առաջնորդէ մաս-մաս, եւ աստիճանաբար։

Մեր խօսքը մասնաւորելով Հայաստանի վրայ, կը տեսնենք որ ստեղծուած է անհանդուրժելի մթնոլորտ մը։ Մարդ մարդու չի վստահիր։ Եւ չկայ մէկը որ ինքն իր մասին վստահ ըլլայ վաղուան համար։

Մենք առ այժմ չենք պրպտեր պատճառները։ Միայն՝ թէ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, թէ հակապետական դաւադրութեան հետքն իսկ չկայ, հետեւաբար եւ ո՛չ մէկ պատրուակ այսքան ընդարձակ չափով հալածանքներ սարքելու։ Մենք անողոք իրականութիւնը կ՚արձանագրենք, պատասխանատուներուն ձգելով լուսաբանել հանրութիւնը, եթէ ունին այդ քաջութիւնը։

Ինչպէս 1926ին ընդհանուր ձերբակալութեանց ատեն, այս անգամ ալ Երեւանի գործակալներն ու հաւատարիմները պիտի փորձեն վէճի ենթարկել հաղորդուած լուրերուն ճշմարտութիւնը։ Մենք շատ պիտի ուզէինք որ կարենային այդ անփառունակ պաշտօնը կատարել առանց խղճահարութեան։ Թող պացուցանեն թէ ամէն ինչ խաղաղ է ու բնականոն, եւ մենք սեւերես մնանք։ Մեզի համար էականը՝ ժողովուրդին հանգստութիւնն է։

Տարաբախտաբար, մեր ձեռքին տակ այնպիսի փաստեր կան, որոնք անվիճելի են։ Շուտով առիթ կ՚ունենանք հանրութեան ծանօթացնելու զանոնք։

Անողոք իրականութիւնը արձանագրելէ յետոյ, բնազդաբար կը մղուինք հարցնել ամէնուն, եւ ամէնէն առաջ Մոսկուայի կամ Երեւանի վարիչներուն.

— Ո՞ւր այսպէս... Եւ մինչեւ ե՞րբ...

Աւելորդ է բացատրութեան ձեւեր փնտռել եւ կատարուած գործերը բնորոշել։ Մէկ բառ միայն.— ահուսարսափ։ Եւ այս՝ խորհրդային արքայութեան մէկ ծայրէն միւսը։

Անշուշտ մեր վրդովումը աւելի խոր է, զուտ հայկական տեսակէտէն։

Խոր եւ անտանելի անոր համար որ, Հայաստան աշխարհը եւ այնտեղ ամփոփուած ժողովուրդը այլեւս չեն կրնար տոկալ այս անվերջ յուզումներուն եւ բարբարոսական հալածանքներուն։

Կեդրոնը ինչ պատրուակներ ալ ունենայ իր հակառակորդները ճզմելու, Երեւանը չի կրնար ձեռքը խղճին վրայ դնել եւ կապկօրէն հետեւիլ անոր։ Եթէ խորհրդային իշխանութիւնը պիտի տապալի, Երեւանը չէ որ պիտի կատարէ վճռական դերը։ Երեւանէն չէ որ պիտի պայթի փոթորիկը։

Այսքան մը տարրական ճշմարտութիւն գիտնալու են անոնք որ մեր հայրենիքին ճակատագիրը կը վարեն 1921էն ի վեր։

Անոնք յայտնապէս կը տեսնեն որ ժողովուրդը չի վստահիր, չի հաւատար իրենց, բայց կը համբերէ, աւելի մեծ չարիքներ կանխելու համար։ Անոնք ամիսներէ ի վեր ծանր տագնապի մը մատնուած են նոյն իսկ իրենց ընկերներուն ձեռքով, եւ անխնայ կը հետապնդեն «մոլորածները», ինչպէս «հակայեղափոխականները»։ Անոնց համար գաղտնիք չէ թէ խոր վիհ մը բացուած է կուսակցութեան ծոցին մէջ, «շէֆ»երու եւ շարքերու միջեւ, եւ թէ նոյն իսկ ռուսահայ եւ թրքահայ կոմունիստներու խնդիր մը կայ, որ սուր հանգամանք առեր է։ Անոնք տեղեակ են, վերջապէս, երկրի տնտեսական ճգնաժամին, ժողովուրդին հիւծման եւ արտագաղթին։

Այս չարաշուք իրականութիւնը գիտնալով հանդերձ, «ի՞նչ կը շահին հալածանքը կրկնապատկելով եւ բանտերը լեցնելով։ Ի՞նչ բան պիտի կրնան փրկել, ահուսարսափը տեւականացնելով։ Ուրեմն մոռցեր են պատմութեան բոլոր դասերը, մինչեւ անգամ ցարական միահեծան իշխանութեան տապալումը, որուն մէջ համայնավարներն ալ բաժին ունեցան։

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակի օրերուն կատարուած այս բարբարոսութիւնները, որոնք սուլթանականն ու ցարականն անգամ գերազանցեցին, աւելորդ անգամ մըն ալ կ՚ապացուցանեն թէ տասը տարուան ահաբեկումը չէ օգնած խորհրդային իշխանութիւնը սիրցնելու եւ ամրապնդելու։ Ժողովրդային ցասման ալիքները անընդհատ կ՚որոտան երկրին մէկ ծայրէն միւսը, եւ վարիչները ի զուր խելագար բռնութիւններու կը դիմեն, փոթորիկը կանխելու համար։ «Գայլերը» զարհուրելի մղձաւանջի մը մատնած է Մոսկուան եւ անոր ոստիկանական մասնաճիւղերը, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, եւ մարդիկ չեն զգար թէ ինկածպէս իրենց գլխուն հետ կը խաղան, անդադար մտրակը շաչեցնելով եւ կարաւան-կարաւան աքսորներ եւ բանտարկութիւններ հրամայելով։

Ողորմելի՜ իշխանաւորներ, որոնք իրենց վարպետներուն խրատներն անգամ մոռցեր են, եւ կը կարծեն թէ կարելի է կախաղան փրկել, յարաճուն շողին կատաղօրէն թխելով կափարիչին տակ։

Ո՛ւր այսպէս, անմի՛տ ներոնականներ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայրենակցական Միութեանց ձեռնարկներուն առթիւ, Հայրենիք ընտելեալ դիտողութիւնները կ՚ընէ խմբագրականի մը մէջ (9 Սեպտ.).

— «Համախորհրդային Միութիւնը, որուն նպատակն է Նոր Խարբերդ մը հիմնել Խորհրդային Հայաստանի մէջ, որոշած է այս ամբողջ ամիսը նուիրել պրոպագանդի՝ ամէն կարգի միջոցներով Միութեան նպատակին ծանօթացնելու համար ամերիկահայ բոլոր Խարբերդցիները։ Եւ հարկաւ այս ծանօթութիւնը կոչուած է շահելու Խարբերդցիներու գործնական աջակցութիւնը, Նոր Խարբերդը գլուխ բերելու համար։

«Միութիւնը, ինչպէս կը հաղորդուի մեզ, ներկայիս մասնաճիւղեր կը կազմէ, մէկ կողմէն հասոյթի մշտատեւ աղբիւրներ ստեղծելու Նոր Խարբերդին համար, իսկ միւս կողմէն՝ նախնական 50,000 տոլարի քէմփէյնը մղելու համար աշխատակիցներ գտնելու նպատակով։

«Աւելորդ է ըսել, թէ Համախարբերդցիական Միութեան առաջադրած նպատակը մեզ համար նոյնքան ողջունելի եւ նուիրական է, որքան էին մեր միւս Հայրենակցական միութեանց համանման ձեռնարկները՝ Նոր Արաբկիրի, Նոր Սեբաստիոյ եւ այլոց համար։

«Սակայն, որքան ալ սրտանց կ՚ուզենք քաջալերել Խարբերդցիներու այս ձեռնարկը, այսուհանդերձ մենք պարտաւորուած կը զգանք խոստովանելու, որ հաւատ չունինք այդ ձեռնարկի յաջողութեան մասին։

«Արդարեւ, վերջին քանի մը տարիներու դառն փորձը հաստատեց հետեւեալը.—

«ա) Որ հայրենակցական միութեանց դրամներու մէկ խոշոր մասը, դեռ գործը չսկսուած, կը վատնուի զանազան պաշտօնեաներու ճամբորդութեանց վրայ.

«բ) Որ հայրենակցական միութիւնները չեն կրնար իրենց ուզած վստահելի մարդիկը ղրկել Հայաստան, այլ հարկադրուած են անպատճառ գործը յանձնել բախտախնդիր մարդոց կամ պոլշեւիկներու, որոնք փաստօրէն ոչ թէ հայրենակցական միութեանց, այլ Խորհրդային կառավարութեան գործակալները կը դառնան.

«գ) Որ Խորհրդային կառավարութիւնը ոչ թէ Նոր Խարբերդներ կամ Նոր Արաբկիրներ շինել կ՚ուզէ Հայաստանի մէջ, այլ այդ անունով եղած շարժումը կ՚ուզէ շահագործել իր կոմունիստական նպատակներուն համար. այսինքն կը ձգտի իր ձեռքն առնել Հայրենակցական միութիւնները, իւրացնել ու վատնել անոնց դրամական միջոցները եւ կոմունիստական ազատ պրոպագանդ ընել, առանց սակայն իբրեւ ձգտելու, որ կատարուին հայրենակցական միութեանց բաղձանքները»։

ՇԱՔԱՐԸ ԿԸ ՍՂԻ.— Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ ֆրանսական շաքարին արտածումը արտօնուած ըլլալով, շաքարին գինը սկսաւ բարձրանալ։

ՁՄԵՌՈՒԱՆ ԺԱՄԸ. - Որոշուեցաւ ձմեռուան ժամը սկսիլ Հոկտեմբեր 1էն 2 (Շաբաթէն Կիրակի) լուսնալիք գիշերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեպտ. 4 թուակիր հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ հազար երկու հարիւր հոգի ձերբակալուած են Հայաստանի մէջ։

Ստուգումներ կատարելու համար, հարկ զատեցինք յետաձգել այդ լուրին հրատարակութիւնը։

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ՚իմանանք թէ, անցեալ Յուլիսէն ի վեր, անընդհատ ձերբակալութիւններ կը կատարուին ամբողջ Կովկասի մէջ։ Առաջին առթիւ ձերբակալուած են Վրաստանի մէջ՝ 700, Ազրբէջանի մէջ՝ 1500, Հայաստանի մէջ՝ մօտ 200։ Հետապնդումները շարունակուելով, մինչեւ Օգոստոսի վերջերը Հայաստանի կալանաւորներուն թիւը կը հասնէր 7—800ի։ Այնուհետեւ գարձեալ ձերբակալութիւններ կատարուած են մինչեւ Սեպտեմբերի սկիզբը, բայց մանրամասնութիւններ կը պակսին։

Չկայ քաղաք մը որ զոհեր տուած չըլլայ, 5, 10, 20 կամ երեսուն։ Բանտերը այնքան խճնուած են որ, իւրաքանչիւր խցիկի մէջ 20 - 25 հոգի կը գտնուի։ Քրէական յանցաւորները կ՚արձակեն կամ կը տեղափոխեն, տեղ բանալու համար։ Գետական մէկ - երկու շէնքեր բանտի վերածուած են։ Զոհերուն մէջ կան ոչ միայն հակապոլշեւիկներ, այլ եւ ընդդիմադիր պոլշեւիկներ։ Խուզարկուած է նախկին «կոմիսար» Աշոտ Յովհաննիսեանի բնակարանը եւ կարգ մը թուղթեր գրաւուած են։

Միւս կողմէ, հին բանտարկեալները աքսորուած են դէպի Ռուսաստանի խորերը, մինչեւ Ուրալ։

Չեկան չափազանց խստացուցած է բանտային կանոնները։ Շաբաթը հազիւ երկու անգամ ազգականներուն թոյլ կուտան այցելութեան երթալու։ Խեղճերը պոչ կը կապեն մինչեւ 4 - 5 ժամ, որպէսզի իրենց կարգը հասնի։

Ժողովուրդը չափազանց սրտաբեկ է։

Շուտով կը հրատարակենք նոր մանրամասնութիւններ, տալով իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ ձերբակալուած հայրենակիցներու թիւը, որքան հնար եղած է ճշտել, առաջին առթիւ։

Դաւադիրներու նոր դատ մը Լենինկրատի մէջ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

Երեքշաբթի Լենինկրատի մէջ բացուեցաւ դատավարութիւնը դաւադիրներ Գալմասովի, Սոլաքինի, Սթրոյեվի, Սամոյլովի եւ Ալեքսանդրի, որոնք կը պատկանին նախկին մեծ դուքս Նիքոլա Նիքոլայեվիչի միապետական կազմակերպութեան։ Ամբաստանեալները խոստովանեցան թէ կը պատկանէին այն խմբակին, որ անցեալ Մայիսին Ֆինլանտայէն հասաւ Խորհրդային հողը, եւ բաժնուեցաւ երկու մասի։ Մէկ մասը կազմակերպեց Լենինկրատի ակումբին պայթումը, միւս մասը կազմակերպեց եղեռնափորձ մը, որուն նպատակն էր օդը հանել Մոսկուայի պետական քաղաքական պաշտօնատունը։ Այս վերջինը ձախողեցաւ։ Այս կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուէր զօրավար Քութեփով, որուն գործակալները շփման մէջ էին Ֆինլանտայի, Լաթվիոյ եւ Լեհաստանի լրտեսական կազմակերպութեանց հետ։ Կը կարծուի թէ զօր. Քութեփով Փարիզ կը գտնուի։

Հալածանքը Պոլսոյ Հրեաներուն դէմ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Երկուշաբթի օր ընդհանուր դատախազը մէկէն երեք տարի բանտարկութիւն պահանջեց այն ութը Հրեաներուն համար, որոնք ամբաստանուած են թէ Օրիորդ Էլզա Նիէկոյի յուղարկաւորութեան ընթացքին Թուրքիոյ հանդէպ անարգական դիրք բռնած են։ Դատարանը իր վճիռը պիտի տայ երէկ՝ Չորեքշաբթի։ Կիրակի օր ոստիկանութիւնը խուզարկեց հրէական Պէնի-Պէրիթ կազմակերպութեան գրասենեակները եւ քննեց տետրակները։

Թղթակիցը կ՚աւելցնէ թէ Օր. Նիէկոյի յուղարկաւորութեան առթիւ ծախսուած է 800 անգլիական ոսկի, ինչ որ յիշեալ համեստ ընտանիքին կարողութենէն վեր է։ Կասկած կայ որ այս ծախքերը հայթայթած են Պէնի Պէրիթ կազմակերպութիւնը եւ Նիէկօ ընտանիքին ազգականները։ Ընդհանրապէս չի գիտցուիր թէ ինչ պատահած է յուղարկաւորութեան պահուն, սակայն Թուրք վկաները կը յայտարարեն թէ շատ մը Հրեաներ որոշ թրքատեացութիւն ցոյց տուին։

Այս խնդիրը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ Պոլսոյ, Էտիրնէի եւ Իզմիրի մէջ, ուր հրեայ մեծ գաղութներ կան։ Կը կարծուի թէ Թուրքիոյ Հրեաներուն ընդհանուր թիւն է 70000, որոնք բոլորն ալ քաղաքներու մէջ կը բնակին։ Մէկ բացառութիւնով ամբողջ Թուրք մամուլը անվարան ամբաստանեց թէ Հրեաները հայրենատեաց քաղաքացիներ են, եւ իրենց գլխաւոր նպատակն է դրամ քաշել Թուրքէն։

Պոլսոյ իշխանութիւնները կը փափաքին «Հրէական խնդիր» մը ստեղծել։ Արդէն Հրեաներուն արգիլուեցաւ Անատոլու ճամբորդել՝ առանց Ներքին Նախարարին արտօնութեան։ Ասիկա մեծ դժբախտութիւն է հրեայ վաճառականներուն համար, որոնք մինչեւ հիմա ազատ էին Թուրքիոյ մէջ շրջագայելու, մինչ իրենց գլխաւոր մրցակիցներուն՝ Յոյներուն եւ Հայերուն արգիլուած է ատիկա։

Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ

ՌԱՔՈՎՍՔԻ ԿԸ ՃԱՄԲՐՈՒԻ

Մաթէն կը տեղեկանայ թէ արտաքին նախարար Չիչերին Մոսկուայի դեսպան Հէրպէթի հրահանգ տուած է Չիչերինին ցատրել շաբաթ օրուան նախարարական խորհուրդի որոշումները։ Ոչ-յարձակողական դաշինքի մը մասին բանակցելէ առաջ պիտի պահանջուի Ռաքովսքիի յետս կանչումը, քանի որ յիշեալը վարկաբեկուած է հանրային կարծիքին առջեւ։ Ցետոյ պիտի պահանջուի որ Մոսկուա պաշտօնական խիստ հրահանգներ տայ խորհրդային ներկայացուցիչներուն եւ Գ. Միջազգայինի գործակալներուն՝ չմիջամտել Ֆրանսայի ներքին գործերուն։ Վերջապէս պիտի պահանջուի պարտքերու խնդրին մասին որոշ եւ վերջնական առաջարկներ ներկայացնել։

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԻ ԴԷՄ

Կէվկէլիէն կը հեռագրեն թէ Երեքշաբթի օր Հելլէն սահմանին մօտ սերպ կառախումբ մը օդը ելաւ Սթրումիցայի մօտ Հոթովօ կայարանը մտած ատեն, վայրաշարժը անցաւ եօթ ռումբերու վրայէն, որոնք գիծին վրայ դրուած էին։ Ցաջողաբար անձնական պայթիւններ առաջ եկան եւ բոլոր վակոնները քանդուեցան։ Զոհերուն թիւը դեռ յայտնի չէ։ Կը կարծուի թէ եղեռնափորձը պուլկար քոմիթաճիներուն գործն է։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Երեքշաբթի օր նոր երկրաշարժ պատահեցաւ Ղրիմի մէջ։ Սեւաստապոլի եւ Եալթայի բնակիչները միշտ ահ ու դողի մէջ են եւ գիշերները քաղաքէն դուրս պատրաստուած կայաններու մէջ կ՚անցընեն։

Բագուէն կը հաղորդեն որ քարիւղի ամէնէն կարեւոր հորերէն մէկ քանին յանկարծ դադրեցան գործելէ։ Ասիկա կը վերագրուի Ղրիմի եւ Կովկասի մէջ շարունակուող երկրաշարժին։

ՕԴԱՆԱՒԱՑԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Գերման օդանաւորդ Քէօնէքէ, որ երկար ատենէ ի վեր կը պատրաստուէր մէկ թռիչքով Նիւ Եորք երթալ, ծրագիրը փոխելով Երեքշաբթի ժամը 14.23ին Քոլոնիայ կայանէն ճամբայ ելաւ դէպի Ծայրագոյն Արեւելք։ Իրեն կ՚ընկերանան կոմս Զոլն եւ անթելի մասնագէտ մըՌ...րենց օդանաւը՝ «Գերմանիա» կը կշռէ ընդամէնը 3300 քիլօ, որուն 1280ը պէնզին եւ 159ը իւղ։ Առաջին հանգրուանն է Էնկիւրի (Վիէննա - Պուտափէշթ - Պոլիս ճամբով)։ Երէկ առաւօտ հասած վերջին հեռագիրները կ՚ըսեն թէ «Գերմանիա» տեսնուած է Պուտափէշթի վրայ։

∴ Լէվին որ քանի մը օր առաջ Փարիզ եկած էր, Լոնտոն վերադարձաւ օդանաւով և գնաց Կրանուէլի օդակայանը։ «Միս Քոլոմպիա» այս օրերս պիտի մեկնի դէպի Հնդկաստան՝ մէկ թռիչքով։ Օդանաւը պիտի վարէ Հինչքլիֆ։ Փարիզէն մեկնած ատեն, Լէվին նեղը դրուեցաւ անցագիր չունենալուն համար։

∴ Նիւ Եորքէն Սփոքէյն (Ուաշինկթընի նահանգ) օդային մրցումներ կը կատարուին քանի մը օրէ ի վեր։ Կը մասնակցին երեք դասակարգի օդանաւներ։

∴ Փէլթիէ Տուազի անցած շաբաթ Կոնէնի եւ Վիկուրուի ընկերակցութեամբ շրջան մը կատարեց՝ 6 ու կէս օրուան մէջ կտրելով 10,800 քիլոմեթր ճամբայ։ Ցաջորդական հանգրուանները եղան՝ Վիէննա, Պուքրէշ, Պէյրութ, Գահիրէ, Պէնկազի, Թունուզ եւ Քազապլանքա, ուսկից առջի օր մէկ թռիչքով 14 ժամուան մէջ հասան Փարիզ։

1 × 1 = 1

(Դ. եւ վերջին մաս)

Խօսելով Հայաստանի խորհրդային գրականութեան ամլութեան մասին, ո՛չ Խանոյեանը եւ ո՛չ ալ Մելիքեանը կ'ուզեն քննել չյիշուած պատճառները։

Խանոյեանը իշխանաւորի պէս կը պահանջէ,— Ա՛յս կ'ուզեմ, այն կ'ուզեմ, ինչո՞ւ այսինչ բանը չկայ, ինչո՞ւ ահինչ բանը կը պակսի...

Ճշմարիտ կոմիսարի պէս, եղած հսկայական բացը գոցելու համար, անկարելի տուրքեր պահանջող պաշտօնեայ է, եւ երբեք չուզեր անդրադառնալ թէ արդեօք հնարաւո՞ր է այդ տրուած պայմաններուն մէջ...

Այս պայմանները նկատի չառներ նաեւ Մելիքեանը, որ փիլիսոփայական տանուտէրի պէս, իր դաժան հարկահաւաքը հանդարտեցնելու, յուսադրելու եւ այսպէս ժամանակաշրջանը երկարաձգելու հոգն ունի միայն։ Դիւրական բոլոր տանուտէրներու պէս, ան կը կարծէ թէ պայմանաժամի երկարաձգումը կը նշանակէ վճարուելիք հարկի թեթեւումին...

Անտարակոյս երբ ժողովուրդ մը, սերունդ մը չի կրնար իր հարկը վճարել՝ պատճառներ ունի։ Իսկական չի՛ր իշխանաւորի եւ պահանջատիրոջ պարտականութիւնն է քննել այդ պատճառները, եւ վերցնել այն արգելքները, որոնք կը նհարցնեն նկատուածը...

Երկու կերպ կարելի է ենթադրել — Կա՛մ այն է որ Հայաստանի ներկայ իշխանաւորները ամենեւին չեն կրնար տեսնել իրենց իսկ ստեղծած այն մտաւոր խոռնուածութիւնը՝ որ յօղացուի ու ծիլերուն կը դատապարտէ իրենց հպատակներն ու սերունդը։ Եւ կամ այն է՝ որ գիտեն բայց եւ նորէն չեն ուզեր, չեն կրնար խոստովանիլ։ Երկու պարագային ալ, ոճրագործներէ շատ աւելի՝ յանցաւոր են։

Սակայն իւրաքանչիւր իշխանաւորի անգիտութիւնն ու սանձարձակութիւնը միշտ համեմատական է իր հպատակներուն ապիկարութեան եւ ազդուութեան։ Անճարակ հեծեալի ձին չարունակ շփացած կ'ըլլայ... Հայաստանի այս օրուան «Պրոլետ Գրող»ները ապիկար ու ազդէն հպատակներ են, անճարակ հեծեալներ։ Անոնք կ'երթան այն ուղղութեամբ, ինչ ուղղութեամբ որ կ'երթայ իրենց տրամադրուած ձին։ Անոնց նպատակակէտը՝ ձիուն նպատակակէտն է եւ ոչ թէ ձիաւորին...

Այս արգահատելի կացութենէն դուրս գալու ճիգեր չեն ըներ, շատերը նոյնիսկ — գուցէ ամօթէն — դոհունակ երեւոյթ ունին, եւ ապակաութիւններ ալ ամօթալի տարակուածութիւններով կը բաւականանան։ Այսպէս, ահա Մկրտիչ Արմէն, որու կարծիքով շատերը «փոխանակ քննելու պրոլետարական գրականութեան ամլութեան իսկական պատճառները, հարցի ծանրութեան կեդրոնը փոխադրում են դուրս եւ քննում արտաքին պատճառները»։ Տեսէք թէ ինչ տարբերութիւններ կ'ընէ, եւ նկատի առէք, ըստ իրեն. «Պրոլետարական Գրականութեան ամլութեան իսկական պատճառները».

«Առաջին պատճառը որ տարիներից ի վեր արգելք է հանդիսացել՝ Վարդինիականութիւնն է եղել... Վանանդեցին հրապարակային արտայայտութիւնների ընթացքին՝ շարունակ երգւում էր Վարդինիի անունով»... Ցետո՞յ։ Որովհետեւ Վանանդեցին երդուած է Վարդինիի անունով, ուրեմն ամէն ոք պէտք էինքն իրմէ յուսահատի, այլեւս չգրէ, կամ եթէ գրէ, աշխատի նմանիլ... Կրտսենէք թէ Աստուածէ չվախցողները ինչ՞ն կրվախնան...։ Իր կարծիքով, ուրեմն, պէտք չէ ոչ ոքի գնահատական մէկ երկու խօսք ըսել, այլապէս՝ այդ կը յուսաբեկէ մյուսները։

Բիչ մը ոչխարային չէ՞ այս... Նոյն այդ «ընկերոջ համար «Պրոլետգրականութեան ամլութեան» երկրորդ պատճառն այն է որ նոյն չարաբաստիկ Վանանդեցին գովասանած ու շփացուցած է Արազը, Զարեանը եւ Ալազանը...։ Երրորդ պատճառը, որովհետեւ «Բոլոր Պրոլետ Գրողները, որ հաւաքուել են պրոլետ գրականութեան դրօշին տակ, հաւաքուել են ձեւականօրէն ...։ Չորրորդ պատճառը, այն է որ «Վշտունին յայտարարում է թէ 17 Պրոլետ Գրողներ կան, մինչ Սնարն ասում է 400»... որակաւում է ուղղութիւն սուտը . որ «Պրոլետ Գրողները չկարողացան մի կուռ կազմակերպութիւն ստեղծել»...

«Ձեւականօրէն» դրօշի տակ մտածը, ձեւականօրէն ալ կը գրէ ի հարկէ, եւ ով որ «ուղղութիւն տալոյ» պահանջը կը զգայ, ի հարկէ չի կրնար իր ուղղութիւնը գտնել...

Արդար ըլլալու համար, ըսենք որ այս բոլոր մանկամիտ դիտողութիւններէն վերջ, Մկրտիչ Արմէնը շատ իմաստութեամբ ու նոյնիսկ քաջութեամբ նկատել կուտայ. «Կազմակերպչական անթոյլատրելի կարգադրութիւններն են պատճառը. «որոնց հետեւանքով միութենէն հեռու կը մնան լաւագոյն ուժերը»... Բայց այդ բոլորն ալ գիտենք, եւ այս բոլորը պատճառ մը չի կրնար ըլլալ որ ընթերցողները չըսեն, «Պրոլետ Գրականութիւնը հետաքրքիր չէ, եւ ոչ ալ յուզիչ... Ձենք ուզեր կարդալ գրքեր՝ որոնք կը խօսին բանուորի ու միայն բանուորի մասին... Նոր գրականութեան մէջ մարդկային կեանքի մէկ փոքրիկ երեսը կայ միայն... Պէտք է որ խօսուի նաեւ սիրոյ մասին, գեղեցկութեան մասին, երբ մեր շուրջը ամէն ինչ ազնուութիւն է, ազատութիւն եւ լրբութիւն... Պէտք է աւելի գեղեցիկ կեանք մը, որ լաւագոյն ըլլայ քան իրականը... Արդի գիրքերը ամոքում չեն պատճառեր, անոնք լեցուած են լպիրշ նկարագրութիւններով, համեմուած են ռամիկ եւ գէշ խօսքերով ու պոռնկագրութիւններով»...։ Պրոլետ գրողներն անշուշտ կը յիշեն Մոսկուայի ընթերցողներու համագումարի մէջ խօսուած այս խօսքերը...։ Նորէն ուզեցի յիշեցնել որ չմոռնան...։

Խանոյեանի հոգին կը թափառի այս քաոսին մէջ եւ կ'ոռնայ. «Եղիցի Գրիգոր Արծրունի»... «Եւ եղեւ Գրիգոր Արծրունի»... «Եղիցի լո՛յս... «Եւ եղեւ լո՛յս...

Եւ տեսէք Խանոյեանի լոյսը. «Շատերը յոգնեցնում են իրենց միտքը գեղարուեստական մի եղանակով տալու «այս օրուան կեանքը»։ Սակայն նա դեռ չի՛ ձեւաւորել, մշուշապատ է... իսկ մեր գրողները, եթէ նոյն իսկ նրանց մէջ կայ շնորհքի մի նշոյլ, դեռ անզօր են գեղարուեստական, հոգեբանական ներկերով ու կառուցուածքով տալ եղածը։ Ուստի նրանց փորձերը կը կրեն նկարչական խայլըզուած տեսարաններիս եղանակներ»...

Է՛ լա՛ւ, սիրելի Խանոյեան, ինչո՞ւ դուք «փորձ» ընէք. եւ անոնք ոչ. ինչո՞ւ դուք «խազխզէք», եւ անոնք ո՛չ... Գուցէ բան մը դուրս գայ... Սակայն այս դեռ ոչինչ, մինչեւ այսօրուան օրը այս մարդիկ մէկ կողմէն կը պոռան. «յստակօրէն ենք տեսնում ապագան», «մեր անցեալը պարզ է»։ Միւս կողմէն կը խոստովանին որ «այս օրուայ կեանքը» չեն տեսներ, եւ նա «մշուշապատ է»...։ Այս՝ ի միջի այլոց, որպէսզի անդրադառնան թէ «ձեւաւորուած» ու «մշուշապատ» մտածումով կարելի է ձեւաւորուած ու յստակ բանաստեղծութիւն գրել։ Անա թէ ո՞ւր են հասեր մեր գիտունիկները։

Այսպէս, ո՛չ միայն ապագային, այլ եւ ներկայէն յուսախաբ, Խանոյեանը կ'առաջարկէ նստիլ, ու, հետեւ, անցեալը, «յիշատակները» գիտել...։ «Ինչո՞ւ չեն գրում «յիշատակներ», նկարագրականներ Հայաստանի քաղաքացիական կռիւների մասին» հարցնում էր ռուս ընկերս... (լաւ լսեցէք, ինքն Խանոյեանը չէ բրած այս դիւտը, այլ «Ռուս ընկերն» է թելադրեր. Նորէն ու նորէն...)։

Ինչ որ է, լոյսը լաւ է, եթէ նոյնիսկ աթարէն ծագի։ Բայց պէտք է զգա՛յշ ըլլալ, որ աթարի կրակը բանաստեղծներու ձեռքն ու գրիչը չայրէ... Եւ որպէսզի չայրէ՝ պէտք է գրեն, «Հայաստանի քաղաքացիական կռիւների մասին... Ա՛յ, օրինակ, Կարսի, Ղազախի եւ Նոր-Բայազիտի ապստամբութիւնների մասին»։ Ուրիշ խօսքով, բանաստեղծներու յիշողութիւնն իբրաւունք չունի երկննալ ու տարածուիլ 1920էն՝ կամ Մայիսէն այն կողմը մինչեւ Նարեկն ու Նարեկացին...

Լաւ է երբեք չխօսիլ, որովհետեւ միեւնոյնն է, ինչքան ալ վիճինք 1×1=1, եւ անկէ ուրիշ արտադրեալ կարելի չէ սպասել...։

ԵՕ-ԿԱ

ՅԱՐԳԱ՛ՆՔ ՀԵՐՈՍԻՆ

Հայաստանի օդը, միա՛յն
իմ Թոքերուն չի բաւեր...
ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Սասուն ու Մուշ, Վան ու Դիլման, Կարին ու Սեբինք, Խոյ ու Զարուզի-Զոր, մինչեւ այսօր, անխախտ ու անայլայլ կը պահեն Անդրանիկի հմայքը ռազմի դաշտին մէջ, միշտ միեւնոյն անարգ թշնամիին դէմ։ Որքան բիրտ ու անողոք է եղեր թշնամիին բռնութիւնը, այնքան խոյանք է տուեր մեր մարտական ուժը։ Ազատութեան ոգին բոցեղէն թեւեր է տուեր անոնց, որոնք ուխտաւորներու պէս, Չերմեռանդ ու երկիւղած, անդաւաճան ու խանդավառ, մեր հեզ ժողովուրդի հոգիին մէջ կրակ են ցաներ, գիտակցուած ու արդար գաղափարներու յաղթանակին համար։

Ինկա՛ն անոնք բոլորն ալ, փա՛ռք անոնց...

Տիտաններ էին անոնք մեր յեղափոխութեան պատմութեան կարմիր ծոցին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան փառաւորուած կուրծքին տակ։

Անյայտ ու անծանօթ են անոնց շիրիմները, դիւցազներգութեան ու առասպելի, երգի ու փառքի նիւթ են անոնց անունները։

Անդրանիկը մէկն էր այդ տիտաններէն, ամէնէն ժողովրդականը, գուցէ ամէնէն բախտաւորը, որոնց աչքին տակ վիրաւոր պատմութիւն մը սահեց ու արշալոյսէն մինչեւ վերջալոյս...

Վշտացած ու մորմոքած քաշուած էր Քալիֆորնիա, հայ ժողովրդի աչքէն ու յիշողութենէն հեռու...

Անսխալական չէր Անդրանիկ։ Ան ալ մարդ էր եւ մարդկային։

Փորձ ու մեղկ օրերու ժխորին մէջ, վտիտ խնճեր շրջապատեր էին զայն, չփոթեր էին գաղափարները, փախեր էին կշիռները, վառեր էին կրքերը. յետինները դարձուցեր առաջին, առաջինները յետին։ Ծանր էին թանձր մառախուղ մը անոր պայծառ հոգիէն ներս, իբրաւցին եղեր էր անիրաւ, անզրդուելին՝ յետադէմ։

Ով որ կը մօտենայ անհանգիստ մտքով ու կրքով անոր արժէքին ու գործին, պատասխանատու կը մնայ պատմութեան անաչառ դատաստանին առջեւ։ Մինչեւ չշողիանան կրքերն ու արձակուած ափափոյ վճիռները, դժուար է արդարօրէն գնահատել Անդրանիկն ու իր գործը։ Ան ցանած է մնայուն սերմեր հայ ժողովրդի հոգիէն ներս, որոնք յաւէտ կ'ապրին ու կը բողբոջին։

Մեր պատմութեան ողբակոծ չորս պատերուն մէջ, մէկ օրէն միւսը Անդրանիկներ չեն ծնիր։ Եզակի դէմքեր են անոնք, որ կը պլպլան ու կ'անցնին։

*
* *

Փոքր ժողովուրդի մեծ զաւակն էր Անդրանիկ։ Ճգնաժամային բոպէներուն Անդրանիկ ժողովուրդն էր, ժողովուրդն ալ Անդրանիկն։ Փոխադարձ մնագդային կապ մը կար իր եւ ամբոխին մէջ, որ աւելի մոգական էր, քան գիտակցական։ Իր անունը կը հնչէր ժողովուրդի բերնին մէջ յաղթանակի մը պէս, կը մեծնար ու կը ծաւալէր եւ կը դառնար սարսափը թշնամիին, պատսպարանքը բարեկամին, երկիւղը հարեւանին, փափօրիկը դաւաճանին։

Անթիւ դրուագներ կան անոր անունով հիւսուած, անոր անունով շաղախուած։ Իր անպաճոյճ խօսքերով գիտէր ելեկտրականացնել ռազմութիւններ եւ հրել ռազմի դաշտ։

Անգամ մը Կարինի մէջ, 1918ի նահանջի գիշերը, օգնութեան եկած էր Խնուսի գունդը։ Իր ձեռքով փամփուշտ կը բաժնէր անոնց եւ կ'ըսէր մաշած ձայնով.

— Վաղը արիւնով պէտք է ներկուի այս քաղաքը։ Դուք ամէնքդ պիտի քալէք թշնամու դանկերու վրայէն, կենաց եւ մահու պայքար պիտի մղէք. կամ մենք կամ թշնամին։ Վերջին փամփուշտը ձեզ համար պահեցէք, որ թշնամիին ձեռքը ողջ չիյնաք։

Օրերու ճամբորդութենէն, ձիւներուն մէջ, յոգնած ու պարտասած էր այդ գունդը։ Սակայն, առանց շունչ առնելու մեկնեցաւ ճակատ։

Շատ պատմական էր այդ գիշերը։ Կռիւը կը մղուէր Երզրումի դռներուն տակ, ժամերու հարց էր մեր գոյութիւնը։

Լուսադէմին նահանջը կը վճռուէր։ Հայ զինուորն ու գաղթականը թիկունքը տուած թշնամիին, կը թափէր Կարսի դռներուն առջեւ։

Ով որ կրնայ թող փրկուի։ Այդպէս էր Կարնոյ նահանջը...

...

Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի արիւնահեղ ճակատամարտներուն առեն, Անդրանիկ իր գունդով Լոռիէն կ'անցնի Դիլիջան եւ այնտեղէն ալ Նոր-Բայազիտ։

Արարատեան ընդարձակ դաշտին մէջ պատառ մը հող ունէինք այդ առեն մեր մեռելները թաղելու։

Անդրանիկ, իր գունդով կ'անցնի Զանգեզուր, առանց պարէնի, առանց ռազմամթերքի։ Սիւնիքի ապստամբ քաջերը կը միանան անոր եւ երկիրը մէկ ծայրէն միւսը կը վերածեն միատարր զանգուածի մը։ Հայաստանի Հանրապետութեան ամրացման համար Անդրանիկ անուրանալի դեր է խաղացած Զանգեզուրի մէջ։ Տարի մը շարունակ Անդրանիկ Հայաստանի ծայրագաւառներուն մէջ բարձր պահեց հայկական զէնքի ու զինուորի հռչակը եւ թշնամիի երեսին նետեց «Հայաստանի օդը, միա՛յն իմ Թոքերուն չի բաւեր» պատմական խօսքը։

Եւ յիրաւի անոր այդ խօսքերուն մէջ, տակաւին մինչեւ այսօր, կ'ապրի հայ ժողովուրդն իր դատով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն իր գոյութեամբ, հայ գաղթականն իր բաղձանքով։

Այո՛, սերունդնե՛ր պիտի քալեն այդ ճամբով, ո՛ւր որ ալ ըլլան, ի՛նչ պայմաններու մէջ ալ գտնուին, մինչեւ որ հայկական անկախութեան նաւը խարիսխ նետէ խաղաղ ջուրերու մէջ։

Ազգերը մէկ օրէն միւսը չեն հնձեր իրենց արեան գինը։ Յամառ ու սրբազան պայքարը կը նուիրագործէ միայն անոր ազատութեան գաղափարը եւ օր մըն ալ բախտաւոր սերունդ մը կը մտնէ իր օջախի չեմէն ներս եւ կ'լսէ.

«Հայաստանի օդը, այժմ կը բաւէ մեր բոլորի Թոքերուն։»

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

մեր Թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն, չգրաղիլ եւ չզբաղեցնել մեզ տեղական ծանօթ լրագիրներու գրած սուտերը հերքելով կամ անոնց ակներեւ լրբութեանց պատասխանները հրատարակելով։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Եւրոպայի պատգամ. ժողովը, որ երկար ատենէ ի վեր ծրագրուած էր, բացուեցաւ խորհրդակցական ձեւով, անցեալ ուրբաթ իրիկուն Փարիզի մէջ։

Ներկայ էին՝ Փարիզի, Մարսէյլի, Շուանվիլի, Ռօնի Սու Պուայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն պատգամաւորները։ Վիէնի մասնաճիւղը Փարիզի վարչութեան լիազօրութիւն տուած էր պատգամաւոր մը նշանակել. իսկ Լիոնը, Վալանսը, Պորտօն ու Ինչպէս նաեւ Պելճիքայի մասնաճիւղերը ո՛չ պատգամաւոր ղրկած էին, եւ ոչ ալ գրած իրենց բացակայութեան շարժառիթները, որոնք նիւթական միջոցներու չգոյութեան արդիւնք էին, համաձայն մասնաւոր ճամբով առնուած տեղեկութիւններու։ Նմանապէս կը բացակայէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պելվիլի, Իսի-լէ-Մուլինոյի, Շավիլ-Վիրօֆլէյի եւ Պուա-Քոլոմպի պատգամաւորները, ինչպէս նաեւ Իրերահասկացողութեան եւ Համաձայնութեան նպատակով հրաւիրուած Հայ Մարզականի եւ Ֆութպոլ Քլիպ Արմէնիայի ներկայացուցիչները։

Այս զգալի բացակայութեանց փոխարէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պատգամ. Ժողովի նախաձեռնարկ Մարմին Հրաւէրին պատասխանելով, Քան Կուժօն Փողոցը փութացած էին Հօկի զանազան մարզական կազմակերպութեանց անունով փարիզաբնակ խումբ մը հայրենակիցներ, որոնք տրամադրութիւն կը յայտնէին գործակցիլ եւ միանալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, եթէ երբեք արգելիչ պատճառներ չըլլային այս մասին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր պատգամաւորները անխտիր համերաշխական բուռն ոգիով մը տոգորուած, սիրով ընդառաջ երթալ կ'ուզէին Հայ մարզական շարժման սատարելու կոչուած ո եւ է անկեղծ առաջարկութեան ու պատրաստակամութեան։ Այս միակ եւ հիմնական տեսակէտով ալ, պատգամ. խորհրդակցական ժողովը, յետ երկար վիճաբանութեանց, երբ Հօգինոց յանձնախումբի մը պաշտօն տուաւ, որպէսզի Հայ Մարզականի վարիչն ալ հրաւիրելով, միասին գտնեն համերաշխութեան գետին մը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.էն ցարդ հեռու մնացած մարզական ընկերակցութիւնները ձուլելու հայկական միակ եւ համազգային միութեան մը նշանաբանին ու դրօշին տակ։

Այս Յանձնախումբը իրեն յանձնուած գործը աւարտած էր հետեւեալ Շաբաթ օրն իսկ, ըստ իրեն տրուած հրահանգին, եւ Հայ Մարզականի ներկայացուցիչն եղած կրկնակ հրաւէրին անպատասխանելի մնալուն հետեւանքով, համերաշխութեան եւ միութեան փորձը կատարուած էր մէկ կողմէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու եւ միւս կողմէն Հօկի մէկ իրաւասու անդամներուն միջեւ ու պսակուած յաջողութեամբ։ Երկու կողմերը կազմած էին համաձայնագիր մը եւ ստորագրած, թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իբրեւ մարզական եւ չէզոք կազմակերպութիւն մը, հեռու պիտի մնար քաղաքական որ եւ է վէճէ եւ աշխատանքէ եւ պիտի ջանար իր աջակցութիւնը չզլանալ ի Հայաստանի վերաշինական ձեռնարկներուն ու գործակցութիւն հաստատել հոն գործող մարզական հիմնարկութեանց հետ ունենալով միշտ բարեկամական զգացումներ Հայաստանի հանդէպ։

Համաձայնութեան յօդուածներով Հ. Մ. Ը. Մ.ը ոչինչ կորսնցներ. ըլլալով արդէն եւս անկուսակցական եւ համազգային միութիւն մը։ Հայաստանի աւելի ճիշդը հոն գտնուած մարզական տարրերուն հետ գործակցելու եւ կապ պահելու փափաքն ո՛չ մէկ նորութիւն կը պարունակէր։ Այս ուղղութեամբ Հ. Մ. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղն ... երկու քանի մը տարի առաջ ... գիմնաստիկը երկրագործական ... միջոց Արամայիս Երզնկեան (երբ ան Փարիզ կը գտնուէր) ... ապա Հայաստան մեկնող ... րիկեանի միջոցով. անհրաժեշտ պարագաներ էին թէ Հ. Մ. Ը. ... սիրով պիտի կապուէր երկրին մարզական հոգի վրայ ... տարար, այս նպատակով ... ստորագրութեանց տեքսերը. Հօկի մարզական կազմակերպութեանց ու մարզիկ ներկայացուցիչը մանաւանդ, ... մէկ ... երաշխիք կրնան ներկայացնել ... եղածը պարզ աչքբացութիւն չէ եւ թէ կրնան իրենք ... գեցութիւն բանեցնել ... մօտ՝ մարզական տեսակէտով ... յաստանն ու գաղութները ... գնելու համար։ ... Հ. Մ. Ը. Մ.էն ներս քաղաքական թեամբ չգրադելու իրենց ... տումը թո՛ղ մնայ չմոռնան ... շատ եռանդուն մարզական ... կայացուցիչները իրենց ... տեւ, ինչպէս շեշտեցինք ... կուսակցական կամ այլ նկատ... պիտի գտնեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ... քերուն մէջ։

Այս համերաշխագրի ... վրայ ալ, Հօկի մարզական ... դերը ձուլուած յայտարարուեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ, եւ պատգամ ... ժողովի պաշտօնական նիստի ... եղաւ Շաբաթ իրիկուն, ... Քան Կուժօն փողոցի հասր... տեղին։

*
* * Երկու շաբթէ իրիկնային նիստին, տեղի ունեցան ... թիւնները, ըստ հ... պատգամաւորական ժողովի յանձնախումբ... Արեւմտեան Եւրոպայի ... վարչութեան։

Ըրբ Վարչութեան ... ընտրուեցան.— Պ. Պ. ... Վահրիճեան, Փ. Համբարձում... կարօ Ուշաքլեան, Ս. ... Ֆպտունի, Աբէլեան եւ Մարտ...

ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Վերջերս երկիրը շարունակ դողայ եւ զանազան երկրատարածներու եւ աղէտներու մատնուի։

Ռուս երկրաբան մը, ... Մուսքայլեֆ, որ հետազօտութիւններ կատարած է ... տանի եւ ուրիշ երկիրներու բոլոր տեսութիւնները ... Նոր եզրակացութիւն մը ...

Ըստ իր դիտողութիւններ... այս երկրաշարժները կը ... հին գիծի մը վրայ, որ ... պէս ուղիղ կը դառնայ ... գունդին շուրջ. Այդ գիծը ... Սան-Ֆրանչիսկոյէն 1906ի ... բաշարժը), Ճիքակոյի եւ ... Նորքի հարաւէն, Լիզպոնէն ... սինայէն, Պալքաններէն, ... Թուրքիստանէն մինչեւ ... եւ կը վերջանայ դարձեալ ... Ֆրանչիսկօ։

Փրոֆէսէօրը կը կարծէ ... երկիրը հետզհետէ պաղելով ... գիծին ուղղութեամբ ճեղքուածքներ կը բացուին։ Եւ այդ ... ճեղքուածքներն են, որ ... շարժներ կը պատճառեն ... բաբար։

Այս դիտողութիւնները ... քան հետաքրքրական ... Անգլիոյ երկրաբանները ... րեցին ռուս գիտնականը ... անցնիլ, Լոնտոնէն պարգեւ... համար իր տեսութիւնները ... տոնի երկրաբանական ըն... թեան առջեւ։

ԽՄԲԱԳ.

«ԳԼՈՒԽ ԿՏՐՈՂՆԵՐԸ»

...փրկիչի համայնա-... սպառնալիքները կամ-... կուսայինն, արիւնը հո-... նորէն երէկուան ցոյցե-... յամթացքին: Շատեր մեռան, ... սուր կառքեր ժողովեցին ... դիակներ . . . գե-... վիրաւորներուն ... չէ թէ բստ համայ-... խուսայ ... փրկիչի բոլոր համայնա-... արժապատուու-... վիրաւորուած է խորա-... որովհետեւ մեր կարմիրնե-... թ ջահ վառօդը կրակ չա-...

...նչուչու. այս արդիւնքը դժ-... չէր գուշակել, բոլոր նման ... «յեղափոխութիւն»ները ... կրակ առնել, երբ ... ճգնաժամքի ու ծի-... անմիջեւ մը թափէ անոնց ...

...ոնց որ, Ամերիկացիները ... ոչմարտութեան աւելի տեղ-... եղեր: Հրաշալի ծիծաղ ... ծիծաղին ու կը ... Լ.Թ.Է կ'ուզես, փորձէ ... յեղափո-... սլամ-պուռմը տնկել, ... կը բան, ծիծա-... կամ կը ... կը վիրաւորուիս' դուն ... ժողովուրդը գիտէ ... ալ, կը պահէ իր ... Համայնավարները ունի ... սափլուած են ... ընել: Իսկ մեր ... ունի ուժ եւ կը ... պայծ:

... կը թելադրեմ ձեզի. եթէ ... ունիք, թունդ մը ... սպառնա-... համար. Մի ըսէք թէ ... կը թափա-... ըւրք , այլ ... «Մենք կը թքենք գլուխ ... վառօդը»:

... կը բաւէ. Գլուխ-կտր-... ախորժակը կը կորսի ...

Փ. Օտեա

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՋՈՀԵՐԸ

«Ազդակ» կը տեղեկանայ թէ ... մէջ շոգենաւային հայ ... նոր զոհեր ծգած ... մէջ: Դամաս-... Հալէպէն եւ Պէյրութէն 150 հայ գաղթականներ 65 սուր ... Հարաւային Ա-... համար կամ-... բրած են ... որոնք շարունակ կը ... գամոնք: Հայ գաղթա-... որոնք շաբաթէ մը ... յոյսով իրենց տուներն ... ծախած էին, ոչ ... մեկնիլ, ոչ ալ կրնան ... տանիլ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի հաւաքածոյ չսլաքող ... բաժանորդներէն եւ ընթեր-... կը խնդրուի մեզի ու-... 431 եւ 444 թիւերը, ... հետ փոխանակելու ...

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն,

Թաւրիզ, 1 Սեպտ.

Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս արքեպս. Օգոստոս 14ին հացկերոյթ մը տուաւ Առաջնորդարանին մէջ, ի պատիւ Ատրպատականի հայ եւ ասորի ազգաբնակչութեանց պատգամաւոր Զօրա խան Սագինեանի: Հրաւիրուած էին թեմական խորհուրդի, պատգամաւորական ժողովի, կուսակցական, վաճառականական եւ ազգային հիմնարկութեանց անդամներ, քահանայական դասը, բժիշկներ եւ այլն, շուրջ քառասուն հոգի:

Առաջնորդը քանի մը խօսքով բնորոշեց Զօրա խանի եռանդուն գործունէութիւնը պարսիկ խորհրդարանին մէջ, յօգուտ Ատրպատականի հայութեան եւ Ասորիներուն:

Վաճառական Պ. Զիրրայէլ Բուդաղեանը պարզեց Զօրա խանի գնահատելի գործերը, շեշտելով, որ ազգային մարմիններն ալ ամէն կերպով պիտի աջակցին անոր:

Ապա հետզհետէ խօսեցան Պ. Պ. Ալ. Յովհաննէսեան, Գ. Յակոբեան, Յակոբ Տէր Յակոբեան, որոնք ծանրացան Զօրա խանի պարտականութեանց վրայ:

Զօրա խանը, շնորհակալութիւն յայտնելով մասնաւանդ Առաջնորդին, ներկայացուց իր գործունէութիւնը եւ յոյս յայտնեց թէ այսուհետեւ հայութիւնը մեծապէս պիտի օգտուի Պարսկաստանի վերածնունդէն:

Այս առթիւ յարգանքի եւ երախտագիտութեան արտայայտութիւններ եղան 5000ամեայ Իրան իրանի արդի վերածնող Րիզա Շահ Փահլավիի, պարսիկ ժողովուրդի, կառավարութեան եւ զինուորականութեան մասին եւ բաժակներ առաջարկուեցան:

Ազգային եւ ժողովրդական խմբերգներ եւ մեներգներ առանձին հաճոյք պատճառեցին հրաւիրեալներուն, որոնք գոհ տպաւորութեամբ հեռացան ժամը 12ին:

— Օգոստոս 11ին Թէհրանէն Թաւրիզ հասաւ Պարսկաստանի կրթական Նախարարը, որուն այցելութեան գնաց Հայոց առաջնորդը, Զօրա խան Սագինեանի հետ: Նախարարը պիտի այցելէ Ատրպատականի գաւառները երկրի կրթական կեանքը ուսումնասիրելու համար:

Կառավարութիւնը որոշած է Ատրպատականի մէջ մեծ զարկ տալ պարսկերէնի ուսուցման:

ՄԱՍԻՍ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՍԱՆԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Աղեքսանդրիոյ «Հայ Գիւղատնտես Սաներու Օգնութեան Յանձնախումբ»էն ստացանք հետեւեալ կոչը.—

«Քաջ Անդրանիկը մեռաւ, արցունք ձեռքին մէջ:

Սուրով եւ Արօրով:

Ազգային հերոսը, պայքարի այս հոյակապ տիտանը եւ այս անզուգական հայրենասէրը, Քալիֆորնիա ագարակի մը մէջ կը փակէ իր աչքերը հողին վրայ:

Անհաւական խաղաղասիրական շքեղ զգացումներով օժտուած հայորդին, բանակցիլ արիւնոտ թաթերու ճնշումին տակ միայն, բանի եւ ակամայ, իր արօրին խոփերը ձեւափոխած է սուրի եւ սուինի, պաշտպանուելու համար հիւսիսէն եւ հարաւէն արշաւող բարբարոսներու հարուածներուն դէմ:

Անգամ մը որ խաղաղութիւնը տիրած է Հայաստանի մէջ, փոքրեները թեւ են առած, հնոցները եօթնապատիկ ճարճատած, սուր ու սուին, ծախ ու ծնծղայով, նորէն փոխուած են առջի խոփերու եւ բահերու:

Այս աղաղակող ճշմարտութեան չքնաղ եւ ցայտուն մէկ օրինակը չի՞ կազմեր միթէ հերոս Անդրանիկին կեանքը որ թշնամիին դէմ, տարիներ շարունակ սուր ու սուին ճօճելէ ետքը, երբ խաղաղ վայրի մը մէջ կը գտնուի, հոգ չէ թէ անիկա ըլլայ օտար հողի վրայ, անմիջապէս կը փարի արօրին, բնութենէ ետքը բնութեան դէմ պայքարելու համար: Ամբողջ պայքար մը եղած չէ՞ միթէ Հայուն կեանքը: Ֆրանսացիները, նմանօրինակ զօրավարները, այսինքն անոնք, որոնք պատերազմի ժամանակ զէնքով եւ խաղաղութեան ժամանակ արօրով կը ծառայեն հայրենիքին, «Զինուոր - Մշակ» կը կոչեն:

Մեր «Հայ Զինուոր Մշակ»ին յիշատակը պանծացնելու համար, Յանձնախումբս մը բանայ հանգանակութեան տոմար մը, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ հաւաքելու եւ գոյացած գումարով «Զօրավար-Անդրանիկ» անունով երեք գիւղատնտես ուսանողներ պահելու համար համալսարաններու մէջ: Ամէն Հայ պարտաւոր է մասնակցիլ այս գերազանցապէս ազգային հանգանակութեան:

Երբ այս սաները, շրջանաւարտ ըլլալէ ետքը Հայաստան վերադառնալով, սկսին հողագործութեան, հայրենի հողը, որ յագեցած է ողբացեալ զօրավարին եւ ընկերներուն մաքուր արիւնովը, չքնաղօրէն պիտի արտադրէ պղնձագոյն զորշ ցորեններ' սպառազէն, սուսերամերկ զինուորներու նման, ցից եւ սուր քիստերով, եւ որոնք երբ Արարատի ծոցին մէջ շղթայակապ Արտաւազդի վառօղաբոյր, հրացայտ եւ ծծմբահոտ շառաչովը ալեծփին, այդ բոսորագեղ ցորենադաշտը, իբրեւ «Անդրանիկը քաջ իր ընկերներով» բանակ' պիտի հնչեցնէ վրէժի ռազմերգը ապագայ սերունդներու ականջին:»

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի սիւնակները բաց են արձանագրութեանց համար: Գոյացած գումարները պիտի ղրկուին Յանձնախումբին, որ արդէն շատ մը սաներ կը պահէ Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի գիւղատնտեսական վարժարաններուն մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԱԶՄԱԼՈՅԾ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նկատի ունենալով Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան ներկայ կազմալոյծ վիճակը, իբրեւ միութեան անդամ, պարտք կը զգամ միութեանս անդամներուն ընդհանրապէս, իսկ հիմնադիր անդամներուն մասնաւորապէս, ուշադրութիւնը հրաւիրել:

Ինը ամիս է որ ներկայ վարչութիւնը ընտրուեր է եւ սակայն այդ ինը ամսուան ընթացքին երկու կանոնաւոր ընդհանուր ժողով չէ գումարուած: Իսկ Փետրուարէն ի վեր ոչ մէկ դրական գործունէութիւն, որովհետեւ վարչութեան անդամները անհամաձայն ըլլալով իրարու հետ եւ ամէն մէկը իր անձնական գրաւումին ետեւէն ինկած, բոլորովին երեսի վրայ են ձգեր Միութիւնը, որ առաջները Մարսէյլի մէջ գնահատելի գործունէութիւն ունենալուն համար ամբողջ հասարակութեան վստահութիւնը կը վայելէր:

Ներկայ վիճակին համար պակաս մեղաւոր չեն նաեւ հիմնադիրները, որոնք այս վիճակին ականատես ըլլալով հանդերձ, քար անտարբերութեամբ կը լռեն: Վերջերս կը լսեմ թէ վարչութիւնը, որ անուանական էր եւ իր հեղինակութիւնը կորսնցուցած, սկսեր է միութեան անունով եւ պաշտօնական թուղթերով զանազան գործեր տեսնել:

Իբրեւ Վասպուրականցի, միութեան այս ցաւալի վիճակը տեսնելով, կոչ կ'ընեմ հիմնադիր եւ սրտցաւ անդամներուն, որպէսզի թօթափին իրենց կրաւորական և անտարբեր դիրքը ու հետաքրքրուին իրենց հիմնած Միութեան ներկայ վիճակով: Եթէ անհնար կը գտնեն Միութեան շարունակութիւնը, թող պաշտօնապէս և հրապարակաւ լուծեն զայն, եւ կամ անդամակցութեան պատճառները վերցնելով, սկսին նոր եւ եռանդուն գործունէութեան: Մինչեւ այդ, վարչութիւնը ո՛չ մէկ իրաւունք ունի Միութեան անունով գործելու:

Վարդ-Պատրիկ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՀԱՆՔԵՐԷՆ

ՔԵՐԻԵՐ.— Քերիերի երկաթի հանքին մէջ աշխատող 15—20 երիտասարդներս խոր կսկիծով իմացանք «Յառաջ»էն Անդրանիկի մահը:

Օրաթերթ «Յառաջ» լայն բացաւ իր էջերը մեր սիրելի հերոսին կեանքն ու գործը պատկերացնելու: Մեր կողմէ աւելորդ պիտի ըլլար խօսիլ այդ ուղղութեամբ:

Թէեւ մենք Քերիերի երկաթահանքի բանւորներս, ուզեցինք բանալ մեր համեստ քսակները, Անդրանիկի յիշատակին յուշարձան մը կանգնելու նպատակով, սակայն կ'ուզենք Շապին Գարահիսարցիներուն տալ այդ նախաձեռնութիւնը: Թող Ամերիկայի Շ. Գարահիսարցիներու կեդրոնական վարչութիւնը ձեռնարկէ մեր անմահ հերոսին մարմինը փոխադրելու Հայաստան եւ յաւերժացնելու անոր յիշատակը:

Մ. Թ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

S. C. CHOISY ԵՒ ԱՐՄԷՆԻԱ 0-0

Կիրակի օր հինգ հարիւրէ աւելի բազմութեան մը ներկայութեան կատարուեցաւ այս կարեւոր մրցումը' Շուազիի փառք տը Ծիօրին մէջ:

Շատ արագ եւ կանոնաւոր խաղարկութենէ մը վերջ, երկու խումբերը հաւասար մնացին 0-0: Երկու խումբերուն ալ պաշտպանողական գիծերն էր որ փայլեցան: Եթէ Արմէնիայի յառաջապահները լաւ խաղային, կրնային յաղթանակը ապահովել: Հայ խումբին նման Շուազին ալ ունի առկուն եւ երիտասարդ խումբ մը, որ ներկայիս լաւ կազմի մէջ է:

Խաղը սկսաւ ժամը ճիշտ 4ին յարձակողականով ... խաղը ... գաշարժութեամբ եւ լաւ խաղարկութեամբ նեղը դրին հայ պաշտպանողականը: Բայց արարդիւն: Զասր վայրկեան վերջ, ... նեղը դրին ֆրանսական խումբի պաշտպանողականը: Այսպէս փոխադարձաբար գնդակը մէկ բերդէն միւսը կ'երթար առանց ոեւէ արդիւնքի մը յանգելու: Եւ Ա. խաղամասը վերջացաւ առանց որ կողմերէն մէկը նշանակէտ մը ընէ:

Նիստախաղին Արմէնիայի սղացքը լաւ եւ մեթոտիկ փասերով հասան հակառակորդի բերդին առջեւ եւ երկար ատեն նեղը դրին անոնց բերդապահը, ...

Իրենց կարգին Շուազիի յառաջապահներն ալ կանոնաւոր յարձակումներով դէպի հայ բերդը յառաջացան բայց միշտ ետ մղուեցան: Եւ շարունակաբար երկու խումբերն ալ յարձակողականներ գործեցին, առանց արդիւնքի եւ խաղը վերջացաւ 0-0:

Առաջին խաղամասին Շուազիի խումբը քիչ մը առաւելութիւն ունեցաւ հայ խումբին վրայ, իսկ երկրորդին հայ խումբը կը տիրապետէր:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Տեւրանժ կին մը, որ մինակուկ կ'ապրէր իր տանը մէջ, լամբարը շրջեց պառկած պահուն: Բարիւղը թափեցաւ անկողինին մէջ եւ կրակ առաւ անմիջապէս: Բոցերը պաշարեցին դժբախտ կինը, որ այրեցաւ երբ օգնութեան հասան դրացիները, ծերունին մեռած էր:

ԱՌԱՆՑ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԻ.— Մարսիլիոյ ծովեզերքը, ժայռերու խոռոչի մը մէջ գտնուեցաւ կնոջ մը դիակը, դէմքը բոլորովին անճանաչելի, հագուած' վարդագոյն շրջազգեստ մը, մազերը մանչու նման, ձեռքին' հարսնութեան մատնի մը, եւ ուրիշ մը, որ ունի կապոյտ եւ սպիտակ քարեր:

Դիակէն քիչ հեռու, ուրիշ դիակ մը այր մարդու:

Անոնց ինքնութիւնը անծանօթ կը մնայ:

ԻՆՉՊԷ՛Ս ՃԱՇԵԼ.— Երիտասարդ մը մտաւ ճաշարան մը եւ փառաւոր ճաշ մը ըրաւ: Ցետոյ խառնեց գլուխը, չփոթեցաւ, գոյնը նետեց եւ ըսաւ.

— Դրամապանակս կորսնցուցեր եմ: Հոս մօտիկ փողոց մը կը բնակիմ: Երթամ բերեմ դրամը:

— Հարկ չկայ յոգնելու Տարան միասին առէք, վճարեցէք անոր, ըսաւ ճաշարանապետը:

Եւ ճաշողն ու ծառայողը միասին գացին: Մտան փողոց մը: Երիտասարդը բարձրացաւ վեր եւ վար չիջաւ այլեւս: Տարան, անհամբեր, դիմեց պանդոկապետին, որ պատասխանեց թէ չի ճանչնար տրուած անունով վարձակալ մը: Կանչեցին ոստիկան մը եւ սկսան խուզարկել պանդոկը: Ոստիկանը բացաւ ճամբէն, ուր մտեր էր ճաշողը:

Ցատկեց դուրս եւ փախաւ վար: Ոստիկանը հասաւ ետեւէն: Անծանօթը կրակեց ոստիկանին վրայ, որ պատասխանեց սպառնալիքով մը: Երիտասարդ անծանօթը խեղդուեցաւ, կանգնեցաւ, անունն ալ յայտնեց, բանտն ալ գնաց:

ԱՐՈՒԵՍՏ ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ.— Արուարձանի պանդոկները, ժամանակէ մը ի վեր, զոհ էին դարձեր գողութեան ճարպիկ մեթոտի մը: Մարդ մը, ինքնաշարժով կը ներկայանար պանդոկին առջեւ կը պարպէր քանի մը մնտուկ, կը պահանջէր վճարել հաշուեցուցակը, որուն վրայ գրուած էր պանդոկին վարձակալներէն մէկուն անունը: Պանդոկապետը կը վճարէր հաշիւը, իսկ երկուքը վարձակալը կը յայտնէր թէ ինք ոեւէ գնում կատարած չէ: Երբ մնտուկները կը բացուէին, կը տեսնուէր որ լեցուած են… բանջարեղէնի թափուած կեղեւներով եւ տերեւներով: Ոստիկանութիւնը սկսաւ հետապնդել եւ վերջապէս ձերբակալեց ճարպիկ գողը, որ բաւական դրամ շինած էր:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ

ԽԻՆՈՑՆՔԱՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ

ԽԵՆԴ ՄԸ

— Շատ լաւ, պատասխանեց Քարասօֆ

Եւ զեկայի խումբով շրջապատուած էր որ, կէս ժամ յետոյ մտանք Հըլուսէլպուրկ:

Կառավարիչը մեր ինքնութիւնը ստուգելէ եւ «Միլէնա Կուսքօսի մասին տեղափոխութեան հրամանին» ծանօթանալէ յետոյ, իր թիկնապահներէն մէկուն հրամայեց որ մինչեւ առաւօտ մեզի ընկերանայ:

Մինչդեռ դէպի քարափ կ'իջնէինք, ուր շոգեմակոյկ մը մեզի կը սպասէր, չկրցայ ինքզինքս արգիլել Քարասօֆի մատնանշելէ թիկնապահին վայելչութիւնը.

— Կ'երեւի հին բանակին պատկանող սպայ մըն է. հարցուցի:

Անեղծուածային ժպիտ մը ունեցաւ, յետոյ, զգուշաւոր ակնարկ մը նետեց իր շուրջը եւ մրմնջեց

— Միշտ հաւատարիմ:

Գոլչեվիստ սպան կանգ առաւ, իբր թէ շնթահար եղած ըլլար, ու ապշած' մեզ կը դիտէր: Ցետոյ հասկնալով, մեզի մօտեցաւ, ձեռքերը երկարած եւ իր կարգին կրկնեց.

— Միշտ հաւատարիմ:

— Կրողը տանի զիս, ըսաւ անմիջապէս, եթէ ինձ ալ աւելի խելացի մէկը ձեր մէջ չէկրատներէ գատ ուրիշ բան մը գուշակէ: Չեմ գիտեր թէ' ինչ ընել կուզաք հոս, բայց ամէն բանի մէջ եւ ամէն բանի համար, ձեր տրամադրութեան տակ եմ:

— Գիտեմ, սիրելի Նասիմովիչ, պատասխանեց Քարասօֆ, եւ գիտեմ նաեւ թէ՛…

— Ինչպէ՞ս, անո՞նս ալ գիտէք, գոչեց սպան: Սակայն հոս գտնէ, իմ անունս…

— Այդ ալ գիտեմ, Միշէլ Քօստրումօֆ

— Զարմանալի՜…

— Բայց ես, երբ միասին մանկլաւիկներու խումբին մէջ էինք, քեզ կը կոչէի Նիա-Նիա …

Խորապէս յուզուած, սպան մօտեցաւ իշխանին եւ զայն դիտելով'

— Քարասօ՞ֆը արդեօք, հարցուց, ցած ձայնով:

Բարեկամս, գլուխը ծռեց իբր հաստատում

— Ուրեմն, ըսաւ սպան, մեծ դէպքեր տեղի պիտի ունենան հոս:

Ցետոյ ինծի դառնալով

— Թերեւս, պարոն, գուշակէք գիտեր, բայց մենք, ամէնէն մեծէն ամէնէն փոքրը, բոլոր համախոհներս, կը հաւատանք Քարասօֆի ինչպէս Աստուծոյ:

Քարասօֆ յուզուած' բազուկները բացաւ Նասիմովիչի, որ փղձկուն, նետուեցաւ անոնց մէջ:

— Ահա օր մը, որ ճերմակ քարով պիտի նշանակեմ:

— Երանի թէ նոյնը կարենայինք ըսել այս գիշերուան համար ալ, պատասխանեց Քարասօֆ: Եւ հիմա, ճամբայ ինկանք. երթանք ճակատելու վագրին հետ

— Ո՞ր վագրը, հարցուց սպան:

— Բայց, Թէոտորովիչը:

Սպան խորամանկ ժպիտ մը ունեցաւ:

— Երբ գիտեմ թէ ան ծանր չպիտի կշռէ ձեր բազուկներուն, չարժեր վրան խօսիլ:

Արիկան սակայն, փոխնակիք մէկն էր քիչ մնաց որ ի միտս մեզի ճանչնայինք զայն:

ՈՂՋՈ՛ՅՆ, ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Կառավարիչին կողմէ, հեռաձայնով լուր առած ըլլալով, Թէոտորովիչ' որուն կ'ընկերանային զինուած չեկիստներ, մեզի կը սպասէր կղզիին նաւամատոյցին վրայ:

Կապիտ եւ չար դիմագծերով, չէկ հսկայ մըն էր Թէոտորովիչ. իր մէջքը եւ անդամները կարծես կացինի հարուածներով յղկուած էին, կաղնիի կոճղի մը վրայ:

Ըմբիշի լաւ կազմուածք մը:

Բայց ըմբիշ մը որուն բութ գանկը եւ բարակ շրթները կը մատնէին իմացականութեան պակասը

Շատ չեկիստներու պէս, նորսեւ կաշիէ զգեստ մը հագած էր, եւ կուրծքին ձախ կողմէն կախած էր սովետներու կարմիր աստղը: Մէջքին կապած էր մեծկակ ատրճանակ մը եւ ձեռքը բռնած էր եզան ջիղէ պատրաստուած խարազան մը:

Անմիջապէս որ ցամաք ելանք, ձեռքը երկարած եւ բամբ ձայնով մը արտասանեց նուիրական բանաձեւը.

— Ողջո՜յն, ընկերնե՛ր:

— Ողջո՜յն, ընկեր պատասխանեցինք, ամէնքս մէկ բերան:

— Ի՞նչ հով փչեց որ այս կողմերը ինկաք, ընկեր Ալասիէֆ, սկսաւ:

— Ո՛հ, ոչինչ բան մը, պատասխանեց Քարասօֆ. տեղափոխութեան հրաման մը գործադրելու կուգամ:

— Տեղափոխութեան հրամա՞ն. վա՛յ. հետաքրքիր է: Մոսկուա որ սովորաբար կը տեղեկացնէր քու ժամանումդ, լուր չտուաւ այս անգամ:

— Արդիւնեւ չափազանց գաղտնի է:

— Ա՛հ, լաւ. կը հասկնամ:

Նոյն իսկ անհրաժեշտ է որ հոս ոչ ոք կասկածի մեր պաշտօնէն: Ամենափոքր անզգուշութիւնը կրնայ շատ յոռի հետեւանքներ ունենալ:

(Շար)

Թարգմ.' Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Թղթակիցը կը կարծէ թէ Պէնի Պէրիթ կազմակերպութեան գործունէութիւնն ալ մեծապէս պիտի կրճատուի։ Պէնի Պէրիթ տարիներ առաջ հիմնուած մարդասիրական ու ընկերային կազմակերպութիւն մըն է եւ ունի բազմաթիւ անդամներ։ Մեծ ազդեցութիւն ունի Հրեաներուն վրայ։ Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններէն մէկն ալ այն է որ յիշեալ կազմակերպութիւնը կը քաջալերէ Հրեաները՝ պահպանել իրենց ինքնութիւնը եւ արգիլել զանոնք ձուլուելէ Թուրքերուն հետ։

Թուրքիոյ մէջ երբեք շեշտուած հալածանք չէ կատարուած Հրեաներուն դէմ, որոնք օրինապահ եւ օգտակար ազդակ մը եղած են։ Գիտակից Թուրքեր կը հաստատեն թէ պոյքոթ մը դժբախտութիւն պիտի ըլլայ Թուրքիոյ, ինչպէս հրէութեան համար։

ՖՐԱՆՔԵՒՌՈՒՍ ԴԱՇԻՆՔԸ

Թայմզի Թղթակիցը խօսելով ֆրանսայի նախարարական խորհուրդին այն որոշումին վրայ թէ ֆրանսայի եւ խորհրդային միութեան միջեւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու մասին Ռուսիոյ առաջարկը նկատի պիտի առնուի, կը գրէ.—

Առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Մոսկուայէն ոչ-միջամտողական եւ ոչ-յարձակողական դաշինքներ կնքելու առաջարկ եկած է, թէեւ յայտնի էր թէ խորհրդային կառավարութիւնը յուսահատական ջանքեր կ'ընէ մեղմելու համար թերթերու հակապոլշեւիկ պայքարը, ջանալով իր բարեմտութեան եւ բարի նպատակներուն համար զանազան հաւաստիքներ տալ։ Ոչ-միջամտողական դաշինքը նկատողութեան արժանի չէ, քանի որ «դիւանագիտական յարաբերութեանց» պայմաններուն մէջ կայ արդէն։ Ոչ-յարձակողական դաշինքն ալ շատ չի շահագրգռեր Ֆրանսան, բայց քանի որ Լեհաստան այդ տեսակ դաշինքի մը մասին սկսած է բանակցիլ Ռուսիոյ հետ, ֆրանսական կառավարութիւնը այս առիթէն պիտի 'օգտուի' իր դաշնակիցին աջակցելու համար։

Եթէ երկու պետութիւնները ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու ըլլան, Ֆրանսա կրնայ առարկել թէ այդ մասին չի կրնար բանակցութիւններ կատարել մէկու մը հետ, որ օտար բանակի զինուորները դասալքութեան հրաւիրող կոչի մը տակ ստորագրած է։ Այս պէտք է ըլլայ ներքին իմաստը «գեկոյց»ի վերջին նախադասութեան, որ կը թելադրէ Պրիանի ամէն ապահովութիւն ձեռք առնել՝ բանակցութեանց սկսելէ առաջ։ Այդ ապահովութիւններէն գլխաւորը պիտի ըլլայ Ռաքովսքիի յետս կոչումը։

Գալով պարտքի խնդրին, կառավարական շրջանակներու մէջ շատ յոյս չունին որ գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ, որքան ատեն որ Խորհրդային Միութիւնը կառչած կը մնայ համայնավարական սկզբունքներուն։ Լիթվինոֆի յայտարարութիւնը թէ Ռաքովսքիի միջնորդէպէն առաջ այս մասին կարգադրութիւն մը ծրագրուած էր, զուտ պրոպագանտա է։ Վարչապետ Փուանքարէ բացէ ի բաց յայտարարեց թէ չի կրնար ընդունիլ կարգադրութիւն մը, որ չընդունի հատուցում ընել ֆրանսացի սեփականատէրերուն, որոնց գոյքերը ազգայնացուած են խորհրդային կառավարութեան կողմէ. մինչ պոլշեւիկները բացարձակապէս կը մերժեն այս սկզբունքը։

Իսկ Տէյլի Թէլէկրաֆի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ.

Ոչ-յարձակողական դաշինք մը առաջարկելով Ֆրանսայի, Սովետներու նպատակն է «չէզոքացնել» Ֆրանսան այն ձեւով ինչ ձեւով որ չէզոքացուցին Գերմանիան եւ այսպէս արգիլել կազմութիւնը մեծ պետութեանց դիւանագիտական միակ ճակատի մը խորհրդային կառավարութեան դէմ։ Ֆրանքեւռուս դաշինքի մը կնքումով, Գերմանիա չպիտի կրնայ օգտուիլ անցած տարի Մոսկուայի հետ կնքած դաշինքէն։

.՝. Թայմզինակէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է ետ կանչել Ռաքովսքին, եթէ Ֆրանսա բացարձակ պահանջ ընէ այդ մասին։

Ամերիկա դեսպան կը ղրկէ Թուրքիա

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի օր հոն հասած է Թուրքիոյ ամերիկեան նոր դեսպանը՝ Ճօզէֆ Կրիու։ Ինչպէս յայտնի է, Պոլսոյ բարձր-կոմիսար ծովակալ Պրիսթոլի մեկնումէն ի վեր, Թուրքիոյ մէջ ամերիկեան բարձրաստիճան ներկայացուցիչ չկար։ Լօզանի դաշնագիրը ամերիկեան խորհրդարանին կողմէ վաւերացուած չըլլալով, Թուրք եւ ամերիկեան կառավարութեանց միջեւ մասնաւոր կարգադրութեամբ մը Ճօզէֆ Կրիու դեսպան նշանակուեցաւ։ Միացեալ Նահանգներու հանրապետական կուսակցութիւնը կ'ուզէ Լօզանի Դաշնագրին փոխարէն մասնաւոր համաձայնագիր մը կնքել երկու երկիրներու միջեւ բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատելու համար։ Նոր դեսպանին ղրկուիլը այս ուղղութեամբ առնուած առաջին քայլն է։

Բերայի [illegible] շուրջ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն.—

Ոստիկանութիւնը քննութիւնները կը շարունակէ, հրոսախումբին միւս անդամները երեւան հանելու համար։ Ասկէ զատ քննութիւն կը կատարուի նաեւ հասկնալու համար թէ ուրիշ հաստատութիւններու դէմ ալ յարձակումներ պիտի գործուէ՞ին թէ ոչ։ Այս խնդիրները պարզելու ատեն ոստիկանութեան պիտի օժանդակեն երկու լրատուները՝ Նիզամէտտին եւ Վահան։

Հարցաքննուած չարագործները բոլորն ալ խոստովանած են իրենց յանցանքները։

«Ագշամ»ի համաձայն, տակաւին յայտնի չէ թէ ձերբակալուած Ճօրճի Գարագոչը հրոսակներու մեղսակից Ճօրճի՞ն է, թէ ոչ։ Խնդրոյ առարկայ մեղսակից Ճօրճին, տոմսակին հայթայթելու պատրուակով 250 ոսկի առած է հրոսապետէն, եւ այս գումարը խլելու համար Պոլսէն փախած է։

Կատարուած քննութեանց համաձայն, դէպքին օրը կատարուած ընդհարումի ընթացքին 10 վայրկեանի մէջ 74 գնդակ արձակուած է։ Ասոնցմէ 24ը ոստիկաններուն, իսկ 50ը չարագործներուն կողմէ արձակուած է։

Երէկ դիազննարանին մէջ տեղի ունեցաւ հրոսապետ Մէրճան Ալթունեանի դիազննութիւնը, որու հետեւանքով հանուեցան մարմինին մէջ մնացած գնդակները։

Մեռեալ երկու ոճրագործներուն — Մէրճան և Յովհաննէս — մարմինները յանձնուեցան Բերայի եկեղեցին, ուր քահանայ մը կատարեց կրօնական վերջին արարողութիւնները, որմէ յետոյ մեռեալներ փոխադրուեցան եւ թաղուեցան Շիշլիի գերեզմանատան մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ փլէռ սըլ լա Հիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ. Շրջանային ժողովի հարցերու քննութիւնը։

"Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը

ԼԻՈՆ

Հոկտ. 1 Շաբաթ երեկոյ Յրդ Քաղաքապետարանի սրահը։ Մանրամասնութիւնները շուտով եւ առանձին յայտագրով։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

Հոկտ. 2ին։ Մանրամասնութիւնները շուտով։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԱԼՖՕՌՎԻԼ

2 Հոկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նախաձեռնութեամբ երիտասարդաց միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Թաղային խորհուրդի, Զ. Ո. Միութեան եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի։ Առաւօտուն հոգեհանգիստ եկեղեցին։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. Պ. Ե. ԹՕԼԱՑԵԱՆԻ եւ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

իր Զ. տարեշրջանի բացման առթիւ կուտայ իր Ա. ներկայացումը

24 Սեպտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՎ ԺԱՆ-ԷՔԱՌԻ ԳԼՈՒԽԸ ԳՈՐԾՈՑԸ

ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՌ ՅՈՒԶԻՉ ՏՌԱՄ 4 ԱՐԱՐ

Եւ ԱՊԱՐԱՆՋԱՆԸ, կատակերգութիւն 1 արար

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ս. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Գ. Փափազեան, Օր. Անահիտ եւ Պ. Պ. Երուանդ Թօլայեան, Տրդատ Նշանեան, Վահրամ Սվաճեան եւ Արտաշէս Գմբէթեան

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ.— 25, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲ

BOIS COLOMBES - Théatre Municipalի մէջ Այս կիր. ժամը 2.45ին

"ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ„

Օր. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ կողմէ «հարէմի պարը»։ Կը նուագէ ԹԱՌԻՍԹ ԱՐԴԱՐ

ԳԻՆԵՐԸ՝ 10, 7.50 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ ժամագործ K. Hovhannessianի, 2 Rue Victor Hugo, Bois Colombes.

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին, Փօն Թատրոնի մէջ

"ՆԱՄՈՒՍ„ (5 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին գաղութիս լաւագոյն ուժերը գիներ՝ 10, 7 եւ 5 ֆր.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ուսան. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Floria Ճաշարանի վերնայարկը։

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէն, Սարսէլի մէջ պիտի տօնէ սգատօնը անզուգական հերոս Անդրանիկին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նոսի մէջ։ Կը խօսի ընկ. Վ. Համբարձումեան։

Հ. Յ. Դ. Կրասի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ զաւակս Ղեւոնդ Տէօվլէթեան 21 տարեկան, բնիկ Եօզղատցի, մայրը Էնկիւրիցի, աքսոր գացած է կեսարիայէն, անցեալ տարիներ Պէյրութ տեսնուած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Simpat Deuvletian, 18—20 Rue de Bézon Courbevoie, Seine France.

Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Ղալմօղաչ գիւղէն Սիմոն Տէր Աբէլեան [illegible] կը գտնուէր [illegible] 144 N. 70 St. եւ յետոյ 151 East 26th St New York. Իմացնել՝ իր եղբօր Համբարձում Տէր Աբէլեանի, 19bis Rue des Brochets.

— Կը փնտռուի Արմուտաղ գիւղացի կարապետ Ջաթալեան, որ Պօլսոյ ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Տիվրիկի Աշուղէն գիւղացի կարապետ Թօրիկեանի, 3 Rue d'Austerlitz, Paris (12e).

— Սիրարփիկ Վարդանեան 25 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս Վարդանեան, մօր անունը Նազլը, 1915ին ընտանեօք աքսորուած է Համս եւ շրջանները։ Լուր տուողին կարեւոր նուէր։ Իմացնել՝ Mr. Jacques, 151 Av. de la République, Courbevoie (Seine).

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Seferianի 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Եզէկիէլ Ճիղեկեան, Շապին Գարահիսարի Ազուտաւ գիւղացի։ Հօր անունը Յակոբ, մօրը՝ Մաննուշ։ Տեղեկացնել՝ Ա. Ճիղեկեան, Etablissements H. Pellet. Vienne (Isère).

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անդրիասի եւ իր շրջանի Հայրենակց. Միութիւնը Թէյասեղանի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին բոլոր անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցները ինչպէս նաեւ համակիրները։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ։ Մուտքը ազատ է, հասցէ՝ Place Nationale, 127 Rue du Point du Jour, Billancourt.

Հանրակառք թիւ 32 փոխ տը Վէրսայլէն, թիւ 1 փոխ տը Սէն [illegible]

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻի

"ՋԱՐԼՍԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mande (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն։ Կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն։

Գործ կը փնտռէ պատուաւոր եւ ընտանիքի տէր երիտասարդ մը, որ գիտէ ֆրանսերէն եւ հայերէն, ու պատրաստ է ստանձնելու ամէն գործ։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ հայ սպասուհի մը Bonne a tout faire). Դիմել՝ 5bis Rue Henri Martin, Melikian.

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16-18 տարեկան։ Դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ [illegible] վարպետ մը միայնուն կերպով։ Դիմել՝ ամէն օր 18—20 կամ կիրակի օրերը 10 12 Madame Baès, 123 Avenue de Neuilly, NEUILLY.

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վարձու են պարուէզով օդաւէտ սենեակներ եւ պզտիկ ափարթըմաններ։ Հասցէ՝ 20 Rue de Bezons a Courbevoie։ Հաղորդակցութեան լաւ միջոցներ ամէն տեղի համար։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ԿԱԶՄԱԾ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆ

Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան նախնական մշակում Դպրոցական առաջին եւ երկրորդ տարիներուն համար

Գրքին նպատակն է մեր փոքրիկներուն գրել սորվեցնել [illegible] առաջին երկու տարիներու ընթացքին գրել սորվիլ կը նշանակէ՝ 1) մաքուր ու կանոնաւոր գիր ունենալ, 2) ուղղագրական օրէնքներն ու [illegible] թիւնները յարգել եւ 3) մեր մտքերը գրաւոր կերպով արտայայտել [illegible] խմբագրելու վարժութիւնը ձեռք բերել։

Առաջին կէտի յաջողութեան համար անհրաժեշտ է, որ [illegible] օրինակը մշտապէս աչքի առաջ ունենայ եւ անոր հետեւի [illegible] ցարանը չունի։ Երկրորդ կէտի յաջողութեան համար կը [illegible] ընտրութեամբ, յաջորդականութեամբ ու կրկնութեամբ տրուած [illegible] կան վարժութիւններ, որ ընթերցարանը չի կրնար ունենալ. [illegible] կը հետեւի։ Իսկ գրաւոր արտայայտութեան ու շարադրութեան [illegible] ձեռք բերելու համար, անհրաժեշտ է, որ արտայայտուած նիւթը [illegible] հոգեկան աշխարհէն, իրենց առօրեայ կեանքէն ու շրջապատէն [illegible] անձնական հետաքրքրութենէն, պայմա՛ն մը, որ ամէն անգամ [illegible] չի կրնար ընթերցարաններու շատ աւելի բարձր լեզուական ու գեղարուեստական թեքսթին։

Այնպէս որ գրութիւն սորվեցնելու համար, գոնէ [illegible] չորս տարիներու ընթացքին, անհրաժեշտ է առանձին կերպով մշակուած [illegible] թեան դասագիրք մը միայն ընթերցարանով չենք հասնիր մեր [illegible] գիւնքին։ Այս համոզումն է եղած հիմքը «ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ»ու յօրինման, իբրեւ յատուկ գործնական ղեկավարութիւն մը գրել սորվեցնելու եւ իբրեւ լրացումը Ընթերցարաններու։

Գիրքը ունի հատուը ամփոփ ուղեցոյց մը ուսուցչին համար, [illegible] ձեռագիր գրութիւններ ու նկարներ նիւթին հիւսուած, նիւթերը [illegible] կեանքէն ու շրջապատէն առնուած փոքրիկ ամբողջական. յօդուածներ [illegible] տադրութեան, թելադրութեան եւ շարադրական նախապատրաստութեան [illegible] մար. այլեւ ուղղագրական ղեկավարութիւն ու դիւրացնող [illegible] կանոններ։

Գրքի գինն է բոլոր եւրոպական երկիրներուն համար [illegible] Դպրոցներուն 20% զեղչ։ Ճամբու ծախքը հեղինակին վրայ։ Ամէն [illegible] կանխիկ ճար։

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով՝ Mme. D[illegible]bossian, Avenue Ed. Branly, Chaville (S. et O.) France.

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ՝

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐուն երկրորդ աստիճանը, [illegible] երրորդ ու չորրորդ տարիներուն համար, այսինքն Շարադրութեան ու [illegible] կանութեան հիմնական թմբռնումները, գրաւոր ճամբով եւ [illegible] ինքնաշխատութեան վրայ։

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

Իվ-Սէն Ժերմէնի մէջ կը բանամ ասեղնագործութեան նոր աշխատանոց մը ուր պիտի ընդունուին շրջականերու մէջ բնակող կիներ եւ աղջիկներ։

Ամէն տեսակ ասեղնագործութիւն գիտցող կամ սորվիլ ուզող, նոյնպէս իրենց տան մէջ աշխատիլ ուզող անձեր կրնան դիմել իրենց մօտ եղող աշխատանոցներէն մէկուն կամ ուղղակի ինծի։

1. Mme. Vartanouchef, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.

2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).

3. Mme. N. Kévorkian, 66ter Allée de la Seine, a l'Ile St. Germain.

4. Mr. Keukdjian, 31 Rue Basfroi, XIe (Մէթրօ Վոլթէյր։ ժամը 8.30—9.30 եւ 1.30-2.30ին։

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Սեպտեմբեր 192[illegible]

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tcq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	"	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի "	Drachme	[illegible]
Լիր "	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	Frc Belge	[illegible]
Զուից. "	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Լգ. Փ. Յունիֆիէ I	Cr. Fonc. Eg	[illegible]
	II	[illegible]
"	III "	[illegible]
Թրք. Վիճ. Երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITION
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927 — 24 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 449 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎԱՅ ԽՕՍՔ

ԼՕԶԱՆԻ ՇՆՈՐՀՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Տոքդ. Նանսէն յուսահատած է իր ծրագրէն, Հայաստանի մէջ մաս մը ճահիճներ չորցնելու եւ գաղթականներ տեղաւորելու ձեռնարկէն։

Աւելի ճիշդ, յուսահատած է Ազգերու Դաշնակցութեան եւրոպականութեամբ դրամ ճարելու միջոցէն։

Այսպէս, Նորվեկիացի բեւեռախոյզը պայքարէ վախցող մարդ չէ, եւ իր անվհատ կորովին նորագոյն ապացոյցը տուեր է առջի օր, համաձայն վերջին լուրերու։

Քիչ անդին հրատարակած ենք այդ լուրերը։ Տոքդորը ձախող ճակտի խօսեր է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն հետ, մանաւանդ մեծ պետութեանց երեսին տալով իրենց յանցանքը։

Արդար եւ, կարելի չէ բառ գտնել որակելու համար «Մեծ»երուն ընթացքը. եսամոլ եւ տմարդի։ Ընդամէնը մէկ միլիոն ոսկիի խնդիր է ամբողջ եղածը, բայց անհաւասարկ երրորդ տարին է որ կը ծամծմեն, կը քաշքշեն, եւ իբրեւ եզրակացութիւն, կ'որոշեն նոր կոչ մը ուղղել.

— Աղքատ Ղազարոսին պնակն է, անտես մի առնէք...

Այս իրողութիւնը արձանագրած ատեն, դժուար է որակել նաեւ խորհրդային իշխանութեան ընթացքը։

Անհաւասարկ իշխանութիւն մը, որ 1923էն ի վեր մուրացկանի տոպրակ մը անցուցեր է վզին, ի խնդիր հայ գաղթականներու տեղաւորման, մինչ պահանջուած գումարին տասն անգամը կը ցանէ աջ ու ձախ, ապստամբութիւններ սարքելու համար Անգլիոյ կամ Չինաստանի մէջ...

Ներմակ թէ կարմիր, երկուքն ալ նստեցնելով միեւնոյն աթոռին վրայ, կ'ուզէինք երեւան հանել ուրիշ իրողութիւն մը։

Ծրագրի մը համաձայն, Թուրքիա այս անգամ ալ յետաձգած է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու դիմումը։

Գաղտնիք չէ թէ, կարգ մը պետութիւններ, եւ մանաւանդ Անգլիա, կ'աշխատին Ժընեւի ժողովին անդամագրել Թուրքիան։ Դիւանագիտական խաղ մըն է այս, երկու սիրակցորդ զինակիցները, Մոսկուան եւ Էնկիւրին անջատելու։

Բայց քէմալական Թուրքերը, իբրեւ արժանաւոր ժառանգորդները հանգուցեալ Պապը Ալիին, կատարելապէս իւրացուցած են երկու չուանի վրայ խաղալու արհեստը։ Եւ դիւրաւ չեն հրապուրուիր։

Նոյն իսկ աւելին։ Շատ վստահելի աղբիւրէ մը քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, վերջերս յատուկ ձեռնարկներ կատարուած են, Էնկիւրիի տրամադրութիւնները հասկնալու համար։ Թուրքերը, վստահ իրենց յաղթանակին եւ արժէքին վրայ, պարզապէս անհուրդի դրած են իրենց թեկնածութիւնը, պահանջելով.

1. Մշտական՝ տեղ ունենալ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ։

2. Մեծ փոխառութիւն մը ապահովել իրենց համար։

3. Անգլիա պէտք է յատկապէս ապահովէ Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը, որովհետեւ չեն հաւատար Ազգերու Դաշնակցութեան հաւաստիքներուն։

Ինչո՞ւ ծածկել,— Ազգերու Դաշնակցութեան յիսուն անդամները արժանի՛ են այսպիսի պատասխանի մը։

Միլիոնաւոր «անծանօթ զինուոր»ներու երիտասարդական արիւնը լղրճելէ յետոյ, իրենց յաղթանակը խայտառակ պարտութեան մը վերածելէ եւ Լօզանը ստորագրելէ յետոյ, ինչո՞ւ կը զարմանան որ Էնկիւրի այսքան ամբարտաւանացեր է։

Ինչպէս ամէն ժողովուրդ, պետութիւններն ալ արժանի են այն վիճակին որուն կը հանդուրժեն։

Ամէն անպատւութեան եւ դասալքութեան հանդուրժեցին Մեծերը, յաղթականները։ Թուրքիոյ բոլոր քմահաճոյքներուն առջեւ տեղի տուին։ Առանց կարմրելու լքեցին իրենց ստորագրութիւնը, պաշտօնական մագաղաթներու վրայ։ Լքեցին բոլոր գիրքերը, ճիշդ այնպէս ինչպէս 1922ին, երբ թրքական բանակը յաղթական կը յաջանար մինչեւ Տարտանէլ, բռնաբարելով Դաշնակիցներու հաստատած գօտիները։

Եւ անհաւասարկ տրամաբանական հետեւանքը.— Թուրքերը նկատի չեն առներ Եւրոպան։ Կ'արհամարհեն անոր պահանջները, ժամանակ որ իրենց կողքին է դարաւոր թշնամին, յեղափոխակա՛ն Ռուսաստանը։

Այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի չէ որ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները մինչեւ անգամ պայծառ գաղափար չունին Հայկական Դատի մասին։

Ութերորդ Ընդհ. Ժողովն է այս։ Մարդիկ փոխուած, օրակարգը շրջուած,— հազիւ քանի մը դէմքեր կը մնան, իբրեւ հրագէկ մեր ողբերգութեան եւ պահանջներուն։

Միւս կողմէ, հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներն ալ, ճարահատ, հազարումէկ ընթացիկ խնդիրներ դրած են սեղանի վրայ,— լքեալ գոյք, անցագիր, գաղթականներու տեղաւորում, անոնց իրաւական կացութիւնը, Հայաստանի ճահիճները չորցնելու ծրագիր եւլն.։

Այնպէս որ, բուն խնդիրը, այդ բոլոր ընթացիկ հոգերը լուծելու միակ միջոցը,— Հայաստանի ընդարձակման ու անկախութեան դատը մնացեր է մութին եւ մոռացութեան մէջ։

Կա՞յ մէկը որ գոհունակութիւն զգայ այս վիճակէն։

Տաժանելի է պատասխանել։

Ամէն պարագայի մէջ, գոհ են Երեւանցիները։ Անոնք բացորոշ կ'ըսեն. «Ազգային» դատէն միանգամ ընդ միշտ հրաժարած են Խորհրդային Հայաստանի բոլոր աշխատաւորները»։ [illegible]։

Չենք ուզեր խօսիլ ռամկավարներու մասին։ Որովհետեւ, անոնք եւ կան եւ՛ չկան։ Եւ՛ գոհ են եւ՛ դժգոհ։

Անո՞նք են միայն Լօզանի շնորհները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ԴԱՒԸ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ խօսելով Մ. Քէմալի դէմ սարքուած նոր դաւադրութեան մասին, դիտել կուտայ (11 Սեպտեմբեր).

— «Քէմալի եւ իր գործակիցներուն դէմ նոր մահափորձի մը երեւան հանուիլը ինքնին նշան է, որ անդորրութիւնը Թուրքիոյ մէջ երեւութական է եւ որ այդ անդորրութեան տակ կիրքերը կը շարունակեն մնալ բորբոքած, մինչեւ ծայր աստիճան։

«Միւս կողմէ՝ շարք մը ուրիշ նշաններ ալ կան, որ Թուրք հակաքէմալականները, մասնաւորապէս աքսորականները, ձեռքերնին ծալլած նստած չեն, այլ որ վերջերս, բաւականին կազմակերպուած ու զօրացած ըլլալով, բուռն թափով մը վերսկսած են իրենց պայքարը քէմալական բռնակալութեան դէմ։

«Ու կ'երեւի, թէ արտասահմանի մէջ հակաքէմալական Թուրքերը կրցած են ստեղծել քաղաքական կազմակերպութիւն մը՝ հաւանաբար որոշ բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւն ալ ստանալով եւրոպական այս կամ այն պետութենէն, որ հաշիւներ ունի Թուրքիոյ հետ։

«Այդ կազմակերպութիւնը բնականաբար փորձեր կ'ընէ արմատներ ձգելու Թուրքիոյ մէջ ալ, ստորերկրեայ աշխատանքներ կատարելու համար։ Եւ անհաւանական չէ, որ այդ նպատակով արտասահմանէն մարդիկ կը մտնեն Թուրքիոյ ներսերը։

«Կը թուի, թէ այդ մարդոցմէն է որ քանի մը հոգի կասկածուեր եւ ձերբակալուեր են քէմալական իշխանութեան կողմէ՝ ձեռնարկելով տեռորիստական դաւադրութեան մը մէջ։

«Ամէն պարագայի տակ, հակաքէմալականներու վերակենդանութիւնը ուշագրաւօրէն կը զուգադիպի Քէմալի բռնակալական վերջին գործերուն, որոնց միջոցաւ Քէմալ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովն ալ իրեն հլու հնազանդ գործիք դարձուց՝ վերցնելով ընտրութեան ամէն ազատութիւն եւ ինքն իսկ նշանակելով խորհրդարանի թեկնածուներն ու անդամները։

«Թէ՛ Քէմալի այս քայլերը եւ թէ՛ հակաքէմալականներու կենդանութիւնը կասկած չեն ձգեր, որ դժգոհութիւնը քէմալական բռնակալութեան դէմ Թուրքիոյ մէջ ոչ միայն վերցած չէ, այլ, ընդհակառակը, աւելի խորացած է։ Եւ բոլոր նշաններէն նայելով՝ օր ըստ օրէ կը բարդանայ ու կը վտանգուի քէմալական Թուրքիոյ ոչ միայն արտաքին, այլ եւ ներքին կացութիւնը...»։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մեր սեփական թղթակիցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 19 Սեպտ.

Երէկ, քաղաքիս թաղականութեան նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ ազգահանդէս մը ողբացեալ Անդրանիկի յիշատակին, Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ մէջ։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն։ Պատարագէն յետոյ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն։ Յատկապէս պատրաստուած մահարձանը շրջապատուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն։ Պսակներ զետեղուած էին յանուն Պուքրէշի հայ համայնքին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պուքրէշի մարմնին, Շապին-Գարահիսարի հայրենակցական Միութեան, Անդրանիկի զինուորներուն, Յոյս Օրիորդաց Միութեան։ Առաջնորդ Յուսիկ եպսկ. որ կը նախագահէր, յուզուած դամբանականի մը մէջ գրուատիքը ըրաւ ողբացեալ հերոսին։ Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Սարգիս Սարուխի, շեշտելով որ ներկայ սերունդը պէտք է շարունակէ Անդրանիկի սերունդին բացած ճանապարհը, յանուն հայ ժողովուրդի վերջնական ազատագրութեան։ Օրիորդներու խումբ մը կողմէ երգուեցաւ «Իբրեւ Արծիւ»։

ԹԸՆՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Տէմփսի-Թըննի մեծ կռփամարտին ներկայ եղան 170.000 հանդիսականներ, որոնք վճարեցին 2.500.000 տոլար։ Թըննի ստացաւ մէկ միլիոն, Տէմփսի 450.000 եւ կռփամարտի վարիչ Թէքս Րիքըրտ 610.000 տոլար։ Անթելի 22 կայաններ վայրկեանը վայրկեանին հաղորդեցին կռիւին մանրամասնութիւնները եւ 50 միլիոն կը հաշուուի թիւը այն սիրողներուն, որոնք աշխարհի զանազան կողմերը անթելով հետեւեցան լուրերուն։ Միայն Միացեալ Նահանգներու մէջ այս առթիւ գրաւի դրուած գումարները կը բարձրանան 10 միլիոն տոլարի։ Մեծամասնութիւնը Տէմփսի յաղթանակին կը սպասէր։ Փարիզի մէջ եւս մեծ թիւ մը կը կազմեն գրաւ բռնողները, որոնք գիշերը լուսցուցին Պուլվարի սրճարաններուն մէջ։

Առաջին շրջանին, Տէմփսի կը յարձակի և ձախձեռքով հարուած մը կը փակցնէ Թըննիի ծնօտին։ Թըննի ալ Տէմփսի աջ երեսին բռունցք մը կ'իջեցնէ։ Դիրկընդխառն կռիւի մը մէջ երկուստեք հարուածներ կը ստանան։ Հաւասար խաղարկութիւն երկրորդ շրջանին։ Երրորդին Թըննի կը սկսի յարձակողական։ Դարձեալ դիրկընդխառն կռիւ։ Տէմփսի վար հարուած մը կուտայ եւ ազդարարութիւն կը ստանայ։ Նոյնը կը կրկնուի յաջորդ շրջանին եւ ամբոխը կը սուլէ Տէմփսին։ Հինգերորդ շրջանին Թըննի գիտական խաղարկութեամբ մը դէպի չուանները կը քշէ Տէմփսին։ Վեցերորդին Թըննի հարուած մը կը ստանայ ականջէն, որ կ'արիւնի։ Եօթներորդին Տէմփսի կը յաջողի գգետնել Թըննին։ Հանդիսականները հեւասպառ ոտքի կը ցատքեն։ Իրաւարարը կը սկսի համրել, 9րդ երկվայրկեանին Թըննի կը կանգնի։ Տէմփսի կատաղի յարձակումներ կը կատարէ Թըննի գործը վերջացնելու համար, սակայն այս վերջինը ինքզինքը կը գտնէ եւ յաջող հարուածներ կուտայ Տէմփսիի։ Ութերորդին Տէմփսի յօնքէն արիւն կը ժայթքէ եւ մէկ ծունկը գետին կը դնէ, բայց շուտով կը կանգնի։ Իններորդին Թըննի կը շարունակէ հարուածել ծնօտը Տէմփսիի, որ արիւնլուայ վիճակի մէջ է։ Թըննի կը տիրապետէ կացութեան։ Տասներորդ եւ վերջին շրջանը շատ կատաղի եղաւ երկուստեք։ Թըննի յաջողեցաւ մեծ թիւով հարուածներ տալ Տէմփսիի դէմքին։ Ու երբ զանգակը հնչեց, կասկած չկար Թըննիի յաղթանակին մասին։

Դատաւորները կէտերով յաղթական հռչակեցին զայն։

Առաջին անգամն է որ մէկը կէս ժամուան ձեռական աշխատանքի մը համար կը ստանայ մէկ միլիոն տոլար (25,500,500 ֆրանք)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿՐԿԻՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

ՆՈՐ ԿՈՉ ՄԸ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Էքսէլսիորի Ժընեւ թղթակիցը կը հեռագրէ Սեպտ. 22 թուականով.—

Նորվեկիացի բեւեռախոյզը՝ Տոքթոր Նանսէն գրեթէ ամէն կողմ նկատուած է իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան փորձանք զաւակը։ Անիկա բառերը չի ծամծմեր եւ բացէ ի բաց կ'ըսէ ինչ որ կը մտածէ։ Այսպէս, այսօր կէսօրէն վերջ Խորհուրդի նիստին մէջ շիտկէ շիտակ մեծ պետութեանց երեսին տուաւ իրենց յանցանքը։ Տոքթորը չորս տարիէ ի վեր շատ մը դիմումներ կը կատարէ՝ ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ վարկերը այն փոխառութեան համար, որուն՝ շնորհիւ ոռոգումի աշխատանքներ կատարուելով պիտի յօգտագործուին հայ գաղթականներու ազգային օջախ Երեւանի Հանրապետութեան ընդարձակ հողերը։

Տոքթ. Նանսէն յայտնելէ յետոյ թէ հաստատապէս մտադրած է այս խնդիրը ներկայացնել Ընդհանուր Ժողովին, յայտարարեց թէ աւելի նախընտրելի է խոստովանիլ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձախողած է իր ձեռնարկին մէջ եւ լքել այս առթիւ պատրաստուած ընդարձակ ծրագիրները։

Խորհուրդը այս կարծիքէն չեղաւ եւ քուէարկեց բանաձեւ մը որով անգամ մը եւս կոչ պիտի ուղղէ զանազան ազգերուն, ի նպաստ հայ գաղթականներուն։ Պ. Պրիան խոստացաւ Ֆրանսայի աջակցութիւնը։

Այս մասին ուրիշ թղթակից մը կը գրէ.—

Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ, հրապարակային կարճ ժողովի մը մէջ, Խորհուրդը լսեց տոքթ. Նանսէնը՝ հայ գաղթականներու մասին։ Տոքթ. Նանսէն տեղեկութիւններ տուաւ հայ գաղթականները Երեւանի հանրապետութեան մէջ հաստատելու համար պետութիւններէն վարկ ստանալու իր ապարդիւն ձեռնարկներուն մասին։

Այս առթիւ Պ. Պրիան յայտարարեց որ թէեւ Ֆրանսա շատ զոհողութիւններ կ'ընէ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն համար, սակայն դարձեալ պատրաստ է շարունակել իր նիւթական աջակցութիւնը՝ տոքթ. Նանսէնի ծրագիրը իրագործելու համար։

Ռուսիա պիտի վճարէ՞ իր պարտքերը

Ֆրանս. մամուլին մէկ մասը կասկածով վերաբերուած էր խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆի այն յայտարարութեան մասին թէ ցարական պարտքերուն համար համաձայնութիւն մը ծրագրուած է Ֆրանսայի հետ։ Մոսկուայի պաշտօնական «Թասս» գործակալութիւնը այս առթիւ բացատրութիւններ պահանջած ըլլալով, Լիթվինոֆ հետեւեալ նոր յայտարարութիւնները կ'ընէ.—

— Բացարձակապէս կը հաստատեմ — եւ կ'արտօնեմ ձեզ հրապարակով ծանուցանել — թէ կատարեալ համաձայնութիւն մը գոյացած է խորհրդային եւ ֆրանսական պատուիրակութեանց միջեւ պարտքերու խնդրին մասին։ Ընդհանուր համաձայնութիւնը դեռ չէ ստորագրուած, անոր համար որ ֆրանս. պատուիրակութիւնը դեռ չէ ընդունած մեր առաջարկը վարկերու մասին։ Թէեւ այս վերջինին շուրջ սկզբունքային համաձայնութիւն գոյացած է, սակայն համեմատութեան մասին կատարելապէս կարելի չէ եղած համաձայնիլ։ Սակայն ամէն կամքած պիտի փարատի, երբ ֆրանս. հանրային կարծիքը հասկնայ բարի կամեցողութիւնը խորհրդային կառավարութեան, որ յառաջիկայ վեց ամսուան մէջ պիտի ընէ առաջին վեցամսեայ վճարումը՝ 30 միլիոն ֆրանք ոսկեդրամ։ Ռուսական արժեթուղթ ունեցող ֆրանսացի բաժնետէրերուն առաջին վճարումները պիտի կատարուին՝ անմիջապէս որ պարտքերու եւ վարկերու մասին ընդհանուր համաձայնութիւնը վաւերացուի, ինչպէս հրահանգեցինք Ռաքովսքիի՝ յայտարարել այսօր պատուիրակութեան։

Հավասի գործակալութիւնը պաշտօնական աղբիւրէ կը հերքէ այս հաւաստումն ալ եւ կ'ըսէ թէ ֆրանքօ-ռուս խորհրդաժողովի ֆրանս. պատուիրակութիւնը շուտով մանրամասն տեղեկութիւններ պիտի տայ այս մասին եւ ճշդումներ պիտի ընէ։

Սեւ Ծովու ռուսական ռազմափորձերը

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սեւ ծովու կարմիր նաւատորմին ռազմափորձերը, որոնք ընդհատուած էին երկրաշարժին պատճառով, վերսկսած են։ Այս շարքին ամէնէն նկարչագեղ ծրագիրն է յարձակում մը Օտեսայի վրայ։ Այս փորձը սկսաւ երկուշաբթի օր՝ ցամաք զօրք հանելու ձեռնարկով մը, միաժամանակ օդանաւով եւ հեղձուցիչ կազերով յարձակումներ կատարուեցան։

Ժողովուրդը, որ տակաւին իր ջղայնոտութիւնը կը պահէ երկրաշարժին հետեւանքով, մտահոգութեամբ կը դիտէ այս ռազմափորձերը։ Իշխանութիւնները բազմաթիւ կազի դիմակներ դրին հրապարակ՝ պատերազմի իրական պատկերը տալու եւ ժողովուրդը մղելու համար դէպի հակա-կազեան պայքար։ Նոյնպէս ժողովուրդին բաժնուեցան բազմաթիւ թռուցիկներ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅԷ ԱԶԱՏ ՁԳԵԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Հայերու ուղերձն ու խնդրանքները. —Շահը Հայերը կը նկատէ իբրեւ Իրանի հարազատ եւ հաւատարիմ զաւակներ.— կը հրամայէ որ պարսկահայ դպրոցները իրենց նախկին ծրագրով շարունակուին.— «Թաբրիզ» Թերթի կարծիքը հայ աշակերտներու եւ դպրոցներու մասին:

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 8 Սեպտեմբեր

Նախորդ թղթակցութեամբ յայտնած էի, թէ Սեպտ. 1ին, Թաւրիզ հասաւ Իրանի վեհապետ Րիզա Շահնշահ փահլէվին, որ Սեպտ. 6ին, իրիկուն յատուկ ունկնդրութիւն շնորհեց Ատրպատականի Առաջ. Ներսէս Արքեպս. Առաջնորդին կ'ընկերանային փոխանորդ Կ. Յ. Ա. Քահանան, Ատրպատականի պատգամաւոր Ջօրա խան Սագինեան եւ 14 հայ վաճառականներ։

Շահը, նահանգապետարանի պալատին մէջ ընդունեց Առաջնորդը եւ անոր ընկերացող շքախումբը.

Իրանի վեհապետը սիրալիր ձեռք տուաւ Առաջնորդին, որու կողմէ Ջօրա խան Սագինեանը հետեւեալ պարսկերէն ուղերձը կարդաց.

«Ձերդ վեհափառութիւն, Ատրպատականի հայութիւնը շատ ուրախ եւ երջանիկ կը զգայ ինքզինք, տեսնելով, որ Իրանի վեհապետը իր շնորհաբեր այցելութեամբ մեր մէջ կը գտնուի այժմ։

«Սակայն պիտի խոստովանինք, որ վերջերս մեր սիրտը տխուր է եւ մենք վշտացած ենք, որովհետեւ Իրանի կրթական նախարարութիւնը, հրահանգած է, ի շարս օտար դպրոցներու, որ Հայոց դպրոցներն ալ, ընդունին պարսից լեզուով դասաւանդութիւններ առաջինէն մինչեւ բարձր դասարանները, բոլոր դասական առարկաներու համար, բացի կրօնէն եւ մայրենի լեզուէն։ Պետական այս հրահանգը մեր դպրոցները փակելու պատճառ պիտի դառնայ, որովհետեւ դեռ փոքր մայրենի լեզուին անտեղեակ հայ մանուկը չպիտի կրնայ պարսից լեզուով կարդալ-գրել սորվիլ. Այսկէ զատ, կան բազմաթեւակ արգելքներ, որ հայ դպրոցները չպիտի կրնան շարք մը դասեր պարսկերէնով աւանդել։ Անտարակոյս ասկէ յետոյ մեր դպրոցները մեծ զարկ պիտի տան պարսկերէնի ուսուցման եւ Պարսից պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնն ալ բարձր դասարաններու մէջ պարսկերէնով պիտի աւանդուին։

«Շուրջ հարիւր տարի է, որ մեծն Իրանի մէջ Հայոց դպրոցները օրինակելի ծրագրով ու կարգապահութեամբ կ'ընթանան եւ եւ յոյս ունինք, որ Ձերդ Վեհափառութիւնը յարգելով մեր խնդիրը, պիտի արտօնէ, որ պարսկահայ դպրոցները ազատ մնան կրթական նախարարութեան վերջին հրահանգէն։

«Փահլէվի գերդաստանը, որ մեծն Իրանի այս վերջին տարիներու քաղաքական, տնտեսական եւ բարոյական վերածնունդը դարձնել յանձինս Ձերդ Վեհափառութեան, ճանաչուած ենք, որ պարսկահայոց դպրոցներուն պիտի շնորհէ այն արտօնութիւնն ու ծրագրային կրթական ազատութիւնը, ինչ որ վայելած են անոնք, հարիւր տարիէ ի վեր։

«Երկրորդ հարց խնդիրս այն է, որ Իրանի վեհապետը Պարսիկ եւ Հայ գիւղացիութիւնը ազատ կացուցանէ գիւղատէրերու ծանր հարկերէն, որպէսզի այդ խեղճ գիւղացիութիւնը կարենայ տնտեսական բաւարար կեանք մը ունենալ եւ օրհնել իր վեհապետի կեանքը։

«Իմ մաղթանքներս կ'աւարտեմ առ Աստուած, որ երջանիկ եւ երկար կեանք պարգեւէ Ձերդ Վեհափառութեան, թագաժառանգ իշխանին, բովանդակ գերդաստանին, ուժ եւ զօրութիւն տայ Իրանի քաջարի զօրաբանակին, զօրավարներուն եւ պարսից 5000ամեայ մեծ ժողովուրդին, որու հիւրընկալութիւնն ու հովանին կը վայելէ Հայութիւնը Մեծն Իրանի մէջ, դարերէ ի վեր

Առաջնորդ Հայոց Ատրպատականի՝ Ներսէս Արքեպիսկոպոս»:

Շահը այս ուղերձը ունկնդրեց հետաքրքրութեամբ եւ դառնալով պալատական նախարարին, տիրական շեշտով մը ըսաւ.

— «Թէմուր Թաշ, մի՞թէ Հայոց դպրոցներու, լեզուի եւ կրօնի վրայ բռնութիւններ կը գործադրուին մեր երկրին մէջ: Հայերը Իրանի հաւատարիմ, հարազատ եւ գործունեայ զաւակներն են։ Մի՞թէ զանոնք Իրանի մէջ ապրող ուրիշ ազգերու հետ կը համեմատէք, անոնք օտար չեն, ընդհակառակն հարազատ եւ սիրելի եղած են մեզ, դարերէ ի վեր»:

Պալատական նախարարը պատասխանեց.

— «Ձերդ Վեհափառութիւն, նկատելով, որ վերջերս օտար դպրոցները շատ ոտնձգութիւններ կ'ընեն մեր երկրին մէջ, ուստի եւ կրթական նախարարութիւնը (Մէարիֆ) դասերը պարսկերէն լեզուով աւանդելու հրահանգը տուած էր»։

Շահնշահը շեշտեց.

— «Այնուամենայնիւ պարսկահայութեան դպրոցները այդ հրահանգին ենթակայ չեն։ Հայոց դպրոցները օտար չեն, անոնք մերն են, մեր հովանիին եւ խնամքին առարկայ»։

Ապա խօսքը Առաջնորդին ուղղելով, Շահ աւելցուց.

— «Ձերդ Սրբազնութիւն, գացէք բանալ տուէք ձեր դպրոցները եւ ձեր ուզած ձեւով, նախկին ծրագրով շարունակեցէք ձեր դպրոցները։ Ես դեռ 15 օր այստեղ եմ, անհոգ եղէք, ձեր ուզածին պէս կը կարգադրեմ այդ հարցը, զի դուք եւ ձեր սիրելի ժողովուրդը այնպիսի ընթացք մը բռնած էք, որ միանգամայն կը համապատասխանէ Իրանի պետական շահերուն եւ քաղաքականութեան. Աւելորդ չեմ համարեր կրկնելու թէ ես այնչափ գոհ եմ թէ Ձերդ Սրբազնութենէն եւ թէ ձեր ժողովուրդէն, որու հաւատարմութիւնը, աշխատասիրութիւնը եւ ձեռներէցութեան կարողութիւնը շատ օգտակար կրնան ըլլալ վերածնող Պարսկաստանին»։

Ներսէս արքեպս. իր սրտագին գոհունակութիւնը յայտնեց Շահնշահին, որ Հայոց Առաջնորդի թեւը մտած, անոր հետ կը խօսէր մտերմաբար, սիրալիր եւ թուրքերէն լեզուով։

Ապա Շահը իր խօսքը հայ վաճառականներուն ուղղեց

— «Պարսկաստանի հայ վաճառականներդ գործի եւ չոր միրգի առեւտուրին շատ մեծ զարկ տուած էք, դուք ձեռներէց էք, ընդունակ եւ հմուտ, դուք պարսիկ վաճառականութեան առաջնորդներ պիտի ըլլա՛ք. Շատ ուրախ եղայ, երբ լսեցի, որ վերջերս սկսած էք միրգերը մեքենաներով չորցնել եւ զարգացնել չոր միրգի առեւտուրը»։

Իւրաքանչիւր հայ վաճառականի մասին Շահնշահը հետաքրքրուեցաւ եւ շատ գոհ մնաց տրուած պատասխանէն։

Այս տեսակցութիւնն ու խօսակցութիւնները տեւեցին կէս ժամ եւ Առաջնորդ ու վաճառականները հեռացան խիստ գոհ տպաւորութեամբ։

Հայոց դպրոցները, համաձայն Շահնշահի հրամանին, շուտով կը վերաբացուին եւ պարսկերէն լեզուի ուսուցման այսուհետեւ զարկ պիտի տրուի։

** Թաւրիզի մէջ կը հրատարակուի պարսկերէն շաբաթաթերթ մը, «Թաբրիզ»։ Այս թերթը, Սեպտ. 3ի թիւին մէջ կը նկարագրէ Շահին Թաւրիզ ժամանման հանդիսութիւնները, որոնց մասնակից եղան նաեւ Հայերը (Առաջնորդարան, վաճառականութիւն, աշակերտութիւն եւ ժողովուրդը

Թաւրիզի ազգային դպրոցներու հայ արինները դիմաւորելու գացին Շահը Այլադաւու կամ թոփ-հանէ կոչուած հրապարակը, ուր կանգնած էին նաեւ պարսիկ դպրոցներու աշակերտները. այս մասին «Թաբրիզ» թերթը կը գրէ.

« Հայ աշակերտները, պարսիկ դպրոցներու աշակերտներուն մէջ, արեւի նման կը փայլէին։ Անոնց հագուստները, կարգապահութիւնը իւրաքանչիւր բարեխիղճ ականատես կը մղէին ըսել որ եթէ Պարսիկները կ'ուզեն իրենց դպրոցներու յառաջդիմութիւնը, պէտք է օրինակ առնեն Հայոց դպրոցներէն եւ աշակերտներէն»։ Պարսիկ թերթը կ'աւելցնէ թէ «Շահնշահը հիւպատոսներէն անմիջապէս յետոյ ընդունեց Հայոց Առաջնորդ Ներսէս Արքեպս.ը»։

** Սեպտ. 7ին Շահը այցելեց Թաւրիզի լուցկիի գործարանը, որուն տէրերը, ոսկի տուփի մը մէջ նուիրեցին գործարանին լուցկին ցուփին կափարիչին վրայ նկարուած էր գործարանին նկարը։

** Սեպտ. 8ին Թաւրիզէն Թէհրան մեկնեցաւ պատգամաւոր Ջօրա խան Սագինեանը, ներկայ ըլլալու խորհրդարանի նիստերուն։

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հայաստանի պետական թատրոնը ներկայացումներու նոր եղանակին բացումը կատարեց Սեպտ. 20ին։ Շէնքը թէթեւ վերանորոգում մը կրած է։

Դերասանական խումբը նոյնն է։ Պայմաններու անհամաձայնութեան պատճառով, դերասանուհի Արուս Ոսկանեան չպիտի մասնակցի այս տարի։ Միւս կողմէ բանակցութիւններ կը կատարուին Բագուի և Թիֆլիսի հետ, նոր դերասաններ հրաւիրելու համար։

Խաղացանկին մէջ կան տօքթ. Բաղդասարեանի «Արբունու Անապատում», օտար թատերախաղերէն «Պուրգան», «Գայլեր» եւ «Վիլհէլմ Թէլ»։ Փորձեր կը կատարուին բեմադրելու Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները» եւ «Արեւելեան Ատամնաբոյժը»։

Պետական թատրոնին վարչութիւնը բանակցութիւններ կը վարէ դերասան Աբէլեանի հետ, Երեւան հրաւիրելու համար զայն։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի հաւաքածոյ չպահող մեր բաժանորդներէն եւ ընթերցողներէն կը խնդրուի մեզի ուղարկել 431 եւ 444 թիւերը, նորերու հետ փոխանակելու պայմանով։

ՄԵԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

ՀԱՅ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ձուլման եւ այլասերման շուրջ մեր քանի մը գրութիւններուն մասին, կարգ մը դիտողութիւններ եւ առարկութիւններ եղան։

Շարունակելէ առաջ, անհրաժեշտ կը նկատեմ փակագիծ մը բանալ։

Վտանգը կայ, ո՛չ ոք կ'ուրանայ։ Բայց, անոնք որ զայն խոշորացնելու մեր փորձին մէջ կը նշմարեն չափազանցում եւ յոռետեսութիւն, կը դիտեն միայն նեղ շրջանակի մը մէջ։

Մենք, խօսքը չենք ըներ չափահաս սերունդին, որուն համար ձուլում չի կրնար գոյութիւն ունենալ, այլ միայն համեմատական ուծացում։

Բայց նորահաս սերունդը որ եղերական ու յարափոփոխ կեանքի մը ցնցումներէն յետոյ, մարզուի իր նկարագիրը կը կազմէ օտար միջավայրերու համայնքին ու հանդարտութեանը մէջ, ի՞նչ ազդեցութիւններ պիտի կրէ, տարիներու ընթացքին՝ ստանալու համար իր ազգային ծագումին համապատասխան զգացումներու զարգացում, կամ ի՞նչ հզօր թելադրութիւն, որ անոր մատղաշ հոգիին խորը հաստատուի՝ իբր ուծացման դէմ հակազդում։

Հայ ապրելու համար, չի բաւեր Հայ ծնիլ։

Ու չի բաւեր օրն ի բուն տղուն յեղյեղել Հայու իր ծագումը։

Ազգային զգացումը որ բնազդական ուժ մը չէ, տղուն մէջ կ'արթննայ ոչ թէ ժառանգական տուեալներու համեմատ, այլ յաճախակի եւ այլազան թելադրութիւններով եւ անոր մէջ կը հաստատուի ու կը պահպանուի շնորհիւ ազդեցութիւններու, որոնց աղբիւրը դժուար չէ գտնել ազգային յիշատակներու, ներկայ գործունէութեան ու նոյնիսկ հեռանկարներու մէջ։

Բայց անցեալը որքա՛ն ալ փառաւոր ըլլայ, ներկան որքա՛ն ազնիւ, եւ ապագան թելադրական, կրնա՞ն օտարութեան մէջ մեկուսացած ազգային տղեկը փրկել ուծացումէ եւ հետեւաբար ձուլումէ։

Տրամաբանութեան եզրակացութիւնները հիմնուած պատմական փաստերու եւ ներկայ պայմաններու առարկայական դատողութեան վրայ, պարզապէս անողոք են։

Ֆրանսա եւ Իտալիա իրենց ամբողջ փառքերով, չկրցան կորուստէ փրկել Ամերիկայի իրենց գաղթականները։ Ֆրանսայի, Իտալիոյ մէջ եւ այլուր, հազարաւոր Լեհեր կան, որոնք այսօր, նոյն իսկ չեն յիշեր իրենց լեհական ծագումը։ Իսկ Հրեան՝ ուծացած կամ ձուլուած տասնեակ հազարներ կրնայ համրել ամէն տեղ։

Որովհետեւ ազդեցութիւնները որ տղուն պիտի ներշնչուին՝ անոր մէջ կերտելու համար ազգային անհատը, կը պահանջեն յատուկ միջավայր՝ բնական կամ գոնէ բարոյական սահմաններով:

Մեր դարաւոր գերութեան շրջանին, կրցանք մեր ինքնութիւնը պահել միայն հո՛ն, ուր փախագրեր կամ առեղծեր էինք ազգային միջավայր՝ յատուկ յատականիշերով, ամփոփ մանաւանդ եւ օժտուած՝ անհրաժեշտ բոլոր ազդակներով։

Բայց այսօր, պարագան բոլորովին նոյնը չէ։

Զմոռնանք երբեք թէ մեր կարգ մը կարեւոր գաղութներու բնորոշ վիճակը ցրուումն է եւ անկէ բխող անկազմ վիճակը։

Դարմա՞նը այս կազմալոյծ վիճակին.— Կեդրոնացում։ Բայց ի՞նչ կերպով։

Քաղաքակրթութեամբ եւ տնտեսապէս մեզմէ շատ բարձր օտար ամէն միջավայրի մէջ՝ չարիքին դէմ պայքարի մեր ճիգը որքա՛ն ալ բուռն ըլլայ, անկեղծ ու խանդավառ, մեզ պիտի տանի միայն կէս միջոցներու, որոնք չեն բաւեր վտանգը չէզոքացնելու, այլ միայն կ'ուշացնեն անոր վերջնական տիրապետումը։

Ու վտանգը՝ այլեւս ջարդը կամ աքսորը չէ, ո՛չ ալ արիւնախում բռնութիւն մը՝ իր երկաթով ու կրակով, որոնց դէմ կարելի ըլլար դնել մեր մարմիններուն ուժը ու սրտերուն կորովը։

Ծախ, հոյակապ ու դիւթական սեղմութիւն մըն է ան, թափանցող ու վարակող. Հայու մեր չտես աչքերուն համար՝ գեղեցկութիւն մը, թէեւ կեղծ, դիմակաւոր եւ ախտաբոյծ, բայց ամուր ու տիրական։

Եւ այս ահաւոր վտանգին հանդէպ, առանց յուսալքութեան, փորձ մը միայն կ'ընե՛նք, երեւան բերելու համար հայկական հոգիին տոկուն տարրերը։ Օտար ուժերուն դէմ կը փնտռենք պայքարի մեր կարելիութիւնները։

Գտա՞նք հաստատուն կռուան մը. կառչած կը մնանք անոր. իսկ եթէ փորձը մեր մտքերուն մէջ սեւեռեց համոզումը վերջնական պարտութեան. աւելի լա՛ւ. կը փութանք դէպի փրկութեան միակ ելքը, — փախուստ՝ որ արդէն, մեր քաղաքական արդի ուղղութեան թարգման, ենթագիտակցական դրդապատճառը կը թուի ըլլալ։ Անկախութիւնը որ կը հետապնդենք, բան խօ, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ օտար միջավայրերու վտանգէն ազգովին փախուստ՝ դէպի մեր հողը։

Բայց հասնելու համար այդ այդ ափը, կ'արժէ՞ր դրժել անցեալը իր աւանդներու թելադրականութեամբ, ներկան իր բոլոր ներշնչումներով ու կառչիլ՝ ապագայի ենթադրութիւններուն վրայ։

Այո՛, հասնելու համար վերջին գիտակցութեան, բռնելու համար փրկութեան մազ մը, կ'արժէ նոյնիսկ կուռքերու փաղանգ մը տապալել, եթէ անոնք չեն ծառայեր մեզ փրկելու վերահաս վտանգէն։

Բառերու սարսափը՝ այլեւս պէտք չէ կապէ մեր լեզուները։

Անհնար անցած է թմրելու հին խանդավառութիւններով։ Յիշատակներու գինովութիւնը, այո՛ պահ մը կ'ոգեւորէ մեզ, բայց կարճ պահ մը միայն, ու թերեւս կը թմրեցնէ գործելու կամքը, ու ո՛չ թէ դանդաղօրէն, հաճոյքով քալելու, այլ դէպի վերջին նպատակ՝ անձկութեամբ աճապարելու մեր ճիգերը։

Հին ու նոր արժէքներու վերադնահատումը, իր բացասական կողմերով պէտք է մտնենայ հայրենազուրկ ամբոխին։ Վտանգին վախը պէտք է տեղաւորուի անոր ղանկին տակ ու մտահոգութիւնը պէտք է տարածուի, բռնէ բոլոր մտքերը։

Որովհետեւ պարզ է։

Վաղուան սերունդին փրկութիւնը՝ այսօրուան սերունդին ձեռքն է. իսկ որպէսզի ան գտնէ իր պարտականութեան տարրերը, պէտք է սորվի տրամաբանել իր ազգային զգացումը։

Ի՞նչ կերպով։

Պարզապէս, ճանչնալով տկարութիւնը այն ազդակներուն, որոնց շնորհիւ կը յուսայ «հայ» սիրտը ապրցնել իր զաւկին մէջ։

Վախ չկայ որ ան, խորհրդածութեան ուժով, բոլորովին մղուի դէպի ուծացում։

Այսօրուան սերունդին մէջ, ամէնէն զօրաւոր ջիղը ազգային զգացումն է։ Իբր ազգային զգացումի պահապան ազդակներ, քանի՛ ան տեսնէ փոխարաբերութիւնը իր անցեալ ու ներկայ դափնիներուն, այնքա՛ն աւելի պիտի փարի թելին՝ որ իր մէջն իսկ է ու զայն փրկելու, իբր սերունդին փոխանցելու հոգը պիտի սեւեռի անոր մէջ։

Փրկութեան միակ ելքը,— Անկախութեան մեր ձգտումը,— այդ մտահոգութեան, անոր համոզումութեան մէջ է որ պիտի գտնէ իր ուժին յորդահոս աղբիւրը։

Բայց դեռ, պէտք է որ հասուն սերունդը՝ սորվի ճիշտ գինը կարել ներկայ Հայաստանին։

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ԹՐՔԱՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ օր «Մարտակ անելով գրեցինք թէ 126 թական ընտանիքներ հաս Պաթում։ «Խորհրդ. Հայաստան» կը գրէ թէ Օգոստ. 29ին ւան հասան 119 գաղթական տանիքներ։ 9 ընտանիք ցած են Սղխում, 2 ընտան Սեւաստոպոլի եւ 1 ընտան Թիֆլիսի մէջ։ Հայաստան ած 114 տուն գաղթականն 50 հոգի մնացին Ալեքսանդ պոլ, որովհետեւ Ալեքսանդ պոլի համար անհրաժեշտ հեստաւորներ էին։ Այս գա թականները, որոնք թուրք Սինոպ, Թրապիզոն, Կեսարի Եոզղատ, Ամասիա, Շ. Գարա սար, Բալու, Իզմիր, Կարին Վան, Սվազ քաղաքներէն, վերջին պատերազմին հա ուած էին Պոլիս։ Հոգաբար կան գործավարութիւնը գի տնտեսութեան վրայ թականները փոխադրել ւանի շրջանին գիւղեր արհեստաւորները, — դար հիւսն, ատաղձագործ, թիթ գործ, քարտաշ, մանկաբարձուհի, մնացին դաք։ Իրենց ազգականներ մատ Պոլսին վիճակն ալ է եւ պետական օգնութ պէտք չունին։

ՀԱՅԵՐԸ ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷ

(Հիւս. Կովկաս)

Մուրճ-Մանգաղի մէջ տակից մը կը գրէ (11 Սեպ թէ Արմաւիրի շրջանին ւէին հայկական համա վերջերս ձեռնարկած է տագոտութիւն մը կատար Արմաւիրի շրջանին մէջ մասին։ Մինչեւ այժմ հետազ ուած է Կրապոտկինի շր հետազօտութիւնները կը նակուին Լաբինսկ, Պետրոպա լովսկի, Նեւինկա եւ Բատ պաշինսկի շրջաններուն մէ

Կատարուած քննութեան համաձայն, կրթակա առկէտէն, Արմաւիրի վի լաւ է։ Քաղաքին մէջ կա հայկական նախակրթարան աշակերտով։ Ռուսական նախ կրթարանները կը յաճախ 535 հայ աշակերտներ։

Հայկական երկրորդա վարժարանին մէջ կան 12 շակերտներ։ Ռուսական րորդական վարժարանն մէջ հայ աշակերտներուն թ է 369։

Ընդհանուր գումար քին մէջ հայ աշակերտու թիւն է (հայկական եւ կան դպրոցներուն մէջ

Ամբողջ շրջանին մէջ հա շակերտութեան թիւը կը նի 2243ի։

Կրթական աշխատանք զոհացուցիչ են։ Սակայն ցինները հանրային խատանք չեն ուզեր կատա

Լաբինսկ, Կրապոտկին շրջաններու մէջ կան գ թիկ եւ շարժական դպրոց

Գաղթականներու հարց թարական վիճակ մը 9—10 տարի է, որ 2000 աւելի հայ գաղթականներ ած են Արմաւիր եւ իր շր ները։ Մինչեւ հիմա անոնք քաշքշեն իրենց թշուառ թիւնը։

Վերջերս ուզեցին տալ այդ հարցին, եւ 200—250 ընտանիք փոխուին զանազան վայր լեքսանտրապոլէն հասած թականները ղրկուեցան երկիրը։ Գիւղերուն մէջ ցին հողին կապուած չէ հետեւ հող չէ տրուած 100—120 ազգատ գիւղացի հանձքի առեն կը շրջին գիւղ, աշխատելու համար շին արտերուն մէջ։ Բոլոր ղացինները կ'ուզեն հողատ թիւն ընել, բայց պետութ հող չի տար։

Հայոց մեծամասնութիւն բնակի Արմաւիրի մէջ։ Նե մինսկի, Լաբինսկի, Կրապո կինի, Պետրոպավլովսկի բնակին 2000 — 3000 Հայեր։

ԽՈՒՐԴԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՍՈՒՂ Է

…Հանրածանօթ գիտոս ծախու է … խմբագիրներուն, … անոնց, որոնց ժամա- … սուղ է:

… առեւտրական գրասենեակ … անծանօթ, ա- … մարդ սկսաւ գալ վայրկեան … գրասենեակս դէմ եւ … ծանօթութիւն ընել: Հարկ ե- … միջոց մը գտնել, այսպէս խօս- … սովորական խօսակցու- … ձանձրոյթէն.

… սլաքէն հետեւեալ … թրատելով այցե- … որ կարճ խօսին, իսկ … հարցումներուն որոնք ա- … եւ սովորաբար, պի- … ինծի, առաջուց կը … գրաւոր, ու- … ժամավաճառ չըլլամ:

Հարց. - Ի՞նչպէս եմ.
Պատ. — Շնորհակալ եմ:
Հարց. Ուրը ի՞նչպէս է:
Պատ. — Հոգս չէ, ինչպէս … այնպէս թող ըլլայ:
Հարց —Լրագիր կը կարդա՞մ:
Պատ.— Եւ միայն սակարանը կը կարդամ:
Հարց —Ընտանիքս ի՞նչպէս է:
Պատ.— Ամուրի եմ:
Հարց. - Ցտեսութիւն:
Պատ.— Ցտեսութիւն:

Օ. Ջ.

ՀԱՄԲՈՅՐԸ... ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ

… Թուպինովիչ կ'ամբաս- … բողոք համբոյրը. քրիս- … կամ [illegible]:

… օգէի, կ'ըսէ, ցնցքի- … նման մեծ թշնամի մը … համբոյրը, եթէ առող- … սարսափելի սկզ- … [illegible] ինծի: … մը բերանին վրայ, շրթ- … կծկումը վերջապէս, … կը ներկայացնէ, … խորհիլ, համոզուելու … բազմաթիւ մանրէ- … կը գտնուին նոյնիսկ ամէ- … բերանին մէջ: Ջա- … մանրէները որսի կը սպա- … մէջ:

… կրնայ գիտնալ թէ … համբուրել առողջ է: … նոր կ'ըսէր. «Ամէն ա- … մարդ հիւանդ է, բայց չի … իր հիւանդութիւնը»

… [illegible] … կան սլաքներ, երբ դժուար … արգիլել տալ համ- … մը, շրթունք շրթունքի: … խորհիլով դժբախտ հե- … անհրաժեշտ է քիչ … լաւութիւն.

… կան, որ Թոքախտէ … են եւ առանց վա- … առանց խորհելու, կը … իրենց պզտիկները: … կ'աւելցնէ բժիշկը. … մայր մը որ համ- … իր աղջիկը վարակեց … մեռաւ ուղեղային …

… իսկ սիֆիլի՞սը, որ գարշելի … կը ծաղկեցնէ համ- բոյրի մը դրօշմին տակ: Անգ- լիացի տղայ մը, որ սիֆիլիս ու- նէր, համբոյրի մը պահուն մէկիկ մէկիկ համբուրեց համա- նուոր բարեկամները: Ժամանակ մը վերջ իր բարեկամները տե- սան որ սիֆիլիսին վարդերը ծաղկեցան:

Ու տօքթ. Թուպինովիչ կը յանձնարարէ քիչցնել անուշ համբոյրները:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ
ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՏԱԿ ԽԵՂԴՈՒԱԾ

Մոզտոկի շրջանին Բոլոբալևսկի գիւղերէն Ցերնովի մէջ կ'ապրին 26 տուն Հայեր (125 հոգի): Կը գրաւին ծախածոր մշակութեամբ: Մեծամասնութիւնը աղքատ են եւ ծանր պայմաններու մէջ կը գտ- նուին: Գիւղը ունի 6 գութան: 10 տուն բնաւ լծկան չունի:

Ամբողջ գիւղը ունի 56 դեսեատին հող, հաշուելով նաեւ այն տարածութիւնը, ուր շինուած են տուները: Այդ հողը օգտագործե- լու համար գիւղացիները կը վճա- րեն տարեկան 400 ռուբլի, ինչ որ աւելի նեղ դրութեան մատնած է գիւղացիները որովհետեւ անոնք կը վճարեն նաեւ գիւղատնտեսա- կան տուրք:

Գիւղացիներէն շատեր նախա- պէս, 1917ին կ'ապրէին հոդ, սա- կայն քաղաքացիական պատե- րազմներու պատճառով ցրուեցան: Այժմ վերադարձած են 14 ըն- տանիք, որոնք շինեցին իրենց այ- րուած ու քանդուած տուները: Վերջէն հասան նաեւ 1918ի գաղ- թականներէն 12 տուն:

Ցերնովէն 4 վերստ հեռու, Ա- բագով գիւղին մէջ կ'ապրին 11 տուն Հայեր, նոյնպէս թշուառ: Դպրոց չունին, 46 երախաներ կը թափառին:

Ըրապովի Հայերը փչինսկի գիւղական խորհուրդին հետ պայ- մանագրութիւն կը կնքեն 100 դեսեատին հողի համար: Գիւղա- ցիները պէտք վճարէին 1924— 1925 տարուան համար 1000 ռուբլի: Գիւղացիները հողը բաժ- նած ատեն կը տեսնեն որ փոխա- նակ հարիւրի 79 դեսեատին հող է տրուած: Ցակայն վարձակալնե- րը ոչ միայն չեն ուզեր վերադար- ձնել աւելի ստացուած դրամը, այլ նաեւ կը պահանջեն 1000 ռուբլի յառաջիկայ տարուան հա- մար: Գիւղացիները չեն վճարեր, փչինսկեցիները գիւղացիներուն 32 դեսեատին խոտը կը քաղեն ու կ'երթան: (Մուրճ-Մանգաղ 4 սեպ- տեմբեր)

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ցէօրթ Եօլէն հսքէնտէրուն հասած ճամբորդները հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն «Ազդակ»ի.—

Ցէօրթ Եօլի պարտէզներն ու տուները, որոնք բոլորովին չորցած ու քանդուած էին Կիլիկիոյ վեր- ջին պարպումէն ետք, եւ ամ- բողջ քաղաքը գրեթէ աւերակ դարձած էր, բաւական շէնցած են: Կառավարութիւնը օրինաւո- րապէս ծախու հանած է բոլոր լքեալ կալուածները եւ շատ մե- ռած գիներով զանոնք ծախած Թուրքերու: Ասոր շնորհիւ կարելի եղած է ամբողջովին բնաջնջումէ փրկել Ցէօրթ Եօլը: Նոր տէրերը սկսած են պարտէզներու մշակու- թեան եւ քանդուած տուներու նորոգութեան, որով այժմ հա- րիւրին իննսուն տուները շինուած են: Միւս կողմէ կառավարութիւ- նը 300 ընտանիքէ աւելի Թուրք գաղթականներ տեղաւորած է չծախուած տուներու մէջ եւ ա- նոնց յանձնած պարտէզներու մշա- կութիւնը: Պարտէզներէն շատերը սկսած են թէեւ ջրուիլ եւ խնամ- ուիլ, բայց նախորդ տարիներու երաշտն ու անմշակ վիճակը, քա- ղաքի ծայրամասերու պարտէզ- ները բոլորովին չորցուցած ու փճացուցած են: Այժմ կարելի է Ցէօրթ-Եօլի պարտէզներուն մէկ երրորդը բոլորովին մեռած նկա- տել: Ամէնէն շատ վնասուող տե- ղերը եղած են քաղաքի հարաւա- յին մասերը, [illegible] ժա- ղովարանէն դէպի հարաւ ընդար- ձակ տարածութիւն մը եւ շու- կայի կողմերը:

Ժողովուրդը առհասարակ դժ- գոհ է կառավարութենէն, բայց շարժում ստեղծելու կարողութիւն [illegible] կառավարութիւնը միշտ կ'աշխատի անոնց մէջ թշնամութիւններ ստեղծելու զբա- ղեցնել զանոնք ուրիշ խնդիրներով: Նրէկուան չէթէներն ու աւազակ- ները այժմ դարձած են կառավա- րութեան հաւատարիմ պաշտօ- նեաներն ու զինուորները: Ուրեմն մէկ կողմէ իրար մէջ երկպառա- կութիւններ ստեղծելով եւ միւս կողմէ ալ «Խալքըն» վերին հսկո- ղութեամբ շարունակ կը սպառնայ ժողովուրդին եւ առիթ չի տար ոեւէ դժգոհութեան ար- տայայտութեան.

Վերջին օրեր երեսփոխանա- կան ընտրութիւններու առթիւ կարեւոր դէպքեր տեղի ունեցած են Զէյթլ Պերէքէթի մէջ: Օսմա- նիէի մէջ տասը անձեր իբրեւ «Խալքըն» թեկնածուներու հա- կառակորդներու ընտրողներ ձերբա- կալուած եւ զրկուած են Ադանա:

Ադանայի մէջ կառավարութիւնը զինուորական ջոկատներ պտտցնել սկսած է քաղաքին մէջ եւ ժո- ղովուրդին պարտադրել սկսած՝ իր թեկնածուները: Երզինի մէջ ժո- ղովուրդը կը բողոքէ Գայմագամի տուած թեկնածուներուն դէմ եւ կը խնդրեն որ ազատ ձգուին ի- րենց ուզած անձերը ընտրելու. այս բողոքը չափազանց կը գրգռէ Գայմագամը եւ անմիջապէս կը հրամայէ իբրեւ պարագլուխները ձերբակալել քանի մը երեւելիներ եւ աքսորել զանոնք: Անոնք այժմ Ցէօրթ Եօլ բերուած են եւ դատարան յանձնուած:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի Ա. ԽՈՒՄԲԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրուեցաւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը վաղը կիրակի, պիտի մրցի Ֆրանսայի Ախոյեան Olympique de Marseilleի Ա. խումբին դէմ:

Այս մրցումը արդիւնաւոր դարձնելու համար Փարիզի վար- չութիւնը կարելի զոհողութիւնը ըրած է, զօրացնելով խումբին կազմը եւ գոհացում տալով ա- նոնց պէտքերուն: Խումբին պաշտպանողական գիծը պիտի զօրացնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անվէրսի մասնաճիւղին լաւագոյն խաղա- ցողը Լեւոն Պաքըճեան որ յատ- կապէս հրաւիրուած ըլլալով, խոստացած է իր մասնակցու- թիւնը: Նոյնպէս Կ. Կարապետ- եան որ նոր եղանակին սկսելէն ի վեր Ֆրանսական խումբի կը մասնակցէր, խոստացած է այդ- օրը զօրացնել յառաջապահներու գիծը: Կ'իմանանք թէ Ֆրանսայի Ախոյեանը, կը պարունակէ Ֆրանսայի Ազգային խումբէն հինգ խաղացողներ, եւ խիստ զօրացած կազմով մըն է որ պի- տի ճակատի մեր խումբին դէմ: Անոնց յառաջապահներու գիծէն Devakez, Boyer եւ Galay նշա- նաւոր են իրենց նուրբ խաղար- կութեամբ եւ զօրաւոր հարուած- ներով: Պաշտպանողական գիծը եւս համահաւասար արժէք կը ներկայացնէ. մանաւանդ վերջա- պահները որոնք յայտնի են ի- րենց ճկունութեամբը եւ գլխի կանոնաւոր խաղարկութեամբ: Միջնապահներու գիծէն Clair եւ Subriny (Ազգային խումբէն) տա- կաւին եւ զօրաւոր հարուածներ ունին եւ շատ դիւրութեամբ կրնան հասկնալ հակառակորդին տկար եւ զօրաւոր կողմը եւ ըստ այնմ խաղալ: Անոնց բերդապահը Alley, Ցարպիկ եւ ճկուն կազմով խաղացող մըն է որ այս տարի թեկնածու է Ֆրանսական Ազգա- յին խումբին:

Ահա այս խիստ զօրաւոր խումբին դէմ է որ պիտի մրցի հայկական խումբը, հետեւեալ կազմով. — Բերդապահ՝ Ցէվէ- ճեան Ցարպիկ խաղացող մը, որ կրնայ նեղ դիրքերու մէջ գն- դակին տիրանալ: Վերջապահ- ներ՝ Թուրքէն եւ Մկրտիչ փորձա- ռու եւ տոկուն խաղացողներ են իրենց խորամանկ խաղերով եւ անշուշտ պիտի կրնան արգիլել յառաջապահներուն յառաջխա- ղացումը: Ցետսապահներ.— Եր- ուանդ, Գամէր եւ Լեւոն դիմաց- կուն խաղացողներ են, խաղի սկզբնաւորութեան իսկ կրնան հակառակորդին ուժը չափել եւ ըստ այնմ խաղալ: Կը յուսանք որ իրենց ամբողջ միջոցներովը պիտի կրնան կասեցնել հակա- ռակորդին յառաջխաղացումը: Յառաջապահներէն Ցաճատ թէեւ նորահաս մը, բայց կը յուսանք որ լաւ խաղարկութիւն մը պիտի ունենայ. իր լաւ հարուածներով ապագայ կը խոստանայ: Կար- պիս եւ Սարգիս Կարապետեան- ները արագ խաղացողներ են, ունին փասերու նուրբ խաղար- կութիւն, կրնան հակառակորդին փոքրիկ մէկ սխալէն օգտուիլ եւ իրենց ունեցած նպատակաւոր հարուածները մեզ կը յուսադ- րեն թէ պիտի կրնան գործ ու- նենալ անոնց բերդապահին հետ: Ասատուր հին եւ փորձառու խա- ղացող մըն է, ունի գլխի լաւ խաղարկութիւն եւ, ներդաշնակ փաս: Մեր յառաջապահներուն կողքին իրմէ շատ բան կը սպա- սենք: Ձախ ծայրը, Պարոյր Կրա- կոտ նորահաս մըն է որմէ կը սպասենք լաւագոյն խաղ մը: Ու- նի զօրաւոր հարուածներ եւ տո- կուն մարմին:

Ուրեմն Olympiqueի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ, ականատես պիտի ըլլանք գեղեցիկ խաղար- կութեան մը որ հայ ֆութպոլի կեանքին մէջ առաջին տեղը պի- տի գրաւէ: Պատուաւոր արդիւնք մը մեծապէս պիտի նպաստէ հայ խումբին նիւթական եւ բա- րոյական յառաջդիմութեան, այնպէս որ մեր ֆութպոլիստ- ները պէտք է լաւ ըմբռնեն օր- ուան խաղին կարեւորութիւնը եւ իրենց կարելին ընեն ճակա- տաբաց դուրս գալու համար: Վստահ ենք որ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը խանդավառ ծափերով պիտի խրախուսէ մեր մարզիկները:

Հայ խումբը ճամբայ ելաւ ե- րէկ, Ուրբաթ:

Գ. Դասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻՐ ԸՍՏ... ԱՍՏՈՒԱԾԱ- ՇՈՒՆՉԻ.— Լեհ բանուոր մը, Ժո- զէֆ Սեքուրսկիս, 38 տարե- կան, ներկայացաւ Սենիի ոստի- կանատունը եւ ըսաւ.

Մուրճով զարկի եւ սպաննե- ցի երկու զաւակներս, գացէք տեսէք, տունն են:

Ոստիկանները ձերբակալե- ցին սարսափելի մարդը եւ ան- միջապէս տուն երթալով տեսան որ 4 տարեկան տղեկ մը կը լո- ղայ արեան մէջ: Գանկը ջար- դուած էր եւ անճանաչելի: Մէկ ու կէս տարեկան աղջնակ մըն ալ, անդին, արիւնով թրջուած, կը ճանկռտէր անկողինը, բայց ճչալու կարողութիւն իսկ չունէր այլեւս:

Աղջնակը անմիջապէս փո- խադրուեցաւ հիւանդանոց, թէև ոեւէ յոյս չկայ ազատելու:

Սենեակին մէջ գտնուեցաւ արիւնոտ մուրճ մը: Սեղանի մը վրայ կար Աստուածաշունչ մը, որ բացուած էր, էջ 22—23:

Բանուորը խոստովանեցաւ թէ կ'ուզէր սպաննել նաեւ կինն ու երրորդ զաւակը, որոնք կը գտ- նուէին հիւանդանոց: Սակայն հիւանդանոցէն չէին ուզած յանձ- նել զանոնք: Աշխատասէր, սա- կաւախօս մարդ մըն էր բան- ւորը եւ գինիի ազդեցութեամբ չէ որ գործած է ոճիրը: Այլ, ինչ- պէս կը խոստովանի, կարդալէ յետոյ Աստուածաշունչին 22— 23 էջերը, հետեւած է աստուա- ծային խորհուրդին: Այդ էջերուն մէջ Հայր Աբրահամ կը թելա- դրէ.— Ընտանիքին պետը, երբ տեսնէ որ իր կինը հիւանդ է եւ իր տղաքը թշուառութեան մատ- նուած են, իրաւունք ունի զա- նոնք սպաննելու:

Բժշկական քննութիւնը ցոյց կուտայ որ բանուորը խենդ չէ, այլ, ճշմարիտ հաւատացեալ մը, որ հետեւած է Ս.Գիրքին յիշեալ թելադրութեան: Բայց բժիշկնե- րուն կը մնայ պնդել որ Աստ- ուածաշունչին յիշեալ տողերուն հետեւող ամէն մարդ խենդ է:

ԻՆՉՊԷՍ ԱՄԷՆ ՕՐ.— Քիւսէյ- լէ-Կորժի մէջ ուրիշ ոճիր մը: Պէքար, գինով, ճամբաներէն ա- լոր մոլոր տուն կը դառնայ: Աչքը ինկաւ մարագէ մը ներս: Քարթըրէ եւ տիկին Լալիկան մարագին մութին կը յանձնէին իրենց համբոյրները: Տիկին Լա- լիկան քենին էր Պէքարի, որ, թէեւ գինով, արժանապատուու- թիւնը վիրաւորուած զգաց, բե- րանը բացաւ հայհոյեց մինչեւ եօթը պորտը: Գինիին [illegible] բերնէն կը պոռթկար միեւնոյն ատեն: Տիկ. Լալիկան չուզեց որ իր համբոյրին մասին հաշիւ պա- հանջէն: Պէքար ապտակեց զայն: Քարթըրէ պաշտպանեց: Մ'ան- գաղ մը առաւ եւ սպաննեց: Պէ- քար գրպանէն ատրճանակ մը հանեց: Քարթըրէ յափշտակեց: Դանակ մը հանեց: Ան ալ յա- փշտակեցին: Ճարահատ դուրս ելաւ, հրացանը առաւ եւ եկաւ: Քարթըրէ եւ առաւ իր հրացանը:

Դէմ դէմի: Սկսաւ հայհոյու- թիւնը: Ցանկարծ, կրա՛կ: Պէ- քար փռուեցաւ գետին: Դրացի մը օգնութեան վազեց, բայց ինք ալ փռուեցաւ, կուրծքէն վիրաւոր:

Հասան ոստիկանները և ձեր- բակալեցին ոճրագործը, հրա- ցանը ձեռքին:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

Կը յիշեցնենք գաւառի մեր թղթակիցներուն որ չմոռնան օրը օրին գրել տեղական անցու- դարձերը, հանդէս կամ դէպք:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՑԱՌԱՋ»Ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՈՂՋՈՅՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Այս տեսակ մարդու մը բեր- նին մէջ, այդ խօսքը սարսափելի կերպով նշանակալից էր:

— Եւ հիմա, երկաթ. այ- ցելենք այդ պարոններուն:

— Ըստ իս, ըսաւ Քարասոֆ, աւելի լաւ պիտի ըլլար նախ Միքէնա [illegible] մասին լուր մը առնէինք: Որովհետեւ եթէ տե- ղափոխուելու վիճակի մէջ չէ, եւ … շատ պէտք [illegible] պիտի մատնուինք. մտածէ որ Թոպոլսքի մէջ, անոր կը սպասեն:

— Լաւ, ուրեմն, նախ, անոր յարկաբաժինէն կ'սկսինք. ինծի հետեւեցէք, առանց մատ մը հե- ռանալու, որովհետեւ հոս, ամէն տեղ վտանգ կայ:

Թէոտորովիչի խօսքը անմի- ջապէս հաստատուեցաւ, որովհե- տեւ ճիշդ այն պահուն որ բան- տին դուռէն պիտի անցնէինք, պա- հակ մը մեզի նշան առնելով, պոռաց

— Կեցէ՛ք. ո՞վ է:

Թէոտորովիչ յայտնեց կար- գախօսը, որուն վրայ պահակը ը- սաւ

— Խարաշօ. [illegible]. լա՛ւ, անցէք:

Ցանցերկուքի չափ բանտա- պահներ մեզ կը սպասէին կամա- րին տակ եւ անմիջապէս մեզ շր- ջապատեցին, առանց բառ մը ըսե- լու:

Բակին մէջ, ուրիշ բանտա- պահներու հսկողութեան տակ, քանի մը բանտարկեալներ կ'աշ- խատէին: Ուրիշներ, որոնք նորպա- տիժ ենթարկուած ըլլալու էին, վազելով կը դառնային բանտա- պահի մը շուրջ, որ մէջտեղը կե- ցած եւ ձեռքը խարազան մը, կը զարնէր անոնց կարգաւ, կ'երեւի չափ տալու համար...:

Բոլորն ալ բանտի համա- զգեստը հագած, անհաւատալի կերպով նիհար էին:

Ականթարթի մէջ Քարասոֆ ճանչցեր էր անոնք որ հոն կը գտնուէին.

— Բայց վա՛յ թշուառական, ըսաւ, Ռուսիոյ բոլոր ազնուական- նութիւնը շուրջը հաւաքեր ես. սրիկա՛ Իշխան Տոլգորուքովի չէ՞. Աստ Կոմս Ըրոֆը, Միշէլ Կուպրինը, Իվան Օսոֆը, Իշխան Քոլէսինը, Սէրժ Ալէքսիյէվիչը...

Ընդոստ ցնցուեցաւ

— Ինչպէս զօրավար Քու- պասոֆը հո՞ս է, բայց մեռած կը կարծէինք:

— Ո՛չ, գիտեմ, ըսաւ Թէոտորո- վիչ, արժանի է այդպէս ըլլալու աչքս անոր վրայ է. հրաման ու- նիմ, առաջին առթիւ զայն մէջ- տեղէն վերցնելու:

Ինչպէս պիտի տեսնէք, այդ առիթը չպիտի ուշանայ: Երբ ա- նոր քովէն անցանք, զօրավարը անշուշտ մեզի դէմ իր [illegible] յայտնելու դիտումով, եկաւ մեր հովմը …

Դժբախտաբար, Թէոտորովիչ նշմարեց եւ անոր քթին բերնին խարազանի հարուած մը տա- լով, զայն քալել մը անդին նե- տեց:

— Խցիկ նետեցէք այս շունը որ ռանայ, եւ մանաւանդ, մէյ մըն ալ ատոր խօսքը չլսեմ:

Բացայայտ է որ, նման հրա- ման մը, մահավճռի համա- զօր էր:

Արդէն բանտապահ մը մօտե- ցեր էր:

— Ընկեր կառավարիչը հա- ւանաբար չի գիտեր թէ՝ այս մի- ջոցիս, տրամադրելի խցիկ մը ան- գամ չկայ. բոլորն ալ լեփ լե- ցուն են:

— Այն ատեն գետնառ նետե- ցէք. կը բաւէ որ հոն սատկի, ու- զածս ալ այդ է արդէն:

— Լաւ. 65 թիւը կը նետեմ պարպայ է:

— 65ը պարպա՞յ է: Մէջի մար- դը ի՞նչ եղաւ:

— Անյայտացաւ.

— Արդէ՞ն: Ամապարեր է: Ե- թէ չեմ սխալիր, հազիւ երկու ա- միս է որ հոն էր: Թէեւ, իրաւ է որ, երկու ամիս առանց աչքերը գո- ցելու պզտիկ բան չէ:

Սարսափած՝ Քարասոֆ եւ ես, իրարու կը նայէինք:

— Ինչպէ՞ս անյայտացաւ, հարցուց Թէոտորովիչ:

— Միւսներուն պէս, ընկե՛ր, միւսներուն պէս. ծակին մէջ:

Լաւ ուրեմն, աշխարհի վրայէն [illegible] մը պակաս կ'ըլլայ. ուրացողներ միշտ շատ կան:

— Ուրացո՞ղ մը, հարցուց Քա- րասոֆ. ի՞նչ է այդ:

— Մէկն է որ զիս չի ճանչնար, յեղափոխական - ընկերվարական. այս տեսակները,— հարիւր մը կան անոնցմէ հոս,— աւելի շատ [illegible] կը պատճառեն ինծի, քան բոլոր ազնուականներն ու պուրժուաները միացած. եւ բնա- կան է, ըստ այնմ կը քալեն:

Դառնալով բանտապահին եւ անոր ցուցնելով զօրավար Քուպա- սօֆը որ նուաղած գետնին վրայ կը հանգչէր, ըսաւ.

— Հասկցար ըսելիքս չէ՞: Ան- միջապէս վերցուցէք այդ որդը եւ այլ եւս ատոր խօսքը չլսեմ:

Գիտնալով որ անօգուտ էր մի- ջամտել, չփորձեցինք իսկ մեղմա- ցնելու աշխատիլ այդ թշուառ մարդուն վիճակը:

Սրտի ցաւով կը դիտէինք չորս բանտարկեալներ, որոնք պատգա- րակ մը բերելով կը պատրաս- տուէին զօրավարը վերցնելու:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ

որոնք կը բացատրեն թէ կազմ յարձակումի մը պահուն ինչպէ՞ս պէտք է ինքնապաշտպանութեան դիմել։

Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ պոլշեւիկներուն այս ըրածը հակասական է։ Մէկ կողմէ կը պահանջեն ժողովուրդէն որ ինքզինքը պաշտպանէ իրական եւ անխուսափելի «աշխարհակալական յարձակումի» մը դէմ. միւս կողմէ կ՚աշխատին առաջ եկած սարսափը փարատել, բացատրելով թէ ռազմափորձերը պարզապէս հեռաւոր կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած նախազգուշական միջոցներ են եւ թէ ներկայիս ոեւէ վտանգ չկայ։

Գարունէն ի վեր Օտեսայի շրջանին մէջ գրեթէ առանց դադարի շարունակուող ռազմափորձերը ամէն դասակարգի քաղաքացիներու մէջ վառ պահեցին այն զրոյցները թէ անմիջական թշնամին Ռումանիան է և թէ պատճառը Պեսարապիոյ խնդիրն է։

«Գալիք պատերազմին» մարգարէներէն շատեր այսօր Օտեսա հաւաքուած են հսկելու համար քաղաքին վրայ յարձակելու փորձին։ Ասոնց մէջ են օպայակոյտի պետ Թուխաչէվսքի, Նաւային ուժերու վերին հրամանատար Մուքլէվիչ, Սեւ ծովու Նաւատորմին հրամանատար Օրլոֆ, Մատակարարութեան ճիւղի տնօրէն Տիպէնքօ, գործաւորներու խորհուրդին Նախագահ Ռիքօֆ եւայլն։

Մուքլէվիչ հրատարակեց զեկոյց մը, որուն մէջ կ՚ըսէ.

«Կարմիր Նաւատորմը տէրն է Սեւ ծովուն, սակայն իր թշնամիները չեն քնանար։ Ռումանիա կը պատրաստէ իր նաւատորմը եւ նոյնիսկ պուլկար գրօշակ գործածեց օգոստոս 17ին՝ ծածկելու համար ուղղութիւնը 10,000 թոննոց ծփուն աւազանի մը, որ իրեն համար ցարտանելի միջոցաւ:»

Պուլկարեւհելլէն բարեկամութիւնը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վերջերս պուլկարեւհելլէն յարաբերութիւնները այնքան բարուոքած են, որ կը ծրագրուի խիստ մօտ ատենէն երկու երկիրներու միջեւ համաձայնութիւն մը կնքել ո՛չ միայն տնտեսական, այլ եւ քաղաքական գետնի վրայ։ Վերջերս Ժընեւի մէջ հելլէն եւ պուլկար արտաքին նախարարներուն միջեւ կատարուած խօսակցութիւններուն հետեւանքով որոշուեցաւ երկու երկիրները շահագրգռող խնդիրները մասնագէտներու քննութեան ենթարկել՝ պաշտօնական բանակցութիւնները սկսելէն առաջ։

Վերջին երկու տարուան ընթացքին պուլկարեւհելլէն առեւտրական յարաբերութեանց յառաջ զարգացումը եւ երկու կառավարութեանց բռնած խիստ ուղղամիտ դիրքը ճամբայ հարթեցին մերձեցումի մը համար, որ ընդհանուրի հաւանութեան պիտի արժանանայ։ Վերջերս Պուլկարիոյ մէջ Աթէնքի եւ Սելանիկի գլխաւոր թերթերու ներկայացուցիչներուն եղած սրտագին ընդունելութիւնը եւ այս առթիւ երկու կողմի մամուլին մէջ հրատարակուած բարեկամական բազմաթիւ յօդուածները մեծապէս օգնեցին մերձեցումի շարժումին։

Պոլսոյ Հրեաներուն դատը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը մանրամասնութիւններ կուտայ Պոլսոյ մէջ հակաթուրք ցոյցեր կատարող Հրեաներուն դատավարութեան մասին։ Ընդհանուր դատախազը երկարօրէն նկարագրեց Օր. Նիէկոյի յուղարկաւորութեան առթիւ կատարուած ցոյցերը եւ ըսաւ որ եթէ տեղւոյն վրայ բաւարար չափով ոստիկաններ գտնուէին, այսօր ոչ թէ տասը այլ հազար Հրեաներ ամբաստանեալի աթոռին վրայ պիտի նստէին։ Ընդհանուր դատախազը յետոյ բացատրեց թէ ինչպէս ցուցարարները գէշ կերպով ծեծած էին ոստիկանները — մինչդեռ յուղարկաւորութենէն վերջ ոստիկանապետը յայտարարած էր թէ ո՛չ մէկ ոստիկանի քիթը արիւնեցաւ ցոյցերուն ատեն,— եւ դատարանի նախագահին հաւաստելէ յետոյ թէ իր ըսածներուն մէջ չափազանցութիւն չկայ, բացի մէկէն բոլոր ամբաստանեալներուն համար ալ երեք ամիսէն երեք տարի բանտարկութիւն պահանջեց։

Ընդհանուր դատախազը նոյնպէս յայտնեց թէ հրէական Պէնի Պէրիթ բարեգործական ընկերութիւնը 950 անգլ. ոսկի տուած է հրեայ աղջկան յուղարկաւորութեան ծախքերուն համար, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ Հրեաները նպատակ ունէին տեսակ մը ցոյց կատարելու։ Ասոր իբրեւ հետեւանք, յիշեալ ընկերութեան բոլոր թուղթերը խուզարկուեցան, սակայն կարելի չեղաւ ոեւէ փաստ գտնել։

Ձերքէզ Հաճի Սամիի հրոսախումբին շուրջ

Աթէնքի գործակալութիւնը պաշտօնական աղբիւրէ բացարձակապէս կը մերժէ այն ամբաստանութիւնները, որոնք կ՚ըլլան հելլէն իշխանութեանց. մասնաւորապէս ոպայակոյտին դէմ, մեղսակից ցոյց տալու համար զանոնք Հաճի Սամիի գլխաւորութեամբ Անատոլուի եզերքները ցամաք ելած թուրք հրոսախումբին։

Անմիջապէս որ տեղեկութիւն ստացաւ Անատոլուի այս հրոսախումբին մասին, հելլէն կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առաւ՝ Յունաստան գտնուող հակաքէմալականներուն կողմէ ոեւէ ձեռնարկ արգիլելու համար։

Այս խնդրին մասին Էնկիւրիի հելլէն դեսպանին կողմէ տրուած տեղեկութիւնները մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած են։

Մոսկուայի թուրք դեսպանը

«Սան Ֆիլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մոսկուայի թուրք դեսպան Զէքեայի պէյ Սեպտ. 25ին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Պոլիս։ Դեսպանը ներկայիս խորհրդային կառավարութեան հետ կը բանակցի վերստանալու համար թրքահպատակներու Ռուսիոյ մէջ ազգայնացուած գոյքերն ու կալուածները։

Մոսկուա այս սկզբունքը ընդունած ըլլալով, կը յուսացուի թէ մօտ օրէն համաձայնագիրը պիտի գտնուի եւ թրքահպատակները տէր պիտի դառնան Ռուսիոյ իրենց կալուածներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՎՈՅՔՈՖԻ տեղ Վարշաւայի խորհրդային գործակատար նշանակուեցաւ Պոկոմոլօֆ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Լէգէոնի համաժողովը վերջացաւ։ Հրամանատար ընտրուեցաւ Լաուըրս Սփէֆֆըրտ, Սեվէյթի տեղ։

Լէվին եւ օդաճաւորդ Հինչքլիֆ պայմանագրութիւնը լուծեցին։

ԳԵՐՄԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ Քէօհլէքէ երէկ առաւօտ Էնկլիբիէն ճամբայ ելաւ դէպի Կալկաթա։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէէն. Մարսէյլի մէջ պիտի տօնէ սգատօնը անզուգական հերոս Անդրանիկին, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին. Սալ տէ Նուփի մէջ։ Կը խօսի ընկ. Վ. Համբարձումեան։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, նախաձեռնութեամբ երիտասարդաց միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Թաղային խորհուրդի, Ջ. Ռ. Միութեան եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի։ Առաւօտուն հոգեհանգիստ եկեղեցին.

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ

Վաղը կիր. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ պատարագի աւարտումէն վերջ յաւէտ ողբացեալ ազգ. հերոս Զօր. Անդրանիկին համար հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ։ Կը հրաւիրուին յարանուանութիւնները, կազմակերպութիւնները, բոլոր միութիւնները ու համայն գաղթահայութիւնը։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպօլի Ա. խումբը պիտի մրցի Ֆրանսայի ախոյեան OLYMPIQUE DE MARSEILLEի դէմ վաղը կիրակի Մարսիլիոյ մէջ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կազմութեան տարեդարձի առթիւ ընկերական հաւաքոյթը որ տեղի պիտի ունենար այսօր Շաբաթ ժամը 8.30ին, յետաձգուած է։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի «Սիպան» ենթակոմիտէի ընկեր-ընկերուհիներու ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, Տիկրատու. ընկեր Աստուրի բնակարանին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ ընկ. Մ. Մարութեան եւ Վ. Ազգէն Մարտիրոսեան։ Օրակարգը կարեւոր։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին 63 Բիւ տը լա Րէփիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի, առաւօտեան ժամը 8. 30ին սովորական հաւաքատեղին նախկին Քան Սօսօ գաղթակայանի քովի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներուն եւ մասնաւորաբար Մէնթ Անթուանի ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Քրիվայի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը կիրակի ժամը 1.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Անդամատետրերը միասին ունենալ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ «Բարձր-Հայք»ի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Ռիւ Տիւկէքլէն թիւ 181 Դաշնակցութեան նախկին գրասենեակը։

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովը վաղը կիրակի, ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանի սրահը։ Նոյն օրը տեղի կ՚ունենայ միութեան կազմակերպած վիճակախաղը.

ՊԷՆՃՈՒՐԻ Կէմէրէկի հայրենակցական միութեան այն անդամները որոնք ներկայացման մէջ դեր ստանձնած են, պէտք է անպայման ներկայ գտնուին վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, փորձի համար, Պ. Թաշտատուրի բնակարանը։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անդրիասի եւ իր շրջանի Հայրենակց Միութիւնը Պէլլեւիլի իւր... կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին բոլոր անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցները ինչպէս նաեւ համակիրները։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ։ Մուտքը ազատ է, հասցէ՝ Place Nationale, 127 Rue du Point du Jour, Billancourt.

Համբակառք թիւ 32 փորթ տը Վէրսայլէն, թիւ 1 փորթ տը Սէն Քլու։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Արաբկիրի Հայրենակց. Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 266, 292, 87, 229, 278, 173, 403, 441, 57, 480, 78, 242, Դիմել՝ 77 Rue Rabelais, Lyon Rhone, A. Toumikian.

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Ստերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	49
Մարք ոսկի 100 Mark		607	50
Թրքական թղթ.	L. Tuq.	12	9
Թրք. ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Medjidié	9	90
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր »	» Lire	138	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3425	—
» II »	2020	—
» III »	1680	—
Թուրքի երկաթ. Lots turcs	115	—

Le Gérant: H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

25 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 450 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՃԻՐ ԿԸ ԳՈՐԾԷՔ, ՊԱՐՈՆՆԵՐ

Հաստատեցինք թէ ամբողջ Փարիզի մէջ մէկ հատիկ մանկապարտէզ չկայ, հայերէն տասը փրկելու համար։

Մրակ Նմայշը, Ալֆորվիլի ծաղկոցը, փակուած է, իբրեւ հետեւանք կաթողիկոսական պատուիրակութեան սնանկութեան և տեղացիներուն ապիկարութեան։

Անցեալ Յուլիս 16ին, երբ խորհրդակցական ժողով մը տեղի կ'ունենար Կրթական Խորհուրդին հրաւէրով, Նախագահը դիտել տուաւ թէ երկու հազար աշակերտներ փողոցը պիտի մնան, եթէ միջոցներ չճարուին։

Կրթական Խորհուրդը մասնաւոր ծրագիր մը չունէր այդ օրը, եւ զանազան առաջարկներէ յետոյ, յայտնեց թէ պիտի խորհրդակցի եւ արդիւնքը պիտի հաղորդէ։

Օգոստոս 9ին խաբուանք եկաւ։ Կաթողիկոսական պատուիրակութիւնը կը հաղորդէր հրապարակային գեկոյցով մը.—

«Յառաջիկայ դպրոցական շրջանին այլեւս կաթող. պատուիրակութիւնը չի ստանձներ ոչ մէկ նիւթական յանձնառութիւն, հայաշատ կեդրոններու մէջ մանկապարտէզներու բացումին։ Պէտք է, իւրաքանչիւր ազգային մարմին կամ հայրենակցական կազմակերպութիւններ զանազան ազգային պարտաւորիչ տուրքերու հասոյթով կամ մասնաւոր հանգանակութիւններով կազմակերպեն իրենց շրջանի մէջ եւ մասնաւորապէս կրթական գործը, մանկապարտէզներ բանան եւ միայն բարոյական օժանդակութիւն սպասեն կաթող. պատուիրակութենէն»։

Գաղտնիք մը չէր այս եկքը։ Եւ ճիշտ ատոր համար, այս տողերը գրողը կ'առաջարկէր հրապարակային ժողովի մը առջեւ պարզել կաթողիկոսական պատուիրակին յուսահատութեան պատճառները, որպէս զի մարդիկ իրենց գլխուն ճարը նային, միեւնոյն ատեն, կը հարցնէր թէ ճի՞շտ է որ Փարիզի հին գաղութը կը խարհի դպրոց բանալ իր միջոցներով։

Մէկուկէս ամիս անցած է սնանկութեան յայտարարութենէն ի վեր, եւ սակայն ո՛չ մէկ շարժում։

Ակադեմական վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան թերթերու մէջ։ Առաջարկներ եղան նոր սերունդին կրթութիւնը յանձնելու Բարեգործականին։ Հարցարաններ՝ նոր ձեւ մը գտնելու։

Արդիւնքը՝ — խոշոր հարցական մը։ Աւելի ճիշտ՝ զերօ։

Բոլոր իրաւասու օրկաններ քաշուած են՝ իրենց պատեաններն մէջ։ Քանի մը օր միացած է դպրոցական վերամուտին, բայց ոչ մէջ աւետաբեր լուր։

Ընդհակառակն, տխուր պատմութիւններ որքան կ'ուզէք։

Փարիզի հին գաղութը կը շարունակէ իր ըմբոստ եւ ամբարտաւան ընթացքը կաթող. պատուիրակութեան եւ Թեմական Խորհուրդին դէմ։ Ծանօթ հոգաբարձութիւնը քայլ մըն ալ առաջ երթալով, միջոցներ ձեռք առեր էր, որպէսզի սանթիմ չմնէ, առանձնորդար սնի մնտուկը։

Միւս կողմէ, նշան չկայ իր միջոցներով դպրոց բանալու իր թաթին տակ եղած գումարը, որ կէս միլիոն ֆրանքէն աւելի է, կը մնայ կղպանքի տակ։ Եկեղեցին ամսական 3000 ֆրանք եկամուտ ունի, որուն կէսը կարելի է կրթութեան յատկացնել։ Ո՛չ մէկ հաշիւ։ Այդ գումարները մեծ մասով կը գանձուին «զուբսէն եկածներէն», «գաղթականներէն», ինչպէս կը կոչեն Փարիզի ամիրաները, բայց իրաւունք չեն տար բան հարցնելու։

Ճի՛շտ այն վիճակը որուն դէմ պայքար կը մղուի երկու տարիէ ի վեր, թերթերով եւ ընտրովի մարմիններով։

Ե՞լքը։ — Պէտք է վերջին ճիգ մը փորձել եւ հարցնել այդ մարդոց, բոլոր մեծ ու պզտիկ ջոջերուն։

Հարցուցեր ենք եւ նորէն կը կրկնենք — ի՞նչ ըսել կ'ուզեն այս անմիտ խաչակրութեամբ։ Մինչեւ ո՛ւր փորձութեան պիտի ենթարկուի այս հալածական ժողովուրդին համբերութիւնը։

Թող քաջ ըլլան հրապարակ իջնելու եւ ճակատ ճակտի խօսելու։

Այժմէն կ'ազդարարենք թէ օրինաւոր միջոցներ չեն պակսիր, այս ոճրապարտ սաղօթած ը խափանելու։

Մեզի համար երբեք հաճելի չէ ո՛ր եւ է ծայրայեղութիւն յանձնարարել, կամ պետական միջամտութիւն հրաւիրել։

Բայց, թող չմոռնան Պոլսէն Փարիզ եկած հին ու նոր աղաները, թէ յայտնապէս եւ գիտակցաբար ոճիր կը գործեն, չարչարուած, թափառական ժողովուրդի մը արիւնը կը մտնեն, ջուրը պատէն վեր հանելով։

Երկու երեք տարուան ընթացքին, բարեացակամութեան հազարումէկ ապացոյցներ տրուեցան։ Թեմական Խորհուրդ մը կազմուեցաւ աւելի քան բարեխառն եւ համեստ տարրերէ։ Հրաւէր ուղղուեցաւ պաշտպանելու իրենց տեսակէտը։ Ազգային գործերու մէջ մազ-մօրուք ճերմկցուցած մարդիկ չափազանց համբերութեամբ հանդուրժեցին իրենց բոլոր նախատինքներուն եւ ասիական ունակութեանց։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս անմիտ, այս քրէական քաշքշուքը։ Եթէ քանի մը անհատներու ֆրանսահպատակութիւնն է որ ուժ կուտայ իրենց, դիւրին է ապացուցանել թէ նոյնիսկ ֆրանսական օրէնքին դէմ կ'երթան այդ մարդիկը։ Այս երկրին մէջ, ամէն բանէ առաջ, արդարութիւնը եւ արդարութիւնը կը տիրապետեն, ոչ թէ այս կամ այն հանգամանքը։

Փողոցէն անցնող մարդն ալ արժէք ունի Ֆրանսայի մէջ, կը բաւէ որ արդար դատ մը ներկայացնէ։

Կը խոստովանինք, դա՛ռն է այս ոճով խօսիլ։ Բայց երբ ամբողջ սերունդի մը փրկութեան խնդիրը կայ, պէտք է վերքը բանալ առանց պատ ի պատ ձեւերու, եւ մատնանշել պատասխանատուները։

Մենք տակաւին կ'ուզենք հաւատալ թէ ելք մը պիտի գտնուի, այս անհանդուրժելի կացութեան վերջ տալու համար։

Աւելի լաւ, եթէ այդ միջոցը ինքնաբերաբար գտնեն պատասխանատուները, հանրութիւնը լուսաբանելով իբրեւ պարկեշտ մարդիկ։

Մինչեւ հիմա թանկագին ժամանակ վատնուած է, եւ ամէն կորսուած օր նոր չարիք մը կը ծնի։

Ոճիր կը գործէք, պարոններ։ Սթափեցէ՛ք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

« ՍԵՒ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԸ »

Այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ, Եսնուս Նաստի պէյ կը գրէ Պոլսոյ Ճիժհուրիյէթին մէջ.

—«Ըսուեցաւ թէ Մէրճան Ալթունեանի հրոսախումբին նպատակն էր Եըլտըզի խաղարանը կողոպտել։ Սակայն պէտք է խոստովանիլ թէ այս խօսքերը բնաւ համոզիչ չեն։ Հրոսախումբին բուն նպատակը այս չէր, եւ չէր կրնար ըլլալ, այլ բոլորովին ուրիշ բան մը։ Մանաւանդ որ անոր գլուխը կը գտնուէր «փրոֆէսէօր» կոչուած հայ անիշխանական մը։ Իսկ եթէ իրապէս հաստատուի որ այդ անիշխանականը Ամերիկայէն եկած է, այն ատեն պէտք է ընդունիլ որ հետապնդուած նպատակն էր սեւ եւ արիւնոտ չարագործութիւնը։ Եթէ Մէրճանի նպատակը ըլլար միայն Եըլտըզը կողոպտել, պէտք չէ զէնքով պատասխանէր ոստիկաններու անձնատուութեան հրամանին, քանի որ գիտէր թէ ընդհարման ընթացքին պիտի սպաննուի։

«Գիտենք թէ ոստիկանութիւնը առաջուընէ լուր ունէր հրոսախումբին գոյութենէն։ Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, եթէ այս տեսակ չարագործներ հազարին, նոյն իսկ միլիոնին մէկ յաջողութիւն ունենան։ Ուրեմն պէտք է աւելի պատրաստուիլ, աւելի զինուիլ ու արթուն հսկել։ Օրինակ, եթէ Մէրճան իրապէս արտասահմանէն եկած է, պէտք է ուշադիր հսկել երթեւեկութեան վրայ։ Անոր նման չարագործները կրնան Թուրք կամ օտար անցագրով գալ, եւ կամ իբր շոգենաւի գործաւոր ճամբորդել, որով, ոստիկանութիւնը այս կէտերն ալ նկատի առնելու է։

«Կը կարծենք թէ անհրաժեշտ է քննել թէ ի՞նչ կապ կայ Չէրքէզ Սամիի և Մէրճանի հրոսախումբերուն միջեւ։ Անոնք որ կ'ուզեն մեր երկրին մէջ խռովութիւն յարուցանել, բնականաբար կրնան դիմել 150 նոցնեներուն։ Արդէն գիտենք թէ շատ մը Յոյներ եւ Հայեր ալ կը գործակցին այդ դաւաճաններուն։ Ուրեմն արագ եւ խիստ քննութիւն մը կատարելու է անոնց մասին, որոնք կրցած են « եւ է ձեւով Թուրքիա մտնելու»։

ԵՏ ԿՈՒԳԱՆ

Երկու տարի առաջ Ֆրանսա ղրկուած քանի մը ուրբեր, հոն տիրող եւ վերջին օրերս կրկին սաստկացող անգործութեան հետեւանքով, հացակարօտ վիճակի մէջ Գէյրութ ցամաք ելան, կը գրէ «Ազդակ»։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ Կաթողիկոսութեան եւ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող երկուութեան հետեւանքով շատ մը դժուարութիւններ ու խաչաձեւումներ կը ծագին։ Պէյրութի քաղաքական ծուլովը նամակով մը դիմած է Երուսաղէմի Պատրիարքութեան՝ հասկացողութեան գալու համար։

ԱԼԻՒՐԸ Կ'ԱԺԱՆՆԱՅ — Ալիւրը կը շարունակէ աժաննալ, բայց հացը առ այժմ 2 ֆր. 10ի վրայ պիտի մնայ։

ԿԱԹԸ ԿԸ ՍՂԻ — Կաթին լիտրը Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ պիտի ծախուի 1. 60ի (փոխանակ 1. 40ի), իսկ Նոյեմբեր 1ին պիտի բարձրանայ 1 ֆր. 70ի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա-Ռուսիա գաղտնի դաշնագիր ?

Պերլինէն 23 Սեպտ. Թուականով կը հեռագրեն.—

«Սոցիալ-Դեմոկրատ Մամուլի Դիւանը կը կարծէ գիտնալ թէ 1924ին գաղտնի դաշնագիր մը կնքուած է Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ։ Այս դաշնագիրը նկատի կ'առնէ մասնաւորաբար երկու պարագաներ՝ պատերազմ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ, կամ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Առաջին պարագային, Ռուսիա յանձն կ'առնէ գործնապէս աջակցիլ Իտալիոյ։ Երկրորդին Իտալիա գործնապէս չպիտի միջամտէ, այլ զանազան միջոցներով պիտի աջակցի Ռուսիոյ եւ չէզոքութեան յայտարարութիւն մը պիտի ընէ։

Նանսէնի ծրագրին շուրջ

Երէկ գրեցինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը Հինգշաբթի օր որոշեց նոր կոչ մը ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր պետութիւններուն եւ դրամական օժանդակութիւն պահանջել՝ Նանսէնի ծրագրին իրագործման համար։ Այս առթիւ կը տրուին հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Տոքթ. Նանսէնի ճառը եղաւ շատ խիստ։ Նորվեկիացի բեւեռախոյզը յիշեց թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այս խնդիրներով կը զբաղի 1923էն ի վեր, ու ժամանակ է որ այլեւս վերջնական որոշում մը տրուի։ Աւելցուց թէ աւելորդ է շարունակել իր աշխատանքները, եթէ ներկայ նստաշրջանին Խորհուրդին անդամ կառավարութիւնները կամ գոնէ անոնցմէ մէկ քանին չկարենան բերել նիւթական այնպիսի աջակցութիւն մը որ թոյլ տայ օգտակար գործ կատարել։ Նոյնպէս անօգուտ կը նկատէ խնդիրը իր ամբողջութեան մէջ հանել Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովին առջեւ, ուրիշ խնդիր եթէ Խորհուրդը ուղղութիւն մը ցոյց տայ։

«Եթէ երբեք այսպիսի ուղղութիւն մը ցոյց չտրուի, ըսաւ Նանսէն, պարզապէս իմ պարտականութիւնս պիտի ըլլայ տեղեկագրել Ընդհանուր ժողովին — որ այնքան բանաձեւեր քուէարկած է Հայերուն համար - թէ հիմա անհրաժեշտ է Ազգերու Դաշնակցութեան կապն ու պատասխանատուութիւնը խզել խնդրի մը մասին, զոր գործնապէս յաջողցնելու համար ո եւ է յոյս չէ մնացած։»

Նանսէնի ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց բոլորին վրայ։ Տոքթ. Նանսէն այս եզրակացութեան կը հասնի ցաւելով, յուսահատած իր տարիներու ապարդիւն ջիգերէն։

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը Պրիան գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ, ըսաւ թէ Ֆրանսա մեծ ջանքեր ըրած է Հայերուն ի նպաստ։ 40,000 Հայեր բնդունուած են Սուրիա։ Անկէ ի վեր, ամէն բան կատարուեցաւ անոնց վիճակը բարելաւելու համար։ Ներկայիս ալ պատրաստ է կարելիութեան սահմանին մէջ այս աշխատանքը հետապնդելու միջոցները տալ, որովհետեւ շատ ցաւալի պիտի ըլլար այսքան հետաքրքիր եւ օգտակար գործ մը անյաջողութեան դատապարտել, այն պատճառներուն համար, որոնց մասին խօսեցաւ Տոքթ. Նանսէն։

Ռումանիոյ պատուիրակ՝ Թիթուլէսքօ եւ մաճառ պատուիրակ կոմս Ափոնեի նոյնպէս համակրանքով արտայայտուեցան եւ ըսին թէ մեծապէս ցաւալի պիտի ըլլայ եթէ Տոքթ. Նանսէն ստիպուի լքել իր ծրագիրը։ Թիթուլէսքօ ըսաւ թէ Ռումանիա եւս կը փափաքի իր կարելիութեանց սահմանին մէջ աջակցիլ այդ ծրագի իրագործման։

Տոքթորը ըսաւ թէ չորս տարուան աշխատանքէ վերջ ինք այլեւս շատ սկեպտիկ դարձած է եւ չի հաւատար որ կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել իր ծրագիրը։ «Ասիկա առաջին ձախողանքն է, զոր կ'արձանագրէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը», եզրակացուց։

Ի վերջոյ, Ռումանիոյ արտաքին Նախարար Թիթուլէսքօի առաջարկին վրայ է որ Խորհուրդը որոշեց Ընդհ. ժողովին առջեւ կոչ մը ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր պետութիւններուն։

Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորումը

Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի դիւանին կողմէ կարգուած յանձնաժողովը կը շարունակէ զբաղիլ Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործով։ Մինչեւ հիմա հետեւեալ ձեռնարկները եղած են.—

Պէյրութի ամէնէն օդասուն մէկ վայրը՝ Էշրէֆիյէ թաղին մէջ 60.000 քառ. մէդր տարածութեամբ գետին մը գնուեցաւ, ուր 300 տուներ պիտի կառուցուին, արհեստաւոր գաղթականներու բնակութեան յատկացուելու համար։ Բնակարանները, «ամորթիզասիոն» ձեւով, ամսական չնչին վարձքի մը փոխարէն ինչ որ գաղթակայաններու մէջ իրենց գրաւած հողին համար ալ կը վճարէին, հետզհետէ գաղթականներու սեփականութիւն կը դառնան. Պէյրութի Յանձնախումբը գնած է նաեւ Սայտայի մօտերը գտնուող Սուլթան Համիտի մէկ ագարակը ուր 30-40 երկրագործ հայ գաղթական ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին, նոյն դրութեամբ։

Ալեքսանտրէթի Յանձնախումբը որոշած է երկրագործական շրջանակներու մէջ տեղաւորել 50ական 100ական հոգինոց խումբեր, ինչ որ գաղթականներու բաղձանքն է, որպէսզի կարող ըլլան իրենց ազգային ինքնութիւնը պահպանել։

Ալէքսանտրէթի երկրագործ գաղթականներէն 30—40 ըն-

(Լուրերու շարունակութիւնը Նորդայ գ. էջ . . .

ՆՈՐ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն հրէական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ սուրիացի ապստամբներ կը պատրաստուին վերսկսիլ իրենց յարձակումները Ֆրանս. ուժերուն դէմ։ Սուլթան Աթրաշ, որ Հիճազ ապաստանած էր, մեծ թիւով մարդիկ հաւաքած է դարձեալ իր շուրջ եւ արդէն քանի մը հրոսախումբեր մտած են Ղութայի շրջանը, Դամասկոսի մօտ։ Ուրիշ խումբեր կը շրջին Հերմոնի մօտերը։ Սուլթան Աթրաշ չի ծածկեր իր պատրաստութիւնները եւ կոչով մը կը հրաւիրէ Արաբները «ուժերը կեդրոնացնել եւ նոր զոհողութիւններ ընել, հայրենիքի փրկութեան համար։»

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Լիթվինօֆի յայտարարութեանց պատասխանելով, պաշտօնական աղբիւրէ կը հերքուի թէ «կատարեալ համաձայնութիւն» գոյացած ըլլայ պարտքերու խնդրին մասին։ Ռուսական պարտքի մասին բանակցող Ֆրանս. պատուիրակութեան նախագահ տը Մօնզի կ'ըսէ թէ Մարտ 19էն ի վեր ո եւ է նոր քայլ չէ առնուած բանակցութեանց մէջ։ Հիմա պոլշեւիկները նոր առաջարկ կը բերեն։ Առաջ տարին 60 միլիոն ֆրանք ոսկեդրամ վճարելու փոխարէն, կը պահանջէին տարեկան 300 միլիոն, այժմ 103 միլիոն միայն կը պահանջեն։ Յանձնաժողովը պիտի քննէ այս եւ յարակից խնդիրները։

ՕԴԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Լէվին վերջին պահուն համաձայնեցաւ օդանաւորդ Հինչքլիֆի հետ եւ Ուրբաթ առաւօտ «Միս Գոլոմպիա» Անգլիայէն ճամբայ ելաւ՝ մէկ թռիչքով մինչեւ Հնդկաստանի մայրաքաղաքը երթալու համար։ Սակայն հովին, մշուշին եւ խաղի խողովակին խանգարման պատճառաւ տասը ժամուան մէջ 1305 քիլոմեթր կտրելէ վերջ, իջաւ Վիէննայի մօտ, Ասփէրնի օդանաւային կայանը։

⁂ Գերման Քէօնիքէ, որ Լոնկիւրիէն ճամբայ ելած էր Կալկաթա երթալու համար, գէշ օդին պատճառաւ ստիպուեցաւ Լոնկիւրի վերադառնալ։

ԴԵՍՊԱՆ ՄԸ ՄԵՌԱԾ

Պերլին—Մինխէն գիծին վրայ երթեւեկող օդանաւ մը առջի օր Շլայցի մօտ յանկարծ գետին ինկաւ եւ հողին մէջ մխրուեցաւ 1.50 մեթր խորութեամբ։ Մէջը գտնուող 6 հոգիներ — որոնց կարգին Ուաշինկթընի գերման դեսպան Պարոն Ֆօն Մալցան,— կտոր կտոր կտոր եղան։ Չբացի մը համաձայն, օդանաւի այս արկածին մէջ մատ ունին համայնավարները։

ՀԱՅ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ ՓԱԿՈՒՄ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Խասքովայէն կը հաղորդեն թէ տեղին Թաղապետութեան կողմէ փակուեցան հետեւեալ հայ կօշկակարներու խանութները.— Եղբ. Խաչէրեան Աստափազարցի, Եղբ. Յ. Սարեան Ռոտոսթոցի, Ռ. Պօղոսեան՝ Ջօրլուցի, Կ. Գրիգորեան Ջօրլուցի, Յ. Յակոբեան՝ Ռոտոսթոցի, Սողոմոն Ջիւմպիւլեան՝ Գիլէճիկցի, եւլն.։

Պատճառը այն է որ այդ արհեստաւորները ժամանակին ներկայանալով քննութիւն չեն տուած եւ վկայական չեն առած։ Մինչդեռ բոլորն ալ կրնային վկայական ստանալ։ Միւս կողմէ, այդ արհեստաւորները 500ական լէվայի տուգանքի դատապարտուեցան։

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՂՔԱՏ ՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Դուրսը, գիշերը կը յոգնի հողին վրայ։ Աստղերը կ'ընկղմին մութին մէջ։ Ամպերը պիտի իյնան, քիչ յետոյ, արթուն ծառերուն ու աշնան ծաղիկներուն վրայ։

Ես տարօրինակ տղայ մըն եմ, ինկած մութին խորը։ Լռութեան անուշ ծոցին մէջ ու մտածումիս բեռը ուսերս կը ճնշէ։ Կ'ուզէի երգել, բայց հինցուցած եմ բոլո՛ր եղանակները։ Կ'ուզէի հիւսել պզտիկ ու քնքուշ երազի մը փխրուն մէկ ոստայնը, բայց խենէշ շրթներով ստեցած եմ բոլոր ցնորքներուս։ Կ'ուզէի գեղ, ո՛վ փառնդաւոր ու պտնիկ պատրանքը մեր մարմիններուն, ժպտիլ հեշտութեան խենթ յոյսի մը, բայց յոգնած եմ, վաստակաբեկ ու շատ դառնացած։ Ձեռքերս ձանձրացած են զգուելէ ու բերանս խոնջ է։ Ո՞վ պիտի հեզ երգ մը երգէ օրօրելու համար իմ պզտիկ սիրտս։ Ո՞վ։

Ու կը մտածեմ։ Պահեր կան, երբ խորապէս կը զգամ ու կը ստապիմ առանձնութիւնս։ Ինծի կը թուի թէ իւրաքանչիւր վայրկեան որ կը սպառի բազմութենէն, աղմուկէն ու կեանքէն հեռու, կորուստ մըն է հոգիիս համար։ Կեանքը, կ'ըսեմ հեզ, դուրսն է, աշխարհի սանձակոտոր արշաւին ու մարդոց խուռն հաւաքականութեան մէջ։ Ի՜նչ ցաւ, ի՜նչ ցաւ, թոյլ տալ որ անցնին արշաւասայր վայրկեանները առանց ուրախութեան, հաճոյքի, սիրոյ։ Պէ՛տք է խառնուիլ ընդհանրական երգին։ Պէ՛տք է շարժիլ շտապով։ Բանա՛լ ուրախութեան աղաղակ։ Եւ խօսելու, աղմկելու, բոլորին կեանքին հաղորդուելու մեծ ու հրամայական պահանջ մը, յանկարծ, կը գրաւէ տրտում մարմինս։ Կ'ուզեմ փողկապս կապել ու իջնել մարդոց փողոցը, բայց կը կենամ հոս եւ կը լռեմ։

Սրբեմ ալ կը պատահի հակառակը։ Առանձնութիւնս կը թուի խոր, արժէքաւոր ու երջանկաբեր։ Կեանքը, կ'ըսեմ հեզ, հոս է, այս աղքատ տղու սենեակին մէջ... սրտիս խորը, մտքիս հորիզոնին ի վար, աղքատ ու խոնարհ գրքերուս, հէք ու հինցած իրեղէնուս, գունատ ու ցրուած թղթերուս մէջ։ Սխա՛լ է, երիտասարդ, կ'ըսեմ դառնութեամբ ես իմ միւս հոգիիս, հարստութիւն ու երջանկութիւն որոնել ինքնիրմէ դուրս։ Ամէ՛ն վայրկեան որ կ'անցնի, աղմուկի եւ բազմութեան մէջ, կորուստ մըն է ու անփոխարինելի ապառում մը, կատարելութեան տեսակէտէ։ Ինչո՞ւ ունայնամտութեամբ աշխատիլ հարստանալ դուրսը՝ երբ պարզ է թէ մենութեան մէջ միայն մարդ կրնայ իր լրումին երթալ, իր հոգին մեծցնել, հասկնալ իր մարմինը։ Ու ամէ՛ն քառ կը վերաւորէ ականջս։ Երգերը գիս կը յոգնեցնեն ու մեծ ու անդիմադրելի ցանկութիւն մը գիս կը մղէ փողոցէն հեռու։ Կ'ուզեմ բարձրանալ սենեակս ու լռել, մնալ ձայնի մը պէս։ Բայց կը կենամ լապտերի մը տակ ու կը նայիմ անցնող բոլո՛ր աղջիկներուն։

Ու վերջապէս, ասիկա աւելի յաճախ, այս երկու ձգտումներս տատամութեամբ կը զարնուին իրարու, գլուխ կը բռնեն իրարու դէմ ու յանդուգն յամառութեամբ, եւ ես սալայատակին վրայ կը մնամ շփո՛թ։

Երթալ քաղաքին աղմուկին, բանաստեղծութեան, լոյսերուն ու կինեմա՞ն։ Թէ բարձրանալ սենեակ, երկննալ տախտակամածին վրայ ու ամբողջ մարմինով խորասուզուիլ լռութեան մէջ։

Ու պզտիկ ձայն մը, գիտուն ու յոգնած ձայն մը, ներսէս կը խօսի ու կ'ըսէ.

— Մնա՛ դուրսը։ Մնա ներսը, նո՛յնն է, նո՛ւն անյագ կարօտը բոլո՛ր ցնորքներուն ժպտելու, նո՛յն յաւիտենական տենչը գիշերին երկու բազուկներուն մէջ բոլո՛ր աղջիկները, բոլո՛ր երազները, բոլո՛ր հարստութիւնները գրկելու, նո՛յն յամառ ու հիւանդ փափաքը բոլո՛ր անատակութիւնները փորձելու... Նոյն փառասիրութիւնը բոլո՛ր արտերէն, բոլո՛ր պողոտաներէն, բոլո՛ր վատահամբաւ փողոցներէն անցնելու... Նո՛յն անխոնջ արշաւը երջանկութեան շուքին ետեւէն, հեւիհեւ, պատրանաթափ, նկուն կամ խանդավառ...

Ու ես, երբ կը լսեմ վարանքով, երբ իմ բոլո՛ր հաւատքներս ու խանդավառութիւններս կը հանեմ ոտքի ու լրբօրէն, կը հայհոյեմ այդ օտար հեծիւնին, նո՛յն, ներսէս բարձրացող պզտիկ ձայնը, գիտուն ու յոգնած ձայնը, աւելի կը ցածնայ ու կը կրկնէ իր յանկերգը։

— Մնա՛ ներսը, մնա՛ դուրս, մնա՛ սալայատակին վրայ, նո՛յնն է, նո՛յնը։

⁂

Չինգ. Սեպտեմբեր, ուշ գիշերին

Կը յիշե՞ս, կը յիշե՞ս, երբ կեցած էինք Լիւքսէմպուրկի պարտէզին ցանկորմին առջեւ, բարակ ու քաղաքի յոգնած անձրեւին տակ։ Ես՝ կ'ուզէի մեկնիլ. ժամը ուշ էր, բայց կը մնայի։ Դուն՝ կ'ուզէիր յուել, բայց կը խօսէիր։ Կը յիշե՞ս, մեծ քաղաքին այդ տրտում եզերքին որ իր խոնջէնքը կուլար ծառուղիին վրայ, հանրակառքը անցաւ շտապով մեր առջեւէն, աղմուկը կը շատնար ու յանկարծ, քու այդ հիւանդ ու տխեղծ հոգիովդ, դուն համարձակեցար հեգնել բոլոր խանդավառութիւնները։ Տրտում բերնիդ անկիւնը, մեծ ու տղուոր բառ մը պզտիկցաւ, տգեղցաւ ու դարձաւ ծիծաղելի։ Մարդոց, տղոց, սփրտակ աղջիկներուն, իրերուն ու ծաղիկներուն՝

Երջանկութիւնը։

Հանդարտօրէն բողոքեցի, բայց պատասխանս մնաց կիսաւարտ բերնիս վրայ։ Հիմա, ուշ գիշերով, ան կը լայննայ ու կը համոզէ զիս։ Բոլորդ ալ կը կարծէք, թէ ամբողջական զանգուածեղ ու միակտուր բան մըն է Երջանկութիւնը։ *Թէ կարելի է զայն ունենալ, հասուն պտուղի մը կամ մերկ կնոջ մը պէս։ Կը կարծէք թէ* նիւթականօրէն կարելի է շաթիլ զայն *կամ ստանալ ուրիշէ մը։ Մարդիկ, այդքան հարուստ չեն. զայն այդպէս, միանուագ իրար նուիրելու համար։ Եւ յետոյ, ամէն հոգի, ունի իրենը. ուրիշինովը կարելի չէ հարստանալ։ Կը նմանի ուրիշի ձեռքով զուրգուրալուն, ուրիշի բերանով համբուրելուն, ուրիշի աչքերով հիանալուն։ Ամէն մարդ զայն կը կրէ իր մէջ. յղի ու բարի կնոջ մայրական կողքին նման, այդ հրաշալի զաւակը, մեր իւրաքանչիւրիս պզտիկ ու հեզ* երջանկութիւնը, *որ պէտք է խնամել, գուրգուրալ ու սնուցանել՝ մեր տառապանքին սեւ հացովը ու մեր համբերութեան ու դառնութեան տղմուտ գինիովը, արտմութեամբ, յոգնելով, սպառելով։*

Դուք, բոլորդ ալ, կը կարծէք թէ զայն պիտի գտնէք օր մը, ճամբու մը դարձուածքին վրայ, մինչդեռ պէտք է փնտռե՛լ զայն։ փնտռե՛լ ամէն օր ու ամէն ժամ, ներսը թէ դուրսը, ճամբուն վրայ թէ մեր խոնջէնքի անկողնին մէջ։ Ժամերուն եւ վայրկեաններուն անդադրելի արշաւի ընթացքին, շիւղ առ շիւղ պէտք է հաւաքել զայն ու չանտեսել ամէնէն փոքրիկ բեկորն իսկ, խոնարհութեամբ, հեզութեամբ, ամէն անկիւնէ։ Որքան կը սխալիք, երբ կը կարծէք թէ անպայման զայն պիտի գտնէք աղուոր ու հրաշալի կնոջ մը մարմինին վրայ, պալատի մը սրահներուն մէջ եւ կամ հանգստութեան եւ խաղաղութեան սթեւանէ մը ներս։ Պէտք է որոնել զայն բոլոր իրերուն, բոլոր ծաղիկներուն ու բոլոր մարդոց վրայ։ Ճառագայթ մը, հին եղանակի կտոր մը, պլանիկ մը՝ մեր յոգնութեան մէկ վայրկեանին, ժպիտ մը՝ սիրուած աչքերու մէջէն, ձեղանին վրայ սուրճի սկահակ մը որ կը ծխայ, պզտիկ ձայն մը հեռուէն որ կը յիշեցնէ ուրիշ ձայն մը, մերկ ու աղուոր ձեռք մը որ կը չարչարես, պատուհանը որ հասած սառէն կ'իյնայ բերրի հողին վրայ... հաւաքե՛լ այսպէս, կտոր-կտոր, մէկիկ-մէկիկ կուտակել ու յետոյ կարենալ տա՛լ, տա՛լ, տա՛լ...

Ու ո՞վ գիտէ որ վարժուելով այսպէս ամէնօրեայ փափուկ ու պզտիկ ճառագայթներու, մեծ լոյսէ մը կրնայ կուրանալ մեր տեսողութիւնը։ Ընդհակառակն, առօրեայ ու տեւական այդ պզտիկ գինովութիւնները մեզ կը վարժեցնեն մեծ խնջոյքներու։ Մեր մարմինները կը սորվին պարունակել մեծ ուրախութիւններ, մեր հոգիները կ'ուսանին հարստանալ վայրկեան առ վայրկեան, իրերուն, ծառերուն ու ամբողջ աշխարհին օրհնութիւնովը։ Ու երբ, բոլորովին գիտուն ըլլանք մեր երջանկութիւնը հեզօրէն հաւաքելու արուեստին մէջ, ու երբ բոլորովին կարենանք ազատագրուիլ մեր բոլոր աշխարհակալ ու տրտում բնազդներէն, երբ սորվինք չձանձրանալ մեր հոգիէն, գուցէ խեղճ ու շուար չմնանք բերկրութեան մեծ սեղաններու առջեւ...

Ու գուցէ, ո՛չ ոք կարենայ խլել մեզմէ, ինչ որ կը կրենք մեր ամբողջ մարմինին մէջ, մեր պզտիկ ու հեզ երջանկութիւնը...

⁂

Ցամորվեց Սեպտեմբեր, երեկոյեան

Երգ մը կայ՝ յոգնած բերնիս անկիւնը, պիտի երգեմ որովհետեւ կը նեղէ զիս.

Քու ճամբոյդ յաճախ՝ ծաղիկի պէս մաքուր,
ճակտիս վրայ կուլայ կուսութիւնն իր տխուր...
կամ մազերուս վըրայ՝ լոյսի պէս ընսամի,
Լոյսի պէս երջանիկ՝ ճեղուեմ կը մեռնի...
Աչքերուս վըրայ խենթ, կ'իյնայ ինչպէս խաւար,
Բերնիս վըրայ տամուկ Թերթի պէս ճողմավար,
Ձեռքիս վըրայ գունատ՝ պզտիկ, աղաչական,
Արցունքներու պէս մերկ, յոյսերու պէս չալկան...
Ու ճամբոյդ ժըլատ՝ քէնի վարանոտ ցոյց,
Ու ճամբոյդ գինով՝ սիրոյ ինքնամատոյց
Ու անկեղծ ճըրաւէր ու դեռ ճամբոյդ մութ
Լալով բերնիս վըրան իր ծանծրոյթը տըղմուտ...
Չեշտութեամբ, քաղցրութեամբ ճամբոյդ մեղաւոր
Ցոլքի պէս լուսաբծակ քու բերնիդ վըրայ աղուոր.
— Օ՛, մեր գուրգուրանքին խաւարին մէջ անել
Բոլոր ճամբոյներուդ ինչպէ՞ս ճաշիւն ընել։

Այս գիշեր մտածեցի քու մարմինիդ մասին։ Քու մարմինդ տխուր եւ մերկ էր, ծաղիկի մը պէս որ կրնայ իր բաժակը փակել արեւածագէն առաջ։ Ու սիրտս ցաւեցաւ որ ան պիտի մնայ աղքատ ու զրկուած, մինչդեռ իմ ձեռքերուս վրայ գգուանքներս պիտի յոգնին յուսալէ ու բերնիս վրայ համբոյրներս պիտի հիննան։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

10—15,000 ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐ

«ԿԸ ՄԵՌՆԻՄ ԳՈՐԾՍ ԿԻՍԱՏ ՁԳԱԾ»

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՍԱՆ-ՖՐԱՆՍԻՍԿՕ, 9 Սեպտ.

Անշուշտ իմացած էք ազգային մեծ հերոսին, Անդրանիկի մահուան պարագաները։ Գոյժը այնքան անակնկալ էր մեզ, մօտաւորներուս, որքան ձեզ՝ հեռաւորներուդ։ Ժամանակը իր խաղը խաղացած էր այդ երկաթեայ մարդուն մէջ, բայց անոր աչքերուն մէջ մենք տակաւին կը տեսնէինք շանթը զոր խլած էր Սասնոյ սարերէն, եւ անոր ձայնէն կը լսէինք որոտը, զոր ամբարած էր իր կրծքին տակ հայկական անյատակ տառապանքէն։

Ցաղթ հասակը, կրակ նայուածքը գառ ձայնը մեզ համար երկաթէ գրաւականներ էին թէ Արծիւը որքան ալ տարիքն առած, տակաւին ընդունակ էր սաւառնելու լեռ ու ժայռ, թնդացնելու երկինք գետին տենչավառ։

Օգոստոս 30ին, սակայն, ժամանակը ծալեց թեւերը հպարտ արծիւին։

Վերջին 7—8 տարիները Անդրանիկի վայրէջքն եղան Մինակ մնաց գրեթէ, կ'ապրէր մարդոց հետ, որոնք միայն հիացում ունէին իրեն հանդէպ, երբեմն խօսն, երբեմն անխօսն շարժանքներով, բայց անոնց եւ ոչ մէկը կրնար հասկնալ զինք։ Կ'ապրէր մինակ, խաղաղական ափերուն վրայ, ուր ի զուր փնտռեց խաղաղութիւն։ Արիւն էր իր տարերքը, ինչպէս անգամ մը գեղեցին կերպով կը բնորոշէր Վարանդեան։ Խաղաղ կեանքը սպանիչ էր փոթորկալի այդ կեանքին համար եւ իրաւ սպաննեց զայն աւելի քան տասը տարի կանուխ։

⁂

Հերոսի մարմինը Չիքոյէն փոխադրուեցաւ Ֆրէզնօ Սեպտ. 6ի երեքշաբթի օրը մեռելատունէն տարուեցաւ Հայոց Երրորդութիւն եկեղեցին, ուր մնաց պահակներու հսկողութեան տակ։ Հայ ժողովուրդի պատկները հաբերով ու հազարներով, Քալիֆորնիոյ մօտաւոր ու հեռաւոր քաղաքներէն, մինչեւ Սակրամենտոյէն, Սան Ֆրանսիսքոյէն, Լոս Անճըլըսէն կ'երթային իրենց վերջին այցելութիւնը տալու հերոսին։ Այսպիսի յարգողներու թիւը կը հասնի 10—15,000ի։

Յուղարկաւորութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 7ին, Չորեքշաբթի օր, սկսաւ առաւօտեան ժամը 8ին եւ վերջացաւ ժամը 3ին, կէսօրէն ետք։ Ֆրէզնօի եւ շրջանի Հայերը, աշխատաւոր թէ վաճառական, դադրեցուցած էին իրենց աշխատանքը։ Համաձայն տեղական թերթերու, 10—15000 Հայեր ներկայ էին յուղարկաւորութեան մօտ 1000 ինքնաշարժներ մեծ մասով զարդարուած ամերիկեան եւ հայկական դրօշներով կը հետեւէին հերոսի մարմնին դէպի Հայոց Արարատ գերեզմանոցը։ Եկեղեցին խռնուած էր ծայրէ ծայր, եկեղեցւոյ աստիճանները, հրապարակը, հանդիպակաց Հըսպարէզի շէնքը եւ հրապարակը եւ երկու շէնքերուն միջեւ գտնուող ճամբան նոյնպէս խռնուած էին բազմութեամբ որ պատեհութիւն գտած չէր ներս մտնելու։

Կրօնական արարողութիւնը կատարուեցաւ Քալիֆորնիոյ շրջանը գտնուող երեք քահանաներու եւ երկու վարդապետներու մասնակցութեամբ, առաջնորդութեամբ Ֆրէզնոյ քարոզիչ Վարդան վարդապետ Գասպարեանի։ Յուղարկաւորութեան ընդհանուր վերահսկիչն էր, հերոսին զէնքի ու գաղափարի ընկեր, Ցարոնցի հրամանատար Սմբատը։ Դագաղակիրներն էին երկու տասնեակ զինուորներ, Անդրանիկի տղոցմէն եւ մեծ պատերազմին մասնակցող Հայերէ։

(ԽՄԲ.— Այստեղ զանց կ'առնենք կարգ մը մանրամասնութիւններ, որոնք հրատարակուած են «Յառաջ»ի Գչ. օրուան թիւով։

Հերոսի դագաղին առջեւէն Ըոփէնի մահուան քայլերգը կը նուագէր 25 անձերէ բաղկացած զինուորական նուագախումբ մը, ղեկավարութեամբ Պ. Պօղոս Պօղոսեանի։ Դագաղին ետեւէն զինուոր մը կը տանէր զօրավարին սպիտակ ձին, որու թամբէն կախուած էին հրամանատարական սուրը եւ կօշիկները։

Պատուոյ դագաղակիրներն էին զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչ Հայեր, որոնց շարքին մէջ էին նաեւ ընկեր Մ. Գ. Ֆէրահեան եւ Յ. Կ. Ղշիկեան։

Երբ հերոսին մարմինը հասաւ Արարատ գերեզմանատունը՝ ոդանաւ մը երեք անգամ պտոյտ ըրաւ անոր վերեւ, եւ պատանի Գէորգ Շէխօեան վարդեր ցանեց հերոսին վրայ Ֆրէզնօի հայ պատանիներու մէկ եղբայրութեան անունով։

Բազմաթիւ հաստատութիւններ, անհատներ ծաղկեպսակներ դրած էին հերոսին դագաղին վրայ։ Ամէնէն ուշագրաւն ու խորհրդաւորն էր Հ. Յ. Դ. զինանշանը, զոր հրամանատար Սմբատ դրաւ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէէն կողմէ։ Զինանշանը բանուած էր անթառամ ատաղձաղիկներով. խորը՝ մութ կարմիր, գրօշը՝ սպիտակ, սուրը՝ արեան կարմիր, բահը՝ կանաչ, գրիչը՝ ոսկեգոյն եւ ամէնէն վերը՝ հետեւեալ բառերը՝ ԱՆՄԱՀ ՀԱՅԴՈՒԿԻՆ։ Ամերիկեան թերթերը այս ծաղկեփունջին նկարը հրատարակեցին նոյն օրն իսկ։

Գերեզմանոցին մէջ բարձրացուած էր բարձր ու ընդարձակ վրան մը, որուն տակ դրուեցաւ դագաղը ծաղիկներով շրջապատուած։ Հրամանատար Սմբատ խզեց լով տիրական լռութիւնը, շինական պարզ լեզուով, գոռ ձայնով յայտարարեց թէ Անդրանիկը ամէնէն աւելի կը պատկանի իր զէնքի ընկերներուն, որոնց հետ ապրած է աւելի քան 25—30 տարիներ։ Այս առթիւ դարձեալ կրկնեց այն ուխտը, զոր 25 տարիներ առաջ կրկնած էր իր հրամանատարին, Սասնոյ լեռներ բարձրանալու առեն. «Դարձեալ պատրաստ եմ ծառայելու ...ընկերին, հնազանդ անոր ...ւերին»։ Եւ վերջին անգամ ...բատ համբուրեց իր նախկին ... հրամանատարը յանուն իր զի... գաղափարի ընկերներու, ...կտուող ու մարտնչող ... սուրին Սմբատի սրճնակին ... ւեցան Առաքելոց Վանքի ... քէն երկու երեք հոգի։ Սրտա... էր տեսարանը, երբ Սմբատ ... ուխտը կը կրկնէր, համբ... դրոշմէր, ու իր եւ ընկերներ... բարեւները կը ղրկէր Սերոբ ... շային, Գէորգ Չաւուշին, ... տին ու բոլոր նահատակ ընկեր... րուն։ Ներկաններու աչքերէն ... ցունքները կը հոսէին։

Հերոսին վերջին խօսքեր... զած են.

— Մահս ցաւ չէ ինծ... կը մեռնիմ գործս կիսատ ձգ... կը ցաւիմ որ Թուրքիոյ ... ուրախանան»։

(Վերջը յաջորդով)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳ...

ՊԱՐԵՐԳ ՄՈՒՇԷՆ

*Կիդլ, ր Չրի՛կ բանձրիկ ...
Կիգէ՛ր ձէնի՛կ մանարիկ ...
բուն, եա՛ր, եար...
Բերանդ էր տիւի թ,
Լեզւիկդ էր պալամ՝
Լէ՛ լէ՛ եա՛ր եա՛ր...*

*Ծոցերդ էր բաղչա,
Ծանած էր քալած,
Ես որ քեզ կը սիրեմ,
Թո՛ղ խօսէ ալամ։
Լէ՛ լէ՛ եա՛ր եա՛ր*

*Չո՛սկա հէր, Սատամբու...
գտար ...
Դալմամ իմ կտրի եա՛ր, ...
նը ...*

*Քօ շուռնչ օր կը շնչեմ ...
Իմ բերնին դեղ էր։
Լէ՛ լէ՛ եա՛ր եա՛ր...*

*Բօստան եմ ցանի
Հէտա, տարու կող,
Ձեղաւ շամամ մը...
Որ ճամբեմ եարօջս ...
Վա՛խ լէ՛ լէ՛ եա՛ր,
Հէր եարըմ եար է՛, եա՛ր,
Եարըմ քօմանդի (կը պ...
Հաւաքեց՝ Աւետիս Եի...*

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳ ԱՐԱԲԿԻ...

*Ամպերը ամպերուն տակը,
Ծնկակս ծնկիդ տակը,
Ես քեզ որտեղ սիրեցի,—
Ալթլաս եորղանին տակը։*

*Ամպեր է, ձիւն չի գար,
Մթներ է, տուն չի գար,
Ինկեր եմ բարձիս վրան,
Աչքերուս քուն չիգար։*

*Տէօշէկ ձգեմ փոխ կուզայ,
Անապ աղաս ե՞րբ կուզայ,
Ես աղաքիս քէօլէն եմ,
Ծոցէն մուշկի հոտ կուգայ։*

Հաւաքեց՝ ...

[illegible]

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՀՈԳԻՆ

[illegible] շալին գարանի- [illegible] ու միութիւնը եւ «Ազ- [illegible] ընկերութիւնը [illegible] գէ մեր ու հոգե- [illegible] կը կատարէին Անդրա- [illegible] անգին, Թուր- [illegible] ինչպէս Թուրք Թեր- [illegible] գրեն, իմամ ու մոլլա, [illegible] Նոստան ա- [illegible] մադիելու համար որ [illegible] հոգին դժոխք եր- [illegible] «պարգացած» Թուր- [illegible] գալու, ունի [illegible] համար նոր մի- [illegible] դժոխքը, ուր կը ղրկէ [illegible] Անդրանիկը: Լոզանի դաշ- [illegible] ի վեր, սովորութիւն է [illegible] ինչ որ ուզէ: Եւ [illegible] մաղթանքն ալ [illegible] Անդրանիկ [illegible] գնաց»:

[illegible] Անդրանիկ դժոխք մտաւ, [illegible] դժոխաբնակ Հա- [illegible] տեղ գաղթական [illegible] առաջին անգամ լուր [illegible] Համիտ, որ աղ- [illegible] դժոխքին մէջ: [illegible] Համիտ սահմանադրա- [illegible] օրերուն մե- [illegible] երկուստեք համա- [illegible] մը, ղրկուած էր [illegible] աւելի ուշ մնունէր, [illegible] արքայութիւն տանէին [illegible] Համիտ սկսաւ դո- [illegible] Սադայէլին [illegible] աղաչելով ու [illegible]

[illegible] այս աւազակին [illegible] ամար կա- [illegible] երկիրէն, բայց [illegible]

[illegible] ու ուրախու- [illegible] Անդրա- [illegible] Սադայէլ տեսաւ Անդ- [illegible] դէմքը, կատու դար- [illegible] ու սմքեցաւ:

[illegible] տուր տեղդ, ըսաւ [illegible] խիստ ձայնով:

[illegible] դժոխապետու- [illegible]

— [illegible] հետ ճամբայ [illegible] Անդրանիկ:

[illegible] գործի սկսաւ: Երբեք [illegible] բոց ու ջերմու- [illegible] չէր: Իւրի կաթ- [illegible] կ՛եռային, նրխատուլս- [illegible] նման Թանձր բո- [illegible]

Անդրանիկ, Բբրիւ, [illegible]

[illegible] անմոյ, [illegible] վրէժ ունէին հա- [illegible] տարիներէ ի վեր: Ա- [illegible] անգամ Սուլթան Համի- [illegible] կուտաց Իւղի [illegible] մէջ Համիտ վայրկե- [illegible] դարձաւ կաթ- [illegible] մէջ: Այնքան կ՚եռար [illegible] դուրս նետեց գայն: [illegible] Համիտ, աճուխի կտոր [illegible] աղաչել: — դժոխքին [illegible] մէջ մեռնիլ [illegible] կ՚ըսեմ թէ հոգը [illegible] պատասխանեց:

ԸՆԿԵՐ ՊԱՓԻԿ

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՌՈՒՄԱՆԻԱ Կ՚ԵՐԹԱՆ

(Պուքրէշի մեր սեփ. թղթակցէն.

Հակառակ մեր յորդորներուն՝ զանազան Հայեր կը շարունակեն Յունաստանէն այս երկիրը գալ: Վերջերս դարձեալ քանի մը Հայեր Մարսիլիայէն Քոստենցա կուգան, ռումանական հիւպատոսարանէն վիզա մը ճարած: Նաւահանգիստի վերատեսչութիւնը զանոնք ներս չառներ՝ ներքին գործերու նախարարութեան կարուկ հրահանգներուն համաձայն: Նանսէնեան անցագրով այս երկիրը մտնել ուզող որ եւ է Հայ՝ չարտօնուիր Ռումանիա բնակիլ, նոյն իսկ եթէ ռումանական հիւպատոսարանէ մը մէկ կամ երկու ամսուան վիզա առած ըլլայ: Հետեւաբար մեծ տուգանքներու կ՚ենթարկուին բոլոր անոնք, որոնք իրենց առած մէկ կամ երկու ամսուան վիզային ապաւինելով Ռումանիա կուգան, այն յոյսով թէ պիտի կարենան Ռումանիա մնալ, անգամ մը որ ոտք կոխեն հոս: Այդպիսիները իրենց եկած շոգենաւով ետ կը ճամբուին, ենթարկուելով կրկնակ ծախքերու: Պարզ է ուրեմն կառավարութեան տեսակէտը: Օտարները չեն կրնար Ռումանիա գալ, եւ եթէ առժամեայ այցելութեան մը համար ըլլայ իրենց դիմումը՝ կ՚արտօնուին մէկ կամ երկու ամսուան համար: Այդ պայմանաժամէն յետոյ անոնք ստիպուած են մեկնիլ իրենց երկիրը: Կառավարութիւնը ի հարկին բռնի կը համբէ զանոնք: Բայց որովհետեւ Նանսէնեան անցագիրը ունեցողները անգամ մըն ալ չեն կրնար դառնալ իրենց թողած երկիրը, եթէ վերադարձի միջնորդութիւն չկայ, հետեւաբար այդպիսիները Ռումանիա երբեք ներս չառներ ոստիկանութիւնը, վախնալով որ զանոնք ի հարկին ճամբելու տեղ չունենար:

Ռումանիա կրնան բնակիլ անոնք միայն որ 1925 Սեպտ.էն առաջ հաստատուած են հոս, եւ կամ Ռումանիա կը մտնեն ներքին գործերու նախարարութենէն նախապէս առնուած արտօնութեամբ մը:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Կաթող. Պատրիարքութեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի.—

«Էջմիածնի Գէորգեան Հոգեւոր Խորհուրդը 28 Օգոստ. Թուակիր պաշտօնագրով կը ծանուցանէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին անակնկալ նոր հիւանդութիւնը (Թոքատապ), որ Օգոստոս 3էն սկսելով շատ ծանր կերպով, պահ մը մտահոգութիւն պատճառած է ամէնուն:

«Սակայն, շնորհիւ Հայ Կարմիր Խաչի նախագահ բժշկապետ Ս. Կամսարականին, համալսարանի անօրէն բժշկապետ Լեւոն Յովհաննէսեանին յարատեւ ջանքերուն եւ Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդի անդամներուն եւ ամբողջ միաբանութեան ձեռք առած անձնուէր միջոցներուն, 20 օրուան հիւանդութենէ մը ետք Հայրապետը վերագտած է իր առողջութիւնը, ի մեծ մխիթարութիւն համայն հայութեան»:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵԿՈՅ

«Մուրճ-Մանգաղ»ի Թղթակիցը Սըւաստոպոլէն կը գրէ (4 Սեպ.),

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ միջազգային երեկոները մի տեսակ խմբ[illegible] ն հանդիսանում, որ զանազան ազգութիւնների աշխատաւորներն իրար հետ աւելի սերտօրէն կապւեն նման երեկոյի տեւում տակ, «Ազգային փոքրամասնութիւնների» (նացմէն) ակումբը հրաւէր էր զրկել. Երեկոն անկազմակերպ էր: Ծրագիրը բաղկացած էր մի փոքր զասախօսութիւնից եւ ապա անցկացան եւրոպական պարերին: Դասախօսութիւնից անմիջապէս յետոյ մի քանի «Հերոսներ» իրար անցան, ու սկսեց մի կողմն ասիական, միւս կողմը եւրոպական պարեր: Փոշի մի կողմից, «Հա՜յ-ա՜ն» միւս կողմից: Հոռոց կազմում էին մի ընդհանուր «Ներդաշնակութիւն»: Ակումբում այս օրն ավասոսս չէր, առաջին կարգի առեւտրականներից մինչեւ չունեւոր մասագործ:

Այսպիսի բաղադանային «վերջերը» շատ ենք տեսել, որոնք բացի փնասից ոչ մի օգուտ չեն տալիս: Եւ՝ երեկոն վերջացաւ տուր ու դմփոցով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԵՐՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Երկուշաբթի 19 Սեպտ. կէսօրէ վերջ, տեղի ունեցաւ Անդրանիկի յիշատակին նուիրուած սգահանդէս մը, Գ. Թագաքեստարանի սրահին մէջ: 19 Սեպտ.ը գեղեցկօրէն կը զուգադիպէր Արարայի հերոսամարտի 9րդ տարեդարձին: Այսպէսով ինքնին պատմական այդ օրը կրկնապէս պատմական կը դառնար հերոսին նուիրուելով, ու խանդավառ զոյց մը կը դառնար, խուռներամ ու անօրինակ բազմութեան մը ներկայութեամբ:

Բեմին ճակատը Անդրանիկի մեծադիր նկարը, Հայրենակցական միութիւններու ու Դաշնակցութեան կողմէ զրկուած ծաղկեպսակներու մէջ, պսակուած հայ եւ ֆրանսական կիսաբարձ եռագոյններով:

Հանդէսին կը նախագահէր Արսլանեան քահանան, որ պատշաճ խօսքերով բացումը կատարեց եւ հրաւիրեց ներկաները, յոտնկայս յարգել հերոսին յիշատակը եւ ունկնդրել Շոփէնի մահուան քայլերգին:

Ընկ. Զուլֆերեան փառաբանեց հերոսին յիշատակը:

Երկրորդ խօսողն էր ընկ. Մ. Գուլումճեան, որ ներկայացնելով հերոսին փառաւոր կեանքը եւ քսանըհինգ տարուան դիւցազնական մարտնչումները, դիտել տուաւ. «Մեծ Յուկերը մեծ ովկիանոսներու մէջ կը լողան: Անդրանիկի հոգին հսկայ կէտ ձուկի մը նման կը լողար այդ ովկիանոսին մէջ տիրապէս, իբրեւ հարազատ միջավայր: Որքան ատեն որ ովկիանոսին մէջ էր ու փոթորկումներու, ան այլասերածներու աչքին «աւազակ» էր: Այդ փոթորկոտ ովկիանոսը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր: Օր մը փորձուեցաւ դուրս գալ ովկիանոսէն ու աշխարհ տեսնել, նոր աշխարհ տեսնելու: Դուրս եկաւ ալիքներու ծափին ու ծնծղային տակ: Դուրս գալուն ովկիանոսէն, խեղդուեցաւ փոքր լճակի մը մէջ»:

Երրորդ բանախօսն էր ընկ. Արրօ, որ Անդրանիկի զինուորը եղած էր մեծ պատերազմին: Կարգ մը դրուագներ պատմելով ընկերը յուզեց ներկաները եւ ուխտեց հրապարակաւ շարունակել հերոսի քալած ճամբէն, մինչեւ նուիրական գործին յաղթանակը:

Միջոց ընդ միջոց նուագախումբը կը հնչեցնէր Թախծոտ եղանակներ: Նախագահը, փակեց հանդէսը, չեշտեց թէ մեզի պարտք կ՚իյնայ, վառ պահել մեր մէջ, ազգասիրական ու ազատական ոգին, որուն համար Անդրանիկ պայքարեցաւ տասնեակ տարիներով, Սասունի երկնամերձ լեռներուն վրայ եւ Ձախոնի անդնդախոր ձորերուն մէջ:

Նուագախումբը կը բաղկանար ընկ. Ս. Թիրեաքեանէ, Ա. Մելքոնեանէ, Օր. Հանպագեանէ եւ Գ. Խազըճեանէ: Որքան լաւ կ՚ըլլար՝ եթէ շնորհալի օրիորդը եւ յարգելի պարոնները նախաձեռնութիւնը առանձնէին հիմը դնելու հայկական փոքր նուագախումբի մը: Ընկ. Շիշմանեան արտասանեց «Աֆ մը Մոխիրը»:

Վահէ

ԿԵԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Հոս բաւական անգործներ կան, բայց գործազրկութիւն չկայ: Նոր շէնքեր եւ յարկաբաժիններ կը շինուին. և օրէ օր անգործները կը նուազին: Միայն թէ, դիւրին չէ գործ գտնել: Օր մը խուլացի վարպետի մը դիմեցինք: Մեր ազգութիւնը հարցուց, եւ երբ յայտնեցինք թէ Հայ ենք, «տեղ չկայ» ըսաւ:

Անգլիացիներն ալ Փարիզէն մէկ երկու տղաներ եկեր էին աշխատելու, բայց կը նեղուին թէ սենեակի եւ թէ գործի համար: Խորհուրդ կուտանք չխաբուիլ հրապուրիչ խօսքերէ:

Յ. Ս.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. ժողովի տարեկան տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ որոշումները —

Ռումանիոյ Ե. Ողիմպիականը սարքել 1928ի Սեպտեմբերի առաջին Կիրակին Պուքրէշի մէջ, իսկ ամառը Քոստանցայի մէջ կատարել ծովային մրցումներ՝ նախաձեռնութեամբ տեղական մասնաճիւղին:

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի օրը» այս տարի սարքել Նոյ. 13ի Կիրակի օրը: Նոյն օրը առտուն եկեղեցիներու մէջ կատարել տալ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ մեռնող մարզիկներու եւ սկաուտներու յիշատակին, կէսօրէ յետոյ կամ գիշերը՝ ժողովրդական հանդէսներ:

Որոշուեցաւ «բացառիկ Արի» մը լոյս ընծայել «Հ. Մ. Ը. Մ.ի Օրուան առթիւ:

Պաշտօն տրուեցաւ Ռումանիոյ Շրջ. վարչութեան համաձայնիլ ուրիշ շրջաններու հետ՝ հայաշատ կեդրոնի մը մէջ առնեղծելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդրմարմին մը՝ զանազան շրջաններու կողմէ անուանուած ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ:

Անգամ մը եւս հրահանգուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր շարքերուն հեռու մնալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի չէզոքութիւնը կասկածի տակ ձգող ամէն քայլէ ու արտայայտութենէ:

Որոշուեցաւ 1928ի շրջանին ճռաքիլութիւն մը կազմակերպել դէպի Մոլտավիոյ հայաշատ քաղաքները:

Պարտք դրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն վրայ՝ իրենց աջակցութիւնը չխնայել հանրային բարենպատակ հաստատութեանց ու ձեռնարկներու:

Որոշուեցաւ հետաքրքրուիլ ցրուած որբերու վիճակով:

Քուէարկուեցաւ Շրջ. պիւտճէ մը 1927—1928 տարուան համար, 370.000 լէյ մուտքով եւ ելքով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԿՈՌԻԻՆ ԿԱՐԱՍԸ.— Երեք քօքուրներ, [illegible] գլուխները, խնջոյքի սեղանի մը շուրջն էին բազմեր: Սեղան մը սարէ, խոշոր խողապուխտ (ժամպոն) մը, զանազան ուտելիքներ, պար մը գինիի շիշ:

Երեք քօքուրները ախորժակով կը լափէին եւ կը խմէին, օրինելով Ակոռիին կարասը: Մէկը միս կ՚ուտէր, միւսը կը խմէր, գիրար չէին հասկնար: Մէկը կը մրմռար, միւսը ինթերնասիոնալ մը Թող կուտար, երրորդը ուրախութենէն կուլար:

Յանկարծ, քաղքենի անցորդներ անցան եւ աչք մը նետեցին անոնց վրայ, որոնք Ակոռիին կարասին շուրջն էին բազմեր: Շատ տեսա՛ն անոնց ուրախութիւնը, եւ «գողութիւն է» նկատեցին, կարծես իրենք երբեք գողցած չէին: Ու լուր տուին ոստիկանութեան: Երեք քօքուրները փախան, ձգելով գինին ու խողապուխտը, եւ հարուստ սեղանը:

Սակայն ոստիկան մը յաջողեցաւ բռնել մէկուն օձիքէն: Հարցաքննութեան պահուն քօքուրը ըսաւ թէ չի ճանչնար իր սեղանակիցները, որոնք Հալէպէն Թողուցած ու սեղան պատրաստած էին, զինք ալ կանչած՝ խնջոյքի:

ԿՆՈՋ ՊԱՏԻԻԸ.— Տիկին Պոնթէ անդարմանելի հիւանդութեան մը բռնուած էր, ոչ մէկ բժիշկ կրցած էր բուժել զինք:

Եւ հիւանդութիւնը, երիտասարդութեան օրերէն սկսած, իր հետ մնացած էր: Լսելով որ Ռէմ գիւղին մէջ ամենաբոյժ մը կայ, որ հրաշքներ կը գործէ, վազեց հրաշագործին մօտ:

Ամենաբոյժը աղօթեց եւ հաւատք տուաւ որ քանի մը օրէն պիտի բժշկուի վերջնականապէս: Տիկին Պոնթէ, խանդավառ, կը հեռանար, երբ ետեւէն հասաւ անծանօթ մը, որ ըսաւ թէ ինք ամենաբոյժին քարտուղարն է: Յետոյ ուրիշ բաներ ալ ըսաւ, համոզեց, ամայի անկիւն մը տարաւ եւ բռնաբարեց: Տիկին Պոնթէ չուզեց բողոքել, չվշտացնելու համար ամենաբոյժը, որուն նրախտապարտ էր:

Սակայն վախցաւ որ ամուսինը կ՚իմանայ: Եւ շիտակ գնաց քրոջը քաղաքը: Խիղճը չհանգստացաւ, կանչեց ամուսինը եւ խոստովանեցաւ: Կառքեցաւ Պոնթէ եւ կնոջ ձեռքէն բռնելով տարաւ Ռէմ: Կանչեց քարտուղարը: Յետոյ ատրճանակը կրակեց քարտուղարին կուրծքին եւ գնաց փակ դալն:

ՊԶՏԻԿ ՆԵՐՈՆԸ.— Սէն-Պրիէօի մէջ Ֆրանսացի փոքրիկ տղայ մը, մեծ փափաք մը ունէր հրդեհ տեսնելու: Շարունակ կ՚աղօթէր որ հրդեհ մը ըլլայ, որպէսզի դիտէ եւ հրճուի: Յետոյ խորհեցաւ ինք պատրաստել հրդեհը: Լուցկին գրպանը դրաւ եւ գնաց հօրը մարագը: Կրակ տուաւ, դուռները գոցեց, բարձրացաւ ծառի մը վրայ եւ դիտեց հրդեհը հրճուագին: Ամբողջ շէնքը այրեցաւ մոխիր դարձաւ: Երբ հրդեհին մասին քննութիւն կը կատարուէր, փոքրիկ Ներոնը յայտարարեց թէ ինք վառած էր մարագը, հրդեհ մը տեսած ըլլալու եւ դպրոցին մէջ լաւ շարադրութիւն մը գրելու համար:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՎԱՅՐԵՆՈՒԹԻՒՆ.— Սթրազպուրկի մօտ, Բենտվիլլէր գիւղին մէջ հողագործ մը, Կանթէր, խման մըն էր, այնքան որ կինը կշտացած էր ծեծէն: Իրիկուն մը, Կանթէր դարձաւ տուն: Կինը, այս անգամ քաջութիւն զգաց, դլորեց սանդուխէն վար: Յետոյ ընկերակցութեամբը իր փեսային եւ երկու աղջիկներուն, բահով ու բրիչով սպաննեցին զայն: Ոստիկանութիւնը պարտէզին հողին մէջ գտաւ բահ մը, որ արիւնաթաթախ էր եւ կտրած: Ոճրագործները խոստովանեցան ամէն բան:

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՊՏԱ՛ՑԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

— Պատգարա՛կ, ռռնաց Թէոտորովիչ կատաղի. ինչո՞ւ Թիկնաթոռ մը չբերիք. շուտ մէկզի նետեցէք ատիկա: Այդ մարդիկը ղրկեցէք. համար մէջքերնուն կը կ՚ուզէն տեսէք ես ի՞նչպէս կ՚երեւամ,

Եւ մեզի միջամտելու առեն իսկ չձգելով, զօրավարին գէմքին շրջ այնքան ուժեղ հարուած մը իջեցուց, որ անոր քիթը ծըլ- [illegible] եւ աջ աչքը պայթեցաւ:

Ցետոյ, սկսաւ ռռնալ.

— Կ՚ուզեմ որ նորէն սկսիմ, շուն, ոտքի ելիր շուտ:

Ցետոյ որ Քարասոֆ գեթ գէտին կորած էր անոր աչքերուն մէջ կարդացի Թէոտորովիչը տապալելու որոշում մը արդէն ձեռքը [illegible] տարածած էր

Բարեբախտաբար, բանտապահներն ալ, այս զգուելի տեսարանէն զարհուրած՝ միջամտեցին եւ զօրավարը վերցնելով տարին:

Իր սխրագործութեամբ հըպարտ՝ եւ առանց կասկածելու թէ մահուան քսուած էր, Թէոտորովիչ մեզի դարձաւ եւ՝

— Ասոնք կարգի բերելու միակ միջոցը այս է, ըսաւ: Եւ երբ գտնուէն դուրս ելլելու բախտը ունենան, զատ կը կորին:

— Ընչուշտ, ըսաւ Քարասոֆ որ գժուարաւ ինքզինքը կը զսպէր, այդ տեսակ դասէ մը յետոյ, Ցուպասոֆ, նորէն սկսելու փափաք չէկրնար ունենալ. բայց Հիմա, ո՞ւր կը տանին զայն:

— Ո՞ւր կը տանի՛ն, բայց գիտա՛ն: Մաշնաւոր բաժինը, մենք ալ արդէն եսեւէն պիտի երթանք, որովհետեւ, պէտք է որ գիտնամ թէ՝ ի՞նչ եղած է Միլենա կուսքօն:

— Գիտես թէ, մարդ պէտք չէ տեսնէ մեր անոր հետ դուրս ելլելը հոս անշուշտ գաղտնի ելք մը ունին:

— Անշուշտ այդ կողմէն հանգիստ եղիր: Մարդ չպիտի նշմարէ. շուրջերնիս պիտի պարպեմ, հետեւեցէք ինծի:

Հասանք աշտարակի մը առջեւ, որուն դուռը կը պահպանէր զինուոր մը

— Հոս է, ըսաւ, մաշնաւոր բաժինը:

Պահապաններուն սենեակը մտնենք, որ քառաչուէ կօշիկներ առնենք:

— Քառաչուէ կօշիկնե՞ր. ի՞նչ ընելու համար, հարցուց Քարասոֆ:

— Բայց... գետինները երթալ տեսնելու համար:

— Բայց ատոր համար քառաչուէ կօշիկի ի՞նչ պէտք կայ:

— Հարկաւ պէտք կայ, քանի որ գետինները պեղուած են Լատոկա լճին տակը եւ միշտ ողողուած են:

Բայց այն ատեն, բանտարկեալները ինչպէ՞ս կ՚ապրին հոն:

— Այդ իրենց գիտնալիք բանն է. գլխուս մէջ ուրիշ հոգ չունիմ կը կարծես, որ աւով զբաղիմ

Եւ շնականօրէն աւելցուց.

— Ցետոյ, մեռեր են կամ կ՚ապրին եղեր, ինծի ի՞նչ: Չեմ գիտեր թէ քանի՞ հոգի են անուններն բնաւ չեմ հարցուցած իրենց կը մնայ իրարու հետ համաձայնիլ եւ ժամ առաջ «չուելը». այդ շնորհը միայն կրնամ իրենց մաղթել

Այն տեսակ շեշտով մը կը խօսէր որ, չէի կրնար սարսուռս զսպել. Քարասոֆ սմբռնած էր:

Բայց, այդ պահուն իսկ, հասկցայ թէ՝ Թէոտորովիչ զարմապարտուած էր եւ թէ, յետագային, ինչ որ ալ պատահէր, ան ողջ չպիտի ելլէր այդ զզուելի կոյանոցէն, ուր ցեխի մէջ Թաթխուած, արիւն-արցունք Թափելով, հարիւրաւոր զոհեր կը փճանային

ԴԵՏՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Եւ այն ատեն, եզերական վայրէջքը դէպի դժոխք սկսաւ:

Ընդնելէ յետոյ ժայռոտ ու աղտոտ պատերով նրբանցքէ մը, որուն երկու կողմերը ամրափակ խցիկներ կ՚երկրէին, մտեցանք տեսակ մը շրջափակի, որուն մէջտեղը՝ ծակ մը կը յօրանջէր...

Ուսին վրայ ծռելով, Թէոտորովիչ սուլիչը սուր կերպով հնչեցուց, պահ մը սպասեց, յետոյ կանչեց.

— Հէ՜յ, Սէզարօֆը հո՞ն է:

Գետնին խորերէն եկող ձայն մը պատասխանեց.

Պատրա՛ստ հրամանիդ, ընկեր:

— Լա՛ւ, զրկէ՛ երկաթ սանդուխը:

Զսպանակի մը Թուլնալուն ձայնը առինք, եւ տեսանք որ ծակէն վեր սանդուխ մը կը բարձրանար:

Մեզի դառնալով, Թէոտորովիչ ըսաւ.

— Այս սանդուխը իմ հնարքս է: Անոր շնորհիւ փախուստի ամէն միջոց վերցած է, ինչպէս կը տեսնէք, ան հաստատուն չէ: Ուղուած կերպով կարելի է զայն իջեցնել կամ բարձրացնել: Բայց ամբողջ բանտին մէջ միայն մէկ պահապան կայ, որ գիտէ անոր գործածութեան եղանակը: Այդ պահապանը Սէզարօֆն է: Երբ նոր բանտարկեալ մը գայ, Սէզարօֆ վեր կը հանէ սանդուխը, երբ բանտարկեալը վար իջնայ, սանդուխը վար կ՚առնէ. այսքան միայն:

— Այնպէս որ, ծշդեց Քարասոֆ, անգամ մը վար իջնելէ յետոյ, երբ մարդ անոր գործածութիւնը չգիտեր, չի կրնար օգտագործել այդ գործիքը:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԳԱԼ ԿԻՐԱԿԻ ԲՈԼՈՐԴ "ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ,,Ի ՍՐԱՀԸ – "ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՏՕՆԵԼՈՒ

տանիք պիտի տեղաւորուին Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան Արֆալուի ագարակին մէջ, որ ձրիաբար տրամադրուած է։ Մնացեալներուն համար ալ յարմարագոյն վայրեր ընտրելու ձեռնարկուած է։ Հալէպի Յանձնախումբն ալ պարապ կեցած չէ։ Սուրիոյ Արեւելեան մասերուն եւ տարբեր կողմերուն ուսումնասիրութեան համար քննիչ պաշտօնեաներ ղրկեց, գաղթականներու համար նոր գիւղեր ու աւաններ կազմելու դիւրութիւններ եւ յարմարութիւններ փնտռելու համար։

Պարզ աւազա՞կ թէ պոլշեւիկ

Ինչպէս գրեցինք, Մէրձան Ալթունեանի հրոսախումբին խնդիրը նոր փուլի մը մէջ մտած է։ Այժմ կը քննուի այն կէտը, թէ հրոսախումբը ունէ՞ր քաղաքական նպատակներ, եւ կապեր զանազան մարմիններու հետ։ Մանաւանդ ուշադրաւ կը նկատուի այն պարագան որ Մէրճան գիտած է սովիէթական դեսպանատունը եւ պոլշեւիկեան զանազան հաստատութիւններ։ Յետոյ աշխատած է շփման մէջ մտնել գործաւորական խումբերու հետ։

Ասոր վրայ ոստիկանութիւնը խուզարկած է ծխախոտի մթերանոցները, եւ կարգ մը բանուորներ հարցաքննած։ Վերջերս ծխախոտի բանուորներուն մէջ տեսնուած կարգ մը շարժումները ոստիկանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էին։ Յետոյ, ձեռքէ ձեռք կարգ մը յայտարարութիւններ կը բաժնուէր, ինչ որ ստիպեց ոստիկանութիւնը կանչել ծխախոտի գործարանին կարգ մը բանուորները եւ հարցաքննել։ Անցեալ Հինգշաբթի, երբ բանուորները գործէ անկէ դուրս կ'ելլէին, երկայնահասակ եւ թափթփած վրայ գլուխով մարդ մը կը սկսի գունաւոր թուղթեր բաժնել անոնց։ Ոստիկանութիւնը լուր առնելուն պէս քննութեան կը սկսի, եւ կեդրոնը կը տանի Թապաքիւսի ընկերութենէն ութը բանուորներ՝ Նէվզատ, Ալի, Ջէքի, Իսմայիլ, Շէֆիք, Պեօյիւք Ալի, Սայիտ Զիա եւ Իսմայիլ Համտի։

Բաժնուած յայտարարութիւններէն մէկը կը հանուի Ֆէրիտ անուն ուրիշ բանուորի մը գրպանէն։ Յայտարարութեան մէջ դէմ դիմաց կային երկու անձերու պատկերներ։ Մարդոցմէ մէկուն ձեռքը տապար մը կայ։

Կատարուած քննութեամբ հասկցուած է որ Մուսթաֆա Թեազիմ անուն մէկն է յայտարարութիւնները բաժնողը։

Ամբաստանեալ Հրեաները ազատ արձակուած

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ դատարանը ազատ արձակեց այն ինը Հրեաները, որոնք ամբաստանուած էին թէ նախատական լեզու գործածած են Թուրքիոյ դէմ, հրեայ Օր. Էլզա Նիէկոյի յուղարկաւորութեան ընթացքին։ Հրեայ զինուոր Ավրամ, որ ամբաստանուած էր թէ յուղարկաւորութեան պահուն մարդու մը վրայ յարձակած է, 35 օրուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

«Դատարանի այս որոշումը քիչ մը զարմանք պատճառեց, որովհետեւ բոլորն ալ կը սպասէին որ ամբաստանեալները յանցաւոր պիտի նկատուէին։ Բնականաբար Պոլսոյ Հրեաները մեծապէս ուրախացան դատարանի այս վճիռին համար։»

Պոլիսէն եկէլ ծյաած ծյեռագրի մը ծյամաձայն, ընդհ. դատախազը՝ դժգոհ այս վճիռէն, վերաքննութեան դիմած է եւ այս իմաստով խնդրագիր մը ներկայացուցած է վճռաբեկ ատեանին, սակայն շատ հաւանական չէ որ փոփոխուի տրուած վճիռը։

Ծերունի Հրեայ մը՝ Ժագ Պարտօ, որ կ'ըսէ թէ Ըամէթ փաշայի Ֆրանսերէնի ուսուցիչը եղած է թնդանօթաձիգներու վարժարանին մէջ, անարգական լեզուով Ֆրանսերէն նամակ մը գրած է վարչապետին, նախատելով ընդհանուր դատախազութիւնն ու Թուրք մամուլը հրեայ աղջկան սպանութեան առթիւ անոնց բռնած դիրքին համար։ Պարտօ դատարանին յանձնուեցաւ եւ ընդհ. դատախազը դատարանին առջեւ խօսեցաւ հակահրէական խիստ ճառ մը։

—«Ոչ, հրեայ էֆէնտիներ, ըսաւ, համոզուեցէք որ Թուրքիոյ մէջ չկայ ո եւ է դատաւոր կամ ընդհ. դատախազ, որ պարզ ամբաստանութեան մը վրայ մէկը ձերբակալէ ու անիրաւօրէն դատապարտէ։ Երկրի մը մէջ, ուր աշխարհի ամէն տեղէն աւելի հանգստութիւն կը վայելէք այս տեսակ ծանր ամբաստանութիւն մը ընելու համար, չեմ գիտեր թէ որքան խղճի խայթ ունեցած էք։ Դուք, որ հազարաւոր տարիներէ ի վեր ամէն տեղ չարչարուած ու հալածուած էք, եւ վերջապէս այս երկրին մէջ գտած ձեր հանգիստը, շատ ապերախտ զգացումի մը գերին էք։

«Ի՞նչ հարկ հեռուները երթալու։ Հրեայ հայրենակիցները չե՞ն որ ամէն օր, եւ մեր աչքին առջեւ, ամէնէն ծանր անարգանքը կը հասցնեն մեր ազնիւ ազգին։ Շոգենաւ մտէք, եւ անոնց կը հանդիպիք։ Անոնց խօսակցութիւնը կա՛մ եբրայեցերէն է, կամ աղճատ Ֆրանսերէն մը, որմէ Ֆրանսացին անգամ բան չի հասկնար։ Չէք կրնար հանդիպիլ Հրեայի մը, որ Թուրքերէն խօսի։ Այդ էֆէնտիները, ուրիշ տեղ չեն համարձակիր իրենց միջեւ իսկ անցընել այս անարգանքը, զոր կը հասցնեն մեր լեզուին, որուն հացովը կը կշտանան։ Ըսէ՛ք, ո՞ր Հրեան Գերմանիոյ մէջ կը համարձակի գերմաներէնէն տարբեր լեզուով խօսիլ։»

Այս խիստ խօսքերուն առջեւ ծերունի Հրեան սկսաւ դողդղալ եւ «խենթութիւն մը եկաւ վրաս, սխալեցայ, տարիքի խնդիր, կ'ընդունիմ սխալս» ըսելով ուզեց ինքզինքը արդարացնել։ Թուրք մամուլի միութիւնն ալ դատ բացած է Պարտոյի դէմ։

Քաշէնի ազատումը կը պահանջեն

Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովը սկսած է քննել 1928ի ելմտացոյցը, որուն շուրջ վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին վերամուտին։ Յանձնաժողովի անդամներէն ընկերվարական Վալիէր առջի օր առաջարկ ներկայացուց, որ համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն, անդամ յիշեալ յանձնաժողովին, ազատ արձակուի բանտէն՝ կարենալ մասնակցելու համար ժողովներուն։ Այս առաջարկը ընդունուեցաւ յանձնաժողովին կողմէ եւ պաշտօն յանձնուեցաւ Նախագահ Մալվիի, այս ուղղութեամբ դիմում կատարել դատական նախարարին եւ ի հարկին նոյն իսկ վարչապետին։

«Իւմանիթէ»ի խմբագրապետ եւ երեսփոխան Վայեան Քութիւրիէ, դատական հետապնդումի պիտի ենթարկուի յիշեալ թերթի Մարտ 30ի թիւին մէջ հրատարակած մէկ յօդուածին համար, որ զինուորները ապստամբութեան գրգռելու բնոյթ ունի եղեր։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հասցէին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական միութեան ընդհանուր ժողովը այսօր կիրակի, ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանի սրահը։ Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ միութեան կ[illegible]

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ռոդոսթոյի եւ իր շրջանի Հայրենակց. Միութիւնը Մեյսոնզանի կը հրաւիրէ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին բոլոր անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցները ինչպէս նաեւ համակիրները։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ։ Մուտքը ազատ է, հասցէ՝ Place Nationale, 127 Rue du Point du Jour, Billancourt.

Համրակառք թիւ 32 փորթ տը Վէրսայլէն, թիւ 1 փորթ տը Սէն Քլու։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԾ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻՒ

"ՉԱՐԼՍԹՕՆ,,

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ՏԻՏԱՂ - ՏԻՏԱՂ - ՏԻՏԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Maude Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն։ կը ղրկուի մէկ ուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

Իլ-Սէն Ժերմէնի մէջ կը բանամ ասեղնագործութեան նոր աշխատանոց մը ուր պիտի ընդունուին շրջականերու մէջ բնակող կիներ եւ աղջիկներ։

Ամէն տեսակ ասեղնագործութիւն գիտցող կամ սորվիլ ուզող, նոյնպէս իրենց տան մէջ աշխատիլ ուզող անձեր կրնան դիմել իրենց մօտ եղող աշխատանոցներէն մէկուն կամ ուղղակի ինծի։

1. Mme. Vartanouchеի, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.

2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).

3. Mme. N. Kevorkian, 66ter Allée de la Seine, a l'Ile St-Germain.

4 Mr. Keukdjian, 31 Rue Basfroi, XIe (Մէթրօ Պասթիյլ): ժամը 8.30—9.30 եւ 1.30-2.30ին։

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	12+ 02
Տոլար,	Dollar	2+ +8
Մարք ոսկի 100 Mark		607 0
Թրքական Թղթ.	L. Tiq.	2 9
Թրք ոսկի	» or	10[illegible] 50
Մէճիտիէ	Medjdie	[illegible] 90
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible] 75
Տրաքմի »	Drachme	3[illegible] 30
Լիր »	Lire	1[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]1 70
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]91 25
Լէյ 100 հատը	Ley	15 80
Չերվոնից	(10 Roubles or)	124

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1 Cr. Fonc. Eg.		3425	—
» II »		2020	—
» III »		1680	—
Թուրքիո երկթղ. Lots turcs		165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]		
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.	

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE · NORD 57-62
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1927
27 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 451 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՐՔԵՐԸ ՉԵՆ ՄԱՐԱԾ

Խուլ փոթորիկ մը կ'ծու խօսքեր փոխանակել կուտայ, նորէն, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ։

Հին կիրքերը կ'արծարծուին ճիշտ այն պահուն, երբ գերագոյն փորձ մը կը կատարուի Ժընեւի մէջ. Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ մասնաւորապէս Լոքարնոյի դաշինքը նաւաբեկութենէ փրկելու համար։

Սեպտ. 18ին, Թանէնպէրկի յաղթանակի յուշարձանին բացման առթիւ, Հինտէնպուրկ ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ, մերժելով պատերազմի պատասխանատուութիւնը։ «Մեռելներու յիշատակին եւ ողջերու պատւոյն համար, պարտականութիւն կը զգամ հանդիսաւորապէս յայտարարել այս ժամուն և այս տեղին վրայ. թէ կը մերժենք այն ամբաստանութիւնը, որուն համաձայն իբրեւ թէ Գերմանիա բռնկցուցած է բոլոր պատերազմներուն ամէնէն ահաւորը... Պատերազմը մեզի համար եղած է պաշտպանութեան գերագոյն միջոց մը... Գերման բանակը կռուեցաւ մաքուր սիրտով եւ մաքուր ձեռքերով։»

Հանրապետութեան նախագահին յետոյ, արտաքին նախարար Շթրէզէման ալ, որ իր խոհեմ քաղաքականութեամբ որոշ վստահութիւն շահած էր Ֆրանսայի մէջ, թէեւ կողմնակի, բայց յայտնապէս ուժ տուաւ Հինտէնպուրկի տեսակէտին։

Եւ ահա բուռն դժգոհութիւն եւ իրարանցում՝ Ֆրանսայի մէջ։

Մասնաւորապէս յետոյ, որ չափազանց դիւրազգած է, օրուան վարիչներն ալ հրապարակ իջած են, «դաս մը» տալու համար անուղղայ Գերմանիոյ։

Քանի մը օրէ ի վեր, վարչապետ Փուանքարէ պտոյտներ կը կատարէ Մեծ Պատերազմի վայրերուն մէջ, յիշատակարաններ բանալով եւ օրը երկու-երեք ճառ արտասանելով։ Իր բառերը կշռուած են, բայց շեշտը միշտ ամուր է եւ ոգին թափանցիկ։

«Կը մաղթեմ որ, ըսաւ, կիրակի օր, իրաւարարութիւնը հնարելի անցնի բռնութեան տեղը եւ շուտով գայ այն օրը երբ պատերազմները ուրիշ բան չըլլան, եթէ ոչ անհետացած դարու մը անիծեալ յիշատակը։ Բայց միայն մեզմէ կախում չունի այդ բանը, եւ մենք հարկադրուած ենք նախատեսել, ցաւալի բանի, ողբալի չարիքի մը յանձնառական վերադարձը։»

Աւելի բացորոշ արտայայտուեցաւ Պարթու, դատական նախարարը։ «Գերմանիոյ ձեռքերը մաքուր չէին 1914ին։ Իր վայրագութեանց ենթարկուելէ յետոյ, թող չպիտի տանք որ անպատուեն մեր մեռելները, որոնք ինկան պաշտպանելու համար հայրենի հողը, «աշխարհակալութեան ոգիով» արշաւանքի եւ գրաւման մատնուած ու աւերուած հայրենիքը։ Հերքումներ կան, զորս պատմութիւնը չընդունիր, որոնք արժէք չունին իրողութեանց, փաստաթուղթերու եւ թուականներու ճշմարտութեան առջեւ, ինչ տեսակ բերաններէ ալ արտասանուած ըլլան»։

Հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ այս ճառը ռումբի մը ազդեցութիւնը գործած է Գերմանիոյ ազգայնական շրջանակներուն մէջ։ Այն աստիճան որ, Վոլֆ, Գերմանիոյ պաշտօնական գործակալութիւնը, ցաւ կը յայտնէ մասնաւոր զեկոյցով մը եւ կրկին կը յիշեցնէ Գերմանիոյ բաղձանքը. — «Անկողմնակալ ատեանի մը քննութեան ենթարկել այդ խոշոր վէճը։»

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Հինտէնպուրկի յայտարարութիւնը եւ Գերմանիոյ ազգայնական մամուլին հրատարակութիւնները անախորժ ազդեցութիւն ձգած են Ժընեւի' ժողովին աշխատութեանց վրայ։

Այսպէս կամ այնպէս, նորէն բացուած է վէրք մը որ սպիացած կ'երեւար։

Գերմանացիները զարմանալի կը գտնեն Ֆրանսացիներուն յուզումն ու իրարանցումը, դիտել տալով թէ Փուանքարէ աւելի վիրաւորական բացատրութիւններ գործածեց ամիսներ առաջ։ Ցետոյ, կը յայտնեն թէ Հինտէնպուրկ հանրապետութեան նախագահ ըլլալէ առաջ մարաջախտ ըլլալով, արտայայտուած է իբր այդ. իբրեւ վարիչը Թանէնպէրկի ճակատամարտին 1914 Օգոստոս 31։

Ի հարկէ այս բացատրութիւնը չի գոհացներ Ֆրանսացիները, որոնք հաստատած են թէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարութիւնն ալ տեղեկութիւն ունէր Հինտէնպուրկի ճառէն։

Եւ փոխասացութիւնը կը շարունակուի, ծանրացնելով մթնոլորտը։

Չափազանցութիւն պիտի ըլլար ըսել թէ միջադէպ մը պիտի ծագի այս լրագրական եւ բեմական հակաճառութեններ։

Գերմանական առաջին «ելոյթ»ը չէ այս, ոչ ալ ֆրանսական առաջին իրարանցումը։

Միայն թէ, այս անախորժութիւնները աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ, կասկածամտութիւնը խոր արմատ ձգած է երկու հարեւաններուն միջեւ, եւ շատ մը վէրքեր բաց կը մնան, հակառակ բոլոր սպեղանիներուն։

Եւ աւելին.— Ճիշտ այն պահուն երբ ժողովները իրարու կը յաջորդեն եւ բանաձեւ բանաձեւի վրայ կը կուտակուի, ապահովութիւնները կրճատելու կամ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու համար, նոր պատրուակներ կը տրուին վառօդը չոր պահելու։

Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելէ յետոյ, տիրաբար կը պահանջէ քաշել Հռէնոսի գրաւման բանակը։ Յաղթականը, Ֆրանսա, պզտիկ զիջում մը ըրաւ Անգլիոյ թելադրութեամբ. բայց չուզեր աւելի առաջ երթալ, եւ միշտ կ'օգտագործէ Հինտէնպուրկեան ճառերն ու նման պարագաները։

Ուրիշ խօսքով. կա՛յ եւ կը մնայ փոխադարձ անվստահութիւնը։

Կիրքերը չեն մարած տակաւին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՂ ՀՈՎԵՐ

Այսօր հրատարակած ենք ռուս պոլշեւիկներու պաշտօնաթերթին կարգ մը դիտողութիւնները՝ Թուրքիոյ ներքին կացութեան մասին։

Այդ նոյն յօդուածներուն առթիւ, Պոլսոյ Ազգամ թերթը խմբագրական մը գրած է, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տողերը (19 Սեպտ.).

— «Ռուսներուն ամէնէն մեծ յանցանքը այն է որ իրենց քիթը շատ կը խօթեն ուրիշ երկիրներու գործերուն մէջ։ Եւ ասկէ՝ այն բոլոր անհամաձայնութիւնները, զոր ունին Եւրոպայի հետ։ Բայց ասիկա յանցանք մը չէ անոնց աչքին, այլ ընդհակառակն համայնավարութեան նպատակը, պարզապէս իրենց գոյութեան իրաւունքը։ Ռուսիոյ մէջ իշխելու համար, պէտք է Եւրոպայի մէջ յեղափոխութիւն յարուցանել։ Հակառակ պարագային, կարճ կ'ըլլայ իրենց կեանքը։

«Արդէն, քանի մը տարիէ ի վեր անդադար կը նահանջեն, եւ լաւ կայ հինգ տարի առաջուան եւ ներկայի կացութեան միջեւ։ Եւ եթէ Կարլ Մարքս այսօր գերեզմանէն ելլէ, պիտի զզուի իր աշակերտներէն, որոնք իր գործը այս աստիճան խաթարած են։

«Բայց ասոնք մեզի վերաբերեալ բաներ չեն։ Միայն թէ այս աստիճան չխառնուին մեր ներքին գործերուն..

«Տնտեսական պայմաններու բնական հետեւանքով, Թուրքիոյ մէջ իրարու ներհակ երկու դասակարգեր չկան։ Ընկերվարական շարժումը կը սկսի միայն հոն, ուր կան ընդարձակ գործարաններ եւ բազմահազար բանուորներ։ Մինչդեռ Թուրքիոյ մէջ ներկայիս այդքան առաջացած չէ ճարտարարուեստը։

«Փրավտա իր երկրորդ յօդուածին մէջ կը խօսի մեր ընտրութեանց մասին, եւ կ'ըսէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը ստիպուած է գաղտնի գործել։ Մեր երկրին մէջ այս տեսակ կուսակցութիւն մը չկայ։ Ոստիկանութեան կ'իյնայ քննել այս տարօրինակ պնդումը։ Արդեօք Փրավտայի խմբագիրը տեղեա՛կ է այս տեսակ գաղտնի կազմակերպութենէ մը։

«Յօդուածներէն աւելի, անոր հեղինակին անձը ուշագրաւ է։ Յօդուածագիրը մէկն է Գ. Միջազգայինի քարոզիչներէն, եւ Պոլիս ալ եկած է։ Այս պոլշեւիկ գործակալը, որ Հրեայ մըն է, արդեօք ինչո՞ւ այսքան կը զբաղի մեր ներքին գործերով։ Եւ Մոսկուայի կառավարութեան պաշտօնաթերթը ա՛ռ կուտայ այս տեսակ գրութիւններու։

«Այս վիճակը դէմ չէ՞ Թուրք եւ ռուս բարեկամութեան, որ պէտք է զերծ ըլլայ ամէն տեսակ գաղտնի միտումներէ։»

.·.

Էնկիւլիւի պաշտօնաթերթը, Հաքիմիյէթը Միլլիյէ, խօսելով նոյն խնդրի մասին, կ'ըսէ թէ չի կարծեր որ պաշտօնական Ռուսիա Թուրքիոյ մէջ համայնավարական քարոզութիւններ կը վարէ եւ համայնավար կազմակերպութեան մը ուժ կուտայ, ու կ'աւելցնէ.

— «Ճիշտ է թէ չենք անգիտանար նպատակները, որոնց հասնիլ կ'աշխատի Խորհրդային Միութիւնը, սակայն գիտենք նաեւ որ Խորհրդային Միութիւնը կը հասկնայ թէ նման գործունէութիւն մը մեր մէջ բուռն զգացումներ պիտի արթնցնէ, եւ թէ Թուրքիա այդ վարդապետութեան համար յարմար հող մը չէ։ Դալով կարգ մը երազատեսներու գործունէութեան, անոնց ահեղ արդիւնքներէն բնաւ չենք վախնար։ Պէտք է յիշեցնել թէ մեր ոստիկանութիւնը վերջին ծայր աչալուրջ կը հսկէ՝ արգիլելու համար համայնավար ամէն շարժում։»

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Պոլսոյ կուսակալութիւնը հետեւեալ պաշտօնագիրը ուղղած է Պատրիարքարան, Նարոյեան եպիսկ.ի ընտրութեան առթիւ.

«Կառավարութիւնը տեղեկացած է թէ այս անգամ, օրինաւորապէս կատարուած ընտրութեանց հետեւանքով, դուք պատրիարք ընտրուած էք Լուսաւորչական Հայերուն»

.·. Աքշամ կ'իմանայ թէ Պատրիարքարանի մէջ մասնաւոր հանդիսութիւն մը պիտի կազմակերպուի «այս կարեւոր պաշտօնագրին ստացման առթիւ»։ Պատրիարքարանի շրջանակները մասնաւոր գոհունակութեամբ կ'ընդունին այս վաւերացումը, որ չորս տարիէ ի վեր եղած չէր նոյն հոգեւոր պետին։ Տեղապահը, օրինակ, որ այնքան երկար պաշտօնավարեց, այս տեսակ պաշտօնական գրութիւն մը առած չէր։

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄԸ

Կիրակի օր Մարսիլիոյ մէջ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի մեծ մրցումը, Ֆրանսայի ախոյեան Olympique de Marseilleի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբերուն միջեւ։ Ներկայ էին 8000 հանդիսականներ, որոնց մօտ 3000ը Հայ։ Բացի Մարսէյլէն եւ արուարձաններէն, Լիոնէն ու Վալանսէն ալ բաւական թիւով հայրենակիցներ եկած էին, այս կարեւոր մրցումը տեսնելու։ Առաջին կիսախաղին երկու կողմերն ալ չյաջողեցան ոեւէ նշանակէտ ընել։ Երկրորդ կիսախաղին, Ֆրանսացիները «փէնալթի»ով առաջին նշանակէտը ըրին։ Հինգ վայրկեան վերջ, Ս. կարապետեանի յաջող մէկ նշանակէտով երկու կողմերը հաւասարեցան։ Խաղի վերջանալուն հինգ վայրկեան մնացած, Ֆրանսացիները երկրորդ նշանակէտ մը եւս ըրին եւ խաղը վերջացաւ Olympique de Marseille 2 ·Հ. Մ. Ը. Մ. 1։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄԵՐ

Կիրակի օր, Վենետիկի առջեւ, Լիտոյի ծովեզերքին վրայ տեղի ունեցան ջրօդանաւի փորձեր, «Շնայտէր»ի բաժակին համար։ Իտալիոյ չորս կողմերէն հասեր էին 250,000 հանդիսականներ։ Ամբողջ Վենետիկը փեթակի պէս կը բաբախէր։ Նաւորդակ, մասնաւոր շոգեկառքեր բազմութիւն կը լեցնէին քաղաքէն ներս։ Կառավարութիւնը, դիւրութիւն տալու համար, հարիւրին 50 զեղչ կատարած էր գիներուն վրայ։

Մրցումին ներկայ էին Իտալիոյ գահաժառանգը եւ Անգլիոյ օդային փոխ-նախարարը, Ֆիլիփ Սասուն։

Նախաճ գիշեր հագարաւոր հոգի բացօթեայ քնացաւ Լիտոյի ծովեզերքին վրայ, սուրբ Մարկոսի Առիւծին սիւնին տակ, դուքսերու պալատին սիւնաշարին մէջ։ 17րդ դարու ... ծով վենետիկեան պալատ ... մը սրուեցաւ ի պատիւ անգլիացի օդանաւորդներուն եւ տեւեց մինչեւ առաւօտ։

Մրցումէն առաջ, փորձեր կատարուեցան եւ անգլիացի օդանաւորդները արձանագրեցին ժամը 302 մղոն արագութիւն մը։

Մրցումը սաստիկ հովին պատճառով յետաձգուեցաւ երկուշաբթի օրուան (երէկ).

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պարթու կը պատասխանէ Հինտէնպուրկի

Դատական նախարար Լուի Պարթու կիրակի օր ճառ մը խօսեցաւ Լիվրոնի մէջ Ռիֆի կռիւներուն մէջ հերոսաբար ինկած յիմնապետի մը ի յիշատակ կանգնուած կոթողին բացման առթիւ.

«Մենք անմեղ ենք Վիլհելմ Բ.ի եւ Ապտիւլ Քէրիմի թափել տուած արիւններուն մէջ։ Հերքումներ կան, զորս պատմութիւնը չընդունիր եւ արժէք չեն ներկայացներ, ինչ բերնէ ալ ելած ըլլան, դէպքերու, վաւերաթուղթերու եւ թուականներու ճշմարտութեան առջեւ։ Պատասխանատուութիւնները դեռ այնքան բարձր ձայնով կը խօսին մեր աւրշտկուած հողերուն վրայ, եւ թէ հանդիսաւոր բայց ծախաւեր ուրացում մը չի բաւեր քանդելու համար անհերքելի վկայութիւնները։ 1914ի Գերմանիան եթէ «մաքուր սիրտ» ունենար, մէկ խօսքով կամ մէկ նշանով պիտի ընդունէր իրեն առաջարկուած բարեխօսութիւնը, պիտի հեռացնէր վտանգը պատերազմին, զոր իր սուտ յուրերու վրայ հրամայուած զօրաշարժը ընդհակառակն կը ծանրացնէր եւ կ'արագացնէր։

«1914ին Գերմանիոյ ձեռքերը «մաքուր» չէին։ Իր անգթութիւններուն ենթարկուելէ վերջ, թող չպիտի տանք որ անիկա անպատուէ մեր մեռելները, որոնք ինկած են պաշտպանելու արշաւանքի, գրաւումի եւ աւրշտկումի ենթարկուած մեր հայրենի հողը։

«Մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք անկեղծօրէն, բայց չենք կրնար ճշմարտութիւնը զոհել։ Այդ ճշմարտութիւնը մեր պատիւն է, ոչ ոք պիտի կրնայ զայն հերքել կամ չափափոխել։ Լռութիւնը անհրաժեշտ պայմանն է աշխարհի խաղաղութեան պահանջած մերձեցումներուն։ Այդ գինով միայն մենք կրնանք մոռնալ։»

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԱՄԵՐԻԿ. ԼԵԳԷՈՆԻՆ ԴԷՄ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ ՕԴԸ ՊԻՏԻ ՀԱՆԷԻՆ

Սաքքօ եւ Վանցէթթիի վրէժը լուծելու համար անիշխանական եւ համայնավար տարրերու կողմէ դաւադրութիւն մը ծրագրուած էր՝ օդը հանելու համար լեգէոնականները փոխադրող կառախումբերը Մարսիլիա—Վինթիմիլյա գիծին վրայ։

Շբ. ժամը 23.25ին Կոլֆ-Ժիւան կայարանը կը սպասուէին երկու կառախումբեր. մէկը՝ Մարսիլիայէն գալիք ճեպընթացը, որ 25 վայրկեան ուշացած էր, միւսը Վինթիմիլյայէն գալիք վաճառաբարձ կառախումբը։ Ցանկարծ ահռելի պայթիւն մը լսուեցաւ կայարանէն 900 մեթր հեռուն։ Կայարանապետն ու պաշտօնեաները պայթիւնին եկած կողմը երթալով տեսան, որ հեռագրական թելերը կտրուած են եւ երկաթուղիի գիծ մը 60—75 սանթիմեթր երկայնքի վրայ օդը ելած էր։

Անմիջապէս լապտերով մարդ մը ղրկուեցաւ՝ կեցնելու համար գալիք կառախումբերը եւ կայարանապետը ինքնաշարժով Քանի կայարանը գնաց, սակայն Մարսիլիոյ ճեպընթացը արդէն ճամբայ ելած էր եւ ժամը 80 քիլոմեթր արագութեամբ կը մօտենար Կոլֆ-Ժիւանի։ Մեքենավարը նշմարելով կենալու նշանը, դանդաղեցուց քալուածքը եւ անվնաս յաջողեցաւ անցնիլ կտրուած գիծի մէկ մասին վրայէն։ Միւս կողմէ կարելի եղաւ կեցնել նաեւ Վինթիմիլյայէն եկող վաճառաբարձ կառախումբը։

Գիշերը մանրակրկիտ քննութիւններ կատարուեցան գիծերուն միւս մասերուն վրայ եւս, ու դեռ չպայթած ռումբեր գտնուեցան պզտիկ կամուրջի մը մօտ։ Դաւադիրներու նպատակն էր օդը հանել այդ կամուրջը։ Կառախումբին յապաղիլը բարեբախտութիւն եղած էր։

Երկաթուղագիծին վրայ աշխատող բանուորներ քարի ահագին դէզեր գտան Քափ տ'Էյլի եւ Մոնաքօի միջեւ. վաճառաբարձ կառախումբ մը կարելի եղաւ ժամանակին կեցնել։ Նոյնպէս չպայթած ռումբ մը գտնուեցաւ Քանի մօտ Պոքքայի երկաթուղագիծին վրայ։ 30 վայրկեան վերջ այստեղէն պիտի անցնէր բազմաթիւ լեգէոնականներ փոխադրող կառախումբ մը։

Մանրակրկիտ կերպով պատրաստուած այս դաւադրութիւնները ձախող անցան եւ ոեւէ աղէտ չպատահեցաւ։ Ոստիկանութիւնը քննութիւններ կը կատարէ Ռիվիէրայի անիշխանական եւ իտալական շրջանակներուն մէջ։

Հայ եւ թուրք ծրաախումբին շուրջ

Պոլսոյ մէջ տակաւին օրուան խնդիր է Եըլտըզը կողոպտելու համար կազմուած հրոսախումբին գործունէութիւնը։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երկու անձեր, որոնք կը թուի թէ կապ ունին Մէրճան Ալթունեանի հրոսախումբին հետ։ Ասոնցմէ մէկը՝ երկայնահասակ՝ շէկ, 25—30 տարեկան մարդ մըն է, որ Շէհզատէ Պաշը, Ազիզ էֆ.ի գարեջրատունը, վրայ վրայի չորս գաւաթ օղի կոնծելէ յետոյ, կը փորձէ դուրս ելլել, ըսելով թէ դրամ չունի։ Գարեջրատան տէրը կ'ընդդիմանայ։ Առոր վրայ անծանօթը կը հանէ դրամապանակը, եւ կը սկսի դրամ փնտռել։ Այդ միջոցին Ազիզ էֆ. շատ մը լուսանկարներ եւ ծածկագիր գրութիւններ կը նշմարէ դրամապանակին մէջ, ու անմիջապէս իր զանձապահին միջոցաւ լուր կուտայ ոստիկանութեան։ Շատ չանցած, ոստիկաններ կուգան եւ կը ձերբակալեն զայն։ Պահականոցին մէջ երբ վրան գլուխը կը խուզարկեն, կը գտնեն ափարթմանի երկու յատակագիծ, չորս ծածկագիր հեռագիր, վեց Հայու անուն, եւ կարգ մը թուղթեր,

Աւելիերու շարունակութիւնը Նորրդով Դ. էջ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԱՒԵԼԻ ՀԱԿԱՊՈԼՇԵՒԻԿ

Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւնները որոշեցին, իրենց վերջին համաժողովին մէջ, խզել յարաբերութիւնները ռուսական Արհեստակցականներուն հետ։ Անակնկալ մը չէր այս արդիւնքը, տրուած ըլլալով անգլիական քաղաքականութեան ներկայ վիճակը եւ՝ մանաւանդ այն ցրտութիւնը, որ հետզհետէ կը շեշտուի երկու երկիրներու ընկերվարական կազմակերպութեանց միջեւ։

Ինչպէս կարգ մը ուրիշ Միութիւններ, Ռուսիոյ Արհեստակցական Միութիւնն ալ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ խորհրդային պետութեան օրկաններէն մէկը, որ կը գործէ համաձայն Կրեմլինի իշխանաւորներու հրահանգներուն, դառնալով տեսակ մը քաղաքական գործակալութիւն, մանաւանդ խորհրդային գրաւոր սահմաններէն դուրս։ Ան ոչ մէկ երկրի մէջ կրցաւ ապահովել «եղբայրական» գործակցութիւնը տեղական սէնտիքաներու հետ, բացի Անգլիայէն ուր ամէն տեղէ աւելի ազատութիւն կար մտերմանալու բանւորական վարիչներուն հետ։ Ան միջոցներու մէջ խտրութիւն չըրաւ, խրախուսելու համար անգլիացի ծայրայեղներուն ձեռնարկները եւ նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն շռայլեց, իր ափին մէջ առնելու համար Անգլիոյ բովանդակ աշխատաւորութիւնը, որ հսկայ ղանգուած մը կը կազմէ Արհեստակցական Միութիւններու դրօշին տակ։ Բացառեց հանքագործներուն կամ երկաթուղային պաշտօնէութեան որ Մոսկուայի մէջ մարդիկ աւելի վարժ են եւ ընդունակ ըմբռնելու բանւորներու կենսական շահերը։

Ինչի՞ յանգեցան այս ճամարտակութիւնները, որոնց տուն կուտար Գ. Միջազգայինը՝ կծկուած խորհրդային Արհեստակցականներուն ետին։ Անգլիոյ բանւորական կազմակերպութիւնները հաւատացին կարգ մը խոստումներու եւ ապրեցան րաւ ինկան իրենց խորամանկ «բարեկամներու» ազդեցութեան տակ, որովհետեւ իրենց ներքին ցաւերը դարմանելու համար պէտք էր ուժի մը կռթնիլ։ Փալեցուցին ընդհանուր գործադուլը 1926 Մայիսին, անձնատուր եղան մէկ շաբաթէն, առանձին ձգելով հանքագործները որոնք պայքարը շարունակեցին մինչեւ Նոյեմբեր։ Օրուան իշխանութիւնը յաղթեց, որովհետեւ չուզեց պարտուիլ կռիւի մը մէջ որ տնտեսականէն աւելի ընկերային վտանգ կը սպառնար երկրին։ Հիասթափում բանւորական շարքերէն ներս եւ երեւոյթները լրջութեամբ դիտելու նոր ճիգ մը։ Ամիսներ յետոյ, երկար բանավէճերէ ետք, պահպանողական իշխանութիւնը խորհրդարանին քուէարկել տուաւ Արհեստակցական միութիւններու նոր օրէնքը, որ բաւական բան կրճատեց իրենց առանձնաշնորհներէն։

Խորհրդային Ռուսաստանի մէջ մարդիկ կը հետեւէին այս դէպքերուն եւ անտարբեր չէին կրնար մնալ անշուշտ իրենց «բարեկամներու» ձախորդութեանց հանդէպ։ Պոլշեւիկեան «տասնաբանեայ»ի առաջին պատուիրաններէն մէկն է բզըքտել բրիտանական կայսրութիւնը, ինչ ձեւով որ կարելի ըլլայ, որովհետեւ ժողովուրդներու երջանկութեան կամ ճնշուած բազմութիւններու բարիքին աշխարհ խոչընդոտ չկայ... Այսպէսով դրամատիրական Անգլիոյ յաջողութիւնները բնականաբար պիտի կաղղեցնէին Ռուսիոյ Արհեստակցական Միութիւնները, որոնք «ի պաշտօնէ» բերդը ներսէն պիտի գրաւէին, քանի մը հարիւր-հազար սթերլին նետելով հանքագործներու գրպանը։ Ասոր վրայ աւելցուցէք անգլեւ-ռուս դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը, որ աւելի լարեց կիրքերը Ռուսաստանի մէկ ծայրէն միւսը։

Այս բոլորէն յետոյ, սկսաւ անգլիական եւ ռուսական Արհեստակցական Միութիւններու գզուըտուքը, որ ամիսներու պատմութիւն ունի։ Առաջինները երկու տեսակ յուսախաբութիւն ունեցան. Նախ՝ օրուան վարիչներուն յաղթանակը կարելի չէր բնորոշել միայն գործադուլի մը ձախողանքով կամ օրէնքին մէջ մտցուած շարք մը փոփոխումներով։ Այդ յաղթանակը աւելի վճռական հարուած մը տուաւ իրենց, եւ ընդհանրապէս անգլիական ընկերվարական կազմակերպութեանց, խորապէս ազդելով ժողովուրդին մտայնութեան վրայ։ Աշխատաւորական շահերու պաշտպանութեան համար ոչ մէկ կազմակերպութիւն համարձակութիւն կրնայ ունենալ այժմ յանդուգն փորձեր ընելու։ Ցետոյ՝ Արհեստակցականները զգացին որ միամտութիւն է օժանդակութիւն սպասել խորհրդային Ռուսաստանէն, կամ, գոնէ քաղաքական անհեռատեսութիւն։

Ինչ կը վերաբերի ռուսական Արհեստակցականներուն, անոնց զայրոյթը սահման չունի Անգլիոյ «պուրժուա յեղափոխականներուն» անճարակութեան դէմ։ Անգլիոյ աշխատաւորական վարիչները չկրցան, — կ'ըսեն պոլշեւիկները, - իրենց ներկայացուցած դասակարգին տոկունութեան համապատասխան կորով ցոյց տալ եւ զէնքերը վար դրին, լքելով իրենց հետեւող բազմութիւնները։ Այս կարգի բանավէճերով լեցուն էին երկու կողմի թերթերը մինչեւ Արհեստակցական Միութիւններու համաժողովը եւ անոնք տակաւին կը շարունակուին։ Յարաբերութիւններու խզումով, անգլիացի բանւորները միանգամ ընդ միշտ կը թօթափեն Մոսկուայի ազդեցութիւնը, պատուար քաշելով անոր քաղաքական նպատակներու առջեւ՝ Արհեստակցականներու շարքերէն ներս։ Աջակողմի թերթերը դիտել կուտան որ եթէ այս ուղեգիծը որդեգրուէր համաժողովէն ամիսներ առաջ, կանխուած պիտի ըլլային շատ մը չարիքներ։ Հակառակ այս բոլորին, Արհեստակցականները տակաւին կը համրեն իրենց մէջ դէկավարներ որոնք այնքան ալ յոռետես չեն պոլշեւիկներու «եղբայրական զգացումներուն» մասին։ Համաժողովի նախօրեակին դիմում կատարեցին անոնք ներքին նախարարին մօտ, որպէսզի արտօնութիւն ստանան հրաւիրելու ռուս Արհեստակցական պատուիրակութիւն մը, բայց կառավարութիւնը արգիլեց, հիմնուելով նախորդ փորձերու վրայ։ Այս առթիւ, ներքին նախարարը դիտել կուտար անցեալ օր թէ կառավարութիւնը իրական բարեկամն է Արհեստակցական Միութիւններուն, քանի որ ան իր ձեռք առած զսպողական միջոցներուն շնորհիւ կերպով մը կը նպաստէ Միութեանց կողմէ բացուած հակապոլշեւիկեան պայքարին։ Եթէ, կը շեշտէր նախարարը, երկրին աշխատաւորութեան վարիչները տրամադիր են կռուելու օտար պետութեան մը միջամտութեան դէմ եւ ըմբռնած են Անգլիոյ իրական շահերը, այն ատեն պահպանողականները պարտաւոր են գործակցելու իրենց, խորհրդարանէն ներս։ Եւ եթէ ազդարարութիւն կը բացատրէր թէ Արհեստակցական Միութիւնները չէ որ պիտի պարտադրեն իրենց քաղաքականութիւնը օրուան իշխանութեան։

Ինչպէս յիշեցի քիչ վերը, կարգ մը ծայրայեղներ դեռ կը հաւատան կարմիրներու բարեկամութեան եւ պոլշեւիկութեան «հաւատամք»ը բաւականին ուժով կը հնչէ իրենց ականջներուն։ Անոնք պատրաստութիւն կը տեսնեն մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ուղարկելու Մոսկուա, Նոյեմբերին մասնակցելու համար պոլշեւիկեան իշխանութեան առաջին տասնամեակի հանդէսներուն։ Ցէյլի Թէլէկրաֆ կ'ըսէ թէ չափաւոր ընկերվարականները, որոնք անշուշտ կը յիշեն թէ 1917ի յեղափոխութիւնը որքան սխալ ձեռնարկ մըն էր, պիտի զարմանան տեսնելով որ իրենց մէկ հատուածը կը յանդգնի շնորհաւորել իշխանութիւն մը որ հսկայ պետութեան մը աւերակներուն վրայ կանգնած է։ Եւ այս առթիւ կը յիշէ Ամերիկացիի մը ցնցող յայտնութիւնները պոլշեւիկեան Ռուսաստանի մասին։

Այսպէս կամ այնպէս, Ռուսիոյ գործակալներուն ներշնչած վստահութիւնը Անգլիոյ բանւորական կազմակերպութիւններուն, շատ բան կորսնցուցած է առաջին օրերու խանդավառութենէն եւ մանաւոր անհատներու համակրութիւնը չէ որ պիտի ամրապնդէ իրենց հեղինակութիւնը այս երկրին մէջ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓՈՔՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԹԱՂՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Սան-Ֆրանչիսքոյէն)

(Շար. Կիրակիի Թիւէն եւ վերջ)

Օր. Էլմասեանի «Իրբեւ Արծիւ»էն յետոյ Զօրավար Սմբատ հրաւիրեց ամերիկահայ կամաւորութեան ներկայացուցիչ հարիւրապետ Նիշմանեանը քանի մը խօսք խօսելու։ Նիշմանեան խօսեցաւ անգլիերէնով, Անդրանիկի կեանքը ծանօթացնելու համար ոչ միայն ներկայ օտարականներուն, այլ եւ հայ նոր սերունդին, որ չի կարդար հայերէն եւ չի տիրապետեր հայերէնի որքան անգլիերէնի։

— Ազատութեան սատուածուհին, ըսաւ, իր դատի պաշտպանութեան համար կը թափառի աշխարհէ աշխարհ, ծովէ ծով, կը գտնէ արծիւի ձագ մը, կը դնէ զայն բոյնի մէջ, կը սնուցանէ, կը մարզէ, կը մեծցնէ եւ երբ չափահասութեան հասցնէ զայն, իր դատին պաշտպանութիւնն ու զինուորներու առաջնորդութիւնը անոր կը յանձնէ։

«Ազատութեան սատուածուհին սխալ ընտրութիւն մը չըրաւ երբ Շապին Գարահիսարի մէջ գտաւ աշխատաւոր Անդրանիկը, որ տարիներու պայքարով, թափուած արիւնով, դարձաւ Հայոց Աշխարհի Ազատութեան Արծիւը»։

Բաղդատեց Անդրանիկը ճորճ Ուաշինկթընի հետ, գտաւ անկէ բարձր ու հերոսական, թուելով այն անըրաղդատելի պայմանները, որոնց մէջ ապրեցան Ճ. Ուաշինկթըն եւ Անդրանիկ։

Դիտելով շուրջը՝ եւ նկատելով, որ ամերիկեան աստղազարդ դրօշին չէր ընկերանար հայկական դրօշը, հարիւրապետ Նիշմանեան խոր կսկիծով մը ըսաւ. — Այո՛, ամէն ինչ կատարեալ ըլլալու համար պէտք էր, որ այս մեծ հերոսը, որ տասնեակ տարիներով, տասնեակ դրօշներու տակ կռուեցաւ, յանուն ազատութեան եւ Հայաստանի անկախութեան, թաղուէր առանց հայերնի դրօշի, ՚հիւրընկալ դրօշի մը հովանիին ներքեւ։ Ու եզրափակելով իր ուղերձը, կոչ ըրաւ հայութեան, որ վերջ տայ ներքին անհամաձայնութեանց, միաճակատ հետեւի Անդրանիկի ճամբուն, մինչեւ որ իրականանայ Անդրանիկի կիսատ թողած գործը — Հայաստանի Անկախութիւնը։

«Ազատն Աստուած» երգէն յետոյ, Զօր. Սմբատ խօսք տուաւ Անդրանիկի Քիկնապահ հարիւրապետ բժիշկ Փոնափարթեանի, որ նկարագրեց հերոսին կեանքը՝ սկսած Շապին Գարահիսարէն մինչեւ Սասուն, Պուլկարիա եւ Ղարաբաղ։ Կանգ առաւ հայ յեղափոխական շարժման նշանակութեան վրայ, դրուատեց անոր տուած հերոսները, Վազգէն, Սեբոբ եւայլն., շեշտեց կամաւորական շարժման հրամայականութիւնը, որ հետեւանք էր Թրքական ջարդի քաղաքականութեան եւ ոչ թէ պատճառ։ Թրքական հայաջինջ ծրագիրը գոյութիւն ունէր կամաւորական գունդերու կազմութենէն շատ առաջ. կամաւորներ ըլլային կամ ոչ կոտորածները պիտի ըլլային։ Անդրանիկ ու իր ընկերները մէջտեղ նետուեցան փրկելու հայաջինջ ծրագրէն, ինչ որ կարելի էր. եւ անոնք պատուաւոր դուրս եկան բոլոր ճակատներուն վրայ։

Ապա խօսքն ուղղելով ներկաներուն. Փոնափարթեան ըսաւ. «Հայե՛ր, Անդրանիկ կը բաժնուի մեզմէ իր գործը կիսատ ձգած. Թրքական հայաջինջ ծրագիրը կը մնայ տակաւին, Թուրքերը կրնան դառնալ քրիստոնեայ, կամունիստ, բայց չեն կրնար հրաժարիլ Հայերը կոտորելու իրենց ծրագրէն։ Լաւ է հայրենիքի վերաշինութեան գաղափարը, բայց կը քանդուի անիկա, եթէ անոր հետ զուգընթացաբար չի տարուիր ինքնապաշտպանութեան գործը — որուն Անդրանիկն ու ընկերները նուիրուած էին։ Կը կոտորեն մեզ կրկին, այսօր, վաղը, կամ 25 տարիներ ետք, եթէ չպատրաստուինք գիմադրաւելու Թրք. ծրագրի գործադրութիւնը»։

Ու հաւատաց Անդրանիկի դագաղին վրայ որ, զէնքի և ուխտի ընկերները աննահանջ կերպով պիտի շարունակեն իրենց ճամբան, որ կը վերջանայ Հայաստանի անկախութեամբ, հայ ժողովուրդի ազատութեամբ։ Եզրակացնելով, առաջարկեց հիմնել «Անդրանիկ ֆօնտ» մը, Հայաստանի մէջ Անդրանիկի անունով զինուորական դպրոց մը հիմնելու համար։

Ցետոյ, ամերիկեան բանակի սպաներէն հայազգի Լէյմըն զինուորական պատիւ տուաւ հանգուցեալին երեք համազարկերով եւ հանգստի վերջին փողով, զոր հնչեցուց Գ. Փօղոս Փօղոսեան։

Հերոսին մարմինը գերեզմանոցէն դարձաւ մեռելատուն տանելէ առաջ, վերջին անգամ նկարուեցաւ— դագաղին վրայ դրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան բերած պսակը, շրջապատուած զինուորներով։

Մարմինը այժմ կը գտնուի Ֆրէզնօի մեռելաթաղներու պահարանին մէջ, ուր պիտի մնայ մինչեւ որ վերջնական հանգստավայրը ճշդուի։

Անդրանիկի բաղձանքն է եղած թաղուիլ հայրենի հողին վրայ. «Եթէ Թոյլ չտան մարմինս, գէթ մասնիկս մէկը կտրեցէք՝ Հայաստան ղրկեցէք», ըսած էր։

. .

Յուղարկաւորութեան կազմակերպութեան ընթացքին երեւան եկան տրամադրութիւններ եւ բարքեր, որոնց մասին կարելի չէ լուռ անցնիլ։

Յուղարկաւորութիւնը եղաւ փառաւոր, հանգուցեալ հերոսի դիրքին կարելի չափով համապատասխան։ Կարելի էր ընել աւելի փառաւոր, եթէ ինքնակոչ անձերու խումբ մը ինքնիրեն իրաւասութիւն չտար կարգադրութիւններ ընելու։

Քանի մը պարոններ, որոնք հանրային ոչ մէկ դիրք ու հանգամանք ունին, հերոսին մահուան լուրը առած ատեն իրարու մօտ կուգան, իրենք զիրենք կը հռչակեն յուղարկաւորութեան կարգադիր յանձնախումբ եւ կը սկսին որոշումներ տալ։ Դամբանական խօսելու կը հրաւիրեն խումբ մը պատուելիներ և տէրտէրներ։ Յանձնախումբի մէկ երկու անդամները իրենց չգիտցած հայերէնով ճառեր կարդալու յօժարութիւնը կը ստանձնեն։ Յուղարկաւորութիւնը համազգային ընծայելու համար հանրային բոլոր մարմինները կանտեսուին, բացի բողոքական եւ լուսաւորչական եկեղեցիներէն։ Եւ այս՝ պարզապէս հրապարակէն քշելու համար ՝Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Խաղը ծածկելու համար յանձնախումբը առաջարկած է մեր ընկերներէն մէկուն գրութիւն մը պատրաստել եւ ներկայել կարգադիր յանձնախումբի գրագրին ստորագրութեան... Դաւադրութիւնը շատ երեւան կ'ելլէ, մեծ յուզում պատճառելով ոչ միայն դաշնակցական շարքերուն, այլ եւ ժողովրդական լայն խաւերուն։ Յանձնախումբի անդամներէն մէկը բացէ ի բաց կը յայտարարէ, թէ Դաշնակցութեան Թոյլ պիտի չտրուի մասնակցելու յուղարկաւորութեան։ Եւ այս յայտարարութիւնը տեղի կ'ունենայ այն պահուն, երբ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին ներկայացուցիչներ նշանակած էր յանձինս հրամանատար Սմբատի եւ Մ. Համբարձումեանի, Գալիֆորնիոյ շրջանի ընկերները ներկայացուցիչներ նշանակած էին յանձինս ընկեր Արսէն Միքայէլեանի, Յարէթ Կ. Նշիկեանի, երբ «Ասպարէզ»ը յայտարարած էր թէ բացառիկ թիւ մը պիտի նուիրէ հերոսի յիշատակին։

Բանակցութիւններ, խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան։ Յանձնախումբը տեղի չուզեր տալ։ Բարեբախտաբար ճիշդ ատենին, Լոս Անճէլըսէն Ֆրէզնօ կը հասնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը, Անդրանիկի զէնքի ընկերը, հրամանատար Սմբատ, որ անցուդարձին տեղեկանալէ ետք, կը տեսնուի զօրավարին այրիին, Տիկին Նուարդի հետ, ապա կը կանչէ ինքնակոչ յանձնախումբին անդամները, որոնց կը յայտնէ թէ փոքրոգութիւն է իրենց բռնած ընթացքը Դաշնակցութեան հանդէպ, թէ ոչ ոք կարող է արգիլել անոր մասնակցութիւնը յուղարկաւորութեան, եւ թէ ինք կը մասնակցի ոչ միայն իբրեւ հանգուցեալին զէնքի ու գաղափարի ընկերը, այլ իբրեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ «Եթէ դուք կը պնդէք թէ Դաշնակցութիւնը իրաւունք չունի մասնակցելու այս յարգանքի ցոյցին, որովհետեւ Անդրանիկը դուրս եկաւ Դաշնակցութեան շարքերէն եւ նշաւակ դարձաւ Դաշնակցականներու քննադատութեան, ես կը յիշեցնեմ ձեր 25 տարուան հայհոյանքները Անդրանիկի հասցէին, կը յիշեցնեմ ձեզ որ դուք այսօր ալ չէք հաւատար Անդրանիկի գործունէութեան, սկզբունքներուն ու գաղափարին, եւ ձեր համակրութիւնն ու յարգանքի ազդակը Անդրանիկի Դաշնակցութենէն դուրս գալն է, եւ ոչ թէ Անդրանիկի հերոսական ու հայրենասիրական ծառայութիւնը»։

Պարոնները տեղի կուտան։ Այդքան խիղճ ունեցեր են, այլապէս իրենք պիտի զրկուէին յուղարկաւորութեան մասնակցելէ։

Սմբատ արգիլեց, որ տէրտէրներ եւ պատուելիներ խօսին դամբանականներ։ Կարգադրեց, որ զինուորներ ըլլային դագաղակիրները՝ զինուորական տարազով, պատրաստել տուաւ զինուորական նուագախումբ մը, եւ յուղարկաւորութեան տուաւ զինուորական հանգամանք մը։

Հակառակորդ պարոնները, սակայն, յաջողեցան արգիլել հայկական եռագոյնի պարզուիլը հերոսին դագաղին վրայ։ Եթէ նկատի չունենայինք խորհրդաւոր ենթադրական պահը հօսարներուն ներկայութիւնը, կը պարզէինք նաեւ հայկական եռագոյնը։ Ո՞վ կը յանդգնէր խօսք ընել։

Փոքրիկ օրինակ մը համաճարակի բնոյթ առաջաւ։ Հայ մարդ մը մտաւ «Ասպարէզ»ի շէնքը, առաւ հայկական եռագոյն մը ու ամերիկեան դրօշ մը, զարդարելու իր կառքը, որով պիտի մասնակցէր թափօրին։ Յարձակեր էր որ սկսաւ «Ասպարէզ»...

Քանի մը հարիւր ... դրօշակներ անմիջապէս ... ռեցան, եւ փողոցի ... զարդարանքներն անմիջապէս ... յաւազին դատն էր, որ ... նախումբը կը ստանար ...

Երկրորդ շաբաթուն ... տուաւ հարիւրապետ Նի... եան, երբ իր դամբանական... մէջ նկատեց թէ՝ հերոսը ... տարիներ կռուեցաւ հայ... ազատութեան համար կը ... ուի առանց հայրենի դրօշի ...

Դաշնակցութեան ... ցութիւնը, սակայն, դարձաւ ... մէնէն տիրական երեւոյթ ... պարէզ» նոյն օրը հրատա... կից բացառիկ թիւ 150 ... նակ աւելիով, եւ ցրուեց ... վարդին ձրիաբար։ Արեւել... միութիւնը բաւական ... ներով իրենց ցաւակցութ... կը բերէին։ Գալիֆորնիոյ ... ջանի ընկերները գրեթէ ... բացառութեան ներկայ ... Տասնեակներով ընկերներ ... էին Լոս Անճէլըսէն, և Սան-... սիսքոյէն հեռաւոր քաղաքներ... Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր... կան Կոմիտէն եւ «Հայրենի... խմբագրութիւնը ունէին իր... ներկայացուցիչները։

. .

Ի պատիւ Անդրանիկի... է յայտարարել, որ մինչեւ ... ը մնաց հաւատարիմ իր ... տիւ, մնաց Դաշնակցական ... գաղափարով։ Թէեւ դուրս ... Դաշնակցութեան շարքերէն ... հայհոյեց ուրիշներու նման ... նախկին դրօշին, այլ եղաւ ... խնայ իր զինակիցներուն ... կերներուն հանդէպ։ Միա... կոր էր Դաշնակցութեան մա... սակարէն։

Դաշնակցականները ... նակցութիւնը յուղարկաւո... թեան այնքան անկեղծ ... րային ու առինքնող էր ... մալսարանական ... րան մը մօտեցաւ ինծի եւ ... դութիւն խնդրեց այն ... դրանքներուն համար, զոր ... բարդած էր Դաշնակցութ... հասցէին, զանազան վիճ... նութեանց ընթացքին ... բարար Անդրանիկի շուրջ։

— Այժմ, ըսաւ յիշեալ ... րոնը, կը հաւատամ ... նակցութիւնը կը ... Անդրանիկը ցաւ... Ինչպէս հայր մը իր ... տակաւոր ... Դաշնակ... կանները կրնան ... նան սիրով ըլլալ իրենց ... դասաւորութեանց մէջ ... այժմ ինծ համար ... դուրս է, որ անկեղծ ... որ կ'ըսէ, Անդրանիկ ... սակցութեան եւ մեր ... մարտի օգնի համար ... րանիկի վերջին օրերու ... կամքերը ոչ մէկ ... հիմք ունէին ... նորու յարաբերութեան ... կութեան համար Անդ... ... Բայց այսօր, Դաշնակ... որ ... Անդրանիկի գաղափ... խոնարհեցաւ։

ԱՐՄԷՆ ՓԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՃԸՆ

Ամերիկայի Հաճընի ... նակցական Միութեան ... Սուրիա ղրկուած է Գ. Մ... պոսեանը որ Սուրիոյ ... Հաճընի կը ... ուսումնասիրութիւնը ... Ալիկա Հաճընի Հայրեն... միութեան ... կը խորհրդակցին ... ընտրելու համար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ — Լոնդոն... տիկ ագարակ մը ... Լոնկինտոն տարիէ մը ... քնանք րոպէին ... Ընդոյ որ, յանկարծ ... Առաջին խօսքն եղաւ ... ուզեր Այժմ կ'... հետքնել կը ... մունքը կ'ըսէ թէ ... մերին ... բերին մէջ լեցուած ...

ՅՈՒՇԵՐ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

կոյքին մէջ. Անդրանիկ
գլուխ նետեց պատուհա-
ու Արքայութեան ն.
պարտէզին մէջ Թուր-
ինչպէս կ'ընեն: Անկէ մին

— գրաւեմ արքայու-
ուրուշեց Անդրանիկ
մը, որ սխալմամբ
նետուած էր, պոլշեւիկ-
ութիւններ ունե-
ծանօթ էր պոլշեւիկեան
ազատութեան յանկերգին

— Անդրանի՛կ, երկրի վրայ
Ծով—ծով Հա-
ին, հիմա ալ, այդ քաղա-
ութեամբ, կ'ուզես գրաւել
մինչեւ արքայութիւն.

մարդը դրէք կէտ ծու-
մէջ, այնպէս ինչ-
մարգարէն պատ-
Հոն պիտի մնայ մին-
ազատութեան
Զօրավար Անդրա-

խումբը եւ ճամ-

դժոխքէն դէպի
երկարած ճամբա-
վրայ կը լսուէր ծանօթ

խումբ, գնանք
մենք... դրախտ,
նոր երկրայիններ, մեզ են
սպասում:

կամուխ լուր
արքայութեան բնակիչ-
Արդար Թուրքերը կրակ

ԸՆԿԵՐ ՄԱՔԻԿ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՎԷՃ ՄԸ

Թուրք մամուլը քանի մը օրէ ի վեր կը զբաղի պոլշեւիկեան գործերով: Երկրորդը կոշտալեալու համար Մերճան Աթունեանի կազմած Յրոնախումբին պոլշեւիկեան ծրագիրներ կը վերագրուին, Թուրքիոյ մէջ պոլշեւիկեան շարժումի մը սաղմեր կը նշմարուին: Այս վերջին կապակցին ուժ կուտայ մանաւանդ Մոսկուայի պաշտօնաթերթերէն «Փրավտա»յի Սգոստ. 26ի թիւին մէջ հրատարակուած թղթակցութիւն մը, զոր կը ներկայացնենք, քաղելով «Նոր Կավկասիա»յի վերջին թիւէն.—

Յօդուածագիրը՝ Փ. Քիթայկորոսքի, կ'ըսէ թէ հակառակ «Միլլիյէթ»ի գրածներուն, Թուրքիոյ մէջ պրոլետարական, դասակարգային շարժում գոյութիւն ունի եւ այդ շարժումը հետզհետէ պիտի ծաւալի:

«Քէմալական կուսակցութեան գաղափարախօսները, կ'ըսէ, յամառօրէն կը շարունակեն ուրանալ Թուրքիոյ մէջ դասակարգային պայքարի մը գոյութիւնը: Քէմալականները պաշտօնաթերթ «Միլլիյէթ»ի Յունիս 7 թիւին մէջ կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ մէջ ճարտարարուեստը դեռ ծաղկումի առաջին շրջանին մէջ գտնուելուն, դասակարգային պայքար չկայ. մասնաւոր աշխատութիւնքական բոլորովին կը հերքէ ընդունիլը քէմալականներուն, որոնք անկախութեան յաջող կռիւը իրենց ի նպաստ օգտագործեցին եւ այսօր Անատոլուի եբիտասարդ «Քաղքենի» դասակարգը կը կազմեն: Ընդհական բան մը չէ, երբ տիրապետող «քաղքենի» կուսակցութիւնը կ'ուրանայ դասակարգային պայքարը: Ասիկա ամէն երիտասարդ «պուրժուազիա»ի սովորական յանկերգն է: Ջինստանիմէջցի-Թա-Օ, Թուրքիոյ մէջ ալ «Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ միեւնոյն ձեւով կը գեղգեղեն թէ «ազգին» ընդհանուր շահերուն համար անհրաժեշտ է ետ կենալ դասակարգային պայքարէ »:

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ ինք մօտէն ուսումնասիրած է Թուրքիոյ ներքին կեանքը եւ կը փորձէ վիճակագրութիւնով ապացուցանել թէ Թուրքիոյ մէջ դասակարգային պայքար կայ:

«Նոր Կավկասիա» կ'ըսէ թէ Քիթայկորոսքի Թուրքիան Ամերիկայի եւ Անգլիոյ պէս նոյն «քաղքենի» պետութեանց գիծին վրայ կը դնէ: Ցետոյ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Թուրքիոյ մէջ բանւոր դասակարգի կացութիւնը, կեանքն ու ապրելու եղանակը, քանակն ու որակը, պայքարներն ու գործադուլները: Ու մինչ Ռուսիոյ իւրաքանչիւր քաղաքին մէջ արհեստաւորներու ընկերութիւններ կը վխտան եւ բնաջնջուած բանուորներու թիւը միլիոնները կը հասնի, թղթակիցը կ'ըսէ թէ Թուրք կառավարութիւնը «բռնակալ եւ արիւնարբու» վերաբերում ցոյց կուտայ բանուորներուն հանդէպ եւ կը շահագործէ զանոնք:

Թղթակիցը կը յիշէ Շիւքրի Քայա պէյի մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի խորհրդաժողովին եւ կը քննադատէ այս առթիւ «Միլլիյէթ»ի գրած մէկ յօդուածը: Կ'ըսէ որ չպիտի չյաջողիք. եթէ այդ խորհրդաժողովին մասնակցելէն ձեր նպատակն է դասակարգային պայքարէն ազատուիլ: «Եւ սակայն դասակարգային պայքարը, որ բոլոր դրամատէր պետութեանց «փորձանքն» է, ճամբայ բացած է նաեւ Թուրքիոյ մէջ: Պրոլետարիատը այլեւս իր գլուխը ցցած է, նոյնիսկ իր իրաւունքները կը պահանջէ»:

∴ Նոյն թղթակիցը «Փրավտա»յի 30 Օգոստոս թիւին մէջ խօսելով Թուրքիոյ ընտրութեանց եւ խալք կուսակցութեան յաջողութեան մասին, կը գրէ.

Բացի պաշտօնական «Խալք» կուսակցութենէն, որուն գլուխը կը գտնուի Հանրապետութեան Նախագահ Քէմալ փաշա, Թուրքիոյ քաղաքական ասպարէզին վրայ առայժմ ուրիշ կուսակցութիւն չկայ: Համայնավար կուսակցութիւնը սահմանուած է գաղտնի գործել: Իսկ հակայեղափոխական յառաջդիմական կուսակցութիւնը իր պայքարէն զրկուած եւ բոլորովին ցրուած է:

«Նոր Կավկասիա» այս խոստովանութիւնը կ'արձանագրէ եւ կ'ըսէ թէ ուրեմն Թուրքիոյ մէջ կայ պոլշեւիկեան կուսակցութիւն մը, որ վարագոյրին ետեւ կը գործէ եւ ատեն ատեն Թուրքիոյ մէջ ծագած գործադուլները կը վարէ:

ՇԱՏ ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

(Պուքրէշի մեր Թղթակցէն)
20 Սեպտ. 1927

Պուքրէշի Ներկայ Թաղականութիւնը, որուն եօթը անդամներէն վեցը հին Ռումանահայեր են՝ շատ գովելի ձեռնարկ մը գլուխ հանելու վրայ է: Պուքրէշի հայութիւնը զուրկ էր կեդրոնական հայ Գրադարանէ մը. ոչ միայն հնարաւորութիւն չկար հայ գիրք ճարելու, այլ նաեւ հետզհետէ կորսուելու վրայ էին անհատներու քով գտնուած արժէքաւոր գիրքերը: Թէեւ առնին «Արարատ» ընթերցարան մը կար Պուքրէշ՝ բայց երեք տարիէն աւելի է փակուած է, եւ արդէն շատ համեստ էր իր գիրքերու պաշարը: Հանրութեան համար օրեւէ օգտակարութիւն չունէր նաեւ դպրոցին մէջ հիմնուած Աշակերտական Գրադարանը: Այս տեսակէտով աւելի բախտաւոր է Քոսթանցան, որուն «Արաքս» միութիւնը ճոխ գրադարան մը ունի: Գրադարանի մը հիմը դրաւ նաեւ անցեալները Կալացի Հայ Տիկնանց Միութիւնը. Իրենց տեսակին մէջ ամէնէն նախանձելին են սակայն Կիւսթենջէի հայկական թանգարանը, տեղւոյն Մայր եկեղեցիին հայերէն ձեռագիրներու պահեստը եւ ժողովրդապետարանի գրադարանը. բայց ասոնք ալ այլեւս օգտուող չունին, աւա՜ղ. Ռումանահայ միւս եկեղեցիներուն մէջ ալ կան քիչ շատ հայերէն գրքեր, բայց բոլորն ալ կղպանքի տակ են: Կղպանք ունի նաեւ Քիշնէվի առաջնորդարանի գրադարանը:

Պուքրէշի Թաղականութիւնը իր ձեռնարկը սկսաւ նախ դարակներու շինութեամբ: Գրադարանի յատկացուց դպրոցին սրահը, եւ շինել տուաւ գեղեցիկ դարակներ ամբողջ պատին երկայնքը, գրադարանն ալ կահաւորելով պատշաճ իրերով: Ասոնք բոլորը արժեցին 91,000 լէյ: Թաղականութիւնը իր երէկուան նիստին մէջ վաւերացուց արդէն պատրաստուած կանոնագիրը, որուն համաձայն «Հայկ. Մատենադարանի նպատակն է կարուստէ փրկել գաղութին մէջ գտնուած մատենական, հնագիտական եւ գեղարուեստական իրերը, ընթերցասէրներու առիթ տալ օգտուիլ Մատենադարանի գրքերէն եւ ատաղձ հայթայթել հայ եւ օտար ուսումնասիրողներու»: Հայկ. Մատենադարանը հետեւաբար պիտի ըլլայ տեսակ մը թանգարան՝ ուր պիտի հաւաքուին հայ եւ օտար լեզուներով գիրքեր, հայ եւ օտար պարբերականներ, հայերէն ձեռագիրներ, հայ եւ օտար արուեստագէտներու գործեր, իշխանական հրովարտակներ, կաթողիկոսական եւ պատրիարքական կոնդակներ, հայ արուեստագէտներու ձեռակերտներ, եւ առհասարակ ամէն նիւթ՝ որ կապ ունի հայ արուեստին եւ ցեղագրութեան հետ: Աչքառու գրուած է որ մատենադարանէն ձրիօրէն օգտուին:

Թաղականութիւնը Հայկական Մատենադարանի յանձնախումբի անդամ կարգեց Պ. Պ. Արտ. Թովմասեան, Պարոյր Լեւոնեան, Գէորգ Հաճի Արթին, Գէորգ Ղազարեան վարդան Մէշտուտճեան, Հայր Մկրտիչ Պոտուրեան եւ Ցիբունի:

Յանձնախումբին առաջին գործը պիտի ըլլայ հաւաքել գաղութին մէջ ցրուած բոլոր գիրքերը, ձեռագիրները եւ թանկագին իրերը:

ԿԱՐՄԻՐ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ

«Մուրճ-Մանգաղ»ի թղթակիցը կը գրէ (11 Սեպտ.) Մոզդոկէն (Հիւս. Կովկաս).—

Մոզդոկի հողային յանձնաժողովը մի շատ հետաքրքիր յանձնաժողով է, 7 անդամներից ամէն մէկը համ նախագահ է, համ քարտուղար, համ գանձապահ, սակայն յանձնաժողովը ոչինչ չի արել:

Նրանցից ամէն մէկը փող է հաւաքել ու ծախսել: Թէ ի՛նչքան, ո՛ւմից է հաւաքել, ինչի՞ վրայ է ծախսել, դա ոչ ոք իրաւունք չունի հարցնելու, որովհետեւ կարող է մեր «յարգելի գործիչների» արժանապատւութիւնը վիրաւորել: Ի՞նչ է նրանց պաշտօնը.— փող հաւաքել ու հայ գաղթականների համար հող գնել:

Մոզդոկի Հայերը վաղուց մոռացել են հողի մասին, իսկ երբ տեսնում են յանձնաժողովի անդամներից մէկն ու մէկին, հեռուից թքում են, ասելով.

— «Ազգային ջոջերից» են:

Մոզդոկում բնակւող Բագուեցի Հայերը դեռ սպասում են հողի, որովհետեւ յանձնաժողովը նրանցից էլ փող է հաւաքել հող գնելու համար:

Արդէն տարիուկէս է անցել, բայց մեր յանձնաժողովը ոչ հող է գնել, ոչ էլ հաշիւ է ուզում տալ:

Եթէ մեր «ազգային գործիչներին» (կարդա՛ «կարմիր գործիչներին») հարցնես, թէ ինչո՞ւ հող չէք առնում, նրանք պատասխանում են.

— Կը գնէինք, բայց կասկածում ենք, որ հող ուզողները կը փոշմանեն:

Եւ իրանց խանութները նստած, խեղճերի կոպէկներով քէյֆ են անում:

ՏՈՒՖ ՔԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ալեքսանդրապոլի գաւառին մէջ, Արդիկի շրջանը (Արագածի ուղղութեան վրայ) հարուստ է տուֆի հանքերով, ինչպէս կը հաստատեն հանքախուզական յանձնախումբին աշխատանքները: Ղփչաղի եւ Արդիկի միջեւ, մօտ երկուքուկէս քառակուսի վերստ տարածութեան մը վրայ, վարդագոյն տուֆին մթերքը կը հասնի 700-800 միլիոնի:

Արդիկի վարդագոյն տուֆի բնորոշ յատկութիւններէն մէկն է հարուստ երանգաւորումը: Յաճախ 10 մեդր խորութեան վրայ կը հանդիպին 5 եւ աւելի գոյներ: Շատեր այնպէս կը կարծեն թէ տուֆին երանգաւորումը կը նուազեցնէ քարին արժէքը: Սխալ է այս կարծիքը. կը բաւէ որ շինութեանց մասնագէտները հոգեն ու նախագիծերը կազմելու ատեն յարմարցնեն:

Արշաւախումբը, որ կը քննէր լաւային եւ տուֆային տեսակներու փոխյարաբերութիւնները, շարունակելու համար իր քննութիւնները, բարձրացաւ Արագածի գագաթը:

Այժմ այն համոզումը կը տիրէ թէ տուֆին կազմութիւնը հետեւանք է Արագածի հրաբխային գործունէութեան: Արագածի վրայ կատարուած ուսումնասիրութիւնները պիտի կրնան պարզել հարցը:

Արդիկի մօտ «Շինարար» Ընկերութիւնը պիտի զբաղի տուֆ քարին մեքենական մշակումով:

Քննութիւններ կը կատարուին նաեւ Ալեքսանդրապոլի չէնչաքարերուն, և Զորագետի երկաթաքարերուն մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱԽԱՐԴՈՒԱԾ ԿԻՆԸ.— Տիկին Բլարիս Ժըլէ, 48 տարեկան, ունէր «բարեկամ» մը, որ կախարդութիւն գիտէր: Ամէն իրիկուն, տիկինին բարեկամը, Պակարու, զանազան փորձեր կը կատարէր Ժըլէի վրայ: Տիկինը հետզհետէ ջղայնոտեցաւ, այնքան որ անհանդուրժելի դարձաւ: Նոյն իսկ ինք իրմէ կը վախնար: «Ներսս դեւ մտած է», կ'ըսէր: Անցեալօրկանչեց բարեկամը եւ հրամայեց որ դեւը հանէ իր ներսէն:

Գացին անծանօթ պանդոկ մը: Պակարու զանազան փորձեր կատարեց: Ցետոյ դուրս ելան: Եւ սակայն տիկին Ժըլէ կը պնդէր թէ դեւը դուրս չէ ելած: Պակարու, ձանձրացած, ուզեց հեռանալ եւ մտնելով իրենց տան, գուռը զարկաւ Տիկին Ժըլէ, որ կը հետեւէր, կրակեց կռնակէն: Գնդակը մնաց թոքերուն մէջ: Հակառակ իր ծանր վէրքին, Պակարու դարձաւ ետ, բռնեց ոճրագործը, յանձնեց անցորդներուն եւ գետին ինկաւ:

ԼՆՀԱԿԱՆ ԳԻՒՏ.— Լեհ մը, Միշէլ Մոլսքի, ժամանակէ մը ի վեր ցաւով կը տեսնէր որ իր գործերը ձախորդ կ'երթան: Երբ զգաց որ սնանկութիւնը մօտ է, ուզեց գործը փոխել: Եւ ընտրեց առեւտուրի նոր միջոց մը: Կնոջը հետ համախորհուրդ, գնաց իր հայրենակցին՝ Կէմմէրիքի մօտ, եւ առաջարկեց վարձու տալ իր կինը: Կէմմէրիքի գործը կարգին, ուստի ընդունեց առաջարկը եւ վարձեց Մոլսքիի կինը:

Ժամանակ մը անցնելէ յետոյ, Մոլսքի գնաց զարնելու Կէմմէրիքի դուռը: Եւ ամբաստանելով զայն, որ իր կինը առեւանգած է, սպառնաց դատի դիմել, Կէմմէրիք ստիպուեցաւ յանձնել վարձուած կինը, նաեւ 2.850 Ֆր. փրկանք: Ոստիկանութիւնը լուր առաւ եւ կը հետապնդէ երկու չնաշխարհիկ ամուսինները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԴԺՈԽՔԻՆ ՄԷՋ

— Այո, ճիշդ այդպէս

— Բայց կենթադրենք թէ, կրկնէ պատճառով. Սէգարոֆ չկրցաւ զայն շարժման մէջ դնել, ի՞նչ պիտի պատահէր այն ատեն

— Լաւ է չմտածել այդ մասին Թէեւ ապացուցուած չէ, բայց միեւնոյն կարելի պիտի ըլլար փրկել այն բանտարկեալները, որոնք կը ճեան առաջին երեք յարկերուն մէջ Բայց անոնք որ կը գտնուին ճաղկալ երեք յարկերուն մէջ, պիտի կորսուէին

— Ըսել է, մեր ոտքերուն տակ վեց յարկ գետա՞ն կայ Եւ ամէն մէկ յարկի վրայ, քանի՞ բանտարկեալ կայ:

— Ես ի՞նչ գիտնամ: Կը կարծեմ որ ժամանակ պիտի վատնեմ, այդքան անոնցան մանրամասնութիւն մը գիտնալու համար: Ասիկա Սէգարոֆին հարցնելու է: Ան գիտնալու է

Քարասոֆ ծուռ ակնարկ մը ուղղեց այս զազրելի անբանին, ներկայացուցիչը աւելի զազրելի վարչաձեւի մը, որ Ռուսիան կը հարստահարէ.

— Եւ հո՞ն է որ բանտարկուած է Միլէնա կուսքօն

— Այդ ալ չեմ գիտեր բայց հաւանական է: Ցետոյ, եթէ կ'ուզես ինծի հետեւիլ, անմիջապէս այդ ալ կ'իմանանք: Գլխուպտոյտ չես ունենար, չէ՞

— Ո՛չ:

— Ուրեմն, երթանք:

Այս բանէ յետոյ տեսանք որ ան կամաց կամաց կ'իջնէր, եւ կ'անհետանար ծակէն վար:

Հետեւելով անոր շարժումներուն. քանի որ այս պայմաններուն մէջ անկում մը կրնար մահացու ըլլալ. անոր ետեւէն վար իջանք. թէեւ գժուարութեամբ, որովհետեւ նեղկալի. գարշ հոտը որ կոյանոցէն կը ժայթքէր. քիչ մնաց որ մեզ շնչահեղձ ընէր

Վարէն գէպի մեզ կը բարձրանար չեմ գիտեր ինչ տեսակ մը աղմուկի արձագանգը: Կարծես գժոխային համերգ մը ըլլար, հայհոյչներով ու արտասուքներով կազմուած, իրարու զարնուող շղթաներու յանկերգով մը

— Չես կրնար կոր ատոնք լռեցնել, ըսաւ Թէօտորովիչ, խօսքը ուղղելով Սէգարոֆի, որ բարեւ կեցած. կը սպասէր սանդուխին քով:

— Լռեցնե՞լ: Կ'ուզէի որ ըսէիք թէ ի՞նչ կերպով: Բնական է որ պիտի տրտուան. իրենց ապրելու կերպը գիտէք:

— Ի՞նչ, բնակա՞ն կը գտնես որ տրտուան են, ընդհակառակն, կը մտածեմ թէ՝ ինքզինքնին երջանիկ համարելու են որ դեռ կ'ապրին: Եթէ իմ կամքէս կախուած ըլլար. պիտի տեսնէիր թէ՝ ի՞նչ ճմլուքի պիտի վերածէի այդ շանորդիները:

Ցետոյ աւելի գրգռուելով

— Ա՛հ, կը տրտա՜ն: Լաւ ուրեմն, գոնէ բանի մը համար զանոնք արտասուել տամ: Գնա շուտ, եւ ստորերկեայ հինգ յարկերուն նայող գաւիթները բաց, տեսնեմ: Քիչ մը զուարճանամ, որ խելքերնին տեղը գայ:

Եւ Քարասոֆի դառնալով

— Այս ալ իմ մէկ հնարքս է: Երբ դատապարտեալները նեղանան. կը ջրեմ զանոնք: Անոնցմէ շատերը կխամեռնին. կրնաս երեւակայել թէ՝ ի՞նչ վիճակի կ'ենթարկուին: Այնինչ ժամանակի մը մէջ, շթաքարի կը վերածուին:

Ցետոյ, ուրախ, աւելցուց.

— Եւ այդ միջոցին, սպասելով որ սառին, մեզ հանդարտ կը ձգեն մեր ուզածն ալ այդ է եւ..

— Ինծի նայէ. ընդմիջեց Քարասոֆ, եթէ դռնակները չբացուած. երթայինք Միլէնա կուսքօն տեսնելու...

— Գէշ միտք չէ. պատասխանեց այդ սարսափելի արարածը:

Եւ Սէգարոֆի դառնալով.

— Լսեցի՞ր մեզ անմիջապէս առաջնորդէ հոն ուր բանտարկուած է այդ կինը

Սէգարոֆ՝ իր գրպանէն տետրակ մը հանեց եւ զայն թղթատելէ յետոյ.

— Հինգերորդ գետնայարկ. թիւ 72ին մէջ է:

— Այսի՞նքն, հարցուց Քարասոֆ:

— Այսինքն, գեռ պէտք է է որ չորս յարկ եւս վար իջնանք. պատասխանեց բանտապահը:

Եւ սկսաւ քահ քահ խնդալ:

— Սառած ըլլալու էր ջատուկը: Անոր գնտակը, շիփ շիտակ լիճին տակն է եւ միշտ ջուր կը կաթի հոն:

— Ցեղափոխուելու կարո՞ղ է:

— Ասիկա չեմ գիտեր. վերջին անգամ, տասնեւհինգ օր մը կայ, երբ անոր մօտ գացի, կը տառապէր..

— Եւ իրողութիւնը չյայտնեցի՞ր բժիշկին:

Թէօտորովիչ եւ Սէգարոֆ քահ քահ խնդացին:

— Բժի՞շկ: Բժիշկը բնաւ ոտքը հոս չէ դրած, ճշտեց բանտապահը. կը վախնայ որ եթէ հոս գայ, յօդացաւ մը կ'առնէ կ'երթայ:

— Այդ պարագային ո՞վ կը խնամէ հիւանդները:

— Հիւանդնե՞րը: Իրենք գիրենք կը խնամեն: Իրենց կը հարցուի թէ ի՞նչ ունին, եւ եթէ բժիշկը յարմար դատէ, դեղ մը կը տրուի անոնց. անօգուտ է ուրեմն որ տեղէն շարժի:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

որոնց մէջ կազի փաշային խօսքը կ'ըլլայ: Մարդը՝ ըսած է թէ կը կոչուի Անմէտ Բէմզի, փօստի ցրուիչ է, եւ վրայի թուղթերն ալ եղբօրը կը պատկանին: Գտնուած յատակագիծերէն մէկը կը նմանի «Բէսաֆէ» ափարթըմանին: Յետոյ կը կարծուի թէ այս մարդուն թուղթերուն մէջ յիշուած վեց Հայերն ալ անդամակցած են Ալթունեանի հրոսախումբին: Ոստիկանութիւնը կը խստացնէ քննութիւնը. այս գետնին վրայ:

Միւս կողմէ, Թաքսիմի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է մարդ մը, որ Օննիկ կամ Յակոբ կը կոչուի, եւ միջահասակ է ու նիհար: Կէսօրին մօտերը Օննիկ կը պտտէր Բերայի հանրատուններու փողոցներուն մէջ: Դուռ մը բաց գտնելով ներս կը մտնէ, եւ տան տիրուհիին կը հրամայէ գարեջուր բերել: Հակառակ անոր որ գարեջուրին շիշը մէկ ոսկի կ'արժէ այդ տեսակ վայրերու մէջ, յիշեալը չորս շիշ կը խմէ եւ փոխարժէքը կը վճարէ: «Ազգամ»ի համաձայն, գարեջուրը խմելէ առաջ, Օննիկ (կամ Յակոբ) երբ կը հանէ վրայի վերարկուն, կը տեսնուի որ թեւին տակը արիւնոտած է: Յետոյ, գարեջուրը խմած ատեն, անծանօթը տանտիրուհիին կ'ըսէ թէ ինք հայ քօմիթէին կը պատկանի, եւ ոստիկաններու ձեռքէն փախած է:

Վախցած այս խօսքերէն, տանտիրուհին կ'ուզէ անմիջապէս ոստիկան կանչել: Բայց անծանօթը, կռահելով կնոջ մտադրութիւնը, կը սպառնայ անոր եւ դուրս կ'ելլէ: Հազիւ քանի մը քայլ առած, ոստիկան մը կը կեցնէ անծանօթը եւ ինքնութիւնը կը հարցնէ: Մարդը նախ կ'որոշէ իբր թուրք ներկայանալ, բայց չի յաջողիր օձիքը ազատել, եւ հսկողութեան տակ պահականոց կ'առաջնորդուի:

Միւս կողմէ մասնագէտներէ բաղկացեալ մարմին մը կազմուած է քննելու համար ոճրագործներու զէնքերն ու գործիքները: Ասկէ զատ մասնագէտներու մարմինը կը քննէ նաեւ սպաննեալներու մարմիններու մէջէն հանուած գնդակները մասին գիւղատնտեսներու(?) տնօրէնութեան կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը:

«Սօն Սաաթ»ի համաձայն, ճշդուած են այն տեղերը, ուրկէ դրամ առացած է Մ. Ալթունեան: Այս մասին մանրամասնութիւնները երեւան պիտի ելլեն դատավարութեան ընթացքին.

Սպաննուած ոստիկաններու ընտանիքներուն համար Ատանայի մէջ տեղի ունեցած հանգանակութիւնը հասած է 1000 ոսկիի:

Ձերբակալութիւններ Յունաստանի մէջ

Երկու օդանաւորդներ, որոնց օդանաւերուն մէջէն գտնուեցան բազմաթիւ գրքոյկներ ի նպաստ նախկին դիկտատոր Զօր. Փանկալոսի, եւ մօտ 40 բանակի ենթասպաներ ձերբակալուեցան, իբրեւ մեղսակից յեղափոխական շարժման մը, որ պիտի պայթէր կիրակի օր: Նոյնպէս ձերբակալուեցան թղթատարհեռագրական պաշտօնեաներ եւ կամաւորական գունդերու պետեր, որոնք կասկածի տակ են թէ կը համակրին նախկին դիկտատորին:

Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ պահակազօրքերը շարժման պատրաստ վիճակի մէջ դրուեցան, սակայն կը կարծուի թէ այլ եւս ապստամբութեան ամէն վտանգ անհետացած է: Դաւադրութիւնը, որ ծրագրուած էր Սելանիկի պահակախումբին ենթասպաներուն կողմէ, երեւան հանուեցաւ շաբթուս վերջերը: Փանկալոսի բարեկամներէն մաս մը Եգէականի հեռաւոր կղզիները պիտի աքսորուին:

Ջոյս միապետականներ մահապարտ

Լէնինկրատի Գերագոյն Ատեանը վերջացուց մեծ-դուքս Նիքոլա-Նիքոլայեւիչի հաշուոյն լրտեսութիւն ընելու ամբաստանութեան տակ գտնուած հինգ հոգիի դատավարութիւնը:

Ընդհ. դատախազ Կատանեան պահանջեց մահուան դատապարտել ամբաստանեալները: Դատավարութեան ներկայ բանուորները ջերմ ծափերով ողջունեցին այս պահանջը: Կատանեան աւելցուց թէ ամբաստանեալները կը հնազանդէին անգլիացի հարիւրապետ Ռոսի, եւ անոր, ինչպէս նաեւ Լեհաստանի, Ֆինլանտայի եւ Լեթոնիոյ հաշուոյն մեծ արժէք ներկայացնող տեղեկութիւններ կը քաղէին, փոխարէն ստանալով ռումբեր, կեղծ վիզաներ իրենց անցագիրներուն համար եւ դրամ:

Դատարանը մահուան դատապարտեց Մալմասովը, Սոլսքին, Սամուէլօֆն ու Սթրոյէլէֆը: Ֆօն Ատէրքաս տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

Վճիռը տալէ վերջ, դատարանը կարդաց Կէփէուի մէկ զրուցիւնը(?), որ կ'ըսէր թէ Սեպտ. 21ին երեք անծանօթներ փորձեցին սահմանը անցնիլ Ֆինլանտայի կողմէն: Երբ պահակները փորձեցին կեցնել, զէնքով ինքնապաշտպանութեան դիմեցին: Երկու հոգի սպաննուեցաւ, երրորդը յաջողեցաւ Ֆինլանտա փախչիլ: Սպաննուողներուն վրայէն գտնուեցան միապետական կոչ մը եւ զէնքեր:

Մահապարտներէն Սոլսքի յայտնեց թէ սպաննուածներէն մէկը իրենց խումբին իբրեւ առաջնորդ ծառայած էր Ֆինլանտայէն Ռուսիա:

Խալքի մեծ համաժողովը

Պատրաստութիւններ կը տեսնուին Խալքի կուսակցութեան համաժողովին համար: Պոլիս գտնուող երեսփոխանները, գործավարները եւ համաժողովին անդամները Հոկտեմբերի առաջին շաբթուն Էնկիւրի պիտի երթան: Համաժողովը տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Ժողովի սրահին մէջ: Կազի փաշային արտասանելիք մեծ ճառը ամէն կողմէ անթելով պիտի լսուի: Խալքի կեդրոնական վարչութիւնը բոլոր մասնաճիւղերուն հաղորդած է թէ համաժողովը տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 15ին: Համաժողովին պիտի մասնակցին նորընտիր երեսփոխանները, ինչպէս նաեւ ամէն կեդրոնէ երկու անձ: Կազի փաշային արտասանելիք մեծ ճառը ֆրանսերէնի թարգմանուած է, եւ պիտի թարգմանուի նաեւ անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ ռուսերէնի: Երկու շաբաթէն կ'աւարտին թարգմանութիւնները: Կը կարծուի թէ, ճառին արտասանութիւնը չորս օր պիտի տեւէ:

Մալաթիան այրած

Պոլիսէն կը հեռագրեն 24 Սեպտեմբեր 24 Թուականով. — Սաստիկ հրդեհ մը քանդեց Թուրքիոյ Մալաթիա քաղաքին ամէնէն մեծ մասը: 500 տուներ եւ խանութներ մխացող աւերակներու վերածուեցան: Զոհերու թիւը յայտնի չէ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները այսօր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ Իթալի:

Օրակարգ. Շրջանային ժողովի հարցերու քննութիւնը:

"Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"

ՓԱՐԻԶ

2 Հոկտ. կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Փըլթի Ժուռնալի սրահը, 21 Rue Cadet:

Բանախօսութիւն, նուագ եւ պար:

ԼԻՈՆ

Հոկտ. 1 Շաբաթ երեկոյ Յրդ Քաղաքապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները շուտով եւ առանձին յայտագրով:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

Հոկտ. 2ին: Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սալ տէ Քօնֆէրանսի մէջ:

Պիտի ըլլան բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ:

ՎԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, պիտի՝ բանախօսէ ընկ. Արօեան: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ընկերական ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, 80 Rue Charles Chefson Bois-Colombes. Անդամատեարները միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ 30 Սեպտ. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փիւժէ, Կ. Մ.— 35 Ֆրանք:

Ակումբ գրկել

Վալանս, Ղ. Գ.— 205.50:

Մարսէյլ, Հ. Ժ.— 35.

Վալանս, Ա. Տ. Ս.— 50:

Երուսաղէմ, Յ. Վրդ. Թ.— 2 անգ. ձեր հաշիւը փակուած է մինչեւ 1 Հոկտ. 927:

Փարիզ, Տքթ. Ե. 140:

Կրաս, Յ. Ս. — 50:

Կարէն, Գ. Խ.— 30:

Նէօյեի, Ա. Մ.— 35 ֆրանք:

ՀՐԱՏԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻ

"ՁԱՐԼՍԹՕՆ" ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vabram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Maudé Seine). Ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու վաճառականներուն. Կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ներկայիս Մարսէյլ Դպրոցաւէր Տիկնանց Վարժարանը գտնուող Օրիորդ Ազնիւ Կէօզեաշեան, դուստր Կարապետի եւ Մարիամի կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկներուն հասցէն. կը խնդրուի ներկայս արտատպել արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ եւ հաղորդել Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան վերոյիշեալ օրիորդներուն հասցէն:

— Կը փնտռեմ զաւակս Ղեւոնդ Տէօվլէթեան 21 տարեկան, ընիկ Եօզղատցի, մայրը Էնկիւրիցի, աքսոր գացած է կիսարիայէն, անցեալ տարիներ Պէյրութ տեսնուած ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել՝ Simpat Deuvletian, 18—20 Rue de Bézon Courbevoie, Seine France

Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Ղալմաղալ գիւղին Սիմոն Տէր Աբէլեան որ Նիւ Եօրք կը գտնուէր: Իր վերջին հասցէն էր Նիւ Եօրք 144 Av. 70 St. եւ յետոյ 151 East 26th St. New York. Իմացնել՝ իր եղբօր Համբարձում Տէր Աբէլեանի, 19bis Rue des Brochets.

— Սեբաստիոյ Կարդանեան(?) 25 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս Վարդանեան, մօր անունը Նազլը: 1915ին ընտանեօք աքսորուած է Համա եւ չորս անոնցմէ լուր տուողին կարեւոր նուէր: Իմացնել՝ Mr. Jacques, 151 Av. de la République, Courbevoie (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)
Le Gérant : H. TEURNIER

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ ԳՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

Խաւար՝ Լ. Անտրիէվ 12 Ֆր., Լորտ Արթուր Սէվայլի ոճիրը 7.50, Կապուտիկը 6, Նօնօ եւ Տօտօ 8, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Երկու ոգի 5, Տք. Մօռօի կղզին 12, Մանկութեան մեղքերը 15, Տիկին Բօժէ 5, Սատանային զաւակը 3, Կարմիր մարդոց երգումը 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, Կրացիէլլա 10, Հօմա Նասրէտտին 20, Տասլվար 7, Փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ցաքիր Թահրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Ջայնագր. երգարան 10, Ռոցի երգարան 10, Սուրիականերգարան 3, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 Ֆր.:

Բարեկենդանի անկուտինները 3.50, Բունի ամուսնութիւն 3.50, Լը Պարպուլիէ 2.50, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Նրանոս ալբոմ 3, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաքէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը՝ Պարոնեանի 5, Սալոմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիտար Եսամնավէյ արքան 8:

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50. Տաղք եւ նամականին 8, Խաչիկեանի Հայրենի աղբիւրը 30, Ինտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4:

25 ֆրանքէ աւելի գիրք ... նոյնին 5 ֆր.ի գիրք ... ֆր.ի, աւելին 10 ֆր.ի ... նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի ... առնողին 15 ֆր.ի գիրք ... տրուի, փօսթի ծախք ... դիմել հետեւեալ հասցէին՝

L. Mozian, 51 Bld Blanqui, Paris (13e).

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Օսթեռլին,	L. St
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tq
Թրք. ոսկի	"
Մէճիտիէ	Medjidie
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի "	Drachme
Լիր "	Lire
Պելճ. ֆրանք	Frc Belge
Զուից. "	Frc Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc Eg.
	II "
"	III "
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

28 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 432 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՁԵՌՔՈՎ ՄՈՒՐԱԼ, ՄԻՒՍՈՎ...

Այսպէս ուրեմն, Ազգերու Դաշնակցութիւնը «ապահովեց» Նանսէնեան ծրագրին իրագործումը, ճարտասանական ցուցահանդէսով մը։

Նոր կոչ մը պիտի ուղղուի աշխարհի բոլոր բախտաւորներուն, Ազգերու Դաշնակցութեան աւելի քան յիսուն անդամներուն, որպէսզի օգնեն։

Գակաս կը մնայ որ եկեղեցիներու դուռներն ալ պնակ մը բռնեն, ինպաստ «այնքան անարդար, անագորոյն եւ ծանր կերպով զոհուած ազգի մը։»

Եւ այս բոլորը՝ 800.000էն մէկ միլիոն սդերլինի համար։

Անհաւատալի ամբողջ ողբերգութիւն մը, աւելի անհանդուրժելի քան բացարձակ մերժումը։

Անհանդուրժելի՝ անոր համար որ, այս նոր փորձն ալ ինքնին հեգնութիւն մըն է։ Որովհետեւ, ինչպէս պետութիւնները, անհատներն ալ, դրամատէր թէ առեւտրական, չեն վստահիր խորհրդային իշխանութեան, եւ երաշխաւորութիւն կը պահանջեն արտասահմանի մէջ։

Այս անողոք իրականութեան առջեւ, ի՞նչ բանի պիտի ծառայէ նոր կոչը, որքան ալ վսեմ եւ սրտաշարժ ոճով շարադրուած ըլլայ։

Եթէ այրի կնոջ լումաներով պիտի չորնան Սարտարապատի ճահիճները, եւ լրագրական հանգանակութիւններով պիտի փոխադրուին 15.000 գաղթականները, աւելորդ էր չորս տարի զբաղեցնել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, բազմածախ առաքելութիւններ ղրկել եւ ուսումնասիրութիւններ կատարել։

Այդչափ մը «զոհողութիւն» այս ժողովուրդը ինքն ալ կրնայ ընել, տարիներու ընթացքին։

Մենք տասնոցներով հիւանդանոց պահած ենք Պոլսոյ մէջ, եւ տակաւին ընդունակ ենք շատ մը հրաշքներու։

Մեծերու անզգայութեան կամ ապիկարութեան այս պատկերին առջեւ, նորէն կը մղուինք հարցնել Երեւանի կայծոռիկներուն.

— Մինչեւ ե՞րբ այսպէս, մուրացկանի տապրակը ձեր վզին։ Կառավարութի՞ւն էք թէ համազգային անկելանոցի հոգաբարձութիւն։ Արժանապատուութեան զգացում չունի՞ք դուք։ Օրուան հզօրները, քաղքենի եւ աշխարհակալ, ահաւասիկ տասն անգամ տասը ձեւով եւ կատարեալ կոպտութեամբ իրենց անվստահութիւնը կը յայտնեն ձեզի եւ ձեր բոլոր վարպետներուն։ Ա՛լ ի՞նչ կը սպասէք, եւ ինչո՞ւ կը սրտմտիք...

Եւ, իբրեւ տրամաբանական ելք, կը ստիպուինք հարցապնդել.

Իսկապէս հայ ժողովուրդին բարի՞քն է որ ձեզի կրել կուտայ այս նուաստացումը։ Այն ատեն, ինչո՞ւ գերագոյն փորձ մը չէք փորձեր, մեր հայրենի հողերէն մասնիկ մը կցելու ձեր վարած երկրին, առանց վէճի եւ առանց թնդանօթի։ Ինչո՞ւ կը դաւաճանէք ձեր նշանախօսքերուն, ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին, եւ 250.000 հայութեամբ Ղարաբաղը մատաղ կ'ընէք Ատրպէջանին։ Ինչո՞ւ չէք պահանջեր Նախիջեւանի դաշտի հողերը, Երեւանի քթին տակ, եւ կը հանդուրժէք որ Թուրք-Թաթարներու համար ծիարձակարան մը դառնայ այդ գաւառ, անդարմանելի փորձանքներ փաթթելով ձեր իսկ անտէր գլխուն... Ու վերջապէս, ինչո՞ւ ետ չէք պահանջեր Կարսը, նոյն իսկ խորհրդային դրօշի տակ... Այս տարրական պարտականութիւնը չկատարելէ յետոյ, ինչո՞ւ կը տեւականացնէք եւ կը զարգացնէք ահ ու սարսափի տիրապետութիւնը, գունդագունդ եւ տարի մը անընդհատ բանտերը լեցնելով ամբողջ երիտասարդութիւն մը, յեղափոխական, մտաւորական, գիւղացի, զինուոր, անկուսակցական, նոյն իսկ ընդդիմադիր պոլշեւիկ։

Դուք բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութի՞ւն էք, թէ ռուսիկանական տեսչութիւն։ Պետութի՞ւն էք, թէ Մոսկուայի Քաղաքական Բաժնին (Չեկա) մէկ մասնաճիւղը, անխելք եւ անպատասխանատու։

Ինչո՞ւ այս ժողովուրդին արիւնը կը ծծէք, անբուժելի կասկածամտութեամբ մը, որ չի կրնար փրկել ձեր գլուխը, հակառակ բոլոր գնտաններուն եւ աքսորներուն։

Սարտարապատի ճահիճները չորցնելէ առաջ, հազար անգամ աւելի մարդավայել եւ շինարարական գործ կատարած կ'ըլլայիք, եթէ ժամ առաջ ձեռնարկէիք չորցնել բոլոր այն բանտերն ու ձեռքերը որ անդադար թոյն կը հոսեցնեն եւ տապար կ'իջեցնեն ժողովուրդի զաւակներու գլխուն, պարզապէս ձեր կաշին փրկելու համար։

Ամբողջ բնտանիքներ մոխիրի վրայ նստեցնել, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի պաշտօնեաները կաշկանդել, մէկ տունէն երկու հոգի ձերբակալել, տասնըվեց տարեկան տղաքն անգամ բանտերը քաշկռտել, միայն մէկ շրջանի մէջ 118 հոգի որոնց 25ը Սասունցի գնտան նետել, գաղտագողի աքսորներ կատարել, եւ յետոյ... Տոքթ. Նանսէնի բարեխօսութեան դիմել, որպէսզի դրամ գտնէ «գիշատիչ»ներէն։

Ո՞ւր է տեմնուած այսքան տմարդի հակասութիւն, այսքան անպատիւ սայթաքում։

Եւ տակաւին կը սպասէք որ այս ժողովուրդը սի՛րտ ունենայ ձեր վրայ տաքնալու, ձեր շան-քարոզները լսելու։

Աշխարհի վրայ կա՞յ ուրիշ կառավարութիւն մը, որ 830.000 խեղճուկրակ ժողովուրդի զաւակներէն հազար երկու հարիւր հոգի բանտարկէ մէկ հարուածով։ Ապահովաբար գիտնալով եւ յեղափոխակա՛ն Թուրքիան անգամ պիտի զարմանայ ձեր այս քաջագործութեան վրայ։ Եւ, ինչո՞ւ չէ, արտանց պիտի շնորհաւորէ ձեզ, որովհետեւ ինք առ այժմ պատեհութիւն չունի հայահալած արշաւանքներ կազմակերպելու, լայն չափանիշով։ Ինչպէս չօրհնես ձեզ եւ՛ Համիտը եւ՛ Նիկոլան, Թալաթն ու Ստոլիպինը։

Եւ կառավարէ՞ք թէ կը խղդէք։ Վերաշինութի՞ւն է այս կազմալուծում։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԻ ԽԵՂՃՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք երեսփոխան եւ գրագէտ Եագուպ Գատրի պէյ, Միլլիյէթի մէջ գրուած խմբագրականով մը կ'ողբայ Թուրք լեզուին խեղճութեան վրայ.

— «Մեր լեզուն իր ներկայ վիճակով կրնա՞յ ամէն զգացում եւ միտք արտայայտել։ Եթէ կան «այո» պատասխանողներ, թող եւրոպական որ եւ է գլուխ գործոց Թուրքերէնի թարգմանեն, կամ փիլիսոփայական գիրք մը մեր լեզուին վերածեն։ Բոլորս գիտենք թէ վտիտ արդիւնք տուած են այդ ուղղութեամբ կատարուած փորձերը։ Գէթ չեմ տեսներ մէկիկ մէկիկ յիշելու այդ կէս մնացած գործերը։ Միայն այն պարագան, որ մեր ազգ. գրադարանին մէջ գասական ո եւ է երկի թարգմանութիւնը չկայ, ակներեւ ապացոյցը չէ՞ միթէ Թուրքերէնի տկարութեան։ Չգենք դասական գործերը։ Չեմ կարծեր թէ գտնուի կտրիճ մը, որ կարենայ իր ամբողջ նրբութեամբ եւ սահունութեամբ թարգմանել Անաթօլ Ֆրանսի մէկ երկը։

«Դալով գիտական ասպարէզի մէջ մեր ըրած թարգմանական փորձերուն, համալսարանի յարգելի պաշտօնէութեան ներողամտութիւնը խնդրելով, պիտի խոստովանիմ որ անոնք ամէնէն շատը կրնան մեզ խընդացնելու ծառայեցնել։ Թուրքերէնը ամէնէն աւելի այս գետնին վրայ է որ քայքայման ենթարկուած է։ Որպէս թէ ընկերային եւ փիլիսոփայական բացատրութիւններու Թուրքերէն համապատասխանները, շինած են այնպիսի խառնուրդ եւ տարօրինակ ասացուածքներ, որոնց իմաստը անկարելի է ըմբռնել, առանց եւրոպական աղբիւրին դիմելու։ Թուրք աշխարհը 15 տարիէ ի վեր ի զուր կը փորձէ մաքսել այդ քմածին եւ շինծու բացատրութիւնները։ Ինչպէս որ Թուէնին Թուէն կ'ըսենք, շըմէնտըֆէրին շըմէնտըֆէր եւն., նոյնպէս ալ թէքնիք, փսիքօլօժի, սօսիօլօժի եւ նման բառերը նոյնութեամբ ընդունելու ենք։

«Միւս կողմէ, գրական լեզուն ալ անիշխանութեան մէջ է։ Ամէն մարդ իր ուզածին պէս կը գրէ ու կանոն կը հաստատէ։ Գլխաւոր պատճառներէն մէկը այն է, որ շատ մը գրագէտներ Ֆրանսերէն կը մտածեն ու Թուրքերէն կը գրեն։

«Ո՛վ Թուրքերէնը պիտի ազատէ իր ներկայ քայքայումէ, փէրիշան եւ վտանգաւոր կացութենէն։»

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը արգիլեց Թուրք կիներու Միութեան գործունէութիւնը։

Պատճառը այն է որ վերջերս շատ մը անկանոնութիւններ երեւան հանուած են։ Նախագահ Նէզիհէ Մուհիտտին հանըմ իրեն բնակարան դարձուցած է ընկերութեան կեդրոնը, որ 500 ոսկիի վարձուած է։ Իր անձնական գործերը միութեան ծառաներուն կատարել տուած է եւ իր չուզած անդամները հրաժարեցուցած է։ Իրեն դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած է։

Հաւանական է որ նոր միութիւն մը կազմուի, «բարձր դասու կիներէ»։

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆ ՓԱՐԻԶ. Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ Գ. Փիրումեան Ամերիկա դրկուած ըլլալով, յաջորդ նշանակուած է Գ. Դ. Շահվէրդեան, որ հանրածանօթ է Պոլսէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՃԱՌԵՐ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրեցինք, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը անցած շաբաթ լսելէ յետոյ Տոքթոր Նանսէնը, ճահիճներու չորացման եւ հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան ծրագրին մասին, որոշած էր խնդիրը ներկայացնել Ընդհանուր ժողովին եւ կոչ ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր պետութեանց, որ նիւթապէս աջակցին Նանսէնի ծրագիրը գլուխ հանելու համար։

Ժընեւէն կը հաղորդեն, որ Եւկուշաբթի կէսօրէ վերջ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովը զբաղած է այս խնդրով։ Նախ լսուեցաւ Ե. Յանձնաժողովին տեղեկագիրը ինպաստ հայ եւ ռուս գաղթականներու ձեռք առնուած միջոցներու մասին։

Այս առթիւ Տոքթ. Նանսէն խիստ յուզիչ նոր ճառ մը եւս խօսեցաւ, կոչ ուղղելով բոլոր ազգերուն, Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի ժողովուրդներուն, որ աջակցին հայ գաղթականները Երեւանի շրջանին մէջ տեղաւորելու համար։ Տխուր շեշտերով յայտնեց թէ մեծ պետութիւնները մինչեւ հիմա ո եւ է բան չեն ըրած այդ ծրագիրը գլուխ հանելու համար, յիշեց Հայերու կրած տառապանքները. 200.000 Հայեր սպաննուեցան, ըսաւ, պաշտպանելու համար արեւմտեան պետութեանց քաղաքակրթութիւնը։

Տոքթ. Նանսէնէն վերջ խօսք առաւ Ֆրանսայի պատուիրակ եւ երեսփոխան Գասթիտ, որ Պրիանի անցած շաբաթ խօսածներուն անդրադառնալով, կրկնեց նոյն բաները, այն թէ՝ Ֆրանսա արդէն կարելի զոհողութիւնները կ'ընէ հայ գաղթականներուն համար՝ Սուրիոյ մէջ, ուր անոնց թիւը կը հասնի 90.000ի։ Ասոնցմէ 40.000ը միայն գաղթակայաններու մէջ կը գտնուին եւ այս 40.000էն ալ 12.000ը միայն աղքատ վիճակի մէջ են եւ տեւական օգնութեան կը կարօտին։ Մնացեալները աշխատանք եւ ապրուստի միջոցներ կը գտնեն, գոնէ փոքրիկ ընդհատումներով։

Գասթիտ յետոյ ցոյց տուաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան համար որքան վտանգաւոր պիտի ըլլար այս խնդրին մէջ արմատական անկարողութիւն ցոյց տալ, նոյնիսկ եթէ դրամական նկատումներ ըլլան անոր շարժառիթները։ Կրկնեց Խորհուրդին առջեւ Պրիանի հաւաստումները թէ Ֆրանսա տրամադիր է նոր զոհողութիւններ ընել՝ օգնութեան հասնելու համար այսքան անարդար, անագորոյն եւ ծանր կերպով զոհուած ազգի մը։

Հեռագիրը սակայն չի հաղորդեր թէ այսքան գեղեցիկ ճառերէն վերջ, Ընդհանուր Ժողովը ի՛նչ որոշեց։

ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԸ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐՈՒՆ

«Եան Տիլ» իր երէկուան թիւին մէջ կը հրատարակէ Պոլիսէն ստացուած հետեւեալ հեռագիրը.—

Վերջացան Կարմիր բանակի ռազմափորձերը խորհրդային Հայաստանի մէջ։ Հայկ. վաշտերը, հրասայլերը, օդանաւերը եւ հետեւակազօրաց առաջին զօրաբաժինը կը մասնակցէին ռազմափորձերուն։ Թուրք բանակի սպայակոյտը հետեւեցաւ բոլոր գործողութեանց։

Մոսկուա ետ պիտի կանչէ Ռաքովսքին

Քօվնոյէն 26 Սեպտ. Թուական հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդը իր նախկին տեսակէտը վերաքննելով, Ռաքովսքին ետ կանչելու որոշում տուած է։ Ռաքովսքի Չիչէրինի ուղղուած նամակով մը յայտնած է թէ այլեւս իրեն համար անկարելի է հանդուրժել Ֆրանս. մամուլին իր դէմ բացած պայքարին եւ խնդրած է որ Պերլինի դեսպան Քրէս 'ինսքիի հետ իրենց պաշտօնները փոխանակեն։ Քրէսթինսքի մերժած է այս փոխանակութիւնը։

Հրոսախումբին խափսողը գտնուած

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը փութով առաջ կը տանի Մէրճան Ալթունեան հրոսախումբին քննութիւնները։ Չէ հաստատուած այն լուրը թէ հանրատան մը մէջ Օննիկ կամ Յակոբ անուն հայ մը ձերբակալուած է։ Գալով Ահմէտ Ըէմզի անունով Թուրքին, որուն վրայէն կասկածելի գրութիւններ գտնուած էին, հաստատուած է որ ան ալ որ եւ է կապ չունի հրոսախումբին հետ։ Ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած էր Ատանացի երկու Հայեր, որոնցմէ մէկը Միհրան, իսկ միւսը Յովսէփ կը կոչուի։ Ասոնք ընդհարումէն առաջ բնակած են հրոսախումբին անդամներէն Մուրատ, այլ անունով Միհրանի տունը, որ Էլմատաղի կը գտնուէր։ Նկատելով որ ընդհարումէն յետոյ անգամ մըն ալ իրենց բնակարանը չեն հանդիպած, ոստիկանութիւնը կասկածելի նկատած է անոնց այս ընթացքը։

Ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել այս երկու Հայերը, որոնք ոստիկանութեան տնօրէնութեան պաշտօնատունը տարուած եւ հարցաքննուած են։

Միհրան եւ Յովսէփ ամէն բան ուրացած եւ յայտարարած են թէ ո եւ է կապ չունեին հրոսախումբին հետ։ Անոնք աւելցուցած են թէ իրենք ալ Ատանացի են եւ իբրեւ հայրենակից նախընտրած են Միհրանի, այլ անունով Մուրատի հետ բնակիլ։ Ոստիկանութիւնը յաջողած է երեւան հանել այն տունը,

(Շարունակութիւնը Երրորդ Էջ)

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Չինաստանի ծովեզերքը, Եունկ-Քոնկ քաղաքը ծովային սարսափելի ուրականի մը տակ մեծ վնասներ կրեց։ 5000 հոգի խեղդուեցան, 20.000 տուներ քանդուեցան, բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Վնասները կը հասնին հարիւրաւոր միլիոն տոլարի։

∴ Իրլանտայի մէջ ձմեռը սկսաւ սաստկութեամբ։ Բարեխառնութիւնը այնքան իջած է, որ ջուրը սառելու մօտ է։ Ջանազան տեղեր ջերմաչափը զերոյէն մէկ աստիճան վար ցոյց կուտայ։ Անգլիոյ մէջ ձիւնեց։ Թէյմզ գետը սկսաւ յորդիլ։ Ամբողջ հովիտը ողողուած է։ Հունձքերը վնասուեցան և դաշտային աշխատանքները դադրեցան։ Բազմաթիւ ակարակներ ջուրերու մէջ կը մնան։

∴ Հռենոսն ալ յորդած է։ Կարեւոր կամուրջներ վնասուեցան։ Դաշտերուն մէջ լիճեր կազմուեցան։ Պլէնմէրնի մօտ թումբերը քանդուեցան, եւ ջուրը խուժեց գիւղի մը վրայ։ Երեք տուներ քշուեցան։ Ջուրը հասաւ Ռուկկէլ գիւղը։ Գիւղացիները տանիքներուն վրայ բարձրացան։ Ջուրը 3—4 մեդր նստաւ եւ գիւղացիները մնացին տանիքներուն վրայ ամբողջ օրը։ Աւստրիացի զինուորներ նաւակներով օգնութեան հասան։ Երկու հոգի կորսուած են։ Հարկ եղաւ պայթուցիկներով քանդել ուրիշ մեծ թումբ մը։ Հաակի մօտ, եւ ջուրը քաշուեցաւ, ազատելով դաշտերու բնակչութիւնը։

Վնասները չափազանց մեծ են։

∴ Թիրոլի շրջանին մէջ եւս տեղատարափ անձրեւները ողողումներ պատճառեցին։ 40ի մօտ գիւղացիներ կորսուած են։

Շոգեկառք մը, որ օգնութեան կ'երթար, Աարիճէի վրայէն անցած ատեն գետը ինկաւ։ Բազմաթիւ աշխատաւորներ մեռան։

ԺԱՄԸ 453 ՔԻԼՈՄԵԴՐ

Ինչպէս երէկ գրեցինք, երկուշաբթի Լիտոյի ծովեզերքին մօտ տեղի ունեցաւ Շնայտէրի բաժակին մրցումը, զոր անցեալ տարի շահած էին Իտալացիները։ Այս պատճառով մրցումը տեղի ունեցաւ Իտալիոյ մէջ։ Երկուշաբթի Անգլիացի օդաւարորդները տարին մրցանակը։ Մրցումը, գալ տարի, Անգլիոյ մէջ։

Շնայտէրի բաժակի մրցումները սկսան 1913ին, երբ, առաջին անգամ, Ֆրանսացի Մօրիս Փրէվօ շահեցաւ բաժակը, մէկ ժամուան մէջ կտրելով 71 քիլոմեդր։

Այս անգամ մրցումը կատարուեցաւ 50 քիլոմեդրնոց շրջանակի մը վրայ, զոր եօթն անգամ պիտի դառնային, այսինքն 350 քիլոմեդր։ Անգլիացի եւ Իտալացի մրցորդներուն օդանաւերը կը ներկայացնէին 1000 ձիու ուժ։ Անգլիացի օդանաւորդ մը, Ուէպսթըր, տրուած միջոցը կտրեց մօտ 46 վայրկեանէն։ Երկրորդ եկաւ Ուըրսլի, նոյնպէս Անգլիացի։ Իտալացիները լքեցին մրցումը։

Ուէպսթըր ժամը 453 քիլոմեդր 282 մեդր արագութեամբ մը կը թռէր գիծին վրայ։

100.000 բազմութիւն մը խըռնուած էր ծովեզերքը։ Լէվին եւ Չինչ քլիֆ, որ Միս Քոլոմպիայով վիեննայէն վենետիկ գացած էին, ներկայ էին մրցումներուն։

ՕՁԻՆ ՊԱՐԸ

Հնդկաստանի մէջ, երաշտ օրերուն, Հնդիկները օձի պար մը կը դառնան դաշտերուն մէջ, աղաչելով Մեծ Օձէն անձրեւ իրենց ցանքերուն։ Պարի միջոցին, Հնդիկները իրենց ձեռքին մէջ կը դարձնեն, օձը կը նետեն, չուանի պէս կ'ոլորեն իրական օձեր։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՉՔՈՎ

Իտալիոյ վարչապետին վրայ մատենագրան մը գրուած է։ Չկայ թերթ մը, որ իրմով զբաղած, իր կենսագրական գիծերը ներկայացուցած չըլլայ։ Եւ չկայ անհատ մը որ լսած չըլլայ իր անունը։ Քննադատուած է իր վարդապետութիւնը, գնահատուած մէկ քանիներէն, իսկ իր անձը հետաքրքրական է ամէնուն համար։

Մուսոլինիի տարիներու հաւատարիմ աշխատակցուհին, Մարկրիթ Սարֆաթթի հրատարակեց գործ մը խիստ շահեկան՝ «Dux» անունով՝ թարգմանուած գերմաներէնի եւ անգլիերէնի։ Ուրիշ մատենագիր մը, Ֆլորանսի «Լա Վոչէ» դպրոցէն Ճիուզեփփէ Փրէցցոլինի, լոյս ընծայեց «Միտայլիա» գործը։

Անհա նախկին ընկերվարական մը, տարիներէ ի վեր լքած պայքարի ու հանրային կեանքը, բանախօսութեամբ մը կըներկայացնէ Մուսոլինի իբրեւ պետ.անձ (Ferri, Mussolini, Uomo di Stato)։ Էնրիքօ Ֆէրրի կ'առաջադրէ աշխարհայական ուսումնասիրութիւն մը ընել «տուչէ»ին վրայ որ «իսկապէս արտակարգ դէմք մըն է»։

Ֆէրրիի համաձայն, Իտալիա բազմաթիւ քաղաքական անձեր ունեցած է, Ռաթացցիէն մինչեւ Ճիոլիթթի, բայց երկու պետական անձեր են միայն՝ Քավուր եւ Մուսոլինի, որ «Իտալիոյ եւ մարդկային քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ պիտի ձգեն անջնջելի հետք մը»։

Ֆէրրի կը պատկանի Լոմպրոզոյի մարդաբանական դպրոցին, կը քննէ մարդաբանօրէն Մուսոլինիի կազմուածքը։ Այդ դպրոցին համեմատ՝ միջահասակները գործի մարդիկ են, բարձրահասակները՝ վերացական միտքեր ունին։ Այսպէս պատմութեան բոլոր մեծ դէմքերը Կեսար, Նափոլէոն, Քավուր, Կարիպալտի, Լէնին, Մուսոլինի բարձրահասակ չէին։ Մարդաբանները «Նափոլէոնեան դէմք» կը կոչեն բարձրայօն ճակատ եւ քառակուսի կզակ ունեցող դիմագիծերը։ Մուսոլինի, ինչպէս նաեւ Սարա Պէրնար եւ Էլէոնորա Տուզէ այդ դէմքն ունէին, որ յատկանիշն է գերազանցօրէն կամքի տիրապետութեան։ Արդարեւ Մուսոլինի կամքի, գործի մարդն է, Լուսոլինի սահմանումով՝ «ուժական անձ մըն»։

Դարձունկութիւնը Մուսոլինիի խառնուածքին եւ պարագաներուն արդիւնքն է։ Ֆաշիզմ եւ Մուսոլինի երկու եզրեր են, գրեթէ անբաժանելի, ինչպէս Քավուր և իտալական վերածնութիւնը, Պիզմարք եւ գերման կայսրութեան հիմնարկութիւնը։

Ֆէրրի կը բաղդատէ Ուիլսընը, Լէնինը եւ Մուսոլինին։ Ուիլսըն հայեցող միտք մըն էր, անծանօթ Եւրոպայի ընկերային պայմաններուն, գաղափարապաշտ մը յարգելի, որ կ'անգիտանայ իրականութիւնը։ Լէնին կամքի տէր, գործունեայ անհատ մըն էր, բայց զուրկ ազգային իրականութեան պատմական իմացողութենէն։ Մտածեց ռուս ժողովուրդին ընկերային հոլովոյթը իրականացնել, ցարական՝ աւատապետական կազմութենէն համայնավարութեան անցնել, պատրանքներէն իրականութեան՝ միշտ սխալելով, եւ քայքայեց հսկայ կայսրութիւն մը։

Ընդհակառակն Մուսոլինի պատմական իմացողութիւն ունի։ Իր գործունէութիւնը սկսաւ՝ երբ անհրաժեշտօրէն պէտքն զգաց, երբ Իտալիոյ պատմական վայրկեանն հասած էր վճռական քայլն առնելու։

Քարլայլ եւ Էմըրսըն պատմութիւնը կը բացատրեն ներկայացուցիչ անձերու միջոցաւ։ Բազմաթիւ մտածողներ ալ ամբոխին կը վերագրեն պատմութեան հոլովոյթը։ Մեծ մարդիկ վճռական ազդեցութիւն չունին, կը յայտարարեն, պատմութեան ընթացքին պատճառն ըլլալէ աւելի արդիւնքն են։ Ֆէրրի միջին ճամբան կը բռնէ, նկատելով զանոնք ելեկտրական կուտակիչներ, որոնք կը հաւաքեն մթնոլորտին մէջ սփռուած ելեկտրականութիւնը եւ յարմար առեն, երբ հասած է ձգտումի վերին աստիճանին, կը ցնցեն եւ լոյս կ'արձակեն։

Մուսոլինի ելեկտրական կուտակիչին նման ամբարեց ու ղեկավարեց ամբոխին ուժը։ Իբրեւ ընկերվարական-կազմակերպեց ընչազուրկներու զանգուածը, իբրեւ ֆաշիստ՝ պայքարող գունդերը։ Քարլայլի բացատրութիւնը գործածելով «կարգաւորող դէմք մըն է» Տուչէն։

Մուսոլինի կը վերադառնայ հռոմէական միակ եւ ամբողջական պետութեան՝ հակակշռելով եւ ենթարկելով հանրային ամէն կազմակի, պաշտպանութիւն։ Ֆրանսական յեղափոխութեամբ հանրայիններկայացուցչութիւնընդ_հանրացաւ։ Երեսփոխանները կը մտատանջուէին աւելի ընտրական խնդիրներով քան պետական անհրաժեշտ գործերով եւ բազմաթիւ անօրինակ վէճերով կ'անդամալուծէին կառավարութիւնը։ Մուսոլինի ջնջեց ընտրական ներկայացչութիւնը, սահմանափակեց հանրային ազատութիւնները, պետութիւնն անկախ ընելու համար ամէն մտահոգութենէ եւ միայն ազգային յառաջդիմութեան վրայ մտածելու համար։

Էնրիքօ Ֆէրրի վերյիշելով 1921ին Մուսոլինիի խօսած ճառը երեսփոխանական ժողովին մէջ՝ կը պարծի նախատեսած ըլլալ ֆաշիզմի ուժը եւ ապագայ յաջողութիւնը։ «Ընկերվարական բարեկամներս կը կարծէին որ յարդի բոց մըն է ֆաշիզմը։ Գնդեցի որ կը սխալին։ Ֆաշիզմը քաղաքակրթութեան ովկէանին մէջ հոսանք մըն է, գործի եւ մտածման ուժական հոսանք մը, որ կը դիմագրէ յետադարձութեան քասոսին»։

Ուրիշներու նման, Ֆէրրի կը յուսայ որ ժամուլի եւ միութիւններու ազատութիւնները պիտի վերադարձուին, երբ հանրային անդորրութիւնն ապահովուած ըլլայ։ Մուսոլինի պետական անձ մըն է, որուն ուժգնագաղափարն է պետութեան գերագահութիւնը։ Այս գաղափարը կը բացատրէ իր ամէն գործունէութիւնը։ Անգամ մը որ պետութեան այդ ըմբռնումը ունեցան ամէնը, կարելի է անվտանգ վերադառնալ ազատութեան։ «Կը զգամ թէ Մուսոլինիի հոգիին մէջ դեռ կ'ապրի ընկերվարական գաղափարին ամէնէն ազնիւ եւ վսեմ մասը, որովհետեւ ընկերվարութեան մէջ ալ վսեմ գաղափար մը կայ։ Կը բաւէ մտածել որ նոյն ինքն Ցիսուս Նախակարապետն եղաւ ընկերվարութեան՝ քարոզելով մարդոց եղբայրութիւնը, քանի որ ամէնն ալ զաւակներն են նոյն Հօրը։ Այդ քարոզով քանդեց դերութիւնը, որ հռոմէական կայսրութեան քաղաքական, տնտեսական հիմն էր։»

Մուսոլինի բարձրացուց Իտալիոյ վարկը։ Քորֆուի միջադէպը (Օգոստոս 1923) ցոյց տուաւ որ Իտալիա չենթարկուիր այլեւս այս կամ այն պետութեան քաղաքականութեան։ Չկարծուի սակայն որ պատերազմասէր է։ 1922 Նոյ. 27ին Ծերակոյտին մէջ կ'ըսէր թէ արտաքին քաղաքականութեան ձգտումն է խաղաղութեան պահպանումը, ոչ թէ աշխարհակալութեան հետապնդում մը։

Ազատական կուսակցութեան պետ եւ ընդդիմադիր Ճիոլիթթի միշտ դրուատած է Մուսոլինիի արտաքին քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտի Միջերկրականի մէջ ապահովել Իտալիոյ գերակշիռ դիրքը եւ տեղ գտնել բազմածին երկրի մը գաղթականութեան համար։ Ֆէրրի կը յիշէ Մէքիավելիի յիշատակներէն քաղուած դատաստան մը Նափոլէոնի վրայ։ Անգլիոյ հաշտակարար դիւանագէտը կը գրէր որ Նափոլէոն չէ հասկցած Անգլիան եւ այդ անհասկացողութիւնը պիտի ըլլայ իր անկման պատճառներէն մէկը։

Արդ, Մուսոլինի ըմբռնեց Անգլիոյ դերն աշխարհի եւ մանաւանդ Միջերկրականի մէջ եւ կնքեց ուղղամիտ գործակցութեան համաձայնութիւն մը։

Մուսոլինի տարբեր ձեւով մը կ'ուզէ լուծել ընկերային հարցը։ 1926 Ապրիլ 3ի օրէնքով կը կազմուէր նոր պետութեան մը նախագիծը, որ կը տատանի ազատական եւ համայնավարական պետութիւններու միջեւ։ Ազատ սկանը ժողովրդական ներկայացուցիչներու միջոցաւ կը քուէարկէ օրէնքներ եւ կը կառավարէ։ Ֆաշիստական պետութիւնը արհեստակցական միութիւններու ներկայացուցիչներէն կը կազմէ երեսփ. ժողով մը։ Չկայ արտադրող խմբակցութիւն մը որ միացած չըլլայ, հետեւաբար արհեստաւոր եւ արուեստաւոր իր ներկայացուցիչը պիտի ունենայ ոչ իբրեւ անհատ, այլ իբրեւ խմբակցութեան անդամ, ոչ թէ ո եւ է անհատ՝ այլ խմբակցութեան պատկանող, արհեստին ու արուեստին պէտքերուն ծանօթ անձ մը։

Իրաւաբանական այս նորութիւնը անկարելի է դատել առայժմ։ Ապագելու է գործնական արդիւնքին, թէեւ Ֆէրրի համակիր է ասոր ալ։ Այս դրութիւնը ցոյց կուտայ, ըստ Ֆէրրիի, որ Մուսոլինի հակառակ չէ գործաւոր դասակարգին։ Իրաւունք կուտայ հունգար ուսուցիչ Քոչէգիի որ բանախօսութեան մը մէջ ըսած է. «Մուսոլինի ընկերվարութիւնը կը գործադրէ վերէն վար, փոխանակ վարէն վերին դէպ հանելու»։

ՀԷԽՈՒՄ

ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԸ

Մէկ տարի անցած է այն տխուր թուականէն, երբ ցուրտ հողին յանձնեցինք, Պէյրութի մէջ, մեր ամէնուն սիրելի ընկերը՝ Վաչան Վարդապետեանը։ Անոր եղերական սպանութեան լուրը ցնցեց սիրտերը, պզտիկէն մինչեւ մեծը, աղքատէն մինչեւ հարուստը եւ նոյնիսկ հակառակորդը։

Մազապուր ազատած թրքական արիւնռուշտ խաժամուժներէն, Վաչան Վարդապետեան ինկաւ 1926 Սեպտեմբեր 28ին, խումբ մը սրիկաներու գիշերային գարանակալ յարձակումով, Կիլիկիոյ կաթողիկոսին բնակարանին մէջ, Լիբանանի Գաւառական ժողովի Գ. Նիստին։

Պարտուած ընտրութիւններուն մէջ ե՛ւ առաջին ե՛ւ երկրորդ անգամ, մեր անարժան հակառակորդները, ուզեցին վրէժ լուծել եւ յաղթեցան։

Ո՞վ էր Վաչան Վարդապետեան։

Դժուար է տալ իր բազմակողմանի կեանքին բոլոր գիծերը, բայց իբրեւ մօտէն ճանչցող մը, եւ ուղղակի մասնակից այդ օրերուն կատարուած դէպքերուն, քարոյական պարտք կը համարեմ տալ իր ամփոփ կենսագրականը։

Վարդապետեան ծնած է Կեսարիա, 1881ին։ Իր ծնծին յատկութիւններով, կը ստանայ ընտանեկան տիպար դաստիարակութիւն մը։ Յաճախեց տարեկանին, Մոնթրով Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքի վարժարանը, շրջանը կ'աւարտէ փայլուն վկայականով մը։

Ղրիմեանի պակասով, չի կրնար բարձրագոյն կրթութիւն մը առնել եւ ինքնաշխատութեամբ կը տիրանայ հայ գրականութեան, յեղափոխական պատմութեան եւ անկեղծ համ քով կը հետեւի հայկական դատի բոլոր փուլերուն։ Երիտա թէքրոմով, Վաչան ինքզինքը կը նետէ առեւտրական ասպարէզը, կարգուելով տեղէն թուքաւր Իբրահիմեան վաճառատան։ Ցետոյ կ'անցնի Ռումանիա, եւ այնտեղէն Կիլիկիա, 1909ի վերջերը։ Ադանայի մէջ կ'ամուսնանայ հայ օրիորդի մը հետ 1912ին, եւ կը վերադառնայ Ատանա. երբ պայթած էր համաշխարհային պատերազմը։ Վաչանն, Ցաթեւեանի կախուելէն վերջ, գինքը կ'աքսորեն Ղաթմա, ուրկէ հազարումէկ դժուարութիւններով կը փախչի Հալէպ։ Բայց Թուրք կառավարութիւնը իմանալով այս, կը հետապնդէ։

Վաչան հրաշքով կ'ազատի եւ ինքզինքը կը նետէ Երուսաղէմ։ Այնտեղ կը մնայ չորս տարի եւ յետոյ կը փոխադրուի Պէյրութ, Լիբանանի հանրապետութեան մայրաքաղաքը։ Շուտով դառնալու սուրիահայ գաղութի եռանդուն եւ գոհաբերող մարդը, թէ՛ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։ Ընդամ էր երկու Ազգային միութեանց։

Երբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը լուծեց առժամեայ Ազգային Միութիւնը, Վարդապետեան անդամ եղաւ նոր կազմուած ժարժնին։ Եւ վերջապէս մեծամասնութեան ձայնով ընտրուեցաւ անդամ Լիբանանի Գաւառական ժողովին։

Վաչան Դաշնակցական էր, բառին իսկական իմաստով, անկեղծ եւ գիտակից. կուսակցական կեանքի մէջ ալ վարեց պատասխանատու պաշտօններ։ 1920—1922ին եղաւ տեղական կոմիտէի անդամ. իսկ 1923—24ին Կեդր. կոմիտէի անդամ։ Սուրիոյ դաշնակցական «փիւնիկ»ի, ապա «Նոր փիւնիկ»ի հիմնադիրներէն մէկն էր։ Քիչ խօսող, շատ գործող մարդ էր ընկերական կեանքի մէջ Վաչան եղած է ամէնուն հետ եւ ամէնուն համար։

Մեր տարաբախտ ընկերոջ անարգ սպանութիւնը կը պարունակէ մէկէ աւելի դասեր։ Ո՛չ սուր, ո՛չ դանակ չեն կրնար ազդել մեր վրայ եւ ուղիղ ճամբէն շեղեցնել մեզ։

Հանգչողին շատ բարեւ։

Մարսէյլ Հ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Ալեքսանդրապոլի մէջ, ձմեռ ժամանակ եւս շինարարական աշխատանքները շարունակելու համար, սկսած են հիմնել ջերմատուն մը։

⁂ Սեպտեմբերի վերջին շաբթուն Հայաստանի մէջ կը սպասուէին 1500 գաղթական։

⁂ Մեղրի գաւառին Գիւլուր գիւղին շրջակաները երեւան հանուած է «դժգունափայլ» կոչուած հանք մը։ Այս հանքը պիտի գործածուի պղպջատի եւ ներկի արդիւնաբերութեան մէջ։

ՍԵՒԱՆԻ ՀՈՎԻՏԻՆ ԲՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շիլկովնիկեան, որ կը վարէր Սեւանի բուսաբանական արշաւախումբը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ իրենց քննութեանց մասին.—

Երկու ամիս արշաւախումբը ուսումնասիրութիւններ կատարեց Սեւանի հովիտին մէջ, մանաւորաբար Հրազդանի ակունքներուն մօտ։ Լիճին եզերքը, մանաւանդ հիւսիս-արեւելեան աղեղը, «Դիւնէյի» կոչուած տեղը։ Մայրէնի տափաստանը շրջապատող լեռնաշղթային վրայ բուսական հարստութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է։ Հաստատուած է որ «Դիւնէյի»ն, անցեալին մէջ, անտառով ծածկուած էր, այժմ անտառին մնացորդներն կը մնան կիրճերուն մէջ։

Արշաւախումբը պատրաստած է 10.000 թերթնոց բուսաբանական հաւաքածոյ մը։

ԹԱՏՐՈՆ

«ՀԱՅՐ ԼԸՊՈՆԱՐ»

Տրամաթիքը սկսաւ իր ձմեռնային ներկայացումներուն եւ Շաբաթ երեկոյ տուաւ Ժան Էքարի Հայր Լըպոնարը։

⁂

Խաղը ծանօթ է Յառաջի ընթերցողներուն։ Աշխատակից մը զայն ներկայացուցած էր այս էջերուն վրայ։ Կը յիշեցնեմ խաղոր գիծերը.—

Հայր Լըպոնար, ժամագործ մը, որ հարստացած է, բայց կը պահէ իր համեստութիւնը։ Կինը, գոռոզ ու ամբարտաւան, ազնուականութիւն կը ծախէ, եւ մարքիզի մը աղջկան հետ կ'ուզէ ամուսնացնել իր տղան, որ իր ամուսինէն չէ, իսկ ուրիշ ազնուականի մը հետ՝ աղջիկը, որ հարազատ է Հայր Լըպոնար, ընդհակառակն, աղջիկը կ'ուզէ ամուսնացնել իր սիրածին՝ բժիշկի մը հետ, որ ընտանիքի մը հարազատ զաւակը չէ, սակայն պարկեշտ է ու համբաւաւոր։ Կռիւի մը պահուն, կը պոռթկայ գաղտնիքը, զոր կը պահէր, կը յայտնէ կնոջ անհաւատարմութիւնը։ Տիկին Լըպոնար, ընկճուած, տեղի կուտայ։ Համաձայնութիւնը կնքուած է. աղջիկը կ'ամուսնանայ սիրուած բժիշկին հետ, զոր հայրը ընտրած է, իսկ տղան կ'ամուսնանայ մարքիզին աղջկան հետ, զոր մայրը կ'ուզէր։

⁂

Քննադատները զործադրկութեան տարիներ են, ինչպէս կը յայտարարեն ֆրանսացի քննադատները։ Հրատարակիչները այլեւս քննադատներուն չեն ղրկեր այն գիրքերը, որոնք նոր լոյս կը տեսնեն։ Գիրքին մէջէն կը փաթթեն դեղին կամ կարմիր թուղթէ ժապաւէն մը, որուն վրայ կը գրեն «գլուխ-գործոց», «տիեզերական գրաւէտը հազուագիւտ տաղանդով մը կը պատկերացնէ...», եւայլն։ Ու «կը քշուի» գիրքը։ Թող ճաթի քննադատը։ Հիմա հրատարակիչները քննադատ են յամին Շնորհաց Ճարտարարուեստին։ Ժան Էքարի Հայր Լըպոնարն ալ, յայտագիրին վրայ, կոչուած է «գլուխ-գործոց մը, ծանօթ՝ ամբողջ աշխարհին»։ Բայց... միջակութիւն մըն է։

Նախ, հեղինակին տուած կառուցումը կատարեալ չէ։ Խաղը կը հասուննայ առանց ելեւէջի, մակընթացութեան ու տեղատուութեան, այնպէս որ հերոսը կը քալէ ուղիղ հորիզոնի մը վրայէն։ «Պատերազմը», տրամաբանական ու... սովորական, նուազ եղերական է։ Արարուածը դերասաններու հանգամանքեան եւ հանգիստաւոններու շնչառութեան նշանակութենէն աւելի կարեւոր՝ ուրի՞շ իմաստ մը ունի։ Արարուածը անհրաժեշտ տարր մըն է, հսկայ դեր կը կատարէ։ Արարուած շինել շա՛տ դժուար է։ Եւ «չորս արարնոց այս տրամը» ոեւէ արարուած չունէր։ Նոյնպէս հեղինակը, հոս, շատ քիչ զբաղած էր հանգոյցներու լուծման հարցով։ Սկսիլը այնքան դժուար չէ, որքան վերջացնելը, սակայն սկիզբն ու վախճանը հեռաւոր կապեր ունին իրարու հետ։ Այս մասին կարծիքները բանաձեւելու համար, վերածենք երկուքի. ա) սկսիլ ըստ կամս, եւ ընդհատել՝ երբ յաջողուած է յագեցնել յուզումով, յոգնեցնել ապաւորութիւններու ծանրութիւնով բեմին զուրար։ Վասնզի կեանքը սկիզբ չունի եւ ոչ ալ վախճան, կեանքի բեմէն կը հեռանան անոնք, որ յագեցած են կամ յոգնած։ Այս ձեւը, որ վաղուանն է, դժուարութիւններ կը ներկայացնէ։ բ) սկսիլ պատրաստելով հանգոյց մը եւ վերջացնել Շէյքսփիրեան վախճանով մը։ Այսպէս, ինչպէս Շէյքսփիր կը սպաննէր իր հերոսները, ապաւինել տիպարներուն նշանակութիւնը վերջին եւ ուժգին պայթումով մը։

Ժան Էքար, վախճանաբանութեան մէջ, միջակ ալ չէ։ Ան վարագոյրը կ'իջեցնէ սակարկութեան տեսարանի մը ... Պէտք է խոստովանիլ որ ... նակը կը քալէ դէպի նպա... մը. կ'ուզէ շինել «ընտանի... ու բարոյական տրամ» մը ... ուզեր զբաղիլ այդ նպա... ոչ ալ կ'ուզեմ վերլուծումը ... խաղին նշանակութեան ... սենք միայն որ Էքար ... մարքերու պատկեր մը, բա... տեղծութեամբ ազգա... ունեսալ արիւնէն զուրկ, ... գումներու անծանօթ։

Ու կ'աշխատի գնել, ... ջավայրին մէջ, իր ... ներ։ Օ', տիպար ստեղծ... մարմա՛ջը։ Կը պաշտեմ ... կը հաւատամ ըսելէֆին, ... անհատապաշտութիւնը՝ ... բայց, կը հարցնեմ, մ'թէ ... պարը կը փրկէ մեր մտա... թիւնները, չի՛ դաւաճանե... ուեստին։ Բեմին վրայ տիպ... լուսանկար է, խօսուն ... ճիկ, կենդանի բեմադրութ... անջատուած շարժուն ... Մնաց որ, Էքար աշխատ... պատրաստել միայն մէկ ... պար, Հայր Լըպոնարը, ... բարոյասէր, գթառատ, եւ ... քան կակուղ ու տկար, ... սիրելի աղջկան ամուսնութ... յաջողցնելու համար, ... կութեան մը նման, կը ... ձայնէ իր ապօրինի բայց ... րականն» զաւակը ... նուականութեան հետ, ... կ'առէ, ինչպէս կը խօսակ...

Արդարութեան համար ... որ խաղը կը խօսէր ներկայ... ղովուրդին։ Պատճառաբա... թիւնը հասկնալի է։

⁂

Դերասանները։

Պ. Նշանեան (Հայր Լըպո...) հազուեցաւ իր տիպարը ... յութեամբ։ Ան տուաւ կարո... էր։ Դիտած եմ որ Նշան... միշտ կը տիրանայ ... հայերու դերին։ Պաշար ... բազմաթիւ դիտողութիւններ ... Հայրենի զգօնին ... թիւնը, որ կը տաքցնէ, ... մարդոց լայն խաղադաշ... որ կը ճառագայթէ, ... տութիւնը, որ ... կ'անուշցնէ։ Ու Նշանեան ... դժուար տիպարով յաջ... բուսցնել յուզումի ծաղ... սրահին մէջ։ Ներդաշնա... սէրը, զոր կը բաշխէր ... նիքին։

Տիկ. Ս. Ալիքսանեան (Տ... Լըպոնար) գեղեցիկ ... տուաւ, երբ բարկութեան ... քուեթեան մէջ, անակնկալ... նութեան առջեւ, իր ... շինեց իրականին նման ... գամի չափուած պարպում...

Պ. Ե. Թոլայեան (...) ողբերգակ դերասան մըն է ... ւելի յաջող քան իւր կատա... գակ։ Պոլիս ու հոս, Համլ... չին Ասատուածեան ... տօէն ես կը յիշեմ իր ... ուած յաջողութիւնները ... փիլիսոփայ ողբերգակ։ Այս ... ջողութեան վերլուծումը ... կարգին։ Այս անգամ ... նած էր երկրորդական դեր ... որով պահեց խաղին ... կանութիւնը։

Պ. Դմբէլեան ու Պ. ... ճեան հասկցած խաղա... թիւն մը ցոյց տուին։

Ամբողջութիւնը լաւ էր։

⁂

Այցատոմսակը կատարեալ ... Տիկին Ս. Նշանեան լաւ ... ցաւ, տասներկով վար... անընդհատ, առանց խօսք ... լու Պ. Թոլայեանի, որ ... ղանդատող կինը... ... նով մը։

Օ' ... ունայնութիւն, ... բնակիս կիներու մէջ։

Հ. ՆԱՐ...

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Խորհրդային Միութեան ... ջին 11 ամիսներու ընթ... 1,322,000,000 րուբլիի ... տրական գործառնութիւն ... է. այս գումարին 691,4... րուբլին արտածումին ... 630,600,000 րուբլին ... ծումներու համար։ Արտա... ները ներածումներէն 60 ... 800,000 րուբլի աւելի ... են, մինչ անցած տարի ... քան ժամանակի մէջ ... ծումները 101,600,000 ր... աւելի էին։

ՍԻՒՌԱՂ

ԻՆՉ ԿԸՍԷՆ ԿՈՎԵՐԸ

...մով ու ց եւ գեւ ալիսի ...գլ. ...իա ամէնօրեայ յանկերգը ...մ հօրեայ կամ շաբաթական ...մ վրան

...ային գապահտութիւնը ու... ...ամ ու ցեղինակութիւն ու... ...ակայ գինեկրուն վրայ, խօսքը ...ամով ... կովերունն է: Վասն... ...վերը ո՛չ միայն առաջարկ ...կը ցեխն, այլ եւ կը պարտա... ...մնաց որ, շատ համոզկեր ...կովերուն փաստերը:

...փարի Միտիի մէկ խմբա... ...ին ճեմեւեալը յայտարարեցին ...կը ... Ամառը երաշտ էր, ...ն որ զրկուեցանք խոտէ: ...տեսրականներով հաշ... ...կ'ուռւէինք, ինչ որ ...նաւու. ցեղոյ, մտած ի... ...է ամերիկեան Լէգէոնա... ...որոնք սովորութիւն ...բրգերի չիմելու, կաթով ...ղ լմելով, սպառեցին պա... ...հաւանաբար, վեց ա... ...առաջ նիւթապէս անկա... ...Թալմ. կաթ հայթայթել ...Անկցուցէք նաեւ որ Հին... ...ցրկի ծառն ալ շատ գօ... ...էր, վախցանք եւ մեր կա... ...փակա. Թանէնպէրկի մէջ ...մեր կաշիին մասին խօ... ...թանձնութիւն է որ պա... ...մեր ժուլ(ն)երը առա... ...ճնեն, յանուն մեր ...ու յանուն ձեր կա... ...այս պայմաններուն մէջ ...է քսան սանդիմ ...կաթին լիտրը: Եթէ ...մեր օրինաւոր պա... ...վէճը պիտի տանինք ...Ազգերու Դաշնակ... ...ժողովին առջեւ:

...դաշնակցութիւն,որ ...ցանցիկի հարցը, կը յու... ...որ կը լուծէ այս ծիծիկի ...

– ...լաւ խօսեցար եւ լաւ ...մեր դատը, մա... ...մը:

Փ. ՕՏԵԱ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՔԱՏԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Թոքատի Հայերը, մեծ մասով արհեստաւոր. նիւթապէս լաւ վիճակ մը ունին եւ բոլորն ալ կ'աշխատին։

Միայն դպրոցն է որ կը պակսի. Կիւմ կառուցուած է կրթական անօրէնին, որ շատ բարեացակամ գտնուած է, յանձն առնելով նիւթապէս օժանդակել, «քանի որ Հայերը կրթական տուրք կը վճարեն, իրաւունք ունին նպաստ ստանալու պետութենէն»։ Հայերն ալ պատրաստ են զոհողութեան, բայց ուսուցիչ չկայ։

Եթէ Պոլիսէն ուսուցիչ մը դրուի, սեփական դպրոց մը պիտի բանան։

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

(Պուքրէշի՝ մեր սեփ. թղթակիցէն)

Այս տարի հազիւ Հոկտեմբեր 1ին պիտի բացուին ռումանահայ դպրոցները՝ տիրող համաճարակի մը պատճառով: Երկար դիմումներէ յետոյ վերջապէս կարելի եղաւ ձեռք ձգել Քօսթանցայի ազգ. վարժարանին վերաբացման հրամանը: Վարժարանը փակուած էր Թաղականութեան անգամներէն մէկուն ձախաւեր ընթացքին պատճառաւ՝ հանդէպ դպրոցին ռումէն ուսուցչին: Ռամկավար Թաղականը լեզուագարութիւն ըրած ըլլալով Ռումանիոյ հասցէին, կրթական նախարարը պահանջեց անոր պաշտօնանկութիւնը եւ մամուլին միջոցաւ գայն ենթարկեց հանրային պախարակութեան, փակել տալով դպրոցն ալ: Հիմա մեկուսացուած է ակնարկուած ռամկավար պարոնը, եւ դպրոցին վերաբացման հրամանը ստացուած: Դպրոցին իբր ուսուցիչ հրաւիրուած է Պ. Երուանդ Տէր Անդրէասեանը, բայց Թաղականութիւնը մինչեւ այսօր չէ կրցած ձեռք ձգել անոր Ռումանիա մուտքի արտօնութիւնը

Կոլացի, Սիլիսթրէի եւ Փակարճըքի հայ դպրոցները Հոկտ. 1ին կը վերսկսին իրենց սովորական կեանքը ուսուցչական միեւնոյն կազմով:

Պուքրէշի հոգաբարձութիւնը անկարող եղաւ հաւասարակշռել դպրոցին պիւտճէն, որ անցեալ տարի 100.000 լէյ բաց ունեցաւ, եւ որուն բացը յառաջիկայ տարի պիտի եռապատկուի՝ եթէ չհորհուի հիմնական դարման մը. Հոգաբարձութեան մեծագոյն յոյսը կը մնայ Արիւելեան պարահանդէսը, որ տարուէ տարի կը գոցէ դպրոցի պիւտճէին աւելի քան երկու երրորդը Միւս կողմէ այս տարի հոսանք մը կայ դէպի օտար դպրոցներ ծնողքներու այս հակումը կը գրգռեն կարգ մը հայ խառնակիչներ ալ, հայ դպրոցը տնբաւարար ցոյց տալով:

Հուրճօվայի փոքրիկ հայ գաղութը այս տարի կը շարունակէ իր հայ կրթարանի երկրորդ տարին 37—40 հայ փոքրիկներով։ Երեսուն տուր հայութիւն եւ 40 աշակերտ Պուքրէշը իր 1000 տունի մօտ եկեղ հայութեամբ հազիւ 200 աշակերտ կրնայ կոր ճարել :

Կեռլան ջանքեր կ'ընէ պահպանելու իր հազի՜ւ վերաբացուած հայ կրթարանը. չկրցա՜ւ ճարել հայ ուսուցիչ մը, որ կարենար խօսիլ տղոց մայրենի լեզուն՝ հունգարերէնը..։

ՄԻՆՉ ԿԸ ՏՐՏՆՋԱՆ

Պոլսոյ Վագըթ լրագիրը նորէն արծարծելով Թրքացման քաղաքականութիւնը, կը գրէ.

— Պոլիսը գրաւուած ատեն, եթէ Գոմիտէ Սուլթան վեհանձնութիւն ցոյց չտար, պաշտօնական լեզուին ուսուցումը պարտաւորիչ դարձնէր եւ իսլամ ու քրիստոնեայ դպրոցները ձուլէր, շատ մը փորձանքներ չպիտի գային մեր գլխուն։

Սահմանադրութեան շրջանին թէեւ փորձուեցաւ Թուրքերէնը տարածել զանազան տարրերու միջեւ, բայց դժբախտաբար ոչ մէկ արդիւնք ձեռք բերուեցաւ։ Բարեբախտաբար, Լօզանի դաշնագրով ազատեցանք «քափիթիւլասիօն»ներու կապանքներէն, եւ սկսանք Թուրքերէնը պարտաւորիչ դարձնել բոլոր դպրոցներուն մէջ։

Այս առթիւ կ'ուզենք քանի մը պարագաներ յիշել։ Պոլսոյ գիտենք որ Ներկայիս Բերայի, Ղալաթիոյ եւ նոյնիսկ Պոլսոյ կողմի պողոտաներուն վրայ շատ կը լսուին յունարէն, հայերէն եւ եբրայերէն խօսակցութիւններ։ Ըոգենաւով ճամբորդողներն ալ իրենք զիրենք Բաբելոնի մէջ կը կարծեն։ Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները Սուրիոյ մէջ միայն արաբերէն կը խօսին մինչդեռ հոս գանց կ'ընեն Թուրքերէնը։ Բացառութիւն կը կազմեն Հայ կաթոլիկները։ Եւ երբ մայրենի լեզուն չխօսին, ֆրանսերէն ալ կ'արտայայտուին։

Մանաւանդ տարօրինակ է Հրեաներուն վիճակը. Զարմանալի է որ Սպանիայէն փախուած Հրեաները իբր ազգային լեզու ընդունած են սպաներէնը, փոխանակ նախընտրելու լեզուն այն ազգին (Թուրքին) որ իրենց այնքան բարիք ըրած է։

Կը կարծենք թէ պէտք է գոնէ մասամբ սրբագրել գարերէ ի վեր գործուած սխալը։ Քրիստոնեայ Թուրքերը թող իրենց ազգային դպրոցներուն մէջ առնեն նախակրթութիւնը, բայց երկրորդական կրթութիւնը անպայման պետական վարժարաններու մէջ ստանալու են։ Իսկ Հրեաները, որոնք մայրենի լեզու չունին, նախակրթութիւնն ալ Թուրք դպրոցներու մէջ առնելու են։ Այսպէսով ապագայ սերունդը պիտի լքէ տգեղ ու կոշտ եբրայերէնը, եւ ամբողջովին պիտի Թրքանայ։

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

Կը յիշեցնենք գաւառի մեր թղթակիցներուն որ չմոռնան օրը օրին գրել տեղական անցուդարձերը, հանդէս կամ դէպք։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Փարիզի Լիսէները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր 1ին։ Գիշերօթիկ աշակերտները դպրոց պիտի մտնեն Ուրբաթ, իսկ ցերեկեաները Շաբաթ օր։

Այս տարի աշակերտներու թիւը քիչ մը պակաս պիտի ըլլայ։ Մասնաւորաբար գիշերօթիկ դպրոցներու ծախքերը շատ սղած են։ Այս պատճառաւ ալ շատ մը ընտանիքներ կը հրաժարին իրենց զաւակներուն երկար եւ սուղ արժող կրթութիւն տալ։ Անոնք կը նախընտրեն աւելի զարկ տալ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ճիւղերուն, ուր աշակերտները քիչ ժամանակի մէջ կը սկսին ինքնապահ դառնալ, մինչ համալսարան յաճախողները 25 տարեկանէն յետոյ կը սկսին դրամ շահիլ։

Ուրեմն, բացի հարուստ թաղերէն, Փարիզի միջակարգեար եւ աղքատ թաղերուն մէջ այս տարի դպրոց յաճախող քոլէժական աշակերտներու թիւը զգալիօրէն նուազած է։

Թերթ մը գիտել կուտայ թէ քանի մը տարիէ ի վեր գիրքերն ալ շատ սղած են։ Այնպէս որ դպրոցականի մը պիւտճէին մէջ անիկա ալ կարեւոր դեր կը խաղայ։ Հակառակ անոր որ այս տարի դասական գիրքերուն գինին վրայ 100ին 10 զեղչ մը եղած է, դարձեալ Զ. դասարանի աշակերտ մը բացարձակապէս անհրաժեշտ գիրքերը գնելու համար ստիպուած է դպրոց մտած օրը 150 ֆրանքի գիրք գնել։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Հ. Ը. Ը. Մ. Ֆութպոլի Առաջին խումբը Մարսիլիայէն վերադարձաւ Երկուշաբթի իրիկուն։

Կիրակիի մրցումին մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով։

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի օր «Արմէնիա»ի Ա. խումբը կարեւոր մրցում մը կատարեց Փարիզի Հունգարացիներուն դէմ (F. C. Hongrois), զոր չախջախիչ պարտութեան մը մատնեց 8—1։

Ա. խաղամասին Հայերը երեքով մէկ էին։ Բ. կիսախաղին «Արմէնիա»ցիները աւելի լաւ խաղալով 5 նշանակէտ եւս ապահովեցին եւ խաղը վերջացաւ այս արդիւնքին վրայ։

«Արմէնիա»յի այս նոր յաղթանակէն ալ կը տեսնուի որ անոր խաղացողները հետզհետէ զարգանալու վրայ են։ Թէեւ Հունգարացիները իրենց բոլոր լաւագոյն խաղացողները բերած էին, բայց անոնց քով փորձի պակասը զգալի էր։

Արմէնիա յի խառն խումբն ալ մրցեցաւ U. S. Fontanayի Ա. խումբին դէմ, որուն յաղթեց 5—2, այս ալ նոյնպէս կարեւոր յաղթանակ մըն է, քանի որ ֆրանսական խումբը լաւ արժէք կը ներկայացնէ։ Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂՋ ՈՂՋ ԹԱՂՈՒԱԾ.— Լեհաստանի մէջ քաղաքապետ մը, չարաչար գործածելով իր հեղինակութիւնը, մահուան դատապարտեց չորս գիւղացիներ, որոնք ամբաստանուած էին գողութեամբ։ Եւ գիշեր ատեն, գիւղին բնակչութիւնը ղեկեզման հրաւիրելով, բոլորին ներկայութեան, ողջ ողջ թաղեց չորս գիւղացիները։

Լուրը տարածուելով, քննութիւն բացուեցաւ Գերեզմանը բանալով, հանեցին մարմինները եւ հաստատեցին որ ստոյգ է պատմութիւնը։

Քաղաքապետը եւ բազմաթիւ մեղսակիցներ ձերբակալուեցան։

ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄԱՐԷՆ ՎԱՐ.— Առջի օր, խումբ մը զբօսաշրջիկներ կ'անցնէին յաղթութեան կամարին տակէն, բացած՝ իրենց գլուխը Անծանօթ Զինուորին շիրիմին առջեւ։ Յանկարծ տեսան, որ բարձրէն, մարդ մը, օդին մէջ դառնալով, կ'իյնայ վար։ Անծանօթը սալայատակին վրայ փռուեցաւ անկենդան ու ջարդուփշուր։ Ոստիկանները հասան եւ վերցուցին։ Անձնասպանին գրպանէն ելաւ նամակ մը, ուր գրուած էր, «Կանուն՝ Տէզիրէ Ժօզէֆ, 70 տարեկան։ Անձնասպան եղայ, որովհետեւ ծեր եմ, մինակ ու թըշուառ։ Ուզեցի անձնասպան ըլլալ յաղթութեան կամարին տակ, որովհետեւ զաւակս մեռաւ պատերազմին եւ իր ոսկորներն են թերեւս, որ կը հանչին այս յուշարձանին տակ»։

ԳԻՆՈՎ. - Ռիշ երիտասարդ էր, բայց հարուստ չէր, հակառակ իր անունին։ Սակայն լաւ ճաշել գիտէր։ Մտաւ տիկին Պէրնարի ճաշարանը, թխեց ու խմեց։ Երբ կարգը եկաւ հաշիւ տեսնելու, զարմացաւ, ներղացաւ ու պոռաց ճաշարանապետին։ Տիկին Պէրնար խելք հասցնելու եկաւ։ Ռիշ ջուրին շիշը վերցուց տիկնոջ խելքի շիշին զարկաւ։ Շիշը կոտրեցաւ, ջուրը կարմրեցաւ, վար թափեցաւ։ Բոլոր նըրկանները, որոնք կը ճաշէին այդ պահուն, վազեցին օգնութեան։

Ռիշ կանչեցաւ.

— Ինծի Պուպուլ կ'ըսեն։

Եւ ամբակոծեց շիշով, գաւաթով, պնակով ու աղամանով բոլոր յարձակողները։ Կատարեալ փոթորիկ։ Ամէնքը փախան, սեղաններու ետեւ մտան։ Մինչդեռ «Պուպուլ» առօք փառօք հեռացաւ։ Երբ ուրիշ փողոցի մը մէջ կը շարունակէր իր փոթորիկը, ոստիկանները հասան ու ձեռքերը կապեցին։

ՆՈՐ ՕՐԵՐՈՒ ԲԱՐՔԵՐԷՆ. — Քուփ, երիտասարդ մը, ինքնաշարժ մը ունէր, փողոց փողոց կը պտտէր։ Այսպէս բարեկամացաւ աղուոր կնոջ մը հետ, որուն հետ բաւական երկար ատեն ապրեցաւ։ Յանկարծ իմացաւ որ իր բարեկամուհին ամուսնացած է եւ... զաւակ ունի։ Այս մանրամասնութեան ծանօթանալէ յետոյ, պաղեցաւ եւ ուզեց բաժնուիլ։ Ճաշարանի մը առջեւ սկսաւ բարկ վէճ մը։ Նուսով վէճը ծանրացաւ։ Կինը փոքրիկ կացին մը ճարեց, կնոջ ամուսինն ալ դանակ մը առաւ եւ յարձակեցան Քուփի վրայ։ Մանր վէրքեր տուին եւ գետին ձգեցին զայն։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ձերբակալեց երկու անզուսպ ամուսինները, որոնք իրենց բազմաթիւ տղոց պատճառով, առժամաբար ազատ արձակուեցան։

ԵՐԵՔ ՈՃԻՐ.— Ալֆօնս Ֆուա կը կասկածէր կնոջ վրայ։ Վերջերս քանի մը նամակներ ստացաւ եւ իր կասկածը աւելի հաստատուեցաւ։ Հետզհետէ ջղայնոտեցաւ, եւ ուզեց վրէժ լուծել անհաւատարիմ կնոջմէն։ Առջի օր, յանկարծ ձգեց գործարանը, հեծելանիւով վազեց Քուրպոյի մօտ, ո՛ւր, ինչպէս լուր տուած էին կնոջ բարեկամն էր։ Գործ մը պատրուակելով տուն տարաւ։ Հազիւ սենեակէն ներս մտած էին, երբ Ֆուա ատրճանակը հանեց եւ երեք անգամ կրակեց կնոջ վրան, հատ մըն ալ Քուրպոյի։ Զանոնք գետին փռելէ յետոյ, հեծելանիւ նստաւ եւ գնաց Սավլոնի մօտ, որ երկրորդ բարեկամն էր կնոջ։ Առանց բառ մը արտասանելու, մտաւ Սավլոնի սենեակը, գնդակով մը տապալեց։

Երբ ատրճանակը դարձուցեր էր իր ճակտին, վրայ հասան դրացիները, բռնեցին ու յանձնեցին ոստիկանութեան։

ԱՍՈՎ ՁՈՐՍ.— Տիկ. Բոլէն բարի կին մըն էր։ Ամուսինը, Կիյմօ, որ հասարակածային ջերմերու ազդեցութեան տակ, ջղային նոպաներ կ'ունենար, շատ կը չարչարէր դժբախտ կինը։ Ու Բոլէն կը հանդուրժէր չըթները խածնելով։ Անցեալ օր, Կիյմօ չափէն աւելի զայրացուց իր կինը, որ ձանձրացած, առաւ մուշտակը եւ դուրս ելաւ։ Կիյմօ հասաւ ետեւէն եւ արգիլեց։ Այդ պահուն, կատաղութիւնը յորդելով, տիկինը դանակ մը առաւ եւ մխեց ամուսինին կուրծքը։ Երբ Կիյմօ մահամերձի զալարումներ կը կատարէր, տիկինը սարսափահար փախաւ դէպի... ոստիկանատուն։

ՎՏԱՐՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին որոշումով, Դաշնակցութեան շարքերէն վտարուած է Թերթերու գործակալ Մարտիրոս Զուրիկեան, իբրեւ գող։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ցառաջի ֆաւաքածոյ չպահող մեր բաժանորդներէն եւ ընթերցողներէն կը խնդրուի մեզի ուղարկել 431 եւ 444 թիւերը, նորերու հետ փոխանակելու պայմանով:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՏԺՈՒԵԲԻՆ ՄԷՋ

— Շիտակ ալ է, ըսաւ Քարասօֆ որ կը սկսէր ջղայնոտիլ. երթանք տեսնենք Միլէնա Կուլքօն։

Իրարու ետեւէ, սկսանք նորէն վեր ելնել. Օդը, այլեւս անշնչելի դարձեր էր, կը խեղդուէինք։ Իւրաքանչիւր յարկի վրայ, բանտապահ մը սանդուխին քով կեցած կը հսկէր, ուրիշներ կը ջանային լռութիւն հաստատել։

Այդ պահուն վայրագ տեսարան մը պարզուեցաւ։

Երբ չորրորդ գետնայարկը հասանք, բանտապահ մը տեսանք որ խցիկի մը առջեւ կեցած, բանտարկեալի մը կը հրամայէր լռել։

— Ո՛չ, մարդասպան, ո՛չ, ապահով չպիտի լռեմ պատասխանեց բանտարկեալը, որուն ուժգոյն դէմքը երեւցաւ գրան վրայ յիծային։

— Վերջին անգամ մըն ալ քեզ կը հրամայեմ որ լռես, պնդեց բանտապահը, մօտենալով բանտարկեալին։

Եւ մինչդեռ այս վերջինը, առանց այս հրամանին կարեւորութիւն տալու, կ'երգէր ռուսական կայսերական երգը, միւսը՝ կատաղօրէն զայն զգետնեց տարօրինակի հարուածով մը։

Այս կոպիտ պատժարկումին՝ մեր վրայ ձգած ազդեցութիւնը տեսնելով, պէտք չէ մոռնալ որ անոր առջեւ, մենք կեդրոնական Չեկան կը ներկայացնէինք Թէոտորովիչ նետուեցաւ բանտապահին վրայ եւ միայն մէկ բռունցքով, զայն տապալեց մեր աչքերուն առջեւ։

Իր մեղսակիցներուն հանդէպ նմանօրինակ խստութիւն մը չէր այս մարդագէմ հրէշին սովորութեան մէջ։

Եւ ասոր ալ փաստը քիչ յետոյ պիտի ունենայինք։

Աչքերը վայրագօրէն բացած՝ մէկ ձեռով իր շուրջը հաւաքեց սարսափահար բանտապահները եւ անոնց ցոյց տալով իրենց պաշտօնակիցը որ գետին փռուած էր եւ այլեւս կեանքի նշան ցոյց չէր տար.

— Կը տեսնէ՞ք կոր սրիկա, ըսաւ, անոր պատահածը թող ձեզի դաս ըլլայ. հոս, եւ բոլորդ պէտք է համոզուած ըլլաք, մէկ մարդ միայն կայ որ սպաննելու իրաւունք ունի։ Այդ մարդը ես եմ։

Սարսափած՝ իրեն նայեցանք. բայց ան՝ ո՛րդէն կը շարունակէր.

— Այո՛, գիտեմ. գիտ կը կոչէն Զարինեա ձեռքով մարդիկը բայց թող գիտնան թէ՝ այդ մականունը, ես կը նկատեմ իմ փառքի ամէնէն գեղեցիկ տիտղոսը։ Եւ քանի ես ողջ եմ, ո՛չ ոք պիտի կրնայ զայն ինծմէ խլել

խռպոտ ձայնչ մը քաշեց. յետոյ աւելցուց

— Որքէն այնքա՜ն սպաններ եմ որ, ալ չեմ կրնար չսպաննել, մինչեւ պիտի սպաննեմ։

Եւ այն ատեն, սարսափելի տեսարանի մը հանդիսատես եղանք. տեսանք թէ՝ բանտապահները, որ անոր պէս, թերեւս անկէ անելի աւազակներ էին, գազանը՝ անոր նայեցան, յետոյ աչքերնին վար առին եւ ի վերջոյ, գլուխնին վար ծռեցին..։

Ցանձին անոր, իրենց, վարպետը կ'ողջունէին... ռճիրի վարպետ մը...։

Երբ ան հաստատեց թէ՝ իր ստորադասներէն որեւէ մէկը չէր մտածեր բողոքել եւ թէ իր ազդեցութիւնը ամէն ատենէ աւելի զօրաւոր կերպով կը հաստատուէր անոնց վրայ, կզակի շարժումով մը ցոյց տուաւ դիակը որ հո՛ն, գետինը կը հանգչէր ու հրամայեց.

— Վերցուցէք սա դիակը եւ դիւղան նետեցէք։

Ցետոյ մեզի դառնալով՝

— Շատ կը ցաւիմ որ, այս միջադէպը ձեր առջեւ տեղի ունեցաւ, որովհետեւ, կրնաք կարծել թէ ատով, բանտապահներուն քով կարգապահական պակաս մը երեւան կուգայ, իրականութեան մէջ այդպէս չէ, եւ...

— Կը հաւատամ ըսածիդ, ընդմիջեց Քարասօֆ. պնդելու պէտք չունիս. որովհետեւ հիմա քեզ շատ լաւ կը ճանչնամ.

Ընչուշտ, այս յայտարարութիւնը, իբրեւ շնորհաւորութիւն նկատելով Թէոտորովիչ ուրախացաւ, եւ այս անգամ Սէգարոֆի դառնալով

— Է՛, գո՛ւն որու կը սպասես մեզ առաջնորդելու համար Մէլինա Կուլքօի մօտ։

Առանց բառ մը արտասանելու, Սէգարոֆ դէպի սանդուխ ուղղուեցաւ եւ սկսաւ իջնել փափաքելով ընդփոյթ վերջացած տեսնել այս մղձաւանջը, հետեւեցանք անոր։

Այս վերջին գետնայարկին մէջ, բացարձակ լռութիւն կը տիրէր, ուշադրութեամբ մտիկ ըրի. փակ դռներուն ետեւ, կեանքի որ եւ է նշան չէր յայտնուեր։

Ցեխի թանձր խաւ մը կը ծածկէր գետինը։

Այս գետնայարկին մէջտեղը, 50 սանդիմեթր լայնութեամբ ջրուղի մը բացուած էր, որուն մէջ ցեխոտ ու գարշահոտ ջուր մը լեցուած էր։

Սակայն մթնոլորտը, հոդ այնքան գարշահոտ չէր, ինչպէս վերի յարկերուն մէջ, նոյն իսկ բաւական զօրաւոր օդի հոսանք մը կար։

Բայց, ասոր փոխարէն, սառեցնելու աստիճան պաղ էր։

Խմբովին, գացինք թիւ 72 խցիկին առջեւ որուն դուռը բացաւ Սէգարոֆ։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ուր հրասակները պիտի ապաստանէին՝ Երլտըզի յարձակումէն յետոյ։ Գտնուած է նաեւ այն անձը, որ յիշեալ տունը տրամադրած է հրասակներուն։ Հաստատուած է թէ խնդրոյ առարկայ տունը կը պատկանի Թորոս անուն հայ թիթեղագործի մը, եւ Սան-Սթէֆանոյի մէջ կը գտնուի։ Հրոսախումբ կազմած ատեն Մէրճան Ալթունեան յաջողած է թիթեղագործ Թորոսի հետ բարեկամանալ։ Այսպէսով Թորոս Մէրճանի տրամադրութեան տակ դրած է իր տունը։ Այս մասին Մէրճանի եւ Թորոսի միջեւ համաձայնութիւնը գոյանալէ վերջ, Թորոս ոստիկանութեան տնօրէնութեան դիմելով, յաջողած է Ռումանիա երթալու համար անցագիր մը առնել։ Այս անցագիրը տրուած է 5 Սեպտեմբեր 1927ին։ Անցագիրը գրպանելէ յետոյ, Թորոս սպասած է Երլտըզի յարձակումին, որպէսզի իր վարձատրութիւնը ստանալուն պէս Ռումանիա ապաստանի։

Սեպտեմբեր 14ին սակայն կացութիւնը բոլորովին նոր ընթացք մը կը ստանայ։ Ոստիկանութիւնը Սեպտեմբեր 14ի Չորեքշաբթի օրը ընդհարում մը կ'ունենայ եւ կը ձերբակալէ հրոսախումբին անդամները։ Յաջորդ առտուն այս լուրը թերթերուն մէջ կարդալուն պէս, Թորոս նոյն օրն իսկ (15 Սեպտեմբեր Հինգշաբթի) շոգենաւ կը նստի եւ Ռումանիա կը մեկնի։ Ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է Թորոսը ձերբակալելու համար։

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ «Րէսաֆէ» ափարթըմանը երթալով անձամբ քննութիւն մը կատարած է այն սենեակին մէջ, ուր տեղի ունեցաւ աղետալի ընդհարումը։ Հրոսախումբին միւս անդամները, Մելքոն, Ֆուատ, Ճօրճի եւ Ահմէտ տակաւին բանտը կը գտնուին։

Փուանքարէի խաղաղական մեծ ճառը

Սովորութիւն է, որ ամէն տարի, խորհրդարանի բացման նախօրեակին, կառավարութեան պետը կը խօսի քաղաքական ճառ մը, որուն մէջ կը պարզէ իր ծրագիրը նոր շրջանին համար եւ տեսակէտները օրուան խնդիրներուն մասին։ Վարչապետ Փուանքարէ այս կարգի ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի օր Մէօզի նահանգային ընդհանուր ժողովին մէջ, որուն նախագահն է։ Անգամ մը եւս հաստատելէ յետոյ թէ պատերազմը պարտադրուեցաւ Ֆրանսայի, Փուանքարէ ըսաւ.

«Երբ պատերազմը մեզի պարտադրուեցաւ, մեր ամբողջ հոգիով ուզեցինք յաղթանակ մը, որ ոչ միայն եւ մեր թշնամին, այլ եւ Ֆրանսան վերահաստատէր իր հողային ամբողջութեան մէջ եւ անոր երաշխաւորէր, իր վնասներու դարմանումին հետ, լիակատար ապահովութիւն մը։ Կարելի չէ լուրջ նկատել այն առասպելը թէ արշաւանքը եղաւ քաղաքավար, ու յարգուեցան քաղաքային եւ անպաշտպան բնակիչները։ Շատ մը ծերեր ու կիներ սպաննուեցան պատերազմի առաջին շաբաթներուն՝ մեր գրաւուած շրջաններուն մէջ, շատ մը տուներ հրկիզուեցան, այնպէս որ մեր հայրենակիցները պարտականութիւն ունէին բողոքելու, երբ կը տեսնէն թէ իրականութիւնը կ'ուրացուի։ Անոնք կ'ուզեն մոռնալ անցեալը, սակայն չեն ուզեր որ տեղ գտնէ սուտը։»

Յետոյ խօսելով ներքին քաղաքականութեան մասին, Փուանքարէ ըսաւ.

«Կարծեմ մարդ չի կրնար ուրանալ թէ մէկ տարիէ ի վեր ելմտական եւ դրամական կացութիւնը արտակարգ կերպով բարւոքած է, ելմտացոյցը հաստատօրէն հաւասարակշռուած է, հանրային վարկը վերահաստատուած, մեր պարտքի շիջեցումը լայնօրէն գործադրուած, մեր արժեթուղթերու գինը մեծապէս բարձրացած, եւ մեզի սպառնացող տնտեսական տագնապը մեծ մասամբ անհետացած է։ Ազգային միութեան կազմութեան շնորհիւ էր որ խախտած վարկը արագօրէն ամրապնդուեցաւ եւ երկիրը յանձն առաւ իր փրկութեան անհրաժեշտ զոհողութիւնները։ Այդ միութիւնը խորտակելը, պիտի նշանակէր ամէն ինչ քանդել, չեմ ըսեր նոյն իսկ վտանգել։

«Ֆրանսայի դրամական վերականգնումը ոչ միայն իր հմայքը բարձրացուցած է արտասահմանի մէջ, այլ եւ աւելցուցած է իր ազդեցութիւնն ու գործունէութեան միջոցները։ Իմ մասին դասալքութիւն պիտի նկատէի ձգել այն պաշտօնը, որուն կոչուած եմ։ Զայն պիտի ձգեմ այն ատեն միայն, երբ խորհրդարանը մերժէ ինծի իր վստահութիւնը, եւ կամ քուէարկուին այնպիսի բաներ, որ սպառնան սկսուած գործին, եւ կամ հիմնական կէտի մը վրայ իմ համոզումներուս հակառակ ըլլան։ Իմ որոշումս աշխատակիցներուս ալ որոշումն է եւ հակառակ չարամիտ ենթադրութեանց, հրաժեշտի ճառը չէ որ տուին անոնք ինծի դաշլիճի տարեդարձին առթիւ։»

Թուրք-պարսիկ բանակցութիւններ

Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ գոյութիւն ունեցող առկախ խնդիրները լուծելու համար մօտ օրէն Պոլիս կը սպասուի Պարսկաստանի պատերազմական նախարար Ֆիրուզի Խանը։ Պարսից պատերազմ. նախարարը ներկայիս Փարիզ կը գտնուի։ Էնկիւրիի նորընտիր պարսիկ դեսպան Էպուլքասըմ Նիզամ-իւլ-Մէմալիքի հետ։ Հաւանական է որ երկու պարսիկ պաշտօնատարները միասին Պոլիս հասնին։ Ֆիրուզի Խան ուղղակի Էնկիւրի երթալով պիտի տեսակցի արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։

Սիոնականներու կեդրոնը կողոպտուած

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ երկուշաբթի առաւօտ քանի մը հարիւր անգործ հրեայ բանուորներ Թէլ-Ավիվի սիոնական կազմակերպութեան գրասենեակը պաշարեցին եւ բարձրաձայն պոռչտուքներով պահանջեցին որ անմիջապէս վճարուին իրենց խոստացուած նպաստի գումարները։ Աշխատաւորական ներկայացուցիչները, որոնք գրասենեակ կը գտնուէին, չկրցան հանդարտեցնել գերագրգռուած անգործները որոնք իրենց դրամը կ'ուզէին անպատճառ գանձել նոյն իրիկունն իսկ։

Ցուցարարները կոտրեցին բոլոր դուռները՝ արգիլելու համար որ իրենց պետերը շէնքէն մեկնին։ Յետոյ տակնուվրայ րրին եւ փճացուցին սիոնական կազմակերպութեան բոլոր դիւանաթուղթերը։ Ի վերջոյ Աշխատանքի Դաշնակցութեան անդամները հասնելով, յաջողեցան ցրուել զանոնք, վերջնապէս խոստանալով այդ օրն իսկ վճարել դրամները։

Բոլոր գործադուլները հանդարտած են, բացի բուռ մը համայնավարներէ։

.˙. Պալի սիոնական 15րդ. համաժողովին կողմէ նշանակուած Գործադիր մարմինը առջի օր գումարեց իր առաջին նիստը։ Նախագահ վերընտրուեցաւ Լէօն Մոցքին, փոխ-նախագահներ՝ ռաբբի Սթէֆըն Ուայզ, երեսփոխան Ֆարպշթայն, Քափլանսքի. խորհրդականներ՝ Սփրինցաք, Ուսիցքին, Վիլքանսքի եւ Ռապպինմէյ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ քլէօ տը լօ Լիւնի վերնայարկը՝ մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ Ազգային եւ արտաքին քաղաքականութիւն։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը

ՓԱՐԻԶ

3 Հոկտ. կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Փըթի ժուռնալի սրահը, 21 Rue Cadet:

Բանախօսութիւն, նուագ եւ պար։

ԼԻՈՆ

Հոկտ. 1 Շաբաթ երեկոյ Յրդ Քաղաքապետարանի սրահը։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ բանախօսութիւն։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Ջ Ա Տ Է

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆՍ

Հոկտ. 2ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ։

Պիտի ըլլան՝ բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ։

Վ Ի Է Ն

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին։ Պիտի բանախօսէ ընկ. Աքօեան։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. ցան մէջ։

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, նուագ եւ ներկայացում։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Իռագոյն խումբի ընկերական ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson Bois-Colombes, անդամատետրերը միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ 30 Սեպտ. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ'Էթիէնի ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6.30ին, ծանօթ հարսանեաց սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, դաշնակցութեան գրադարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Օրակարգ՝ Շրջ. ժողովի հարցերու քննութիւնը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրերներով միասին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Ընդհ. ժողովի Մայր Դիւանը նիստի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, Շաբաթ իրիկուն, 1 Հոկտ. ժամը ճիշտ 9ին։ Օրակարգ՝ Շրջանային Ժողովի մասին պատգամաւորական զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

ՆԱՄԱԿ ունի Ա. Գօռանեան, դիմել՝ խմբագրատուն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ֆիլատելֆիա, Ժ. Է.— 150։

Լիոն, Գարծ.— 459.20։

Լիոն, Գ. Մ.— 10 ֆրանք։

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	124 02
Տոլար,	Dollar	25 46
Մարք ոսկի 100 Mark		607 75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 97
Թրք. ոսկի	» or	107 50
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible] 90
Լէվա 100 հատը	Leva	18 75
Տրախմի »	Drachme	33 30
Լիր » »	Lire	139
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible] 50
Զուիցր. »	Frc. Suisse	491 50
Լէյ 100 հատը	Ley	15 80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg	3425	—
» II	»	2020	—
» III	»	1680	—
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ED. TH. 208bis, Rue Lafayette Paris 10

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 200 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		"	"
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

29 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 453

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ա. Քէմալ իր ուզածին պէս, բոլորովին միատեսակ, միեւնոյն կաղապարէն երեսփոխաններով «Ազգ. Մեծ Ժողով» մը կազմելէ ետքը, կը պատրաստուի խօսիլ ճառ մը որ չորս օր պիտի տեւէ, ինչպէս կը հաղորդեն հեռագիրները։

Իր իշխանութիւնը կանգուն պահելու համար, Թուրք դիկտատորը կանգ չառներ ո՛ր և է միջոցի առջեւ։

Եւ որովհետեւ երկրին մէջ, գոնէ առ այժմ, չկայ ընդդիմադիր ուժ մը, որ կարենայ խափանել իր ծրագիրներն ու յաւակնութիւնները, իր աստղը փայլուն է տակաւին։ Ներքին հոգեր ինչ ալ կան, բայց ուժեղ է իր թաթը, եւ աննշան կասկածի մը վրայ, շարժման մէջ կը դրուի ամբողջ պետական մեքենան, սկսեալ ոստիկանութենէն մինչեւ բանակը։

Մինչեւ այսօր, կը շարունակուին քրտական արշաւանքները, թէեւ սահմանափակ չափով։

Քիւրտերը տակաւին չկրցան ամփոփել իրենց ուժերը, վերսկսելու համար ընդարձակ շարժում մը։ Չասնելով 1925 փետրուարի աճապարանքին հետեւանքները, քիւրտ վարիչները կը փորձեն, ամէն բանէ առաջ, վերակազմել իրենց զինուորական համրանքը, եւ պատրաստել յստակ ծրագիր մը։

Շէյխ Սաիտի ձեռնարկը տարերային փորձ մըն էր, առաջին պոռթկում մը, որ վիժեցաւ, իբրեւ հետեւանք չափազանց եռանդի եւ անվարժ ղեկավարութեան։ Այդ շրջանին, Քիւրտերը թարթափումի մէջ էին իրենց քաղաքական պահանջներու մասին։ Անոնք ալ, մեզի պէս, թռիչքներ ունէին ծովէ ծով, գոնէ լեռնէ լեռ, Թուրքիայէն մինչեւ Պարսկաստան եւ Միջագետք։ Եւ ճիշդ միեւնոյն պատճառներով, քրտական շարժումը կ'օգտագործուէր բոլորովին հակոտնեայ տարրերու կողմէ։

Մէկ բան պարզ է,— Քիւրտերը կ'ուզեն ազատագրուիլ. Թուրքերուն եւ Ռուսերուն համար, այդ շարժումը «հակայեղափոխական» է, երբ կ'ուղղուի Թուրքիոյ դէմ։ Խորհրդային իշխանութիւնը երբեք չծածկեց իր զգացումները, եւ բանիւ ու գործով քաջալերեց Էնկիւրին, առաջին ապստամբութիւնը ջախջախելու համար։ Բայց միեւնոյն իշխանութիւնը մինչեւ այսօր ալ կը ճգնի մոլորեցնել Քիւրտերը, եւ անոնց ապստամբութեան ձեռնարկները ուղղել Միջագետքի, ուրիշ խօսքով՝ Անգլիոյ դէմ։ Այսպիսի քայլի մը համար լայն աջակցութիւն խոստացած եւ մասնաւոր բանակցութիւններ փորձած է։ Շէյխ Մահմուտի վերջին ձեռնարկը ատոր մէկ դրուագն է։

Միեւնոյն հետեւողականութեամբ, Մոսկուայի գործակալները կը ճգնին Քիւրտերը գրգռել նաեւ Պարսկաստանի դէմ։ Իսկ Թուրքիան յատկապէս կը յորդորէ այդ ճակատը, որպէսզի փորձանքը հեռացնէ իր գլխէն։ Պարապ տեղը չէ որ պարսիկ մամուլը հրապարակային ազդարարութիւններ կ'ուղղէ Թուրք վարիչներուն, մանաւանդ վերջերս։ Անցեալ օր արտատպեցինք լուրջ թերթի մը, «Շաֆաղ Սորխ»ի մէկ խմբագրականը, որ խստօրէն կը ձաղկէր Թուրքերու սարքած դաւերը, Ատրպատականի սահմաններուն վրայ, քրտական հրոսախումբերու միջոցաւ։ «Չանգուցեալ փաթթոցաւոր Թուրքիոյ այս երջանիկները, այնքան անիրաւ փորձերէ յետոյ, պէտք էր ըմբռնէին որ այսպիսի քաղաքականութիւն մը նոյնքան վնասակար է իրենց, որքան մեր շահերուն»։

Այսօր ալ կ'արտատպենք ուրիշ թերթի մը, «Իրան»ի դատողները, միեւնոյն դաւերու մասին։ «Ո՞վ կը զինէ սահմանի քիւրտ աշիրէթները, ուրկէ՞ կը քաջալերուին սահմանագլուխի վրայ կատարուած յարձակումները։»։

Դժուար է պնդել թէ Քիւրտերը տակաւին չեն կրցած մէկ ծրագրի շուրջ եւ մէկ ճակատի վրայ ամփոփել իրենց ուժերը։ Անշուշտ մէկ օրէն միւսը կարելի չէ թօթափել աշիրէթական հոգեբանութիւնը։ Ուշ-կանուխ, անկախութեան կուսակիցները պիտի պարտադրեն ուղիղ ճամբան, քանի որ աւելի զօրաւոր են եւ հասուն, եւ մանաւանդ, գիտեն թէ իրենց առաջին թշնամին Թուրքիան է, ինչպէս եւ իրենց ազատագրութեան կռուանը՝ այդ երկրին մէջ կը գտնուի, ոչ թէ ուրիշ տեղ։ Պարսիկ թերթերու մատնանշած սայթաքումները անկասկած տեղի պիտի տան քրտական ազատամարտի վարիչներուն հիմնական քաղաքականութեան առջեւ։ Այլապէս, քիւրտ ժողովուրդը իր տունը պիտի քանդէ իր ձեռքերով, երեք ճակատի վրայ ուժասպառ ըլլալով։

Քիւրտերու կարգին, Թուրք փախստականներն ալ որոշ գործունէութիւն կը ցուցնեն վերջերս։

Կը թուի թէ Հաճի Սամիի ձեռնարկը մասնակի պատահար մը չէ։ Թուրք ոստիկանութիւնը տակաւին չկրցաւ լուսաբանել այդ գործին մանրամասնութիւնները, բայց մամուլին վրդովումը, մանաւանդ Յունաստանի դէմ յայտնուած տրտունջները ապացոյց են տիրող մտահոգութեան։

Մենք առ հասարակ թերահաւատ ենք Թուրք ընդդիմադիրներու գործնական արժէքի մասին։ Գոնէ մինչեւ այսօր կատարուած փորձերը ցոյց կուտան թէ՝ անոնք սկզբունքներէ աւելի անձերու դէմ կը կռուէին, իսկ վճռական ժամերուն, հոգեկան ջլատման կ'ենթարկուէին։ Այդպէս եղաւ անցեալ տարի, Իզմիրի մահափորձին առթիւ։ Այսօր հոգեբանական փոփոխութիւն կա՞յ թէ ոչ,—գոնէ մեզի յայտնի չէ։

Ամէն պարագայի մէջ, հանգիստ չկայ Թուրքիոյ համար, թէ՛ ներսէն եւ թէ՛ դուրսէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ

Պարսիկ մամուլը կը շարունակէ քննադատել Թուրքիոյ գրգռիչ ընթացքը, Պարսկաստանի հանդէպ։ Անցեալ օր արտատպեր էինք կարեւոր թերթի մը ծանր մեղադրանքները։ Իրան թերթն ալ մանրամասնօրէն քննելով Ատրպատականի սահմանին վրայ քիւրտ հրոսախումբերու կողմէ կատարուած արշաւանքները, դիտել կուտայ թէ այդ շարժումները սերտ կապ ունին Թրքական կառավարութեան քաղաքականութեան հետ եւ կը շարունակէ.

— «Ո՞ւր է պատճառը այս դէպքերուն. սահմանի քրտական աշիրէթները ո՞վ կը զինէ, սահմանագլուխին վրայ կատարուած յարձակումները ո՞ր տեղէն կը քաջալերուին։

«Տաճկական կառավարութեան խնդրանքին վրայ, մենք մեր հողամասին վրայ ապրող Քիւրտերը զինաթափ ըրինք։ Մենք այս ձեւով մեծ օգնութիւն ցոյց տուինք այն ամենադժնդակ րոպէներուն, երբ Տաճկաստանը խուճապի էր մատնուած քրտական ապստամբութեանց շնորհիւ։ Թուրքիան ժամանակին մեզ կը հաւաստէր թէ Ատրպատականին սահմանամերձ աշիրէթները զինաթափուած են, մինչդեռ փաստն այն է, որ անոնք լիովին զինուած են նորագոյն դրութեամբ զէնքերով։ Ո՞րկէ կուգան այդ զէնքերը։ Ահա հարցեր որոնց մասին պատկան հիմնարկութիւնները պատասխան չեն տար։

«Այսօր մեր սահմանները կը պաշտպանուին զինուորական ուժերով, որոնք կատարելապէս պատրաստ են իրենց պարտականութիւնները կատարելու հայրենիքի հանդէպ։

«Եթէ Թուրքերը կը պնդեն, թէ Եւրոպան տակաւին չի ճանչնար ներկայ Տաճկաստանը, մենք ալ կը պնդենք թէ Թուրքիան չի ճանչնար նաեւ ներկայ Պարսկաստանը, որ ամէն կերպով շահագրգռուած է իր հայրենիքի ամբողջականութեան պաշտպանումով, որու քաջարի բանակը պատրաստ է իր արիւնի գնով, իր սահմանները պաշտպանելու։ Տաճկաստանը չի ճանչնար ներկայ Իրանը, որ կը ղեկավարուի հայրենասէր անձերու կողմէ, որոնք կը ձգտին անոր յառաջդիմութեան եւ բարձրացման։

«Մենք կը սպասենք որ Տաճկաստանի ներկայ վարիչները յիշեալ ճշմարտութիւնները նկատի ունենալով, արգիլեն այն սահմանային բոլոր գործողութիւնները որոնք կրնան բարդութիւններու տեղի տալ»։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՀՐԴԵՀԸ

Գրած էինք թէ Մալաթիոյ մէջ 500 խանութներ այրած են։ Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, հրդեհը ծագած է Հիւսնի Մանսուր գաւառակին մէջ եւ կարճ ատենի մէջ մոխիրի վերածուած են 506 խանութ եւ 4 տուն։ Այրած շէնքերուն մէջ կը գտնուին Էվգաֆի պաշտօնատունն ու գաւառակին միակ դեղարանը։

ԳԵՐՄԱՆ օդանաւորդ Քէօննէքէ, որուն համար կ'ըսուէր թէ Էնկիւրիէն Պասրա գացած ատեն ճամբան կորսուած է, տակաւին Էնկիւրի կը գտնուի։ Մեքենան խանգարուած ըլլալով, օդանաւորդը մինչեւ այսօր չէ կրցած շարունակել իր ճամբան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒԶԷ ԿՈՎԿԱՍ ՂՐԿԵԼ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Երէկ գրեցինք ' է Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովին առջեւ Տոքթ. Նանսէն դարձեալ խօսեցաւ իր ծրագրին մասին եւ կոչ ըրաւ բոլոր պետութիւններուն նիւթապէս աջակցիլ։ Ժընեւէն հաղորդուած նոր մանրամասնութիւններու համաձայն, բացի Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Պասթիտէ, խօսեցաւ նաեւ Անգլիոյ պատուիրակը հազարապետ Էլիոթ, գովասանքներ հիւսելով Տոքթ. Նանսէնի հասցէին՝ հայ եւ ռուս գաղթականներու մասին իր կատարած աշխատանքներուն համար։ Ըսաւ թէ այժմ Նանսէնեան կոչուած անցագիր մը կը տրուի ինքնապահ գաղթականներուն, որոնք հինգ ֆրանք ոսկեդրամ կը վճարեն՝ ամէն անգամ որ նորոգեն իրենց անցագիրները։ Այդ գումարը կը յատկացուի այն գաղթականներուն, որոնք տակաւին կարօտ են։

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքօփուլօս ըսաւ թէ տակաւին տասնեակ հազարաւոր հայ գաղթականներ կան իր երկրին մէջ եւ թէ հելլէն ելմտական նախարարութիւնը աւելի երկար չի կրնար տանիլ անոնց բեռը։ Արդէն մինչեւ հիմա Հայերուն համար ծախսուած է քառորդ միլիոն անգլիական ոսկի եւ հիմա կը խնդրէ որ Կովկաս փոխադրուին անոնք։ Հելլէն կառավարութիւնը պատրաստ է վճարելու փոխադրութեան ծախքերու մէկ քառորդը։

Կացութիւնը Պալքաններուն մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Շթիպի նահանգին մէջ սահմանագլուխին մօտակայ Քոչանա քաղաքին մէջ նոր եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ։ Ժամը 19ին ատենները, անծանօթներ երկու ձեռնառումբեր նետեցին պահակազօրքի սպաներուն ակումբին առջեւ։ Ռումբերը չպայթեցան։ Ոստիկանութիւնը վերցուց ռումբերը, որոնք պուլկար բանակին մէջ գործածուածներէն տիպէ են։ Քաղաքապետը անմիջապէս տեղւոյն վրայ փութաց։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կը նախատեսուին։

Սոֆիայի սերպ դեսպան Նէշիչ առջի առաւօտ այցելեց Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆի եւ անոր հետ խօսեցաւ վերջին օրերս պուլկարեւսերպ սահմանին վրայ Մակեդոնացիներու կողմէ կատարուած խռովարարական շարժումներուն, մասնաւորապէս Կէվկէլիի մօտ կառախումբին դէմ կատարուած եղեռնափորձին մասին։ Դեսպանը յայտնեց թէ բողոք չէ որ կ'ընէ, քանի որ գիտէ թէ պուլկար կառավարութիւնը ո եւ է կերպով չի կրնար պատասխանատու բռնուիլ այս միջադէպին համար։

Երկուստեք բացատրութիւնները տեղի ունեցան բերանացի եւ ոեւէ ծանուցագիր չներկայացուեցաւ։ Քննուեցան սահմանին երկու կողմը պատահած վերջին բոլոր դէպքերը, ոչ միայն Մակեդոնացիներու կողմէ Եուկոսլաւիոյ մէջ գործուած ոճիրները, այլ նաեւ հողագործական-համայնավար գաղթականներու կողմէ Պուլկարիոյ մէջ գործուածները։ Երկուստեք համաձայնեցան միացնել ջանքերը՝ այսպիսի միջադէպեր անկարելի դարձնելու համար։ Լիափչէֆ բացատրութիւն պահանջեց Սերպիոյ մէջ Մակեդոնացի ուսանողներու ձերբակալութեան մասին։ Նէշիչ յայտարարեց թէ անոնք ձերբակալուած են ոչ թէ պուլկար թերթեր եւ գիրքեր ստանալուն համար, այլ որովհետեւ յարաբերութիւն ունէին խռովարարական կազմակերպութեանց հետ եւ պիտի դատուին սովորական ձեւով։

∴ Պուլկարիոյ նախկին վարչապետ Մալինօֆ քանի մը բարեկամներու հետ ինքնաշարժով Քէօսթէնտիլէն Սոֆիա կ'երթար, երբ ճամբան աւազակներ կասեցուցին կառքը Քէօսթէնտիլի եւ Ռատոմիրի միջեւ, կողոպտեցին ճամբորդներուն բոլոր ունեցածը եւ 100.000 լէվա (150 ոսկիի) փրկագին պահանջեցին՝ զիրենք ազատ ձգելու համար։

Ընդհանուր ժողովը փակուեցաւ

Ազգերու Դաշնակցութեան 8րդ Ընդհանուր ժողովը որ բացուած էր Սեպտ. 5ին, փակուեցաւ Երեքշաբթի օր։ Այս նստաշրջանին մասնակցեցան 49 պետութիւններ, 55ի վրայ։ Պատգամաւորներուն մէջ կային երկու վարչապետներ եւ 20 արտաքին նախարարներ։

Ընդհանուր ժողովը զբաղեցաւ զանազան հարցերով. հանդիսաւորապէս հակառակ արտայայտուեցաւ յարձակողական պատերազմներու, ծրագիր պատրաստեց իրաւարարութեան, ապահովութեան եւ զինաթափութեան համար, աջակցեցաւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ՝ այս երկու երկիրներու ելեւմուտքը բարեկարգելու համար, ու... գեղեցիկ ճառեր խօսեցաւ հայ գաղթականներուն համար, եւլն.։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդն ալ իր վերջին նիստը գումարեց երէկ։ Ֆրանսայի պատգամաւորները վերադարձան։

Քիւրտ ցեղապետ մը սպաննուած

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ քիւրտ աւազակապետ Հիւսէյին, որ Թուրքիայէն Սուրիա գաղթած էր, ատենէ մը ի վեր իր խումբով կ'ասպատակէր Այնթապի, Մարաշի եւ Ճէպէլը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐԷՆ ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ

Թուրք մամուլի գրգռութեանց հետեւանքով, Պոլսոյ Հրեաները իրար անցած են։ Կարգ մը հրեայ երեւելիներ ժողովներ կը գումարեն եւ հրապարակաւ կը յայտարարեն թէ «կատարեալ Թուրք պիտի ըլլան»։ Ասոնք ծրագրած են միութիւն մը կազմել, Թուրքերէնը տարածելու համար։ Այս առթիւ Սօն Սաաթ դիտել կուտայ.

— «Հրեաներուն այս ձեռնարկը թէեւ յապաղած, բայց գնահատելի է։ Միայն թէ կը փափաքինք որ պարզ խօսքերը բաւական չնկատուին եւ իսկոյն գործունէութեան ձեռնարկուի։ Պէտք է գիտնալ թէ, այլ եւս լոկ խօսքերով համոզուելու չափ միամիտ չենք, մանաւանդ որ մեր շահերն ալ թոյլ չեն տար պարապ խօսքերով խաբուելու»։

Իսկ Վաքըթ աւելի ընդհանրացնելով խնդիրը, կը գրէ.

— «Առատաձեռնօրէն մեր բոլոր հայրենակիցներուն շնորհեցինք մեր փառաւոր անունը. Ներկայիս բոլոր հայրենակիցներու անձնագիրներուն մէջ «Թուրք» բառը նշանակուած է։ Դժբախտաբար մինչեւ հիմա երբեք նկատի չեն առնուած այն պարտականութիւնները, որոնք պէտք է պահանջուին բոլոր Թուրքերէն։ Երբեք չէ քննուած թէ մարդ մը ի՞նչպէս Թուրք կ'ըլլայ, եւ Թուրք ըլլալը ի՛նչ կը նշանակէ։ Կ'երեւի թէ խնդրին հոգին այս հարցումներուն մէջ խտացած է։ Երկրին մէջ ի՞նչպէս կարելի է սրտի, գաղափարի, եւ զգացումի միութիւն ստեղծել, երբ Հրեաները, Հայերն ու Յոյները ամէն տեղ իրենց տարբեր լեզուները կը խօսին։

«Անժխտելի փաստ մըն է որ լեզուն մեծ դեր կատարած է ազգերու պատմութեան մէջ։ Գերութեան ենթարկուած ազգեր, անոր շնորհիւ դարեր յետոյ պատմութեան եւ հայրենիքի տէր եղած են։ Աչք մը պտտցուցէք հսկայական Օսմանեան կայսրութենէն բաժնուած հողամասերուն վրայ, եւ ամէն տեղ լեզուներու աւերները պիտի տեսնէք։ Քանի որ այս ճշմարտութիւնը կարելի չէ հերքել, այլ եւս պէտք է հասկնանք մեր ուսերուն վրայ ծանրացող պարտականութիւնը։ Միջոցներ գտնենք, որպէսզի «Թուրք եղող»ներուն ալ կարենանք ներարկել Թուրքին լեզուն, Թուրքին մշակոյթը, Թուրքին զգացումները, որոնցմով կ'օժտենք ծնունդով Թուրքերը։ Դպրոցական ծրագիրները ըստ այնմ պատրաստենք։

«Այսօր անկարելի է Ենիչէրիներու բռնութեանց շրջանը վերադառնալ։ Մանաւանդ որ անուշ վարմունքը բռնութենէն շատ աւելի օգտակար արդիւնքներ կրնայ տալ։

«6—7 տարեկան տղոց համար պարտաւորիչ մանկապարտէզներ պէտք է բանալ. մանկապարտէզներու շրջանաւարտները պէտք է ընդունիլ նախակրթարաններուն մէջ։ Այսպէսով, 30 տարուան ընթացքին թրքական մշակոյթը կատարելապէս ընդհանրացած կ'ըլլայ»։

«ՏՆԻ»Ի ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄԸ

Հաճութեամբ կ'իմանանք թէ ռուս ընկերվարական-յեղափոխականներու Փարիզի օրկանը, «Տնի», որ ատենէ մը ի վեր դադրած էր, Հոկտեմբեր 9էն պիտի վերսկսի իր հրատարակութիւնը, խմբագրութեամբ Ա. Կէրէնսկիի։

ԲԱԶՄԱԾՆՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Թղթակցութիւն Իտալիայէն)

Ժողովուրդի մը բնակչութեան թիւը ապահովաբար կարեւորագոյն ազդակ մըն է պետութեան ուժին եւ տնտեսական գերակշիռ դիրքին։ Պատմական արշաւանքներու պատճառներէն մէկն եղած է բնակչութեան յաւելումը։ Աշխարհագէտ Ժան Պրիւն աշխարհաւեր պատերազմին պատճառներէն մէկը կ'ընդունի Գերմանիոյ բազմածնութիւնը։

Իտալիոյ վարչապետն ալ յայտարարեց օրագրողի մը, թէ Իտալիա խաղաղօրէն կ'ուզէ վայր մը ապահովել իր բազմաթիւ զաւակներուն համար, որոնք ամէն տարի ստիպուած են հեռանալ մայրենի հողէն, հակառակ պարագային պիտի պայթի։

Հակասական պիտի թուի այս յայտարարութիւնը՝ երեսփ. ժողովին մէջ վարչապետին խօսած ճառին հետ, որով անհրաժեշտ կը գտնէր 60 միլիոն բնակչութիւնը՝ բազմածին Սլաւներու, Գերմաններու, Ֆրանսայի եւ գաղութներու բնակչութեան բաղդատմամբ։ Որովհետեւ կը կարծէ թէ մեծ պատերազմ մը պիտի ծագի 1935էն 40 թուականներուն կ'ուզէ պատրաստել Իտալիան այդ հաւանականութեան։

Ցորենի պայքարէն ետք, ահա՛ բազմածնութեան պայքարը։ Բայց հարցը շատ աւելի բարդ է, քան արմտիքի մշակութիւնն ու կենդանաբուծութիւնը։ Տնտեսական խնդիր մը չէ լոկ, այլ բարոյական, ընկերային եւ կենսաբանական։

Վերջերս հաստատուեցաւ ամուրիութեան տուրքը։ 25 տարեկանէն վեր ամուրիները պիտի վճարեն որոշ գումար մը որ պիտի յատկացուի կարօտ երախաներու պաշտպանութեան։ Հրատարակութիւններու միջոցաւ կը փառաբանուի ընտանեկան կեանքը, ցոյց կը տրուի ամուրիութեան եսասիրական կողմը։ «Պայքար ամուրիութեան դէմ» հատորի մը մէջ Մատրիտի նախկին դեսպանին որդին, կամաւոր մարտիրոս մը պատերազմին, կը գրէ հետեւեալ տողերը։

— «Եթէ անհատ մը հաւաքականութեան շահերը հանգիստ ապրելուն ենթարկել կը կարծէ, ազգը իրաւունք ունի եթէ ոչ ամուսնութիւն պարտադրելու, այլ գոնէ ուրիշներու ապագայ սերունդին բեռը թեթեւցնելու։ Հետեւաբար ամուրիութեան տուրք մը արդար եւ օգտակար է։ Ո՛վ որ զաւակ չի տար ազգին՝ պէտք է վճարէ լքուած մանուկներու համար։

Բնակչութեան թիւն անհրաժեշտ է քաղաքական եւ քաղաքակրթական դեր մը կատարելու համար։ «Դարերու թմրութենէն ետք, ժամանակ է որ մեր ցեղն ալ ըլլայ ազգերու կարապետը։ Երիտասարդ ժողովուրդ մըն ենք, առոյգ ու կայտառ, զառամած եւ ծնզած ժողովուրդներու տեղը բռնելու ենք. Ջանալու ենք որ մարդկային արժէքներու վերանորոգման պաշտօնը ուրիշներու չպատկանի։ Ուստի ազգին համար, քաղաքակրթութեան համար, պայքարինք ամուրիութեան դէմ, անոնց դէմ որոնք մեր առաքելութեան համար չեն տար զինուորներ եւ առաքեալներ»։

Ընտանիքի մը կազմութիւնը չի բաւեր, եթէ ամուլ է անոր նպատակը ընտանեկան բոյն մը կազմել չէ, այլ զաւակներ ունենալը, մանաւանդ բազմածնութիւնը։ Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ Նոր-մալթուսականութեան տարածման դէմ։ Անշուշտ ծնունդներու թիւը այնքան հոգ չի պատճառեր ինչպէս Ֆրանսայի մէջ, բայց պէտք է պայքարիլ, այժմէն կանխելու համար այդ մտահոգութիւնը։ Իտալիոյ մէջ ծնունդներու թիւն էր 1913ին 31.7 առ հազար, այժմ 27.7 է. Գերմանիոյ մէջ 27.6 էր, այժմ 19.3 է։

Ֆրանսայի մէջ մայրութեան պաշտպանութեան օրէնքը լաւագոյն արդիւնքներ ունեցաւ, մանաւանդ այն գաւառներուն մէջ, ուր խղճմտօրէն կիրարկուեցաւ։ Աղքատ մայրերն ու նորածինները կը խնամուին, բազմածին ընտանիքներ կը վարձատրուին, բնակարան կը հայթայթուի աղջիկ-մայրերուն, շրջուն բժիշկներ կը ղրկուին ամէն կողմ յղի կիներու օգնութեան։

Իտալիան նոյն միջոցներուն կը դիմէ, կանխելու համար ընտանեկան դժբախտութիւններ և ապահովելու լքեալ մանուկներու եւ պատանիներու ապագան։

Կառավարութեան համար կարեւորը թիւն է, գիտուններուն համար՝ որակը։

Պոլոնիայի Il Resto del Carlino թերթին անօրէնը դիմեց բազմաթիւ կենսաբաններու, իրաւաբաններու եւ բժիշկներու, հասկնալու համար թէ պետութիւնը կրնա՞յ արգիլել ախտաւոր անհատներու ամուսնութիւնը, քաջալերել առողջ անհատներու ամուսնութիւնն ու զաւակաբերութիւնը։ Շատեր պատասխանեցին որ բռնի միջոցներով ամուսնական ընտրութիւն չի կրնար ըլլալ։ Բժշկական վկայագիրն ալ բաւական չէ։ Ախտաւոր ժառանգականութեան տէր անհատներ երեւութապէս զօրաւոր առողջութիւն ունին, մանաւանդ երբ մէկը առողջ է, միւսը՝ ախտաւոր, զաւակներուն մէջ թաքուն կը մնայ հօր կամ մօր ախտը։

Պոլոնիայի համալսարանին պատմական իրաւաբանութեան ուսուցիչ ծերակուտական Սթոփփաթօ կը հաստատէ թէ օրէնքին պարունակութիւնը միայն բաւական չէ, այլ կիրարկումը։ Պետութիւնը բռնադատելով անհատն ու ընտանիքը առողջ սերունդներ արտադրելու կամ ամլանալու, պիտի ստեղծէ ճնշումի եւ բռնակալութեան վիճակ մը, որ ընկերային անզօրութեան մխտումն իսկ է։

Ստուգիւ բարոյական տեսակէտն անմտանացուն է մարդկային կեանքին։ Հսկայ ընկերութիւն մը պիտի փոխուի ախոռի մը, ուր պիտի այցելեն մասնագէտ կենդանաբոյժներ, արտադրութեան ընդունակ կենդանիները զատելու համար։ Ո՞վ պիտի արգիլէ ապօրինի ծնունդները։ Պատուաւոր անհատներ պիտի զրկուին ընտանեկան երջանկութենէ, եթէ տկարակազմ են։ Կա՛մ պիտի թոյլատրուի ամուսնութիւնը, նախապէս ամլացնելով, կոտելով ամոլը։

Յաճախ կենսաբանական եւ հոգեբանական տարրերը համեմատական չեն։ Ախտաւոր ծնողներու զաւակներ իսկապէս մեծ դէմքեր են, երբեմն հանճարներ։ Լէոփարտի բանաստեղծը պիտի չծնէր ազնուացեղման մեթոտը գործադրող պետութեան մը մէջ։

Ամուսնութեան բժշկական վկայագիրը պիտի ծառայէ միայն տեղեկացնելու ապագայ պատասխանատուութեան մը հետեւանքները։ Այդ պատասխանատուութեան զգացումը զօրացնել երիտասարդութեան մէջ՝ դաստիարակութեան աւագ պարտականութիւնն է։

Բազմածնութեան առաքեալները կը մոռնան նախ սննդառութեան հարցը, որ կապուած է տնտեսական պայմաններու հետ։ Իտալացի գիտուններ, Փայլիանի եւ Մոսսօ, ժամանակին ապացուցին որ աճումն ու առողջութիւնը լաւագոյն սննդառութեան մը արդիւնք են։ Հարուստներու տղաք աւելի արագ կ'աճին, քան աղքատներունը։ Զինուորութենէ մերժուած բազմաթիւ երիտասարդներ անսուաղ օրեր անցուցած են։ Արդ, բազմանդամ ընտանիք մը ի վիճակի չէ լաւագոյն սնունդ տալու եւ հետեւաբար առողջ սերունդ մը թողելու։

Ռուսոյէն մինչեւ այսօր յայտնի է թէ քաղաքները մարդակուլ են։ Հոն ընտանիքը կը հիւծի, հոն կը խուժեն գիւղի առողջ զաւակները։ Ֆաշիստ կառավարութիւնը արգիլեց որոշ թիւէ մը աւելի գործարաններու շինութիւնը, հետեւաբար բնակչութեան համախմբումը։

Օրէնքը պիտի բաւէ՞ բարոյական ազդակ մը դառնալու գիւղացի ընտանիքի բազմածնութեան պահպանման։ Տնտեսական հոլովոյթը Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ մէջ երկրագործութենէ քաղքենիութեան մղեց գիւղացի երիտասարդութիւնը։ Բնակչութեան հետ կ'աւելնայ սպառումը եւ հարկ է որ աւելնայ արտադրութիւնը, ուստի եւ աճի ճարտարարուեստական կեանքը։ Մուսոլինի կը կարծէ որ ամուրիութեան դէմ եղած օրէնքը ազդեցութիւն պիտի ունենայ, որովհետեւ Իտալացին դեռ կենսունակ է։ Հռոմէական օրէնքները անզօր մնացին, որովհետեւ հռոմայեցի ընտանիքը քայքայուած էր արդէն։

Ֆիւսթէլ տը Քուլանժ ցոյց տուաւ ժամանակին եւ ընկերաբան-հոգեբաններ համաձայն են թէ կայսրութիւնը քայքայուիլ սկսաւ, երբ Հռոմի իտէալը կորսնցուց իր ուժը, երբ քաղաքային պայքարներ ջլատեցին ընտրանին եւ ընտանեկան ոգին անհետացաւ, անհատը դարձաւ ինք իր տէրը։

Հոն ուր պետութիւնը միջամուխ կ'ըլլայ ընտանեկան կեանքին, քայքայումը կը սկսի։ Այսպէս պատահեցաւ Սպարտայի մէջ, այնպէս կը պատահի համայնավար Ռուսիոյ մէջ։ Ընտանիքը զոհուելու չէ ո՛չ պետութեան եւ ո՛չ անհատին։

Եթէ բազմածնութեան քաղաքականութիւնը քաղաքակրթութեան սատարելու համար է, այսինքն եթէ քանակը անհրաժեշտ կը նկատուի որակին համար, կարելի է դիտել տալ որ Աթէնքի եւ Հռոմի բնակչութիւնները շատ նուազ էին եւ իտալական փոքրիկ հանրապետութիւնները, Վենետիկ, Ճենովա, Ֆլորանս, Փիզա, շատ աւելի հանճարներ արտադրեցին քան իտալական միապետութիւնը։ Այս տեսակէտէն բազմածնութիւնը կը յանգի ընկերային տարրինականութեան, — բնական ընտրողութեան սկզբունքին համեմատ շատ արտադրել լաւագոյնները ընտրելու համար։ Բայց ժառանգական օրէնքները այնքան բարդ են եւ այնքան անծանօթ, որ կարելի չէ գիտակցօրէն ղեկավարել ընտանեկան կեանքը, հետեւաբար լաւագոյններու ծնունդը։

Դեռ կը խօսինք այս մասին։

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուս առողջապահական գործավարը, Սըմաշքօ, «Փրավտա»յի մէջ (8 Սեպտ.) կը գրէ.—

Պարբերական քննութիւնները կը հաստատեն պարագաներ, որոնք երբեք գոհացուցիչ չեն։ Ընդհանուր պատճառներէն զատ, որոնք գէշ ազդեցութիւն մը կը գործեն կոմունիստ երիտասարդներու եւ աղջիկներու առողջութեան վրայ, մեծ դեր մը կը կատարեն ընկերային բեռնաւորուած աշխատանքները, հանգիստի եւ աշխատութեան ժամերու գէշ պայմանները։ Առողջութեան համար կատարուած պայքարները կը դժուարանան գէշ մոլութիւններու պատճառով, ալքոլը, ծխախոտը, սեռական յարաբերութեանց չափազանցութիւնները, կանխահաս կամ անկանոն։ Այդ գետնին վրայ դրուած դաստիարակութիւնը անբաւական է։ Յաճախ հարկ կ'ըլլայ աշխատիլ միայն սեռական հարցերու եւ վեներական հիւանդութեանց դարմանումին համար.

«Աղքատ ենք» կը պատասխանեն երիտասարդները։

Այստոսութեան մէջ ապրելով, կռփամարտի ատեն ուրիշին քիթը կոտրելը մարզանք ըսել չի նշանակեր. պէտք է դասեր տալ մարմնակրթութեան եւ առողջապահութեան մասին։

ՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԿԵՐՎ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ասկէ առաջ հաղորդեր էինք այս ընկերակցութեան կազմութիւնը։ Կ'արժէ ծանօթացնել նաեւ անոր ծրագիրը։

Լիգայի հիմնական նպատակն է՝ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ ազգային խնդիրը խաղաղ ճամբով լուծելու համար ստեղծել գաղափարական, բարոյական ու քաղաքական անհրաժեշտ մթնոլորտ։

Լիգան՝ ունենալով ժողովրդավար եւ իսկապէս ընկերվարական տեսակէտներ, նոյն խնդրի էութիւնն հասկնալու եւ լուծելու համար, կ'առաջադրէ.

1.— Ազգերու ինքնորոշման լիակատար ազատութիւն։ Անթոյլատրելի է, որ մէկ ազգութիւն իր իշխանութիւնը պարտադրէ ուրիշ ազգութեան մը։

2.— Սկզբունքի տեսակէտով բոլոր ազգութիւնները իրաւահաւասար են ու համարժէք։ Անընդունելի են մեծ ու փոքր, պատմական ու ոչ-պատմական բաժանումները։

3.— Համամարդկային քաղաքակրթութեան շահերու տեսակէտէն՝ պէտք է այս բոլոր ազգութիւնները միահամուռ եւ կազմակերպուած աշխատանքի կոչել։

Համաձայն այս սկզբունքներուն, Լիգան կ'ընդունի.

1.— Ամէն ազգութիւն, որ որոշ երկրամասի մը վրայ գերակշիռ մեծամասնութիւն ունի, իրաւազօր է, իր բնական ու ազգագրական սահմաններուն մէջ, ինքնուրոյն, անկախ պետութիւն ստեղծելու, եթէ այդ երկրամասի ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը յայտնապէս այդ կը պահանջէ.

2.— Մասնանշուած տուեալները չունեցող ազգային խմբակցութիւնները իրենց ազգային մշակոյթի զարգացումն ապահովելու համար, իրաւազօր են կազմելու ազգային եւ հողային ընդհանուր միութիւններ, որոնք օժտուած պիտի ըլլան իրաւական անձի հիմքերով եւ իրենց իրաւասութեան սահմաններուն մէջ, պարտադրող իշխանութեամբ։

3.— Քաղաքական հասունութեան տիրացած ամէն անձ ազատ է որոշելու իր՝ այս կամ այն ազգութեան պատկանելու խնդիրը։

4.— Ամէն անձ, առանց որ և է սահմանափակումի, իրաւունք ունի տարածելու իր լեզուն ու մշակոյթը, ընդարձակելու իր ազգութեան յարանուններու շրջանակը եւ այս նպատակով կազմելու մասնաւոր հիմնարկութիւններ կամ ազգային միութիւններ։

5.— Երբ ազգային խմբակցութեան մը շահերն ու իրաւունքները շփման մէջ են ուրիշ ազգային խմբակցութիւններու շահերուն հետ՝ վերոյիշեալ անձերն ու հիմնարկութիւնները բարոյա-քաղաքական պարտք ունին իրենց ազգային ու մշակութային զարգացումը հիմք դարձնել ներդաշնակ ու ընկերվարական փոխադարձ յարաբերութիւններու։

Ազգութիւններու հոգեկան ու նիւթական կեանքի անկախ գործունէութեան գետնի վրայ իրարու հետ ունեցած փոխադարձ յարաբերութիւնները ներդաշնակօրէն կարգաւորելու, եւ նեղ ազգային եսասիրութիւնը, նուաճողականութիւնն եւ հայրենամոլութիւնը վանելու նպատակով, Լիգան կը ձգտի.

1.— Միջցեղային ու միջպետական բոլոր վէճերը լուծել խաղաղ ճանապարհով, կողմերու փոխադարձ համաձայնութեամբ, իսկ ձախողման պարագային, պարտադիր իրաւարարութեամբ կամ միջազգային յատուկ բարձր մարմնի մը միջոցով։

2. Առանձին պետութիւններու ապահովութեան եւ անոնց հողերու անձեռնմխելիութեան միջազգային երաշխիքն ընդդէմ հարեւաններու քմահաճ ոտնձգութեանց։

3.— Կարելի եղածին չափ կատարեալ ու ընդհանուր զինաթափութիւն՝ լիակատար ապազինման ենթարկել սահմանային շրջանները, յատկապէս այն տեղերը, որոնք մէկ պետութենէ միւսին վրայ յարձակելու առանձնայատուկ յարմարութիւններ կ'ընծայեն,

4.— Ազգային փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու միջազգային երաշխիք՝ ընդդէմ գերակշռող ազգութիւններու հնարաւոր ոտնձգութեանց։

5.— Կատարեալ միջազգայնացման ենթարկել բոլոր այն շրջաններն ու կէտերը, որոնց տիրապետութիւնը կամ բացարձակ օգտագործումը մէկ պետութեան կամ ազգի կողմէ կը հակասէ ամբողջ մարդկութեան շահերուն եւ առանձնաշնորհեալ դիրք կը ստեղծէ տիրապետողին համար (նեղուցներ, ջրանցքներ, որոնք համաշխարհային նշանակութիւն ունին եւլն.)։

6.— Առանձին համաձայնագրերով կամ միջազգային բարձր մարմիններու վճռով, կարգադրել որ շահագրգռուած պետութիւնները եւ յատկապէս անոր ժողովուրդները օգտուին հարեւան պետութեան հողամասի այն կէտերէն ու շրջաններէն, որոնք առաջիններուն համար մշակութային ու տնտեսական զարգացման անհրաժեշտ պայման կը հանդիսանան։

7.— Համամարդկային հաւասարութեան ու յառաջդիմութեան շահերու տեսակէտէն, միջազգային ճանապարհով կարգաւորել ներգաղթի խնդիրը։ Մէկ տեղէն միւսը շարժելու կամ մէկ պետութեան քաղաքացիներուն միւս պետութեան սահմաններուն մէջ ապրելու արգելքները վերցնել։

8.— Օտարականներու եւ համապատասխան պետութիւններու քաղաքացիներու ընչական եւ քաղաքացիական իրաւունքներու լիակատար հաւասարութիւն։

(Շարունակելի)

ՓԱՐԻԶԻ ՕԴԸ

Քանի մը շաբաթ առաջ Էյֆէլի աշտարակին երեք յարկերուն վրայ փորձեր կատարուեցան, բաղադրելով օդը, գտնելու համար պարունակած թոյները։

Առջի օր Գիտութեանց Ակադեմիային յանձնուեցաւ բաղադրութեան տեղեկագիրը, որուն համաձայն, վարի յարկերուն վրայ բնածխային թթուն աւելի քիչ է քան վերը։ Գագաթը 37.5 առ հարիւր հազար համեմատութեամբ բնածխային թթու կայ, մինչդեռ վարի յարկերը իջնելով համեմատութիւնը կ'իջնէ 31ի։ Կը հետեւի որ անոր բարձրերը բնածխային թթուի թանձր խաւ մը կամարի պէս կախուած է։ Բնածխային թթուն թունաւոր կազ մըն է, որ գինովցնելով կը սպաննէ, այսինքն թունաւորումը տեղի կ'ունենայ անզգալաբար. ինչպէս շատեր թունաւորուած ու մեռած են իրենց սենեակին մէջ, շնչելով ածուխին բնածխային թթուն։

ՔՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Լէնինկրատի արեւելեան լեզուներու համալսարանին ուսուցիչներէն Վ. Նիկիտին Երեւանէն մեկնած է քրդաբնակ շրջանները, հաւաքելու համար քրդական երգերը, պատմուածքները, առածները։ Վ. Նիկիտինի հաւաքածոյէն պիտի օգտուի նաեւ Հայաստանի կրթական գործավարութիւնը քրդական բառարանի մը կազմութեան առթիւ։

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

Կը յիշեցնենք գաւառի մեր թղթակիցներուն որ չմոռնան օրը օրին գրել տեղական անցուդարձերը, հանդէս կամ դէպք։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՍԻԱԼԱՆ…

Լնտ…անկի մա…
յանկարծակի բեր…
գտուեցաւ, կանանց…
իսկոյն կազմակերպեց…
դէս մը, բերելու…
գաւթնայ պատը քայ…

Հանդէս տեղի ունե…
րակի, 18 Սեպտ.ին կէսօրէ…
Հարսանիքի փողոցի…
սրահին մէջ։ Պատին սև…
իսկ վարը, սեղանին վրա…
Լարուած էր Անգրանիկի…
պատկեր մէջ եւ…
պատուած։

Պէձհովէնի մահերգ…
զօր նուագեց ցնծին…
սեւան, խօսեցաւ Պեր…
նախկին գեսպան…
Փիլ…

…

ԳԵՂԵՑԿԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄ…

Տէ վերիփիօրթի…
մէջ կը բնակի բժշկու…
գասախօսութիւններ…
ներկայութեան կամ…
բոլոր այն կիները…
հակառակ իրենց շ…
րուն, կ'ուզեն գեղեցի…
կ'ըսեն թէ բժշկու…
զութիւններ գտած է…
հիներու մէջ խիստ…
թիւն մը ստեղծած է։

Բժշկուհին… 103…
է, սակայն հազիւ 50…
կը կարծուի կ'ըսուի թէ…
գեղեցիկ է, որքան կը…
րիտասարդութեանը…
կ'ուսանէր Փարիզի մէջ…
հին խորապէս…
գեղեցկանալու, երիտասարդ…
եւ տեւական գեղեցիկ…
գաղտնիքները։…
է։ Կ'ըսէ թէ…
թիւնը եւ ուրիշ…
զութեան երեք…
ղեցիկ մնալ։

Եւ իրբեւ…
ինքզինք, որ ունի…
կը պնդէ թէ գեղեցիկ…

Ամերիկացի գեղեցիկ…
լարներով անպայման…
ցած են բժշկուհին…

ԽՈՒՌԻԴ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ

— վերջացաւ․
— վերջացաւ․
— երդում ըրէ
— ըրի․

Եւ խաղաղութիւնը կը կնքուի, երկու կնիկ կը ճաշտուին, սովորական բառաձեւով մը խօսք կը տրուի որ ոչ երկիրը կնոջ անհատական ամբողջութեան համար կռիւ պիտի ընէ, ոչ ալ կնիկը նախանձի սպառնալիքով պիտի նեղացնէ ու սակայն, օր մը վերջ, կը սկսի․

Խիստ կադամբդ ոչ համ ունի, ոչ հոտ

— Շուպա, տիկին Սիմոնը մօտ ունի, որ չես զատուիր քովէն։ Եթէ գիս սիրէիր, այսօր համ կ'ունենայի…

— գնա՛ մտաւ նորէն ներսդ։

Ու խոստացութիւնը կը շարունակուի, այնքան որ պնակները կը ցատկին անոնց գլուխներուն վրայ

Զառնոքրապամի պատասխանատուութեան հարցը տարբեր պատմութիւն մը չէ։

— պարոններ, լաւ է, որ չխօսինք այդ մասին, ձեր շահուն համար

— Եհ, դուք չխօսիք, մենք ալ չենք խօսիր

— ցխօսինք

— ցխօսինք

Ցոցարդ սիրտի, դարձեալ կը ձանձրի… պնակները

Զանի փորձենք պատերազմի պատասխանատուութիւնները։

․․․ կուինները չպիտի պակսին։ Ունի լաւ է ըսել յանձնախումբ մը, փարձը թող վճարէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Եւ մինչեւ այդ յանձնախումբը վերջացնէ իր աշխատանքները, վայելենք խաղաղութիւնը։ Վստահ եղիր, որ այդ յանձնախումբը չպիտի կարենայ աւարտել իր աշխատանքները յաւիտեանս յաւիտենից։

Ամէն (այդպէս թող ըլլայ)․․

Փ․ ՕՏԱԱ

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐԸ, որոնց մէջ կային նաեւ օտար հիւրեր, հեռացան գոհ տպաւորութեամբ։ Ռատիկանական զուիքեթը որ ներկայ էր խաղին, շնորհաւորեց Գ․ Մարութեանի յաջողութիւնը

Նոյն երեկոյ Ցեւկրատուի մէջ, տեղի ունեցաւ Հ․ Ց․ Դ․ «Կորիւն» ենթակոմիտէի ընկերներու հրապարակային դասախօսութիւնը, որուն ներկայ էին բազմաթիւ համակիրներ եւ չէզոքներ։ Դասախօս էր ընկեր Վազգէն Մարտիրոսեանը, որ մէկ ժամ խօսեցաւ, նիւթ ունենալով «Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ Ներկայ Հայաստանը»։

Դասախօսութենէն ետք 12 երկսեռ երիտասարդներ խնդրեցին գրենք ընդունիլ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։ Ձանազան ընկերներու վկայութեամբ եւ երաշխաւորութեամբ վերոյիշեալները հրապարակով, երդում ըրին հաւատարիմ մնալ Հ․ Ց․ Դ․ դրօշին ու պատրաստ ըլլալ իրենց կեանքի գնով իսկ պաշտպանելու Դաշնակցութեան մեծ իտէալը։

Բիչ յետոյ խունկերած բազմութեան մը հետ Սէօլէօզցիներու աւանդական սեղանին շուրջ բոլորուեցան գերասան Մարութեանը, Վ․ Մարտիրոսեանը եւ ուրիշ երկու ամերիկահայ հիւրեր։

Խնջոյքը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր, երգուեցան հայրենի «Լէյլէյանները» ընտիր կտորներ, խօսուեցան յուզիչ բաժակաճառեր, չմոռնալով նաեւ Սէօլէօզի հայկական քաղցրալուր եղանակները։

Քանի մը սեղանակիցներ դրամական նուէրներ տուին Սէօլէօզի «Արեւելք» հայրենակցական միութեան։ Ռամկավար հայրենակից մը, գգածուած օրուան անցուդարձերէն, 50 ֆրանք նուիրեց Հ․ Ց․ Դ․ Փօն տ'Օպնայի «Կորիւն» ենթակոմիտէին։

*** Փօն տ'Օպնայի հայութիւնը այժմ ունի արդէն իր մատուռը։ Միակ ցաւը մանկապարտէզի պակասն է։ Մենք վստա՜հ ենք, որ ազգային միութեան եւ Հ․ Ց․ Դ․ «Կորիւն» ենթակոմիտէի եւ նախանձախնդիր հայրենակիցներու ջանքերով, պիտի կառուցուի նաեւ կրթարանը, վերջ տալու համար ցաւալի իրողութեանց։

— ՊԷՆ ԷՐՄԷՆԻԹԷ ալիմիեոբըմ․ պատասխանեց մեզի 11 տարեկան աղջնակ մը։

— ՊԷՆ ՀԱՅ ՏԷՅԻԼԻՄ, կրկնեց ուրիշ մը։

Ահա խոր ցաւ մը, որ անյապաղ պէտք է դարմանուի, այլապէս ոչինչ կ'արժեն գանազան միութիւններ եւ մարմիններ։

Աբգար Տ․ Կարապետեան

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՕՆ ՏՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ, 26 Սեպտ․— Հանդիսաւոր առանձնակալներով շարաթ մը ապրեցաւ Փօն տ'Օպնայի գաղութը։

Այս մէկ շաբթուան ընթացքին տեղի ունեցան երկու հարսանիքներ եւ քանի մը նշանտուքի արարողութիւններ, իսկ կիրակի օր, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, գերասան Մ․ Մարութեանը ներկայացուց «Քօրրատօ»ն։

Արտէշի գանազան գիւղերէն եկած 300է աւելի հայրենակիցները լեցուցած էին սրահը, ինչ որ աննախընթաց է այստեղի համար։ Պ․ Մարութեան մեծ յաջողութեամբ կատարեց Քօրրատոի դերը։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ 27 Սեպտ․— Երկուշաբթի Զօրավար Շապին Գարահիսարի Սեբուհի միութիւնը ոգահանգէս մը սարքեց Անդրանիկի յիշատակին Հոգեհանգիստէն յետոյ, Մայրը ծաղկեպսակներով սինէմա Սէն Լուի գնաց, ուր արդէն բազմաթիւ ժողովուրդ կը սպասէր եւ նոր բազմութիւն մըն ալ հասաւ։ Սրահը ոտք կոխելու տեղ չկար։ Սգահանդէսին կը մասնակցէին Հ․ Յ․ Դաշնակցութիւնը, Ս․ Դ․ Հնչակեանները, Հօկը, Մալաթիոյ Պոլսահայոց միութիւնը, Երզնկայի Հայրենակց միութիւնը, Սէօլէօզի Հայրենակց․ միութիւնը, որոնք իրենց ծաղկեպսակներով կը սպասէին։ Հանդէսը բացուեցաւ Շոփէնի մահերգով, որ ունկնդրուեցաւ ոտքի վրայ։ Երգուեցաւ մեներգ մը, յետոյ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պր․ Ցէր Անդրէասեան, որ խօսեցաւ հերոսի կեանքէն նաեւ ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց, վեր հանելով Անդրանիկի քաջութիւնը, հայրենասիրութիւնը ու զոհաբերութեան ոգին «Անդրանիկ ծնաւ Շապին Գարահիսար, համեստ ընտանիքի մը մէջ եւ իր պատանեկան հասակէն զգաց հին քաջերու արիւնը իր երակներուն մէջ, եւ չկրցաւ հանդուրժել որ իրեն հաւասար իրաւունքներով ծնած թուրք մը հրապարակաւ եւ փողոցին մէջ նախատէ եւ խոշտանգէ իր հայրը։ Պատժեց յանդուգն թուրքը եւ այդ անմոռանալի դէպքէն սկսաւ իր յեղափոխական կեանքը»։

Նշան արտասանութիւններ, երգեր, մեներգներ՝ Անդրանիկի յիշատակին։ Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 6ին, խմբերգով մը։ Բազմութիւնը չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն։

Ցաւալի է որ Հարեւանցի կազմակերպուած էր հանդէսը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ․ Մ․ Ը․ Մ․Ի ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս աւելի օր գրած էր Յառաջ, Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի եւ Ֆրանսայի ախոյեան խումբին միջեւ կնքուած ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ Մարսիլիոյ մէջ, Ֆրանսացիներու գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ։ Հայ խումբը Շաբաթ առաւօտ Մարսիլիա հասնելով դիմաւորուեցաւ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի Մարսիլիոյ մասնաճիւղին եւ ֆրանսական միութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Այս խիստ կարեւոր մրցման մասին տեղական հայ թերթերէն զատ ֆրանսական թերթերը եւս մեծ սիւնակներ նուիրած էին եւ գովասանքով կ'արտայայտուէին հայ խումբին մինչեւ ցարդ ունեցած յաջողութիւններուն մասին եւ կոչ կ'ընէին ժողովուրդին ներկայ գտնուիլ մրցման։

Հայ խումբը Կիրակի օր ժամը երկուքին դաշտ առաջնորդուեցաւ։ Ճամբու ընթացքին խումբին ի նպաստ համակրական ցոյցեր տեղի ունեցան Մարսէյլի հայ մարզիկ համակիր հասարակութեան կողմէ։ Ժամը 2․30ին հայ խումբը դաշտ հրաւիրուեցաւ ժողովուրդին խանդավառ ծափերուն մէջ, քիչ վերջ եկաւ նաեւ Ֆրանսական խումբը։ Հանդիսականներուն թիւը 8500 հաշուուած է, որուն մէջ աչքառու թիւ մը կը կազմէին Հայերը։

Խաղը սկսաւ մերիններուն յարձակումովը, բայց անմիջապէս ետ մղուեցաւ անոնց պաշտպանողականին կողմէ։ Ֆրանսացիք տիրանալով գնդակին, մօտեցան մեր բերդին, բայց Ռուբէն արագ ոստումով մը գնդակը անցուց մերիններուն,՝ որոնք իրենց կարգին լաւ փասերով սկսան յառաջանալ։ Ֆրանսական պաշտպանողական գիծի տակուն եւ ամուր կազմով խաղացողները ետ կը մղէին մեր յարձակումները։ Գնդակը երկուստեք բաւական ժամանակ տարուբերուելէ վերջ քանի մը վտանգաւոր յարձակումներ ետ մղուեցան շնորհիւ մեր ամուր պաշտպանողականին։ Քիչ վերջ մեր յառաջապահները լաւ պատեհութիւն մը ունեցան, գեղեցիկ վարէջքով մը մօտեցան անոնց բերդին, Կ․ Կարապետեան հարուածեց բայց գնդակը ազատեցաւ անոնց բերդապահին ձեռքէն։ Պարոյր կրկին փորձեց, երկուքին միջեւ տեղի ունեցաւ բախումը եւ ֆրանսացի բերդապահը Ալէ՝ Թեթեւօրէն վիրաւորուելով ստիպուեցաւ խաղը ձգել։ Ա․ կիսախաղը վերջացաւ 0-0ով։

Բ․ կիսախաղը սկսաւ Ֆրանսացիներու յարձակումով։ Boyer Ազգ․ խումբէն, գնդակին տիրանալով արագ շարժումներով պիտի կարողանար նշանակէտ մը շահիլ, եթէ Մկրտիչին գլուխը արգելք չըլլար։ Խաղը երթալով կը տաքնար, Ֆրանսացիները յաղթանակը ապահովելու համար մեծ ջանքեր կ'ընէին։ Անոնց յառաջապահներէն Dewaquezի (Ազգ․ խումբի խմբապետ) արագ շարժումներուն եւ հարուածներուն դէմ մեր պաշտպանողական գիծէն Ռուբէնի եւ Լեւոնի ազատարար ջանքերը մեծ դեր կատարեցին։ Ի վերջոյ ֆրանսացի յառաջապահները ուժեղ յարձակում մը եւս կատարեցին, որու միջոցին Dewaquez ուղեց ամէն գնով նշանակել, Լեւոն արգելք եղաւ։ Այս օրինաւոր արգելքին համար փէնալթիի (պատիժ, որոշում տրուեցաւ, հակառակ բողոքներու Dewaquez ուժեղ հարուածով մը ապահովեց Ա․ նշանակէտը։ Այս անիրաւութենէն մերինները մեծապէս յուզուած, կրկնապատկեցին իրենց ջանքերը եւ գեղեցիկ վարէջքով մը Կ․ Կարապետեանի փասով Ս․ Կարապետեան զօրաւոր շիւթով մը նշանակեց մեր Ա․ նշանակէտը ընդհ․ խանդավառութիւն առեղծելով։ Արդիւնքը հաւասարելէ վերջ էր որ երկուստեք նմանը չտեսնուած արագ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ․ երկու կողմն ալ մեծ ճիգեր կ'ընէին յաղթանակը խլելու համար։ Տասը վայրկեան մնացած խաղի վերջաւորութեան, ֆրանսացի յառաջապահները նուրբ եւ արագ փասերովական յառաջանալէ մը մեր բերդը․ մեր միջնապահներէն մէկուն փոքրիկ մէկ սխալէն օգտուելով Boyer զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց Բ․ կոլը։ Ասկից վերջ թէեւ մեր յառաջապահները բուռն ճիգեր ըրին գէթ հաւասարացնելու համար արդիւնքը, բայց անօգուտ։ Ժամը հասած էր եւ դատաւորին սուլիչը եկաւ իմացնել մեզ Ֆրանսացիներուն յաղթութիւնը 1ի դէմ 2 նշանակէտով․

Ինչպէս կը սպասէինք, մերինները խիստ պատուաւոր խաղարկութիւն մը կատարեցին, խաղի ամբողջ շրջանին մեծ եռանդով եւ բարձր տրամադրութեամբ շարունակեցին խաղը, գնահատմանը արժանանալով ժողովուրդին։ Մեր բերդապահը Տէվէճեան խիստ լաւ խաղարկութիւնմը ցոյց տուաւ․ ամենադժուարին պարագաներու մէջ մեծ ճարպիկութեամբ ազատեց վտանգաւոր հարուածներ եւ ժողովուրդին գնահատման արժանացաւ։ Ռուբէն եւ Մկրտիչ մեր միակ յետսապահները՝ խիստ գովելի խաղարկութիւն մը ունեցան, խորամանկ խաղերով միշտ ետ կը մղէին հակառակորդ յարձակումները, դժուարին պարագաներու մէջ եւս գլխի խաղերով կը յաջողէին գնդակը ազատել։ Լեւոն Պաքըրճեան իր ճկուն եւ ամուր կազմով իսկական պատնէշ մըն էր Dewaquezի առջեւ եւ իր զօրաւոր հարուածներով փրկարար դեր մը կատարեց խումբին պաշտպանողական գծին մէջ։ Երուանդ եւ Գամէր եռանդուն խաղարկութիւն մը ունեցան, ճշմարիտ դիմադրութիւն մը ցոյց տուին հակառակորդ յառաջապահներուն դէմ։ Յառաջապահներէն Տաճատ թէեւ նորահաս մը, բայց իրականացուց իր վրայ դրուած յոյսերը։ Կարպիս եւ Սարգիս Կարապետեանները իրենց լաւագոյնը ըրին․ նուրբ խաղերով եւ արագ վազքերով բաւական նեղը դրին հակառակորդ բերդը, իրենց իսկական խաղարկութիւնը շատ յաջող էր, իրականացուցին իրենց վրայ դրուած բոլոր յոյսերը։ Ասատուր, երբեմն պաշտպանողական, երբեմն ալ յարձակողական գծին ի պաշտպանութիւն իր ուժը եւ իր բոլոր միջոցներով մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ այս մրցումին։ Պարոյր, մեր կրակոտ խաղացողը իր լաւագոյնը ըրաւ իր արագ եւ անվախ խաղով․ կը խոստանայ միակ «ձախս ծայր» խաղացողը ըլլալ Փարիզի խումբին։ Գալով դատաւորին, պէտք է ըսել թէ խղճմտօրէն կատարեց իր պաշտօնը, բացի փէնալթիի անիրաւ պատիժէն, որուն համար ֆրանսական խումբին խմբապետն անգամ իրաւունք տուաւ մեզ։

Գալով ընդհանուր խաղարկութեան, երկու կողմերն ալ իրենց լաւ խաղարկութիւնով գոհ տպաւորութիւն ձգեցին ժողովուրդին վրայ։ Մարսիլիայէն ու մօտակայ գիւղերէն փութացած հայրենակիցները խրախուսական խօսքերով քաջալերեցին մեր մարզիկները։

Նկատի ունենալով Olympique de Marseilleի ախոյեանի հանգամանքը, արդիւնքը մենք կը նկատենք պատուաւոր։ Անշուշտ յաղթանակ մը չէր որ կը սպասէինք մերիններէն, այլ եռանդուն խաղարկութիւն մը, որուն արդէն ականատես եղանք եւ իրականացան մեր բոլոր յոյսերը։

Մրցումէն վերջ, Մարսիլիոյ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ին կողմէ ի պատիւ խումբին թէյասեղան մը կազմակերպուեցաւ, որուն հրաւիրուած էին նաեւ Մարսէյլի հայ մամուլի (Հայ Սիրտ, Ազատ Խօսք) եւ Sports Provinceի ու Petit Marseillaisի ներկայացուցիչները։ Հրաւիրուած էր նաեւ Յառաջի Մարսիլիոյ թղթակիցը։

Գ․ Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՋ ԱՂՋԻԿԸ — Շոգեկառք մը Շալօնէն Ռէնս կ'արշաւէր։ Փրինէի անցուք կայարանին մէջ, Շօնօթ պաշտօն ունէր նշան տալու շոգեկառքերուն երթեւեկին, յոյսերը վառած պահուն, Շօնօթ ուշադրութիւն չըրաւ շոգեկառքին, որ կը սուրայ կը գլխատէ պաշտօնեան եւ կ'անցնի։ Աղջնակը, 15 տարեկան, տեսնելով որ հայրը սպաննուեցաւ, կը վազէ դրուելու հօրը տեղը եւ 5 ժամ անընդհատ, կատարեալ վարպետութեամբ կը կառավարէ շոգեկառքի նշանները, հսկելով կանոնաւորութեան վրայ բազմաթիւ շոգեկառքերու, որոնք դիւրաւ կը հալածէին կարծես։ Այսպէս, փոքրիկ աղջիկ մը կ'ազատէ հարիւրաւոր ճամբորդներ ստոյգ մահէ մը։

ԱՆՕԹՆԴԻՆ ԱՐԶԱՐԴԸ․— Վ․Իլլարի մէջ, Ֆէրնանտէզ անծեղ արտալու եկաւ դաշտերը։ Գիւղին բնակը, ցանկապատի մը վրայ թառած, անծեղ մը պոչը կախեր, կը շաղակրատէր։ Ֆէրնանտէզ նշան առաւ, կրակեց ու վազեց առնել զարնուած անծեղը։

Ցանկապատին ետին, արիւնլուայ գետին ինկած էր ուրիշ որսորդ մը․ Անծեղը փախած էր։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԴԺՈԽՔԻՆ ՄԷՋ

Ներս մտանք եւ ամէնէն առաջ նշմարեցինք անորոշ կերպարանք մը, որ մգլած, գրեթէ փտած վերածուած յարդի դէզի մը վրայ երկնցած էր։

Միքէնա կուրօն էր։

Կիսամերկ, փախցնելու աստիճան տժգոյն, եւ կմախքի պէս նիհար էր ան։ Կօկորդէն ցաւագին հոնդիւն մը կ'ելլէր։

Հալածուած անասունի ակնարկ մը նետեց մեր վրայ, ինչ որ խորապէս յուզեց զիս։

Եւ իր դահիճը ճանչնալով, թշուառ կինը սարսռաց եւ շշնջալով, ըսաւ․

— Ձե՛րս, պարոններ, եթէ եկաք զորս լմցնելու, տանջանքիս վերջ մը գնելու, ալ գիս մի սպասցնէք, արդէն շատ տանջուեր եմ։

Եւ ձեռքերը միացնելով, ինչպէս կ'ընեն Աստուծոյ առջեւ․

— Անմիջապէս սպաննեցէք զիս գթութի՛ւն, ինծի համար փրկութիւն պիտի ըլլայ։

Եւ կարծես յափշտակուած աւելցուց․

— Ա՛հ, այո, փրկութի՛ւն, փրկութիւն մը որ երեք տարիէ ի վեր կը փափաքիմ ամբողջ ուժովս, այնքա՜ն տառապեր եմ։

ԹԷՕՏՈՐՈՎԻՉԻ ՎԱՒԺԱՆԸ

Եթէ գեռ հարիւր տարի ալ ապրիմ, չպիտի կրնամ մոռնալ Միքէնա կուրօյի բուռն պաղատանքի շեշտը, որով մենէ կը խնդրէր որ վերջ տանք իր տառապանքին։

Չպիտի մոռնամ նաեւ այն ակնարկը որ Քարասօֆ նետեց Թէօտորովիչի վրայ։

Այդ ակնարկը մահավճիռի համարժէք էր։

Անգամ մը եւս հասկցայ թէ Շլիսէլպուրկի դահիճը անգառնալի կերպով դատապարտուած էր եւ անոր ժամերը համրուած էին։

Թէօտորովիչի կասկած չներշնչելու համար, Քարասօֆ զսպելով իր յուզումը, մօտեցաւ խեղճ կնոջ եւ հակառակ իր կամքին խղճալով՝ պատասխանեց անոր

— Հանդարտէ՛, քաղաքացի, քեզ մեռցնելու չէ որ եկած հոս, այլ ընդհակառակն, եկած քեզ տանելու

Կինը՝ սարսափահար կերպարանք մը առաւ,

— Ձիս տանի՞լ ի՞նչ ընելու համար։ Ի՞նչ նոր տառապանքի կ'ուզեն գիս ենթարկել։

— Քեզ ուրիշ տեղ պիտի տանինք․ տեղ մը որ այսքան տխուր չէ, ինչպէ՛ս ըսեմ… Նուազ խիստ, ուր ասկից աւելի լաւ պիտի ըլլաս, հանգիստ, որպէսզի կարենաս ինքզինքդ խնամել եւ արագօրէն կազդուրուիլ։

Եւ տեսնելով որ կինը չէր պատասխաներ

— Կ'ուզե՞ս ըսաւ, աւելի քաղցրօրէն, ոտքի ելլել եւ տաք հագուստներ հագնիլ

Ոտքի ելլե՜լ, պատասխանեց խեղճը, եթէ ուզեմ իսկ, չեմ կրնար, տեսէք, շղթայուած եմ։

Վէր առաւ բարակ ծածկոցը որ իր սրունքներուն վրայ նետուած էր, եւ այն ատեն տեսանք որ, իրօք, շղթայուած էր։

Այդքա՜ն անպէտ անգթութիւն - որովհետեւ, վիրջապէս մարդկային այս ճղճիմ բեկորը ի՞նչ վտանգ կրնար ներկայացնել Չեկային համար․— մեզ խռովեց։

Թէօտորովիչ հասկցաւ թէ հոգ ալ չափը անցուցած էր։ Անմիջապէս հրամայեց Սէզարօֆի որ քակէ անոր շղթաները։

Երբ հրամանը կատարուեցաւ, Քարասօֆ ըսաւ կնոջ

— Հիմա պէտք է որ հագուիս․ քեզ պաշ մը մինակ պիտի ձգենք․ բայց անմիջապէս որ պատրաստ ըլլաս, պիտի գանք քեզ տանելու։

Հագուի՛լ, հարցուց բայց ինչո՞վ

— Քու զգեստներովդ։

— Երկար ատեն է որ այդ տեսակ բան չունիմ, ծախեր են բոլոր ունեցածներս։ Եւ լաւ ըրին, որովհետեւ, ես իսկ չէի կարծեր թէ, օր մը, պիտի կարենամ ողջ դուրս ելլել այս գերեզմանէն։

Իր մուշտակը հանելով, Քարասօֆ զայն տուաւ կուրօյի եւ ըսաւ

— Պատսպարուէ ասով․ քիչ յետոյ, երբ քաղաք մտնենք, կ'աշխատինք աւելի վայելչօրէն հագուեցնել քեզ։

Ցետոյ նշան ըրաւ Թէօտորովիչի դուրս ելլելու, եւ երբ նրբանցքը մտանք, անոր հարցուց․

— Գեռ Սէզարօֆին պէտք ունի՞ս․

— Ո՛չ, ինչո՞ւ

— Կ'երեւի մոռցար թէ գաղտնօրէն պէտք է որ դուրս ելլենք ասկից եւ քու ստորադաս պաշտօնեաներէդ մէկը գիտնալու չէ թէ Միքէնա կուրօն ուրիշ տեղ փոխադրուած է։

— Շիտակ է, ըսաւ Թէօտորովիչ եւ կանչեց Սէզարօֆը։

— Կրնաս երթալ, ըսաւ անոր բայց նախ գնա տես թիւ 6 կալանքին պետը եւ իմ կողմէս ըսէ անոր որ՝ չզարմանայ, եթէ քանի մը վայրկեան յետոյ նաւակ մը տեսնէ, մէջը չորս հոգիով…

— Ինչո՞ւ չորս, հարցուց Քարասօֆ

Թէօտորովիչ զարմացած՝ անոր նայեցաւ

— Բայց, ընկե՛ր, իմ պարտքս չէ՞ մինչեւ նաւամատոյց քեզի ընկերանալ, պայմանաւ որ ուրիշ կերպ որոշած չըլլաս

(Շար․)

Թարգմ․՝ Մ․ ԵՐԻՑԱՆՑ

Պէրէքէթի կուսակալութեանց սահմաններուն մէջ։ Հակառակ ամենախիստ հետապնդումներու, մինչեւ հիմա կարելի չէր եղած ձերբակալել քիւրտ աւազակապետը։ Անցեալ օր, սակայն, Ալաճա գիւղին մօտերը թակարդի մէջ ինկած է Հիւսէյին եւ ոստիկան զինուորներու հետ կատարուած ընդհարման միջոցին ձեռք անցուած է սպաննուած վիճակի մէջ։ Քիւրտ Հիւսէյինի ընկերներէն մէկն ալ վիրաւորուած է թեթեւ, բայց յաջողած է փախչիլ։

Իզմիրի կալուածներու գաղթականներուն

Փոխանակութեան խառն Յանձնաժողովի Թուրք պատուիրակութեան նախագահ Սարաճ օղլու Շիւքրի պէյ Էնկիւրիէն Պոլիս վերադարձաւ։ Խառն Յանձնաժողովը արտակարգ նիստ մը պիտի գումարէ։ Այս առթիւ Շիւքրի պէյ կարգ մը նոր եւ վճռական առաջարկներ պիտի ներկայացնէ յանձնաժողովին։ Թուրք թերթերու համաձայն, հակառակ Թուրքեւհելլէն համաձայնութեան գործադրութեան դրութեան, հելլէն կառավարութիւնը տակաւին չէ վերադարձուցած Թուրքերուն կալուածները։ Միւս կողմէ, սակայն, Թուրքիա փութով կը գործադրէ համաձայնագրին պայմանները եւ «վէսիքա»ներ կուտայ էթապլի Յոյներուն։ Շիւքրի պէյ Խառն Յանձնաժողովէն պիտի պահանջէ որ ազդու միջոցներ ձեռք առնուին, Թուրք գաղթականներու վիճակը բարւոքելու համար։ Թուրք գաղթականները եւս իրենց կողմէ դիմած են հանրապետութեան նախագահին եւ պետական ղեկավարներուն, խնդրելով որ բարելաւուի իրենց վիճակը։

«Ազշամ» կը գրէ թէ շատ դիւրին է լուծել գաղթականներուն տրուելիք կալուածներու խնդիրը, որովհետեւ մեծաքանակ կալուածներ կան Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ։ Միայն Իզմիրի մէջ 27 միլիոն ոսկիի արժէքով տրամադրելի կալուածներ կան։ Նոյն թերթին համաձայն, այս կալուածները պիտի տրուին Յունաստանէն եկած Թուրք գաղթականներուն, որոնք Փոխանակութեան Խառն յանձնաժողովէն վկայական ունին։

Պոլշեւիկեան մերժումներ

Մոսկուայի պաշտօնական «Թաս» գործակալութիւնը կը հերքէ Գերմանիոյ մէջ տարածուած այն լուրը թէ 1924ին Իտալիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ գաղտնի դաշնագիր մը կնքուած է Թուրքիոյ դէմ։

Խորհրդային Միութեան հեղինակաւոր շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան որ այս զրոյցները կը տարածուին անվստահութեան զգացումներ ստեղծելու համար Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, որոնք բարեկամական կապերով կապուած են։

Յիշեալ գործակալութիւնը նոյնպէս կը հերքէ ֆրանսական թերթերու հրատարակած այն լուրը թէ Ռաքովսքիի դիմումին վրայ, գործավարներու խորհուրդը որոշած է զայն ետ կանչել Փարիզի դեսպանութենէն։

Մոսկուայի թուրք նոր դեսպանը

Մոսկուայի Թուրք դեսպան Զէքեայի պէյ երեսփոխան ընտրուած ըլլալով, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն։ Զէքեայի պէյ ներկայիս Մոսկուա կը գտնուի ու զբաղած է Կովկասէն փոխադրուելիք Թուրք գաղթականներու խնդրին կարգադրութեամբ։ Այս բանակցութիւնները լրանալէն վերջ, Զէքեայի պէյ Էնկիւրի պիտի դառնայ։

Զէքեայի պէյի տեղ, Մոսկուայի դեսպան նշանակուեցաւ հանրապետութեան նախագահութեան ընդհ. քարտուղար Թեվֆիք պէյ։

Զինաթափումը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական իշխանութիւնները մեծ գործունէութեան լծուած են Սուրիոյ բնակչութիւնը զինաթափելու համար։ Քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ բոլոր զէնքերը հաւաքուած են արդէն եւ կարգը եկած է աշիրէթներուն։ Այս վերջինները, սակայն, բնաւ ականջ չեն կախեր կառավարութեան հրամաններուն։ Մինչեւ հիմա հազիւ քանի մը փոքր ցեղեր իրենց զէնքերը յանձնած են։

Ջաղլուլ փաշայի յաջորդը

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Վաֆտի պատկանող երեսփոխանները հանգուցեալ Ջաղլուլ փաշայի տեղ կուսակցութեան վարիչ ընտրեցին Մուսթաֆա փաշա Նահասը։ Ջինքը Երեսփ. ժողովի նախագահ ընտրելու խնդիրը յետաձգուեցաւ ուրիշ օրուան։

Մուսթաֆա փաշա հաղորդակցութեանց նախարար եղած է 1924ին Ջաղլուլի դահլիճին մէջ եւ անոր ընկերացած է Լոնտոն կատարած ճամբորդութեան ընթացքին։ Այդ առթիւ երկար տեսակցութիւններ ունեցած էր վարչապետ Մաքտոնըլտի հետ։

Ռուսական պարտքը եւ Ռաքովսքիի խնդիրը

Տեղական թերթ մը կը տեղեկանայ թէ ֆրանքեւխորհրդային խորհրդաժողովի ֆրանս. պատուիրակութիւնը արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ ժողով գումարած է աղջի օր՝ քննելու համար պոլշեւիկեան առաջարկները։ Կ՚ըսուի թէ Ռաքովսքիի ներկայացուցած պայմանները անընդունելի նկատուած են եւ նոյնիսկ լիակատար ժողովին մէջ քննութեան չեն առնուած։

Նախարարական խորհուրդը եւս յառաջիկայ շաբաթ քննելով այս խնդիրը, ժխտական պատասխան պիտի ղրկէ Մոսկուա։

Գալով Ռաքովսքիի իբր դեսպան Փարիզ մնալուն, խորհրդային կառավարութեան բացարձակապէս հաղորդուած է թէ անկարելի է բանակցութիւններ շարունակել անոր հետ։ Ռաքովսքի Հոկտեմբերի սկիզբները Մոսկուա պիտի երթայ, ներկայ ըլլալու համար կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի լիակատար ժողովին։ Մոսկուայի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կ՚ըսուի թէ այս բանաւոր մեկնումը առիթ պիտի տայ Մոսկուայի կառավարութեան՝ միանգամ ընդ միշտ Ռաքովսքին Փարիզ չվերադարձնելու համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թագաւորը պաշտօնական այցելութիւն պիտի տայ Եւրոպայի մայրաքաղաքներուն, մասնաւորապէս Լոնտոն ու Փարիզ։ Ամանուլլահ խան ճամբայ պիտի ելլէ դեկտեմբերի առաջին շաբթուն.

Ցիգ. ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ մանչ մը ունեցաւ։ Անունը դրին Թումմազօ։ Եթէ աղջիկ ծնէր, պիտի կոչուէր Թումմազա։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

«ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԸ, 21 RUE CADET, METRO CADET

Բանախօսութիւններ յայտնի ձեռներու կողմէ, եւրոպական նուագախումբ, ճազ-պանտ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, ծայրական եւ եւրոպական պարեր, պիւֆէ։ Մուտք 7 ֆր.։ Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի խմբագրատունը։ Իսկ ձանդէսին օրը կիշէն։

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ԼԻՈՆ

Հոկտ. 1 Շաբաթ երեկոյ, 3րդ Քաղաքապետարանի սրահը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ բանախօսութիւն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

Հոկտ. 2ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սալ տէ Քօնֆէրանսի մէջ։ Պիտի ըլլան՝ բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ։

ՎԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, պիտի բանախօսէ ընկ. Աբոեան։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. ցան մէջ։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, նուագ եւ ներկայացում։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ գլէօ տը լա Նիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ. Ազգային եւ արտաքին քաղաքականութիւն։

Բացակայողները պատասխանատուութեան կ՚ենթարկուին։

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յայտնի դերասանուհի ՏԻԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆի

9 Հոկտ. կիրակի ժամը 8.45ին, Albert Ier Թատրոնը, 64 Rue Rocher

Հովանաւորութեամբ փարիզահայ գեղարուեստասէրներու մասնախումբի.— Տիկիններ՝ Մարի Կիւլպէնկեան եւ Ս. Ֆրէնկեան, Գ. Գ. Բաշալեան, Յ. Կամսարական, Ա. Համբարձումեան, Մ. Յակոբեան, Ե. Շահին, Ա. Չօպանեան, Տ. Խան Քէլէքեան, Տօքթ. Փօլօլեան մասնակցութեամբ կովկասի պետ. Թատրոնի ծանօթ դերասան Լ. ԵՐԱՄԵԱՆի

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝

"ԱՆՆԱ ՔՐԻՍՏԻ„ (ԱԼԵԿՍԷ ՕՆԻԼ)

Դրամ 4 արար, թարգմ. Լ. ԵՐԱՄԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ ՏԻԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ - ԱՐՄԷՆԵԱՆ, Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Գ. Գ. Լ. ԵՐԱՄԵԱՆ, ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ, եւայլն։

ԳԻՆԵՐԸ՝ ՊԱՏՈՒՈՅ ՏՈՄՍԵՐԷՆ ԶԱՏ.— 25, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին բոլոր հայկական ճաշարաններու

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ցերեկ ժամը 2.45ին

Ալֆօրվիլի մաղչէի մեծ սրահին մէջ (Rue Etienne Dolet)

ՊԻՏԻ ԲԵՄԱԴՐՈՒԻ . ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԽՆԱՄՔՈՎ.

ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Պոլսական կեանքէ առնուած կատակերգութիւն 3 արար

Տէքօրներու եւ զգեստի մասնաւոր հոգ տարուած է

ԳԻՆԵՐԸ.— 7, 5 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ընկերական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois-Colombes. Անդամատոմսերը միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն իրմա ընդարձին եւ Դաշնակցութեան օրուան առթիւ սարքած է թէյասեղան, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, երիտասարդաց ակումբը։ Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի Վազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 11.30ին, ընկ. Պադեանի սենեակը Caserne d'Offemont։ Կը խօսի ընկ. Անտրէ։ Կը հրաւիրուին Պէլֆօրի եւ Հէրիքուրի ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Բէփիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Բէփիւպլիքի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Արծիւ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դաշնակցութեան ակումբը։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Համասփիւռ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին 3 Հոկտ. երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ'Էթիէնի ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովի Մայր Դիւանը նիստի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Ֆլորիա ճաշարանին մէջ, Շաբաթ իրիկուն, 1 Հոկտ. ժամը ճիշդ 9ին։ Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի մասին պատգամաւորական զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻի

"ՋԱՐԼԱԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Maudé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն։ Կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պուլտիկեան Յակոբ 20 տարեկան, մօր անունը Տուտու, հօրը՝ Յակոբ, Մարաշցի, որ 1924ին Ֆրանսա եկած էր, տարի մը առաջ Լիոնէն նամակ գրած է մօրը և անկէ ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Տեղեկացնել՝ Near East Relief, 15 Bld. des Italiens Paris.

— Կը փնտռեմ զաւակս Ղեւոնդ Չէօվլէթեան 21 տարեկան, ընիկ Եօզղատցի, մայրը Էնկիւրիցի, աքսոր գացած է Կեսարիայէն, անցեալ տարիներ Պէյրութ տեսնուած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Simpat Deuvletian, 18—20 Rue de Bézon Courbevoie) Seine France.

Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Կալմաղալ գիւղէն Սիմոն Տէր Աբէլեան որ նիւ Եորք կը գտնուէր։ Իր վերջին հասցէն էր Նիւ Եորք 144 Av. 70 St. եւ յետոյ 151 East 26th St. New York. Իմացնել՝ իր եղբօր Համբարձում Տէր Աբէլեանի, 19bis Rue des Brochets.

— Սիրարփիկ Վարդանեան 25 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս Վարդանեան, մօր անունը Նազլը, 1915ին ընտանեօք աքսորուած է Համա եւ շրջանները։ Լուր տուողին կարեւոր նուէր։ Իմացնել՝ Mr. Jacques, 151 Av. de la République, Courbevoie (Seine).

— Կը փնտռուի Արմութաղ գիւղացի կարապետ Ջաթալեան, որ Պօլսոյ ըլլալ կը կարծուի. իմացնել՝ Տիկին Աշուղէն գիւղացի կարապետ Թօրիկեանի, 3 Rue d'Austerlitz, Paris (12e).

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Sériant, 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Եղիկէլ Ճիղեկեան, Շապին Գարահիսարի Ազպըտեր գիւղացի։ Հօր անունը Յակոբ, մօրը՝ Մաննոյ։ Տեղեկացնել՝ Ա. Ճիղեկեան, Etablissements H. Pellet. Vienne (Isère).

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գարակէօզեան հաստատութեան դերձակատան մէջ մէկ ու կէս տարի աշխատած տղայ մը՝ 17 տարեկան՝ կը փափաքի Փարիզի մէջ դերձակ վարպետի մը քով աշխատիլ։ Գրել՝ Foyer Howard Karagheusian, la Gaudinière, la Ville-aux-Clercs, (L. et Ch.).

Կ՚ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16-18 տարեկան։ Դիմել՝ Գէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

Ծախու է հայ տպագրական գիրեր ու գործիքներ։ Դիմել՝ նամակով D. Kévorkian, 312 Rue St. Jacques, Paris (5e).

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլ. ոսկի	L. St.
Տոլար	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq
Թրք. ոսկի	" or
Մէճիտիէ	Médjidie
Լէվա 100 հատը	Leva
Տրախմի	Drachme
Լիր	" Lire
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge
Զուից.	Frc Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
II	"
III	"
Օսմնեան երկաթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIDJIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927
30 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 454 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ըսինք, երէկ, թէ հանգիստ չկայ Թուրքիոյ համար։

Մ. Քէմալն ու իր արիւնոտ աջ բազուկը, Գըլըճ Ալի եւ միւսները, խորապէս կ'ըմբռնեն այս իրողութիւնը։ Եւ գիշերը քուներնին խառնած, հնարքներ կը մտածեն չարիքը խափանելու համար։

Այդ մտահոգութեամբ, երկրին իշխանութիւնն ու սահմանադրութիւնն անգամ յարմարցուցած են իրենց աթոռին եւ մորթին ապահովութեան պահանջներուն։

Անշուշտ վազուան մղձաւանջն է մէկ պատճառը, եթէ Մ. Քէմալ չզայրին անբուժելի հիւանդութեան մը բռնուած է, ինչպէս կը պնդեն զանազան աղբիւրներ։ Առանց ատոր ալ, իբրեւ անձարձակ վայելող, Թուրքիոյ դիկտատորը քայքայած է իր ֆիզիքականը։

Քրտական տագնապէն յետոյ, Թուրքիոյ համար լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնէ հանրապետական կարգ ու սարքին խախուտ հանգամանքը։

Որքան գիտենք, Թուրքիոյ բոլոր ընդդիմադիրները, նախկին իթթիհատական թէ իթթիլաֆական, կողմնակից են վերահաստատելու սահմանադրական միապետութիւնը, Սուլթանով եւ թերեւս խալիֆայով։ Այս ծրագիրը հաճելի է ամբոխին համար ալ, որ երբեք չէ վարժուած նոր բարքերուն։

Միւս կողմէ, ինչպէս հաստատուեցաւ վերջին երեք-չորս տարիներու ընթացքին, եւ Իզմիրի մահափորձին դատավարութեան առթիւ, պետական պաշտօնեաներու եւ սպաներու ամբողջ սերունդ մը կայ, որ չի հանդուրժեր ներկայ վարչաձեւին։ Երէկուան հերոսները, Րէուֆ, Րէֆէթ, Գարապէքիր Քեազիմ, Ճաֆէր Թայեար, Ալի Իհսան կամ Նուրէտտին փաշաները երբեք չեն ծածկած իրենց միապետական հակումները։ Հիւսէյին Ճահիտ անգամ ճարահատ, ճնշումի տակ էր որ խոստովանեցաւ թէ հանրապետական վարչաձեւը աւելի լաւ է։

Ասոնք բոլորը ասպարէզէն քշուած են այսօր, նոյն իսկ երեսփոխանութենէ զրկուելով, եւ միշտ ենթակայ հալածանքի։ Բայց երբ նպաստաւոր պարագայ մը ներկայանայ, գիտե՛ր թէ ձեռքերը ծալլած սպասեն։ Մանաւանդ որ, Րէուֆներ եւ Բահմիներ ալ կան արտասահմանի մէջ, ծայրէ ծայր կապուած այն բոլոր տարրերուն հետ, որ «դաւաճան» հռչակուեցան քէմալական ժամուլին կողմէ։

Չենք մտածեր թէ Թուրքիոյ ներկայ իշխանութիւնը իր կողքին ունի նոր շունչով սնած երիտասարդութիւն մը, թունդ ազգայնական եւ յաճախ աւելի արմատական։ Բայց անոր արմէքը կապուած է տիրող վարչաձեւին ամրութեան հետ։ Եթէ ճեղք մը բացուի, այդ պատնէշն ալ դիւրաւ կը ճարճատի։

Ուրիշ հոգ մը, ներկայ Թուրքիոյ համար, համայնավարական վտանգն է։

Ընթերցողները անշուշտ հետեւեցան թուրք մամուլի արտայայտութեանց, «Փրավտա»ի երկու յօդուածներուն առթիւ։

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը այդ յօդուածներով դառնօրէն կը գանգատէր, թէ Թուրքիոյ մէջ հալածանքի կ'ենթարկուի համայնավար կուսակցութիւնը, որ ստիպուած է գաղտնի գործել, եւ կը կեղեքուին բանուորները։

Թուրք մամուլը չծածկեց իր վրդովումը, այս քննադատութեանց առթիւ։ «Ագշամ» կը գրէր, քանի մը օր առաջ.

— «Ռուսերուն ամէնէն մեծ յանցանքը այն է որ իրենց քիթը կը խոթեն ուրիշ երկիրներու գործերուն մէջ»։

Ու կը հարցնէր.— «Այս վիճակը դէմ չէ՞ թուրքեւռուս բարեկամութեան»։

Աւելի կարեւոր թերթ մը, «Միլլիյէթ», որուն խմբագրապետը, Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, Մուսթաֆա Քէմալի աչքին լոյսն է, գիտել կուտար.

— «Մենք չենք կարծեր որ պաշտօնական Ռուսիան Թուրքիոյ մէջ կը թովմնաւորէ եւ կը քաջալերէ պոլշեւիկեան կազմակերպութիւն ու քարոզութիւնը։ Ճիշդ է սակայն որ մենք անտեղեակ չենք խորհրդային Ռուսիոյ նպատակներուն։ Միայն գիտենք որ՝ Ռուսիա կը հասկնայ թէ այս տեսակ գործունէութիւն մը որքան պիտի շարժէ մեր զգայնութիւնը»։

Եւ կ'ազդարարէր թէ թուրք ոստիկանութիւնը «մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի պոլշեւիկեան շարժման ամենափոքր ձեռնարկներուն իսկ»։

Կասկած չկայ որ թուրք ոստիկանութիւնը եւ լրտեսական կազմակերպութիւնը այսօր ի վիճակի են ի դերեւ հանելու պոլշեւիկեան դաւերը։ Բայց, չմոռնանք թէ նոյն ինքն քէմալական իշխանութեան գոյութիւնը կը պահանջէ զգուշանալ օտարայեղութենէ, որովհետեւ, ճակատագրական պահուն, միայն Մոսկուային կրնայ ապաւինիլ, մինչեւ անգամ կարմրելու գնով...

Այս տագնապներուն հետ սերտ կապ ունի արտաքին արշաւանքի մը հեռանկարը, որմէ աժան ազատելու համար, Էնկիւրի իր պետական նիւթաքնութեան երկու երրորդը յատկացուցած է բանակին և սպառազինութեան, ծովային և օդային ուժերու զօրացման։

Միեւնոյն ատեն, յամառօրէն յառաջ կը տանի թրքացման քաղաքականութիւնը։

Հայերէն եւ Յոյներէն յետոյ, Հրեաներն ալ ճաշակեցին անայլայլ հաւատարմութեան շնորհները, աղմկան մը պատրուակը եղաւ։ Թուրք մամուլը, Հրեաներուն հաւատարմութիւնը փորձելու համար, կը պահանջէ որ միայն եւ միայն թուրքերէն խօսին։ Եւ չի մոռնար նոյն ազգաբարութիւնը ուղղել միւսներուն, Հայերուն եւ Յոյներուն, մինչեւ անգամ աւելորդ գտնելով անոնց ազգային դպրոցները։

— «Առատաձեռնօրէն մեր փառաւոր անունը (թուրք) շնորհեցինք ձեզի, իսկ դուք կը շարունակէք ձեր մայրենի լեզուներով խօսիլ...»

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԸ

Յուսաբեր (21 Սեպտ.) պարզելով հրէական հայրենիքի կազմութեան դժուարութիւնները, կը նկատէ.

— «Սիոնական կազմակերպութիւնը կը յուսար, որ առաջին տարին իսկ հրեայ ժողովուրդէն, ներգաղթին համար, պիտի կարենայ հանգանակել 25 միլիոն ոսկի։ Մինչդեռ ամբողջ եօթը տարիներու ընթացքին ան կրցաւ հանգանակել հազիւ 3 միլիոն ոսկի։

«Այս համեմատութեամբ ալ ձախող ընթացան անոր նաեւ միւս գործերը։

«Ճիշդ է, հրեայ ժողովուրդին քանակը 83.800էն (1922ին) բարձրացաւ 158.000ի (1926ին), սակայն ասիկա այն քանակը չէր, զոր կը յուսար տեսնել Սիոնական կազմակերպութիւնը Պաղեստինի մէջ։ Այս տարիներուն հրեայ ժողովուրդին տոկոսը 11էն հազիւ հասաւ 18ի, սակայն ի վերջոյ այս 18 տոկոսը ընդհանուր ազգաբնակութեան (887,000) հազիւ մէկ հինգերորդն է, եւ դեռ բան մըն ալ պակաս։

«Պաղեստինը թափառական ժողովուրդի մը երազական օջախը չի դառնար, հակառակ այն փաստին, որ այդ ժողովուրդը կ'ուզէ զայն ունենալ եւ զայն ստեղծելու համար ունի նիւթական անհրաժեշտ միջոցները, մարդկային համբանքը եւ քաղաքական աշխարհի զգալի եւրաշխիքները։

«Փաստը եկաւ ցուցնելու, որ այս ամէնը շատ քիչ են, դուրսէն հայրենիք մը վերակերտելու համար Պաղեստինի մէջ։

«Հոն, ուր երկրին իշխանութիւնը, աջակցութեամբը երկրին ժողովուրդին, նպաստակ չի դներ հայրենիքին մէջ համախմբել թափառական գաղութները, հոն անօգ են դրամները, մինչեւ իսկ հրէական նման հարուստ, ազդեցիկ եւ մեծազանգուած։

«Սիոնական կազմակերպութեան խորին ճգնաժամը՝ ճգնաժամն է բոլոր երազատեսներու, որոնք բաղձանքներով կ'ուզեն հայրենիք շինել, երբ ան պէտք ունի քաղաքական հզօր աջակցութեան եւ նիւթական մեծամեծ զոհողութեանց։

«Եւ միթէ՞ նոյն ճգնաժամը չէ, թերեւս աւելի մեծ չափով, որ կ'ապրինք մենք այսօր։

«Եօթը տարիներու ընթացքին հազիւ եօթը հազար հայ ներգաղթած է դէպի Անդրկովկաս, երբ անդին, այս եօթը տարիներու ընթացքին, աւելի քան 200.000 հայ արտագաղթած է Հայաստանէն եւ հայկական շրջաններէն դէպի օտար երկիրներ։»

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Գերման Քէօննէքէ Էնկիւրիէն ճամբայ ելաւ դէպի Պաղտատ ճամբան Միւսլիմիյէի մօտ մեքենայի խանգարման պատճառաւ վար իջաւ։ Ֆրանսացի օդանաւորդներ օգնեցին իրեն եւ Քէօննէքէ շարունակելով իր ճամբան, իրիկունը հասաւ Պասրա։

Ֆրանսացի հարիւրապետ Ֆօնք, որ մտադրած էր մէկ թռիչքով Նիւ Եորքէն Պոլիս երթալ, հրաժարեցաւ իր ծրագրէն։ Օդանաւը՝ վիլ տը փարի քակուելով Նիւ Եորքէն Ֆրանսա պիտի բերուի։ Ինքն ալ վապոր ճամբայ պիտի ելլէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ զբաղիլ Մոսկուայի պաշտօնաթերթ Փրավտայի ծանօթ յօդուածներով։ Աքշամէն, Սօն Սաաթէն եւ Հաքիմիյէթը Միլլիյէէն վերջ, այս անգամ ալ Պոլսոյ Միլլիյէթին մէջ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը քննէ խնդիրը ու կ'ըսէ.—

«Հասարակաց շահեր, եւ երկու երկիրներու անցուցած յեղափոխութիւնները անհրաժեշտ կը դարձնեն Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ բարեկամութիւնը։ Սակայն իրականութիւն մը կայ, որ գիտամամբ կը մոռցուի կարգ մը դրդիչներու կողմէ։ Հարեւան ազգի մը հետ քաղաքական բարեկամութիւն մշակել, չի նշանակեր անպայման հաւնիլ այդ ազգին ներքին վարչաձեւին, ոչ ալ զայն կիրարկել իր երկրին մէջ։

«Միլլի պայքարի ընթացքին եւ աւելի յետոյ արտասահմանի մեր թշնամիները մեզ ամբաստանեցին թէ պոլշեւիկութեան կողմնակից ենք։ Ասկէ զատ սկսան հանրային միտքը պղտորել, երբեմն ըսելով թէ Ռուսերը գաղտնի պատրաստութիւններ կը տեսնեն Թուրքիոյ դէմ, երբեմն ալ կրկնելով թէ Թուրքիա հաւատարիմ ու անկեղծ չէ Ռուսիոյ հանդէպ։ Ծանօթ ըլլալով այն իրողութեան թէ՝ քաղաքականութեան մէջ բարոյականութիւն չկայ, երբեք չենք ազդուիր չարակամներու այս խօսքերէն։ Մեր զարմանքը հոն է որ, մեր մէջէն մարդիկ կ'աշխատին խանգարել թուրքեւռուս բարեկամութիւնը։

«Արդարեւ, «Փրավտա»յի հրատարակած երկու յօդուածները կը ցուցնեն թէ այդ չարակամներէն մենք ալ ունինք մեր մէջ։ Ռուս յօդուածագիրը դասակարգային պայքար կ'երեւակայէ Թուրքիոյ մէջ և կ'ըսէ թէ թուրք բանւորները բռնակալ քաղքենիներու գերութեան տակ կը գտնուին։

«Ամէնէն աւելի զարմանք եւ քիչ մըն ալ ցաւ կը զգանք անոր համար որ, խնդրոյ առարկայ յօդուածները տեղ գտած են կիսապաշտօնական «Փրավտա»յի մէջ։ Եթէ մենք ալ գրէինք թէ համայնավար վարչաձեւը մեծ տագնապ մը կ'անցընէ, խիստ կենսական տարակարծութիւններ կան կուսակցութեան պետերուն միջեւ, ժողովուրդը թշուառութեան մէջ կը տուայտի, Եւրոպայի մէջ ժխտական հոսանքներ կը կազմուին Ռուսիոյ դէմ, վերջապէս Մոսկուա ամէն օր զոհողութիւններ կ'ընէ տնտեսական քաղաքականութեան մէջ, այն ատեն «Փրավտա»յի պէս շարժած կ'ըլլայինք։

«Պէտք է յիշել թէ բարւոք յարաբերութեանց պահպանումը միայն դիւանագէտներուն գործը չէ. ժամանակակից մամուլն ալ պարտականութիւն մը ունի։ Կը թուի թէ «Փրավտա» կը մոռնայ այս պարտականութիւնը։

Երկրաշարժ եւ հրդեհ Թուրքիոյ մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ խիստ սաստիկ երկրաշարժ պատահած է Սեբաստիոյ շրջանին մէջ։ Աղէտին տարածութեան մասին մանրամասնութիւնները կը պակսին դեռ։

Երկու օրէ ի վեր հրդեհ մը կը լափէ Ալէմտաղի անտառները, Վոսփորի ասիական եզերքին վրայ. շրջակայ քանի մը գիւղեր այրելու վտանգին տակ են։

Պուլկար խմբապետներ Սելանիկի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Սելանիկի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք պուլկար քոմիթաճիներ, որոնք հոն եկած էին Սելանիկի ճարտարարուեստական տօնավաճառին առթիւ և նպատակ ունէին ռումբերով օդը հանել սերպ հիւպատոսարանը, հելլէնեւսերպ դրամատան շէնքը, չէզոք գօտիին շէնքերը, Սելանիկի կառավարիչին պալատը, տօնավաճառի շէնքերը եւ ուրիշ քանի մը զինուորական հաստատութիւններ։

Ձերբակալուած Մակեդոնացիներն են Վասիլ Նանօֆ, պուլկար մաքսային ոստիկանութեան ենթասպայ, Նիքօլա Փանտէլի, Սօֆիայէն եւ Եօրկի Քուլէլիչ։ Այս վերջինը ձերբակալուեցաւ կէս գիշերին, Սելանիկ-Սէրէզ ճամբուն 20րդ քիլոմեդրին վրայ, երբ ինքնաշարժով ռումբեր, ատրճանակներ եւ փամփուշտներ կը փոխադրէր։

Սելանիկի կառավարիչը այս առթիւ յայտարարեց.

«Դարձեալ դէմ առ դէմ կը գտնուինք Սօֆիայի Մակեդոնական կոմիտէին հետ, որուն գործունէութիւնները կ'երկարին Եուկօ-Սլաւիայէն մինչեւ Յունաստան եւ որուն նպատակն է արտասահմանի հանրային կարծիքին վրայ բուռն ազդեցութիւն գործել։ Սակայն ամէն միջոց ձեռք առնուած է անոր դէմ կռուելու համար։»

Հելլէն շրջանակները կը կարծեն թէ քոմիթաճիները կը յուսան այս ձեւով խանգարել պուլկարեւհելլէն մերձեցում մը, որուն նշանները կ'երեւան վերջերս։ Կ'ըսուի թէ անոնք նոյնիսկ ծրագրած են աւելի հեռուները երթալ եւ լուրջ դժուարութիւններ առաջ բերել Յունաստանի եւ Սերպիոյ միջեւ։

Պուլկարեւհելլէն բարեկամութիւն

Ասկէ առաջ տասը հելլէն լրագրողներ այցելած էին Պուլկարիա եւ լաւ ընդունելութեան արժանացած։ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հինգ պուլկար լրագրողներ փոխադարձ այցելութեան եկած են եւ խիստ սրտագին ընդունելութեան կ'արժանանան պաշտօնական շրջանակներու կողմէ։ Պուլկար քոմիթաճիներու արարքները թեթեւ պաղութիւն մը առաջ բերին,

(Վերջին շարունակութիւնը Երրորդ Գ. էջ)

ՀԱՅ ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Սէն Նազէրէն 28 Սեպտեմբեր թուականով կը հեռագրեն թէ Լա Պօլ քաղաքին ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Պոլսեցի Հայ մը՝ Եդուարդ Քէսէճեան, 29 տարեկան։ Յիշեալը Լա Պօլի մէջ վարիչն էր փարիզեան ճերմակեղէնի վաճառատան մը մասնաճիւղին։ Վաճառատան տէրը՝ Ժաք Թէսիօ, որ վերջին օրերս կասկածներ ունէր իր վարիչին մասին, քանի մը օր առաջ անակնկալ կերպով Փարիզէն Լա Պօլ գնաց եւ հաշիւները քննած ատեն, սնտուկին մէջ 23,000 ֆրանք պակաս կտաւ։ Երկար հարցուփորձերէ վերջ, Քէսէճեան խոստովանեցաւ թէ այդ դրամները առած է Կազինոյին մէջ պաքարա խաղալու համար, եւ բնականաբար կորսնցուցած էր։

Խաղամոլ պաշտօնեան այժմ բանտն է։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՉՈՐՍ ԺԱՄԷՆ

կարելի՛ է օդանաւով ժամը 800 մղոն ճամբայ առնել եւ Ատլանտեանը կտրել 4—5 ժամէն։ Կը կարծենք թէ պէտք չէ յուսախաբ ըլլալ այս մասին եւ առանց վարանելու հաստատական պատասխան տալ։ Այս օրերս Ցրէզտէնէն Լոնտոն եկած է Քարլ Ռոզէնթալ, անգլիացի դրամատէրներուն ներկայացնելու համար օդանաւի շարժիչ մեքենաներու նոր տիպար մը, զոր հնարած է գերման հուչակաւոր ճնարիչ Առնօ Գէօրնէր։

Նոր գիւտին սկզբունքը կը կայանայ գործածութեանը մէջ երեք մասնաբաժինով գլանի մը, որ կը համապատասխանէ սովորական տիպի երեք գլաններու։ Մասնաբաժիններէն իւրաքանչիւրը ունի մասնաւոր խուսափուկ մը եւ մխոց մը։ Առանց շնորհիւ շարժիչ մեքենային ուժը մեծապէս կ'աւելնայ եւ կարելի կ'ըլլայ գործածել խիստ մեծ պտուտակ մը, գեր-պտուտակ մը։

Շնարիչին համաձայն, այսօրուան անդրատլանտեան թռիչքներու մեծագոյն արգելքներն են հովը, օդային յորձանքները եւ փոթորիկները։ Արդ, այս վտանգները ինքնին պիտի անհետանան այն օրը, ուր կարելի պիտի ըլլայ շինել օդանաւ մը, որ բաւական զօրաւոր ըլլայ՝ կարենալ բարձրանալու համար օդային խանգարումներու գօտիէն վեր եւ ճամբորդել այդ խաղաղ գօտիին մէջ։

Ահա՛ այս պէտքին է որ գոհացում կուտայ Գէօրնէրի գիւտը։ Աւելի զօրաւոր շարժիչ մեքենայ մը եւ աւելի մեծ պտուտակ մը օդանաւը պիտի հասցնեն շատ բարձր։ Օդանաւորդը, կղզիացած իր խիստ ամրափակ խցիկին մէջ, թթուածինի իր մնունդը պիտի կրնայ ստանալ մասնաւոր գործիքներով։

Այս նոր մեքենայով, կարելի պիտի ըլլայ ժամը եթէ ոչ 800, գոնէ 750 մղոն ճամբայ առնել։

Նոյն շարժիչ մեքենան պզտիկ փոփոխութիւնով մը կարելի պիտի ըլլայ յարմարցնել ինքնաշարժ կառքերուն։

70 ՄԻԼԻՈՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ

Լեհաստան 70 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը պիտի կնքէ Միացեալ Նահանգներէն, իր դրամը ամրապնդելու համար։ Ամերիկեան դրամատուները հաւանած են այդ դրամը տալ եւ կառավարութիւնը յայտնած է թէ ոեւէ է առարկութիւն չունի։

"ԲԱԳՈՒԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԿՌԻՒԸ„

Եէնի Կավկասիա, Ադրբէջանի *Մուսավաթ* կուսակցութեան գոլսոյ օրկանը, իր Սեպտ. 15ի թիւը կը նուիրէ Բագուի վերագրաւման տարեդարձին (15 Սեպտ. 1918): Խմբագրականին մէջ Ռէսուլ զատէ Մէհմէտ Էմին պէյ Բագուի ազատագրումը կը բաղդատէ Իզմիրի ազատագրումին (9 Սեպտ. 1922) հետ:

«Այս երկու քաղաքներուն ազատագրումին առթիւ պատահած դէպքերու մանրամասնութեանց մէջ ալ, կ'ըսէ, կարգ մը խորհրդանշական նմանութիւններ կան: Բագուի ազատագրութեան փութացող Թուրք եղբայր բանակէն առաջին անգամ քաղաք մտնող ուժերուն գլուխը կը գտնուէր Միւրսէլ փաշա: Ի՜նչ զուգադիպութիւն, որ Իզմիր մտնող Հերոսական Թուրք ուժերուն գլուխն ալ նոյն Միւրսէլ փաշան կը գտնուէր:

«Բագուն ուշադրութեան արժանի շատ կարեւոր կէտ մըն է: Մէկ կողմ թողունք Թուրք միութեան պէս բարոյական խնդիրները, եւ խնդիրը քննենք իբրեւ Հնատեսս Թուրք քաղաքական մարդիկ որոնք պէտք կը զգան լուրջ միջոցներ ձեռք առնել Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ռուսական վտանգին դէմ, այն ատեն բացորոշապէս պիտի տեսնենք թէ որքան կենսական է որ Բագուն միայն ոչ թէ ռուսական քաղաք մը, այլ անկախ Ադրբէջանի Հանրապետութեան մայրաքաղաքը»:

Իսկ Մէհմէտ զատէ Միրզա Պալա «Բագուի ազատագրական կռիւը» խորագրին տակ կը գրէ.

Ադրբէջանի ազատութեան եւ անկախութեան ձգտող երիտասարդութեան համար 1918 Մայիս 28ի չափ մեծ եւ պատմական արժէք կը ներկայացնէ 1918 Սեպտ. 15ը: Արդէնեւ Մայիս 28ին հռչակուած անկախութիւնը իրականին մէջ Սեպտ. 15էն սկսեալ է որ հաստատուեցաւ, ազգային իտէալը իրագործելու յարմար ասպարէզը, այդ օրն է որ բացուեցաւ: Եթէ Մայիս 28ի եւ Սեպտ. 15ի միջեւ անկախութեան համար արիւնալի կռիւներ չմղուէին եւ եթէ ազգային անկախութեան կռիւը Սեպտ. 15ի մեծ ու փայլուն յաղթանակով վերջացած չըլլար, Ադրբէջանի պատմութեան մէջ մենք պիտի չունենայինք «Անկախութեան տարեգարձ» մը, որ այսօր մարտնչող ու կրակոտ ադրբէջանցի երիտասարդութեան համար ներշնչումի աղբիւր դարձած է: Եթէ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Թուրք եւ իսլամ ժողովրդավար հանրապետութիւն մը հիմնուեցաւ, պատճառը Սեպտ. 15ի յաղթանակն էր: Մինչեւ այդ թուականը առանց Բագուի Ադրբէջանը գլուխ չունեցող մարմնի մը կը նմանէր: Բագուն Ադրբէջանի ազգային-քաղաքակրթական կեդրոնը, քաղաքական-ընկերային, տնտեսական-ճարտարարուեստական սիրտն էր...: Բագուին տիրացող Ադրբէջանը, տնտեսապէս տէրն էր նաեւ Հարաւային Ռուսիոյ, Հիւսիսային Կովկասի, Կասպից ծովու աւազանին, Հիւսիսային Պարսկաստանի ու Թուրքիստանի. տէրն էր տնտեսական ու քաղաքակրթական բարգաւաճումի գլխաւոր ազդակն եղող երկաթուղիին, ծովուն, եւ մանաւանդ Բագուի քարիւղին ու Կասպից ծովու փոխադրական միջոցներուն...:

1917ի յեղափոխութենէն ետք Ադրբէջանի ժողովուրդը միշտ կը զգար թէ Բագուն պիտի կորսնցնէ: Յեղափոխութեան շնորհած ազատութենէն օգտուելով ժողովրդավար ընտրութիւններ կատարուեցան եւ Ազէրիները իրենց ձեռքն առին Բագուի ամբողջ վարչութիւնը: Այսյաղթանակէն վախցող «մարդկութեան փրկիչ» ռուս յեղափոխականները սկսան ռուս-դաշնակ զինուորներու առինով վանտել բնիկ ազգայէն մարմինները եւ Բագուի մէջ առաջ բերին Մարտի արիւնոտ դէպքերը...: Մարտի այս արիւնալի եղեռնէն մինչեւ Սեպտ. 15 անցնող շրջանին, Ադրբէջան, կեդրոն ունենալով Գանձակը, արիւնալի կռիւներ մղեց Բագուի համար: Մեր բուռ մը «Թամարական գունդ»ի զինուորներն էին որ Շամախը քանի մը անգամ պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերու ձեռքէն ազատագրեցին: «Ազգային գունդ»ի կորիճներն էին որ քանիցս Կասպից ծովուն մօտեցան եւ պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերը մինչեւ Խոսմալ քշեցին: Կովկասեան Դաշնակցութեան «Սէյմ»ը վարանոտ գիրք կը բռնէր եւ հակառակ իր խոստումներուն, ոեւէ աջակցութիւն չէր ընէր: Եթէ խոստումը յարգէր, եղբայր Ձաղստանի ուժերուն հետ միացած պիտի յաջողէինք Բագուն պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերէն մաքրել:

Պոլշեւիկ-Դաշնակ միացեալ ուժերը Շամախի եւ Մուղանի ճամբով Հիւսիսէն եւ Հարաւէն Հաճի-Քապուլ — Կէվհի ճակատի մեր հերոս մարտիկները կ'աշխատէին օղակի մէջ առնել, միւս կողմէ Թիմուրեան Շուրայէն Բագուն փրկելու փութացող Ձաղստանի առաջին հեծելազօրքին եւ Ձաղստանի կամաւորներուն եւս ալ թշնամի ուժեր կը սկսէին անցնիլ:

Շահումեան - Նարիմանովի Բագուի կառավարութիւնը, յենած կասպիցի մարտանաւերուն. Կովկասի եւ Պարսկաստանի ճակատներէն Բագու դարձած զինեալ ռուս ուժերուն, գերման ճակատէն դարձած հայ զինուորներուն վրայ, գիւրաւ կը գրաւէր Լենգորանն ու Սալեանը, յետոյ Մուղանի Ռուսերուն աջակցութեամբ դէպի Քէօրպայ կը բարձրանար: Միւս կողմէ Շամախը վերագրաւող «Լալայէֆի հրոսախումբերը» Գէօկչէի եւ Քիւրտէմիրի կը սպառնային...: Այս պայմաններուն տակ Ադրբէջանի անկախութեան համար կռուող մարզիկները կը ստիպուէին երկաթուղիի գիծէն քաշուիլ դէպի Քիւրտէմիր, Աճառ ու Եւլախ...:

Պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերու անցած տեղերը հիմնայատակ կը քանդուէին, բոլոր Թուրքերը կը ջարդուէին, օջախները կրակի կը տրուէին: Արեւելեան Ադրբէջանը կրակի մէջ կ'այրէր...: Ազգը ամբողջովին անօթի, մերկ, դաշտեր, լեռներ, անտառներ կ'ապաստանէր...: Պոլշեւիկ վարիչներէն Սուխարցէֆ յեղափոխութեան սկիզբը ազգային-տեղական ինքնավարութիւն ուզող Ազէրիներուն «Ճեռաք Ադրբէջան» խոստացած էր «Բագինսքի բարատչիկ» թերթին մէջ: Իսկ Շահումեան «Մեծն Հայաստան» ստեղծելու համար Լենինէն առած «արքայական փերման»ը գործադրելու սկսած էր եւ Սուխարցէֆի ծրագիրը կ'իրագործէր:

Այս ծանր պայմաններուն տակ, անկախութիւն հռչակող Ազգային Խորհուրդն ու անոր կառավարութիւնը Թիֆլիսէն յոյոլը կոտած, Թուրքիոյ աջակցութեան դիմելը միակ դարմանը նկատած էր: Ահա՛ ասկէ վերջ Նուրի եւ Միւրսէլ փաշաներու հրամանատարութեան տակ օգնութեան փութացող եղբայր բանակը Բագուի ազատագրական պայքարին համար նոր փուլ մը կը բանար եւ անոր նոր ուղղութիւն մը կուտար: Թուրք-Ադրբէջանեան դաշնակից բանակը քիչ ժամանակի մէջ թշնամին նահանջի ենթարկեց, վայրագ թշնամի գունդերը Շամախն ու Մուղանը պարպեցին եւ ամէն կողմէ Բագու լեցուելով, պաշարումի տակ առնուեցան...: Քանի՛ կը մօտենար դաշնակից անկախութեան բանակը, թշնամիին թիկունքի բնակիչները զինեալ խումբեր կը կազմէին:

Երբ դաշնակից բանակը Խոսմալ հասաւ եւ Շուլանի լեռներէն Բագուի բնագրաւիչները ամրակօճեց, Պինէ-Մուշթագլի ճակատին եւ Խանարտագի ուղղութեան վրայ պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերուն ծանր հարուածներ կ'իջեցնէր: Այս պայմաններուն տակ, անոնց նահանջի միակ ճամբան ծովն էր: Օգոստոսին կատարուած յարձակումով մը քաղաք մտնող ազատագրական բանակըշկրգուեցնալ, եւ կորուստներով ետ դարձաւ: Սակայն թշնամիին մահացու հարուածը տրուած էր: Այս անգամ Բագուն պաշտպանողը միայն հայկական ազգային ուժեր, եւ պոլշեւիկ Ռուսերը չէին, այլ Փեթրոֆի եւ Պիչէրախոֆի պէս «սեւ ռուսերը» ու ցարականներ, նոյնիսկ անգլ. ուժեր ալ կը մասնակցէին: Բոլոր ռուս քաղաքական կուսակցութիւններն ու ռուս ուժերը, Մէնշեւիկներ, Էս-Էրներ, միապետականներ, միացած Բագուն պաշտպանելու որոշում տուած էին, Պարսկաստանի անգլ. ուժն ալ հոն հրաւիրուած էր:

Սակայն այս բոլորին հակառակ, իրաւունքի բանակը, զինուած անկախութեան մեծ ու փայլուն իտէալով, ազատութեան եւ փրկութեան սիրով, յաղթանակը տարաւ եւ Սեպ. 15ին Բագուն մաքրեց թշնամիէն: Այսպէս, 5—6 ամսուան արիւնոտ կռիւներէ վերջ, խիստ մեծ կորուստներով շահուած անկախութեան պատերազմը, Ադրբէջանին պարգեւեց ոչ միայն Բագուն, այլ իր անկախութիւնն ու ազգային գերիշխանութիւնը:

Այդ յաղթանակին համար որքան զոհողութիւններ եղած, որքան արիւններ թափուած եւ զոհեր տրուած էին...: Հաշիւ չունէին այրուած գիւղերը, կողոպտուած հարստութիւնները, քարուքանդ եղած հոյակապ պալատները, գեղեցիկ գիւղաքաղաքները, քաղաքները... ջարդուած երախաները, կիները, աղջիկները, ծերերն ու երիտասարդները...

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԺՈՂՈՎԸ

Տրապիզոնի նահանգին Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 25ին. կը նախագահէր Վ. քահ. Խոյեան:

Ժողովը լսելով վարչութեան գեկոյցը, Յարդգուոխ կազմէ կազմուելիք ծողովը. Համալսարանի մասին, միաձայնութեամբ որոշեց միանուագ վճարել 300 Փր. եւ ապագային' բերել բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւն:

Ցետոյ տեղի ունեցաւ վերջահաշուեութեան հանդէսը: Ընտրուեցին Ն. Գրիգորեան, Փոքրիկն Յ. Դեբաձեան եւ Ն. Նիկողոսեան՝ Օ-Սիւրմէլեան չուլթակն նուագեց: Ցետոյ տեղի ունեցաւ երկու նկարներու վիճակահանութիւնը, շահեցան թիւ 242 «Երկու Մասիսներ» եւ թիւ 309ը «Մայր Հայաստան» մետաքսի վրայ իւղանկարուած նկարը:

ՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԿԵՐՎ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Նկատի առնելով համամարդկային մշակոյթի բնդհանրանալու բնական ձգտումը, միջազգային համակեցութեան աճումը եւ համագործակցութեանց կազմակերպումը, նաեւ միջպետական կապերու եւ միութիւններու ընդարձակումն ու ամրապնդումը՝ Մոտաւոր Արեւելքի ընկերվարական Լիգան կ'որոշէ.

1.— Զարգացնել ժողովուրդներու բազմակողմանի, փոխադարձ ծանօթութիւնն ու հասկացողութիւնը, մանաւանդ անոնց որոնք անցեալէն ժառանգիր են կամ ներկայիս ալ ունին թշնամական տրամադրութիւն և շահերու ներհակութիւն:

2.— Օժանդակել բոլոր միջազգային, պետական, հանրային համախումբ ձեռնարկներու' մշակութային, գիտական, տնտեսական եւ նման մարզերու վրայ:

3.— Պրոպագանդ մղել, որ կեանքի բոլոր մարզերուն վերաբերող օրէնսդրութիւնները աւելի ու աւելի համապատասխանեն իրարու՝ ուր որ նպատակայարմար է ու հնարաւոր, առանց հակասելու տեղական կեանքի պահանջներուն եւ ժողովուրդներու մշակոյթին:

4.— Օժանդակել՝ միջազգային յարաբերութիւնները կարգաւորող եւ համամարդկային հաստատուն իրաւակարգ ստեղծող պայմանները աւելի զարգացնելու:

5.— Ազատ համաձայնութեան գետնի վրայ կազմակերպել ընդհանուր միջպետական, գերպետական միութիւններ եւ դաշնակցութիւններ այն պետութիւններու միջեւ, որոնք միացած են հողային, մշակութային, տնտեսական ու քաղաքական շահերով, որպէս բնական զարգացման առաջին աստիճան, որ կը տանի դէպի Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի Միացեալ Նահանգները՝ պահելով ամէն մէկուն ազգային - պետական ինքնուրոյնութեան ու ազատութեան սաուելագոյնը:

6.— Ազգերու Դաշնակցութեան վերակազմութիւնը համաձայն այս նախագծի սկզբունքներուն եւ հետեւեալ պայմաններով.—

I. —Բոլոր ազգերու ու պետութիւններու մուտքը Դաշնակցութեան կազմի մէջ տեղի կ'ունենայ հաւասար իրաւունքներով ու հիմերով.

II.— Դաշնակցութեան կազմի իրական ռամկավարացում:

III.— Դաշնակցութեան կը մասնակցին ժողովուրդներու եւ ոչ թէ կառավարութիւններու ներկայացուցիչները:

IV.— Վերակազմուած Դաշնակցութեան վճիռները պարտադիր ուժ պիտի ունենան,

Առանձնապէս ազգային հարցը Արեւելեան Եւրոպայի մէջ խաղաղօրէն լուծելու համար՝ Դաշնակցութիւնը առանձնայատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ այժմեան Խորհրդ. Միութեան սահմաններուն մէջ գտնուող ազգութիւններու վիճակին: Անոնց շահերու տեսակէտէն Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ.

1.— Իրական գործադրութիւն ազգային ինքնորոշման ու ազատութեան սկզբունքներու, որոնք սիստեմատիկօրէն կ'ոտնահարուին մեծամասնական իշխանութեան կողմէ՝ հակառակ իրենց յայտարարութեանց ու միութենական սահմանադրութեան:

2.— «Խորհրդային Հանրապետութիւնները», որոնք այսօր ցուցական ձեւով միայն իրաւազօր անդամ են Խորհրդային Միութեան (Ռուսական դաշնակցութիւն, Ուկրայնիա, Բելոռուսիա, Վրաստան, Հայաստան, Ադրբէջան, Ուզբէկստան, Թուրքիստան), ճանչնալ իբրեւ անկախ պետութիւններ, որոնց իւրաքանչիւրը իրաւազօր են կատարեալ ազատութիւնը ապահովող պայմաններուն մէջ իրենց բաղդուէով որոշել դաշնակցային իր այս ու այն կապերը սպառպանելու կամ իսպառ լուծելու խնդիրը:

3.— Ընդունիլ որ լեռնական ժողովուրդներու հանրապետութիւնները' Բաշկուրտիստան, Բուրիատներ, Ալաշ, արդէն վաղուց արտայայտուած են յօգուտ ազգային կենցաղի եւ որ անոնց իրաւունքներու ընդլայնումը' նաեւ ընդհանուր մշակութային ու տնտեսական զարգացումը զանոնք եւս կը դասեն այն պետութիւններու կարգը, որոնք այժմ կը հանդիսանան միութեան անմիջական անդամները:

4.— Ընդունիլ որ Կովկասի լեռնական եւ նոյն վիճակի մէջ գտնուող ուրիշ ժողովուրդները իրաւազօր են, եթէ կ'ուզեն, միանալու Հանրապետութիւններու Միութեան կամ Միութենական Հանրապետութիւններու մէջ մտնելու նոյն հիմերով:

5.— Ճանչնալ ազգայնօրէն ինքնորոշուելու իրաւունքը ա'յն ժողովուրդներու, որոնք այսօր իբրեւ ինքնավար շրջաններ կամ ազգային փոքրամասնութիւններ կը մտնեն ռուսական Դաշնակցութեան կամ վերոյիշեալ հանրապետութիւններու մէջ:

6.— Ընդունիլ, որ ազգերու ինքնորոշումը իրականացնելու իրաւական միակ ու բնականոն միջոցը, պետական հին կապերը քակելու եւ նորը հաստատելու լաւագոյն ձեւը շահագրգռուած կողմերու համերաշխ համաձայնութիւնն է, որու անյաջողութեան պարագային, հարցերը պիտի լուծուին իրաւարարութեամբ կամ միջազգային բարձր մարմինի միջոցով:

7.— Վերոյիշեալ անկախ հանրապետութիւններէն կազմել անոնց գերպետական միութիւնը, այդ հանրապետութիւններու ազատ միութիւնը' հիմնուած անոնց միջազգային ներդաշնակուած քաղաքականութեան, բոլոր անդամներու սահմաններու անձեռնմխելիութեան փոխադարձ երաշխիքի վրայ' զինուորական առանձին դաշինքի միջոցով: Ընդհանուր սահմանադրութեամբ հաստատուած փոխադարձ երաշխաւորութիւն' ազգային փոքրամասնութիւններու իրաւական կացութեան, սակացոյցի եւ մաքսային միութիւն, անդամներու ժողովրդական տնտեսութիւն ու ելեւմուտքի համագործակցութիւն բոլոր այն ձեռնարկներու մէջ, որոնք կը շահագրգռեն բոլորը եւ որոնց կազմակերպութիւնը վեր է միութեան անդամ պետութիւններու անհատական ուժերէն: Միութեան բոլոր անդամներուն վերաբերող հարցերը կ'որոշուին միութենական ընդհանուր խորհրդաժողովներով, իսկ բոլոր հարցերը՝ շահագրգռուած հանրապետութիւններու միջոցով: Հանրապետութիւններու մէջ ծագած բոլոր վէճերը կը լուծուին միութենական առանձին միջոցով, որու վճիռները պարտադիր են:

8.— Վերահաստատել ժողովուրդներու, առանձնապէս ուկրայնացիներու, բելոռուսներու, հայերու եւն., ազգային ու հողային ամբողջութիւնը, որոնք մասնատուած են զանազան պետութիւններու մէջ:

Ինչ կը վերաբերի Խորհրդ. Միութեան մէջ չգտնուող ազգային պետութիւններու՝ Լեհաստանի, Ֆինլանտիայի, Լիթուանիայի, Լատվիայի, Էսթոնիոյ, Լիգան կը հետապնդէ հետեւեալ տեսակէտները.—

1.— Այդ ժողովուրդներու անկապտելի իրաւունքն է արտահեռեւ եւս պահել ազգագրական սահմաններուն մէջ, իրենց անկախութիւնը:

2.— Իրաւարարութեամբ վերաքննութեան ենթարկել այն սահմաններու խնդիրը, որոնք գծուած են բռնի ուժի գերակշռութեան հետեւանքով՝ հակառակ ազգային սկզբունքի:

3.— Բոլոր վիճելի խնդիրներու կարգաւորումը, ինչպէս անոնց միջեւ, այնպէս եւ հարեւաններու հետ, տեղի պիտի ունենայ նոր խաղաղ բանակցութիւններու միջոցով հանրաքուէի սահմաններուն ... արեւելեան ժողովուրդներու ընդհանուր խորհրդաժողովի մէջ, որուն պիտի մասնակցին բոլոր ժողովուրդներու ներկայացուցիչները:

4.— Նպատակայարմար ցանկալի անոնց (ինչպէս այն պետութիւններու, մշակոյթի տեսակէտէն, ... տալէս կամ քաղաքական ... կը ձգտին դէպի Արեւելք, ... քը Արեւելեան Եւրոպայի ... բապետութիւններու միութեան մէջ:

Լիգան ազգային խնդիր ... դաղ լուծման նախապայման համարէ.

1.— Արեւելեան Եւրոպ... աշխատաւոր գիւղացիներ... ու բանւորութեան լայն խ... րու քաղաքական գործու... թեան արթնացումը:

2.— Սանդնումը ընկեր... րական կուսակցութիւններ... խմբակցութիւններու (բազ... զութիւններու եւ ժողովու... րու) մէկ ճակատի Լիգայի... գիրը իրականացնելու ... տակով:

3.— Անդրադարձեալ ... ուկարմիր նուաճողական... գերադասութեան, ազգայնա... թեան, ռազմական-ազգային... նութեան՝ ինչ պիտակի ... ծածկուած ըլլան անոնք ... պաքանդ յօդուտ ... ժողովուրդներու աշխատաւոր... միջազգային համերաշխութ...

4.— Վերջապէս Արեւել... Եւրոպայի ամբողջ երկրա... վրայ քաղաքական ազատ... թեան եւ իսկական ռամկա... րական հիմնարկութիւն... հաստատումի:

Ստորագրած են՝ 1.) Ռուս... էրներ (Վիկտոր Չեռնով, ... Գուրեւից, Գր. Շրէյտէր, ... Նովէտով, եւգ. Երէյտէ... Ուկրայնացի էս-էրներ (Մ. ... Լալօ, Նիկ. Գրիգորիեւ, Մ. ... րիկա, 3.) Բելոռուս էս-էրներ... Յոզ. Ֆետերայիստներ (Յ. Ա... Գ. Կրիչեւսկի, Վ. Զախար... Ցերնեցկի), Հ. Յ. Դաշնակցու... Փրակայի Մարմինը (Յ. Ա... Ն. Նիկողոսեան):

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ... ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿ...

ՍԱՐՍԷԼ.— Սարսէլի հ... Հրայր ենթակոմիտէն ... ցերեկ կազմակերպած էր ... հանդէս մը Անդրանիկի ... տակին: Ներկայ էր կոկիկ ... մութիւն մը:

Բեմին վրայ զետեղուած ... ծաղկազարդ դամբան մը ... անոր վերեւ պատէն կախ... էր Անդրանիկի մեծադիր ... նագիրը:

Ընկեր Խ. Մկրտիչեան ... դէսը բանալով, հայորդեց ... կորուստը եւ հրաւիրեց ... վայրկեան լուռ ոտքի կա... յարգելու համար հերոսին ... շատակը:

Երգիչ խումբը երգեց ... Արծիւ սաւառնում եսը ... յետոյ խօսք առաւ ընկ. Մ... Թովմասեան, պարզելով ... փոխական շարժման ... որ ծնունդ տուաւ Անդրանիկ... րուս «Անդրանիկ մէկն էր ... մէ, որ հակառակ իր ... կրթութեան, ապատաւորի ... անխորտակելի բնազդով ... Դաշնակցութեան կառոյց ... րուն մէջ եւ դարձաւ հայ ... վուրդի խանդրը խաւերու ... տամունքին կուռքը, ... եւ թէ այսօրուան համար ... կերը, վերջացնելէ առաջ ... տեց թէ սուղը եւ յարգ... խօսքերը չեն որ պիտի ... ժացնեն գաղափարները, ... դորեց մեր կարգին ... ներ դառնալ, ինչպէս ... րիշ ազգերու զաւակները:

Ընկ. Օ. Կարապետեան ... ընկ. Կ. Մուշթաքեան, ... նեցին պատշաճ կտորներ... խրագանը այս առթիւ ... Ցառաջի մէջէն, Զօր. Անդրանիկ ... ռավիրը, ուղղուած զէնքի ... բոլ: Հանդէսը փակուեցաւ ... Ամպերը»ով:

Վ. Երա...

ԽՈՒԹԱՂ

ԿԱՐՃԵՔ, ԿԱՐՃԵՔ...

Աւելի ոգոյոր կարճահասակներուն:

Գիտութեանց Ակադեմիային յանձնուած տեղեկագիր մը կ՚ըսէ թէ փարիզի օդը անշնչելի է բարձրերը եւ շնչելի է ցածերը: Ուրեմն բոլոր անոնք, որ երկար հասակ ունին, բնածնական թթուծնելով, պիտի թունաւորուին: Ծնունդէն առաջ պիտի թունաւորուի կեֆէլի գլուխը եւ այլեւս անոնց ձեռագիրները չպիտի կընայ խմբագրել: Կը թելադրեմ փարիզի քաղաքապետութեան, որ անմիջապէս գլասեննակ մը բանայ չափելու համար մարդոց հասակը: Անմիջապէս պէտք է զգուշացնել անոնց, որ «չինարի զգօ» ունին երկար, թոյներու դէմ դիմակ գործածելու համար: Լաւ է որ միջոցները ձեռք առնուին, որքան կարելի է շուտ, կարճցնելու համար, ոչ թէ մանուկները կամ շրջագգեստները, այլ երկայնները: Կարելի է ընդունիլ կենդանիներուն ձեւը, չէ՞ որ մեր նախահայրերը, կապիկներն ալ չորս ոտքով կը քալէին: Եւ այս՝ յանուն մեր առողջապահութեան:

Վա՜յ ձեզ, երկարահասակներ, որ ձեր ողնայարը բուսեր է աւելի քան երկուքուկէս մեդր: Ողբացէ՛ք այժմ, դուք որ երէկ կը խրոխտայիք մեզի նման թզուկներու վրայ: Եւ այօթեցէք փարիզի գիտուններուն, որոնք բարութիւնը ունեցան յայտնելու թէ փարիզի առաստաղը թոյնի փոշիէ շինուած է:

Ո՛վ գիտուններ, դուք հրաշալի մարդիկ էք:

Այո՛, հրաշքներ կը գործէք դուք:

Օրինակ, ձեզմէ ո եւ է մէկը կրնայ փաստել թէ ուտելիքները աժանցած են, կը բաւէ որ ան բազմապատկէ մեծաքանակ ապրանքներու գիները փուանքարէլի սարիքին հետ, յետոյ արտադրեալը բաժնէ փոքրաքանակ ապրանքներու գիներով, բազմապատկէ 13ով, բառակուսի արմատը հանէ, շարունակելի... ահա մը վերմութէ յետոյ:

Եւ այսպէս, կարմիր ջուրը կանանչ հեղուկին, դեղինը ճերմակին, մոխրագոյնը մանիշակագոյնին խառնելով, գիտունները կ՚ըսեն թէ օդին վերի մասին մէջ շատ թոյն կայ, վարի մասին մէջ քիչ:

Մենք, որ սարսափի մատնուած ենք գիտուններուն այս յայտնութիւններէն, թող հրաժարինք նայելէ փարիզի սարսափելի երկինքին եւ մտնենք... մեթրօ:

Փ. ՕՏԵԱ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի հաւաքածոյ չպահող մեր բաժանորդներէն եւ ընթերցողներէն կը խնդրուի մեզի ուղարկել 431 եւ 444 թիւերը, նորերու հետ փոխանակելու պայմանով:

ՀՈԳԵԶԱՆՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Գ. ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի Սորպոնի մէջ բացուեցաւ Հոգեզանցութեան (métapsychique) Միջազգային Գ. Համաժողովը, որ կը փակուի այսօր 30 Սեպտեմբերին: Կը նախագահէր Փրոֆ. Շ. Ռիշէ: Կը մասնակցէին Լայփցիկի համալսարանէն Փրոֆ. Հանս Տրիշ, Միլանի համալսարանէն Ցօքթ. Քացցամալլի, Անգլիոյ արքայական ակադեմիայէն Սըր Օլիվըր Լոճ եւ 45 գիտուններ:

Ներկաներուն մէջ մեծամասնութիւն կը կազմէին կիները: Անոնց մէջ փունջ մը մանկամարդ աղջիկներու, բոլորն ալ ուշագիր եւ հետաքրքիր: Շատեր՝ մէտրով:

Փրոֆ. Շ. Ռիշէ բացաւ համաժողովը, բարիգալուստ մաղթեց պատուիրակներուն եւ յայտնեց թէ հոգեզանցութիւնն ալ հետզհետէ կ՚անցնի պաշտօնական գասական գիտութիւններուն կարգը: Այժմ ամէն գիտուն կ՚ընդունի թէ միայն մեր հինգ զգայարանքները չեն որ հաղորդակցութեան մէջ կը դնեն մեզ արտաքին աշխարհին հետ: Ցաճախ իրականութեան մասնիկ մը մեզի կը հասնի անծանօթ ճամբով մը, զոր կարելի է անուանել (վեցերորդ զգայարանք): Հոգեզանցութիւնն է այդ: Որքան ալ հաղուագիւտ ըլլան դէպքերը, որոշ է հեռազգայութեան պարագան, մտածումներու փոխանցումը կամ նկարումը:

Ցետոյ ճառ մը խօսեցաւ Ցօքթ. Հանս Տրիշ, որ ներկայացուց հոգեզանցութեան ազդեցութիւնը տիեզերքի ընդհանուր դէմքին վրայ: Եւ ժանրամասն վերլուծումով մը ցոյց տուաւ այն անդրադարձումները, զորս կատարած է հոգեզանցութիւնը կենսաբանութեան, հոգեբանութեան, փիլիսոփայութեան վրայ: «Ըստ անց ազգի, ցեղի, երկրի խտրութեան, մենք բոլորս զաւակներն ենք մէկ հօր,— Հոգիին» վերջացուց տօքթորը իր ճառը:

Երրորդ խօսողն էր Ցօքթ. Օսթի, նիւթ ունենալով «Փարիզի հոգեզանցական որոնումներու համաժողովին իրագործման եղանակները»:

Ցորեկէն յետոյ, խուռն բազմութեան մը առջեւ կարդացուեցան կարեւոր ուսումնասիրութիւններ: Սըր Օլիվըր Լոճ բացատրեց «Ճառագայթարձակ ուժը եւ հոգեզանցական երեւոյթները»: Լոճ կ՚ընդունի որ իւրաքանչիւր հոգեբանական երեւոյթ կ՚ընկերանայ բնագիտական երեւոյթի մը: Ինչ որ «Նիւթին յատկութիւնները» կը կոչուին, ուրիշ բան չեն, բայց եթէ պարունակողին յատկութիւններ: Այդ պարունակողն է եթերը: Եւ Լոճ կ՚առաջարկէ, հոգեզանցութեան լաւագոյն օգտագործման համար, ոչ թէ մարդը գործածել իբրեւ մէտիոմ, ինչպէս կ՚ըլլայ մինչեւ հիմա, այլ իբրեւ միջնորդ փորձել եթերը, որ աղբիւր է մեծ ուժերու: Ժամանակին կը խընդային Հերցեան ալիքներուն վրայ, ինչպէս այսօր՝ հոգեբնական ալիքներուն վրայ: Եւ սակայն գիտունները անակնկալներ կը բերեն:

Ցրցուալ քննեց այն հարցը թէ «կայ մը կա՞յ գիտակցութեան եւ ելեկտրոմագնիսական վիճակներու մէջ»: Ըստ իր համար, դրաւ մարդ մը կալվանօմեդրի մը եւ կարճ ալիքներ արձակող գործիքի մը միջեւ: Մարդուն ներկայութիւնը անմիջապէս կ՚ազդէր կալվանօմեդրին վրայ: Ու երբ ենթական յանկարծ կեդրոնացնէր իր գաղափարները, խիստ յուզմանց մատնուէր, կալվանօմեդրը անմիջապէս կ՚ազդուէր:

Քացցամալլի ներկայացուց հարցին միւս երեսը: «Ելեկտրօմագնիսական ալիքներուն յարաբերութիւնը մարդկային ուղեղին հոգեզգայական երեւոյթներուն հետ»: Այսինքն, մարդկային ուղեղին գործունէութեան ընթացքին ելեկտրոմագնիսական ճառագայթարձակումներ տեղի կրնա՞ն ունենալ կարելի՞ է, օրինակ, լուսանկարել մարդոց մտածումները: Փորձերը առայժմ տարտամ յաջողութիւններ միայն տուած են: Ապագան պիտի ըսէ որ ցնո՞րք է թէ իրականութիւն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ՄԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

ՍԷՆ Թ՚ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ).— Դժբախտաբար իրողութիւն է Սէն-Թ՚Անթուանի մանկապարտէզներէն մէկուն փակումը: Այդ թաղին հոգաբարձութիւնը կազմուած էր պատահական անձերէ: Այս պարոնները փոխանակ օգտագործելու բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներու բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը, անշնորհ վարուեցան:

Ուրիշ առիթով ըսած ենք, աւելորդ անգամ մըն ալ կը շեշտենք որ երկու մանկապարտէզներու գոյութիւնը աւելորդ է: Աչք պատցնելով Սէն-Թ՚Անթուանի տարածութեան վրայ, ուր հաստատուած են Հայեր, անհրաժեշտ կը նկատենք միայն կեդրոն տեղ մը հիմնել դպրոցը, որով կարելի կ՚ըլլայ 250—300 տնուոր հայութիւնը հաւաքել կրթական գործի շուրջ:

Գուլվար Օտտօ, Սէն-Լուիի հայութիւնը աւելի ընդարձակ տարածութեան վրայ կը գտնուի, ինչո՞ւ անոնք մէկ դպրոցով բաւականացած են եւ առարկութիւն չկայ հեռաւորութեան մասին՝ նոյն իսկ հեռաւոր նաւահանգիստէն փոքրիկներ կը յաճախեն այդ դպրոցը:

Դպրոցներէն մէկը փակուեցաւ, անտարակոյս միւսն ալ կը փակուի, առանց արտաքին աջակցութեան, որ պարզ ինքնախաբէութիւն է:

Կեդրոնէն 5—10 վայրկեան համեմատաբար հեռաւորութեան վրայ հաստատուած են մեր հայրենակիցները եւ աւելորդ է հեռաւորութիւն բառը բերնի ծամոց ընել:

Ս. Գօյաճեան

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԵՐՒԻԻ 25 Սեպտ.— Մասրան վարչութեան նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 25ին կատարուեցաւ Անդրանիկի հոգեհանգիստը: Ժամանակէն առաջ խուռն բազմութիւն մը հաւաքուած էր: Ուշադրութիւն կը գրաւէին Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին և Տիգրանակերտ Լճէի հայրենակցական միութեան ծաղկեպսակները: Հոգի մասնաճիւղն ալ բերած էր ծաղկեպսակ մը: Հոգեհանգիստէն ետք քահանան յուզիչ խօսքերով գրաւաւիքը ըրաւ անմահ հերոսին: Շատեր կ՚արտասուէին:

Նոյն օրը կէս օրէն յետոյ ժամը 3ին Օթէլ Փրանսի շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Լճէի հայրենակց. Միութեան եւ Մասրան վարչութեան: Սրահը նեղ կուգար: Բեմը զարդարուած էր Անդրանիկի մեծադիր նկարով, նաեւ Քրիստափորի եւ Տարօնի առիւծի եւ իր կորիւններու նկարներովը Լճէի Հայր. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. ծաղկեպսակներով շրջապատուած էր հերոսին նկարը: Ընկ. Ա. Աճէմեան բացաւ հանդէսը հրաւիրելով հանդիսականները յոտնկայս ունկնդրել Նոփէնի մահերգը: Լճէի Հայր. Միութեան կողմէ Գ. Գ. Քիլարճեան կարդաց ուղերձ մը, հրաւիրելով նոր սերունդը ջերմօրէն փարիլ ֆէտայիին կիսատ ձգած գործին, եթէ կ՚ուզէ անաղարտ պահել ողբացեալին յիշատակը: Մասրան վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Խ. Գարիպեան, շեշտելով. «Եթէ եկեղեցին կարգը ինծ արտօնէր, ես Անդրանիկը սրբոց կարգը պիտի դասէի նման կարմիր Վարդանի, Ս. Ղեւոնդի եւն.» Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Վ. Զուլլէրեան ներբողելով անմահ հերոսը: «Ան հրաշագործ մըն էր նուիրուած հայ ազատագրական պայքարին»:

Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ որոնց մէջ յաջող էր Գ. Ս. Սիմոնեան իր Սիամանթոյի «Անդրանիկ»ովը, նաեւ ընկ. Շ. Զաքըրեան «Մօր մը երազ»ով: Ընկ. Ա. Մելքոնեան նուագեց «Ռնիր եմ բալիկ»ը եւ ընկ. Բ. Գապայեան երգեց «Հանասարը»: Ընկ. Ա. Աճէմեան փակեց հանդէսը հրաւիրելով հանդիսականները թափօր մը կազմել եւ ծաղկեպսակներ դնել անծանօթ զինուորին շիրմին վրայ: Ընկ. Վ. Զուլլէրեան ֆրանսերէն բացատրեց սգահանդէսին նշանակութիւնը ներկայ Ֆրանսացիներուն: Ժողովուրդը ժենեցաւ խոր վշտով:

Համազասպ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ԽՈՒՄԲԻՆ

Ինչպէս գրուեցաւ, ի պատիւ Փարիզի խումբին թէյասեղան մը սարքուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսիլիոյ մասնաճիւղին կողմէ:

Միութեան ատենապետ Գ. Սահակեան թէյասեղանին բացումը կատարելով, նախ խօսքը ուղղեց ֆրանսացի ներկայ թղթակիցներուն եւ շնորհակալութիւն յայտնեց ֆրանսական ժողովուրդին ցոյց տուած համակրանքին համար: Ցետոյ խօսքը ուղղելով մեր ֆութպօլիստներուն՝ շնորհաւորեց անոնց ճիգերը, որոնց շնորհիւ կրցան բարձր պահել մեր անունը: Գ. Կարօ Ուշագլեան Նըշանային Վարչութեան կողմէ խօսելով, մասնաւորապէս ծանրացաւ թէ ինչպէս Հայերս հինէն ի վեր լայն համակրանք ունեցեր ենք հանդէպ ֆրանսական ժողովուրդին, եւ անոնց մեզ հանդէպ ցոյց տուած համակրանքը մեր մէջ կը ստեղծէ երախտագիտութեան զգացում մը: Իր խօսքերը ֆրանսերէնի թարգմանուեցան: Գ. Մ. Մալումեան յանուն Մարսէյլի մարզիկներուն բաժակ մը նուիրեց Փարիզի խումբին, յայտնելով որ ուրիշ առիթով ալ պիտի ջանան խումբը Մարսէյլ հրաւիրել, մրցելու համար իրենց քոյր մասնաճիւղին խումբին դէմ:

Գ. Զօրաեան Փարիզի Վարչութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց մասնաւորապէս ֆութպօլի խումբին հանդէպ եղած խանդավառ արտայայտութեանց համար: Ցետոյ շնորհաւորելով բոլոր մարզական միութեանց ձուլումը Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ, հրաւիրեց բոլորը նեցուկ դառնալ Հ. Մ. Ը. Մ.ին, զայն տարածելու եւ համազգայնացնելու համար, իբրեւ զօրաւոր ազդակ մը մեր ցեղին պահպանումին:

Ցետոյ խօսք տրուեցաւ ֆրանսացի թղթակիցներուն, որոնք «Սփօռ տը Փռովէնս»ը և «Փըթի Մարսէյէզ»ը կը ներկայացնէին: Անոնք գնահատանքի խօսքեր ուղղեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչներուն եւ խոստացան լայն տեղ տալ իրենց թերթերուն մէջ, ամէն առթիւ:

Ցետոյ մամուլի ներկայացուցիչները «Հայ Սիրտ»ի, «Ազատ Խօսք»ի եւ «Յառաջ»ի թղթակիցը կարդաց խօսք առնելով, միաձայն յայտարարեցին թէ իրենք եւս չափազանց խանդավառուած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պատգ. ժողովի յաջող ելքէն, որով կարելի եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ հաւաքել բոլոր մարզական միութիւնները:

Ամէնէն վերջ խմբապետ Գ. Մկրտիչ խօսք առնելով իր ընկերներուն կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց Մարսիլիոյ մասնաճիւղին այն գեղեցիկ ընդունելութեան համար, զոր ցոյց տուին իրենց հանդէպ: Յիշելով իրենց նուիրած բաժակը, ըսաւ թէ ան մինչեւ հիմակուան շահուած շատ մը բաժակներուն մէջ պատուոյ տեղը պիտի գրաւէ: Թէյասեղանը փակուեցաւ խիստ խանդավառ մթնոլորտի մը տակ:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂ ՄԸ ՓԱԽԱՒ.— Ոստիկան մը, առջի գիշեր, երբ Ռէփիւպլիքի ծառուղիին վրայ կը շրջէր, ծառի մը ետեւ տեսաւ մարդ մը, որ բոպիկ էր:

Ոստիկանն ալ մօտաւ ծառի մը ետեւ եւ սկսաւ լրտեսել: Դառէ ծառ անցնելով, հետեւելով գողին, քիչ վերջ տեսաւ որ մեր բոպիկը գրպանէն գործիք մը հանելով, կ՚աշխատէր բանալ խանութի մը դուռը:

Ոստիկանը նետուեցաւ առջեւը.

— Ձեռքերը վեր:

Գողը դարձաւ, զարմացաւ, գործիքը նետեց ոստիկանին ճակատին ու փախաւ: Հակառակ իր ստացած վէրքին, ոստիկանը հետապնդեց զայն: Քահանէն փողոցին անկիւնը, տեսնելով որ պիտի բռնուի, գողը յանկարծ կանգնեցաւ, ձեռքը սպառնագին ետեւ տարաւ:

Ոստիկանը աճապարեց եւ կրակեց: Գողը գետին փռուեցաւ ու

— Մեռա՜յ, պոռաց:

Ոստիկանը մօտեցաւ եւ տեսաւ որ արիւն կը հոսի բերնէն: Գնաց թելէֆոն մը գտնելու:

Հինգ վայրկեան յետոյ վերադարձաւ: Գողը փախած էր:

Ըստ աւանդութեան հաստատուեցաւ որ գողը պահուըտելով սինեմայի մը մէջ, փորձեր էր կողոպտել Ցակայն պահապանը վրայ կը հասնի եւ գողը կօշիկները հանելով երկաթէ վանդակորմին վրայէն ցատկելով կը փախչի:

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

Մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն, չգրաղիլ եւ չզբաղեցնել մեզ տեղական ծանօթ լրագիրներու գրած սուտերը հերքելով կամ անոնց ակնարկէ լըրութեանց պատասխանները հրատարակելով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԹԷԱՏՈՐՈՎԻՉԻ ՎԱԽՃԱՆԸ

Քարասօֆ թեթեւօրէն ժպտեցաւ:

— Բայց երբեք ընդհակառակն, ուրախ կ՚ըլլամ աւելի երկար ատեն քու ընկերակցութիւնդ վայելելով:

Եւ մինչեւ ան կը հպարտանար որ Չեկայի պետերէն մէկը իրեն հետ այլ կերպ կը վարուի, ելքանը շարունակեց.

— Հիմա որ Սէկսրօֆ մեկնեցաւ, այլեւս արգելք մը չկայ որ մեզ յայտնես թէ ո՞ւր կը գտնուի գաղտնի ելքը:

— Հոս իսկ, պատասխանեց Թէատորովիչ, իր շուրջը պտտցնելով խուզարկու ակնարկ մը:

Երբ վստահ եղաւ թէ մեզ լսող չկար, ըսաւ.

— Հետեւեցէք ինծի:

Անոր ետեւէն սկսանք երթալ եւ քանի մը վայրկեանէն, անցնելէ յետոյ թիւ 65 խցիկին առջեւէն, ուր բանտարկուած էր զօրավար Տրիպատօֆը, հասանք թիւ 68 խցիկին առջեւ:

Դուռը բանալէ առաջ, Թէատորովիչ մեզի սա յայտարարութիւնը ըրաւ.

— Հօ՛ս, ըսաւ, պէտք է ուշադրութիւն ընել թէ ոտքերնիդ ո՞ւր կը դնէք: Այս խցիկին մէջ «երթայք խաղաղութեամբ» մը կայ:

— «Երթայք խաղաղութեա՞մբ» մը: Այդ ի՞նչ է, հարցուց Քարասօֆ, որուն բարկութիւնը կ՚աճէր:

— Այդ խօսքը հասկնալու երկու կերպ չկայ, գիտնալու:

— Այո՛, բայց երբ նկատէք թէ՝ ամբողջ շէնքը արդէն նոյն բանն է...

— Մտիր որ հասկնաս:

Խցիկը ուր մտանք, պարապ էր, եւ նոյն յարկի բոլոր խցիկներուն պէս կէս մը մութ էր. սակայն, կրցանք ճիշտ մէջտեղը նշմարել ծակ մը...

Մատովը զայն ցոյց տալով, Թէատորովիչ ըսաւ.

— Այս է «երթայք խաղաղութեամբ»ը, եւ ինչ որ ալ մտածէք պէտք է ընդունիք թէ ան հիմարկութիւն մըն է, որ հաստատուած է մարդասիրական ըմբռնումի մը վրայ:

— Կը ծաղրե՞ս մեզ, ի՞նչ, հարցուց Քարասօֆ:

— Ըսածիս մէջ զարմանալու ի՞նչ կայ:

— Ըսել է. կը կարծես թէ յանուն մարդասիրութեան է որ բանտարկեալները հոս վար կը դնես:

— Ո՛չ, անշուշտ, պատասխանեց Թէատորովիչ, խնդալով. բայց խորապէս մարդկային չէ՞ անոնց տրամադրութեան տակ դնել՝ արգունքի այս հովիտէն հեռանալու միջոցը, երբ տառապանքէն ձանձրացած ըլլան: Մեր ներողամտութեան փաստը տալ չէ՞, թէեւ լռելեայն. թող ալ անոնց որ ձգեն մեր ընկերակցութիւնը ու չուեն:

Եւ հրէշը սկսաւ քա՜ջ քա՜ջ խնդալ:

— Ամէն պարագայի մէջ, այնքան ներողամտութիւն ցոյց կուտամ որ, շատերը կրնան չափազանց սրտեկել, որովհետեւ անոնք որ հոն կը նետեմ, գիտնալով որ անկից դուրս չպիտի ելլեն, անմիջապէս կը խուսափին իրենց արժանի պատիժէն— բան մը որուն հանդուրժելու չէի:

Ընկած, այս մարդը եթէ խենթ չէր, շնական հոգի մը ունէր:

Կ՚երեւի այս է որ ինքզինքին կը հարցնէր Քարասօֆ, որ հասկցայ թէ վերջին փորձ մը կ՚ուզէր ընել:

— Եթէ լաւ հասկցայ, ըսաւ, դուն սարսափի վարչաձեւը բարձրացուցիր հանրային հաստատութեան մը արժէքին. բայց կանոնագրութիւնը քեզի թոյլ կուտա՞յ որ այդպէս վարուիս: Ուրիշ խօսքով, քեզի իրաւունք կուտա՞յ մարտիրոսի պէս տանջելու, կանոնք որ Չեկան քեզի կը յանձնէ:

Կոպտօրէն՝ Թէատորովիչ պատասխանեց.

— Նախ որ եւ է մէկը չեմ մարտիրոսացներ, քանի որ ամէն անոնք որ հոս կը գտնուին, պատիժի տեւական վիճակի մը մէջ գտնուելով, մէկ իրաւունք միայն ունին, այսինքն՝ սատկիլ իրենց խցիկին մէջ. եւ քանի որ այս այսպէս է, կը նկատեմ թէ՝ իմ պարտքս է անոնց օգնել այս գործին մէջ, եւ ըստ այնմ ալ կը գործեմ:

Այսպէս ուրեմն, իր ազատ կամքով էր, նոյնիսկ հակառակ բանտի կարգապահական կանոններուն, որ այս անբանը կը գործէր:

Քարասօֆ, բազուկները կուրծքին վրայ խաչաձեւած, գլուխը հակած հողին, սարսափով կը դիտէր «ծակ»ը, ուր այնքան դժբախտներ, վերջ տալու համար իրենց պարտադրուած տանջանքին, նետուած էին յանկարծ:

Ու ակնարկը Թէատորովիչի ուղղելով, ըսաւ անոր.

— Կրնա՞ս հիմա մեզի ըսել թէ՝ ո՞ւրկէ պիտի կրնաս մեզի դուրս հանել:

Առանց խօսելու, Թէատորովիչ մօտեցաւ խցիկին ձախ պատին եւ ձեռքը դնելով պատին մէջտեղը, քարերէն մէկուն վրայ հրեց:

Քարը տեղի տուաւ, եւ մութին մէջ տեսանք որ սանդուխ մը կը նշմարուէր: Հովի բուռն հոսանք մը ժարեց ջահը, զոր Թէատորովիչ բռնած էր:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԱՐԻՑԵԱՆՑ

սակայն երկուստեք պաշտօնապէս մեծ ջանքեր կ'ըլլան մերձեցում մը առաջ բերելու համար։

Վերջին տարուան ընթացքին Պուլկարիա Յունաստանէն ներածած է մէկուկէս միլիոն լէվայի ապրանք, ինչ որ մեծ յաւելում մը կը ներկայացնէ։ Յունաստան Պուլկարիայէն ներածած է միայն պուլկար ներածումներու մէկ տասներհինգերորդին չափ։

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ պուլկար այցելու հրապարակագիրներուն եղած բազմաթիւ բարեկամական ցոյցերը նշան մըն են թէ հելլէնօ-պուլկար համաձայնութիւն մը դժուար պիտի չըլլայ իրականացնել, եթէ կարծիքներու ազատ փոխանակութիւնով երկու երկիրներու միջեւ առկախ խնդիրները նախապէս կարգադրուին։

⁂ Հելլէն կառավարութիւնը հրացան եւ ռազմանիւթ բաժնեց ոստիկաններուն, իբրեւ նախազգուշութիւն Փանկալոսեան խռովութիւններուն դէմ։

Փարիզի մաքրագործումը կը շարունակուի

Փարիզի ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր մաքրագործումը Օգոստոս 23էն ի վեր, երբ Սաքքօ-Վանցէթթիի համար բուռն ցոյցեր կատարուեցան Փարիզի պողոտաներուն վրայ։ Խուզարկութիւնները միշտ կը կատարուին գիշեր ատեն, եւ ամէն գիշեր, զանազան թաղերու մէջ, գաղտնի ոստիկաններ կը հարցաքննեն մօտ 2000 հոգի, եւ անոնք որ օրինական անհրաժեշտ թուղթերը չունին, կը ձերբակալուին եւ բանտ կը տարուին։ Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ ոստիկանութիւնը շատ գոհ է մինչեւ հիմա ձեռք բերած արդիւնքներէն։ Այս խուզարկութիւնները կը կատարուէին մանաւանդ Ամերիկեան Լեգէոնին ժամանումին առթիւ, սակայն դեռ պիտի շարունակուին այնքան ատեն, որ անհրաժեշտ նկատուի։

Առջի գիշեր Երդ թաղամասին մէջ 60 հոգի հարցաքննուեցան եւ 41 հոգի ձերբակալուեցան զանազան պատճառներով։ Երդ թաղամասին մէջ 150 հոգի հարցաքննուեցան, 28 ձերբակալուեցան։ Պէլվիլ փողոցին մէջ պանդոկ մը եւ գիշերային հաստատութիւն մը խուզարկուեցան. 35 հոգի հարցաքննուեցաւ եւ երկու օտարական ձերբակալուեցաւ։

Մոսկուայի մաքրագործումը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 29 Սեպտեմբեր թուականով.— «Պրաւտա» կը հրատարակէ Մոսկուայի համայնավար կուսակցութեան վերստուգիչ մարմինին որոշումը վտարմանը մասին ընդդիմադիր 14 պետերու, որոնք ամբաստանուած են թէ անկուսակցական տարրերու հետ միասին ստեղծած էին հակակուսակցական գաղտնիկազմակերպութեան մը, որուն կարգ մը անդամները շփման մէջ են բացէ ի բաց հակայեղափոխական տարրերու հետ։ Այս կազմակերպութիւնը ունէր գաղտնի տպարան մը, ուր կը տպուէին թէ' կուսակցութեան գաղտնի փաստաթուղթերը եւ թէ ընդդիմադիրներու թռուցիկները կուսակցութեան դէմ։ Կազմակերպութեան գլուխը իր գտնուէին հին թրոցքիստներ, ինչպէս Վրաչոգսկի, Մոսկուայի թրցթսերէն մէկուն նախագահը, որ գաղտնի տպարանը կը վարէր։

Համայնավարներու դատապարտութիւնը

Համայնավար թերթերու պատասխանատու տնօրէններէն եւ խմբագիրներէն ութ հոգի Փարիզի պատժական 12րդ ատեանին կողմէ զանազան պատիժներու դատապարտուեցան՝ զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող յօդուածներ հրատարակած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Անոնցմէ վեցը ընդունած էին դատաստանի ենթարկուիլ. դատարանի իրաւասութեան դէմ բողոքեցին միայն Ռընէ Պէլանժէ, «Իւմանիթէ»ի նախկին պատասխանատու տնօրէնը, եւ Միշլէ. «Լ'Օպ Սօսիալ» թերթին աշխատակիցը։ Հետեւաբար դատարանը ի բացակայութեան երեքական տարի բանտարկութեան եւ 2000ական ֆրանք տուգանքի դատապարտեց Պէլանժէն եւ Միշլէն։ Ցետոյ ի ներկայութեան դատուեցան միւսները եւ դատարանը տուաւ հետեւեալ վճիռները.—

Ժաք Տիւքլօ, Սէնի երեսփոխան եւ «Բազէրն» թերթի պատասխանատու տնօրէն, դատապարտուեցաւ վեց անգամ հինգ տարի բանտարկութեան եւ վեց անգամ 3000 ֆրանք տուգանքի. երեսփոխան Անտրէ Մարթի՝ երկու անգամ հինգ տարի բանտարկութեան եւ երկու անգամ 3000 ֆրանք տուգանքի. երեքական տարի բանտարկութեան եւ 2000ական ֆր. տուգանքի դատապարտուեցան «Բազէրն»ի խմբագիր Մօրէլ, այլ անունով «Ֆէրրա», նոյն թերթի աշխատակից Ալուայեէ, «Ժան լը Կուէն» էջին խմբագիր Հանրի Պարպէ, «Անամիթ» թերթին պատասխանատու տնօրէն Ժիւլիէն Մօնվէօ։

Ջրին եւ ողողում

Հաննոսի յորդումը Զուիցերիոյ մէջ մեծ վնասներ պատճառեց։ Ռուկէլ գիւղին մէջ ջուրը կը հասնի տուներուն առաջին յարկին։ Բնակիչները իրենց տուներուն տանիքները բարձրացած են։ Եւ սակայն բազմաթիւ տուներ քանդուեցան ու քշուեցան։ Շատեր փախան գիւղէն, ձգելով իրենց տուները։ Գիւղացի մը, որ նաւակով կ'ուզէր ապահով տուն մը մտնել, չկրցաւ դիմադրել ալիքներուն, որոնք նաւակը զարկին ծառի մը։ Ամրաշէն բանակէն զինուորներ ղրկուեցան, գետին եզերքը պատնիշելու համար։ Զինուորները յաջողեցան ազատել 40 գիւղացի։ Երեք նաւերով կը շրջին եւ կը հաւաքեն տանիքներուն վրայէն։ Գերմարդկային ճիգեր կը թափեն օգնութեան հասնելու համար բոլորին։ Անասունները, որ բաւական զոհեր տուին, առ այժմ թողուած են իրենց բախտին։ Թամփրէն, Շաան գիւղերը կարելի եղաւ փրկել։ Պլէնեօ եւ Լէվան ին գիւղերուն մէջ քանդուեցան եօթը տուն, քսան ախոռ եւ սղոցարան մը։

⁂ Սարսափելի ուրական մը պայթած է Սերպիոյ մէջ։ Նովի-Սար եւ Վինքովցէ շրջաններուն մէջ ուրականին ուժգնութենէն քանդուեցան հեռագրական ձողերը։

Փեթրովիցա գիւղին մօտ, գիւղացի մը կառքով, հովին սաստկութենէն գահավիժեցաւ Պետրոս Թագաւորին ջրանցքը։

Վէլքիի մէջ ելեկտրական պարան մը փրթաւ եւ հանդիպեցաւ աղջկան մը, որ անմիջապէս մեռաւ։

⁂ Ռօն գետը յորդելով լիճի վերածած է Վէրտէօնի դաշտերը։

Սօն գետն ալ յորդելով փռուած է արտերուն մէջ։ Շալոն եւ Ժէրժի գիւղերը ջուրերու մէջ են։

Ջիւն տեղացած է Լիւշոնի լեռներուն վրայ։ Սեւվէրպանեէրի դաշտերը ճերմկած են։ Ձափազանց ցուրտ կ'ընէ։

Ձմեռը սկսաւ։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

«ՓԷԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԸ, 21 RUE CADET, MÉTRO CADET

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝ ԸՆԿ. ԾԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Կը խօսին ընկերներ Անտոնեան, Ալպասեան, Զաւարեան եւ Կ. Սասունի, եւայլն. նուագ, խումբ, ձայն-պար, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, ճոխ եւ եւայլն. պար, պի...

Մուտք 7 ֆր.: Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի խմբագրատունը: Իսկ ձանեխին օրը կիչէն:

ԱԼՖՕՌՎԻԼ

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն իր տարեդարձին եւ դաշնակցութեան օրուան առթիւ սարքած է թէյասեղան, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, երիտասարդաց ակումբը: երգ, նուագ եւ արտասանութիւն: կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ԼԻՈՆ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ 3րդ Քաղաքապետարանի սրահը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ բանախօսութիւն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ

Հոկտ. 2ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ: պիտի ըլլան՝ բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ։

ՎԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, պիտի բանախօսէ ընկ. Աբօեան: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. ցան մէջ:

բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, նուագ եւ ներկայացում:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ

Հոկտ. 9ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին օթէլ-տը-ֆրանսի սրահին մէջ:

երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր նաեւ ներկայացում: Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ. Ազգային եւ արտաքին քաղաքականութիւն։ Բացակայողները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

(ԹԸՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

կազմակերպուած Գաղթային Միութեան կողմէ

մեծ ճաշկէս երեկոյթ, Հոկտ. 8 Շբ. իրիկուն ժ.ը 9էն մինչեւ առտու

Kustlerhaus am Potzdamerplatz Մուտք մէկ մարք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԱԼՖՕՌՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ցերեկ ժամը 2.45ին

Ալֆօրվիլի մաւռէի մեծ սրահին մէջ (Rue Etienne Dolet)

ՊԻՏԻ ԲԵՄԱԴՐՈՒԻ ՄԱՍՆԱԻՈՐ ԽՆԱՄՔՈՎ

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Պոլսական կեանքէ առնուած կատակերգութիւն 3 արար

Տէքօրներու եւ զգեստի մասնաւոր հոգ տարուած է

ԳԻՆԵՐԸ.— 7, 5 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօրի վ.ազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 11.30ին, ընկ. Գաղեանի սենեակը Caserne d'Offemont: կը խօսի ընկ. Անտրէ: կը հրաւիրուին Պէլֆօրի եւ Հէրիքուրի ընկերները:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Թումանեան ժողովը՝ վաղը 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Վ.ալանսի «Համազասպ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին 3 Հոկտ. երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ'էթիէնի ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 6.30ին, ծանօթ ճաշարանեաց սրճարանը. ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Ընդհ. Ժողովի Մայր Դիւանը նիստի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը ճիշտ 9ին։ Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի մասին պատգամաւորական զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլ-Վիրօֆլէյի մասնաճիւղի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 163 Café Restaurant de l'Avenirի սրահը (Pointe de Chavilleի հանրակառքի կայարանին ճիշտ դէմը): Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ անհրաժեշտ է բոլոր գործօն եւ համակիր անդամներու ներկայութիւնը:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին՝ 44 Rue de Montrouge, Gentilly։ Օրակարգ. վարչական կարեւոր հարցեր։

ՏԷՍԻՄԻ Սեբաստիոյ Փաթրին գիւղի Հայրենակց. Միութեան կողմէ իր կազմութեան Ա. տարեդարձին առթիւ ի նպաստ կարօտ հայրենակիցներու վճակահանութիւն մը կազմակերպուած է 28 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Րիւ Ռոկլանի, Ա. Թիւֆէնկճեանի բնակարանը։

ԼԻՈՆԻ Դատեմի Լուս. Ուսում. միութեան վարչութեան կազմակերպած վիճակահանութիւնը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Rue Boileau, Էմիլ Զօլայի վերնայարկը, ճոխ գեղարուեստական բաժինով, եւ քրքջալից զաւեշտով, «Ջավալլըն»։ Մուտքը ազատ է:

Շահող թիւերը պիտի յայտարարուին թերթով:

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լիոնի եւ շրջականներու գաւառական ընդհ. ժողովոյ ընտրութեան համար արձանագրութեան պայմանաժամը վերջին անգամ ըլլալով երկարաձգուած է մինչեւ յառաջիկայ Հոկտ. 16 կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 6: Այդ թուականէն անդին կը փակուի արձանագրութիւնը եւ քուէարկութեան օրը կ'որոշուի:

Ընտր. Յանձնախումբ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պուլտուքեան Յակոբ 20 տարեկան, մօր անունը Տուտու, հօրը՝ Յակոբ. Մարաշցի, որ 1924ին Ֆրանսա եկած էր, տարի մը առաջ Լիոնէն նամակ գրած է մօրը և անկէ ի վեր լուր չկայ իրմէ. Տեղեկացնել՝ Near East Relief. 15 Bld. bes Iitaliens Paris.

— Սիրարփիկ Վարդանեան 25 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս Վ.արդանեան, մօր անունը Նազլը: 1915ին ընտանեօք աքսորուած է Հաճնէ եւ շրջաններ: Լուր տուողին կարեւոր նուէր: իմացնել՝ Mr. Jacques, 151 Av. de la République, Courbevoie (Seine).

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Sériferian 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գարակէօզեան հաստատութեան դերձակատան մէջ մէկուկէս տարի աշխատած տղայ մը՝ 17 տարեկան՝ կը փափաքի Փարիզի մէջ դերձակ վարպետի մը քով աշխատիլ, գրել՝ Foyer Howard Karagheusian, la Gaudinière, la Ville-aux-Clercs, (L. et Ch.).

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

Իլ-Սէն ժէրմէնի մէջ կը ... նամ առողջապահութեան ... աշխատանոց մը ուր պիտի ... դունուին շրջականներու ... բնակող կիներ եւ աղջիկներ ...

Ամէն տեսակ առողջապահ... թիւն գիտցող կամ սորվիլ ... նոյնպէս իրենց տան մէջ ... ախլ ուզող անձեր կրնան ... իրենց մօտ եղող աշխատ... ներէն մէկուն կամ ուղղակի ...

1. Mme. Vartanouchei... Raymond du Temple à Vincennes

2. Mme. Kerkbechian, ... du Moulin à Vent, ... (S. et O.).

3. Mme. N. Kévorkian, ... Allée de la Seine, à l'Île St. Germain.

4. Mr. Keukdjian, ... Basfroi, XIe (մէթրօ ...) ժամը 8.30—9.30 եւ ... 2.30ին։

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Ջիրվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...
20Bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURN...